

AHİLİKTEN GÜNÜMÜZE
TÜRKİYE'DE
MESLEK EĞİTİMİ ve TEKNİK EĞİTİM:
2023 ME+TE Eğitim Yönetimi Stratejisi ve Modeli

Editörler/Yayına Hazırlayanlar
Doç. Dr. İlhan DÜLGER
Dr. Adem Çilek

EĞİTİM YÖNETİCİLERİ VE UZMANLARI DERNEĞİ
2021, ANKARA

**AHİLİKTEN GÜNÜMÜZE
TÜRKİYE'DE MESLEK EĞİTİMİ ve
TEKNİK EĞİTİM:**

2023 ME+TE Eğitim Yönetimi Stratejisi ve Modeli

Editörler:

Doç. Dr. İlhan DÜLGER

Dr. Adem ÇİLEK

EĞİTİM YÖNETİCİLERİ VE UZMANLARI DERNEĞİ
2021, ANKARA

Yayının Adı:

AHİLİKTEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'DE
MESLEK EĞİTİMİ ve TEKNİK EĞİTİM:
2023 ME+TE Eğitim Yönetimi Stratejisi ve Modeli

Yayının Sahibi:

EYUDER (Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği)
Kızılay Mahallesi Menekşe 1 Caddesi
Nergis Apartmanı No: 10
06420, Çankaya/Ankara

ISBN:

978-975- 2490-65-9

Editörler/Yayına Hazırlayanlar

Doç. Dr. İlhan DÜLGER
Dr. Adem Çilek

Baskı

Çağhan Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
İvedik Organize Sanayi Bölgesi
1341. Cadde 1518. Sokak
Mat-Sit İş Merkezi F Girişi
No: 2/15 Yenimahalle / ANKARA
Tel: +90 (532) 433 73 54

Sertifika No : 49755

İÇİNDEKİLER

AMAÇ:	
Geçmiş Gelecek Tutarlılığında METE STRATEJİSİ ve MODELİ	1
Mevcut Durumdan Kaynaklı Sorunlar	1
Sistem Bütünlüğünü Sağlamak için ME+TE'de Çözüm Bekleyen Sorunlar	3
Çözümler için Temel Bilgi ve Dayanaklarımız	4
EYUDER ME+TE Stratejisi ve Eğitim Yönetimi Modeli Merkez Çalışma Grupları	9
GİRİŞ	11
BİRİNCİ BÖLÜM:	15
ME+TE KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVESİ: DÜNYA ve TÜRKİYE UYGULAMALARI	
ME+TE KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVESİ: DÜNYA ve TÜRKİYE UYGULAMALARI	17
METE Han ve ME+TE: Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim Kurumlaşmamız	17
Kadim Türk Akıllık Ahlâkının İslâm Ahlâkı ile Bütünleşmesi: Ahîlik	17
Anadolu Selçuklu Ahî Birliklerinden Osmanlı Esnaf Birliklerine ve Loncalara	18
Modern Millî İmparatorlukların Dünyayı Sömürgeleştirmeleri	18
Ahî Meslek Eğitimi Düzeni Modern Avrupa ME+TE Düzeninin Temeli Oldu	19
A. MESLEKLER SINIFLANDIRMASI ve MESLEK BASAMAKLARI ÇATISI	22
1. Hizmet Üretimi Meslekleri	22
2. Mal Üretimi Meslekleri	23
Modern Batı Sanayi Sistemi ve Geleneksel Türk Sanayi Sisteminin Uyumlanması	23
B. MODERN SANAYİ İŞLETMESİNİN TEMEL GİRDİLERİ ve MESLEKLİ İŞGÜCÜNÜN YERİ	25
C. ME+TE'nin KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVESİ: İŞBÖLÜMÜ ve MESLEK BASAMAKLARI ÇATISI	27
Basamaklı İşgücü Piramidinin Temeli Ahî Meslek Eğitimi Düzeni	27
Meslekli İşgücünün 8-Basamaklı Eğitim-İstihdam Piramidi	27
8-Basamaklı Meslekli İşgücü Eğitiminde Kamu Desteği Gereği	28
Üretim: İhracat Gücüne Göre ME+TE İhtiyacını Belirleme Yöntemleri	30
İhraç Ürünlerinin Gerektirdiği Bilgi-Beceri Eğitimi ve Yüksek Katma Değer	31
İnsangücü Talebi için Arz Planlaması ve Ehliyeteye Göre İşgücü İstihdamı	32
D. ÜRETİM TEKNOLOJİSİNİN GELİŞİM AŞAMALARININ MESLEKLERE ve ME+TE'ye ETKİLERİ	34
Sanayi Aşamaları, ME+TE Aşamaları	34
Sanayi Teknolojisi Kullanımı Düzeyi ile ME+TE Eğitim Düzeyi İlişkisi	35
Kalkınmanın Kaynakları: Türkiye'nin Stratejik Kaynağı İnsangücü	37
Sanayi Teknolojisi Aşamalarında İnsanın Değeri ve Bugünün İnsangücü Savaşları	38
E. EĞİTİME ve TEKNİK EĞİTİME KÜRESELLEŞTİRMECİ MÜDAHALELER	41
Yeni-Liberalciliğin Türkiye'deki Etkileri	42
Küreselleştirmecilik Dünyada Nasıl Uygulandı?	43
Küreselleştirmecilikten Türkiye'de İşgücü Kademelerinin Gördüğü Zarar	44
Türkiye'de İlk Kademe İşgücünün Eğitimi ve İstihdamı	44
Türkiye'de Orta Kademe Teknik İşgücü Bulunamamasının Nedeni	45
Türkiye'den Beyin Göçü Yönlendirmeleri	46

İKİNCİ BÖLÜM	47
MESLEK EĞİTİMİ TARİHİMİZ MESLEK EĞİTİMİNDE ve TEKNİK EĞİTİMDE DURUM	47
II. MESLEK EĞİTİMİ TARİHİMİZ MESLEK EĞİTİMİ VE TEKNİK EĞİTİMDE DURUM	49
AHİLİK GELENEĞİ TARİHİMİZ	49
Akıllık'tan Ahîlik'e Terbiye ve Eğitim Geleneğimiz	49
Ahîlik Sentezinde Türklerin Rolü ve Yeri	52
Ahî Ahlâkıyla Öğrenme ve Türklerde Sanayi Meslekleri Eğitimi	54
Ahîliğin Kurumlaşması	57
Ankara Ahî Cumhuriyeti	59
Osmanlı Düzeninde Ahîlik ve Loncalar	59
Osmanlı Ahî Esnaf Birlikleri ve Lonca Kavramları Neden Ne Kadar Kullanıldı	62
Ahî Esnaf Birlikleri ve Lonca Düzeninin İngiltere Tarafından Yıkılışı	63
Kapitülasyonların Kaldırılması	65
Tarihte Batı Avrupa ile Anadolu Türk Düzenlerinin Temel Farkı: Sermaye Birikimiyle Kâr Etme Gücü ile Vakıf Yoluyla Hizmet	65
A. CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM DEĞERLERİ DİZİSİNDE ME+TE ve OKUL	66
Cumhuriyet Eğitiminde Değerler Dizisi	67
Maarif Teşkilatı Hakkındaki Layiha'da OKUL	67
B. CUMHURİYET DÖNEMİ ME+TE EĞİTİM YÖNETİMİ TARİHİMİZ	69
1920-2020 Ortaöğretim Öğrencilerinin Eğitim Türlerine Dağılımı İncelemesi	69
1920-1930 Dönem:, Dünya:, Türkiye:	71
Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalarla 1920-1930 Dönemi	72
1930-1939 Dönem:, Dünya:, Türkiye:	86
Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalarla 1930-1939 Dönemi	86
ATATÜRK'ün VEFATI:	100
1939-1950 Dönem:, Dünya:, Türkiye:	102
Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalarla 1939-1950 Dönemi	104
I. İLK YARI: 1939-1945 Türkiyesi'ne Yeni Kültür ve Eğitim Politikaları	104
1939 Dil Politikası Değişikliği	105
1939 Cumhuriyet'in Tarih Felsefesinin Değiştirilmesi	106
1939 Türkiye'de Eğitim Felsefesinin Değiştirilmesi Girişimi	110
1939-1946 Hümanizma ve Eğitim İşlevlerinde Köklü Değişiklik	113
1939-1946 ME+TE'de Gelişmeler	117
1940 Köy Enstitülerinin Kuruluşu	119
1943-1946 Din ve Ahlâk Eğitimi Tartışması, II. ve III. Şûralar	129
II. İKİNCİ YARI: Açılmak Zorunda Kalan Türkiye'de 1946 Sonrası Kültür ve Eğitim Politikaları	132
1946 Köy Enstitülerinin Kapatılması	132
1947 Hasan Âli Yücel – Kenan Öner Davası	136
Tarih Kitapları ve Kültür Politikası Çekişmesi	138
1949 ABD-Türkiye Eğitim Anlaşması	143
1950-1960 Dönem:, Dünya:, Türkiye:	145
Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 1950-1960 Dönemi	147
Kültür ve Eğitim Politikalarında Atatürk'e Dönüş Gayretleri	147

1950-1960 Döneminde Eğitimde Öncelikler	152
Köy İlkokullarının 5 yıla Çıkarılması	155
Öğretmen Eğitimindeki Hamleler	157
İmam-Hatiplik Meslek Eğitimi	159
2. Sanayi Hamlesi, Meslek-Ticaret-Teknik Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme	159
Millî Özel Okulculuk Modelimizin Korunamaması - Yabancı Dille Eğitime Kayma	161
1957 VI. Millî Eğitim Şûrası – Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim	163
1960-1970 Dönem:, Dünya:, Türkiye:	166
OECD’de Türkiye’de Sanayileşmenin Sınırları Mücadelesi	167
Türkiye Sanayii ve Sanayi Eğitimi Ancak Kendi Gücüyle	168
Türkiye’de İthâl İkameci Sanayi ve Sanayie İşgücü Eğitimi Planlamaları	169
OECD Akdeniz Bölge Projesi (MRP) İnsangücü Eğitim Komisyonu	169
Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 1960-1970 arası	171
Planlı Sanayiye Yönelik Planlı İnsangücü Eğitimi İlkesi	172
Vasıflı İşgücüne Darbe	174
Türkiye’nin “Uçuşa Geçiş Yılı 1968” – Teknik Eğitim ve Sanayiye Darbe	177
1970-1980 Dönem:, Dünya:, Türkiye:	181
Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 1970-1980 Dönemi	183
1973-Zorunlu Eğitim 5+3 Yıl ve ME+TE Ortaokulları	184
1973 Üçüncü Plan İnsangücü Hedefleri ve ME+TE Eğitim Planlaması	184
1974 Yükseköğretime Giriş Merkezî Sınav ve ME+TE	185
1975 Plan-Dışı Yabancı-Dille Eğitim Müdahalesi ve ME+TE	186
1977 Çıraklık Kanunu ve Uygulamasının ME+TE’ye Etkileri	186
1980-1990 Dönem:, Dünya:, Türkiye:	
A. 1980’lerin İLK YARISI	
Planlar Dışında Eğitimi Etkileme Çabaları açısından 1980-1985 Dönemi	190
1981-1984 Okuma-Yazma Seferberliği	190
1981 YÖK’ün Kuruluşu ve İşlevi	191
1981 Eğitim Enstitülerinin Kaldırılması, Fakülteye Dönüştürülmeleri	191
1981 - Bütün Lise Mezunlarını Tektip Sınavla Eleme Politikası ve ÖSYM	192
1982, 1987, Parasız Yükseköğretime Paralı Paralel Hat – Dershanecilik	192
1982 Laiklik, Özerklik, Kamu Alanı ve Başörtüsü Krizi	193
YÖK’ün İnsangücü Planlamasını Uygulamayacağını Bildirmesi	195
1983-84 Tevhid-i Tedrisat ve Yabancı Dille Eğitim Hattı	195
1982 – Ruhban sınıfı Bulunmayan Laik Devlette Din Öğretiminin Düzenlenmesi:	196
Tarih Ders Kitabı Konusunun Hâlli ve 1982 Anayasası	197
1983 Millî Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu	198
B. 1980’lerin İKİNCİ YARISI	
Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 1985-1990 Dönemi	202
1985-1990 Üretim Kesimi ve ME+TE Talebi	202
1986 – Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu	203
Bilgisayar Destekli Öğretim (BDÖ):	205

1990-2000 Dönem:, Dünya:, Türkiye:	207
1. İlimli İslam Projesi'nin ikinci aşamasında "Türkiye Demokratik İlimli İslâm Devleti Modeli" olsun görüşü:	209
27 Mart 1994 Türkiye Yerel Yönetim Seçimleri	212
2. İlimli İslam Modeli için Dış Kaynaklı Kültür, Tarih Politikası Hatları	215
3. Yeni-liberal küreselleştirmeci politikaların ülkelerin işgücü kitlelerine biçtiği rollere göre Türk işgücü kademelerinde operasyonlar:	216
1990-2000 Türkiye Eğitim-İşgücü Operasyonları ve Çözümleme için Gerekli Tedbirleri Belirleme Çerçevesi:	217
1998 Suriye-PKK-Türkiye Krizi:	219
1998-1999-2002 On Yılda Bir Malî-Ekonomik Krizin Zamanı Geldi:	220
Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 1990-2000 Dönemi	220
1990 TÜSİAD Raporu: "Türkiye'de Eğitim: Sorunlar ve Değişime Uyum"	221
1992 - Öğrenim Programı yerine Eğitim Kademesine Unvan Verilerek İşgücü Piramidinin Bozulması:	222
DB ile Millî Eğitimi Geliştirme Projesi (1990-1997):	223
1992 EATGED, BİLGEM'in Kuruluşu, METARGEM'in İşlevi	224
DB ile Temel Eğitim Projesi (1993-2003):	225
1993 I. Din Şûrası:	225
1993 Tesettür Gündemi:	226
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000):	226
15 Yıllık Eğitim Ana Planı (1996-2011)	227
15. Millî Eğitim Şûrası'nın Ertelenmesi	227
İmam-Hatip – Gülen Cemaati Çekişmesi, MEB'in Saha Araştırması	228
15. Millî Eğitim Şûrasının Geç Yapılması:	229
Eğitim Planları ile 15. Eğitim Şûrası Tutarsızlığı Nasıl Oluşturdu:	229
1997 MGK Bildirisi'nden Önce Durum:	230
28 Şubat 1997 MGK Bildirisi ve Eğitim	232
MGK Bildirisindeki Kavramların Eğitim Sistemi Açısından İrdelenmesi	233
1997 MGK Kararlarının MEB Uygulaması ve Sonuçları	239
Çağrı Yakalama 2000 Projesi (1997-2000)	243
1997'de 8-Yıllık Kesintisiz İlköğretimin Uygulanmasında Zorluklar	244
Dünya Bankası'ndan Kesintisiz Temel Eğitim Kredisi	248
YÖK'ün ME+TE'nin Tamamına ÖSYM Geçidini Engellemesi - Katsayı	249
ME+TE'ye Engel Türk Sanayiine Darbenin Bir Ayağı	253
Resmî Din Meslekleri Öğretiminin Yerini Örtülü Özel İlimli İslâm Eğitiminin Alışı Gülen Cemati Işık Evleri	254
Türk Eğitim Sisteminin AB'yle Uyumlu Yapısının Bozulması	255
2000–2010 Dönem:, Dünya:, Türkiye:	260
Türkiye'yi Dışarıdan DB CAS Stratejisi ve Projeleriyle Dönüştürme Girişiminin Mantığı ve Eğitim:	265
1. Devlete Paralel Yapı G.Cemaati'nin Eğitim Sistemi Kullanılarak Örgütlenmesi:	265
2. Küreselleştirmeciliğin "Yapısal ve Kurumsal Dönüştürme" Aracı Olarak Türk Eğitim Sistemini ve İşgücü Piyasasını Araçsallaştırmak üzere ME+TE'yi Geriletme Stratejisi.	267

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 2000-2010 Dönemi	271
BOP Tarih Felsefesi ile Türkiye Tarih Felsefesi Çatışması, Öğretim Politikası	272
2003-2005 İlköğretim Müfredat Reformu	274
2005-2006 Hazırlıksız Geçilen Yapılandırmacı Öğrenme Yöntemi	276
2005 İlköğretim Okullarından Çıkan Vasıfsız İşgücüne İŞKUR Projeleri	279
2000-2010 AB-CEDEFOP ile ME+TE İşbirliği	281
DB ve AB Projeleriyle Dönüşüm Çabaları	282
Teknik Eğitimin Modernleştirilmesi Projesi (2003-2007)	283
2006 Meslek Yeterlilikleri Kanunu ve Kurumu (MYK)	287
Ortaöğretim Projesi (2006-2011) ve Meslek Eğitimine Etkileri	288
2009 ME+TE'ye Öğretmen Yetiştirmenin Durdurulması Felâketi	295
2010–2020 Dönem:, Dünya:, Türkiye:	298
Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 2010-2020 Dönemi	300
2011-2020 Suriye'den Afganistan'a Her Yerden Türkiye'ye Nüfus Akını	301
YGS'de ME+TE'ye Katsayı Engelinin Kalkması (2012)	304
2012 Zorunlu Eğitimin 12 Yıla Çıkarılması ve Sistem Düzeni Kanunu	305
2013 Piyasa Dershaneciliği – Hükümet Çatışması	308
2013 Andımız'ın Kaldırılması	310
2014-2015 Meslek Eğitiminin 2 Okul Türüne İndirgenmesi	311
2014 ME+TE Öğrencilerine Tektipleştirme	311
Meslek Lisesi ve Teknik Lise Programların Birleştirilmesi – Türkiye'ye Tektip İşçilik	312
2016, 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin ÖSYM, MEB, YÖK Sarsıntısı	312
2017 OECD 21. Yüzyıl Becerileri ve Ölçme-Değerlendirme Yöntemleri Raporu	313
2017 TTK Müfredatta Yenileme ve Değişiklik	314
Zorunlu Eğitime Sınavla Giriş Çelişkisinin Sürmesi 2012-2020	315
2019-2023 Eğitim Stratejik Planı	317
2019-2020 Lise 4'te ÖSYM'ye Destek Eğitim Denemesi	320
ME+TE'de Ölçme-Değerlendirme Eksikliği ve Meslek Rehberliği	321
2019 MEB ve YÖK Dışında 1 Milyon Yazılımcı Eğitimi ve İstihdamı Projesi	321
2019 Covid-19 Küresel Salgını ve MEB'in Uzaktan Eğitim Altyapısı EBA	322
2021 Dünyada UNESCO Ahî Evran Yılı	323
D. ME+TE'nin İLK ve ORTA KADEME İNSANGÜCÜ EĞİTİMLERİ (2012-2020)	325
12 yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu'nun Uygulanma Durumu	325
ME+TE Eğitiminin MEB Birimlerinin Görev Alanlarına Göre Dağılımı	327
Vasıflı İşgücünde İstihdam ve Çalışma Hayatından Kaynaklanan Sorunlar	329
E. ME+TE'de YAPISAL DURUM VE SORUNLAR	329
ME+TE için GZFT İncelemesi Sonuçları	329
F. ME+TE'nin BAŞLICA SORUN ALANLARI ve ÇÖZÜMLER	331
İstihdam İmkânları ile ME+TE Bağlantısının Kurulması	335
MEB'de 8-Basamaklı Meslek Piramidinin Bozulması, Yürürlükteki Kanunlardaki Tutarsızlıklar	337
G. EĞİTİM SİSTEMİNİN SORUNLARININ BECERİ EĞİTİMİNE ETKİLERİ	338

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: EĞİTİMİN SİSTEM BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE DÜZENLEMESİ	347
EĞİTİMİN SİSTEM BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE DÜZENLENMESİ	349
A. MESLEK EĞİTİMİ İLKELERİMİZDE SÜREKLİLİK: AHİLİK GELENEĞİMİZ	349
B. ME+TE için ÇÖZÜMLER ve 2023 ME+TE STRATEJİMİZ	349
Temel Strateji için İlkeler:	350
ME+TE’de İhtiyaçlar ve Çözümleri için Stratejik Adımlar:	350
C. ME+TE MODELİ ve TÜRK EĞİTİM SİSTEM ŞEMASI: YATAY ve DİKEY ÖNÜ AÇIK ÖĞRENCİ AKIŞI	353
Ortaokula Geçiş ve Ortaokulun Demokratik Düzenlenişi	354
Liseye Geçiş	355
Liseler arası Yatay Geçişler	355
Teknik Lise	356
MEM’ler	356
Meslek Lisesi + MEM Programları Nasıl Düzenlenmeli?	356
MYO’lar	357
Olgunluk ve YGS Sınavı	357
Eğitim Sistem Şeması: Yatay ve Dikey Önü Açık Öğrenci Akışı	358
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: EĞİTİMDE İŞLEYİŞİN SİSTEM BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE DÜZENLENMESİ	359
EĞİTİMDE İŞLEYİŞİN SİSTEM BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE DÜZENLEMESİ	361
A. MESLEK EĞİTİMİ ve TEKNİK EĞİTİMDE MEVCUT DURUM ile İSTİHDAMA DÖNÜK YETENEKLERİN GELİŞTİRİLMESİ AMAÇLI BASAMAKLI ME+TE MODELİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	361
B. SİSTEMİN İŞLETİLMESİ: EĞİTİM KADEMELERİNDE YATAY ve DİKEY İŞLEYİŞİ SAĞLAYICI YAPISAL DÜZENLEMELER	364
1. MEB Veri Tabanını Geliştirme	364
2. İlkokullarda İhtiyaçlar	364
3. Ortaokul Yapılanması	364
4. Liseye Geçiş Düzeni	366
5. Dershaneçiliğin Kaldırılması ve Bir Üst Kademeye Geçişler	366
6. Yüksek Öğretime Sınavsız Geçiş ve Sınavlı Giriş	366
Kademe-İçi Sınavların Kademede Düzenlenmesi:	367
Zorunlu Lise Kademesine %85 Sınavsız Geçiş, %15 Sınavlı Giriş Modeli	368
Belli Lise Türlerine Sınavlı Girişin Düzenlenmesi:	368
ME+TE MODELİ: İSTİHDAMA DÖNÜK ME+TE ALT SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ	369
1. ME+TE’de Lise Sınıf Seviyeleri Düzeni	369
2. ME+TE Eğitim Türlerinde İstihdama Dönük Düzenlemeler	371
Çıraklık-Kalfalık-Ustalık Eğitiminin Zorunlu Eğitim Kapsamında Düzenlenmesi:	371
Meslek Liselerinden İstihdama:	371
Teknik Liselerden İstihdama:	371

Meslek Unvanları, Teknik Unvanlar ve Yetkileri:	371
Meslek Eğitimine Çift Belge Düzeni: Meslek Ehliyet Belgesi ve Lise Diploması:	373
MYK Kanunu'nun Eşgüdümlü Hâle Getirilmesi:	374
MYO ve TYO için YÖK Kanunu Değişiklikleri	374
Üniversitede Teknik Öğretmen Yetiştirme	374
D. ORTAÖĞRETİM EĞİTİM TÜRLERİNE GÖRE GEREKLİ OKUL ÇEŞİTLERİ	375
1. GEREKLİ MESLEK LİSESİ ÇEŞİTLERİ	375
2. TEKNİK LİSELER	379
3. GENEL LİSE TÜRLERİ	380
4. İMAM-HATİP LİSE TÜRLERİ	380
5. AÇIK LİSE (Yaygın Eğitim)	380
BEŞİNCİ BÖLÜM: ME+TE MODELİ: İŞ HAYATI – EĞİTİM BAĞLANTISININ KURULMASI	383
ME+TE MODELİ: İŞ HAYATI – EĞİTİM – İSTİHDAM BAĞLANTISININ KURULMASI	385
A. İŞ HAYATI – EĞİTİM BAĞLANTISI için MESLEK STANDARTLARI DÜZENİ	385
B. SANAYİ ÜRETİMİNDE MESLEK BASAMAKLARININ SORUMLULUK ÇERÇEVESİ	392
C. MESLEK BASAMAKLARINDA EHLİYET BELGESİ KAZANMAYA YÖNELİK EĞİTİM SEVİYELERİ ŞARTININ ÇERÇEVESİ	396
D. MESLEKLERİN ULUSAL PİYASA STANDARTLARININ BELİRLENMESİ ve YENİLENMESİ DÖNGÜSÜ	400
ALTINCI BÖLÜM: ME+TE EĞİTİM ZAMANININ PROGRAMLANMASI	401
ME+TE EĞİTİM-ÖĞRETİM ZAMANININ PROGRAMLANMASI	403
A. MESLEK EĞİTİMİ MÜFREDAT VE PROGRAMLAMASINDAN EHLİYET BELGESİNE KADAR İŞBÖLÜMÜ	403
Çalışma Hayatına Cevap Veren ME+TE Eğitiminin Hazırlanma Adımları	404
B. ME+TE'de ESNEK PROGRAMLAMA YÖNTEMİ	405
Esnek Programlama Yönteminin Kavramlar ve Tanımları	405
C. MESLEK EĞİTİMİNDE MODÜLLÜ ESNEK PROGRAMLAMA SÜRECİ	407
Mesleğin Çekirdek Eğitim Modülünü Oluşturma:	408
Mesleğin Dal ve/veya Yandal Modülleri:	409
D. MESLEĞİN UYGULAMALI EĞİTİMİ	409
E. UYGULAMALI PİYASA MESLEK SINAVLARI	409
F. PİYASA MESLEK EHLİYET BELGELERİ VE TEKNİK EHLİYET BELGELERİ	410
G. MESLEK LİSESİ ile TEKNİK LİSENİN İŞLEVLERİNİN AYRI OLMASI	410
H. MESLEK OKULLARINDA (MEM ve Meslek Lisesi) DERS YÜKÜNÜN HAFİFLETİLMESİ, UYGULAMA SAATLERİNİN ARTTIRILMASI	411
İ. MEM, MESLEK LİSESİ ve TEKNİK LİSE HAFTALIK DERS PROGRAMLARI	414
YEDİNCİ BÖLÜM: ME+TE STRATEJİK HEDEFLERİNİ HAYATA GEÇİRME EYLEM PLANI	419
ME+TE STRATEJİK HEDEFLERİNİ HAYATA GEÇİRME EYLEM PLANI	421
A. STRATEJİK HEDEF ve ALT HEDEFLER	421

Çizelge-7: EYLEM PLANI	422
ME+TE-H1: Ulusal Meslek Yeterlilikleri Çerçevesinin Mesleklerin AB ile Ortak “8-Basamaklı İş Tanımları”na Göre Yeniden Yapılandırılması	422
ME+TE-H2: “İlk Kademe İşgücü” ile “Orta Kademe İşgücünün” Sorumlulukları, İş Yetkileri ve Belgelerinin Belirlenmesi	423
ME+TE-H3: Eğitimlerinin Özellikleri Dolayısıyla Mesleklerin; “Üretim Meslekleri” (1. İmalat Sanayii – Diğer Sanayi, 2. Tarım) ve “Hizmet Meslekleri” Olarak Sınıflandırılması	424
ME+TE-H4: İmalat mesleklerinin sanayinin ihtiyaçlarına uygun olarak 3 Ana Eğitim Yaklaşımı ile sunulması (1. Çıraklık-işbaşında, 2. Meslek Eğitimi-örgün ve yaygın, 3. Teknik Eğitim-örgün)	425
ME+TE-H5: Rehberlik Düzeni’nin ortaokul kademesinde yeniden “Demokratik Yönelme” aracı olarak kurulması, Ortaokulda Seçmeli Dersler, Yönlendirme, Bazı Meslek Liselerine Ortaokul Açılması, Sınavlı- Sınavsız Öğrenci Alma, Kaydolma	426
ME+TE-H6: Meslek Alanı Seçimi ve her türden Meslek Lisesi ve Teknik Liselerde meslek alan derslerine 9. sınıfın başında başlaması; isteyenlere Yatay Geçiş imkânları	429
ME+TE-H7: Meslek Liselerinde ve Teknik Liselerde Meslek Derslerine Ulusal Meslek Standartları ile Uyumlu Modüllü-Eğitim Yaklaşımı	430
ME+TE-H8: Meslek Eğitiminde Okul Ortamı, Yöre İş Hayatına Uygun Program Geliştirme, İşletmelerle Eğitim İşbirliği	432
ME+TE-H9: İlk Kademe İşgücü Eğitimi - Çıraklık-Kalfalık-Ustalığın Teşviki: MEM ve Meslek Lisesi programlarında iki tür hafifletilmiş kültür dersleri müfredatıyla “meslek uygulama” saatlerinin artırılması, çalışma hayatına esnek çıkışlar, girişimciliği destekleme ve eğitimde ilerlemenin önünün açık tutulması	436
ME+TE-H10: Orta Kademe İşgücünün Eğitimi – Tekniker ve Yüksek Tekniker Talebine Öncelik: Sınavla girilecek kurumlar olacağından, Teknik Lise ve Teknik Yüksek Okul müfredatlarının baştan hazırlanıp uygulanması	438
ME+TE-H11: ME+TE’de Ölçme-Değerlendirme: Meslek Eğitiminde ve Teknik Eğitimde Çift Belge (Meslek Ehliyet Belgesi ve Lise Diploması; teknik Ehliyet Belgesi ve Lise Diploması) Düzenine Geçilmesi	440
ME+TE-H12: Basamaklı “Ulusal Meslek Ehliyet Belgeleri” ve “Ulusal Teknik Ehliyet Belgeleri” Sınav ve Belge Düzeninin İşletilmesi	441
ME+TE-H13: İşkolu Temsilcileri ve Kurumlarla Eğitim-İstihdam Bağlantılı Proje İşbirliği	442
ME+TE H15: Meslek Ehliyet Belgelilerin ve METE Mezunlarının İzlenmesi	444
ME+TE-H16: Teknik Öğretmen, Eğitimci ve Usta-Öğreticilerin Basamaklı Modüllü Eğitimi Uygulayabilmeleri için İlâve Hizmet-İçi Eğitim	445
METE-H17: Teknik Öğretmen Yetiştirme ve İstihdamın Yeniden Düzenlenmesi	446
ME+TE-H18: Meslek Eğitimine ve Teknik Eğitime Yönelik Toplumsal Farkındalığın Yükseltilmesi	447

SEKİZİNCİ BÖLÜM: ME+TE EĞİTİM ORTAMLARINDA DÜZENLEMELER ve YENİ OKUL MODELLERİ	449
ME+TE EĞİTİM ORTAMLARINDA DÜZENLEMELER ve YENİ OKUL MODELLERİ	451
A. ME+TE EĞİTİM ORTAMLARINDA DÜZENLEMELER	451
B. ME ve TE OKUL MODELLERİ: ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ (OSB) için MESLEK LİSESİ VE TEKNİK LİSE MODELİ	452
1. Yasal Dayanak	452
2. OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinin Amaçları ve Modeli	452
3. OSB Okullarının Yönetimi	454
4. OSB Meslek Liseleri ve OSB Teknik Liselerine Öğrenci Seçimi	455
5. OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinin Bütçeleri	456
6. OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinde Uygulanacak Eğitim Müfredatı, Çift Belge Düzeni: Meslek Ehliyet Belgeleri ve Diplomalar	456
7. OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinde Nakil ve Geçişler	457
8. OSB Meslek ve Teknik Liseleri için OSB Yatılılık Hizmeti ve Burs	457
9. Uygulama Ağırlıklı Sonuç Odaklı Teknik Eğitimi Modelinin İşletilmesi	457
10. Yükseköğretime Geçiş veya Girişler	458
11. Ülkenin Eğitimli İnsan Kaynaklarını Verimli Kullanması	458
C. MESLEK OKULU MODELİ - GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ORTAOKULU, MEM ve MESLEK LİSESİ MODELİ	458
D. TEKNİK OKUL PROGRAM MODELİ - BİYOMEDİKAL CİHAZ TEKNOLOJİLERİ TEKNİK LİSE PROGRAMI MODELİ	460
SONUÇ ve ME+TE için ÖNERİLER	462
EKLER	467
EK-1: ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM TÜRLERİ İÇİNDEKİ SAYI VE ORANLARI (1950- 2020)	468
EK- 2: ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE BULUNAN KAMU ve ÖZEL ME+TE OKULLARI ve MESLEK ALANLARI	470
EK- 3: TÜRKİYE GENELİ İSTİHDAM PAZAR ARAŞTIRMASI (İPA-2018) EN FAZLA İSTİHDAM ARTIŞI ve AZALIŞI BEKLENEN MESLEKLER	487
EK- 4: Sanayi Teknolojilerinin Yayılma Aşamalarında Rekabet ve Teknik Eğitim	491
EK- 5: SANAYİ 3.0 SÜRECİNDE YENİ-LİBERALCİ KÜRESELCİLİK ve KÜRESELLEŞTİRMECİLİK: Millî Devlet ve Millî Eğitim Karşıtı Stratejiler	513
EK- 6: İŞLENMİŞ MİLLÎ DİLİ ve TERİMLERİ KURMADA “ESKİ METİNLER”İN YERİ KÜLTÜR ve TEKNİK EĞİTİMİNDE ETKİSİ	605
EK-7: HİNDİSTAN ve ÇİN UCUZ EMEK ve BEYİN GÖÇÜ ÜLKELERİ YAPILMAYA TEPKİLERİ	615

AMAÇ

Geçmiş Gelecek Tutarlılığında ME+TE STRATEJİSİ ve MODELİ

EYUDER (Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği), eğitimimiz için çok önemli gördüğü 2012 tarih ve 6287 sayılı 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu ile sistemde yapılması öngörülen düzenlemelerin düzenli olarak hayata geçmesine ve işletilmesine yardımcı olmak üzere bir dizi çalıştayla uzman eğitimciler kitlesinin görüşleriyle katkıda bulunmuştur. Ön hazırlıkların yapılmasını izleyerek 13 Mart 2013'te 6 çalıştay halinde toplanan "Zorunlu Genel Orta Öğretim için Yapısal Düzenleme Çalıştayı" raporlarını hazırlamıştır. Yine, gerekli ön hazırlıkların yapılmasından sonra 24 Mayıs 2013'te "Meslek Eğitimi ve Teknik Öğretim için Zorunlu Örgün veya Yaygın Ortaöğretimde Yapısal Düzenleme Çalıştayı 5 ayrı çalıştay halinde çalışarak raporlarını hazırlamıştır.

EYUDER'in, bu defa, Türkiye'nin en hayati konularından olan Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim (ME+TE) için amacı piyasalarımızın talebinin sürdüğü her teknoloji seviyesinde Türkiye'nin üretim gücünü arttırmak olan bir strateji çalışması ile sistem bütünlüğü içerisinde ME+TE alt sisteminin çalışma hayatı ile uyumlu işletilmesi öncelikli bir model çalışması gündemindedir. Bu çalışmalarımızın amacı "Türkiye'nin üretim gücü"nü yükseltmektir.

ME+TE Stratejisi ve Modeli ile hem Türkiye'nin her teknoloji seviyesine yüksek katma değerli üretimle hızlı kalkınma ihtiyaçları, hem ekonominin "İlk kademe işgücü" (kalfa, usta) ve "orta kademe işgücü" (tekniker, yüksek tekniker) talebine uygun yetiştirme, hem de piyasadaki meslekteki konum basamaklandırmasına denk geçerli ehliyet belgesi kazanma talebi buluşturulmaktadır.

Bütçe kısıtlılığı dikkate alınarak, eğitim sistemimizin ME+TE alt-sisteminin; eldeki imkân ve kaynakları da değerlendirilerek yeniden düzenlenmesi ve etkin işleyiş kurallarına kavuşturulması amaçlanmaktadır. Meslek eğitimi bitirenlerle birlikte belgesiz işçi kabulüyle çalışmakta olanların da uygulamalı-beceri sınavlarına girerek seviyelerine uygun "Meslek Ehliyet Belgesi" ve "Teknik Ehliyet Belgesi" almaları işverene herhangi bir külfet yüklemeksizin sağlanmalıdır. 2 yılda 2 milyon kişinin "Piyasa Meslek Ehliyet Belgesi" ve "Piyasa Teknik Ehliyet Belgesi" için uygulamalı sınavlara başvuruları MEB ve MYK işbirliğiyle düzenlenebilir. Eğitim camiasında mevcut deneyim ve eğitimbilim birikimi değerlendirileceği için hızla sonuçlandırılacak bu modelin kıymeti 2023'te piyasalardaki düzende görülecektir. Vasıflı işgücü kullanımıyla ilgili Kanunlara düzenleme önerilmiştir.

Mevcut Durumdan Kaynaklanan Sorunlar

1. Dış ve iç etkilerle yanlış kararlar sonucu üretici eğitimi toplumdan ve ekonomiden koparan, ülkemizin insangücünü "vasıfsız ucuz işçi" yönünde indirgeyen, tüm sistemi bozarak yükseköğrenim kapısına yığan veya yurtdışına yönelten tüm eğitim ve istihdam uygulamalarının düzeltilmesine ihtiyaç vardır. Bu sebeple, ME+TE alt-sistemi için hem Türkiye piyasa meslek standartları ile uyumlu, hem de AB ile ortak Çerçeve belgelerimize atıfla işleyecek bir model kurulması gerekmektedir.
2. Küresel düzlemden yöneltilen siyasî ve ekonomik amaçlı müdahaleler eğitimimizi, özellikle ME+TE'yi çok olumsuz yönde etkilemiş bulunmaktadır. MEB ve tüm eğitim yöneticileri; sistemi çevreleyen yapıları ileri-geri bağlantılarıyla anlayarak toplumumuzu ve ekonomimizi, öğretimi-eğitimi, öğrenciyi koruma ihtiyacı içindedirler. Eğitim yöneticilerinin ME+TE eğitimimizi içinde geçmişten bugüne daha iyi tanıma ve etki-tepkileri iyi analiz

ederek nokta kararlardan kaçınma, sistem bütünlüğü içinde politika geliştirme ve dirsek temasıyla uygulama görevleri vardır. Değişim ve yenilik adına getirilen telkin ve önerileri doğru politikalarla sistemimiz ve ülkemiz yararına yönetilmesi mecburiyeti vardır. Bunun için, küresel ekonomi ve siyasetin MEB etrafında bulunan uluslararası kuruluşlarının, STKların, örtülü ve açık etki ajanlarının yöntemlerinin tanınmasına ve MEB’de her kademe eğitim yöneticisinin geniş ufukla ve ülke menfaatleri odaklı hizmet-içi eğitilmelerine ihtiyaç vardır. Bazı önerilerin Cemaat kullanılarak Bakanlığa girdiği ve yanlış kararlara sebep olduğu unutulmamalıdır. Bu çalışmada bütün konularımızın, küreselden ulusala ve sınıfa kadar politikaların toplum-ekonomi-eğitim ilişkileri göz önünde bulundurularak incelenmesi esastır.

3. Sisteminin bütünlüğü ve özellikle meslek eğitimi ve teknik öğretim-uygulamalı eğitim düzeni ve tutarlılığı bozulmuş olduğundan, dershanecilik piyasası ortaokul düzeyine de inmiştir. Eğitimin kazanım ve sonuçlarını eğitim kademesinde ve yurt-içinde ölçme-değerlendirme düzeni korunamamıştır. Ölçme-değerlendirmeden beklenen kanaat oluşturma işlevi kısmî bir değerlendirme olan PISA'ya geçmiştir. PISA, aynı zamanda, Uluslararası ILO Anlaşmasına göre 15 yaşında çalışma hakkı kazanacak olan gençlerin işgücü piyasasına katılım öncesi genel hazırlık durumunu ölçen ve işverenin nerede ne tür yatırıma uygun işgücü bulabileceğini haber veren bir genç nüfusu değerlendirme sınavıdır. Eğitimle hedeflenen diğer ulusal, ekonomik ve toplumsal kalkınma, kültürel eğitim kazanımlarını gözardı eder. Buradan çıkan sıralama, ülkelerin işgücü niteliğinin de bir sıralaması mahiyetindedir.

Yurt-içinde ölçme-değerlendirme düzeni aşama aşama kaldırılmış olup, kurul kararları ve aflarla ilerleyen, dershanecilik piyasasının eğitim sistemine sokulmaya çalışıldığı, çok boyutlu eğitim hedefimize göre kazanımları ölçülmeyen nüfus söz konusudur. Geliştirilmemiş yetenek ve ölçülmemiş nitelikleriyle ilgili yılların çağ nüfusu YÖK-ÖSYM sınav kuralları ile hedefsiz, dershaneler piyasası ile istismar edilen, eğitime MEB dışında el atıldığı görümü veren etkiler altındadır. Okul ortamları etkili faaliyete zaman ayırmadığı için internet oyunları ve medya tesiri altında bir ortaöğretim gençliği tehlikesi bulunmaktadır. Gelenekli yapısının henüz sarsılmayan yanları, ana-baba-veli dikkati ve iyi öğretmenlerin bireysel ilgisi ile sistem yürümeye çalışmaktadır.

Öğrenciyi tek giriş sınavına mecbur olmaktan kurtaracak, ME+TE’de her meslek kademesinde çift belge (diploma ve meslek ehliyet belgesi) düzeni ile çalışma hayatına esnek çıkışların önünü açacak ölçme-değerlendirme düzenini ME+TE Strateji ve Modeli getirmelidir.

4. Toplumdaki eğitimle ilgili olumsuz yargıların birçoğu, yükseköğretime girişte YÖK-ve-ÖSYM’nin 15 sene boyunca meslek okullarına uyguladığı katsayı engeliyle oluştuğu, buradan iş piyasasına yayıldığı gözden kaçırılmamalıdır. Diğer yandan, genel liselerin kapılarının kapatılması ve öğrencilerin zorla belli okullara ve meslek liselerinde paralel programlara kaydedilmesiyle de bu yargılar genelleşmektedir. Bunu fırsat bilenler büyük bir dershaneler piyasasını işleterek, hem eğitimi aksatmış, hem liselerden sonra ortaokulları da sınav öğrenci ve aile psikolojilerine ve bütçelerine zarar vermişlerdir. Kesintisiz temel-eğitim uygulaması ile tektipleştirilmiş programdan çıkanların hepsinin birden tektip bir lise giriş sınavına zorlanmaları, lisedeki dersane ve giriş sınavı bunalımını ortaokula indirmiştir.

2012’de 6287 sayılı 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu düzenlemesine göre dershaneciliğin kaldırılması, kademelere giriş sınavlarının yerine kademe bitirme sınavlarının MEB ve okullar tarafından yapıp diploma verilmesi,

yükseköğretim için ise giriş sınavları önünde yığılmayı önlemek için ortaöğretimden hayata çıkış fırsatların çeşitlendirilmesi mümkündür. Bu çağrı Hükümet ve Cumhurbaşkanı tarafından sık sık yapıldı. Giriş sınavları halen devam etmektedir. Bütün düzenlemelere rağmen dershanecilik de çeşitli adlar altında devam etmektedir. Hatta, Genel Liselerin Anayasa'ya aykırı bir şekilde kaldırılarak bir okul türü olan Anadolu Lisesi'nin merkeze konulması, Anadolu Liselerinin sınavla öğrenci almaya başlamaları ve giremeyen öğrencilerin eski lise binalarında açılan Meslek programlarına ya da İmam-Hatip'e yöneltilmesi ile bunalım artmıştır.

Bu dururmu düzeltmenin yolu, ortaokulda, öğrencinin kendi eğilimlerinin farkına varmasına yardımcı olmak ve tekrar rehberlik hizmetleri düzenine dönmektir. Hazırlanacak ME+TE Stratejisi ve Modeli, 2012 tarih ve 6287 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinin işletilmesi suretiyle çekirdek müfredat yanında öğrencilerin yeteneklerine ve isteklerine göre seçmeli derslerle ortaokulda kendilerini geliştirmeye başlamaları ve birikimlerini saydırmak sùretiyle demokratik yönelme haklarını kullanmaları düzenine işlerlik kazandırmalıdır. Liseden hayata çıkışlar ise diploma ve MEB ve MYK işbirliğinde piyasa meslek ehliyet belgesi güvencesi ile sağlanmalı, işe girmede İŞKUR meslek ehliyet belgesi bulunanlara öncelik tanınmalıdır.

5. Konukseverlik ve dostlukla karşılanıp geçici koruma altına alınan 3.725.000 (diğer yollarla gelen Suriyelilerle birlikte 4.500.0009 Suriyeli'nin kalış sürelerinin fazla uzaması Türkiye'nin imkânlarını zorlamaktadır. Bu nüfusun 1.765.000'ini (%47,5) 0-18 yaş arası çocuklar oluşturuyor. Bu çocukların 450.000'i Türkiye'de dünyaya gelmiştir. 5-18 yaş eğitim çağındaki toplam 771.428 çocuk okula kayıtlıdır; okula gitmeyen 432.956 çocuk bulunmaktadır. 385.000 Suriyeli 19-24 yaşlar arasındadır ve erkek-kadın sayıları arasındaki en büyük fark 70.560 kişiyle bu yaş grubundadır. Durum, vatanları savaş içinde iken bu genç erkeklerin çalışmak üzere Türkiye'ye gelmiş olduklarını ve zaten işsizlik bulunan ülkemizde, bir yandan da devlet yardımları aldıkları için, düşük ücrete çalışarak Türk vatandaşı gençlerin işe girmeleri önünde engel oluşturduklarını göstermektedir. Yaklaşık 1,5 milyon Suriyeli ve 300.000 Afgan kayıt-dışı olarak Türk işgücü piyasasındadır. Eğitim ve mezunların istihdamı bakımından büyük bir sorun olan bu durumun devlet politikası ile hızla çözülmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Suriye'de savaş bittiğine göre, geçici koruma altındaki Suriyelilerin ülkelerine dönüşleri kolaylaşmış olmalıdır.

Sistem Bütünlüğünü Sağlamak için ME+TE'de Çözüm Bekleyen Sorunlar

ME+TE Stratejisi ve Modeli hazırlanırken, EYUDER'in 2013 yılından itibaren gündemde tuttuğu Eğitim Uzmanları Çalıştaylarına önerilerine göre ihtiyaç duyulan şu yapısal düzenleme ve sorun noktalarına sitem bütünlüğü içinde cevap getirilmelidir:

1. Teknik Liseleri Meslek Liselerinden ayırmak ve girişi sınavlı yapmak,
2. Meslek Lisesi + MEM'i birleştirip fen-kültür dersleri için iki hafifletilmiş program seçeneği getirmek,
3. Çıracılık düzenini zorunlu eğitim içinde işler ve etkin kılmak,
4. OSB Meslek Lisesi ve OSB Teknik Lisesi projelerini hızla uygulamaya geçirmek,

5. Hazır olan çekirdek ve dal(lar)ın modüllü eğitimi ile "Meslek Ehliyet Belgesi" ve Teknik Ehliyet Belgesi" düzenine geçmek,
6. Bu belgelerle işe yerleştirmeye öncelik tanımak (İŞKUR Politikasında / Kanununda değişiklik ile vasıfsız işçi istihdamı yerine meslek belgelilerin istihdamını öne almak),
7. Meslek Ehliyet Belgesi ve Teknik Ehliyet Belgesi ile ülkedeki iş imkânları ve işe girişleri duyuran haber, bilgilendirme, kamu spot'u vb. hazırlamak,
8. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim'in Alt Yapısı ile İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi kapsamında, ulusal ve uluslararası proje ve protokollerin artmasını sağlamak,
9. Kurum değerlendirme ölçütlerini oluşturmak suretiyle Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimin kurumsal kalitesinin, gerek dış değerlendirme için MEB'e, gerekse iç değerlendirme için okullara destek olarak sürekli izleme ve geliştirme sağlamak,
10. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimin hayati önemine dikkatin çekilmesi ve meslek eğitimi doğru tanınması için, sosyal medyanın, yazılı ve görsel basının kullanılmasını sağlamak, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası sergi ve fuarları artırmak,
11. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimle ilgili olarak MEB'in MYK, TİKA, TUBİTAK, KOSGEB, İŞKUR, OSB, Kalkınma Bakanlığı, başta Sanayi Bakanlığı olmak üzere bütün Bakanlıklarla, belediyelerle ve Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile arasındaki işbirliğini geliştirmek,
12. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim Üst Danışma Kurulu'nu MEB, Kalkınma Bakanlığı, MYK, Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, TİKA, TUBİTAK, KOSGEB, İŞKUR, OSB, ilgili Bakanlıkların aralarındaki işbirliğini sağlayarak işletmek; Üst Kurul aracılığıyla, 2030'ların üst çerçevelerini şekillendirecek ME+TE ve İstihdam Uzgörü/Vizyon Belgelerini hazırlayıp önermek.

Çözümler için Temel Bilgi ve Dayanaklarımız

1. 13. Yüzyıldan bu yana gelişmiş olarak gelen özgün Ahî ME+TE eğitim sistemimiz bugün bile dünyaca örnek alınan bir eğitim anlayışıdır. Temelindeki yüksek ahlâk, üreticilik, dürüst ticaret ilkeleriyle canlandırılmalıdır. Dünyanın bugün aramakta olduğu ekonomide Üçüncü Seçenek Ahî Üretim Medeniyeti olabilir ve sürerek bizim tarafımızdan önerilebilir.
2. Bugün dünya, yeni paradigma (değerler dizisi) sloganıyla Genel Eğitime de Beceri/Meslek dersleri, ME+TE'ye de kültür dersleri konsun diyerek Türkiye'nin 1924-1938 modeline geçmektedir. Oysa, 1924'ten itibaren Cumhuriyet okullarının her türü müfredatlarında: 1) Ortak Kültür dersleri, 2) kademeye ve okul türüne uygun Fen+Matematik dersleri, 3) kademeye ve yöreye uygun Beceri/ Meslek uygulamalı dersleri ile eğitimi yapacak şekilde kurulmuştur. Bu düzen 1938'e kadar yerleşmiş ve Kanunu çıkarılmıştır. Halen de ME+TE okulları ve İmam-Hatip Okulları bu üç kanatlı müfredat anlayışıyla eğitim yapmaktadırlar. MEB'in, Cumhuriyetin bu özgün yaklaşımını Genel Ortaokul ve Liselere de yayarak canlandırma birikimi vardır.
3. Yetişmiş insangücümüz, işe yerleşmiş işgücümüz, yetişmekte olan milyonlarımız var. Bu kadroları ülkemiz adına istihdam eden, emek ve beyin göçü sömürülerinden koruyan eğitim ve işe yerleştirme politikalarında etkin olabiliriz. Lüzumlu deneyimler ve bilinç son 30 yılda fazlasıyla gelişmiştir.
4. Modern meslekler, teknolojiler ortamına uyan eğitimi yapabilen bir sistemimiz var. Ancak, ülkenin dış pazarlarına uygun üretim için eğitim-ve-işe-yerleştirme

eşgüdümünü sağlayan bir anlayışa ihtiyacımız var. Üretimdeki talep düzeyi, sanıldığı kadar aksine, en ileri teknolojilere yönelik meslek eğitimine yüksek talep göstermemektedir. Bu da, eğitim yönetiminden daha fazla esneklik, iş-hayatı ile ME+TE eğitim programları arasında eşgüdüm gerektirmektedir. Bu durum, eğitim yönetiminden daha fazla esneklik, her seviye teknoloji ile üretim için iş-hayatı ile ME+TE eğitim programları eşgüdümünü gerektirmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı okul düzeyi dâhil piyasa ile işbirliğine katkı sunacak deneyime ve kadrolara sahiptir.

5. Bir asırlık Cumhuriyet dönemi Eğitim Yönetimi ve ME+TE Eğitim Yönetimi bilgilerine sahibiz. Cumhuriyet tarihi dönemindeki dalgalanmaların ve değişimlerin iyi bir analizi ile doğru ve yanlış olanları, yararlı ve yararsız olanları ve sebeplerini ortaya koyabiliriz. Bugün yaklaşık 27 milyon öğrenci, 1,5 milyon öğretmen ve akademisyen ile eğitim sistemini yönetmeye çalışan eğitim yöneticilerinin eline geçmiş-gelecek ekseninde tutarlı yönetim araçları verebiliriz.
6. Okul ve meslek alanı açılmasında, alan programlarından yöreye en uygun olanlarıyla başlanmıştır. Sanayi bölgeleri, tarım ihtiyaçları dikkate alınarak başlanmasına rağmen, “ME+TE'yi yayalım” düşüncesiyle (şimdiki üniversite açma gibi) her yere ulaşılma çalışması yörelerin üretim yeteneğinden kopuk bir program dağılımı ortaya çıkardı. Kız Teknik ve Meslek okulların kapatılması ise, becerili emek bilincinin gerilemesine yol açtı; ME+TE'ye talebi tümünden azaltmaya başladı. 1997 sonrasında ME+TE'de ve birçok program inceleme yapılmadan kapatıldı. Katsayı engeli sanayi ve toplum psikolojisini etkiledi. Sanayinin düzensiz yer ve yapı değiştirmesi de okullar ile ekonominin birbirinden uzaklaşmasında etkili oldu. Şimdi, yeniden taranıp bir kısım Sanayi Meslek Lisesinin MEM'lerle birleştirilmesi, bir kısmının kapatılıp yöre için gerekli programların "Çok Amaçlı Lise" yapısı içine alınması, bazı yerlerde de OSB gibi, Ticaret Odaları, belediyeler ve ilgili bakanlıkların işbirliğiyle istihdama dayalı ortaöğretim düzeyi Meslek Okulları ve Teknik Okullar açılması gibi yeni yaklaşımlar gerekmektedir. MEB'in bu düzenlemeye uygun birikimi ve esnekliği mevcuttur.
7. Sanayi çok düzensiz yayıldığı için yeni bir etüd gerekmektedir. İlk önce OSB ve KSS bölgelerine yakın okulların programlarını karşılaştırmalıyız: Meslek Liselerinden mezunlar, piyasada belgelerinin geçerliliği olmadığı ve İŞKUR vasıfsız işçi istihdamını öne aldığı ve Suriyeli ve diğer düşük ücrete razı geçici göçmenler Türkiye'ye alındığı için, istihdam karşısında vasıflı işgücü arzı fazla görünüyor. Teknik Liselerden ise "Orta Kademe İşgücü -Tekniker" arzı çok az, piyasanın talebi ise fazladır. Bu durumun sebeplerini ortadan kaldırmalıyız. Sebeplerin, 1990'dan beri, Türkiye'nin sadece belli genel – basit matematik, basit İngilizce, bilgisayar okur-yazarlığı – nitelikleri olan üretim becerileri düşük vasıfsız ucuz işgücü ve ithalat ülkesi konumuna yöneltilmesi ve Dünya Bankası'nın eğitim kredisi projeleriyle ilgili olduğu unutulmamalıdır. 1997'de “kesintisiz ilköğretim” kararı ile yetenek ve beceri denemesiz, yönlendirmesiz 8-yıllık eğitimden düz işçi olarak piyasaya çıkışlar, ME+TE eğitiminin öğrenci kaynağını kurutmuştur. Genel ortaokullardan gelenlerin eksikleri tamamlamaya giden zaman ME+TE liselerinde eğitimin kalitesini düşürmektedir. İŞKUR'un kısa-sürelili yönlendirme eğitimi ile işçi alımı, Türkiye'yi vasıfsız ucuz işgücü ve ithal mal ülkesi olmaya iten dış rakiplerin işine yaramaktadır. 8-Basamaklı Meslek Eğitimi ve İstihdamı Piramidini yeniden kurmak için hazırlıklarımız mevcuttur. İŞKUR'la ME+TE mezunlarının öncelikle istihdamı için bir Protokole ve öğrenciyi yönlendirmeye hazırız.

8. 2012'de çıkan "12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu" Türkiye'nin yönelme ve meslek edinme ihtiyaçlarına çok uygun bir yapı getirmektedir. Bu Kanun'un aşağıdaki maddelerine uygun olarak işletilmesini gözeterek kurulacak ME+TE Strateji Belgesi ve Modeli'ne uygun olarak uygulamaya geçirilmesi gereklidir:
 - a) "Okul başarı ortalaması" ve "basamaklı seçmeli dersler birikimli puanı" ile istediği liseye demokratik bir yöntemle yönelme düzeni,
 - b) Öğretmenin değerini ve yetkisini arttırıcı bir politika,
 - c) Ölçme - değerlendirmenin kendi kademesi içinde bitirme imtihanları olarak yapılması,
 - d) Genel ölçme – değerlendirmenin, yurtdışı verilerin eline bırakılmaması, birkaç son sınıf bitirme dersinin sınavının Bakanlık merkezinden yapılarak ülke geneli değerlendirme verileri elde edilmesi,
 - e) Meslek Ehliyet Belgesine ve diplomaya değer kazandırılması,
 - f) Zorunlu eğitimde "genel lise", "meslek lisesi" ve "imam-hatip lisesi"ne geçişlerinin "okul başarı ortalaması" ve "basamaklı seçmeli dersler birikimli puanı" ile istediği liseye olması,
 - g) Fırsat eşitliğini ve toplumsal adaleti sağlamak üzere, sınavla girilen liselerin daha ağır müfredatla ilâve program ya da ilâve yıl programı ile eğitim yapması; zorunlu eğitim için ağır programlı liselere (Fen lisesi, Teknik lise... Sanat, Spor liselerinin artı yetenek) sınavla girişin devam etmesi,
 - h) Teknik liselerde, sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli orta kademe işgücünü (teknikeri) sağlayacak düzeyde sınavlı giriş, uygulamalı beceriler ve mevcut kültür müfredatının devam etmesi,
 - i) Bütün okullarda sanat, kültür ve spor derslerinin etkin hale getirilmesi,
 - j) Meslek Yüksek Okulları ve Teknik Yüksek Okulların "yurt içi talebe yönelik olarak) YÖK yanında MEB ve MEB yetkilendirmesi ile Odalar, vakıflar, belediyeler tarafından açılabilmesi sağlanmalıdır.
9. Mezunların, MEB e-mezun veri tabanına işlenerek, uygun ve yerinde istihdam ve okul - öğretmen başarısının ölçülmesi bakımından kullanılmasına öncelik verilmelidir. MEB e-mezun veri tabanı, Sanayi Bakanlığı ve TÜİK veri tabanına da bağlanması sağlanmalıdır. (İlişkili kurul ve bakanlıklara da katkı için yetkilendirme yapılabilir). MEB'in bunları yapacak teknik altyapısı ve insangücü gelişmiş olarak mevcuttur.
10. Uygulamadan çıkan önemli bir ihtiyaç ve veli-sanayi talebi olarak; çıraklık (MEM) ve Meslek Liseleri için iki "hafifletilmiş fen-matematik-kültür dersleri müfredatı," ders saati tasarrufu sağlar. O saatler yerine meslek derslerinin ilâve uygulama-temrin saatlerinin mutlaka yapılması ve diğer tamamlanması gerekli alıştırma saatlerinin arttırılması, bu amaçla daha fazla eğitimci yardımı alınması da gündeme getirilmelidir. MEB'de bütün bu düzenlemeyi ve yapacak ve uygulama sürecini yönetecek birikim mevcuttur.
11. Her zaman 1 milyonun üzerinde öğrencisi olan ME+TE eğitimi ve her yıl 1 milyon katılımcısı olan kısa meslek kurslarımız devam etmektedir. Tümü birden hesapsız kapatılmış bulunan Teknik Eğitim Fakültelerinden en az 4 tanesinin yakın gelecekteki teknik öğretmen ihtiyacı dikkate alınarak yeniden açılması. Teknik Eğitim Fakültelerinin akademik kadroları ve gelişmiş altyapısı halen mevcuttur; bu kadroların ve altyapının dağılmadan memleket hizmetinde tutulması.

EYUDER (Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği), MEB sisteminde 95.000 eğitim yöneticisi, Üniversitelerde eğitim yönetimiyle meşgûl 4000 akademisyen ve eğitim yöneticiliği ve uzmanlığı eğitimi görmüş binlerce mensubu ile Türkiye’de büyük bir yönetim birikimini ve deneyimini temsil etmektedir. Derneğimiz 81 ilde ve 487 ilçede örgütlenmiştir.

Yapacağımız bir dizi çalışmayla, yukarıdaki ihtiyaçları paydaşlarımızın görüş ve taleplerini de dikkate alarak geçmiş-gelecek ekseninde inceleyeceğiz. Sanayimizin belkemiği olan nitelikli “ilk kademe işgücü” ve “orta kademe işgücü”nü öncelikle istihdama yönelik olarak yetiştirmek üzere ekonominin talebi ile tutarlı bir ME+TE Stratejisine ve sistem bütünlüğü içerisinde bir ME+TE Eğitim Yönetimi Modeline kavuşturmayı hedeflemekteyiz.

Dr. Âdem ÇİLEK

EYUDER Başkanı

EYUDER

ME+TE Stratejisi ve Eğitim Yönetimi Modeli Merkez Çalışma Grupları

Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği (EYUDER); geçmiş-gelecek ekseninde ME+TE eğitim yönetimini incelemiş ve içinden geçtiği süreçte Meslek Eğitimi ile Teknik Eğitim hizmetlerimizde ortaya çıkan durumu değerlendirmiştir. Türkiye'nin çok ihtiyaç duyduğundan hiç kimsenin şüphesi olmayan ME+TE için her boyutu ve aşamayı kapsayan bir ME+TE Stratejisi ve ME+TE Eğitim Yönetimi Modelini ortaya koymak üzere geniş bağlantılı paydaşlarımızla birlikte çalışmıştır.

Merkez Çalışma Grubumuz EYUDER üyelerinden oluşturulmuştur. Çalışma, konular itibariyle ilgili bütün üyeler, kurum ve kuruluşlar davet ve dâhil ederek yürütülmüştür.

Görüşmeler: Seçilmiş üyelerimizce; EYUDER üyelerimizle, Milli Eğitim Bakanlığı çalışanları ve Bakanlık yetkilileri, ilgili diğer kuruluşlar, Teknik Eğitim Fakülteleri, Meslek Eğitimi Fakültesi, MYK, ilgili alanlardan öğretmenler, eğitim yöneticileri ile yapılmıştır. Eğitimle ilgili dernek, vakıf, sendika, mezun derneklerini, İl Meslek Eğitimi ve İstihdam Kurulları, sanayiciler, işletmeler, Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu ve birlikleri ile çalışılmıştır. TMMOB, Odalar, OSB'ler, İŞKUR ve istihdam bürolarıyla görüş alış-verişi devam etmiştir. Ayrıca, EYUDER'in paydaşlarla yaptığı düzenlemelerle her ilde yüz yüze meslek öğrencisi, veli ve işyeri görüşmeleri yapılmıştır.

Raporlama: Hazırlanan veri ve raporlar Merkez Çalışma Grubu'nda, "amaç"a uygun belirlenen ilkeler ve yönlendirmeler çerçevesinde süzölmüş ve değerlendirilmiştir.

Çalışma Yöntemi: Birkaç boyutlu çalışmayla alanı hazırlığa katmaktır. Merkez Çalışma Grubu ve yardımcılarınca; raporlarımız, resmî belgeler, Millî Eğitim Strateji Belgesi, Şûralar, Kalkınma Planları, 1996-2011 Eğitim Ana Planı, 2006 Dünya Bankası Raporu, istatistik veriler, Proje sonuç raporları, yayınlanmış kaynaklar, akademik çalışmalar, araştırma bulgularının kapsanmıştır. 2012 tarih ve 6287 sayılı 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu ile eğitim sisteminde yapılması öngörülen düzenlemelerin düzenli olarak hayata geçmesine ve işletilmesine yardımcı olmak üzere EYUDER'in çalıştaylarının sonuçlarından yararlanılmıştır. İlgili istatistikler, veriler, çalışma raporları, proje belgeleri ve raporları, basılı kaynaklar ve öğrenci ihtiyaçları ile veli talepleri üzerine alan araştırma bulguları da dikkate alınmıştır. Toplantılar, çalışma grupları, yapılan, veli, öğrenci, öğretmen, mezun, işyeri, vatandaş ve her kademedeki eğitim yöneticileriyle görüşmelerin veri, bulgu ve önerileri kapsayıcı bir bakış açısıyla bir ME+TE Stratejisine yöneltilmiştir. Hazırlanan ME+TE Stratejisi önerimiz çalıştaylarla incelenmiş, MEB Stratejisi ile karşılaştırılmış ve Bakanlık yönetimine sunular yapılarak görüş alınmıştır. ME+TE Modeli bu çalışmaların üzerine bina edilmiştir. Yine çalıştaylarla incelenmiş, yönetime sunular yapılmıştır.

GİRİŞ

2012 tarih ve 6287 sayılı 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu ile eğitim sisteminde yapılması öngörülen düzenlemelerin düzenli olarak hayata geçmesine ve işletilmesine yardımcı olmak üzere EYUDER (Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği) 2013'ten itibaren bir çalıştaylar dizisi başlatmıştır. İlk Çalıştaylar Kümesi; EYUDER'in Mart 2013'te 6 çalıştay halinde toplanan "Zorunlu Genel Orta Öğretim için Yapısal Düzenleme Çalıştayı" ve raporlarıdır. İkinci Çalıştaylar Kümesi, Mayıs 2013'te ise 5 ayrı çalıştay halinde yapılan "Zorunlu Örgün veya Yaygın Ortaöğretimde Meslek Eğitimi ve Teknik Öğretim için Yapısal Düzenleme Çalıştayı" ve raporlarıdır.

Bakanlık uygulaması yavaş yürüyünce, EYFOR'lar (Eğitim Yönetimi Forumları) ile icrayı kolaylaştırıcı makalelerin sunulduğu bir dizi forumlar düzenlenmiştir.

Çalıştaylarımızın sonuçlarından ve EYFOR'ların katkılardan yararlanan yeni hazırlıklarla eğitim yönetimine uygulama araçları geliştirme çalışmalarımıza devam edilmiştir. Bunlardan başlıcası 10 Temmuz 2018'de açıklanan Yeni Kabine'de Millî Eğitim Bakanımız Prof. Dr Ziya Selçuk'a, Ağustos ayı itibariyle Ortaöğretim ve ME+TE Stratejisi çalışmamızın sözlü ve yazılı rapor olarak sunulmasıdır. Millî Eğitim Strateji Belgesine katkılarımız yapılmıştır. Bakanımızın talimatıyla çalışmalarımız görsel sözlü takdim ve yazılı rapor olarak Bakan Yardımcımız Mahmut ÖZER ve ilgili Genel Müdürlüklerimizin görevlileri ile 13.09.2018 tarihinde paylaşılmış, görüşleri alınmıştır. Çalışma grupları, çalıştaylar ve alandan gelen konular da işlenen EYUDER ME+TE Stratejisi 2018 yılında web sitemizde yayınlanmıştır:

EYUDER (2018); *"ME+TE EĞİTİM YÖNETİMİ MODELİ: İstihdama Yönelik ve Yüksek Öğretime Açık Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim"* ISBN: 978-975-2490-25-3. http://www.eyuder.org/Download/Icerik_Dokumanlari/METE%20KC4%BOTAP.pdf

MEB – "Millî Eğitim 2019-2023 Stratejik Planı," 5 yılda toplam 719 milyar TL ile gerçekleştirilme hedefiyle çıktı. Etkin uygulama için süreci destekleyici EYUDER çalışmaları, ME+TE Stratejisinin eğitim sistemi bütünlüğü içinde işleyen bir ME+TE Eğitim Modeli olarak sunulması çalışması ile devam etti. Model çalışmamızın temel amacı; "Türkiye'nin üretim gücü"nü yükseltmektir. Stratejik noktası ise, rekabet gücü kazanmak için iş hayatının da ısrarlı talepleriyle düzenleme bekleyen en öncelikli konu "ilk kademe meslekler"de ve "orta kademe teknik meslekler"de kaybettiğimiz modern çağ ME+TE eğitim ve istihdam düzeninin yeniden tesis edilmesi ve işletilmesidir.

ME+TE Stratejisi ve Modeli, geçmiş-gelecek sürekliliği içinde Türkiye'yi ileriye taşıma hedefiyle kurulmuştur.

Geçmişten gelen Meslek Eğitimi geleneğimiz, Cumhuriyet Türkiye'si'nde modern sanayi düzeninde kurulmuş ve gelişmiştir. Ancak, 1990'lardan itibaren, eğitime sistem bütünlüğü içinde olmayan nokta müdahalelerle yapısal bozulma, teknik eğitimde öğretim kademesi kaybı, mesleklerde bozulma ve istihdamda eğitim düzeyini yansıtmayan tektipleştirmeler, belgeler ve unvanlar karışıklığı, asgarî ücretlilikte artış görülmüştür.

Ayrıca, ME+TE'yi sanayi ve ticaret politikalarıyla bir bütünlük içinde yürütmek gerekir. Eğitim yöneticilerinden gelen talepler doğrultusunda ilâve bir çalışmaya girişilmiştir.

Modeli uygulayacak eğitim yöneticilerinin sistem bütünlüğüne hassas olarak yönetim yapabilmeleri için, Türkiye'de ME+TE uygulamaları tarihini etkileyen ekonomi, sanayi, teknoloji ve dış rekabet konularının özelliklerini de hatırd tutarak çalışabilmeleri

hayatıdır. Dünya, üretim ve iş bilgisi sırları ve bunun sahibi olan hünereli insangücü üzerinde dönmektedir. 13. Yüzyılda şümüllenmiş, dünya tarihinde önemli bir yeri bulunan Türk Meslek Eğitimi Düzeni'nden başlayarak birikimimizi, katkılarımızı, öğrendiğimiz dersleri ortaya koyan ME+TE Eğitim Yönetimi Tarihi Notları hazırlanmıştır. .

Türk sanayiinin maruz kaldığı rakiplerin engellemelerine ve yıkımlarına aynıyla ME+TE de maruz kalmıştır. Eğitim yöneticilerinin çok boyutlu sebep-sonuç ilişkilerini de açıklayarak yönetim kararlarını alma ihtiyaçları her geçen gün artmakta olduğu görülmüştür. Bakanlığımızın, tecrübe birikimi ile bilimi geçmiş-gelecek ekseninde bağdaştırmak için, bütün Cumhuriyet dönemi eğitim yönetiminin ve bilhassa Türkiye'nin ve Millî Eğitimimizin içinden geçmiş olduğu en az son 35 yılı dış dünya ve Türkiye itibariyle değerlendirmesine ve dış projelerle gelen uygulamaların düzene konularak yararlı hale getirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu amaçla bütün Cumhuriyet döneminin eğitim uygulamalarının saiklerini çok boyutlu ele alan bir bölüm hazırlanmıştır.

UNESCO'nun 2021 yılını Ahî Evran Yılı ilân etmesi nedeniyle, dünyada ME+TE'nin sistematik temelini oluşturan ahîlik-ahlak-meslek-standartlar-yetiştirme-iş bağı bugün de geçerlidir. Başta Avrupa dünyada da yaygın kabul görmektedir. Günümüzde gelişen “meslek-çalışma hayatı bağlantısı ilke ve standartları” ve “okul-sanayi işbirliği” için raporlar hazırlanarak çalışmamızla bütünleştirilmiştir.

Çalışmalarımız, tüm bu boyutlara da ışık tutacak şekilde bir “kaynak kitap” olarak 2020'de baskıya verilecek şekilde tamamlanmıştır.

Birinci bölüm, **ME+TE Kavramsal ve Kurumsal Çerçevesi: Dünya ve Türkiye Uygulamaları**. Kısa bir ME+TE tarihi özeti yapıldıktan sonra, **ME+TE kavramsal ve kurumsal çerçevesi** üç başlık altında ortaya konmaktadır: **A)** Kullanımdaki meslekler sınıflandırması ve meslek basamakları çatısı. **B)** Bir sanayi işletmesinin temel girdileri arasında meslekli işgücünün yeri. **C)** Üretim teknolojisinin gelişim aşamalarının meslekleri, meslek eğitimi ve teknik eğitimi yönlendirmesi. Bu başlıklar dünya ve Türkiye uygulaması örnekleriyle açıklanmaktadır.

İkinci Bölüm; **Meslek Eğitimi Tarihimiz: Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimde Durum**. Alt-bölmeler halinde; **A)** Ahîlik Geleneği Tarihimiz. **B)** Türkiye'nin eğitim değerleri dizisinde ME+TE ve Okul. **C)** Cumhuriyet Dönemi ME+TE Tarihimiz: 1920-2020 döneminin tarihî seyri göz önüne alınarak dünya ve Türkiye şartları; kültür, fen, eğitim, ME+TE politikaları ve uygulamaları bağlamında eğitim yönetiminin ele alınışı ve ortaöğretim öğrencilerinin eğitim türlerine dağılımı gözden geçirilmektedir. **D)** ME+TE'nin İlk ve Orta Kademe İnsangücü Eğitimleri (2012-2020). **E)** ME+TE'de yapısal durum: GZFT İncelemesi. **F)** ME+TE'de başlıca sorun alanları ve çözümler: piyasa ile eşgüdüm, eğitim müfredatı, esnek programlama, meslek ehliyet belgeleri, teknik ehliyet belgeleri... **G)** Eğitimin sistem sorunlarının Beceri eğitimine etkileri işlenmektedir.

Üçüncü Bölüm, **Eğitimin Sistem Bütünlüğü içinde Düzenlenmesi**. Eğitimimizin sağlam ilkeleri ve yapısı üzerine kurulu sistem bütünlüğü içinde çözümler işlenmektedir. **A)** Meslek eğitimi ilkelerimizde süreklilik: Ahîlik geleneğimiz. **B)** ME+TE için çözümler, 2023 ME+TE Stratejimizin eğitim sistem bütünlüğü ve tutarlılığı içine oturtulması. **C)** ME+TE Modeli ve Türk Eğitim Sistemi Şemamızın yatay ve dikey önü açık öğrenci akışı ilkesi ile işletilmesini kapsamaktadır.

Çalışmamızın Birinci, İkinci, Üçüncü bölümleri; ME+TE çevresindeki geniş tarih, ilkeler, ekonomik yapı ve politikalar ile durumun tartışılması ve analizlerini ve sistem bütünlüğü içinde çözümleri, stratejiyi ve modeli geliştirme çalışmalarıdır.

Bundan sonraki bölümler, çözümleriyle birlikte ME+TE stratejisi ve sistem modelinin en modern biçimde, AB ile uyumlu, iç piyasalarla eşgüdümlü en iyi nasıl işletileceğini gösteren yol haritalarını ve eylem planını içermektedir.

Dördüncü Bölüm, **Eğitimde İşleyişin Sistem Bütünlüğü içinde Düzenlemesi** başlığı altında; **A)** “Meslek eğitimi ve Teknik eğitimde mevcut durum” ile istihdama dönük yeteneklerin geliştirilmesi amaçlı “basamaklı ME+TE modelini” karşılaştırarak, mevcut imkânlarımızla, fazla masrafsız elde edilecek kazanımları ortaya koymaktadır. **B)** Sistem Akış Şemasının işletilmesinde Kademeler-arası ve Kademe-içi Yatay ve Dikey geçişlerin işleyişini sağlayacak yapısal düzenlemeleri. **C)** ME+TE Modeli ile tanımlanan akışları açılmış ME+TE alt sisteminin işleyişi için “istihdam yönünden yapılması gereken düzenlemeler” belirtilmektedir. **D)** Büyük bir ülkede çok çeşitli faaliyetin yürütüldüğü bir ortamda ihtiyaç olan Okul Çeşitlerinin Sistem Şemasıyla bağlantılarının açıklamasını yapmaktadır.

Beşinci Bölüm, **ME+TE Modeli: İş Hayatı – Eğitim – İstihdam Bağlantısının Kurulması**. Bu Bölümde, en karmaşığı sanayi meslekleri olduğu için, sanayi meslekleri üzerinden ülke sanayinde kullanılan en yaygın teknolojinin ilgili mesleklerin eğitim müfredatına hangi süreçlerle yansıtıldığının anahatları ve eğitilmiş kişinin hayata çıkışını düzenleyen sınav ve ehliyet belgeleri düzeni açıklanmaktadır. **A)** İş Hayatı – Eğitim bağlantısı için Meslek Standartları düzeni ve bu düzenin kurulma sürecinin bir tarihçesi verilmektedir. **B)** AB ile Ortak imzaladığımız, sanayi üretiminde meslek basamaklarından beklenen Sorumluluklar Çerçevesi. **C)** Meslek basamakları itibariyle asgarî ortak bilgi-beceri-tutum-davranış ilkeleri, meslek öğrenimi seviye şartı ve Basamağın Ehliyet Belgesini Alma Şartları Çerçevesi. Nitelikleri ve şartları taşıdığını gösteren sınavdan geçtikten sonra hangi düzey “Meslek Ehliyet Belgesi” veya “Teknik Ehliyet Belgesi”ne ulaşabileceği ve hayata atılabileceğini açıklamaktadır. **D)** Mesleklerin Ulusal Piyasa Standartları. Meslek standartları her ülkede her bir meslekten beklenen üretim bilgisi, teknoloji kullanımı, millî işkolu veya ürün standartları ve ülkenin özellikleri dolayısıyla her meslek için ayrı ayrı çıkarılan standartlardır. Bunun için tam adı “Ulusal Piyasa Meslek Standartları”dır. Başka ülkelerden alınıp kullanılmaz.

Altıncı Bölüm, **ME+TE Eğitim-Öğretim Zamanının Programlanması**. **A)** Çalışma hayatına cevap veren ME+TE eğitim-öğretim yaklaşımımız nasıl gelişti ve bu amaçla nasıl bir işbölümümüz var? **B)** ME+TE’de esnek programlama yaklaşımı ile eğitim / iş talebine hızla cevap verilmesi. **C)** İşbölümünde Meslek Lisesi ve Teknik Lise işlevlerinin ayrı ayrı oluşunun önemi. **D)** Meslek okullarında (MEM ve Meslek Lisesi) ders yükünün hafifletilmesi ve uygulama saatlerinin artırılması ihtiyacı nasıl karşılanmalı? **E)** Haftalık eğitim-öğretim zamanının kullanılması: MEM, Meslek Lisesi ve Teknik Lise Haftalık Ders Programları.

Yedinci Bölüm, **ME+TE Stratejik Hedeflerini Hayata Geçirme Eylem Planı**. **A)** ME+TE Stratejik Hedefler ve Alt Hedefler. **B)** ME+TE Stratejik Hedeflerini Hayata Geçirme Eylem Planı

Sekizinci Bölüm, **ME+TE Eğitim Ortamlarında Düzenlemeler ve Yeni Okul Modelleri**. **A)** ME+TE Eğitim Ortamlarında Düzenlemeler, **B)** ME ve TE okul modelleri: organize sanayi bölgeleri (OSB) için MESLEK Lisesi ve Teknik Lise Modeli. **C)** Meslek Okulu Modeli - Geleneksel Türk El Sanatları Ortaokulu, MEM Ve Meslek Lisesi Modeli

SONUÇ, Sağlam bir eğitim sisteminin son 30 yıldır geçirdiği sarsıntılar nedeniyle İlk kademe Meslek Eğitimi ve Orta kademe Tekniker ve Yüksek Tekniker eğitiminde çözüm bekleyen noktalar için bu çalışmadan çıkan öneriler sunulmuştur.

EKLER: Eğitim ve ME+TE çok geniş ilişkileri olan bir alan olduğu için Eğitim ve ME+TE Eğitim Yöneticilerine gereken ek bilgiler toplu ek dosyalar halinde hazırlanmıştır.

EK-1: Ortaöğretim Öğrencilerinin Eğitim Türleri içindeki Sayı ve Oranları (1950-2020)

EK- 2: OSB'lerde Bulunan Kamu ve Özel ME+TE Okulları ve Meslek Alanları

EK- 3: Türkiye Geneli İstihdam Pazar Araştırması (İPA-2018)

EK- 4: Sanayi Teknolojilerinin Yayılma Aşamalarında Rekabet ve Teknik Eğitim

EK-5: Sanayi 3.0 Sürecinde Yeni-Liberal Küreselcilik ve Küreselleştirmecilik:

Millî Devlet ve Millî Eğitim Karşıtı Stratejiler

EK-6: İşlenmiş millî dili ve terimleri kurmada 'eski metinler'in yeri, kültür ve teknik eğitiminde etkisi

EK-7: Hindistan ve Çin Ucuz Emek ve Beyin Göçü Ülkeleri Yapılmaya Tepkileri

BİRİNCİ BÖLÜM

ME+TE KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVESİ: DÜNYA ve TÜRKİYE UYGULAMALARI

ME+TE KAVRAMSAL ve KURUMSAL ÇERÇEVESİ: DÜNYA ve TÜRKİYE UYGULAMALARI

Bu Bölümde, kısa bir ME+TE tarihi özeti yapıldıktan sonra, **ME+TE kavramsal ve kurumsal çerçevesi** üç başlık altında ortaya konmaktadır: A) Kullanımdaki meslekler sınıflandırması ve meslek basamakları çatısı. B) Bir sanayi işletmesinin temel girdileri arasında meslekli işgücünün yeri. C) Üretim teknolojisinin gelişim aşamalarının meslekleri, meslek eğitimi ve teknik eğitimi yönlendirmesi. Bu başlıklar dünya ve Türkiye uygulaması örnekleriyle açıklanmaktadır.

İnsan ihtiyaçları tarihin her devri “yapım” işlerini gerektirdi. Yapmayı göstermek ne zaman öğretmeye dönüştü, ne zaman hangi işlerde süreklilik kazandı, ne zaman meslek sayıldı, ne zaman kurumsallaştı? Türk kişi, toplum ve hizmet anlayışı, binlerce yıllık tarihinden getirdiği, küçük yaşlardan itibaren usta-çırak ilişkisi içinde etkin yaygın eğitimle insan yetiştirme düzenine dayanır. Bu geleneğin birey temelli aslı, **özü-sözü bir olmak ve and içerek kendini hizmete adamaktır**. Sanayi toplumu herşeyi çok dönüştürdü. Eğitim yaklaşımımızın ve birikimimizin ne kadarı taşındı, ne işlere yaradı?

METE Han ve ME+TE: Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim Kurumlaşmamız

Çok eski tarihlerden itibaren Türk üretim hayatının tahtacılık, tahta işlemeciliği, madencilik, demir işlemeciliği, dericilik, çömlekçilik, keçecilik, kilimcilik, dokumacılık, savunma ve ordu becerileri, aynı zamanda, birer meslek ve meslek eğitimi alanıdır. Toplumun geçim tarzına göre oluşan işbölümlerini de taşıyan geleneklerdir. Toplum ahlâkıyla uyumlu meslek ahlâkı gelişimini devam ettirmişlerdir. Bu mesleklerden en erken sürekli resmî örgütlenmeye ve kurumlaşmaya geçen meslek askerlik, kurum da “düzenli ordu” oldu. 10’lu bölüklenmeye dayalı takım ve katları biçimindeki **Türklerin örgütlü sevk ve idare düzeni** MÖ 209’da METE Han zamanında resmen kuruldu. METE Han’ın ordu yapısı bugüne değin bütün dünya ordularının teşkilatlanmasında örnek olmuş büyük örgüt yönetme düzenidir. Bugün grup-yönetimi birimlerinden **10+1’lik takım-çalışması** düzenin ilkeleri, takım-çalışmasının en işlevsel ve etkilisi olarak kullanılmaktadır.

MÖ 209, Türk tarihinin başlangıcı değildir. Türk ordu geleneğinin resmen teşkilatlanmasının ve son haliyle kurumlaşmaya başlamasının başlangıcıdır. Bir ordunun sevk ve idaresinin bu olgunluğa gelebilmesi için öncesinde bin yıllık düzenli hareket deneyimi bulunması gerekeceği uzmanlarınca kabul edilmektedir. Bunun öncesindeki oluşumda ise daha bin yıllar bulunması gerekeceği açıktır.

MÖ 209, aynı zamanda resmî askerlik öğretmenliğinin başlangıcıdır. Askerlik mesleği, tekniği, sanatı, ahlâkı ve kişiliği askerlik öğretmenlerince korunmuş, geliştirilmiş ve aktarılmıştır. Askerlik öğretmenliği bu yıl itibarıyla 2229 yıllık kurumlaşmaya sahiptir. Bu nedenle, bugün sanayide ve hizmetlerde üretici ve teknik hizmet işbölümlerine göre yapılan Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimi bugün METE Han’ın anısına METE olarak anılmakta, ME+TE olarak yazılmaktadır.

Kadim Türk Akıllık Ahlâkının İslâm Ahlâkı ile Bütünleşmesi: Ahîlik

İslâm’a girişle birlikte Türkler; kendi üstün kişi ahlâklarıyla beslenen inanca dayalı toplum-kültür-eğitim ve buna dayalı iktisat/ekonomi anlayışını da geliştirmeye başladılar. Selçuklu ve Anadolu Selçuklu bağımsız devletlerine desteğin ve **andla/ahtla hizmet** içinde üretim, “**hizmet ekonomisi**”ne evrildi. Toplumun örgütlenmesi eğitim-üretim-istihdam düzeni sürecinde Anadolu Selçukluları Akıllık/Ahîlik teşkilatlanmasını yüceltti. Getirilen geleneksel yüz-yüze yaygın eğitim mirasımız kurumsallaşarak, Yamaklıkla

yeteneğe yönlendirme, yüz-yüze eğitimle **Çıraklık-Kalfalık-Ustalık işgücü yetiştirme düzeni**, iş kurma desteği ve özdenetim temeline oturdu.

Ahîler üretime yaklaşımı; gencin önce **yüksek ahlâk eğitimi**, sonra **meslek eğitimi** ve piyasa unsurları önünde imtihan edilip **meslek ehliyet belgelendirmesi** (kuşak kuşatma) aşamalarıyla başlattılar. Meslek Ehliyet Tasdiknamelerinin ilânı olan “kuşak-kuşanma” ile her an kişinin üzerinde taşınır ve andı/ahdi hatırda tutulur kılındı. Yüksek ahlâk diğergâm ve topluma hizmet gönüllüsü olma davranışlarını geliştiriyordu.

Meslek eğitimi tarih boyunca her toplumda kendi ihtiyaçların göre emek yoğun aletli üretime göre vardı. Zanaatkâr, bir üretim sanatı öğrenmiş kişidir. İlk kademe işgücü eğitimi yüzyıllardır zaten yapıyordu. Üretim her toplumun kendi yapısına, insan, iş, kazanç, ahlâk anlayışına göre şekilleniyordu. Mübadele/ticaret/alış-veriş/değiş-tokuş imkânlarına göre para, mal, senet vb. üzerinden yapıyordu. Türkler tarih boyunca büyük ticaret yollarının güvenliği ve alış-veriş için büyük ulaşım, haberleşme, konaklama ve güvenlik ağları kurmuş bir kavimdir. Kendi ürünlerini de bu nizam içinde pazarlıyorlardı. İnsan merkezli İslâm ve Türk gelenekleri bütünleşmesine devam ediyordu. 12.-13.-14. yüzyıllarda **Anadolu ahîliği ahlâklı yaşayışta Türk-İslam sentezi** ile toplumun, üretimin ve ticaretin yüksek ahlâklı örgütlenmesinde de yeni bir safhaya girdi: **öncüsü Ahî Evran**. Zanaatların yeni buluşlar, âletler, örgütlenme, tedarik, imalât, ticaret ve denetim biçimleriyle üretimde atılım yapması bugünün kavramlarıyla bir **“İlk Sanayi Devrimi”**dir. Gelenek zaman içinde gelişmiştir. Bu üretim ahlâkı yaklaşık 800 yıl sürmüştür. (Bkz. II. Bölüm-A).

Anadolu Selçuklu Ahî Birliklerinden Osmanlı Esnaf Birliklerine ve Loncalara

Ahî Birlikleri, bugünün işkolu/sektör örgütlenmelerini 800 yıl evvel işçi kanı dökmeden, emek hakkı yemeden, rekabetle birbirlerini yıkmadan kurulmuş, iç denetimlerini kendi yapan **demokratik teşkilâtlar**. Geçim konusuna üretimden girerek, bugünkü modern sanayi örgütlenmesinin ilk olgun şekli 13. Yüzyıl Anadolu’sunda gelişmiştir. Tüketiciyi koruyan, ticarete yön veren narh usûlü ve işkolları olarak örgütlenmeleri, meslek eğitimi düzenleri, **kümelenererek üretime dayalı sanayi çarşıları** ve iç denetimleri ile yürüten insan merkezli bir sistem ortaya konmuştur. Bu sistem 17. Yüzyılda dünyada rakip tanımayan bir dış ticaret gücüne ulaşmıştı.

Ahî birlikleri, ahîlik ahlâkı ve düzeni Osmanlı devrinde de temelde aynen devam etti. Osmanlı’da ‘esnaf’ (kelime kökü: sınıf, ticaret sınıfları) tabiri, kentli, bağımsız çalışan, üretim araçları sermayesi de bulunan ama yaptığı iş kendi kol ve beden emeğiyle sanatkârlık hünerleriyle **toplu üretime dayalı sanayi**, girişimci küçük tüccar zümreleri için kullanılmaya başlandı. Bir kentte bir Esnaf Birliğinin aynı zanaattan usta üyeleri binlerce kişiyi bulabiliyordu. **Osmanlı Esnaf Birlikleri demokratik yollarla yönetilir:** “Altılar” adı verilen altı kişilik “Yönetim Kurulu,” Birlik üyeleri arasından seçilir, bunlar esnaf şeyhini aralarından seçerlerdi. Birlik şeyhinin, “meslek eğitimi işlerinin düzeni” ile uğraşan 1. yardımcısına “kethüda,” meslek ve iş ahlâkı, düzen/disiplin işleriyle uğraşan 2. yardımcısına “yiğitbaşı” denirdi. İtalyanca ‘oda’ anlamında ‘loca/lonca’ kelimesi, Venedik ve Cenevizli denizcilerin liman, iskele, depo, pazar yeri için aldıkları ticaret imtiyazları (ayrıcılık) düzenini yürüten idare mekânları için İstanbul’da da kullanılıyordu. Kentli ahîler olan Müslüman Esnaf Birlikleriyle karşılıklı ticarete eşit muhataplık devletin kabul ettiği ‘lonca ticareti’ tabir edilmeye başlandı. (Geniş bilgi için bkz. II. Bölüm-A.)

Modern Millî İmparatorlukların Dünyayı Sömürgeleştirmeleri

Hukuk yoluyla medeniyet kurucu **Osmanlı Devleti**, **adalet sistemine dayalı bir idare düzeni geliştirmiş bir klasik imparatorluk** tarzıydı. Herkesin katılımını sağlayarak işleyen iktisadî düzeni büyük bir zenginlik yarattı. Özellikle, kumaş dokuma hızını anlama

ve boya tekniği casusları ve tiftik keçisi hırsızları ile 17. ve 18. yüzyıllarda karşı karşıya kalmıştır. **Batı Avrupa geçimi sömürgeciliğe dayalı tüccarcılık** gibi türlü yollardan ticarî sermaye biriktirmekle sağlamaya girişmişti. Ticaretten kazanç sağlamayı sürekli hâle getirmenin temeli üretimdir. Sadece al-sat'tan para kazanmak geçici sürelidir veya piyasalar üzerinde kurulan çoğu hileli düzenlemeler ile yürür ki, sömürgecilik bir yandan üretim amacıyla düşük maliyetli hammadde ve köle emeğine, diğer yandan gasp ve tekel piyasaları kurarak hileli satışlara alım-satımlara dayanmaktadır.

18. Yüzyıl İngiltere'de buharın içinde mevcut ısı enerjisini mekanik enerjiye dönüştüren dıştan yanmalı **buhar makinesi** icat edilerek **teknoloji sıçraması** ile girdi. Bilim ve teknolojinin dürüst kullanımını düzenleyerek hileli ticaret sermayesi kendini haklı sanayi sermayesine çevirme fırsatı yakalamıştı. Sermaye, bir yandan iç piyasanın arz-talep fiyat mekanizması ile dürüst yoldan oluşmasını beklerken, diğer yandan yayılcı emperyalizm yollarıyla, **Batı'nın artı-değeri dışarıdan gasp etme yolu devam etti.** Avrupalı burjuva devlet-ulusları ve varsa imparatorlukları (modern emperyalizm) sanayilerinin hammaddelerini ve insan emeğini merkezleri için en düşük maliyetle kapatarak birbirleriyle rekabete giriştiler. Böylece, sanayilerin yükselmesinde, köle emeği yanında emeği sömürülen işçi sınıfları ortaya çıktı.

Osmanlı düzeni de, Batı'nın kültür ve ticaret emperyalizmine maruz kalmıştır. Medeniyet kurucu Türk-Ahî geleneğinin Osmanlı'da Esnaf Birlikleri ve Loncalar düzeni, olgunlaşma döneminden 600 yıl sonra, 1838 “Osmanlı-İngiliz Serbest Ticaret Anlaşması” içinde yer alan “loncaları tekel sayarak kapatma” maddeleri ile söndürüldü. Ahî birlikleri ile ahî meslek eğitimi düzeni, İngilizlerin tekel pazarları açmak, kapitülasyon malları satışını ve hammadde bölgelerini ele geçirmek için yıkıcı tasfiyesine İdare'nin bilinçsiz kararları yüzünden kurban gitti. Bir yandan tek tek ustalar çırak yetiştirmeyi teşkilâtsiz bir şekilde sürdürmeye çalışırken, bir yandan da piyasaları ellerinden alındığı için ahî birliklerinin işgücü kapitülasyon fabrikalarına sanayi işçisi olmak zorunda bırakıldılar.

Osmanlı Devleti'nde, ticarî müdahale alanının dışında kaldığı için, Askerî Mühendishane-yi Hümayun mektepleri, mühendis yetiştirdiler, üretim içindeki çalışmalarını gerekli orta kademe teknik (4, 5. basamaklar) işgücünü de kendileri yetiştirdiler. Ahî kökenlerimiz ve geleneğimiz dolayısıyla **Türkiye'de meslek eğitimi (ME) örgütlenmesi hazır** bulunuyordu. Modern ME+TE sisteminin tekniker yetiştiren **sivil teknik eğitim (TE) kademesi I. Sanayi Planı ile 1934-1937** döneminde KİT'lerin içinde kuruldu.

1940'larda MEB ME+TE eğitimini Müsteşarlık düzeyinde sahlendi, okul-işyeri eğitimi birbirinden kopmaya başladı. 1968'e kadar teknik eğitimde (4, 5. basamaklar) gelişme devam etti.

Türkiye'nin hızlı kalkınması karşısında rakiplerin faaliyeti ile 1968'den sonra dış telkinler ve yanlış kararlar sonucu Türkiye'de meslek basamaklarının ilk beş basamağı bozulmaya uğradı ve bugüne kadar devam etmektedir. Bu durum, **Türkiye'nin yabancı mallara pazar olarak tutulması için müdahaleler** bulunduğunu göstermektedir. Üretici gücünün eğitilmesine, dolayısıyla işgücüne ve sanayi üretimine müdahaleler yanında devre devre, **iç sanayi ve eğitim yönetimi zaafı** sözkonusudur. Bugün yaşanan ME+TE eğitim-sanayi-istihdam uyumsuzluğunun temel sebebi budur. Türkiye'de kamu yönetimi ve eğitim yönetimi, sanayiin Millî Sanayilik boyutunu iyi kavramak mecburiyetindedir.

Ahî Meslek Eğitimi Düzeni Modern Avrupa ME+TE Düzeninin Temeli Oldu

Batı emperyalizmi, Osmanlı düzeninin kurumsallaşmış ortak yapılarını yıkarken, kapitalizm adına **Avrupa milliyetçilikler yarışması** içindeydi: millî sanayiler, millî ordular, millî imparatorluklar, millî sanayiler adına dünyaya kapatılan sömürgeler, diğer yerlerde kapitülasyon (sermaye yapma) anlaşmalarıyla hammadde alım ve mal satımı için

tekel pazarları... Bu süreçte; Katoliklik dininin devletin dışına çıkarılması, Protestan millî devlet kiliseleri kurulması, sömürgelerden yağmalanan zenginliklerin dengesiz dağılımı, yeni Sanayi Devrimi'nin gelişi ile kapitalizmin sınıflı toplum yapılarını değiştirmesi sonucu insan **ilişkileri, ahlâkı ve toplumlar** bozulmuştu.

Ahlâk buhranına çare düşünenler arttı. Baba Frederich Leibniz ahlâk ilmi hocalığı da yapıyordu. Gotfried Wilhelm Leibniz (1646-1716) matematik, metafizikçi, felsefeci, bilimci ve diplomat oldu. Seyahatler yaptı; yardımcıları 17. yy'ın sonu 18. yy'ın başında Anadolu'dan 50.000 (palmet/yaprak) sayfa ahlâk erkânı, fütüvvet utkuları, terbiyevî metinler, masallar, kıssalar derleyip seçtiler. **Osmanlı ahlâk eğitimi belgelerinden 300'er sayfalık 4 cilt** oluşturulup Almanca'ya tercüme edildi, **kaynak kitaplar** olarak yayınlandı. Hollandaca, Fransızca, İngilizce'ye çevrildi. Eğitimde ahlâk eğitimi öne alan, diğer derslerin içeriklerini ise öğrencinin hazırlandığı hayata göre düzenleyen eğitim akımı, öğretmenler ve okullar ortaya çıkmaya başladı ve yüksek toplum sınıflarında itibar gördü. Dönemin halkı rahatsız eden siyasî ve iktisadî düzensizlikleri ve çıkış arayışları ise devam ediyordu.

19. yy. başında, Alexander von Humbolt (1769-1859) aynı yöndeki eğitim arayışını daha ileriye götürerek insanların iyi meslek sahipleri, zanaatkârlar, tüccar veya askerler olabilmeleri için önce iyi ahlâklı, dik durabilen ve konumlarına uygun yeterli malûmat sahibi vatandaşlar olarak yetişmeleri gerektiğini savundu. **Yüksek değerlerle yetişen insanların meslekleri kolay öğrendikleri** ve gerektiğinde **kolayca iş değiştirebilen** bağımsız bireyler olabildiklerini ileri sürdü. Bu işe üniversite seviyesinden başladı.

19. yy'da ulus-devletler inşa etme sürecine geç katılan Prusya Almanları bazı girişimlerine rağmen zengin sömürgelere sahip olamamıştı. 1885'te Berlin Konferansı toplanıp Avrupa'nın Afrika'yı bundan sonrası için resmen paylaştığı zaman da, diğer sömürgeciler daha önceden yerleşmiş oldukları için Almanya'ya pek yetersiz paylar düştü. İşte, bu sırada değil etrafı ve kendi tebaasını sömürmek, topluluklar arasında ve kendine ait topraklarda adalet düzenini sürdürme gayreti içinde olan Osmanlı Devleti'nde tarihten getirdiği insanlığa katkı ahîlik düzeni dışarıdan yıkılıyordu. Türkler, Batı'nın güçlenmek için sadece zülûm ve soykırımcı işgallerle değil ekonomi, teknoloji ve kültür politikalarıyla da rakiplerini dışarıdan yıkma yollarını Osmanlı üzerinde geliştirip uygulamakta olduğuna bu süreçte şahit oldu.

İngilizlerin rakibi olarak yükselmekte olan Alman sanayiinin içeriye dönerek gücünü yükseltme çalışmaları kapsamında **Alman eğitimcileri, Osmanlı'dan derledikleri Türk "iş ahlâkı eğitimi ve ahî meslek eğitimi düzeni"**ni modern sanayi toplumuna uyarladılar. **Almanya'da yurt-İçi sıkı meslek eğitimi ve teknik eğitim** ile verimli üretim üzerinde durarak, sömürgelerde türlü zulûmle el koyduğu artı-değeri merkezine taşıyan İngiltere'yi geçti.

Almanlar; ahî meslek eğitimi, üretim standartları ve sanayi örgütlenmesinden örnek alarak kendi modern ME+TE ve Odalar düzenlerini tanımlamışlardır. Avrupa'da rekabet, içine kapalı işletmelerde sanayi sırlarını koruyarak ve teknik eğitime güç yetiremeyerek sürerken, Germen dünyasındaki iş ahlâkı ve teknik becerileri yüksek işgücü yetiştirme yaklaşımının rekabetteki yeri gözden kaçmadı. Almanlar'ın İlk Kademe İşgücü için Meslek Eğitimi ve Orta Kademe İşgücü için Teknik Eğitim düzeni İsviçre, Avusturya gibi Germen ülkelerinde de uygulanandı. Avrupa'da kamu eğitimi ilkokulda yaygınlaştırılırken, teknik ortaöğretim ve teknik yüksekokullar kamu desteğiyle kurulmaya başladı.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra toplumsal buhranlara çare arayışları, harpten yenilgiyle çıkan Almanya'da Weimar Cumhuriyeti'nin (1919-1933) çabalarına ahlâk ve disiplin eğitimine öncelik verilmesinde de görüldü. Nobel ödüllü terbiyeci edebiyacı Hermann Hesse (1877-1962) Osmanlı Türkiyesi'nden derlenmiş 300'er sayfalık 4 ciltlik ahlâk

kaynak kitaplarını tekrar yayınladı. Güvenilir, disiplinli, teknik eğitilmiş Weimar Gençliği böyle ortaya çıktı. Almanya’da ekonomik krizin aşılabilmesi ise bu gençliği II. Dünya Savaşı içine çekti.

Batı ülkeleri ancak 20. Yüzyılda Ticaret ve Ceza Kanunları ve ulus-devletin gözetiminde iç düzenlemelerle alt tabakalara refah payı aktaran yapılara kavuşmuşlardır. 1945’ten sonra ise dünya ekonomisi S.S.C.B. dâhil, Batı Kapitalizmi tarafından kurulan uluslararası düzenin denetimine girmiştir.

1200’lü yılların Ahî ustalarının sanayi düzeni neler geliştirmişti? **Ahî ustaların yolundan bugün dünyada hangileri kullanılıyor?** Ahîliğin sanayinin doğasını anlama ve çözümlemesi olan, **sanayi çarşılarında ustaların kümelenmesi** yaklaşımı iç denetimi ve verimi arttırmak için işbirliği içinde; tasarruf, sipariş üzere ucuz ve israfsız imalât, talebe yetecek miktarda üretim, tüketicinin korunması, teknik gelişim ortamlarıydı. Demokratik yollarla kurulan ve seçimle görevlendirilen kurullarla yönetilen **Ahî Meslek Birliklerini** kurdular. Birlikler; bugünün işkolu/sektör örgütlenmelerini, hammadde başta tedarik destek ve denetim düzeneklerini, sınai ve zanaat ürünlerinde aranacak kalite ve güvenilirlik vasıflarını, iş ve mallarda standartlaştırmayı, kalite düzeylerini, işkolu/sektör boyutunda **Toplam Kalite Yönetimini** (TKY) ve müşteri memnuniyetini geliştirmişlerdir. Bunun yolunu, çıraklıktan başlayarak yüksek ahlâk üzerine mesleğini kurarak en iyisini yapmaya çalışma eğitimini yürütecek düzeni kurmakta bulmuşlardır.

Modern dönemden farklı olarak Ahîlik, her kademesinde artan toplam 740 adet ahlâklı işleyiş ve iş yönetimi kuralıyla çalışarak “emek ile işverenin barışık olduğu” ekonomi modelini kurup işletmişlerdir. Aşırı kazanç, mal veya para biriktiriciliği ile birbirlerinin istismarını denetim altına aldıkları için, devletin ekonomide fiyat istikrarını sağlama düzeninin de yardımcısı olmuşlardır. Bugün ulusal boyutta Standartlar Enstitüleri, uluslararası boyuta taşınan ISO (Uluslararası Standartlar Teşkilatı) 1200’lü yılların Anadolu çapındaki ahî uygulamalarının modern dünyada ortaya çıkan şekilleridir. Ulusal Standartlar Enstitülerinin üzerinde ISO, küçük, orta ve büyük çaplı her türlü işletme için küresel ticarete aranan kalite ve güvenlik standartlarını sağlayan bir kıyaslama ve belgelendirme topluluğudur.

İlk Kademe İşgücü için Meslek Eğitimi (ME) ve Orta Kademe İşgücü için Teknik Eğitim (TE) Türkiye’de I. Sanayi Planı döneminde 1933-1937’de oluştu. 1970’lere gelindiğinde işkolları/alt-sektörlerde kullanılan teknolojiyle kaliteli üretim için işgücü yetiştirmeye yönelik “**meslek standartları**” yayınlamaya, **ME+TE eğitimi** ve **ulusal piyasa meslek belgelendirmesi** ülkelerin kendi eğitim düzenleri içinde bu ölçüyle yapılanmaya başladı. 1980’lerde Komünist Blok’tan Bulgaristan, G. Kore, Singapur bu yolla atılım yaptılar. 1990’larda ise Çin, üretimde Türk kümelenme modelini alıp, sipariş üzere üretimde yoğun kullanarak atılım yaptı.

Mantığı ve düzeni Ahî düzeninden alınan, Teknik Eğitime ve üst kademe eğitime uzatılan AB’nin yaptığı “Sanayi Üretimi Meslek Basamaklarının **Çalışma Hayatı Sorumlulukları Çerçevesi** (Bkz. Çizelge-2) çalışmalarına Türkiye aday ülke olarak katılmış ve 2008 yılında onaylamıştır. Bu yolla 8-Basamaklı meslek kademelerine uygun eğitim ve belgelendirmeye dönülmesi beklenmektedir.

AB’de resmen kuruluş tarihi 2010 olan **EQAVET (Avrupa ME+TE Kalite Güvence Sistemi)** geleneksel 8-basamaklı ME+TE belgelendirme düzeni güçlendirerek desteklemektedir. Halen yaşanmakta olan Sanayi 3.0 döneminde ve bazı ülkelerin kısmen başladıkları Sanayi 4.0 döneminde geçerliliğini korumaktadır. AB tarafından kabul edildi; birçok Uzak Doğu ülkesi tarafından kullanılıyor

A. MESLEKLER SINIFLANDIRMASI ve MESLEK BASAMAKLARI ÇATISI

18. yüzyıl başında buharlı makinenin icadı yeni bir “sanayi Devrimi”dir. “Teknik Meslekler” Sanayi Çağı’nda makineleşme ile önem kazanan teknik bilgi-ve-beceri gerektiren “Orta Kademe İşgücü” basamaklarıdır.

İlk Kademe Üretici İşgücü, Çırak-Kalfa-Usta olarak Ahilik düzeninde en gelişmiş şekliyle mevcuttur. “**Orta Kademe Teknik İşgücü**”nün eklenmesiyle ME+TE (Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim) kademelenmesi oluşmuştur.

Hem Orta Kademe İşgücünün oluşması, hem de “mühendislik meslekleri”nin yapılanmasıyla “**Üst Kademe Tasarımcı İşgücün**”ün ülkenin iç ve dış pazarlarına yönelik üretim için gerekli oranlarda kullanılması, bir ülkenin Sanayi Çağı’ndaki yerini belirler. Modernlik sonrası dönem içinde bulunduğumuz varsayılan günümüzde de aynı kademelenme, yeni teknolojiye uyarlanarak, işgücü kullanım sayılarındaki oransal değişmelerle, işlev ve sorumlulukları ile aynen devam etmektedir. Çünkü, her ülkede her kademe üretim teknolojisinin kullanımı, ülkenin iç ve dış pazarlarının talep yapısına göre halen devam etmektedir. Günümüz yenilikçi buluşlar, sayısallaşma/dijital dönüşümle müşteri özelliklerine göre esnek üretim vb ile pazarlarında derinleşme yolları aramaktadır.

Pazar/Piyasa ekonomisine dayalı, sermaye merkezli modern toplumda, üretim için işbölümüne göre oluşmuş olan meslekler çatısı üretim teknolojisi değişimlerine uyum sağlayarak, ana iskeleti önemli bir sarsıntı geçirmeden, yeni dallar kazanarak bugüne kadar gelmiştir. Bugün modernlik-sonrası topluma geçerken önce elektronik, daha sonra dijital teknolojilerin hızlı gelişiminin birçok yeni meslek dalları çıkarması, “orta kademe işgücü”nün stratejik konuma yükselmesi, “üst kademe işgücü”nün artış göstermesi, fakat meslekler çatısını koruyarak devam etmesi beklenmektedir. Zira doğa-insan-kaynak yapıları değişmekte olduğu halde, pazar ekonomisi amaçlarında, temel kurallarında ve işleyişinde büyük bir dönüşüm öngörülememekte, zorlu ve uzun bir süreçte yeni çevre şartlarına uyum sağlanabileceği umulmaktadır. Değişmenin, imkânları kullanmak için yeni yöntemlerde ve tekilâtlanma biçimlerinde görülmesi beklenmektedir. Birçok yeni mesleğin de bu yolla çıkması beklenmektedir.

Meslekler, “Hizmet Üretimi Meslekleri” ve Mal Üretimi Meslekleri” olarak iki büyük kola ayrılmaktadır. ME+TE bütün bu alanlarda eğitim-öğretim hizmeti vermektedir.

1. Hizmet Üretimi Meslekleri

Bilgi ve örgütlenmesi dâhil, üretimin insana ulaştırılması ile ilgili mesleklerdir. Bir kısmı usta-çırak ilişkisi, bir kısmı çeşitli süreli örgün eğitimlerle Ortaöğretim I. ve II. Kademeler ve Yükseköğretim I, II ve III. Kademelerde edinilen geniş bir eğitim yelpazesi oluştururlar. Bunlar; Öğretmenlik, Araştırma-Geliştirme, Adalet, Kültür-Sanat, Sağlık Hizmetleri, Toplum ve İnsan Hizmetleri, Ticaret, Savunma, Güvenlik, Emniyet, Yönetim, Basım – Yayım, Ulaştırma, Haberleşme, Veri Toplama, Bilişim, Turizm ve Tanıtma, vb. meslek alanlarıdır.

İlk Kademe Hizmet Üreticisi İşgücü (1. 2. 3. basamakları) için çıraklık ve yaygın ve örgün hizmet meslekleri eğitimi müfredatlarıyla meslekli yardımcı işgücü,

Hizmet mesleklerinde kullanılacak özellikleriyle Orta Kademe Teknik İşgücü (4. basamak) için örgün Teknik Lise müfredatları ve Orta Kademe Teknik İşgücü (5. basamak) için örgün Teknik Yüksek Okul (TYO) müfredat müfredatlarıyla hizmet meslekleri için teknik eğitim.

Aynı hizmet alanlarında Üst Kademe Hizmet Meslekleri fakülte lisans, lisansüstü ve doktora (6. 7. 8 basamakları) eğitimleri kendi teknik mesleklerinin tutarlılık içinde ilerletildiği meslekler kümesidir. Hizmet mesleklerinde kullanılacak özellikleriyle Üst Kademe Teknik insangücü (6. 7. 8 basamakları) için örgün fakülte yüksekokul, lisans, lisansüstü ve doktora eğitimi paralel olarak yapılır.

2. Mal Üretimi Meslekleri

Mal üretimi meslekleri iki kola ayrılır:

Sanayi Üretimi Meslekleri (1. Küme Üretim Meslekleri): İmalat Sanayii ve Diğer Sanayi (enerji, maden, inşaat, ağır vasıta/makine işleticiliği) meslekleri olarak sınıflandırılmaktadır.

Birinci küme üretim mesleklerinde çalışacak işgücünün 8-Basamaklı İş Tanımları Çerçevesine göre iş tanımlarının yapılması ve müfredatların bu işlere eğitecek şekilde uygulamalarıyla ve uygulama sınavlarıyla hazırlanması için;

İlk Kademe Üretici İşgücü (1. 2. 3. basamakları) için çıraklık ve yaygın ve örgün meslek eğitimi müfredatlarının,

Orta Kademe Teknik İşgücü (4. basamak) için örgün Teknik Lise müfredatının ve Orta Kademe İşgücü (5. basamak) için örgün Teknik Yüksek Okul (TYO) müfredatının ve

Üst Kademe Teknik İşgücü (6. 7. 8 basamakları) için aynı meslek alanlarındaki fakülte lisans, lisansüstü ve doktora eğitimlerinin tutarlılık içinde ilerlediği meslekler kümesidir.

Ziraî Üretim Meslekleri (2. Küme Üretim Meslekleri): Tarım - kuru, sulu - tahıl, bakliyat, bostan/sera, bağ-bağçe, büyük baş – küçükbaş hayvancılık, kanatlı hayvancılık, balıkçılık, arıcılık... ve sanayi bitkileri) meslekleri olarak sınıflandırılmaktadır.

İkinci Küme Üretim Mesleklerinde çalışacak işgücünün 8-Basamaklı İş Tanımları Çerçevesine göre iş tanımlarının yapılması ve müfredatların bu görevleri öğretecek şekilde hazırlanması için;

İlk Kademe Üretici İşgücü (1. 2. 3. basamaklar) için çıraklık, yaygın ve örgün meslek eğitimi müfredatlarının,

Orta Kademe Teknik İşgücü (4. 5. basamakları) için örgün Tarım Teknik Lisesi ve Tarım Teknik Yüksek Okul (TTYO) müfredatlarının ve

Üst Kademe Teknik İşgücü (6. 7. 8. basamakları) için aynı alanlarda bilimsel geliştirmeye dayalı fakülte lisansı, lisansüstü ve doktora eğitimlerinin tutarlılık içinde ilerlediği üretim meslekleri kümesidir.

Anadolu Selçukluları'nda 13. Yüzyılda kurumlaşan üç meslek basamağı, zaman içinde bu meslekler sınıflandırmasına göre, 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başında 8-Basamaklı Meslekler Çatısı (Piramit) olarak sistemleşmiştir. (bkz. Şekil 1.)

Modern Batı Sanayi Sistemi ve Geleneksel Türk Sanayi Sisteminin Uyumlanması

Dünyada bütün geleneksel iktisat yapıları toplum-geçim odaklı olarak az veya çok maneviyat çerçeveleri bulunan kültürler olarak gelmişlerdir. Bunu, yüksek ahlâk düzeni ve hizmet anlayışıyla üreten ve ticaret yapan **insan-merkezli hizmet ekonomisi** anlayışını örgütlü sanayi sistemine kavuşturan 13. yüzyılın **Türk Anadolu Ahîliği** idi. Moğol islilâlarıyla gelen yıkıma rağmen değerler sistemi ve üretim anlayışı yüzyıllarca devam

etmiştir. Ahlâkî değerlerin kurumsal uygulanışı, tüm tebaaya Kanunnamelerle devlet güvencesi olan topluluk hakları ve eşit Osmanlı adalet sistemiyle doruğuna ulaşmıştır.

Modern ekonomi olarak Batı'da sistem, peygamberlerle desteklenerek tarihten gelen doğayla uyumlu geçim-üretim-hilesiz satış-helâl kazanç anlayışlarının hayli dışında, **sermaye birikimi merkezli bireysel kazanç odaklı ekonomi** anlayışıyla şekillendi. Bütün medeniyetler, bu yeni maddiyatçı medeniyete uyum sağlamak için büyük sarsıntılar geçirdiler.

16, 17. ve 18. yüzyıllarda modern **sömürgecilik** (kolonyalizm), Batı Avrupa'nın coğrafi keşifleri istismar ederek birçok ileri medeniyeti yıktığı, gasp ve sömürüyle sermaye birikimini yaptığı dönemdir. Pençeler, önce Hıristiyanlığı yayma, sonra buhar ve sanayi ile sömürgeleri daha derinden kavrama ile kölecilik yeni bir aşamaya taşındı. İspanya ve İngiltere 19. yüzyıl başında Amerika'daki sömürgelerini kaybedince kriz çıktı; merkantilizm (sömürgeciliğe dayalı ticaret ekonomisi) son buldu. 19. yüzyılda, Batı Avrupa ekonomileri kendi kapitalist (sermaye-merkezli) maddiyatçı düzenlerini yeni biçimlenmekte olan ulus devletlerin kurallarıyla birleştirdiler. Sömürgelerine yaklaşımları; eğitim, ara sınıflar oluşturma, hammadde ve sanayi mallarında teknelci pazar hâkimiyeti tesis etme gibi yeni yollarla sömürgeciliği kurumlaştırdı. Batı-Avrupa ulus-devletlerinin işgallerle bütün yerküreye yayılarak dünyayı ve pazarları paylaşmalarına ve buralardaki siyasî, askerî, iktisadî, kültürel (eğitim, dil, mezhep) hâkimiyetlerine "**emperyalizm**" / millî merkez imparatorlukçuluğu denilmektedir. 1885'te Berlin Konferansı'nda Afrika Kıtası'nı resmen bölüşme ve sömürme anlaşmasına Avrupa ulus-devletleri böyle vardılar. Orta-Doğu'da petrol bulundu. Petrol sömürgeleri elde etme rekabeti I. Dünya Savaşı'na yol açtı.

Parçalamakta sıra, bir klasik imparatorluk olarak devam etmekte olan Osmanlı topraklarına gelmişti. Türklerin ellerinden siyasî ve askerî bağımsızlığını kolay alamayacağını bilen emperyal devletler, **kapitülasyonlar yoluyla iktisadî emperyalizm** ve **misyonerler yoluyla kültürel emperyalizm** ile kuşatma üzerinde zaten bir yüzyıldır çalışmaktaydılar.

Bugünün dünyasında öz kimliğini koruyarak var olmak için:

Tarıyarak Bünyeye Uygun Uyumlanma: Maddiyatçı kapitalizm, insanlık tarihinin kırılma noktasıdır. Kapitalist modernleşme dünyada bütün kültür ve medeniyetlerin doğayla ve metafizik âlemle uyumlarını bozmuştur. Ahîlikten gelen hizmete dönük Türk üretim ve ticaret ilkeleri ile kâr amaçlı modern Batı üretim ve ticaret sisteminin uyumlandırılması sorunsalı belirginleşti.

İki sistem arasındaki temel farklılık insana, mesleğe ve kazanca bakıştadır. Ahîlikten gelen tarihî sistemimizde üretim meslekleri de hizmete yönelikken, kapitalist sistemde hizmet meslekleri de para ve kâr amaçlıdır.

Sermaye; kazanç ve kâr amaçlı, alıcı, biriktiricidir. "Modern" kavramı ile karşılanan kapitalist sistem zenginleştikçe bilim ve teknoloji geliştirmede atılım yaptı ve ticaret sermayesinin bir kısmını sanayi sermayesine çevirdi. Batı medeniyeti bir yanıla teknoloji-sanayi-üretim bilgisinin patentlerle koruyarak teknelci sermaye yapısına dayalı, diğer yanı ile sömürgeciliğin yayılcı emperyalizme dönüşmüş devamı niteliğindedir. Bu durumyla kapitalist sistem temel bir ahlâk sorunu üzerinde yaşıyor. Bu sebeple, bir yandan insan hakları denir, bir yandan çifte standart kullanılır: Batı ülkelerinin içinde sermayenin korunması, yüksek katma değerli üretimin elde tutulması, pay almanın yönetimi için haklar ve hukuk düzenleri bulunur. Dışarıya yönelik olarak ise, ulusal çıkar iddiası ve çiftli-çoklu standartlarla en hafifinden en ağırına kadar dünya kaynaklarına, imkânlarına, pazarlarına, ülke idarelerine müdahale ve insanı, kültürlerini ve medeniyetlerini tahrip ederek kendine uygun pazarlara dönüştürme yolları

geliştirilmektedir. Dünyadaki büyük sermaye büyük ölçüde; insan dâhil kaynakların istismarı, adı bugün küreselleşme de olsa pazarlarda çeşitli baskı ve imtiyaz tanımlarla eşitsizlik yayılcılık ve biriktiricilik üzerine oturmaya devam etmektedir. Bu amaçla, dünya ekonomisinin fiilî işleyişinde kuralları Batı'nın kendine göre koyup değiştirdiğinin büyük kitleler tarafından da anlaşılması, piyasanın hile, dolandırıcılık, haksız kazanç, emeğini ucuza kaptırma olarak algılanmasına ve güvensizliğin artmasına yol açmaktadır.

Kendi kurallarını kabûl ettirmek için Batı'nın Türkiye üzerindeki operasyonları 200 senedir devam etmektedir. Yüzyılların toplum yapılarını birkaç reformla dönüştürmek güçtür. Bunların doğru ve yararlı olanını seçip **bünyeye uyarlayıp alma**, diğerlerine ise **Türkiye çözümleri geliştirme**, toplumun kendi **süzme ve alایشım oluşturma yeteneğine** fırsat tanıma akıllıca kullanılacak yollardır. Yeni sistem arayışı içinde olan bugünün dünyasına insan-merkezli **Ahlık sistemimizden model uyarlamak** ve önermek Türk bilimcileri, aydınları ve uzman kadrolarının görevidir.

ME+TE Eğitimi, Meslek Ahlâkı, Çalışma Ahlâkı, İş Ahlâkı: İnsan, işgücü eğitimi ve çalışmasıyla ilgili bu alanda, ayırdında olmamız gereken nokta, Modern Çağda meydana gelen üretim ve toplumsal işbölümü, insan-odaklı olmayan, anamal birikimine odaklı başka bir ekonomik düzen anlayışıyla oluşmuş olmasıdır. Sermayenin en değerli unsur olduğu değerler dizisi üzerine oturmaktadır. Buna ilâve olarak, dünyadaki ticaret hadlerini sermaye lehine düzenleyen devletler ve devletlerarası işbirliği politikaları şemsiyesi altında kazançlı olmaları güvencesi vardır. Bu ülkelerde, kazançların büyümesi için ME+TE eğitimi, meslek ahlâkı, çalışma ahlâkı ve iş ahlâkının da yurtiçi üretimde azamî verimi sağlamak üzere en iyi şekilde düzenlendiğine şüphe yoktur. Ancak, ABD ve kısmen Avrupa'da verimliliğin düşme eğiliminin önünün alınamadığı da not edilmelidir.

Türkiye'de ise, insan-merkezli değerler dizisi üzerine oturan geleneksel sistemi, sömürgeci sermaye birikimi bulunmayan bir ülke olarak, sermayeden kazançlar başlıca hedefmiş gibi davranarak yeni bir değerler dizisine döndürmenin güçlükleri sürmektedir. Üstelik, Türkiye'nin kalkınmasının ve işgücünün aleyhine, dış para lehine müdahaleciliğin devam ettiği ve gümrük korumalarının azaltıldığı bir dış ticaret savaşları ortamında.

Modern ekonominin kendini ve dünyayı getirdiği açmaz, ahlâka dayalı geleneksel ahî üretim ve ticaret tarzımızın yeni bir dünya için gündeme getirilmesine ve model önerisi getirilmesine önemli bir fırsat sunmaktadır. ME+TE eğitimi, meslek ahlâkı, çalışma ahlâkı ve iş ahlâkı terbiyesi ve güvene dayalı üretim ve ticaret ilişkilerinde ısrar edebiliriz.

Ülkenin Kendi Özgün Atımlarını Yapması: Bugün, taklitçilikle kalkınacağını sanmak daha tehlikeli hale gelmiştir. Özgün stratejilerle değerli kaynağımız olan insangücümüzü Türkiye lehine değerlendirmek durumundayız.

B. MODERN SANAYİ İŞLETMESİNİN TEMEL GİRDİLERİ ve MESLEKLİ İŞGÜCÜNÜN YERİ

Tanıyarak uyum ve öneri geliştirilmesi beklenen modern işletmenin iç-yapısı:

1. **İş Hayatı için Hukuk Düzeninin ve Pazar İmkânının Mevcudiyeti:** Bunun için uluslararası ve ülke-içi iş hayatı kurallarının ve hukuk sisteminin eşitlikçi, ulus-devletin bağımsızlığını tanıyan düzende olması ve işletilmesi gerekir. Dış ticarete dolaylı ve doğrudan engellerin bulunmaması önemlidir. Bu güven ortamının bulunması işletmenin üretim ve ticaret gücünü ortaya koymasına, hatta yeni pazar imkânları oluşturmaya yarar.

2. **Üretim Kültürü Birikimi:** Üzerinde iş ve eser verilebilecek kendi kültürüne has bir soyut ve kavramsal idrak olmaksızın yapılacak olan faaliyetler taklitten öteye gidemez. Taklit ile üretim bilgisinin geliştirilmesi çok güç olacağından ve uzun süre alacağından, erken zamanda üretim bilgisini (teknolojinizi) biriktirmek, korumak, üretim için işletmede aktarmak, pazarlama için işletme dışına yönelik kullanmak gerekecektir. Sanayi işletmelerinin kendilerine ait temel üretim bilgisi ve temel satış bilgisi birikimi gerekli olan temel şartlardır.
3. **Ürün Tasarımı ve İş-Modeli:** İşletmenin pazarına uygun bir ürün tasarımı yapması veya belirlemesi ve iş-modelini kurmasıdır.
4. **Üretim Araçları:** Üretimin yapılacağı üretim araçları varsa kullanımının tasarlanması, yoksa tasarımı için Ar+Ge, patent veya kullanım lisanslarının iş-modeline uygulanmasıdır.
5. **Ham madde:** Sanayinin temel kuruluş şartların biri işlenecek temel ham maddeye sahip olmaktır. Sahip olan ülkeler işlemiş oldukları ham maddeleri ihraç ederek ülkeye döviz girdisi sağlar ve bunun neticesinde de sanayileşme hızının artmasına da destek olurlar.
6. **Enerji:** Enerji, ham maddenin işlenebilmesi için makinelerde kullanılacak güç kaynağı olarak gereklidir. Elektrik temel enerji kaynağıdır. Elektrik üretmek için petrol, doğalgaz, nükleer, kömür gibi tükenbilir kaynaklar ile su, güneş, rüzgâr gibi yenilenebilir kaynaklar önemli enerji kaynaklarını ithalat yoluyla sağlamaya çalışan ülkelerde önemli miktarda döviz çıkışına sebep olur; aynı zamanda sanayileşme hızını yavaşlatır.
7. **İlk Kademe İşgücü, Orta Kademe Teknik İşgücü, Üst Kademe İşgücü:** Üretimi yapacak olan en önemli girdi insan unsuru olan meslekli işgücüdür. İlk kademe üretici işgücünün varlığıdır. Tasarımları işletme tabanına uygulayan, yönlendiren, işlettiren orta kademe işgücünün varlığıdır. Üretimi geliştirecek, tasarlayacak, hesaplayacak, tedarikleri yapacak olan üst kademe işgücünün varlığıdır. Bugün “işletmecilik” ve işletmelerin “kümeleşmesi” içinde yer alma görevleri öne çıkmaktadır. Her bir mesleğin bu üç kademesi vardır, ayrıca ara basamaklar da bulunur. Bu üç kademe insan gücünün eğitimi, eğitim sisteminin ve belgelendirilmesi belgeme düzeninin işidir. İşletmenin üretimi ve kazancı sağlayabilmek için insanın en uygun yerinde istihdamı Çerçeve Çalışma Kanunları ile işverenin görevidir.
8. **Üretim Bilgisini Üretim Araçlarıyla Kullanma:** Ar+Ge, yeni patent, lisansları tamamlamak, iş-başında eğitimi yapmaktır.
9. **Parasal Sermaye, İşletme Sermayesi:** Yukarıdaki işlerin yapılmasına yetecek parasal kaynaktır. Sanayi tesislerinin inşası, makine ve teçhizatın üretilmesi ve/veya tedariki, işlenecek olan ham madde(ler)in tedariki, çalışanlara ücretlerinin ve primlerinin ödenmesi gibi üretim girdilerinin tedarikinde kullanılacak yeterli parasal sermaye ve işletme sermayesi, kredi imkânlarıdır.
10. **Ulaştırma İmkânları, Pazarlama, Dağıtım:** Üretilen malların, iç ve dış piyasalara sürekli olarak sevk edilmesinin örgütlenmesi önemli olan diğer şarttır. Sanayinin gelişmesinde en ekonomik ulaşım deniz ve demir yolları olmuştur. Günümüzde boru hatları, fiber optik iletim hatları ilâve olmaktadır.

Küreselleşmeyle birlikte bugün artık şirketler tek tek rekabetle var olamamaktadırlar. Hem benzer işleri yapan işletmelerini hem de üretim-ticaret sürecini destekleyecek hizmet işletmelerini barındıran ülke çapında işkolu veya işdalı boyutunda işbirliği grupları halinde **kümeleşerek** birlikte **dış rekabet-gücü** oluşturma durumundadırlar.

C. ME+TE'nin KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVESİ: İŞBÖLÜMÜ ve MESLEK BASAMAKLARI ÇATISI

Sanayi teknolojilerini kullanarak en etkin ve verimli üretimi yapabilmek için eniyi işbölümü, bu basamakların iş sorumluluklarını, eğitim ihtiyaçlarını, eğitim görmüş kişilerin çalışma hayatına çıkışlarında iş yapma yeterlilik düzeylerini belgeleyecek ehliyet belgeleri çerçevesini tanımlar. Üretici mesleklerinin hepsi için geçerli olan, ana basamakları uygulama tarihi içinden süzülmüş, zaman içinde oturup kurumlaşmış bugün 8-Basamaklı Meslekler Piramidi'dir.

Basamaklı İşgücü Piramidinin Temeli Ahî Meslek Eğitimi Düzeni

Almanya, Osmanlı'nın "ahî meslek eğitimi düzeni"ni araştırarak aldı ve modern sanayi toplumuna uyarladı. **İlk kademe işgücünü (1, 2, 3. Basamaklar; çırak, kalfa, usta)** aynen ahî birliklerindeki gibi işbaşında eğitim, piyasa meslek sınavı, piyasa meslek belgelendirmesi düzeni içinde Ticaret Odalarıyla birlikte kurdular. **Modern sanayi teknolojisi;** eski tarihlerden beri gelişmişerek gelen üst kademe işgücü (6, 7, 8. basamaklar) olan mühendislikler ile ilk kademe işgücü (1, 2, 3. basamaklar) arasına orta kademe teknik işgücünü koymayı gerektiriyordu: Önce **Orta kademe teknik işgücü (5. Basamak, yüksek tekniker)** eğitimi yüksekokul seviyesinde başlatıldı. Sonra teknik kademe yetiştirmenin ortaöğretimde başlaması gerektiği anlaşıldı. **Orta kademe işgücü (4. Basamak, tekniker)** eğitimi teknik lise seviyesinde piramide yerleşti. Esası, mesleklerin sanayide taşıyacakları "**Sanayide sorumluluk basamakları**" olan "**8-basamaklı meslek-eğitimi düzeni**" ile "**piyasa meslek ehliyet belgeleri düzeni**" böyle gelişti. (bkz. Şekil 1.)

İlk 5 basamak olan **Üretici meslek** ve **Teknik meslek** basamaklarının hepsinde, işe giriş için uygulama becerilerine dayalı "**Ehliyet Belgeleri**" ve "**Çalışma Hayatına Kabul**" düzenleri bulunmaktadır.

Okul bir belge versin vermesin Orta kademe teknik işgücü, piyasa tarafları önünde piyasa teknik ehliyet sınavından geçer ve teknik ehliyet belgesini buradan alır. Üst kademe meslek eğitimi belgeleri, üniversite kurulları tarafından lisans ve yüksek lisans dereceleri (mesleğin akademik yetkisi) olarak verilir. Piyasada çalışma ehliyet belgesi ise bir mesleğin piyasa ile bağlantı kuruluşu olan ilgili Meslek Odası tarafından sınavlı ve/veya şartlı olarak verilir, mesleğin itibarını ve seviyesini korumak için sürekli olarak denetlenir ve belli aralıklarla yenilenmesi gerekir.

Meslekli İşgücünün 8-Basamaklı Eğitim-İstihdam Piramidi

Meslek eğitimi ve teknik eğitimin kazandıracığı üretim bilgi, beceri, nitelik, bilincin kavramsal ve kuramsal çerçevesi teknolojinin kullanımına ve işbölümüne bağlı olarak iş hayatında zaman içinde gelişmiştir. Üretimde kullanılan uygulamalı mesleklerde **meslek kademeleri (3 kademe)** ve bunların **basamakları (toplam 8 basamak)** teknoloji / üretim bilgisi kavramları ve üretim kuramı ile üretim uygulamasının tarihî seyrinden süzerek özetlemektedir: **Ekonominin Üretim Bilgisini Kullanma Basamakları ve İşlevleri** (bkz. Şekil 1). 1. Kademe İşgücünün Meslek Eğitimi ve 2. Kademe İşgücünün Tekniker ve Yüksek Tekniker Eğitimi kendi üretim işlevlerini destekleyecek müfredatlarla yapılacaktır. (Meslek işlevlerinin öğretim programlarına dönüştürülmesi süreci Beşinci ve Altıncı Bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.) 3. seviye olan Üst Kademe İşgücü meslek basamaklarının eğitimi hem gelişen bilimi öğreten hem de ülke sanayinin yaşanan ihtiyaçlarına Ar+Ge ile cevap vermeyi öğreten bir müfredatla yürümelidir.

Şekil -1: Ekonominin Üretim Bilgisini Kullanma Basamakları ve İşlevleri (AB’de Ortak Ulusal İşbölümü Çerçevesi)

Not: Türkiye'nin meslek basamakları yapısı daha 1930'larda bu 8-basamaklı çatıya uygun gelişmiştir. Türkiye, 2005-2008 AB çalışmalarına katılarak bu ortak çerçeveyi kabul etmiştir.

8-Basamaklı Meslekli İşgücü Eğitiminde Kamu Desteği Gereği

Sanayi Devrimiyle birlikte yeni üretim teknolojisinin gerektirdiği tür bilgi ve becerilerle donanmış teknik işgücü talebini pazar mekanizmasının sağlaması mümkün değildi, çünkü bu pahalı ve özel eğitim kurumlarına kâr bırakmayan bir eğitim ihtiyacı türüdür. Ülke açısından ise teknik işgücü rekabet gücü, ticarî kazançlar ve vergiler yoluyla kamu gelirleri için hayattır. Özellikle kalkınmayı hızlandırmak, kalkınmada öncelikli yörelere eşit fırsatlar sunabilmek amacıyla yeni işletmelere yetişmiş işgücü desteği en büyük teşviiktir. Yeni işlerin kolayca kurulup standardın altına düşmeden üretime katılabilmeleri için meslek eğitimine devletin destek olması, teknik öğretimi ise bizzat devletin yapması gereği doğdu.

19. yy.'da “**kamu eğitim düzenleri**” kurulurken, kamu eğitimine **3 temel işlev** verilerek sistemler kurulmaya başlandı ve bu yönde gelişti:

1. Aklın biçimlendirilmesi,
2. Vatandaşlığın ve vatandaşın inşa edilmesi,
3. Teknik eğitim.

Bu durumda; iç ticarete ve dış ticarete rekabetle ülkenin zenginleşmesine hayati katkıyı yapacak “**orta kademe teknik işgücü**” eğitimi kamu hizmeti ve “**üst kademe teknik insangücü**” eğitimi yarı-kamu hizmetlerinden sayılmıştır. Orta kademe teknik işgücü devlet tarafından iyi yetiştirildiği takdirde kalkınma güvence altına alınabilir. Üst kademe teknik insangücünün yetişmesi ise ulus-devlet ile vakıfların desteğiyle sağlanmaya başlanmıştır. Mesleğin akademik lisansla yetkilendirme derecesini kazandıracığı için yükseköğretim ya paralıdır, ya da karşılığını hizmetle ödeme düzenlemeleri yapılarak fırsat eşitliği sağlanır.

Üretim ve iş hayatı için aslanan piyasaların talepleri düzeyinde işgücünü ya bir süre için devlet teknik eğitime ayırdığı kaynaklarla arz etmeyi taahhüt etmiş, eğitimin düzenlenmesi ve denetlenmesinin sorumluluğunu ise kamu eğitim teşkilâtıyla birlikte üretici birlikleri temsilcileri (odalar) ortaklaşa yüklenmişlerdir.

Firmalar güçlendikçe kendi işgüçlerini kendi üretim ortamlarında işbaşında yetiştirmeye kaynak ayırabilmektedirler. Meslek eğitiminin çıraklık düzeni vb. ile işyerinde yapılmasını daha kolay yaygın kalabilir iken, teknik eğitime devlet desteği ihtiyacı devam etmektedir.

Kamu kaynaklarının kullanımı topluma çok açık hesap vermeyi gerektirdiğinden, teknik eğitimlerin azamî kaynak tasarrufuyla **planlanması, eğitiminin yapılması, kazanımların piyasada güven ve meşruiyet sağlayacak şekilde ölçülmesi ve belgelendirilmesi** gerekir.

Mesleklerin Üç Kademesinin (İlk Kademe İşgücü, Orta Kademe İşgücü, Üst Kademe İşgücü) 8 basamak halinde emek pazarında bulunması için eğitilmesi şu eğitim basamaklarında şu eğitim türleriyle yapılabilir. (Bkz. Şekil 2.)

Şekil -2: Eğitim Türlerine göre Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim İmkânları

İlk iki kademenin – 5 basamağın – eğitimi MEB’de, son kademenin eğitimi – 3 basamağın – YÖK’tedir.

Mal ve hizmet üretiminde anahtar bilgi: **“eğer girdi kalitesi yükselirse ürün kalitesi de yükselir.”** Anahtar girdi insangücünün niteliğidir. İnsangücünde sadece meslek bilgi ve becerileri ehliyeti aranmaz; ahlâk, güvenilirlik, iş ve çalışma bilgileri, toplum ve ülke duyarlılığı, hedefleri idrak edebilme kavrayışı ve yüklenebilme gücü da aranmalıdır.

Tarihte Türklerin başarısı insanı ahlâkla tanımlamak, toplumsal ve manevî değer ve görevler ile iş ehliyetini bağdaştırma becerisinden gelir. Ahilik felsefemiz, çok-boyutlu insan, insan merkezli ekonomi, hizmet odaklı toplum, adalet temelli devlet, merhamet anlayışlı insanlık anlayışına dayanmaktadır.

Üretim: İhracat Gücüne Göre ME+TE İhtiyacını Belirleme Yöntemleri

Üretim teknolojilerine uygun insangücünü yetiştirmek için ME+TE ihtiyacını belirleme yöntemleri geliştirilmiştir. Gelişmişliğin en önemli göstergesi dış ticaret gücü olduğu için **günümüzde ihracat göstergeleri** önem kazandı. Ülkenin iç ve dış ticaret için üretim kapasitesinin – gelecek amaçlı yatırımları da dâhil – kullanılacak teknoloji seviyesine göre ortaya çıkarılması, ülkenin insangücü yetiştirme ihtiyaçlarını ortaya koyar. Ülke insangücü yetiştirme ve istihdam planlamaları yapılabilir. İhracata göre yörelere kısmî hayatî insangücü yetiştirme ve istihdama yönlendirme planlamasını yapmak da mümkündür. Burada, ihracata yönelik üretim yapısının nasıl yorumlandığı ele alınmıştır.

Ülkeler; rekabetçi pazar şartlarında üretim talebinin durumunu ve buna dayalı olarak Hizmet Meslekleri ile 1. ve 2. Küme Üretim Meslekleri için Meslek Eğitimi ve Teknik Öğretim-Eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesinde **iç ve dış satış pazarının işgücü talebi verileri** önem kazanmaktadır. Çünkü bir ekonominin üretim bilgileri ihtiyacı sıralamasının birinci göstergesi ekonominin ihracat/dışsatım pazarlarındaki yeri ve rekabet gücüdür. Dışa açık ekonomilerde ihracat yeteneği, meslek eğitime yol gösterecek olan hangi düzey teknolojilerin kullanıldığını haber verir (Bkz. Tablo-1). AB ortalaması orta-alt teknoloji mallar ihracatının oranı %16 + orta-üst teknoloji mallar %42 toplam %58; düşük teknoloji mallar % 20,7 ve yüksek teknoloji malların ihracatı %21,5'dir. Türkiye'nin (12-yıllık zorunlu eğitime geçmeden önce) 2012 yılı orta-alt teknoloji mallarda ihracat oranı %27 + orta-üst teknoloji mallar %31,5 toplam %58,5; düşük teknoloji mallarda % 38,6 ve yüksek teknoloji malların ihracatı %3'tür. 2017 yılına gelince, Türkiye'nin orta-alt teknoloji mallar ihracatının oranı %28 + orta-üst teknoloji mallar %35 toplam %63; düşük teknoloji mallar % 33 ve yüksek teknoloji malların ihracatı %4 olmuştur.

Tablo-1. Ekonomilerin Üretim Bilgisi Talebi = Meslek Eğitim Düzeyi
(İmalat Sanayii İhracatı/Dış Satımda Teknoloji Yoğunluğu İtibariyle)

Örnek: % Dağılım – 2012

	Türkiye	AB Ülke Ort.	Meslek Eğt.
Üretim Bilgisi Yoğunluğu	<i>Dışsatım</i>	<i>Dışsatım</i>	Gereği
Yüksek Teknoloji	3.0	21.5	Yüksek
Ortanın Üstü Teknoloji	31.5	41.9	Lise
Ortanın Altı Teknoloji	26.9	15.9	Orta
Düşük Teknoloji	38.6	20.7	İlkokul
Toplam	100.0	100.0	Ülke Eğt. Düzeyi

Biliyoruz ki, **her teknoloji düzeyi, her ülkede kullanılmaya devam etmektedir.** Teknoloji (üretim yapma bilgisi) düzeylerinin hepsi aynı işkolunun (sektörün) farklı iş-dallarında (alt-sektörlerinde) ya da iş yerlerinde kullanılıyor olabilir. Hizmet Üretimi Meslekleri de, Mal Üretim Meslekleri de her teknoloji düzeyinden yaygın, örgün algin veya işbaşında eğitime ihtiyaç duymaktadırlar. Modern çağda, Sanayi Meslekleri ve özellikle sanayi bağlantılı Teknik Liselerden ve Teknik Yüksekokullardan uygulamalı örgün eğitimle tekniker ve yüksek tekniker olarak yetiştirilip bu seviyede istihdam edilmesi hayatî olanıdır. Çünkü yurt-içinde üretilen oranları yükseldikçe yüksek katma

değer ve dış rekabette kazanç sağlarlar ve diğer iktisadi faaliyet kollarının teknoloji kullanımını etkilerler.

İhraç Ürünlerinin Gerektirdiği Bilgi-Beceri Eğitimi ve Yüksek Katma Değer

Teknoloji seviyelerinin hangi düzeyde eğitimle karşılanabildiği ve ülkenin bu eğitimlere ihtiyacı olan kitlenin büyüklüğü şu tablodan çıkarılabilir (Bkz. Tablo 1).

İhraç ürünlerinin ihtiyacı olan üretim bilgi ve beceri eğitimi bileşiminin eğitim düzeyleri ile ilişkilendirerek: Düşük teknoloji (Sanayi 1.0) üretim bilgi ve becerileri için ilköğretim düzeyli eğitim yeterlidir. Orta-alt düzey teknoloji (Sanayi 2.0) üretim bilgi ve becerileri için meslek ortaokulu düzeyli eğitimler gereklidir. Orta-üst düzey teknoloji (Sanayi 3.0) üretim bilgi ve becerileri için teknik lise nitelik ve becerileri gereklidir. Daha üst eğitimler bu alanlardaki, Ar+Ge, tasarım ve teknolojiyi geliştirme amaçlı olarak önemlidir. Aynı zamanda, ihracat pazarlarımıza bakarak lise seviyesinde teknik eğitim ve doğru yerde istihdamı en çok ihtiyacımız olan ve katma değer yaratacak kademedir. Yüksek teknoloji (Sanayi 4.0) üretim bilgi ve becerileri için ise yükseköğretim mesleklerinde nitelik ve beceri kazanmak gereklidir.

Ancak, bu teknoloji düzeylerini sadece daha fazla sayıda lise veya üniversite diploması vererek aşmak mümkün değildir. Her düzey eğitimin uygulamalı bilgi ve beceri içeriği kazandırması ve doğru yerde işe yerleştirilmesi gereklidir. Örneğin, Türkiye'nin yükseköğretimi sayıca Avrupa ile rekabet edebilir. Ama Avrupa, mezunlarını doğru yerde ehliyeteye göre istihdam ediyor ve yükseköğretim görmüş insangücünü Türkiye kadar beyin göçüne salmayıp bilakis beyin göçü alıyor ve doğru yerde değerlendirerek kullanıyor.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, Türkiye'nin meslek eğitimi ihtiyaçları ile AB meslek eğitimi ve teknik eğitim ihtiyaçları her üretim bilgisi (teknoloji) düzeyi için vardır, fakat talep farklı sayıda, oranda işgücü ve teknolojinin kullanımında piyasaya özel uygulamalar gerektirmektedir. (AB içindeki ülkelerin eğitim ihtiyaçları da farklı farklıdır.) Tek tek ihraç ürünlerinin üretiminde kullanılan girdilerin ortalama birim fiyatlarına ve yerli ya da ithal olma durumlarına bakılarak, ülkelerin katma değer kazançları da karşılaştırılabilir. Girdilerin ne kadar çoğu yerli olarak özgün bilgi katkısıyla ekonomik fiyatlarda sağlanırsa, ülkenin katma değer kazancı o kadar yüksek olur. Bu, her düzey teknolojiyle üretimde geçerli bir kuraldır. Üretimde nitelikli işgücü kullanımı ile sermaye malı (makine, robot...) kullanma dengesi bu hesaplarla ortaya çıkar.

Sanayide teknoloji değişmelerinin ülkenin pazar imkânları ile uyumlu yürütmesi gerekir. Ülkelerin kendi rekabet güçlerini kendi üretici gücünü destekleyerek yükseltmesi gerekir; bunun yolu kendi sanayisinin eğitim ihtiyacını öne almaktır. Bu sebeple, aynı mesleğin her ülkedeki meslek standartları farklıdır ve sınavları piyasanın kullanacağı becerilere cevap vermek üzere uygulamalı yapılır, "Ulusal Piyasa Meslek Sınavı" adını alır ve verilen ehliyet belgeleri "Ulusal Piyasa Meslek Ehliyet Belgesi" adını taşımaktadır. Hiçbir ülkenin belgeleri başka ülkede geçmez. Avrupa Birliği ülkeleri bile üretici meslek basamaklarında tek standarda geçememişlerdir. Bir ülkede çalışmak isteyen o ülkenin de Ulusal Piyasa Meslek Sınavı'na girmek zorundadır.

Halen dünyada büyük rakipler arasında Sanayi 3.0'dan Sanayi 4.0'a geçişte pazar sancıları başlamıştır. Rekabet, pazarı kısıtlı yeni ürünlerde ısrarlı değil. Asıl rekabet, büyük pazarların üretimi "Sanayi 3.0 orta ve orta-üst düzey üretim bilgisi" ile yapılan ürünlerini daha kazanç getirir hale getirerek ele geçirmek için Sanayi 4.0'ın etkin kullanımında beklenmektedir.

Yüksek katma değer; nihaî üründe en ileri makineleri ve bilgiyi kullanmakta değil, bir malın veya hizmetin üretilmesi sürecinde gerekli girdi ve işlemlerin kaç tanesini daha ileri üretim bilgileriyle kendimiz yaparsak toplam kazancımız artmış olur hesabıyla ilgilidir.

2012’de toplam ihracatımız içinde ileri teknoloji ürünleri % 3 ve 2017’de % 4 iken, 2020’de %1.9’a düşmüştür. İHA ve SİHA ihracatı ile 2021’de yükselmesi beklenmektedir. Böylece, pazarı bulunduğu takdirde, robot teknolojisi ve yenilikçi buluşlarla Türk beyin gücü ve teknik gücünün ileri adımlar attığı ispatlanmıştır. Savunma sanayii gibi dallarda kendi Ar+Ge gücümüzle üretilmiş robotlarla imalât da gündemdedir. Buradaki fırsat, TSK’nın istikrarlı bir satın alma pazarı ortaya koymuş olmasıdır. Buradaki başarı, yetiştirilmiş insan gücümüzün doğru şekilde istihdam edilmesi ile kazanılmıştır. Bu gibi bütün projelerin insangücü eğitimi ihtiyaçlarını, üretim ve pazar hedeflerinden yola çıkarak “projeye özel” olarak planlama ve eğitimini karşılama kapasitemiz bulunmaktadır.

Ekonominin geneli içindeki ağırlığı az da olsa bazı özel şirketler ithal robot teknolojisi ile imalata geçebilme düzeyindedirler. Ancak bu, robotlu imalâtın Türkiye’ye sağlayacağı katma değer fazla olacak anlamına gelmez. 2002’de TL’nin değerinin yüksek tutulması ile ivme verilen ithalat ekonomisi tekrar üretim ekonomisine yönlendirilmeksizin halen devam etmektedir. 100 \$’lık ihracat için 92 \$’lık ithalat yapılmaktadır.

Sanayi 4.0’ın (dijital makinelerin birlikteliği, akıllı aletler, nesnelerin ağbağları, insansız üretim...) oldukça az sayıda işletmede epeyce ithalatla yürümesi yanında dış pazar sorununun büyük olması beklenmektedir. Bu üretim-ihracat sürecinin düzene konulması hayli zaman alacaktır.

Türkiye’nin kullandığı hammadde ve ara mallarının yurt-içinde üretim oranlarını yükseltmesi, uygulama hedefiyle Ar+Ge ve patentler, daha ileri teknolojilerle üretim için filiz girişim yardımları, bilişim teknolojilerini üretim sürecinde kendi insangücümüzle daha etkili kullanmak katma değeri ülkeye kazandırıcı öncelikli düzenlemelerdir. İşletmecilerin, ülke çapında işdalları boyunca ihracata yönelik kümelenme örgütlenmeleri içine girip çalışmaları, her teknoloji seviyesinde katma değeri yükseltir.

Türkiye’nin her teknoloji seviyesi için gerekli sayıda “orta kademe teknik meslek” (Teknik Lise) mezunlarını yeterli teknik ehliyet ve yetki belgeleri ile çıkarıp, TYO’larını (Teknik Yüksek Okulları) açıp, teknik ortaöğrenim ve yükseköğrenim mezunlarını her iş kolunda en uygun yerde istihdam ederek değerlendirmesi katma değeri yükseltir.

Örneğin, BT-Bilişim Teknolojileri (IT-Information Technologies) eğitiminin önemi hızla artmıştır. Yetiştirmekte olduklarımızı kayırmacı mülâklat engelleri yüzünden yerinde istihdam edemezken, yurt-dışında iş propagandasına izin vermekle kendi ülkemize zarar vermekteyiz. 2020’de Türkiye’de 200.000 BT çalışanı eksiktir. Yakında talebin 500.000’e yükselmesi beklenmektedir.

İnsangücü Talebi için Arz Planlaması ve Ehliyete Göre İşgücü İstihdamı

Ülkeler; rekabetçi pazar şartlarında üretim talebinin durumunu ve buna dayalı Meslek Eğitimi ve Teknik Öğretim-Eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesini tümüyle üretim piyasaları verilerinden çıkarmaktadırlar.

İnsangücü arz planlaması, aslında eğitim planlamasının da ilk basamağıdır. Bunun, eğitim sistemi içinde adım adım daha ayrıntılı planlamaları yapılır. Bu noktada kısaca, insangücü talep tahmininden eğitime, ehliyet kazanmaktan istihdamına kadar olan sürecin planlanmasının önemini kaydetmenin yeridir.

Ekonominin ihraç ürünlerini arttırması için gerekli Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim İhtiyacı: 1. Adım: ihtiyaç için Tablo 1'deki oranlar sadece çerçeveyi verir. Bundan sonrası iş sunulabilecek ekonomiye/kalkınmaya gerekli **İnsangücü Planması**dır. 2. Adım: her bir işkolunun ve işdalının bu dört teknoloji düzeyini ne oranda kullandıkları, her bir teknoloji ile ne kadar üretimi hangi eğitim seviyesinden kaç kişi kullanarak yaptıkları araştırmaları. 3. Adım: bu işkolu ve işdallarındaki meslek + eğitim seviyesi ile kullanılan teknoloji seviyesi matrisleri hazırlanıp insangücü kullanım katsayıları çıkarılması. 4, 5, 6, 7. Adımlar, kalkınma hedefleri ve değişme eğilimleri araştırmalarına dayanarak katsayılarla insangücü kullanımı gelecek tahminleridir. Bundan sonrası eğitim planlamasıdır. **Eğitim Planlaması**: 10. Adım: Bu dört seviye teknoloji için hangi kademe, ne tür eğitimle kaçar yılda, kaçar kişi yetiştirilecek. 11, 12, 13. adımlarla tamamlanır. **Ehliyeteye Göre İstihdam**: 14. Adımlar Meslek Sınavları ve Meslek Ehliyet belgeleri, diplomalar ve Teknik sınavlar, Teknik Ehliyet Belgeleri ve Diplomalar. 15. Adım: Uygun istihdama yönlendirme bilgilendirmesi ve düzenlemesi... Türkiye bu planlamaları ve uygulamasını dünyada örnek olacak kadar iyi yapmıştır (Bkz. 5. Bölüm).

Tablo'daki verilere ek araştırmalarla insangücü ihtiyacı ve buna dayalı eğitim planlamaları daha ayrıntılı çıkarılabilmektedir. Türkiye'de sanayinin talebine uygun insangücü ve eğitim planlaması kapasitesi ve geleneği 1960 yılından itibaren oluşmuştur.

Ancak günümüzde eğitimde geniş çaplı sonuç alacak icraat, icracı kurumların strateji ve plan uygulama hassasiyeti ölçüsünde sonuç verebilmektedir.

Yaptığımız bu çalışma, eğitim-istihdam bağlantısı düzenlemelerini müdahalelerden korumanın önemini, koruyamamanın sakıncalarını ortaya koymakta, çözüm üretmektedir.

Eğer Türkiye'nin meslek eğitimi ihtiyaçları kullanılacak eğitim türüne göre yorumlanacak olursa, halâ ilkökul düzeyi üzerine çıraklık eğitimiyle inşa edilebilecek teknoloji seviyesinde çok sayıda iş ve üretim bulunmaktadır. Bunun için tarım, tarıma dayalı küçük üretim, zanaatkârlık, küçük sanayi üretiminde çıraklık-kalfalık zincirinin güçlendirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir. Orta ve büyük sanayi ise mekanik ve elektrikli aletlerden (2.0) otomotiv ve elektroniğe (3.0) doğru önemli bir atılım yapmaktadır. 2.0 için yeteneklerin belirmesi ve beceri eğitimi ve çıraklığın zorunlu ortaokul eğitimine paralel hale getirilmesi kademesi olan ortaokul düzeyli seçmeli dersler, her çocukta ince-kas-motor becerilerinin gelişmesi, isteyenlere beceri eğitimi gerekmektedir. Bu yine tarım, hizmetler ve özellikle orta boy sanayiler için önemlidir. Günümüzde Sanayi 3.0'la pazarlarda rekabet gücünü arttırma imkânları ve Sanayi 4.0 için hazırlık, lise düzeyi meslek eğitimi ve özellikle teknik öğretim-eğitim görmüş olanların önemini arttırmaktadır.

Yanlış dış yönlendirme ile Türkiye'de Tekniker Okulları (Teknik Lise) ve Yüksek Tekniker Okullarının (TYO) 1968 yılında kapatılmış olması bu kademedeki rekabet gücümüzü engelleyici bir darbe oldu. Bunu 1982 YÖK-ÖSYM meslek kazanımlarını değerlendirmeyen tektip sınav tarzı, 1983'te, YÖK'ün özerklik adı altında "ülke insangücü planlarına uymayacağını bildirmesi, 1992'de Unvanların Düzenlenmesi Kanunu ile teknisyen-tekniker karışıklığının yaratılması sisteme zarar verdi. 1997'de MGK bildirisi bahane edilerek tüm meslek ortaokullarının kapatılması suretiyle ME+TE lise düzeyini besleyen kaynağın kurutulması ve 1998-99'da katsayı engelleri bunu izledi. 2003'de Dünya Bankası ve kendi STK'sı ERG'nin Türkiye'nin ME+TE eğitimini hedef alarak Türkiye'yi düşük teknoloji, düşük ücret ülkesi konumuna itme gayreti olumsuz sonuçlara

yol açtı. Bugün halen lise basamağı ve yüksekokullar Orta Kademe İşgücünü (tekniker ve yüksek tekniker) yetiştirecek şekilde çalıştırılmamaktadır. Bu işlevler iş-başındaki ustabaşı, mühendis ve sanayide çalışan teknik öğretmenlerce yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Buna rağmen yüksek verimlilik hedefi takip edilebilmiştir. Bugün; marka, uluslararası şirket yaratma, özgün patentler alma ve orta gelir tuzağına takılı kalma noktasındaki sıkıntılar, eğitim sistemimizin aldığı bu yaraların halen kapatılmamış olmasıyla ilgilidir. Teknik öğretim-eğitimin Lise ve Teknik Yüksek Okul basamakları mutlaka hayata geçirilmelidir.

Eğitimin görevi, nüfusunun mevcut geçim kaynaklarını güçlendirecek, modernleştirecek, sıçrama yaptıracak eğitimi verip istihdamını sağlamaktır. Bir yandan da, ekonomide ve dış ticarete yeni imkânların hazırlanmasına koşul olarak eğitimde de dikkatli ve hesaplı hazırlıklar devam eder. Gelecekte bilgi ve üretim bilgisinde şunlar bekleniyor diye o alanlarda eğitim atılımından başlamak, pazarların hazırlanmasının önemini göz ardı ettiği için, hem eldeki geçim kaynaklarının zayıf nema vermesine, hem de beyin göçüne yol açar. Sonuç; ülke nüfusu eğitimin onları ihmal etmesi yüzünden fakirleşen bir süreçte devam ederken, eğitim bazı insanlarını sınavla seçerek ve ülkenin kaynaklarını kullanarak başka ülkelere hazırlamış olur. Bu bir hırsızlıktır. Eğitimin hesapları, eğitimin devlet bütçesinin kaynaklarını kullanarak ekonomiye ne kazandırdığı hesaplanarak yapılır.

Sadece hükümetlerden üretimi destekleyici ekonomi ve para politikaları istemek yetmemektedir. ME+TE Eğitim sisteminin piyasalara cevap verecek kapasiteler ve kontenjanlarla çalışması, ayrıca ekonomiyi dış ve iç operasyonlara karşı koruyabilmesi gerekir.

D. ÜRETİM TEKNOLOJİSİNİN GELİŞİM AŞAMALARININ MESLEKLERE ve ME+TE'ye ETKİLERİ

Modern bilim; fizik-matematik, teknoloji geliştirme, sanayi ve teknik eğitim zincirini anahtar olarak kullanmak suretiyle üretimde atılımlar yaptırmıştır. Bu atılımlara “üretim teknolojisinin gelişim aşamaları” veya “sanayi devirlerinin aşamaları” denir. (Daha geniş bilgi için bkz. Ek-4, Sanayi Teknolojilerinin Yayılma Aşamalarında Rekabet ve Teknik Eğitim.)

+Üretimi bilgisi toplum yapısını yönlendirme gücüne sahiptir. Son 300 yıldır sanayide üretim bilgisi hızlanarak artmaktadır. Başta, insanın üretimde kullanım tarzı olmak üzere, meslekleri, genel olarak eğitimi, özel olarak ME+TE eğitimlerini etkilemektedir. Bu başlık altında, dönemlerin tanımı, dünya ve ülke durumu ve tartışmaları, özellikle insan kaynakları ve eğitime öncelik vererek masaya getirilmektedir. Sanayi ve eğitim kararlarında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sanayi Aşamaları, ME+TE Aşamaları

İnsanın hayatta kalmasına süreklilik kazandırıcı geçimi sağlamak için ürün elde etmek insan toplumlarının temelidir. Bu üretimin elde edilme biçimi ve araçları üretim teknolojisini (üretme bilgisini) oluşturur. Üretimi arttırmak, hızlandırmak, ucuzlatmak için işbölümü gerekmiştir. Sanayi çağının başında (Sanayi 1.0) buhar makinesi mekanikle buluşmuş, içten yanmalı motorun bulunmasıyla Sanayi Devrimi yükselişe geçmiş; makine işleticiliği ve işbaşında düz işçi eğitimi ortaya çıkmıştır. Elektrik ve petrole dayalı enerji ile çalışan elektrikli makinelerle seri üretim (Sanayi 2.0) mühendislik çalışmalarıyla gelişmiştir. İçinde bulunduğumuz sanayi üretimi aşamasında otomatikleşme (Sanayi 3.0)

her işkoluna ve işdalına yayılmıştır. İşin gereğine göre orta-alt düzey teknoloji ve orta-üst düzey teknoloji olarak sınıflanabilmektedir. Orta-üst düzey teknolojilerde; elektrik enerjisi kullanan otomatik makineler ve sayısallaşma (dijitleşme) üretim hızını arttırmıştır. Teknikerlik, yüksek teknikerlik, bazı mühendislik dalları önem kazanmıştır. Başlayan (Sanayi 4.0), ilk üç sanayi devriminin mekanik, elektrik, elektronik, bilişim/bilgi teknolojileri gelişmeleri üzerine inşa edilmektedir. Üretim süreçlerinin sayısallaşması (dijitleşmesi), bilgisayar destekli denetim düzenekleri, internet aşamasındadır. Halen bireysel siparişlere hızlı yanıt için, üretim süreci üzerinde yenilikçi buluşları ve veri alış-verişini otomasyonla buluşturmak, sayısallaştırılmış (dijitli) yazılımlı parçaların parmak-ucu komutlarla üretimini ve birleştirilmesi aşamasındadır. Ticarileşebilmesi gerekir; henüz yaygın tüketici talepleri ve bunları karşılama aşamasına ulaşmamıştır. Yenilikçi buluşlar, pazarlamacılar, yazılımcılar, teknikerler ve mühendislerin takım çalışmasının öne çıkması beklenmektedir. Devamında sayısallaşmanın (dijitalleşmenin) ekonomilerin veri tabanını oluşturması aşaması öngörülmektedir. Yapay zekâ ve akıllı sistemler bunu izleyecektir. (Sanayi 5.0) sayısallaştırılmış (dijitli) makineler (robotlar) ile insan-makine etkileşimini hedefleyen yeni bir hamledir; mühendis, yüksek tekniker işbirliğinin önemi artacaktır.

Sanayi Teknolojisi Kullanımı Düzeyi ile ME+TE Eğitim Düzeyi İlişkisi

Bir toplumun etkin kullanabildiği üretim yöntemlerinin (teknolojilerin) bileşimi, ihracat (dışsatım) bileşiminde görülür. Satılan mal ve hizmetin katma değeri yükseldikçe ekonomiye getirisi artar. Tablo 1'in açıklaması, ihraç ürünlerinin üretim teknolojileri bileşimiyle ve gerektirdiği eğitim düzeyleri ile ilişkilendirerek: “düşük teknoloji” (ilkokul düzeyli eğitim), “orta-alt düzey teknoloji” (meslek ortaokulu düzeyli eğitim), “orta-üst düzey teknoloji” (teknik lise) ve “yüksek teknoloji” (yükseköğrenim) kümelerinde vermekte ve ihracatta Türkiye-AB karşılaştırması yapmaktadır. Görüldüğü gibi, her ülkede her teknoloji düzeyi farklı oranlarda kullanılmaktadır. Ülkelerin her 4 teknoloji düzeyinde de üretim ve ihracatları vardır.

Üretimin teknoloji bileşimleri meslekleri, meslek yapılarını, meslek basamaklarının ekonomideki ağırlıklarını etkiler. Bunun Teknik Eğitim bakımından anlamı; her teknoloji seviyesini kullanan sanayilerin talep edeceği sayıda üretici insangücü eğitiminin yapılması bu seviyelerde gerekli üretim bilgisi ve becerilerini kazandıran müfredatlarla yapılmalıdır. Ancak bu, ülkelerin meslek eğitimleri birbirine benzer, birbirinden kopyalanabilir demek değildir. Ülkelerin ihraç ürünleri bileşimleri farklı olduğu için –sanayicilerin kendilerinin planladığı değişimlerin toplam talepleri de dikkate alınarak– eğitim kademeleri ve türlerine verdiklen ağırlıklar da farklı farklı olacaktır. Orta ve yüksek kademe teknik eğitim ekonominin bu talebiyle bağlantıyı esas alarak eğitimini planlarsa, eğitime ayrılan kaynakların kullanımını ekonominin ihtiyaçları için kullanılmış olur. Yok, eğer, “teknolojide gözlenen buluşlara göre teknik eğitime önden başlayalım” veya “ülke müfredatını bırakıp yeniye geçelim,” denirse, hem mevcut üretimin işgücü talebinin nitelik-bilgi-beceri yapısından kopulur, hem de ekonomilerin o yöne değişip değişmeme oranlarına göre kaynak israfı olur. İşgücü piyasasında bir yanda eğitilmiş işsizler, diğer yanda üretim için aranan işgücü niteliklerinin bulunamaması tablosu ile karşılaşılr. Bir ülkede, bir yanda üretimde ve ekonomide gerileme, diğer yanda beyin göçü olmasının bir sebebi de budur: eğitim-iş hayatı bağlantısının kopuk olması.

Çeşitli seviyeden teknolojilerin kullanılması, hızlı değişen şartlara cevap için yöresel, hatta bazan tek tek işletmelerle bağlantı sürdürmek gerekmektedir. Yöre meslek eğitimi programları ile yöre işletmelerinin bağlantısının kurulması alanında Almanya'nın

başarılı olması, Sanayi ve Ticaret Odalarının işletmelerin teknoloji kullanım kararlarını ve gerekli eğitim ihtiyaçlarını adım adım izlemeleri ve okullarla birlikte çalışmalarıyla mümkün olmaktadır. Odalar, yöredeki işyerlerinde hangi mesleğin hangi basamağında ne zaman hangi teknikleri bilen kaç tane yeni işgücüne, kaç tane geliştirme eğitimine ihtiyaç olacağını izleyip eğitim yönetimi ve okul yönetimleriyle sürekli temas halindedirler. Gereken uygulamalı eğitim okulda mı, işbaşında mı, çıraklıkla mı, kursla mı, internette mi karşılanabilir birlikte kararlaştırılıp, eğitim programları ve kontenjanlar belirlenmektedir. Odalar okulda verilmeyen standart kurslar ve hızlı geliştirme kursları da verirler. Eğitilenler uygulamalı piyasa meslek sınavına alınır. İşi yapabilme yeterliliğini gösteren çalışma belgesi verilir, Oda'nın elindeki işgücü ihtiyaç listelerine göre işe yerleştirilir. Bu esnekliği ve etkililiği gösteren il ve büyük ilçe Karma Meslek Eğitimi Kurullarının yetki ve görevlerini arttırma gereği ve ME+TE okullarının teknik öğretmenlerini bu temasları ve müfredatı hazırlayıp yürütecek yetkilerle donatma ihtiyacı dikkate alınmalıdır.

Ekonominin işgücü talebinin nitelik-bilgi-beceri yapısının takibi için işgücünün üretim amacıyla işbölümünde (üretim bilgisini kullanma basamakları) 8-basamaklı işgücü nitelik düzeyleri piramidi kullanılmaktadır (Bkz. Şekil-1). Sanayi 3.0'da kullanımı sürmekte ve Sanayi 4.0'ı kısmen başlatan ülkelerde de kullanımdadır. Ekonomide işbölümü incelerken artarsa, basamakların işlevleri katmanlaşır, basamakların bazıları aradımlara ayrılabilir, hepsi başka başka kişiler tarafından yerine getirilebilir. Ya da, eldeki imkânlar ve hitap edilen piyasanın küçüklüğüne göre birkaç basamak aynı kişi tarafından yerine getirilebilir. Bunlar bugüne kadar, basamakların arttığını, bağımsız olduğunu ya da ortadan kalktığını göstermemiştir. Yapılacak işe ve kullanılacak teknoloji düzeyine göre, işgücü ve eğitim basamaklarından biri daha öne çıkar, diğer basamaklar onu destekleyecek şekilde dizilirler. Örneğin, tarımda ve zanaatlarda ustalık daha öndedir. Seri imalâtın sürmesinde teknikerlik daha öndedir. Bir şey sıfırdan icat edilecekse 8. basamak önemli olabilir ya da tesadüf rol oynar; böyle bulunan bir şeyin tanımlanması ve bilimsel açıklaması da yine 8. basamaktadır. Aralarında dizilim ve eşgüdüm kurarak işi ortaya çıkarırlar.

Yukarıda özeti yapılan Dünya ve Türkiye ortamının gündemine yeni teknoloji değişimleri girmektedir. Bilgisayar, internet, cep telefonları vb araçlar her seviye teknoloji kullanımı sırasında kullanılabilir olacak kolaylaştırıcı araçlardır ve eğitim müfredatının her kademesine dâhil edilebilir. Önemli olan bunların kişi, firma ve ülke boyutlarında bilgi üretmeyi ve üretime yatırımı desteklemesi ve işgücü verimliliğini ve sermaye verimliliğini arttırmasıdır. Sanayi 1.0'dan, Sanayi 2.0, Sanayi 3.0, Sanayi 4.0 ve Sanayi 5.0'a her üretim bilgisi kademesinin bugün her ülkenin gerçek üretim hayatının neresinde durduğunun, 2, 5, 10, 15 sene sonra nerede duracaklarının kendi bünyelerine göre tahmin çalışmaları, hatta belirlenmesi ihtiyacı mevcuttur. Yapılabilecekleri öncelik sırasına koyma, yapılmayacakları ilkelerimizle bilme, yapılamayacakları nedenleriyle bulma noktasındayız. ME+TE kendi planlarımızın üzerine inşa edilmek durumundadır. Sanayi 3.0 ağırlıkta olmak üzere, bugüne kadar olan bütün teknoloji seviyeleri bütün ülkelerdeki üretimin gündemindedir.

Eğitimin ve ME+TE'nin işi, insan gücünün bu seviyeye yükseltilmesidir. Eğitim; birey, firma ve ülkelerin geleceğine yaptıkları yatırımdır. Her yatırımda olduğu gibi, bu ögeler eğitime yaptıkları yatırımın karşılığını almalıdırlar. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için Türkiye'de önümüzdeki dönemde eğitimin işgücü piyasası bağlantısında, istihdamda, üretim verimliliği artışında yerini bulması ve bunun ücretlere yansımaları daha önemli olacaktır. Eğitim ile eğitimin getirileri (ücretler, refah, toplumsal, kültürel, demokratik katılım...) arasında ilişki somut göstergelerle gösterilebilmelidir. Sürdürülebilir ekonomik büyümenin iç-uyarıcısı olan verimlilik artışının sağlanması;

bilgiye, her basamak üretici nitelik ve becerilere ve üretime yatırım yapanların ödüllendirildiği bir çalışma hayatı düzeninin kurulmasıdır. Eğitim sisteminin en etkili yönlendiricisi her kademedeki mezunların eğitimlerine uygun iş bulmaları ve emeklerinin makûl karşılığını alabiliyor olmalarıdır. Eğitimli bireylere göre bakıldığında nitelik, beceri, ehliyeti temel alan istihdam, terfi ve verimliliği yansıtan ücret politikası önemlidir. Firmalar itibarıyla bakıldığında, üretim bilgisine yatırım yaparak katma değeri yükselen ihracatı ödüllendiren ekonomik ve toplumsal ortam önemlidir. Ülke düzeyinde ise, yeniliklere akılcı yaklaşabilen, yaratıcı, girişimci, takım çalışmasına yatkın, üretken ve yüksek değerlerle sonuç alabilecek insanı yetiştiren bir eğitim sistemini tamamlayacak ehliyete uygun işe yerleştirmeleri yapabilen bir işgücü piyasası Türkiye'nin sürdürülebilir büyüme ve kalkınmasının anahtarıdır. Dikkat edilmesi gereken nokta, dışarının halen yürürlükteki küreselleştirmeci politikalarının, eğitim yönetimini ve işgücü politikalarını kendi Türkiye hedeflerinden saptırma etkisi yapamamasıdır.

Sanayi 4.0 ve 5.0'ın özellikle insan unsuruna yaklaşımları üzerinde ciddi sorular vardır. Bunların insanın konumuna, eğitime ve işgücü piyasasına beklenen etkileri bundan sonraki 30 yılın önemli sorunları arasında olacaktır.

Teknolojinin geldiği aşama ile insanlığın iradesinin elinden çıktığını kabul eden post-modern bakış felsefesiz bir dünyaya dönüşmek üzere. Ancak, insanlık tarihi gösteriyor ki, bu gibi belirsizlik dönemleri, insanlık için yararlı üstün değerlerle gerçekler üzerinde strateji kurabilenler aşılabilmişler ve doğru yörüngeye işaret edilmiştir. Eğitim insanı üstün değerlerle donatma, ME+TE gerçeğinin verilerini yararlı yönde biçimlendirerek hizmet edecek nitelik ve becerilerle yetiştirme görevlerini yaparlar.

Üretim teknolojisinin gelişim aşamalarının insana bakışı ve kaynaklara, coğrafyalara, devletlere, üretime ve eğitime etkileri konusunun daha geniş bir serimi ve çok sorulan sorulara bazı cevaplar, "Sanayi Teknolojilerinin Yayılma Aşamalarında Rekabet ve Teknik Eğitim" başlığı altında bulunmaktadır (EK-4).

Kalkınmanın Kaynakları: Türkiye'nin Stratejik Kaynağı İnsangücü

Üretim teknolojisinin gelişim aşamalarının mesleklere ve ME+TE'ye etkileri yalnız bir sanayi ortamında yer almaz. Üretim girdileri dengesiz dağıldığı için ticaret gerektirir ya da başka yollardan elde etme usûlleri geliştirilir. Onun için ekonominin asıl adı ekonomi-politiktir. Ülkeler farklı kaynaklara sahipler. Kimi petrol, kimi orman, kimi maden, kimi teknoloji, kimi sermaye, kimi su, kimi hayvan dokusu, kimi bitki örtüsü zengini. Hepsi ticaretten ziyade zenginlikleri yönünden gelen müdahale ve taarruzlarla karşı karşıyadırlar.

Türkiye'nin en önemli kaynağı insangücüdür. Bu insangücü; devlet, ordu, adalet yeteneklerini ve buna uygun üretici gücünü geliştirerek dünyanın merkez coğrafyasına yerleşme başarısını göstermiştir. Bu insangücünün; insanîyet yanında beşerî sermaye/ insan sermayesi, toplumsal sermaye oluşturma yetenekleri de gelişkindir. **Ahî Birliklerinin tasfiyesinden başlayarak 180 yıldır hedefe konmuştur.**

Türkiye'ye ve Türkiye'nin insanına taarruzların daha derin sebepleri neler? En eski tarihten itibaren devlet fikrinin gelişmesine özgün katkılar getirmiş nizam zihniyetinin çocukları. Kadim bilgilerin, tek-tanrı anlayışının ve üstün değerlerin en evrenselini insanlığa hesapsız sunan, madde ile maneviyat denkleminin çocukları. Geliştirdiği adalet denklemi ile farklı din ve kültürlerle birarada yaşamanın sırrını bulmuş bir medeniyetin çocukları. Dolayısı ile modern çağın hastalıklarından olan medeniyet yıkımına tâbi tutulmak istenen çocuklar. Batı medeniyetini, onun kendi sisteminden çıkardığı cevapla aşan, bütün engellemelere rağmen önemli bir sanayi gücü kuran ve çalışkan insanıyla üreten kalkınma davasının çocukları. Bayraktarı haline gelmiş olduğu Türk ve İslâm

âlemlerini yıkma niyetiyle yola çıkanlara engel koyan, mazlumlara sığınak olan, yurttan sulh cihanda sulh ilkesiyle dünyada hakkaniyetli faaliyetleri destekleyecek düzenin kurulmasının yanında çalışan, insanlık için yeni hamlesi dört gözle beklenen bir ülkenin çocukları. Dünyanın en merkezî noktasını tutan, 13 havzayı bağlayan bu noktadan Atatürk'ün öngördüğü Merkezî Devletler Birliği'ni kurmaya başlarsa dünyaya yön vermeye aday çocuklar. İşte, bu nedenlerle, Türk gençliği ve eğitimli insangücü önemlidir. İnsanımız bunun farkındadır; varlığına yapılabilecek saldırılar karşısına ilâve bir bilinç ve örgütlenme gücüyle çıkma noktasında bulunmaktadır.

İnsan kaynaklarına saldırı sadece savaşlar, öldürme ve yaralamalarla olmuyor. Özellikle modern çağda, toplumların üretim biçimlerine, devlet tarzına, ülke birlik-bütünlüğüne, kurumlarına, kültürüne, kültür eğitimine, teknolojisine, teknik eğitime, diline, dinine, sanatına, müzik ve mimarisine, medeniyetine, bütün kimlik özelliklerine ve haklarına yönelik müdahaleler dil ve kültür emperyalizminin birer aracı. Bununla görevli istihbarat psikolojik savaş, propaganda, algı yönetimi vb. birer bilim dalı haline geldiler. Dışarıdan ziyade içeriden bazı unsurları kullanarak amaçlara ulaşma yolları geliştirildi. Osmanlı Devletinin son yüzyılı için, siyasî-askerî ve iktisadî saldırılar yanında, Batı'da Osmanlı aleyhine misyonerlerce başlatılan yanıltıcı algı yönetimi, kültüre ve eğitime saldırılara da çok yoğun bir şekilde başvuruldu. Bu durum halen ABD'de sürekli olarak, Avrupa'da ortam bulduca devam ediyor.

O günün hayat damarları; sanayi gücü, teknolojinin sahibi eğitimli millî aydınlar ile teknik kadrolar, hammaddeler ve stratejik enerji kaynağı petroldü. 1901'de bulunan Ortadoğu petrolü bol ve kaliteliydi. I. Dünya Savaşı başladığı zaman bilinen yeryüzü petrolünün %57,02'si Osmanlı topraklarında bulunuyordu. İngilizler Lozan'ı, Türkiye sınırlarını petrolü dışarıda bırakır şekilde imzaladılar; Türkiye'de kalan petrol sadece % 0,1'dir. Misak-ı Milli'ye rağmen Musul ve Kerkük belirsizlikte bırakıldı; bölgede karışıklık derhal başladı.

Böylece **Türkiye'nin sahip olduğu stratejik kaynak; insangücünün haline geldi.** İnsan gücümüzün nitelikleri / beşerî sermaye, toplum bilinci ve varoluş kültürü / toplumsal sermaye önemini arttırdı.

Madem Türkiye yeni bir bağımsız devlet modeli çıkararak emperyalizme cevap veriyor, o hâlde gelişme damarları kesilmeliydi. Teknoloji aktarımı ve sanayileşmenin engellenmesi, teknik insangücünün yetişmesinin engellenmesi daima gündemde oldu. Buna rağmen, öğretmenlerin bilinci ve eğitim yönetiminin kararlılığı ile Türkiye'nin yükselmesini sağlayan kadrolar yetişmiştir.

Yeni Binyıl'da bu engellenmenin, Türkiye'nin sanayi ve insangücüne yönelik yeni dalga tasfiye operasyonlarına dönüştüğü yaşanarak görülmüştür. Bugünden geriye bakılınca, iki asır evvelinin istihbaratçı misyonerlerinin bugünün FETÖ projesinin öncülleri olduğu görülebiliyor.

Sanayi Teknolojisi Aşamalarında İnsanın Değeri ve Bugünün İnsangücü Savaşları

Rakip ülkelerin olumsuz tutumlarına, yıkılış devrinin olayları diye bakılıp geçilir. Oysa Sanayi Çağında rekabet sürekli! Bunun kültür, eğitim, ME+TE ayağı bir ülkenin teknolojisini ve sanayi üretimini ayağa kaldıracak güç. Yenmeyi her fırsatta deneyecekler.

Cumhuriyet döneminin kültür ve eğitiminin şekillendirilmesine nüfuz etmek için dış telkin ve teşebbüsler, Atatürk tarafından ve idarenin tecrübeleri taze olduğu için idarece durdurulmaya çalışılmaktaydı. Türkiye'ye teknoloji, sanayi makineleri ve silâh vermeme

konusunda yeminliyidiler. Atatürk'le Türkiye, bu sorunu kendi ilişkileriyle aşma çabası gösterdi. Daha Atatürk vefat eder etmez, Batı Avrupa'yı rahatsız etmiş ve desteklemekten kaçındıkları büyük kültür ve sanayi projelerin ortadan kaldırılması sadece iç kadroların işi midir? Onun Meclis'e ve Hükûmet'e vasiyet ve emanet ettiği temel çalışmalar olan, Sanayi Bakanlığı'nın görevi olan **Sanayi 2.0'ı yakalayan** II. Sanayi Planı durdurulmuş ve Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu'nun Atatürk'ün koyduğu çalışma hedefleri ve çerçeveleri iptal edilmiştir. Daha sonra gözden geçirilip tekrar gündeme getirilmediklerine göre bunlar arızî kararlar olmayıp, Cumhuriyet'in gelişme ve kurumlaşmasına yönelik tutumlardı. Aynı dönemde devam etmekte olan II. Teknik Eğitim Planı ise KİT'ler ve MEB arasında ortak yürüdüğü için tamamlanmıştır. Daha sonra, 1940'larda teknik eğitimin MEB'de tek elde toplandığı anlaşılınca, teknik eğitime dış müdahalelerin de sistemli bir şekilde Bakanlık üzerinden devrede sokulduğu ve devrede tutulduğu görülmüştür. Anlaşılacağı gibi, ülkenin rakiplerin işine gelmeyen faaliyetlerini kendi hedefleri yönünde yürütebilmesi ancak güçlü devlet, tedbirli hükûmet ve ehil yöneticilerle mümkün olabilmektedir.

Rakiplerin ekonomik ve siyasal üstünlüğü elde tutma mücadelesi, hiçbir ülkenin kendine uygun politikalarla yol almasına izin vermez. En iyisi, kendi menfaatine uygun olan işlere destek verir görünür. Bu nedemle, kapitalist sanayi bir yandan kendini geliştirir, diğer yandan da rakiplerini ve pazar yapmak istediği ülkeleri zayıf düşürmeye uğraşır. Bunun en önemli yolu; **fizik-matematik, teknoloji geliştirme, sanayi ve teknik eğitim zinciri** üzerinde türlü bahanelerle oyun kurmak, rakiplerinin zaaflarından yararlanarak onları geride bırakacak sonuçlar almaktır. **Bu zincir, tümüyle eğitimcilerin ilgi alanı ve görevleri içindedir.**

Türkiye **Sanayi 3.0'ın her aşamasını yerine getirmiştir**; üretim örgütlenmesini, ME+TE eğitimini ve üretimini yapmıştır. Ekonomi yazınında Türkiye'nin devrevî malî krizleri diye geçen sorunlar incelenirse, bunlar esasen Türkiye'nin sanayide aşama yapmakta olduğu dönemlere rastlatılan **Sanayii ve ME+TE'yi durdurma taarruzlarıdır**. "O dönem sanayiini ıskalamak" veya "çağı yakalama" gibi söylemler rakiplerin psikolojik savaş söylemleridir. Türkiye'nin İkinci Sanayi Hamlesi; **1958-1960 Türkiye'nin tüketim malları sanayilerini tamamlamakta olduğu yıllar**. Malî kriz, iç huzursuzluk, siyasî kriz ve askerî darbe ile sanayi durdurulmaya çalışılmıştır. Ancak, yaratılan bu ortama rağmen Türk tekniker ve mühendisleri tüketim malları sanayilerini büyük özveri ile tamamlamışlardır. **1968-1971 Türkiye'nin dayanıklı tüketim malları ve ara malları sanayilerini tamamlamakta olduğu yıllar**. Malî kriz, anarşi, siyasî kriz ve askerî darbe ile sanayi ve teknik eğitim durdurulmuştur. Ancak, bu ortama rağmen Türk tekniker ve mühendisleri dayanıklı tüketim malları ve ara malları sanayilerini büyük mücadele ile tamamlamışlardır. **1977-1979 Türkiye'nin yatırım malları (ağır) sanayilerini kuracağı yıllardır**. Bu sefer ön-alarak daha yatırım aşamasında malî kriz, anarşi, siyasî kriz, hükûmet değişikliği, işadamları bildirisi ve askerî darbe ile sanayi ve teknik eğitim durdurulmuştur. **1980'ler Türkiye'nin pazar bağlantıları kurup dışa-açık sanayi politikalarına geçiş yapacağı yıllardır**. IMF, 1980, 24 Ocak Kararları ile Türkiye'ye bir günde hiç hazırlanılmaksızın sanayi politikası değiştirip, pazar imkânı açmadan yeni-liberalci politikalar altında ihtacata dönük sanayi ve ucuz işçilik politikaları dayatmıştır. Bunlara rağmen, **1990'larda Orta Düzey Gelişmiş Yükselen Pazar Ülkesi olmaya yükselen Türkiye**, 1997'de küreselleştirmeciliğin iç-ve-dış operasyonlarıyla, aşağıda E alt-bölümünde izlenen, "ucuz işgücü ülkesi" konumuna itilme (1997), "orta kademe teknik işgücünün tasfiyesi" (1999-2013), sanayiini tasfiyesi (2000-2008) ile karşı karşıya kalmış ve bu durumu yönetememiştir. Küreselleştirmeciliğin Türkiye üzerindeki yapısal, toplumsal ve zihniyeti dönüştürme operasyonları 1990-2016 arasında 15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişimine kadar resmen sürmüştür. Türkiye'nin katma değeri yüksek yatırımların durması, kayma değeri destekleyen bütün sanayilerinin özelleştirme adı altında tasfiyesi,

ithalâta ve tüketime dayalı pazar olmamız dayatılmıştır. **2016'dan itibaren Türkiye, Üretim Ekonomisine dönüş için politikalarını değiştirme** umudundadır. (Bu konularda ayrıntılı bilgi İkinci Bölüm C. alt-bölümünde ilgili yılların tarihleri içinde bulunmaktadır.)

Sanayi Atılımında Fen, Matematik, Teknik Eğitimi Caydırıcı Uygulamalar

Sanayi atılımında fen, matematik, teknik eğitimin öneminin büyük olduğu malûm. Osmanlı askerî eğitiminden devralınan çok iyi düzeyde matematik eğitimi ve mühendis yetiştirme hamleleri ile devam eden Cumhuriyet dönemi sanayileşmesi 1939'da durdu. 1950'de Türkiye, 1939'da durdurulan 2. Sanayi Planını katlayarak uygulamayı başlattı ve Sanayi 3.0'ı hedef aldı. MEB'de de Fen-Matematik -Teknik Eğitim hamlesi başlatıldı.

Nedeni soruşturma konusu yapılmayan bir takım eğitim yöntemleri kararları, sanayi eğitiminin belkemiği olan Fen-Matematik-Teknik eğitime caydırıcı etkide bulunmakta ve eğitim yönetimimizin “millî sanayi müfredatı” bilinci geliştirmedeki gecikmesi sorununun tartışılması gerekmektedir. Dünyada STEM müfredatı ve yöntemlerinin öne çıktığı bir dönemde yöntem değiştirme sorunu aşılmalıdır. Eski öğretmenlerin bazı deneyimlerini derleyip süregelen bu savrulmanın sebeplerini bularak Fen-Matematik-Teknik eğitimi için ilkeler belirleyip kesinleştirmek gerekmektedir.

Uygulamalı Eğitimde Matematik-Fen-Teknik Terminolojisi Etkeni: Atatürk'ün ve Türk Dil Kuramının en çok üzerinde durmasına rağmen eğitimde Terminoloji ve Yöntem değişikliği sıklığı ME+TE'de devam etmekte ve yabancı kelimeler, hatta farklı dillerden aynı şey için alınan kelimeler kavramların üretici tabanına inmesini engellemektedir. Oysa, Almanya, Japonya, şimdi de Çin bilimsel ve teknik terimleri halkın kullandığı en yakın kelimelerle kavramlaştırarak tercüme ederek bilim ve teknolojinin ilk kademe işgücünde yerleşmesini sağlamışlardır. Bu dil kullanımı tutumu teknoloji geliştirmeye geçişte en etkili yaklaşımdır.

Ortaokul Fizik Dersinin Önemi: 1955-1975 Modern eğitimde teknolojiye hâkim olmayı geliştirmeyi teşvik edici eğitim ve yönlendirme Fizik Derslerinin işlenmesi yöntemleriyle yapılır. Bunun ön-adımı olan Ortaokul Fizik Dersi'nin 1960'larda hazırlanan ders kitabı güya tasarruf için üç-yıl-birarada 600 sayfa olarak öğrenciye satılmaya başlanmıştı. İki yıl üst üste sınıfta kalanlara ‘okuyamaz belgesi’ verilmesi (“belge almak”) ve okuldan atılmalar gençliği incitecek kadar artmıştı. Bakanlıkta, bu fikrin, Amerika'ya görgü-bilgi arttırmaya gönderilen birkaç öğretmenin önerisi olduğu fısıltıları duyuluyordu. Fizik Dersi dert olarak görülüp ortaokula gitmeme kararında etkili oluyordu.

Avrupa bu önemde, ortaokul'un seçme ve yönlendirmedeki anahtar rolünü kullanıyordu. Örneğin, Almanya'da ortaokul Fizik Dersleri, öğretmenin bir işin nasıl yapıldığını anlatmasından sonra, 3'er yapraklı gösterimli deney sayfaları dağıtmasıyla yapılıyordu. Öğrenciler deney üzerinde çalışırken öğretmen de neyin neden öyle olduğunu açıklıyordu. Böyle böyle deneylerle Fizik Dersi ilerliyor, sene sonunda üç deneyi başaran öğrenci geçer not alıyordu. Diğer öğrenciler kaç deneye kadar başarabildilerse öğretmen dosyaları ve fen eğitiminde hangi seviyeye yükselebileceklerini değerlendiriyordu. Üstün başarı gösterebilecek olanları raporu ve imzasıyla yönetime bildiriyordu. Yeteneklerin seçilmesinin böyle yapıldığı bir okul düzeninde başarılı öğrenciler önce en başarılı olacakları okullara, sonra fizikte daha üst kademe deneylere yönlendiriliyorlardı. Buluşlar, teknoloji geliştirme, patentler bu süreçle desteklendiği için çok sayıda başarı elde ediliyordu. Tesadüfen çıkan buluşların azalması, düzenli araştırmalarla elde edilen buluşların artışı bu yaklaşımların sonucuydu.

Bu 15 yıllık dönemde Türkiye, çocuklarına başarısızlık duygusu veya korkusu aşılıyarak modern sanayiın anahtarı olan Fizik'ten uzaklaştırma operasyonu uygulamış oluyordu. Bir yandan fen derslerinden kaçış yüzünden ortaokul okullaşması yavaşladı, bir yandan da bu darboğazı aşmak üzere evlerde özel dersler başladı.

ME+TE Eğitiminin Rekabetçi İşgücü Oluşturması: 1983'te "Zarara Uğrama Tehlikesi Altında Bir Millet: Eğitim Reformu Zorunluluğu Raporu" ABD Eğitimde Mükemmeliyet Kurulu tarafından yayınlandı. Kurul'un 18 üyesi; özel sektör, kamu ve eğitimcilerden oluşmuştu; 12 yönetici, 1 işadami, 1 kimyacı, 1 fizikçi 1 siyasetçi, 1 muhafazakâr eylemci ve 1 öğretmen. Sadece 1 öğretmen ve hiç akademisyen olmadan mezunları kullananların sesini duyurdular. Rapor; ABD'de eğitimin ve ME+TE'nin ulusun rekabet edebilir işgücü ihtiyacına cevap veremediğini, Amerikan okullarının sınıfta kalmakta olduğunu, yerel, devletler düzeyinde ve federal düzeylerde reform gereklerini belirtti. "Şu anda, eğitimimizin temelleri artan bir vasatlık (ortalamanın üzerine çıkmama) dalgası ile aşınmaktadır ve milletimizin ve halkının geleceğini tehdit etmektedir," cümlesi toplumu sarstı.

Rapor akademik yetersizliğin sebeplerini inceleyen bazı ulusal ve uluslararası araştırmaları taramıştı. Amerikan Üniversitelerinde okumak isteyen herkesin girdiği SAT Sınavlarının puanları incelenmişti. Bu puanlarda 1963-1980 arasında sözelde ortalamanın (1000 puan) 50 puandan fazla, matematikte 40 puan kadar gerilediği görülüyordu. 17-yaş grubunun yaklaşık %40'ı okudukları metinden çıkarımlar yapamıyordu, sadece %20 ikna edici bir yazı yazabiliyordu ve sadece 1/3'ü birkaç adım gerektiren bir matematik problemini çözebiliyordu.

Raporun eklerinde bazı ülkelerin eğitimiyle ilgili satırlar da göze çarpıyordu. Örneğin, Türkiye matematik ve coğrafyada çok iyi... Rusya matematik, sanatlar, fen ve tamamlayıcı mesleklerde çok iyi... Güney Kore ve Singapur ME+TE eğitiminde çok iyi... vb. çıkıyordu.

Rusya, Singapur, Güney Kore düzeylerini korur ve geliştirirken, Türkiye'de düzeyi geriletici bazı uygulamalar görüldü. Kitaplarda coğrafya terimlerinin tümünden değişmesi, durmadan matematik öğretme yöntemlerinin değişmesi gibi kararlarla 1990'lara gelindiğinde Türkiye artık bu derslerde iyi öğretim yapamaz durumdaydı. Bunun hangi sebeplerle meydana geldiği, bu karar süreçlerinde yer alanları soruşturmayı gerektiriyor.

Tüm bu süreçte MEB içinde de; **fen öğretimini, matematik öğretiminin yöntem ve terimlerini durmadan değiştirme, teknik öğretimi işlevsizleştirme** karar ve uygulamaları devam etmiştir.

E. EĞİTİME ve TEKNİK EĞİTİME KÜRESELLEŞTİRMECİ MÜDAHALELER

Yeni teknolojilerin yayılma hızı ülkelerin üretim ihtiyaçlarına göre farklı farklıdır. Devletler, toplumlar ve kültürler, şirketlere nazaran daha arkadan ve yavaş ilerleyebilmektedir. Üstelik dışarıdan şekillendirilmemek, kimliklerini kendileri biçimlendirip sürdürmek, kendi yüksek insanî ve medenî değerlerine sahip çıkarak yol alabilmek için, bilinçli stratejilerle yürümeleri gerekmektedir.

1945 yılında dünya Batı Bloku ve Doğu Bloku olarak paylaşılırken kurulan yeni-empyralist Batı sistemi, bunu destekleyecek uluslararası kuruluşları ve ittifakları ile ve zamana göre üslûp değiştiren yapılarıyla halen faaldirler. Türkiye; bazılarının kuruluşlarına da katılmış bir üye olmasına rağmen, bu uluslararası kuruluşların (NATO, OECD, IMF, DB...) denetimli takip altında tutma politikalarına muhatap olduğu, ciddî müdahalelerine

ve tehditlerine maruz kaldığı halde kalkınmasını ve gelişmesini sürdürmeye çalışmış ve hayli başarılı olmuştur. ABD'nin sözkonusu Uluslararası Kuruluşlarla 1978'de vardığı Washington Uzlaşması'ndan itibaren bu kuruluşların görevi, çevre ülkeleri merkezin talimatına göre dönüştürmek oldu.

1980'den sonra dünya ekonomisinde üstünlüğü petro-dolar ile elde tutma, 1990'dan sonra küresel hâkimiyet mücadeleleri yeni-liberal politikaların ihtiyaçlarına göre devam etmektedir. Türkiye'nin rakip bir üretici ülke olarak yükselmemesi için sanayisi ve ME+TE eğitimi şiddetli taarruzlara maruz kalmaktadır. Bunların, sadece, liyakat esasına göre tayin edilmiş kadrolarla aşılması mümkündür.

Batı'da yeni şartlara iç uyarlanma yanında, küresel menfaatlerine göre politikalar geliştirilmesi, diğer ülkelere veya bölgelere, kaynaklara ve işgücüne küreselleştirmeci müdahale stratejileri açık veya örtülü olarak devam etmektedir. Birçoğu uluslararası üst kuruluşlarda geliştirilen yaklaşımların çerçevesinin takip edilebilmesi için bir özet, "Sanayi 3.0 Sonunda Yeni-Liberalci Küreselcilik ve Küreselleştirmecilik: Batı Dışındaki Millî Devlet ve Millî Eğitime Etkileri" başlığı altında ekte sunulmaktadır (EK-5).

Yeni-Liberalciliğin Türkiye'deki Etkileri

1980'den itibaren neo-liberal yapısal iç dönüşümler uyarıldı. 1990'larda ise, sözkonusu politikanın uzantıları olan küreselleşme (bunun yayılcılık aracı olarak küreselleştirmecilik) Batılı ülkelerin dünya piyasalarını denetimleri altına almak için ısrarlı "ticaret engellerinin kaldırılması" uygulamalarının söylemsel kılıfıdır. Ekonomide yapısal dönüştürme en önce Türkiye'de IMF ve OECD gözetiminde 24 Ocak 1980 Kararlarıyla başlatılmıştır. Bunu Batı'nın Atatürk Türkiye'sine bakışını bilerek değerlendirebiliriz. Nasıl ki, dehşet verici bir savaştan çıkar çıkmaz daha Cumhuriyet ilân edilmeden 1923 Temmuz'unda İzmir'de, Türkiye İktisat Kongresi toplanarak "serbest ekonomiye yönelik karma ekonomi modeli" ile kalkınacağı çözümünü emperyalist dünyanın önüne getirdiyse, bu çözümcülüğü devam ettirmiştir. 1929 Dünya İktisadî Buhranı'na cevap "planlı karma ekonomi modelini" koyup, aynı zamanda ard arda iki Sanayi Planı ile sanayileşmesinin de yolunu açıtsa, Türkiye'nin yeni yorum çıkarma gizilgücü vardır. Nitekim, 1960-1980 arası Planlı Döneme Atatürk'ün kapalı ekonomide "ithalat ikamesi" stratejisiyle girilmişti. OECD gözetiminde her 10 yılda bir dış-ödemeler krizi - IMF - askerî darbeler dizilerine rağmen Türkiye büyük bir sanayi ve sanayiye insan yetiştiren teknik eğitim kapasitesi çıkarabilmişti. Batı'da tam yeni-liberal politikalara geçilirken de Türkiye'den yeni bir yorum gelebilirdi. 24 Ocak 1980'de, Türkiye'ye (vaktiyle Batı Avrupa'ya, Japonya'ya, G. Kore, Çin'e yeni konum gibi) ihracat piyasası imkânı verilmeden açık ekonomide "ihracata dönük sanayi" politikaları karşılığında IMF kredisi verildi. Planı ihracata dönük sanayi politikalarına dönüştüren program uygulamaya geçirildi.

Kulağını dışarıya verip içeriği dinlemeyen bir idare tarzı tekrar 12 Eylül 1980'le geldi. İç pazarları hazır olmadan açtırmak için Hükümet'e telkinlerle Plan uygulamasının tutarlılığı zarar gördü. Bu dönemde üst yönetime yapılan başlıca telkinlerden biri de, "rekabet edebilmek için ücretleri düşürün, ucuz emek kullanın" oldu. Bunun anlamı; düşük üretim bilgisi ile standartlaştırma ve kalite sorunlarına saplanmak, kilosu 1-10 \$ mal ihracatında kısır döngüye girmektir. Oysa yoğun meslek eğitimi, teknik eğitim ve işletmeciliğe destek yoluyla verimliliği arttırmak hem maliyetleri düşürmede, hem de ihracata kullanılan asıl yoldur; ekonomiyi daha yüksek katma değerli ürün talep eden pazarlara yaklaştırır. Bu daha fazla teknik işgücü ile daha yüksek teknoloji demektir. Türkiye "ucuz işgücü ülkeleri" kümesine itilme amaçlı telkinlerle karşılaşacağını bilerek ve karşı tedbirleri hazırlayarak 1990'a geldi.

Küreselleştirmecilik Dünyada Nasıl Uygulandı?

Piyasaları hazır oldukça meydana gelen küreselleşme yanında, piyasaları hazır olmadan zorlayarak yapılan küreselleştirmecilik başka ülkelerin iç piyasalarına yayılcılık aracıdır. Hazır olmadan açıldıkları için bu ülkelerin mevcut şirketleri rekabet edemez, iflâslar artar, buralar büyük küresel şirketlerce yutulur ve yayılacakları ihracat pazarlarına döner. Bu gibi pazarların ithalatçı konumda tutulabilmesi için işgücü pazarının da küresel kademelendirmeye tabî tutulması bunu izler.

Yayılcı küreselleşme, küreselleştirmecilik politikaları üretmiştir. Bu politikalar ülkelerin Yükselen Pazar – ihraç mallarını satınalma gücü ve işgücü pazarı olarak kademelendirilmesini de içermektedir.

Batı için geliştirilen yeni-liberal politikaları bu bağlamda OECD, ILO ve Dünya Bankası aracılığıyla diğer ülkelere de dayatma girişimlerinin, işleyen eğitim sistemlerinde sarsıntılara, işgücü piyasalarında daha fazla bozulmalara yol açtığı yakınmaları arttırmıştır. Bunların başında üretimin yaptırılacağı bazı ülkeleri; “*ucuz emek pazarları*” hâline dönüştürmek için biçimlendirme zorlamaları bulunmaktadır. Bugün artık sömürü, sadece vasıfsız işçinin köleleştirilmesinden ibaret değildir; tam tersine, eğitim sistemlerine ve emek pazarına yapılan müdahalelerle her seviye işgücünün ucuza kullanılması, hatta önünün kesilmesi ve/veya rakibine kullandırılmamasını da içeren bir politikalar demeti hâlinde bulunmaktadır.

Hedefi belirleyenin amacına göre, Şekil 1’de görülen her kademe ve basamaktaki ülkenizin insangücü hedefe konabilir. Hedefi belirleyenin amacı, genellikle, elde etmek istediği ticaret üstünlüğüne (Tablo1) göre hedef ülkenin iç kaynaklarının ve dış ticaret pazarlarının şekillendirilmesidir.

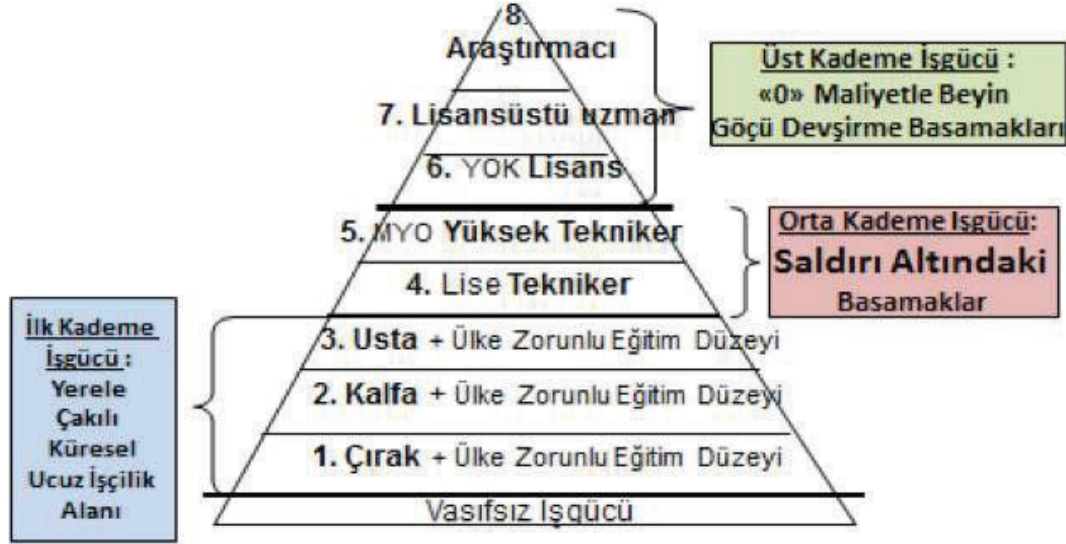
Temel amaç, her ülkeyi istenilen düzeyde imalat yapabilen, katma değeri yüksek malların ithalatçısı konumunda tutmaktır. Sanayinin sarsılması için para ve malî politikalar, aşırı makineleşmenin özendirilmesi, krizler gibi alışılmış yöntemler devam etti. Yeni-liberalizmin bir ülkenin işgücü yapısını ve pazarını tüketici pazarı olarak değiştirmeye zorlaması; en çok eğitim, istihdam, ücret, yasal düzenlemeler, tarım ve toprak kullanımını ve haklarını bozan politikalar üzerinden başladı. Gençlik üzerinde çözücü politikalar, helâl kazancın, kadının, çocuğun değerini düşürme gibi kültürü yozlaştırıcı birçok aracın ve medyanın paralel kullanıldığı görüldü. Nüfus yapısını değiştirici göçler, terör, darbeler, savaş ortamlarını kullanma gibi daha güçlü zorlayıcılar Orta-Doğu ve Afrika’da kullanıldı.

Bu dönem insan kaynaklarının önem kazandığı bir dönem. En kıymetli kaynağı insangücü olan ülkelerin durumu iki kere daha özeldir. İçinde bulunduğumuz bu insan-kaynakları devrinde, fizik-matematik, teknoloji geliştirme, sanayi ve teknik eğitim zincirinin, “*teknik eğitim halkası*” artık kilit önemdedir. Rekabet gücü geliştirmelerinde ve teknolojiye seviye atlamalarında “*Orta Kademe İşgücü*,” yani tekniker ve yüksek tekniker eğitimi ve en uygun işte istihdamı ekonominin teknik-ve-teknoloji anahtarıdır. Örnekleri bu metin içinde incelendiği gibi, üretimde iddiası olabilecek ülkelerin rakip olmamaları için Tekniker ve Yüksek Tekniker yetiştirmelerini baltalayıcı uzman telkinleri ve uluslararası kuruluşlar aracılığıyla operasyonlar yapılmıştır. Yetiştirilen üst kademe işgücünün emeklerinin “beyin göçü” ya da “bedensiz beyin göçü” yoluyla dışarıya adına kullandırılması sinsî bir faaliyet olarak yürümüştür. Bu politikaların sonuç alabilmesi, hedefteki ülkenin yönetim zaafı bulunup bulunmamasıyla ya da zaaf geliştirip geliştirmemesiyle yakından ilişkilidir.

1990 itibarıyla müdahaleler, küresel firmaların kullanacağı “**yerine çakılı ucuz işçiyi yetiştirme**,” “**tekniker ve yüksek teknikerlerden mahrum etme**,” “**sıfır maliyetle**

bedenli veya bedensiz beyin gücü devşirme” amaçlarıyla hızlanmıştır. Bunun anlamı, sanayi yönetimi ile eğitim yönetiminin çok dikkatli stratejilerle eşgüdüm halinde bulunmaları gereğinin zorunluluk haline gelmesidir. (Bkz. Şekil 3).

Şekil-3. Küreselleştirmeciliğin Dünya İnsangücü Politikaları

1980’den bu yana, yeni liberal ve küreselleştirmeci politikalar döneminde, bu üç kademe işgücü üzerinde etkiler ne olmuştur, hangi tepkiler ortaya çıkmıştır? (bkz: EK-5)

44

Kalkınma yolundaki ülkelere en büyük darbe, zor şartlar altında yetiştirdikleri genç insangüçlerini tam işe en çok yarayacakları zaman gelişmiş ülkelerin çalmasıdır. Vatansaverlik ve bilinçle aşılması gerekli bu engel, yeni liberal küreselleştirmeci dönemde özel politikalar ile desteklenmiş olarak ortadaydı. Geçmişte emperyalizmin fakirleştirip geri bıraktıracı etkisinden ders çıkarmış ülkeler olarak, son yıllarda Hindistan ve Çin, bilhassa beyin göçüne karşı teknik işgücünü içeride kullanarak teknoloji üreten ihracat atılımı stratejileri uyguladılar. Bu stratejilerle, yeni-liberal küreselleştirmeciliğin “ucuz işgücü ülkeleri” üzerinden dünyayı kendi ihracat pazarları olarak kurgulama stratejisini bozabildiler. (bkz: EK-7: Hindistan ve Çin’in Ucuz Emek ve Beyin Göçü Ülkesi Olmaya Tepkileri).

Küreselleştirmecilikten Türkiye’de İşgücü Kademelerinin Gördüğü Zarar

Her ülkede kendi üretim ekonomilerine uygun oranlarda bulunan ilk, orta ve üst kademe işgücü, yeni liberalciliğin küreselleşme politikaları nedeniyle sermayenin küresel kullanımına uygun olarak şekillendirilmeye girişildi. Ülkeler, devlet ve eğitim yönetimlerinin gücüyle orantılı olarak bu süreci kendi iradeleriyle ülkelerinin menfaatine uygun yönetmeye çalıştılar.

Türkiye’de İlk Kademe İşgücünün Eğitimi ve İstihdamı: İşgücü pazarlarının biçimlendirilmesi için gelen etkilerin sonuçları oldu. Örneğin, 1997’de Türkiye’de 8-Yıllık Kesintisiz İlköğretim’le ilkokula eklenen ortaokul müfredatı tektipleştirilince, sonuç yönlendirmesiz ve mesleksiz 14 yaşında genç ucuz işçilerin emek pazarına çıkması oldu. Oysa daha önce, ortaokuldan sonra çalışmayı düşünenler meslek ortaokullarına, MEM’lere devam edebiliyorlardı. İŞKUR da bu yönde kullanılarak bu işgücünü işe 3 aylık kurslarla yönlentmeye başladı (Bkz. 2. Bölüm, 1990-2000, 2000-2010 yılları). Bütün okullarda bilgisayarın ve internetin gibi araçların yaygınlaşması vb düzenlemeler de vakit alacağı

için, bu tam rakiplerin aradığı, teknolojinin içselleştirmesini yapamayacak ucuz işgücünü çıkaran bir sistem. Ülke bu seviye bir eğitim ve üretimden rekabet gücü bekleyemez, kilosu 1 \$ üretimden kilosu 10 \$'ı bile hedef alamazdı.

Türkiye’de Orta Kademe Teknik İşgücü Bulunamamasının Nedeni: Bir kesim, “imam-hatip ortaokulları kapandı, ilköğretim yaygınlaştırılıyor” diye avutulurken, diğer yanda teknik eğitimin önünün neden kesildiğinin hesabı henüz verilmiş değildir. TMMOB ve Sanayi Odalarının görüşü alınmadan, neden Tekniker ve Yüksek Tekniker eğitiminin kademelenmiş ayrı ayrı müfredatlarla yapılmasının kaldırıldığı, TYO’ların kaldırıldığı, kalitesiz MYO’lara sınavsız geçişle ve üniversiteye girişe katsayı engeliyle neden teknik eğitimin caydırıldığı soruşturmayı gerektirmektedir. Bugün en fazla şikâyetin orta kademe işgücü bulunamamasından gelmesi bu sebeplerledir. Teknik eğitimdeki bu durum Türk sanayisinin atılım yapamamasının temel sebebi haline gelmiştir.

Türkiye, 1930’lardan itibaren, 8-basamakta kurmuş ve yerleştirmiş olduğu meslek eğitimi ve teknik eğitimini işletir ve her ilerlemede programlarını güncelleyebilir durumdaydı. Yabancı uzman telkinleri, DB kredi /proje uygulamaları, güdümlü STK’lar, atamalar ve içeride durumu kavrayamayan yönetici kararları yoluyla bu sağlam kurulu teknik eğitim düzeni 1968 ve 1998’de dış saldırılarını göğüsleyemeyerek bozulmuş bulunmaktadır. (Bkz. 2. Bölüm, 1960-1970 ve 1990-2000, 2000-2010 yılları). Bu operasyonların tam Sanayi 2.0’ın dünyadaki doruk zamanında ve Sanayi 3.0’ın hızlandığı zamanda Türkiye’nin üretimde sıçrama yaptığı yıllarda meydana gelmiş olması tesadüf müdür?

Şekil 4: Orta Kademe Teknik İşgücü Eksikliğinde Ekonominin Durumu

Üç kademe işgücü eğitiminde ve istihdamını etkileyen Orta Kademe İşgücü eğitiminde tablo Şekil 4’teki gibidir. İsmen kalsalar da, esasen piyasaya tekabül etmeyen eğitimleri, belgeleri, unvanları, ücretleriyle işlevsiz duruma düşerler.

Günümüzde tekniker ve yüksek tekniker, Sanayi 3.0’da katma değeri yüksek üretime geçmenin belkemiğidir. Aynı iş için birlikte çalışırken teknikerin çıkarılan işe, mühendisin çözümlenmesi gereken soruna odaklanması ortak ürünü ortaya çıkarır. Devam eden Sanayi 3.0’da olduğu gibi ileride beklenen Sanayi 4.0’da da her an mühendisle birlikte çalışacak kademe yine tekniker ve yüksek teknikerdir. Oysa, eğitim-öğretimde ve iş hayatında teknik kademe kaybedilmekte, üretim süreci asgarî ücretli işçi ve mühendis ikilisine indirgenmektedir. Mühendis tanımını bozan bu yapı, birçok işletmede mühendisten hem yönetici, hem tekniker, hem de mühendis olmasını beklemektedir. Bu

durum, ülkemizin daha ileri teknolojileri algılaması, etkin kullanması ve üretmesi önündeki en büyük engeldir.

Türkiye'den Beyin Göçü Yönlendirmeleri: Atatürk öğrencileri yola çıkarırken, “Sizler birer kıvılcım olarak gidiyorsunuz, birer alev olarak döneceksiniz. En büyük savaş ilim, fen ve ekonomide veriliyor, bu savaşı sizlerle kazanacağız,” diyordu. Dediği gibi de oldu. Cumhuriyet; tek yabancı dil değil, çeşitli yabancı dillerin öğretimi, yurt-dışına öğrenci gönderirken farklı ülkelerin seçimi politikasıyla kuruldu. Millî Eğitim zihinleri bağımsızlık ve emperyalizm karşısında duyarlılığı geliştirmek üzerinde ilerledi. Bu hedefin karşısına tek yabancı dil uygulamasını ve “Kaçın, kendinizi kurtarın,” karşı duruşunu kim, ne zaman koydu? Yapılanlar, kadrolarına yer açmak isteyen F.Gülen ve Türkiye’yi zayıflatmak isteyen rakiplerimizden başka kimin işine yaradı? Gidenler Türkiye lehine ne yapıyor? Burslu gönderilenlerden bile bir bölümünün hizmet için dönmeyi düşünmedikleri yerlerde öğrenci müfettişliklerimiz ne yapıyor? Önceleri yarı-aydınlar üzerinde başlatılan beyin göçünü özendirici telkinler, bugün Orta-Doğu’da yürütülen BOP vesayet savaşları ortamının da etkisiyle toplumun büyük kesimlerini etkisi altına alınmış görünüyor. Beyin göçü operasyonunun artık açık sürdürüleceği, 15 Temmuz 2016’nın ertesi gününden itibaren bazı gazetelerle, fakülteler ve liseler üzerine odaklanılmasıyla gözlenmektedir.

Bu etkiler, kararlar, yayımlar gelişigüzel nokta katkılar olarak ortaya çıkmıyorlar. Dünya rekabetinde sanayi, teknoloji sahipliği ve kullanımı, işgücü, ME+TE üzerinde küresel sistem boyutunda geliştiriliyor. Uluslararası kuruluşlarda belirlenerek ve uygulamalarda işbölümü ve politika ağları kullanılarak istenen sonuçlar elde edilmeye çalışılmaktadır. (Son 35 yılın politikalarının küresel boyutta nasıl oluştuğuna dair daha geniş bilgi için Bkz. EK-5: “Sanayi 3.0 Sürecinde Yeni-Liberalci Küreselcilik ve Küreselleştirmecilik: Batı Dışındaki Millî Devlet ve Millî Eğitim Karşısı Stratejiler.”) Ülkelerin dünya zemininde istedikleri yeri alabilmeleri için bu önerileri yöneterek ve dayatmalara karşı durmayı bilerek ülke yönetimi, sanayi yönetimi, teknoloji yönetimi, eğitim yönetimi ve istihdam yönetimi yapabilmeleri gerekiyor. Yönetebilen ülkeler istedikleri noktaya daha yakınlar. Yönetemeyen ülkeler bütün bu alanlarda gerilemeyle karşı karşıyalar.

Görüldüğü gibi, Türkiye her üç işgücü kademesinde de, küreselleştirmeciliğin ülkeleri düşük katma değer üreten “emek ülkeleri” ile yüksek katma değer üreten “teknik çalışma ülkeleri” olarak ayırma politikalarına maruz kalmıştır. 25 yıl içinde, hem eğitim kaynaklarını boşa harcayan, hem de parasız okutarak pahalıya ve zor yetiştirdiği insan kaynağını kaybeden bir ülke görünümü almaktadır.

Çağımızda insan kaynakları üretimin en önemli girdisi. Karar ve sevk-idare kadrolarını oluşturacak üst kademe insangücünün yetişmesi ve istihdamı anahtar değerde. Ülkelerin eğitim ve istihdam politikalarını yanlış yönlendirerek insan kaynaklarına doğru kullanamaz hâle getirme stratejileri kullanılıyor. Rakiplerin yanlış yönlendirilmesiyle kadro kıyımları, yetişen kadroların ülkelerin elinden çalınması, misyonerlik, STK’lar, yersiz reform baskıları, kültürü ve toplumu yozlaştırıcı akımlar, Türkiye’de ayrıca Cemaat, FETÖ gibi çeşitli kisveler altındaki kullanışlı araçlar ortaya çıkarılabilmektedir. Ancak, bunların yönetilememesi idarî istihbarat ve ilkeli yönetim eksiklikleriyle ilgilidir. Türkiye’nin rekabet gücüne çok zarar veren bu durumu MEB ve YÖK üzerinde düzeltilmesi âciliyet kazanmıştır.

Dünyada tek-kutuplu küreselcilik dönemi fazla başarılı olamadan çok-kutupluluğa geçmektedir. Türkiye, bu fırsattan istifade, meslek eğitimini, teknik eğitimini düzeltmeli ve yükseköğretimin beyin göçü kanaması yaşanan bölümlerinde mezunların ülkemizde verimli istihdam ve katma değeri yüksek mal ve hizmet üretimi ve ihracatında atılım hâsil etmeleri için bilinçli politikalarla destekleyecek güçteyiz.

İKİNCİ BÖLÜM

MESLEK EĞİTİM TARİHİMİZ MESLEK EĞİTİMİNDE ve TEKNİK EĞİTİMDE DURUM

II. MESLEK EĞİTİMİ TARİHİMİZ MESLEK EĞİTİMİ VE TEKNİK EĞİTİMDE DURUM

Bu bölümde alt-bölümler halinde; A. Ahîlik Geleneği Tarihimiz. B. Türkiye'nin eğitim değerleri dizisinde ME+TE ve Okul. C. Cumhuriyet Dönemi ME+TE Tarihimiz: 1920-2020 döneminin tarihî seyri göz önüne alınarak dünya ve Türkiye şartları; kültür, fen, eğitim, ME+TE politikaları ve uygulamaları bağlamında eğitim yönetiminin ele alınışı ve ortaöğretim öğrencilerinin eğitim türlerine dağılımı gözden geçirilmektedir. D) ME+TE'nin İlk ve Orta Kademe İnsangücü Eğitimleri (2012-2020). E) ME+TE'de yapısal durum: GZFT İncelemesi (SWOT Analizi). F) ME+TE'de başlıca sorun alanları ve çözümler: piyasa ile eşgüdüm, eğitim müfredatı, esnek programlama, meslek ehliyet belgeleri, teknik ehliyet belgeleri... G) Eğitimin sistem sorunlarının Beceri eğitime etkileri işlenmektedir.

AHİLİK GELENEĞİ TARİHİMİZ

Yüksek insanlık ve hizmet değerleriyle yoğrulu geleneğimizin meslek ve iş ahlâkı ilkelerini eğitimimizde öne çıkarmak için, EYUDER olarak, Ahîliği bir Türk Kurumu olarak tanımlatan hayat felsefemizin Türk ve İslâm terkiibinin bir tahlilini Doç. Dr. İlhan Dülger hocamızdan istedik. Bu kısım; Esnaf ve Sanatkârlar Konfererasyonu, Çırac Eğitim ve Öğretim Vakfı, Teknik Eğitim Vakfı (TEKEV), Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) ve Ankara Teknik Eğitim Fakültesi hocaları ile danışarak, Kaşgarlı Mahmut'un Divanü-Lügat-it-Türk'ü ve T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü'nün Ahîlik Ansiklopedisi'nden yararlanılarak hazırlamıştır.

Ahîlik; “bilgi hikmetle, hizmet hünlerle, ticaret ahlâkla” ilkelerine dayalı bir ahlâk eğitimi ve meslek icrasını sürdüren 1000 yıllık bir gençlik teşkilâtıdır. Ahîlik; bin yılların Türk medeniyetinin Anadolu'ya yeniden gelişiyile parlak bir Türk-İslâm sentezi ortaya koyan bir yaşam tarzıdır. Orta Asya'da mayalanan Türk-İslâm medeniyetinin Anadolu'da teşkilâtlanan hizmet ekonomisi yorumudur. Türk-İslâm toplum ve devlet terbiyesi geleneği; Kur'an'a dayanan İmam Maturidî, Ahmet Yesevî, Farabî, İbn-i Sina, Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacip, Birûnî vd çizgisinin Türk-İslâm anlayışlarından beslenerek oluşmuştur. Bağdat'ta halifeliği İslâm'ın özüne sahip çıkararak koruma görevini üstlendi. Ahîlik, Türklerin İslâm âlemi adına Haçlı Seferlerini göğüsleme ve Moğol istilâsı karmaşası ortamında yaptıkları bir toplum tercihidir: kadim vatan Anadolu'da “ahlâklı üretici insan” üzerine toplumu kurmak, hak ve hizmet toplumu üzerine âlî medeniyeti ve âlî devleti inşa etmek! Ahîlik, üretici gencin ahlâklı ve meslekli yetişmesi ve hayatını hizmet üzere yaşamasıdır. Anadolu'da Mevlâna, Hacı Bektaş Velî, Yunus Emre çizgilerinin sayısız ârifleri ve âlimleri ile birleşen bu insan niteliği, her devre özgün çözümlerle cevap ortaya koymaya devam etti.

Akıllık'tan Ahîlik'e Terbiye ve Eğitim Geleneğimiz

Ahîlik, fütüvvete ve Türk-İslâm tasavvufuna dayanır. Fütüvvet; utku, yengi, fetih, zafer demektir. Fütüvvet; kişinin kendi benliğini fethetmesi, nefsini yenip hükmü altına alması anlamında kişisel gelişim özelliği taşır. Utku, aynı anlamdaki Türkçe kökenli kelimedir. Fütüvvet, Kur'an-ı Kerim'deki “fetâ” (genç) kelimesinden türetilmiştir. Gencin İslâm ahlâkıyla, Peygamber ahlâkıyla yetişmesi etrafında gelişmiş bir kavramdır. Fütüvvette, fethedilecek iki yan vardır: iç boyut ve dış boyut. Dış boyut dünyanın fethiyse, iç boyut kişinin kendi nefsinin (benliğini, egosunu) fethetmesi ve nefsinin ahlâka yönlendirmesidir. Muhakkak ki, kişinin kendi nefsinin yenmesi, düşman yenmekten daha zordur. Dış boyut ise, fiziğe hâkim olmaktan ziyade ilmin amelde görünmesi ile dünyaya edimlerimizle hâkim olmak anlamındadır.

Fütüvvet /Utku Felsefesinin ve Yönteminin Gelişmesi: Fütüvvet /Utku felsefesi Kur'an ve Hz. Muhammed odaklıdır. Bedir Savaşı'ndan dönerken Hz. Peygamber, "Asıl şimdi daha zor bir cihada başlıyoruz, o da nefsâniyyetimizle cihattır," demiştir. Bu söz Müslümanlara, cihat imgesinin hayatta zâhirî (dış dünyada) ve bâtinî (iç dünyalarımızda) geçecek iki yönü bir mücadele olduğunu açıklar. M. Erol Kılıç; bir gün Hz. Peygamber'in huzurunda bir yiğidin (fetânın) arkadaşlarının yanında ona, "İslam nedir?" diye, sonra "İman nedir?" diye ve "İhsan nedir?" diye sormasını anlatır. Genç cevabını alıp da giderken Hz. Resûl gençlere, "O kimdi biliyor musunuz?" diye sorar. "Aslında o fetâ, bir adam sûretinde gelen Cebrail'di. Soruları kendisi öğrenmek için sormadı. Siz cevaplarınızı benden duyuyunuz diye öyle yaptı," dediğini anlatır.

Hz. Resûl, bir başka sözünde, "Ben kıyamete yakın Kılıç'la gönderildim," derken kadim simya ilmindeki kılıç simgesinin 'Arınma' demek olduğundan hareketle, 'İnsanın gönlünü temizlemesini öğretmek için gönderildim' diyordu. Sonra, kutsal çift çatalı hilâl kılıcı Ali'ye verirken, "Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr" ("Ali gibi yiğit, Zülfikâr gibi kılıç yoktur") diyerek kılıç sallamadan evvel geliştirilmesi gerekli kişisel gelişim modelini gençlerin önüne koymuştur. Nitekim "Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim," sözü buna bir kanıttır.

"Hz. Muhammed'in Ayna Olması" anlayışı vicdanı somutlaştırmak bakımından Müslümanların ahlâk eğitimine aşamalar yaptırmıştır. Hz. Peygamber'in bu yolla yön göstericiliği Kur'an eğitiminin tasavvufu da birleşerek İslâm ahlâkının hayata ve topluma uygulanmasında merhaleler kat edilmesini sağlamıştır.

Utkular, aynı zamanda veciz sözlerdir; kişinin benlik terbiyesinde kullandığı kişisel gelişim ilkeleri ve kurallarıdır. Gencin kendi nefsinin fethetme yolunda ahlâk eğitimine 'fütüvvet' denir. Bu eğitimin bir ön aşaması vardır; devamı ise kişinin cehdine ve mesleğine göre daima sürer. Yamak, çırak ve her bir insanın 124 utkuyu bilip hayatında uygulayabilme süresi kadardır; 1001 gün olarak kabûl edilir. Utkular, ustalık, şeyhlik, birlik görevlerine göre ve mesleklere göre artar. Zaman içinde ahî babalarının deneyerek yerleştirdikleri 740 utku vardır. Bu sayı kuyumcuların ulaşmaya çalıştıkları düzeydir, çünkü kuyumcu sadece altını ince işlemeyi değil, kendi özündeki altın cevherini işleyerek ortaya çıkarmalıdır.

Türklerin İslâm'ı kabûlüyle birden yaygınlaşan tasavvuf eğitimleriyle birlikte utkular ve fütüvvet çalışmasının da yükseldiği görülür. Kur'anî vahiyden ve Hz. Ali'den akan tasavvufî boyutlarıyla, bir toplum eğitim tarzı olan "Türk usûlü toplu ve bire-bir yaygın eğitim" yolyolunun buluşmasının etkili olduğunu düşündürmektedir. Selçuklu Sultanı Alpaslan'dan önce Kars'a gelip dergâh açarak Anadoluyu yeniden, bu kez Devletli ve Müslüman olarak gelen Türklere açan Ebu'l Hasan Harakânî, utkuların kişisel gelişimdeki önemini şöyle belirtmiştir. "Fütüvvet bir âlemdir: onun arz'ı iman, semâsı marifet, yıldızı hidayet, ay'ı muhabbet, bulutu akıl, yağmuru rahmet, bostanı edep, ağacı taat, meyvesi hikmettir."

Fütüvvet, Tasavvuf, Akıllık, Ahîlik: Türklerde Akıllık/Ahîlik; utkularla Fütüvvet yanında tasavvuf (İslâm'ın zâhir ve aşkın hükümleri çerçevesinde yaşanan mânevî ve derunî hayat tarzı) anlayışı ve edebiyatla yoğrulmuş meslek eğitimi hizmetine adanmak ve ustalığın mânevî üst mertebelerine erişmektir. Ahîliğin temelleri "benliğini fethetme/fütüvvet," bunu "and/ahit" ile perçinlenme ve "salih amel" ve "barışa hizmet" kavramlarıdır. Tarih sürecinde ahîliğin oluşmasında kadim tarihlerden süren Türk medeniyetinin ve yaygın-eğitim yaklaşımının katkıları büyüktür. İslâm'ın istediği fetâ eğitimi, Türkler'de temel değerler olan yiğitin kendi emek/çaba/gayret/cehti ile yetişmesi, andıçme/and/aht kardeşliği ve veriş ahlâkı sahibi olarak yaşama anlayışı ile örtüştürülerek karşılanmıştır. Ahîliğin Türk dünyasında neden bu kadar benimsenerek yayıldığını dört

kök Türk kültür değeri “gökten akıyı alış,” “andiçme,” “emgek/emek” ve “veriş” kavramları açıklamaktadır.

Ahîlik kavramı, Büyük Türkistan’da en kadim Türklerden beri görülen “akı” (yaratıcıdan akanı alıp akıtma, aktarma, iletme görevi, eli-açıklık, saf veriş, veriş-söz, veriş-ahlâkı) geleneğine verilen addır. “Akılık” Tanrı’dan akanı yüksek bilinçle dünyayla buluşturmak ve alanı da kendinden akıtma bilinç ve sorumluluğuna kavuşturmaktır. Akılık, manevî âlemden erdemleri yeryüzüne indirme ve yeni kuşaklara akıtma işidir. Akıtılandan görgüyle alışma ve kişilik gelişmesidir; kişide, genç yaştayken erdemli işler ve hizmet isteği olarak parlamaya başlar, hayatta gönüllü ve karşılıksız hizmetle ve bilgelikle görünür. Aksaçlar ve aksakallar son aşamayı temsil eder.

Türkçe “Akı” sözcüğünün sürmesi, zaman içinde Ahî kelimesiyle bağdaşmasının sebebi, fütüvvetin yaygınlaşmasında Türkçe telâffuz nedeniyle birçok yerde uzun süreler “Akı ve Akılık” tabirlerinin yaygın olarak kullanılmaya devam etmiş olmasındır. Öz-Türkçe’deki “akı” sözcüğünün verici, akıtan, eli açık, koçak, selek, sadık/adaş, adanan, vakfeden, fedâ eden, cömert, paylaşmacı, yardımsever, konuksever, ağırlayan kişilik anlamına gelmesi Arapça “fütüvvet” kelimesinin cömertlik kavramını kat kat karşılamaktaydı.

Kur’an-ı Kerim’de Gençte Kişilik Eğitimi Hedefleri: “Fetâ” kelimesi (çoğulu fitye veya fityan) Kurân’da yedi yerde geçer: Yusuf Sûresi 4. ve 62. ayetler. Kehf Sûresi 10, 13, 60. ve 62. ayetler ve Enbiya Sûresi 60. ayet. “Genç” anlamlı fetâ kelimesi, Kur’an’da **cömertlik, iffet, güvenilirlik-eminlik-dürüstlük, dostluk, vefa** gibi nitelemeleri ima ederek kullanılmıştır. Böylece, **Kur’an-ı Kerim Müslüman gencin yetişmesinde aranan özellikleri tanımlamıştır.** Müslüman kişiliği bütünleyici diğer nitelikler bu kapsamda tanımlanır.

Kur’an-ı Kerim’in bu genç eğitimi ilkeleri ve nitelik hedefleri bağlamında, İslâm’a giren her kültürün kendi uygun nitelikleriyle de bağdaştırarak ortaya koyduğu gelişmiş geniş bir sözlü, uygulamalı ve yazılı eğitici malzeme dağarcığı ve eğitim araçları ortaya çıkmıştır. “Fütüvvetnâme”lerin esası Kuran / kurucu niteliklerin genç terbiyesinden mesleklerin terbiyesine uzatılmasını açıklayan terbiye utkuları, ilkeleridir. “Menakıbnâme”ler (menkıbeler, din uluları veya tarihe geçmiş yiğit kimselerin olağanüstü yüce yanlarını anlatan, dilden dile yayılıp gelen öykülerinin yazıya geçirilmesi), tasavvufla birlikte ortaya çıkmıştır. Peygamber, sahabe, aksaç-ve-aksakallar, ermişler, bilgeler, evliya, kahramanlar gibi üstün ahlâk örneği kişilerin fazilet, hüner, meziyet, hizmet gibi övülecek ve övünülecek niteliklerini anlatan, gence yüce kişilik, ideal kişi örneklerini gösteren yazılardır. Dergâhlarda, zaviyelerde, yarenlik odalarında, sıra gecelerinde, saz şairlerince okunarak halk kültüründe yayılırlar. “Şecerenâmeler,” bir kimsenin veya sülâlenin soy kütüğünü; ilmi, akli, imanı hayata uygulamalarıyla birlikte anlatan bir kısmı manzume (dörtlük, beyit, çok dizeli bentler ile koşuk, şiir) şeklinde yazı veya kitaplardır.

Söz verme, Andiçme, Ahdetme: Kur’an’daki tekil cömert/verici genç “fetâ” kavramı Hz. Ali’yle, “İslâm’a yararlı gençlik” anlamı kazanmaya başladı. Mutasavvıf Hasan Basrî, Perslerde görülen yönetime başkaldıran genç grupları olgusunu, gençlerin İslam ahlâkıyla yetişmeleri fikrine çevirmeye gayret sarfetmiştir. İslâm’da “ortak genç kültürü terkibi” (sentezi) zamanla her topluluğun menakıbnâme, şecerename ve diğer katkılarının ortaya çıkması ve İslâm ünlüleri olarak paylaşılmasıyla oluşmuştur.

Genç akran toplaşmaları her toplumda olagelen, bir ergenlik yaş dönemi toplumsallaşmasını öğrenme yoludur. Eski Türklerden itibaren bu toplaşmalar, gençlerin “and içerek” sorumluluk yüklenme hedefine yönlendirilmeleri, usta-çırak eğitimiyle ilişkilendirilerek rehberlik bulmaları yoluyla yapılır. İlk gençlik yaşından itibaren kişinin dürüst görevlere yönlendirilerek yetişmesi ve bunları kendi seçerek gönüllü yapabilecek

yiğit hâline gelmesi için tek tek ve toplu olarak iki şekilde çalışılır. Yol/tarikat terbiyesi de aynı yöntemle tek tek ve toplu çalışmalardır. Türk yaygın eğitiminin de, Türk yol/tarikat terbiyesinin de hedefi, gönüllü kişinin kendi kendini ikna ederek “söz verme” noktasına kendinin gelmesine yardım edilmesidir. Telkin, zorlama, şartlandırma yoktur. Utkuları çalışan kimse, bunları kendi anlayışıyla kavramayı ve hayatına uygulamayı arar; taklit ve ezbere konuşma sonuç sayılmaz. İslâmda “söz verme” Allah’a verilen sözden başlayarak hayra ve barışa yönelik verilen sözlerdir.

Türk-İslâm anlayışındaki “söz verme”de de Türk kültürünün derin bir değeri ile bağdaşma sözkonusudur. Andıçme, tarih öncesi çağlardan beri Türklere has “kan yalaşıp kardeş olma” – kan-kardeşliği / andalık – geleneğiyle süregelmektedir. Altına mühür basılmış bir kaba, andalık akısı yapacak olan takımın kişileri kanlarından damlatırlar, üzerine yakarışlı/dualı içecek konur, karıştırılıp üzerine üflenerek nefesle canlandırılır. Herkes andalık kablarını doldurup sağ ele alır, sol el kuşakta süngü/ok-yay/kılıç üzerinde sonsuza ulaşma dileği olan bengisuyu içer. Kuşanılan kuşak erlik kuşağıdır; gömütler üzerine dikilen balbal yontuları sözünün eri olmanın, akı ruhunun birer çizimidir. Davası yolunda ölümü göze alıp sonsuzluğa karışmaya içilen ‘bengisu’ İslâm’a geçişle ‘şahadet şerbeti’ olmuştur. Osmanlı döneminde ve İstiklâl Savaşında da bu adet devam ediyordu. Serçe parmaklarını keserek bir kaba kanlarından akıtmak, karıştırıp sırayla bu kandan içerek her iki dünyada birlikte olduklarını bilmek, ömür boyu birbirlerine destek sözü vermek, büyük davalara birlikte girmek, don kuşanmak, andaç/anmalık taşımak, mezar taşlarına andlı olduklarını kazıtmak örf tendir. Türklerde kan, can, ruh tek kaynağın anlamlarıdır. Andıçme, kişinin hem kendine, hem doğaya/dünyaya/topluma, hem de Tanrı’ya verdiği doğru olanın karşısına dürüst çıkma sözü; birliğe bağ kurma andıdır. Erdemli bir amaç uğruna and içerek hayatta bir yola baş koymak (kendini fedaya hazır olmak) Türklerde yüksek ahlâkın ve kahramanlığın işareti sayılan temel değerlerdendir. Muhtemel ki, Türkler kelime-i şahadetle Müslüman olurken de İslâm’a bağlılık andını kalplerine böyle nakşediyorlardı. Arapça ‘ahd’ kelimesi ile buluşan Ahî adı ‘andıçmış’ demektir – ahdî, ahdeden, ahitleşen, andıçen, akı’lı, söz veren, kavli, yeminli, kase etmiş anlamlarındadır... Ki, Arapça kelime kökeninden kardeş anlamındaki “ahî” unvanı da (çoğulu ‘ihvan’) 9. Yüzyılda Türkistan’da, daha Türklere İslâm dinine yeni yeni girerken kişinin “andıçmış, andaş, kelime-şahadet getirmiş din kardeşi” diyerek kendini tanıtmaya ifadesi olarak yayılmıştı. Bu gelenek devam etti.

Türklerde akıllık; yiğitlik, alplik (yüce gönüllülük, kahramanlık), batinîliği de kapsayan alperenlik olan ülkü basamakları olarak, Arap toplumunda cömert fetâ ve fütüvvet, Farslarda civanlık, civanmertlik, Japonların samurailik, Batı’da şövalyelik olarak görülür.

Ahîlik Sentezinde Türklerin Rolü ve Yeri

Ahîlik, kadim Türk kültür ve medeniyetinin pek çok unsurunu taşımaktadır. Ahîlik kurumu; kadim Türkler’den Büyük Türkistan’a Hun, Göktürk, Karahanlı, Harzemşah ve Büyük Selçuklu devletlerine süren kültürel ve toplumsal süreçler temeli üzerinde kuruludur. Bu temel, İslâm’ın doğuşuyla meydana gelen etkileşimleri Anadolu Selçuklularının tüm bu coğrafyalardaki yerleşik ve göçer hayat-tarzlarını ahîlik yoluyla bağdaştırma becerisini göstermelerini sağlamıştır. Osmanlı Devletinde üretim-dağıtım-ulaşım düzenlerinin işe ve denge ilkeleriyle örgütlenmesini inceleyen daha derin araştırmalar ortaya çıktıkça aydınlanıyor. Yeni bir dine girerken her yerde görülen karşılıklı etkileşimler, Türklerin sentez/terkip/bütünleşim çıkarma yeteneğiyle yoğuruldu. Bu, Türklerin İslâm’ı kabûl etmesinden sonra pek çok Türk kültür unsurunun ve kurumunun İslâmî kurullarla bütünleşerek devam etmesinde ve İslâm coğrafyalarını etkilemesinde de gözlenir. Eski Türk kurumlarının bir kısmının doğrudan devam ettiği, bir kısmında isim değişikliği olduğu, bir kısmında ilâveler veya değişiklikler olduğu, bir

kısmında ise iki medeniyetin birleşmesinden yüksek terkipler (sentezler) çıktığı görülür. Asya Selçukluları ve türevleri devletlerin dönemlerinde serî hâlde rönesanslar yaşanmıştır. Bu sentezler Orta Asya'dan Yakın Doğu'ya kadar geniş alanları kapsayan Büyük Selçuklu Türk Devlet idaresinin hoşgörü ve serbestlik ortamında oluşabilmiştir. Çağa cevap getiren bu oluşumlar hem kök Türk kültüründen beslenmelerine, hem de ortak İslâm Medeniyetinin özgün katkılarla ilerlemesine yaramıştır.

Türk-İslâm tasavvufuyla inceliyor insan sevgisine dayanan Ahîlik; bu kültür etkileşimleri ortamından yeşeren, Anadolu Selçuklularıyla Anadolu'da çiçek açan, Osmanlı ve Türkistan coğrafyalarını bu köklerden beslemeye devam eden, Türklerin insanlığa hediye ettiği halen aşılammış örnek kurumlardan biridir.

12. -13. Yüzyıllarda Fütüvvet ve Ahîliğin Çifte Amacı: 1095-1272 arası 9 Haçlı Seferinin hepsinin Kudüs hedef olmak üzere İslâm topraklarında yer aldığı dönemdir. Haçlı Savaşının ilkini Araplar karşılamış ve kaybedilmişti. Büyük orduların harekete geçirilmesi yanında bazı toplumlarda görülen, gençleri bir güvenlik teşkilâtı olarak kullanma düşüncesi fütüvvet eşliğinde yeniden hayata geçirildi. Bizzat Halife böyle bir merkezî teşkilatlanmayı başlatmıştır. Hatta, bu konuda uzun bir geçmişi ve özellikleri olan Türk gençliğini kendi kılıçlı fütüvvet teşkilâtına katmak için Abbasî halifesi Nasır (1180-1225), Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alaeddîn Keykubad'a şerbet kâsesi, hırka ve kılıç göndermişti. Ancak, Anadolu Selçukluları, gençlerini bir üretim düzeni içinde yetiştirme eğilimi ve yaşı uygun insanları Türk komutanlar altında kullanma geleneğini sürdürme niyeti gösterdiler. Türklerle beraber karşılanan Haçlı savaşlarının diğer 8'i kazanılmıştır. XII. yüzyılın başlarından itibaren Muhyiddîn Arabî, Evhaduddîn Kirmanî, Ebu Cafer Yezdanyarî ve Nâsiruddîn Mahmud (Ahi Evren) gibi birçok mutasavvıf /tasavvuf ehli Anadolu'da bulunmaktaydılar. Haçlı Seferleri arasındaki bu ortamda Türkler, Ahîliği bir iktisadî düzen olarak geliştirme başarısını gösterdiler.

İktisadî Anlamda Ahî Teşkilatlanmasının Başlangıcı: Türklerin İslâm'ı kabûlleriyle birlikte, Türklerin fikirleri ve akımları ihtiyaca göre dengeli toplumsallaştırma/kaynaşma ve yönetme becerileri İslâm tarihinde yeni bir dönem açmıştır. Daha IX. yüzyılda Türkistan'da tarikatların yaygın eğitimlerine ve ahî unvanı taşıyan mutasavvıflara rastlanmaktadır. Türkistan'dan Anadolu'ya kadar olan sahalarda tasavvufu hayat içinde yaşama amaçlı fütüvvet ülküsü gençler ve esnaf ve sanatkârlar arasında yayılmıştı. IX. yüzyıldan itibaren tarikat ve fütüvvet toplulukları içinde esnaf birlikleri oluşmuş ve üretici kesimler fütüvvetin verdiği ortak yaşayış fikri içinde güç birliğine başlamışlardı.

Ahîliği bir iktisadî düzen olarak örgütleyen Ahî Evren'in bağlantısı olan silsile XI. yüzyılda Büyük Selçuklu İmparatorluğu sınırları içinde Batı Azerbaycan Türkleri arasında Urumiye'li Ahî Muhammed'den gelmiştir. Burası Sümer kitabelerinde geçen Tebriz yakınındaki Urmiye Gölü ile Van Gölü arasındaki Aratta bölgesidir. Dedesinden dolayı torun Ahî Muhammed Urmevî, 'Akhi Türk' olarak anılmaktaydı. Ahî Türk, Hüsameddin Çelebi'nin babasıdır (Hüsameddin Çelebi Hz. Mevlânâ'nın babasıdır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Mesnevisinin 1. cildinin önsözünde babasının aslen Urmiyeli olduğunu belirtmiştir. Hüsâmeddin Çelebi 24 Ekim 1284 tarihinde Konya'da oğlunun yanında vefat etmiştir.) Batı Azerbaycan'da Urmiye yakınında Hoyi'de doğan, eğitimi için "Ahî Türk"e yönlendirilen Ahî Evren'e (Nâsiruddîn Mahmud el-Hoyî, 1169-1261) "Ahî lakabı verilmesi, çocukta ortaya çıkan akıllık özelliğinin halk tarafından onaylanması lie ilgilidir. Ahî Evren'in zanaatların bir üretim düzeni içinde örgütlenmesindeki rolü önemlidir.

Belgeler Türkler'in Büyük Türkistan'dan Anadolu'ya son göçü sırasında 5 Milyon Türkmen'in Anadolu'ya geldiğini ortaya koyuyor. Anadolu MÖ 5. yüzyıldan itibaren, merkez de olsa, çeper de olsa stratejik savaş bölgesi olmuştu. Bu nedenle bu sırada da

Anadolu'da ekonomik durum ve nüfus dengesi bozuktur. Gelmekte olan nüfus o sırada Anadolu'da bulunan nüfustan fazlaydı. Hayat ve geçim tarzları dolayısıyla da Türkler sorun çıkmadan yerleştiler. Ahîlik IX. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya kadar olan bölgelerde etkisini göstermiş ve Anadolu'da Ahî Evren tarafından iktisadî amaçlı, üretime dönük ahî esnaf teşkilâtı kurulmuştur. Bir Asya ve Ortadoğu olgusu olan Akıllık/Ahîlik, ilk defa Anadolu Selçukluları zamanında çok boyutlu iktisadî bir örgütlenme gösterdi. 1077 – 1307 yılları arasında Anadolu Selçuklu Devleti devrinde adım adım kurumlaştı. Asya'da akarsu kenarlarında Yörüklerin ustalaştıkları bir zanaat olarak deri tabaklama (debağlık, tabakçılık) ve deri işleme sanatları gelişmişti. Ahî birlikleri, ana yurttan taşınan kültürle Anadolu'da, kendisi de deri tabakçısı olan Ahî Evren tarafından 32 dalda kuruldu. Ahî Evren, zamanının tüm zanaatlarına ve yaygın üretimin hayafî önemine vurgu yaptı. Hocası E. Kirmanî ile Anadolu'yu adım adım dolaşarak kent-köy-göçer bağlantılarıyla getirdiği tedarik-üretim-dağıtım fikri kurumlaştı.

Ahî Ahlâkıyla Öğrenme ve Türklerde Sanayi Meslekleri Eğitimi

Meslek becerileri ve hüneri, büyük ölçüde örtülü/örtük/zımnî/tacit bilgi gösterilerek 7-14 yaşlar arasında göz ile el arasında becerilerin algılanma yoluyla tüm ince kaslara oturmasına ve sonra kişinin kendi geliştirilmesine dayanır. Örtülü bilgi; dile getirilmesi zor, sözle açıklanarak öğretilmeyen bilgidir. Örtülü bilgi, usta-çırak eğitimi yoluyla, akı ile algılara akıtılarak, görerek, yaparak, yaşayarak, alıştırmaya için tekrarlanarak akıl'a dönüşür, uygulamalarla kazanılır. Bilgimizin bir kısmı örtülü bilgi, bir kısmı açık bilgi de olsa kökü örtülü bilgiden beslenir. Tümünü açık bilgiden söz edilememektedir; Tasavvufî edeple dalınç, tefekkür insana ihtiyacı olan bilgilerin, çözümlerin akmasına yardım eder.

Eğitimin ödünç kelime ve kavramlar yerine zihinde ve kültürde izdüşümü bulunan kelime ve kavramları geliştirerek yapılması eğitimi sindirmeyi ve yaratıcı çözümlerle ihtiyaçlara cevap vermeyi kolaylaştırır. Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lügat-it Türk'te Türkçe sözcüklerin gelişini ortaya koyarken, bugün usta-çırak telaffuzuna dönüşmüş bu iki sözcüğün "uzla-çerak" köklerinden geldiğini açıklamaktadır. "Çer" (çeriğ) vakti gelince orduyu oluşturan saflar, "ak" akan, "akı" gönlü-ve-eli-verici, fedâ edebilen, adanmış anlamlarındadır; kendini göreve/işe adayın da denebilir. Diğer yanda "Us" ve "Uz" kelimeleri bugün birleşmiş olan, aslına birbirini destekleyen iki ayrı kavramdır. "Us" vicdanıyla bağlantıda bulunarak hayır ve şerri ayırd ediş; "uslanmak" doğru ve yanlış ayırd etme yeteneği kazanmaktır. "Uz" ise usta, hüner, maharet. "Uza" geçmiş zaman. "Uzaki" geçmişten akıp gelen. "Uzluk" sanat. "Uzlanmak" sanat sahibi olmak (ustalaşmak) demektir. Özetle, vakti gelince akacak, safları geçmişten yoğrularak gelen sanatlarla adanmış olarak yetiştiren kişilere "uzta" (sonra "usta") denir. Bu kavramların derinliğine sahip bir toplumda gencin daha bilinçle yetişeceği açıktır. (Osmanlı devrine gelindiğinde, 'usta'söylenişinin, yine Türkçe 'üst+ad' kelimesinden geldiğini düşünenler de oldu.)

12 ve 13.yy'da Anadolu Selçuklu Ahî toplumunda "usta" uz+tağ, (tağ=dağ=yüksek; uz=sanat) yüksek sanattan akı yoluyla sanatı kalbe-zihne-bedene alıp anlayan ve kendinden de akmasına yardım eden kişi, akıllık yapan kişi. Her sanatın, her mesleğin bir akısı/ahîsi olması bundandır. Akı/Ahî Evren debbağların (dericilerin) Akı'sı, Piri. O mesleğe hüner ve bilgi gücü onun kanalıyla akıyor.

(Batı Aydınlanmacılığı, kendini beş duyu ile açıklanabilir bilgiler alanında geliştirmeye çalışmış, maneviyatı, örtüklüğü, dalıncı, vahyi reddetmiştir. Kendini müsbet bilimlerle ve bunun uzantısı saydığı felsefe ile çerçevelemiştir. Buradan müsbetiyecilik / pozitivizm doğmuştur. Fizik esas olmak üzere deneyle araştırma yöntemi geliştirerek maddeye ait çok bilgi toplayıp önemli ilerlemeleri, üretim bilgisine/teknolojiye de dönüştürmüştür. 20. yy'ın başında kuramı getirilen meta-fizik / fizik-ötesi ve izleyen

kuantum fizikle yüz yılı aşkın bir süredir başka âlemler de olduğunu anlamaya çalışmakta, ancak değerler ve ahlâk sistemini buna uyarlayamamaktadır.)

Binyıllardır her alanda yapılagelen Türk usta-çırak yaygın eğitiminde bir sanatı/zanaatı hayatın birçok dış boyutuyla birarada yaşayarak sebep-sonuç ilişkileriyle öğrenmek yanında, manevî – doğa, süzük alan, ruhsal âlemler ve gizemleri – dünyaya bağlanarak öğrenme de bir bütün olarak vardır. Bu bir; anlam, bilgi ve evrensel yaşam bağlantılarını algıları ve sezgileri de kullanan, zaman içinde oturan “örtülü-örüntü öğrenmesi”dir. Kişinin, “öğrendiğinin farkında olmadan iç-bilinçle düzey yükselmeleri” yaşaması olarak tanımlanabilir. Doğada veya çevremizde mevcut örüntüler (düzen ve alt-düzenlikler, evrensel ve günlük döngüler, tekrar eden olguların ve hareketlerin zincirleri...) kişinin algılarıyla kavrandıkça vücudunda, bazan da tüm varlığında “örtülü - örüntü öğrenmesi” meydana getirir. Örtülü öğrenme, öğrenme türlerinden biridir. Bu; doğadan ve kendi doğasından kopmamış insanın bütün içinde tüm varlığıyla öğrenmesidir.

Türklerin Akı Eğitim Yönteminin Tasavvuf ve Ahîlikteki Kullanımı: Ahîlik; Türklerin doruğuna çıkardığı ahlâklı insan – ahlâklı toplum için genç (fetâ) delikanlı törelendirilmesi düzenidir. İç ve dış âlemlere bakan iki yüzü vardır: zâhirî (çok boyutlu dış dünya, fizik) ve bâtinî (aşkın iç âlem, metafizik) yanlarıyla işlevsel olarak yerine getiren bütünlüklü bir insan yetiştirme anlayışı ve eğitim yaklaşımıdır. Türk tarzı; bütün hünelerinin eğitiminin, süzük manevî âlemlerden akıya bağlanarak kalp-akıl-beden üzerinde dengeye kavuşturarak yapılmasıdır.

1. Merkezinde 4 yönü sağlam Ahlâk: Akı-Akıl, Adalet, Adap, Amel.
2. İnsanda 4 yönü sağlam Eğitim: Ahlâk, Toplum, Sanatlar, Savunma.
3. Toplumda 4 yönü sağlam İdare: Üretim/Ticaret, Hizmet, Emniyet, Devlet.

Ahîlik; iktisadî hayatı İslâm kurallarına uygun düzenlemenin modelini Türkler eliyle Anadolu Selçukluları zamanında ahlâk-eğitim-üretim-ticaret-hizmet zincirinin teşkilâtlandırılmasıyla ortaya koymuş bir “insan-merkezli hizmet ekonomisi” modeli ve Osmanlı asırlarında ülkenin tüm kurumlarının aynı yönde bütünleşmesini desteklemiş bir Türk kurumudur. İslam medeniyeti içinde tasavvufi derinlik kazanmış, hayat içinde hizmet insanı anlayışının değerler bütünüdür.

Ahîlik, ahlâk odaklı dindarlığı, Türklerin topluma yararlı dürüst insan geleneği yorumlarıyla birlikte eğitim-üretim-ticaret-hizmet yaşam tarzı olarak işlevselleştirmenin en etkili yollarından biri olmuştur. Ahîliğin bu amaçla kullandığı eğitim yöntemi, en eski çağlardan süregelen Türk usûlü yaygın eğitim geleneğinin yeni işlevlere cevap verecek şekilde yeniden yapılandırılarak kurumsallaştırılmış hâlidir. Gençliği topluma çok yönlü hizmete hazır hâle getiren hünelerle üstün ahlâklı üreticiler olarak yetiştirmek üzere araç olarak kurumlaşmış usta-çırak eğitimi kullanılmıştır.

Fütüvvet Ahlâkı üzerine Meslek Eğitimi: Ahîlik geleneğinde manevî boyut, en az bir zanaatı icra etmek kadar önemlidir. Ahî/Andiçen olmak demek; mesleğe bağlılık, derinlik, insanîlik ve ahlâkî değerler katmaktır. Her mesleğin bir akısı/ahîsi/pîri bulunur; onun, mesleğin felsefesine göre esma-ül hüsnadan kendisine düşen zikirleri sürer gelir. Utkularla nefis terbiyesi sayesinde meslekte çalışırken malzemenin, işin manâları, etkileşimlerle açılır, insan ve sanatı bir olur. Ustalarla bir manevî dünyayı paylaşarak büyüme, hikmetli söz ve sohbetlerini dinlemek, musikiyle yaşamak, hizmet görevleri bulmak çırağı çok yönlü bir insan olarak geliştirir. Böyle bir manevî terbiye ile yoğrulan çırak-kalfa-usta eğitiminin sonucu, bireyi benliğine/nefsine değil, rıza için toplum hizmetine yöneltmesidir. Yaygın eğitim iki boyutlu yürür: 1) “Üretim içinde meslek

eğitimi” ve 2) “topluluk içinde manevî eğitim” iki hattan usta ve müşid çevresinden durmadan üretim kesimine akar.

Utkularla fütüvvet ve ahîlik eğitimi ergenlik öncesinden başlayan ilk gençlik ve gençlik ahlâk eğitimidir. Ahîlik eğitimi birey üzerinde bir sacayağı teşkil edecek yaygın eğitim yaklaşımlarıyla yapılır. 1) Kadim bilgelik, Türk töresi, İslâm ve Müslümanca yaşamak, fütüvvet/utkular/ahî nefis/benlik eğitimi ve tasavvuf /erenlik eğitimine dayanan uzun bir toplam ahlâk terbiyesi. 2) Ustanın iş içinde akı yeteneğiyle çıraklarını yetiştirilmesi: beceri-meslek-iş eğitimi ve 3) en yakınından başlayarak insana, topluma ve devlete hizmet anlayışı ve davranışları kazanma eğitimidir.

Ahlâk terbiyesi; Kur’an ahlâkı, Peygamber ahlâkı ve töre / örf, kadim bilgelik, akıllık, Orta Asya-Anadolu alperenliği yanında yazılı düzene de kavuşturulmuştur. Horasan’lı astronomi, matematik bilgini ve felsefeci Nasîruddîn Tûsî’nin (1135-1213) ünlü eseri “Ahlâk-ı Nâsîrî” bütün bu birikime eklenir. Eser ahlâk, iktisat ve siyaset felsefesine dair İslam felsefesindeki, Orta Asya’daki ve Aristoteles ve öncesindeki görüşleri derleyip düzene sokmuştur. Ahlâk Terbiyesi, Ev İdaresi ve Devlet Yönetimi olmak üzere üç bölümden oluşur. Eser eğitimde kullanılıyordu. Ayrıca, Ahî Evren; Sühreverdî Fütüvvetnamesi’ni Sülemî ve diğer Türk fütüvvetnameleri ile birleştirip meslek eğitimi, üretim-imalât ve ticaret ahlâkı boyutunu da eklemiştir ki, Anadolu’da ortaya çıkan Ahî Fütüvvetnameleri hayatın toplum, ekonomi ve idare boyutlarının hepsini kapsayan yapıda ortaya çıktı; “fütüvvetname” o devirde “kanun,” hatta “anayasa” anlamında kullanıldı. Ahîlik utkularının Türk-İslâm ahlâkı sentezini oluşturduğu söylenebilmektedir. Anadolu Ahîleri Türkçe fütüvvetnemelerle ahî birliklerini yönetmişlerdir.

Ahî-Fütüvvet zaviyeleri, büyük şehirlerin kenarlarında ve yerleşim yeri yolları üzerinde teşkilâtlanmışlardı; köylerde köy odaları, zaviyelerde yarenlik sohbet toplantıları, sıra geceleri ile birbirleriyle bağlantılıydılar. Geceleri yapılan ahlâk eğitimi, ahlâk sohbetleri ve gerekli meslek basamakları için yaygın eğitimin yerleridir. Öğrenme, yerleşim noktaları arasında seyahat ederek ağlar halinde haberleşme, etkileşim ve paylaşımlarla seviye yükseltiyordu. Her zümrenin yaygın eğitim ve eğlence imkânlarını bir arada bulduran bir topluluk tesisine sahip olan birer zaviyesi vardı. Genç ve yaşlı nesiller zaviyelerde müşit-mürît ilişkisi ve işyerlerinde de usta-çırak ilişkisi ile birbirlerine bağlanıyorlardı. Ayrıca her gence (çoğu yerde kızlara da) askerlik eğitimi veriliyordu, çünkü devir Haçlı Seferleri ve Moğol istilâları devriydi.

İşbaşında eğitim usta-kalfa-çırak-yamak basamakları arasında yer alıyordu. Hüneryeri denemek 7-8 yaşlarında yamaklarla, yetenek ve hevesi olanların bir sanatta çıraklığa başlaması 9-11 yaşlarındadır. Ustalar 2 sene boyunca yamakları gözlemler, neye yeteneği var, birbirlerine haber verirler. Ustalar gözüyle en etkin yönlendirme Çıraklık süreyle sınırlı değil, işin çalışma usûllerinin, edebî ve maharetin yerleşmesiyle, ustasının icazetiyle ve dualı törenlerdir; kalfalık da süreyle değil, mesleğin ve ticaret usûllerinin, iş ahlâkının yerleşmesi, maharete yetkinleşme, ustasının icazetiyle, bütün esnafın ustalığı tasdikyledir.

Bu eğitim sürecinde, ergenin yüksek ahlâkla hizmet andı içmesi akıl baliğ olduktan sonra oluşan bir hâldir; bu nedenle ahî kelimesinin karşılığı çoğu zaman “**delikanlı**” ve “**yiğit**” olarak geçer; ahî olmaya and içmeye niyet etmiş ve bir üretim mesleğine veya askerlik mesleğine başlamış gençler için kullanılır. Güvenilir ve toplumda sorumluluk yüklenebilir kızlara “**delikanlı kız**” denilmesi, ahîliğin toplumsal cinsiyet eşitliği görüşünü yansıtmaktadır. Kızlarında aynı meslek kademeleri eğitiminden geçmeleri ve askerlik eğitimi de görmeleri yine toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir yansımasıdır. Anadolu ahîleri (Ahîyan-ı rûm), Anadolu bacıları (Bâciyân-ı rûm), Anadolu dervişleri (Abdalân-ı rûm),

Anadolu gazileri (Gâziyan-ı rûm) örgütlenmeleri bu zemin üzerinde yeşermiş gelenekli yapılardır. Dervişleri de birer meslek sahibi olma şartı vardı. Mesleklilik bütün topluma yayılmış, sultanlardan bile meslek şartı aranmıştır.

Ahîlik ikdili/terbiyesi şu kişilik özelliklerini geliştirmeyi hedef alır; inanca saygı, eğitilmiş edep, eğitilmiş hüner, güzel ahlâk, dürüstlük, eminlik, andlı kardeşlik, yiğitlik, delikanlılık, adalet, cömertlik, fazilet, çok yönlü hizmet ve nihayetinde dünya ve ahiret huzur ve mutluluğu.

Ahîliğin ortaya çıkardığı yaşayan insan modeli: **Alperenlik** (Dünya-Âlem dengesine hizmet etme), **Mürüvvet** (başkasını kendisine tercih etme), **Îsâr (merhamet)**, **Sehâvet (veriş ahlâkı)**, **Şecâ'at (korkusuzluk)**, **Melâmet** (hakkında söylenene itibar etmeme), **İrfan** (sezgi ile cüz'ü anlama), **Uhuvvet (kardeşlik)**, **Fedakârlık**, **Hizmet Eri Olma** gibi pek çok ahlâkî meziyet sahibi insanlar olmuştur. Bu sayede çok-kültürlü ortamları adaletle yönetecek Anadolu merkezli yeni medeniyet ve devletleri süregelmektedir.

Kuşak Kuşanma – Meslek Belgesi Düzeni: Ahîlikteki kuşak kuşanma iş ve çalışma ahlâkının temel ölçütlerini simgeler. Bele bağlanan kuşak bele yedi kez sarılmaktadır.

En alttaki birinci dolama ahînin cimrilik ve tamah kapısını bağlayıp “veriş ahlâkı, cömertlik” kapısını açmasını öğütler.

İkinci dolama ahînin zulmetme kapısını kapayıp “iyilik ve hizmet” kapısını açmasını öğütler.

Üçüncü dolama ahînin hırs ve hevâ kapısını kapayıp “kanaat” kapısını açmasını öğütler.

Dördüncü dolama ahînin lezzet kapısını kapayıp “nefsini fethetme” kapısını açmasını öğütler.

Beşinci dolama ahînin halktan bir şey umma kapısını bağlayıp sadece “Hakk’tan bekleme” kapısını açmasını öğütler.

Altıncı dolama ahînin boş konuşma kapısını bağlayıp “Allah’ı anarak tatlı konuşma” kapısını açmasını öğütler.

En üstteki yedinci dolama ise ahînin şeytanca işlere kayma kapısını bağlayıp “ilâhî kanunlara uygun işler yapma” kapısını açmasını öğütler.

(Akyüz, Y. 2005, Türk Eğitim Tarihi, Pegem A Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara s. 48-49.)

Ahîliğin Kurumlaşması

Ahî esnafın üretim, zanaat ve sanat düzeni toplumda hâkim sınıf ile yönetilen sınıf anlayışına dayanmadığı için Türk sanatlarında halka ait ve halktan kopuk sanatlar kavramı bulunmaz. Sanatların daha gelişkin hâlleri, bunların bazı yerlerde belirip oralardan yayılması görülür. Ahî birliklerinin çırak-kalfa alımları, kent-köy-göçerler arasındaki bağlantılı tedarik-üretim-dağıtım süreçlerinin işleyişi nedeniyle sanatlar devamlı bir etkileşim içinde olabilmişlerdir.

12.-13. yüzyıllarda hızla gelişen Ahî anlayışı ve teşkilatlanmaları faaliyetlerini sürdürülebilmek ve topluluk-içi dayanışmayı sağlayabilmek için Ahîlik fikriyatını hayata geçirecek kurumlar kurmuşlardır: Üretim içinde eğitim, devletle işbirliği yapan hizmet ekonomisi, tasavvufla beraber fütüvvet (veriş ahlâkı), Ahî birlikleri boğçeleri bunlardan başlıcalarıdır.

Ahî Birliklerinin Maliyesi: Bugün işyerleri eğitim ve zanaatlara olan talep yüksek olduğu halde mali sıkıntılardan dolayı kapanmaktadırlar. Bu bağlamda, iktisadî hayatta başarının sağlam bir malî teşkilâta ve denetim düzenine sahip olmak olduğu anlaşıldıktan sonra Ahî eğitim ve zanaatkârlık düzenin başarısı doğru değerlendirilebilir. Ahî birliklerinin en önemli uygulamalarından biri iktisadî hayatın düzenlenmesinde bir araç olarak kullanılmak üzere toplanan katkı paylarının bulunduğu "Birlik Boğçesi"dir. Birliklerin büyümesi Osmanlı ekonomisinin gelişmesi boğçelerin "Orta Sandıkları"na evrilmesine yol açmıştır. Her Ahî Birliğinin bir "orta sandığı" veya "esnaf vakfı" veya "esnaf sandığı" vardır. Birlik, bu dayanışma sandığı vasıtasıyla üyelerine güvenlik sağlar, onları tefecilerden korur, hammadde temin eder. Orta sandığı, birlik yönetim kuruluna bağlı ayrı bir şube olarak faaliyet gösterir. Sandığın gelir ve giderleri belirli bir denetime tabidir. Sandığın kredisi olarak kullanılacak kaynak ve yardımlar için ayrılan paralar farklı hesaplarda toplanır.

Orta Sandığının Gelirleri:

- Üyelerin aylık veya yıllık aidatları,
- Yamaklıktan çıraklığa, çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselirken ödenen terfi harçları,
- Birliğe ait mülklerin gelirleri,
- Askere alınan kalfa veya ustaların eşleri ve çocukları için Birlikçe toplanan yardımlar,
- Çeşitli bağışlar sandığın diğer gelir kaynaklarını teşkil ederdi.

Orta Sandığının Giderleri:

- Birlik için gereken harcamalar orta sandığından yapılırdı.
- Ahî birliklerinin orta sandığından, ihtiyaç sahibi "Dâhilîler" ve "Hâricîler" diye sınıflandırılan üyelerine destek ve yardım yapılırdı.
- Dâhilîler; iş yerlerinde fiili olarak çalışan çırak, kalfa ve ustalardan meydana gelmekteydi.
- Hâricîler; emekliler, düşkünler, sakatlar ve fiilen çalışmayanlardı.
- Esnafa lâzım olan hammadde, birlik tarafından toptan satın alınarak ilgili üyelere dağıtılırdı. Bu malın bedeli orta sandığından ödendikten sonra bölüştürme işlerine yapılır ve malların bedelleri esnaftan toplanırdı.
- Birliğe ait mülklerin tamir masrafları,
- Çeşitli harçlar ve vergiler,
- Birlik görevlilerinin maaşları,
- Birliğe kayıtlı üyelere orta ve uzun vade için altınla iş kredisi verilirdi.
- Birlik üyelerinden ihtiyaç sahiplerine orta sandığından borç para verilirdi.
- Esnaftan maddî durumu iyi olmayanlara orta sandığından yardım yapılırdı.
- Güçsüzlere, sakatlara ve hastalara da bu sandıktan yardım yapılırdı.
- Fakirlere çeşitli vesilelerle yapılan yardımlar orta sandığından yapılırdı.
- Topluma hizmet amaçlı esnaf toplantılarının masrafları sandıktan karşılanırdı.
- Birliğin güçlenmesi için alınan mülklerin bedelleri sandıktan ödenirdi.

Ahî birliklerinin hazinesi demek olan Orta Sandığında altı tane küçük boğçe (kese, torba) bulunurdu. Bunlardan;

- Atlas kesede, sandığa ait her türlü yazışma evrakı saklanır.
- Yeşil kesede, esnafa ait vakıf gelirleri, senetler ve mülklerin tapuları toplanır.
- Al kesede, gelir getiren senetlerin ve evraklar saklanır.
- Örme kesede, sandığın nakit paraları saklanır.

- Ak kesede, her türlü giderlere ait senetler ve vesikalarla, geçmiş yıllara ait hesaplar korunur.
- Kara kesede, vadesinde tahsil edilmemiş alacaklara ait senetler ve bunlarla ilgili diğer evrak saklanırdı. Bu kese sandığın diğer keselerine göre en az işlem gören bölümüydü; çünkü esnaf borcuna sadıktı.

Ahîlik Anadolu'ya has yerel bir olgu olarak kalmamıştır. Ahîlik (andiçme), Fütüvvet (Utku, Yiğitlik) ve Uhuvvet (Kardeşlik) geleneğimiz özellikle Osmanlı döneminde tasavvufu iç içe Anadolu'yu aşan Balkanları, Kafkasları, bütün Yakın ve Ortadoğu'yu kapsayan, Orta Asya'yı tutan bir iktisadî ve kültürel uygarlık hareketi olarak yayılmıştır.

Ankara Ahî Cumhuriyeti

Anadolu Uygarlığını 1243 Köseadağ Savaşı'yla Moğollar yıkmaya girişirler. Bu ortamda Anadolu'yu ve devleti bırakmayıp, halkı örgütleyen âlimlerin başında Akı Evren gelir. En büyük direnişi örgütlü oldukları için ahîler gösterirler. Anadolu beylikleri kurulurken, Akı Evren talebeleriyle Ankara Ahî Cumhuriyeti (1290-1354) hazırlıklarındadır. Onun, işbaşına seçimle gelinen Ahî birlikleri örgütlenmesi demokratik bir devlet çıkarmıştır. Bu Cumhuriyet, geleneği ve üretimi korumuş, diğer Türk Beyliklerinde de devam etmesini sağlamıştır. Seçimle gelen Ankara Ahî Cumhuriyet Reisleri:

1. Ahî Hüsamettin I. Hüseyin Efendi (1290 – 1296)
2. Ahî Şerafettin Mehmed Efendi (1296 – 1332)
3. Ahî II. Hüseyin Efendi (1332 – 1354)

Ankara Ahî Cumhuriyeti, ahîlik sanayi düzeni ve geleneğini devam ettirmek üzere, kendisi de bir ahî olan Osmanlı hanı I. Murat'a emanet edilir. Ahîlik Osmanlı'nın da iktisadî düzenidir. Osmanlılar, bu ahî üzerim tarzı üzerinde kurdukları Osmanlı Barışı hukuk düzeni ile üç kıtadaki toprakların topluluk haklarına saygılı ve adaletle yönetimi başarısını göstermiştir.

Mustafa Kemâl, 27 Aralık 1919'da Ankara'ya ayak bastığında, devlet kurmaya başlamak gerektiği zaman ayağa kalkan büyük Kızılca Gün alaylarını toplanmış, seymenleri and içmede bulur. Milletın karargâh yerinin neresi olacağına karar verişini şöyle anlatır: “Tarih kitaplarında okumuştum ki, Ankara'da bir derviş esnaf devleti olan Ahî Cumhuriyeti var. Geldiğimde gördüm ki, Ankara Cumhuriyet kabiliyetini devam ettirmektedir.”

Osmanlı Düzeninde Ahîlik ve Loncalar

Ahîler, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda sonra da ahî birlikleri, esnaf birlikleri, loncalar ve köy üretim tarzı ve Türk-İslâm tasavvufu geleneklerinde canlılıklarını sürdürmüşlerdir. Zanaatların, el sanatlarının ve sanatların gelişiminde felsefenin, toplum nizamı ve iktisadi ortamın önemi vardır. Üretim için hammaddelerini ve köle işçiliğini dışarıdan getirmeyen toplumlarda denge ve istikrar (dengede süreklilik) temel kaygıdır. Yeni düzenlemelerin dengesizliklere yol açmadan yer alabilmesi gerekir. Anadolu Selçuklularının kurduğu Ahîlik düzeni, Osmanlı Devleti döneminde zanaatların dengeli dağılımı ilkesine göre yaygınlaştırılmıştır. Bağımsız kuruluşlarıyla devletin “hizmet ekonomisi” ilkelerini benimseyen Ahî birlikleri ve loncalar öz-ve-dış denetimini kendi yapan üretici faaliyet kollarıdır. Yeni bir malın pazara fahiş kâr amaçlı çıkarılıp vurgun yapılması söz konusu değildir. Geleneksel Türk zanaatları, sanayii ve sanatlarının çoğu böyle bir ortamda gelişme göstermişlerdir.

Osmanlı Toplum ve İktisat Düzeninin İlkeleri:

1. **Adalet İlkesi:** Adalet insan vicdanının üç katmanda dengesi gözetilen bir özelliğidir. Adalet, öncelikle âlemin nizamına uyum için bir zorunluluktur. Burada adalet, âlem tasavvurunun bir görünümü olan küllî, metafizik bir kavramdır. İkinci olarak adalet, toplum ve devlet alanında ortaya çıkan sorunların, anlaşmazlıkların giderilmesi, zulmün ve haksızlığın hakkaniyetle ortadan kaldırılması için bağımsız yargı gücünün işlemesidir. Üçüncü olarak adalet, yönetimin halka karşı insafli davranmasıdır.
2. **İaşe İlkesi:** Tebaanın temel ihtiyaçlarının karşılanması. Üretilen mal ve hizmetlerin gereği kadar bol, sağlam ve ucuz olması.
3. **Asayiş İlkesi:** Yerleşim yerleri güvenliği, yollarda güvenlik, sınır güvenliği, seyahat güvenliği, çalışma güvenliği, tüketicinin korunması, güvenliği bozanların önlenmesi gibi toplumun rahat yaşamasını sağlayan düzenin kurulması, kulanması.

Bu üç ilkenin hayata yansımaları için toprak, toplum düzeni:

1. **Toprak ve Toplum Düzeni:** Osmanlı toprakları üç sınıfta değerlendirilmekteydi:
 - a. Mülk Toprakları: fethedilmeden önce halkın kendi elinde bulunan özel mülk, mülkiyeti halka ait topraklar. Bu topraklar sahiplerinin elinde kalır, işletilir ve vergi alınır.
 - b. Mirî Araziler: Mülkiyeti devlete ait olan, tarım ve hayvancılık için halka dağıtılan, yerine ve ürününe uygun miktarda vergi toplanan topraklardır.
 - c. Vakıf Arazileri: Toplum hizmetleri için kişilerin hibe ettikleri arazi ve malların amacına uygun olarak işletilip geliri hibe edildiği amaçlara hizmet için tahsisli olan, vergi alınmaz, satılamaz, devredilemez toprak ve tesisleridir.Bu toprak ve yerleşim düzeni, iktisadî düzeni iaşe ilkesini uygulayarak ziraat, hayvancılık ve zanaatlar yürütmek ve nemâlarını hibe edildikleri amaçlara uygun kullandırmak yanında orduya asker erzak sağlama işini de birlikte yürütür.

Bu dört ilkenin hayata geçirilmesi için üretim, ticaret düzeni:

1. Osmanlı İktisadî Sistemi-1-Ahîlik Meslek Eğitimi Düzeni: Anadolu Selçukluları'ndan gelen, hizmete, edebe, ahlâka dayalı meslek eğitimi, ustalarla üretim ve işletmecilik, hayat tarzı ve gelir-gider kullanımı düzeni Osmanlı devrinde de devam etmiştir. Ahî düzenine göre kendi sermayesi ile iş yapan, kârları narhlarla denetlenen ve eli sıkışınca birliklerin yardım sandıklarını kullanabilen düzen devam etmekteydi. Temel malların tedarik, üretim ve dağıtımda gelenekleşen düzenlemeler iaşe ilkesini destekleme amaçlıdır. İşleyişin kuralı: toplumda ve iktisadî ilişkilerde zaman içinde oluşan usûlleri, dengeleri korumak, yersiz değiştirme teklifleri ile dengelerle oynanmasına izin vermemek ve gerekli değişiklikleri yararlı birikimi koruyarak ve toplumun değerler sistemine uygun olarak sürdürülebilir dengeye uyarlamaktır. Bu üretim düzeni; toplum hizmetlerinin örgütlenmesini ve orduya katılmayı da kapsar.
2. Osmanlı İktisadî Sistemi-2- Mal Vakfı Düzeni: Bir mülkün şahsî faydasını durdurup, kamu yararına ebedî olarak tahsis etmek anlamında kullanılan bir terim olan vakıf, ferdin çalışma ve gayretiyle elde edilen varlığın gönül rızasıyla paylaşılmasını öngören hukukî ve toplumsal bir sistemdir. (Bireyin yaya sağlanması felsefesinin aksine) diğer insanların ve toplumun yararı lehine

kişinin kendi imkânından feragatine, vazgeçmesine ve fedakârlığına dayanan hizmet ahlâkı söz konusudur. Özellikle yerleşik yerlerde vakfedilen mallar; asıl malın yanında müştemilâtını/ eklentilerini, arsasını varsa arazilerini kapsayabilir veya malın yanında giderleri için para vakfedilebilir. Mütevelli(ler) tayin edilir. Bu kimse(ler) üstün ahlâkla karşılık almadan malın (cami, okul, külliye hastane, aşevi, yoksullar evi, kimsesizler evi...) göreceği hizmetin giderlerini karşılamak üzere müştemilâtı, araziye veya parayı genellikle yılda belli bir getiri ile işletilmeye verirler. Elde edilen gelir sadece malın vakfedildiği hizmet için kullanılabilir. Vakıf sahibi, hiçbir sûrette buradan nemâlanmaz. Böylece hem mal mülkün işletilmesi sırasında iş ve istihdam sağlanmış, hem meslekler icra edilerek üretim yapılmış, hem de toplumun bir hizmeti görülmüş olur. Vakıf yaklaşımı kamunun pekçok hizmet masrafını tasarruf ettirdiği için, hem Osmanlı devlet teşkilâtı şişmemiş, hem de kendi aslı kamu hizmetlerine yoğunlaşabilmiştir.

3. Osmanlı İktisadî Sistemi-3- Para Vakfı Düzeni: Üretim ve Hizmet ekonomisinin birlikte işlemlenmesini, para vakfetmek isteyen küçük büyük tasarruf sahiplerini de sisteme dâhil ederek düzenleyen bir Osmanlı malî sistemidir. Osmanlı toprakları büyüdükçe üzerinde tarıma ve sanayiye dayalı üretim ve iç-ve-dış-ticaret gelirleri o kadar çok artmıştı ki, kendi işi için kullanacağı para dışında kalan küçük ve büyük tasarruflar çoktu. Mülk Allah'ın olduğuna ve hayat da geçici olduğuna göre, kalıcı mala mülke yatırım yapmadan çalışıp yaşayan çok kişi bulunuyor, bu kimseler de güçleri oranında hayır hizmeti yapmak istiyorlardı. İslâm inancına göre atıl tutulup insanın hizmetinde bulunmayan (yastık-altı) para günah sayıldığı ve de faiz haram olduğu için, iktisadî hayatta hem parayı üretime yönlendirecek, hem de vakfeden kişiye getiri sağlamayacak bir düzenleme ihtiyacı arttı. İlke, paradan para kazanılmamasıydı. XVI. yüzyılda, hayır yapmak isteyenlerin fazla para kaynaklarını kullanıma sokan malî düzen tanımlandı. Küçük veya büyük tasarruf sahibi; parasının vakfedilme amacını, nereye ne amaçla sarf edileceğini belirleyip vakıf senedini yazar. Bunu üretici mesleklerde kullandırarak nemasını, belirlediği sarf konusuna yönlendirmek üzere bir mütevelli tayin eder. Her bir para vakfı ayrı yapılır. Parayı genellikle yılda % 10'a kadar bir getiri ile işletilmeye verirler. Elde edilen gelir, sadece vakfedildiği hizmette kullandırılabilir. Ana-para ise işletilmek üzere tekrar üretici mesleklerle kullandırılır. Böylece, ana-para eritilmeden, getirisi çok uzun yıllar o hizmetin yapılmasını sağlar. Para vakfı sahibi, hiçbir sûrette buradan gelir elde etmez. Nemânın kullanılacağı yer; vakfedildiği ihtiyaç sahibi bir özel şahıstan, kurumlara, başka vakıflara, devlete, orduya kadar her yer olabilir. Para vakfı yaklaşımı devletin pekçok küçük ve dağınık masrafını tasarruf ettirdiği, mesleklerle iş sağladığı için, Osmanlı devlet düzeniği hem küçük kalmış, hem de aslı kamu hizmetleri daima düzenli yürümüştür.
4. Devlet Bütçesi Düzeni: Bütçe kelimesi "bohça" kelimesinden gelir (Boğçe: Ağzı boğulmuş / büzülmüş torba, kese = boğça = bohça = böççe = bütçe); kurumlaşması Anadolu Selçuklu – Osmanlı Devlet idareleri çizgisinde oluşmuştur. Devletin yapması gereken başlıca harcamalar yönetim, adalet, savunma, afetlerde yardımlara destek, ilim-kültür-sanatı teşvik giderleridir. Devlet'in yapması gereken harcamalar ile topluma, birliklere, yerel yönetimlere, vakıflara düşen hizmet ve harcamalar kesin hatlarla ayrılmıştır. Hazineye ait gelirleri adaletli yollardan mümkün olduğu kadar arttırmak, gereksiz harcamaları kıstak, resmî olmayan harcamaları devlet bütçesinden yapmamaktır. Hazine'den kullanılacak paraları tahsis edildikleri konulara göre

ayırarak, ayrı ayrı boğçelemek – benzer amaçlı harcamalar için olan bohçaları daha büyük bir bohça içine koymak – ve her resmî işin giderlerini kendi bohçasından kullanmak. Yapılan bir hizmetin karşılığını verip işi kesmek üzere ‘kese’ içinde ağzı bağlı torbada hakkını vermeye kese denir.

5. Padişah’ın özel harcamaları devlet bütçesi içinden yapılmaz. 1) her padişahın kendi zanaatı olur, bunu icra ederek emeğiyle kazandığı parası, 2) ganimetlerden kendi payına düşüp de dağıtmadığı veya vakfetmediği malların işletilmesinden gelirleri kendi boğçesindedir. Bunları kendisinin ve ailesinin giderleri için kullanır. Mal ve parasının zekâtını verir, sadakalarını buradan dağıtır, hayır işlerini ve kuracağı vakıfları kendi mallarından ve bu parasından kurar. Resmî işler için kullandığı mürekkep hazine bohçasının ilgili küçük boğçesinden, şiirlerini yazdığı mürekkep kendi bohçasındaki kendi kazandığı paradan satın alınır.

Osmanlı Devleti’nin ilk on Padişah’ın – Osman Gazi’den Kanuni’ye kadar – ahîlik ve devlet geleneği eğitimleriyle ahlâk, meslekler, askerlik ve idarecilik hayatlarını yönlendirdikleri tarihin en yürekli yürüyüşü olarak bilinir! Zamana göre şehzadelerin eğitimlerinde düzenlemeler yapılmış; ahlâk, meslekler, askerlik ve idarecilik eğitimleri sürmüştür. Bu dönemde, Osmanlı her bakımdan, her sahada; bilimde, sanayide, sanatta ve kültürde Avrupa’dan çok üstündür. Türk’ün kıtalar aştığı, kırıllıklar, hatta imparatorluklar arasında barışı sağladığı bir ihtişamlı insanlık yükselişi 18. yy. sonuna kadar istikrarlı bir şekilde, 19. yy. üçüncü çeyreğine kadar düzenlemelerle devam edecektir.

Osmanlı Ahî Esnaf Birlikleri ve Lonca Kavramları Neden Ne Kadar Kullanıldı

Ahî birlikleri, ahîlik ahlâkı ve düzeni Osmanlı devrinde de aynen devam etti. Osmanlı ahîleri ticarî ve sınaî herhangi bir mesleği devam ettirme imtiyazına "gedik," buna göre her bir yer için kendi belirledikleri sayıda dükkân açmaya da "gedik açmak" denirdi. Dükkân (çarşı içinde seki-satış yeri) açma izni o yerin mal arzı ihtiyacına göre belirlenirdi. Osmanlı’da ‘esnaf’ (kelime kökü: sınıf) tabiri, kentli, bağımsız çalışan, üretim araçları sermayesi de bulunan ama yaptığı iş kendi kol ve beden emeğiyle sanatkârlık hünelerine dayanan girişimci küçük tüccar zümre için kullanılmaya başlandı. Ahî Birlikleri ile aynı düzende Esnaf Birlikleri oluştu. Ahî Şeyhi çoğu zaman Ahî tarikat şeyhi olur, eğer bir zanaatın başka yerlerde fazla sayıda şubeleri varsa aralarından en bilgisi Birlik Piri olurdu. Osmanlı kent Esnaf Birlikleri demokratik yollarla yönetilirdi: “Altılar” (“İhtiyar Heyeti,” “Aksakallar”) adı verilen altı kişilik İdare Heyeti / Yönetim Kurulu, birlik üyeleri arasından âkil, yüksek ahlâklı, üstün tecrübeli, zengin, yaşlı, nüfuzlu, altı usta o zanaatın esnaf birliğinin bütün ustalarının oyuyla seçilir, altılar aralarından esnaf şeyhini seçerlerdi. Birlik şeyhinin meslek eğitimi işlerinin düzeniyle uğraşan 1. yardımcısına “kethüda” (Allah için sahip çıkan, genel yazman), meslek ve iş ahlâkı, düzen/disiplin işleriyle uğraşan diğer 2. yardımcısına “yiğitbaşı” denirdi. Dördüncü üye Yiğitbaşı’nın yardımcısı olur, “işçibaşı”lık görevini yapardı: kalite kontrolü, evsafın (vasıfların, standartların) korunması işini yapardı. Son iki kurul üyesine “ehl-i hibre” denir, esnafla tüccar arasında çıkan anlaşmazlıklara hakemlik ederlerdi. Esnaf tarafından seçilen bu kurul, devletin ilgili makamınca onaylanırdı. Bundan sonra Yönetim Kurulu, Devleti temsil eden Kadı’ya ve Kadı’nın bu işlere bakan memuru olan muhtesibe karşı sorumluydu. Devletin muhatap aldığı makam şeyhler olup denetimleri, bir yerleşim birimindeki bütün esnaf şeyhlerinin toplanmasıyla kendi kurdukları ‘Büyük Meclis’ tarafından yapılırdı. Esnaf, kendi esnaf müfettişleri tarafından teftiş edilirdi.

‘Oda’ anlamında İspanyolca kökenli ‘loca/lonca’ kelimesi İtalyanca’ya geçmiş, Venedik ve Cenevizli denizcilerin liman, iskele, depo, pazar yeri için aldıkları imtiyazlar (ayrıcalık) düzenini yürüten birlik mekânları için İstanbul’da da kullanılıyor; kendilerine

(Doğu Akdeniz limanlarında ticaret yapan anlamında) levanten diyor, Beyoğlu civarında oturuyorlardı. Kentli ahîler olan Müslüman Esnaf Birlikleriyle karşılıklı ticaret amacıyla eşit muhataplık için 'lonca ticareti' tabiri kullanılmaya başlanmış olmalıdır.

Kentlerde esnafın bu işleri için toplandığı odaya da "lonca" denmesi ilk defa XVI. yy'da II. Bayezit Kanunnamesi'nde görüldü. Venedikli ve Cenevizliler yenildikten sonra imtiyazlar kalktı; loncalar için ticarî üretim yapan levantenler açıkta kaldı. Osmanlı'nın Ahîlikten gelen kentli Esnaf Birliklerinin lonca diye anılmasının diğer bir nedeni, XVII. yy'da Ceneviz ve Venedik imtiyazlarının kaldırılması nedeniyle iç-pazar genişlediği için istikrar ve denetim bakımından Esnaf Birliklerine Müslüman olmayan ustaların da alınmaya başlamasıdır. O güne kadar, Hıristiyanlar daha çok Hıristiyan esnaftan, Müslümanlar Müslüman'dan alışveriş etmekte iken, bu alışkanlık zamanla kalkmıştır. Ahî Birliklerinin aksine Lonca bağlantılı Esnaf Birliklerinde dinî ve ruhanî törenler yapılmaması, gayri-Müslim ustaların bu birliklere katılmasını kolaylaştırmıştır. Bugünkü anlamıyla "Odalar." Kentteki zanaat zümresinin başındaki aynı kişi; ahî şeyhi /esnaf şeyhi / lonca şeyhi olarak anılırdı. 'Şeyh' tarikat büyüğü demektir; tarikat, ibadete devam ederken, kendi bilge büyüğünün kılavuzluğu ile kendilerine özgü bir usûl ve adap (edep/töre haline gelmiş yol-yordam-yöntem) vasıtasıyla Allah'a ulaşma gayreti içinde olan topluluk anlamındadır. Esnaf birliği ve loncanın başına da "şeyh" denilmesi, bu kurumun kökeninde tarikat geleneği bulunduğunu gösterir. Tarikat şeyhleri ayrı olduğuna göre, buradaki baş olma tabiri, ahî ahlâkına bağlılık geleneğini sürdüren zanaatkâr ustaların kendilerine seçtikleri baş anlamındadır.

Selçuklu ahî birliklerinin iş yaptıkları çevreye göre çok daha büyük bir imparatorluk pazarında yer alan Osmanlı, hem Ahî Birliklerini hem de Loncaları kullanmıştır. Sentezlemenin tam olduğu söylenemez. Osmanlı devrinde, zamanla, bazı merkezî kararlar bir takım bozulmalara yol açtı. Bağımsız dükkân için verilen imtiyaza "gedik," böyle dükkân açmaya da "gedik açmak" denilmeye başlandı. Merkezden Esnaf Şeyhi tayini, 17. yy sonunda gayri-Müslimlerin Birliklere kabul edilmesi ve sonradan bunlardan bazılarını Kapitülasyonların kullanması olayları fütüvvete ve tasavvufa dayalı bu kurumun kültür birliğine zarar vermeye başladı.

Yeni kurulan meslek örgütleri "oda"ları "lonca" adı alıyorlardı. Örneğin, 19. Yüzyılda öğretmen okulları hamlesi yapan Osmanlı Devlet'inde, çalışmaya başlayan mezunlar "Öğretmenler Loncası"ni kurmuşlardı.

Ahî Esnaf Birlikleri ve Lonca Düzeninin İngiltere Tarafından Yıkılışı

17 ve 18. yüzyıllarda, dünya enerji üretimi ve modern sanayi dönemine girerken Ahî Birlikleri modern sanayi kuruluşlarını kendi projeleri ve tasarlayıp ürettikleri araçlarla kurmayı sürdürdüler.

18. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin savaş harcamalarının arttığı ve gelirlerinin düştüğü yıllar. Savaşlar sanayiye ivme vermekle birlikte, Osmanlı Devleti'nin **1. ve 2. Avrupa Sanayi Devrimlerinin gerisine düşmesinin asıl sebebi**, Türk Medeniyeti'nin "insan"a bakışının farklı olması ve Türk-İslâm kültür kodlarıyla ilgilidir; **Batı tarzı gasp ve şantaj yoluyla sermaye birikimi ve fiyatlandırma ile haksız kazanç sağlama yollarına girmediler**. Kendine Devlet-i Âli Osman diyerek insanlığa yüksek bir haklar ve adaletle yönetim modeli sunmaktaydı. En güçlü olduğu 16. Yüzyılda bile dünyanın bâkir yerlerine yayılarak oraları sömürmeyi de hedef almadı. Osmanlı Devletinin elinin altında geniş topraklar, yeterli sayıda ve çalışkan nüfus, doğal kaynak ve o sıra dünyanın en büyük petrol bölgeleri bulunmakta iken, şartlara rağmen, kendi tebaasını sömürmeye geçmeyi düşünmedi; eyaletleri kurulu adalet düzeniyle yönetmeyi sürdürmeye çalıştı. **Osmanlı Devleti'nin, insanlığa zulüm üzerine kurulu modern Batı imparatorlukları rekabet ligine katılması kendi tarihî âdil idare tezini inkâr anlamına gelirdi**. Bunu, İslâm'ın

geri bıraktırıcı etkisi diye bir psikolojik savaş söylemi olarak kullananları kanıtlayıcı veriler bulunmamaktadır. Bu, İslâm dünyasındaki yönetimleri ve yarı-aydınları şaşırtarak, düzenlerini bozarak sonuç almanın bir yolu olarak kullanılmaktadır. Buna karşılık, Batı emperyalizminin para odaklı yıkıcılığının geri bıraktırıcı sonuçları konusunda pekçok kanıt bulunmaktadır.

19. yüzyılda **1838 Osmanlı-İngiliz Serbest Ticaret Anlaşması** (Baltalimanı Anlaşması) ülkeyi İngiltere ve Amerika'ya "açık tekel pazarları" durumuna getirdi. Yol açtığı iktisadî, ticarî ve malî çöküşle Osmanlı İmparatorluğu'nu dağılmaya götürecektir süreci başlattı. Bu Anlaşmanın birkaç maddesi, Osmanlı düzeninin örgütlenmiş üretim gücünün elinden alınması demek olan "ırlıkların loncaların kaldırılması" gerekçesi olarak kullanılan maddeleriydi.

Kelime anlamı "sermayesine katmak" demek olan "kapitülasyon"; belli bölgeler veya faaliyetler üzerinde ticaret tekeli kurmak demektir. Osmanlı toprakları sömürge olmamışsa da, tehditler karşısında verilmek zorunda kalınan imtiyazlar (kapitülasyonlar) Osmanlı topraklarındaki **kaynakların istismarına, halkın zulme uğramasına**, her boy **sanayiinde yıkıma** yol açtı.

Sanayi gelişme alanı olarak, sadece, **kapitülasyon çerçevesi dışında** kaldığı için **askerî sanayi, teknik eğitim, mühendishaneler** ve bir de kendi imkânlarıyla yapabilirlerse **özel sanayi** kalıyordu. İlk faiz-bankası da bu sırada kuruldu.

Ahî Üst Birlikleri ve Ahî Birlikleri, Loncalar yönetimce yok sayılsa da düzen kendi kendini devanm ettirmeye çalıştı.

Kırım Savaşı ateşkesinden sonra hemen Bâb-ı Âli tarafından **Islahat Fermanı** 1856'da ilân edilmiştir. İngiltere Islahat'ın Ahîliği ortadan kaldırması için baskılarını arttı. **1865'de Padişah fermanıyla Ahî düzeni** tamamıyla lâğvedildi. Bütün çarşılar, gedik açma düzeni, esnaf, zanaatkâr, üretici beratları iptâl edilmiş sayıldı.

Böylece, kendileri tekeli olan kapitülasyon idareleri, "**tekeli engellerdir**" **diyerek birlikleri ve loncaları tahrip etme** işine yasal dayanakla devam ettiler. Hür ahî zanaatkârlarını kapitülasyon işçileri haline getirmesi, halkın elindeki üretim kararlarının kapitülasyon idarelerine ve ticaret hukukunun adli kapitülasyonlara aktarılması işgücünün çoğunu dönüştürdü. Mahalle aralarında kendi kendine çalışan zanaatkârlar ve alırlarsa çırakları kaldı. Sonuçta, ücretli zanaatkârlık kapitülasyon işletmelerinde çalışmaya döndü. Madenlerin, işletmelerin kapitülasyoncular ve aracıları tarafından ele geçirilmesi hadiseleri de arttı. İşler ve dükkânlar önce Ahî Birliklerinde üye olan azınlıklara geçmeye başladı, çünkü kapitülasyon idareleri işleri ve ticareti azınlıklara vermeye başlamıştı; satın alacaklarını azınlıklardan alıyorlardı. Osmanlı topraklarında çalışmaya göre dağılan servet, mal mülk azınlıkların eline geçmeye başladı. Yabancılar her işi azınlıklardan geçirilerek **eşitlikçi Osmanlı düzeninde Müslüman işçiler** kapitülasyonlar tarafından **3. hatta liman kentlerinde 4.-5. sınıya kadar itildiler**. Bu idare ile bağlantılı mason locaları içlerine aldıkları aracılar vasıtasıyla tarım üreticisinin malını ucuza kapatıp ihracata ortak ediyorlardı. Müslüman çiftçileri 4. sınıf teba durumuna ittiler.

Yapılan adaletsizlikler, düşük ve ayrımcı ücretler **Osmanlı işçi hareketine** dönüştü; "**amele birlikleri**" kuruldu.

Yabancı sermayenin tekeli kapitülasyonlar engeli yüzünden 19. Yüzyıld ortasında sivil kesimde ahîlik ve işbaşında yaygın meslek eğitimi (ME) düzeni dağılmıştı. 1820'lerden beri okulları açılarak **Osmanlı Resmî Maarif Sistemi oluşuyordu**. Diğer eğitim kademeleri ve okul türleri yanında **en çok istek meslek eğitimine** oldu.

1860'ta "Hirfet Kavramı" (esnaf kollarının meslekleri ve yoldaşlıkları fikri) çerçevesinde **Meslek Okulları açılmaya** başlanmıştır. Üretim yabancılara ve azınlıkların eline geçtiği için Teknik Eğitime (TE) ise hiç başlanamamıştır. Askerî mühendishaneler tekniker yetiştirme işini de yapmaktaydı.

Birinci Dünya Savaşı, 1915 Çanakkale Savaşı, 1916 Kut'tül Amâre Savaşı'na asker olarak veya lojistik birlikleri olarak toplanan insanlar arasında ahîlik becerilerini öğrenmiş olanlar işçiler, kalan esnaf zanaatkârlar da gitti. Pekçok kıymetli meslek sırtı savaş meydanlarında şehitlerle birlikte gitti. Gazi olarak dönenlerin, dönüşte kendi dükkânlarının eskiden askere gitme zorunluluğu olmayan, şimdi ise askere gitmek yerine düşman saflara geçen, isyan edip gitmeyenlerin eline geçtiğini gördüler. **Müslüman halkta büyük bir mülksüzleşme olmuştu.** Giderken bıraktığı dükkânda veya tarlada çalışması için iş verilmeyenler vardı. Bu sebeple eski mallarını geri almak için mücadeleler görüldü.

Kapitülasyonların Kaldırılması

Balkan Savaşlarından sonra 1914'te, İttihat ve Terakki İdaresi "bağımsızlık ilkesini," son 75 yılını ekonomide çok büyük yıkımlarla süren kapitülasyonlara da uyguladı ve hepsini kapattı.

I. Dünya Savaşı sırasında işçiler ve köylüler orduya katıldılar; yetişmiş işgücü kaybı çok oldu. Savaş kaybedilince, Sevr Antlaşmasına konulan bir madde ile kapitülasyonlar tekrar getirilmek istendi. Son Osmanlı Mebuslar Meclisi kabul ettiği **28 Ocak 1920 tarihli "Misak-ı Millî"de "siyasî, adlî, malî, iktisadî... alanlarda bağımsız gelişmemizi önleyici sınırlamalara karşıyız," kararıyla kapitülasyonları reddetti.**

Ne yazık ki, 10 Ağustos 1920'de Osmanlı Heyeti, Sevr Antlaşması'nın "Ticarî İlişkiler" başlığı altında yer alan kapitülasyon hükümlerini de (Sevr: 261-268. md.) kabul etmek zorunda kaldı.

23 Nisan 1920'da açılmış bulunan Büyük Millet Meclisi, Osmanlı Mebuslar Meclisi'nce alınan Misak-ı Millî kararını benimseyerek "siyasî, adlî, malî, iktisadî... alanlarda bağımsız gelişmemizi önleyici sınırlamalara karşıyız," kararını Ankara'ya getirdi ve Kurtuluş savaşını başlattı. **Kapitülasyonların kesin kalkışı 23 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşmasıyla sağlandı.** Kapitülasyonlarla yabancı ülke gemilerine tanınmış kabotaj (yabancı gemilerini iskele ve limanlarımız arasında işletme) imtiyazı da Lozan Antlaşması'yla kalktı, **1 Temmuz 1926'da Kabotaj Kanunu'yla yürürlüğe girdi.**

Sanayi ve ticaret harekete geçecekken 1929 Büyük İktisadî Buhranı ile dünyada ekonomiler durdu. Türkiye'de sanayi ve meslek eğitimi atılımı 1930'larda I. ve II. Sanayi Planları ve I. ve II. Meslek Eğitimi Planları ile yapılmıştır.

Tarihte Batı Avrupa ile Anadolu Türk Düzenlerinin Temel Farkı: Sermaye Birikimiyle Kâr Etme Gücü ile Vakıf Yoluyla Hizmet

Batı Avrupa'da, hammadde, köle işçiliği ve pazarları gasp yoluyla merkeze mal ederek sermaye biriktiren sömürgeci sınıflar ile yeni bilim ve teknolojiyi geliştirip kullanan sanayi topluluklarının iç içe oldukları hatırdaki tutulmalıdır. Bunların türevi olan merkezî modern imparatorlukları, klasik imparatorlukların son örneği olan Osmanlı Devlet düzeniyle karşılaştırırken dikkatli olmak gerekir.

Batı Avrupa da, Amerika da, dış saldırılara karşı korunaklı konumları ve iç dinamikleri ile sermaye birikimini sağlayan modern imparatorluklar; 1) sömürgecilik ve emperyalizmle gasp, katliam, kültür ve dil soykırımı, kölecilik, 2) dinin ahlâkî işlevini dönüştürme, 3) bilim ve teknolojiyi kazanç ve güç amaçlı kullanma yollarından

yürümüşlerdir. Bu yollarla dışarıdan beslenen sermaye birikimini elinde tutan kentsoylu /burjuva sınıfı; temsilî yerel yönetimleri, bağımsız şehir devletçiklerinin birleşerek ulus-devletleri oluşturduğu ve ulus-devlet merkezinin imparatorluğu kurduğu yönetim tarzını çıkarmıştır. Sanayi teknolojisini geliştirmeyi, patent kısıtlamalarını, sanayii ve pazar hâkimiyetini elde tutma amaçlı ulus-devletleri kurmuşlardır. Yönetim merkezi olan ülkede sınıflı halkın yönetimi adım adım demokrasiyi kabullenme sürecinden geçerek zenginliği merkezde tutmaya odaklanmışlardır.

Anadolu ise MÖ 5. yüzyıldan itibaren, merkezinde de bulunsa, çeperinde de kalsa Orta-Doğu stratejik savaş bölgesi içindedir. Çiftçinin askerleşmesi sık sık yaşanan toplum olaylarındandır. Bu nedenle tarih boyunca yollar, ticaret ve şehirler imparatorluk idarelerince denetlenmek durumunda olmuştur. Serbest ticaret, serbest fiyatlarla vurgun, gasp, kurumsal kölelik, soylu sınıf ve imtiyazların sürekliliği mümkün olmadığı için servet belli kesimlerin elinde toplanamamıştır. Kent yatırımları zenginlerden, hayırseverlerden, vakıflardan ve devletten beklenmiştir. Dolayısıyla, halk dış etmenlere tepki vermek ve korunmak için daima devletin yanında yer alır. Bu, Batı ile Orta-Doğu arasındaki en temel farklılıktır. Bu nedenlerle, ekonomi devleti destekleyecek düzenlemelerle yürümüştür. Uzun ömürlü Doğu Roma İmparatorluğu'nun savaşlar, ekonomik sebepler, göç ve nüfus azalması sebepleriyle zayıflayışı büyük coğrafyaları böyle idare etme birikimiyle gelen Türklerin son büyük göçüne kapı aralamıştır. MS.1071, Türklerin Anadolu'ya bu defa Devletli ve Müslüman olarak gelişlerinin tarihidir.

Ahîlik, 11. – 13. yüzyıllarda, Türklerin İslâm âlemi adına Haçlı Seferlerini göğüsleme ve Moğol istilâsı karmaşası ortamında yaptıkları bir ayakta kalma mücadelesi yaklaşımının bir insanlık medeniyeti örneğini ortaya koymasındır. Bu toplum yapılanması tarzı: kadim vatan Anadolu'da "ahlâklı üretici insan" üzerine hak ve hizmet toplumu inşa etmek, âlî medeniyeti ve âlî devleti bunun üzerine kurmaktır. Anadolu Selçuklu Türkleri, insan malzemesini, ahlâkla çalışarak yeteri üretim ilkesiye işleyerek, dürüst ticaret ile iletişim kurarak ve karşılıksız hizmet ilkesiyle dengeleyerek geliştirmiştir. Türk Ahî Medeniyeti; Türk-İslam-tasavvuf-fütüvvet-ahîlik ahlâk çizgisi üzerinde yükselir. Çocuğun ve gençliğin yaygın ahlâk ve meslek eğitimi üzerine Ahî üretim birlikleri teşkilâtlanmasını oluşturarak Anadolu ekonomisinin altyapısını kurmuşlardır. Bu yaklaşım Türklere hem ordularını, hem de devletlerini destekleyecek malî gücü sağlamıştır. Anadolu ve Rumeli bu yolla vatan olmuştur: yol hizmete dayalı Ahîlik yoludur.

Türk Ahîlik Sistemi; Ankara Ahî Cumhuriyeti'nde, Anadolu Beyliklerinde, Osmanlı Devletinde devam etmiş ve Türkiye Cumhuriyetine intikal etmiş bir ahlâk sistemidir. Osmanlı Devleti, bu insan anlayışı ve örgütlenme biçimini adaletle devlet yönetimi ve hukuk sistemi ile pekiştirmiş, toprak mülkiyeti düzenini "adalet mülkün temelidir" ilkesiyle kurmuştur.

A. CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM DEĞERLERİ DİZİSİNDE ME+TE ve OKUL

Cumhuriyeti; geçmişten bir kopuş olarak görmek isteyen yaklaşım ile daha uzun bir geçmişî çok-yönlü süzerek geçmiş-gelecek eksenini üzerindeki bulunulan bu noktada özgün bir çözümle geleceğe yönelik olarak gören yaklaşım arasındaki farkı bilmeliyiz. Bunu Atatürk'ün sözleri ile yaptıklarındaki bakış açısı ve değerler dizisinde görebiliriz.

Türkiye Cumhuriyeti, modern devletin kendisi için geliştirdiği kurumları alırken Türkiye'ye uyarlayarak almış, Batı'nın bunları üzerine kurduğu gasp ve sömürü sermayesi üzerinde yükselmeyi almamıştır: emperyalizm karşıtı bir model içinde modernleşmek sözkonusu. Demek ki, temel bir farkla modernleşmekteyiz. Modern devletlerin bir özelliği kendi tarih ve kimlik özelliklerinden değerler dizisi süzerek kültür ve eğitim

politikalarını oluşturmuş olmalarıdır. Eğitim kademeleri, okul türleri sanayi toplumunun gereklerine göre şekil almış olabilir, ama eğitimlerinde kullandıkları değerler dizisi ve içerik büyük ölçüde her birinin kendine özgüdür. Bu nedenle, AB kurulurken kültür ve eğitim politikalarını kapsam dışı bırakmıştır.

Cumhuriyet Eğitiminde Değerler Dizisi

Cumhuriyet eğitiminin müfredat ve okul modeli için değerler dizisi 1921-1926 arasında oluşmuş ve yerleşmesi 1939 yılına kadar oturmuştur.

1921 Maarif Kongresi – Değerler, İlkeler, İhtiyaçlar, Çözümler: Kurtuluş Savaşı devam ederken 15-21 Temmuz 1921’de toplanan Maarif Kongresi’ne Misak-ı Millî sınırlarından 180 - 250 arasında kadın ve erkek öğretmen katılmıştır. Beliren tutum ve kararlar, ülkenin gerçekçi eğitim ihtiyaçlarına dayanmaktadır:

- Muallimlerin askerlikten izinli sayılması, mekteplerin açık tutulması ve iyi idare edilmesi,
- Mustafa Kemâl: “Seciye-i milliye (millî şahsiyetimizle) ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür. Kültür zeminle mütenasiptir; o zemin milletin öz-kişiliğidir.”
- Mustafa Kemâl: “Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa varlığı ile, hakkı ile, birliği ile çelişen bütün yabancı unsurlarla mücadele lüzumunu ve millî düşünceleri tam bir imanla her karşı fikre karşı kuvvetle ve fedakârane savunma gereği telkin edilmelidir”...
- Maarif Vekili Hamdullah Suphi: "Halkın geçimini yükseltecek ve ıslah edecek nazari ve amelî bilgiyi vermek hedeftir. Maarif siyasetimiz, milletin çoğunluğunu teşkil eden çiftçi ve işçilerin önde tutulmasına dayanmalıdır.”
- **Gelir getirici nitelikler:** Çocukları hayat içinde başarılı olacak bir kabiliyette yetiştirmek için yeni bir müfredat hazırlanması,
- **Beceriler:** Zanaat ve bir iş için kabiliyetlerin geliştirilmesinin esas olması,
- **Meslekler:** Anadolu’nun genel bir sanat, zanaat, meslek merkezi olması,
- Dört sene olan **İlk Okulun** beş seneye çıkarılması,
- Önerilen meslek derslerinin ilkokullarda bütünüyle öğretilmesinin mümkün olmadığı,
- Köylü ve kentlilerin ihtiyaçlarının farklı olması sebebiyle ilkokul programlarının ayrı ayrı düzenlenmesi,
- **Orta Dereceli Okulların** müfredatlarının sadeleştirilmesi,
- Bilimsel ve millî olma çizgisinin takip edilmesi,
- Derslerin uygulamalı hale getirilmesi,
- Müfredatta yörelerin ihtiyaçlarına göre çeşitlendirme bulunması,
- Tüm kız okullarına, ev kadını olabilmek için de kullanışlı bilgilerin konulması,
- Halk eğitimi için yüksek programların değil, halkın daha çok ihtiyaç duyduğu ve istediği lisan, din ve hesap gibi derslerin okutulmasıyla yetinilmesi.

O günden başlayarak bu kararlar uygulanmaya başlanmıştır.

Maarif Teşkilatı Hakkındaki Layiha’da OKUL

1921-1939 arasında eğitim kademelerinin ve sisteminin geliştirilmesinde, çıkarılan kanunlarda, okul işlevleri şu amaca doğru yöneltilmiştir.

- Tabiat ile çocuk ve hayat ve okul arasında kara kitap bulunmaması; ders konularının çevreden alınması,

- Okulun toplum hayatında aydınlatıcı bir merkez olması; açık okul modeli,
- Memleketin ihtiyacı bulunan hakikî hayat ve iş okulu modelinin geliştirilmesi ve okulların buna göre düzenlenmesi
- Genel ve teknik öğretimin birbirinden ayrılmadan birbirinin tamamlayıcısı olması,
- Her okul hayatının çevrenin ekonomik şartlarına cevap vermek üzere düzenlenmesi,
- Üretici bir eğitime önem verilmesi,
- Temel olarak tek okul modelinin kurulması (kademe ve tür gereklerinin bu modelin türevleri olması).

Cumhuriyet eğitiminin Değerler Dizisi (=paradigma'sı) budur. Atatürk benimsenen devlet ve eğitim felsefesiyle ilgili diyor ki: “Biz ilhamımızı doğrudan doğruya yaşadığımız hayattan alıyoruz. Bizim yolumuzu çizen, içinde bulunduğumuz yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti ve milletler tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticedir.”

Atatürk'ün sözünü ettiği şartlar ve çıkarılan neticeler, Anadolu Selçuklularının kuruluş devrindeki şartlardan ve çözümlerden bir farkı var mıdır? Gördüğümüz gibi, **Cumhuriyet'in benimsediği değerler dizisi Ahlîğin değerler dizisidir.** Türkler bugün modern çağın modern devletini kurmaktadırlar. Bütün modern ulus-devletlerin kendi geçmişlerinden süzülen kimlikleriyle yeni devletlerini kurmaları gibi, Türkiye de kendi modern ulus-devletini kendi öz-kimliğine dayandırarak sağlıklı bir başlangıç yapmaktadır. Atatürk, “Millî kişiliğimiz ve tarihimizle mütenasip bir kültür. Kültür zeminle mütenasiptir; o zemin milletin öz-kimliğidir,” derken ulus-devlet kültürünün temelini tarif ediyor. Öz-kişilik sırça fanus içinde kalmaz, tarih içinde kimlik oluşturur; kimliğinden vazgeçmek veya çağı yakalama adına başkalarının kalıbına dökülmeyi kabûl etmek eriyip tarihten silinmektir. Mandacılar bunu istemişlerdir. Türkiye buna karşı bir Kurtuluş Mücadelesi kazanmıştır. Şimdi iktisadî savaş kazanılacak ve hür kimlik ve kültürümüz devam edecektir. **Cumhuriyet gençliğinin ahlâk eğitimi, hür fikirle şartlara cevap vermek, hayat için üretici beceriler eğitimi, dürüst üretimle ve rakiplerin arasında var olma hedefi ve hizmet toplumu...** Ahlîğin bütün eğitim ilkeleri ve hayat hedeflerinin Cumhuriyetin eğitim değerlerine ve okul modeline yansıtıldığı görülür. 1921 ile 1926 tutarlılığından;

Cumhuriyet'in “**3 boyutlu anahtar müfredat modeli**” ve “**okul modeli**” çıkmıştır:

- 1) **Bütün okullarda temel ortak kültür müfredatı,**
- 2) **Bütün okullarda temel fen-matematik müfredatı,**
- 3) **Kademelerin ve okul türlerinin amaçlarına uygun olarak, kişiyi hayata çıkarırken hayat içinde başarılı olacak kabiliyette beceri ve/veya meslek kazandırmış olarak “üretici insan” mezun etmek.**

İhtiyaçlara ve okulun temel işlevine göre “**müfredat ilkeleri**” ve “**kümelerde temel ortak kapsamlar**” şöyledir:

- 1) **Temel Ortak Kültür müfredatı** ilkesi: “ulus-devletin millî müfredatı” +“dünyaya geniş açılı bakış.” **Kapsamı:** Türkçe ve Edebiyat, geçmişten bugüne Türk medeniyeti odaklı Türk Tarihi ve Coğrafyaları (Türkçe ad ve terimlerle) + Dünya tarihi ve coğrafyaları, Yurttaşlık Bilgisi (devlet yapısı, işleyiş, demokrasi, haklar, görevler, sorumluluklar), Din Kültürü, Toplumbilim, Felsefe. Geleneksel ve Modern Güzel Sanatlar (Müzik, Resim...), Beden Eğitimi/Spor, öğrencinin 1

Yabancı Dil seçimi ve takibi (Türkiye'ye uygun birer öğretim yönteminin seçilmesi ve sürdürülmesi...)

- 2) **Temel Ortak Fen-Matematik müfredatı** ilkesi: Türkçe terimlerle ve başarılı olan öğretme yöntemi değiştirilmeden devam edilmesi

Kapsamı: Yaşlara göre fen ve matematik içerikleri, yaşın üzerinde zorlama yok.

- 3) **Kabiliyeti geliştirme, beceriler ve/veya meslek kazandırma müfredatı** ilkesi: her kademe ve her tür okulda yaş grubuna uygun beceri eğitimi yapılması.

Kapsamı: Ortaokul türlerinde öğrencinin yeteneklerini keşfi, denemesi, yönlendirme hizmet, isteyenlerin ilgili ortaokulda sanata, spora, mesleğe veya aday çıraklığa başlamaları. Genel Lise, ME+TE Liseleri, İHO'ların hepsinden okul türünün amacına uygun beceri veya mesleklerle üretici iş yapabilecek insan çıkaracak çekirdek müfredatlar. (ME+TE Liseleri ve İHO'larda ayrıca meslek dalı müfredatları.)

Bu üç müfredat kümesi, ortak çekirdek müfredatlar olup, eğitim kademeleri, yaş grupları ve okul türlerinin ihtiyaçlarına göre tutarlı kısaltmaları, ilâveleri ve/veya uzantıları bulunabilir.

Türkiye'nin 1921'de tespit edilen bu eğitim ve okul felsefesi, 1990 yılında İngiltere'de keşfedilince adı, "eğitimde paradigma değişimi" kondu. İngiltere'ye "yeni değerler dizisi" gerekmiş olabilir. Batılı ülkeler birbirlerinin eğitim ve kültürüne karışmamakta dikkatli oldukları için, herkes birden buna geçiyor diye bir durum da yok. Liberal kapitalizmin beyin kuruluşu olan OECD, bu gibi önerileri Batı ülkelerine "herkesin kendine uyarlayarak alabileceği tavsiye kararları" olarak duyurur. Pazarlarına girilecek diğer ülkelere ise "şart" gibi sunulur. (Bkz. Ek-5). Eğer ülkeler kendi eğitim tarihlerini ve sistemlerini iyi bilen güçlü yönetimlere sahip değillerse, şaşırıp taklitçiliğe ve aktarmacılığa sapsar, sonuç alamazlar, Batılı ülkelerin pazarı olmayı sürdürürler.

Türkiye'nin bu "3 boyutlu anahtar müfredat" ve "okul modeli" geleneği başından beri ME+TE ve İmam-Hatiplerde sürmüştür. Farklı deneyimler de olmuştur. Eğer bunları incelersek, yine özgün ve sağlam eğitim okul modelimize ve müfredat yapımıza dönmememiz için sebep yoktur.

Aşağıda, 'Cumhuriyet Dönemi ME+TE Eğitim Yönetimi Tarihimizi bu "3 boyutlu anahtar" ile gözden geçirirken hangi aşamalardan niye geçtiğimizi daha açık görebiliriz.

B. CUMHURİYET DÖNEMİ ME+TE EĞİTİM YÖNETİMİ TARİHİMİZ 1920-2020 Ortaöğretim Öğrencilerinin Eğitim Türlerine Dağılımı İncelemesi

Bu alt-bölümde; 1) Cumhuriyet dönemi içinde ME+TE eğitim yönetimi tarihimiz ve 1920-2020 arasında ortaöğretim öğrencilerinin eğitim türlerine dağılımını etkileyen kararlar. "Cumhuriyet Dönemi ME+TE Tarihimiz: 1920 - 2020 Ortaöğretim öğrencilerinin Eğitim Türlerine dağılımının incelenmesi," altında kültür, fen, eğitim, ME+TE uygulamaları; dönemin şartları ve eğitim yönetiminin ele alınışı daha ayrıntılı olarak gözden geçirilmektedir. 2) 2012-2020 yılları İlk ve Orta Kademe İnsangücü eğitimlerinde son durum. 3) 2018-2020 yılında ME+TE eğitiminin MEB birimlerinin görev alanlarına göre dağılımı sayısal olarak incelenmektedir.

ME+TE tarihimiz onar yıllık dönemler halinde ortaya konurken; Türk Eğitim tarihi içinde METE'yi etkileyen ekonomik ve idarî şartlarla birlikte özetlenmekte, ME ve TE eğitim yönetimlerinin dikkat edilecek özellikleri ortaya konulmakta ve eğitim yöneticilerimizin ME+TE eğitim yönetimi tarihini iyi bilerek görev yapabilmeleri amaçlanmaktadır. Bundan maksat, eğitim tarihi sürecimizdeki süreklilik ve kopuklukların

ve sebeplerinin iyi teşhis edilebilmesi ve ülkemizin bünyesine uygun bilgili çözümler üretilebilmesi, aktarmacılıktan kaçınılabilmesidir.

1950 – 2020 arası daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır. EK – 1’de, 1950-2020 arasında yıllar itibariyle Ortaöğretim II. Basamak (Lise) öğrencisi sayısının ortaöğretimde 3 temel eğitim türüne – Genel Lise, ME+TE Liseleri ve İmam-Hatip Lisesi – göre dağılımı görülmektedir. 2012 yılına kadar İmam-Hatip okulları (İHO) meslek liseleri kapsamındadır. Bu çalışma amacıyla bütün yıllar için Ortaöğretim Öğrenci Sayıları: ME+TE, İHL ve Genel Lise olarak üç sütun halinde verilmiştir.

Bu Tabloya onar yıllık dönemler itibariyle bakılarak, dünya, Türkiye ve eğitim politika ve uygulamalarının öğrenci dağılımını ve sayılarını ne yönde etkilediği gözlenebilmektedir. Bu nedenle, Cumhuriyet dönemi METE eğitim yönetimi tarihimiz onar yıllık dönemler hâlinde gözden geçirilmektedir.

Meslek eğitimi ve Teknik eğitim alanlarının akademisyenleri teknik öğretmenlik mesleklerinden geldikleri için araştırmaları teknik alanlarda ve güncel eğitim sorunlarına yönelik olmakta, diğer akademisyenler meslek eğitimi tarihini ayrıca araştırmamakta, Bakanlık yöneticileri bu alandaki bilgilerini günün icraatını yapmak üzere kullanmakta, eğitim yönetimini değerlendirici çalışmalar görece olarak az bulunmaktadır. ME ve TE tarihlerimizin (bu nedenle raporun bazı yerlerinde ME+TE kullanılmaktadır), ideolojik olmadan, dünya ve Türkiye bakış açılarına oturtularak kalkınmamız açısından irdelenmesine ihtiyaç vardır. Bunun Derneğimiz tarafından başlatılmasını eğitim ve ME+TE yönetimlerini geliştirmede değerlendirilebileceği için yararlı gördük.

En fazla sorulan sorulardan biri, “tarihimizde üretim ekonomisi ile içiçe kurulmuş ve çok gelişmiş olan meslek eğitiminin ve teknik eğitimin, bugün neden işyeri işlevlerinden ve unvanlarından farklılaşma gösterdiği” oldu. Eğitim yönetimine destek amacıyla, ME ve TE eğitimlerimizin seyri istatistiklere yansımaları ile sınırlanarak incelenirken, bunu sadece eğitimde alınan kararlarla açıklanamadığı görülmüştür. Her dönemin ruhu, dünyadaki politikalar, Türkiye’ye yansımaları ve bunların Türkiye’nin, yönetim, kalkınma, sanayileşme ve eğitim politikaları açısından yönetilmesi Doç. Dr. İlhan Dülger hocamızla danışarak yorumlanmıştır.

1920-2020 ME+TE tarihi, sayılara yansıyan onar yıllık dönemler itibariyle şöyle bir genel seyir izlemiştir:

1920-1930

Dönem: Emperyalizmi yayma amacıyla yürüyen ve büyük hedefi Osmanlı Devleti olan I. Dünya Savaşı'nın içinden emperyalizm tam galip çıkamadı. Parçaladı, ama I. Dünya Savaşı dosyasını kapatmadan, Sevr'le işini bitiremeden çıktı.

Dünya: Çatlakları oluşmuş emperyal idareler yarı-sömürgeciliğe saptılar. Dünyanın umudu Türklerin silkinerek kendine dönme hikâyesindeydi:

Türkiye: 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi kuruldu. Türkiye; B.M.M. ile irade koyan halk olmuştu, Kurtuluş Savaşı ile millet oldu, 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması ile bağımsız ülke oldu, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilânı ile Bağımsız Devlet oldu, 1 Temmuz 1926'da Kabotaj Kanunu ile denizlerine de tam hâkim Egemen Devlet oldu.

Din savaşları, hanedan savaşları bitmek bilmeyen Avrupa'da, "prenslüklerin kendi mezhep/inançlarını tanımlamalarına" dayanan ulus-devletler/devlet-uluslar oluşturma fikri 1648'de Batı Avrupa'da imzalanan Westphalia Antlaşmaları ile ortaya çıktı. Buna, Amerika'nın keşfiyle ortaya çıkan gasp ve sömürgeci yeni kent-soyul/burjuva "sermaye sahiplerinin kendilerine güvenli sınırlar çizme" arayışları eklendi. Gümrüklü giriş-çıkışlarla toprak sınırları içinde egemen modern ulus-devletler düzenine geçiş süreci başladı, halen devam etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti, bağımsız yaşamak isteyen halkın iradesi ile kurulan daha modern bir modeldir. Ne bir mezhebe dayanır, ne de sermayedarlara, ne de sömürgelelerden gelen gelirlere... Türkiye Cumhuriyeti tarih bilincine ve devlet geleneğinin ihyasına dayanır. Millet kendi çalışıp devletini kendi yaşatacaktır. Sermayesiz yola çıkacak dünya halklarına Türk modeli yol gösterici oldu ve 20 yıl içinde modern imparatorluklar yıkıldı.

Mustafa Kemâl 1927'de "Nutuk" ile millete, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, Türk Milletine ve dünyaya hesabını verdi. 1920-1930 döneminin özelliği, kurumları dağılmış hizmetleri toplamak ve özgün modern ulus-devleti işletecek temel reform kanunlarıdır. Bunların başında millî eğitim ilkeleri ve sistemi gelir.

Dağılmış bir imparatorluğun zulümlerden kaçan, vatanın bir parçasında birlikte bir hayat kurmak için çok çeşitli insanların akıp geldiği Anadolu... Hem bir yeni devlet, hem de yeni bir toplum bütünleşmesi oluşuyordu. Gelenlerin çoğu Kurtuluş Savaşından bu toprakların insanının hikâyesini yazarak çıktıkları için yeni şartlara da sahip çıkma eğilimindeydiler. Ama Sultanlığı bilirken önlerinde Cumhuriyeti bulanlar, Halifeliği bilirken laikliği bulanlar, yavaş bir evrim beklerken hızlı modernleşme bulanlardan şaşkın ve hazımsız olanlar da vardı. En üst mevkilerde bulunan bazılarından en sıradan halka kadar bu yeni hayatın anlaşılması için destek ve zaman gerekiyordu.

Düzeni tesis edecek olanlar, aşama aşama halkı hazırlayıp katılıma davet etmeliydiler. Oysa egemenliğin halkın olduğu bir düzene hızla geçilmişti. Toplumda ayrıcalıklı sınıflar olmadığı gibi, oluşması da istenmiyordu. Atatürk, Türk toplumunun eski kurultay ve seçim geleneklerine, İslâm'ın şûra geleneğine sahip bu halka güvendi. Onun için Türkiye, seçme hakkını herkes için eşit ve birden kabûl ederek işe başladı. Seçilme hakkı da öyle... Halkın doğru anlaması ve huzurlu yaşaması için burada en büyük görev eğitime düşecekti. Eğitimciler yeni hayatın örnek kişileri olmayı benimseyerek terbiye ve saygı ile her yaştan insanın sorularına cevaba koştular.

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalarla 1920-1930 Dönemi

1920-1930 Giriş Özeti: 1838 Baltalimanı Anlaşması (İngilizlerle Serbest Ticaret Anlaşması) Ahi Birlikleri ve Loncaların kaldırılmasını kabûl ettiği için, 19. yüzyılda meslek eğitimi gelenekle yürüyen ustaların gayretine kalmış, savaşlarda zanaatkârların da şehit olması yetişmiş insan sayımızı azaltmıştı.

Yüksek ahlâk üzerine meslek eğitimi, meslek eğitimi üzerine yüksek ahlâklı hizmet, üretim, savunma ve iki devleti yükselten ahîlik, bir ahîler şehri olan Ankara'yı başkent yapan Cumhuriyet, eğitim politikalarında ME+TE ile Genel Eğitimi birbirini besler bir dengede kurdu. İlke: Her tür okulda, okulun amaçlarına uygun oranlarda kültür, beceri-meslek ve fen müfredatı dengesi bulunur. Hızla meslek okullarının geri kazanılması atılımı başladı.

1918 Gençliği: Mustafa Kemal'in, 1918 yılı Mayıs ayında, bir fotoğrafın üzerine kendi el yazısıyla yazdıkları; "Her şeye rağmen muhakkak bir nûra doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuvvet, yalnız aziz memleket ve milletim hakkındaki payansız muhabbetim değil; bu günün karanlıkları, ahlâksızlıkları, şarlatanlıkları içinde sırf vatan ve hakikat aşkıyla ziya serpmeye ve aramağa çalışan bir gençlik gördüğümündür."

1919 Türk Tarih Bilinci Bildirisi: 1873'te başlatılan Türklerin büyük tarihini yok sayma Psikolojik Savaşı'na son verme iradesi, **27 Aralık 1919**'da Mustafa Kemal'in Ankara'ya ayak bastığı gün yabancı güçlere karşı söylediği cümlelerdeki **Türk Tarih Şuûru Bildirisi** ile ortaya kondu. Yarım asır sonra 1923'te Türkiye Cumhuriyet'nin kurulması ile Türkiye tarafından bitirildi. Türkiye "tarih bilinci" üzerinde kuruldu.

1920 B.M.M.'nin Açılması ve Eğitim Gündemi: 23 Nisan 1920'de açılan Büyük Millet Meclisi (B.M.M.) Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması yanında geleceğin özgün ulus-devlet kuruluşu tarzının konularıyla ilgilidir.

Osmanlıdan Cumhuriyete birçok alanda Amelî Çırac Okullarından Mühendishanelere kadar meslek okulu devretmiştir. 1920'den itibaren müfredatı oluşturmak, okul ve öğretmen sayılarını arttırmak ve devreden okulları Cumhuriyet okuluna çevirmekle başlayan ve eğitim çağ nüfuslarının eğitim-öğretimle buluşturulmasının mücadelesi başlamıştır.

TBMM'nin açılışından hemen sonra, 6 Mayıs 1920'de **Maarif Vekilliği** adı ile yeni bir teşkilât kurularak, eğitimin "millî bir sistem"e göre ele alınması kabûl edilmiştir. 25 Kasım 1920'de Meclis'te alınan bir kararla öğretmen ve öğrencilerin askerlik yükümlülükleri ertelenmiştir. Meclis, eğitim ve öğretimin yeniden teşkilatlandırılması, müfredatların yeniden oluşturulması ve özellikle de öğretmen yetiştirilmesi meselelerinde önemli gayretler göstermiştir. Büyük Millet Meclisi, eğitim ve öğretimin yeniden teşkilatlandırılması, müfredatların yeniden oluşturulması ve özellikle de öğretmen yetiştirilmesi meselelerinde önemli gayretler göstermiştir. Ziraat mekteplerinin canlandırılması, savaş yıllarında devam eden salgın hastalıkların önünün alınması için Hıfz-ı Sıhha Mekteplerinin açılmasına öncelik verildi.

1920 Cumhuriyet Öğretmeninin Doğuşu: 23 Nisan 1920'de yeni kurulan B.M.M. bir kısmı muallimeler tarafından savaş yıllarında açık tutulan mekteplerin yanında diğer mektepler de açılınsınlar diye muallimleri askerlikten muaf tuttu. Savaşta okullar kapanmadı. Muallime ve muallimeler, gündüzleri çocukları, askere alınmayan gençleri ve kızları toplayıp eğitim yaptılar, onlara üretici işler öğrettiler, geceleri de çoğunluğu gönüllü

çalışan kadınların sürekli gittikleri cephaneye erzak hazırlama işleri ile hasta ve yaralı bakımında ve aşılama gönüllü olarak çalıştılar, evlere iş dağıtıp, bilmeyenlere iş öğretip iş topladılar. Her öğretmenin aynı zamanda bir iş öğretmeni olması geleneği böyle başladı. Maaşlar ya yarım yollanıyor, ya da 6 ay - 8 ay hiç gelmeyip sonra toplu gönderiliyordu. Muallim ve muallimeler mektepleri günü gününe devam ettirdiler. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilânı, mekteplerde bayrak yapımı, müsamereler hazırlamak ve türkülerle yollara dökülmek şeklinde kutlandı. O kutlama gelenek haline geldi.

Kimsesiz Kalan Çocukların Eğitimi: Kâzım Karabekir Paşa'nın meslek eğitimiyle insanın hayatını kurtarma hareketi 1918'den beri devam ediyordu. 1918- 1922 arası savaşlarda, Kazım Karabekir Paşa'nın misyonerlerin çocuk hırsızlığından korumak için kurduğu **Yetimler Kasabası** ve **Yetim ve Öksüz Yurtları** birçok Müslüman çocuğu kurtarmış, kiliselerin de gelip kayıp çocuklarını bulmalarını sağlamıştı. Yetim ve Öksüz Yurtları on binlerce çocuğu **Mekâtib-i İptidaiyye, Gürbüz Sanayi Mektepleri, Sanayi-i Nefise Mektepleri** ve **Ziraat Dersleri** hizmetleri ile kabiliyetlerine uygun eğitimlerle hayata hazırladılar. **Yetim ve Öksüzler Yurtları** her köyden en az iki genci köylerine dönüp bu meslekleri öğretmeye yönelterek **"köy enstitüleri"nin temelini attılar.** Cumhuriyet'in ilk işlerinden biri, bu hizmeti devam ettirmek için **Köy Yatı Mektepleri** ve **Şehir Yatı Mektepleri** açarak kimsesiz çocukları himaye altına almak ve onlara Cumhuriyet Millî Eğitimiyle birer üretici meslek kazandırmakla meşgul olmak oldu.

15-21 Temmuz 1921, I. Maarif Kongresi: I. Maarif Kongresi, Maarif Vekilliği'nce 15-21 Temmuz 1921'de, Ankara'da, Misak-ı Millî Sınırları içindeki okul ve öğrenci mevcudunu tespit etmek ve eğitime millî bir yön vermek üzere toplanmıştır.

Kongre, kurulmasına çalışılan yeni Devlet'in eğitim felsefesinin temelleri ortaya konmuştur. I. Maarif Kongresi, 15-21 Temmuz 1921'de okul ve öğrenci mevcudunu tespit etmek ve eğitime millî bir yön vermek üzere toplanmıştır. Mustafa Kemal Paşa, 16 Temmuz 1921 günü cepheden gelerek Kongre'yi açmıştır. Konuşmasında, daha önceki iki İnönü savaşı ve başlamak üzere olan Sakarya savaşını kastederek, "Üçüncü Yunan taarruzunun en ateşli zamanında muallim ordusu gelecek vazifesiyle meşgul bulunuyor. Bu asil ve yüce örnek Türk tarihinin benzeri ender bulunan kıymetli hatıralarından biri olacaktır" demiştir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman intikal edecek "Kültür Felsefesi ve Politikası" ile "Eğitim ve Meslek Eğitimi Felsefesi" belirlenmiştir.

Türkiye Kültür Felsefesi ve Politikası: 1921'de I. Maarif Kongresi'nde Mustafa Kemâl; "Bir millî terbiye programından bahsederken, eski devrin aslı olmayan rivayetlerinden ve yaradılış özelliklerimizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, millî seciyemiz (özkişiliğimiz, karakterimiz) ve tarihimizle mütenasip bir kültür kastediyorum. Çünkü millî dehamızın tam ortaya çıkabilmesi ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir. İtinatsız alınan bir yabancı kültürü, şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin tahrip edici neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür zeminle mütenasiptir. O zemin milletin seciyesidir (özkişiliğidir)." Kongre'nin kabûl ettiği bu kültür felsefesi, yeni Türk Devleti'nin bağımsız ve kendi özünden yükselen özgün kültür tasavvurunun millî ve bilimsel çizgisini belirlemektedir. Eğitim felsefesi bu kültür felsefesi üzerine oturmuştur.

Türkiye'nin Eğitim Felsefesi ve Meslek Eğitimi Felsefesi: 15-21 Temmuz 1921'de I. Maarif Kongresi, yeni kurulacak Devlet'in eğitim felsefesinin temellerini atmıştır. Hazırlanacak eğitim müfredatı; Türk Milletinin toplumsal ve hayatî ihtiyaçları ile çağın gereklerine uygun olmalıdır. Eğitim felsefesi; millîdir, gerçekçidir, aklîdir, ilim ve fennin gösterdiği yolda ilerlemecidir.

Varoluş savaşımızın öğrettiği ders: “Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa varlığı ile, hakkı ile, birliği ile çelişen bütün yabancı unsurlarla mücadele lüzumu ve millî düşünceleri tam bir imanla her karşı fikre karşı şiddetle ve fedakârane savunma gereği telkin edilmelidir...”

- Okulların açık tutulması ve iyi idare edilmesi,
- Çocukları hayatta başarılı kılacak kabiliyette yetiştirmek için bir millî terbiye programının vücuda getirilmesi,
- Dört sene olan ilköğretimin beş yıla çıkarılması; bu zamana kadar uygulanan ilköğretim programlarının uygulamaya müsait olmaması sebebiyle yeniden düzenlenmesi,
- Köy ve kentlerin ihtiyaçlarının farklı olması sebebiyle ilkokul programlarının ayrı ayrı hazırlanması,
- İlk, ortaokul ve idadîlerde öğretimin sadeleştirilmesi, derslerin uygulamalı hale getirilmesi, tüm okullarda beceri eğitimi bulunması ve yörelere göre çeşitlendirilmesi,
- Meslek derslerinin ilkokullarda bütünüyle öğretilmesi mümkün olmadığı için, sanat ve bir iş edinmek için her yerde kabiliyetlerin esas olduğu okullar bulunması,
- Kız okullarında sanat ve bir iş edinmek için eğitim yanında kızların ev kadını olabilmeleri için gerekli olan kullanışlı bilgilerinin verilmesi,
- Halk eğitiminde yüksek programlar yerine halk için gerekli olan dil, din ve hesap dersleri okutulması.
- Anadolu'nun yine bir zanaat merkezi yapılması; halkın geçimini yükseltecek ve ıslah edecek nazarî (kuramsal) ve amelî (uygulama) bilgisini vermenin hedef alınması.

Köy Kalkınması: Maarif Kongresi'den sonra, Mustafa Kemâl ve Maarif Vekilliği, köyün eğitimini “muhtar-öğretmen-imam” üçgeninde uyumlu işbirliği ilkesine oturtular. Maarif'in öncelikli hedefi, millet bilinci ile ülkenin üretici gücünü yetiştirmek oldu. B.M.M.'ye 1 Mart 1922 konuşması ile Mustafa Kemâl, I. Maarif Kongresi'yle belirlenen ilkokulun görevini özetleyerek iletti: “Genel olarak herkese bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafî, tarihî ve dinî ve ahlâkî malûmat vermek ve dört işlemi öğretmek Maarif Programımızın en ilk hedefidir.”

Meslek Eğitimi Sistemimizin Temeli Şöyle Atıldı: İlkokulda iş dersleri bulunur; ilkokul üstü bütün okullar okul türünün amacına uygun ağırlıklarda hem 1) kültür, hem 2) fen-matematik, hem de 3) meslek kazandıran okullardır. Aynı zamanda aileler 7-9 yaş çocuklarını birçok sanat ve zanaatta çıraklığa başlatıp parmaklarının işlemeye yatkın gelişmesine önem verir, kızlara büyükleri yanında yün hazırlama, kilim ve bez dokuma, el işleme, iğne ve tığ oyası, hamur işi ve musîkî aleti çalma öğretilir. Evde ve çevrede hüner ve meslek öğrenme devam ettirilirken, her okul da çevreye uygun iş ve beceri öğretmekte sorumluluk almalıdır.

B.M.M.'nin İlkokul ve Meslek Eğitimi Önceliği: B.M.M. 1921 yılında eğitim yatırımları için 190.000 Lira ayırmıştı. Mustafa Kemâl'in 1 Mart 1922 Meclis Malî Yılı Açış Konuşmasında bunun hesabını verirken; “Bu parayla, 134 Erkek İlkokulu, 30 Kız İlkokulu, 3 Erkek Öğretmenlik Meslek Okulu, 1 Kız Öğretmenlik Meslek Okulu, 10 Sanayi Mektebi, 2 Çırak Okulu, 5 Erkek Lisesi, 3 Kız Lisesi yaptık,” diyordu. Mustafa Kemâl; “Memleketimizin bir ziraat memleketi olduğu göz önüne alınırsa bizim başlıca kuvvet ve servet dayanağımızın eli işleyen insan ve toprak olduğu ortaya çıkar. Türkiye'nin sahib-i hakikîsi ve efendisi, hakikî müstahsil olan köylüdür,” diyor, 1922'de B.M.M.'den bir **Ziraat Mektepleri Kanunu** istiyordu. Yeni Meclis'in ziraat meslek

eğitimini güçlendirme konusunu 1922’de çıkardığı 254 sayılı Kanunla hükme bağladı. 12 yerde **Orta Ziraat Okulları** açıldı. Bu okulların idaresi ve malî desteği Ziraat Bankası’na sağlanacak, eğitim şekli ve programları ziraatin bağlı olduğu İktisat Vekâleti’nce denetlenecekti. Okullar iki yıl içinde Ankara, Bursa, Adana, Konya, Kastamonu, Erzurum, Çorum, Erzincan, Edirne, İzmir, Sivas ve Balıkesir/Kepsut’ta kuruldu. Tarımda makineleşme başlatıldı; Ankara ve Adana’da ilkokul mezunlarını kabul eden üç yıllık **Ziraat Makinist Okulları** açıldı.

1923 Türkiye İktisat Kongresi, Meslek Eğitimi Talebi ve Lozan Antlaşması

Sakarya Meydan Muharebesi’nden sonra 9 Eylül 1922’de düşman İzmir’den denize dökülerek askerî zafer elde edilmişti. 19 Eylül 1921’de kabul edilen bir kanunla Mustafa Kemâl Paşa’ya Mareşallik rütbesi ve Gazilik unvanı verildi. 20 Kasım 1922’de başlayan zorlu Lozan müzakerelerinde siyasî bağımsızlık kesinleşti, ama Britanya İmparatorluğu ve Fransız Cumhuriyeti’nin Osmanlı Devleti’ndeki kapitülasyonlarla iktisadî bağımlılığı devam ettirme mücadeleleri devam ediyordu. (Etraflarında 12 adalar kozuyla İtalya Krallığı, Japon İmparatorluğu, Yunanistan Krallığı, Romanya Krallığı ve Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı masada ve İngiltere’nin yedeği gözlemci ABD’nin bulunuyordu.) Türkiye’nin ekonomi politikasını ilân edecek I. Türkiye İktisat Kongresi 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir’de toplandı; ekonomideki her kesimi temsil eden 1135 temsilci amele birlikleri, ahî esnaf, tüccarlar, çiftçiler, imalâtçılar...

İktisat Kongresi’ne, 1921 Maarif Kongresi’ndeki gibi her kesim, her kademe eğitimde meslek eğitimi talebiyle gelmişti. 1921’de başlayan her çeşit meslek eğitimi çabaları devam ediyor, savaşta kaybedilen sanatkârların yerine yenilerinin yetişmesi için meslek eğitiminin arttırılması isteniyordu. Çiftçiler ile savaş sırasında yaşanan kıtlıklar ağırlığını hissettirdi, en fazla ziraat konuşuldu. **“Her tür meslek eğitiminin arttırılması”** yanında her livada, yakın köyler için açılacak **“yatılı mekteplerde amelî ve nazarî ziraat dersleri,”** **“kışla ve askerî talimgâhlarda amelî ziraat eğitimi** yapılması, köylülere yeni ziraat usûllerini öğreten kitap ve dergilerin ücretsiz dağıtılması, ziraatla ilgili konuşmalarla köylünün bilgilendirilmesi kararlaştırıldı. Osmanlı’dan gelen ziraat eğitimini tamamlamak üzere Kongre **“âli tahsil için bir yüksek ziraat mektebi”** açılmasını karara bağladı.

Kongre sonundaki 'Misak-i İktisadî' (İktisadî Sözleşme) ile İzmir’den Lozan’a verilen mesaj **“bağımsız liberal ekonomi”**dir; uygulamasının Türk kamuculuk ilkesi ve devlet-halk işbirliği ile başlayabileceği göz önünde tutulmuştu. Türkiye İktisat Kongresi’nin bu politikası ile kapitülasyonların kaldırılması ve kabotaj hakkının (kıyı ve liman hâkimiyetinin) 20 Nisan 1926 tarihinde Türkiye’ye geçmesi kabul edildi. Millî ekonomiye geçiş için bir ara- dönem zarureti çıkmıştı. Ekonomik bağımsızlık; Osmanlı borçlarının ödenmesi, savaş tahribatını giderme masraflarına başlanması, emperyalizmin yeni borçlandırmalarına karşı durulmasını gerekiyordu. Yüz yıl kapitülasyonların ortaklığını yaparak ticareti ellerinde bulunduran azınlıkların Türkiye’de ortak faaliyetlerde yavaşlık söz konusuydu. Sonuçta, iddia edildiğinin aksine, serbest piyasa ile bir gelişme elde edilemeyecekti.

1923’te Ankara’da Türkiye Cumhuriyeti’nin İlânının Hikâyesi: Lozan müzakereleri (20 Kasım 1922 - 24 Temmuz 1923) sırasında Türkiye’deki devletin yapısı ve başkenti merak ediliyordu. Bir yandan da, Boğazları ve İstanbul’u uluslararası bir idareye bağlama umudundaki İngiltere 1918’de buralarda başlattığı hukuksuz işgali devam ettiriyordu; Türklerin 9 Eylül’de İzmir’i işgalden kurtardıkları gün askerlerini Çanakkale’ye kaydırды. Türk orduları yorgun olduğu halde, 23 Eylül 1922’de, Çanakkale’de Müttefiklerin **“Tarafsız Bölge”** ilân ettikleri yere gelip Erenköy’ü işgal ettiler. Türkiye, diplomasi ile Müslümanların, Hindistan’ın ve Rusya’nın desteğini sağladı. İngilizler ise sömürgeleri dâhil hiçbir yerden destek bulamadılar. Bunun üzerine Mareşal

Mustafa Kemâl'e mütareke teklif edildi. 11 Ekim 1922'de Mudanya Mütarekesi ile Yunan işgali altında bulunan Doğu Trakya kurtarıldı. Ancak, Lozan sonuçlanıncaya kadar Boğazlar ve İstanbul işgal altında kalacaktı. 4 Kasım 1922'de Saray Hükûmeti istifa etti. Bunun üzerine asker-sivil İstanbul'un idaresini ele geçirme çalışmasını başlattılar.

Gazi Mustafa Kemâl, 16 Ocak 1923'te Türk basınının temsilcilerini İzmit'te gizli bir görüşmeye davet etti. **Bir başkent; aydınlarının ve savunmasının ülke coğrafyasının her yönüne hizmet eristirebildiği stratejik bir noktada bulunmasının önemini ve hâdiselerin bir yeri merkez yapmasının özelliğini** anlattı. Gazeteciler adım adım Ankara'yı Türkiye'nin merkezi kılmaya başladılar. (O görüşmenin tutanakları 1929 yılında yayınlandı.)

Lozan'da 24 Temmuz 1923'te Müttefiklere, Andlaşma'nın Büyük Millet Meclisi'nden onaylanmasından itibaren 6 hafta içinde İstanbul'dan çekilmeyi kabul ettirerek imzalanmasıyla, tanınmış dünya gazetelerinin Ankara'ya akını başladı. Gazi Mustafa Kemâl Atatürk 27 Eylül 1923'te, I. Dünya Savaşı'ndaki müttefikimiz Avusturya'nın bir gazetesine verdiği mülâkatın sonunda, "Yeni Türkiye'nin payitahtı meselesine gelince, bunun cevabı kendiliğinden zâhir olur: **Ankara, Türkiye Cumhuriyeti'nin payitahtıdır,**" dedi. "Cumhuriyet" ve "Ankara" kesin haberleri dünyada top gibi patladı.

Mareşal ve Gazi Mustafa Kemâl, İstanbul'u geri getiren onay Meclis'ten geçmeden, devlet konusunda hiçbir harekette bulunmadı. T.B.M.M. Lozan Andlaşması'nı 23 Ağustos 1923'te onayladı. 2 Ekim 1923'te İtilâf kuvvetler Türk bayrağını selâmlayarak İstanbul'u teslim ettiler. 6 Ekim 1923'te 3. Kolordu birlikleri halkın coşkusu arasında İstanbul'a girdiler.

29 Ekim 1923'te, Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti ilân edildi. Lozan Andlaşması, tarafların Meclislerinde onaylarından sonra 6 Ağustos 1924 tarihinde yürürlüğe girdi.

Ankara'nın başkent oluşu konusunda Gazi Mustafa Kemâl, gazeteci Yunus Nadi'ye verdiği mülâkatta, "**Niçin Ankara?**" sorusuna cevabında Anadolu'yla ilgili önemli bir manevî bağa değinir. "Sivas Kongresi'nden sonra nihayet Ankara'da durdum ve memleket işlerini milletin arzusu veçhile sevk ve idare etmek için başka yere gitmeye lüzum hissetmedim... Ankara'ya kıymet ilâve eden bir başka yön daha vardır: En acı ve felâketli günlerde millet her taraftan zehirlenirken, Ankara hakikî kurtuluşa yönelik teşebbüsleri hakkındaki iman ve güvenini bir an dahî sarsmamıştır. 27 Aralık 1919'da Ankara'ya kabûl olduğum o gün, sadece milletin bir ferdiydim, hiçbir yetkim ve unvanım yoktu. Ankara şehrinin Dikmen Tepesine kadar bütün sahrayı doldurmuş ihtiyar, kadın, çocuk ve atlı veya silâhlı seymen taburları "kızılcağün" ilân etmişler beni karşılıyorlardı.

"Bu harekette, halkın tarihiyle tekâmül ettirdiği öz-kişiliğin yeri var... Ben Ankara'yı coğrafya kitabından ziyade, Anadolu Selçuklularının inkısamından sonraki tarih kitaplarından okudum. Gördüm ki, Anadolu'da teşekkül eden küçük beylik hükûmetlerinin isimleri arasında bir esnaf dervişler hükûmeti olarak 'Ankara Ahî Cumhuriyeti' var. Tarih sayfalarının bana bir cumhuriyet merkezi olarak tanıttığı Ankara'ya ilk defa ayak bastığım o gün de gördüm ki, aradan geçen asırlara rağmen, Ankara'da halâ o cumhuriyet kabiliyeti devam ediyor. Türkiye'nin hemen bütün bölgelerini gördüğüm için hükmettim ki, 14. Yüzyılda Anadolu'da adları cumhuriyet olmayan yerlere de yayılmış bu ruhla oraların bugünkü halkı da aynı kabiliyetten asla uzak değildir... Beni Türkiye'nin en münasip merkezinin Ankara olabileceğini düşünmeye sevk eden ilk vesile çok eskidir ve fennîdir." (bilimseldir).

1923 "Esnaf Destanı": Bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin ilânının yeni devleti yaşatacak hayat kaynaklarına şekil vermek olduğunu bilen Ziya Gökalp, Türkiye'ye güzel

bir armağan hazırlamıştı. Bu topraklarda Anadolu Selçukluları Devleti’ni, Ankara Ahî Cumhuriyeti’ni, Osmanlı Devleti’ni kuran ahîlik üretim teşkilatlanma tarzının yeni Türkiye Cumhuriyeti’ne miras olarak geçmekte olduğunu muştuluyordu. 1200’lü yıllardan bugüne dünyada halen aşılamamış bir sanayi düzenlemesini atalarımızın geliştirmiş olduğunu hatırlatıyor ve tarihten süzülüp gelen bu mirası canlandırmamızı öneren zanaatkâr, sanatkâr, sanayici, “*Esnafın Destanı*”nı yazıp okuyordu.

1923’te 1924 Anayasası Hazırlığı: Lozan Andlaşması’nın imzalanmasıyla, savaş ve kurtuluş dönemi anayasası olan 1920 Anayasası’nın işlevi sona ermişti. Lozan’la yavaş iktisadî gevşetme yanında Kuruluş’un Anayasası olacak Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu (1924) hazırlığı sırasındaki şu görüşme, Türk ekonomisinde dikkatle yönetilecek bir geçiş dönemi zorunluluğunu ifade eder:

Tarihçi Cemal Kutay, İktisat Vekili Celâl Bayar’dan dinlediği bir hatırayı nakleder. “1924 yılında Anayasa hazırlık çalışmaları yapılırken, uzun süre İttihat ve Terakkî’nin genel sekreterliğini yapan Mithat Şükrü (Bleda) ile Ahî Mehmet Ali Şevki Baba Ankara’ya gelerek eski İttihatçı Mahmut Celâl (Bayar) Bey’i bulurlar. Yeni Türk Devleti’nin sağlam temeller üzerinde kurulması için üretim ve ticarete Ahîlik Düzeninin hâkim kılınmasının lüzumunu ve gerekçelerini anlatırlar. Mustafa Kemâl Paşa nezdinde yardımcı olmasını rica ederler. Celâl Bey konuyu aynen Mustafa Kemâl’e anlatır. Gazi; “Biliyorum Celâl Bey. Çok haklılar. Öyle bir Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu ile Türkiye çok ilerler, hızla kalkınır, biliyorum... Ama şimdi mateessüf zamanı değil. Evvela, Avrupalı müttefiklerle meselelerimizi çözmeliyiz. Türkiye’yi tam istiklâline kavuşturalım; ekonomimizi ve maliyemizi Avrupalıların tahakkümünde kurtaralım. Şimdi getirdiğin tavsiyeye göre Anayasamızda Ahî İktisat Sistemini benimsersek, kapitalizme zıt bir sistem yüzünden dünyayı bize zehir ederler... Sen arkadaşlarının tekliflerini sakla, Ahî sistemini daha çok incelettir. Zamanı gelince biz güçlenerek uygulayacak duruma ulaştınca ele alırsın,” demiştir. Bu ifade, Mustafa Kemâl’in ülkenin tam bağımsızlık için nasıl bir darboğazdan geçmek zorunda olduğunu, ekonomide tekrar tuzağa düşmeme stratejisini geniş bilgiyle kurduğunu ve uygulamasında ne kadar ketum ve tedbirli bir devlet adamı olduğunu gösterir.

Bu görüşmeyi izleyen bağımsız ekonomiye geçiş çalışması yıllarında meslek eğitimine öncelik verildi, 1927 Teşvik-i Sanayi Kanunu’nda küçük sanayi ve esnaf dikkate alındı. 1929 Büyük Dünya Buhranı yıllarında 1930 Türkiye Sanayi Kongresi yapıldı. Ekonominin sadece piyasa güçlerinin yönlendirilmesine bırakılmaması, karma ekonominin millî çıkarlara göre yönlendirilmesi için gerekli bilgileri hazırlayacak bir bilgi düzeni kurulması, politika kararlarını geliştirecek ve piyasaya gerekli yönlendirmeyi yapacak bir kurumun bulunması, etkilenecek kesimlerin karar ve uygulamaları etkileme kanallarının kurulması lüzumu kabûl edildi. Büyük kamu Sanayii Planları uygulamaya geçerken esnaf, zanaatkâr, küçük sanayi ile işbölümü ve işbirliği düzenleri de devreye sokuldu.

1923’te Osmanlı’dan Devralınan Okullar, Öğretmenler: Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti sınırları içine düşen yerlerde devralınan modern eğitim altyapısı olarak **4894 ilkokul** ve hayatta kalan **10.238 ilkokul öğretmeni** bulunuyordu. **64 meslek okulu** ve hayatta kalan **583 meslek öğretmeni** ile hayatta kalan **6547 meslek öğrencisi** vardı. **72 ortaokul** ve hayatta kalan **796 ortaokul öğretmeni**, **23 sultanî/lise** ve hayatta kalan **513 lise öğretmeni** ile hayatta kalan **1241 lise öğrencisi**, **1 Dar-ül Funûn** (üniversite) bulunuyor, yüksek meslek eğitimi Dar-ül Fünûn’da, Askerî Tıbbiye’de, Askerî Mühendishanelerde devam ediyordu. Geleneksel eğitimden devredenler ise, her mahallede ve köyde bulunan sıbyan mektepleri, 195 medrese, yüzlerce gezici köy medresesi, ayrıca, müfredatına müsbet bilimleri de dâhil etmiş **29 modern medresedir**.

3 Mart 1924'te çıkan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile bütün geleneksel okullar kapatıldı. Bütün okullardaki eğitim görevleri Maarif Vekâletine devredildi. MEB düzenine uymayan Yabancı Okulları kapatılacaktı. Kanun maddesi gereği İmam-Hatip yetiştirme kursları ve bir de İlahiyat Fakültesi açıldı.

1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu: 1924 Anayasası hazırlığı sırasında temel kurumlarla ilgili ilkeleri belirince bazı Kanunlar önce elikle çıkarıldı. Ulus-Devletlerin özelliği, eğitimi kamu ilkelerine bağlamak ve zorunlu eğitimin herkese devlet tarafından kamu okullarında parasız olarak verilmesi, 3 Mart 1924'tarihinde Tevhid-i Tedrisat (Eğitim Birliği) Kanunu ile yasalaştı. Eğitim Birliği, eğitimde felsefe birliği ve eğitim sisteminin yönetimi kurallarını ve diploma/icazet verme yetkisini kapsar.

MADDE 1 - Türkiye dâhilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedsriye Maarif Vekâletine merbuttur.

MADDE 2 - Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekâletine devir ve raptedilmiştir.

MADDE 3 - Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekâtip ve medarise tahsis olunan mebalîğ Maarif bütçesine nakledilecektir.

MADDE 4 - Maarif Vekâleti yüksek diniyat mütehasısları yetiştirilmek üzere Dar'ül-fünunda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir.

MADDE 5 - Bu Kanun'un neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile müştegil olup şimdiye kadar Müdafaa-i Milliye'ye merbut olan askerî rüşti ve idadilerle Sıhhiye Vekâletine merbut olan dar'ül-eytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleri ile beraber Maarif Vekâletine raptolunmuştur. Mezkûr rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları âtiyen ait olduğu Vekâletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nispetlerini muhafaza edecektir. (Ek Fıkra:637-22.4.1341) Mekteb-i Harbiye 'den menşe teşkil eden askerî liseler bütçe ve kadrolariyle Müdafaa-i Milliye Vekâletine devrolunmuştur.

Osmanlı Devleti'nde eğitim **birbirine kapalı üç ayrı kanalda** (1. bütün dinlerin kendi dinî eğitim teşkilâtları; 2. Osmanlı resmî eğitim sistemi ve 3. kapitülasyonların her birinin yabancı misyoner eğitim teşkilâtları) ayrı ayrı felsefelerle yürümesi kaldırıldı. Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu'nuyla, Türkiye sınırları içindeki okulların hepsini birden eğitimde tek mercii olan Maarif Vekâleti'ne bağlandı.

- a. Azınlık Okulları:** Lozan Antlaşması hükmü ile Türkiye'nin devlet kurallarına tabi olarak Osmanlı Devleti'nde sahip oldukları dil, kültür ve din eğitimi haklarını devam ettirirler.
- b. Yabancı Misyoner Okulları:** Kapitülasyonlar kaldırılmıştır; öyleyse, yabancı misyoner okulları Maarif Vekâleti'nin kurallarına bağlı olmayı kabûl ederlerse kalacak, etmezlerse kapanacaklardır.
- c. Askerlik Meslek Eğitimi:** Askerî okullar önce **Maarif Vekâleti'**ne sonra tekrar **Millî Müdafaa Vekâleti'**ne bağlanarak Öğretim Birliği Yasası'ndan ayrılmışlardır.
- d. İmam-Hatip Meslek Eğitimi:** Eğitim Birliği Yasası uyarınca, 1. Maddeye göre müfredatta **din derslerini**, 4. Maddeye göre **İmam-Hatip Okulları** ve **İlahiyat Fakültesi** kurmayı Maarif kendi üzerine almıştır. Dinî eğitim kavramı kalkmış, ancak din eğitimi ve din öğretimi kavramları açık olarak tanımlanmadığı için, devam etmekte olan din derslerinin amacı açık şekilde belirmemiştir.

Dinî eğitim kanalının, Maarif'e devredilip kapatılmakla bitmiş bir konu olmadığı, din öğretimi eğitiminin tevhid edilmiş müfredat içinde birlikte verilmesi gerektiği henüz lâikliğin ilân edilmediği ilk yıllarda da, lâik dönemde de biliniyordu.

Tevhid edilmiş/birleştirilmiş tek müfredatta hem fen, hem kültür ve din eğitim-öğretiminin yapılması mecburiyetinin sebebi; diğer laik/seküler ülkelerde hem kendi kendini, hem de cemaatini yöneten ayrı bir ruhban sınıfı ve teşkilâtı bulunması, Türkiye'de bulunmamasıydı. Tanzimat Döneminde dinî eğitim yapan medreseler yanına fennî eğitim yapan devlet okulları açılınca, din ile feni zıt kabul eden bir görüş ortaya çıkmaya başlamıştı. Oysa, İslâm zaten bütün dinleri kabul ederek ve saygı göstererek lâik bir tutuma sahipti ve din için aklın kullanılması ve ilimin geliştirilmesi dinin önceliği idi. İslâm dini bilimi dışlamayan ender bir din. Nitekim devletin açtığı okullara da din dersleri getirilmişti.

Atatürk, "Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu" çıkararak, oluşmaya başlamış bu zıtlık anlayışını gidermeyi hedefledi. Yani, her kademedeki bütün okullarda, kültür, din ve fen ilimlerinin birlikte okutulmasını ve yabancı dilin de aynı okulda öğretilmesini sağlamak istiyordu. Tevhid'in anlamı budur; diğer eğitim sistemlerini atıp teke indirmek değildir.

Avrupa'da ruhban kadro her kademe din eğitimini ve her tür din hizmetini ayrıca paralel bir sistemle zaten yapıyordu. O ülkelere laiklik/ sekülerlik geldikten sonra, bu defa kamu eğitim sisteminden ayrı özerk bir kanal olarak devam etti ve bireylerin talebine göre dinî eğitime ve hizmetlerine devam etti. İslâm ise, dinin kabulünde de, ibadetlerde de, birey hürriyetine dayalı bir din olduğu için din hizmetlilerinin cemaati yönetme yetkileri yoktur. Cami imamları cemaatin ihtiyaç gösterdiği danışma hizmetlerini yapar, cami işlevlerini yerine getirirler. Mahalle/sıbyan mekteplerini halk kendi açıp hoca tutar veya bu iş gönüllü vakıflar tarafından yapılır. Medreseler ise vakıfların desteğiyle, bağımsız, fen dersleri okutulsa da dinî ilimlere insan yetiştirir; yetiştirdiği öğrencinin hangi seviyede din veya eğitim hizmeti verebileceğine dair şahadetnameyi ve icazeti hocası veriyor. Şer'îye ve Evkaf Vekâleti ve Özel Vakıflar kaldırılınca, din eğitiminin hiçbir düzeyinde resmî veya özel kurumu kalmadı.

Öyleyse, ya devletin devraldığı din eğitimi kurumlarındaki hizmetin kamu tarafından yapılması ya da din eğitimi ve hizmetleri için ayrı bir teşkilât kurulması gerekecekti.

1924 Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) Kur'an Kursları: 3 Mart 1924 tarihinde Şer'îye ve Evkaf Vekâleti'nin kapatıldığı aynı gün, yerine kurulan Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), İslâm dininin inançları, ibadet ve ahlâk esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmekle görevli kurum olarak getirilmiştir. DİB'e; ülke içindeki bütün cami, mescit, tekke ve zaviyelerin yönetimi ile imam, hatip, vaiz, müezzin ve kayyımların (vakıf yöneticisi) ve diğer hizmetlilerin atama ve azil yetkisi verilmiş, İl Müftülükleri buraya bağlanmıştır.

Her mahallede bulunan Sıbyan Mektepleri ile Şer'îyye ve Evkaf Vekâleti ve Özel Vakıflarca yönetilen, sayıları 479 olan medrese ve 18.000 medrese talebesi ve Kur'an'ın okutulup öğretildiği dârülkur'ân okulları da Maarif Vekâleti'ne devredildi. 1926 tarihli Maarif Teşkilât Kanunu ile bu kurumlar tamamen kaldırılmıştır. Ancak dönemin Diyanet İşleri başkanı Rifat Börekçi'nin dârülkur'ânların birer ihtisas okulu olduğu ve bunların başkanlığa bağlı olarak öğretime devam etmesi gerektiği yönündeki görüşü üzerine bu kurumlar Kur'an Kursuna çevrilerek on iki yaş üstü öğrenciler için devamına izin verilmiştir.

İmam, hatip, vaiz gibi din hizmetlilerinin istihdamı ve çalışma hayatları Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlandığı için, din hizmetlisi yetiştiren okulların kapanması Diyanet İşleri Başkanlığı'nı boşlukta bıraktı. Görüldüğü gibi, DİB'in din eğitimi görevi yoktur. Sadece cami hocaları veya imamlarının yanına gelenlere kendi isteğiyle Kur'an öğretmenleri

ve az sayıdaki Kur'an Kursu vardır. Azdır, çünkü Vakıflar kapatıldığı için kadro ve maaş kalkmıştır; devlet de bunu karşılayamamaktadır. 1925 yılında, bir miktar eğitim işi gören tekke ve zaviyelerin kapatılması ile birlikte bunlara dair hususlar da DİB Başkanlığın görev alanından çıkarılmıştır.

1924'te Maarif Vekâleti: Kuruluş yıllarında, Meslek Okullarından hızla sonuç alarak kadroları kurmak amacıyla görevdeki ihtisas sahibi meslektaşlarını kullanmak, alandaki öğretmenlerini sevk etmek ve uygulama eğitimini kendi tesislerinde yaptırmak üzere meslek okullarının çoğu ilgili Bakanlıklar tarafından yürütüldü. Maarif Vekâleti'nin görevi; bütün okullara ortak kültür müfredatını ve derslerini götürmek, okul standartları ve eğitim birliğinin teftişi şeklindeydi.

1924-1926 Öğretmen Yetiştirme: Öğretmen okulu kurmak için sadece iyi öğretmenleri bulunmak yetmez; önce öğretmenlerin öğretmenlerini yetiştirmek gerekir. Bu yüzden, Öğretmen okulu kurmanın güçlüğü daha fazladır. O günün öğretmeni, kendini bugünkü gibi herşeyi hazır gelen programı uygulamakla görevli sayan bir öğretmen değildi. Dersine girmeden önce; müfredat listesi olarak gelen belli-başlı başlıkların içeriğini hazırlamak, gereken diğer başlıkları belirlemek ve içeriklerini hazırlamak, bütün metinler yeni harflere geçmediği için eski metinleri bulup okuyup notlarını çıkarmak, ders araçlarının çoğunu kendi hazırlamakla da görevliydi. Türk ev terbiyesini çok iyi temsil ederek öğrencisinin terbiye ihtiyaçlarına cevap vermeliydi. Toplum ve haberleri takip edip bunların gerekli olanlarını sınıfa getirmeliydi. Sadece kitabî ve naklî bilgilere kalmayıp eğitim zamanının yarısında da her konunun amelî ve tatbikî eğitimini yapmak durumundaydı.

Korunmaya gayret edilmişse de savaşlarda verilen şehitler sebebiyle, 1924'te öğretmen sayısının derhal takviye edilmesi gerekiyordu. Cumhuriyet öncesinden devralınan 7'si kız 13'ü erkek olmak üzere sayıları 20 olan İlköğretmen Okulları, çeşitli evrelerden geçirilerek ve sayıları artırılarak Cumhuriyet İlköğretmen okulları yapıldılar; ilk elli yılda ilkokulların asıl öğretmen kaynağı olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nde ortaokul öğretmenliği için ilkokul sonrası 4 yıl olan öğretmenlik eğitimi süresi yeterdi. Ortaokul öğretmenliği meslek eğitimi süresi 1924'te 5 yıla, 1932-33 öğretim yılında da 6 yıla çıkarılmıştır.

1926'da "Gazi Mustafa Kemal Paşa Muallim Mektebi," öğretmenlere öğretmen kaynağı nedeniyle Konya'da kurulup sonraki yıllarda Ankara'ya nakledilmiştir. 1929'da ortaokul ve lise öğretmenlik meslek eğitimi amacıyla bu okul "**Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü**" olarak geliştirilmiştir. İstanbul'da da bir eşini kurmak için harekete geçmiştir. Bu hamle, binlerce yıllık olan Türk ve İslâm terbiyesini/eğitimini ve terbiyeciliğini/ eğitimciliğini yeni ortaya çıkan ve yeni yeni yayılmakta olan modern eğitimcilikle buluşturdu. Eğitim psikolojisi/eğitimbilim/pedagoji, Batı'da uzun yıllar yeni gelişen psikolojinin bir alt alanı olarak kabul edilmiş ve ancak 19.yy sonlarına doğru ayrı bir bilim alanı olarak kabûl edilmiş, gelişimi, öğretmenlerin eğitiminde kullanılması ve yayılması ancak gözleniyordu.

1920'li yılların sonunda başlayan model arayışları (1927-28 öğretim yılında kurulan ve birkaç yıl sonra kapatılan Köy Muallim Mektepleri gibi) 3-yıllık köy okullarına daha hızlı öğretmen yetiştirmek ve daha yaygın okullaşmak için çeşitli denemelerden sonra Eğitim Yurtları, Köy Eğitim Kursları yönünde geliyordu.

1923-1938 yılları arasında öğretmenlerin yetiştirmeleri, atanmaları ve görev başında ilerlemeleriyle ilgili önemli yasalar da hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuştur. Bunlar arasında başlıcaları, 439 sayılı «Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu» (1924), 789 sayılı «Maarif Teşkilâtına Dair Kanun» (1926), 842 sayılı «İlk Mektep Muallim ve Muavinleri

Hakkında Kanun» (1926), 1707 sayılı «İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun» (1930) ile hizmet düzenlenmiştir.

1924 Musikî Muallim Mektebi: Türk musikisinin duygu bütünlüğünü geliştirici gücünden yararlanmak üzere Cumhuriyet'in ilk kurduğu öğretmen okulu oldu. Bu okul, 1929 yılından itibaren 1938'e kadar askeri bandolara şef ve eğitmen yetiştirme görevini de yaptı.

1926'da Konya'da, Cumhuriyet'in ilk "Orta Öğretmen Okulu" açıldı. Orta öğretmenleri yetiştirmek üzere 1926'da Ankara'da **Gazi Mustafa Kemal Paşa Muallim Mektebi** (Gazi Eğitim Enstitüsü) açıldı; 1930'da Pedagoji Bölümü kurularak 3 yıllık öğretmenlik tecrübesi bulunan öğretmenler eğitime alınmaya başlandı... Ortaokul ve liselerde alan dersleri öğretmenleri eksik olunca yazarlar, şairler, askerî öğretmenler, mühendisler giriyordu. Osmanlı'dan devralınan öğretmenler ve kapatılan medreselerin bir kısım hocaları, hızla yeni müfredatı, yeni harfleri öğrenerek imtihan vermekte ve okullara tayin edilmekteydiler.

1924 Ortaokul ve Lisenin Düzenlenişi ve Beceri Edindirme İşlevi: 1 Eylül 1924'de (ortaokul+lise kademeleri bulunan) tam devreli liseler yine "lise" adı altında bırakılmış, bir devreli (sadece ortaokulu bulunan) liselere ise «Orta Mektep» adı verilmiştir. Bütün okullarda iş ve hüner geliştirici dersler bulunması, her dersin uygulamasının bulunması ilkeleri, her gencin bir işi yapabilmek okuldan çıkması benimsendi. Fenci yetişmesi için lisenin üçüncü sınıfında Fen ve Edebiyat dallarına ayrılması, iki senelik müfredatla devam edilmesi başlamıştır. Liselerin üç yıla inmesinden sonra Fen veya Edebiyat dalına ayrılma ikinci sınıfta yapılmıştır.

1924 Çıraqlığı ve Meslek Eğitimlerini Canlandırma: 1924-1928 arası Cumhuriyet Millî Eğitim Bakanlığı, savaşta kapanmış okullardan başlayarak meslek ortaokullarını tekrar açmış, kültür müfredatı da bulunan meslek okulları halinde tekrar düzenlemiş ve okulların modernleşme süreçleri programlı sanayileşmenin ihtiyaçlarına göre devam ettirilmiştir. 1924'te faaliyete başlayan ortaokullar arasında illere dağılmış olarak **Kız Sanat Mektepleri, Sanatlar Mektepleri, Ticaret Mektepleri, Amelî Adliye Meslek Mektepleri, Tapu-Kadastro Mektepleri** vardır. **Fen Memurları** Tapu-Kadastro Mekteplerinden yetişen, Kadastro'nun teknik bölümünde görevli, diğer kurum ve kuruluşlarda, belediyelerde de benzeri görevler yapan yetkili teknik işgücüdür.

1927'de yeni olarak **Sanayi Mektepleri**, 1928'de yetişkinlere yönelik **Akşam Kız Sanat Okulları, Akşam Erkek Sanat Okulları, Terzilik ve Kürkçülük Okulları, Balıkçılık Okulları** açıldı. Bütün bu okullara mesleklerinde yarayışlı irtibatlı kültür dersleri konulmuştur. Sanatlara ve zanaatlara insan yetiştirme usta-çırak yüzyüze işbaşı eğitim usûlüyle Ahilikten süren gelenekle çırak-kalfa-usta düzeninde devam etti. Başka kuruluşlara bağlı meslek eğitimi okulları öğretmenleri ve öğrencileriyle birlikte Bakanlığa devoldular. Eğitimcileri birlikte gelmeyen okulların öğretmen tamamlamasında güçlükler çıktı. 1928'de **İsmet Paşa Kız Enstitüsü** bir olgunlaşma ve öğretmenlik okulu şeklinde kuruldu.

Sağlık Meslek Eğitimleri: 1924 yılında savaşlardan kurtulabilmiş 554 hekim, 560 sağlık memuru, 136 ebe, çoğu gönüllü yaklaşık 1000 hemşire ve hasta bakıcı bulunuyordu. Sağlık ve toplum işlerinde, özellikle bulaşıcı hastalıklarla savaşta "hükümet tabiplerine yardımcı olmak" ve "aşı uygulamak"la görevli "**Küçük Sıhhat Memuru**" yetiştirmek üzere öğretim süresi 2 yıl olan iki okul İstanbul ve Sivas'ta **Küçük Sıhhat Memurları Mektebi** adıyla açıldı. Sağlık Memurluğu Mekteplerinin ilk hâli budur; **Sağlık Memurluğu Okullarına** dönüşmüştür. **Hastabakıcı Mektepleri** ve **Hemşirelik Mektepleri** koşut olarak açıldı.

Cumhuriyetin öncelik verdiği bir konu kadın sağlığı ve kadın eğitimidir. İlk kadın sağlığı ve doğum hastanesi 1925 yılında kurulan **Ankara Doğumevi** (Kadın Sağlığı Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Zekai Tahir Burak)'dir. Bütün hastanelerde kadın-doğum bölümleri kurulmuştur. 1927'de, "Merkez Hıfzısıhha Müessesesi" (halk sağlığını koruma kurumu) adıyla açılmış, zamanla "**Refik Saydam Merkez Hıfzısıhha Enstitüsü ve Okulu**"na dönüşürken şubeleri de açılmıştır. BCG/verem aşısı başta olmak üzere kuduz aşısı ve serumu, tifüs ve çiçek aşısı üretilmeye, her çeşit mikrop tahlilleri ile gıda ve suların tahlilleri hızla yayılmıştır.

Ziraat Meslekleri Eğitimi: 1922 hamlesinden sonra ziraat ortaokullarının çeşitli yaşlarda mezunları ortaya çıkmaktaydı. 1927 yılında, Orta-Lise düzeyi Ziraat Enstitüleri, Orta-Lise düzeyi Baytar Enstitüleri ile Yüksek Ziraat Mektebi'nin kuruluşu ve ziraat eğitiminin içeriğinin ıslahı hakkında bir kanun çıkarılarak "mevcut orta ve yüksek seviyedeki ziraat okullarının eğitim kademelerini teşkil edecek şekilde yeniden teşkilatlanması" başlatılmıştır. Bu tarihte, geleneksel ziraat kültürünü yurt çapında paylaşmak, ziraat üretimi artırıcı bilgi ve teknikleri öğretmek, yeni ziraat usullerini köylülerin ayağına kadar götürmek mümkün hale gelmiştir. Büyük tarım merkezlerinde merkezî tarım hizmetleri bulunmakta, ortaokul mezunu gezici ziraat memurları ve gezici veterinerlerle 40 000 köy ve mezraya ulaşılmaya çalışılmaktaydı. 1929 Dünya İktisadî Buhranı her yerde en çok tarımı vururken, Orta-Lise düzey **Ziraat Enstitüleri**, Orta-Lise düzey **Baytar Enstitüleri** ile **Yüksek Ziraat Mektebi**'nin hepsi birden 1930'da açıldı.

1925-1929 Gazi Çiftliği ve Modern Tarım Eğitimi: Cumhuriyet kurulur kurulmaz başlatılan ilk yeni iş tarım, hayvancılık ve ormancılıkta yerel bilgi ile fennî bilgileri birleştiren bir çiftlik kurmaktı. **Atatürk Orman Çiftliği** adı verilen ziraat kurumu 1925-1929 arasında meydana getirildi. Modern tarım ve hayvancılık yanında marangozhane, demirhane, tamirat işliği kuruldu. Osmanlı zamanında eğitimi başlatılıp insangücü yetiştirilmiş, uygulaması ise savaşlar dolayısıyla yayılamamış makineli tarım projesi böylelikle tamamlandı. Çiftlik bir bilgi yayma ve eğitim merkezi haline getirildi. Yüksek Ziraat Mektebi öğrencileri 1930'da başlayarak Atatürk Orman Çiftliği'nde staj yapmaya başladılar. Bir kentin beslenmesi için üretim, satış, dağıtım düzeni kuruldu. Hazırlanan bir film her ilçede gösterildi. Çiftlik, dinlenme günlerinde açık havada vakit geçirmeyi seven Anadolu halkına açıldı. Silifke'de, Yalova'da, İçel/Tekirköy'de Atatürk yine böyle çiftlikler kurdu. 1937'de dört çiftliğini de devlete tarım amacıyla kullanılmaya devamları için devretti.

1926 Müfredat Düzenlemesi: Atatürk'ün, "Hükümetin en feyizli ve en mühim vazifesi Millî Eğitim işleridir. Bunda muvaffak olabilmek için öyle bir program takip etmeye mecburuz ki, o program milletimizin bugünkü haliyle a) içtimai hayat-ı ihtiyacı ile b) muhiti şartlarıyla ve c) asrın icaplarıyla tamamen mütenasip ve mütevakif olsun. Bunun için muazzam ve fakat hayali, muğlak mütalaalardan tecerrüt ederek hakikate nafiz nazarlarla bakmak ve el ile temas etmek lazımdır," talimatı hayata cevap veren somut bilgiler, "yaparak-yaşayarak" öğrenim ve beceri öğretimi olarak uygulanmıştır. Çağı için çok ileri bir yol geliştirilerek "Toplu Tedris" (Bütünleştirilmiş Öğretim) ilkesi ile konular ve dersler arasında bağlantılı eğitim yaklaşımı kabul edilmiştir.

1. Öğrencinin kişisel ilgi alanlarının dikkate alınması ve iş eğitimine önem verilmesi kabul edilmiştir.

2. Derslerin yalnız müfredatı sayılmakla yetinilmemiş, her dersin amacı ve öğretiminde kullanılacak yöntemin ana hatları da belirtilmiştir.

3. Derslerin öğretiminde çevre şartlarıyla bağlantı kurarak öğretimi için geniş imkân yaratılması öngörülmüştür.

1926 Halk Eğitimi ve Meslek Eğitimi Kursları: Osmanlı'da uzun bir geleneği olan Halk Eğitimi hizmetleri çok yaygın ve çok çeşitlidir. Cumhuriyet döneminde bu gelenek devam ettirildi. Savaşta kimsesiz kalan çocuklara meslek kazandırmaktan, halka iş becerilerine kadar birçok yaygın eğitim hizmeti üstlendi. Bakanlıktaki ilk halk eğitim birimi 1926'da "Halk Terbiyesi Şubesi" adıyla İlköğretim Genel Müdürlüğü içindeki Talim ve Terbiye Dairesine bağlı bir şube olarak kurulmuştur. Millet Mektepleriyle başlayıp, kimsesiz çocuk yurtları, meslek eğitimi kursları yanında birçok hizmete imza atmıştır.

1928 Türk Alfabeti'nin Kabulü: Daha önce II. Meşrutiyet Döneminde birkaç yazar Latin harflerine değinmişlerse de, fazla üzerinde durulmamıştı. 1926'da, henüz Lenin yeni ölmüş ve SSCB 15 birlik cumhuriyetinden oluşan bir devletken, Azerbaycan'da Türk Dilleri Kurultayı toplandı; kararlar arasında Latin harfleriyle Türk alfabesine geçmek de vardı.

Türkiye'de, bir yandan okuma-yazma öğretmeyi sadeleştirme ve hızlandırma, bir yandan da Türk dünyasında alfabe birliğine destek olmak amacıyla Atatürk'ün hazırlığına başkanlık ettiği yeni Türk harfleri 1928'de kabul edildi. Yayınların yeni harflerle yapılması gerekiyor, eski harfleri bilenler böyle kullanmaya devam edilebiliyordu. (Stalin, Sovyet milliyetçiliği adına yayımcı politikalara girdi, Türkistan'ı işgal etti, bütün yazıları Kiril Alfabetine çevirdi, o Kurultay'a katılanlar da bir bir öldürüldü.)

Harf Devrimi çok büyük bir eğitim işi gerektirdi. İlkokul binalarını gece kullanan **Millet Mektepleri** ile yeni harflerle okuma-yazma seferberliği başladı. Halkın da ilgisiyle bir yıl içinde 1 milyon kişiye ulaşıldı. Okuma sevgisinin yayılmasında **Okuma Odaları** ve içlerinde **Kitaplıklar** kurulmasının etkisi vardır. Bu odalar Millet Mekteplerinin bir yan kuruluşu olarak kabul edilebilir. 1930 yılında açılmasına başlanan Okuma Odalarının amacı; okuma-yazmayı öğrenmiş olanların okuma-yazmaya devamını teşvik, yetişkinlerin ilgilendikleri konularda bilgi sahibi olmalarına imkân sunmaktır. Üç yılda, 1933 yılına kadar 119'u kentlerde, 659'u köylerde olmak üzere toplam 778 adet açılmıştır. İl üç yılda 5885'i kadın, 51294'ü de erkek olmak üzere, 57179 kişi devam etmiştir. Örnek alınan bu uygulama hızla yayılmıştır. Belediyeler, muhtarlıklar, hatta kahvehaneler "**Kıraathane**" adını kullanarak bu uygulamayı kendileri yürütmüşlerdir.

Yabancı Dil Öğretimi: 1929'da Ortaokul ve Liselerden Arapça ve Farsça dersleri kaldırıldı. Tek yabancı dil öğretimi sakıncalı bulundu, dil ve kültür emperyalizmi bu yoldan giriyordu. 3 yabancı dil öğretimi ortaokuldan itibaren başladılar: **Seçmeli Fransızca, Almanca, İngilizce**. Öğrenci Ortaokulda diline karar verecek, bunu öğrenerek devam edecekti.

Lâik Devlet İlkesi ve Din Hizmetleri için Meslek Eğitimi: 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanununun 1. maddesine göre devralınan okullara **Din Dersi** konulup, ilkokul programından Kur'an dersleri kaldırıldı. Bunlar Diyanet İşleri Başkanlığından beklenecekti, ancak yeterli kadro verilemedi.

Tevhid-i Tedrisat Kanununun 4. maddesine göre 1924'te Lisansüstü düzeyde eğitim veren iki yıllık "Medrese-i Süleymaniye" yerine İstanbul Dârülfünunu'nda bir **İlâhiyat Fakültesi** kuruldu. Medreselerden modern eğitim düzenlemesi yapmış bulunan 29'u ortaokul düzeyi **İmam ve Hatip Okulu** olarak açık bırakılmıştı. MEB Kültür Dersleri programını da ekleyince üç kanatlı modern İmam-Hatip okulları ortaya çıktı: 1) Kültür Dersleri, 2) Fen ve Matematik, 3) İmam-Hatiplik Meslek Eğitimi. Bu okulların ilkokul çağı çocukları ilkokullara devredildi, büyük yaşta olanlar DİB'in Kurslarına kaydırıldı.

1928'de Anayasa'dan "Devlet'in dini İslâmdır" maddesi kaldırılarak laik devlet uygulamasında geçildi. Laikliğin tanımı yapılmadan lâiklik getirildiği için devlet; din-

devlet işleri ayırımına giderek din eğitimi ayrı özerk bir kuruluşa devretmeli mi, yoksa mevcut Eğitim Birliği Kanunu cevaz verdiği için eğitim hizmeti devam edebilir mi, tartışılması yapılmamıştır.

1929-1931 arasında kademeli olarak ortaokulların ve öğretmen okullarının, 1933'te şehir ilkokullarının, 1939'da köy ilkokullarının Din Dersleri müfredatından çıkarılmıştır. Bu dönemde çocuklar sadece camilerde imamların veya diğer hocaların gösterdiği Kur'an okumaya gidebiliyordu.

Birkaç sene içinde ilkokullardan hiç Kur'an okumayı öğrenmemiş çocukların İmam-Hatip Ortaokuluna gelmeye başlaması, daha sonra eski harfleri de bilmeyenlerin geliyor olması bu okulların din öğretimi ve imam-hatip yetiştirme işlevini yapabileceği zamanı daralttı. Bütün meslek okullarında ortaokul-lise-yükseköğretim zinciri kurulurken, İmam-Hatiplerde Lise kademesinin boş bırakılması ise İlahiyat Fakültesiyle bağlantıyı koparttı. Diyanet İşleri Başkanlığı'na kadro tahsisi de yapılmadığı için bu mezunların hayata çıkış imkânları da yoktu. 29 okulun sayısı 1930'de 2'ye düştü. 1929-1930 ders yılında talep yetersizliği sebep gösterilerek kapatılmışlardır.

Açıldığında 224 öğrencisi bulunan İlahiyat Fakültesi'nin öğrenci sayısı, tayinler için Diyanet İşleri Başkanlığı'na kadro verilmemesi devam edince 1934 yılında 20'ye düşmüştü. Aynı yıl yapılan Üniversite Reformu ile İlahiyat Fakültesi kapatıldı, yerine "İslam Tetkikleri Enstitüsü" adıyla bir araştırma kurumu kuruldu.

Tüm okullardan din derslerinin kaldırılmasını, toplumda dinini öğrenmek yasaklandı olarak algılanınca şikâyetler arttı. Din dersleri herhangi bir kanun veya resmî bir düzenleme ile kaldırılmamıştır; Tevhîd-i Tadrîsât Kanunu'nun 1. Maddesi de, 4. maddesi de varlıklarını devam ettiriyorlardı. Devlet yasal dayanak olmadan vatandaşını hizmetten mahrum bırakıyor duruma düşmüş, hatta çeşitli muhalif gruplar bunu birbirleri aleyhine kullanarak devleti yıpratmaya başlamışlardı.

Yabancı Okulları Meselesi ve Meslek Eğitimi: Azınlık okulları ile yabancı okulları farklıdır. Azınlık okulları, Osmanlı "Milletler Nizamı"na göre, eskiden beri dinlerin kendi cemaatlarına eğitim hizmeti sunan okullarıdır. Yabancı okulları ise; 18. bilhassa 19. yüzyılda kapitülasyonlar örtüsü altında giren yabancı misyonerlerin Osmanlı Devleti içindeki azınlıklara yönelik bölücülük faaliyetlerini çocuk ve gençlerin zihinlerini şartlandırma yoluyla kültür bütünlüklerini çözdükleri güveni kötüye kullandıkları aygıtlardır. Bu gençlerden din-ırk-siyasî amaçlarla örgütler ve ordular kurarak onları ölümüne cepheye sürmüşler, onların üzerinden kendilerine Osmanlı Devletinin yıkılması, kültür emperyalizmi için menfaat elde etmeye çalışmışlardır. İki okul türü de Lozan'ın konusu yapılmıştır. Önce konu ikiye ayrıldı, sahibi Osmanlı vatandaşı olan azınlık mektepleri ile sahipleri yabancı olan yabancı okullar birbirinden ayrı müzakere edildi.

Türk vatandaşı azınlıklar, Osmanlı Devleti'nde yüzyıllardır Kanunname güvencesi altında bulduklarını unutarak yabancıların koltuğu altına girip Türk devletine muhatap edilmekten kurtarılıp eşit vatandaşlar haline geldiler. Kendi okullarını Türkiye'nin kanunlarına, Maarifin temel ortak müfredatına uymak sûretiyle açık, kendilerinin eğitimde kullanageldikleri kendi dillerinde ve dinlerinde eğitim-öğretim yapabileceklerdi.

Türkiye, savaştan kendi kendilerini kapatmadan çıkan az sayıdaki yabancı okuluna Lozan Antlaşması'yla Cumhuriyet eğitiminin kurallarına uymak şartıyla Türkiye'de çalışma hakkını, yapageldikleri maharet ve meslek öğretimini devam ettirmeleri şartıyla tanıdı. Çünkü üretici olan ülkelerin öne geçtiği bir çağdaydık ve ulus-devlet olma yoluna girmiş olan Türkiye'nin, eğitim sisteminde üretici yetiştirme amacı bulunmayan bir kurum buldurması düşünülemezdi. Bu şartları kabûl etmeyip dinî eğitim yapmak isteyen misyoner okulları kendi kendilerini kapattılar.

Savaşa taraf olmadığı için Lozan'a dâhil edilmeyen ABD çıkışlı misyoner okullarının MEB kurallarıyla Türkiye'de kalabilmek için talebi, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra 1924'te görüşüldü. Amerikalılar bu sırada, düşünce ve fikirleri eylem için gerekli araçlar olarak gören yararçı pragmatist/aletçilik felsefe akımının kurucusu Amerikalı filozof ve eğitim kuramcısı John Dewey'i Türkiye'ye getirerek demokrasi ve yetenekleri geliştiren beceri eğitimine ne kadar önem verdiklerini ispatlamaya çalıştılar. Osmanlı Devletinde azınlıkların askere gitmemelerinden istifade, toplumda onları öne çıkarmak için misyoner okullarının yapageldikleri meslek eğitimlerini şimdi de devam ettirmeleri ve Maarif'in kurallarına uymak kaydıyla devamları kabul edildi. Atatürk hayattayken programlarda devam eden beceri eğitimleri sonradan ya kısmen kaldı, ya da kaldırıldı.

Türk okulları gibi azınlık ve yabancı okullarının ders programlarına da tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, Türkçe dersleri eklenmiştir. Bu dönemde yabancı okullarında okutulan kitaplardan aziz resimleri çıkarıldı; okul binalarındaki haçların indirilmesi istendi. Bu okullar bir süre devam ettikten sonra, bir kısmı MEB'in laik tutumu karşısında; bir kısmı da 1928'de Anayasa'dan din maddesi çıkarılınca kendilerini kapattılar, çünkü misyonerliğe devam edebilmeyi umarak duruyorlardı.

***1920-1930 Sonuç:** Kurtuluş Savaşında muallimler, muallimeler, okulların açık tutulması. Cumhuriyet'in kuruluşu ve geleneksek eğitimden ulus-devlet eğitimine en büyük dönüşümün yaşandığı kurucu on yıl. 3 Mart 1924 devrim kanunları, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ulus-devletlerin eğitim modeli olan tek sistemli eğitim birliğine geçilmesi. Öğretmenin baş tacı oluşu, öğretmen yetiştirmenin önemi ve zorluğu... Her kademe eğitimin ve her tür okulun tekrar açılışı, sayıca arttırılması, modernleştirilmesi, Cumhuriyet müfredatının oluşmaya başlaması. Her kademe ve her tür okulda hayata kullanılabilir - gelir getirici beceri eğitimleri şartı... Alfabenin değişmesi, okuma-yazmanın kolaylaşması, okuma-yazma seferberliği. Laikliğin kabûl edilmesi; resmî tanımının duyurulmaması ve amaçlarının belirtilmemesi nedeniyle kafa karışıklığı; Tevhid-i Tedrisatı yorumlamada şaşkınlık döneminin başlaması.*

1930-1939

Dönem: İki dünya savaşı arası dönemde, modern sömürgeci imparatorlukların sarsıntı geçirmesi, siyasetin diktacı ve ırkçı yönetimlere geçişinde artış, oldukça serbest ekonomilerde hükümetlerin malî politikalarını (bütçe harcamaları ve vergi ayarlamaları) ekonomiyi denetim altına alıp yönetecek bir araç olarak kullanılması, dönemi belirler.

Dünya’da: 1929’da Dünya İktisadî Buhranı patladı, dünya pazarlarının çökmesi kademe kademe bütün dünyayı sardı.

1923 İzmir, Türkiye İktisat Kongresi’nin serbest ekonomi kararı uygulamadaydı. 1926 Kabotaj hakkı ve 1929 Dünya İktisadî Buhranı’yla bu politikanın kapsam ve içeriğini şekillendirme zamanı gelmişti: Bir Türk yaklaşımı olarak, liberal sistemde “karma ekonomi” ile “**planlı kalkınma**” düşüncesinin **özgün bir terkibi/sentezi** dünyada bir ilk olarak Türkiye tarafından gündeme geldi.

Türkiye’de: Cumhuriyet’ten sonra üretim Türkiye’ye geçmişti, ama gayri-Müslim azınlık dış ticaret kanallarını ellerinden bırakmama tutumunu sürdürüyorlardı. 1930’da büyük kamu hizmeti tesisleri kamunun görev alanında, tarım, sanayi, ticaret işleri özel kesimdeydi. 1929’da Dünya İktisadî Buhranı Türkiye’ye kendine özgü karma ekonomi “Sanayi Planları” ile kalkınma fırsatı verdi. Meslek eğitimi çırak-kalfa-usta düzeninde iş hayatı içinde ustalar tarafından yürütülürken, okullu Meslek Eğitimi türlerine, orta kademedeki Teknik Eğitime ve Öğretmen Okullarına ivme dönemidir.

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalarla 1930-1939 Dönemi

1930-1940 Giriş Özeti. Cumhuriyet eğitiminin çok yönlü gelişerek sistem bütünlüğü kazandığı ve oturduğu dönemdir. Cumhuriyet’in kültür-dil-tarih-coğrafya-yurttaşlık sütunlarının bilimsel olarak tanımlanması ve her kademe eğitimde ve her tür okulda, tevhid-i tedrisat çekirdeğinin 4 boyutlu müfredatları ile her okulun amaçlarına göre uygulamasının yerleşmesi: 1) **kültür müfredatı**, 2) **matematik-fen müfredatı**, 3) **“beceri/ meslek müfredatı**, 4) **beden-duygu müfredatı**.

1921’de başlatılan her kademe ve her tür okulda hayatta kullanılabilir-gelir getirici beceri eğitimleri 1930’larda yerleşti ve kanunlaştı... Cumhuriyet döneminde sivil Teknik Eğitimin başlaması 1930’dan sonra I. ve II. Sanayi Planları döneminde KİT’lerin ihtiyacı ile ME+TE kurumlarının işletmeler içinde şekillenmesiyle oldu. Teknik eğitim KİT’lerin içine yerleşti. I. ve II. Meslekî Eğitimin İnkişafı Planlarının uygulanması tamamlandı. MEB, teknik eğitimi destekleyici eğitimi yapmaya geçti.

Öğretmenlik eğitimi, Türkiye’nin ulus-devlet kuruluş ilkelerine uygun, geçmiş gelecek ekseninde bütünleşmeyi arttırıcı, modernleştirici öğretmen yetiştirme kurumları ve müfredat ile biçimlendi.

Köy Eğitmenlerinin yetiştirilmesi de aynı ilkelerle köye erişmeyi sağlayacak biçimde düzenlene kondu.

Batı Merkezli Tarih Yazımı ve Tarih Öğretimi: Dünyada vak'anüvislikten öte tarih yazımı 19. yy'da, Tarih Bilimine ve yardımcı alanların araştırmalarına paralel gelişmiş bir alandır. Ulus-devletler çağının özelliği, ülkelerin ve ulusların kendi tarihlerini iyi bilerek dünyadaki yerlerini ve insanlığa ne katkıda bulunabileceklerini görmeleridir. Eğitim amaçlı tarih yazımında her devlet önceliği kendi tarihine verir, diğerlerini kısa ve çoğunlukla kendi durumunu açıklayıcı şekilde anlatır. Önemli olan tarih yazımını mümkün olduğunca tarafsız bilimsel araştırma bulgularına dayalı olarak ele almaktır. Yazılı ve sözlü bulguların çoğu destan veya destansı, pek çoğu da efsane ve mitoloji ile karışıktır.

19. yy'da toplum bilimleri ilerlerken başta Almanlar, bilimsel tarih araştırmalarını çok ilerlettiler. Doğu/Orientalizm/Şarkiyatçılık bilim alanı da gelişti. Eski dünya tarihinin ihtişamı karşısında, sömürgeci vahşi Batı Avrupa eski bir tarih ve dil edinmek için tarihini Roma'ya ve eski Yunan'a yaslandırdı. Dünya hâkimiyeti umudundaki İngilizlerin becerisiyle, Batı Avrupa'ya da içerecek Grek-Roma-Hümanizma Tarih Tezi ortaya atıldı, Hint-Avrupa Dil Ailesi oluşturuldu ve araştırmalar buralara yoğunlaştırıldı. "Yeryüzünde değerli ne varsa 'Yunan Mucizesi' sayesinde, dolayısıyla Avrupa'dadır," görüşünü tarih kitaplarına, okullara, dile ve siyasete çakmaya giriştiler. Avrupa, dünya tarihini Avrupa merkezli yazmaya girişti; tarih yazımı siyasallaştı.

19. Yüzyıl aynı zamanda emperyalizmin en yayılmacı yüzyılı idi. Orientalizm bilimine bir de siyasî amaçlı kol takılarak bilimden ayrıldı; sömürülecek topraklara ve halklarına Avrupa'ya uygun birer tarih ve kimlik giydirme gayretine girildi. Bu alanda en büyük zorluk, tarih yapıcı bir coğrafyalar kavmi olan Türklere tarih giydirmek Türk tarihini ve Osmanlı Devletini yenmekte çıktı. Türklerin uygarlıkları, insanlığa katkıları, tarih boyunca Avrupa'ya etkileri bilimsel olarak ortaya konmuşken, Hıristiyan tarihçi Ari ırkçı Ernest Renan 1873'te, "Türkleri tarihin öznesi kabûl edersek dünya hâkimiyeti iddiamız tehlikeye girer, bu söylemi değiştirin, 'Türkler barbardır, medeniyete hiçbir katkıları olmamıştır,' deyin," diye bir algı operasyonu stratejisi kurdu. 1873'ten itibaren Batı Avrupa için "Şark Mes'alesi /Doğu Sorunu" esasen Türk tarihini yenme sorunudur. Sıcak denizlere inme arayışındaki Çarlık Rusya'sı da "Hasta Adam" diyerek bu kulübe katılmıştır. Sorunun oluşturulmasını ise, yapay olarak iç isyanları teşvik eden emperyalizm yapmaya çalışmış, bir yandan da Türk tarih ve medeniyetini zihinde silmek için inkâr üzerine kurulu psikolojik savaş başlatmıştır. Bu psikolojik savaşın en etkili aracı, Orientalizmin siyasî kolunun o topraklara ve halkına giydirmek istediği tarih ve kimliği giyecek yarı-aydınları yetiştirecek eğitimidir.

Türkiye'nin Tarih Bilinci, Özgün Kültür ve Millî Eğitim Politikaları: Kültür politikası ihtiyacı, ulus-devletini kuran bir milletin ortak değerleri yanında, savaşlarda kaybolan, geçmişte kalan, düşmanların tahrif ederek hafızalardan çıkarmaya çalıştığı özelliklerinin millet hafızasında canlılığını geri kazanması, beslenmesi, geliştirilmesi, güç kaynağı olması ihtiyacından doğmuştur.

Millet egemenliğinin simgeleri; kendi kuruluş felsefesi bulunması ve eğitimin kültür müfredatının ülkenin ortak tarihi, dili, edebiyatı, sanatı, yurttaşlık bilgisi ile kendi ortak kaynaklarına ve bilimsel bulgulara dayanarak yazılmış ders kitaplarıdır. (Sömürge ülkelerde ve yarı-sömürge devletlerde ise başta tarih öğretimi olmak üzere kültür, dil ve eğitim politikası, müfredatı, hatta tarih kitapları emperyalist devlet(ler) tarafından verilir.)

Mustafa Kemal, Ankara'ya ayak bastığı **27 Aralık 1919**'da yaptığı, dünyaya da hitap eden konuşmasında Batı'nın Türklere tarih ve kimlik giydirme riyasını reddetmiştir.

Türk devleti anti-emperyalist bir yorumla dünyaya örnek bir modern devlet modeli sunarak bağımsızlık ve kendi çalışmasıyla kalkınma (anti-emperyalist) felsefesini ortaya

koymuştur. Bu modelde, emperyalist kültür ve eğitim politikalarından aktarmacılık, taklitçilik yoktur. Avrupa merkezli tarih yazımının dünyadaki bütün medeniyetleri alçaltarak insanlık tarihini kendi merkezine göre idare ederken Osmanlı'ya giydirmeye çalıştığı Hıristiyanlık-İslâm Çekişmesi Tarih Tezi reddedilmiştir.

Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu bu amaçla bilimsel araştırmalara dayanarak tarih yazımı için kurulmuşlardır. Bu yolla, dünya araştırmacılarının da katkıları ile Sümeroloji, Hititoloji ve İlk Çağ Anadolu'su araştırmalarından önemli bulgular elde edilerek, Batı Anadolu'nun Yunan öncesi uygarlıkları ispatlanmış ve insanlığın müktesebatı "Yunan Mucizesi" tezi çürütülmüştür.

Bir milleti oluşturan ortak tarih ve yaygın dil, Türkiye'de araştırma kurumları eliyle bilimsel kanıtlara dayandırılarak tarih kitaplarına getirilmeye başlanmıştır. 19. Yüzyılda ortaya atılan siyasî ve ideolojik Hint-Avrupa Dil Ailesi, üstün beyaz ırkı Grek-Roma'ya dayandırılan Batı Medeniyeti görüşüne karşı, ırkçılığı reddeden bir Türk medeniyeti tezi olarak Türk Tarih Tezi incelemeye açılmıştır. Türk dilinin kendine ait büyük bir Dil Ailesine sahip olduğu ve yayılması ortaya konmuş, araştırmalara açılmıştır. Millet egemenliğinin simgesi olan, milletin kendi tarih kitaplarını bulgulara dayalı olarak kendisinin yazması sağlanmış, kendi kültürünü ortaya koyabilmesi ve bunu hürriyet içinde yaşaması için tarih bilinci, millî kültür ve millî eğitim politikaları uygulamaya girmiştir.

Kültür Odaklı Bilimsel Araştırma Kurumlarının Kuruluşu: Türkiye bilimsel araştırmacılıkla bulgulara dayanmayı seçmiştir. 1930 - 1935 arası Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin (**Türk Tarih Kurumu**, TTK), **Türk Dil Kurumu**'nun (TDK) ve **Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi**'nin kurulması tamamlandı. Bu alanlarda Türkiye'nin tezlerinin ortaya konularak bilimsel bulgulara dayandı ve yeni araştırmalara başlandı. Bir dizi Uluslararası Türk Tarih Kongresi ve Türk Dil Kurultayı toplandı, kongreler bilimsel yayınlara başladı. 1950'lere kadar üniversite, fakülteler, müzeler ve dernek konumundaki TTK ve TDK, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlıdır.

Etnografya ve Arkeoloji Müzeleri kurulmuştur. Coğrafya Kongresi hazırlıkları yapılmıştır. Kız enstitüsü ve lise öğretmenleri ile yazarların alandan sanat, zanaat, kültür, dil, mutfak bilgileri derlemeleri ve Halk Evlerinin bunları tasnifi başlamıştır.

Tarih Felsefesi ve Tarih Öğretimi: Egemenliğin simgesi kendi ortak tarih öğretimi müfredatının ülkenin kendi ortak kaynaklarına ve bilimsel bulgulara dayanarak yazılmış ders kitapları ile yapılmasıdır. Bizzat Atatürk'ün tam tarama yapması ve yaptırtmasıyla Türk ve dünya bilimsel yayınları ile desteklenen Atatürk'ün "*Türk Tarihinin Ana Hatları*" ve 4 ciltlik "*Tarih*" lise ders kitapları basılmıştır. Okullar için "*Türk Mitolojisi Kitabı*" hazırlanmıştır. 1931'den itibaren Türk Tarihinin Ana Hatları ortaokul ve meslek okullarında, "Tarih" kitabı ise lise ve yükseköğretimde okutulmaya başlanmıştır. 1931 yılında ilk basımı yapılan ve 1941'e kadar liselerde okunan bu tarih kitapları Atatürk'ün, (Avrupa-merkezci tarih tezlerini dünyaya dayatma politikalarına karşı) ulus-devleti inşa edici, tamamen bilimsel bulgulara dayalı, diğer milletlerin tarihlerini reddetmeyen, milletleri psikolojik savaşla yönlendirmeye çalışan diplomasi/istihbarî telkinlere uyanık temel eserlerdir.

İç-işlerinde bağımsız, dış-işlerinde Fransız mandasındaki Hatay'ın kurtuluşu için çalışan Atatürk'ü yıpratmak üzere, her zaman kültür istismarıyla saldıran Fransızların hedefine Türk Tarihi Kitabı girmişti. 1936'da, bu kadar bilgiyi ne zaman toplayıp da Tarih Kitabı yazdığını sorgulayanlara Atatürk; "4 ciltlik Tarih Kitabını, sahalarında uzman Türk ve farklı ülkelerden yabancı tarihçilerden kurulan birkaç heyetin tamamen ilmî vesikalari kaynak göstererek hazırladıklarını," hatırlattı. Kitabı kendisinin yazdığının söylendiği

iddiasına ise Atatürk şu cevabı verdi; “Ben Halifeler devrini yazdım. İslâmî sahalarda vukuf sahibi olarak yetiştirildim. İslâm tarihini, Kur’an’ı, dinimizi iyi bilirim; Hazret-i Muhammed’in hayatını ince ince okudum. 4 ciltlik Türk Tarihi kitabındaki 4 Halifeler Devrini ben yazdım. Her Müslüman’a düşen vazife başka oluyor. Bana, dinimizle savaşımlara karşı cihat Müslümanlığı düştü. Vatan uğruna çalışmak, yükseltmek, nöbet, savaş, şehitlik, gazilik... Hepsinin ecri ve sevabı devam eder.” 4 Temmuz 1938’de Türkiye ile Fransa bir dostluk anlaşması imzaladılar. 24 Ağustos 1938 tarihinde yapılan seçimlerle İskenderun Sancağı’nda bağımsız Meclis oluştu. 2 Eylül 1938’de, bu Meclis Hatay Devleti adını kabul etti ve "bağımsız" devlet olarak Türkiye’ye katılma kararını aldı.

Atatürk dönemi tarih ders kitaplarında konuların dağılımı; Türk Tarihi % 60; Roma ve Batı Tarihi % 14; Eski Yunan % 14; Eski Anadolu % 6 ve diğer coğrafyaların tarihleri % 6’dır. Bu kitaplar halk gecelerinde köy odalarında, okullarda toplanarak, yarenlik sohbetlerinde, kıraathanelerde, Halk Evlerinde uzun yıllar okunmuştur.

Dil Politikası: Osmanlı İmparatorluk Türkçesi’nin, Türk dilinin gelişmesine dar alan bırakmasını aşmada Cumhuriyet idaresinin halk-devlet iletişimi ve Türkçe terimlerle hızla kavratarak öğretme politikası belirleyici oldu. Tarama Sözlükleri ve Derleme Sözlükleri çalışmaları başlatılmıştı. Yoğun bilimsel çalışmalarla başlandı. Yakut Dili Sözlüğü, 1851-1937 arasında işlenerek hazırlanmış, dünya dillerinde eşi benzeri bulunmayan kapsamda ansiklopedik kaynaktır. Destan, efsane, mitoloji, masal, halk hikâyesi, halk kültürü, etnografya/ budunbetim (kavimler arası kültür karşılaştırmaları, kültürbilim) ve inançları da kapsamaktadır. İçinde buralarda geçen kişiler, insan adları, lâkaplar, ilâhlar, köy, kent, yer, mahalle, oba, dağ, ırmak, göl, orman ayrıntıları ve belgeleri de bulunur. Kaşgarlı Mahmud’un Divan-ı Lügat’it-Türk Sözlüğü, Türkçe, Arapça, Farsça uzmanları, Sümerce ve Eti dilleri uzmanları, Fransız, Avusturyalı ve Alman dilbilimcilerin bütün çalışmalarından ve Türkçe’nin bütün etimolojik sözlüklerinden yararlanılmıştır. Türkçe cümle yapısı üzerinde “Gramer Kongresi” hazırlıklarına başlanmıştır. Yöntem olarak benimsenen;

1) Temel sözcük yapıları; Türk dilinde sessiz harflerin kullanımı bilgisi, dil öğelerinin psikolojisi, seslerin sunduğu kavramlar, ilk heceler düzeni ortaya çıkarılarak kelime türeyiş biçimleri ortaya konulmak suretiyle,

2) Türkçe Derleme Sözlükleri

3) Türkçe Tarama Sözlükleri

.birlikte kullanılarak özgün kelimelerin doğru tespitine başlanmıştır. İlk yıl, 1. yöntemi yarım kullanma kolaylığına kaçanların dili yanlış sadeleştirme ve uydurmaya dönüşme tehlikesi karşısında Türk Dil Kurumu, 1935’te, Atatürk’ün başkanlığında çalışarak Türkçe dil bilimi ile koruma ve geliştirme politikasını açıklayıcı bir kitap yayınlamıştır: “*Etimoloji, Morfoloji, Fonetik Bakımından Türk Dili.*” (Güneş-Dil Teorisi olarak anılan kuram budur.) Buna göre belirlenen *Türk Dili Temel Politikası* üç sütun üzerine kurulmuştur:

1) Anlamli Temel Türkçe ilk heceler kullanılarak takı, ek, eklem kurallarıyla ihtiyaç duyulan anlatım ve yan kavramlara dallanan sözcüklerin Türkçe Tarama ve Derleme Sözlükleriyle de karşılaştırarak türetilmesi,

2) Başka dillerden geçmiş kelimelerin Türkçe telaffuzu, Türk dilinin sessiz harf kullanım usûlleriyle çözümlenebiliyorsa korunması, atılmaması,

3) Yabancı terimlerin anlaşılır Türkçe karşılıklarının kurulması.

Türk dili üzerinde bilimsel çalışma yöntemlerini ve politikalarını açıklayan, Atatürk tarafından kaleme alındığı bilinen, bir yazı dizisi onbeş gün boyunca Ulus gazetesinde

devam ederek toplumu dilin zayıflatılmaması ve yozlaştırılmaması konusunda aydınlattı. (Bu yazı Türk Dili Dergisinin 1994 Ağustos sayısında tekrar basıldı.)

Türkçe Dil Politikası oturmuş bir bilimsel politikadır. Ancak, 1940 ve 1960'ta iki defa aşırı öz-Türkçecilik akımı yüzünden dilde tasfiyeyle karşılaşmıştır. Toplum ve edebiyat bunun üzerinde durmayıp konuşulan kullanıma devam etmişse de, eğitimin kelime dağarcığında, basında ve tercümelerde kullanılan Türkçe'nin zayıflamasına yol açılmıştır.

Türkçe Terimler ve Kavramlar: Bütün ders kitaplarında Türkçe kavram ve terimlere geçme çalışmaları hızla devam etmiştir. Biri Toplum Bilimleri, biri de Fen Bilimlerine örnek olmak üzere Türkçe terim kullanımında iki uygulama Atatürk'ün (Afet İnan'a dikte ettirdiği, eşit vatandaşlık temelli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı için yazdığı "*Medenî Bilgiler: Türk Milletinin El Kitabı*") ve bütün terimleri Atatürk tarafından Türkçe hazırlanan "*Geometri*") kitabıdır. Çok önem verdiği Türkçe coğrafya terimlerinin geri gelmesi ve yer isimleri üzerindeki çalışma Atatürk'ün sağlığında henüz devam ediyordu.

Din Öğrenimi: Cumhuriyet; insanın dinini anlayarak öğrenmesi ve inancını akıl baliğ olarak bilinçli belirlemesi ilkesiyle hareket ediyordu. Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an kursları, cami imamlarının vaazları, Cuma hutbeleri yanında Atatürk'ün, din âlimi Elmalılı Hamdi Yazır Hocaya bizzat ısmarlayarak yaptırdığı Türkçe Kur'an Meali ve Kur'an Tefsiri bulunuyordu. Millî şairimiz Mehmet Akif'ten vezinli Kur'an Meali istemiş hazırlanıyordu. Behçet Kemâl Çağlar'ın, çocukların kolay anlaması amacıyla halk ozanı geleneğinde hece vezniyle meal olarak çevirdiği Kur'an Sûreleri bulunuyordu. Bu çalışma, Türkiye'de lâikliğin, diğer Batı ülkelerde görüldüğü gibi, dini ortadan kaldırma veya dönüştürerek yönetimin dinini kurma amaçlı olmadığını, oysa dinin doğru anlaşılmasına hizmet edecek araçları vatandaşın kendi eline verme ve zaman içinde yayılmış yanlış bilgi ve hurafelerin temizlenmesi olduğunu ortaya koymaktadır.

1933 Andımız: Cumhuriyet'in 10. Yılında, millet olarak büyük bir yükselmeyi başlattığımız ve başarılı yürüdüğümüz anlaşılmıştı. Gelecek nesillerin eşit vatandaşlık, duygu ve ülkü birliği, tarih ve kalkınma bilinci ile geleceğin sorumluluklarını yüklenen kişilikte yetişmesini destekleyici çalışmalar yapıldı. Bakan Reşit Galip'in kaleminden: "Türküm, doğruyum, çalışkanım/ Yasam; küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, budunumu özümden çok sevmektir/ Ülküm; yükselmek, ileri gitmektir / Varlığım, Türk varlığına armağan olsun.

1924-1940 İlkokul, Ortaokul, Meslek Okulları ve Liseler

Atatürk dönemi eğitimi bir süreklilik ve gelişme göstermiştir. Bütün okullarda ve eğitim kademelerinde temel kültürün, matematik ve temel fen yanında beceri dersleri ile herkesin bir iş yapabilmek üretici insan olarak mezun edilmesi esasını kurmuştur.

- Eğitim hayatın kendisi olmalıdır;
- İstikameti olan temel bilgili, sağlam ilkel, şartlara dayalı hür fikirli millî bilinç sahibi Cumhuriyet gençleri yetiştirmelidir;
- Eğitim; Türkiye Cumhuriyeti sistem çalışması, ülkü birliği, birlikte yükselmeye-ileri gitmeye, üretime ve işe yarar insan yetiştirmeye dayanmalıdır;
- İş eğitimi kişinin kendini gerçekleştirme ve toplumsal ihtiyaçların karşılanmasını sağlamalıdır.

1932-1936 İlk-Orta-Lise-METE Müfredat Düzenlemesi

1926 Programının bir geliştirmesi niteliğindedir. Hem 1932 Sanayi Planı'yla büyük bir kalkınma hamlesinin başlatılmış, hem tarih bilgisine dünya çapında yeni kazanımlar getiren Türkiye'nin öncülük ettiği araştırma hareketi, hem dünya araştırma bulgularının taranmasına dayandırılan Türk Tarih Tezi, hem de Dil Devrimi'nin programlara yansıtılması amacını taşımaktadır.

İlkeler – Okul ve Toplum: Okulun cemiyetin bir örneği olarak açık okul modeliyle çalışması. Ahlaklı yaşama ilkesi. Faydalı olma ilkesi. Millîlik ilkesi. “Cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, lâik ve inkılâpçı” yurttaş yetiştirme. Millî tarihimizin sevdirmesi. Tarih şüuru ve yakın yurt ve yakın zaman fikrinin kazandırılması ilkesi. Mahallîlik/yerellik, çevre konularının işlenmesinin derinleştirilmesi ilkesi. Türk dilinin işlek bir millî bir dil olmasına okulun yardımcı olması ilkesi.

İlkeler–Öğretme/Öğrenme/Davranış Yöntemleri: Millî vatansever ve bilimsel zihniyetli yurttaş yetiştirme. Toplu Tedris (konu bağlantıları bütünleştirilmiş müfredat). Öğrencinin yaş, bilgi ve ilgi seviyesine uygun ders içeriği. Kişisel farklılıkların dikkate alınması; öğrencinin ilgisinden hareket edilmesi. Öğrencinin serbest disiplinle, düzenli ve iyi alışkanlıklar elde edilmesi. Kişinin kendini çeşitli yollarla ifade edebilmeyi öğrenmesi. Fikir, beden ve kişilik gelişimini sağlama. Okulun, çocuğu en geniş ölçüde faaliyete, yaratmaya ve işe sevk edecek canlı bir çevre olması. Bilimsel kafa ilkesi; eşya üzerinde ve doğal çevrede öğretim. Öğrencinin ders ve hayatta çalışma yöntemi kazanması. Bilgiyi, yurttaşa hayatta başarı elde ettiren bir araç haline getirme ilkeleri.

İlkeler – Okul ve Üretim: Üretim ve tüketimde millî ekonomi ilkesi. Her okulun sanat, zanaat edindirmesi ilkesi. Kullanışlı bilgi ile beceriklilik ilkesi. Boş zamanlarını iyi kullanma ilkesi.

Bitirme İmtihanları ve Olgunluk İmtihanları: Osmanlı'da başlamış olan kademe Bitirme İmtihanları ve sonrasında bir üst kademeye devam edeceklere Olgunluk İmtihanları, 1926'dan itibaren yeniden düzenlenmiştir. Ortaokul ve Lise bitirme sınavları öğrencinin mezun olarak hayata atılmasını sağlar. Bir üst kademe eğitime devam etmek için ayrıca yazılı ve sözlü Olgunluk İmtihanlarına girerek o kademe eğitimi kaldırıp kaldıramayacağına bakılır. Avrupa'da bazı ülkeler bunu devam ettirerek çok iyi yetişmiş birer aydın kesim sahibi olmuşlar, önemli görevlere bu elekten geçe geçe gelmiş kişileri getirmektedirler. (Bugün Çin'in başarısının altında da hem ortaokul, hem de lise sınavlarından sonra bir üst kademeye geçişin yeniden sınavla olması bulunmaktadır.)

1932'de 6-Yıllık Öğretmen Okulları: Sayısı 30'u aşmış İlköğretmen Okullarının bir kısmı, yeni kurulanlarla birlikte Orta Öğretmen Okulu olarak müfredat uyguluyorlardı. 1932-33 öğretim yılından itibaren bu okullarda 6 yıllık sürenin ilk 3 yılında “alan ve kültür eğitimi” ağırlıklı, ikinci 3 yılında ise “öğretmenli mesleği eğitimi” ağırlıklı eğitim programları uygulanan anlayışa geçilmiştir. Buna göre ortaokul öğretmenlerinin lise mezunu olmaları şartı gelmiş oluyordu.

1932 Halkevlerinin Kuruluşu: Türklerde teşkilâtlı ve yaygın halk eğitimi düşüncesi çok eski tarihlerden itibaren vardır. 1200'lü yıllardan itibaren Anadolu'da tekkeler, zaviyeler ve ahî birlikleri aynı zamanda birer halk eğitimi (terbiye-i avam) merkezidirler. II. Meşrutiyet'te İttihat ve Terakkî Cemiyeti (Partisi), halkı aydınlatmak için İttihat ve Terakkî Mektepleri açmıştı. 1912'de kurulan Türk Ocakları, bir halk eğitimi kuruluşu ile kollarıydı; Cumhuriyet'ten sonra CHF'ye kültür kolu olmak üzere bağlanmışlardı. 1915'te kurulan Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti de halk eğitimiyle uğraşan bir dernektir; Cumhuriyet'ten sonra işlevi Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilerek

Türkiye Cumhuriyet'iyle uyumlu millî eğitim felsefesi, müfredat dengesi ve eğitim yöntemlerinin oluşturulması ve sistemin kurulması olarak kamu içine alınmıştır.

1930'da kurulan Serbest Fırka (SCF), CHF'nin devletçi ekonomiye geçiş önerisinden farklı olarak özel girişimi savunuyordu. 1923-1929 serbest ekonomi dönemindeki İnönü idaresinden bile şikâyet eden halka, tam Buhran'ın ortasında çıkan yeni parti Serbest Fırka bir seçenek olarak görüldü. 1930 Belediye Seçimlerinde Serbest Fırka'nın 532 bölgeden 40'ını kazanabilmiş olması CHF'de memnuniyetsizlik yarattı. Serbest Fırka kapatıldı. Nabız almak üzere Atatürk 1930 Eylül'ü ile 1931 Mayıs'ı arasında uzun bir yurt gezisi yaptı. Halkı memnuniyetsiz gördü. Bu demokrasi denemesinin yararı, devletçiliğin tanımının hür teşebbüsün üstlenemediği üretim faaliyetlerinde devletin öncü rol oynaması ve özel kesim geliştikçe bu tesislerin halka devredilmesi olarak netleştirilmiş olmasıdır.

Türk Ocakları'nda da Serbest Fırka yönünde eğilimler belirmiş olması da CHF'yi rahatsız etmişti. 1931'de Türk Ocakları da kapatılıp malvarlığı ve 32 000 üyesi CHF kayıtlarına geçti. Türk Ocaklarının kapatılmasının, devletçilik ilkesinin tam olarak Türkiye'de hâkim kılma düşüncesiyle ilgili olabilir. Bu yolla serbestiyetçilik yerine devletçiliğin, ferdiyetçilik yerine halkçılığın getirilmesi amaçlanmış olabilir.

Eldeki kadroları değerlendirmek üzere 1932'de, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın parti programındaki ilkelere göre yaygın halk eğitimi yapan kültür kurumları olarak Halkevleri açıldı. Halk kültürünü araştırma ve yaşatma yanında çağdaş medeniyet düzeyi eğitici hizmetler görevi de verildi. İlk yıllarındaki canlılık sürmedi. Türk Ocaklarının halkla kaynaşmasının tersine, Halkevleri giderek halktan koparak Parti'nin seçkinci zümresinin mekânı hâline dönüştüler. Halkın faaliyetleri izlemesi için kıyafet şartı bile geldi.

II. Dünya Savaşı sırasında devletçi icraat giderek sertleşti. 1945'ten sonra giderek gevşetilmesine rağmen Halkevlerinin faaliyetleri yavaşladı. Türk Ocaklarının eski üyeleri yeniden kongre toplayarak Ocakları yeniden açtılar.

1933 Üniversite Reformu

1848 yılında kurulan Darülfünun, 1900'da "Darülfünun-ı Osmanî" adıyla yeniden açılmıştı. Cumhuriyet kurulduğu zaman geleneksel yükseköğretim müesseseleri olan medreseler ise kapatılmıştı. Birçok reform devam ederken, özerk üniversite amacıyla kurulmuş bulunan Darülfünun'dan kendi kendini Cumhuriyet'in ilerlemeci felsefesine göre yeniden şekillendirerek devlete bilimsel destek sağlaması istenmişti. Aynı zamanda, 1924'ten itibaren, doktorlarını yaparak üniversite hocası olarak yetişmek üzere başarılı öğrenciler bilim burslarıyla yurtdışına gönderilmeye başlandı.

Bu süreçte Darülfünun'da düzenleme yapmak için bir hareket gözlenmedi. Maarif Vekâleti 1931 de iki yıl sürecek "üniversite reformu"nu başlattı. Atatürk Cenevre Üniversitesi pedagoji uzmanı Profesör Albert Malche'yi 1931'de Türkiye'ye davet etti. Kendisinden Darülfünun'u inceleyerek tarafsız bir rapor vermesini istedi. Hoca bir sene Darülfünun içinde çalıştı.

Malche Raporu: 49 maddede 95 sayfalık raporda; Darülfünun'da araştırma, konuşma ve düşünmeye yeterince yer verilmediğini belirterek, bilimlerde nakil yoluyla aktarmacılık değil, "yaratıcı düşünceyi ortaya çıkarıcı şekilde düşünmeyi sağlamak" esastır, denmektedir. Türkçe yayın azdır; hocalar çok sayıda dil bilmeye, kendi katkılarıyla telif eser yazmaya ve Türkçe yayınlar yapmaya teşvik edilmelidir. Tenkide en fazla maruz kalan nokta profesörlüğe yükseltme ve atama şekli olmuştur. Yükseltme yetkisi meslek arkadaşlarında değil, gerekli yayın ve değerlendirme evraklarıyla Vekâlete [Millî Eğitim

Bakanlığı] ait olmalıdır; azil salâhiyeti de tayini yapan makama aittir. Bütçe çok fazla memur kullanılarak tüketilmektedir; çoğu işler küçük ücretlerle öğrencilere yaptırılabilir. Ders saatlerinin en az 2/3'ü o dersin tatbikatına ayrılmalıdır. İmtihanlar talebinin malûmatını kullanabildiğini gösterecek amelî meselelere dair sorularla yapılmalı, derecelendirme titiz ve verilen diploma yüksek itibarda olmalıdır.

Atatürk'ün Toplumunu Bilimle Bütünleştiren Üniversite Tasavvuru: Atatürk raporu okuyup yanına notlar düştükten sonra rapor için; "Türkiye'de bir yükseköğretim kurumu kurmak için ögütleri ihtiva ediyor. Hâlbuki esasta, bütün Türkiye'de bir kültür programının ne olması ve nasıl olması gerektiğini düşünmemize bir işarettir... Bugünün milletleri millî kültür ile ilmi bağdaştırabildikleri için milletlerdir. Bir üniversitenin Türk yüksek cemiyeti için, Türk yüksek cemiyetinin istediği nitelikte insanı yetiştirebilmesi için, ilkokuldan başlayarak zekâ, ilim, fen, kültürümüz ile bir insanlık kabiliyeti geliştirdikten sonra bize uygun üniversiteden bahsedebiliriz. Harsımızdan aldığımız kıymetlerle, Türk seciye ve ahlâkıyla, ilimle birleşmiş millî kültür programımız bütün kademelerdeki okullarımızda adım adım işlenerek üniversiteye gelmelidir. Böyle üniversitemiz memlekete faydalı olur, Türkiye insanlığı zenginleştirir.

Atatürk; İstanbul, Ankara ve Van'da ilkokuldan başlayarak ortaokul, meslek ve teknik okullar ve liselerle besleyici okul/müfredat/öğretmen/seçme aday mezunlar zincirleriyle desteklenen birer üniversite düşünüyordu. Böylece, bu şehirler cazibe merkezi olmak üzere bu insanlarıyla bölgeler bilime ve Cumhuriyetin ilkelerine dayanan yüksek cemiyeti teşkil edip çevrelerine yayabilirler. Atatürk derhal bilime dayalı yeni bir millî üniversite için Ankara Üniversitesi'nin kuruluşunun adımlarını atmaya başladı. Van üniversitesi için yer ve proje çalışması başlatıldı. Bu illerde bütün okulların çok kuvvetli öğretmenlerle kurulması, ilim, fen ve öz kültürümüzün eğitiminin teftişi için düzen ve kademeleri bitirme sınavlarından başka bir üst kademeye giriş için Olgunluk İmtihanları düzeni kuruldu.

Malche Raporunun Değerlendirmesi ve Tatbikat: 1 Haziran 1932'de Başvekil İsmet (İnönü) başkanlığında, yazarının ve beş bakanın hazır bulunduğu, beş toplantıda müzakere edilerek onaylandı.

1933 Üniversite Reformu, Cumhuriyet'in 10. yılında mevcut kurumun kapatılıp, yerine İstanbul Üniversitesi'nin kurulmasıdır. "İstanbul Üniversitesi" 2252 sayılı Kanun'la Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak kurularak 15 senede bilimsel temelini kurması bekleniyordu. Reformla, cumhuriyet esaslarına bağlı, millîliğe işlerlik kazandıran bilimsel araştırmalara öncelik verilmesi ve kalkınmacı zihniyetin yerleşmesi işlevi "üniversiteye" verildi. Rektörlerin Bakanlığı'nın teklifi ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile atanması kuralı getirildi. Bütçeler eskisi ile kıyaslanmayacak bir seviyeye yükseltildi. Eğitim ve araştırma araçları arttırıldı. Akademik kıstaslar fazla gözetilmeden 157'den 83'ü kişi göreve devam ettirildi. Gönderilen öğrencilerden yurtdışında derecelerini alanlar Üniversite'de görevlendirildiler. Önce 80, sonra Almanya'da Nazi baskısından kaçan çok sayıda Musevî asıllı profesör üniversitede istihdam edildi. Öğretim düzeni ve programlar, bilimsel çalışma ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun araştırma öncelikleri düzeni kuruldu.

Cumhuriyet'in İstanbul Üniversitesi, 1934'te dönemin Millî Eğitim Bakanı Yusuf Hikmet Bayur'un verdiği konferansla İnkılâp Tarihi Dersi ile açıldı.

Atatürk Dr. Refik Saydam'dan Ankara Numune Hastanesi ve Hıfzıssıhha Enstitüsü için de benzer temaslar tıp doktorları için temas kurmasını istedi. 1945'e kadar Almanca konuşulan ülkelerden 1000 kadar meslekli sığınmacı Türkiye'ye geldi. (Hepsi üniversitede değil kurulan bakanlık enstitülerinde ve bazı şirketlerde de çalıştılar.)

Her dalda Türk öğretim üyesi ve uzmanlar yetiştirildi. Kısa sürede, bilim dünyasının tanıdığı ve özgün araştırmaları klasik kitaplara geçen bilimcilerimiz yetişmiştir.

1933-1941 – I. ve II. Sanayi Planları

1929 Buhranı sürerken Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti 22-30 Nisan 1930 tarihleri arasında 9 sanayi başlığını görüşecek **Birinci Sanayi Kongresi**'ni düzenledi. Türk meslek eğitimi ve teknik eğitimi üzerinde çok büyük etkisi olan “**Sanayi Eğitimi**” ve “**Sanayi Planları**” bu Kongrenin kararlarına uygun gelişti. Türkiye o güne kadar sanayileşmesini; sermayesini kapitülasyonlara kaptırması, usta ve müteşebbislerini savaşlarda kaybetmiş, standartları ve yönetim-denetim birlikleri dağılmış özel kesimden istiyor, bir yandan da Kabotaj Hakkı'nın uygulamaya girmesini bekliyordu.

Böyle bir ortamda Türkiye, **modern sistem içinde** kalarak “**karma ekonomi**” ve “**planlı sanayileşme yaklaşımı**”nı geliştirmek suretiyle **Türk modelini** dünyaya sunmayı başardı.

1930'da kalkınmacılıkta; 1923 Türkiye-İzmir İktisat Kongresi'nin kararlarını liberalizme yönelik karma ekonomiyi geliştirerek uygulamaya koyma yaklaşımları tartışılıyordu. 1924'te İş Bankasını kurmuş bulunan Celâl Bayar, Hazine ile özel ve yerel bankalar ortak olarak Merkez Bankasını kurarlarken, 1930'da; “100 sene daha beklesek sadece özel teşebbüs (liberalizm) eliyle sanayileşemeyiz,” diyerek kamuoyunda planlı sanayii desteklemişti. Anlaşmaları imzalandı.

Türkiye 1930'larda, devlet öncülüğünde, piyasaları ve özel kesimi reddetmeyen kendi karma ekonomi ilkeleriyle sanayi planlarını şöyle yaptı ve uygulamaya koydu:

Ardışık iki “4-Yıllık Sanayi Planı,” iki de ardışık “4-Yıllık Meslek Eğitimi Planı” hazırlandı. Kamuoyunun önünde iki görüş münakaşa ediliyordu. Bir yanda, planlı yaklaşımı sol görüşe göre tanımlamaya çalışan “Kadrocular” ile “Kadro Dergisi” vardı; 1920'lerin Marksist-Leninist çizgisinden gelen, oğün yerel bağlama uygun sosyalizm arayışıyla Türkiye devletçiliğini Sultangaliyev'in Büyük Türkistan halkları için geliştirdiği metafiziği/dini reddetmeyen Türk milliyetçisi “ulusal komünizm” olarak biçimlendirmeye çalışanlar... Diğer bir kesim 1929 Buhranı'nda kurulan Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti; Büyük Buhran'ın gerekli kıldığı devletçilik politikasını, karma ekonomiye göre biçimlendirmeye çalışan ve aralarında Ahîliğin sanayi düzeninden yararlanılması önerilerini geliştiren üyeleri de bulunanlar...

Batılıların hem Buhran'dan dolayı, hem de sanayileşen bir Türkiye istememelerinden dolayı Sanayi Planlarını desteklemeye yanaşmamaları, iktisadî alanda engelleme olacağına işaretlerini verdi. Başbakan İsmet İnönü 1932'de heyetiyle birlikte bir Sovyet Rusya ziyaretinde bulundu. SSCB, 1929'da uygulamaya giren 1. Gosplan'ını komünist ilkelerle uygulamaya başlamıştı. Başbakan İnönü her konuşmasına; “Milliyetperver Türk halkının selâmlarını getirdim,” diye başlayarak ticarî ve sınaî işbirliğinin rejim değişikliği niyeti anlamına gelmeyeceğini anlatmış oluyordu. Atatürk'ün dış-politikada denge ilkesi ile Rusya ile makine-teçhizat alımı ve teknik işbirliği ile sonuçlandı; geri ödemeleri Türkiye'nin ürettiği ürünlerle aynî olarak yapılacaktı.

Temel sanayiler ile yerli ürünleri sanayi mamûlüne çevirecek tüketim malları sanayileri hazırlıkları 1930-32'de yapıldı. Bu sırada Atatürk, Celâl Bayar'a, “Bizim Ahî nizamını bir inceletseniz... 1932'de Atatürk'ün Celâl Bayar'ı Sanayi Bakanı yapıp Sanayi Planlarının icrasını ona vermesi, 1923 Türkiye-İzmir İktisat Kongresi'nin liberalizme yönelik karma ekonomi yönünün değişmediğine, planla yönlendirilecek sanayie işaret ediyordu. Kalkınma amacına uygun bir Türk çözümü olan ülke çapında sanayi

üretimi için “Keynezyen” Plan, liberal iktisat yaklaşımına araç kazandıran bir katkı olmuştur.

Cumhuriyet’in kuruluşunda, her kademe ve her tür okulda mutlaka hüner öğreten dersler olması şartı, zaten ahîlik geleneğini bütün sisteme işleyen bir eğitim uygulamasıydı. Her mezun hayata çalışarak parasını kazanacağı işler öğrenmiş olarak çıkmalıydı. Şimdi, Sanayi Planlarıyla zanaatte, sanayide ve ticaretle ahîlik terbiyesi tekrar görüşülüyordu.

“Ahîlik terbiyesini bugünkü sanayimizde, devlet işlerimizde kullanabiliriz...” demiştir. (Nurullah Ataç bunu yazar.) Ankara Ahîlerinden destekle çalışmalar yapıldı. Ahîlik ve meslek eğitimi küçük sanayi ve zanaatkârlık boyutlarıyla, kurulacak büyük KİT’lerle işbölümü ve işbirliği içinde gündeme geldi ve tasarlandı. Sanayi Planlarına koşut meslek eğitimi ve teknik eğitimle (ME+TE) insangücü yetiştirme ve işgücü istihdamı hedefleri kondu. Özellikle KİT’lerin yurt-içinde ve yurt-dışında eğitime gönderdiği teknik çalışanları arasında birlikler kurulduğu ve uzun yıllar alandaki çalışmalara çeşitli çalışmalarla sahip çıktıkları görülmüştür.

Sanayi planlarıyla gelen bu karma ekonomi modeli “devletçilik” olarak tanımlanarak 1935 Anayasa değişikliğiyle Anayasa’ya girdi. Bu Anayasa değişikliğinin ana hükümlerinden biriyle de geleneksel güven ve söz üzere çalışan ahî esnafının büyük sıkıntılarında olan, “Haksız rekabetin önüne geçilmesi ve esnaf ve zanaatkârın çalışma hayatının korunması,” maddesi girdi. (Bu Anayasa maddesi, 1961 ve 1982 Anayasalarında “...esnaf ve sanatkârın gelişiminin desteklenmesi” şeklinde güçlendirilerek devam ettirildi.)

Birinci Sanayi Planı (1933-1936+1) uygulaması çok büyük başarıyla tamamlandı. Türkiye’ye modern vatan coğrafyası özelliğini kazandıran KİT’ler, kamu-özel iş alışverişi ilkesiyle ve zamanı gelince özel kesime devredilecekleri yasal düzenlemelerde yazılı olarak kuruldu. Büyük-küçük sanayi ve esnafa sipariş verme uygulamalarıyla KİT’lerin kurulduğu illerde sanayi çarşıları da oluştu.

1938’de İkinci 4-Yıllık Sanayi Planı ise, Atatürk’ün uygulanmasını Meclis’e ve Hükümet’e emanet etmesine rağmen, onun vefatından sonra, 1939’da 20 küsur adet borç anlaşmasına yapıldığı halde Avrupa’da başlayan savaş sebep gösterilerek Plan icrası durdurulup bir daha da ele alınmamıştır.

I. ve II. Meslekî Tedrisatın İnkişaf Planları

1933’te Sanayi Planı uygulamaya girerken, meslek okullarını ve teknik öğretimi geliştirmek amacıyla Maarif Vekilliği bünyesinde Meslek Eğitimi ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulur. Dört Yıllık Birinci Sanayi Planı’nın yürürlüğe konuluşuna koşut olarak, 1933-1936+1 yılları arası için “**Meslekî Tedrisatın İnkişaf Planı**” hazırlanmıştır.

II. Meslekî Tedrisatın İnkişaf Planı: 4-Yıllık İkinci Sanayi Planı’na koşut 1938-1941+1 “İkinci Meslekî Tedrisatın İnkişaf Planı” da bir meslek eğitimleri ve teknik öğretim planı’dır.

1930’da ortaokul düzeyi ile başlayan **Bölge Ziraat Okulları, İnşaat Ustahğı Okulları** güçlendirilmiştir.

İş hayatı içinde devam eden çırak-kalfa-usta yetişmesine destekler hazırlanmıştır. Erişimi arttırmak için, ortaokul ve lise düzeyi örgün meslek eğitimi yatılı olarak kurulmaya başlanmıştır. Bundan maksat; meslek okullarındaki temel kültür müfredatı, Medenî Bilgiler vatandaşlık eğitimi, Türk Tarihinin Anahatları, Geometri gibi Atatürk’ün yazdığı kitaplarla şekil kazanarak oturmakta olan genel orta-lise müfredatından meslek okulu mezunlarının da faydalandırılmış olduğu bir iş hayatıdır.

1934-1935 öğretim yılında Ortaokul mezunları alınarak 2 yılda **Kız Sanat Enstitüsü** veya **Erkek Sanat Enstitüsü** mezunu olarak yetiştirecek özel sınıflar açılmıştır. Devamı gelecek bu okullara öğretmen yetiştirmek üzere 1934-1935 öğretim yılında **Kız**

Meslek Öğretmen Okulu, 1937-1938 öğretim yılında **Erkek Meslek Öğretmen Okulu** açılmıştır.

1939 yılında, sayıları 200'ü aşmış olan her türden Meslek Okulları ile Çıraklık-Kalfalık düzenine koşturarak Sanat Enstitüleri kurulması hazırlıkları tamamlanmıştır:1939 yılında 11 adet **Erkek Sanat Enstitüsü** ve 13 adet **Kız Enstitüsü** bulunmaktadır. Bu eğitim; sanat okulu eğitimi üzerine meslekte ustalık müfredatı eklenerek yapılmıştır. Ortaokuldan belli mesleklerin icrasını yapacak şekilde mezun olanlar, isterlerse mesleklerinin daha ileri kademelerinde ustalaşacak şekilde çalışma hayatı ile bağlantılı olarak uygulama içinde yetişiyorlardı.

KİT'lerde Teknik Eğitim

Tekniker ve yüksek tekniker eğitimi, Kamu İktisadî Teşebbüslerinin içinde tecrübeli ustalar, tecrübeli mühendisler, MEB'den fen ve meslek öğretmenleri ve Rus tekniker öğretmenleri ile "iş içinde iş için eğitim" anlayışıyla **KİT Teknik Okulları** fabrika içinde başladı. Yetişmekte olan teknik insangücünün okul diplomasıyla mezun olabilmeleri için Enstitülerden kültür ve fen derslerinin tamamlanması sağlandı. Sınavlar, iş başında sanayi yetkililerinin ve öğretmenlerin katılımıyla birlikte yapıldı. Mezunların bir kısmı çalıştıkları KİT'lerde kaldı, bir kısmı küçük sanayii kurmak üzere serbest piyasaya gitti. Fabrikalar ile küçük sanayi ve zanaatkarlar arasında iş alış-verişi yapan, her üç tarafı da üretimde değerlendiren yan sanayiler gelişti.

Çıraklık Okulları: Bunun üzerine zanaatkarlar, eğittikleri çırakların okuma-yazma, hesap, Türkçe, tarih eğitimleri için yarım gün devam edilecek kültür ve ortak meslek dersleri için Çıraklık Okulları istediler. Hemen bu okulların hazırlığına başlandı.

1937 Erkek ve Kız Meslek Öğretmen Okullarının Açılması

1935 yılından itibaren, Sanat Enstitüleri yanında Sanat Okullarının masraflarının da Devletçe karşılanması kararı ile Sanat okulları üç boyutlu (kültür, gereken fen-matematik, meslek) eğitimle yurt geneline yayılmaya başladı. Bir yanda çırak-kalfa-usta düzeniyle eğitim devam ederken bir yanda da bu mesleklerin örgün/okullu eğitimi başlamıştı. I. ve II. Meslekî Tedrisatın İnkişaf Planları bu okullara ışık ve meslek dersleri öğretmeni yetiştirilmesini öngörüyordu. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde 1937-1938 ders-yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1. Erkek Sanat Okulu binasında "Tesviye, Demir ve Marangoz " bölümleri olan üç yıl süreli "Erkek Meslek Öğretmen Okulu"nu açtı. 1939'da Erkek Meslek Öğretmen Okulu oldu.

Zübeyde Hanım Kız Enstitüsünün, Türkiye'de kız meslek eğitimine yön veren bir eğitim kurumu olmasını sağlayan 1935 yılında okul bünyesinde Ankara Kız Meslek Öğretmen yetiştirme bölümünün açılması olmuştur. 1939'da Kız Meslek Öğretmen Okulu kurulmuştur.

1938 Her Tür Eğitim Kurumuna Tatbikî Eğitim Kuralı Kanunu

1924-1939 arasında her tür dersin tatbikî (uygulama) kısmının olması şartı uygulanmıştır. Öğrencilerin her derste işledikleri konuların tatbikî eğitimlerinin yapılması, işlik ve deneyliklerin (laboratuvar) malzeme yönünden desteklenmesi kanunla sağlanmıştır. 1937'de I. Sanayi Planı ile I. Meslekî Tedrisatın İnkişaf Planı tamamlanırken, sanayiye ve iş hayatına işletme bilgisiyle insan çıkarma anlayışı toplumda çok destek buluyordu. Meslek Okullarında, bir süredir belli günlerde uygulanan üretimle eğitim faydalı bulunduktan sonra, 3 Haziran 1938 tarih ve 3423 sayılı "**Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Meslek Mektepleri, İşlik ve Satış Evleri Döner Sermayesi Hakkında Kanun**" ile

meslek ortaokulu ve teknik liselerin birer üretim yeri işletmeyi de öğretecek şekilde düzenlemesi yapılmıştır. Her tür erkek meslek okulları ile teknik okullara, kız meslek okullarına ve görev alan öğrencilere gelir getirici döner sermaye işletme kuralları getirilmiş, müfredata öğretmen ve öğrencilere iş alma, piyasaya üretim ve satış yapma, defter tutma eğitimleri de dâhil edilmiştir. Bu imkânlar 1938'de kurulan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü okul spor ve beden eğitimi ile ilgilendirilmiştir.

1936 Devlet Konservatuvarı: 1936 Mayıs'ında, Musikî Muallim Mektebi öğrencileri sınavdan geçirilerek, Batı müziğine uygun olan sesler ve çalgı aletleri için ilk öğrenci alımı yapılmıştır. 1 Kasım 1936'da Devlet Konservatuvarı eğitim-öğretime başlamıştır. **Musikî Muallim Mektebi** ile **Konservatuvar** paralel iki okul olarak devam ettirilmiştir. Musikî Muallim Mektebi'nin yürüttüğü bando şefi ve eğitmeni yetiştirme eğitimini, 1938-1939 ders yılı sırasında Bando Şefliği Sanat Bölümü kurularak Konservatuvar üstlenmiştir.

1937 Anayasa Değişikliği: 5 Şubat 1937'de yapılan değişiklikte, 1924 Anayasası'nın 2. Maddesine, Devletin temel nitelikleri olarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin programında yer alan altı ok, "Türkiye Cumhuriyeti **Cumhuriyetçi, Halkçı, Milliyetçi, Devletçi, Laik ve İnkılâpçısıdır**" olarak girmiştir.

1930-1934-1938 Köylere Eğitim Hamlesinin Boyutlandırılması

Köylere eğitim, ziraatçı, sağlık memuru programları denenerek planlanabilecek hale gelmişti. Kamu öncülüğünde köy eğitim kurumu fikri İkinci Meşrutiyet ile 1908-1920 arasında daha somutlaşmış olarak bir fikir olarak vardı. 1922'de İzmir'de yapılan Türkiye İktisat Kongresi'ne teklif edildi. Cumhuriyet'in ilk yıllarında "sağlam kişilikli, yaşamda bir iş yapacak üretici insan ve iyi bir yurttaş yetiştirme," görüşü önem kazanarak güçlendi. İktisadî, toplumsal ve kültürel kalkınmanın tarımdan ve köyden yükseltilmesi ülkenin yapısı gereği bir ihtiyaç olduğu kabul edildi. Atatürk'ün "Köylü milletin efendisidir," veciz sözleri bu doğrultuda söylenen sözlerdir.

Eğitimde birlik ilkesine göre Cumhuriyet'in ana amacı yönünde bilinçlendirme eğitimi, rejim etrafında ortak kültür oluşturmanın gereğidir. Ulus-devletlerin kamu eliyle eğitim düzenleri de bu nedenle kurulmuştur. Ortak Kurtuluş Savaşımız dolayısıyla halkta ve köylerde bütünleşme ve Mustafa Kemâl sevgisi yüksekti, ama bunların sistemli eğitimle egemenliği ilelebet muhafaza ve müdafaa edecek bir bilinçle yaşaması için eğitimin her ferde bire bir ulaştırılması gerekiyordu. Okuma-yazma, aritmetik, yurttaşlık bilgisi, yaşamı destekleyici temel bilgiler yanında köyde ayrıca geçim imkânlarının geliştirilmesi hedefiyle tarım, hayvancılık, yapıcılık, demircilik işlerinin, sağlıklı yaşam ve barınma için iş ve meslek eğitiminin koşut olarak sağlanması ihtiyaçları bulunuyordu. Köycülük, köylüyü kalkındırma projeleri geliştirilmesi ve uygulanması hızlandırıldı.

Mezralara aşı memuru, veteriner, jandarma ve kaymakamlık görevlisinden başka gelen-giden yoktu; senede birkaç defa hayvan, hayvan ürünleri ve köy sanatları satışı için pazarlara iniyorlardı. Büyük ölçüde geleneksel tababet kullanılıyor, doktorluk hastaları belli aralıklarla kazalara görevli gelen askerî ve sivil tabiplere jandarma taşıyordu. Savaşların ve 1929 Dünya Buhranı'nın fakirleştirdiği köylerin çoğunluğu bu şartlarını savaştan önceki şartlara dönecek kadar düzeltememişlerdi. Atatürk, çok sayıda ve dağınık olan köylerimize yönelik hizmetleri kısaltılmış yoğun eğitim süreleriyle hızlandırmayı teklif ediyordu; sağlıkçı, ziraatçı, eğitmen...

1925-1930 arasında, bin yıllardır geleneksel yöntemimiz olan her tür hizmete "**Gezici Hizmetler**" yoluyla ulaşma modernleştirilerek köy ve mezralara erişim arttırılmıştı. Gezici sağlık ve gezici ziraat hizmetinin daha kolay yaygınlaşabilmesine

karşılık, eğitimde gezicilik sınırlı olabiliyordu. Atıl demiryolları üzerinde bir iki vagon sınıf, birkaç cemse kasasında sınıf, at sırtında kitaplık dolaştırma, gezici köy tiyatroları, saz şairlerinin, destancuların dolaşması yetmiyor, eski yazıyla eğitim yapan gezici köy medreseleri devam ediyordu. Onun için eğitim hizmetinin her köyde sürekli bulundurulması gerekiyordu. Örneğin;

En erken ivme verilen meslek eğitimi olan modern ziraatçılık 1935'te diğer meslek eğitimlerinin önündeydi. Ziraat Bakanlığı ve Ziraat Bankası tarım merkezlerinde merkezî tarım hizmetlerini buldurmakta, “**ortaokul mezunu gezici bitki koruma memurları**” ile “**gezici veterinerler**”, şimdi fennî ziraat usûlleriyle “**gezici Ziraat Enstitüsü memurları**” da katılmış olarak ziraat köy ve mezralara ulaşmaya çalışılmaktaydı.

Sağlık memuru, hemşire, ebe gibi eğitilmiş sağlıkçıları yetiştirmek üzere 1920'den itibaren çeşitli illerde Sağlık Okulları açılmıştı. Türkiye yetiştirdiği gezici sağlık memurlarıyla salgın hastalıkları önlemiş, aşılı geliştiren yapmış ve devam ediyordu. Yanısıra, halk da geleneksel tababet ve şifacılığı devam ettiriyordu. Her köye sağlık evi bir sağlıkçı ve merkez köylerdeki sağlık ocaklarında doktora erişim sağlayınca kadar gezici sağlık memurları görev yapacaklardı. Ancak bunlar hıfzıssıhha/sağlığın korunması ve hijyen (sağlıklılığı koruyucu ortam) için yeterli değildi. 1937 yılından itibaren 6 aylık “**Köy Sağlık Koruyucuları Kursları**” açıldı. Sağlık Koruyucuları; köyün su, helâ, ahır, hamam, vb. yerlerini sıhhiyeleştirmek, ölüm, doğum ve bulaşıcı hastalıkları bildirmek, ilk yardım götürmek, başıboş köpeklerin itlâfı, köylerde hamam, çamaşırhane, mezarlık ve sağlıklı çocuk bahçesi yaptıma gibi hizmetleri üstlendiler. Köylerde yerleşik bulunması gereken öncelikli sağlık hizmeti ise fennî ebektir; doğumda ana ve yavru ölümlerinin önüne böyle geçilir. 1937'de Ebelik **Okulları** da yaygınlaştırıldı, 1938'de **Konya Köy Ebe Okulu** kuruldu, ertesini yıl diğer **Köy Ebe Okulları** bunu izledi. (1923 yılında 86 hastahane 554 sivil doktor varken, 1939'da 198 hastahane ve 2387 doktora ulaşılmıştı.)

1935 Atatürk'ün “Muhtar-Öğretmen-İmam Üçlüsüyle Cumhuriyet Köyü Projesi

1935 yılında toplanan CHP Büyük Kurultayı “köye ağırlık verme politikası”nı benimsedi. 1930 yılında 40.000 mezra ve köyden ancak 5000 köye okul ve öğretmenle ulaşılmıştı. Yaklaşık 20.000 orta ve büyük boy köy, nüfusu 150 kişinin altında, ulaşılması güç, hayvancılıkla geçinen 20.000 de küçük boy köy ve mezra vardı. Yeni mezra ve köyler oluşuyordu.

Açılan Öğretmen okullarının, köyde çalışmayı isteyen öğrenciler için bölümleri olsa da, bu eğitim süreci uzun zaman istiyordu. Kısa sürede 8000 ve 15.000 yeni öğretmene ulaşılmalıydı ki, köylerde modernleşme gözlenebilsin. Düzenli örgün eğitimle öğretmen yetiştirmek çok zaman almaktaydı. Kısa süreli yaygın eğitim kurslarıyla küçük köy ve mezralara öğretmen gönderilmesi düşünülüyor.

Atatürk, tercüme ettirip bütün askere dağıttığı Finlandiya'nın “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” kırsal toplum kalkınma gayreti örneğine şekil vermeyi düşünüyordu. Kâzım Karabekir Paşa'nın öksüz ve yetim köy çocuklarını çeşitli mesleklerde eğitip köylerine göndermesi hareketini örnek aldı. Köyünden gelip eğitilip köyüne hizmet için dönmek isteyen gençler seçilmeliydi.

Atatürk bu politikayı eğitim alanında yürütmek üzere, eski kurmayı Saffet Arıkan'ı Milli Eğitim Bakanı olarak görevlendirdi. Saffet Arıkan'ın en önemli hizmeti yurt-çapında “İlköğretim Seferberliği” olmuştur.

Bu bağlamda, Bakan Saffet Arıkan, Atatürk'e İsmail Tonguç'un ilköğretim bitirenlerden seçilecek gençlerin 6 aylık kurslarla çok-boyutlu “köy terbiyecisi” olarak

yetiştirilmesine dayanan “Cumhuriyet köyü ve köylüsü” teklifini sundu. Köylerde 3 yıllık ilkokullarda, askerde Ali-Okulu’nda okuma-yazma öğrenmiş gençler vardı.

Atatürk, “Muhtar-Öğretmen-İmam Üçlüsüyle Cumhuriyet Köyü” için askerde çavuş ve onbaşı olmuş gençlerden isteklilerin seçilmesini, hızla eğitilip geldikleri köye tayin edilmelerini, “eğitmen” adı verilmesini ve eğitmenli 8 köy okulu bir "Gezici Başöğretmen Bölgesi" teşkil etsin istedi. Müfredat; okuma-yazma ve dört işlemi öğretme, yurttaşlık bilgisi ve sağlıklı hayat bilgileri eğitmeni olarak yetiştirilmeleri kararlaştırıldı. Okul binalarını köylü ile beraber inşa edecekleri, ziraatla meşgul olacakları ve bu işleri yapmayı köylü zaten bildiği için bu konularda bazı ilâve fennî bilgilerin gerekeceği söylendi. Bakan Saffet Arıkan, Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürü olan İsmail Hakkı Tonguç’u İlköğretim Genel Müdürü yaptı.

Bakan Arıkan, 30 Temmuz 1935’te TBMM’de yaptığı konuşmada köy ilkokullarında eğitim felsefesini açıkladı; “Gözettiğim gaye, köy ilkokulu talebelerinin Atatürk’ün izinde, Kemalist, yurtsever, ulusçul birer fert, kamuğasıyı (toplum çıkarlarını) özel düşüncesi üstünde tutan, iktisadî birer unsur olmasıdır.” Türk toplumunun yapısıyla, Cumhuriyetin millî eğitim ilkeleriyle ve her tür okulda uygulanan kültür dersleri yanında beceri eğitimi ilkesiyle uyumlu bir köy ilkokulu eğitimi hedefi ortaya konmuştur.

Köy Eğitmenliği Kursları: 1936’da Eskişehir-Mahmudiye Çifteler Harası’nda /At Çiftliğinde başladı. Kurslarda öğrenciler 10 öğrenci + 1 Öğretmen Okulu mezunundan oluşan 11’li takımlar halinde çalışıyorlardı. 1 tecrübeli köy öğretmeni ve 1 de ziraatçı dersleri veriyor, eğitim zamanının çoğu uygulama için kullanılıyor, 2 Bakanlık müfettişi nezaret ediyordu. Eğitmen adayları bir yandan kuramsal dersler görürken, diğer yandan ilerde gidecekleri mezrada köylülere tarlada, bağda, bağçede, hatta evlerinde yardımcı olmak, köyün ve köylünün yaşam düzeyini yükseltmek için gerekli bilgileri iş içerisinde öğrendiler. 6 aylık kursu 84 kişi tamamladı. Bundan hem MEB, hem de Ziraat Vekâleti memnundur, çünkü küçük köy ve mezralarda yerleşik hem eğitmen, hem fennî ziraatçı olan biri bulundurulabilecekti; bir taşla iki kuş vurulacaktı.

Eğitmen adayları “işbaşı uygulama deneyimi” (staj) Ankara’nın köylerinde öğretmenler yanında tamamlandıktan sonra “geçici eğitmen” olarak köylerine gönderildiler. 3-yıllık köy okullarını muhtar odasında veya köy odasında açıp, okul yaşına gelmiş çocuklar arasından çeşitli yaşlardan birer sınıf oluşturdu; o gruba 1, 2, 3. sınıfları okutup mezun edecekler. Sonra yeni bir küme alıp 3 sene de onları okutacaklar. Okuma-Yazma, Aritmetik, Yurttaşlık Bilgisi, Hayat Bilgisi içinde sıtma savaş, tarım aletlerini kullanma eğitimi yapılacaktır. 1. Sınıf için Eğitmen El Kitabı, 2. Sınıf için Eğitmen El Kitabı, 3. Sınıf için Öğretmen El Kitabı MEB tarafından hazırlanmıştır. İlk eğitmenler; ağaç-altı derslerini, köylülerle örnek ağılı kurma, bağçeyi düzenleme eğitimlerini başlatarak çok başarılı olmuşlardır. Pazar günü hariç, haftanın her günü günde 1 saat çocuklar ve köylülerle ziraat işlerine ait istedikleri bir konu işleniyordu.

1937 Köy Eğitmenleri Kanunu (3238 sayılı): Kanun, ilk eğitmen kursunun sonuçları alınca 24 Haziran’da çıkarıldı. Md.1- “Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek ve ziraat işlerini fennî bir şekilde yapmalarına rehberlik etmek üzere köy eğitmenleri istihdam edilir... Md.2- “Köy eğitmenleri, Maarif ve Ziraat Vekillikleri tarafından, ziraat işleri yaptırılmağa elverişli okul ve çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilir...” Yönetmelikte; “eğitmen namzetlerinin askerliğini başarıyla bitirmiş, okuma-yazma bilen, ziraat işleriyle meşgul, tercihan resmî ilkokullarda tahsil yapmış yetenekli görülenler arasından seçileceği,” belirtildi.

İzmir/Kızılcıllu, Edirne/Karaağaç, Kırklareli/Kepirtepe, Kastamonu/Gölköy gibi çiftlik yeri açan ilçelerle eğitmen kursları artmaya başlamış, ancak Eğitmen Kursu istenen çoğu yerde "elverişli çiftlik ve okul binası" bulunamamıştır. Kente uzak, ana yollara yakın

boş ve işlenmemiş topraklar kullanımına verilir. Eğitim kursları bu arazileri kullanıma hazırlar ve işlerler. Onun için, 1937'de kurslardaki amelî eğitim ağırlaşmıştır. Kültür Bakanlığı Dergisi'nde (1937:82); "Bu takımlar her sabah kursun büyük otobüsle işyerlerine dağıtılırlar. Bir takım çayır biçer, bir takım ot balyası yapar, bir başka takım pullukla tarla sürer, bir takım ağıllarda koyunculuk veya ahırlarda atçılık dersi görür. Uygulama dersleri için icabına göre birkaç saat devam ettikten sonra tarlada, çayırda, ağılda, makine başında nazari derslere başlanır. Derelerin kenarlarındaki söğüt ağaçlarının altında toplanılarak "okuma-yazma öğretme" ve "yurt-yaşama bilgisi" dersleriyle devam edilir... Bu faaliyetlerden başka Ankara İnşaat Usta Okulu'nun öğretmen ve talebeleri tarafından inşaat işleri de öğretilmektedir." Aynı faaliyetler mezra ilkokullarına da eğitim olarak da aktarılmaya başlanır. Köyde oturan küçük öğrenciden "iyi insan, iyi vatandaş" olmayı öğrenmenin yanısıra bütün bu işleri yaparak "iyi bir köylü" olması da beklenmektedir.

Köy okulu eğitimliğinin bir çeşit ziraat eğitimliğine dönüşmesi eleştiri konusu olmuştur. Eğitimcilerin böyle bir kurs eğitimiyle, aslî görevleri olan Cumhuriyet'in vatandaşını yetiştirme eğitimi görevlerinden dolayı örgün eğitimli Köy Öğretmen Okullarına dönüştürülmeleri teklif edilir. Bu teklif uygun görülürse, 22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkiâtına Dair Kanun'da (Md.7) "Köy Muallim Mektebi" olarak dayanağı bulunmaktadır. Ancak, küçük köylere ve mezralara eğitim yetiştirmek üzere "Köy Eğitim Yurtları" açılması daha uygun bulunur.

Köy Eğitim Kursları ile Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun

Millî Eğitim Bakanı Saffet Arıkan'ın Atatürk'le birlikte son şeklini verdiği bir yasadır. Edinilen deneyimle, Atatürk'ün talimatıyla, nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylere ve mezralara gönderilmek üzere yetiştirilen Köy Eğitimcileri için Kurslar'a yaygın eğitim kapsamında **Köy Eğitim Yurtları**... Daha büyük köyler için kurulacak **Köy Öğretmen Okullarının** eğitimlerine örgün eğitim kapsamında süreklilik kazandırmak üzere 1938'de bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Teklif Meclis'ten 7 Temmuz 1939'da 3704 sayı ile geçerek yasalaşmıştır. Kanun'da, "Bu kurslara hazine arazisinden yer ve döner sermaye ayrılması sağlanır; Ziraat Bankası da köy eğitimcilerine kendi köylerinde küçük ziraat alanları verecektir," hükmü vardır.

ATATÜRK'ÜN VEFATI: Nüfusunun %75'i köylerde yaşayan Türkiye'de, Atatürk'ün eğitimdeki son hamlesi küçük köy ve mezra ilkokulları için olmuştur. 1923-1938 arasında ilkokulda okuyan öğrenci sayısı 336 binden 950 bine çıkmıştır. 1935'te 5000 olan köy ilkokulu sayısı ise 1938'de 8032'ye çıkarılmıştır. 1939-1940 yılında ülkedeki toplam ilkokulu sayısı ise 10.596'ya çıkmıştır. Bu kurslara daha kapsamlı öğretmen yetiştirme programı getirilmez; 1948'e kadar açık kalırlar, 29'u kadın 8675 köy eğitimcisi yetiştirirler. Köy eğitimcileri kendi mezralarında kendi okullarını inşa etmeye devam ederler ve 1948'e kadar 6598 mezra ilkokulu kurarlar.

Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de vefatından sonra II. Dünya Harbi 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgaliyle başlamıştır. Savaş gerekçe gösterilerek Türkiye'de Hükûmet II. Sanayi Planı'nı durdurmuştur. II. Sanayi Planı'nın uygulaması durdurulsa da MEB, "İkinci Meslekî Tedrisatın İnkişaf Planı"nı durdurmamıştır.

1939'da Meclis'ten geçirilebilen "Köy Eğitim Kursları ve Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun"un uygulamasında, eğitimcileri kursları vermekte olan **Köy Eğitim Yurtları** için tahsis edilen arazilerden yararlanılarak, 1939-1940 eğitim-öğretim yılında aynı arazi üzerinde Samsun, İzmir, Kastamonu, Eskişehir, Kırklareli **Köy Öğretmen Okulları** da açıldığı görülür.

Atatürk'ün 1924'te ilk açtığı Öğretmen Okulu, onun vefatından sonra özellik değiştirmiştir. Musikî Muallim Mektebi de 1939 yılında "Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü"ne aktarılmış ve Gazi Orta Öğretmen ve Terbiye Enstitüsü Müzik Şubesi adını almıştır. Ne yazık ki, Atatürk'ün vefatından sonra hem Türk, hem Batı müziği öğretim kurumları sahibi modern bir ülke olma düşüncesi kaybedilmiştir. Kurumdaki bu Şube Türk musikîsi birikimini koruyan, öğreten, kuşaklara aktaran bir bölüm olarak devam ettirilmeyip kısa sürede etkisizleşince, kültür eğitimimizde önemli bir eksikliğe yol açılmıştır.

1930-1939 Sonuç: Her kademe eğitim ve her tür okulda müfredatın içinde tabikî/ uygulamalı eğitim, beceri kazandırma ve bir iş yapabilir insan çıkarma bulunması şartı uygulamaya geçmiştir. Bu, Anadolu topraklarında yeşeren Ahîliğin "her insan meslekli olmalı" ilkesinin Cumhuriyet'e erişmesidir.

Sanayi Planları Türkiye'nin büyük heyecanıdır. Türkiye karma ekonomi ile temel kalkınma modelini bulmuş ve Teknik eğitim hamlesini başlatmıştır.

Her Sanayi Planına destek bir de Meslekî Tedrisat İnkişaf Planı yapılması, eğitimi, vasıflı işgücüne verilecek önemi göstermiştir.

II. Sanayi Planı durdurulmuşsa da, 1933'ten 1942'ye kadar her iki Meslekî Tedrisat İnkişaf Planı'nın da uygulanma fırsatı bulmuştur.

İki Meslekî Tedrisatın İnkişaf Planı döneminde, ME+TE eğitiminin her kademesi; köy meslek kurslarından sanat enstitülerine, teknik okullara ve yükseköğretime kadar süreklilik içinde olduğu dönemdir.

1942'de üç kademeli ahîlik meslek eğitimi sistemini devam ettirecek Çıraklık Okullarının da açılmasıyla tamamlanmıştır. Bu dönemde ortaya, Ahî Andı içmiş ustalar yanında, Türkiye'nin sanayileşmesine baş koymuş yeminli teknik kadrolar çıkmıştır.

Köy eğitimliği ve öğretmenliği fikirleri şekillendirilmiş ve hızlı uygulama yolu geliştirilmiştir.

1939-1950

Dönem: 1939-1945 II. Dünya Savaşı. 1946'da Soğuk Savaş'ın başlaması, bloklaşma.

Dünya'da: Savaş Sonrasında Bretton Woods'da (1944) kurulan altına endeksli ABD \$'ına dayalı dünya para sistemi, Marshall Yardımı ve iki kutuplu dünyada NATO'nun kuruluşu yılları.

Türkiye'de: Cumhuriyet'in ilk dönem kuruluş ilkeleri ve modern Türk ulus-devleti, millîlik felsefesi ile Türk-Batı sentezi oluşturmaktaydı. Komünizme kapalı, kamuculuğa ve halkçılığa açık; ırkçılığa kapalı, Türk medeniyetçiliği geçmişini sürdürmeye ve Türk kültür özelliklerine açık uygulama Devlet'te devam ediyordu. Atatürk'ün vefatından sonra, 1939'dan itibaren, ülkeyi Atatürk'ten döndürme zorlamaları başladı. Kültür ve eğitim yönetimini ilgilendiren zorlamalar üç hat üzerinde izlenmelidir: 1) Yurtdışının Atatürk'ten döndürme denemeleri, 2) Cumhuriyetin aşırı uç istemeyen çizgilerinin sınanması, 3) Yurtiçi siyasetin Atatürk'ten dönüş teşebbüsü. Bunların etki derecesi gözden geçirilerek kurucu ayarlara dönme gereği mutlaka toplum duyarlılığı gerektirir.

II. Dünya Savaşı tehdidi önemli yakınlaşmalara ve etkilere yol açmıştır. Savaş başlamadan İngiltere ile temas ve müzakereler 12 Mayıs 1939'da İngiltere-Türkiye Ortak Bildirgesinin ilânıyla noktalandı. Türkiye'yi "Barış Cephesi"ne bağlayan bildirgeydi; Türkiye II. Dünya Savaşı'nda tarafsız değildi, İngiltere'nin tarafındaydı, ancak fiilî olarak savaş meydanlarına çıkmamayı başardı. Akdeniz bölgesinde yardımlaşma yükümlülükleri Türkiye ile Fransa arasında Türk-Fransız Ortak Bildirgesinin yayınlandığı 23 Haziran 1939'da yürürlüğe girdi. 19 Ekim 1939'da Türkiye-İngiltere-Fransa Karşılıklı Yardım (İttifak) Antlaşması ile resmen üçlü bir yapısını kazandı. Türkiye Almanya'nın Mihver Bloğu karşısında Batılı Devletler İttifakı'nın üyesi oldu. Süreçte, bu ülkelerle pek çok kredi, işbirliği, teknik yardım, kültür işbirliği anlaşması yer aldı.

Vefatından Sonra Yabancı Diplomasinin Atatürk'ten Döndürme Denemeleri

1939 Genel Seçimleri ve II. Genel Savaş'ın başlıyor olması nedeniyle Batılı ülkelerle temaslar, Türkiye-İngiltere-Fransa İttifakı'nın kurulması var. Dış borçsuz bütçe ve ticaret, sanayi planı, kültürde millîlik ilkeleri zedelenmeye başlıyor. 1939'de Resmî Gazete'de 20'den fazla borç anlaşması görünüyor. 1838 Baltalimanı Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşması'nın 100. Yılında yeni bir anlaşmayı gündeme getirip 1939'da da Türkiye-İngiltere Ticaret Anlaşması imzalanıyor; aynen, 100 yıl evvelki gibi, "İngiltere Türkiye'den hammadde alacak, sanayi malları satacak" maddesi konmuş olarak. Türkiye Batı ülkeleri arasında yer alacaksa, 1939 Türk-İngiliz-Fransız Kültür İşbirliği ve kültür danışmanlıkları Türkiye'ye, bilhassa da hem kültür, hem de eğitimle görevli Millî Eğitim Bakanlığı'na ayak basıyor. 1939'da Ford Vakfı Türkiye'ye "Eğitim Araştırmaları" başışı yapıyor.

Bu yıllar Türkiye için, savaşa hazır ordu besleme ve yokluklara rağmen, Savaşa girmemenin sağladığı toparlanma yıllarıdır. Savaştan sonra S.S.C.B.'de Stalin iktidarının Türkiye'den toprak ve Boğazlarda hak talep etmesi, 1946'dan itibaren Türkiye'nin yeni kurulmakta olan Batı yanında NATO yönünde savurmasına yol açmıştır.

1940'larda Cumhuriyetin Aşırı Uç İstemeyen Çizgileri: Cumhuriyetin aşırı uç istemeyen tanımlamalarının hayata yansımış örnekleri de açıklayıcı toplumsal çerçevesini kuruyordu. Örneğin, 1912'de kurulan Türk Ocakları, İttihat ve Terakkî'nin vatanın kurtarılması davasına destek olurken, ülkedeki azınlıkların kendi sahip oldukları dinî özerkliklerini unutup ırkçılığa sapmalarına tepki olarak Türk ırkçılığı davası güden bir kolu oluşmuştu. Kurtuluş Savaşı'nda çok etkili olmuşlardı. Bu kol, Atatürk'ün Türk Kültürü ve Medeniyeti Felsefesine, ırk boyutu da eklensin talebini sürdürüyordu. 1930'da kısa ömürlü Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasından sonra, dernekler de bir bir kapatılmaya başlandı. Türk Ocakları'na; yaptıkları işleri CHF'nin yapmakta olduğu söylenmişti; genel kurula gidildi; fesih belgesini imzalayıp CHF'ye katılmışlardı. Yerine 1932'de Halk Evleri açıldı; hem devletten, hem CHF'den büyük tahsisat aldılar. Mason Mahfili'ne de, yaptıkları işleri CHF'nin yapmakta olduğu söylendi; genel kurula gidip fesih belgesini imzalamışlardı. Atatürk'ün ölümü ile birlikte yüksek kademelere olan tesirleri gözlemlendi.

Bu kendi kendini tanımlama sürecinin 1940'ların uygulaması olan mahkeme ve hapis cezalarına bakılınca bu politikaların yansımaları görülebilir. Örneğin, açık devlet aleyhtarlığı, komünizm taraftarlığı hareketinin 1940'ta tekrar örgütlenenleri kapatılmış, uyarıcıları hapisteydi. Kesimin öncü isimlerinden Nazım Hikmet, askeriye tarafından açılan mahkemelerde hükümler giyerek 1938 – 1951 arası hapiste kaldı. 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti 1951'de af çıkardı. Demokrasinin çizgileri belli ediliyordu. Yeni hareketler üzerine, ordu askerliğini tamamlamayanlara askere celp emirleri çıkardı. Nazım Hikmet bir tekneyle Karadeniz'den Bulgaristan'a, oradan Romanya'ya kaçtı. Yazı ve yayınlarına yurt-dışından devam etti. Aynı şekilde, Türk Ocakları içindeki ırkçı kanat da 1940'ta yazılara başladı; öncülerini H. Nihal Adsız ve yandaşları 1944'te tevkif edildiler, mahkemelerle hapis cezaları aldılar. 1951'de Nihal Adsız, mesleği öğretmenliğe dönmek istedi, atandı; Hasan Âli aleyhine yazısı sebebiyle MEB'ce öğretmenlikten alınıp bir kütüphaneye memur verildi. Yazı ve yayınlarına ortam elverdikçe yurt-içinde devam etti.

Toplumun ve idarenin kendi kırmızı çizgilerini belirlemesi 1958 yılına kadar devam etti. (Bundan sonra Türkiye'de uzun yıllar çizgiyi seçimle gelen Türk Hükümetleri mi belirler, NATO mu belirler mücadelesi görülecekti.)

Vefatından Sonra Yurtiçi Siyasetin Atatürk'ten Dönüş Denemeleri: Türkiye içinde ise, Atatürk'ün ölümü ertesinde devlette sürekliliği göz ardı eden bu dönemin, Atatürk ilkeleriyle modern ulus-devlet inşa etme felsefesini değiştiren uygulamaları eğitimi olumsuz yönde etkilemiştir. 1940-1950 arası yılların özelliği, Millî Eğitimde Atatürk Dönemi Kültür ve Eğitim Değerleri Dizisi'nin değiştirilmesidir (Bkz. I. Maarif Şûrası). Çağdaşlaşma/ Muasırlaşma yerine Batıcılık adı altında aktarmacılık ve sığ taklitçilik dönemleri başlamıştır. Türk kültür, tarih, dil ve coğrafya politikasının terk edilerek Yunan-Roma tarih tezlerinin telkin ve tedris edilmesinin ve eğitimde sınıflı toplum okul modellerinin başlatıldığı dönemdir. Fark edilip bundan dönüş yapılmaya çalışılmışsa da bir strateji kurulmadan yola çıkıldığı için 1939-1950 arası savrulmaların kırılmaların fazla olduğu bir on-yıldır. 1939-1945 İkinci Dünya Savaşı'nda içe kapalı dönem ile 1945-1950 Savaş sonrası dönemde Türkiye'nin kültür ve eğitim politikaları birbirinden tamamen farklıdır.

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalarla 1939-1950 Dönemi

1939-1950 Giriş Özeti: Bir yandan eğitim yönetimi içinde Meslek eğitimi ve Teknik eğitim için idarî teşkilât kurulurken, diğer yandan Meslek eğitiminin Ahîlikten devam eden başat rolü ile kalkınacak bir ülke olarak ME+TE'nin kalkınmadaki önemi ikinci planda kalmıştır. Okullardan beceri ve meslek öğrenme boyutunun kalktığı, kapalı ortaokul ve akademik yaklaşımlı "genel lise"nin MEB'e takdim edildiği dönemdir.

Müfredatta; Yunan-Roma Tarih Tezlerine yönlendirilen felsefe, kültür, tarih, edebiyat ders kitapları ile Türk Tarih Tezi, Cumhuriyet'in kültür ve eğitim felsefeleri karmaşası yaşanmıştır.

Köy öğretmeni yetiştirmek üzere MEB'ce hazırlanan özgün Köy Enstitüleri modeli ile yapılan ciddî atılım, Türkiye'nin dil-tarih-coğrafya-kültür alanlarında benimsemiş olduğu kuruluş felsefesinden sapılan bir dönemde yer aldığı için bu okullardaki müfredat ve eğitim tarzı tartışmalara sebep olmuştur. Köy öğretmeni adaylarına, hazırlandıkları köy hayatına uyum ve katkı sağlayan bir değerler dizisi sunulamamasının sıkıntıları denemenin başarısını gölgelemiştir.

Kültür politikasında ve eğitim yönetiminde en büyük kırılmaların yaşandığı ve yol açtıkları ayrışmaların izleri bugün halâ ülkede devam ettiği için bu bölüm, sebep-sonuç ilişkileri de incelenerek daha geniş işlenecektir.

1939-1945 İkinci Dünya Savaşı dönemi ile 1945-1950 Savaş sonrası dönemde Türkiye'nin kültür ve eğitim politikaları birbirinden tamamen farklıdır. İkisi de, dış tesirler altında millî kültür ve millî eğitimden uzaklaşmalar yaratmıştır. Onun için 1940-1950 arası dönemi iki yarım dönemde incelemek daha açıklayıcı olacaktır.

Bu dönemdeki politikalar ve icraatın iki yanı şöyle özetlenmiştir:

- İlk Yarı: 1939-1945 Türkiye'si'ne Yeni Kültür ve Eğitim Politikaları
- İkinci Yarı: 1945 Sonrası Açılmak Zorunda Kalan Türkiye'de Kültür ve Eğitim Politikaları

I. İLK YARI: 1939-1945 Türkiye'si'ne Yeni Kültür ve Eğitim Politikaları

1939 Cumhuriyet'in Kültür Politikasının Değiştiren Kongre ve Şûra

Daha 15 yıllık Cumhuriyetken, kurucu Cumhurbaşkanı Atatürk'le Türkiye'nin Türk-Batı sentezini millî katkılarla oluşturmak için belirlenen temel kültür, millî tarih ve millî eğitim kodlarını değiştirme girişimi yapılmıştır. 28 Aralık 1938'de, Hasan Âli Yücel Maarif Vekili olur. Çok çalışkan bir insandır. "Millî Şef" unvanını alan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün desteğiyle ve yakın çalışma ve dost grubunun katılımıyla büyük bir kültür ve eğitim reformu hareketi başlatılır:

1. Atatürk'ün tarih görüşünün ve tarih müfredatının değiştirilmesi.
2. Cumhuriyet'in millî kültür ve millî eğitim politikasının terk edilerek Batı Hümanizması felsefesi ve Grek-Roma tezleri ile yer değiştirmesi.
3. Dildeki kavram ve kelimelerin sadeleştirilmesi ve lâikleştirilmesi politikaları.

Birinci Türk Neşriyat Kongresi: Kongre 1-2 Mayıs 1939 yılında toplanır. Görüştüğü konular: Resmî ve hususî neşriyat imkânlarının işbirliği. Yazma ve

basma eski kitaplarımızdan yeniden neşri icap edenlerinin tesbiti. Yazma ve basma eski kitaplarımızdan yeniden neşri icap edenlerinin tesbiti ve neşri. Dilimize tercüme ettirilecek eserlerin, klasikler dâhil olarak, en lüzumlularının senelere ayrılmış bir planla tespit edilmesi ve bunların neşri için işbölümü yapılması. Orta öğrenim çağındaki gençlik için telif olarak yazdırılması veya tercümesi lazım gelen eserlerin tespiti ile neşri için bir program hazırlanması. Bir Batı klasiklerinden çocuk edebiyatı kütüphanesinin kısa zamanda meydana getirilmesi için yapılması gerekenler. Halk için yapılması lüzumlu olan neşriyat için yıllara ayrılmış bir programın geliştirilmesi. Ansiklopedi ve müracaat kaynaklarının yayınlanması için yapılması gereken işlemler...

Neşriyat Kongresi'nde Tercüme İşleri Komisyonu'nca Türkçe'ye tercüme edilmesi teklif edilen klasik eserlerin listeleri: Fransız 112, İngiliz 42, Yunan ve Latin Klâsikleri 38, Alman 34, Rus 29, İtalyan 10, İskandinav 10, Şark Klâsikleri 7, İspanyol Klâsikleri 6 ve Amerikan Klasikleri 5 adet kitap olarak diziler halinde Türkçe'ye çevrilmesi önerilmiştir.

1939 I. Maarif Şûrası: Neşriyat Kongresi'nin hemen ardından, Millî Eğitimin Danışma ve Planlama organı olarak görev yapacak I. Maarif Şûrası 17-23 Temmuz 1939'da ilk toplantısına çağırılmıştır. Cumhuriyet'in (millî) kültür felsefesinin değiştirilmesi konusu 1939'da Şûra'ya getirilmiştir. Maarif Vekili Hasan Âli Yücel, Türkiye kültür siyasetinin temeline, kendi ifadesi ile "**Hümanizma ruhunun ilk duyuş ve anlayışının başlatılması**"nı koymuştur. (Batı'da Hümanizma; insancılık, insanı aklı için yüceltme felsefesi anlamına gelir; Türk-İslâm ahlâkındaki insaniyet ve insanlık anlamlarını taşımaz.) Vekilin nutkunda "hümanizm"i ortaya getirmesi ve uzun uzun açıklaması, basında "yepyeni bir zihniyete yol açmak" olarak nitelendi. Konuşmacıların Şûra'da açıkladıkları düşünceler ve birbirlerini kuvvetle alkışlamaları bir zihniyet değişikliğini temsil eden bir grubun orada hazır bulunduğunu göstermekteydi. Hemen 1939'da salonda programlarıyla birlikte hazır bulunmaları, Atatürk'ün hastalığı sırasında Bakanlık dışında hazırlanıp, onun ölümüyle önemli karar mevkilerine yürümekte olanlar bulunduğuna işaret etmekteydi. Nitekim kısa süre sonra Bakanlığın adı "Kültür Vekâleti" oldu.

Millî müfredat durdurulup Yunan ve Latin tabanlı kültür ve eğitim icraatı hemen başlatılmıştır. 1940 yılında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye Homer'in İlyada ve Odyssea'sı Türkçeye çevrilmiş ve basılmış kitap olarak sunulur. İ. İnönü, bunun tutup tutmayacağı konusunda emin olmasa da desteklemektedir.

1939 Dil Politikası Değişikliği

Felsefe öğretmeni olan Bakan Hasan Âli Yücel, Batı hümanizmasının tesiri altında bir felsefeciydi; "Kültür anlayışımızda milliyetçiliğin tecellilerinden birisi de Cumhuriyetin ilk zamanlarında Arapça ve Farsça'yı kaldırmamız olmuştur. Bu boşluğu seneler sonra ve bu yakınlarda Latince ve Yunanca ile doldurmaya başladık," demektedir. "İsim ve sıfat tamlamalarında sadeleşme, halkın kullanımına girmiş kelime ve kavramların korunması, terimlerin Türkçelerinin kullanılması ve öz-Türkçe tarama ve derleme sözlükleriyle zenginleşme" olan Cumhuriyet'in dil politikasını değiştirdiğini ilân ediyordu. Türkçe'yi işlemek yerine Latince ve Yunanca taklidi veya Fransızca ve İngilizceden aktarma kavram ve sözcüklerle Türkçe'nin mantığını Avrupa dil ailelerine bağlamaya yönelindiğini söylüyordu. "Bu yolla destekleyerek dilimizi kurmalıyız!" yaklaşımı Yunus Emre'den beri süren Türk dilinin bir miktar İslâmlaşmış hâlinin bırakılarak lâikleştirilmeye başlanmasıdır. Grek-Latin temeli üzerinde bir kültür inşa etmek için, o zaman kullanılan Türk ve İslam kültür içeriği taşıyan sözcüklerin başka kelimelerle değiştirilmesine geçilmiştir.

Eski harflerden yeni harflere çekilecek Türk kültür eserleri beklemede kaldı. Bunun yerine, 1940'ta Maarif Vekâleti'ne bağlı Tercüme Heyeti faaliyete geçirilerek Batı Klasiklerini tercüme seferberliği başladı. Batı klasiklerinin, ulus inşasında önemli rol

oynayacağı düşünölenlerce, hareketin yeni Türk költürü ve Türk edebiyatına kaynak teşkil etmesini hedefleniyordu.

Tercüme Heyeti, Avrupalıların Rönesans'ta yaptıkları gibi, Aristo'dan süren materyalist hümanist dünya görüşünü eski Yunan ve Latin költürleri ile harmanlayan bir tercüme faaliyetiyle görevlendirilmişti. Yunanca'dan İngilizce'ye çevrilmiş "Çocuk Masalları" Türkçe'ye aktarıldı. Kısa sürede, "Çocuk Klasikleri" adıyla eski Yunan çocuk eserleri serisi okullarda okutulmaya başlandı. Aydınlardan gelen "öğretilmiş cehalet" eleştirisi, ülke költürüyle yorumlanmayan aktarmacılığın yüzeyde kalacağını, hem yeni, hem de eski bakımından cehaletle sonuçlanacağını uyarısıydı.

Halide Edip Adıvar, Oxford Üniversitesi'nden Gilbert Murry'nin "Yunan Medeniyeti" kitabını tavsiye etti. Hemen tercümesi yapılarak ders kitabı yapıldı. Öğretmenlere "İngiliz Eğitim İncelemeleri: İngiliz Öğretmenlerden Türk Öğretmenlere Makaleler," kitabının tercümesi dağıtıldı. Halk Evlerini, İngiliz eğitim sistemini anlatan konuşmacılar dolaştı. "İngiliz Köyü" kitabı İngilizceden Türkçe'ye çevirtilip bastırılarak Köy Enstitülerine ve Halk Evlerine dağıtıldı.

Yeni öğrenme kaynakları kazanılması Türklerin meraklı olduğu daima istenen şeyler. İhtiyaçlarla ve öz-költürle yorumlanması ve sentezlenmesi alışılmış yoldur. Költürde tepeden inme değişiklik kararını hayat şartları desteklemiyorsa bu uyumlanma mümkün olmaz. Bu dönemin etkileri, yurdunu ve halkını seven ilerlemeci Cumhuriyet aydınının yanına, Orientalizmin etkisi altında költürünü ve halkını küçümseyen, bunu lâiklik adı altında İslâm karşıtlığı gösterileriyle örtmeye çalışan bir yarı-aydın kesimin ilâvesiyle sürdü.

Tercüme gerekleri nedeniyle Türk dili üzerine kuramsal çalışmalar yapıldı. Bu amaçla kapsamlı **1940 Gramer Kongresi** toplandı. Batı dillerine uymayan isim ve sıfat tamlamaları için yeni ön-ve-son takılar icat edilmeye çalışıldı. Yurt-içi dil taramaları ilerletildi, Tarama Sözlüğü yayımlandı. Mesleklere ait kendi meslek sözlükleri yayınlanmaya başlandı. Tahsin Banguoğlu 1940 yılında, okullarda okutulan gramer derslerine yardımcı "*Ana Hatlarıyla Türk Grameri*" adlı eserini yazdı. **Felsefe Terimleri Komisyonu** çalışmaları başlatıldı. Uzun süredir hazırlıkları yapılan **Coğrafya Kongresi** toplandı.

1946 sonuna kadar 94'ü Yunanca, 31'i Latince'den, çoğunluğu Fransızca'dan olmak üzere 496 klasik tercüme edildi. Okullara dağıtıldı. Okuma ödevleri, tiyatro çalışmaları buralardan verilmeye başlandı. Tabii ki, çeşitli kaynakları tanıtmak eğitimin görevlerindendir, fakat 1928 harf devriminden sonra öğretmenler ve öğrenciler halen yeni harflerle ülkenin temel kaynaklarına ulaşamaz durumdaydılar.

Türk eserleri ve Osmanlı eserleri sahipsiz kalınca İstanbul'da özel yayınevleri birçok başlığı yeni harflerle işleyen bilim ve felsefe konulu telif költür eserleri yayınlamaya başladılar. Bunlar arasında, Adnan Adıvar'ın Osmanlı Türkleri'nde İlim, Dur Düşün, Tarih Boyunca Bilim ve Din adlı eserleri, İsmail Habib Sevük'ün Avrupa Edebiyatı ve Biz adlı eseri de bulunmaktadır. Bunlar költür hazinelerimizin korunması ve aktarılmasıdır. Ancak ilk ve ortaokul öğrencileri için değildir. Liselerde de zamanın politikası nedeniyle kullanılması ve bu bilgilerin yaygınlaşması mümkün olmamıştır.

1939 Cumhuriyet'in Tarih Felsefesinin Değiştirilmesi

1919-1939 sürecinde oturan millî tarih bilinci millî eğitim müfredatıyla destekleniyordu. Bütün egemen ulus-devletler gibi Türkiye Cumhuriyeti de 1923'ten itibaren odak noktasında millî coğrafya, millî tarih, millî dil ve millî eğitim felsefeleriyle

kurulmuş bir müfredata sahipti. Sanayileşme ve modernleşme karşısında, dünyada bütün kültür ve medeniyetlerin karşılaştıkları bunalımdan, kendi millî çıkış yollarını bulmaları ile kurtulmaları mümkündü. Yoksa eriyip yok olma mukadderdi. Atatürk, tarihte büyük sentezler yaparak kendi medeniyetine hayat alanı açmış, insanlığa katkı yapmış kadim Türk yöntemini tekrar işe koşmuştu: Bağımsız Türk Devleti'nin Türk tezlerini ortaya koyarak bilimsel bulgularla yeni bir sentezi başlatmıştı. Sentez hayat içinde zaman ister, uzlaşmalar bularak bütünleşmelere dönüşür. Ulus-devletlerin kuruluşunda kültür sınırların bu yolla yaşam içinde belirlenmesi, toplumun çağa sağlıklı uyumlanması bakımından önem taşır.

Toplumun gündemine birden bire hiç tartışılıp hazırlanılmamış bir karar geldi.

1939 Kültürde Beklenmedik Grek-Roma, Hümanizma Politikası Kararı: Atatürk'ün dünyaya veda ettiği ve Avrupa'nın büyük bir savaşa başladığı 1939'da Türkiye istikrarını koruyarak, Cumhuriyet'le başladığı senteze vakit, fırsat, imkân tanıyarak bu dönemi değerlendirebilirdi. Oysa 1939-1950 arası, millî devletin temellerinde sert dönüşlerin yapıldığı istikrarsız bir dönem oldu. Bu dönüşlerin en büyüğü kültür ve eğitim felsefesinde görüldü.

Hasan Âli Yücel'in eğitim felsefesi; "Birinci şart; Ziya Gökalp'in dediği gibi nasıl iki dinli insan olmazsa, iki medeniyetli bir cemiyet de olamaz. İkinci şart; vatandaşın bağlanacağı eğitim kuralları ortak bir anlayışın konusu olmalıdır. Bizde henüz böyle bir durum kıvamlanamamıştır," tespiti yansır. Hem Türk medeniyeti dairesinde bulunup, hem de Batılılaşmak olmaz anlayışındaydı. Onun için, Avrupa'nın, eski Yunan ve Roma uygarlıkları üzerine kurulduğunu kabûl ettiği modern uygarlığın bir benzerinin Türkiye'de kurulması amaçlanmalıdır.

Ancak, tarihte kültürlerin karşılaşmaları daima zaman içinde ya kendi sentezlerini üreterek ya da bir tarafın kılıçla dayatması yoluyla çarpık olmuştur. Sözkonusu felsefeler Batı toplumlarının yaşantıları ve ihtiyaçlarından doğuyor, zaman içinde şekilleniyordu. Türkiye'nin bünyesine uygun düşüp düşmeyeceği tartışılmadan ve planlanmadan harekete geçilmekteydi. Tarihi gelişim seyrimiz ve Cumhuriyeti kuran felsefe düşünüldüğünde, uygun olmadığı açık olan yabancı bir politikanın tepeden indirilmesi sancılı oldu.

Alalecele açıklanan Hümanizma kültür, dil, tarih ve eğitim felsefesi değişikliğiyle Batı medeniyetine sentezsiz katılma denemesi başladı. "Kültür Reformu" yapıyordu. Türk Tarih Tezi kenara bırakılıp Yunan ve Roma Tarih Tezleri kabul edilecekti. Bu amaçla, bu karardan dolayı çok heyecanlı olan yabancı politikalarıyla birlikte; göçler yoluyla bütün medeniyetler üzerinde eski Türk medeniyetinin etkileri bulunduğu görüşü olan "Türk Tarih Tezi," bütün ırkları Türklerden türeten ırkçılık diye karalanarak bilimsel araştırmalar durduruldu, dünyada Sümeroloji donduruldu, Hititoloji saptırıldı. En eski dil olarak olduğu bilinen bra-Türkçenin sessiz harflerinin, ilk hecelerinin ve kavramlarının bütün dillerde göçler yoluyla izleri bulunduğu kuramı olan ve bu yöntemle Türkçe terimler kurulmasına dayana "Güneş Dil Teorisi" saçma bulunup atıldı. İngiliz İmparatorluğu topraklarını Delhi-Londra arasında bütünleştirmek için ortaya atılmış bir dil ırkçılığı politikası olan Hint-Avrupa Dil Ailesi'nden Yunan ve Lâtin klasikleri ve kavramları öne çıkarıldı.

Tabii ki, tarih ve toplum seyrini sürdürür; ya öz-kimliğine uygun destekler bularak bir senteze ulaşınca kadar zaman kullanacak, ya da öz-kimliğinin desteklerini kaybede, kaybede yok olup gidecekti.

Anayasaya İlklerine Uygunluk: Bu yüzden, yeni yaklaşım, 1937'de Anayasa'ya giren, "CHP'nin 6 Ok'unun hepsi kırıldı" itirazlarıyla karşılandı. En üste konmuş çatı ilke olan bağımsız halkın kendi kendini yönetmesi olan **Cumhuriyetçilik**, yabancı kültür ve

tarikh politikasını benimseyince kendini inkâr etmiş oluyordu. Toplumunu imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitle, kişileri de yasalar önünde eşit kabûl eden **Halkçılık**, kültürü elinden alınınca halkın kaynaştıran ortak özellik ve değerlerden koparılarak dağılmaya sevk edilmiş oluyordu. Ortak tarih ve kültür değerleri birliği olan, eşit vatandaşların vatanseverliği olarak tanımlanan **Milliyetçilik** ise, farklı bir tarih ve kültürün taarruzuna açılıyordu. **Devletçilik**, halkın gücünün yetmediği işlerde devletin yer aldığı karma ekonomi iken, yeni Türkiye-İngiltere-Fransa İttifakı ile yapılan borç anlaşmalarıyla yabancı yönlendirmesine açılmış oluyordu. Nitekim ilk iş II. Sanayi Planı'nın uygulamasının durdurulması olmuştu. Türkiye'de, dinin yok sayılmayacağı, hatta devletten destek alacağı, devletin işlerine ise Meclis ve Meclis hükûmetince karar verileceği ilkesine dayanan **Laiklik** tanımı dolaylı yoldan değiştirilmişti. Bir "aşırı lâiklik" kavramı olan, (dinden sorumlu ayrı bir kilise teşkilâtı bulunduğu için) dini siyasetin ve eğitimin uzağında tutma biçiminde uygulanan *Batı hümanizmacılığı* Meclis kararı olmadan Türkiye'ye getirilerek din ve tanrı toplum kültüründen ve müfredattan resmen kaldırılmış oluyordu. Türkiye Cumhuriyeti'nin temelinde bulunan, milletin bağımsızlığı ve kimliğiyle gereklileniliğe uyumunu sağlayıcı değişim ve dönüşümleri yapması olan **Devrimcilik** ilkesi ise, Ulus-Devletin kurucu kültür, müfredat, eğitim felsefesi devrilerek yerine yabancı bir felsefeyle eğitim, müfredat ithal edilmek için kullanılıyordu.

Ulus-devletin kurucu ilkelerinden verilen tavizle atılan bu adım hem Meclis'te, hem Millî Eğitim Bakanlığı'nda, hem de öğretmenlerde uzun yıllar sürecek eğitim-öğretim güçlüklerinin başlangıcı oldu. Bu tarih, eğitimin siyasî çekişme konusu yapılmasının da başlangıcı sayılabilir.

Eğitim sisteminde çok sarsıntıya yol açtığı için, Batı'da Hümanizmin ne olduğu Türkiye açısından irdelenmelidir:

Batı'da Aydınlanma ve Hümanizma/İnsancılık Neydi? Katoliklikte reformdan sonra 1700'lü yıllarda ortaya çıkan **Aydınlanma felsefesi**, din'e eleştiriler getirdi ve din'in kabûl ettiği varlığın bütünlüğünü akıl yoluyla reddetti. "Akılcılık/Usçuluk" gerçek bilgiye sadece zihin yoluyla ulaşabileceğini savunan bir felsefe akımıdır. İnsan; zihninde akıl ile varlığı yapı taşlarına ayırdı, varlığı yeniden tasarlamayı insan aklının yetkisine bıraktı ve dünyevî bir varlık bütünü kurgulandı. Newton evrenin akıl ile kavranılabilir olduğunu gösterdi. Kant, insanın bilgi konusu yapabildiği her şeyin akıl tarafından kavranabilir olduğunu öne sürdü ve ahlâk'ın da akıl aracılığıyla kavranılabilir olduğuna temel sağladı. Descartes: nesneyi, benim onu algılayışımından bağımsız hâle getirdi: birey'i tanımladı. Akıl; anlaşılabilir şekilde evreni inşa etmeyi öngörür.

Aydınlanma felsefesi sırasıyla hümanizm ("insancılık"), deizm (yaradancılık), ateizm (tanrı-tanımsızlık), agnostisizm (ilahî veya doğüstü varlıkların bilinemezliği), akılcılık, ilerlemecilik çizgisinde insanı yüceltmeye devam etti. Hümanizm, bağlarını Aristoculukla kurar. Rönesans'ın Yunan ve Latin kaynakları incelemelerinin ürünü olarak 15. Yüzyıl sonunda, İngiltere'de, Avrupa'nın bu köklerle ilişkisini kurmak üzere klasik Yunanca ve Latince dil ve gramer ders kitapları araçları geliştirilmiştir.

Modern **Hümanizm**, Avrupa'da Aydınlanma'nın 1860'lardan sonra çıkan bir yorumudur. Aydınlanma'nın "Din'i ve Tanrı'yı yeryüzünden kovmak" tabir edilen yaklaşımı yerine, Hümanizm felsefesi "İnsan Aklının Kutsallığını yüceltmek ve toplumda yerleştirmek" yoluyla insana din dışında bir toplumsal ve siyasal hâkimiyet alanı oluşturmak ister. Bilim tarafsız, nesnel bakıştır. Dini siyasetten uzak tutma fikrini, eğitimden de uzak tutma şeklinde en aşırı uca taşır. Pozitivizm (salt bilimcilik), Marksist hümanizm (Marxçı insancılık), trans-hümanizm (insanı aşma, insan fiziği ve zihninin zayıflıklarını bilim-teknoloji desteğiyle aşma) gibi kollara ayrılmıştır.

Hümanizm Felsefesinin Tanımı: İnsancılık, insan taraftarlığı, insan-merkezlilik, insan aklının kutsanmasıdır. (Türkçe'deki insanîyet ve insanlık anlamlarına gelmez.) Doğaüstü güçlerin, vahyin, fizik-ötesinin (metafizik) varlığını, gizemciliği, mistisizmi (tasavvufu, sufiliği), kaderi, geleneği kabul etmez. İlkesi laik/seküler (dünyevî) bir hayat duruşudur; her tür otorite karşısında insanı özgürleştirme çabasıdır. İnsanın belirlediği evrensel değerlerle veya insan aklıyla doğru davranışlar üzerinde düşünen "etik" tabanlı bir görüştür. Akıl merkezlidir; felsefî ve bilimsel temel arar. Kalp merkezli değildir; hümanizm teriminin tanımı "sevgi"yi içermez. Çünkü sevgi, öznel (sübjektif) olan, akıl nesnel (objektif) olandır. Hümanizme göre doğruyu bulmak insanın ve insan aklının bir yetisidir; bilimsel şüphecilik ve bilimsel yöntemle çalışılarak tatmin edilmelidir.

Hedef insanın gelişimidir. İnsanın tüm diğer canlı türlerinden daha özel olduğu düşüncesini reddeder; doğal, sade ve hayvan korumacıdır. Güzel işler yapmaya, şimdi ve burada iyi yaşamaya ve geleceğe daha iyi bir dünya bırakmaya yoğunlaşır. İnsan doğasının tümüyle iyi olduğunu veya bütün insanların akılcı değerlere ulaşabileceğini savunmaz. İnsanların akılcı değerlere ulaşması, bireyin azmini ve diğer insanlardan yardım görmesini gerektirir. Doğrunun ve yanlıştın bilgisine kişisel olarak ve ortak bilincin en doğru biçimde algılanmasıyla ulaşılabilirliğini savunur.

Hümanizma'nın Türkiye için Tanımlanamaması: Geleneği madde-maneviyat dengesi üzerine kurulu olan Türk toplumunda bunun en açık göstergesi akıllık/ahîlik geleneğidir. Onun için de yeni bilimcilik/pozitivizm, bilgiye ilâve olacak yeni yöntem ve teknoloji ile aydınlığın büyümesi anlamında algılanagelmiş ve istenmiştir: "en hakikî mürşid" denmiştir, "tek hakikî mürşid" denmemiştir. Tanzimat'tan beri bir sentezleme yolu arayan Türkiye ulus-devletle bunun dil, tarih ve kültür sütunlarını koymuş, Doğu-Batı sentezine ulaşacak sürece girmiş görünüyordu. Modernleşmeye "muasırlaşma/çağdaşlaşma" anlayışıyla Türk tarzı bir çözümleme yolunda ilerleniyordu.

Bu nedenle, 1939-1940'ta ilân edilen salt maddeci Batı hümanizmi tercihi anlaşılamadı, çeşitli aşamalarda aslından farklılaşan tanımlara büründü.

İlki, makas değiştirmede "çağdaşlaşma" ile "Batılılaşma" arasındaki **kavram karışıklığında** görüldü. Batı klasikleri hareketi Batılılaşma görüntüsü veriyordu. Ama dünya ve evren görüşü maddeye, salt aklın egemenliğine, beş-duyunun sınamasıyla pozitivizme dayandığı için bilim ve teknolojiye çok destek bulmuş, sosyal bilimlerde fazla teveccüh olmadı. Çünkü toplumumuzun bilimsel açıklanmasına Batılıların kendileri için geliştirdikleri yapı ve kuramlar uymuyor, çarpık yorumlarla yürümek gerekiyordu.

Tarihî Türk kimliğinin üzerine modern millî-devlet niteliğini işleyecek millî eğitim yerine Atatürk'ten sonra getirilmek istenen temel farklıydı. Türkiye'de 1939-1949 dönemi, Batı Avrupa'nın kendi Grek-Roma tarih tezini, maddeciliği, sermaye-merkezli ekonomik çıkarlarına uygun pazar oluşumunu ve bunlar için insan aklını kutsayan Batı hümanizmasını getirmeye çalıştığı dönemdir. Bu sırada, dünyadaki diğer maddeci damar olan sosyalizm de duygusal ideolojik bir anlatımla akılcı hümanizma-sosyalizm-halkçılık olarak bazı inanmış okumuşlar tarafından kendi kendini sunmaya çalışıyordu. Türk üstün değerlerine, örnek Türk büyüklerine sosyalist göndermeler yapılması, duygu sömürsü, vicdanları sızlatacak fakirlik, ezilmişlik, sömürü tasvirleri seçilip kullanılması ve devlet karşıtlığıyla oluyordu. Yunan-Roma kitaplarda ve okul piyeslerinde kaldı, ancak bir dönem öğretmenlerde kararsızlığa ve Bakanlığı istikametsizleştirmeye yetti. Modernleşme adı altında uygulanmak istenen bu iki eğitim yaklaşımı da Türkiye'nin özünden kopuk aktarma-yapıştırma felsefeler olduğu için, eğitim felsefesini de, ulus-devletin temeli olan vatan ve ülke sevgisini de, topluma hizmet isteğini de besleyemiyorlardı.

Buna karşılık, Türkiye'de toplum düşüncesinde vahyin yeri sayesinde evrende bilinen alanın devamlı genişlemesi ile bilinmezlerin birlikte bulunuşu, maneviyat, fizik-

ötesinin (metafizik) varlığı, insan-dünya-evren birliği, tasavvuf, sufilik geleneği kılcal damarlarda binlerce yıllık dolaşımıyla bulunuyordu. İnsan-merkezli insanlık ve insanîyet üzerine kurulu öz-kültür, ulus-devletle kullanışlı bir Türk-Batı sentezine ulaşmalı ve Türklerin medeniyet kuruculuğunda yeni bir çığır açılmalıydı. Türkiye'nin insan-merkezli manevî ve insanın kalp ve duygu dünyasında genişleyen kavramlar dağarcığına, ahîlik geleneği sırasında bunların dünya hayatının her yönüne yüksek ahlâkla eklenmiş olduğu bilinciyle Türkiye Cumhuriyeti devlet modeli dünyaya bir yaşam modeli de sunabilirdi. Ahîlik maneviyatla akılcılığı birleştirmiş, dünyaya ve çağlara örnek bir Türk-İslâm çözümlemesiyle Anadolu Selçuklu medeniyeti Osmanlı medeniyetine yürümüştü. Aynı ahlâk ve hizmet ruhunun Türkiye Cumhuriyetini kurduğu apaçıktı. Atatürk'ün DTCF ile araştırma kurumlarından beklediği beşerî ve toplum bilimleri, bu defa Türk-Batı Sentezin aşamasının önerilmesi idi. Kültür ve Millî Eğitim Bakanlığında beklediği ise müfredatta bunun yüksek insanlık ve ilerlemecilik hedefleriyle işlenmesi idi.

Batı Hümanizmacılığının Türkiye için fikri, kültürü, eğitimi, siyaseti ve toplum kimliğini temellerinden koparan bir tehdit taşıdığı eleştirileri destek bulmaya başlayınca, ortaya "Anadolu Hümanizmi" atıldı. Buna göre, bugün Akdeniz medeniyetinin bir parçası olan Anadolu esasen Batı Medeniyeti'nin beşiğiydi; Yunan, Roma, Türk hepsi Anadolu'dan çıkmıştı. Böylece Türkler Yunanlılar, İtalyanlar, Avrupa hep aynı ırktan geliyordu ve Batı medeniyeti'nin kökleri Anadolu'daydı.

Peki, bugün, Anadolu Hümanizmini nerede buluyoruz? Sorusuna cevap tamamen Türk insanlık ve insanîyet anlayışından geldi: "insan sevgisinde!" Böylece, tanım değiştiren Humanizm, insan aklını yücelten maddeci Batı insancılığında, insan sevgisini yücelten maneviyatçı Türk insanlığına, insanîyetine dönüşmüş oldu. Garip olan, özellikleri vahiy kaynaklı Kur'an, aklı aşan ilâhî aşk, manevî yükselme, Allah ve insan sevgisi olan 13. yüzyılın büyük Türk-İslâm tasavvuf ehli sufileriyle (Hz. Mevlâna, Ahî Evran, Hacı Bektaş, Yunus Emre...) Anadolu Hümanizmi, özelliği vahyi reddetmek, insan aklına tapmak, sekülerlik /dünyevîlik olan Batı Hümanizmiyle aynı kefeye konmasıydı.

Tanımlanmamış Anadolu Hümanizmi; siyaseti, muhalefeti, halkçılığı da kapsayarak kendine siyasal alan açmaya da çalıştı. Hatta, sosyalizmi Kemalizmle bağlayarak, sosyalist devrimi Kemalizm adı altında geçirme çabası görüldü.

1946'dan sonraki CHP'ye, 1950'den sonra DP'ye "karşı devrim" denilerek, bir yandan Batı Hümanizmi kendini tam sipere alırken, diğer yandan da içeride Atatürk'e başka kimlikler giydirme, sosyalizmi üstü Kemalizmle örterek sunma çalışılması başlayacaktı.

Oysa, Atatürkçülük'te çağdaşlaşma; modern millî-devletlerin millî kültür, millî tarih, millî eğitim üzerine kurulu yapılarının Türkiye'de, ülkenin kendi tarihî kültürel birikimi, seciye ve ahlâkı ile kurulması, kurama değil yaşamsal ihtiyaçlara göre uygulanmasıdır. Bilim ve teknoloji ihtiyaca göre süzülerek kullanılır ve bilim ve teknolojiyi kendinin de üretme ilkesi vardır.

Sonunda, Anadolu Hümanizması, 1919'ların Anadolu milliyetçiliği olan Anadoluçuluğa tekrar dönerek devam etti. 1950'lerde gerçekçi Köy Edebiyatı akımı başladı.

1939 Türkiye'de Eğitim Felsefesinin Değiştirilmesi Girişimi

17-23 Temmuz 1939 I. Maarif Şûrası'nda MEB bir oldu-bitti felsefe değişikliğiyle karşılaştı. Alelacele açıklanan Hümanizma kültür, dil, tarih ve eğitim felsefesi değişikliğiyle Batı medeniyetine sentezsiz Hümanizma ile katılma denemesi başladı. Kültür Reformu adına Yunan ve Roma Tarih Tezleri kabul edilecekti. Üstelik bu yeni politikayı kim ne zaman hazırlamıştı, Bakanlıkta kimse bilmiyordu.

Tarih Felsefesi ile Tarih Öğretiminin Değişmesi: Elde 1939'da imzalanan Türkiye-İngiltere-Fransa İttifakı'nın Kültür İşbirliği Anlaşması vardır. Atatürk vefat eder etmez, Türk Tarih Kurumu'nca tamamen bilimsel kaynaklara dayanarak uzman heyetlere hazırlanmış 4 ciltlik Tarih Ders Kitapları müfredattan kaldırılır. Yerine, Türk Tarih Kurumu üyesi Şemsettin Günaltay I. cildi kendisi gözden geçirir ve yazar, yeni Tarih Ders kitabı olarak 1939'da baskıya verilir.

Bu olayı Celâl Bayar'ın kızı Nilüfer Gürsoy, tarihçi Sina Akşin'e şöyle anlatır: "Başvekil Bayar'a 'Artık Atatürk'ten bahsetmek yok' dedi. 'Karşı Devrim' 1939'da oldu. Kültür, dil, felsefe, tarih anlayışının hepsi kaldırıldı. 1939 yılında Şemsettin Günaltay, Tarih Kurumu'na yazdırılmış ve liselerde okutulmakta olan tarih kitaplarının birinci cildini yeniden kendi yazıp müfredata koydurdu. Atatürk'ün tarih anlayışını sildi."

Bir tez olan, üzerinde bilimsel araştırmalar devam eden ve bulguları sürekli gelmekte olan Türk Tarih Tezi'nin Türkiye'deki araştırmaları durdurulur. Avrupa ülkelerindeki araştırmacılar ise devam etmişlerdir. Türk dilinin kullanımda olan zenginliğini izah ve muhafaza etme politikası olan Dil Politikası bırakılır. Atatürk'ün eski yazıdan aktarttığı ve dünyada basılmış eserlerden hazırlattığı 160 kitaplık Türk tarihi ve medeniyeti eserleri de basılmadan bırakılmıştır.

Her şeye rağmen, tarih felsefesindeki bu değişim yumuşak yapılmaya çalışılmıştır. 1931 özgün baskısına nazaran 1939 Tarih Ders kitabında Türk Tarih Tezi'nin ana çizgisi açısından büyük bir sapma görülmemektedir. Sadeleştirme, kısaltma söz konusudur. Buna rağmen Atatürk'ü bu hızlı dışlayış nedeniyle fazla itirazla karşılaşılmaktaydı. Ayrıca, gerek 1931'de, gerekse 1939'da yazılmış Lise Tarih Ders kitaplarının olaylara fazla hissî yaklaştıkları nitelemesi olmuştur.

1942 yılında Arif Müfit Mansel, Cavit Baysun, Enver Ziya Karal, Maarif Vekâletine bir Tarih Kitapları serisi hazırlamışlardır. Yayınlanan eserde de hem Türk Tarih Tezi, hem de Batı Grek-Roma Tarih Tezi dengeli bir şekilde sunulmaya çalışılmıştır. Bu kitaplar da keskin tenkitlerle karşılanmıştır.

Bundan sonra, Ortaokullar için daha özet bir Yunan-Roma-Hümanizma temelli bir tarih kitabı müfredata girmiştir. İddialı hazırlanan Lise I. Tarih kitabı ise sorun oluşturmuştur.

1943 yılında yapılan III. Türk Tarih Kongresi'nde ise, bazı bilim adamlarının Türk Tarih Tezi'ne engel çıkardıkları görülmüştür. Türk yurdundan ve ırkıdan başlayarak kasten yaptıkları tahriflerle Türk milli tarihine başka bir görünüm verenlerden, Türk'e ait başarıları başkalarına mal edenlerden, M.Ö. 3 000 yıl önce Hazar Denizi üstünden gelerek Yakın Doğu'da insanlığın ilk medeniyet meşalesini yakanların gerçek milliyetlerini itiraf etmeyerek tarihi örtmeye çalışanlardan yakınılmaktaydı.

Hümanizma Felsefesinin Müfredata Yayılma Süreci: Müfredatımızdaki felsefenin eski Yunan ve eski Roma kültürünü esas alan Rönesans ve 1939'da Batı hümanizması yönüne çevrilecek olması Atatürk'ün "muasırlaşma/ çağdaşlaşma" tanımlamasıyla kendi özgünlük alanımızı kendimizin kurmakta olduğumuz bilincinin terk edilmesi niyetidir. "Batılılaşma" sanısıyla ideolojik bir taklitçiliğe dönüşmesine yol açabilecek bir tehlikeydi. Diğer bir deyişle, klasik Türk evreninde oluşmuş varlığımız terk edilerek aktarmacılıkla klasik Batı evrenine girmek için bir kimlik arama dönemi başlamıştı.

Avrupa'nın, eski Yunan ve Roma uygarlıkları üzerine kurulduğunu kabûl ettiği modern uygarlığın bir benzerinin Türkiye'de kurulması için, Türk vatandaşının zihninde Türkiye'ye özgü Atatürk milliyetçiliği yerini hümanizm ve materyalizm (maddecilik) anlayışına terk edecekti. Bu 'insan'ın inşası, her türlü maneviyatı reddeden Batı Hümanizma felsefesiyle yapılacaktı. Böylece MEB; Türklere Avrupa merkezli emperyalist

tarih tezinin kenarında yer bulmaya çalışma, bunu bilimsellik olarak sunma ve yetiştireceği nesillere kendilerine tanımlanan bu kimliği giydirme göreviyle karşı karşıya bırakılmış oldu. Batılı sefaretlerin istedikleri tam da buydu. Türklerin üzerine düşman diye sürdükları Yunan'ın mağlûbiyetini Türkiye üzerinde Yunan kültür emperyalizmi galibiyetine çeviren bu tutum, Atatürkçü öğretmenler arasında, yönetim kademelerinde ve zamanla ülkede tepki doğurdu. Olay karşıtlıklara dönüştü ve mücadele sürdü. Günün başarılı projesi olan Köy Enstitüleri konusunun, kapatılan birçok başarılı okul türü daha varken, özel olarak sık sık gündeme getiriliyor olması, o dönemin Bakanlık'taki asıl büyük sorunu olan ulus-devlet eğitiminin terk edilip, kültür dersleri müfredatının dışı bağımlı duruma geçmesi tartışmasını unutturma gayretiyle ilintili olduğu tahmin edilebilir.

O devirde öğretmenin yetkileri çok fazlaydı. Dersin müfredatı konu başlıkları olarak verilir, varsa bazı yazılı malzemeyle desteklenir, dersi öğretmenin hazırlaması, öğretmesi, uygulamasını yaptırması, imtihanlarını yapması ve kesin notunu vermesi beklenirdi. Cumhuriyet'in Türk Tarih Tezi daha kısa süre de ayrılrsa sınıflarda işlenmeye devam etmiştir.

Soru şu: el altında bir Tercüme Heyeti bulunduğuna göre ve Yunanistan, İtalya, İngiltere, Fransa'da Yunan ve Latin kültürü için eğitim müfredatları bulunduğuna halde tarih ders kitapları neden hemen hazırlanamadı? Süre, Bakanlık'ta eğitimciler arasında, Yunan ve Roma tarihlerinin ne kadar kapsanacağı ve örnek kılınacağı üzerindeki anlaşmazlıklar nedeniyle uzamaktaydı. 1942'de çıkan ortaokul tarih kitapları yeni felsefeye göre İlk-Çağ-Yunan-Roma ekseninde çıktı, Türk Tarih Tezinin bazı bulguları verilmiş, Türk mitolojisi kaldırılmış, onun yerine Yunan mitolojisi verilmişti. Bu ikili yapı, zihin karışıklığına ve okullarda tarih dersinin sevilmemesi sorununa, daha ilerde de Türk aydın bunalımı sorununa varacaktı. Bu durumda Türk tarihi, Cumhuriyet dönemine sıkışmış bir tarihten ibaret kalabilirdi.

D.T.C.F.'ye bağlı bir **Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü** 1942'de kuruldu. 1934'te ilk defa İstanbul Üniversitesi bünyesinde verilmeye başlanan İnkılâp Tarihi Dersi'nin sorumluluğu 15 Nisan 1942'de 4204 sayılı Kanunla, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ne bağlı olarak kurulan bu Enstitüsü'ye verildi. Derse "*İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti*" adı verilerek, fakülte ve yüksekokullarda baraj dersi yapıldı.

İleride, çoğu mezunları yönetici tabakayı teşkil edecek olan Lise'de zihninin nasıl şekillendirileceği çok önemliydi. Yunan Tarihi dayatması nedeniyle Türk kültürü, Türk terbiyesi ve lise tarih kitabında yöntem üzerindeki anlaşmazlık çözülemediği için **15-21 Şubat 1943'te II. Millî Eğitim Şûrası** toplandı; "Garp medeniyetine olan alâkalarımız dolayısıyla garp milletleri tarihi üzerinde durmalıyız," görüşü çıktı. Şûra kullanılabilir bir çözüm getirememiştir.

Türkiye'nin kendisine bakış açısını tanımlayacak olan Lise I Tarih Kitabı üzerindeki anlaşmazlık artarak sürdü. Türk tarihine yaklaşım ve ayrılması gereken yer tartışmaları yüzünden Lise Tarih Kitabı yazımı sürüncemede kalmıştır. Bazı üniversite hocalarına yazdırılan, hatta yabancıların yazdığı birkaç tarih kitabı hazırlığının birden yürüdüğü de biliniyordu. Muhtemelen hazır kitaplar uygun günde ortaya çıkmayı bekliyorlardı.

5 Ağustos 1946'da Hasan Âli Yücel bakanlıktan alınır. Yeni Bakan Reşat Şemseddin Sırer'in ilk yılı; bir yandan Köy Enstitülerindeki tasfiye, bir yandan Hükûmetin Stalin'le 1945-1953 yıllarında devam edecek olan toprak ve Boğazlar anlaşmazlığının doruk yılıdır. 1947'de, Lise 1 Tarih Kitabı öğretmenlere gönderildi. Diğer bir deyişle, Bakanlığın dışında ve içinde konuyu takip edenler, H. Âli Yücel gitti diye işin arkasını bırakmamışlardı.

Lise I Tarih Kitabı; Cumhuriyet'in ulus-devlet, millî kültür, millî eğitim politikası karşısına Yunan-Roma-Batı Humanizmasının sert bir şekilde çıkarılışıdır.

1947 Lise I Tarih kitabının konulara göre dağılımı: Türk Tarihi % 4'lük bir giriş mahiyetinde, Eski Anadolu Tarihi % 8, Eski Yunan Tarihi % 40, Roma Tarihi %40, diğer tarih konuları % 8'dir. Yunan ve Roma uygarlığının M.Ö. XII. yüzyıldan itibaren bütün yönleriyle ele alınmasına karşılık Türk Eski Çağı hiç bulunmamaktadır.

1939-1946 Hümanizma ve Eğitim İşlevlerinde Köklü Değişiklik

17-29 Temmuz 1939, I. Maarif Şûrası; eğitim felsefesi, okulun işlevi, müfredat, eğitim kademeleri konusunda Atatürk döneminden uzaklaşma demektir.

Kavramlar Sorunu: Açıklanır açıklanmaz Eylül'de açılan 1939-1940 ders yılında MEB uygulamasına geçileceği için hümanizma'nın tanımı en çok eğitimcilerle lâzımdı, fakat Türkiye'nin ihtiyacına uygun bir açıklama ortaya konmadı. Özellikle eğitimde "çağdaşlaşma" (modernleşme) ile "Batılılaşma" arasında bir kavram karışıklığı kolaylıkla oluştu. Kısa yol olan Avrupa'yı taklit çözüm sanıldı.

Bir diğer kavram sorunu, Batı Hümanizmi'nin kelime anlamı Türkçe'de bulunmadığı için, bunu Türkçe'de manevî kişilik ve toplumsal anlamları olan "insanlık" ve "insaniyet" kelimelerine tercüme ederek karşılama yanlışlığı oldu. Birçok öğretmen bu yoldan yürüyüp, "bizdeki insanlık anlayışı Batı'da da varmış" diye eğitim yaparken, hümanizma'nın maddeci felsefeyle ilişkili olduğunu anlayan bazı üniversite hocaları ise, Batı'daki gibi sınıf yapısı bulunmayan Türkiye'de, sınıfsız yapı örneği olarak maddeci hümanizm'i komünizme yakın anlatımlarla sundular. Lise kitaplarının bazı bölümleri Türk üniversitelerinden istendiği için, bir süre sonra bu gibi anlatımlardan dolayı MEB'e karşı toplumun tepkisi başladı.

Sınıflı Toplum İngiltere'nin Eğitim Sisteminde Türkiye'ye Örnek Aramak: Kısmen seküler (dünyevî) ve toplumu yansıtan demokratik siyasetli İngiliz sisteminde eğitim sistemi de sınıflı toplum yapısına uygun gelişmiş bir yapı gösteriyordu. Altı-yıllık ilkökul köylerin veya mahallenin dinî cemaatinin yönetimine, ortaokullar yöreye hizmet etsinler diye belediyelere bırakılmıştı. İlkokuldan sonra işe, meslek ortaokuluna veya akademik ortaokula geçiliyor. İşe başlayacaklar için ya işyerinde öğrenme ya da ortaokul mesleğe hazırlayan iş okulları vardı. Lise kademesine giriş seçici-yönlendirici imtihanlarla mesleğe veya akademik eğitime ayırıyor. Hem ailelerin iş beklentileri ve imkânları, hem de sınav ve girilebilecek okul türleri çocukların dağılımını belirlemiş oluyordu. Aday eğer özel bir mücadele vermeyecekse, meslek okulları işçi sınıfı için, akademik liseler burjuva ve asillere göre ayarlanmış. İlkokuldan sonra akademik ortaokulu ve lisesi ile ortaöğretim, ülkenin kültür omurgasını oluşturacak kesimin eğitildiği yer.

Ortaöğretim, küçük yaştan itibaren Yunan ve Latin dil ve kültür müfredatı ile İngiliz kültürünü bağdaştırıldığı, çoğu yatılı okullar. Bu okulların birçoğu, belli bir toplumsal sınıftan, hatta aile geçmişlerine bakarak öğrenci alıyor. Bir kısmı özel veya büyük bağışla yürüyen, kendilerine ait gelişmiş değerler sistemleri, gelenekleri, müfredatları, yoğun okuma ve tiyatroları, sert disiplinleri, ağır spor ve doğa eğitimleri, çok-yönlü kişilik, hayat görüşü ve takım oluşturma eğitimleri var. Yeni öğretmenlere rehberlik de yapan demirbaş eski öğretmenleri ve hizmetlileri bulunuyor. Okulda her öğrencinin derslere paralel olarak bir de onu öğrenme eğilimi ve merakları yönünde destekleyen özel öğreticisi bulunuyor. Mezunlar genellikle topluluk oluşturup ömür boyu temas halinde bulunuyorlar.

Lise mezuniyetine kadar öğrencinin kişiliği ve ilgi alanları oluşmuş olduğu için, mezunların hepsi aynı lisenin bağlantı kurduğu koleje devam edemiyor. Ama ortada veya işsiz kalması sözkonusu değil, varlığı ve çevresi ile kendi aile işlerine, askerî okullara, başka kolejlere, üniversitelere veya koloni görevlerine gidebiliyorlar.

Üniversitelerin içinde yer alan, şartlı veya konulu bağışla yürüyen iki-yıllık kolejler (yüksekokulları) var. Liselerin öğrencisini hazırlamayı hedef aldığı kolejler olabiliyor. İki-yıllık kolejler öğrenci seçimini, belli özellikleri gösteren gençleri geldikleri çevreye de bakarak biraraya getirir. Amaç, Kolejın ilgi alanına yoğunlaşarak hayatta sürekli bağlantılı çalışacakları öğrencileri kabûl etmek; yani, yüksekokul hem alanına uygun yetenekli insanların, hem de kendine etkili bir çevre oluşturmanın ve sürdürmenin seçimlerini yapıyor. Çünkü kolej, belli bir bağışla hocaların oluşturdukları belli bir alana hem insan yetiştiren hem de o alanda mezunlarıyla faaliyet gösteren bir birlik; 19 yüzyılda ortaya çıkmış lonca gibi oluşumlar. Mezuniyette, hepsi, mesleğin veya alanın ortak davasının takipçisi haline gelecek, toplumda o işlevin sorumluluğunu yüklenecik görev ortakları oluyorlar. Mezunlar hayata çıkarken hayat amaçlarının alanı ve hayat tarzları da oluşmuş oluyor. Onun için Kolejleriyle sıkı ilişkiyle birbirlerini beslemeleri, kolejlerini yaşatmak için maddî manevî destekleri, iş ve ilgi alanlarının temas noktaları cemiyetleri, kulüpleri ömür boyu sürüyor.

19. yüzyılda, sermayedar burjuva sınıfı klasik akademik liseye ve kolej seviyesinde teknik eğitime, asiller sınıfı ise klasik akademik lise, kolejler ve üniversitelere yönelmişti. Bu kademelerdeki odak kurumlar, bu kesimlerden gelen büyük bağışlarla oluşurlar. Eğitime hem kendi üyelerini, hem kendilerine faydası çok olabilecekleri alır, hem de mezuniyette iş ve hâkimiyet alanlarına birlikte çıkarıp sınıflarının etkililiğini sürdürebilirlerdi. Buna göre 1940'ta İngiliz eğitim sisteminin özelliği, kendi toplumunun yapısına ve amaçlarına göre geliştirilmiş, herkesin sınıfının ana yolunda yetişmesi ve faaliyet alanına ulaşması ve önemli yetenek farklılığı gösterenleri seçilip değerlendirilebilmesi özellikleri devam ediyordu.

1940'ta Cumhuriyet Okul Modelinin ve Müfredat Anlayışının Değiştirilmesi:

1939'da, yeni Bakan'ın hümanizma yönünü göstermesi, "Madem Batılılaşıyoruz, sadece bilim-teknolojiyi almakla olmaz, tümünü alalım, gömlek değiştirelim," fikrinde olanlarca taklit ve aktarmacılıkla, bünyeye uyarlanmadan, imkânlar oranında kısmen alındı. Kurumsal taklitlerden en zararlısı, İngiliz danışmanlardan alınan öneriyle genel ortaöğretimde okul yapısı değişikliği ve beceri eğitimini dışlayan akademik müfredat değişiklikleri oldu. Ülkenin bünyesine uygunluğunu araştırmak ve uyarlamak Talim-Terbiye Kurulu'ndan beklenmekteydi, fakat İngiliz eğitim sisteminin Avrupa'dan değişik olduğu yeterince anlaşılmadan bu dönemde İngiliz etkisi altına girildi.

Osmanlı resmî eğitimi 19. yüzyıl başından itibaren bir yanda Osmanlıcılık, bir yanda cumhuriyetçi Fransız eğitim sisteminin gelişimiyle paralel kademelerle ve Türkiye'ye uygun müfredatla oluşturulmuş bir sistemdi. Bütün okullara meslek dersleri konması talebi ve teklifleri Osmanlı döneminde başlamış ve İsmail Mahir Efendi, Ethem Nejat, İ.Hakkı Baltacıoğlu, Fikret Kanat gibi eğitimciler tarafından da dile getirilmiştir. Hatta Ethem Nejat "tarıma dayanan köylerin kalkınmasına katkıda bulunacak bir eğitim" fikrini 1912 yılında geliştirmiştir. 1921'de, Kurtuluş Savaşı içindeyken toplanan I. Maarif Kongresi'nde kabûl gören teklifler içinde bütün okullara meslek dersleri konulması da vardı. Zaten başlamış olan uygulama yaygınlaştırıldı ve ahî birliklerinin mensupları askerle birlikte cepheleyen çocuklar okullarda hem iş öğrendi, hem üretim yaptılar. 1922 Şubatı'nda Türkiye (İzmir) İktisat Kongresi'nde teklif edilen bütün okullarda meslek eğitimi ile genel eğitimi birlikte yapacak müfredat, okul türleriyle uyumlaştırılarak 1924 ve 1926'da genelleştirildi. Dolayısıyla, bütün okullarda üretici eğitim boyutu ile hayata çıkışlara hazırlık bulunması Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı geleneği olarak

kurumlaştırılmıştır. 1921 İlk Maarif Kongresi'nden beri temel talep olan her okul türünün amaçlarına cevap veren kültür ve beceri eğitimi bileşenleri ile uygun müfredatlar iyi işliyordu.

1923'te Cumhuriyet'e geçildiğinde eğitim kademeleri muhafaza edildi, ülkenin ihtiyacı olan okul türleri ve lâik millî müfredat ile desteklenmiş tutarlı müfredat ilkeleri bütünü oluşturuldu. 1940'taki yeni sistem arayışların saikleri ve tutarlılığı geniş eğitimbilim araştırmalarına konu yapılması gereken bir alandır.

Okul Modeli ve Dengeli Müfredat Anlayışında Değişikliğin Etkileri: İngiliz sınıflı toplum geleneğinden gelen eğitim sistemi iyi araştırılmaksızın, 1940'ta yeni Bakan'ın, İngiliz ve Fransız Hümanizma felsefesine göre ortaokul ve lisede yaptığı yapı ve kültür müfredatı değişikliğinin, bugüne kadar eğitim sisteminde süren en büyük soruna yol açacağı tahmin edilmiyordu.

1939 İttifak Anlaşması'na taraf Türk, İngiliz ve Fransız sistemlerinin hepsi modern devlet için farklı düzenler kurmuşlar ve kendine has millî eğitim yaklaşımları gelişmişti. Tümdengelim eğitim yöntemini kullanan Fransız eğitim sistemi karşısında, İngiliz eğitim sistemi tümevarım yöntemini kullanmaktaydı. Bundan dolayı Fransız okul sistemi merkeziyetçiydi; çünkü tümdengelimci aklın inşa edilmesi anlayışına göre tüm öğretim akılcı bir tarzda düzenlenmeli ve tektepte olmalıydı. İngiliz okul sistemi ise tümevarımcılığın deneyciliğinden dolayı yerinden yönetimcidir; bölgelerin, toplumsal sınıfların ve bilginin ihtiyaçlarına göre zaman içinde şekil değiştirerek gelir. Her iki sistem de ortaokul yaşları için farklı yöntemlerle de olsa sıkı işe yönelme politikaları uyguluyorlardı. Cumhuriyet ile Türk okul sistemi tümdengelim yöntemini ortak kültür derslerine bağlamış, diğer temel dersleri konu listelerine bağlamış ve aynı okul ve müfredat içinde okullara ve öğretmenlere çevreye uygun bilgilere ve becerilere öncelik verme ve her okula yöreye uygun beceri eğitimi yapma esnekliğini bırakmıştı. İlkokuldan itibaren çiraklık mümkündü.

Türkiye'de kültür müfredatının terki, genel eğitim okulu müfredatının eğitimle seçkin bir üst kesim yetiştirmesi temel amaç edinilmişti. Mezunların burjuva sınıfı oluşturacakları umulmuştu. Böylece, ilerdeki "seçkincilik" için bugün bütün eğitim sisteminin "seçicilik" kavramı etrafında örülmesinin yolu çizilmiş oluyordu. Farklı iki sistemin yabancı danışmanları ne dediklerini elbette biliyorlardı. Bunları analiz etmek ve mezretmek Talim ve Terbiye Kurulu'na düşüyordu. MEB o dönemde yaptığının nereye varacağını ne kadar değerlendirerek bu kararları aldı, bu konunun araştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu dönemin sonuçları Türkiye açısından, plansız ve elde edilmiş kazanımları gözden çıkararak nitelikte oldu. 1940'ta, her tür Cumhuriyet Okulu'nun hem genel kültür, hem de gelir getirici beceri kazandıran yapısına son verildi. Denenerek 1938'de şekillendirilmiş *Her Tür Eğitim Kurumuna Tatbikî Eğitim Kuralı Kanunu* fiilen kaldırıldı. Gerekçe, meslek eğitiminin alanda uygulamayı da içermesi gerektiğiydi. Şehir ortaokul ve lise müfredatlarından beceri dersleri çıkarılarak genel eğitimleştirdiler. Meslek okulları sistemi şehir işgücünü yetiştireceği kabulüyle ayrıldı. Şehir eğitimi ayrıldı. MEB'in tek dışarıda tuttuğu kurum Köy Enstitüleri oldu ve üretici mesleklerin eğitimi özelliği Köy Enstitülerinde öğretmen eğitimi içine alındı.

Düzenlemede, "Perfection System High School..." kitabı kullanıldı. Bütün okullarımızda oturmuş olan Atatürk dönemi "genel kültür + matematik fen + beceri eğitimi + beden ve duygu eğitimi dörtlü müfredat modeli" bırakılarak, Yunan-Roma tarihi ve kültürüyle bağlantı merkezleri olarak düzenlenmiş olan sınıflı toplumun seçkinci İngiliz akademik liseleri taklit edildi. Türk toplumuna hitap etmeyen okul-içi yapıya ve programa geçiş değişiklikleri yapıldı, ezbercilik yeniden başladı.

İlkokuldan sonra öğrencinin çalışmaya gitmek yerine ortaöğretimin I. kademesi olan ortaokula devamının tek sebebi ortaokul programı içinde beceri/hüner eğitiminin de olması idi. Okullaşma oranı bu sebeple yükseliyordu. Bakanlığa, “Hiç olmazsa, ortaokullarda eski program uygulansın önerisi gittiği zaman, Bakan Hasan Âli Yücel’in tepkisi, “Ortaokul programlarını liseden ayırmak ve hüner kazandırıcı dersleri ortaokul programına ilave etmek, yükseköğretim için felâket olur,” şeklinde oldu. Oysa, kısa süre sonra Bakan’ın ortaokul-lise sürekliliği hakkındaki görüşü anî bir değişiklik geçirecekti.

Bakanlık bünyesindeki meslek okulları ayrı bir eğitim hattı oluşturacak şekilde ayrı bir Müsteşarlık altında yapılandırıldı. İlkokuldan sonra ya meslek eğitimi ya da genel ortaokul+lise tercihi yapılacak bir düzen kuruldu. İkisini birden öğrenmek isteyenlerin, müfredatında kültür dersleri devam ettiği için doğrudan **meslek eğitimine devam** etmesi böylece halkta destek buldu; çünkü **dört-boyutlu müfredat geleneği** ancak burada devam ediyordu. Tabii, çalışma hayatına kısa yoldan atılmak isteyenler mesleğe yönelecekleri, okulu bitirmeden ayrılmak zorunda kalırlarsa piyasada çıraklık-kalfalık eğitimi seçeneği bulunduğu için fakir aile çocuklarının yöneldiği ortaöğretim türü burası oldu. Böylelikle, okul türleri arasında tercihte aile gelirine göre zorunlu bir bölünme meydana getirildi. “Değerlerde ve ilkelerde birlikte imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış toplum,” yapısının kurumsal bir boyutu böylece yıkılmış oldu.

Yunanca ve Lâtincede lise öğretmeni hiç yoktu. Çoğunu MEB’in seçmediği tercüme bilgilerle aktarma kitap ve kitapçıklar, anlam bağlantılarını bulamadıkları için bu konuları ezberle anlatan öğretmenler, ezberle tekrarlayan öğrencilik tekrar yayılmaya başladı. Bu eğitimin yer aldığı sistem; haftada bir olan din dersinin üç-yıllık köy ilkokullarında, beş-yıllık şehir ilkokulları dâhil bütün okullarda kalktığı, ME+TE’nin gittikçe okul-içi eğitime çekildiği, ziraat ve öğretmenlik hariç MYO’ların gelişmediği bir ortamda yer aldı. **“Çok-mesleklili insan” yetiştirme amaçlı Köy Enstitüleri** bu dönemde kuruldu ve gelişti, fakat toplum kültüründen kopuk eğitimden dolayı en fazla eleştiriyi alan okullar bunlar oldular.

Yunanca ve Lâtincede hocaları azdı. Yunan-Roma müfredatı İngilizlere, Fransızlara tarihî kökler kurmak amacıyla lâzım olmuş olabilirdi. Türkiye’de bu dillerin Üniversiteler’de kullanılacakları dallarında okutulmasıyla yetinilmek zorunda kalındı.

Genel liselerin amacı nedir? Avrupa’da toplumun aydın kesiminin yetiştiği eğitim kademesidir. Türkiye’de 1940 seçkin kültür-eğitim-okul reformunun sonuçları epeyce farklı oldu. Üretim hayatında işlevsellikleri kalmadığı için ortaokul ve lise okullaşma oranlarını yükseltilmesi daima çok zor oldu; meslek eğitimi ve teknik eğitime talep her şart altında yüksek devam etti. Toplum kültüründen kopuk okumuşlar ortaya çıktı. Bu mezunlar, mülkiyet ve sermaye sahibi asiller veya burjuva sınıflarına dayanmadıkları için tek istihdam imkânı olarak devlet kapısını gördüler, halâ da talep yüksek devam etmektedir. Çok uzun süreler Türkiye’nin aydın sayılan insanları devlet maaşına bağımlılardan oluştu, tektip yönetici seçkinler bunlar arasından çıktı ve demokrasiye geçişte büyük engel oluşturdular. Serbest fikir, eleştiri, toplumsal araştırma, topluma cevap veren çözüm seçenekleri zayıf ve aktarmacı kaldı. Kısa süre içinde işsizlik ve üniversite kapılarındaki yığılma büyük giriş sınavlarını gerektirdi; halen de devam etmektedir. Tek güvenceli istihdam devlet olarak görüldüğü için eğitim veya istihdam düzenlemelerinde birincil amaç mezunlarını kamu kurumlarına kabul ettirme güdüsü oldu.

“Ortaokul programlarını liseden ayırmak ve hüner kazandırıcı dersleri ortaöğretim programına ilave etmek, yükseköğretim için felâket olur,” görüşüyle başlayan süreç, bugün hiçbir becerisi olmadığı için yükseköğretim kapılarında bekleyen yığınları doğurmuştur. Bu noktada; yeni bir yaşayabilecek devlet kururken Türklerin gösterdiği ve göstermediği tutumlar karşılaştırılmalıdır. Gösterdiği tutumlar, toplumun sağlam değerleri ve birikiminin uyum-yorum yeteneğidir; toplumun yaşayışını geliştirme ihtiyaçları ve çevreye uyum

imkânlarından özgün bir terkip/sentez çıkarıp bunun ilkelerinden sapmadan zor yolda ilerlemeyi göze almaktır. Göstermediği tutumlar ise taklit etme kolaycılığını kullanarak özgün özellikleri eritmeye çalışarak kendine alan açmaya çalışan faaliyetlerdir. Burada, Atatürk'ün Türk kimliği üzerine özgün sentezci ve inşa edici yanı ile yarı-aydınların taklitçilik ve aktarmacılığın karşıtlığı görülmektedir; taklitçilik ve aktarmacılık yoluna sapılmıştır. Bugün yaşanan yönsüzlüklerin çoğu kökleri o günlerde bulunabilir.

Ortaokul ve liselerden beceri eğitimi derslerinin kaldırılması Batı'nın sınıflı toplum mantığıyla oluşmuş kentsoylulara genel liseler ve diğerlerine meslek okulları ayırımına dayanıyordu. Genel/akademik lise, memur ve yönetici çıkaracak, meslek okulları da işçi yetiştirir anlayışının kurumları, sınıflı toplum yapısı bulunmayan Türkiye'ye takdim edildi. Okul modelinde Tevhid-i Tedrisat bozulmuş oldu.

2010'lu yıllarda İngiltere'den ilhamla OECD ve AB'de yeni paradigma/değerler dizisi olarak ortaöğretime önerilmekte olan: “Genel ortaokul ve liselere de beceri eğitimi ve Meslek okullarına da kültür dersleri” Atatürk tarafından daha Cumhuriyetin ilk yıllarında yerleşmiş Türk Okul Modelidir. 1939-1940 kaldırmıştı. Bugün, çağın yeniliğidir diye bunu bile ithal etmeye çalışıyoruz.

1939-1946 ME+TE'de Gelişmeler

1939-1940'ta genel Ortaöğretimden beceri derslerinin kalkması, iki eğitim türü kanalının oluşması anlamına geldi: genel ortaöğretim ve ME+TE (Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim). Genel ortaöğretimin kaybı oldu, meslek eğitiminin kazançları oldu.

Bunlar: 1) Meslek okullarından kültür dersleri kalkmadı. Cumhuriyet okulları sistemi ME+TE'de sürdü. 2) Bakanlık merkez teşkilâtında Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimin teşkilâtlanması yapıldı. 3) Teknik öğretmeni yetiştirme düzeni kuruldu. 4) ME+TE'nin yaygınlaştırılmasında yol alındı, 5) Yeni Müsteşarlık sahip çıktı, II. Meslekî Tedrisatın İnkişaf Planının uygulanması tamamlandı.

Bu dönemde ME+TE'yi destekleyici olmayan ekenler de ortaya çıktı. Bunlar: 1) II. Sanayi Planı uygulamasının durdurulması sebebiyle yeni teknik istihdam umutlarının kaybolması. 2) Mevcut KİT'lerde devam eden işbaşında-eğitimin kendi ihtiyacına yetecek kadarla sınırlanması. 3) Genel eğitimden beceri derslerinin kaldırılmasının işyeri uygulaması da gerektirir görüşüne bağlanmasına rağmen, MEB'de meslek eğitimi okul içine çekme yaklaşımının ortaya çıkması ve masraflı okul işlikleri kurulması ya da yetersiz eğitimle karşı karşıya kalınması. 4) Yaygın Eğitim ve Çıracılık Kanunu düzenlemesinin rafta kalması. 5) Esnaf-sanatkârın korunması ve güçlendirilmesi kapsamında iş alıp vermekte olan küçük sanayide devam eden usta-çırak eğitiminin Çıracılık Okullarına yönlendirilmesi. 6) Sanayi örgütlenmesinde önemli yeri olan Ahî Birlikleri ve Üst Birliklerinin yeniden kurulması için yapılan çerçeve kanun çalışmanın sonuçsuz kalması.

II. Sanayi Planı, harp yılları sonrasında tekrar ele alınmadı. Devletçiliğin merkeziyetçiliği arttırma olarak uygulandığı bu yıllarda, 1941'de Bakanlık merkez teşkilâtı yeniden düzenlenirken, Bakan'a bağlı ikinci bir müsteşarlık “**Meslek Eğitimi ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı**” kuruldu. Altında ME+TE eğitim kademeleri ve belgelendirme standartları oluşmaya başladı.

Çırac-kalfa-usta eğitimi, diğer bir deyişle “meslek eğitimi,” düzenlenmemiş hâliyle piyasaya bırakıldı. Çırac-kalfa eğitimine yasal dayanak gelmedi. Zanaatkârlık, sanatkârlık ve el emeği fazla aletli meslek eğitimleri, ağırlıklı olarak geleneksel çıracılık-kalfalık-ustalık eğitimi olarak zanaatkârlar yanında ve yan sanayide işbaşında devam ettirilmeye çalışıldı. Üretim dalına ve yöreye göre ahilik terbiyesi ve kültürüyle devam ettiği görüldü.

Bir yandan da Sanat Okulları ve Sanat Enstitüleri ile bu eğitimin örgün/okulda eğitimi yapıyordu. Teknik öğretmen yetiştirilmeye başlandı.

Yeni Müsteşarlığın, KİT'lerdeki Teknik Eğitim MEB'de merkezîleşsin düşüncesi, 1944 yılında Fen mekteplerine, Yapı Enstitüsü mezunları da alınarak okulların süresinin iki yıl olarak belirlenmesiyle bir adım attı. Mezunlara "fen memuru" yerine "**tekniker**" unvanı verildi. Bu okullar Teknik Liseler olarak MEB bünyesine alınmaya başlandı. Eğer teknik öğretmenleri ile birlikte gelmişlerse ve öğrencinin eğitime iyi devam ettiyse eğitimin kalitesi yüksek devam etti, çünkü eğitimciler aynı zamanda sanayi içinde çalışır hâlde idiler. Eğitimde ahîlik terbiyesi ve kültürü tutum ve davranışlar yoluyla aktarılmaya devam ediyordu. Eğer eğitimciler işini bırakıp da öğretmen olarak memurluğa geçmişse, uygulamalı eğitimin üretim hayatından koptuğu ve okul-sanayi işbirliği tartışmasının başladığı görülmüyordu. Yine de talep yüksekti: Müsteşarlığın ilk tam faaliyet yılında 1942-43 öğretim yılında teknik okul sayısı 113 iken 1949'da 275'e, kurs sayısı ise 42 iken 470'e çıktı.

Üç yıllık "Erkek Meslek Öğretmen Okulu" 1937'de açılmıştı. 1941'de burada, bugün bilinen tanımıyla "**Teknik Öğretmen**" yetiştirilmeye geçildi. 1941-1942 yılında mevcut bölümlere "Elektrik" bölümü ilave edildi ve 1942-1943 yılında bugünkü binalarına taşındı. 1945-1946 yılında "motor" (=otomotiv), "Model", "Döküm", "Dülger, Duvarcı, Taşçı" (Yapı) bölümleri, 1946-1947 yılında "Kalorifer ve Sıhî Tesisat" (Tesisat), 1947-1948 yılında "Radyo" (Elektronik) bölümleri açıldı. Teknik Okul öğretmenleri "**Teknik Öğretmen Okullarında**" yetiştirilmeye başlandılar. 1948-1949 yılında kurumun adı "**Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu**" olarak değiştirildi. 1972'de de Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulları, "Yüksek Teknik Öğretmen Okulu" adını aldılar.

1945'te **Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüleri**: İlk kez 1945 tarihinde Kız Enstitülerinin devamı olarak açılan ve 11 ilde 12 Kız Enstitüsü ile faaliyet gösteren, 2 yıllık eğitim veren, döner sermaye ile işletilen Türk sanatlarının ince işler alanında uzmanlaşmış kurumlardır. 1947'de "**Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu**"na dönüştürüldü.

"Teknik öğretmen"ler de diğer kamu kuruluşlarındaki mühendisler gibi "teknik işgücü" tanımı kapsamına alındı. 1947 yılında eğitim süreleri 4 yıla çıkarıldı. "Teknik Öğretmen" özel bir konumla istihdam edilmeye başlandı, çünkü sahada üretimle temas görevleri verildi.

1939-1940 Köy Eğitim Yurtları ile Köy Öğretmen Okullarının İdaresi: 1939'da çıkan Köy Eğitim Kursları ile Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun'un uygulamasına geçildiğinde, Kanun'la kurslar için Köy Eğitim Yurtlarına verilen boş arazilerde, yeni kurulacak Köy Öğretmen Okullarına yer ayrıldığı görülür. 1939-1940 eğitim-öğretim yılında aynı arazi üzerinde Samsun, İzmir, Kastamonu, Eskişehir, Kırklareli **Köy Öğretmen Okulları** da açılır. Bundan, MEB'in Köy Eğitim Yurtları ve Köy Öğretmen Okullarında, aynı yerleşkede hem eğitimcileri, hem de öğretmenleri yetiştireceği anlaşılmaktadır. Böylece, eğitim adayları ile öğretmenlik adayları aynı mekânda buluşmuş olmaktadır.

Köy Öğretmen Okulu binalarının projeleri yaptırılır. Bu araziler üzerindeki okul binalarını inşa etmek üzere mimar ve müteahhitlere ihaleler açılır.

İlk yıllar yeterli okul mekânı bulunmamaktadır. Köy Eğitimliği adayları arazide çadırlarda kurslara devam ederler, ziraat dersi için bu toprakları işlemeye, inşaat uygulama dersi olarak da okulun inşaatında çalışmaya başlarlar. İnşaat işleri bittikten sonra da uygulama eğitimi arazideki kanallar, yollar gibi diğer işleri köy eğitimci adaylarına yaptırmak şeklinde devam eder. Biten Okul binalarına Köy Öğretmen Okulları

taşınmadan bütün bu eğitim kurumlarının kaldırılıp Köy Enstitülerine dönüştürüldüğü görülür.

1940 Köy Enstitülerinin Kuruluşu

Bir “karma meslekler okulu” örneği olarak Köy Enstitüleri 1940’lı yılların özgün bir projesidir. CHP’nin Kurultaylarında (1931 ve 1935) alınan kararlar doğrultusunda 1935’te özellikle köy eğitmeni yetiştirme düzenlenip başlatılırken okul inşası ve tarım dersleri de konmuştu. Ethem Nejat’ın 1912’de yaptığı “eğitimle Türk tarzı özgün köy kalkınması” teklifini, Türkiye’nin köy eğitmeni yetiştirme yaklaşımından da ilham alarak yeni bir anlayışla modelleştiren İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç olmuştur. Fikrin John Dewey’e mal edilmeye çalışılması, Dewey’in 1924’te MEB’e verdiği raporun 1939’da tercüme edilmesiyle ilişki kurulmaya çalışılmasından ötürüdür. Köy Enstitülerinin J. Dewey modeline göre kurulup kurulmadığı aşağıda incelenecektir.

Köy Enstitüleri’nin kuruluşu, Cumhuriyet’in eğitim felsefesinin değiştirildiği yılda meydana gelmiştir. 1938’de hazırlanıp 1939’de çıkarılan Köy Eğitmen Kursları ile Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun’daki düzenlemeden farklı bir yaklaşımla yeni bir Kanun gerektirmiştir. “Köyde iktisadî ve toplumsal dönüşümü öğretmen aracılığıyla meydana getirmek” amacıyla 17 Nisan 1940’ta “**çok-meslekli köy önderi öğretmen**” yetiştirecek 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu çıkarıldı. Öğretmen Okullarının köy öğretmenliği programları ve gezici eğitim kursları yeni açılan beş adet Köy Öğretmen Okulu’nda biraraya getirilerek hepsi birden Köy Enstitülerine dönüştürülmektedir. Kanun, ayrı bir Kanun’u bulunduğu için sadece Köy Eğitmenliğini ayrı tutmuştur. Ancak, bu Kanun marifetiyle, Köy Eğitmen Yurdu olarak kurslara tahsis edilmiş araziler Köy Enstitüleri amacıyla kullanır konuma geçilmiştir. Yapımı süren okul inşaatları da Köy Enstitülerinin olmuştur. Böylece, her tür köy öğretmenini yetiştirme programı, kentlerden hatta yerleşimden uzak kırsal alana çekilmiştir.

Meclis’te, öğretmenin köydeki, görevi, yeri ve Hümanist eğitim felsefesine geçiş konularında Atatürk’ün onayının bulunup bulunmadığı tartışması vardı. Aynı yılda, MEB’in köy okullarında devam etmekte olan Din Derslerini de kaldırması bu tartışmaya eklendi.

Köy Enstitüsü, yeni köyü kuracak öğretmeni yetiştirecek kurumdur. Okulun amacı; yeni köyü tanımlamak, köylülükte dönüşümü sağlamak ve köyden başlayarak Türkiye’yi modernleştirecek bir toplum kalkınması modelini uygulamaktır. Bakanlık içinde İlköğretim Genel Müdürlüğü, hem yurt çapında ilkokul eğitim-öğretimini yapan, hem köy okulları için müfredat ilkelerini kendi belirleyip öğretmeni kendi yetiştiren, hem de birkaç yıl içinde köylerle ilgili bütün idarî ve malî işlerin yetkilerini ayrı kanunlarla elinde toplayan bağımsız bir bölüme dönüştü. Meslek öğretmeni taleplerini kısmen Meslek Eğitimi ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı’ndan, kısmen tek tek okullardan, kısmen piyasadan ustalarla karşılıyordu.

Enstitü modeli ile büyük bir atılım başlatıldı. “Çok-meslekli köy önderi öğretmen” yetiştirmek üzere Köy Enstitülerinin meslek müfredatında 3-yıllık köy okulu öğretmenliği, Enstitü öğrencisinin edindiği mesleklerden sadece biridir. Her öğretmene 7-8 mesleğin ilk basamakları, eğer basit bir bütünlük taşıyorsa mesleğin tamamı edindirilir. Onun için de bu kurumların adı “köy ilköğretmen okulu” veya “köy öğretmenliği okulu” değil, “enstitü” konmuştur, çeşitli meslek becerileri birarada öğretilir.

3-yıllık köy okulunda ilkokul öğretmenliği; Türkçe-okuma-yazma, aritmetik, bazı temel bilgileri ile tutumları öğretmektir. Enstitülü köy öğretmenlerinin asıl görevi; köylüye, yanlarında yardım eden köylü öğrencilerine ve köy gençlerine yeni tarım, hayvancılık, inşaat, üreticilik, tamirat bilgi ve becerileri göstermektir. Öğretilen meslekler

arasında marangozluk, demircilik, tenekecilik, fotoğrafçılık, dokumacılık, meyvecilik, arıcılık, bataklık kurutma, sulama kanalları açma, elektrikçilik ve sağlık memuru yetiştirmek de var. Bunlar iyi birer fikir; ancak enstitülerin eğitim-öğretim zamanının öğretmen adayının eğitim psikolojisini kazanmasına değil, uygulamalı üretim mesleklerinin birçoğunun bir arada öğretimine kullanılmasını gerektiriyordu. Ahîlîğin “tek mesleklilik” ilkesi geleneğinden gelen usta zanaatkârlar arasında eleştiriliyordu. Onun için, on parmağında on marifet olan mezunlara “ilkokul öğretmeni” değil İ.H. Tonguç’un dediği gibi “köy terbiyecisi” demek uygundu. Ancak, Millî Eğitim Bakanlığı memur kadroları ve bütçesi kullanılarak istihdam edilecekleri için adlarında “öğretmen” unvanı bulunması gerekiyordu.

Köy öğretmen adaylarının, içinden geldikleri kırsal alan ortamına kurulu birer okulda yetişmelerinin yerinde olacağı düşünülüyordu. Enstitüler, birkaç ilin ortasında yola yakın birer kırsal bir yerleşke kurdular. Köy öğretmeni çok-yönlü köy işleri müfredatıyla yetişiyordu. Üretici meslekleri de bilmesi için Enstitüler öğretim-uygulama-üretim-içinde eğitim anlayışıyla çalıştılar. 3-yıllık ilkokulu bitiren köylü öğrenciler; temel kültür, okuma-yazma ve aritmetik yanında köydeki işlere yardım ederken köy öğretmenleri yanında asıl modern köy işleri eğitimini de görmeye başlamış olacaktı.

Enstitülere giriş sınavlarıdır; sadece köy çocukları alınır ve mezun olunca kendi köyüne tayin olunurlar. Beş yıllık köy okullarından mezun olanlar ile üç yıllık köy okullarını bitirenler için açılacak iki yıllık hazırlık sınıfında başarılı olanlar Enstitü’ye kaydediliyordu. Enstitü öğrencilerinin öncelikle, köy öğretmenlerinin yetiştirdiği öğrenciler arasından seçilmesi isteniyordu. Karma eğitim düzeni uygulandığı Köy Enstitülerinde eğitim beş senedir. Kız ve erkek barınma binaları ayrıdır. Parasız yatılı olan bu okullara gelen çocukların ellerinde sazları vardı, analarının hazırladığı çıkınlarından, heybelerinden Kur’an cüzleri çıkıyordu. Tahta bavullarını yapmayı okulda öğreneceklerdi. Eğer okula normal yaşta başlamışsa, 10 yaşına bastığında Köy Enstitüsü’ne gelebilir, çoğu daha geç yaşta alınır, iki yıl ilkokul tamamlama yapıp sonra 5 yıllık Enstitüye başlar. Tamamlamaya Türkçe ve ilkokul programını iyi düzeyde hazmetme dâhildir. Enstitülerin bazılarında muhacirler ve Türkçesi az olarak gelen çocuklar vardır. Resmî dil Türkçe her köyün ülke kaynaklarına ve birbirine ulaşması için, ticarete ve istihdama katılması için eşit ve geniş imkân sunar. Kürtçeler 50’den fazla farklı dildir ve 100 küsur da günlük yerleşimin Kafkaslar’daki, Alpler’deki kendi gibi özgün ya da karma dilleri vardır. Öğrencinin durumuna göre ilk bir veya iki yıl ilkokulu tamamlama eğitimi niteliğindedir; aşan bir üst sınıfa geçirilebiliyor.

Köy öğretmenliği adayları yörelere göre küme küme 12-14, 15-18... yaş gruplarından seçiliyor, eğitim adayları ise askerliğini yapmış olanlardan. Bir öğrenci Enstitüde toplam 3 yıl mesleki Ortaokul + 2 yıl çok mesleki öğretmenlik eğitimi=5 yıl eğitime tabi tutulup köy öğretmeni olabiliyordu. Yaşı daha büyük olup öğretmenlik deneyimi bulunanlardan daha erken mezun edilenler de oluyordu. II. Dünya Savaşı’na hazır olmak için 20 yaşında olanlar önce en az 2 yıl askere alınıyor, sonra köyüne tayin ediliyor.

Şehir ortaokullarda bütün beceri-meslek eğitimi kaldırılırken, sadece köy çocuklarının kabul edildiği Köy Enstitüsü programları meslek okulu konumunda kaldı; hem kültür dersleri, hem meslek dersleri, hem de öğretmenlik meslek dersleri. Her sınıfta haftada 22 saat kültür dersi (meslek derslerinin kuramsal kısmı da içinde). 11 saat saha ziraat uygulamaları, 11 saat başta inşaat saha uygulamaları ve beceri-meslek-teknik yer alıyor, uygulama saatleri daha uzatılabilir, işlikler daima açık tutuluyordu. Ders dışı ve hafta sonu ders çalışma saatlerine Batı klasiklerin okunması, müzik çalışma, münazaralar, piyes hazırlama ile tam doluydu. Ayrıca, her öğrencinin okul içi işbölümünde görevleri olur. Okulun temizliği, ekmek pişirmek, bulaşıklar, çamaşır, dönüşümlü olarak öğretmen

ve öğrenciler tarafından yapılıyordu. Yaşadığı yerde sorumluluk yüklenmek eğitimin etkili yöntemlerinden biridir.

Mandolin, 1940 yılında, Bakan H. Âli Yücel'in İstanbul Üniversitesindeki Alman Yahudisi hocalardan görüp getirttiği bir perdeli çalgı idi. Saza göre perdeler farklı ve ses sayısı daha azdı. Çalgı öğretmek için eğer öğretmen bulunamamışsa öğrenci saz çalmaya devam ediyor, öğretmen bulunmuşsa ellerine mandolin, keman, akordiyon veriliyordu. Türk halk müziği vardı ama çalışmalarda ağırlık Batı klasik müziğine verilmekteydi. Bundan üzüntü duyan öğretmen Ahmet Kutsi Tecer, dolaştığı sohbet toplantılarında Aşık Veysel'i keşfetti; eserlerini yazıya ve notaya çekti. Köy Enstitülerini dolaşarak saz ve halk müziği öğreten bir müzik öğretmeni yaptı.

Her okulun ve öğretmenin çevrenin ekonomik özelliklerine göre kendi program içeriğini gözlem ve etüdlerle oluşturması, eğitim sisteminde 1922 Türkiye İktisat Kongresi'nden beri kabul edilmiş bir ilkeydi, 1940'larda devam ediyordu. Köy öğretmenin amacı; köylüyü, yeni bilgi ve becerilerle donatmak, sorunları birlikte çözmek, köylünün üretim gücü artırarak köyünde refaha ulaştırmaktır. Yörenin üretim şartları ve ürünleri, iklim ve mevsim özellikleri, öğrencilerin beceri gelişmişlik düzeyleri esneklik ilkesini gerektiriyordu. İlk yıllarda belli ilke ve kurallara göre enstitüler kendi programlarını yaptılar. Okulun yıllık çalışma planı yapılırken ise, bölgesel ve yöresel özellikler ile öğrenci ve öğrencilerin durumları göz önünde bulundurulmaya devam edildi. Deneyimlerini biriktirildiler. 1943 yılında, Enstitülerin programı Bakanlıkça yapıldı. 260 hafta olarak belirlenen beş yıllık öğrenim süresinin % 43,8'i kültür derslerine, % 22,3'ü ziraat derslerine ve uygulamalarına, % 22,3'ü teknik dersler ve uygulamalarına, % 11'i de tatil (yılda toplam 7,5 hafta) ayrılmıştı. Serbest okuma ve tartışarak sonuca ulaşma yaklaşımıyla birlikte bu eğitim Türkiye'de "demokratik eğitim" yaklaşımı geliştirmiştir. Bu program 1943'te oturdu.

Köy Enstitülerinde öğretmen kadrosu kurulurken okuldaki günlük işlerin ve hayat şartlarının ağırlığı dikkate alınarak öğretmenlerin öncelikle istekli olanlar arasından seçilmesi düşünülmüştür. İlk iki yılda öğretmen ihtiyacı daha çok yetenekli ve gayretli ilköğretmenleri, tarım, meslek, sanat öğretmenleri ve usta öğrencilerle karşılanmıştır. Sonraki dönemde ise öğretmenlerin çoğunluğunu Gazi Eğitim Enstitüsü, diğer ilgili fakülteler ve yüksekokulların mezunları ve İlköğretmen Okulu mezunları oluşturmuş, ayrıca Kız Enstitüsü, Ziraat Okulu, Sanat Okulu gibi kurumların mezunları da çalıştırılmıştır. II. Dünya Savaşı'nın doğurduğu sıkıntılar ve Enstitülerin kurulduğu yerlerdeki şartların ağırlığı nedeniyle öğretmen ihtiyacını karşılamada güçlükler belirmiştir. 1942-1943 yılında bir 3 yıllık Yüksek Köy Enstitüsü kurularak Enstitüler için kendi öğretmenini yetiştirmeye geçilmiştir.

Köy öğretmeninden çok-mesleklilik ve çevresine öğretmesinin isteniyor olması, küçük işlerin köyde birlikte halledilmesini teşvik içindi. Her biri ayrı uzmanlık alanı olan tarımla ve teknik zanaatlarla ilgili becerilerin öğrenilmesi ise genel bir işe yatkınlık, ziraat, inşaat ve diğer çiraklık düzeyi temel becerileri öğrenme şeklindeydi.

Ancak, örgün meslek eğitiminde ahilik terbiyesi eğitim kapsamında değildi, çünkü bu eğitim geleneksel terbiye ve ahlâkı, dinî ve tasavvufî bilgi ve sohbetlere dayanırdı. Usta öğrenciler bulunmalıydı ki öğrencisini ahilik terbiyesiyle yetiştirsinler. O zaman hizmet, yapıcı eylemler, toplum ahlâkıyla tasarlanmış öneriler, devletin yanında mezunlar kazanılırdı. Mezunlardan köylerinde hem tam-gün fedakârca hizmet beklenip hem de ahilik anlayışı kazandırılmıyor olması bir çelişki olduğu kadar, bu okulların 1940'ların manevî eğitimden uzak duruşunu yansıtan bir göstergedir. 1945'te sıkıntılar arttığı zaman, T.B.M.M.'de birgün bir ahî mebusun Hasan Âli Yücel'i bulup, "Gel, bu eğitimi ahilik

eğitimine çevir... Meslek eğitimi ahlâk eğitimsiz olmaz...” diye çözümlerden bahsettiği kayıtlarda bulunmaktadır.

Yoğun kültürlenme, şehirden uzak, 7x24 devam eden yatılı okul eğitimiyle daha etkilidir. Köy öğretmeni çıkacak oldukları halde en yoğun Grek-Roma müfredatı ve Hümanizm felsefesi Köy Enstitülerinde uygulandı. Öğrencinin gündelik hayatında az halk kültürü, çok Yunan-Roma kültürü vardı. Cumhuriyet millî eğitiminin topluma ait kültür ve geniş tarih müfredatı yerine, devrimleri ve aktarmacılıkla Yunan-Roma kültürünü benimsetmeye çalışması ağırlıktaydı. Klasiklerin tercümelemleri ilerledikçe kitaplıklar genişledi. Bir Köy Enstitüsü öğrencisi her yıl 25 tane klasik roman/piyes okumakla yükümlüydü; her kitap için bir tanıtım sayfası, bir de eleştirisinin yazılması zorunluluğu vardı. Okuma-ve-üretme, araştırma-inceleme yeteneği geliştiren eğitim anlayışı. Sadece Yunan-Roma klasiklerini değil, Tolstoy, Zola, Gorki de okunuyor. Köy öğretmenleri en az bir tane Batı müzik aletini çalmayı da öğreniyorlardı. Okullarında pikap ve Bethoven'den Vivaldi'ye çok sayıda klasik Batı müziği plağı vardır. Kurulan bu eğitim ortamında öğrenci yaparak-yaşayarak daha fazla içselleştirme elde edebiliyordu. Buraları Bakanlık için atları daha hızlı koşturmak için kendi kendisiyle yarış sahası, yabancılar için kültür eğilmesinin ya da kırılmasının şeklini ve derinliğini gözleme alanıydı.

Bu ikili kültürlenme ortamında çocuğa odak noktası belli bir değerler eğitimi yapılmasındaki güçlük ortadadır. Kültür ve tarih öğretimi felsefesi değiştiği için köy öğretmenliği öğrencilerinin müfredat içeriği de Roma-Yunan tarihi, mitolojisi, pagan ağırlıklıydı. Yunan tiyatrosundan birçok piyes de tercüme edilmişti. Örneğin, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Köy Enstitülerini teftiş ederken, öğrencilerin ihtiyaç durumunu sordu. Öğretmen, yakında bulunan bir kız öğrenciyi çağırdı; bu, okula gündüzlü gelen fakir bir çocuktü. Dağlarda çobanlık yapıyor, sabahları yürüyerek okula geliyordu. Çantasından biraz peynir ekmek, bir de Yunan klasiğı çıktı. İnönü; “Tuttu bu iş galiba!” diyerek çok heyecanlandı.

Enstitülerin kuruluş yıldönümünde okulda 17 Nisan şenliğı, sınıf geceleri, mezuniyet töreni programı yapılır. Bu toplantılarda, bir bağlama konseri olursa, iki-üç Batı klasikleri konseri olurdu. Temsillerin hepsi Yunan, Avrupa veya Rus klasik piyeslerinden seçiliyordu. Hazırlanan programlar, konserler, sergiler, temsiller çevre ilçe ve köylere de gezdirilerek gösteriliyordu.

Mezuniyetle birlikte gençler köylerinin yolunu tutarlar. İşleri: ilkokul öğrencilerine öğretmenlik etmek yanında, eğitimleriyle üretim, sanat ve kültür adına köy ortamına ne katabileceklerini bulmaktır. Diğer yandan köyü ve köylüyü hayata cevap vererek dönüştürme görevleri vardır. Öğretmenin geçimini sağlaması için köylünün vereceğı toprağın ve bir kısım hayvanların ziraatını yapmak ve köy okulunu inşa etmekle de ayrıca uğraşacaklardır.

Köy eğitimlerine yıl içinde belli aralarla tayin çıkıyordu; köylü ne bekleyeceğini öğrenmişti. İlk mezunlarını 1944-1945'te verecek Köy Enstitülerinden beklenti yüksekti. Yaz tatillerinde de gördükleri gençler hakkında köylüler hüküm vermeye başladılar. Güzel şeyler öğrenip yapanlar vardı. Köylü için asıl konu, köylerinden okumaya gidenlerin, köy gençlerinin oyunlarına, çalgılarına, katılmıyor, camiye gelmiyor, meddahları, orta oyunlarını unutmuş, saz çalmıyor, kız beğenmiyor, sohbet gezmiyor olmalarıydı. Köy okullarından Din Dersleri de kalkmıştı. Bu gençler o ilkokullara öğretmen olarak tayin edilmek için mi böyle yetiştiriliyordu? Okudukları kitaplar yadırganıyordu. Yatılı okullarda barınma binaları ayrı da olsa, kız-erkek karma eğitim tenkid konusuydu. Okullarda komünizm propagandası var söylentisi böyle bir ortamda yayıldı ve tuttu. Devlet, parasız yatılı bu öğrenciler için ısınacak kömür, sıcak giyecekler gönderiyordu. Söylenen oydu ki, bazı yerlerde bunlar öğrenciye dağıtılmıyor, fakir köylü – zengin kentli

ve ezilme-sömürülme edebiyatı yapıyordu. Birkaç öğretmen soruşturma geçirip bu yüzden açığa alındığı söylentisi doğru çıktı.

Enstitülere Köy Okulları Yönetim Bölgeleri Verilmesi: 1942 Kanunu'na göre 21 Enstitü bölgesi etraflarındaki illerle, öğrencisini topladığı ve okulu bitirince köyüne geri gönderdiği iller, bir yönetim bölgesiydi. Ülke 21 köy enstitüsü bölgesine ayrılmıştı. Öğrenci alma ve köylere öğretmen ve eğitimci atamaları, bunların ödemeleri ve işlemleri Enstitü idareleri tarafından yapıyordu. Köylerde, kendi Enstitüleriyle bağlantılı “eğitim örgütleri” kuruldu; talimatlar Enstitüden alınıyor, programlar Enstitü'den veriliyordu. Enstitüler, valilikten geçmeden Bakanlıkla doğrudan haberleşme yetkisine sahiptiler.

Köy Enstitüsü sayısı 21'e yükseldi. Okullar yurt sathına dengeli dağılıyordu. 1) Adana-Düziçi, 2) Adapazarı-Arifîye, 3) Ankara-Hasan Oğlan. 4) Antalya-Aksu, 5) Aydın-Ortaklar, 6) Balıkesir-Savaştepe, 7) Diyarbakır-Dicle. 8) Erzurum-Pulur, 9) Eskişehir-Çifteler, 10) Isparta –Gönen. 11) İzmir-Kızıllıçlı, 12) Kars-Cılavuz, 13)Kastamonu-Gölköy. 14) Kayseri- Pazarören, 15) Kırklareli-Kepirtepe, 16) Konya-İvriz. 17) Malatya-Akçadağ, 18) Sivas-Yıldızeli. 19) Samsun-Lâdik, 20) Trabzon-Beşikdüzü, 21) Van-Erciş.

Kanun, Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenlere 20 yıl köylerde mecburî hizmet yükümlülüğü getirdi. Gelirinin bir kısmını köyde yapacağı tarımdan sağlaması beklendiği için – Enstitü'den yetişen öğretmenlere ayda 20 liradan 3 ayda 60 lira maaş gönderiliyordu. İleri eğitim fırsatı verilmiyordu. Şehirden tayin olup gelmiş köy öğretmenleri ile enstitülü köy öğretmenleri arasında toplumsal adaletsizlik oluşmuştu.

Köy Eğitimciliğinin, eğitim ve istihdam yapısı Atatürk zamanındaki ilk hâlini koruyordu; aynı Enstitülere öğrenci kaydedilmekle birlikte, askerliklerini yapmış olarak geldikleri için bu kesimin Köy Enstitüsü öğretmenliği adayı öğrenci yapılmaları düşünülmemişti. Köy eğitimciliği adayları idiler. Daha fazla iş yaptırılarak daha kısa sürede mezun edilen kursiyer işçi konumundaydılar. Köy Enstitüleri binalarının ve altyapısının inşaatı, marangozluğu, demirciliği gibi her türlü iş büyük ölçüde eğitimci adayları tarafından yapıyordu. Bunun bir sebebi, bir yanda yapılacak işlerin çokluğu, diğer yanda Enstitü öğrencisi de 22 ders saati iş uygulamasında çalışıyor olsa da, Enstitünün ağır müfredatının kapsanmasına zaman tanıma ihtiyaçları vardı. Böylelikle Enstitülerin içinde toplumsal adaletsizlik oluşmuştu. Bir farkı, köy eğitimcilerinin köylere daha kısa sürede ve köylüyle ilişkileri zayıflamadan dönme imkânlarıydı.

Hem köy öğretmeni adaylarının, hem de köy eğitimcisi adaylarının tarımdan inşaata, hayvancılıktan tamirata sahadaki çalışmaları çok ağır olabiliyordu. 1945'te okulları ziyaret gezilerinden birinde, Cumhurbaşkanı öğrencilerin iş yükünü fark edince; “Hasan, Hasan, bu çocukları okut, okut! Biz sana onları işçi diye kullan diye mi alıyoruz? İş yapmasına yapacaklar da, her işi de bunlar yapacak değil ya. Onları okut, öğretmen yap!” dedi. Bunu; Köy Enstitülerinin programının bölünmesi, Enstitülerde öğretmenlik ağırlıklı programın uygulanması, bölgelerde birer de Tarım Okulu açılması, mevcut ziraat okullarıyla birlikte ziraatçi yetiştirilmesinin artırılması ve zaten başlamış olan köylere ziraatçi gönderilmesi işinin her köye bir ziraatçi tayini olarak genişletilmesi talimatının gelmesi ve projeye dönüşmesi izledi.

Hasan Oğlan Yüksek Köy Enstitüsü: 1942-43 öğretim yılında, Köy Enstitülerine öğretmen, yönetici, gezici başöğretmen, ilköğretim müfettişi ve kesim müfettişi yetiştirmek üzere Hasan Oğlan Köy Enstitüsü bünyesinde Yüksek Köy Enstitüsü kuruldu. Burası Enstitü mezunları arasından sınav ve mülâkatla öğrenci almaya başladı. Hasan Oğlan örnek kurum olarak öğretmen ve eğitim yöneticisi yetiştirecekti. Bundan böyle, Köy Enstitüleri öğretmenleri, yöneticileri, gezici başöğretmenleri, köy enstitüsü müfettişleri ve kesim müfettişlerinden de gittikleri Enstitülerde böyle birer ortamı kurmakla uğraşmaları ve kendileri gibi köy öğretmeni ve eğitimcileri mezun etmeleri istenecekti.

Enstitülere öğretmen ve yönetici yetiştiren Hasan Oğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nün bu kadar heyecanla el üstünde tutulması, Batı Hürmanizma felsefesinin şahikasını temsil edecek bir kurum yaratma tasavvuruydu. Müfredatın ilâve vurgusu; iş eğitimi yapma, üretici eğitimi yapma, hürmanizma felsefesi, özgür okuma ve tartışma, öğrencilerin yönetime katılması özelliklerini taşıyordu. İ.H. Tonguç, seçilecek kitapları Enstitü'lerde Köy Enstitüsü mezunu olarak öğretmenlik yapan gençlere bırakmıştı. Okula her hafta serbest konuşmacı geliyordu. Öğrenciler dergi çıkarıyor, ayrıca ortak Köy Enstitüleri Dergisi yayınlanıyordu.

Yüksek Köy Enstitüsü'nde lise-yüksekokul karşımı müfredat için derslere, yaş grubuna uyarlama yönünde herhangi bir pedagojik ayarlama yapılmaksızın, Ankara Fakültelerinden hocalar giriyordu. Ziraat dersi, zooteknik dersi, botanik dersi, ekonomi dersi, kültür-ve-edebiyat dersi, coğrafya dersi, tarih dersi, devrim tarihi dersi, sağlık bakımı dersi Ziraat Fakültesi, Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi, Tıp Fakültesi hocaları tarafından verilmekteydi. Müzik Ankara Konservatuarı ve Ruhi Su, Âşık Veysel gibi isimlerle yapıyordu. Batı klasik müziğiyle yetişen çocuklar, Enstitü öğrencilerine örnek olsunlar diye okulda konser veriyorlardı. Hasan Oğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nün bütün öğrencisi mandolin öğreneceği için 260 tane mandolin getirtilmişti. 1 pikap, yüzlerce plak ve tempo tutmak için metronom aleti vardı. 55 kemanları, 3 piyanoları, 8 akordiyonları ve 2 klarinet ile orkestra kurabiliyorlardı. Halk oyunları için 35 bağlama, 3 davul, 1 zurna vardı. Okulun açık spor alanı, resim odası ve işlikleri, tiyatro ve sinema salonu vardı. Zirai ürünler için depolama ambarları, hayvan ahırları, kümesleri vardı.

Hasan Oğlan Köy Enstitüsü'ndeki 1944-45 bitirme töreni programı davetliler huzurunda şöyleydi: İstiklal Marşı, konuşma, bağlama korusu (sağlık kolu mezunları). Marş ve türküler (Akın Marşı, Halay Başı Türküsü). Oyunlar (Arpazlı, Biço). Şiirler. Mandolin konseri (Arılar, Semada Yıldızlar – köy enstitülerine öğretmen olacak mezunlar). Marş ve türküler (Vatan Marşı, Ördek isen Göle Gel Türküsü – eğitim yönetimi yüksek kısım mezunları). Oyunlar (Bengi, Dağlı). Keman konseri (Mozart'tan rondolar; Allegro Vivo, Allegretto, Allegro A'la Turca - güzel sanatlar kolu). Piyano Konseri. Koro (Asker Dönüşü, Köy Okulu, İndim Dere Beklerim, Çoban - güzel sanatlar kolu). Temsil sahnelenmesi. Konuşma ve diploma dağıtımı. İleri Marşı (toplucu) ve bahçede (toplucu) zeybek ve oyunlar.

Mezuniyette, yönetmenliğini Cüneyt Gökçer'in yaptığı (Anton Çehov'un Bir Evlenme Teklifi adlı oyunu) sahneye konmuştu. Enstitü'de son bir yıl içinde sahnelenen diğer tiyatro oyunları Molière'in Zoraki Tabip ve Kibarlık Budalası adlı oyunları, Gogol'ün Müfettiş'i, Sofokles'in Kral Oedipus'u ve Shakespeare'in Bir Yaz Gecesi Rüyası adlı oyunlarıydı.

Dünya'da; bir yanda Hitler nasyonal-sosyalizmi ya da faşizmi, diğer yanda Stalin komünizmi ve II. Dünya Savaşı sürüyordu. Bunlardan uzak durmaya çalışan Türkiye'de de bir milliyetçilere baskı, bir komünistlere baskı devreleri yaşanıyor. Öğrenci yaşanan bu sert tarihin yazılarını takip ediyordu. Nazım Hikmet hapisten şiir ve yazılarıyla ulaştırılıyor, subay aleyhtarlığı yükseliyordu. Bu eğitim ortamı ve dünya ortamında, 1944'te Enstitülerde cepheleşme ve olaylar görülmeye başladı. Hizmet anlayışında olan adaylar ile sosyalist olan adaylar arasında ve öğretmenleriyle kavgalar çıkıyordu. Hasan Oğlan'da bazı mezunlar ihtilâl yaparak idareye el koymaya kalkıştılar. Soruşturmalar ve kapanma tehdidi ortamında Yüksek Köy Enstitüsü eğitim yöneticisi olarak 213 kişi yetiştirebilmiştir.

1939 Köy Enstitüsü Okul Modeli Nereden Alınmıştır Tartışması: Bu okulların mezunlarının köydeki işlevinin ne olacağı yeteri kadar açıklığa kavuşmadığından Meclis'te belirsizlik vardı. 1940'ta Köy Enstitüleri Kanun Tasarısı Meclis'e geldiğinde, Kâzım

Karabekir, Hasan Âli Yücel'e bir soru yönetir; "Siz bu mektep fikrini nereden aldınız? Bugüne kadar geldiğimiz hatt-ı hareket bu değildir..." deyince Bakan; "Kimseden fikir almadık. Türkiye'nin şartlarından doğmuş bir çözümdür. Başkaları bizden fikir alsın..." mealinde cevap vermiştir. Ertesi gün Bakanlıktan biri Karabekir'e, "Bu eski bir rapor, yeni basıldı. Tercümesi yeni yapıldı. Belki tetkik etmek istersiniz..." diyerek bir küçük kitap getirir: John Dewey, Türkiye Maarifi Hakkında Rapor, 1939, İstanbul Maarif Basımevi. Kâzım Karabekir raporu okur, getiren kişiyi arkadaşlarını da alıp gelmesi için davet eder. Onlarla uzun uzun konuşur; "Eğer bu Kanun bu rapora istinad ediyor zannediyorsanız, öyle değil! Kanun teklifiyle getirilen, bu raporda yazılanlardan farklı... Meselâ, Rapordaki en önemli tavsiye, 'mektep-aile işbirliği.' "Çocuğa; ailenin ihtiyacı olan, ailesinin tasvip ettiği eğitimin en iyisini verin," diyor. Mektep ailenin kültürünü yükselterek aksettiren yerdir. Bu Kanun ise çocuğu koparıp ailesinden alıyor, götürüp asude bir yerde senelerce kapatıyor, bizim bile bilmediğimiz bir müfredatla tedrisat yapılacak... Oradan çıkacak çocuk ailesinden kopar, devletine düşman olur... Ben bu mektepleri gördüm. Osmanlı Devleti'ni yabancıların kurduğu böyle mekteplerden çıkanlar yıktılar... Azınlıkların çocuklarını ailelerinden aynı böyle kopardılar, o insanları da perişan ettiler, bizi de..."

1939'da J. Dewey'in MEB'e Türkiye Eğitim Raporunun Yayını, 1945'te Tartışılması: J. Dewey'nin Türkiye'ye raporlarındaki öneriler ve dayanaklarını bilerek yorum yapmalıdır:

John Dewey kimdir? Türkiye'nin meslek eğitimi destekli müfredat kararını duyan Amerikan Sefareti tarafından 1924'te Türkiye'ye getirilen John Dewey, pragmatizm'i (yararlılık, uygulayıcılık, işlevsellik düşüncesi temelleri üzerine kurulu felsefe) deneysel psikoloji ile eğitimbilime bağlamış değerli bir bilim adamıdır. Artık gelenekleşen maddiyatçı Batı eğitiminin, insanın iç dünyasını öteleyerek zorlama bir eğitim vermesine karşı çıkmış, okulu sadece bilgi veren kurum olmaktan çıkararak davranış kazandırılan kuruma dönüştürmek için önerilerini bilimsel araştırmalara dayandırmıştır. İnsan; ailesi ve okulunda eğitimle toplumsallaşan bir canlıdır; kişi ile toplum-değerler-tutumlar-kültür arasında daimî bir etkileşim vardır. Bu nedenle okul, kişinin doğal eğilimleri ile yeteneklerini geliştirirken onu toplumundan ayrı tutmamalı, ayrı düşünmemeli, öğrenciyi toplumuna uygun bir yönlendirme içinde olmalıdır.

Toplumlarda meydana gelen dönüşümler sonucu 1900'lerin başında ortaya çıkan "demokratik pedagoji" (eğitimbilim) yaklaşımı; öğrencinin bireysel deneyiminden, alan bilgilerinden ve uygun yönlendirmeden yararlanarak "*kendi doğasına uygun ve toplumu anlayan bilgisini üretebilmesini sağlamaktır.*" Demokrasi; insanın doğasına uygun bir toplumun oluşturulması ve bu yapının değişime ve gelişime açık bulunmasıdır.

Avrupa'daki kadar olmasa da, ABD'de eğitimin Grek-Roma müfredatına fazla yer ayırmasının çocuğun hayata yararlı ve işlevsel araçlarla hazırlanmasını zayıflattığını düşünen Dewey'in "ilerlemeci eğitim yöntemi" çocuğun düşünmeyi öğrenmesine, el becerilerinin, sanat yeteneklerinin gelişmesine ve demokratik vatandaş olarak yetişmesine eğitim ortamı sunulmasına önem verir. Döneminde, Dewey eğitim felsefesi Amerika'da fazla tutmamış ve yayılmamıştır. Buna rağmen dünyanın diğer yerlerinde ünlenmiştir.

J. Dewey'in Türkiye Raporu ne diyor? J. Dewey 1924'te MEB'e bir ön, bir de son iki rapor vermişti. 1939'da tercüme edilip basılan rapor budur. Eğitimin genel durumu ile gözlemleri de var. Buraya "okul kurumu" ile ilgili önerileri alınan Dewey'nin temel tavsiyesi "istikrar ve değişim dengesinin kurulması" olmuştur. Türkiye'deki sert dönüşlü karar savrulmalarının etkilerini gözlemlemiş olduğunu düşündürüyor. Eğitimciye verdiği ölçü; "*toplumda eğitimin seviyesi ahlâktaki gelişimle ölçülür.*" Sistemde öncelikle şehirde 5, köyde 3 yıl olan ilkokul süresinin 6 yıla çıkarılmasını çocukta eğitimin oturacak zaman bulması için önermektedir. Dewey, her kademedeki eğitimi aynı ilkelerle oluşturuyor. **İyi**

Vatandaşın Vasıfları: İyilik, temizlik, üreticilik, tutumluluk, fedakârlık, dayanışma, işbirliği, yardımlaşma, çalışkanlık, sorumluluk. **Öğretmen Yetiştirme:** eğitim sisteminin en önemli konusu budur. Öğretmenin mesleğini sevmesi, öğretmenliğe yetenekli, zeki ve fedakâr olması, öğretmenlikte yetiştirme-HİE-müfredat tutarlılığı bulunması, eğitiminde uygulama-tatbikat-staj sürelerinin yeterli olması, teknoloji araçlarının kullanımı, ders verme becerisi. Öğretmenin plan yapması, öğrenciye rehberlik ve yönlendirme yöntemleri, deneyimi, meslekteki seviyesi, karşılaştırmalı incelemeler yapabilmesi, öğrenci-öğretmenler-okul ile işbirliği becerileri, kurumla birlik ruhu, kurullarla işbirliği, inceleme-etüd topluluklarında katılım ve çalışma... **Öğrencide Gelişmesi Gereken Özellikler (Kazanımlar):** yaşama bağ kurma, ilgi-alâka-yetenekleri geliştirme, yaparak-yaşayarak öğrenme, resim-sanat-elîşleri, araştırma-düşünme-kendi bilgisini üretme yetkinlikleri, sorun çözme yaklaşımı, millî terbiye ve şuur, toplumuna yakın olma, toplumsallaşmış donanımlı-nitelikli iyi ve etkin vatandaş, demokratik fikir geliştirme, katılımcılık, başarıma isteği. **Okul Ortamı:** Sizin okulunuzun hedefi ne? Okul-aile işbirliğiniz nasıl? Okulunuzun ruhî ve manevî ortamı nasıl? Okulunuz çevresini yansıtıyor mu? Okulun fikrî yükselmesi ve üreticiliği yükseltmesi ve çocuğa ve çevreye yansıtması durumu nasıl? Vatandaş yetiştirme temel felsefeniz nedir? Okul, yaşamı deneyimleme merkezidir. Bunları yönetme becerisinin bulunduğu yer okuldur. **Müfredat:** sürekli ve adım adım geliştirilen program birikiminiz, eğitim planlarınız ve bunların yönlendiricilik niteliği, karşılaştırmalı değerlendirme kapasitenizdir. Belli bir kitaptan aktarmak değil, öğrenciniz için okul olarak kendi geliştirdiğiniz cevaplar. **Müfettiş Yetiştirmek:** Müfredata ve gelişmelere hâkim müfettiş yetiştirmek okulu ve öğretmeni destekler, değerlendirir, yönlendirir, okulun kendi içine kapalı kalıp gerçeklerden kopmasını önler, okulları bağlantıda ve yarışta tutar.

Köy Enstitüleri ile Dewey Modelinin Karşılaştırması: Köy Enstitüleri modeli ile Dewey'in okul modeli arasında bazı farklılıklar, bazı benzerlikler var. Raporlar 1924'te millî eğitim düzeni kurulurken verilmiş. Dewey; o zaman bile, Batı müfredatında gelenekleşmiş eski Grek-Roma'nın azaltılması, hatta kalkması, bunun yerine ülke değerleriyle ve çevrede yaşanan hayatla ilişkilendirilmiş, öğrenciye davranış kazandırıcı demokratik bir bilgi oluşturma ortamı ile yetenekleri ortaya çıkaracak küçük kas ve duyu gelişimi ortamı öneriyor.

Köy Enstitüleri ise önlerinde Grek-Roma'nın sıfırdan giyinilmesini buluyorlar. Ülkeye ve köye uyarlanmamış ağır bir okuma ve müfredat yükü Dewey'e hiç uygun değil. Bu eğitimle şartlandırma köylü çocuklarında hayatla ve geçerli değerlerle bağlantılandırma güçlükleri doğurdu. Ayrıca, Grek-Roma okumaları ile çok-meslekli işgücü olarak öğretmen yetiştirme programı uyumlu olmayan bir ikili teşkil ediyordu: Bir yanda sınıflı İngiliz toplumunun akademik orta-lise eğitimiyle kendi aydınını yetiştirme yaklaşımı, diğer yanda köye çok-meslekli işgücü hazırlamak...

Dewey de sanat-beceri-meslek diyordu. Yalnız, önce ilgi-alâka-yetenek keşfine zaman ayırıp sonra çevreyle ilişki kurarak aileleriyle birlikte seçim yaptırarak hem pedagojik, hem demokratik bir yönlendirme ile çocuğa fırsat tanımayı yönetmek gerekiyordu. Köy Enstitülerinde müfredatla belirlenmiş herkese aynı mesleklerin ağır bir programla çok-meslekli köy terbiyecisi yetiştirme fikri önde idi. Her köyde yapılan belli iş gereklerine uygun olarak beceri ve meslek programları da tekti. Yörelere göre bazı meslek farklılıkları yapılmıştı. Tonguç bu konuda, "köyün acil kalkınma ihtiyaçları dolayısıyla bireye esnek alan ve tercih tanınmadığını" belirtiyordu.

Köy Enstitülerinde; çevrenin değerleri, köyle ve aileyle işbirliği, eğitim ortamının köye uygun manevî ve ruhî boyutları, metafizik bakış açısı gündemde değildi; tarihî Türk-İslâm medeniyetinden kopuk olarak halk kültürünün ele alınışında ise bazı pagan izdüşümleri olabilirdi. Yani, Hümanizmanın salt akılcılığı yücelten özellikleri ve Yunan-

Latin'den gelen bazı değerler eğitime hâkim kılınmaya çalışılmıştı. Dolayısıyla, eğitimin hangi ahlâka atıfla yapılacağı net değildi.

John Dewey'nin millî terbiye ve şuur, toplumuna yakın, toplumsallaşmış, donanımlı-nitelikli, iyi, etkin, çalışkan ve sorumluluk sahibi vatandaş yetiştirme ilkelerinden bireysel kişilik geliştirmeye yönelik olan iyi, etkin, çalışkan ve sorumluluk sahibi olma özelliklerini Köy Enstitüleri'nin kazandırdığı görüldü. Donanımlı-nitelikli yetiştirme uygulamalı çok-meslekli öğretmen yetiştirme açısından iyi yerine getiriliyordu. Kültürel donanımlılık durumu ise, mezunun kendi köyüyle ruh bütünlüğü içinde iletişim kurup etkili olabileceği bir toplumuna yakınlık ve toplumsallaşmışlık düzeyi değildi. Köylünün şikâyeti de bu noktada ortaya çıktı.

“Vatandaş yetiştirme temel felsefeniz nedir?” sorusuna Dewey'nin genel cevabı “millî terbiye ve şuur sahibi vatandaşlık” ilkesidir. Kamu okullarının varlık nedeni olan “millî terbiye ve şuur sahibi vatandaş yetiştirmek” genel olarak tanımlandıktan sonra bunun içeriğini değerler eğitimi, temel tutum ve davranışları kazandıran eğitim-öğretimle doldurmak gerekir. Tonguç, Atatürk'ün istediği Cumhuriyet vatandaşını yetiştirmeyi hedef aldığını belirtir. Ancak, Atatürk'ün zamanında da hümanizma vardı, sosyalizm vardı, komünizm vardı. Bu felsefe ve rejimler bilinçli olarak alınmadı. “Yeni devleti modern ulus-devletlerin kültür alt-yapısı olan millîlik ile kurduk.” Oysa, millî-manevî değerler dengesine oturan Türk kültürü, Türk Tarih Tezi'nin terki, dilde Türkçeleşme yanı alınıp yaşayan diğer kelimelerin kültür dağarcıklarıyla birlikte terki, Yunan-Roma kültürlerinin değerlerinin ve kelimelerinin ithali sözkonusuydu. Aslında yapılan, Atatürk'ün istediği millî terbiye ve şuur sahibi vatandaş yetiştirmekten vaz geçmekti. Bu eğitimin en yoğun yapıldığı yer Köy Enstitüleri olduğuna göre, ancak Greko-Romen değerlerin hücumu altında kimlik şaşkınlığı yaşayacak bir vatandaş tipinden söz edilebilir.

Köy Enstitüleri; kütüphane, kitap ve yazılı malzemenin bolluğu, serbest okuma, tartışma zamanlarının yeterliliği, bireyin kendi bilgisini oluşturması ve katılım fırsatları açısından demokratik bir eğitim ortamı sunmada başarılıydılar. Buradaki sorun; o yaştaki gençleri ayaklarını yere sağlam basacak bir değerler sistemi ve felsefe ile donatamamış olmakla ilgilidir. Bu yüzden, tutunacak daha somut, ama demokratik olmayan, ideolojiler öğrenci arasına girebilmiştir.

“Başarma isteği” hem Köy Enstitülerine kabûl, hem de eğitim sırasında yükselmektedir. Buradaki sorun; köy öğretmenliğinden yüksek beklentiler nedeniyle bu mezunlara fazla yetki ve sorumluluk verilmesine karşılık sağlanan imkânların azlığıdır.

Sonuç olarak; 1924'te verilip 1939'da Bakanlığın gündemine getirilen Dewey Raporu önerileri ile Köy Enstitüleri'deki “serbest okuma ve demokratik tartışma” yaklaşımı Raporla en iyi örtüşen boyuttur. Diğer yandan, Türkiye'nin değerler eğitiminde toplum kültürünün özünden çok farklı yeni bir felsefeye geçilmekte olan yıllara rastladığı için öğrenciler demokratik tartışmayı dayandıracak bireysel ve ortak değerler bulmakta ve gerçekçi çözümler önermekte zorlanmakta oldukları tekrar vurgulanmalıdır.

1940-1942 Köy Enstitüleri Kurulurken Görüş Farklılıklarının T.B.M.M.'ye Yanstısı: Bütün ulus-devletlerde geçerli kamu eliyle eğitim anlayışı, ülkenin siyasî rejiminin bir uzantısıdır. Türkiye Cumhuriyeti Kurtuluş Savaşında süzdüğü ortaklaşmış değerlerle modern Cumhuriyet olarak tasarlanmış bir kültür ve millî eğitim felsefesine sahiptir. 1939-1940 ile gelen Yunan-Roma kültür, tarih, dil, eğitim anlayışının tutup tutmayacağı hakkında şüpheleri olsa da, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bu politikayı destekliyordu. 1939'un yeni Kültür ve Millî Eğitim Bakanı, Bakanlığın içinden gelen bir eğitimci olarak orta bir yol izleyebilir ve hem kurucu felsefeyi devam ettirir, hem de dünya kültüründen örneklerin tanıtımı yapılabilirdi ki, bunlar MEB'in göreviydi. Oysa Atatürk ve Türk Tarih Kurumu'nun Lise Tarih kitapları kaldırılmış, yeni kitap ise çıkarılamıyordu.

Çünkü Türk Tarih Tezi bırakılıp Türklerin Yunan Megali İdeası içinde eritmeye çalışılmasına siyasette ve MEB içinde tepki oluşmuştu.

CHP içinde görüş farklılıklarının Meclis'e yansımaları Köy Enstitüleri Kanunları dolayısıyla oldu. 1940'ta Köy Enstitüleri Kanunu çıkarken, tek-partili Meclis'te 424 milletvekilinden üçte biri olan 140'ı Kanun'a oy vermemişti. Bu tutum sadece toprak ağalığı ile açıklanamayacak bir durumdu. 19 Haziran 1942'de 4274 sayılı Köy Enstitüleri ve Köy Okulları Teşkilâtı Kanunu çıkarılırken oy vermeyen milletvekili sayısı 172'ye çıktı. Bunda ise, çocukların kültürel bakımdan köylerinden kopmakta oluşuna tepkinin etkisi vardı. CHP içinde iki kanat oluşmuştu: Atatürk milliyetçiliği ve devrimcilik kanadı ile Kemalist sosyalist kanat. Bir taraf Atatürk'ün anti-emperyalist millîci tutumunu devam ettirmek ve devrimleri pekiştirmek taraftarıydı. Diğer kanada; "Politikanız 'halka rağmen halk için' iken bu Kanunla 'köye rağmen köy için' oldu," diye eleştiri yöneltiyorlardı. Diğer taraf, Atatürk'ün anti-emperyalist yanını almış, sosyalizme kemalizm ideolojisi adını koyarak bu yöne yöneltmek istiyordu. Cumhurbaşkanı İnönü'nün sözü ise Yunan-Roma Hümanizması idi; Parti içindeki hâkimiyeti kuvvetliydi, bu nedenle parti içi farklılaşma su yüzüne çıkmadan tutulabilmişti.

Bu nedenlerle 1940-1950 döneminin hangi ideolojiye sapacağını dikkatle izleyenler hep bulundu. Eğer Atatürk hayatta olsa, bu Enstitü anlayışında Atatürk'ün onayının bulunup bulunmayacağı hep tartışma konusu oldu.

1940'ta, "Kültür reformu başlatıyoruz," diye tanımlanmamış, Meclis'te tartışılmamış bir felsefenin millî eğitim sistemine giydirilmeye çalışılması iyi yönetilememiştir. Bunda şaşılacak bir şey yoktur: Kültür reformlarından başarılı sonuç alınması, toplumun hazır-bulunmuşluğuyla mümkündür. Cumhuriyet kurulurken yeni bir kuruluşa "hazır-bulunmuşluk düzeyi" hayli yüksekti; önemli bir değişikliğe hep beraber ilerlenmişti. Bir amaç uğruna yokluklar içinde canını dişine takarak mücadele eden genci, yaşlısı, çocuğu herkes umutluydu. Bu sebeple yeni rejime muhalefet olmadı, bazı uygulamalara itirazlar görüldü. Bugün ise bir temeli olmadan, adeta halktan kaçırılır gibi politika değişikliği vardı.

Stalin Türkiye'den toprak talebinde bulunmamış olsaydı, belki de bunlar süreçte konuşulabilmiş olur, o gün konu diğer yönleriyle irdeleniyor olurdu. Ama değişmeyen; dışarıdan dayatılan ya da bir grubu ikna ederek ihraç edilen bir emperyalist kültür ve eğitim sızması ile karşı karşıya bulunduğumuzdur.

Ya da, Köy Enstitüleri projesi Atatürk Cumhuriyeti'nin değerler eğitimi ve Türkiye'nin müfredatıyla uygulansaydı neler olurdu? Dünyaya örnek çok başarılı bir sonuç elde edilebilirdi. Tam 1935'te MEB Bakanı Saffet Arıkan'ın TBMM'ye söz verdiği gibi. Nitekim İsmail Hakkı Tonguç bu eğitimin planlamasını yapmıştı. 1955'e kadar bütün köy ve mezralarımıza öğretmen veya eğitmen ve okul getirmiş oluyorduk. Hedef alındığı gibi, üretimi, yaşam düzeyi yükselen, modernleşen köylerimiz hayâl değil, gerçektir.

Köy Enstitüleri eğitim politikalarında ve uygulamasında başarılıdır; eğitime çerçevesini veren ülke kültür politikasındaki anî dönüşüm nedeniyle sıkıntı yaşamış okullardır.

Kültüre ve eğitime Yunan-Lâtin gömleği giydirmeye çalışmanın yönetilememesi, hatta dizginlerin elden kaçması, meslek kazandırma ve öğretmenlik eğitiminde hayli başarılı sonuçlar alınan Köy Enstitülerinde öğrenciyi toplumdan ve köyden koparıcı etkiler ortaya çıkardı. Hümanizma felsefesi yorumlanmadan dışarıdan aktarma fikirlerle neler girmekte olduğu denetlenemedi. Bu nedenle, demokratik olması murad edilen eğitim ortamında farklı bir kültürün değerler eğitiminin yapılmasının, öğrenciyi, duygu-düşüncede

millî bağımsızlığa dayanan Cumhuriyet rejiminden koparma etkileri gösterdiği ve Enstitülerin siyaseten başarısız olmalarına yol açtığı anlaşılıyor.

Enstitü İdarelerinde 1939-1944 Yılları Arası 5 Yıl: Bakanlıkta, öğretmenler arasında da Hümanizma felsefi dönüşümünü şüpheyle karşılayanlar fazlaydı. Hatta özel ihtimam gösterilen Köy Enstitüleri içinde de da farklı görüşte olan öğretmenler olmalıydı ki, son iki yılda, öğrenciler arasında ve öğrencilerin öğretmenlerle kavgalı oldukları bir döneme girildi.

Bu dönem, bize, kendi geçmiş-gelecek ekseninde kendi kültür-tarih-dil-coğrafya bilincini terk eden eğitim sistemi ve toplumda neler olabileceğini gösteren bir Turnisol Kâğıdı (Ph Ölçer) gibidir. Her gencin, kişiliğini-kimliğini geliştirebilecek temel değerler ile yararlı seçeneklerle donanmaya, seçip inanmaya, güvenmeye, hedefini belirleyip çalışmaya ihtiyacı vardır. Kültür ve öz-değerler eğitimi eksikliği ve üstüne karmaşa yaratan anlaşılmayan bilgi ve fikirler söz konusuysa meydana gelmiş boşluğu doldurmak için gençler erişebildikleri ideolojilere sarılarak kişilik ve kimlik oluşturmaya çalışırlar. O noktaya ulaşmış insanı, belli deneyimler oluşmadan durdurmak veya döndürmek de mümkün olmaz. Eğer, gençlerin yetişmesiyle meşgul olanlar durumun farkına varamayacak yapıda veya farklı tutum sahibi iseler, gençlere yol göstermeleri de mümkün olmaz. Gençler, yanlış işlerle kazanımlarını, hatta geleceklerini kaybedebilirler; hem kendilerine hem de topluma kaybettirebilirler. Her bütünlüklü eğitim programının hayatı unsurunun, aktarmacılık değil, öz-değerler eğitimi olduğu tecrübeyle sabit olmuştur.

Tam bu sırada, 1945'te, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne evvelce 1935'te teklifi verilmiş "Tarım Okulları ve Toprak Reformu Kanunu" Meclis gündemine indi. Enstitülerde heyecana yol açtı. Enstitülüler kendilerini bu işin köylerdeki sahibi görmekteydiler. Ama, birdenbire, 14 Ağustos 1945'te Dünya Savaşı bitiverdi. Yeni bir dünya başlıyordu!

Soğuk Savaş'ın belirtileri, Bakanlığı ve Enstitü idarelerini komünizm söylentileriyle zorladı. Hümanizmciler için bulunmaz fırsattı. İdare bu iddialarla meşgûlken kendileri gölgede kaldı.

1943-1946 Din ve Ahlâk Eğitimi Tartışması, II. ve III. Şûralar

Köy Enstitüleri projesi ve okullarda Hümanizma felsefesinin uygulaması hızla yeni başlamışken, 1943 ve 1946'da ard arda iki Eğitim Şûrasının toplanmaya çağırılması, eğitimdeki bazı sancılarla ilgiliydi.

Lâikliğin, idare ve siyasete sınır çizmekten öte, sert bir yorumu olan dini toplumun ve eğitimin dışına itmek olarak Hümanizma uygulanmasına uyum güçlüğü toplumda kendini belli etmeye başlamıştı. Din kurumunun Batı'daki gibi apayrı bir yapı halinde teşkilatlanmadığı İslâm toplumlarında bireyin din ve ahlâk öğrenimi ve manevî hayatı için başvurabileceği kurum kalmıyordu. Modernlik, sert disiplin ve itaat hâlini aldı.

Bakanlıkta, iki yıl içinde, tüm okul türlerinde değerler eğitiminin yetersizliği tartışması Şûra toplayacak kadar büyüdü. Gençlikte toplumun alışık olduğu yüksek ahlâkın zayıflaması Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun din eğitimini de kamu görevleri arasına almasına rağmen uygulamasının yapılmamasına bağlanmaktaydı. 1943'te ve 1946'da toplanan iki Millî Eğitim Şûrası din öğretimi ve ahlâk eğitimini gündemlerine aldılar. Kültür derslerindeki çifte felsefe çocukların okulda öğrendiklerinin karşılığını toplumda bulamamaları, çevrelerinde bulduklarının ise okuldan dışlanması çocukları kendilerine yabancılaştırıyor, dünyaya ve topluma uyumu zorlaştırıyordu. Değerler eğitiminde önemli olan tarih öğretimindeki değişikliğin sorun haline geldiği ortaya kondu.

1943 II. Maarif Şûrası Tavsiye Kararları: Yazımında tartışmalar süren Lise I Tarih kitabı dâhil, bütün sınıfların tarih kitaplarının şu kararlara uygun ele alınması isteniyordu: 1) Bütün eğitim kurumlarında kitaplarda Türkçe'nin iyi kullanımı, 2) İlk ve orta dereceli okullarda tarih dersleri programları ile ders kitaplarının çocuğun seviyesine uygun olması. 3) Meslek eğitimi ve teknik okullar için tarih kitabının ayrıca yazılması. 4) Kitaplara tarihî okuma parçaları eklenmesi, 5) Millî tarihe ağırlık verilmesi, 6) Ortaokul ve lise tarih öğretmenliklerine yalnız bu alanda öğretmen yetiştiren kurumların mezunlarının atanması. 7) Liselere sanat tarihi dersi konulması. Ayrıca; a) Ahlâk eğitiminin amacı, b) İdeal Türk çocuğu, c) Türk ahlâkının başlıca toplumsal ve kişisel ilkeleri ve d) Ahlâk eğitimi için her dereceli okullarda ve dışarıda alınması gereken tedbirleri belirten rapor Şûra'da incelenip kabul edilmiştir.

Şûra'nın "tarih müfredatı" ve "ahlâk eğitimi" kararları uygulanmadı. Buna karşılık, Şûra'ya getirilen fakat gündeme de alınmayan, herhangi bir karar da sözkonusu olmayan bir önerinin uygulanmasının başladığı görülüyor:

1944 Cumhuriyet Eğitim Sisteminin Yapısını Değiştirme Fikri

1943 Şûrası'nda, ortaokulu bulunmayan ilçelerde bazı ilkokulların süresi uzatılarak "8-yıllık okullar" yapılması önerilmiş ancak karar alınmamıştı. Köy Enstitülerinin, öğretmenlik eğitimi adayı olarak bu ilçelerden daha uzun süre eğitim görmüş öğrenci alabilmeleri için önerildiği düşünülmüştü.

Önerilen bu yaklaşım, eğitim sistemi tam oluşmamış sömürgelerde ilkokul sonrası eğitimin önünü açmak için, nokta nokta okullarda uygulanan ucuz ve kolay bir çözümdür.

1943 Şûrası'nda 8-yıllık ilçe okulları kararının alınmaması tutumunun biri yapısal, diğeri ideolojik iki sebebi üzerinde durulmalıdır.

Eğitim Sistemini Yapısal Bölmeye Yol Açma Gizilgücü: İlkokul programına eklenen yıllar uzatmalı ilkokul olur, ilkokula dönük kalır, müfredatta tektipleşme eğilimi fazla olur, sistemde kapalı yapı oluşturur. Bu eğitim sistemine sahip toplum vasıfsız işgücü çıkarır; vasıf kazandırmak işyerlerine kalır. Diğer yanda, kendi kademe amaçlarıyla kurulan ortaokul ileriye açık bir eğitim kademesidir; çekirdek müfredat yanına okul türleri ve müfredatları eklenebilir, yetenek geliştirir, hayata becerili çıkış veren veya liseye hazırlayan bir kademedir. Ortaokul, Ortaöğretimin I. Kademesidir, Lise Ortaöğretimin II. Kademesidir ve ortaokul liseye açılır. Hayata meslekli çıkışın başlangıcı ortaokulda, etkin meslek sahipliği lisededir. Bu eğitim sistemine sahip toplum vasıflı işgücü yetiştirir. 8-yıllık okul önerisi, Ortaöğretimi ortadan ikiye ayırarak Ortaöğretim I. ve II. Kademeleri ayrı ayrı işlevlere tahsis etmektir. Bu aynı zamanda Türk eğitim sisteminde yapısal bir değişiklik anlamına gelecek ve modern millî eğitimlerin sistem yapısından ayrılmak anlamına gelecekti.

Eğitimde İdeolojik Okul Modeline Yol Açma Gizilgücü: Eğer sadece Köy Enstitülerine öğretmen adayları için belirli ilçelerde 8-yıllık kaynak okullar meselesi değilse, dışarıya bakmak gerekir. Madem ki, Batılılar "Türkiye kendi Batı modelini kurmasın, ona Batı modelini biz verelim," diye Hümanizma felsefesini getiriyorlardı, Türkiye'nin zaten Batıyla benzer millî eğitim anlayışını neden bozsunlar? Batı tarzı ulus-devlet millî eğitim sistemleri kişi için ileriye ve çeşitlenmeye açık, ülke için kalkınmaya/gelişime destek bir yapı ve anlayış modelidir. İki ihtimal var: Ya, Cumhuriyetin ilerlemeci anlayışından, millî eğitimle kazandırılan değer, tutum ve davranışlardan uzaklaşması isteniyor; bunun için Hümanizma önerilmiştir zaten. Ya da, daha ileri ideolojik şartlandırma modelleri mevcuttur. Çocuğun ilk değerler eğitiminin, ilköğrenliğin buluş çağında şartlandırılmasına evrildiği üç modelden birinin Türkiye'de uyarlanmasına zemin hazırlanıyor olabilir. Her biri 8-9 yıllık ilköğretim olan: 1)

Protestanlaştırma/Protestan hayat tarzı yöntemi olarak ilk+orta misyoner okulları modeli. 2) Katolik ülkelerde (özellikle İspanyolca konuşanlarda o sırada da uygulamada) okul öncesinden başlayarak ilk+ortaokul Katolik dinini benimsetme yolu. 3) S.S.C.B. birincil amacı komünizmi benimsetmek olan 9-yıllık ilköğretim. İlk ikisi, ilk hâlleri Osmanlı topraklarında misyonerlerin Ermeniler ve Rumlara uyguladığı ideolojik şartlandırma eğitimleridir. Sonuncusu, Kuzey komşumuzun yeni ideolojik şartlandırma eğitimi olarak gelişmektedir. Bu hareketler sistem tarafından önlenebilir ya da hangisinin hangi gruplarca ne kadar sahiplenilebildiği zaman içinde Bakanlık politikalarındaki değişikliklerde gözlenebilir.

Bu sebeplerle Şûra dikkatli davranmış, incelenmeden böyle bir fikri gündemine alınmamıştı. Türkiye'nin Osmanlı Devleti'nden beri her kademesi tam oluşmuş eğitim sistemi geleneği bulunduğu için, ortaokul kademesinde bağımsız ya da liseye bağlı farklı türde ortaokullar kurulması, çekirdek kültür müfredatı eşliğinde çeşitlenebilen okul türleri tercih edilegelmişti; yine öyle devam edilmesi uygun bulundu.

Ancak, Bakanlıkta, tektipleştirme amacının parça parça gerçekleştirilmesi yönünde bir oldu-bitti devreye girmekte gecikmedi.

1944 Müfredatta Tektipleşmenin Başlatılması: İşlevsel millî müfredatlar; her eğitim basamağında a) seviyenin ortak kültür dersleri nüvesi yanında, b) öğrencinin yöresinde hayata çıkışına yardımcı beceri eğitimi ve 3) isteyenlerin bir üst eğitim kademesine geçişine yönelik eğitimden oluşur. Ne var ki, 1943'te bir Şûra gündemine alınmamasına rağmen, ilkokul müfredatı yoluyla hem sistem yapısında hem de müfredatın hayatı algılatmakta tektipleştirilmesinin Bakanlığın gündemine girdiği görüldü. Kültür programları aynı olduğu halde köy okulları 3 yıl, şehir okulları 5 yıllıktı. Zorunlu ilköğretimin "eğitim-öğretim standartları bakımından birbirine denk olmadığı" algısına yol açıyordu. Öğretim sürelerini eşitlemek yerine, programların üç yıllık ilk basamağını tektipleştirmek anlamında, ilkokul müfredatının aynı derslerden ibaret olması yönünde bir anket, cevaplandırılmak üzere bütün öğretmenlere gönderildi (Talim ve Terbiye Dairesi 11 Şubat 1944 tarih ve 2/187.4 sayılı yazı).

Bunun işletilmesi, ya köy okullarındaki tarım becerileri derslerinin kaldırılması, ya da kentlerle ortak benzer dersler konulması ile olabilirdi. Hayat Bilgisi dersleri kullanışlı bir değinerek geçme zamanı olarak kullanılabilirdi.

3-yıllık tektipleşme ile 8-yıllık tektipleşmeye ilk adım 1944'te atılmış oldu denilebilir. Zamanla bunun ideolojik takipçileri de çıkacaktı.

1946 III. Millî Eğitim Şûrası: 1943'teki ahlâk eğitimi ve yazılmakta olan yeni Tarih Kitabı ile ilgili talepler sürüyordu. Hasan Âli Yücel, Ağustos ayında görevden ayrılmıştı, kadrosu halen etkindi. Yeni Bakan ise yoğun bir şekilde Meslek ve Teknik Eğitimi yapan okulların güçlendirilmesi talebi karşısındaydı. 2-10 Aralık 1946'da III. Maarif Şûrası, Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim gündemiyle Bakan Şemseddin Sirer başkanlığında toplandı. Ticaret Ortaokulları ve Liseleri, Erkek Sanat Ortaokulları ve Erkek Sanat Enstitüleri, Kız Sanat Enstitüleri ve İstanbul Teknik Okulu'nun teşkilatları, programları ve yönetimleriyle ilgili Yönetmelikler kabûl edildi. Genel ortaokul, lise ve orta dereceli teknik öğretim okullarının öğretmen ve öğreticileri ile ilgili mevzuatın günün ihtiyaçlarına ayarlanması yapıldı.

Şûra'ya ayrıca getirilen, ahlâk eğitimi ihtiyacı ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun uygulanarak müfredata Din Derslerinin alınması teklifi değiştirildi. "Cumhuriyet ve laiklik ilkeleriyle uyumlu bir ahlâk eğitimi" şeklinde tanımlanmadan bırakılan görev için; "temizlik, sağlık, okula devam sorunu ile fikir, duygu, ahlâk ve beden eğitimi konuları

üzerinde durulması” ve “okul-aile işbirliğini sağlamak üzere Okul Aile Birliklerinin işlevsel hale getirilmesi” kararları alındı.

Lise I Tarih Kitabı üzerindeki sessiz bir ısrar sürdüğü için, konu yeni Bakan’ın gündemine getirilmedi, bilgi verilmedi, bir yönlendirme istenmedi.

Şûra kararlarının uygulanmasında, okullarda ahlâk eğitime muhteva kazandırılması askıda kaldı. Buna karşılık, 12+ yaş isteklilere sıkı denetim altında Diyanet İşleri Başkanlığının Kur’an kursları 1947’de yaz aylarında mümkün hâle getirilecekti.

II. İKİNCİ YARI: Açılmak Zorunda Kalan Türkiye’de 1946 Sonrası Kültür ve Eğitim Politikaları

Türkiye’nin 1945’te “hür dünya” adı verilen Batı dünyası içinde yer alma gereğinin belirmesi, CHP siyasetinde sarsıntılara yol açtı. 1946’da çok-partili dönem başladı. Yeni DP, CHP’den 4 milletvekili ile kuruldu, 21 Temmuz 1946 Seçimlerinde 60 yeni milletvekili ile Meclise girdi. CHP’de Parti içinde tutulan eleştiriler de ortaya dökülmeye başladı. Çeşitli muhalefet konularından bir tanesi de Köy Enstitüleri’nin Türkiye’nin eğitim amaçlarından saptığıydı.

Köy Enstitülerine Dewey’den Destek Arayışı: 1945’te, 21 yıl sonra, John Dewey Türkiye’ye davet edilerek Köy Enstitülerinin yıpranan itibarı bu yolla tamir edilmeye çalışıldı. Hasanoğlan Köy Enstitüsü gezdirildi; incelemelerde bulunuldu. Kültür+Meslek programlarının birlikte uygulamasının, Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki kendi önerisinin çok çok ilerisinde hayata geçtiğini, serbest bol okuma ve demokratik tartışma ortamının mevcudiyetini müşahade etti. Tabii ki Dewey’in gözlemleri, eğer uyarılmadıysa, öğrencilerin müzakerelerinin kendisinin ilkeleri olan, “değerler sistemi zemininin ülke ve köy kültürüne, okulun görevi olarak gördüğü millî terbiye ve şuura, toplumuna yakın toplumsallaşmaya” oturduğu varsayımı ile yapılıyordu.

Dewey, bu incelemenin ardından gittiği İngiltere’de ve Amerika’da adeta kendi hükümetine mesaj verircesine basına yaptığı konuşmalarda; “Benim hayâl ettiğim okullar Türkiye’de Köy Enstitüsü olarak kurulmuş. Dünyanın bu okulları görüp eğitim sistemlerini Türklerin kurduğu bu okulları göz önünde bulundurarak gözden geçirmeleri isabet olacaktır,” şeklinde sözleri çıktı. Bu da bize, Köy Enstitülerinde yaşanmakta olan sorunun eğitimin kurgusunda ve kalitesinde değil, yeni felsefe ve değerler sisteminin Türkiye’ye uymasında sorun olduğunu gösteriyor.

Bakan Hasan Âli Yücel ve Genel Müdür İsmail Hakkı Tonguç eleştirilere eğitimci yanıtı vermeye çalışıyor, ama içine çekildikleri Hümanizma girdabında Köy Enstitülerinin kurban gitmesine engel olamıyorlardı.

1946 Köy Enstitülerinin Kapatılması

Kaldırılan teftişlerin 1945’te tekrar başlamasıyla ört-bas edilen idarî olaylar ortaya dökülmeye başladı. Bunlardan en çarpıcıları, Stalin Kars ve Ardahan’ı isterken yörede başlatılan Sovyet propagandasının merkezi olarak Pulur Köy Enstitüsünün kullanılması, Ankara’da Hasan Oğlan Yüksek Köy Enstitüsü’nün çatısına tenekeyle yapılmış büyük bir orak nakşedilmesiydi... Akıl hocaları, bir yandan dünyadaki bütün tarih bulguları taranarak ortaya konduğu halde Türk Tarih Teziyle “Tarih-i Kamal” diye alay ediyorlar, bir yandan da tarih kurgulamada işbaşındaki Hükûmetin niyetinden bambaşka bir yola sapmış olduklarını ortaya koyuyorlardı. Telkin ettikleri tarih algısının, Yunan-Roma-Batı Hümanizmacı bakış açısının Anadolu’yu Yunan’a ve Roma’ya mal ederek Türklerin bunun

kenarına iliştirilmeleriyle ilgisi bulunmuyordu. Sovyetler yükselişteydi ve buna öykünmenin had safhada olduğu görülüyordu. Bunun için de, Hükümet'in politika değişikliğinin Batı baskısıyla olduğunu, Köy Enstitülerinin kapatılmasını dışarının istediğini düşünüyordular.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 1946'da, eğitimin yönetilişine karşı çıktı. Bakan'a "Beni aldattınız!" diye bağırmasının ve görevden almasının sebebi getirilen hümanist eğitim felsefesiyle mi ilgiliydi, yoksa Köy Enstitüleri hakkındaki söylentilerle mi ilgiliydi yeteri kadar araştırılmış değil.

1946'da İ.H. Tonguç İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden alınınca Köy Enstitülerinin yönetimleri ve öğretmenleri değiştirildi. Soruşturmalar sonucu 2000 öğrenci disiplinsizlik sebebiyle sınıfta bırakıldı; babalarına tazminat davaları açıldı. Askerde olanlar, yedek-subaylıktan başçavuşluk rütbesine indirildi. 1947'de, köylerde görev yapan enstitülü öğretmenlerin okullarıyla ilişkileri kesildi. Öğrenciyi yönetim aleyhine sevkeden kanıtları toplama kapsamında okul kitaplıklarında da aramalar yapıldı; sakıncalı eserler, Enstitü Dergisi, konferanslar tespit edildi. Bulunan çoğaltılmış Komünist manifesto kapatmalarda delil olarak kullanıldı.

Eğitmcilerin bu olaylara cevap verebilmeleri ve tutarlı eğitimin sürdürülebilmesi için 1939-1940 sapmasının en az iki yönüyle analiz edilmesine ihtiyaç vardır. Bir; yeni bir reformla devlet politikasını değiştirmeye girişmenin dayanağı ve mantığı izah edilmeden, önceden toplumda ve basında tartışılmadan, Meclis'te, Talim ve Terbiye Kurulu'nda görüşülmeden, eğitim sisteminin karar ve uygulama aşamasına geçirilmesi. İki; kültür değiştirme politikasını ağırlıkla ortaokul ve lise çocuklarının körpe kişilik durumları üzerine inşa etmenin pedagojik (eğitimsel, eğitim psikolojisi) amacı. Tarafsız insan aklının yüceltilmesine dayanan Batı hümanizması ile demokrasi uygulamaları erişkin insan psikolojisi ve biçim almış erişkin insan aklını gerektirir. Bu yaş çocuklar henüz bu olgunlukta olmadıklarına, daha ziyade duygu ve heyecanlarıyla hareket ettiklerine göre, Yunan-Roma medeniyetleri ya da komünist fikirlerin telkiniyle duygusal yönlendirmenin hedef alınmış olduğu ortaya çıkmaktadır. O zaman da, Köy Enstitülerindeki bazı gençlerin kültür aleyhtarlığına, devlet aleyhtarlığına seçenek olarak komünizme kapılmalarında, kusuru bu öğrencilerde ve tazminat davaları açılan babalarında değil, yapılan eğitimde aramak gerekir. Aynı edebiyet ve tarih kitaplarını okudukları halde şehir okullarında böylesi bir sapma görülmemiştir de, neden bu enstitülerde görülmüştür?

Belki de, Köy Enstitüleri modelini, Dewey modeli yerine eski misyoner okulları modelleriyle karşılaştırmak bilimsel bulgular sağlayabilir. O okullar da yerleşmelerden epeyce uzakta özel inşa edilen binalarda kendi kendine yeterli bir düzen kurup, fakir çocukları toplayan okullardı. Çocukların ilerde kendi ailelerinin oturduğu yerlerde çalışmalarını kendi dilinde (Ermenice) eğitiliyorlardı. Fakat çocuklara kendi aile dininin ve kültürünün dışında başka bir İncil ve müfredatla öğretim yapıyorlardı. Yaşam becerileri, sağlık bilgisi, küçük meslek becerileri kazandırıyorlardı. Okulu bitirenler kendi köylerine bu İncili öğretmek köylerinin dinini ve hayat tarzını değiştirmekle görevli olarak ve bazı üretim bilgileri danışmanlığı takviyesi ile gönderiyorlardı. Okullar yerleştikçe buralardan gerçekçi olmayan hayâller peşine düşürülmüş, Devlete düşman mezunlar çıktığı görülmüştü.

Köy Enstitülerdeki sıkıntının da, toplumdan yalıtılmış bu ortamda toplumla uyumlu değerler eğitimine daha fazla önem verilmesi gereğiyle ilgili olduğu düşünülebilir. Bunun eksik yan olduğunu MEB telaffuz etmedi; oysa sebebin bu olduğunu bu konuyu iki kere Şûralara getirmiş terbiyeciler, eğitimciler, pedagoglar mutlaka biliyorlardı. Bunun yerine idare, siyasilere müfredattaki somut eğitici iş-eğitimi müfredatını göstererek yapılan eğitimin başarısını vurgulama tutumunu sürdürdü. Bu doğruyu söylemekti. Ancak, toplum,

bir uyumsuzluğun sebebini arıyordu. Bu soru yeterince açıklığa kavuşmadığı için sert idarî tedbirlerin devreye sokulduğu görüldü.

Bu noktada, okul mezuniyetinden sonrası için öğrenciye verilen hayata çıkış yolları ile oraların şartlarını incelemek gerekir. Okuldaki çok yoğun uygulamalı eğitim, köyde her konuda yeterli az bilgi ile çok meslekte çalışmak demektir. Köy kültüründen çok farklı bir Yunan-Roma kültür eğitiminden geçmiş olmaları köy ile genç öğretmenleri birbirlerine yabancılaştırıyordu. Enstitü mezunları diğer köy öğretmenlerinden daha az maaş alacaklar, kendi köylerinden başka bir yere tayin isteyemeyecekler, ömür boyu geliştirme eğitimleri olmayacak, daha yüksek eğitim kademeleri kendilerine kapalı tutulduğu için Yüksek Köy Enstitüsüne seçilmek hariç ileri eğitime erişimleri olmayacaktı. Hiçbir zaman önu kapalı mezuniyet cazip olmamıştır. Bu kadar iddialı bir eğitimden sonra kendilerini kenarda kalmış bir hayat bekliyordu. Onun için, komünist olmaktan ziyade kendileri için başka yol arayışının daha etkili bir arayış olduğu söylenebilir. O zaman estirilen bir Sosyalist İhtilâl havası, bu mezunların çoğu için hayatında önünü açmak için bir fırsattan ibaret algılanıyor olabilir. Bu noktada, okulların öğrenciyi komünist yapmasından değil, bu yolla çözüm aramalarının sebeplerine inmek gerekir. Nitekim sonraki TÖS sendikası, TÖB-DER sendikası bu mağduriyete uğramış köy öğretmenlerince sahiplenildi. 15 sene sonra kurulacak İşçi P

1946'da bu Enstitülerin özelliği olan üretime dayalı eğitim, iş becerileri, demokratik uygulamalar, münazaralar, mezunların izlenmesi ve desteklenmesi gibi temel özellikleri kaldırıldı. Böyle yapmakla, kurumun komünizm tartışmaları arasında fedâ edilmesine göz yumulmuş oluyordu. Kurulu eğitim kurumlarımızın ıslah edilerek korunamaması ve sürdürülmesi tarihi Köy Enstitüleri olayında da tekerrür ediyordu.

Çok-mesleklili öğretmen olamayacağı köy deneyimiyle kanıtlanmış sayıldı. Ancak, içeriği tartışmalı da olsa, bol okumalı bir kültür müfredatının hayata geçebildiğinin kanıtlanmasına ihtiyaç vardı, eğitimciler üzerinde çalışabilirlerdi. Oysa, 1948'de uygulamaya dayalı enstitü müfredatı kaldırılıp Öğretmen Okullarının programları burada da uygulanmaya başlandı. (Bunun önemi ancak 1953'te MEB Bakanı Rıfık Salim Burçak tarafından farkedildi; ikilik yaratan hümanizma felsefesini kaldıracaklarını, Enstitülerin uygulamalı eğitimini ihya edeceklerini bildirdi, ama Bakanlık süresi kısa sürdü, bunu gerçekleştirmeye vakti yetiemedi.)

Köy Enstitüleri'nin etkin ömrü 6 yıl, uzatmalarıyla 14 yıldır. 40.000 köyü olan bir ülkede bu kısa sürede köylerin yarısına yakınına öğretmen olacak 1.308 kız, 15.943 erkek, toplam 17.251 köy öğretmeni, 3000 civarı sağlıkçı ve ebe, 8000 köy eğitimci yetiştirdiler. Köy öğretmenlerine ve eğitimcilerine çeşitli meslekler de kazandırıldı, kendi okullarını nasıl inşa edecekleri öğretildi. Tabii ki, üstün yetenekli çocuklar çıkıp daha farklı beceriler de geliştirebiliyorlardı. Örneğin, içlerinden yazarlar çıktı, Türk köy romanı ekolü oluştu.

1947'de, Köy Enstitülerine eğitim yöneticiliği katını yetiştiren Yüksek Köy Enstitüsü kapatıldı. Eğitimleri devam etmekte olan öğrenciler Ankara Erkek Teknik Meslek Öğretmen Okulu, Gazi Eğitim Enstitüsü gibi eğitim kurumlarına gönderildiler. 1948'de Millî Eğitim Bakanı Sırrı Köy Enstitüleri'ni "Köy Öğretmen Okulları"na çevirdi ve öğrencilerini mezun ede ede kapatılmaları kararı çıkarıldı. 2 yıl hazırlık + 5 yıllık olan bu okulların kayıtlı öğrencisini mezun ede ede 1954'de tam kapanmaları planlandı.

Enstitüler Öğretmen Okullarına çevrilirken, diğer okul türlerine verilen desteklerin şartlarına uyduruldu. Parasız yatılılık ve mecburî hizmet başka okullar için de vardı. Köy Enstitüsü mezunlarının maaşları ve mecburî hizmet sorumlulukları daha ağırdı; diğer okul mezunları ile aynı düzeye getirildi.

Köy öğretmenlerinden büyük bir kesim, başta MEB, şehirlerde kamu kuruluşlarına tayin aradılar. Bir kısmı, Yüksek Öğretmen Okulları ve Eğitim Enstitülerinde eğitimlerine devam edip ortaokul ve lise öğretmeni oldular. Büyükçe bir kesim 1961 yılında TİP (Türkiye İşçi Partisi) kurulunca bu partinin üyesi veya destekçisi oldular.

Özgün bir okul modeli ve başarılı müfredat uygulaması potansiyeline sahip Köy Enstitülerinin, idarenin yabancı aklına güvenmek yüzünden kaybı, düşünen insanın yürek ve zihin acısı olageldi, Türkiye'nin onbinlerce yetişmiş ve yetişecek öğretmen kaybı oldu. Bu kadar öğretmenin harcanması, 1970'lere kadar ilkokul öğretmeni sıkıntısının çözülememesine yol açtı. Köy öğretmenleri ve eğitimcileri büyük emeklerinin karşılığı olarak büyük bir haksızlıkla ve mağduriyetle cezalandırılmayla karşılaştılar. Bir başarı öyküsü ve örnek olacak projemiz sırf Atatürk felsefesine bağlı kalmamak yüzünden yitip gitti.

İngiltere ile Fransa ise, bir yanda Almanya ile II. Dünya Savaşını yaparken Türkiye'yi müttefik olarak yanlarında tutuyor, diğer yanda Türkiye'nin millî kültür kazanımını engellemek sûretiyle I. Dünya Savaşı defterini dürmeye çalışıyorlardı. Batı açısından Yunan-Lâtin kültürleme politikasının en büyük kazancı; Türk kültür politikasına ikilik sokması oldu. Türkiye'deki tartışma halâ budur. Batılılaşma, modernleşme, küreselleşme vb adlar altında Batı'nın kendi programlarıyla daima MEB'in gündemine girmeye çalışması, her devirde bir tutamak oluşturarak Türkiye'nin öz-kültür gelişiminin önünde perde olmaya çalışması devam etmektedir.

Türkiye'nin 1946 tarihinden sonraki politikaları için "karşı-devrim" nitelemesinin ısrarla kullanılmasının ardındaki niyetin açığa çıkarılması gerekir. Sanki o güne kadar Atatürk'ün Cumhuriyet devrimleri sürüyormuş da, bundan sonra terk edilmiş gibi bir izlenim vermek siyasi bir stratejinin parçasıdır. Oysa, Kurucu Cumhurbaşkanı Atatürk'ün bağımsız kültür-egitim-sanayi politikaları 1939'da bırakılmış, Batı Yunan-Lâtin kültür-egitim politikalarına tabi olma ve sanayii durdurma politikalarına geçilmiş, 1940-1945 arasında yoğun biçimde uygulanmıştır. Diğer bir deyişle, karşı-devrim bu tarihlerde Atatürk'ün politikalarına karşı Batı Hümanizmacıları tarafından yapılmaya çalışılmıştır. 1946'dan itibaren mücadele, bağımsız Atatürk kültür, eğitim, ilke ve inkılâplarını kendi

Toplum, bu kapatılma olayıyla ilgili olarak, köylünün köyden toplanan öğrencilerin çoğunun köye uygun eğitilmedikleri şikâyetlerine kulak verildiğini düşünmelidir.

Bu olay Türk idaresinin; kendi birikimini, anlayışını, bağlantıda olduğu dış telkin ve danışmanlıkları kesin doğrularmış gibi kabûl ederek ülkenin sorumlu kurumlarıyla mutabakat aramadan, projelerin içeriklerini tam açıklamadan, makamlara aşırı güç ve yetki atfederek icraya koyan idarecilikle sorunların zirvesi olarak görülebilir.

Hasan Âli Yücel, 7 yıl 5 ay sürdürdüğü bakanlık görevinden 5 Ağustos 1946'da idarî bir kararla alındı ya da istifa ettirildi. İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, 25 Eylül 1946'da Talim Terbiye Kurulu üyeliğine tayin edildi. (Buradan 1954'te kendi isteğiyle emekli oldu.)

İsnadların sözkonusu olduğu bu tür görevden ayırmalarda, alışılmış olan, soruşturma açılması ve akçeli konularda ve yönetim tarzı konusunda savunma istenmesidir. Eğer bu uygulama yapılmış olsaydı, Yücel ve Tonguç birçok sorunun cevabını yazılı olarak verebilir, milletvekilleri ve kamuoyu açıklığa kavuşabilirdi. Köylere ayrılan paranın bu okulların inşaatına gitmesi yüzünden köylünün zarar gördüğü, herkese örnek olarak gösterilen Hasan Oğlan dışındaki okullarda çok öğrencilerin zor şartlar altında eğitim gördükleri söylendi. Köy eğitimcilerine ve enstitülü öğretmenlere aşırı mecburî hizmet yükü yüklendiği, maaşlarının çok düşük olması yüzünden tarlada çok zaman geçirdikleri ve köy çocuklarının eğitimiyle ilgilenemedikleri, köylüden çok fazla

katkı istendiği için öğretmenlerin topraksız ya da hayvansız kalarak yoksulluk çektikleri konuşuluyordu. Ayrıca, Köy Enstitülerindeki eğitim, öğretmen, ideolojik ayrışma konuları, ikili yapıda köy yaşayışı ve Batı müfredatı, yeni yabancı kitaplar, Halk Evlerinin durumu gibi birçok konu getirilmişti. Eğer bunlara resmen cevap istenseydi, tepki bu kadar büyümeyip bir dâvaya gerek kalmayabilirdi. Oysa, konu gündemde bekledikçe siyasîleşti ve sert üsluplarla mahkemeye taşındı.

1947 Hasan Âli Yücel – Kenan Öner Davası

Köy Enstitüleri konusunun toplum önünde açıkça tartışılması 1947 yılında bir davâ dolayısıyla başladı: Hasan Âli Yücel- Kenan Öner Davası.

Tek parti döneminde, Atatürk'ün desteklediği politikaların yeni Devlet'in oluşum ihtiyaçlarına göre seçmeci (karma, eklektik) yapısından, ilkelerin resmî belgelerle tanımlanmamasından ya da ayrıntılı kuramsal incelemelerle kamuoyuna sunulmamasından dolayı, Parti içindeki farklı görüş sahipleri Atatürk'ün beyanlarından birine veya bir kaçına gönderme yaparak kendi görüşlerini savunuyorlardı. Çok partili döneme girilmesi, dış politikada Sovyetler Birliği ile yaşanmakta olan gerilim ve 12 Mart 1947 Truman Doktrini ile dünyada Soğuk Savaş'ın başlaması kavramlarda netleşmesini gerektiriyordu. CHP'nin içinden çıkarak Meclis'e yeni 60 milletvekili ile giren Demokrat Parti ve Mareşal Fevzi Çakmak, CHP'yi ve eski Bakan Hasan Âli Yücel'i komünistlerin oyununa alet olmakla suçladılar. F. Çakmak, hükümeti uyardığını... Hamidiye Köy Enstitüsü'nün (Eskişehir-Çifteler Köy Enstitüsü'nün bulunduğu yer) bir 'komünist yuvası' haline geldiğini bildirdi. DP İstanbul İl Başkanı Avukat Kenan Öner, Yücel'i komünistleri himaye etmek ve milliyetçi öğretmen ve öğrencilere baskı yapmakla suçladı. Hasan Âli Yücel davacı oldu; "bize komünist dedi" diye Kenan Öner'e hakaret davası açtı. Davalı Kenan Öner Mahkeme'de "ispat hakkı" tanınmasını istedi. Mahkeme ispat hakkı verdi. Kenan Öner mahkemeye delil olarak okutulan ders kitaplarını sundu.

136

Dâvanın seyri, gazetelerin de ilgisiyle, tam bir kültür mücadeleleri sahnesi oldu. Hasan Âli Yücel'in sosyalist bilim adamlarını ve Köy Enstitülerinde böyle öğretmenleri himaye ettiği iddiası; ders kitaplarını onlara yazdırdığı, ders kitaplarında millî değerlerin aşılması yerine sosyalist-komünist propagandası yapıldığı ve Bakanlığın dünya klasiklerinin çevrilmesinde izlediği Türk ve İslâm eserlerini klasikten saymayan tutumuna dair tartışmalar belgelerle desteklenerek öne çıktı. Davâ, Köy Enstitülerinden ziyade CHP'de Parti içindeki sol kanat Kemalistler ile sağ kanat Atatürkçü milliyetçiler farklılaşmasının ideolojik temellerinin ortaya çıkarılmasına kaydı. Hasan Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'a sert eleştiriler yöneltilerek kendilerinin esasen Kemalizm'in milliyetçilik okuna karşı oldukları, bunun için yabancı felsefeleri ders kitaplarına soktukları tartışmaları yapıldı. Savunma ise mes'elenin üniversitedeki sol akademisyenleri kapsayarak incelenmenin genişletilmesine yol açtı. Çünkü üniversite hocaları, alanlarında bazı öğretim politikalarını öneriyorlar ve ders kitaplarını hazırlayan kurullarda bulunuyorlardı.

'Türkçe Metinler' Kitabının Mahkemesi: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 15-21 Şubat 1943 arasında yapılan II. Maarif Şûrası, tarih kitapları tepkisine çözüm getirememişti; edebiyat eğitiminde ise değişikliğe gitmişti. Tarih kitabı henüz çıkmamıştı ama edebiyat kitapları değişmişti. 1946'da H.Â.Yücel dâvasında mahkemeye kanıt olarak getirildiler. Ortaokul-lise tarih müfredatı, Türkçe ve edebiyat müfredatı ile ders kitaplarındaki özden kopuşu kanıtlamak üzere H. Âli Yücel'in Millî Eğitim Bakanı olduğu dönemde okutulmakta olan Türkçe ve Türkçe Edebiyat dersi kitapları komünistlik iddiası bakımından ele alınmaktaydı. "*Türkçe Metinler*" kitabı felsefesi, öne çıkarılan kavram ve kelimeleriyle tenkit edildi. Atatürk'ün kültür derslerini bütünleştirme amaçlı "*Edebiyat Tarihi Dersi*" kitabı, bunun bir edebiyat dersi olmadığı gerekçesiyle 1943-1944 ders yılı

başında programdan kaldırılmıştı. Açıklamasında “Edebiyat sözü öteden beri yanlış anlaşılıp, öğrencilerin zihninde metinler dışında sanki bir edebiyat bilgisi olduğu zannı uyandırılmıştı” denilerek, dilin, duyguların, bakışın terbiye edilmesi demek olan “Edebiyat” kavramı da kaldırılıyordu. Edebiyat yerine “*Türkçe Metinler*” denilecekti. Sonuçta, ortak eğitimin en ileri kademesi olan lisenin, aydını yetiştirme amaçlı kitaplarında kapsamlı bir “dil, edebiyat, tarih akışı” kalmamıştı. “*Edebi Akımlar Hakkında Bilgiler*” seçilmiş kişilere yapılan atıflarla sınırlıydı. Yeni Türk aydınının zihninde kopuk parçalardan oluşan bir dil geçmişi fikri kalacaktı.

Bu noktada, eğitimde “eski metinler” yönteminin kullanılma yollarıyla ilgili şu bilgileri vermek gerekir. (Bkz: EK- 7: “Eski Metinler”in, İşlenmiş Gelenekli Modern Millî Dili ve Terimlerini Kurma Aracı olarak Kullanılışı ve Kültür ve Teknik Eğitimindeki Yeri.)

Türkiye’de Türkçe Eski Metinlerin Kullanılma Tarzı: 1947’de mahkemeye bilirkişi raporları geldi. Öğrencinin kültür, güven, ufuk ve çözüm geliştirmesine imkân sunacak yaklaşımlar yerine nokta, nokta bir “*Türkçe Metinler Ders Kitabı*”nın okutulmasındaki niyet ve içerik tenkidlere maruz kaldı. Eskiden bugüne Türkçeyi zenginleştirecek kelimelerin ve kavramların kazanılması gayesi yoktu. Bu Kitaplardaki ‘yıkıcı tarz,’ Cumhuriyet rejimine karşı ‘zihniyete yaklaştırmacı parçalar’ ve seçilen tarihî parçaların çoğundaki ‘ölüm, katil, isyan, ihtilal, yağma’ olayları örneklenerek gösterildi. Kadîm Türk değerleri olan adalet, aile, terbiye, vicdan, ölçü, hakkaniyet, insaniyet, akıllık/ahîlik, merhamet, diğerkâmlık, hizmet, yardımlaşma gibi güçlü toplumun kurucu özellikleri işlenmiyor, büyük şairler bile sanki komünizmin gelişini o günlerden sezen kişiler gibi sunuluyordu... H. Âli Yücel, insan ıstıraplarını dile getiren parçaların başka okuma kitaplarında da bulunduğunu dile getirerek savunma yaptı.

Mahkeme’nin, kitabı hazırlayan heyetteki isimlerin kişisel dünya görüşlerinin ayrımcı maddiyatçılığın veya düzen karşıtı, demokratik olmayan sosyalistliğin, komünistliğin ders kitaplarına yansıdığı kanaatine varması ile Kenan Öner’e beraat kararı verildi.

Mahkemenin sorusuna MEB’den “Türkçe Metinler” kitaplarının halen okutulmakta olduğuna dair resmen teyit gelmesi kamuoyunda öfkeye yol açtı. MEB kitapları müfredattan kaldırdı.

1940’ların Hümanizma ile İmtihanı – Eğitim Felsefesini Değiştirme Girişimi: “Türkçe Metinler” kitaplarının üzerinde çok durulmasının sebebi aydınların zihnindeki simgesel anlamıydı. Aslında hedef, Atatürk’ün hazırladığı ve uyguladığı Türk Dili kuramının (Güneş Dil Teorisi) bir boyutu olan Türkçe’deki sessiz harfler marifetiyle anlam bağı kurarak dilin diğer dillerden seçme yapabilmesi ve bu yolla halk diline uyumlanarak kazanılmış kelimelerin korunmasıydı. Dilde aşırı sadeleştirme ile laikleştirme amacıyla, takı ve eklerle yeni kelime üretimi için altyapı hazırlanmaktaydı. Tıpkı Osmanlı İmparatorluk Türkçesi gibi halktan kopma eğitimi taşıyan yeni akımın okumuşlar arasında kabûl görmesi önemliydi. 1924 Cumhuriyet Anayasası’nın dilinin, neden Atatürk hayattayken 1937’deki Anayasa değişikliği sırasında 6-ok ile birlikte gündeme getirilmeyip, sadeleştirmenin 10 Ocak 1945’te TBMM’den geçirildiği bu bağlamda değerlendirilmeliydi.

Dâva sürecinde, Meclis’te CHP içinde Atatürk’ün anti-emperyalist millîci tutumunu devam ettirme ve devrimleri pekiştirme taraftarı olan kesimin bir kısmı, Meclis’e yeni giren DP’nin (Demokrat Parti) Atatürkçü-milliyetçi-muhafazakâr çizgisine yakınlaşma eğilimi gösterdi. Neşriyat Heyeti’nin yayınladığı 467 eserden sadece 23’ünün Doğu’dan olması, Türk klasiklerin adının bile anılmaması, Meclis’te ortaya çıkan siyasî

eğilimlerin duruşlarını somut göstergelerle desteklemelerinde etkili oldu. Ancak DP eski CHP milletvekillerini DP'ye taşıyama tutumunu benimsemişti.

Dâvada, bahsedilen komünizm ile sosyalizm arasındaki farkın nasıl görüldüğü de fazla ortaya konmamıştır. Rusya'da, adı Sosyalist Cumhuriyetler Birliği olan komünist rejimin ırkçı politikaları, katliamlar, sürgünler, cumhuriyetler içindeki aydınlarının sistematik biçimde ortadan kaldırılışları ve Türkiye'den toprak talepleri gündemdeydi.

Dâva konusu olan komünizmden ne anlaşıldığının tanımlanması önemli. Türkiye'de anlaşıldığı hâliyle komünizm; Marx'ın tarihî maddecilik tanımına giren, kapitalist ortamda çalışan insanın kendine yabancılaşması değildi, sömürüldüğü için başkaldırması gereken işçi sınıfıydı. Türkiye'de ne böyle bir sömürü düzeni, ne de böyle bir sınıf bulunduğuna göre kanıtı yıkıcılık tasvirleridir. Bir de elde; görülmüş diğer komünizm davalarındaki açık devlet karşıtlığı ve Soğuk Savaş propagandası komünist diktacı işçi sınıfı devleti fikrine tepki vardı. 1930'larda yeni çıkan hümanist Marxizm'in, tabiatın düzeninde insanın diğer her şeyden farklı olduğu için farklı muamele görmesi tezi de eleştiriliyor değildi. İslâm'ın âlem ve dünya görüşü buna benziyordu, ama eleştirilmiyor, ahenk içinde yaşayabilme öneriliyordu. Görünürdeki komünistlik tutumu; tarihteki savaşlar ve idarî hatalar dolayısıyla Anadolu insanın düştüğü fakirliği, dinin yabancılaştırıcılığına ve/veya devlete atfederek istismar etmek sûretiyle belli bir grubun devletin yönetimine el koyma arayışı idi.

Madem ki, CHP kültür politikasını Batı hümanizmine çeviriyordu, neden bu ideoloji Batı'da Grek-ve-Lâtin temelli hümanizme dayalı milliyetçilikler ve devletini, destekleyen birer aydın kesim çıkarmıştı da, Türkiye'de iki-üç sene içinde ortaöğretimde ve üniversitede kültürüne, ülkesine, devletine yabancılaştırılabilen bir yarı-aydın taban gizilgücünü oluşturabiliyordu? Bunu ne Bakan, ne CHP, ne de mahkeme sorguladı.

Buna karşılık, ilkokullardaki yeni mitoloji, masallar ve genç zihinler üzerinde Köy Enstitüleri de dâhil bütün I. ve II. kademe Ortaöğretimde ortaya dökülen icraatı yüzünden CHP halkın gözünde siyaseten yenilmişti. Atatürkçü politikalarından uzaklaşmak iktidardaki CHP'ye oy kaybettiriyordu. Bunun üzerine CHP hükûmetinin Millî Eğitim Bakanı Şemsettin Sirer, sosyalist olarak bilinen bu akademisyenleri, konumlarını siyasî maksatla kullanarak Hükûmeti zan altında bırakmaları sebebiyle üniversiteden tasfiye etti.

Tarih Kitapları ve Kültür Politikası Çekişmesi

Tarih kitapları ve kültür politikasının tekrar değişmesi belli yerler tutmuş siyasîler ve memurlar arasında çekişmeli yürüdü.

Grek-Roma-Hümanizm'in 1947 Hamlesi: Reşat Şemseddin Sirer'in Hükûmeti (1946-1948) ilk yılı; bir yandan Stalin'le 1945-1953 yıllarında devam edecek olan toprak ve Boğazlar anlaşmazlığının doruk yılı, bir yandan Köy Enstitülerindeki tasfiye yılıdır. Marshall Planı'na dâhil olma, NATO'nun kuruluş hazırlıkları ve Türkiye'nin üyelik başvurusu ile meşgûliyet ise sürecektir. Tam da bu sırada MEB'de ilginç bir olay gelişir.

Hasan Âli Yücel-Kenan Öner mahkemesi devam ederken kamuoyunun komünizm ve Lise Türkçe kitaplarına odaklanmasından istifade, 1939'dan beri MEB gündeminde tartışmalı bekleyen Yunan-Latin ağırlıklı "Lise I Tarih Kitabı" 1947'de müfredata alınır ve kitaplar öğretmenlere gönderilir. Konu, sanki topluma uygun olmayan bir felsefenin yanlış eğitimi değilmiş de, komünizmden ibaretmiş gibi masaya getirilmiştir. Demek ki, Bakanlığın dışında ve içinde konuyu takip edenler, H. Âli Yücel ayrıldı diyerek Grek-Roma Tarih Tezi davâsının ve bunun Hümanizm ile açıklanmasının peşini bırakmamışlardır.

Lise I Tarih Kitabı, Cumhuriyet'in modern ulus-devletin millî kültür ve millî eğitim politikaları karşısına Batı Humanizmasının sert bir şekilde çıkarılışdır:

1938'de Atatürk vefat ettiği zaman MEB Lise Tarih kitaplarında konuların dağılımı: eskiden yeniye Türk Tarihi % 60; Sümer ve kadim Anadolu Tarihi % 6; eski Yunan Tarihi % 14; Roma ve Batı Tarihi % 14 ve diğer coğrafyaların tarihleri % 6'dır.

1947 Lise I Tarih kitabının konulara göre dağılımı: Türk Tarihi % 4'lük bir giriş niteliğinde, kadim Anadolu Tarihi % 8, Eski Yunan Tarihi % 40, Roma Tarihi %40, diğer tarih konuları % 8'dir. Yunan ve Roma uygarlığının M.Ö. XII. yüzyıldan itibaren bütün yönleriyle ele alınmasına karşılık, Türk Eski Çağı hiç bulunmamaktadır.

Merak edilen: 1946'da Cumhurbaşkanı, Hükümet ve yeni Bakan 1939-1946 kültür politikasından mı vaz geçiyorlardı, yoksa buradan bir komünizm çıkmasının mı karşısına geçmişlerdi; Atatürk'ün millî kültür politikasının neresindeydiler? 1946-1950 arası karışık ve dış sorunlu bir dönemdi. Simge olarak 1947 Lise I Tarih Kitabı, Atatürk Türkiye'sinin Tarih Tezi araştırmalarının gündeme dönmemesini ve TTK ile TDK'nın işlevsiz kalmasını sağladı. Sonuç olarak, 1939 Türkiye-İngiltere-Fransa İşbirliği'nin kültür sahasındaki sahipleri 1947 itibarıyla hedeflerinden birine daha ulaşmış oldular.

Tasfiye olan diğer boyut hümanizmacı sosyalist anlayıştı. Bu zaten, Batı kültür emperyalizminin Türkiye projesinin bir önceliği olamazdı. Zaman zaman siyasî çatışma ortamlarında kullanılabilirdi. Bundan sonra Türkiye'de, Köy Enstitüleri bahanesiyle sürekli gündemde tutulan iç tepkinin köy-öğretmeni yetiştirme kapasitesinin kaybına değil, ulus-devletler çağının ideolojik aygıtı olan devlet eliyle eğitimin zirvesine üç-dört sene içinde tırmanarak kurumsallaşma altyapısını kurma fırsatı bulan sosyalist görüşün tahtından indirilmesine tepki olduğu gözlenecekti.

Hasan Âli Yücel komünistlik ithamına karşı açtığı dâvayı kazanamadı. Daha sonra kaleme aldığı "Dâvam" adlı kitabında, savunmasındaki tezini kanıtlamaya devam eden genişletilmiş yeni örneklerle yer verilmektedir. Bu hükümlerle ilgili olarak yeni Bakan'ın yaptığı işlem ise üniversitedeki bazı akademisyenleri kusurlu bulduğunu ortaya koydu.

CHP Hükümeti'nin politikaları ise, Stalin tehdidi nedeniyle 1945'ten itibaren Batı'ya ayarlı kararlarla değişim geçirmeye başlamış bulunuyordu. Bu süreçten eğitim politikaları da aynı yönde etkilendi.

Buna karşılık, 1947 Lise I Tarih Kitabı, belli dönemlerde müfredat Türkiye'deki ideolojik çekişmeler kullanılarak tekrar tekrar aldırılmıştır. Buna örtü olarak 'aydınlanma ve ilerlilik' kavramları kullanılmış, gerektiğinde 'Atatürk aydınlanmacılığı' bu başlığın altında gösterilmiştir. Bu kavram karışıklığı içinde nesiller tarih şuru kaybına uğratılmışlardır. (Bu Kitap, 1980 Askerî Darbesi sırasında MEB müfredatından çıkartılmıştır.)

Çeşitli hükümetler ve bazı darbeler sırasında Köy Enstitülerini yeniden açma imkânı varken, açılmalarını sağlamak için sesini yükselten çıkması düşündürücüdür. 1939 Hümanizmiyle gelen tartışmalı Lise I Tarih kitabının hem 1960'ta, hem de 1978'de müfredatı tekrar aldırılması, Köy Enstitülerini değil, Batı'nın Yunan-Roma tezini ve Hümanizmacılığını Türkiye'nin gündeminde tutmakla görevli bulunanlar olduğu savını güçlendirmekteydi.

1946 Üniversiteler Kanunu: Ankara Fen Fakültesi (1943), İstanbul Teknik Üniversitesi (1944) ve Ankara Tıp Fakültesi (1945) kurulduktan sonra 15 Haziran 1946'da 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkarıldı. Ankara Üniversitesi de bu Kanun'la kurulmuştur. Bakanlığa bağlı yapıda olan yükseköğretim yapısının bağı bu Kanun'la

önemli ölçüde gevşetilmiştir; idarî özerklik arttırılmıştır. Kanun, üniversitelere "dışarıdan denetim" yerine "içeriden denetim" getirmiştir.

1946-1949 NATO, Üyelik Başvurusu, Türk Sanayii, Sanayi Eğitimi: 1945-1953 yılları arasında (Stalin'in ölümüne kadar) devam eden SSCB'nin toprak (Kars, Artvin, Ardahan, Eleşkirt Ovası) ve Boğazlar'ın yönetimi talepleriyle Montrö Andlaşması ve Türkiye'nin sınır güvenliği tehlikede idi. Türkiye; 1946'da temasları başlayan, 1947'de Türkiye ve Yunanistan'a 400 Milyon \$ askerî yardımı gündemine alan, 1948 Brüksel Anlaşması'nda "açık kapı" politikasıyla çekirdeğini oluşturan NATO'ya üyelik başvurusu yaptı. Batı'nın Türkiye'deki sanayi tasfiyesi, tarım eğitimi, kalkınma isteğini dizginleme baskıları ve Marshall Planı ile biçimlendirme girişimleri derhal başladı. 4 Nisan 1949'da NATO kuruldu, Türkiye üye yapılmadı. Çeşitli sanayi, kültür, eğitim, üsler, idarede taviz talepleri eşliğinde Türkiye'nin üyeliğinin müzakeresine devam edileceği anlaşıldı.

1947 Marshall Planı ve Devletçiliğin Bırakılması: DP'nin kurulmasıyla birlikte Celâl Bayar'ın Atatürk'ün II. Sanayi Planı'nı gündeme getireceği bilindiği için, 1946 yılında savaş sonrası acil yatırımları için **İvedili Sanayi Planı**'nı hazırladı.

Truman Öğretisi ile Marshall yardımına başvurulabileceği anlaşılınca, 1947'de malî ihtiyacın yarısını dış kaynaklardan sağlama amacındaki: **Türkiye İktisadî Kalkınma Planı** (Vaner Planı). 1947 yılında Türk Hükümeti, makine-teçhizat (lokomotif, traktör) üretimi için yatırıma ihtiyaç duyulduğu gerekçesiyle Türkiye'nin de Marshall Planı'na alınması ve bu Plan'dan 615 milyon \$ yardım talebinde bulundu.

Yardımanın niteliğine karar vermek için **Hilts, Neumark ve Thornburg** Raporları hazırlatıldı. Raporlarda Türkiye'nin sanayileşmesi, Atatürk döneminin büyük sanayileri ve yönetim eleştiriliyor, hedeftekilerin harp sanayii ve destek sanayiler olduğu ortaya çıkıyordu. Marshall Planı'nda yer alması için: lokomotif ve traktör imalatına kredi yerine ABD'den kredi ile daha ucuza ithalât yapılması, karayollarına yatırım, sadece hafif sanayi ve tüketim malî yatırımları, tarımda büyümeye öncelik, ihracata yönelik kömür ve maden çıkarma öneriliyordu.

Anti-komünist hedefleri bulunan **Marshall Planı** ile "Hür Dünya" adı verdikleri Batı kapitalizmi ve demokratik yönetimin Blok sınırları, Soğuk Savaş'ın "Demir Perde" dediği Sovyetler'e nispetle çiziliyordu. Batı Avrupa ile ABD'nin ticareti, kapitalist ekonomi ile komünist ekonominin kıyas ölçülerini koymak üzere desteklendi. Sovyetler de kendi çevre ülkeleri için esnek federasyon ve komünist üretim **Molotof Planı**'nı uygulayacaklardı. Hatta, Yugoslavya Marshall Plan'ından yardım almak isteyince 1948'de bir hükümet darbesiyle Sovyet etki alanının sınırları belirtildi.

Türkiye, devletçiliği bırakarak özel teşebbüse dayalı, Batı modeli liberal düzene geçmesinin karşılıklı teyidi olarak **Marshall Planı'na 1948 Temmuz** ayında alındı ve **ABD ile İktisadî İşbirliği Anlaşması** imzaladı. Yardım talebi ise, Türkiye'nin savaşta kayba uğramadığı gerekçesiyle Paris Konferansı'nda reddedildi. Türk hükümeti bu defa doğrudan ABD hükümetine başvurdu.

22-27 Kasım 1948'de toplanan "**Türkiye II. İktisat Kongresi**" metninde "devletçi uygulamaların artık görevini yerine getirdiği ve devletin iktisadi faaliyette bulunduğu alanlardan zamanla çekilmesi gerektiği" yer aldı.

Amerikan Yardım Heyeti gelip Ankara'ya yerleşti. ABD'nin kendi belirlediği yardım kalemlere göre malî yardım, malzeme ve makinaları kapsayan Marshall Planı başladı. 1949'da Türkiye'deki traktör sayısı 1750'ti. 1949'da Türkiye'ye International Harvester marka traktörler hibe olarak gelmeye başladı; 1951'e kadar hibe ve kredilerle devam edecekti. 31.415 traktör geldi.

1948-1952 arasında Marshall Planı çerçevesinde Türkiye ABD'den, Marshall Planı kapsamındaki işlerde kullanılmak üzere toplam 390.1 milyon \$ kredi ve bağış aldı. (ABD Kore Savaşı harcamaları gerekçesiyle Marshall Planını 1951'de, bütçesini 1952'de kapattı.)

1948 İmam-Hatip Yetiştirmeye Tekrar Başlanması: 1947 CHP kurultayından sonra parti içi muhalefet din eğitiminin sağlanması için bir yasa önerisi sunmuştu. Parti grubu 17 kişilik bir komisyon oluşturup bu konuda bir rapor hazırlattı. Rapor; din derslerinin konulması, İmam Hatip Okulları ve İlahiyat Fakültesi'nin açılması önerilerinde bulunmuştur. 17 kişilik komisyonun 15'i bu okulları açma yetkisinin Diyanet İşleri Başkanlığına verilmesinden yana olmuştur. 1930 yılında kapatılan İmam Hatip okulları, 1948'de 10 il merkezinde onar aylık İmam Hatip Kursları olarak tekrar açıldı. 1949'da 4. Millî Eğitim Şûrası'na getirilen İmam-Hatip Kurslarının MEB tarafından yürütülmesi onaylandı. 20 yıl aradan sonra Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ilgili maddesine göre MEB İmam-Hatip eğitimini kurslar şeklinde yeniden başlattı.

Eğitim Sistemini Değiştirme Girişimi - 1948 İlkokul Müfredat Reformu: 1930 yılında çıkartılan, kültür dersleri ortak olmak üzere 3-yıllık "Köy Mektepleri Müfredat Programı" köylerde, 5-yıllık 1936 Programı şehir ilkokullarında uygulanıyordu. 1944'te anî bir anketle Cumhuriyet Eğitim Sisteminde yapı değişikliği anlamına gelen gerekçe hazırlandı ve amacını aşan yapı ve içerik dönüşümü dilimler halinde müfredatta tektipleştirme yoluyla başlatıldı.

1948'de 5-Yıllık İlkokul Müfredatı tümüyle tektip program hâline getirildi. Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri "Sosyal Bilgiler" başlığı altında toplandı. Bunun çocuk zihninde geçmiş-gelecek, vatan ve yurttaş olma bilincini muğlak hale getirdiği, Türkiye üzerinde tarih bilincini zayıflatıcı Hümanizma'nın etkisinin devam ettirildiği eleştirileri arttı. Tabiat Bilgisi Dersi, Tarım Dersleri vb. "Fen Bilgileri" başlığı altında toplandı. Köy Enstitülülere'ne tepki yüzünden köylü çocukların hakkı olan tarım dersinin ellerinden alındığı, zaman içinde eriyip kaybolabileceği eleştirisi yapıldı.

Re'sen yapılan 1944 Anketinden "Ulusun toplumsal ihtiyaçlarına, çevre şartlarına ve yaşanan yüzyılın isteklerine uygun, somut" ifadeleriyle çıkan köy-kent tektip 5-Yıllık İlkokul Millî Eğitim Programı hazır edilmişti. "Yaşanılan yüzyılın istekleri" ifadesi yabancı danışmanlığın etkisini yansıtır. 1948 İlkokul Müfredat Reformunu eğitim bilimciler gördü; "Genel amaçları çok ağır ve 5-yıllık ilköğrenim süresi içerisinde ulaşılamayacak nitelikte" görüldü. Bu ağır programın taşınamayıp, bir süre sonra bir çevre bunu aşmak için 8-yıllık okul ve zorunlu eğitim önerisiyle ortaya çıkacakları aşikârdı. Bu program değişikliği ne kadar ideolojikti, ne kadar o günün güçlü İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün MEB içindeki hâkimiyet alanını elde tutma amacı taşıyordu, araştırılmayı bekliyor.

1949'da yeni bir Şûra toplayarak 1948 İlkokul Müfredat Reformu'nun yeni Bakan'ın onayından geçirilmesi yoluna gidildi.

1949 IV. Millî Eğitim Şûrası – İlk ve Ortakul Programlarında Birlik: 23-31 Ağustos 1949'da IV. Şûra'nın gündemi; 1) 1948-1949 ders yılı başından (Eylül 1948'den) itibaren uygulamasına başlanıp bir yıl denenen ilkokul programının incelenmesi. 2) Yeni ortaokul programı projesinin incelenmesi. 3) Lise ders konularının dört yıllık teşkilata göre tespiti... bir bütün olarak düşünülmelidir. 4) Köy Enstitüleri ile ilk öğretmen okullarının öğretmenlerinin aynı kaynaktan yetiştirilmesi amacıyla birleştirilmesi tekliflerinin hepsi Şûra Genel Kurulunca bazı değişikliklerle kabul edilmiştir.

İlk gündem maddesi ilkokul ile ilgili olmasına rağmen, “öğrenmeyi zihnî bir eylem” olarak kabul etti; öğrenmenin duyuşsal, devinişsel ve hayat becerileri boyutları ihmal edildi. Atatürk döneminde denenip yasalaşan **1938 Her Tür Eğitim Kurumuna Tatbikî Eğitim Kuralı Kanunu**’nun fiilen uygulamadan kaldırılmış olmasının Şûra’ya onaylatılmak istendiği, köye lüzumlu ve kente lüzumlu becerilerin kaldırıldığı görüldü. Oysa, her kademe eğitimde, o düzeye uygun “temel değerler, kültür ve matematik” programı ortak yapıldığında eğitim-öğretim birliği sağlanmış olur. Diğer konular yöre ihtiyaçlarını kapsayacak şekilde uyarlanarak programlara esneklik ve işlevsellik kazandırılmalıdır. Böyle yapılmadığında, okul çevresinden kopar, eğitim diktacı tutum için kullanılabilir hâle gelir, ilk ve ortaokullara talep ve okullaşma düşük seyrederek. Nitekim 50 yıl sonra, Türkiye 1990’lara geldiğinde bile, işlevsel bulunmadığı için ortaokul okullaşması sorunu ile uğraşılıyor, bunun bir askerî darbe konusu yapılması gündeme getirilebiliyordu.

Eğitim Sisteminin Yapısal Bölünmeye Yöneltilmesi: II. Şûra sırasında 1943’te getirilen 8-yıllık okul fikrinin Köy Enstitülerine daha fazla eğitim görmüş aday alınmasıyla ilgisinin bulunmadığı ortaya çıktı. Köy Enstitüleri 1946’da kapandığı halde, ilk ve ortaokul programlarının yaklaştırılması halen 1949’un gündemindeydi. 1944’da anketle başka bir gündem başlatılmış olduğu anlaşılıyordu. MEB’in, sanki Bakanlık böyle bir görev almış gibi 1944 anketi, tektip müfredat ve bir genel ortaokul programı ile konuyu ilerletmeye devam etmesi, bütün sistemi değiştirici bir ideolojik ve/veya yapısal dönüşüm anlamına gelebilirdi. Karar elde etmek için 1949’da Bakan Hasan Tahsin Banguoğlu’nun Şûra gündemindeydi.

Şûra gündeminin üslûbundan sezilenmeyen iki tavsiye kararı da dikkat çekiciydi: **“Ortaokullarda öğretimin anlayış ve uygulanış bakımından ilkokullara yaklaştırılması”** ve **“ilk iki kademe arasında paralellik ve ahenk sağlanması.”** Tavsiyelerin uygulamaya konulması halinde eğitimin sistem yapısını ortadan bölecek nitelikte olduğu yeterince incelenmemişti. 1943’ten beri adım adım Türk millî eğitiminde bu ince ayarlı sistem değişikliğinin arkasında olanın merak konusu olması tabiiydi.

Diğer yandan, 5-yıllık zorunlu eğitimden sonra öğrencilerin hayata atılmaları, meslek okullarına gitmeleri veya liseye devam etmeleri hâllerinde kendilerine gerekli olan bilgi ve becerilerin kazandırılması kararı, meslek ortaokulları ve çıraklığın güçlendirilmesi kararları olarak uygulamaya konulduğu takdirde dengeleyici nitelikte görülebilir.

Liselerin Süresinin 4 Yıla Çıkarılması: Bu gündem maddesinden ABD’nin ve Avrupa’nın yükseköğrenim öncesinde uyguladıkları 6+3+3 toplam 12 yıl eğitim görmüş olarak 18 yaşına ulaşma ilkesinin Türkiye’de 5+3+3+1 ile toplam 12 yıl olarak uygulanabileceği izlenimi alındı. Diğer yandan, 1890’lar’da ABD’nin Türkiye üzerinde Utah Eyaleti’ndeki politika kararlarını uygulama kararının 8+4=12 veya 4+4+4=12 anlamına geldiği de dikkate alınmalıydı. Endişe, bütün dünyada yönlendirme ve meslek ortaokulları yaygın ve verimlilik artarken, Türkiye’deki meslek ortaokullarına ve vasıflı işgücü yetişmesine karşı bir tavır söz konusu olabilir mi, sorusundaydı.

Dördüncü Millî Eğitim Şûrası’nda “lise ders konularının dört yıllık sisteme göre belirlenmesi” maddesi bu kararın baştan verilmiş olduğunu gösteriyor. Demek ki, üç yıllık lise döneminin kaldıramayacağı bir eğitim görevi düşünülmüştü. Eğer eğitim sistemleri kuruluşları bakımından incelenmiş olsaydı, Avrupa ile Türk resmî eğitim sistemlerinin 1840’lardan itibaren benzer eğitim kademe yapılarında geliştiği, Avrupa’nın 6+3+3=12 düzenini kullandığı tartışması gündeme gelip, Türkiye’ye 5+3+4=12 yılın uygunluğu incelenebilirdi. Sadece, Türkiye ilkokulları 5 yıla indirmiş olduğu için daima bir denklik sorununun varolması dikkate alınmış. İlkokulu yurt çapında 6 yıla yaygınlaştırmak zaman alıcı olacağı için müfredatı zaten ağır olan lise kademesinin güçlendirilmesi de bir tercih olabilir.

Esasen, Ortaöğretim II (lise) süresini tartışmak, Ortaöğretim I'e (ortaokul) verilecek işlevle ilişkilidir. Yeni ortaokul projesi taslağı eğitim-öğretim anlayışı bakımından incelendiğinde; "ilkokul programına koşut, bütünlük sağlayıcı" ve "liseye açık ve hazırlayıcı, liseleri özlenen bir eğitim düzeyine getirici" bir genel kültür projesi olarak tasvir edilmiştir. Üniversitenin ise, lise mezunlarının seviyesinin düştüğü konusunda şikâyeti vardır. Bu yüzeysel niteleme ile "liselerin öğrenim süresinin 3 yıldan 4 yıla çıkarılması" için tavsiye kararı verilmiştir. Uygulamasına 1952'de geçilebilecektir.

Diğer yandan, ortaokullar için yapılan program önerisi, mezunlarını vasıfsız işçiliğe terk edeceğine göre ortaokula talep olmayacak, ortaokula sadece liseye devam edebilecekler gidecektir, varsayımı vardır. Bu tür genel ortaokul, ayrı meslek ortaokulları açmayı arttırmayı ve etkin bir çıraklık düzenini gerekecektir. Meslek Eğitimi yeteri yaygınlıkta yapılmaz ise toplumun ilkökuller ve liseye devam edememiş düz işçilerden oluşması ihtimali yüksektir. O takdirde, bu teklif bir ülkenin sanayileşmesini engellemek anlamına gelir. Bu ise, ilkökulları 6 seneye çıkarmanın ekonomiye yükleyeceği maliyetle karşılaştırılmayacak ölçüde büyük bir üretici güç kaybı demektir. Yok, eğer Sovyet sistemindeki gibi blok 8 veya 9 yıllık ilköğretim murad ediliyorsa, bu bir ideolojik eğitim yöntemidir; bir dini ve değerler sistemini kaldırıp yerine belli bir ideolojik sistemi koymanın temel eğitim aşamasıdır. Tüm genç kitleyi hayata belli bir sistemi içselleştirmiş olarak çıkarma amacı taşır.

Ortaokulun genel eğitileştirilip genel liseye yönelik olması, bu tür genel ortaokullar az sayıda ve ağır müfredatlı olduğu zaman, paralelinde yönlendirme ile öğrenci alan çok sayıda meslek ortaokulu bulunursa işletilebilmektedir. Toplumsal sınıflı İngiltere ve Almanya'da uygulanmaktadır.

1949 Millet Mekteplerinin Kapatılması: İlkokulların ve CHP Halk Evlerinin bu görevi üstlenmesi nedeniyle ihtiyaç kalmadığı için kaldırıldı.

1949 ABD-Türkiye Eğitim Anlaşması

17 Mart 1948'de imzalanan Brüksel Anlaşması ile Batı Avrupa Savunma Teşkilâtı 6 ülkeden (ABD, İngiltere, Belçika, Fransa, Hollanda, Lüksemburg) oluştu. 4 Nisan 1949'da NATO'yu kuran Kuzey Atlantik Antlaşması, kabul edilen 12 ülke ile imzalandı. Türkiye demokrasiye geçerek 1946'dan beri hazırlanan bir ülke iken bu aşamada alınmadı. Gayri-resmî ve resmî görüşmeler; üsler, tüm savunma sanayii ile büyük ve orta boy sanayiî tasfiyesi telkinleri altında devam ediyordu. 1927'de başlayan Kayseri PSL uçak imalâtı, 1947'de Kayseri Uçak Fabrikası'nın kapanma kararı ile niyet göstergesi oluşturmuş olabilir. O güne kadar bu Fabrikanın yaptığı 70 uçaktan 20'si Hollanda'ya satıldı; 50'si Hava Kuvvetlerinin önünde kaldı. Birkaç yıl içinde Ankara Gazi'de Atatürk tarafından kurulan uçak üretim ve bakım fabrikası da kapandı. NATO'ya giriş ümidi bu şekilde devam ederken, aniden bir anlaşma yayınlandı.

27 Aralık 1949'de ABD-Türkiye Eğitim Anlaşması, ABD'nin, Türkiye'nin NATO'ya üyeliğinden çok, Türk askerî ve sivil kamu eğitimi ve insangücü ile ilgilendiğini gösterdi. Sadece ABD Başkanı'na karşı sorumlu ABD sefiri başkanlığındaki 6 kişilik eğitim politikaları komisyonun çalışmaları daima kapalı yürütüldü. Küçük bir burs programı dışında, çalışmalardan Bakanlığın ve halkın bilgisi bulunmamaktadır.

Anlaşmanın imzalandığı 27 Aralık 1949, Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin 30. yıldönümüne rastlatılmıştı. 27 Aralık 1919 tarihi, aynı zamanda, Türkiye karşısındaki düşmanın Türklere karşı uydurma isnatlarla psikolojik savaşlarına karşı Mustafa Kemal'in Türk tarihi hakkında yaptığı açıklamayla ünlüdür; Türk Tarih Tezi'nin ortaya atıldığı tarihî gün kabûl edilir.

1939-1950 Sonuç: Hayli sağlıklı başlayan modernleşmemiz, bu dönemde kültür ve eğitime yapılan gereksiz müdahaleler yüzünden zorluklarla karşı karşıya kalmıştır.

Atatürk Cumhuriyeti'nin 1923-1938 kuruluş ilkelerinin tersine, Türk Tarih Tezi ve Türk Dil Kuramı araştırmalarının durdurulup reddedildiği, Türk kalkınmacılığının büyük atılımı Sanayi Plânlarının durdurulduğu dönemdir. II. Dünya Savaşı öncesi 1939 Türkiye-İngiltere-Fransa Yardımlaşma İttifakı Anlaşması içinde Ekonomik yardımlar ve Kültür yardımı da yer aldı. Danışmanlık ve yardımlar Batı Hümanizmacılığı felsefesini dışarıdan getirmede etkili olmuştur. 1939'da Cumhuriyet'in millî kültür ve millî eğitim politikaları terk edilmiştir. Eğitim ve yayınlar yoluyla Türkiye'nin kültürde Yunan-Roma Tarih Tezlerini kabul etmesinin icra edilmesi ve ortaöğretimde sınıflı toplumun müfredat ayrımı ve okul türlerinin aktarılması yapılmıştır.

Diğer yandan, 1944'te Türk Millî Eğitim Sistem yapısını, modern Batı millî eğitim sistemlerinden yapısından koparan 8-yıllık tek programlı okula götürme girişimi başlatıldı. Devirlerin politika uyarlamaları ihtiyaçlarına rağmen, müfredatta dilimler halinde tektipleştirme ısrarı ile yürütülmeye çalışılması devam etti.

Başkalaştırma politikasında tam başarılı olunamamışsa da, ulus-devletlerde eğitimin millîlik işlevinin sekteye uğratılmasının hem kurumsal, hem de toplumsal önemli zararları olmuş ve sürmüştür. Bu nedenle ortaya çıkan kimlik bunalımıyla uğraşmak zorunda kalınmıştır.

Dönemin Projesi olan Köy Enstitüleri, Türkiye tarzı bir modernleşme için meslek eğitimi plan ve programı ile yola çıkmışken, ithal kültür politikasının öncelikle köy öğretmeni adayları üzerinde uygulanmaya çalışılması, bu okulları köyden koparıcı bazı etkiler ve tepkiler çıkarmıştır. İslah edilerek korunabilecek birçok eğitim kurumumuz gibi Köy Enstitüleri de kapanan kurumlardan olmuştur.

ME+TE'de birçok eğitim hizmeti, okul, program, ayrı teşkilatlanmanın yer aldığı bir dönemdir.

1946'da demokratik rejime geçilmesi ve varsayılan Demokratik Eğitim felsefesi; ortak millî değerlerle iktidar ve muhalefet kavramlarının kurumlaşmasına destektir. Ülke hedeflerine yönelik diyaloglar, bilgili münazara ve ortak akılla yol alma yönünde faydalı bir temel sunması ümidiyle başlandı.

Dönem başındaki 1939 Türkiye-İngiltere-Fransa kültür işbirliği, dönem sonundaki 27 Aralık 1949 ABD-Türkiye Eğitim Anlaşması'na eklemlenerek sona ermiş sayılabilir.

1950-1960

Dönem: Maddeciliğin/Materyalizmin iki görünümü olan Kapitalizm ile Komünizmin Soğuk Savaşı'nın ve NATO ve Varşova Paktı etrafında iki-kutuplu dünya kurmalarının en keskin yılları.

Dünya'da: Rusya'da "Merkezî Planlı Ekonomi" ve komünizme uydu ülkeler kazanırken merkezî planlamanın uygulanması. Malî piyasalara dayalı yeni A.B.D. hâkimiyetinin piyasa ekonomilerini Keynezyen "Planlı Kalkınma" yoluyla güçlendirerek Batı sistemine bağlı uydu ekonomilerde yerleşme dönemidir.

Türkiye'de: Türkiye Cumhuriyeti demokratik rejime 14 Mayıs 1950 Genel Seçimleriyle geçti. Atatürk'ün son başbakanı olan ve Kasım 1938'de vefatından önce bizzat kendisine yaptığı vasiyetlerin muhatabı olan yeni Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, Atatürk'ün millî tarihin öğrenilmesi ve öğretilmesi görüşünün ve durdurulan 1938-1941 yılları 2. Sanayi Planı'nın takipçisi olarak geldi.

Yeni Menderes Hükümeti kapsamlı bir sanayileşme programı ile gelirken, karşısında Türkiye'nin sanayileşmesi aleyhindeki yeni raporlarla bir Batı bloku buldu. 1) 1946'dan beri NATO amacıyla Türk sanayiinin tasfiyesi ve almış oldukları bazı üsleri arttırma baskısına, 2) Türkiye için ithalatı teşvik edici Marshall Planı'nı uygulamakla görevli temsilcilerine, 3) Dünya Bankası'na rağmen sanayileşmenin zorluğuna, 4) dönem sonunda bir de IMF ve OEEC kısıpacı eklendi. Ayrıca, 5) Kıbrıs sorununun icad edilmesi de var. Bu dönemde Türkiye'nin; 1) Üç yıl süren iyi hava şartlarıyla tarımda yüksek verim, 2) sanayileşmek için herşeye rağmen yüksek gayretle sonuç alma cesaretini sürdürme, 3) dirik, çalışkan ve hevesli bir nüfus gibi üç fırsat penceresi bulunuyordu.

Genel seçimlerin yapılacağı 14 Mayıs 1950'den üç gün önce, 11 Mayıs 1950'de CHP hükümeti Türkiye'nin NATO'ya üyelik başvurusunu resmen yaptığını bildirdi. Seçime girecek Demokrat Parti başvurusunu olumlu karşıladığını açıkladı. 14 Mayıs Seçimleri'nden iktidar değişikliğiyle çıkan Türkiye, Kore savaşının başlaması ile bir ay sonra Haziran 1950'de Kore'ye asker gönderme talebiyle karşılaştı. Aynı sırada, Türkiye'nin demokrasiye geçişiyle idarede yumuşama olur görüşü, Bulgaristan'ın S.S.C.B. yönetimi altındaki kollektif /toplu çiftlikler gerekçesiyle Türklerin bütün mallarına el koymasından maada 250 000 Türk'ün göçe zorlanmasına dönüştü. Türkiye 1950-1952 arası o güne göre büyük bir göç dalgası ve iskân sorunuyla karşılaşacaktı. 1951'de Kore'ye Türk askeri gönderildi.

NATO müzakerelerinde, silâh standardı ilkesini bahane ederek Atatürk'ün savunma sanayiini tasfiye girişimi karşısında, 1930'lardan beri yetişmiş mühendis ve teknikerler kazanılmış sanayi kaybedilmemesi için Hükümet'le birlikte büyük mücadele verdiler. S.S.C.B.'nin, Türkiye'ye Boğazlar konusunda 1946 ve 1948'de verdiği notayı hatırlatması Türkiye'nin 1952 Şubat ayında hızla NATO üyeliğine kabulünü, 4 Nisan 1952'de T.B.M.M.'de onayını getirdi. Türkiye, Kore Savaşı 1953'te bitmeden NATO'ya girmiş oldu. 1953'te Stalin öldü. Yeni Rus yönetimi notalara taraf olmadığını bildirdi.

Marshall Planı (1948-1952), o kısacık dönemi Avrupa'ya farklı, Türkiye'ye farklı ilkelerle işleyişi yerleştirmek için kullandı ve bunu sonra da devam ettirdi. ABD; Savaş'ta alım gücü düşmüş olan müşterisi Avrupa'yı sermaye yatırımları, aralarında ticareti dolaylı

kredilerle arttırmak için OEEC'yi ve AET/AB'yi kurdurarak destekledi. Sistem'in Rusya'yla rekabeti için Soğuk Savaşı ve NATO'yu kendisi yüklenip Avrupa'ya savunma masrafı yaptırmayarak destekledi. Avrupa'da yükselen sosyalizmi durdurmak için halklarını sosyal-devletle kalkındırmalarını destekledi. Ayrıca da, 16 ülke vereceği 13 Milyar \$ yardımın %49'unu İngiltere ve Fransa'ya vererek (Türkiye' en az yardım alan 4 ülkeden biri) onların tekrar üretim ve büyük ticarete dönmelerini sağladı. Marshall yardımlarıyla üç yılda Avrupa'da sanayi üretimi savaş öncesine göre % 25, tarım üretimi % 14 artış gösterdi ve ABD eskisinden daha üretken ticaret ortakları kazandı. Ülkelerin Dış Yardım Kanunlarının çıkması üzerine 16 Avrupa ülkesi, 1948'de Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı'nı (OEEC) kurdular.

Marshall Planı, Türkiye'yi ise tarım ürünleri ihracatına hapsederek ve sanayi mallarını Türkiye'ye kendi satarak iç-dış-ticaret hadleri farklılıkları dolayısıyla tarımdan gelirlerin sanayi malı için giderleri karşılayamayıp Türkiye'nin az gelişmiş düzeyde kalmasını sürekli kılıyordu. 1949'da 1750 olan traktör sayısı, hibe ve ithalât kredileriyle 1951'e kadar 31.415 oldu.

Bulgaristan göçmenleri, Kore Savaşı, Stalin notası ve NATO müzakereleri arasında 1951'de Marshall yardımı bitmişti bile, bütçesi kapatılıyordu. Türkiye; kendi kaynaklarını kullanmak ve kredi, bağış, teknik yardımın tamamını dünyadan teker teker bulmak zorundaydı. Dünya Bankası'nın (IBRD) 1951 Barker raporu, Türkiye'nin ekonomisini yönlendirmeyi elden bırakmama amacıyla masadaydı. Atatürk'ün 2. Sanayi Planı'nı emanet ettiği eski Başbakan Celâl Bayar ile yeni Başbakan Menderes'in hızlı Sanayileşme ve Teknik Eğitim hedefleri ile yurtiçi enerji ve sanayi üretiminde atılım yaptı. Ard arda altı yabancı yönlendirme raporu takip etti. Dünya Bankası Türkiye temsilcisi; hükûmet, Türk sanayii ve Türkiye'ye kredi verilmesi aleyhine dünyaya beyanatlar verecek kadar açıkça muhalif bir görevliydi. Bu yüzden DB ile ilişkiler kesildi, temsilcisi Türkiye'den çıkarıldı.

146

Türkiye; devrevî bol ürün yılları olan 1951-1953'ün imkânlarını kullanmanın ardından, 1955'te ABD'nin, Türkiye'nin sanayi kredisi talebini reddi, Kıbrıs sorunun masaya konması, 5-6 Eylül operasyonu ile karşılaştı. Türkiye kendi imkânlarıyla iç ve dış kaynakları harekete geçirerek ve Türk mühendis ve teknikerlerin gayretleriyle yatırımlar devam etti. Örneğin, 1951'de durdurulan traktör bağışlarından dört yıl sonra 1955 yılında Ankara'da traktör montaj fabrikası açıldı, hızla imalâta geçti, 1959'da ihracat yapıyordu. Türkiye, başta tüketim malları olmak üzere ithal ettiği malları ülke içinde üretmekte ısrar ederek enerji ve sanayi yatırımlarını devam ettirdi. Ülkede üreterek ithalâtı durdurmanıza (ithal ikamesi), size mal satanlar izin vermek istemez; kriz, karışıklık, darbe vb. ile gidişi duraksatma ve kendilerine uygun yönetimler getirme arayışına girerler. Ekonomik-malî kriz, mülkiyetin el değiştirmesi demektir; paranın değeri düşer, bütün bir dönemin emeği ve birikimi ucuza kapatılır. 1958 malî kriziyle başlayıp 1960 Darbesi'yle sonuçlanan süreç, Türkiye üretim çabası gösterdiği sürece her 10 yılda bir tekrarlanacaktı.

Bunu, iktisadî baskı ve açık plan talebi ile Türkiye'yi denetim altına almayı tüm Batı'ya (OEEC/OECD) mal etme çalışması başladı. Alman şansölyesi Konrad Adenauer'ın şansölye yardımcısı Ludwig Erhard'ın Türkiye'nin sanayi hamlelerini ve teknoloji aktarımını denetim altında tutmakla görevlendirildiği (bizzat Menderes'e söylediği için) ortaya çıktı.

Önemli bir atılım dönemi olan 1950-60 kalkınması ile tarım+sanayi+eğitim+enerji sadece iç kararlılıkla yürümüş değil, dış müdahale gayretlerine rağmen yer almıştır. Ekili alanlar 14 milyon hektardan 23 milyon hektara, traktör sayısı 2 binden 42 bine, sun'î gübre miktarı 42 bin tondan 107 bin tona yükselmiştir. Çelik takviyeli yolların uzunluğu 2 binden 7 bin kilometreye çıktı. 14 baraj, 15 elektrik santrali ve 20 liman inşa edildi. Başta şeker fabrikaları, sayısız imalât tesisi faaliyete geçti. Küçük ve orta boy sanayi yayıldı.

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 1950-1960 Dönemi

1950-1960 Giriş Özeti: Kültür’de Atatürk’ün Tarih ve Kültür politikalarına dönüş. İlköğretim yaşına ulaşan büyük kitleye eğitim ve sanayi hamlesinin gereği ME+TE’de büyük atılım. Atatürk’ün 1938’de durdurulan II: Sanayi Planı’nı genişleterek tamamlama mücadelesi ve bu amaçla Teknik Eğitimde atılım dönemidir.

1949 ABD-Türkiye Eğitim Komisyonu’nun askerî ve sivil eğitimde etkilerinin görülmeye başladığı yıllardır.

Cumhuriyet döneminin demokratik iktidar ve demokratik muhalefet kurumları ilk defa oluşma ve oturma sürecinden geçmektedirler.

Kültür ve Eğitim Politikalarında Atatürk’e Dönüş Gayretleri

Hükûmet Programı: “Maddî bakımdan ne kadar ilerlemiş olursa olsun, millî ahlâkı sarsılmaz esaslara dayanmayan, ruhunda manevî kıymetlere yer vermeyen bir cemiyetin, bugünkü karışık dünya şartları içinde kötü akıbetlere sürükleneceği tabiidir. Talim ve Terbiye sisteminde bu gayeyi göz önünde bulundurmayan, gençliğini millî karakterine ve an’anelerine göre manevî ve insanî kıymetlerle teçhiz edemeyen bir memlekette ilmin ve teknik bilginin yayılmış olması, hür ve müstakil bir millet olarak yaşamının teminatı sayılamaz. Yıllardan beri açık bir istikametten ve akılcı bir plandan mahrum olduğu için sürekli değişikliklere, sarsıntılara uğrayan maarifimizin, milletçe katlanılan büyük maddî fedakârlıklara mütenasip bir verimlilik arz etmediği açık bir hakikattir. Hükümetimiz, bu büyük millî davayı bir kül halinde ehemmiyetle ele almış bulunuyor. Tamamıyla demokratik bir ruh ile ve ilmin son neticelerine göre tespit edilecek geniş ve teferruatlı bir plan içinde maarif nimetini memleketin her tarafına eşit şartlarla yaymayı temin edecektir...” diyerek Grek-Latin Hümanizmacılığına karşı çıkmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu’nun insanî, manevî, millî değerlerle kültür ve eğitimde ülkenin yönünü istikrarlı tutabilecek güce eriştirileceği, demokratik ve bilimsel yöntemle hazırlanmış geniş ve teferruatlı bir plana göre gereksiz değişikliklere, sarsıntılara uğramadan gençliği ileriye taşıyacağı hedefini koymuştur.

Hasan Âli Yücel-Kenan Öner Dâvası sürecinde Demokrat Parti, Atatürkçü-milliyetçi-muhafazakâr-demokrat imgesini pekiştirmişti. Atatürk’ün resim ve büstlerinin geri gelmesi, paraların üzerinde Atatürk’ün resminin bulunması, Andımız, Gençliğe Hitabe gibi devletin bilinç simgelerine geri dönüldü. İktidarının ilk yılında, demokratlığın bir ifadesi olarak bir tarafta geniş kapsamlı bir af çıkardı; solcusu sağcısı hapistekileri siyasi hükümlüler salıverdi. Diğer tarafta; sağdan, soldan Atatürk’e saldırılara karşı, 1951’de 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun’u (Atatürk’ü Koruma Kanunu) çıkardı. Sağda ve solda yayılmış olan Atatürk’e hakaret etmeyi yasakladı.

Dil, Tarih, Kültür Araştırmalarına Bilimsel ve İdarî Özerklik: 1950 Genel Seçimleri’nde, 1939-1949 arası dönemde Tarih Kurumu ile Dil Kurumu’nun Atatürk zamanında yönü gösterilen bilimsellikten ayrılmalarına itirazlar çok dillendirildi. Öğretmenler, halâ eski yazıdan yeni yazıya geçmediği için Türk kaynaklarından not çıkarıp yeni alfabeyle kendi el yazılarıyla çoğaltıp birbirleriyle paylaşarak ders işlemekteydiler.

Özerk Türk Dil Kurumu (TDK): 1950’de ilk işlerden biri, Türk Dil Kurumu’nun MEB içinde devlet himayesinde dernek olmaktan dolayı görev yapamaz hâline son vermek oldu. Bu karar, 1951 TDK Olağanüstü Kurultayı’nda alınmıştır. Atatürk’ten kalan kendi geliri bulunduğuna göre, Cumhurbaşkanlarının Kurum’u himaye görevleri, Millî Eğitim Bakanlarının doğal Kurum başkanlıkları hükümleri kaldırılmıştır. Yönetim Kurulu’nun kendi içinde başkan seçmesi kuralı getirilmiştir. Kurum, bu tarihten sonra özerk bir dernek konumundadır. TDK’nin Başkanı, hemen her meslekten kişilerin bulunduğu genel kurul üyeleri tarafından seçilen Yönetim Kurulu içerisinde seçilir. “Kurumun Amacı” maddesi değiştirilerek, “dil araştırmalarının devrimci bir anlayışla ve bilimsel yöntemlere uygun olarak yapılmaya çalışılacağı” belirtilmiştir. Bu hükümler, izleyen kurultaylarda kabul edilen tüzük değişikliklerinde de aynen devam ettirilmiştir.

Özerk Türk Tarih Kurumu (TTK): MEB içinde devlet himayesinde dernek olmaktan dolayı görev yapamaz duruma düşen TTK’nın bilimsel özerkliği gündeme getirildi. Dışarıdan bir grubun müdahale ettiğinde Türkiye Cumhuriyeti’ni köklerinden kopararak dengesizliğe sürüklenmesine seyirci kalmasına tepkiye bilimsel ortam imkânı sunarak cevap verilmesi amaçlandı. Türk Tarih Tezi araştırmalarının devam edebilmesi ve tarih öğretimi felsefesini yönlendirilmesinde bilimsel danışmanlık hizmetine ihtiyaç vardı.

Bu bağlamda yapılan 1951 TTK Kurultayı’nda; Cumhurbaşkanlarının himaye görevleri, Millî Eğitim Bakanlarının doğal Kurum başkanlıkları hükümleri kaldırılmış, Yönetim Kurulu’nun kendi içinde başkan seçmesi kuralı getirilmiştir. Kurum, bu tarihten sonra özerk bir dernek konumundadır.

Tamamen serbest bırakılan Kurum’un, MEB ilkelerine göre ders kitaplarına destek vermek yanında, 1939-50 sarsıntısını atlattığı, Atatürk’ün vasiyet ettiği ve mirasından pay ayırdığı uzun vâdeli tutarlı araştırma planlarının oluşturulamadığı, güçlü kadroyu tanımlayamadığı görülmüştür. Daima dış ve iç düşünce akımlarının çapraz ateşinde kalınması, çoğunlukla kazı ve aslına-uygun-onarım-ve-yapım için Batı’dan veya uluslararası kaynaklardan fonların Grek-Roma tezini destekleyen çalışmalar için mümkün olması da bunu etkilemiştir. “Bağımsız Millî Araştırmalar Üst Danışma Kurulu” ihtiyacı âlimlerin ve düşünürlerin talepleri arasına girmiştir.

Dünya-âlem görüşüne kadar birçok farklılıklar ve karmaşa taşıyan 1940’lar ortamı farklı bir biçimde on yıllarca devam devam etmiştir. Hem milletin değerlerini, bakış açısını ve hedeflerini yansıtmaktan uzak kalınmış, hem de yetişen nesillerde temelsiz serbest okuma, yayıncılarda serbest tercüme, telif eserlerde aktarmacılık ve gerçek teliflerin görece azlığı genç kuşakların fikir dağınıklığının devam etmesinde etkili olmaya devam etmiştir.

1950-1960 Dil ve Kültür Politikası: Türk Dili Politikasının 1935’te yayınlanan esaslarına uyma ve Hümanizmanın Türk kültüründen uzaklaştırıcı icraatını düzene sokma politikaları kararları dönemi başlamıştır. Buna göre, Türk dilinin kullanımında halkın kullanımına da yerleşmiş kelimelerin atılmaması 1940’ların Türk Dili’ni aşırı sadeleştirme ile fakirleştirmesine simgesel bir tepki olarak, 1945’te yalınlaştırılan Atatürk’ün 1924 Anayasası’nın dili 24 Aralık 1952’de yapılan bir düzenlemeyle ilk hâline geri çevrilmiştir.

Batı Klasiklerinin tercüme ve yayını programı devam ettirilmiş, Türk ve Şark klasikleri de eklenmiştir. Türk, Osmanlı, Şark eserlerinin yeni yazıya çekilmesi ve telif eserlerin yayını hamlesi ülkedeki yayıncılar ve derneklerden gelmiştir. 1950’lerde yeşeren Türk roman, hikâye, şiir ekolleri ortaya çıkmıştır. Öğretmen ve öğrenci arasında Okuma Listeleri dolaştırma alışkanlığı oluşmuştur.

Bu sürecin devamı olan halka, 1969’da MEB’de telif ve Doğu ve Batı tercümelerinden 1000 Temel Eser Projesinin başlatılmasıdır. Çok ilgi gören bu okuma teşviki, 1971 Muhtrası sonrası ara hükümetler sırasında sürdürülemezdir. Bu kesintiye

tepki olarak 1975 yılında Tercüman Gazetesi'nin bir özel kesim hareketi olarak başlattığı, MEB listesinin de büyük bölümünü kapsayan, basım ve dağıtım güvencesi verdiği 1001 Temel Eser Projesi, bir millî kültürü koruma ve milletleşmenin güçlendirilmesi projesi olarak başlamıştır. Osmanlı imparatorluk resmî Türkçesi ile olan eserlerin transkripsiyonu (günümüz Türkçesine yeni Türk harfleri ile aktarımı) bütün seslerin ve harflerin aslında oldukları gibi gösterilmesini / ifade edilmesini sağlamak amacıyla üretilmiş bir alfabe yazımı ile yapılmıştır. Türk tarihi ve sanatı eserleri ve telif eserler artmış, yabancı dildeki eserler Türkçe'ye tercüme edilmiş, Şark klasiklerine geniş yer verilmiştir. Basılan yayınlar Türkçe ve tarih öğretmenlerine göndermiştir. 1980 Darbesi sonrasında bir süre devam eden bu Proje tamamlanamamıştır.

TDK'nın Dil Politikası konusuna yaklaşımında, Güneş Dil Teorisinin ve Atatürk'ün desteklediği yaşayan dilde orta yol taraftarları ile Atatürk'ün karşı olduğu dilde tam sadeleştirme, tasfiye, hatta yeniden bir arı dil kurma taraftarlarının uyuşmazlığı ortaya çıktı. Bu ideolojik ayrışma 30 yıl sonra Atatürk millicileri ile dili yeniden kurmacı sosyalistler olarak Kurum üyelerinin bölünmesi ve ayrı bir dernek kurulması ile sonuçlandı.

Türkçe Bilim ve Teknik Terimlerinin Âciliyeti: TDK üyelerinin dile bu ikili yaklaşımı, özellikle bilimsel ve teknik terimlerin ortada kalmasına yol açtı. 1930'larda, Arapça'yla geliştirilen terimlerin anlaşılır olmamasından şikâyetle başlayan düzenleme, bu ikilik yüzünden devam ettirilemedi. Tıpkı Lise-I Tarih kitabında olduğu gibi Atatürkçülük – Sosyalizm çekişmesinde aradan Yunan-Latin-Hümanizmacılığının fırlaması gibi, dilde de aynı durum yaşanmaktadır. Atatürk'ün orta yolcu millicileri ile yeniden kurmacı sosyalistler çekişmesinde aradan çeşitli Batı dillerinden gelişigüzel aktarılan yabancı terimler fırlamıştır. O kadar ki, Türklerin tarihsel olarak etkin oldukları coğrafya, edebiyat, duygu, maneviyat, hikmet, müzik, sanat, mimarî, hayat tarzı, bitki-hayvan-çiçek, tarım-hayvancılık terimleri ve anlatımları bile geliştirildikleri amaçların özünden kopuk yabancı terimler istilâsı altındadır. İhtiyaçtan doğmadığı için halktan kopuk yeni birer küme oluşmaktadır.

Terimlerde Türkçeciliğin devam ettirilmesindeki dalgalanmalar en fazla sekiz-basamaklı işgücü piramidindeki iletişimi etkilemiştir. İlk kademe işgücü ile üst kademe işgücünün kavramsal iletişimi tamamen kopmuştur. Gözle el arasında ezbere, taklide dayanan, kavram oluşmadığı için akılla anlamaya dönüşmesi yüzeysel kalan, ezber ve taklit çabası içinde işgücü kesimleri vardır. Bu da küreselleştirmeci dönemin ucuz basit işgücü politikasının işine gelen bir dil durumudur.

Neticede, dilin kavram dağarcıkları ve anlam bağlantıları olan yerleşik terimler sözlüklerinin bulunmaması Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimi son derece olumsuz yönde etkilemektedir. Türkçenin terim istilâsından kurtarılmaması, teknolojinin kavramlarının zihinde oluşmamasının sebebidir. 85 yıl geriye, bilim ve teknolojinin içselleştirilmesi, geliştirilmesi ve üretimini destekleyecek Atatürk'ün Türkçe terim politikasına dönmek için daha fazla gecikilmemelidir. Çin, Japonya, Rusya, hatta Almanya, teknolojideki atılımlarını dillerinde kavramları ve terimleri oluşturma ve eğitimin temeline koyma politikalarına borçludurlar (Bkz. Ek-6).

1950-1960 Tarih ve Tarih Öğretimi Politikasında Atatürk'e Dönüş

Türk devleti, dünyaya örnek modern ulys-devlet modelini bağımsızlık, öz-çalışmasıyla kalkınma, diğer bir deyişle, Batı'nın dünya modeli olan emperyalizme karşı bir yorumla kendi felsefesini ortaya koymuştur. Bu modelde, emperyalist kültür ve eğitim politikalarından aktarmacılık, taklitçilik yoktur. Kendi üstün yanlarıyla insanlığa yeni katkılar sunma hedefi vardır.

1949'da, Üniversite çevreleri ve Millî Eğitim Komisyonu liselerin yüksek tahsile iyi öğrenci hazırlayamamasından, tarihi ve dünyayı algılatma eksikliğinden, muhakeme yeteneğini geliştirememesinden şikâyet etmekteydiler.

1950 yılında Demokrat Parti hükûmeti sırasında Millî Eğitim Bakanlığı, kültürde maneviyatı reddeden hümanizma felsefesi ve milleti köklerinden koparma amaçlı Grek-Roma Tarih Tezinden vazgeçerek Cumhuriyet'in Atatürk dönemi Millî Tarih, Millî Kültür ve Millî Eğitim anlayışına dönüş yaptı. Tarih ve Türkçe öğretmenleriyle çalışılarak eğitim programlarında bu boyutlar öne alınarak 1951-52 eğitim öğretim yılında uygulama hemen başladı.

Tarih Ders Kitabı Yazım Yöntemi: 1930'lardan bu yana eğitimde salt bilim kitaplarının okutulmasından, yaş pedagojisine göre öğrencinin kolay algılayıp öğreneceği kelime, kavram ve yöntemlerle "ders kitabı" yazımı ve öğretme yöntemlerine geçiliyordu. MEB yeni kitapları yeni yöntemle hazırlattı. 1951 yılından itibaren basılan lise tarih ders kitapları çoğunlukla tek kişiye ait değildir. Yazarlarının pedagoğ ve öğretmen olması aranan dönemin tarih ders kitapları Emin Oktay'dan başka Niyazi Akşit ile Çağatay Uluçay, Bedriye Atsız ile Hilmi Oran tarafından yazılmıştır. 1952 itibariyle Lise Tarih ve Edebiyat programları ve kitaplarının tamamı uygulanmaktaydı.

Tarih kitapların yazımında, Türk Tarih Kurumu üyesi Şemsettin Günaltay'ın tarih çağları bölümlenmesi kullanılmıştır. Buna göre; Batı yaklaşımı olan İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ, Yakın Çağ düzeni karşılaştırma kolaylığı sağlamak üzere kullanılmış ve karşılaştırmalı bir anlatım, konu başında veya sonunda sorular ve cevap anahtarları, değerlendirme yöntemi getirilmiştir.

İlk Çağ: yazının icadından MS 375 kavimler göçüne kadar; Orta Çağ: kavimler göçünden MS 1453 İstanbul'un fethine kadar; Yeni Çağ: İstanbul'un fethinden MS 1789 Fransız İhtilâli'ne kadar; Yakın Çağ: Fransız İhtilâli'nden itibaren sürmekte olan modern çağdır.

Ortaokul ve Lise Tarih kitaplarında her çağ içinde Türk tarihi, Batı tarihi ve dünya tarihi gösterilerek öğrencide dünya algısı, mukayese, muhakeme, ders çıkarma yeteneğinin gelişmesine önem verilmiştir.

Örneğin; 1953 itibariyle Ortaokul Tarih ve Türkçe programları ve kitapları tamamlanmış, okutuluyordu. Örneğin, yazarları Niyazi Akşit-Emin Oktay olan 1953 tarihli Ortaokul Tarih I ders kitabında; ilk konu "Yeniçağa Girerken Avrupa"ya 45 sayfa ayrıldıktan sonra; Osmanlı Devletinin Yükselişi 45 sayfa, Duraklama 37, Gerileme 28 sayfa ve Medeniyet Tarihi 68 sayfa olmak üzere 178 sayfa ayrılmıştı. II. Mahmud, III. Selim devirleri 31 sayfadır. 19. Yüzyılda Avrupa'ya Toplu Bakış 34 sayfa, Osmanlı'da Tanzimat ve Meşrutiyet hareketleri 45 sayfadır. Bedriye Atsız ile Hilmi Oran ve Niyazi Akşit ile Emin Oktay'ın hazırladıkları kitaplardaki alıntılar Türk Tarih Tezi'ne sahip çıktığını gösteriyor.

Batı tarzı bu çağ bölümlenmesinin bazı güçlükleri de taşıması eleştirilmiştir. Örneğin Orta Çağ, Avrupa için Karanlık Çağ iken İslâm dünyasının en Parlak Çağı'dır. Yeni Çağ, Avrupa'nın bütün ilke ve kurallarını terk ederek dünya zenginliklerine el koymaya çıktığı, buna karşılık İslâm medeniyetinin şahikası Osmanlı Medeniyeti'nin toplumsal adalet nizamı ile dünyada bugün bile aşılammış bir çözümü hayata geçirdiği çağdır. Yakın Çağ Avrupa'nın parladığı, Avrupa merkezli bakış açısıyla dünyayı sınıflandırdığı, Orientalist/Şarkiyatçı yaklaşımla dünya ülkelerine tarih ve kimlik giydirmeye çalıştığı çağdır. Dünya kaynaklarından en değerli bazıları Osmanlı topraklarında bulunmasına rağmen, Türklerin adalet düzeninden sömürü sistemine geçmeyi kabul etmemesi nedeniyle Osmanlı gerilemesinin ve Kurtuluş Savaşı'nın yer aldığı çağdır. Çağların bu

bölümlemesi yüzünden Osmanlı tarihinde duraklama ve gerileme devirlerinin gerçekçi olmayan uzunlukta yer alması eleştirilmiştir. Dolayısıyla, karşılaştırmalar yeteri netlikte ve öz-güvenle yapılabilmemiş midir sorusu vardır. Ancak bunun MEB'den ziyade Türk üniversitelerinin işi olduğu görüşü hâkimdir.

Tarih kitaplarında Şemsettin Günaltay'ın kitabındaki Türk Tarih Tezi yansıtılmıştır. İklimin bozulması ile Orta Asya'da yüksek bir kültür düzeyinde yaşayan Türkler, göç ederken kültürlerini dünyanın her yanına (Çin, Hindistan, Güney Rusya, Afganistan, Belucistan, İran, Mezopotamya, Ön-Asya, Anadolu, Suriye, Filistin, Mısır, Ege, Kuzey Afrika, Tuna boyları ve Avrupa) taşımışlardır. Kendilerine ayrıcalık konusu yapmayıp paylaşımcı olmaları yüzünden "kültür yayıcısı" kabûl edildikleri, bu izlerin dünyanın birçok yerinde rastlandığı bildirilmektedir.

Niyazi Akşit -Emin Oktay kitaplarında Türk Tarih Tezini 1931 yılında basılan Tarih I kitabını, 1939 yılında Şemsettin Günaltay'ın kendi hazırladığı Tarih I kitabını ve 1942'de Mansel-Baysun-Karal üçlüsünün tarih kitaplarını kaynak göstererek kullanmaları, eğitimde sürekliliğe önem verilmekte olduğunu göstermektedir.

Tarih kitapları tarandığında bazı özellikler göze çarpmaktadır. 1954, 1956, 1957 yıllarında basılan kitaplarda İlk Çağ'dan başlayarak Türk Tarihi konuları ile İnkılâp Tarihi konuları daha genişletilmiştir. Osmanlı Devleti dönem dönem ele alınırken, işlenen her yüzyıl için Avrupa devletleri ile Avrupa'daki olaylara karşılaştırmalı olarak yer verilmiştir. 1943 II. Maarif Şûrası'nda alınıp da uygulanmayan Tarih Ders Kitapları yazımı kararlarının 1951'den itibaren uygulamaya konduğu görülmektedir. Bunlar: İlk ve orta dereceli okullarda tarih dersleri programları ile ders kitaplarının çocuğun seviyesine uygun olması için pedagojik yöntemlerin kullanılmasıdır. Meslek eğitimi ve teknik okullar için tarih kitabının ayrıca yazılması; ders kitaplarına tarihî okuma parçaları eklenmesi, ağırlığın millî tarihe verilmesi ve Liselere sanat tarihi dersi (4. Sınıfta) konulmasıdır. Ders kitapları, konulara uygun resim ve haritalarla zengin ve Türk medeniyetinden seçilmiş resimlere bolca yer verilmiş olması bakımından dikkat çekicidir. Kronoloji cetvelleri, konular endeksi, "terimler ve deyimler" listeleri eklenmiştir.

İktidar Partileri açısından karşılaştırıldığında; Demokrat Parti döneminde II. Dünya Savaşı'na girmemiş olmamız övülürken, dönem içinde gelişen diğer olaylar da eklenmiştir. Tek Parti dönemi ders kitaplarında yoğun eleştiriye maruz kalan Osmanlı döneminin yazımı gözden geçirilip gerçeğe uygun yazılmıştır. Tek Parti döneminde kitaplarda yer alan CHP Parti Tüzüğü çıkarılmıştır.

Bu dönem, NATO dolayısıyla her şeyin Amerikan tesiri niteliğiyle karşılaştığı bir dönemdir. Türkiye'de 1940'lar politikası Türkiye'ye uygun olmaması dolayısıyla düzeltilirken, John Dewey'nin "eğitimde çocuğun kültüründe karşılığı olmayan Grek-Roma'ya ve Grek övücülüğe bu kadar yer ayrılmasının gerçekçi olmadığı görüşü, bu dönemde ABD'de benimsenmiş, ders kitaplarında eski Avrupa tarihi konuları azalıyordu. Diğer yandan, Ortaokul Tarih II Kitabında ilk 48 sayfa Batı tarihine ayrılmışken bunun içinde ABD tarihinin 25 sayfa olması ilginçtir.

Türkiye-ABD Eğitim Anlaşmasının, NATO üyelerinin birbirini tanıması için bulunduğu söylemine rağmen, ABD'de ders kitaplarında Türkiye için "NATO müttefik" ibaresinden başka birşey yer almamıştır. Buna karşılık, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın ABD ziyaretinde Ermenilerle sıcak dostluğun devam ettiğinin görülmesi üzerine, Ermeni soykırımını iddiası bu dönemde ortaya atılmıştır. Türkiye genç nesilleri bilgi sahibi kılmak için doğrusunu Tarih ders kitaplarında yazmalı iken, bunu erteleyerek yanlış yapmıştır. Yine bu dönemde, Kıbrıs konusuna Türkiye'yi çekme amaçlı çıkarılan 6-7 Eylül 1955 hadiseleri, Yunanistan Ders kitaplarında yer alan düşmanca söylemlerin ortaya

dökülmesine yol açmıştı. Bu olay Millî Eğitim Bakanlığı'na, 1940'ların taklit eğitim havasının gerçekçiliğe kavuşturulması gereğini öğretti.

1950-1960 Döneminde Eğitimde Öncelikler

Hükûmetin programına göre Bakanlık, Atatürk'ün Millî Eğitim ve Sanayi Planı için METE eğitimi hedeflerini ihya etme çalışması içindeydi:

1. Öğretmen yetiştirme: “Bütün ilkokul öğretmenlerinin aynı ruha ve aynı seviyede bilgiye sahip olması, öğretmen eğitimleri dolayısıyla aralarında farklı zümrelerin teşekkülüne meydan verilmemesi, kabiliyeti ve gücü elverişli olduğu takdirde bir ilkokul öğretmenin gerekli eğitimi tamamlayarak üniversite profesörlüğüne yükselmesinin imkânı sağlanması,” denilmektedir. Böylece, eğitim kademelerinde bir üst kademeye geçişlerin önünün açılarak sistemin demokratikleştirileceğinin haberi verilmiştir.
2. Hızlı sanayileşme hamlesi için orta kademede teknik insangücü eğitimi için Teknik Eğitim öncelikleriyle çalışma,
3. Çıraklığın teşvik edilmesi ve ilk kademe işgücünün yetişmesini okul yoluyla da desteklemek için 1. Devre (ortaokul yaşı) ve 2. Devre (lise yaşı) Yapı ve Sanat Enstitüleri açılmasına hız verilmesi,
4. Sayıca artmakta olan ilkokullu ve ortaokullu çocuk nüfusa sınıf/okul/öğretmen sağlama,
5. Şehirleşmenin başlamasıyla şehirlerde ortaya çıkan ilâve eğitim altyapısı talebini karşılama ve hizmet dağılımındaki dengesizlik artışını düzeltme,
6. Tek kanallı laik kamu eğitimi düzeni içinde uyumlu imam-hatip eğitimini kurma,
7. Eğitimde demokrasi ve fırsat eşitliği kapsamında 1951 yılından itibaren, gerek okulu bırakanlar, gerekse çeşitli nedenlerle okuyamamış olanlar için Akşam Okulları açma,
8. Eğitimde kaliteyi yükseltmek amacıyla orta dereceli okullarda program geliştirme çalışmaları içindeydi.

Bir yandan da, yeni iktidar, “devr-i sabık yaratmayacağız” (geçmiş dönemi yerme ve kadrolarını tasfiye etme işiyle uğraşmayacağız) diyerek Bakanlıktaki kadroları kullanıyor, bunlar arasında küçük de olsa iki hat faal bulunuyordu: Batı Hürmanizmacılığı ve kendini 8-yıllık tektip müfredatlı okul diyerek gizleyenler.

Diğer yanda ise, 1952'de NATO şemsiyesi altında hareketini arttırabileceğini düşünen 27 Aralık 1949 kanalı, kendine yabancı dille eğitim hattı kurmak için faaliyeteydi.

İlkokul Nüfusunda Patlama: II. Dünya Harbi biterken başlayan “bebe patlaması”nın çocuk nüfusları 1950'lerin başında okul çağına gelmişlerdi. 1950'de Türkiye'nin nüfusu 21 milyon, 1960'ta 27.1 milyon olacaktı. Ya daha fazla sayıda eğitimsiz nüfus kalmasına göz yumulacak, ya da ilkokul öğrencisi sayısını 1.2 milyondan 3 milyona çıkarma hedefiyle çalışılacaktı. İlkokul öğrencisi sayısını 3 milyona çıkarma hedefi 1951'de konuldu; ilkokul imkânlarının beş yılda 2,5 misli arttırılması anlamında cesur ve mecburî bir karardı, çünkü 1945'ten sonra dünyaya gelen 6-7 yaş çocuklar çığ gibi artarak sistemin önüne geliyordu.

İlkokulu Artan İhtiyacı Karşılama Hazırlıkları: Hem, Talim ve Terbiye Kurulu çözüm odaklı çalışmalar başlatmış, hem bir uzman görüşü istenmiş, hem bir Millî Eğitim Şûrası toplanarak ihtisas alt-komisyonlarına konular incelettirilmiştir.

Talim ve Terbiye Kurulu Çözüm Odaklı Çalışmaları: İlkokul öğrencisi sayısını 1.2 milyondan 3 milyona çıkarma hedefi 1951’de verilince; yıllar itibariyle okula kaydolacak nüfus, sınıf, okul, öğretmen ve köy ilkokullarının 5 yıla çıkmasının beklenmesine göre her yerleşimde Kaymakamlıklarla birlikte planlama başladı. Yeni bir Millî Eğitim Şûrası toplanması için hazırlıklar başladı. 1949’dan gelen Şûra kararlarıyla 1950 Hükûmeti’nin programı uyuşmuyordu.

Walford Raporu: ABD Komisyonu marifetiyle iki Amerikalı uzman gönderilecekti. İlkokulları inceleyecek Kate Walford’dan “Köy İlkokulları Raporu” istendi. Bir sene içinde gelen Rapor, köylerde eğitimin kalitesinin düşük olduğu, köy ilkokullarının eğitim süresinin uzaması, bunların geliştirilmesi için yapılması gereken en önemli işin öğretim programlarını değiştirerek köyün ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi gereği ve çevre ihtiyaçlarına cevap verecek çeşitlendirilmiş program uygulanması önerisiyle geldi. Hükûmetin düşündüğü köy ilkokulunu 5 yıla çıkarma yanında, zaman içinde 6 yıla da uzatılmalıydı, çünkü ilkokul pedagojisi bu sürenin uygun olduğunu artık ispatlamıştı. 7 ve 8-yıllık okul fikrinin, son yılları köye gerekli meslek eğitimlerini de kapsamak üzere köy okullarında uygulanmasının daha uygun olacağı görüşleriyle geldi. Küme derslerden Toplum Bilgileri’nin 1. sınıftan 6. sınıfa kadar her sene okutulması, Yazı Dersi’nin Türkçe Dersi’nin tamamlayıcısı olarak ele alınması, Fen ve Tabiat Bilgisi dersleri aralarında ilişki kurularak işlenmesi, ders programlarında bölge şartlarına göre esnek diğer derslerin yeteri sayı ve sürelerle yer alması gibi öneriler bulunulmaktaydı.

1953 Beşinci Millî Eğitim Şûrası – İlköğretim: 4-14 Şubat 1953’te, Bakan Tevfik İleri’nin açılışını yaptığı Şûra, Türkiye’de ilköğretimin önümüzdeki 25 yılı ülkeye kazandıracak şuurla hareket etme yönlendirmesiyle, yüklü bir gündemle toplandı:

- Okul öncesi eğitim program ve yönetmeliğinin incelenmesi
- İlkokullarda sağlık konusu ile ilgili tedbirler
- Özel Eğitim’e muhtaç çocuklar raporu, yetiştirme yurtları yönetmelikleri incelenmesi, korunmaya muhtaç çocuklar Kanunu’nun gözden geçirilerek değişiklik gerektiren kısımların araştırılması
- İlköğretim Kanunu Tasarısı’nın incelenmesi ve zorunlu ilköğretimin planlanması
- İlkokul Programının yeniden gözden geçirilmesi
- Yeni İlkokul Yönetmeliği Tasarısı’nın incelenmesi
- İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi için Öğretmen Okulları ile Köy Enstitüleri ortak öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi; İlkokul Öğretmenlerini ilgilendiren diğer konular
- Genel olarak İlköğretim sorunları

Şûra esasen Hükûmetin şu âcil eğitim kararlarını görüştürmek üzere toplantıya çağırılmıştı: 5-yıllık ilkokulu hızla yaygınlaştırmak için bir plan dâhilinde çalışmayı düzene sokmak. İlk üç yılın tektipleştirilmiş müfredatının temel derslerini koruyarak yerel ihtiyaçlara göre esnek derslerle desteklemek. Zorunlu eğitimi bütün ülkede 5-yıla çıkarmak. Bu amaçla İlkokul Programını yeniden gözden geçirmek ve buna ait İlköğretim Yönetmeliğini incelemek. Hepsini bir çerçeveye oturtmak üzere hazırlanan Kanun Taslağı’nı görüşmek açmak.

Bakan, karşısında, kendi iktidarının “devr-i sâbık yaratmayacağız” taahhüdünden yararlanarak yerlerini korumuş 1944 kadrosunu ve onlar tarafından getirilmiş şûra üyelerini buldu. 1943 Şûrası kararlarını hiçe sayıp, 1944’te öğretmen anketleriyle müfredat harekâtını başlatan Hasan Âli Yücel’in kadrosu, şimdi de yeni öğretmen anketleriyle yeni Bakan’ın karşısındaydı. Üyeler, Şûra’ya ilköğretime ait ana meseleler hakkında kendi hazırlayıp yaptıkları anketlerle köy ve şehir ilkokul öğretmenlerinin görüşlerinin

sonuçlarını getirmişlerdi. Anketlerin bilimsel hazırlanıp hazırlanmadığı bile sorgulanamadan işe giriştiler.

Resmî gündem maddeleriyle ilgili Komisyonlar kuruldu. Rapor getiren komisyonların önerileri:

İlkokul Programı Komisyonu, köy ve kent ilkokullarına tektip program sorununu görüştü. İlkokul programında “amaç ve ilkeler ile içerik arasında uyum” sağlanması ve “bütün ilkokullarda aynı haftalık ders saatlerine uyulması” şeklinde tektip uygulamasını destekler öneriler getirdi.

Dört yıl önce, 1948 İlköğretim Programları çalışmasına göre, 4. ve 5. sınıflarda okutulan Coğrafya, Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin “Toplum ve Ülke İncelemeleri Dersi” Tabiat Bilgisi, Tarım, Aile Bilgisi derslerinin “Fen ve Tabiat Bilgileri” adı altında birleştirilmesi denemesi başlamıştı. Komisyon, “Programların yaygınlaştırılmadan önce denenerek geliştirilmesi” önerisini tekrarladı.

Öğretmen Okulları ile Köy Enstitüleri Komisyonu birleştiren yeni öğretim programını inceledi. Yerel şartlara ve ihtiyaçlara uygun öğretmenlik müfredatı esnekliğini de taşımak şartıyla geliştirilmiş bulunan üç ve altı yıllık öğretmen okullarının tek tip programlarının yeterli buldu. Öğretmen Okullarının öğrenim süresinin, ileride liseler 4 yıl olurken, yedi yıla çıkarılmasının uygun olacağı da belirtildi.

İlkokullarda Din Eğitimi Komisyonu, isteğe bağlı din derslerinin bulunmasını, din dersi için de öğretmenlerin not vermesini kabul etti; din dersi notunun sınıf geçmeyi etkilememesini önerdi.

Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Komisyonu, 1921’de Sağlık-Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde açılan Sağırlar-Körler Okulunun 1950’de MEB’e devredilmesi üzerine, eğitim boyutu ağırlık taşıyan bir alan olarak ‘özel eğitim’in geliştirilmesi gündemiyle toplandı. Yetiştirme yurtları ile çocukları koruma meselesinin bir bütün olarak ele alınmasını ve korunmaya muhtaç çocuk kesimlerine cevap verecek yeni bir kanun hazırlanmasını kararlaştırdı. Korunmaya muhtaç ve özel eğitime muhtaç çocukların tespitiyle görevli teşkilatın planlanması önerilerinde bulundu.

Komisyonlar 1944’te öğretmenlere anketlerle başlayan müfredatı birleştirme ekseninde devam ederek, 1949’da 4 yıllık lise ile sistem modeline dönüşen noktayı savunuyorlardı: tektip müfredat, 8-yıllık okul, 4 yıl lise...

V. Şûra’da Bakanlığın hazırladığı gündemle bu paralel gündem çelişti. Gündemin İlköğretim maddeleriyle ilgili karar alınamadı. Farklı ifadelerle 1949 fikirlerinin geçirildiği görüldü. Kararlar:

- İlkokul programının amaç ve ilkeleriyle içeriği arasında ahenk sağlanması
- Toplu öğretim anlayışının ikinci devrede de hâkim olması
- Aylık ve yıllık saatlerin kullanılmasında esneklik sağlanması
- Programların yaygınlaştırılmadan önce denenerek geliştirilmesi’nden ibarettir.

Bunun anlamı; müfredatta tek amaç ve tektip içerikle devam edilmesi, toplu/tektip eğitim anlayışının ikinci devrede de (ortaokulda da) devam etmesi idi. Yani, Bakan’ın getirdiği hiçbir öneri (müfredat, program, yönetmelik, plan ve Kanun tasarısı) kabul edilmemişti, alınan kararlar da bu dönemin ilköğretim ihtiyaçlarına uygun değildi. Şûra kararları Bakan tarafından onaylanmadı ve uygulamaya konmadı.

Bu Şûra’da görüşe sunulan **İlköğretim Kanun Tasarısı** Atatürk modelini esas alıyordu. Beş yıllık ilkokul kademesi, temel nüve dersler yanında yöre ihtiyaçlarına uygun

beceri dersleri için yerel kurul-okul işbirliği, okumaya devam etmeyecek öğrencilerin bilgi ve maharetle donanmaları için okulda özel kurslar, köy okulları eğitim zamanlamasının köylüyü mağdur etmeyecek şekilde yöresel ayarı, öğrenciye gerekli kitap vb. teminini getiriyordu. İlköğretim davasını halledecek 12-Yıllık Plan'la birlikte Meclis'e sevk edildi.

Ancak Tasarı, Meclis'te yürütülen Şûra'daki kadro çizgisindeki 8-Yıllık Zorunlu Tektip Okul kulisi nedeniyle kanunlaştırılmadı. Bakan Tevfik İleri Nisan 1953'te görevden ayrıldı. Devlet dairelerindeki yorum; Beşinci Şûra'ya hâkim olan ideolojik takım bakan yemişti.

(222 sayılı İlköğretim Kanunu; “ilköğretim 6-14 yaş çocuklara” “zorunlu” “ilköğretim okulu” “temel eğitim” anahtar kelimeleri ile 12.01.1961 / 10705 Resmî Gazete'de ilân edildi. Ortaöğretim sisteminin işlevini bölüp bir kısmını kaldıran, ilkokul müfredatına tektip olarak bağlayan, ortaokul okullaşmasını caydırıcı yapısı nedeniyle uzun yıllar Kanun'un icrası gecikti. Çeşitli kereler tadilat gerektirdi.)

Türk ilköğretimine yönelik bu ideolojik tutumun asıl sahibinin kim olduğu daima tartışmalı kalacaktı. Dönüştürücü Sovyet modelini getirdiğini düşünen sosyalist grup mu, yoksa dönüştürücü misyoner yöntemi hattı mı?

Köy İlkokullarının 5 yıla Çıkarılması

Köylerde ilkokul süresinin uzatılmayıp üç yıllık müfredatın şehir ilkokullarına göre tektipleştirilmesi, demokrat iktidar açısından köylerde de eğitim süresinin eşitlenmesi mecburiyeti demektir. Köyün istediği ilkokul derslerinin kaldırılmış olması köy eğitiminde nitelik kaybı demektir. Yanında, köy öğretmenleri kaybını da yaşayan iktidar, köylerdeki durumu düzeltme yolları arıyordu. Bakan, çeşitli sebeplerle henüz ilkokul açılmamış birbirine yakın küçük köylerin bulunduğu yerlerde pansiyonlu ve yatılı ilkokullar, gündüzlü bölge okulları açılması, gezici öğretmenlikler kurulmasını başlattığını açıkladı. Okulun faaliyetini istihsal hayatının icaplarına uydurmak üzere mevsiminde yayla, otlak ve bağlara taşınan köylerin okullarının da oralarda göreve devam etmeleri düzenlenmişti.

Genel Seçimlerde, şehir-köy refah farkını kaldırma vaadinde bulunduğu için o güne kadar 3 yıllık olan köy ilkokulları 1953'te 5 yıla çıkarıldı. İlkokul öğrenci sayısının 1.2 milyondan 3 milyona çıkarılması hedefi koyuldu; bu sayı sadece yeni kayıt değil, köy öğrencilerinin sistemde beş yıl kalmasını da kapsar.

Köy ilkokulundan hem uygulamalı beceri ve tarım derslerinin kaldırılması, hem köy öğretmenleri ve öğretmenlerinin ayrılmaları, hem de zorunlu ilköğretim süresinin 5 yıla çıkması, köylerde yeni öğrenci kayıtlarında birkaç sene yavaşlamaya yol açtı.

İlkokul Öğretmeni Sayısındaki Azalma Sorunu: 1936'da Atatürk'ün öncülüğünde başlamış küçük yerleşim birimlerine eğitimci/öğretmen gönderme hamlesinin rakamlarına bakıldığında 1950-51 ders-yılı başında ilk-eğitmen ve ilköğretmen sayılarının çok daha fazla olması gerekiyordu.

Çoğunluğu 1930'ların ilköğretmen eğitiminin meyveleri olan 1940-1941'da toplam ilkokul öğretmeni sayısı 20.564'tü.

1936-1948 arasında 6-8 aylık yaygın eğitim kurslarıyla 8675 köy eğitimci yetiştirilmiştir. (Bunların 1675'i henüz deneme aşamasında olan 1936-1939 içinde yetişmiş olduğu varsayılırsa, 1940-1948 arasında 7000 civarı köy eğitimci eğitilmiştir.) 1940'lı yıllarda Köy Enstitüleri'nden de ayrıca 15.505 köy ilköğretmeni yetişmiştir. 1940-1950 arası eğitilmiş toplam köy eğitimci ve köy öğretmeni sayısı 22.505'tir.

MEB'in 10 yıllık ortalama olarak yaklaşık 5000 olmuş olan ilkokul öğretmeni mezun etme kapasitesinin 1940-50 arasında hiç artış göstermeden devam ettiği kabul edilse

bile, 1950-1951 ders yılı başında toplam 47.000 civarında ilkokul öğretmeni bulunması gerekiyordu. (1940 başlangıcı 20.564 + 1940'lı yıllar köy eğitmeni 7000 + 1940'lı yıllar Enstitülü köy öğretmeni 15.505 + 1940'lı yıllar Öğretmen Okullu İlkokul öğretmeni asgarî 5000 = 48.000 – 1000 emeklilik vb ile ayrılan = 1950'de 47.000 ilkokul öğretmeni bulunmuş olması gerekirdi.)

1950-1951 eğitim-öğretim yılı başında 47.000 ilkokul öğretmeni bulunması gerekirken 35.871 öğretmen vardı. Aradaki kayıp 1946'da tasfiyesi başlayan veya ayrılan 11.129 köy eğitmeni ve Enstitülü köy öğretmenleridir. Diğer bir deyişle, 1940'larda yetişmiş 22.505 köy eğitmeni ve öğretmenin yaklaşık %50'si kaybedilmiştir. Demokrat Parti iktidarının 1950'de karşılaştığı en büyük eğitim sorunu, devlet kaynaklarıyla yetiştirilip istihdam edildiği halde uygun politikalarla yararlanma yolu aranmadan gözden çıkarılıveren bu ilkokul öğretmeni kaynağı oldu. Çünkü, çağ nüfusu artışının öğretmen talebi de eklenince ilköğretmen açığı iki misline çıkmıştı. Dönem bu açığın kapatılması için uzun soluklu düzenleme ve büyük öğretmen eğitimi uğraşları gerektirmiştir.

Sözkonusu öğretmen kıyımı, 1950-1955 arasında kırsal alandaki okul kayıtlarının ve okuma-yazma oranının beklenen seviyede yükselmemesinin de sebebidir.

Öğretmen Okulu müfredatına geçirilerek Köy Enstitüleri kapasitesi de muhafaza edildiği halde ilkokul öğretmeni azlığı devam etti. DP hükûmeti, Öğretmenlik Eğitiminin müfredatını ve istihdamını eşitlediği için, hakları ellerinden alınarak sistem dışına çıkarılmış eğitmen ve enstitülü köy öğretmenlerinin daha düşük haklarını da eşitleyerek hem bir haksızlığı ortadan kaldırma, hem de bu öğretmenleri sistemde tutma çalışmaları yapmıştır. Maaşlar, yatılı eğitim mecburî hizmeti, yükseköğretime devam hakları, çalışma yıl süresi şartları, tayinlerde uygulanan ölçütlerin tüm öğretmenlere aynı olması sağlanmıştır... Ne var ki, kendilerine bunca haksızlık yapmış sisteme geri dönüş artmadığı gibi, 1955'e kadar köy öğretmeni sayılarında gerileme devam etti. Bu sırada, aralarındaki belli kesimin devlete ve iktidar CHP'ye muhalefeti, devlete ve iktidar DP'ye muhalefet etmeye de yayılarak uzun süre devam etmiştir.

Kalabalık Sınıflar ve İkili Öğretim: İlkokul çağ nüfusunun artışı, ilköğretimi yaygınlaştırma ve süresini denkleştirme kararları ve köy eğitmeni ve öğretmeni sayısındaki azalmaya koşut olarak derslik ve okul sayıları yetersiz kalmaya başladı.

Buna ilâve olarak, tarımda makineleşme ve sanayileşmeyle birlikte kentin çekim gücü artarken, köy okullarındaki öğretmensizleşme nedeniyle köyün nüfusu dışarıya itme eğilimi de arttı. Dolayısıyla köyden kente göç sanayi çekim gücünden fazla oldu. Kentleşmenin başlaması eğitim altyapısıyla ilgili dengesiz hizmet dağılımı sorununu doğurdu. 1953 yılından itibaren Türkiye'nin sanayileşen bölgelerine işçi akınının başlamasıyla çoğalan kent nüfusu, kent merkezlerinde yeterli ilkokul sayısının hemen sağlanamaması sorunuyla ortaya çıktı. Bu nedenle kentlerde ikili, üçlü ve hatta dördü eğitim ve öğretim yapılması gerekleri doğdu. Örneğin, 1954'te 965 büyük kent ilkokulunun 450'sinde ikili, 24'ünde üçlü, 4'ünde de dördü öğretim yapılıyordu. Ayrıca, bölgeler, iller, il içinde yerleşim yerleri ve kır-kent okulları arasında dengesiz öğrenci dağılımı oluştu.

Okul gününe sığışmak için okullarda 40 dakikalık dersler arasına 5 dakikalık tenefüsler konulmuş, bu kısa süre öğrencilerin ihtiyaçlarını giderememesine ve derslerin aksamasına sebep olmuştur. Baraka okullarla kapasite genişletmeye çalışılmıştır.

Belediyeler, Millî Eğitim Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, İl Özel İdareleri ve kalan köy eğitmen ve öğretmenleri birlikte çalışarak, köy ve kent okullarına yeni sınıf eklemelerinden başka, yaklaşık 15.000 ilkokul binası inşaatına giriştiler. Ne var ki, bu

rahatlama kısa sürecekti, çünkü küçük yaş gruplarının ilkokul yaşına daha yüksek sayılarda erişmeleriyle okullara artan oranlarda öğrenci kaydının sürmesi bekleniyordu.

Ancak, okullar genişledikten sonra da 5 dakikalık teneffüs uygulaması 60 yıldan fazladır bugüne kadar devam ettirilerek okul günü saatleri kısa tutulmaya devam edilmekte, okul altyapısının boş geçen saatleri uzamakta, okulda ders-dışı faaliyetlere vakit verilmemekte, öğrencinin okul-dışında geçirdiği saatler artmaktadır.

Öğretmen Eğitimindeki Hamleler

1950’de 21 tane Öğretmen Okulu vardı. Demokrat Parti Hükûmeti en gözde meslek alanı hâline gelen ilkokul öğretmenliği için 10 yeni Öğretmen Okulu kurdu. 1947 yılında CHP Hükûmetleri Köy Enstitüleri müfredatını, aşırı çok-mesleklilik eğitimi kaldırıp ilkokul öğretmeni meslek eğitimiyle yetiştiren öğretmen okulu programına yaklaştırmıştı. 1948’de CHP, öğrencilerini mezun ede ede 1954 yılında kapanması kararını aldığı Köy Enstitülerini, Genel Seçimlerde iktidar değiştiği için kendi kapatmadı. Yeni DP hükûmeti de, ülkede ilkokul öğretmeni ihtiyacının çok artmış olması nedeniyle Köy Enstitülerini kapatmayı gündemine almadı. 1951’de Köy Enstitülerinin öğretim süresi 5 yıldan 6 yıla çıkarıldı; böylece 3+3 (ortaokul ve lise düzeyi meslek eğitimi) olan “ilkokul öğretmeni yetiştirme düzeni kademeleri”ne Köy Enstitüleri de uydurulmuş oldu. 1952’de Bakanlığın öğretmen yetiştiren Eğitim Enstitülerin müfredatı lise düzeyine yükseltildi; 3 yıllık Öğretmen Okullarından gelenlerin, alan derslerinin başladığı 4. Sınıf ve yukarısında görev yapabilmek için lise düzeyi eğitimden geçmiş olmaları gerekecekti. 1953’te Köy Enstitüleri Programı ile İlköğretmen Okulları programları birleştirildi; böylece ilkokul öğretmeni yetiştirmede birlik sağlandı. 1954 yılında son mezunlarını veren 21 Köy Enstitüsü Kanunla kapatılıp aynı Kanun’la “Öğretmen Okulu” adı verilerek aynı müfredatla devam ettirildiler. Söz konusu 21 okula yeni öğrenci alımına başlandı; sistemdeki duraklama 6 yıl sonra aşılmaya başlandı.

Yurt sathına dengeli dağılmış, birçoğunda parasız yatılılık imkânı da bulunan toplam 52 Öğretmen Okulu’nda sıkı yüzyüze eğitimle öğretmen adayı yetiştirmeye ve okullarda 1 yıllık aday öğretmenlik stajlarını yaptırmaya, şehir ve köy ilkokullarına Bakanlıkça aynı kaynaktan tayin yapılmasına hız verildi.

Köy Eğitim Kursları ve Köy Enstitüsü çıkışlıların 1947-48’de öğretmenlik ve öğretmenlikten çıkarılmaları, 1951’de sisteme ilâve 1.8 milyon ilkokul öğrencisi eklenmesi politikası ve 1953’te köy okullarının 5 yıla çıkarılması kararı, derslik başına öğrenci sayısını 46’ya çıkarmıştı. 1959’a kadar, 40.000 öğretmenlik mesleği mezununun hepsi adaylık süreçlerini tamamlamış ilkokul öğretmenleri olarak köylere ve kentlere atanmaya hazır hale geldiler. O yıl tayin edilip yerlerine gidenlerle toplam öğretmen sayısı 62.526’ya yükseltilebilirdi de, bu süreçte kaybedilen 15.000 civarında köy öğretmenininin yerine konacak sayı yakalanamadı.

Bu gayretler 1959-1960 ders-yılı başında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 46’dan 32’ye düşürdü. 1950’lerde geliştirilen İlköğretmen Okulu kapasitesi 1950’ler sonunda tam kullanıma geçti. 1959 yılında ilkokul öğretmeni yetiştiren Öğretmen Okulları’nın toplam öğrenci sayısı kademeli olarak 20.000’in üzerine çekilmeye başlandı. Bu kapasite esas verimini 1960’larda verecekti.

İlkokuldan sonra ortaokula devam edecek öğrenci sayısının da artacağı hesaplanarak, ortaokul ve liselere alan öğretmeni yetiştirecek 2 yeni Yüksek Öğretmen Okulu planlandı. 1958’de İstanbul’da ve ikinci Yüksek Öğretmen Okulu 1959’da Ankara’da açıldı. İzmir’de planlanan Yüksek Öğretmen Okulu 1964’te açıldı.

Özel eğitime öğretmen yetiştirmek amacıyla, 1952-53 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü içinde Özel Eğitim Şubesi açıldı. Bu şube, Gazi Eğitim’e özel eğitim hocası

yetiştirmek için uzmanlık müfredatları ve uzman desteği planlandıktan sonra tekrar açılmak üzere iki dönem mezun verdikten sonra kapatıldı.

Ortaokul ve Liselerde Gelişmeler: Bakanlık bir yandan ortaokul ve liselerde 1938'in kültür derslerini geri getirme, bir yandan seçmeli derslerle demokratik müfredat çalışmasını başlatmıştı.

ABD Komisyonu'nun Columbia Üniversitesi'nden ortaöğretimi incelemek üzere davet ettiği John Rufi 1951'de raporunu verdi. Sadece yazılı ve sözlü sınavlara dayanan ölçme-değerlendirme zayıftı; karşılaştırma imkânı vermiyor, öğrencinin sistem içindeki durumu tanımlanamıyordu. Ortaokul ve Lise Bitirme İmtihanlarında 3'er dersin sorularının Ankara'dan gönderilerek noter gözetiminde yapılması, kapalı isimli kâğıtların merkezde kurullarca okunması bazı dersler için doğru sonucu verse de öğrencinin eksiklerinin tamamlanması için zaman artık geçmiş oluyordu. Daha sık yoklamaların yapılacağı ve öğretmenin bu göstergelere göre tamamlamayı sağlayacağı bir düzene geçmek lâzımdı. Ortak gösterge olarak "test yöntemi" bu devirde geldi. Bu sınav tipi öğrencinin gelişim düzeyini göstermiyor, genel eksikleri gösteriyor ve bir sıralama veriyordu. Test yöntemi diğer sınavlarla bir bütün olarak işlevsel olabilirdi. Test kolaycılığına sapmanın muhakeme yapmayan, ezberciliğe dayanan eğitime yol açacağı o zaman düşünülüyordu.

Okullarda ders kitabı ve ödev olarak okuma vardı. Okuma alışkanlığı için kütüphaneler ve öğrencinin serbest seçimle kitap alıp vererek kütüphane kullanması öğretilmeliydi.

Ortaokul kademesi öğrencinin istek ve yeteneklerine fırsat verecek şekilde düzenlenmeliydi. Öğrenci hangi ortaokula gideceğini kendi isteğiyle seçmeliydi. Seçmeli derslerle yetenekleri deneme ve geliştirme düzeni kurulmalıydı. Sistemde güçlü rehberlik düzeni gerekmekteydi.

158

Bir yandan da ülkede meslek eğitimi talebi artıyordu; 1953'te Talim ve Terbiye Kurulu "Muhtelif Gayeli Ortaokullar" açılması kararını verdi. (Bu okullar zamanla Çok-Amaçlı Liselere dönüştüler.)

Diğer yandan 1949'da Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'nda lise müfredatının 4-yıllık liseye göre belirlenmesi kararı 1952-1953 yılında uygulamaya konmuştu. İlk deneme, mevcut dersleri dört yıla yayarak yapıldı; bu MEB'de sık kullanılan, süreyi uzattığı halde eğitimin kalitesini yükseltmeyen bir yaklaşımdı. Lise okullaşmasını caydıran bir etki yapması istenmiyordu. Müfredat, kitap ve öğretmen hazırlamanın ise sanılandan daha uzun süre alacağı ortaya çıktı. 1953-1954 yılında Liseler 3. Sınıftan itibaren öğrencinin isteğine göre Fen ve Edebiyat bölümü olarak ilk uzmanlaşmayı başlatacak şekilde iki bölümlü düzene geçti ve 4. sınıf "olgunluk sınıfı" olarak üniversiteye hazırlık senesine dönüştürüldü. Son senenin müfredatının yüksek nitelikli mezun amacıyla özel olarak kurulması planlandı. Lise öğretmenleri desteklenerek "olgunluk sınavları" için hazırlanmaya önem verildi. Liselerde bu deneme yapıldı. Müfredatın ve öğretmenlerin 4-yıllık eğitime kısa sürede uyum sağlayamayacağı, uzun bir hazırlanma süresi gerektiği görüldü. Yükseköğretim için "Olgunluk Sınavı"na gireceklere 4-yıl Lise, liseden sonra okumayacaklara 3-yıl Lise uygulamasına geçilmesi daha doğru olacakken, bu yapılmadı. 1958-1959 yılında uygulamadan vazgeçilerek liseler tekrar üç yıla indirildi. Fen ve Edebiyat bölümlerine ayrılma uygulaması ise sürdü, üniversiteler eğitimin bu yanından fayda gördü. 1959'da OECD desteğiyle modern fen ve matematik programlarının geliştirilmesi projesi başlatıldı.

Eğitim sistemi açısından bunun anlamı şuydu: 4-yıllık lise, 8-yıllık ilköğretim okulu savunucularının ortaokulu genel eğitileştirmeleri için elzemdi. 1949 Şûrasına bu sebeple getirilmişti. Zira, meslek ortaokulları kaldırılırsa lise kademesinde gereken meslek

ve eğitim ihtiyacının karşılanması 3 yıla sığdırılamayacaktı. O takdirde de, ülke düz işçiler ülkesi olmaya sürüklenirdi.

Uzun süre hazırlanılması gereği nedeniyle Liselerin tekrar 3 yıla inmesi zorunluluğu, ortaokulları genel eğitimeleştirme projesinde ısrarın anlamsızlığını ortaya çıkarmıştı.

Liselerin tekrar 3 yıla inmesi “8-yıllık okul” savunucularının planını çok uzun süre erteleyecekti. Ya da, genel ortaokul üzerine çok zayıf 3-yıllık liselerle üniversite önüne öğrenci yığmak zorunda kalınırdı. Zaten, meslek ortaokulları gibi yeni genel ortaokul açılmasına da şimdiden hız verildiği için, yakında genel ortaokul mezunları genel liseleri dolduracaklar ve çok geçmeden de üniversite önüne geleceklerdi.

İmam-Hatiplik Meslek Eğitimi

1947’de açılan Kur’an Kursları Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde düzene kondu. MEB’in başlatmış olduğu İmam-Hatip kursları; birinci devresi 4, ikinci devresi 3 yıl olan 7 yıl süreli İmam-Hatip Okuluna çevrildi. Laiklik tartışmalarına konu yapılmaması için okullar hem modern, hem millî, hem de meslek eğitimini birlikte kazandıran okullar olmalıydı. Talim ve Terbiye Kurulu’nun davet ettiği eğitimci ve bilim üyelerinden kurulu heyetin hazırladığı İmam-Hatip Okul Modeli’nin müfredatı ortaokul ve lise düzeylerinde 1) tüm fen derslerini, 2) tüm kültür derslerini ve ayrıca 3) imam ve hatiplik meslek eğitimi için gerekli dersleri kapsayacak bütünsellik yaklaşımıyla tasarlanmıştı. 1951-1952 ders yılında 7 ilde İmam-Hatip Okulu açıldı. “Türk modeli din adamı yetiştirme” olarak dikkat çeken müfredatı ve modern okul ortamını birçok ülke örnek almak istediler.

Çok-boyutlu-kültürlü din adamı yetişmesi amacıyla imam-hatip eğitimine 4 yıllık ortaokulla başlandı. Dönem sonuna kadar toplam 19 İmam-Hatip Okulu açıldı. 1971’de lise kademesi de 4 yıla çıkarıldı.

1959 yılında İmam-Hatip Okullarına öğretmen yetiştirmek üzere ilki İstanbul’da kurulan dört yıllık İslam Enstitüsü, İzmir, Konya, Erzurum, Kayseri gibi bölge merkezlerinde de açılmıştır.

Halk Evleri’nden Halk Eğitimi Merkezleri’ne: Halkevleri tartışması dışlayıcı kurallarıyla Halk Evlerinin halktan koptuğu ve binalarının CHP’nin parti varlıkları arasına katıldığı iddiasıyla ilgiliydi. 1952’de Halk Evleri binaları Hazine’ye devredildi ve kapandı. CHP, parti faaliyeti olarak Halk Evlerini tekrar açmadı. Hükümet, 1959’da bu binalarda “Halk Sınıfları” açarak 1949’da kapatılan Millet Mekteplerinin görevlerini bu sınıflara verdi. Halk Evlerinin toplum kalkınması mekânları olması gerektiği konusu gündemde kaldı. 1960’ta, Halk Eğitim Merkezleri olarak yeniden açıldılar. Talep edilen kursları programlayıp sunan bir yaygın eğitim hizmet kurumu olarak her yıl milyonlarca kişinin katılımıyla devam etmektedirler.

2. Sanayi Hamlesi, Meslek-Ticaret-Teknik Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme

Türkiye 1930’lardan sonra II. Büyük Sanayileşme hamlesini, Celâl Bayar’ın Atatürk’e verdiği II. Sanayi Planı’nı tamamlama sözünü unutmadığını göstermek üzere 1950’lerde yaptı. Mahsûlün çok iyi olduğu 1950’lerin başında gelirler arttı. Tarımda makineleşme, üretimin artması, silo kapasitesinin artması, sanayiye yatırım hedefleniyordu.

1950 yılında yeni hükümet ilk iş, 5642 sayılı Kanun’la 75 milyon TL tahsis ederek teknik eğitimin geliştirilmesini istedi. Atatürk’ten devralınan sanayi için teknik eğitim fikri, o sırada eğitim reformu sürecine girmiş İsveç’e giden TBMM heyetince değerlendirildi. Türkiye’deki teknik eğitimin KİTlerde uzun stajlarla ve sanayiyle irtibatı

süren teknik öğretmenlerle iyi yönde ilerlediği görüldü. **TBMM Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim Raporu** hazırlandı.

Öncelikle, “Teknik Öğretim Okullarında ziraat ve yol kalkınmasının makineleşmesine muvazî olarak bölgelerin ihtiyaçlarına lüzumlu vasıtaları sağlayacak kişileri yetiştirmek üzere kurslar ve şubeler kurulacaktır,” denilmiştir. Önce Tarım Bakanlığı - MEB üç yıllık bir kalkınma planı yürürlüğe sokmuşlardır. Planla, bazı sanat okullarına motor bölümleri açılmıştır. Sadece motor eğitimi yapacak iki Sanat Enstitüsü kurulmuştur; ilki İzmir de açılan **Motor Makine Okuludur**. İzmir’de ayrıca Mithat Paşa Erkek Sanat Enstitüsü içinde bağımsız bir Motor Makine Okulu açılmıştır.

Tarımda ve sanayide, yerleşimler arasında ticaretin çok arttığı bir döneme girilmişti. Ticaret Liseleri artarken Ticaret Liselerine meslekten öğretmen sağlanması önem kazandı. 1955-1956 öğretim yılında **Ticaret Öğretmen Okulu** kuruldu.

Erkek Teknik ve Kız Teknik Öğretmen Okulları 1950’lerde II. Sanayi Hamlesi dolayısıyla kaynak, bina, teçhizat, işlik ve sanayi bağlantısı desteği aldılar. Meslek Ortaokulları Liseleri, dengi okullarda ve Teknik Liselerde alanları ile ilgili dersleri verebilecek bilgi ve beceriye ilaveten eğitim-psikolojisinde öğretmenlik meslek tutum-ve-davranışını kazanmış "**Teknik Öğretmenler**" yetişti ve birçok Meslek Yüksek Okulu açılmaya başlandı.

1953’te sanayi için teknik insangücü ihtiyacı arttı. Sanayiye dönük Sanat Enstitüleri ilk kademe işgücünü, Tekniker Okulları orta kademe teknik işgücünü yetiştirmek üzere desteklendi. Farklı alanlarda farklı mesleklerden insan yetiştirecek Meslek Okulları arttı. Her tür meslek okullarında başlatılan “okul sipariş işlikleri” döner sermayeyle yaptıkları işler ekonomiye büyük oranlı katkı sağlamış ve bu uygulama 1960’lı yılların sonuna kadar sürmüştür.

160

Tekniker okullarının güçlendirilmesi öncelikliydi. Türkiye’de ilk planlı ve düzenli teknikerlik eğitimi Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu’nun 59 sayılı Kararı ile 1953 yılında başladı. **Tekniker Okulları** güçlendirildi, teknikerlerin eğitimi Avrupa sanayiinin uygulamalarıyla beraber yürüyecek şekilde düzenlendi. 1960-61 ders yılının gelindiğinde 22’si akşam, 4’ü gündüz eğitim yapan Tekniker Okullarında 3500 öğrenci öğrenim görüyordu.

Esnaf- zanaatkârın kendilerinin yaptıkları çırak eğitimine ilâve olarak sanayi için ahîlik terbiyesi de veren yaygın eğitim kursları ile Çıraklık-Kalfalık-Ustalık programı başladı. Okulda örgün-ve-uygulamalı eğitim karması olarak sanayi işyerleri yanında **İş Okulları** (Pratik Sanat Okulları ve Sanat Enstitülerinin öncüsü) yoluyla ilk kademe işgücü için ilk kademe meslek eğitimi programı başlatıldı.

1956-57 ders yılında toplam ortaöğretim içinde (işyeri çırak-kalfa-usta eğitimi hariç) ME+TE % 68,51 gibi yüksek bir orana yükseldi; İmam-Hatipler %2,4 gibi küçük bir orandı, genel liseliler %31,25’ti. ME+TE öğrencisi oranı, okullaşma oranları daha yüksek sanayi ülkelerinde de bu düzeyde olduğu için Türkiye’nin ortaöğretiminin halen bu yapıya kavuşmuş olması, hızlı sanayileşme için umut sayıldı.

Köylerde “**gezici tarım kursları**” ve “**gezici kadın kursları**” başladı. Kadınlara; çocuk bakımı, beslenme, evde sağlık ve temizlik, biçki-dikiş, dokuma, kilimcilik, halıcılık kursları yayıldı.

İç-ve-Dış Göç Alınması ve Eğitim İhtiyaçları: Bulgaristan’dan komünist idarenin zorla çıkardığı Türklere başlayan göçmen iskânı ve uyum eğitimi genellikle yerel yönetimler ve ilgili görevliler tarafından çok kısıtlı imkânlarla karşılanmaya çalışıldı. Halk Eğitimi ve Yaygın Eğitim kapasitesi artışı gerekti. Göçmenler mesleklerine ve iş

imkânlarına göre yerleştirilmişlerdi. Ülkede hızla artan okul ve sınıf ihtiyacı bulunduğu halde 15 000 göçmen konutu da yapıldı. Durumlarını düzelten göçmenlerin 1957'den itibaren akrabağlarının bulunduğu yerlere doğru ikinci bir iç göçü başladı.

Diğer yanda, tarımda makineleşme dolayısıyla köyden kente göçlerin başlangıcı olan bu yıllarda köye okul ve öğretmen sağlanması mücadelesi verilmişken, bir de aynı kişiler kente göçünce ikinci bir okul ve öğretmen ihtiyacı ortaya çıkarıyorlardı. Bu nüfusa düzenli yerleşim için arsa üretimi ve örnek konut uygulamaları, gelen göç akını karşısında yetersiz kaldı. Toplumun kendi düzenini bozmadan göçüp kalkma gelenekleri sayesinde toplumsal ve kültürel sorunların az olduğu, fakat altyapı ve ulaşım sorunlarının had safhaya çıktığı ve iş bulma sorunlarının bulunduğu bir dönem başladı. Bu yüzden meslek ortaokulları, iş okulları ve çıraklığa hücum yaşıyordu. Müfredatın çekirdek ortak müfredat yanında köye, kente, varoşlara gerekli ayrı ayrı ek uyum eğitimi programları ve gelir getirici iş eğitimleri ihtiyacı doğdu. Fakat bu esneklik kazanılamadığı için tektip ilkökul programıyla devam edildi. Eğitimin zayıflıklarından biri ihtiyaç gruplarına yönelik ilâve esnek örgün eğitim müfredatı eksikliği oldu ve cevap bulamadan yıllarca devam etti.

Millî Özel Okulculuk Modelimizin Korunamaması - Yabancı Dille Eğitime Kayma

M. K. Atatürk'ün 1925 yılında Mecliste yaptığı ve özel kişi ve kuruluşları eğitime katkı yapmaya çağıran konuşması, "Türk Maarif Cemiyeti" (Türk Eğitim Derneği) Cumhuriyeti kuran kadroların önderliğinde 1928 tarihinde kurulmasına yol açmıştı. Anaokulundan başlayarak okullar açıldı. Bu Dernek, genel liseler türünde, kuvvetli Türkçe öğretimi ile kavramları ve kelime dağarcığı genişlemiş bir bellek üzerine iki yabancı dili iyi öğretme modelini geliştirdi. Yenişehir Lisesi örneği ile ünlendi.

Özel okullar artmaya başlamıştı. Kurulan özel okullar 1951 yılında dernekleştiler, TÖZOK (Türk Özel Okullar Derneği) yeni okullar açılmasını heveslendirme çalışmalarına başladı. Orta dereceli kamu okullarında program geliştirme kapsamındaki çalışmalara "Türk Maarif Cemiyeti" ile TÖZOK bünyesinden özel okullar da katıldılar. En başarılı program örneği, İstanbul Atatürk Kız Lisesi'nde ortaokul kısmında ortaya çıktı. Eğitim-öğretim haftada uygulamalarıyla birlikte 27-30 saat zorunlu ders, yetenek ve ilgi geliştirmek için 8-10 saat seçmeli ders olmak üzere 35-40 saattir ve ders-dışı kol faaliyetleri ile serbest gelişim teşvik ediliyordu. Bu program denenmek üzere, Deneme Okulu Program Taslağı olarak Ankara Bahçelievler Lisesi'ne verildi. Amerikan Ford Vakfı bu çalışmaya destek önerdi.

Türkiye'nin NATO'ya üye olduğu 1952'de, 1949 Türkiye-ABD Eğitim Anlaşması görevlileri NATO gerekçesiyle en doğru yol olmadığı sınınanarak öğrenilmiş yabancı kapitülasyon okulları modelini taklit eden yabancı-dille eğitimi tekrar başlatma faaliyetine çoktan başlamış bulunuyorlardı.

İki yabancı dili çok iyi öğretme yöntemleri geliştirmiş bulunmasına rağmen, NATO üyeliği öncesi Türk eğitim sistemine girme gayreti içindeki Amerikan sefaret danışmanları Türk Maarif Cemiyeti yöneticilerini 1951-1952 senesinde bir İngilizce Hazırlık sınıfı açmaya ikna ettiler. Türk Maarif Cemiyeti yöneticileri tek yabancı dilli misyoner modeline geçtiklerinin farkında olmayarak kendi modellerini tehlikeye attılar. 1953'te, Türk Maarif Cemiyeti Yenişehir Lisesi kapatılıp, yabancı dille öğretim yapan TED Ankara Koleji'ne çevrildi. Atatürk'ün eğitim dili Türkçe eğitim yanında ortaokul ve liselerde iki yabancı dili iyi öğretme hedefi yakalanmış iken, özel okulculukta millîlik ilkesi böyle harcanmış oldu. Ve sadece İstanbul'da kalmış birkaç yabancı dilli eski misyoner okulu geleneği gelip Cumhuriyet'in kalbi Ankara'ya oturarak işe başladı.

Bunu, Türk özel okullarına bu modelin taşınması izlemeliydi. Ankara Bahçelievler Lisesi Deneme Okulu çalışmasının Ford Vakfı'nca 1953-1954'te 6 Erkek Koleji'nin

programı olarak sefarete kanalıyla MEB'e aktarılmış olduğu görüldü. Program MEB'e bazı derslerin yabancı dille verilmesine göre aktarılmıştı. Kendilerine bir sunum yapılmış olan İstanbul Muallimler Derneği, Bakanlığa yabancı dilli kolej açılması görüşünü getirdi. Bunları 1955'te Bakanlığın 6 özel Maarif Koleji'ni açması izledi: İstanbul, İzmir, Eskişehir, Konya, Samsun ve Diyarbakır. Maarif Vekâleti'nin "maarif" adını kullanma sebebi, Kanun'un gerekçesinde, İstanbul'da bulunan ve Bakanlık siyasetini kabul etmiş de olsalar yabancı okul bakiyeleri ile karıştırılmamak olduğu belirtiliyordu; bir çelişki olarak, benzerleri olan Türkiye'deki birkaç yabancı okul örnek alınarak 'Kolej' adı da veriliyordu. Bakanlıktaki kavram kargaşası hataya yol açmış, hiçbir yasal dayanağı bulunmaksızın Maarif, resmî yapısı içinde misyoner modelini kendi uygular konuma sokulmuştu.

Hümanizma'nın Yunan-Roma kültür emperyalizmiyle Türk Eğitim sisteminde yaptığı tahribat 1939-1949 arasındaydı. Yukarıdaki iki örnek ise, kültür emperyalizminin yeni girerken millî kurumları nasıl tahrip ederek ve iyi örnekleri nasıl kendine mal ederek sistemleri kendi amaçlarına göre dönüştürmeye başladığının en çarpıcı örneklerindedir. Bundan sonra toplumda, Ankara Bahçelievler Deneme Lisesi örneğinin neden başka illere yayılmadığı ve tüm ortaokullara uygulanmadığı soruldu durdu. Sebep buydu: MEB'in model olarak geliştirdiği programın kamu ortaokulu programı olarak illere yayılmasından önce birileri erken davranmış, model çalınıp özünden koparılarak başka amaçlar için Türkiye'nin illerine yayılıvermişti, hem de iç-eşgüdümünden mahrum Bakanlık eliyle... MEB'in bu çalışmadan kurtarabildiği Deneme Fen Liseleri oldu. Kendi Türkçe programıyla gayet başarılı Fen Liselerini geliştirdi. Kıyas edilecek olur ise, yabancı dilli Türk Kolejlere zaman zaman ayar verilse bile kaliteyi koruma sorunlarıyla devam ettiler. Fen Liseleri ise her zaman yüksek kalitede eğitimle devam ettiler, bilim adamları, araştırmacılar, buluşçular yetiştirdiler. Sebep şuydu; kavramların ülke dilinde öğrenilmesinin zihinde çok-boyutlu kavram, kültür ve fikir örüntüleriyle buluşarak kavrayış zenginliği yaratması, bilgi, bilim, teknoloji, düşünce, yeni fikir üretmeyi kolaylaştırması, buna karşılık zihne kalıp gibi oturan yabancı kelimelerin yerleşmesinin yarım ve zor olması, bunu da çok uzun vâdede sadece bazı kimselerin aşabilmesiydi. Atatürk ve eski Türk Maarif Cemiyeti haklı çıkmıştı.

Kültürü Amerikanlaştırma çabasıyla meydana getirilmekte olan sosyolojik değişim neydi? Türkiye'nin hakikî okul başarısına dayalı seçkin kesim oluşturma geleneğinin yerini, paralı eğitime bazı yapay özellikler atfederek toplumda öz kültürü sığ, ayrıcalıklı zümre yaratılması alıyordu. Eğer öğrenci bilinçli bir aileden gelmiyor, ya da yetenekleri ile kendi kendini geliştiremiyorsa, hayata kültür şaşkınlığı olarak devam etmesi ihtimali yüksekti. ABD için bunun bir mahzuru olamaz. Düşünmesi gereken Millî Eğitim Bakanlığı'dır.

Maarif Kolejlere; gece ayrı ayrı pansiyonlu, gündüz karma eğitim, 1 yıl İngilizce hazırlık, 4 yıl lise olmak üzere 5 yıl eğitim yapan okullar olarak başladılar. Halk bu okullara "5-Yıllık Liseler" dedi; bir zümre de "Kolej" demeyi tercih etti. Mezun verecekleri yıl 2'şer yıllık Yüksek Okulları da kurulup "Kolej" olmayı tamamlamaları düşünülmüştü. Onun için "kolej" adı verildiği de söylenmişti. Böylece yabancılar, cılız da olsa, Türk eğitiminde özel okullar yoluyla ilkokuldan yükseköğretime kadar bir yabancı-dille İngilizce eğitim zinciri elde etmenin en nazik noktadaki adımını atmış oldular. Kolejlerin yüksek kısımları açılmayıp, gençleri şartlandırma yaşı olan ortaokul sınıflarının açılmasıyla Ankara'nın göbeğinde ortaöğretim sisteminde hâkim konuma oturmuş oldu. Böylelikle, dünyada kolejlilik yükseköğretim demek iken, Türkiye'de ortaokullu olmuştur.

1955, 1956 Yeni Üniversiteler: Yüksek Teknik İnsangücü yetiştirmeyi yaymak amacıyla, 1955 yılında Fen ve Mühendislik Fakülteleri bulunan üç yeni üniversite açıldı: Erzurum'da Atatürk Üniversitesi, Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi, İzmir'de Ege Üniversitesi.

1956 yılında, Ankara'da Orta-Doğu Teknik Üniversitesi barakalarda kamu eliyle kurulunca, TED'in kolej açıp yükseköğretime kadar yabancı-dille eğitim zincirine gerek kalmadı. Hükûmet'in amacı yabancı-dille İngilizce öğretim yaparak Orta-Doğu ülkeleriyle ticareti, teknik işbirliğini ve petrol mühendisliğini geliştirmek olduğu için üniversiteye Orta-Doğu adı verildi. Ne var ki, Orta-Doğu ülkelerinden çok sayıda öğrenci okutarak teknik ve ticaret alanlarında bağlantı geliştirmek için dışarıya yönelik açık eğitim hedefinin önu 27 Mayıs 1960 Darbesi ile kesildi. ODTÜ'de geriye, 19. yy Osmanlı topraklarında yabancı-dille eğitim yapan misyoner kurumlarının stratejisine benzer yurt-içine dönük yabancı dille eğitim ve Maarif Kolejleri politikasını yükseköğretimde de sürdürecektir bir yapı kaldı. Sonraki yıllarda ODTÜ öğrencileri bu kapalı devre eğitime tavır koymuşlarsa da yabancı-dille eğitim sürmüştür.

1957 VI. Millî Eğitim Şûrası – Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim

Hükûmetin önceliği olarak 18 Mart 1957 tarihinde Altıncı Milli Eğitim Şurası Meslek Eğitimi ve Teknik Öğretim ile Halk Eğitiminin yaygınlaştırılması gündemiyle toplandı. Çıraklık, ilk kademe Meslek Eğitiminin çeşitlendirilmesi, orta kademe Teknik Eğitimin yapılandırılması amaçlarıyla başlayan çalışmada ortaokul düzeyi ilk kademe Meslek Eğitiminin, 8-yıllık okul için tektipleştirme güden grubun müdahalesine maruz kaldığı görüldü.

Şûra'nın belli başlı tavsiye kararları:

- İlk kademe işgücünü yetiştiren esnaf zanaatkâra ve sanayiye destek sunan, ilkokul mezunları için çırak okulları açılması.
- Tekniker talebinin çok artması sebebiyle bu Teknik Eğitim kademesinin yapılandırılması: Gündüz tekniker okullarının iki yıl, akşam tekniker okullarının üç yıl öğrenim süreleri olması. Günün ihtiyaçlarına göre yeni teknik alan ve dal programlarının açılması. Tekniker insangücünün yetiştirilmesinin önceden planlanması; Teknikerlerin sorumluluk, yetki ve görevlerini tespit eden mevzuatın yeniden ele alınması.
- Ticaret liselerinde öğrencilere daha fazla uygulamalı meslek bilgisi kazandırılması ve iş hayatına yararlı yabancı dil saatlerinin arttırılması.
- Yabancı dille öğretim yapan kolejlerde ticaret şubesinin açılması.
- Kız enstitülerinde, sekreterlik şubelerinin açılması.
- Evvelce kapatılmış Atatürk'ün Millet Mekteplerinin görevinin yeniden ihya edilerek Halk Eğitiminin okuma-yazma seferberlikleri olarak yerine getirilmesi.
- Başta Ticaret Liselerinin programları, Akşam Ticaret Liseleri, Ziraat Okulları, Öğretmen Okulları, Akşam Kız Sanat Okulları, Ebe ve Sağlık Okulları, Orman Muhafaza Meslek Okulu, Kız Enstitülerinde Sekreterlik programları ve talebi olan diğer tür meslek okullarının açılması.
- Meslek ortaokullarının programlarının gözden geçirilerek, Yabancı Dil, Müzik, Beden Eğitimi derslerine de yer verilmesi.
- Bu Şûra'ya gündem maddesi olarak gelen "Yapı ve Sanat Enstitülerinin 1. devrelerinin (ortaokul kademesinin) ilk iki sınıfında atölye çalışmalarının o yaş çocuklarının özellikleri dikkate alınarak azaltılması"nın görüşülmesi sırasında, farklı gündemle hareket eden ilköğretimden "8-Yıllık Okul"cu grubun, konuyu gündemin dışına taşıyarak bu okulların kapatılması eylemine dönüştürdükleri görüldü. Buna gerekçe olarak; 1946'da Köy Enstitüleri kapandığı zaman

öğrencilerin uzun çalışma saatlerine yapılan eleştiriler kullanıldı. Orta Sanat Okullarına gelen 12 yaşındaki öğrencilerin – o sırada bütün okullarda 5,5 gün olan okul haftasında – 36 saat ders ve atölye görmelerinin beden gelişmeleri bakımından sağlıklı olduğu, bazı haftalar eğitimin 44 saate çıkabilmesi şiddetle eleştirildi. “Atölye çalışmalarının o yaş çocuklarının özellikleri dikkate alınarak azaltılması” maddesi, getirilen bir öneri ile olarak değiştirilerek karar çıktı: “Yapı ve Sanat Enstitüleri ve Ticaret Liselerinin 1. devrelerinin kapatılması.”

- Sanat Enstitülerinin 2. devrelerinin öğrenim sürelerinin üç yıla çıkarılarak Sanat Lisesi hâline getirilmesi,
- Sanat Enstitülerinin bazı bölümlerine kız öğrenci alınması.

Okul kapatmalarıyla sonuçlanan Şûra’dan kimse memnun olmamıştı. 15 yaşına hazırlanan işgücünü eğitimsiz bırakmak sûretiyle Türkiye’nin sanayi hamlesine darbe vurulmasına meydan verildiği tepkileri yükseldi. Halkın bu okullara ilgisinin kaale alınması talepleri Meclis’e yansıdı. Bakan görevden ayrıldı.

Bazı meslek ortaokullarının kapatılması tavsiye kararını Bakanlık’ta uygulamaya koydurma çabası, zorunlu eğitim beş yıl olmasına rağmen, 1961’de çıkan 222 sayılı İlköğretim Kanunu’nun “temel eğitim” terimi yorumlanarak harekete geçti. Meslek okullarının ortaokul kısımlarını kapatmak için Bakanlardan teker teker alınan iç-onaylarla meslek ortaokullarını teker teker kapattırma yolu kullanılmıştır.

Türkiye’nin 2. Sanayi Hamlesine Durdurma: Meslek Eğitimi darbesine paralel olarak, Türk sanayiini zora sokacak siyasî ve ekonomik manevralar da gündemdedi. Atatürk’ün Selânik’teki evinin bombalanması ile çıkan 6-7 Eylül 1955 hadisesi içeride Hükûmetin senaryosu olarak Hükûmete mal edilmeye çalışılıyor, dışarıda Kıbrıs dâvası köpürtülüyor, NATO’da eğitim verilen subayların terfi ettirilip öne geçmesi isteniyor... Hükûmet güvenoyu tazelemek için Erken Seçime gitme ihtiyacı içinde 1958 Seçimlerini 1957’ye alıyor.

Bu ortamda, 1957’de, Almanya şansölye yardımcısı Ludwig Erhard, Türkiye’den işçi talebinde bulundu ve ısrarlı olundu. Menderes; “Vasıflı işçiler gider. Türkiye’nin kendi sanayii için vasıflı işçiye ihtiyacı var, vermem,” dedi. Nihayetinde, Türkiye’deki İş Okullarında üretici işgücü yetiştirip, bunlar işe yerleştikçe Almanya’nın vasıfsız işçi alabileceği üzerinde anlaşıldı.

Erken Seçimde DP oy kaybetse de tek başına iktidar olarak çıkabildi. Malî kriz yetiştirdi. Dış müdahalelerin bir aracı olarak malî kaynak üzerinde denetim kurmanın da kullanılacağı böylelikle görüldü. Türkiye’ye ihracat pazarı verilmeyince dış ödemeler yapılamadı. 1958’de ABD ve IMF ile dış borç ödemeleri, TL değeri, teknik yardım, KİT fiyatlarının serbest bırakılması vb. kapsayan bir anlaşma yapıldı. İzlenmesi sanayileşmiş Batılı devletlerin kuruluşu olan OEEC’ye (OECD Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı’nın eski hâli) bırakılan bir İstikrar Programı başladı. TL’nin değeri düşürüldü. Ancak IMF kredisi verilmeyip tutuldu. TL’nin değeri düştüğü için artan ihracat gelirleri sanayi ihtiyacını karşılayamıyordu.

Sanayi yatırımlarının devam etmesi için Türkiye yine, Atatürk’ün yaptığı gibi SSCB ile sanayi teknik işbirliği ve ticaret anlaşması yapma zorunluluğu ile karşılaştı. NATO üyesi Türkiye’nin bu girişimi ABD ve İngiltere’nin tepkisini çekti. 1960 Sonbahar’ında tekrar erken Genel Seçimler olacak olmasına rağmen bir grup subayın 27 Mayıs 1960 Darbesi’nde acele etmesine başlıca sebep olarak Moskova seyahati hazırlığı görüldü. Bu yüzden halk Adnan Menderes’e “Sanayi Şehidi” der.

1950-1960 Sonuç: Demokratikleşmenin hayata geçiş dönemi politika kararlarında Hükümet: 1)Kendi, Atatürk'ün bıraktığı yerden kültür, eğitim ve sanayi politikalarıyla ileriye atılım. 2) CHP iktidarının miras bıraktığı 1949 ABD-Türkiye Eğitim Anlaşması-Marshall-NATO hattı. 3) Oluşmaya çalışan muhalefetin içindeki bazı gruplardan olmak üzere üç etki kaynağının yer bulmaya çalıştığı bir ortamda icraat yapmak durumunda bulunuyordu.

Toplumun her kesimini kavrayan demokrat taban oluşmuştur. Atatürk'ün Tarih ve Kültür politikalarına dönüş sağlanmıştır. Yeni Tarih Kitapları kullanıma girmiştir. İlkokul yaşına ulaşan büyük 1945 kuşağı için 12 Yıllık Öğretmen ve İlköğretim Planı uygulaması ve mezunlar için ortaokul ve liselerde çeşitlenme, resmî eğitim ilkeleriyle hazırlanan müfredatla imam-hatip yetiştirme, 1938'de durdurulan II: Sanayi Planı'nı genişleterek tamamlama amacına yönelik Teknik Eğitimde atılım dönemidir.

ABD-Türkiye Eğitim Anlaşması-Marshall-NATO hattının Türkiye'nin sanayileşmesine karşıtlığına rağmen sanayileşme mücadelesinin verildiği ve 1949 ABD-Türkiye Eğitim Komisyonu'nun askerî ve sivil eğitimde etkilerinin görülmeye başladığı yıllardır. Özel eğitimcilik, kültür ve hedef birliğini bozucu iç-dış eğitim yolları ve verilen hayat tarzı örneği, eski misyoner eğitimi kanalının resmî eğitimin içinde yabancı dille modern eğitim görünümüne kanal olarak tekrar harekete geçirilmesi görülmüştür.

Muhalefet kurumunun rahat oluşması için, iktidarın “devr-i sabık yaratmayacağız” taahhüdü, devlet içinde kalan bazı odakların bazı dış odaklarca kullanılmamasını yönetmeyi gerektiriyordu. Sanayileşme ve sanayi işgücü yetiştirme karşıtı dış çevrelerin, Bakanlığın demokratik ortak kültür ve meslek eğitimi politikalarının şekillendirileceği 1953 ve 1957 Millî Eğitim Şûralarının sabote edilmesinde etkili oldukları görüldü. Meslek ortaokullarını kapatma hamlesi, ilk kademe işgücü yetişmesini engelleme ve Türkiye'nin vasıfsız ucuz işgücü deposu olarak tutulması yönünde daima faal kaldı. İlköğretimde “8-yıllık okul” etrafındaki ideolojik tutum, ülkeyi Türkiye'nin işlemekte olan modern eğitim sistemi yapısından koparan ilköğretime yönelterek, DP dönemi sonrasında da tam uygulanamamasına rağmen, güdük ortaöğretim ve hedefsiz yükseköğretim önünde yığılmalar sonucunu doğurdu.

Neticede 1950-1960 döneminde, Türkiye'yi ithalat pazarı olmaktan kurtaracak İkinci Sanayileşme Hamlesine ve Meslek Eğitimine karşı engelleme, baskı, sabotaj, tehdit ve nihayet durdurucu iç-dış askerî darbe ortamına rağmen Türkiye 1960 itibarıyla Tüketim Malları Sanayileri yatırımlarını tamamlanmıştı. Ülke, “Dayanıklı Tüketim Malları Sanayileri” ile “Ara Malları Sanayileri”nin kuruluş aşamasına gelmeyi başarmıştır.

1960-1970

Dönem: Üstün insanlık değerlerini yansıtmayan uygulama modelleri ile iki-kutuplu dünyada harp sanayiini geliştirmeye yatırım yapan Soğuk Savaş.

Dünya’da: Eski sömürgeler olan bağlantısız Üçüncü Dünya ülkelerine tekrar yayılma yolları arayışı. Vietnam’dan Fransa’yı çıkarıp ABD’yi getiren Savaş. 1963’te J.F.Kennedy dâhil suikastler, darbeler, yürüyüş ve protestolar yanında hak arayan serbestleşme ve kültürel karşı devrim, çiçek çocuklar...

OECD, 1961’de kapitalist hâkimiyetin üst-akıl kurumunun Türkiye bağlantısı ile kuruluşu. (Kalkınma, Sanayileşme ve Nüfus-İnsangücü Eğitimi planlarını etkileme politikalarına metin içinde kapsamlı değinilmiştir.)

Türkiye’de: Sun’î gündemin, ülkede birdenbire beliren bir sol-sağ çatışması varmış gibi kurgulandığı ve bu söylemi yerleştirmekle yetinen, tanımlamayan bir dönemdir.

Bir grup subayın yaptığı 27 Mayıs 1960 Darbesi ile başlayıp 12 Mart 1971 Muhtırasıyla biten dönemdir. Şimdi suç sayılan nefret söylemi o gün asker ve basın içinde algı yönetimi için hatta eğitim için kullanılıyordu. 1960 Darbesi Atatürk’ün Anayasasını askıya alarak Yassıada Mahkemeleri başladı. Türkiye, Planlı Kalkınma Dönemi’ne 30 Eylül 1960’ta Devlet Planlama Teşkilâtı’nın (DPT) kurulmasıyla girdi. Kasım 1960’ta Millî Bilik Komitesi bölündü, 14’ler tasfiye edildi, çoğunluğu sol demokratik olduğu söylenen kanat kaldı. 1958’de verilmeyen kredi Ocak 1961’de IMF’yle yapılan ilk stand-by (yedekleme) anlaşmasıyla Millî Birlik Komitesi’ne verildi. Türkiye İşçi Partisi (TİP) Şubat 1961’de kuruldu. 9 Temmuz 1961’de yeni Anayasa kabul edildi. Planlı kalkınma başlamadan, yeni Anayasa ile sendika kurma, toplu sözleşme ve grev hakları geldi. 15 Eylül 1961’de Yassıada Mahkemesi kararları çıktı; idamlar infaz edildi. Tedbirler Kanunu çıkarılarak eski DP’nin övülmesi ve Yassıada’nın yerilmesi yasaklandı. 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı ilân edildi.

Plan hazırlıkları sanayileşmenin gevşetilmesini gündemine almadı. “Türkiye’nin en kıymetli kaynağı insangücüdür” anlayışıyla hazırlıklı başladı. İthalatın ikamesi amacıyla kapalı ekonomiyle hızlı sanayileşme devam ettirildi. Hükümetler ve T.B.M.M. tarafından benimsenen öncelikler; “dayanıklı tüketim malları sanayileri” ile “ara malları sanayileri”nin tamamlanması, “insangücü planlaması,” “teknik eğitim,” “sağlık hizmetlerinin tabana yayılması”dır.

DPT’nin kuruluş yıldönümü 30 Eylül 1961’e rast getirilerek, eski OEEC Türkiye’nin 20 kurucu üyeden biri olduğu İktisadî İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı OECD olarak yeniden kuruldu.

OEEC’den OECD’ye Türkiye’nin Toplum Dengesiyle Sanayileşmeye Bakış Açısı: İkinci Dünya Savaşından sonra Batı uluslararası kuruluşları manzumesinin bir parçası olarak 1947’de Paris’te kurulan 8 üyeli Avrupa Ekonomi İşbirliği Teşkilâtı (OEEC), ABD-Kanada Marshall Yardımı’nın Batı Avrupa ülkelerine dağıtım ve takibini yapmıştı. Bu ülkeler 1949’da NATO üyesi oldular. Batı Avrupa durumunu düzelttikçe OEEC’nin ağırlığını kaybetti. 1957’de 6 üye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu, 1958’de yürürlüğe girdi. ABD, kendisi ve Kanada dışındaki OEEC ülkelerinin kurduğu bu Topluluğa yönlendirme yapacak bir üst-kuruluş olarak OEEC’yi etkinleştirmeyi düşündü. Sanayileşmesini istenmediği Türkiye iki yıl süren ciddi bir

kuraklık geçirmiş, ihracat gelirleri azalmış, borç ödemeleri yaklaşmıştı. ABD Türkiye'ye yardımı kesti, 1958'de Türkiye'de ödeme krizi çıktı, borç ertelenmesi istedi. ABD, 1958'de, Türkiye ekonomisinin takibini NATO ortaklıkları bağlamında OEEC'ye verdi. Bir NATO ülkesi diğer NATO ülkelerinin gözetimi altına konulmuş oluyordu. Bunun üzerine Türkiye, 31 Temmuz 1959'da AET'ye üyelik başvurusunda bulundu.

1959'da, Planlı Kalkınma için eldeki planların birleştirilmesi başladı. Türkiye'ye, OEEC aracılığıyla Paris'ten Hollandalı fizikçi-istatistikçi-iktisatçı Jan Tinbergen önerildi. Araştırıldı: kendisi, ülke-boyu ekonometrik modeli geliştiren ve iktisat politikası teorisinin iki kurucusundan biriydi. 1959'da, dönemin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu kendisini Türkiye'ye davet etti. J. Tinbergen Türkiye'de alt-yapı kurmakla görevli Karayolları, Elektrik, Devlet Su-İşleri kuruluşlarının etüd-planlama dairelerinin planları ile KİT'lerin gelişme planlarını hazır buldu. Kendisinden, ülke boyu Plan'a ziraat planının ve topluma hizmet planlarının da dâhil edilmesi istendi. Planın hazırlık çalışmasını başlatmakta olduğu kendi modeli sanayiler-arası malzeme girdi-çıkı modeli olarak kuruluydu; işgücü bol dışsal değişken olarak üretim girdisiydi. Tinbergen'in bu işler için sadece 800\$ maaş istemesi şaşkınlık yarattı. Çalışma başlamışken 27 Mayıs 1960 Darbesi oldu. Tinbergen istifa etti. "Bunun sizin işinizle bir alakası yok, Plan'a devam edeceğiz," denince; "Benim modelim serbest piyasayı geliştirmeye yönelik ve demokrasi varsayıyor. Darbe diktatörlük sayılır," diyerek ilkeli duruşunda ısrar etti. Kendisine çok kısa sürede demokrasiye döneceği güvencesi verilerek zor ikna edildi.

Bu defa Genel Kurmay; "Sadece iktisadî plan yetmez, insan ve toplum boyutu olacak, eğitim, sağlık... Yoksa, sermaye belli ellerde toplanır, halka az pay düşer," dedi ve DPT'yi, İktisadî Planlama Dairesini kazancı hâsil edecek planlamayı yapmak, Sosyal Planlama Dairesi'ni de gelirin uygun bölümünü halka geri dönüşünü planlamak üzere kurdular. J. Tinbergen böyle bir yaklaşımla yeni karşılaşıyordu ve bu fikir Keynesgil iktisada uygundu. Hollanda da kendi planına toplum boyutunu katma fikrini benimsedi. Tinbergen O.E.E.C.'ye bu talepten bahsetti. İktisatta "eğitim ekonomisi" kavramı henüz gelişmemişti; Türkiye'nin ata-yaklaşımı ekonomiye ve planlamaya yeni bir alan açıyordu.

O.E.E.C, DPT'nin tam kuruluş yıldönümü olan 30 Eylül 1961'de adındaki 'Avrupa' kaldırılarak O.E.C.D'ye dönüştürüldü ve Türkiye dâhil 20 üyeyle yeniden kuruldu. Görev tanımının ve kurulan komisyonların arasına insangücü, işgücü, eğitim, toplum politikaları, istihdam, ücretler gibi alanları da dâhil ettiği görüldü. OECD gündemini derhal Türk kalkınmasının iki önemli konusuna ayarladı: 1) Türkiye'nin sanayileşmek için Batı'dan ihtiyaç duyacağı kaynakların başını ve karar yetkisini elinde tutmak ve 2) Türkiye'nin en değerli kalkınma gücü olan insan kaynağını tanımak ve yönlendirmek. 1961'de MRP İnsangücü-Eğitim Komisyonu hemen faaliyete geçti.

OECD'de Türkiye'de Sanayileşmenin Sınırları Mücadelesi

NATO ve OECD'nin temsilcileri 2 Mayıs 1962'de bir araya gelip Türkiye'ye ekonomik yardımın devam etmesi kararını aldılar, NATO yönlendirmesiyle OECD ve IMF, Batı'dan Türkiye'ye yönelen kaynakların başına geçirildiler. 1958 İstikrar Programı ve Ocak 1961 IMF ile stand-by anlaşmasının takibi 31 Temmuz 1962'de OECD bünyesinde kurulan Türk Konsorsiyumu / Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu'na (kendi kaynakları üzerinde bağımsız karar yetkisi olduğu halde belli konularda kaynak kullanımı için merkezî bir merciin kararlarını kabûl eden devletlerin oluşturduğu birlik) devredildi. IMF'nin Türkiye'ye vereceği çekme hakları önce OECD'deki Konsorsiyum üyelerinin onayından geçecekti. OEEC'den devreden üyeler Amerika, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg'dur; sonra İsveç, Norveç, Avusturya; sonra da İsviçre ve Danimarka ilâve oldu. Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (IBRD),

Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Avrupa Para Anlaşması (EMA) ve Uluslararası Finansman Kurumu (IFC) ise OECD Türk Konsorsiyumu'nun kararına göre finansman sağlayacaklardı. **Konsorsiyum'un görevi;** Kalkınma Planı kapsamındaki dış kaynak ihtiyacına üye ülkelerin izniyle verilen altyapı yatırımları, istihdam sorunu, yeniden düzenleme projeleri, program kredileri ve borç ertelemeleri şeklinde karşılamaktı. Böylece, Türkiye'nin kalkınmasının malî yönetimi Batılı ülkelerin ortak kararına ve denetimine bağlanmış oldu.

Konsorsiyum uygulamasının bir yanı, Plan çıktıktan sonra tek tek kaynak arayarak gecikmek yerine, Konsorsiyum kanalıyla ne kadar kaynak geleceğini ve geliş düzenini bilmektir. Diğer yanı ise, Türkiye'nin Planı'nın sanayi boyutunun Batı ülkelerinin dizginlemesiyle karşılaşacak olmasıydı.

Konsorsiyum 1962-1980 arasında devam etti. Açık ekonomiye geçişi, yeni-liberal Washington Uzlaşması ile üzerine DB-IMF-DTÖ yürütmesine devretti. Konsorsiyum'un izlemesi sonraki yıllarda da Kalkınma Planlarının sunuşları ve görüş bildirmeleri şeklinde sürdü.

Türkiye Sanayii ve Sanayi Eğitimi Ancak Kendi Gücüyle

Konsorsiyum kanalıyla sanayiye, sanayi eğitime, genç işgücünün meslek eğitimine, orta kademe işgücünün teknik eğitime kredi ve teknik yardım verilmedi. Sanayi projeleri için ayrıca özel bankalardan ve OECD dışı ülkelere kredi bulunması gerekecekti. Thornburg Raporu zımnen devredevdi. Kalkınma yönetimi bundan memnun olmadı; yardım mı, kalkınmaya /sanayileşmeye engelleme mi ileride belli olacaktı.

Türkiye; projeye bağlı yardımların ortaya çıkardığı malî külfetleri bertaraf edilebilmek için kredi kullanımında uluslararası ihale usulünü kullandı.

Hem ithâl ikamesi için iç üretimi arttırmak, hem sanayiye destek kısıtlılığı, hem de ihracat pazarı bulunmaması yüzünden alınan dış kredilerin ödeme günü yaklaşınca OECD'nin sesini yükseltmesini, iktisadî ve siyasî krizler izledi. Konsorsiyum, kredileri daha uzun vadeli verdirip yatırım-üretim oluşsun, gelir getirici ya da tasarruf ettirici faaliyet ortaya çıksın diye düşünemez miydi? Bu uluslararası bankalar birbirinin kredilerine devrederek öneme sürecini yayamazlar mıydı? Ödeme krizleri Türk ekonomisinin şahlandığı yıllara rastlamayıp, yatırımların karşılığının gelmesi beklenemez miydi?

Oysa Türkiye, 1962-1980 arasında sanayileşme mücadelesini; İstikrar Programları, IMF'nin kredi desteği için niyet mektupları, stand-by (yedekleme) anlaşmaları için OECD Türkiye Konsorsiyumu kararlarını bekleme sarmalı içinde yaptı. İleri sürülen şartlar sanayii duraklatıcı, yönünü değiştirici yönde olduğu için yürüyen işleri korumak ve tamamlamak büyük siyasî baskılar altında yapıldı. Her 10 yılda bir döviz darboğazı krizleri, IMF'den çekme hakkını kullanabilmek için TL'nin değerini düşürerek üretimini yok pahasına elden çıkarıp Hazine'ye para girdikten sonra gelen NATO darbeleri ortamında vermek zorunda kaldı. Bu yapı, ithalatın ikamesi için iç üretim yöntemiyle kalkınan ülkelerin ekonomileri borç ödeme darboğazına girdiği zaman sanayiye karşı nasıl bir müdahale aracı olarak kullanıldığının göstergesi oldu.

Türkiye herşeye rağmen hızlı sanayileşme hedeflerine odaklanmıştır. Batı'nın bu tutumuna karşı Atatürk'le başlayan, Menderes'i dara sokan teknoloji aktarımı için Rusya'yla işbirliği evreleri kaçınılmaz bir şekilde önümüze gelmeye devam etmiş, siyasî gerginliğe ve NATO darbelerine yol açmıştır.

Türkiye’de İthâl İkameci Sanayi ve Sanayie İşgücü Eğitimi Planlamaları

Ekonometrik modeller devri başlıyordu. Türkiye’de, ithâl ikameci sanayi ve sanayiye işgücü eğitimi Atatürk’ün 1930’lardaki iki Sanayi Planı politikalarıyla devam ediyordu. Planlama yöntemleri yenileniyordu: Matematiksel yöntemi ilk defa Keynesgil iktisada uygulayarak dinamik makro-ekonomik modelin geliştiricisi ve iktisat politikası teorisinin kurucusu J. Tinnbergen ile birlikte DPT’nin her kuruluştan ve üniversitelerden biraraya getirdiği en iyi yetişmiş uzmanları Sanayi Sayımı verileri ve Odalarla birlikte sanayiler arası girdi-çıkıtı tablolarını oluşturmaktaydılar. Bu çalışma mal ve hizmetlerin; üreticiler, hammaddelerin ara kullanıcıları ve son tüketiciler arasındaki akış kalıplarını gösteren bir muhasebe tablosudur. Türkiye’de, tarım ve sanayi kolları ve dalları arasında girdi-çıkıtı süreçlerinin verileri temelinden üretimin adım adım gelecek hedef düzeylerine ulaştırılması planları hazırlanmaya devam edilmekteydi. Bunun anlamı, Atatürk’ün Sanayi Planlarındaki gibi büyük sanayinin orta-ve-küçük-boy sanayiye iş aktaracağı, Türkiye’nin düşük teknolojiyle üretim yapan küçük işletmelerden ibaret olmayacağıydı ki, ABD - görevlendirdiği Almanya - OECD işbirliğinin Türkiye’yle asıl sorunu buydu.

Ayrıca, “toplum planlama” kararı uyarınca, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı ve Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE); işgücü verilerini işleyecekleri sanayiler arası girdi-çıkıtı tablosuna paralel bir işgücü tablosu için alanda çalışıyorlardı. İşletmeler itibariyle mesleklerin dağılımı, meslek kademeleri ve basamakları, meslekteki mevki, işyerindeki mevki, meslekli işgücü açıkları ve gelecekteki meslekli işgücü ihtiyaçlarının taraması yapılıyordu. Türkiye’nin girdi-çıkıtı incelemesi ve insangücünün eğitimi planlamasına bu yaklaşımın yansıtılmasının üstünlüğü vardı. Diğer insangücü eğitimi planlamalarının (şirket, il, bölge, işkolu/ sektör, işdalı/ alt-sektör...) tek hat üzerinde yapılmasına karşılık burada işkollarını enine ve çapraz keserek insangücü ihtiyacının dolaylı etkilerini de dikkate alan ülke-boyu talep ve gelecek tahminlerinde yarayışlı bir veri tabanı elde edilmekteydi. Okullu ME+TE eğitiminin tamamını MEB yaptığına göre, ülkenin tamamına cevap verecek ME+TE planlamasının en akılcı bütçe kullanımı bu yolla yapılabilir; insangücü planlaması, doğrudan istihdam edilecek işgücü eğitimi planlamasına dönüşüyordu. Bütün bunların anlamı, Türk sanayiine yakında, sadece vasıfsız işgücü istihdam politikaları teklifleriyle yaklaşılamayacağı idi.

OECD Akdeniz Bölge Projesi (MRP) İnsangücü Eğitim Komisyonu

1961’de OECD-MRP Akdeniz Bölge Projesi İnsangücü-Eğitim Komisyonu kurulduğunda, Türkiye’de ülke-boyu iktisadî kalkınma planı hazırlığında epeyce yol alınmıştı. OECD Tinnbergen’in, iktisat bilminde insangücü ve eğitim planlamaları alanının boş olduğu, yeni oluşturulması gerektiği uyarısını dikkate almıştı. Konuya yaklaşımı çeşitli yollardan oluşturacak kimseler toplanmıştı; Tinnbergen de kadrodaydı. Merak konusu olan Türkiye’nin nüfus yapısı, sanayiinin eğitim yapısı, ucuz işgücü ile üretim maliyetleri, MEB’in eğitime yeterliliği idi. Esasen bunlar kendilerinin rekabet sırrı olarak her daim gizledikleri bilgilerdi. OECD, üyesi 6 Akdeniz ülkesine – Türkiye, İspanya, İtalya, Portekiz, Yugoslavya, Yunanistan – insangücü tahminleri ve eğitim planlamalarını yapmak üzere bir zemin sundu.

İlk elde, Türkiye’den nüfusun yaş yapısı, eğitim sistemi, okullaşmalar, sektörlerde işgücü kullanımı, planlama için neler yapılıyor vb bir “ülke raporu” istendi. Türkiye Raporu 1961 de basıldı, geniş dağıtımı yapıldı. Dünyadaki WorldCat (Dünya Kataloğu) üyesi 110 kütüphaneye muhafaza edilmek üzere verildi. Daha OECD’de MRP çalışması başlamadan yayımı yapılan Türkiye Raporu’nun 1965’e kadar 10 baskısı yapıldı.

Hem öğrenilen-hem öğretilen “İnsan Kaynakları Stratejilerine yönelik İktisadî ve İçtimaî Kalkınma için Eğitim Planlaması Konuşmaları” başladı. Geleneksel yol, çocukları yeteneklerine göre eğitmekti. Ancak ülke bunun altyapısını ve yaklaşımlarını kurmamışsa, sadece Yunan-Roma ezberletiyorsa, gençler becerisiz ve işsiz kalıyorlardı. Nihayetinde, her eğitim anlayışı öğrenci ve velinin gözünde bir hayat tarzı beklentisine ve hayatı idame ettirecek kazanca bağ kurar. Modern sanayi toplumlarının son 70 yılda çocuklarını ve gençlerini iş bulmaya yönelik eğitmeleri öğrenme süreçlerini de, üretimi de, verimliliği de çok etkilemiş ve ülkeleri bugünkü durumlarına gelmişlerdi. Dolayısıyla, hızlı kalkınmada istihdama yönelik meslek eğitimi ve teknik eğitim etkili kalkınma girdilerinden biridir...

Türkiye gibi, ekonominin “girdi-çıkıtı yaklaşımıyla doğrudan insangücü planlaması” üzerinde çalışılmaya başlandı. Tinnbergen Türkiye’de olduğu için, bu modelin geliştirilmesi bir MRP çalışmasıdır. Türkiye’nin hemen 1963’teki İlk Planı’na yetişecek hızda değildi.

Hedeflenen millî gelirin işkollarına bölünmesini, buralarda kullanılması gereken mesleklere bölünmesini, ülkenin mevcut eğitim kapasitesine ilâve olarak ne kadar eğitim kapasitesi eklenmesi gerektiğini kapsayan oldukça hızlı bir yöntem geliştirildi. Uzmanların az gelişmiş ülkelere önereceği bir şablon, OECD ülkelerinin artık kullanmayacağı bir yöntem elde edilmiş oldu. Gelişmiş ülkelerde kullanılmamasının sebebi; piyasanın meslek ve eğitim ihtiyaçlarını Odaların daha yakından takip etmeleri ve eğitimle temas halinde oldukları için hemen eğitiminin düzenlenmesi ve belge verilmesiydi. Birçok ülkede işletmelerin işbaşında eğitimle kendi işgücünü eğitecek düzeyde olmaları ve belgeye başvurma gibi gelişmelerin sağlanmış olmasıydı.

Tinnbergen’in OECD için geliştirdiği eğitim planlaması modeli; kurulu bir eğitim sisteminin mevcut gidişyle geleceğe devam ettiği takdirde ortaya çıkabilecek dengesizlikleri hesaplamak ve bunları dengeye getirmek için büyüme hedeflerine uygun ülke politikası hedefleri koyup bunları sayısallaştırmaktı. Yapabileceği işler bakımından, yalnızca ilkokul görmüş işgücünün hiç okula gitmemişe göre fazla bir etkisinin olmadığı, ortaöğretim I. – II. Kademelerde, orta-üst Teknik Yüksek Okullarda ve paralel yaygın meslek eğitimiyle ekonominin hedef yıllardaki üretimini yapacak insangücünün yetiştirilmesi için sistem modeliydi. Aslında bu eğitim planlaması modeli, Türkiye’deki sanayi ve eğitim sistemlerinin gerçek ihtiyaçlarından çıkarılmış bir çözümleneydi.

Bu ortamda Türkiye’nin insangücü-eğitim planlaması modeli; OECD’de yapılan çalışmaları da bilerek, bir tarafı kendi başladığı iktisadî planlamanın sanayiler-arası girdi-çıkıtı modeline eklemenecek sanayiler itibarıyla insangücü ihtiyacı gelecek tahminleridir. Eğitim tarafı ise Tinnbergen’in eğitim planlaması için önerdiği, mevcut eğitim sisteminde ME+TE kademelerine uygun kapasiteyi ve niteliği sağlama planlamasına odaklı ayrıntılı kendi modelidir.

Türkiye’nin orta kademe teknik işgücü üzerinde çalışması ile OECD’de bazı uzmanların vasıfsız işgücünü kullanma görüşleri uyuşmadı. Gözler sanayi rekabet gücü olan Teknik okullara dikildi. Birinci Beş-Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) uygulamaya girdiği sırada 1963’te AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) ile Türkiye arasında Ankara Anlaşması imzalandı. 1. Plan’da MEB 1965 yılında Teknik Yüksek Okulları açarak sanayiye yüksek tekniker yetiştirmeye başladı. Üst-Orta Teknik Eğitimin kuruluşu sanayide öne geçme mücadelelerinin önemli bir olayıdır. Avrupa’da sanayi rekabetinin gücü teknik yüksekokullardan gelir. “Planlama bitsin size biz kuralım,” oyalamasını göz

ardı eden Türk uzmanlar, Türkiye’de Kalkınma Planı’na konulan insangücü hedefleri için yatırıma yöneldiler.

* * *

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 1960-1970 arası

1960-1970 Giriş Özeti: Kalkınma planlamasıyla birlikte insangücü-eğitim-istihdamda da çok-yönlü planlaşma dönemidir. Türkiye’nin en kıymetli kaynağı nüfus ve istihdam politikalarında dolaylı ve doğrudan yollarla uluslararası politikaların etkisini artırma baskılarının fazla olduğu bir dönemdir.

Plan dolayısıyla, eğitime en yüksek oranda yatırımın yapıldığı dönemdir. Altyapı, donanım, öğretmen artışına paralel olarak okul, sınıf, her kademe eğitim ve okul türünde okullaşma ve öğrenci sayılarında büyük artışlar olmuştur. Dış çevrelerin Türk sanayiine geleneksel karşı tavrına rağmen, Planlı dönem, Türkiye’nin sanayileşmesini ve onun belkemiği orta kademe teknik eğitimi merkeze yerleştirmiştir.

Hükümet bir yandan ortaya çıkan sıkıntıları yol kazaları farz ederken, diğer yandan her şart altında sanayi mücadelesini sürdürme azmi göstermiştir.

Kültür, Dil, Tarih, Tarih Eğitimi Politikalarına Dönemin Bakışı: Bir dönemin icraatı, kendi kültür yorumu içinde yer alır. MEB içinden temasla Millî Birlik Komitesi, Atatürk’ün tarihe ve tarih eğitimine bakışına dönmeği öngören DP’nin tarih eğitimi politikasını sırf DP’ye tepkisi nedeniyle kaldırdı. Yunan-Roma-maddeci Batı Hümanizması tarih tezini Türkiye’ye getiren **1946 Lise I Tarih Kitabı** 1961’de tekrar müfredata alındı. 1946’dan sonraki Türkiye tarihinin okul kitaplarına yansıtılmaması uygulaması 1961’de başlatıldı.

27 Mayıs 1960’tan sonraki süreçte; Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Dersi yanında Askerlik Dersi bütün ortaokul ve liselere kondu. 20 Mart 1968’de, dersin adı **Türk Devrim Tarihi** olarak değiştirildi. Dersin müfredatında yapılan değişikliklerle birlikte ders, yükseköğretimde bütün fakültelerde iki dönem, yüksekokullarda ise bir yıl süreyle okutulmaya başlandı.

İstiklâl Savaşı ve Cumhuriyet’le yeni bir birlik-bütünlük tarihine giren Türkiye, DP döneminde köylünün ekonomiye katılması ve kente göçle daha fazla bütünleşme sürecindeydi. 27 Mayıs’ın iç-savaşa yol açmasını bekleyenler, toplumun siyasal bölünmeyi yönetebildiğini görünce, kültürel ve toplumsal fay hatları aramaya giriştiler. ABD’den binlerce Barış Gönüllüsü köylere dağıldı. Üst kademenin dağarcığında bulunan “gerici,” “bölücü” ve yeni “azınlık” kodlamaları yapıpı telkine başladı.

1962 Tedbirler Kanunu; DP dönemini hatırlatır veya över mahiyette yayın ve konuşma yasağını getirdi; ülke, hürriyet kullananlar ve yasaklılar ayırımına girdi. 1968 Ara Seçimlerinin ardından TBMM, 1969’da Tedbirler Kanunu kaldırıldı. Büyük öğrenci ve işçi olayları perdesi arkasında Türk sanayileşmesinin ve teknik eğitiminin saldırı altında bulunduğu bu sırada, MEB’in gündemine Atatürk’ün tarih politikasına geçilmesi tekrar getirildi. Tarih kitapları gözden geçirilirken 7000 yıllık Türk ve Anadolu tarihinin

Selçuklu-Osmanlı ve Cumhuriyet'in bugününe kadar işlenmesi istendi. Siyasal karışıklığın bu süreye imkân vermediği görüldüğünden **1969**'da **MEB - 1000 Temel Eser** projesiyle çok-yönlü bir Türk-Doğu-Batı-İslam-Anadolu-Cumhuriyet kütüphanesi seçilerek, kitapların hem öğrenci, hem de ortalama vatandaş düzeyi okumasına imkân verecek zaman aralıklarıyla birer birer sunulmasına başlandı. 1969'da 20, 1970'de 25, 1971'de 21 olmak üzere üç yıl içinde ancak 66 kitap yayımlandı. 12 Mart Muhtırası (1971) döneminde proje durduruldu. 1946'nın Batı-Hümanizması bakış açısıyla yazdırılan tarih kitapları ise, 1961'den 1974'e kadar müfredatta kalmaya devam etti.

Planlı Sanayiye Yönelik Planlı İnsangücü Eğitimi İlkesi

Planlı dönem için yapılan 5-15 Şubat 1962 tarihli VII. Milli Eğitim Şûrası'nda; nüfusun % 41,2'sinin 0-14 yaşları arasında bulunduğu, çocuk nüfus oranının azalmaya başlamasının 1960'ların ikinci yarısında beklendiği belirlendi. 27,12 milyon nüfusun %70'i köylerde yaşamaktaydı. Şehir ve kasabalarda 6.185 5-yıllık ilkokul, 19.862 adet 5-yıllık köy okulu bulunduğu, halen 15.477 köy ve büyük mezranın okul ve öğretmeni bulunmadığı bildirildi. Öğrenim çağındaki bulunan 4.137.144 çocuktan 965.174'ünün şehir ve kasabalarda, 1.583.753'ünün de köylerde olmak üzere toplam 2.548.927 öğrencinin okuduğu, bir buçuk milyondan fazla çocuğa öğretim eriştirilememiş olduğu belirlenmişti. Sadece ilkokulun zorunlu olduğu bu dönemde Planlı Kalkınma; artmakta olan ilkokul çağı çocukların tamamının eğitime alınması planlaması, işgücünün ilk ve orta kademesi için ME+TE eğitimi atılımı öncelikleriyle başladı.

DPT; OECD'de yapılan çalışmaları da bilerek, kendi başladığı iktisadî planlamamın sanayiler-arası kesit ve çapraz girdi-çıkıtı modeline eklemenecek sanayiler itibariyle gelecek insangücü ihtiyacı tahminleri ve mevcut eğitim sisteminde ME+TE kademelerine uygun kapasiteyi ve niteliği sağlama planlamasına odaklıdır. Dış dünyadan sanayiye destek az bulunabileceğinden, bu ortamda hızlı sanayileşme için iç tasarrufların artırılması, verimliliğin yükseltilmesi için hızlı meslek eğitimi ile ağırlığı taşıyacak teknik eğitim kademeleri önem kazanmıştı. Üretime dönük eğitim için toplumdaki mevcut talep ve ortaöğretimde öğrenci okullaşmasının %65'inin meslek eğitimi ve teknikerlik öğrencisi olması, Batı Avrupa'daki bu oranın halen yakalanmış olması destekleyici iç güç kabûl edildi.

Üretim sektör/alt-sektörleri temelinde verilen gelişme hedeflerinin, o sektör/alt-sektörlerde insangücü kullanım katsayılarına da geliştirici hedefler konularak uygulanması yaklaşımı benimsendi. Sanayiler-arası girdi-çıkıtı ilişkilerinde değişme gerekleri ve üretim hedeflerinin ileride kullanacağı teknolojiye göre meslek ve meslek kademeleri itibariyle geliştirici işgücü kullanımı katsayısı hedefleri belirlendi. Buna göre mesleklere ve mesleğin kademelerine göre eğitilmiş insangücü sayıları çıkarıldı. Sonra, eğitim süreleri ve öğretmen eğitimi süreleriyle geriden başlanarak hedef yıllarda eğitilmiş insangücünü işgücü olmaya hazır hale getirecek eğitim modeli kuruldu. Zaten her eğitim kademesi ve türü bulunan eğitim sisteminin planlaması MEB-APK ile birlikte yapıldı. Verilerin alandan derlenmesi zaman gerektirdiği için, bu çalışmaların ilk verilerle 1962'de, ayrıntılandırılarak 1964'te ve aşama aşama en olgun hâli verilerek 1966'da tamamlanması programlandı.

Nüfusta Eğitimli İşgücünü Oranını Engelleme Gayretleri: Türkiye planlı döneme hızlı girmek için veri geliştirme çalışmasındayken, askerî dönemde daha güvenli olacağı kabûlü bulunan ülkenin o kadar da güvenli olmadığı görülüyordu. Türkiye'nin kalkınma gücü olan nüfusuna ve işgücüne karşı 1960'lı yılların hareketlere açık bulunduğu gözlemlendi.

Plan'ın hazırlığına bile geçilmeden, 1950'lerde başlamış İş Okulları denemesi değerlendirildi. İş Okullarının **1961**'de üretim sanayilerine yönelik **Pratik Sanat Okullarına** dönüştürülmesi yapıldı; bir üst kademesinin **Sanat Enstitüleri** olarak

güçlendirilmesi öngörüldü. Pratik Sanat Okulları daha planlama çalışmaları başlamadan öncelikle açıldı. Bu okulların amacı, işyerlerinin ihtiyacı doğrultusunda işgücü yetiştirmekten öte, işletmelerin ve atölyelerin bulunduğu mevkilere yerleşip, oralara takdim edilmesi gereken yeni üretim bilgi ve tekniklerini de götürmekti. Büyük bir öğrenci talebi ile karşılaşıldı; hükümet üç yıllık programı bir yılda tamamladı. MEB içinde ne oldu? Aynı yıl, 1961’de, planlanacağı biline biline bir elin meslek ortaokullarını genel eğitim müfredatına geçirme hareketi içine girdiği görüldü. Sık değişen bakanlar sırasında bu el meslek ortaokullarını ortadan kaldırmayı sürdürmeye çalıştı. Diğer yanda, ortaokullarda fen-ve-matematik, iki sene sınıfta kalarak okuldan atılma kâbusuna dönüşmekteydi. İyi öğretmenler iyi öğrenci yetiştirmeye devam etseler de okul ve öğretmen rahatsızlığı artıyordu.

Otelcilik ve Turizm Okullarının ve çeşitli sağlık programlarını toplayan Sağlık Meslek Liselerinin açılışı aynı sıradadır. Her iş kolunda kalkınmaya doğrudan katılacak işgücü eğitime büyük bir talep hazırды. Bu da, kalkınmanın iç dinamiklerinden sayılıyordu.

“Nüfusunuz Fazla, Hızlı Artıyor, Nüfus Kontrolü Yapın!”: Ülkeye gelen-giden yabancılar Türkiye’nin planlama süreciyle çok ilgiliydiler. Devletin üst kademe yetkililerine Türkiye’nin nüfusunun (27 milyon) çok fazla olduğu, çok hızlı arttığıyla ilgili aykırı telkinlerinin (“devlet nüfus kontrolü yapsın!”); “Türkiye’nin stratejik kaynağı insan gücünün değerini düşürme,” nüfusun düşük ücret – kötü çalışma şartlarıyla israfına göz yummayı kolaylaştırma, kalkınmadan birikecek kaynakların tüketicisi olarak gösterme telkinlerinin arttığı gözlemlendi. “Bakın, nüfusunuz “x” kadar daha az olsaydı, fert başına millî geliriniz “y” kadar fazla olurdu,” diye Millî Birlik Komitesi (MBK) ve başbakanıdan başlayıp kademeler etki altına alınmaya çalışıldı ve senelerce sürdü. “Doğu Anadolu olmasa siz kalkınmış bir ülkesiniz” gibi Sevr tezleri, aynı şeyi yumuşatarak söyleyen “Nüfus Planlaması yapın!” (667 milyon Çin’de yoktu) baskıları olurken Türkiye henüz kendisinin ilk hedefe konulanlardan olduğunu bilmiyordu. Subaylardan birinin, ırkçı Batı’nın Türk düşmanlığı, diye yorumu üzerine istihbarat toplanıyor. Ardında, İslâm ülkelerindeki nüfus artışının durdurulması çıkıyor; burada da, dünya İslâm nüfusu dünya Katolik nüfusunu geçmemeli gibi bir fikir de varmış. Nüfus Kontrolü fikri İngiltere’de geliştirilmişmiş. Elçiliklerden gelen bilgilere göre M. Ghandi’nin karşı çıkmasına rağmen 1952 yılında 380 milyon nüfuslu Hindistan 28 yıllık bir planlamayla nüfus kontrolünü devlet politikası hâline getirmiş. Yardım yapan ülkelerin politikalara ve uygulamaya fazla karışıyorlarmış. Halka zorunlu poliklinik ziyareti ve 2 çocuktan fazlasına erkeklere para cezası/vergi uygulanmasından dolayı memnuniyetsizlik ciddi boyutlardaymış. (1964’te M. Ghandi öldükten sonra 1970’li yıllarda Hindistan 2 çocuktan sonra erkekleri kısırlaştırma programına geçmiştir.)

Türk idaresi, Devletin aile hayatına karışmaması, çocuk kararının ailede olması gerektiği tutumunu benimsedi. Nüfus kontrolünde simge olarak Türkiye’nin kullanılamayacağı anlaşılınca, BM’ye öncelikle CDC – Kahire Nüfus Merkezini kurduruldu: 1963’te burada Asya, Afrika Doğu Avrupa demografi uzmanlarını yetiştirmek üzere nüfus tahminleri hesaplama yöntemleri öğretmeye başladı.

O dönem, Rockefeller Vakfı Komünist Çin’de çok faal. Türkiye’de de 1948’den itibaren Marhall Yardımıyla birlikte bulunuyorlar. Rockefeller Vakfı’nın Beşerî Bilimler Md. Yardımcısı John Marshall’ın 1948’deki ilk Türkiye ziyaretinden sonra bilim, sanat, siyasetten isimlere Rockefeller bursları veriliyordu. 1960’ta bu Vakıf ‘bilimsel hayırseverlik’ stratejisiyle kamu politikası oluşturma süreçlerinin önemli bir oyuncusu olarak Türkiye’deydi. Hayırseverliği Neo-Maltuscu ideolojiyle desteklenen Vakıf, Türkiye’de tıp eğitimi, nüfus kontrolü, işgücü, toprak, tarım ve gıda politikalarının

dönüşümü projeleriyle ilgileniyor ve Türkiye'ye bir nüfus araştırma fonu tahsis etmiş bulunuyordu.

Dr. İhsan Doğramacı Çocuk Sağlığı Enstitüsü ve Hastanesi 1957'de Hacettepe'de açılmıştı. 1961'de Hemşirelik, Tıbbî Teknoloji, Fizik Tedavi, 1962'de Beslenme ve Diyetetik dâhil Sağlık Bilimleri Yüksekokulu kuruldu. 1963'de hepsi Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi hâline geldi. Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü de, ilki 1968 yılında yapılmak üzere her beş yılda bir düzenli olarak ülke çapında nüfus ve doğurganlık saha araştırmaları yürütecek şekilde teşkilâtlandırıldı.

OECD'nin 1960'ta kurduğu Kalkınma Yardımı Komitesi –19 üyesinden biri Türkiye – herhangi bir yardım alabilmek için ülkenin nüfus planlaması politikası olması şartını getirdi. Komite; Kalkınma Planları OECD Türkiye'ye Yardım Komisyonu'nca desteklenecek olan Türkiye için Komisyon'a nüfus planlamasını dikkate alma şartı getirilmiş oluyordu. Yani, OECD organları aralarına paslaşarak Türkiye'yi istedikleri yola sokmaya çalışıyorlardı. Konunun rahat bırakılmayacağını anlayan Devlet Planlama Teşkilâtı; ailelerin çocuk sayısında serbest olmaları fikrinin demokrasinin gereği olduğu, gerekli malûmata ve tıbbî desteğe ulaşmanın insanî bir hak olduğu, sağlık hizmetlerinin tabana yayılması planının zaten hazırlanmakta olduğu, dışarıya döviz ödememek için bu malzemenin yurt-içi üretimle karşılanması gerektiği tezini geliştirildi. Sağlık Bakanlığı'nda 1952'de kurulmuş olan Ana-Çocuk Sağlığı Şube Müdürlüğü'nün hizmetleri yaygınlaştırılarak, “gönüllü aile planlaması” bu hizmetlere dâhil edildi. Böylece, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) ailelerin istedikleri zamanda istedikleri sayıda çocuk sahibi olmalarını destekleyecek hizmetlerle demokratik “aile planlaması” politikası ile çıktı.

Dünyada nüfusa müdahaleye direnme vardı. DPT, kendi politikası konusunda Birleşmiş Milletler'i ikna görüşmeleri yaptı. BM'ye Türkiye'deki çalışmaların katkısı çok oldu. BM, bu konuyu Dünya Toplantısına ancak 1966'da getirebildi; ama karar “ailelerin kendi büyüklüklerini belirleme özgürlüğünün bir hak olduğu” şeklinde çıktı ki, zaten başından beri Türkiye'nin söylediği de buydu. “Aile planlaması hizmeti”nin sağlanması politikası ise ancak 1978 yılında “Dünya Temel Sağlık Hizmetleri Bildirgesi”nde temel bir sağlık hizmeti olarak yer aldı. Türkiye'nin çözümü ancak 15 yıl sonra dünya gündemine gelmişti.

Vasıflı İşgücüne Darbe

Pusudaki tehdit ortaya çıkmakta gecikmedi. Tam, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hazırlanmaya başladığı 1961'de Almanya'nın, sanki Menderes'le başlattıkları bir işgücü eğitimi projesi yokmuş gibi, Millî Birlik Komitesi'nden 2500 misafir işçi alma izni çıkardığı ve bölüm bölüm işçi almaya geçtiği duyuruldu. 1'er yıllık dönüşümlü gidiş-gelişler uygulanacak, aileler götürülmeyecekti. Alıştırma yapıldıktan sonra 2'şer yıl, sonra 3'er yıl dendi ve dönüşümlülükten vaz geçildi; uzun yıllar aileler parçalanmış kaldı. 1963'te Birinci Plan uygulamaya girinceye kadar giden işçi sayısı 27,500'e ulaşmıştı. Köy Koruma ve Güzelleştirme Dernekleri'nden işçi alınması kararlaştırıldığı halde gidenlerin %17,2'si köylerden, %82,8'i kentlerden, bunların %60'ı ise vasıflı işgücüyüdü. Çoğu usta, ME+TE, öğretmen ve sağlık okulları mezunlarıydı. Vasıflıların çoğu 4-5 yıl içinde geri dönüp kendi işyerlerini açmayı istiyorlardı. 17.000 vasıflı işgücü kaybını kapatmak için Türkiye eğitim kapasitelerinden 5 yıllık kaynak kullanmak zorunda kaldı. Diğer bir deyişle, Türkiye'nin planlı hızlı kalkınma hamlesi, güç elde edilmiş vasıflı insan gücü kaynağımızın değerini savunamayan askerî yönetimin bir anı kararıyla Almanya'nın Türk sanayiine darbe vurmasına fırsat vererek başladı.

Devlet Planlama Teşkilâtı; 1960'tan başlayarak Özel İhtisas Komisyonları ve Bakanlıkların Araştırma-Planlama-Koordinasyon (APK) Kurulları ile birlikte geniş

katılımlı çalışarak demokratik kalkınma planlamasını ve icranın koordinasyonunu yapıyordu. Bir yandan da bazı uzmanların çıkagelmesi, Türkiye'nin insan unsurunu soruşturmalarının ardı arkası kesilmiyordu. İstihdam uzmanı olduğu bildirilerek DPT'nin İstihdam Planlaması grubuna gelen bir Amerikalı'nın işgücü verileri konusunda farklı faaliyetleri tespit edilince sınır dışı edildi. Yine de, MGK etrafında bulunan yabancı sefaret mensupları “*Türkiye Nüfus Araştırması*,” “*Türkiye Eğitim Araştırması*” gibi nüfus ve işgücünün özelliklerini, bilgilerini soruşturmaya devam ettiler. Bu araştırmalar ve “*Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması*” MBK'dan onayla başladı. 1962'de ABD'den binlerce Barış Gönüllüsü gelip köylere dağıldı. Anketçiler Barış Gönüllüleri, üniversite öğrencileri... ve köylüler cevap vermeyi reddetmesin diye jandarma eşliğinde gidilen yerler vardı. Barış Gönüllüleri (Barış Tugayları) 27 Mayıs'tan sonra iç-savaş çıkacak diye gönderildikleri biliniyor. Bir kısmı dilleri öğrenmiş, ücra köylere kadar yayılıp bilgi toplayan antropolog, dilbilimci, misyoner ve yetişme dönemindeki istihbaratçılar... Nüfus ve Eğitim soru-kâğıtlarının dökümünün yapılamadığı, sonra DİE depolarında bulunduğu, nihayet kaybolduğu söylendi. Modernleşme Eğilimleri'nin iki kitabını ilgili kuruluş yayınladı.

Türkiye İşçi Partisi (TİP) 13 Şubat 1961'de kuruldu. İşçilerin 40 yıldır baskı altında tutuldukları iddia edildi. 1962'de “Açlar Yürüyüşü” yapıldı; Meclis'in önüne 5000 kişi yığıldı. 1963'te, 274 sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu çıktı. ME+TE ve işgücü değerini bulması için yasal güvence sayıldı. Daha üretim artışları ve emeğin verimliliğinde bir artış görülmeden, işçi kitlesi büyüyemeden, Türk sendikacılığının altın onyıllı denilen olaylı yıllara başlandı. Yapılan incelemeler, reel ücretlerin üretim artışları ve verimlilikle atbaşı gittiğini gösteriyor. Yine de, kriz ve anarşi dönemlerinde sendika-parti karışıklıkları hep ortadaydı. ME+TE ve vasıflı işgücünün değeri sokak kışkırtıcılarının arasında kayba uğradı. Zaten sayıca yetersiz bulunan işverenler öylesine ürktüler ki, mümkün olduğu kadar az sayıda ve güvencesiz işçi çalıştırma yolları geliştirdi. Teknoloji politikasız olduğu için tam kapasite kullanılmayacak makine-teçhizat ithalatı teşvik düzeneği kuruldu. Düşük işgücü verimliliği bir türlü aşılamadı; çünkü sendika baskısından kaçınmak için düşük ücretli, vasıfsız, kayıt-dışı çalıştırılan, sendikasız işçi isteniyordu. Sonunda, asıl işlevlerini yenilgiye uğratan Sendikalara üyelik oranı hızla düştü. Ama defalarca ekonominin duraklatılmasına, sıkı-yönetimlere, darbelere yol vererek tasarımın sahiplerine hizmet etmiş olarak...

Planlamaya Bilim, Teknoloji, Ar+Ge Desteği: DPT'yi, kalkınma politikaları geliştirmesinde dünyadaki gelişmeleri takip ederek sistematik bilgi, veri, deneyimler, araştırma bulgularıyla, önemli yatırım projeleri için buluş ve icatlarla, patent ve fikrî mülkiyet haklarıyla, çözüm modelleriyle destekleyecek uzman kurumlar gerekiyordu. Biri Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, (TÜBİTAK), diğeri Türkiye Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kurumu (TESAK) olmak üzere iki kurumun kurulması planlandı. İkisinin de kuruluşu 1961'de başlatıldı.

TESAK: MBK'dan, yabancıların nüfus ve kültür konularını çok kurcalamalarından rahatsız olduğu için “bir de hazırlayıp ellerine kendimiz vermeyelim,” dediği için TESAK tasarısı geri çekildi. DPT ile DİE'nin birlikte çalışmaları talimatı verildi. Bunun üzerine Rockefeller ve İstanbul'dan işadamları devreye sokularak, N. Eczacıbaşı öncülüğünde 1961'de Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti kuruldu. İlk çalışma alanı olarak “Nüfus” konusu belirlendi. Hatta, DPT'de nüfus tahminlerini hazırlayan Şubenin Müdürünü transfer edip kendilerinde Müdür yaptılar. Heyet; çeşitli toplumsal meselelerle ilgili bilimsel toplantılar ve yayınlarla devam etti. (2000'li yılların başında Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı –TESEV – adlı STK'ya dönüştü. Daha sonra, Açık Toplum Vakfı'ndan aldığı destekle bu Vakıfla birlikte çalışmaya başladı.)

TÜBİTAK: Kuruluş kanunu taslağı, kalkınma planlarını desteklemek üzere mevcut politika ve projelere bilimsel, teknik ve teknoloji geliştirme katkısı ile ülkede ele alınması gerekli yeni projeler için uygun teknolojiler ve teknoloji üretimini önermek başta olmak üzere DPT'yle işbirliği yapma görevleri bulunuyordu. Bir bilimcimiz yurtdışı temaslarda bulunup "kalkınma projelerine katkı" kısmı taslaktan çıkarılmış ve "bağımsız bilimsel ve teknik araştırma" görevi verilmiş kanun önerisi getirdi. Lozan Anlaşması'nın 40. Yıldönümü 24 Temmuz 1963'te 278 sayılı TÜBİTAK Kanunu, Kurum'a "tüzel kişilik, idarî ve malî özerklik" vererek çıktı. Başlıca Görevleri; "Müspet bilimler alanında, temel ve uygulamalı araştırma yapmak, yaptırmak, yapmayı özendirmek ve bu amaçla merkez ve enstitüler kurmak," "Türkiye'nin bilim ve teknoloji politikalarının belirlenmesinde Hükûmete yardımcı olmak." Toplum TÜBİTAK'ın işlevini, "bilim ve teknolojiyi teşvik etmek, yönlendirmek ve sevdirmek," olarak gördü. Kurum'u yönlendirecek örgen, 12 üyeli "Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu"na DPT alınmamıştı. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) "Bilim ve Teknoloji Politikaları" bölümü yazılmadan çıktı. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)'de Hükûmet TÜBİTAK'a bu görevi TBMM onayı ile Plan Kanunu ile verdi. Ancak bu görev, zaten DPT sektör uzmanlarının hazırlamakta olduklarından daha somut, proje ve araştırma önerileriyle yapılmadı.

Temel Araştırmalar mı, Uygulamalı Araştırma mı Tartışması: Kurum'un Kanun'la verilmiş somut hedefi gözlenemedi. "Temel araştırma mı, Uygulamalı araştırma mı öncelikli?" tartışmasına girildi. Dünyada kalkınmanıza yetecek kadar temel araştırma bulunmuyorsa, tabii ki teknoloji geliştirmeye, uygulamalı araştırmasına giremezsiniz. Aslında yurt-içinde bu, TÜBİTAK bütçesi üzerinde Fen Fakülteleri ile Mühendislik Fakültelerinin kaynak paylaşımı savaşıydı. Dışarıda ise malûm, Türkiye'nin sanayi ve teknolojiye uzak tutulması. Temel bilimciler kazandı ve TÜBİTAK'a hâkim olmayı sürdürdüler. Diğer yanda kalkınma planı ve projelerinin ise, öncelikle uygulamalı teknoloji Ar+Ge ile sanayinin sorunlarına çözümlerle ilerlemeye, ME+TE'ye taban vermeye, insangücüne somut hayat hedefleri göstermeye ihtiyacı vardı. Yatırım ödenekleri DPT'den verildiği için 1972'de Gebze'de uygulamalı Ar+Ge ve ürün geliştirme amaçlı TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi (MAM) kuruldu. Kurum-içi desteği ve sanayile bağı uzun zaman zayıf kaldı. Üniversitelerin ve savunma sanayiinin gayretleriyle bazı birimler oluştu.

Bu sırada, Japonya, G. Kore, 1980'den sonra Çin uygulamalı teknoloji araştırmalarıyla sıçrama yaptılar, gelirleri artınca seçili dallardan başlayıp temel araştırmaları arttırdılar, sonra hepsine yayılıp öne geçme rekabetine girdiler. Birlikte başladığımız bu ülkelerin neden önümüze geçtiklerinin bir sebebi de, çoğunluğu sanayile bağlantısı olmayan üniversite projelerinin desteklenmesiyle ilgilidir. Kaybımız yaklaşık 30 sene sürdü. 1990'dan sonra dünyada elektronik teknolojisinin atılım yapmasıyla savunma sanayii üniversite bölümlerini Gebze MAM'a çekti. TÜBİTAK'ın kalkınma planlarının öncelikleriyle bağlantı kurması 9 Eylül 1993 tarih ve 498 sayılı K.H.K. ile değiştirilen Kuruluş Kanunu'nun 1. Maddesi iledir. "Türkiye'de müsbet bilimlerde araştırma ve geliştirme faaliyetlerini ülke kalkınmasındaki önceliklere göre geliştirmek, özendirmek, düzenlemek ve koordine etmek; mevcut bilimsel ve teknik bilgilere erişmek ve erişilmesini sağlamaktır."

1963-1967 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Yukarıdaki uluslararası ve askerî idare altındaki Türkiye ortamında yapıldı, 1963'te uygulamaya girdi. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) eğitim yatırımları payı yüksek bir Plan olarak uygulandı. Başta sanayi sektörleri, tarım, öğretmenlik, sağlık olmak üzere büyük işkollarında çalışacak ME+TE eğitilmiş insangücü için kademeler itibarıyla eğitim planlamalarıyla yüzlerce Meslek Lisesi ve Teknik Lise (ME+TE) yatırımına girildi. Teknik Liselerin (TE) yüksek kısmı olmak üzere 1965 yılında biri Ankara'da diğeri İstanbul'da iki Tekniker Yüksek Okulu öğrenime açıldı. Bu sırada OECD- MRP İnsangücü-eğitim planlaması

çalışmaları yürümeye devam ediyordu; bundan memnun olmadılar. Oysa Plan uygulamalarında gerçekleştirmeler yüksek düzeydeydi. Piyasada tekniker ve yüksek tekniker mezun talebi yükselişteydi. Orta ve küçük boy projelerin standartlara uygun gerçekleşmesi için, Türkiye sathına yayılacak teknik insangücünün proje ve imza yetkilerinin belirlenmesi gündeme geldi.

Türkiye'nin “Uçuşa Geçiş Yılı 1968” – Teknik Eğitim ve Sanayiye Darbe

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) sırasında Türkiye'nin sanayileşmede hız kazanacağı belli oldu. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972) dayanıklı tüketim malları sanayilerini ile ara malı sanayilerini tamamlama hedefiyle yapıldı. Batı'dan, teknoloji engelleme büyük ölçüde devam edince, Atatürk'ün ve Menderes'in yolundan Demirel'in de Rusya yolunu tutması gerekti. İkinci Plan'ın ilk yılı aynı zamanda Türkiye'nin “1968 uçuşa geçiş yılı” idi, öyle başladı, öyle sonuçlandı, ama öyle bırakılmamalıydı.

1968'de Türkiye'de hızlanan sanayileşmeyi engelleme hareketleri halen tartışılmaktadır:

1. **Dünyada 1968 Hareketleri:** Fransa'da başladı. Uyarıcısı olarak Fransa Cumhurbaşkanı de Gaulle ile ABD arasındaki çekişme vardı. Süveyş'ten ve sömürgeleri Vietnam ve Cezayir Savaşlarından yenik çıkan Fransa'da halk, 1958'de, II. Dünya Savaşı kahramanlarından Charles de Gaulle'ü göreve davet etti. De Gaulle sömürgelere bağımsızlık vermeye başlayınca NATO etki alanlarının daralması nedeniyle ABD Fransa'nın işlerine karışmaya başladı. De Gaulle Fransa ve Cezayir'de isyanlar çıkarılabileceği düşüncesiyle, II. Dünya Savaşı'nın 4 galip devletinin Berlin'deki Karargâh Merkezini ziyaret etti; oradaki Fransız temsilciden ve Cezayir'deki Fransız Ordusunun komutanından, böyle bir durumda Fransız Devleti'nin yanında olacakları güvencesini aldı. Fransa NATO'nun askerî kanadından ayrıldı.

Sömürge gelirleri azalacağı için Fransa'nın ödeme sıkıntısına düşeceğini bilen ABD, “Fransa'nın bana borçları var, onları ödeyin!” diye kriz çıkardı. De Gaulle, “Herkes \$ biriktirttiniz. Hazine'de Amerikan bonoları var, madem ABD \$'ı altın karşılığıdır, alın bonolarınızı, verin altınlarımı, altınlarımla ödeyeceğim,” diye rest çekince dünya piyasaları karıştı. Fransa, bir denizaltına bonoları ve \$'ları doldurup ABD'de Westpoint'e götürdü, altınlarını aldı geldi. Birkaç yıl süren sürtüşme ABD'nin sözüne (Bretton Woods, 1944) uymadığını, bastığı \$'ların hepsine altın karşılığı bulunmadığını ortaya koydu. Piyasalar altüst oldu; ABD'nin dünya malî hâkimiyeti tehlikeye düştü.

De Gaulle'ü devirmek için düğmeye basıldı, öğrenci kışkırtıldı, iç karışıklık başladı. Büyük öğrenci ve aydın yürüyüşlerinin karşısına, de Gaulle hükûmetle birlikte ön safta daha büyük bir yürüyüşle çıkınca halk, de Gaulle'le yürümeye başladı. De Gaulle öğrenci başkanlarını masaya oturttu, “Ne istiyorsanız buraya getirin...” dedi.

Fransa'nın önüne; yükseköğretimin tamamen MEB'e bağlı olması nedeniyle yaşanan özerklik sorunu ve bilim ve ileri teknolojide geride kalma ihtimali geldi. Üniversiteye “bilimsel özerklik” ve kendi kendilerini yönetmek üzere “idarî özerklik” vererek, “malî özerklik” vermeyerek çözdü. “Çünkü, ben Fransız halkından topladığım kaynakları nasıl kullandığımın hesabını parlamentoya vermek zorundayım. Sizden de bu paraların Fransa'nın kuruluş ilkelerine göre Fransa'nın geleceğine yatırım için kullanıldığının hesabını almam lâzım.” Üniversiteler Kanunu

Fransız Meclisi'nden geçti. Arkasından, de Gaulle seçim kazandı. ABD'nin planı tutmamıştı.

Bu iki hezimetin aşılması dünyanın çeşitli yerlerinde karışıklıklarda görüldü. Aydınlar ve yayılmış yoksulluk da buna cevap veriyordu. Kendi sorunlarını iyi yönetenler oldu, iyi yönetemeyenler oldu.

2. **1968 Olayları Türkiye'de Çift Hedefli:** Hedef: hem zirve yılında sanayiye etkisi uzun bir darbe vurmak, hem de hükümeti devirmek. Sanayiye darbenin de iki boyutu: sanayi teknik eğitim taşını sökmek ve Rusya'dan teknik yardım bulan ara malı sanayilerini durdurmak.

Sanayiın Orta Kademe Teknik Eğitim Taşının Sökülmesi: Türkiye standart üretimi aşmış kendi gücüyle özgün tasarım ve proje yönetimi düzeyine gelmişti. Sanayileşmenin kilit taşı olan tekniker ve yüksek tekniker kademesine yol verilmesini tehdit olarak görenler vardı. **Dünyada en kapalı tutulan konular teknik işgücü ve bunun teknolojiyi kullanım düzeyidir; zira sanayi toplumunun hüneri burada gizlidir.** İyi işlemekte olan Tekniker Okulları ile Yüksek Tekniker Okulları mezunlarının görev tanımları ve uygun yetkilerinin bulunması fikri öğrenci arasına girince Okulların toptan kaldırılmasını MEB'de iş edinenler daha 1967'de ilk mezunlar verilirken yolunu yapmışlardı. Tekniker ve Yüksek Tekniker öğrencilerinin okullarını kapatarak cezalandırılması 1968'in öğrenci olayları arasında kaynatılarak oldu. Türkiye'yi sıkı- yönetime götüren üniversite öğrencileri bu yüzden sorumlu olmazken, MEB kendi okullarını kapattı. Teknik Öğretmenlerin uyarıları ve mezun derneklerinin feryatlarına rağmen sanayiye orta kademe işgücünün yetişmesi hedef alındı.

1968'de Tekniker okullarının tümü, 1971 yılında ise Yüksek Tekniker okulları o zamana kadar elde edilen tüm hakları da ellerinden alınarak kapatıldı. **Türkiye'de katma değeri yüksek üretim amaçlı sanayileşmenin geleceği 1968'de teknik eğitim taşı sökülerek en büyük darbeyi yedi.** Türk mühendisler desteksiz bırakıldı. (Özel Yüksek Okullardan çıkan oldukça niteliksiz mühendisler bu alanı doldurmaya başladılar. Birkaç yıl sonra bu okullar da kapatıldı.)

Yükseköğretimde öğrenci ve işçi karışıklıkları 1971'e uzandığı için, Yüksek Tekniker okullarının kapatılması durdurulabilip yanlıştan dönmek mümkün olmadı. Boşluk, yarım asır sonra 2018'de bile doldurulabilmiş değildir.

3. **Ara Malı Sanayilerine Durdurma:** Türkiye'de diğer 1968 operasyonu; teknik destek verilmediği halde Rusya'dan destek bulan ara malı sanayilerinin faaliyete geçişini durdurmaktı. OECD Türkiye Konsorsiyumu'nun, döviz darboğazı – ödeme krizi ilânıyla aynı anda öğrenci, sendikaların grev ve gösterileri, siyasî partiler, basın dâhil çeşitli karışıklıkların birden patlaması ne anlama gelir? Bu hadiselerin tam da Türkiye'nin kalkınmada "uçuş'a geçtiği yıl" olan – yılda %5 enflasyon, %7 kalkınma, sanayide zirveler, tarımda kendi kendine yeten 7 ülkeden biri olduğu, dayanıklı tüketim malları sanayilerinin tamamlandığı, ara malları sanayilerinde yatırımların atılım yaptığı – 1968 yılına rast geldi.

Hadiselerin sürmesi hükümetin düşmesine ve devam eden proje yatırımlarının durdurulmasına yetmeyince, 1970'te ABD Haşhaş Krizini çıkarttı, 12 Mart 1971 Muhtırası'na giden ABD-Türkiye gerginliği başladı.

Dünyadaki karışıklıklar sırasında kendi sorunlarını iyi yönetenler oldu, iyi yönetemeyenler oldu. Fransız idaresi, 1965-68 ödemeler dengesi krizini üzerindeki Batı bağlaşımlarını gevşeterek yönetebildi.

Türkiye’de 1968 ortamını kendi emelleri için kullanmak isteyen iç ve dış kesimler oldu. Önemi millî şuurla anlaşılmadığı için Türkiye’nin teknik okulları eğitim yönetiminin kendisine kapattırıldı. Tamamlanmakta olan büyük sanayi projelerinin durdurulması ise iç karışıklıklarla hükümetin yıkılmasıyla bağlantılı görüldü. Eğer, Türk Sanayi tarihimizi ve Türk teknik eğitiminin işlevini iyi anlamazsak, ne Türkiye’deki modern toplum olaylarının sebeplerine inilebilir, ne de kalkınma yönetilebilir.

Türkiye’ye OECD’den 1968’de gelen ödemeler dengesi krizi uyarısı Türkiye’ye göre pek büyük bir krize işaret etmiyordu. Türkiye üzerinde yeni bir IMF denetimi kurmakta kullanılıyordu. Fakat idare; OECD uyarısının izlenmesi amacıyla 1968-69-70’te IMF’den çok çok küçük üç stand-by (yedekleme) kredisi yerine kullanılarak ve üzerindeki Batı bağlaşımlarını yöneterek dayanma gücünü 12 Mart 1971’e kadar sürdürdü. Bu süreçte Planlama kamu yatırımlarını yöneterek, Türk mühendis ve teknikerleri büyük fedakârlık ve gayret göstererek birkaç yıl gecikmeyle büyük sanayi yatırımlarını tamamladılar.

Böylece, 1960’lar Türkiye’si ara malı sanayilerinin tamamlanmasını gördü. Türkiye planlı kalkınma tarihinde ilk defa Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlığına dış ödemeler fazlası ve bol döviz kaynağı ile başladı. OECD Konsorsiumu küçük bir kredi ile borç çevrilmesini destekleseymiş, Türkiye krize sokulmadan yatırımlar tamamlanabilirmiş. Ama yapılmamış.

4. **İstihdam Planlaması ve İşe Yerleştirme:** Mezunların yetiştikleri alanda işe yerleştirilmeleri politikalarının uygulaması 1968 ortamında düzene kavuşturulup oturtulamamıştır. Bir yandan siyasîlere, “nüfusunuz çok fazla,” (Türkiye 33 Milyon; Çin 818 Milyon) diyerek genç nüfusun değerini gözden düşürerek insanın harcanmasına gözünü kapatma, diğer yandan işverenlere, “serbest piyasada istihdam yönlendirmesi olmaz,” telkinleriyle Türkiye işgücü kullanımında ekonomiklikten uzak kalmıştır. Bu, rakiplerin en çok istediği durumdur, çünkü hem işçi yetiştirme maliyeti, hem de doğru yerde kullanamamak dolayısıyla ekonomiye maliyeti en az iki misli yüksek olur; üretkenlik ve verimlilik düşük kalır. “En uygun işte istihdam” ilkesi kayırmacılığa yöneldi; hem verimliliği düşürücü, hem teknik eğitim kaynaklarını israf edici, hem de üretici gücün ME+TE’ye olan talebini düşürücü etkilerde bulundu.

1960-1970’in ilk yarısında genel liselere kayış % 3,5 – 4 civarında iken, ikinci yarıda % 10’a yükseldi. Toplam ortaöğretim içinde Genel Lise payı %48,5’a çıktı. ME+TE’nin ortaöğretim içindeki payı % 50’ye kadar geriledi. 27 Mayıs 1960 Darbesi sonrası İmam-Hatip Okullarının kapatılması kararının gelmemesi, öğrencinin Genel Lise ve ME+TE yanında İHO’ları güvenle tercihini etkiledi. 1960’ta ortaöğretim öğrencisi içinde İmam-Hatip Lisesi (İHL) öğrencisi oranı % 0.5 idi, 1970’te % 1.5 oldu.

5. **Roma Kulübü – 1968’in Modern Sistem bakımından Anlamının Ortaya Konması:** Roma İmparatorluğu’nun başkenti Roma’da, İtalyan sanayici Peccei’nin Roma Kulübü’nün çağrısı ile biraraya gelen 10 ülkeden 30 araştırmacı dünyanın durumunu görüştüler. Modern Sistem’in doğasında bulunup işleyişinden çıkan ardıl-sistemin sorunlarının (küresel ısınma, çevrenin bozulması, yoksulluk, kentsel çöküş, suç artışı, yayılan sağlıksızlık...) tek tek ele alınarak çözümlenebilir olmadığını ortaya koydular. Modern sistemde tümüyle düzeltme yapma gereğini “*bütünsel sorunsal*” olarak tanımladılar.

Sonuç: 1960-1970 arası, Türkiye’de en istikrarlı kalkınmanın olabildiği, önemli sayısal ve kapasite artışlarına elde edildiği bir dönemdir. %5 enflasyon ile % 7 büyüme.

Türkiye’nin “uçuşa geçeceği” anlaşılınca çok yönlü tahrik ve anarşi devreye sokulmuştur. Dünyada 1968 olaylarının olması buna bahane edilmek istenmiştir.

Eğitimde insangücü planlamasında dayalı büyük yatırımlar yapılmıştır. ME+TE’nin ve dayanıklı tüketim malları sanayileri ile ara malları sanayilerinin kuruluşununa üçlü bir saldırı sözkonusudur. Ara Malı sanayileri tamamlanınca Türkiye katma değeri yüksel mal üretmeye başlayacaktı. Teknoloji ve kredi S.S.C.B.’den alınmasını da bahane derek, Batı krediyi kesmiş ve IMF’yi davet etmiştir.

1968’de Türkiye öğrenci olayları, işçi olayları, kriz ve taarruza maruz kalmıştır. Türkiye’nin kalkınmada zirve yılı olan 1968’de teknik eğitime ve sanayiye bu saldırılar, kapasite kaybı ve yatırımlarda gecikmeye yol açmıştır.

MEB, öğrenci olayları sırasında Teknik Eğitimi koruma görevini yerine getirememiştir. Öğrenci olayları üniversitede olduğu halde, Teknik Okulların ve Teknik Yüksek Okulların kapatılması Türkiye’nin sanayileşmede başarılı olmasına yapılan saldırıların bir ayağı idi.

Türk kalkınmasının gözetmeni konumunda olan OECD Konsorsiumu’nun ve Akdeniz Bölge Projesi’nin, Türkiye’ye ve eğitimine yarar mı getirdiği, tehdit mi oluşturduğu şüpheleri bu dönemde belirlemiştir.

Hükümet bir yandan bu sıkıntıları yol kazaları farzetmiş, diğer yandan her şart altında sanayi mücadelesini sürdürme azmi göstermiştir.

Türkiye bu ortamda, 1970’lere ara malı sanayilerini büyük oranda tamamlamış olarak girmeyi başarmıştır.

Kalkınma 12 Mart 1971 Askerî Muhtırası ile sekteye uğramıştır.

1970-1980

Dönem: 1970-1980 dönemi, dünyanın yönetiminde gelişme ve refah hedeflerini ilgilendiren yeni bir bakış oluşturma dönemidir. Her ülkede ve Türkiye’de kalkınmaya yönelik iç ve dış etkileri farklılaştırmıştır.

Dünya’da: 1968 Roma Kulübü çalışmaları sürdürülerek Batı sisteminin dünya hâkimiyeti tasavvuruna evrildi. 1970’te, Peccei’nin görüşünü izah eden sistem analizci, gelecek bilimci ve toplum tasarımcı üç kişinin Hasan Özbekhan, Erich Jantsch and Alexander Christakis; “*İnsanlığın Açmazı; Dünya Çapında Büyüyen Karmaşıklık ve Belirsizliğe Karşı Yapılandırılmış Cevap Arayışı*” yayını bir Uzun Vadeli Büyüme (UVB) Projesi ortaya koydu. Roma Kulübü’nün 1972’de İlk Raporu “*Kalkınmanın Sınırları*” yapılan uzatım ve benzetim çalışmalarının bugünkü kaynakların istismarı anlayışıyla iktisadî büyümenin sonsuza kadar devam edemeyeceğini, insanlığın en fazla 100 yılla sınırlı olduğunu gösterdiğini bildirdi. 1971’de ABD’nin \$’ın altın standardını kaldırması ve 1973 Petrol Krizi bu sınırların anlaşılmasına yardımcı oldu. Dennis Meadows raporu irdeleyen, “*Sonlu Bir Dünyada Büyüme’nin Devindiricileri/ Dinamikleri*” kitabı ile dünya sermayesi ile dünya nüfusu dengesinin istikrarsız olduğunu ortaya koydu. Batılı iş dünyası bu durumu sistemine tehdit olarak algıladı. Roma Kulübü’nün İkinci Raporu “*Dönüm Noktasındaki İnsanlık*” (1974), Eduard Pestel ve Mihajlo Mesarovic dünyayı 10 bölgeye ayırıp 200.000 denklemlerle, teknik ve toplumsal verilerin de incelendiği, bir modelle dünyanın kaynak kullanımını ortaya koydular. Çevrenin geleceği insanın elinde olduğuna göre çevre ve ekonomi felâketlerinin önlenemez ve kaçınılmaz olduğunu bildirdiler. Sözkonusu bölge esasen “kaynaksız zenginler” ile “kaynaklı fakirler” ikilemini belirtmiş oluyordu. 1975 Helsinki Nihai Senedi’nin imzalanması, bu bakış açısına meşruiyet zemini kazandıran bir belge sunmaktadır. 1977’de ABD Başkanı Jimmy Carter zamanında, tek tek dünya madenlerinin yerlerinin haritaları ve ne zaman tükeneceklerini gösteren “Dünya 2000 Raporu” çıktı. Dünyanın stratejik yerlerinin ve kaynaklarının yeniden paylaşımı fikirleri buradan çıkmaktadır.

Yeni-liberalci küresel stratejiyi belirleyen **1978-1980 Washington Uzlaşması** sürecine girildi. İlk stratejik hedefler; (Leonid Brejnev... Gorbaçov’a kadar) S.S.C.B. ile (Deng Xiaoping) Çin’in dünya sistemine içerilmesidir. İkincil stratejik hedef, uluslararası kuruluşlarla (OECD, DB/IBRD, IMF, GATT/WTO) diğer ülkelerin pazarlarının yeni-liberal küresel yapıya uydurulmasıdır.

Türkiye’de: 1961 Anayasası’ndan sonra yenilik olarak çıkan sağ-sol karşıtlığının Soğuk Savaş’tan ziyade Türkiye’ye iç-dinamiklerini kalkınmada kullandırmamakta yoğunlaştığı görüldü. 1950’deki DP seçmen tabanını sistematik olarak parçalayarak siyasî partileri koalisyonlara sevk eden siyasal vesayet yapısı ile ülke 1970-1980 arasında çok çalkantılı bir dönem olarak geçirmiştir. Dış ve iç gündem bu dağınıklıkla karşılanmak durumunda idi. 1970’lerde idarenin mücadelesi, yayılmaya çalışılan yapay anarşi kültürünü önlemekle ilgilidir. 1970’lerde bu zincire aşırı sağ – aşırı sol halkaları eklenerek 1980’e gelindi.

Türkiye’yi, 1973 Petrol Krizi ile hız kazanan, dünyanın stratejik yerlerinin ve kaynaklarının yeniden paylaşımı ve biçimlendirilmesi hareketleriyle bağlantısını araştırarak yorumlamak, yalnızca iç gündemi yorumlamaya çalışmaktan daha açıklayıcı

olacaktır. Türkiye değerlendirmelerine geçmiş-gelecek ekseninde görüş ufku sağlayacağı düşünülmektedir.

1968 anarşi olayları ve Tekniker ve Yüksek Tekniker okullarının kapatılması ile sanayiın durdurulmaya çalışılmasından sonra 12 Mart 1971 Muhtırası'nın ana gündemi: haşhaş ekimi yasağının getirilmesi, tutuklamalar ve mahkemeler, 4 Anayasa değişikliği, 3 yılda 5 hükümet değişikliği, işçi ve öğrenci olaylarının anarşiye dönüşmemesi için yükseköğretime düzen getirilmesi arayışıdır. Kıbrıs'ta Türk katliamları sırasına rastlayan Genel Seçimler ile Muhtıra ara dönemi bitmiştir.

Ecevit-Erbakan Hükûmeti'nin ana gündemi: haşhaş yasağının kaldırılması, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, o güne kadar ABD'nin gizli bir ödenekten karşıladığı Özel Harp Dairesi giderlerini kesmesi ve NATO üyesi Türkiye'ye silâh ambargosu koymasındadır.

1975 Demirel Koalisyon Hükûmeti'nin (MC) ana gündemi: Kıbrıs çıkartması nedeniyle Amerika'nın silâh ambargosuna karşı Türkiye'deki 21 ABD üs ve tesisinin kapatılmasıdır (25 Temmuz 1975 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi). Öğrenci olayları adı altında 1968 anarşik hareketlerinden sanayi ve ME+TE talebinin ürkmüş olması nedeniyle işverenlerin yeni istihdam yerine sanayi teşviklerini kullanarak yapılabirliği hesaplanmadan makineleşmesidir. Kerkük-İskenderun boru hattı ile enerji sorununa bir çözüm bulmaktır. Duraksatmaya rağmen sırayla işletmeye alınan büyük projelerin etkinleştirilmesi, ambargoda Türkiye'ye "tek bir cıvata bile verilemez" tutumunun iç talep destekli sanayiye patlama yaptırmasıdır. Bu örneklerden de esinlenen makineleşme akımının özel kesimde daha artmasıdır. Buna karşılık Teknik Eğitimde 1968 kapatmalarının olumsuz etkilerinin ortaya çıkması, vasıfsız işgücü kullanımının artması, ekonomide verimsiz makineleşme ve israfa yol açan sorunların giderilmesidir.

Kapalı ekonomiden yararlanan yeni bir hamle ile "ağır sanayi" adıyla "yatırım malları sanayileri"ne koalisyon ortağı motor hocası N. Erbakan ile başlanmıştır. Ki, bu yeni hamle Batı'da kıyametler koparıp anarşinin tekrar artışına yol açmasıdır. 1 Mayıs 1977 kanlı olayı ortamında 5 Haziran 1977 Erken Genel Seçimlerini yapma zorunluluğu olmuştur.

5 Ocak 1978 Ecevit Ecevit Hükûmeti'nin ana gündemi: 1978'de ABD Kongre kararıyla Türkiye'ye ambargonun kaldırılmasıdır. Buna karşılık, Türkiye'deki kapatılmış ABD üs ve tesislerinin -İncirlik dâhil- yeniden Amerikalıların kullanımına açılmamasıdır. (12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'yle 18 Kasım 1980'de açıldılar). Anarşi ve işçi hareketlerinin şiddetlenmesidir. 26 Aralık 1978'de Kahramanmaraş hadiseleri ve ölümlerdir. Ecevit'e suikast ve başarılı olmamasıdır. Dünya Bankası'na geçen Kemal Derviş ve Sherman Robinson tarafından hazırlanan raporda, "Türkiye tarihinin en ağır bunalımını yaşamaktadır. 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı sanayileşmeyi ertelemelidir. İhracatın gelişmesi için sürekli kur ayarlamaları ve paranın değerini düşürerek dışa açılma zorunluluğunu karşılamalıdır. Tek bir devalüasyon yapmak çare değildir. İhracat için gerçek kuru sağlayabilmek gerekmektedir. (Eski ortak Erbakan gibi) 'Ağır Sanayi'de ısrar ederek gelişme beklemek gerçekçi değildir. Kaynaklar, ihracata yönelik hafif sanayi dallarına kaydırılmalıdır," diyerek ekonomiyi 1947 Thornburg Raporu noktasına çekerek Dünya Bankası'nın aynı sınırlandırma noktasında durduğunun ilânıdır. 1978'de OECD Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu'nda, "Türkiye'nin Dış Borçları Çalışma Grubu" kurulmasıdır. OECD, IMF, DB'nin hepsi Washington Uzlaşması sürecine dâhil oldukları için, dış borç krizi ve kur ayarlaması/devalüasyon baskısının yeni-liberalizm yönünde arttırılmasıdır.

İki yılda, ilki kullanılmayan, ikincisi kullanılan iki Stand-by/Yedekleme anlaşması. Türkiye üzerinde ekonomi ve sanayi politika değişiklikleri baskısının artarak devam etmesi, TÜSİAD'ın gazetelerde Ecevit'e tam sayfa istifâ çağrısı ilânları... ve en

hayatîsi iktidarla muhalefetin (hükûmetin kuruluş tarzı nedeniyle) yeni Cumhurbaşkanı adayı üzerinde anlaşamaması...

12 Eylül 1980 Darbesi ve “Our boys have done it!” ile açığa çıkan gerçek! Demirel ve Ecevit’in zorunlu ikamet kararıyla, Demirel’in kapattığı, Ecevit’in de açmadığı 21 Amerikan üs ve tesislerinden biri olan Çanakkale’nin Lâpseki ilçesine bağlı Zincirbozan’daki radar üssüne gönderilmeleri...

Sanayileşmenin yukarıda özetlenen bu ortamda ne kadar güç şartlar altında başarılı olduğunu hiç unutulmamalıdır.

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 1970-1980 Dönemi

1970-1980 Özet: Dönemin başının da sonunun da anarşi ile geçmesi eğitim sistemine işleyiş güçlükle karşılaşmıştır. 1968’de zora sokulmuş Teknik Eğitime ve Sanayileşmeye güçlendirme planlarının uygulandığı yıllardır. Ayrıntılı bir insangücü planlamasıyla Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim atılım yapmışlardır. Çıracılık Kanunu’nun çıkarılabildiği olması Küçük ve Orta Boy İşletmeler bakımından ve ME+TE bakımından yararlı olmuştur. Ancak teşviklerin büyük sanayiye ve KİT’lere yönelmesi ve yan sanayi ile birbirini besleyen yapının ortaya çıkmasını geciktirmeye başlamıştır.

1970-1980 arasındaki uygulamalar; 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, iki darbe arasında karışıklıklar, sık değişen Hükûmetler ve Millî Eğitim Bakanları, koordinasyon güçlükleri ile karşılaşmıştır.

ME+TE için bir atılım fırsatı olarak sevinç yaratan Türkiye’nin “ağır sanayi” yatırımlarına geçişini OECD-IMF-DB ekseninin engellemek istemesi, dış ödemeler krizi yanında anarşi baskısı, son iki koalisyon hükûmetinin düşürülmesi 1980’de Türkiye’yi yeni bir Darbe yılına getirdi.

Kültür, Dil, Tarih ve Öğretimi Politikaları: 1961’le başlayan, siyasî tabanı bulunmayan yapay sağ-sol çekişmesinin göstergesi olarak, 1970-1980 millî kültür odaklı politikalar ile hümanizma odaklı politikalar çekişmesinin alevli bir şekilde devam ettiği dönem izlenebilir. 1940-1946 arasında okura kazandırılan **Batı Klasikleri** tercümeleriyle yetinmeyerek Türk kültürünü de vitrinlerde görme talebi 1950’den itibaren çeşitli yayın faaliyetleriyle gündemde oldu. 1969’da Millî Eğitim Bakanlığı “**1000 Temel Eser**” serisiyle bir projeye dönüştü. 66 sayısı çıkarılan seri, 1971 Muhtırası sonrası durduruldu. MEB Projesini Kültür Bakanlığı kaldığı yerden alıp devam ettirdi. Devlet eliyle tek millî kültür serisinin yayınları aydın çevrelerin fikrî ihtiyacına cevap verdi, her sayısı kısa sürede tükenip birçok sayısının yeniden basılması gerekti. Toplumda kullanılan dil ile sol çevrelerin dilde aşırı sadeleştirme görüşleri, koalisyon hükûmetleri sırasında yayınlarda tekrar dalgalanmalar çıkarınca, bir özel girişim olarak Tercüman Gazetesi konuyu 1975’te başlayan “**1001 Temel Eser**” projesiyle 1980’e kadar sürdürdü.

Tarih Dersi kitapları da benzer millî kültür ile hümanizma çekişmesi kaderini yaşadı. 1960’ta geri gelen hümanist Lise I Tarih kitabı ile bu sefer dilde aşırı sadeleştirme,

1965-1977 arasında orta yola çeken uyarlamalarla devam etti. 1978’de hümanist Lise I Tarih kitabı müfredata tekrar getirildi ve 1980 Darbesine kadar kaldı.

12 Mart 1971 Muhtırası ve İmam-Hatip Okulları: 12 Mart 1971 Askerî Muhtıra dönemine İmam-Hatip orta kısımları da kapansın, tektip ortaokul genelleşsin görüşüyle yaklaşıldı. Yeni Hükümet görüşü ise, bu okulları caydırıcı kılarak oranı küçük de tutulsa talebi şimdiden sınırlandırmaktı. Muhtıranın hemen ardından 1971 yazında 4 yıllık İmam-Hatip orta kısımları kapatıldı, İmam-Hatipler Meslek Lisesi konumuna geçirildi, süre üç yıldan 4 yıla çıkarıldı. Böylece, 15 yaşında düz ortaokuldan çıkacak çocuğun lise olarak İmam-Hatip’i seçmeyeceği düşünüldü. Seçmeyi düşünse bile 3 senelik liseler karşısında öğrencinin ve ailelerin 4 senelik okulu seçmeyeceği, seçenlerin ise meslek liseli sayılacaklarından meslek belgesi de alacakları için meslekte çalışmaya yönelip yükseköğrenim istemeyecekleri hesaplanmıştı. Bu okullar seçilirken çocuğun bir sonraki öğrenim kademesine devam edip etmeyeceği fazla dikkate alınmadığı için, bu düzenleme pek etkili olmadı. Bir yandan orta kısmın kapatılması şikâyetleri yükseldi, bir yandan programları ağır 4 yıllık İHL lise kısmına kayıtlar iki-üç kat arttı. Muhtıra döneminden çıkınca, 1974 yılında İmam-Hatip Ortaokulları tekrar açıldı, eğitim süreleri 4 yıl bırakıldı. Ortaokul 3 + lise 3 = 6 yıl ortaöğretim karşısına İmam-Hatip Ortaokulu 4 + İmam-Hatip Lisesi 4 = 8 yıl ortaöğretim konmuş oldu. Halkın buna itirazı olmadı.

1976 yılında bir Danıştay kararıyla İmam-Hatip okullarına kız öğrenci kabulü başlayınca, İmam-Hatip ortaokullarıyla birlikte İmam-Hatip Liselerine talep ikiye katlandı. İlgili Genel Müdürlük diğer meslek ortaokullarını genel ortaokul müfredatı içinde eritirken, hükümetin ayrıca kararı ile açıldıkları için İmam-Hatip Orta Okulları (İHOO) müfredatı genel ortaokul müfredatı kapsamına alınamadı. İHO kültür ve fen dersleri zaten ağırken, İHOO ortaokulları aynı oranda ağır din ve meslek dersleri ile devam ettirildi. Kamu inşaatları yavaş yürüdüğü için başından beri İHO binası yapımını ve donanımını çevre halkı üstlenmekteydi. %1.5 olan İHL öğrenci oranı % 6’ya kadar çıktı. Bu ortamda, ortaöğretim içindeki METE öğrencisi payı %46.5’a düştü.

1973-Zorunlu Eğitim 5+3 Yıl ve ME+TE Ortaokulları

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) ve **1973 tarih 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu**, eğitimin ve kalkınmanın tüm gereklerini sistem bütünlüğü içinde yerine getirecek güçte çıktı. 5 yıllık zorunlu eğitim süresi 5+3=8 yıla çıkarıldı. Ortaokulda istek, heves ve yetenekleri dikkate alma ve isteyen öğrencileri çıraklığa ve mesleğe yönlendirme ve rehber öğretmenlik düzenleri tanımlandı. Kanun’da 5+3 yıllık zorunlu eğitimin “temel eğitim” olarak da adlandırılmış olması Anayasa’ya aykırı bulundu ve ilkökul ve ilköğretim terimlerinin ilkökul seviyesi için kullanılması, Kanun’un bu şekilde açıklığa kavuşturulması istendi. Böylece zorunlu ortaokul eğitiminin, isteyenlerin meslek ve sanat ortaokullarına devam edebilecekleri, yeteneklere fırsat verecek şekilde programlanması ve seçmeli dersler gelmesi açıklığa kavuşmuş oldu. Bazı ortaokullar tekil ortaokul, bazıları liselerin I. Kademe ortaokulları oldu. Sanat Enstitülerinin I. Kademeleri Sanat Ortaokulu, II. Kademeleri Meslek Lisesine dönüştürüldü, tekniker yetiştiren Teknik Liseler devam etti.

1973 Üçüncü Plan İnsangücü Hedefleri ve ME+TE Eğitim Planlaması

1971-1972 arasında İnsangücü Planı hazırlıkları, tüm sektörlerin işgücü kademelerini kullanım katsayıları için DİE + DPT’nin ayrıntılı Türkiye Sanayi Taramasına dayandırıldı. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim Eğitim planlamaları, İnsangücü Planı’nın bu gerçek verilerine dayandırıldı. Böylece, 8-İşgücü Basamağının insangücü hedefleri işkolları itibariyle Sanayi Planlaması ile örtüştü. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1978) İnsangücü ve Eğitim planlamaları, **1973’te çıkan Millî Eğitim Temel Kanunu’nun icra edilmesine destek** için ayrıntılı hazırlanıp TBMM onayından çıkmıştır.

Mezunların iş bulması kolaylaştı. DPT, Eğitim-İstihdam bağının kurulmasını kolaylaştırmak için sanayiın aradığı eğitim içeriklerini müfredata yansıtacak meslek standartları, modüllü eğitim, çalışma hayatında geçerliliği olacak meslek-ve-teknik ehliyet belgeleri projesi geliştirildi. (Beşinci Bölüm’de A. İş Hayatı – Eğitim Bağlantısı için Meslek Standartları Düzeni, altında daha ayrıntılı bilgi vardır.)

1971 Muhtırası’nın idareye getirdiği güvensizlik ortamında, icranın yeni çıkan 1973 tarihli Millî Eğitim Kanunu ve Üçüncü Plan karşısında hayli yavaş davrandığı gözlemlendi. Birkaç yıl sonra her tür ortaokulun da kendi müfredatlarıyla birlikte zorunlu eğitim kapsamına alınması için hazırlıklara başlandı. Kanunda öngörülen yeni işlevsel ortaokullar yaklaşımı ve müfredatları belirlenmediği gibi, ortaokul kademesinde okullaşmasının yaygınlaşması ayrı okul binası inşasına bağımlı kılındı, on-yıllara yayıldı.

Çıraklık okulu gibi işlev gören yaygın eğitimi Pratik Sanat Okulları devam ettirildi; hedef öğrenci kitlesi örgün eğitime geçmeye uygun olanlar Sanat Ortaokulu olacaktı. Ancak, uygulama sırasında meslek ortaokulları arasından daha önce genel ortaokula dönüştürülmüş olanların öylece kalması, bir koldan da genel eğitileştirici ve tektipleştirici zihniyetin devam ettiğine işaret ediyordu. 12 yıl önce, 1961’de, sistemi mesleksizleşmeye ve genel liseleşmeye yöneltme ve üniversite giriş sınavları önüne yığma tehlikesini ortaya çıkaran, program içinde yeteneklere ve çeşitliliğe yer vermeyen tektip ortaokul sorunu 1973 Millî Eğitim Kanunu’na rağmen sık değişen bakanlar ortamında paralel olarak devam ettirildi. (Zaman içinde, mesleksiz kitleleri yükseköğretim önüne yığan sistem sorununa dönüşecek sorunlardan biri olacaktı.)

Gelişen sanayinin talebiyle Kimya ve Laborant Meslek Liseleri kurulması, Teknik Liselerin Orta Kademe İşgücü eğitimini yapacak şekilde programlarının güçlendirilmesi planlandı. Meslek Lisesinden sonra hayata çıkış ve yükseköğretime geçiş fırsatı için Meslek Yüksek Okulları (MYO) ve Teknik Liseden sonra hayata çıkış ve yükseköğretime geçiş fırsatı için kapatılmış Yüksek Tekniker okulları yerine Teknik Yüksek Okullar (TYO) açılması öngörüldü.

1974 Yükseköğretime Giriş Merkezî Sınav ve ME+TE

1974 yılında, Üniversitelerarası Kurul, üniversiteye giriş sınavlarının tek merkezden yapılmasını uygun bulmuş ve 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 52. Maddesine dayanarak 22 Kasım 1974 tarihinde Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezini (ÜSYM) kurmuştur. Yüksek Öğrenime Giriş Sınavlarının merkezî olarak yapılmaya başlanması ve soruların genel liselerin fen ve kültür derslerine göre hazırlanması, matematik ve fen dershaneciliğine yol açmış, işsizlik dönemlerinde ME+TE eğitimini caydırıcı etkide bulunmuştur.

Üniversitelere öğrenci seçme ve yerleştirme işlemleri, 1981 yılına kadar ÜSYM tarafından yürütüldü. Daha sonra 1981 yılında Merkez, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 10. ve 45. maddeleriyle Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) adı ile Yükseköğretim Kurulu’nun bir alt kuruluşu haline getirildi.

1975 Sadece Meslek Yüksek Okullarının (MYO) Kurulması ve Kanunla Ünvan: Fen eğitimi kökenli Tekniker Okulları ile Yüksek Tekniker Okullarının 1968’de kapatılmasından dolayı Kalkınma Planlarının “orta kademe teknik insan gücü hedefleri” anlamsızlaşınca, Türk sanayisi çok zarar gördü. MEB bünyesinde Meslek Yüksek Okullarının (MYO) açılması kararı 1975 yılında alındı. Teknik Yüksek Okullar (TYO) tekrar açılmamış ve MYO’ların işlevi belli edilmemişti. İlk kademe işgücünün “ustalık”tan daha ileri bir eğitim için mi, yoksa Orta Kademe İşgücü olan fen eğitimi kökenli Teknik Lise mezunlarına yüksek eğitim için mi açıldıkları tanımlanmadığı için, ME+TE eğitimin işlevi oturmadı.

1982 yılında MYO'lar üniversitelere bağlandı. Meslek Yüksek Okullarının amacı; üniversite kapılarında yığılmayı önleme olarak kaldı, çünkü Üniversiteler pek azına gereken önemi verdiler. Kurulan TYO'lar da sınırlı alanlarda kaldı.

(MYO'lar YÖK'e devredilmeden önce, aceleyle, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 26.02.1982 gün ve 300.1862.82 sayılı görüşü ile 7 yıl sonra MYO mezunları "tekniker" unvanı verildi.) (Teknikerliğin kanunlaşması ise on yıl sonra 12.05.1992 tarih ve 21226 sayılı Resmi Gazetede 3795 sayılı Kanun ile oldu.) Kanunla unvan, eğer mesleğin kademelerinin görevleri kamuda iş tanımı ve kadro yeri ile belirlenmişse ve eğitimi buna göre yapılmışsa, atamalarda bir anlam taşır. "İşyerindeki mevki" karşılığı bulunmayan unvanların kanunla piyasaya yönelik olarak verilmesi hem yanlıştır, uygulanmadığı için işe yaramaz; hem mesleğe, hem de mezuna zarar veren tasarruflar; çünkü, mezun piyasada kullanamadığı bir unvanı taşır. Unvanların, 1971'den beri üzerinde çalışıldığı gibi, Ulusal Piyasa Meslek Standartlarına uygun eğitim, Ulusal Piyasa Meslek Sınavları sonucuna göre Ulusal Piyasa Meslek Ehliyet Belgeleri ve Ulusal Piyasa Teknik Ehliyet Belgeleri olarak verilmesi gerekir.

1975 Plan-Dışı Yabancı-Dille Eğitim Müdahalesi ve ME+TE

1973 tarih ve 1439 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, toplumdaki tepkiyi dikkate alarak bu tür okullardaki kolej adının 'lise'ye çevrilmesini yasal zorunluluk haline getirdi.

Yabancı-dille eğitim, 1955'ten sonra, sayılı birkaç lisede daha "Lise" unvanı muhafaza edilerek uygulanmaya başlanmıştı. Bu liseler de "5-Yıllık Liseler" kümesine dâhil olmuşlardı. Cumhuriyeti'nin ilkelerinden olan öğrenciye üç yabancı dilden birini seçme imkânı sunma geleneği uygulanıyor olduğu için, kimi Fransızca, kimi Almanca, kimi İngilizce, kimi de iki yabancı dil birden öğretmeye girişen bu okullar memnuniyetle bile karşılanmışlardı. Çünkü, toplum tek yabancı dile yoğunlaşmanın kültür emperyalizminin simgesi olduğunu düşünme gelmiştir.

Maarif Kolejlerinde "lise" adı sulandırılmayla karşılaştı. 1 Aralık 1975 tarih ve 11108 sayılı Bakanlık genelgesiyle Maarif Kolejlerinin adının "Anadolu Lisesi" olarak değiştirildiği duyuruldu. Bir Türk yurdu olan Anadolu kavramını yabancı-dille eğitim ile biraraya getirmedeki tarihî karşıtlık-yanılgısı/ anakronizm tartışması başladı. Bakanlık'ta bunun, 1949 ABD Anlaşması kanalından yönetilen bir uygulama olduğu konuşuldu. Bazı işlerde görüldüğü gibi, Bakanlığa sessiz sedasız karar aldırılmış, uygulamaya konmuş, veliler ve toplum değerlendirme imkânı bulamadan çocuklarının hayatı başka bir şekle evrilmeye yönlendiriliyordu. Ertesi yıl, 1976'da "Anadolu Lisesi" sayısının artırılmasına karar verildi ve özel bir yönetmelik çıkarıldı.

Anadolu Liseleri giriş sınavı ile öğrenci alacaklardı. İsterlerse Özel Okullar da bu sınava katılabilecek, isterlerse ayrı bir sınav yapabileceklerdi.

Ankara Koleji; adından vazgeçmeme tavrı geliştirince, bu adın ücretli okullar için olabileceği zannı doğdu, bir süre sonra 'kolej' adı özel okulculukta İngilizce ile eğitim yapan okulların pazarlama aracı olarak kullanılmaya başlandı. Yabancı-dille eğitim yapan "Anadolu Lisesi" adı ise kamu eğitiminde kaldı. Bu yolla beyin göçüne açık, kültür emperyalizmi kapıları oluşturulmuş olduğu değerlendiriliyor.

1977 Çıracılık Kanunu ve Uygulamasının ME+TE'ye Etkileri

1957'de başlatılan Çıracılık Kanunu gözden geçirmesi nihayet 1977'de sonuçlanınca kanunlaştı. 1973'te çıkmış Millî Eğitim Temel Kanunu'ya bütünleştirilmeden uygulanmaya başlandı. MEB içinde epeyce bir süredir dağınık olarak sürdürülmeye çalışılan, Kalkınma Planı ile koordinasyonu yapılmamış bir takım icraat artış gösterdi. ME+TE eğitiminin kalitesi ve sanayi olumsuz yönde etkilendi. Şöyle ki;

1. 1973 Millî Eğitim Kanunu'yla zorunlu yapılan ortaokul eğitim kademesi içinde Çıraklığa ve Pratik Sanat okullarına birer kanalla yer açılması gerekirken, Bakanlık bu eğitimleri zorunlu eğitim kapsamına alınmadı. Yaygın eğitimdeki Pratik Sanat Okulları'na hafif kültür ve matematik müfredatı yükleyerek eğitimi genel ortaokullaştırmaya başladı. Bir diğer yanda ise, okul-içi/örgün meslek eğitimi yapan meslek ortaokullarının Bakanlık katından tek tek alınan iç-onaylarla genel ortaokula çevrilmesi okul terklerinin artmasına sebep oluyordu. Bu, Sanat Enstitüleri'ne gidecek öğrenci kaynaklarının kurummasını tetikledi. Şehirlerde meslek eğitimi genel ortaokullaştırılan bir gizli el tekrar hareket halindeydi.
2. Meslek eğitimi felsefesi, “yapma becerileri” anlayışına otururken “uygulama becerileri” anlayışına geçiliverdi. Teknik çizim, tasarım, kalıpcılık gibi derslerin ağırlığı azaldı, ithal makine ve ithal malzemenin kullanımının öğrenilmesi öne çıktı. Türkiye'nin yerli ve milli sanayi payını giderek artırma hedefi tam tersine çevrilmiş oldu. Taklidin bitmesi yerine, bu öğretim yöntemi ve müfredatla taklit, aktarmacılık, ezber kurumsallaştı.
3. Ailelerin ve sanayi taleplerine rağmen, Bakanlık'tan ortaokulların ilerde zorunlu olacağı söylemi ile sanayiye yönelik eğitimin etkin uygulaması devamlı engellemeyle karşılandı. Zaten çok gecikmiş olan yönlendirme düzeni ve bu amaçla yetiştirilmiş meslek rehberliği bölümü hiç kurulmadı. Genel psikolojik danışmanlık ve rehberlik mezunları ise disiplin işlerinde kullanıldı. Halkın itibar gösterdiği “Sanayi-ve-Sanayici” kavramı bırakılıp okullara Endüstri Meslek Lisesi adı takıldı, kültür ve fen dersleri arttırıldı, haftalık eğitimde okul-içinde kullanılan süreler uzatıldı.
4. Buna ilave olarak, İlk Kademe İşgücü (meslek eğitimi) ile Orta Kademe İşgücü (teknik eğitim) programları birleştirilerek, dışarının asıl hedefi olan teknik liselerin meslekte fiilî teknik uygulama saatlerini azaltma yoluna sapıldı. Böylece, 8 basamaklı meslek piramidi tahrip olmaya başladı.

1978 OSANOR Projesi: Okul Sanayi Ortaklaşa (OSANOR) Eğitimi Projesi, Milli Eğitim Bakanlığı ile Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi'nin ortaklaşa yürüttükleri bir çalışmadır. Proje Eylül 1978 ayından itibaren deneme okulu olarak seçilen Adana Endüstri Meslek Lisesi, Bursa Tophane Endüstri Meslek Lisesi, İstanbul Kartal Endüstri Meslek Lisesi ve İzmir Mithat Paşa Endüstri Meslek Lisesidir. Amacı, sanayi talebi olan becerileri müfredatta bulundurmak, uygulamalı iş eğitimi işletmelerde yapmak ve işgücü alınacağı zaman bu okul mezunlarına öncelik tanımadır.

1970-1980 Sonuç: 1973'te hem Millî Eğitim Temel Kanunu'nun, hem de Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın birbirlerini destekleyerek kuvvetli bir insangücü-eğitim planlaması ve istihdam ivmesiyle çıkmasına kadar sürdü. Ancak, 12 Mart 1971 Askerî Muhtırası'ndan 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'ne kadar geçen 10 yıllık kuralları sık değişen ortamda 10 hükümet ve hükümet programı, 12 Millî Eğitim Bakanı değişikliği, bu iki yasal belgenin uygulanmasını MEB'de bir kısmı sık değişen yöneticilere bırakmıştır. 1970-1980 arası Askerî idarenin hükümetlerinin imam-hatip okulları üzerindeki tasarrufları, MYO'lar açılırken Teknik Yükseköğretim olan TYO'lara ayrıca yer verilmemesi, kısıtlı kapsamda çıkan 1977 Çıraklık Kanunu. Millî Eğitim Temel Kanunu'na rağmen ME+TE'den yükseköğrenime girişi zorlaştıran ÜSYM, Yabancı-dille eğitimi yaymanın sinsice devreye sokulması gibi sistemde sosyal adaleti ve fırsat eşitliğini bozucu kararlar uygulamaya sokulmuştur.

1980-1990

Dönem: Kapitalizmin yeni-liberal politikalar döneminin başlangıcıdır.

Dünya’da: 1980’lerin dünyası; 1971’de ABD’nin \$’a altın standardını bırakması, dalgalı kur’a geçmesi, 1972-1973 yıllarında Amerikan hükûmetinin Suudî kraliyet ailesiyle, kraliyet ailesinin hükûmranlığını koruma karşılığında petrolü yalnız dolarla satmaları konusunda anlaşma yapması (petro-\$ döneminin açılması) ile şekillendi. Diğer OPEC ülkeleri de takip edince dünyada geçerli para birimi yine (altın karşılıksız) \$ olarak kaldı. 1973’ten beri süregelen petrol krizleri ve artan fiyatlarla kapitalist Batı ekonomilerinin, fakir ülkelerin petrolüne el koyarak düşük maliyetle üretimle piyasalarda üstünlüklerini sürdürme lüksü kalmamıştı. Kazançların azalması, devletin vergi gelirlerinin düşmesi bekleniyordu.

Roma Kulübü: Devreye, Roma Kulübü çalışmalarına dayanan ABD Başkanı J.Carter’in “*Dünya 2000 Raporu*”na (1977) göre bir dünya enerji ve maden kaynaklarını ele geçirme stratejisinin sokulması zamanı gelmişti. Hammadde ve enerji sahipliği, maliyeti düşüreceği gibi rakiplerin erişimini zorlaştırıp maliyetlerini yükseltebilir, rekabette ve dünya hâkimiyetinde Batı üstünlüğü devam ettirilebilirdi.

Yeni-Liberalcilik: Kapitalist ekonomik faaliyetin parasal imkânlarını rahatlatmak ve hareket alanını genişletmektir. 1945’ten sonra devlet’in üstlendiği sorumlulukları bırakarak şirketlere alan açılmasıdır: kamun kesiminin daralması, özel kesimin genişlemesidir. 1978-79’da ABD (J. Carter) ile İngiltere (M. Thatcher) yeni-liberalcilik politikalarını ilân ettiler, Clinton ve Blair devam ettirdiler. Devletin küçültülmesi; sosyal-devletin tasfiyesi, planlamanın gevşetilmesi, KİT’lerin özelleştirilmesi, kamu altyapısının özel ekonomik faaliyette kullandırılması, kamu hizmetlerinin ticarileştirilmesi, piyasalarda kuralsızlaştırma... İzleyebilmek için şeffaflık, hesap verirlilik gibi yeni ilkeler. Dışarıya yönelik olarak, dünyada yükselen pazarlara ve gelişmekte olan piyasalara müdahale ile alan genişletme ve gümrükleriyle ve kurallarıyla sermayenin giriş-çıkışını sınırlayıcı bir yapı olan ulus-devletin çökertilmesi yılları başladı.

Küreselcilik; yeni-liberalciliğin dünya pazarlarında Batılı şirketlerin üretim ve ticaret faaliyetine yeni alan ve imkân açılmasının Batı’daki adıdır; dünyanın geri kalanı için ise esasen “*Küreselleştirmecilik*”e muhatap olmak sözkonusudur. Tek-kutuplu-dünya hâkimiyetine giden yolda 1980-1990 arası için stratejik hedef (Leonid Brejnev’den Gorbaçov’a kadar) S.S.C.B. ile Çin’in (Deng Xiaoping döneminde) dünya sistemine içerilmeleridir. S.S.C.B. ekonomisinin dara sokulması ve “*Yeşil Kuşak*”la Rusya’nın dinî inançlarla kuşatılması projesi: Batısı’ndan Katoliklik ve Ortodoksluk, Güney’den İslam, Doğu’dan Konfüçyüs’ü inanç hâline getirerek Konfüçyüsçülük ile çevreleme faaliyetleri. Çin’e yönelik olarak ise, Amerikan pazarını Çin’e ihracat alanı olarak açıp, ucuz emekle ABD’li şirketlerin üretim maliyetlerini düşürmek ve bu sûretle Rusya ile Çin arasında oluşacak zıt durumla iki komünist sistem arasında Vietnam dolayısıyla oluşmuş birliği bölmektir.

İkinci stratejik hedef, diğer ülkelerin pazarlarının yeni-liberal küresel yapıya uygun hâle getirilmesidir. “İnsan hakları” ve “demokrasi” talebi ulus-devleti dağıtıcı yanıyla kullanılırsa, piyasaların esnemesine yarar.

Washington Uzlaşması: 1979’da ABD’nin 1944’te Bretton Woods’da kurulan uluslararası kuruluşları (OECD, DB/IBRD, IMF, GATT/WTO) yönlendirerek, üye ülkelerle işbirliği anlayışlarını bırakıp, devlette yapısal reform şartlarına bağlayacakları

kredileri re'sen yönetmek suretiyle ülkelerin sistemlerini yeni-liberal politikalara uygun şekle dönüştürmeye başlamaları kararıdır.

Türkiye'de: Batı'daki ekonomik politika değişiklikleri Türkiye'yi sert bir şekilde kendi çeperinde tutma hamlesiyle gözlenir. Güneyinden S.S.C.B.'ye Yeşil Kuşak için Türkiye'den Orta Asya faaliyeti beklentileri ve 1979 İran İslâm Devrimi ile Türkiye arasında NATO sınırı bahaneleri Türkiye'de askerî darbe ile sonuçlanır.

Yeşil Kuşak Operasyonları: Türkiye'nin laik devlet yapısında dışarıya yönelik dinî hareketler için hazır altyapı bulunmadığından, Yeşil Kuşak birçok boyutuyla içeriği rahatsız etti. Uzun vâdeli sorunlar olarak ülkede siyasal İslâm'ın kamusal alanda siyaset sahnesine çıkması, Türkiye'de yapay ve gerçek devlet-din sürtüşmesi görüntülerinin Rusya'ya ve dünyaya duyurulması, F. Gülen hareketine açılan alan oluştu.

Yeni-Liberal Ekonomi ve Türkiye: Yeni-liberal politikaların öncelikle ve en ağırlıklı Türkiye'de uygulanmasına önem verilmesinin tarihî ve coğrafi sebepleri malûmdur. Dünya Bankası ve IMF'nin Türkiye'ye 1979'da başlayan "sanayi politikalarını değiştirin" baskısı, 1980'de ihracata dönük sanayi politikalarına anî geçişle yeni-liberal politikaların sonuç almasını sağladı. OECD 1962 Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu ve 1978 "Türkiye'nin Dış Borçları Çalışma Grubu" görev süreleri 1980'de sona erdi.

Türkiye içinde bu on-yıl; 24 Ocak 1980 kararlarıyla "ihracata dönük sanayileşme" politikasına geçiş, 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi ile Meclis'in kapatılması ile simgelenir. Sokak anarşisinin birden kendiliğinden durması, tüm siyasî faaliyetin durdurulması, siyasî partilerin, sendikaların ve bütün sivil örgütlenmelerin derneklere kadar yasaklanması ve tasfiyesi ve 6 Kasım 1981'de YÖK'ün kurulması ile açıldı.

Yeni Anayasa (1982) yeni liberal ekonomi ve siyasete yönelik bir sistem yapılanmasını getirdi. Siyasi Partiler Kanunu'nu 1983'te MGK'nin onayından geçen Seçim Kanunu izledi. Tasfiyeli aday listeleriyle 6 Kasım 1983'te Genel seçimler yapılarak demokratik döneme adım atıldı. Mecburî yepyeni ve tecrübesiz kadrolar sahneye çıktı.

Darbe Altyapısı: Demokrasiye geçişler öncesinde hep yapıldığı gibi, Türkiye'de siyaseti ve askerî "bir karşıtlık" ile meşgul ederek yönetimi ele geçirmeye çalışmak isteyenlerin ve sanayişemeyi durdurma arayışında olanların yeni temaları 1984 itibariyle kurulmuştu: "**gericilik X bölücülük.**" Bu temaların simgeleri "başörtüsü gerginliği" ve "güdümlü terör" olacaktı. Bu araçlar Türkiye'yi bu Darbe döneminden bundan sonraki Darbe dönemine götürmeliydi.

Önce, 1946'da varsayılan karşıtlık 1958'lere gelmişti. Artık sonuç almak için kışkırtma, kriz, Darbe, haksızlık, en büyük cezalar ve Tedbirle Kanunu ile Meclis'in ve seçmenin yarısına yasak getirmeyi toplum görmüş, beklenen çatışma çıkmamıştı. Kurgulanan kentli sol-sağ örgütlenmeler 1968'de ve 1978'de kullanılmış, 1980 Darbesiyle bir daha başkaldıramayacak hâle getirilmişti. Artık daha alt kesitlerde, halkı ve seçmeni de içine çekecek karşıtlıkların örgütlenmesi gerekiyordu. Onun için, başörtüsü yasağı 1981'den beri hazırlanıyordu. 27 Kasım 1978'de Abdullah Öcalan Diyarbakır-Lice-Fis köyünde Marxist-Leninist PKK'yı kurmuştu. Örgüt ilk büyük silâhli eylemini 1983 Genel Seçimlerinden sonra yeni Hükûmet kendini tanıtmaya çalışırken 15 Ağustos 1984'te Siirt-Eruh ve Hakkâri-Şemdinli'de yaptı. Yasadışı örgüt üyeleri Abdullah Öcalan'ın talimatıyla, Murat Karayılan'ın reisliğinde karakollara ve asker lojmanlarına bomba ve silahlarla saldırdılar. 1 asker şehit edildi, 9 asker ve 3 sivil yaralandı. Ve bu eylemler yıllarca sürdü.

Yeni-Liberalizm ve İdare: Yeni-liberalizm sadece genel dünya durumu gerekçesiyle Türkiye'de ekonomiye şekil vermeye teşebbüs etmekle kalmamış, yapılan hükûmet

darbesiyle Anayasa'ya, devlete ve eğitim sisteminin bütün kademelerinin işlevlerine müdahaleler olmuştur.

Türkiye'de 12 Eylül Askerî Darbesi dönemi; eğitimdeki izleri ve siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik sonuçları ile 21. Yüzyıla devam eden, darbe yönetimi aracı kılınarak sistem bütünlüğünü gözetmeyen kural-dışı değişikliklerin yapıldığı bir dönemdir.

1980'lerin ikinci yarısında demokratik döneme geçildikten sonra, tek parti iktidarı ile nisbî bir istikrar sağlanan dönemdir. Yeni "**ihracata yönelik sanayileşme**"nin ihracata yönelme kısmına ağırlık verildiği, buna karşılık sanayileşmeyi dışa-açık yönde üretim için dönüştürecek Plan'ın uygulanmadığı bir dönemdir. Piyasa mekanizmalarını düzenleyici kurallar baştan konulmadığı için, bankerler krizi gibi, önemli piyasa düzensizlikleri görülmüştür.

Piyasa mekanizmaları arasında, piyasaya cevap vererek yürümesi gereken insangücü eğitimi ve işgücü istihdamı düzenleri olmalıdır. 1977'de hazırlığı başlayan piyasa meslek standartları - ME+TE eğitimi – ulusal piyasa ME+TE ulusal piyasa sınavları – ulusal piyasa ME+TE ehliyet belgeleri düzeninin ME+TE eğitim ayağı ele alınmıştır. Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile bir dizi düzenlemenin yapıldığı dönemdir. Diğer piyasa boyutlarının kurulmuş bulunmadığı bir ortamda uygulaması hayli başarılı olmuştur.

1980-1990 döneminin eğitim sistemi ve ME+TE özetlemelerinin; müdahale dönemi olan 1980-1984 arası ilk yarı ve demokrasiye dönüş dönemi olan 1985-1990 arası ikinci yarı olarak iki bölümlü ele alınması daha açıklayıcı olacaktır.

Yukarıdaki Dünya ve Türkiye durumu çerçevesi içinde, 1980-1990 döneminin kültür, eğitim ve ME+TE eğitimleri, aşağıda, A. 1980'lerin İLK YARISI ve B. 1980'lerin İKİNCİ YARISI olarak gözden geçirilmektedir.

A. 1980'lerin İLK YARISI

Planlar Dışında Eğitimi Etkileme Çabaları açısından 1980-1985 Dönemi

Darbe yönetimi aracı kılınarak, Yeşil Kuşağa hizmet etsin diye Türkiye'de eğitim sisteminin rahatsız edildiği bir dönemdir. Bu ortamda, 1980'lerin ilk yarısı, toplumu şekillendirecek kararların eğitimde sistem bütünlüğü gözetilmeden Plan-dışı ve kural-dışı olarak getirildiği bir dönemdir de. Eğitim sistemine ve topluma etkileri bakımından araştırmacılarca daha ayrıntılı incelenmeyi gerektirdiği için, not düşmek bakımından, aşağıya daha geniş bir izahat konmuştur.

Bu devredeki önemli olaylardan biri 1981'de başlayan yaygın eğitimle okuma-yazma seferberliği oldu. 4 yılda 172,978 okuma-yazma kursunda 3.5 milyon yetişkin katılmış, TRT'nin de okuma-yazma öğretimi programlarıyla toplam 5 milyon civarında vatandaşımız ilk defa veya tekrar okur-yazar olmuştur.

Ancak, öğrenenlerin çoğunun sonraki yıllarda yine okuma yazmayı bıraktıkları gözlenip şikâyetler artmıştır.

1981-1984 Okuma-Yazma Seferberliği

Bir Darbe Klasiği hâline gelen, okuma-yazma seferberliği ile Atatürk'e bağlılığını hatırlatma uygulaması yine gündemdeydi. Okuma-yazma öğretimindeki sorun, MEB'in sürekli erişim programları olmasına rağmen, öğrenip belge alan kişilerin, okumayı ve yazı yazmayı günlük hayatlarında kullanmamaları sonucu okuma-yazmanın 3-4 sene içinde tamamen unutulmasıdır. Bu konuda yapılan eğitimler ortadadır. Okuma-yazmayı işlevsel hale getirmek için, öğrendikten sonra en çok bırakan-ve-unutan kesimlerin hayat alanlarına ilgili bütün kuruluşlarla (Tarım Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Belediyeler, Özel İdareler...) öğrenenlerin okuma-yazmayı kullanacakları işlevsel faaliyetler getirerek, bu eğitimin kalıcı

olmasını sağlama önerileri getirildi. Yine, sanki MEB öğretmekte geri kalmış gibi, askerî idare acil okuma-yazma kursları başlatma emri verdi.

1981 YÖK'ün Kuruluşu ve İşlevi

YÖK Kanunu 1982 Anayasası'ndan önce çıktı; hem YÖK, hem de YÖK Başkanı Anayasa'ya şekil verilmesinde etkili oldular.

12 Eylül 1980'de Milli Güvenlik Konseyi Anayasa'nın bazı hükümleri kaldırıp, bazıları askıya aldı. Bundan bir yıl sonra, onaya sevk edilecek kararları hazırlamak üzere her ilden atama yoluyla oluşturulan Danışma Meclisi 22 Ekim 1981'de ilk toplantısını yaptı ve 15 gün içinde ilk sevk ettiği tasarı YÖK Kanunu oldu. MGK Başkanı Kenan Evren'in imzası ile yasalaştı. Milli Güvenlik Konseyi'nin, Millî Eğitim Bakanı ve hükümetle malî bağı bulunan yükseköğretime kendine has bir gündemle muamele etmiş olması ve bunun üniversiteyi aşırı kısıtlayıcı bir uygulamaya dönüşmüş olması, Üniversite içinden ve dışından daima tepki alageldi.

YÖK'ten bir yıl sonra 1982 Anayasası 7 Kasım 1982 tarihinde halkoyuna sunuldu. YÖK'ün Anayasa'dan daha öncelikli olması kimilerince yaşanan anarşi sonucu, kimilerince üniversite özerkliği, kimilerince de Türk gençliği üzerinde yapılan bir operasyon olarak yorumlandı. 1982 Anayasası'ndaki üniversite özerkliği maddesinin bu gerekçeyi destekleyen bir özerklik ve özgürlük içeriği bulunmadığı hatta akademi dünyasını da kısıtladığı görüldü. '82 Anayasası, "Millet, egemenliğini Anayasa'nın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır," ifadesi ile seçimle milletin temsilcisi olarak oluşacak TBMM'de; Cumhurbaşkanı, atamayla gelen Anayasa Mahkemesi, Millî Güvenlik Kurulu ve YÖK başkan ve üyelerini ortak hale getirmiş oldu.

MEB'e bağlı bütün Yüksek Okullar, YÖK'e devredilirken, kimi Fakülte yapıldı, kimi Meslek Yüksek Okulu (MYO) yapıldı. 1982'de, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulları Üniversitelere bağlı Teknik Eğitim Fakülteleri haline geldi. Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulları ise Meslekî Eğitim Fakültesi Hâline geldi.

YÖK hemen kamudan bağımsız hareket etmeye başlayarak, yürürlükteki Kalkınma Planlarının insangücü hedeflerini dikkate almadan öğrenci alımını başlattı. YÖK'ün kuruluş tarzı ile üstlendiği bu işlev Türkiye'deki bütün mesleklerin yapısını, niteliklerini ve çalışma hayatındaki işbölümünü etkiledi. DPT'nin dengesizlik ve her alanda büyük insan israfı uyarısı yapmasına rağmen devam edildi, işlevi belli olmayan sayısız eğitim bölümü açıldı. Çok geçmeden çalışma ve üretim hayatında işgücü dengesizlikleri ve her alanda mezun fazlalığı ve yükseköğrenimli işsizliği görülmeye başlandı.

1981 Eğitim Enstitülerinin Kaldırılması, Fakülteye Dönüştürülmeleri

1848'de açılmış olan Ortaokul Öğretmeni yetiştiren Enstitüler, 1926'da Cumhuriyet Ortaokul Öğretmenini yetiştirmeye devam edecek şekilde düzenlenmiştir. Eğitim Enstitüleri; ortaokullar ile dengi öğretim kurumlarına ve İlköğretmen Okulları'na öğretmen, ilköğretim müfettişi ve ilköğretmen okullarına bağlı uygulama okullarına başöğretmen yetiştiren kurumlardır. Enstitü olmaları, mesleğe hazırlayıcı uygulama dersleri ve uygulama okulları bulunmasıyla ve yatılı okullar olmalarıyla simgelenir. 1946-1947ders yılında, dersler "fen bölümü" ve "edebiyat bölümü" kurularak iki kümede toplanıp Enstitü Programları bu küme derslerin öğretmenlerini yetiştirecek şekilde düzenlendi. Türkiye'de ortaokul pedagojisi üzerine yoğunlaşmış bu öğretmen yetiştirme anlayışı "ortaokul öğretmeni örneği" ve çok verimli sonuçlar vermiştir. 1981 yılında, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Kanunu ile YÖK çatısı altında Eğitim Enstitüleri Eğitim Fakültelerine dönüştürülmüştür. Eğitim sisteminde büyük kayıp olarak görülen bir uygulamadır. Bundan sonra Öğretmen Eğitiminin eski özelliklerini koruyamadığı, daha kuramsal olduğu, uygulama okullarını ve en az 1 yıllık stajları kaybettiği görülmüştür.

1981 - Bütün Lise Mezunlarını Tektip Sınavla Eleme Politikası ve ÖSYM

Kasım 1981'de YÖK Kanunu ile bütün Yüksek Okullar arazileriyle birlikte MEB'den alınıp Meslek Yüksek Okulu (MYO) olarak Üniversitelere bağlandılar. Teknik Yüksek Okulların özelliği kaldırılıp Meslek Yüksek Okulu oldular. Öğretmen niteliğini yükseltme amacıyla 2 ve 3 yıllık Eğitim Enstitüleri üniversitelere bağlandılar; ancak, aynı müfredatlar 4 yıla yayılarak bu kurumlara 1982'de Eğitim Fakültesi adı verildi. Gençliğin kullanabildiği bütün kamusal alanlar kapandı ve **YÖK 1982'de bir Kıyafet Genelgesi** çıkararak başörtüsünü yasakladı. 1974-75'te merkezî sınav haline getirilmiş olan Yükseköğretime Giriş Sınavını YÖK ve ÖSYM 1982'den itibaren tüm kitleye yönelik tektip iki basamaklı sınav haline getirdiler. Ancak insangücü planlarının hedeflerine uyulmaması bolca bölüm açılmasına yol açtığı için sınav düzeni kurumlaştırılmadı, her sene sayısı, adı, şekli değişir halde tutuldu. Diğer yanda, 1955'te ilkokullarda tanıtımı yapılan test tekniği 25 sene sonra üniversiteye girişte tek sınav aracı oldu. Düşünme, tahlil, analiz, kıyas, değerlendirme, yorum, sonuç çıkarma, çözüm üretme, öneri, proje ve strateji geliştirme gibi yetişkin insanın araçlarını geliştirmede en zayıfı olan test tekniği tek araç olarak kurumlaştı. Bu sınav düzeninin meslekli insangücü ihtiyacımız açısından iki büyük toplumsal ve ekonomik etkisi olacaktı. İlki, bütün MYO'lar YÖK bünyesine alındığı halde, sadece tektip test sınavıyla akademik/genel lise müfredatının ölçülmesi ortaöğretimin meslek kazandırma işlevine darbe vurdu. Tektip sınav, meslek eğitiminin ve teknik eğitimin kazanımlarını değerlendirmeyince, işsizliğin arttığı bazı dönemlerde, yükseköğrenim seçeneğini denemek isteyen öğrencinin genel fen ve kültür derslerine ağırlık vermesi, meslekte uygulama becerileri eğitimini azaltması getirir. İş hayatının yeni istihdam yaratmaktaki eksikliği ve teknolojiadaki belirsizlikler yanında gençlerin mesleksizleşmesine yol açan etkenlerden en önemlisi kazanımları değerlendirmeyen bu tür genel sınavlar oldu. Bu politikayla YÖK ve ÖSYM, sınav tarzı ile gençlerin hayata meslekli çıkış seçeneklerini değersizleştirerek, yükseköğretime girişi tek hedef haline getiriyor ve büyük kitle vasıfsız ucuz işçi olarak istihdama hazır bulunsun isteyenlere hizmet etmiş oluyordu. Liseden gelenleri mesleksiz kabul ederek genel bilgiyle eleyen yükseköğretime giriş sınavları, meslek olan bölümler ile meslek olarak oluşmamış çok sayıda bölüm arasında yerleştirme yaptı. Oturmuş meslek bölümleri yabancı dille eğitime geçirilince buraları beyingöçü tacirlerinin devşirme pazarları haline geldi, bazı kampüslerde ve otellerde her sene mezun panayırları kurulmaya başlandı. Diğer yanda, vasıf kazanamadan çıkan mezunlara ucuz işçilik gerektiren işlerin sayısı yetiemedi. 1981'de kanunu çıkarılan özel güvenlik hizmetleri ve ilgili şirketler, giderek lise ve yükseköğrenim mezunlarını istihdam eder hale geldiler. Onu özel temizlik şirketleri takip ettiler, lise ve yükseköğrenim mezunlarını da istihdam ediyorlar.

1982, 1987, Parasız Yükseköğretime Paralı Paralel Hat – Dershanecilik

İkinci etki, kurulmakta olan büyük orandaki kayıt-dışı bir işkolunun eğitimde ortaya çıkardığı çifte maliyet ve verimsizliktir. 1982'den itibaren İlk Basamak Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) Nisan, İkinci Basamak Öğrenci Yerleştirme Sınavı (ÖYS) ise Haziran ayı ortasında yapılmaya başlandı. Bunun anlamı, ders-yılı devam ederken ÖSYM takviminin oldu-bittiyle MEB Ortaöğretim Takvimi'nin yerine geçirilmesi ve lise son sınıflarda fiilen ders yapılamaz hale gelmesiydi. Bir yanda Millî Eğitim'in gelişmiş müfredatı ve yetişmiş öğretmenleri dururken, paralelinde, ÖSYM sınavlarının üslubu nedeniyle tektip sınav dershaneciliği öğrencinin yaz aylarını, hafta sonlarını ve okul günlerinin gecelerini kapladı. Sonuç; gençliğin eğitimbilim (pedagoji) dışı bir uygulamayla tek zaman süresi içinde çift programla ve çift ödev yükü altına sokulması, bütün diğer gelişim faaliyetlerinin terk edilmesi yanında büyük duygusal baskı altına alınmasıydı. Anayasa hükmü olan parasız eğitime rağmen ÖSYM tarafından rekabetçi bir pazara sahip kılınan bedelli bir paralel hattın işletilmesi kurumsallaştı. Her türlü maliyeti velilere ve

öğrencinin omuzlarına yükleyen dershanecilik pazarı ödeme gücüne göre hizmet sağladığından, sonuç millî eğitimde sosyal adaletin kalkması ve öğretmen ihtiyacı yüksek olduğu halde atanmayan öğretmenlerin çok rekabetçi bir ortamda dersanelerce düşük ücretlerle sömürülmesi oldu. Okul, öğretmenler ve dersaneler, öğrencilerinden kaçını yüksek puanlı bölümlere sokabildikleriyle değer kazanır oldular. Yaş pedagojisi açısından önemli olan iyi okul, iyi eğitim ortamı, iyi öğretmen, iyi öğrenci değersizleşti. Tek hedefe yönlendirilen eğitim sistemi ve kişiye düz işçilikten başka seçenek bırakmayan bir pazarda, bunu kendi amaçları için kullanacak örgütlenmeler oluşması şaşırtıcı olmamalıydı. Nitekim, daha önce bazı girişimlerde bulunmuş olan FETÖ'nün 1984'te sınav sorularını sızdırarak ilk örgütlü hamlesini yaptığı ve istediği kurumlara (2015-2016 ders-yılına kadar sürdürerek) kendi dersane öğrencilerini yerleştiği seneler sonra ortaya çıkarıldı. ÖSYM'nin ezberi teşvik eden test yöntemiyle YGS sınav şeklini, sayısını, bölümlenmesini, ağırlıklandırmasını, sınıflandırmasını, puanlamasını, değerlendirmesini her yıl değiştirerek dershaneciliğe hizmet eden tutumunu YÖK her sene onaylamış oldu. 1982 yılından itibaren YÖK'ün, lise 2 ve 3'te okuyan yükseköğretim adayları arasından alabileceği %20'yi seçmek ve sıralamak için, Eğitim Sistemini sınav odaklı yönetip, örgün lise öğretmenlerinin ve eğitiminin yerine geçen bir takvimle kullandığı bir aygıt haline getirdiği söylenebilir.

1987 yılında ÖSYM yükseköğretim programı tercihlerini belli üç alanda (Sosyal Bilimler, Türkçe-Matematik, Fen) toplayan adaylara, sınavda bir grup soruları cevaplama, diğerlerini cevaplamama hakkı tanıdı. Yine, meslek eğitimi ve teknik eğitimi ölçecek boyut dışarıda bırakılmış oldu ve tüm öğrenci akademik/genel lise müfredatına mecbur edildi. Meslekli adayların lisedeki alanlarının devamı olan MYO'lara girebilmeleri ya da fakültelerde kendi alanlarında ayrılmış kontenjanları için sınava girebilmeleri amacıyla hazırlanacak YGS sınav bölümü veya bölümleri, hem meslek mezunlarının önünü açık tutarak demokratik bir hakkı kullandırabilir, hem de yapılan eğitim harcamalarının yerinde istihdamına yardımcı olabilirdi. Her zaman YGS'ye ilave Güzel Sanatlar Yetenek Sınavları kurumlarca yapıldığı gibi, yazılı ve uygulamalı Teknik İşbaşarı Düzeyi Sınavlarının kurumlarca kolayca düzenlenebileceği bir eğitim türüdür. Oysa, bir yandan bölümlere plansız açılan kontenjanlar, diğer yandan kendine amaç belirlemeden gelen adaylar yükseköğretimde kalitenin düşmesinin sebebidir. 'Liseden zayıf geliyorlar' cümlesi, büyük ölçüde, sınav düzenlemeleri ile dershaneciliğin orta öğretimde yaptığı tahribatı örtme amaçlı bir söylemdir. Diğer yanda, genel lise müfredatını üçe bölen bu karar akademik/genel liselere de yararlı bir anlayış değildi. Genel Lise müfredatı ve eğitim yaklaşımının yükseköğretime giriş sınavlarının tüm kitleye genelleştirilmesi, insan yetiştiren eğitimci bilincinin zayıflamasına yol açtı. Test yöntemi ve dersanelerin etkisinin artması ile bütünsellik üzerine kurulmuş lise müfredatı ve kültürlü lise öğretmenin etkisi yarıya indi. Özgün derin kültür ve zihin eğitimiyle akli yüksek düzeyde işletmeyi öğretmek yerine taklitçiliği besleyen aktarmacılık, ezbercilik yönüne sapıldı. Sonuç; öğrencinin, kültür ve fen derslerinin 1/3 ilâ 2/3 arası kısmına yoğunlaşmasıyla, müfredatın eğitim bütünlüğünün ve lise kademesinin amacı olan çok-boyutlu aydın yetiştirme işlevinin kaybedilmesi oldu.

1982 Laiklik, Özerklik, Kamu Alanı ve Başörtüsü Krizi

1982'de başlayıp 2013'e kadar 30 sene sürecek "başörtüsü" konusu, toplum içindeki bir çekişme değil, iç ve dış kullanıcıları bulunan siyasal bir tahrik aracı olarak ortaya çıkmıştır.

1925'de Devlet Memurlarının Kılık-Kıyafet Yönetmeliği kamu kurumlarında mazbut modern kıyafet düzenini belirlemiştir. Türkiye tanımı yapılmamış laik devlet, Atatürk zamanında toplumu muasırlaştırma (çağdaştırma, modernleştirme) için kullanılmış bir araçtır. Ancak bunun kadınlar üzerinde baskı olarak uygulanması

amaçlanmadı. Kışkırtıcı tutumlar ortaya çıkınca Mustafa Kemâl, 21 Mart 1923'te Konya'da Kızılay toplantısında, toplumda görülen, çok kapanarak kendini cemiyetten dışlayanlar ile Avrupa'da baloda bile görülmeyen açık kadın kıyafetleriyle çıkanları tenkid etmiş, karışılmaması, kadının kendi ölçüsünü bulacağını şöyle anlatmıştı:

"... Dinimizin tavsiye ettiği tesettür, hem hayata, hem fazilete uygundur. Kadınlarımıza şeriatın tavsiyesi, dinin emri mucibince tesettür etselerdi, ne o kadar kapanacaklar, ne de o kadar açılacaklardı. Tesettür-ü şer'î, kadınlar için bir güçlük sebebi olmayacak, kadınların cemiyet hayatında, iktisadî hayatta erkeklerle birlikte faaliyet göstermelerine engel olmayacaktı. Kadın giyim-kuşamında teceddüt (yenileşme) yapmak mevzu bahis değildir. Milletimize bu hususta yeni şeyleri belletmek mecburiyeti karşısında değiliz. Fertler, her türlü şekilleri uygulayabilir, kendi zevkine, arzusuna, terbiye ve seviyesine göre istediği kıyafeti kullanabilir," diyerek belirtmiş ve bunu devam ettirmiştir. Kıyafet Devrimi, erkeklerin fes yerine şapka giymeleri ve din adamlarının bazı kisveleri giymesinin yasaklanmasından ibarettir. Yukarıdan belirlenen diğer modernleştirme kararları, toplumun büyük kısmında zaman içinde gereken şartlara kendini uydurma şeklinde biçim aldı. Sonra gelen hükümetler her konuda toplumla ilişkilerini kendi siyaset anlayışlarına uygun birer yorumla sürdürdüler. Askerî darbeler laiklik söylemini muhafazakâr siyasete müdahale için kendilerini meşrulaştırma aracı olarak kullandılar. 12 Eylül 1980'de bütün siyaset kurumu tasfiye edilmekte olduğu için Konsey'in kararlarıyla, modernlik anlamı verdiği laikliğin toplum hayatındaki sınırlarını koyacak adımlar atmamak istediği görüldü. Kenan Evren bir simge olarak başörtüsünün sınırını konu edindi. Kamu görevlerinde 1925 Memur Kıyafet Yönetmeliği'nin "açık baş" maddesini sıkı sıkıya uygulandı. 1982 Anayasası kabul edilir edilmez, YÖK'ün ilk iş olarak yayınladığı Kıyafet Genelgesiyle yükseköğretimde başörtüsünü yasaklaması, YÖK Başkanı Doğramacı'nın bazı sözler verdiği, özerk alan olan üniversitenin de kamu alanı içine alınarak memurlaştırıldığı şeklinde anlaşıldı. Özerk olması gereken üniversitede reşit insanların kısıtlanması tartışmalarıyla birlikte başlayan yürüyüşler, mitingler sınavlara giremeyen başörtülü kızlara destek için direniş hareketlerine dönüşerek sürdü. Halkın tesettür saymadığı geleneksel başörtüsü, YÖK Genelgesiyle 30 yıl sürecek yeni bir idarî ve siyasî hadiseye dönüşerek çok sayıda öğrencinin meslek kazanma fırsatını kullanamamalarıyla sonuçlandı. 1983'te Turgut Özal genel seçimlerde bu konularla yüzleşti ve seçildi. YÖK, 1984'te kıyafet genelgesini kaldırırken yeniden yorumladı: geleneksel başörtüyü yasaklı, modern türban bağlamayı serbest bıraktı. Türban'ın çağdaş kıyafet olduğu kanaatine Cumhurbaşkanı Kenan Evren ile YÖK Başkanı İhsan Doğramacı arasında geçen bir konuşma sırasında varıldığı sonradan her ikisi tarafından da beyan edildi; ancak türbanın nasıl bağlanacağı belirlenmemişti. Türbanı, geleneksel başörtüsünden çok daha abartılı bağlayış tarzı o zaman yayıldı, halk bunu yeni tesettür olarak yorumladı, siyaset ise Siyasal İslâm'ın simgesi olarak gördü. 1984'te Danıştay YÖK'ün kararına yürütmeyi durdurma verdi. Toplum, gençlik, üniversiteler, geçmiş deneyimlerle bu konuda farklı kamplara bölünme tuzağına düşmediler. Devletin üst katı ise laiklik üzerinden ikiye ayrılıp yıllarca münakaşa ettiler.

Bu defa YÖK, kendi Kanununu yeniden yorumlayarak, kendi Genelgesiyle getirdiği türbanı 1987'de, "disiplin suçu" saydı. Başbakan Turgut Özal 1987'de konuyu Meclis'e getirdi; YÖK Kanunu'nun ilgili maddesi değiştirildi, başörtüsü ve türban takmak serbest kalmış oldu. Cumhurbaşkanı Kenan Evren Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. 1989'da mahkeme Meclis'in YÖK Kanunu değişikliğini iptal etti. Bazı üniversiteler sınavlara, derslere, kampüslere tesettürlü kızları almadığı için çok sayıda yıl kaybeden ve kayıt sildirmek zorunda kalanlar oldu. YÖK zor durumda kaldı.

Anayasa Mahkemesi kararını delmek için 28 Aralık 1989'da YÖK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 7. (çağdaş kıyafet zorunluluğu) Maddesini kaldırarak uygulamayı

üniversite yönetimlerinin düzenlemesine bıraktı. Yönetimlerin öğrencilerle aralarında sorunlar çıktı. 1990'da TBMM ayrı bir Kanun çıkararak kamu kurumlarında başörtüsünü serbest bıraktı. Muhalefet Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu, mahkeme Kanun'u yürürlükten kaldırdı.

YÖK'ün İnsangücü Planlamasını Uygulamayacağını Bildirmesi

YÖK, kendisine Kanun'la verilen, insangücü planlarını uygulamaya aktarmak için üniversite planları yapma görevini farklı ele alacağını, ülke İnsangücü Planlaması'nda kendine düşen kısma katılmayacağını 1983'te DPT'de yapılan bir resmî toplantıda sözlü olarak açıkladı. Bunun anlamı, Mesleklerin Piramitlerinin en üst 3 basamağından plansız eğitimle piyasaya çok sayıda mezun çıkacağı idi. Bunu; her sene farklı kontenjan ilânları, Üniversite-bölüm genişlemeleri ve yeni üniversite kurma talepleri izledi. YÖK bu durumu, ÖSYM Sınav düzeni ile oynayarak yönetebileceği düşüncesiyle her yıl yeni uyarlamalar yapmak suretiyle çözmeye çalıştı. YÖK halen, hem lise kademesine çok zarar vererek, hem dersane pazarını büyütürken, hem MYO/TYO'ların işlevini kullanamamaya, hem de yükseköğretim sınavı kapısındaki yığınların artmasını önleyemeyerek bu işi sürdürüyor.

1983-84 Tevhid-i Tedrisat ve Yabancı Dille Eğitim Hattı

Yabancı dille eğitim yapacak çok sayıda Anadolu Ortaokulu ve Lisesi açılarak Yabancı Dille Eğitim hattı oluşturulması kararı 1975 ve 1976'da açıklandıktan sonra Tevhid-i Tedrisat tartışmaları oldu. Takiben, 1982 Anayasası hazırlanırken yabancı-dille eğitim için yüksek seviyeye yönelik kulis yapılması Anayasa'nın 42. Maddesinin son fıkrasına; "Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tâbi olacağı esaslar kanunla düzenlenir," hükmü eklenmesi ile sonuçlandı. Bu defa, Cumhuriyet'in kurucu ilkelerinin ve Anayasa'nın değişmesi teklif edilemez maddelerinin aynı Anayasa içinde başka maddelerde aşılabilmesi çelişkisi çıktı; ilkeler tartışması sürüyor.

Uygulama; Anadolu Liselerinin amacının, ÖSYM düzeninde yükseköğretime giriş için ayrıcalıklı eğitim imkânları sunulması olduğunu ve yurt-dışı eğitime yönlendirmeyi ortaya çıkardı. Bu yeni misyoner okulu modelinde ilkokul üstüne öğretim süresi: 1. yılı hazırlık sınıfı olmak üzere 3 yıl ortaokul ve 3 yıl lise toplam 7 yıldır. Böylece, Hazırlık Sınıfının ortaokul öncesine alındığı, yabancı-dille öğretime ortaokulda başlanacağı, lisenin 3 yıla indiği anlaşıldı. Bu aynı zamanda, kamuda yabancı-dille eğitimin ortaokuldan başlayabilme izni demektir. Ortaokullu tam devreli mevcut kamu liselerinden bazılarında Hazırlık Sınıfı eklenerek 7 yıllık Anadolu Lisesi adı verilmeye başlandı. 6 Kasım 1983 Genel Seçimleri ile sivil idareye geçişten bir süre önce Askerî İdarenin, Eylül 1983-1984'de eğitim-öğretim yılı başlarken, MEB'nin 53 ortaokulu Anadolu Ortaokuluna, 23 liseyi Anadolu Lisesine ve 33 Öğretmen Lisesinin de Anadolu Öğretmen Lisesi programına geçirdiği görüldü. Artık Türk öğretmenleri ortaokuldan itibaren mesleğe yabancı-dille hazırlanacaklardı. METE'den şikâyetler üzerine 1984'te 3 Teknik Lise ile 1 Meslek Lisesi de Anadolu Teknik Lisesi ve Anadolu Meslek Lisesi yapıldılar; ancak, Teknik Liselerin ortaokulları yoktu, genel ortaokullarla birleşmek anlamlı olmadığı için, çoğu hazırlık sınıfı lise öncesinde olan Teknik Liseler olarak başladılar. Anadolu Liselerinde öğrenciler Almanca, İngilizce, Fransızca dillerinden seçtikleri biriyle başlayıp devam edebilecekler, lisede ikinci bir yabancı dile de başlayabileceklerdi. 1989 yılına gelindiğinde çeşitli mülâhazalarla 135 ortaokul, 76 Lise, 31 Teknik Lise, 3 Meslek Lisesi daha Anadolu Lisesi programına geçirilmişti. ME+TE liseleri meslekî yabancı dile de birlikte başlamak istiyorlardı. İmam-Hatip Liseleri 4 yıllık liselerdi ve yabancı dillerde öğretim yapacak öğretmenleri bulunmadığı için yabancı dille-eğitim yerine Arapça ve İngilizce iki yabancı dil öğretmek Anadolu Lisesi olmayı istiyorlardı. Birçok lise, velilerinin ticarî sebeplerle ilettikleri Japonca, İspanyolca, Rusça, Çince, İtalyanca... da

seçilebilsin talebinde bulunmuştu. Bir yanda da, Türkçe derslerinin az olduğunu, bunun üzerine iyi yabancı dil konamamakta olduğunu bildiren Türkçe ve yabancı dil öğretmenleri bulunuyordu.

Anadolu Liselerinin toplumu bozucu stratejilerle ortaya çıkarıldığı tartışmaları birkaç koldan devam etti, Eğitim Fakülteleri ilgilendi. Ancak bu okulları darbe ve genel seçimler ortamında uygulamaya sokma stratejisi, konunun basında yer almasını sınırlandırmıştı. İtiraz konularından ilki, bunun emperyalist bir proje olduğu, eski misyoner okullarında kendi hedef grupları ve amaçları için uygulandığı... Çözüm olarak, yabancı dil öğrenmenin Türklere uygun geliştirilmiş şeklinin kullanılmasına geçilmesi. İkincisi, kötü örneğe itibar iyi uygulamaları siler kuralının okullar için de geçerli olduğu. Fethullah Gülen okullarının ilki, aynı yılda, misyoner okulu modeli ile açılarak, sınavı kazanmış, hatta sınava hazırlanmak için aile yapısı ve geliri müsait olmayan çocukları toplamaya başladı. Önceden açılmış özel okulların gayreti, aldıkları ücret karşılığında öğrenciye çok kaliteli eğitim sunmak iken, bazı ünlü özel okullar “yabancı dille eğitime geçtik” hatta “çocuklarınıza Amerikan üniversitelerinde yer ayarlıyoruz” reklâmları ile başış alarak kayıtlar vb kolay para kazanma yollarına saptılar. Üçüncüsü, toplumda İngilizce bilen ve YGS ile kalburüstünde kalan genç bir kesimin Türkiye'nin kaynaklarıyla beyin göçüne yönlendirilmesine izin verilmemesi gerektiği. Dördüncüsü, eğitimin bütçe kaynaklarının devlet eliyle ayrıcalıklı zümre yaratmaya kullanılmasının bu kolay kaynaktan yararlanmak için haksız yarışa yol açtığı. Dershanecilik, özel dersler, eğitim saatlerinin sınava hazırlanmak için kullanılması, soru hırsızlığı söylentileri ile moral bozukluğu gibi eşitlikçi eğitime aykırı durumlara son verilmesi ve eğitimde fırsat eşitliği ve sosyal adaletin daha bozulmasının durdurulması gerektiği. Beşincisi, Anadolu Liselerinin eğitimin piyasalaşması için bir araç olarak kullanıldığı, bir yandan aile gelirlerinin, diğer yandan kamu eğitim bütçesinin sömürülmesinin durdurulmasının gerektiği. Altıncısı, çok başarılı olan kurumsallaşmış genel liselerin zarar gördüğü tartışması oldu. Nitekim süper-liseler rekabeti geliştirmekte gecikmedi...

1982 – Ruhban sınıfı Bulunmayan Laik Devlette Din Öğretiminin Düzenlenmesi:

1923'te modern ulus-devlet modeline geçince 1926'da kabul edilen Türk laikliğinin ve tek merkezli kamu eğitiminin en büyük tartışması kamu eğitimiyle din öğretiminin bağdaşp bağdaşmadığı oldu. İslâm dininde ayrı bir ruhban sınıf bulunmadığı için eskiden toplumun düzenlediği din eğitimi hizmeti, eğer yine toplumun sürdürmesine bırakılmayacaksa, yüklenecek herhangi bir merci kalmamıştı. Aslında 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu bunu düzenlemişti. Ama 1926'dan sonra şüphe duyanlar açısından laik bir devletin kamu eğitiminde din öğrenmenin yolunun nasıl olacağını devlet tarafından yeniden tanımlanması lüzumu doğmuştu.

Millî Güvenlik Konseyi Başkanı olarak Kenan Evren 1981'de Erzurum'daki konuşmasında, "Yeni aldığımız bir kararla ilk ve ortaokullarda, liselerde mecburî din dersi konacaktır," açıklamasını yaptı. 1982 Anayasası'nın 24. Maddesinin 4. fıkrası, genel din bilgilerini kültür konuları arasına alarak Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi'ni zorunlu kıldı, Din Dersleri ise isteyenler için seçmeli dersler olarak düzenlenebilecekti. Laik devletin kamu eğitiminde din öğrenmenin yolu, böylece, her iki görüşün ihtiyaçlarına da cevap verecek şekilde düzenlenmiş oldu. Bu taa 1940'larda üç Millî Eğitim Şûrası'na da getirilen, genel toplum ahlâkının kaybolmaması için ne yapmalıyız, sorusunun cevabı idi. Hatta bu çözümlenme, ruhbanlık müesseseleri tarafından din eğitiminin üstlenildiği bazı Avrupa ülkelerde din kültürü konularının kamu eğitim müfredatında da yer almasında kıyas için kullanıldı.

Ancak MEB, Anayasa hükmünün sadece zorunlu ders kısmını uygulayıp seçmeli dersleri sunmayı yürürlüğe koymayınca, zorunlu dersin işlenmesinde öğrencilerin ve öğretmenlerin seçmeli ders kapsamına giren ayrıntılara girmeleri, tartışmayı yeniden eski

noktaya çekti ve laiklik tartışması ile toplum üzerinde vesayet kurma çabası olanlara kapıları zorlama yolunu yeniden açtı.

Diğer yanda, yılda ortalama 15 yeni İHO okul talebi geliyordu; 1980 itibariyle toplam 452 İHL vardı; toplam ortaöğretim öğrencisi içindeki oranı %6 idi. İHL'ler meslek lisesidir ve öğrenci sayısı DİB'in imam-hatip ihtiyacından fazladır, görüşüne göre 1985'e kadar yeni okul açılmadı. Mezunların tayinleri yapıldı. Oysa toplum İHL'lere; müfredatında din dersleri de bulunan genel kültür lisesi muamelesi yapıyordu. Mezunların yükseköğrenime devam edip topluma daha yüksek nitelikte katılmaları isteniyordu. Politika tutarsızlığı pahasına hükümetler bir yandan da bu talebe cevap vermek isterlerdi. 1973 tarihli Millî Eğitim Kanunu'nun 32. Maddesi dar anlamda yorumlanarak 1974'te, İHL mezunlarına fark dersleri vermeden üniversitelerin edebiyat kolları için sınava başvurabilme hakkı tanınmıştı. Diğer hiçbir lise için hakkın kısıtlanması söz konusu olmazken, İHL'lere kısıtlayıcı uygulama eleştiri konusu oluyordu. 1982'de ilgili 32. Madde yeniden yorumlandı; İHL mezunlarına üniversitelerin bütün bölümleri için sınava başvurabilme hakkı kullanıldı. Böyle olunca, beş yıldır birikmiş talep 1985-1986 ders yılında toptan ortaya çıktı. Bir yandan da, genel liselere seçmeli din derslerinin konulmayacağı da anlaşılınca ortaöğretim içinde %6 olan İHL talebi düşmeden devam ettiği gibi % 7'ye çıktı.

O güne kadar İmam-Hatip Okullarının inşaatları ve donanımları çevre halkı tarafından yapıp MEB'e hibe edilir, karşılığında MEB'in İHOO veya İHL müfredatı ve öğretmen istenirdi. Konsey'in plansız aldığı karar böyle sonuç verince, halkın durdurulan inşaatlarının hızla bitirilmesi için ilk defa devlet bütçesinin kullanılması talimatı verildi. Kamu bütçesinin kullanılması Planlama ve TBMM onayı gerektireceğinden, yeni okulları hem halen yatırım kararı alınmış okullar içinde göstermek, hem de ödenek yetiştireceğinden halkın bir miktar katkısının devamını sağlamak için MEB'in çok çalışması gerekti.

Tarih Ders Kitabı Konusunun Hâlli ve 1982 Anayasası

Batı Avrupa kendine bir tarih tezi kurarken, Osmanlı'ya da Hıristiyan-İslâm Çatışması Tarih Tezi'ni giydirmeye çalışmıştı. Mustafa Kemâl buna karşı çıktı. Cumhuriyet o güne kadarki bilimsel bulgularla Türk Tarih Tezi'ni ortaya koymuş, Türk Tarih Kurumu ve D.T.C.F.'yi kurarak bilimsel araştırmalarla ilerlenmeye başlanmıştı. Atatürk'ün ölümüyle, 1939'da Batı kültür emperyalizminin bir hamlesiyle, Batı'nın kendine kurduğu Grek-Roma-Hümanizma Tarih ve Kültür Tezini temel alan kültür politikaları Türkiye'ye kabûl ettirilerek bir karşı devrim başlatıldı. Kültür politikası 40 yıl tartışmalı zeminde kaldı. Bu politikanın simgesi olan Lise I Tarih kitabı defalarca müfredattan kaldırıldı konu. Son defa olarak, Lise I Tarih kitabı ve bütün sınıfların tarih kitapları 1981'de askerî idare tarafından kaldırıldı. Tarih Ders Kitabı yazımı 1982 Anayasası'nın dibâcesi/girişinde yer alan Atatürk Milliyetçiliği ve inkılâpları ekseninde ele alınmaya başlandı. Prof. Turhan Feyzioğlu, Atatürk Milliyetçiliği konusunda bir çalışma yayınladı.

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi ve Kitabı: 12 Eylül 1980'den sonra Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi olarak düzenlendi. 6.11.1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4. ve 5. maddeleri uyarınca Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi tüm üniversitelerde okutulmaktadır. Dersin müfredatı YÖK tarafından belirlenmektedir. MEB de aynı Dersi ortaokullarda ve liselerde tarih kitapları içine aldı.

Ne var ki, Talim-ve-Terbiye Kurulu derslerin kümelenmesi 1940'larda başlayan yolunu devam ettirdi. Tarih dersleri "Sosyal Bilgiler Dersi" içinde kaynamaya başladı. Geniş tarih bakış açısı ve bilinci kaybedilmeye başlandı. Daha sonra, bu yaklaşımın İnkılâp Tarihini de içeriğinden boşaltarak ideolojik bir sapma doğurabileceği düşüncesiyle dersin

adı ve içeriği “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi” olarak düzeltilmiş ve yükseköğretim dâhil bütün eğitim kademelerinde zorunlu ders oldu. Öğrenci, ortaokul ve liseden getirdiği bilgi üzerine Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi’ni oturtamadığı için konu, derin tarihimizden kopuk olarak anlaşılmaktadır.

1983 Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu’nun Kurulması: 1931 yılında kurulan Türk Tarih Kurumu ve 1932 yılında kurulan Türk Dil Kurumu’na Atatürk Araştırma Merkezi ve Atatürk Kültür Merkezi’nin ilavesiyle kamu tüzel kişiliğine sahip Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu 17.8.1983 tarihinde kuruldu.

1983 Millî Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu

İktisadî, toplumsal ve kültürel politikaların oluşturulup, belirlenmesi için Hükûmete sunmakla görevli Devlet Planlama Teşkilatı, 1983 yılında, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) hazırlıkları içindeydi. Seçimlerin yapılması ve demokrasiye dönüş bekleniyordu. Türkiye’nin demokratik planlama geleneğinin özelliklerinden olan Özel İhtisas Komisyonları ile çalışılacaktı. 80 küsur Komisyondan biri olarak geniş bir Millî Kültür Özel İhtisas Komisyonu toplandı. Komisyon adını 1982 Anayasası’nın dibacesinden almıştı. Türk ekonomisinin dışa açılma dönemine ufuk verecek Atatürk ilke ve inkılâpları, millî kültür ve millî eğitim felsefesi ve politikaları için seçenekler oluşturmak üzere kültürün her boyutunda alt komisyonlar her kesimden üyelerle toplandılar. Bütün komisyonlar kendi divanlarını seçtiler. Çalışmalarını geniş bir raporla basın toplantısıyla DPT’ye getirdiler. DPT bu Millî Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporunu, Yüksek Planlama Kurulu’na ve Hükûmete sundu.

Bu çalışmayı, Grek-Roma-Hümanizma Tarih ve Kültür Tezi savunuculuğunu üstlenen sosyalist grup hedefine koydu. Sanki millî eğitimde çağdaşlaştırıcılık, bilimsel yaklaşım ve lâiklik Atatürk zamanından süren politikalarımız değilmiş de, eğitimin bu özellikleri Grek-Roma-Hümanizma Tarih Teziyle birlikte ortadan kalkacak havasına girdiler. Aslında, Türkiye Cumhuriyeti ulus-devletinin kuruluş temellerinde açılmış olan gedikte genişlemeleri imkânı sadece demokratik ortama kalacağı için telâş söz konusuydu. Türkiye’nin tarihini eski Yunan’a bağlamakta bir sakınca görmeyenler, eski Türk tarihinin anılmasından çok rahatsızdılar. Millî kültür “Türk-İslâm Sentezi” diye yaftalanarak hedef yapılmaya çalışıldı. Bundan böyle tüm müfredatlar “gericilik” açısından incelenmeliydi.

Oysaki Türk-İslâm Sentezi Selçuklular zamanında oluşmuştu ve Anadolu Türk Medeniyeti’nin temel taşıydı. Kendi kendini inkârla başlamanın bir mantığı olamazdı. Cumhuriyet’le laiklik politikası gelirken İslâm dinini kaldırmayı, öldürmeyi amaçlamamıştı. Dinin devlet işlerine müdahale etmemesi, Balkan ve Birinci Dünya Savaşları’ndan beri dışarının paralarıyla dinleri kullanarak bozgunculuk yapan çeteler, bazı etnik topluluklar, bazı tarikatlar, dini yasaklayan yeni SSCB propogandasının önünün alınması ve halk arasında din adına dolaştırılan hurafelerden temizlenilmesi politikası güdülmüştür. Bu arınma üzerine inşa edilecek, yeniden insan haklarıyla modern demokratik topluma geçiş öngörülmüştür. “Türk-İslâm Sentezi 12 Eylül’ün ideolojisi olarak 1983 yılında bir komisyonda oluşturuldu” diye anlamak en azından bilgisizlikti.

Yeni hükûmet tarafından da beğenilen Millî Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporundan V. Plan’a (1985-1989) alınıp T.B.M.M.’ye sevk edilen maddelere bakılırsa (Millî Kültür 570 ilâ 586. paragraflar), Raporun özünde, çağın Türk toplumundan talebi olan Türk yaklaşımıyla bir Doğu-Batı Sentezi anlayışının bulunduğu görülecektir.

1983 Kürtçeler'le Yayın Yasağı: Tarihten gelen Türk yönetim geleneği halkın dili, dini, etnik kökeni, şiddet kullanmıyorsa kültürü, yaşayışı ile uğraşmaz. Böylece diller, kültürler korunarak binyıllarca yaşayagelmüşlerdir. Bu sebeptendir ki, Mezopotamya, Orta-Doğu, Kafkaslar yüzlerce dilin yanyana içiçe süregeldiği bölgelerdir. Bu ilkeler, Türkiye Cumhuriyeti'ni eşit yurttaşlar olarak birlikte mücadele edip birlikte kurduğumuz – çeşitli Kürtçeler ve her etnik dil dâhil – konuşanları için halen geçerliliğini sürdürmektedir. Ana dilini öğrenmek, öğretmek, konuşmak kişinin doğal hakkıdır. Ana dili anadan öğrenilerek geçer. Çocuğun ana dili hakkı anasından dilini öğrenmektir. Her ananın çocuğuna ana dilini öğretme hakkı ve ödevi vardır. Kimsenin dili yasak değildir. Dilini zorla unutturmak suçtur. Dilini hayatta tutmak insan ve topluluk haklarındandır.

Resmî diller ise; bütün vatandaşların kaynaklara, imkânlarla ve büyük topluma erişimlerini kolaylaştırmak için vardır. Onun için Meclis'imizin adı Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Resmi dili bilmek bir vatandaşlık hakkıdır. Her vatandaşın büyük topluma erişim hakkı bulunduğu için eğitimde resmî dil öğretilir ve kullanılır. Resmî dil bunun için kamu alanında, resmî geçerliliği olması gereken bütün evraklarda, yayımda, topluma hitap edilen kamusal alanlarda kullanılır. Bugün Türkiye'de resmî dil öğretilmediği için toplumun dışında kalan kimse yoktur. Buna karşılık kimse özel alanlarında, çevresinde, işinde, çarşıda-pazarda, sanat ve edebiyatta ana dilini kullanmaktan mahrum edilemez.

Emperyalist ülkeler kendi dillerini hâkim kılmak için resmi dillerin yerini almaya götürecek çeşitli yollar kullanmaktadırlar. Bunlardan biri baskı ve yasaklarla dili hâkim kılmak, bir diğeri etnik dilleri ayırarak ortak iletişim dili yerine kendi dillerini koymaya çalışmaktır. Orta-Doğu'nun çok dilli yapısını bölücülük için kullanmaktadırlar. Türkiye çevresi bölgelere uygulanan strateji; bir yandan bölgedeki çok sayıda lehçeleri en fazla iki Kürtçe'ye (Irak'ta Sorani, Türkiye'de Kırmançe) indirmek için bu iki lehçe etrafında bütünleşme sağlamak üzere küçük lehçeleri ortadan kaldırmak, diğer yandan büyüyen lehçeyi bölücülük için kullanmaktır. Terör, bir yandan vesayet savaşlarının aracı olarak kullanılırken, bir yandan da bölücülük için kullanılmaktadır.

1983 Genel Seçimleriyle, Türkiye'de sivil idareye geçilmesi bekleniyor. İsrail 15–29 Eylül 1982'de Lübnan'ı işgal etmiş; Lübnan'ın Suriye sınırına yakın bölgesinde sıcak çatışma var; Lübnan Hizbullahı karşı harekât hazırlığında. Her darbeden sivil idareye çıkışta olduğu gibi Türkiye için karışıklık, kaynakların yararsız yerlere harcatılması, hareketlenmeyi bekleyen iktisadî faaliyetin duraklama halinde kalması, bu fırsattan istifade bölücülüğün yükselişe geçmesi planları var. ASALA ile PKK nişanı yapılmış, ASALA deneyimini PKK'ya aktarıyor. Lübnan'ın Bekaa Vadisi'nde Öcalan ve PKK kampları konuşlandırılmış, eğitim, danışmanlık ve silâh yardımı yapılıyor, PKK terör grupları Suriye'ye yakın dağlara ve Suriye'ye geçiyor. İlk eylem 1983 yaz aylarında, dışarıda basılmış Kırmançe bazı bölücü gazete, yaprak, dergi ve yayınları Suriye ve Irak'tan Türkiye'ye sokup dağıtmak, üzerinde bölücü siyaset toplantıları yaptırmak oldu. Konsey 22 Ekim 1983 tarihinde bölücü yayınları engellemek amacıyla Danışma Meclisi'nden 2932 sayılı “Türkçe'den Başka Dillerde Yapılacak Yayınlar Hakkında Kanun” çıkardı. Kanun'da kullanılan ana dili ve resmî dil kavramları bilimsel olmadığı için faydadan çok zarar getirdi. Kanun etnik ayrımcılık ve dil yasağı olarak aleyhte kullanılarak, dil yasağı hep vardı edebiyatı ile 6 Kasım 1983 Seçimlerine gidildi. Sivil hükümetin kurulmasının akabinde, 15 Ağustos 1984'te, PKK terörü başladı. Seçimin galibi siyasî parti dil tartışmasını kullanmaya devam etti. 1991 yılında bu Kanun iptal edildi.

1985 – Özel Okulculuk: Özel Öğretim Kurumları'nın açılış, yönetim ve eğitim-öğretim bakımından bağlı olacakları esasları belirleyen Yönetmelik 23.6.1985 tarihinde çıkarılmış, daha sonra bu yönetmelik 7.9.1991 tarihinde değiştirilerek iyileştirilmiştir. Doğrudan özel okullarla ilgili çıkarılan bu yönetmelikler, özel öğretim kurumlarının işleyişini düzenlemiş ve bu okulların yaygınlaşmasını kolaylaştırmıştır. 2.6.1988 tarih ve

326 sayılı KHK (Kanun Hükmünde Kararname) ile özel öğretim kurumlarının öğrenci ücretlerinde serbestliğin sağlanmasıyla önemli bir aşama katedilmiştir. 1985 sonrası özel öğretim kurumları için yapılan düzenlemeler, bu kurumların gelişmesini ve yaygınlaşmasını teşvik edici özellik taşımaktadır. Gülen Cemaatinin özel okulluğu, etüd merkezleri 1985-1986 ders yılından itibaren hızla artmıştır.

Bu düzenlemelerle yabancılara ait özel okullara da belli esaslar içinde kapasitelerini arttırabilmeleri, yeni bina yapabilmeleri vb. yönünde kolaylıklar sağlanmıştır.

1986 - Ortaokuldan Liseye Giriş için de Özel Sınav Dershaneciliği Piyasası Kurulması: Özel okulluğu, hemen Özel Sınav Dershaneciliği takip etti. Anadolu Liselerine ve katılan özel liselere öğrenciler sınavla alınıyor. Anadolu Liseleri öğretmenleri seçilerek tayin ediliyor, programları özel düzenlenmiş, yabancı dil öğretimi seçme öğretmenlerce yapılıyor. Daha önce, takviye ihtiyacı olan çocuklar ve bazı özel okul sınavlarına hazırlık için kullanılan dershaneler büyük bir kamu okulları pazarına kavuştular. Bu ayrıcalıktan yararlanmak isteyen aileler masrafı gözden çıkarınca özel dersler, dershanelerin nemalanması arttı... Bu dolaylı paralı eğitimi sağlamış olanlar için iyi kamu eğitimi ayrımcılığı dönemi başladı. Özel okullar sınavı ve Anadolu liseleri sınavı birleştirildi. Pazarı ortaya çıkınca 1965 tarihli Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nu zorlayarak özel dershanecilik, özel okulluluk çarpık piyasa içinde genişlemeye başladı. 1981-1989 yılları arasında, kayıt-dışı olanlar hariç, sınav dershaneciliği 10 kat büyüdü.

Genel Liselerde Kalite Düşüşü ve Sistemin Süper Liseler Tepkisi: seçtikleri küçük bir azınlığa kaliteli eğitim verirken, genel ortaöğretimde bozulma etki-tepkilerine yol açtılar. Parasız hizmet veren eğitim sistemi içinde kamu kaynaklarıyla – üstelik bu kaynağın Türkiye'nin lehine kullanılmasını uyaracak kuvvetli milli amaçlar güdülmeyen, ülke için vazife karşılığı istenmeden – ayrıcalıklı bir zümre yaratmaya kalkışılması okullar arasında fırsat eşitliği, toplumda sosyal adalet hislerini incitmişti. Anadolu Liseleri konusuyla kime hizmet edildiği, bunun hırsızlık olup olmadığı tartışılıyordu. Doğal olarak, ilk düzenlenen birkaç okul hariç kalite düştü. Piyasada taklit okul bolluğu yabancı-dille eğitim verdiğini iddia eden hem özel, hem kamu okullarının büyük çoğunluğunda kalite düşüşünü de birlikte getirdi. Yabancı dil için öngörülmuş dersler Türkçe yapılmaya başlandığı gibi, yabancı dilin öğrenilmesinin de yeterli yapılamaması yaygınlaştı. Yanlış politika ve sistem-dışı bu uygulamalar, kurulu sistemde anomali/sapaklık da doğurdu. Dışarda bırakıldıklarını düşünen bütün kuvvetli liselerin öğrenciye ilâve programlar sunarak YGS sınavlarında yarışa girdikleri görüldü. Kendilerine herhangi bir ayrıcalık tanınmadan aynı işi daha iyi başardıklarını ortaya koyan bu liselere halk “süper liseler” adını taktı. Madem, özel imkânlar tanınmadan da bu eğitim yapılabiliyordu, neden bazı vatandaşlara ayrıcalık tanınarak diğerlerinin hakkından kesiliyordu? Bunun üzerine bütün liseleri Anadolu Lisesi yapma baskısı oluştu ki, esasen bu işi başlatanların amacı da bu olsa gerekti: Türkiye’de, taklit de olsa misyoner okulları modeli galip gelmekteydi.

Yabancı Dille Yükseköğretim Arayışı: MEB’i en çok Anadolu Liselerine ve Anadolu Öğretmen Liseleri’ne F. Gülen cemaatinin itibar gösterdiği söylentisi rahatsız etti. 1983-1984’te cemaatin kendi liseleri 1+3+3 toplam 7 yıllık misyoner okulu modelinde yabancı-dille öğretim yapan özel liseler olarak yerlerini almışlardı; seçerek öğrenci daveti ile sınavsız da, sınavla da, ücretli de, ücretsiz de öğrenci kaydı yapılıyordu. Özel okul oldukları için semtine göre bazıları Kolej adını kullanmaktaydılar. Kısa bir süre sonra kamu liselerine de ilgi göstermeleri tuhaf bulundu. Daha sonraki yıllarda bu ilginin yabancı dille yükseköğretim amacıyla olduğu ortaya çıkacaktı.

ÖSYM istatistikleri; yabancı-dille eğitim yapan ODTÜ, Boğaziçi, Bilkent üniversitelerinde sadece mühendisliklere ve işletmeye talebin yüksek olmadığını, Eğitim Fakültelerine yüksek talep olduğunu gösteriyordu. Bu eğilimin, lise mezunlarının

üniversite tercihlerinde gözlenen bir yanı, yabancı-dille öğretim yapan kamu lisesi ve özel liselerin artmasıyla ortaya çıkan öğretmen ihtiyacıyla ilgiliydi. Yabancı-dille eğitim kendi iç pazarını yaratmıştı. Diğer yanının ise, F. Gülen cemaatinin başta Orta-Asya olmak üzere dünyada açmakta olduğu – sonradan paravan olarak kullanıldığı ortaya çıkan – okullara Türkiye’den öğrenimini yabancı-dille yapmış, inanç gayretiyle düşük ücretli /düşük maliyetli öğretmen kaynağı sağlanmasıyla ilgili olduğu kısa süre içinde belirlendi.

Anadolu Liseleri ve yabancı dille eğitim yaptıkları iddiasındaki özel okullar yükseköğretim hattını çıkarmak istediler. 1984’te Bilkent Üniversitesi yabancı-dille eğitim yapan özel vakıf üniversitesi olarak kuruldu. YGS yerleştirmelerinde yabancı-dille öğretim yapan ODTÜ ve Boğaziçi üniversitelerine talebin artmakta olduğu görüldü. Avrupa’nın son derece sıkı denetimde tutarak sadece lisansüstü bazı dersler için izin verdiği resmî dilden sapma yapma, Türkiye’de de disipline sokulmalıdır, görüşü dillendirildi. YÖK, yeni öğrencinin yabancı dil yetersizliğiyle gelmekte olduğunu bildiği için bu talebe cevap vermedi; fakat bazı kamu üniversiteleri bazı fakülte derslerini yabancı dille yaparak öğrenci çekme propogandasına girmekten geri durmadılar. Her ilde vakıf üniversitelerinin açılması bunu izledi. Yeni vakıf üniversitelerinin ve bazı özel liselerin yabancı-dille öğretim pazarlamasıyla ortaya çıktıkları ve liselerden başlayarak öğrenciyi yurt-dışı eğitimine ve çalışmaya – diğer bir deyişle beyin göçüne – yönlendirme pazarlaması işinden kazanç sağladıkları Bakanlık raporlarında yer aldı. Bu durum bir süre sonra, yurt-dışı eğitime yapılan harcamanın çok artmasını ve konuyu anlayamayan birçok ailenin yurt-dışında kalitesiz eğitim kurumlarına sırf diploması için paralar harcar duruma düşmelerini getirdi; YÖK denklik verilecek yabancı üniversiteler listesi yayınlamak zorunda kaldı. Sonuç: MEB-TTK’nın plansız Anadolu Liseleri kararı, ülkenin genç insan kaynağı başta her türlü kaynağının istismara açılmasına yol vermiş olduğu söylenebilir.

Özetle: Darbe dönemlerinde görülen birikmiş, çoğu 1949 Komisyonu’ndan geldiği bilinen dış talepleri karşılama ile ilgiliydi. Bu darbe döneminde fazlasıyla gözlemlendi. Eğitimde yapılanlar, yeni-liberal politikalara uyumla ilgisi az görünen alanlarda oldu. Düzenleme ihtiyacı olan alanlarda ise, düzen getirmekten çok karışıklıklara yol açan kararlar görüldü. Örnek, YÖK kaynaklı başörtüsü kararı.

Eğitimde açılan Dershanecilik hatlarının, özel okulculuğu desteklemekten ziyade, yükseköğretime giriş sınavları nedeniyle oluşmuş rant getirim ortamından yararlanma maksatlı olduğu ortaya çıktı.

Yukarıda sırayla görüldüğü gibi 1980’lerin ilk yarısında hiçbiri, Kanun, Hükümet Programı ve Plan politikalarında bulunan kararlar değildi. Bir dizi politika ve uygulama YÖK tasarrufları ve ÖSYM sınav düzeni üzerinden “düzenleme” adı altında yapılan değişikliklerle geldi. Test yöntemiyle sıralama sınavı ve dershanecilik eğitim sistemini “yönetilemez” hâle getirdi ve ileride de düzeltilemedi. Devletin ve ilgili kurumların elinde böyle hazırlıkların bulunmadığı biliniyor. Düzenlemelerin 1980 Darbe’sini yapanların bu konuda hazırlıklı gelmeleriyle ilgisi olmadığı icraatları sırasında yaşanan yalpalamalarla gözlemlendi. Ancak düşünülmüş, kurgulanmış, kalıcı değişiklikler oldukları izlenimi toplumda halen süren itirazlardan anlaşılmaktadır.

Plan-dışı uygulamaların devamı MEB’de Anadolu Liseleri ile yapılan saplamasının sistem ilkelerini ve mantığını bozmasıyla geldi. Sömürge sistemi olan, bir grubu yabancı unsura hizmet etmek üzere yetiştirmek amacıyla, tüm sistemi tahrip edici yeni bir okul modelinin sisteme sokulması ve kendi kanalını oluşturmaya çalışması, sistem analizleri yoluyla sistem yıkıcı film senaryolarını andırdı. Türkiye bu filmi, kapitülasyonlar bahanesiyle kurulan ayrı ayrı eğitim kanallarını himaye eden yabancı sefaletler olayı ile Osmanlı Tanzimat döneminde görmüş, 1924’te Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimin

bir'leştirilmesi yapılmıştı. Başta Türk gençliğine zarar veren, eğitimin sistem bütünlüğünü dağıtan, fırsat eşitliğini ve toplumsal adaleti bozan bu kararların hepsinin birden topluma aykırı gelen sonuçlar vermesi, Darbe ortamında içeri girebilen açık-ve-örtülü etkinin kamuoyunda sorgulanmasında gözleniyor. Bir üst koordinasyon kuruluna olan ihtiyaç yaygın olarak hissedildiği ve MEB'i işlemsel yüklerden kurtardığı halde, YÖK karşıtlığının çok uzun düredir devam etmesi, toplum bünyesine uygun olmayan birçok uygulamaya imza atılmış olmasıyla ilişkilidir.

B. 1980'lerin İKİNCİ YARISI

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 1985-1990 Dönemi

Yeni-liberal politikalar ve Türkiye'nin kalkınmada "ihracata dönük sanayileşme" stratejisine geçmesi dolayısıyla ME+TE'nin desteklenmesinde beklenmekteydi.

1985-1990 Üretim Kesimi ve ME+TE Talebi

Bu Yarı-Dönem, seçimle gelen Hükümet'in düzenleyici politikalar getirmeye çalışmasıyla açıldı. Her sektörde ME+TE mezunu talebi hızla yükseldi. "İhracata Yönelik Sanayileşme" politikası ve planlamasında göre açık ekonomiyi oturtma ve ihracat pazarları açma çabaları arasında, Türkiye'ye Kalkınma Planı'nı uygulattırmama, ihracat pazarı vermeden ihracata yönlendirip fiyat kırarak alım - teşviklerle satım, gümrüklerin kaldırılmasında acele ettirerek şirketler rekabet gücü kazanmadan piyasaların rakiplerce kapatılması, üretimden ziyade alım-satım ticaretini öne geçirme zorlamalarıyla dönem devam etti. 1567 sayılı 1930 tarihli Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'da 07.08.1989 tarihli 32 sayılı kararla yapılan değişiklikle kambiyo (yabancı paraların değiş-tokuşu) kuralları değişti. Türkiye'de dolar'laşma başladı.

Bu ortamda, üretim kesimi ile ME+TE'yi tekrar piyasa talepleriyle bağlantıya sokacak iki yapısal düzenleme yapıldı. İlki, 1986 tarih ve 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun çıkarılması, diğeri Piyasa Meslek Standartları ile ME+TE eğitimi yapılmasına yönelik Ulusal Meslek Standartları Enstitüsü (UMSE) Kanun Tasarısının hazırlanmasıdır.

1983 – "Meslek Eğitimi - İş Hayatı İşbirliği" Talebi: İhracata yönelik sanayileşme ve ticaret politikaları ile özel kesimin verimliliği artırma talebi de yükseldi ve MEB'le işbirliği arandı. Türk Meslek eğitiminin özelliği, Batıdaki sadece işe yönlendiren sistemlerin aksine, hem yeterli akademik müfredatı, hem de meslek eğitimi barındırmasıdır. Dolayısıyla, hem istihdama hem de yükseköğretime açıktır. Bu yönüyle bilimdeki gelişmeleri programlara dâhil etmek kolaydır. Ne var ki, yükseköğretime girişi ÖSYM'nin sadece akademik sınavlarla yapması, işsizlik dönemleriyle birleşince, öğrencileri meslek eğitiminden çok genel derslere çalışmaya itiyordu. İlk Kademe ve Orta Kademe insangücü yetişmesinde önemli olan Meslek Liseleri ve Teknik Liseler iş hayatından kopmaya başladı. Eğitim Yönetimi ise piyasanın meslek taleplerine cevap verir, meslek okulları kendi alanının piyasası ile ilişki kurar tutumda değildi. Halkın meslek eğitimine ve teknik eğitime isteği ve Hükümetten talepleri artarak devam ediyordu. Bunlardan bazıları ile ilgilenildi, bazıları ile ilgilenilmedi. Örneğin, Ticaret Liselerinde çok ihtiyaç olan "ihracat eğitimi programı" ve "para-banka işlemleri eğitimi programı" istendi; Bakanlık bunları yapmadı.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989): DPT; 15-19 ve 20-24 yaş grupları için ilkökul, meslek ortaokulu, meslek lisesi mezunu ve benzeri eğitim düzeylerinde işgücüne talep yaratan yeni ihracatçı alt sektörleri tespit ederek Bakanlığa bildirdi. Örneğin; giyim, marangozluk- ev ve büro eşyası, matbaa-basım, madenî eşya, elektrik

makinaları ve taşıt araçları imalatı işkolları % 25 – 35’e kadar 15 - 19 yaş grubundan işgücünü en uygun sermaye yatırımı ile işe alabilmekteydiler.

V. Plan, bu ve diğer veriler dayanarak dışa açık ekonomide başarıyı desteklemek üzere ihracatçı sektörlerde çalışacak 650 000 vasıflı genç işgücü talebi için eğitim planlaması yapılarak çıkmıştır. Teknik liseler ve yükseköğretim için de benzer planlar hazırlanmıştır.

ME+TE madde 546: “V. Plan döneminde örgün ve yaygın meslek eğitimi ve teknik liseler, yükseköğretim önünde yığılmayı önlemek, ihtiyaç duyulan insan gücünü yetiştirmek, çalışma hayatına kısa yoldan atılmayı sağlamak için genel liselere tercih edilen öğretim türü olacaktır. Bu sebeple, V. Plan döneminde liselerde amaç kalkınmanın gerektirdiği sayı ve nitelikteki ilk ve orta kademe insan gücünü, diğer bir ifadeyle, nitelikli işçi, usta ve teknikeri yetiştirmek, gençleri hayata ve yükseköğretime hazırlamak için gerekli “program” ve “yapı” değişikliğini sağlamaktır. Nitelikli işçi eğitiminin yaygın eğitime dönüştürülmesi MEM ve Meslek Ortaokulları ve Endüstri Meslek Liseleri), tekniker eğitiminin ise üç yıllık Tekniker Liselerinde yeniden başlatılması Plan dönemi başında sağlanacaktır,” TBMM kararı olarak MEB’in gündeminde vardır.

Plan’a göre, 1986 tarihli 3008 sayılı Meslek Eğitimi Kanunu iş hayatı – eğitim bağının MEB tarafını kurarak işlevsel bir Kanun olarak çıktı. METE ortaöğretimi 1980-1990 döneminde zirveyi 1986’da yaşadı. Bir yanı sıra, meslek eğitiminde “okul-işyeri işbirliği modeli” ile amelî ve uygulamalı eğitim, diğer yanı sıra “piyasa meslek standartları” ile okul müfredatına iş hayatına uygunlu içerik kazandırma gündeme girdi.

1986 – Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu

1986 tarih ve 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, İlk Kademe İşgücünün meslek eğitimi için üç seçeneğin kurumlaşmasına yasal dayanak sağladı ve okul modelini terk ederek hem çıraklık eğitimine hem de meslek liselerine Okul-İşletme İşbirliği Modelini (Modern Çıraklık Modeli) getirmeyi amaçlamıştır. İkili (dual) eğitim sisteminde: a) 12. yüzyıl ahilik geleneğimizden süregelen Çıraklık Düzenine MEM’ler ile okul desteği, b) Meslek Lisesi (ve bağlı ortaokul) için Okul-İşyeri Eğitim İşbirliği Modeli ile çalışma hayatıyla iç içe eğitim, c) Yaygın Meslek Eğitimi Kursları çalışmakta ve çalışmamakta olan gençler ve yetişkinler için istihdama hazırlama. Bu kanalların hepsi aynı eğitim çıktısını sağlayıp aynı resmî belgeyi verecek şekilde düzenlendi. Çıraklar haftada bir gün okul 4-5 gün işyeri, meslek liseleri haftada 2 gün okul 3 gün işyerinde eğitimi yapmaya başladılar. Meslek dersleri okulda teknik öğretmenlerle, uygulama eğitimini usta öğreticiler nezaretinde iş başında yapılmaya başlandı. Çıraklık ile Meslek Lisesi arasındaki fark; MEM’lerde çırak ve kalfalar ortaokul diploması da alırlar, isterlerse lise derslerini tamamlayabilir, isterlerse yükseköğretime de başvurabilirler. Meslek Lisesi kültür müfredatını da verir; mezunlar doğrudan ustalık sınavına girebildikleri gibi, isterlerse iş bilgilerini arttırmak için ustalık eğitimine de devam edebilirler, isterlerse hemen istihdama yönelebilirler, istedikleri zaman yükseköğretime de başvurabilirler. Yaygın eğitim kursu takipçileri, ayrıca açık ortaokul ve açık liseyi tamamlarlarsa yükseköğretime başvurabilir. Teknik Liseler, Orta Kademe İşgücü olan teknikerleri yetiştiren okullar olarak ayrı tutulmuştur; hem işe hem yükseköğretime hazırlayan, 4 yıllık liselerdir; kültür ve kuvvetli fen dersleri, meslek alan dersleri laboratuvarlı ve işlikli uygulamalarla tam hafta sürer; işletme uygulaması yaz stajlarıyla yapılır. Yani, hiçbir seçeneğin önü yükseköğretime kapalı değildir. Ama, ÖSYM’nin 1981’de YGS sınavını sadece genel lise müfredatına bağlayarak METE’yi ve meslek edinmeyi caydıran, ME+TE öğrencisini kültür ve fen derslerine ağırlık vermeye yönelten uygulamasına karşılık, 1986’da işletmelerle ilişki kuran bu reform, mezunlara hayatı bir nebze kolaylaştırıcı bir yol açılmış oldu.

Meslek Eğitimine İş Dünyasının Katılımı: İl Meslek Eğitimi Kurulları ildeki odalar, Esnaf Birliği ve diğer paydaşlarla birlikte kuruldu; yörede açılacak meslek alanlarının belirlenmesine, müfredatın içeriğine iş hayatının isteklerinin dâhil edilmesi sağlandı. İşverenlerce; öğrencilerin, işyeri usta-öğreticilerinin ve öğrencilerin işyeri gelişimini izlemekle görevli öğretmenlerin masrafını destekleyen bir Fon kurulup yürütülmesi Bakanlığa bağlı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kurulu'na verildi. Devlet bütün meslek öğrencilerine iş kazası ve meslek hastalığı sigortası yaptırdı.

Büyük işyerlerinin kapsam dışında bırakılmış olması, Fon Kurulu'nda Sanayi ve Çalışma Bakanlıklarının temsilcilerinin bulunmaması Kanun'un eleştirilen yanlarıydı.

İşletmelerde "usta öğretici" belgeleri kazananlar, Meslek Lisesi öğrencilerinin eğitimi için Bakanlığa önemli bir deneyim birikimini getirdiler. Usta Öğreticilere 40 saat süreli "İş Pedagojisi Kurs Programı" ile öğretmenlik eğitimi de verildi. 100.000 civarında işyeri öğrenci almakta olup 40.000 işyeri her yıl düzenli öğrenci eğitimi sürdürmektedir. Ticaret Liselerinde görüldüğü gibi programa alınmayan ek dersler, Kanun'un verdiği imkânla öğrencinin işyerleri eğitimiyle giderildi. Eğitim sırasında karşılıklı tanıştıkları için okulu bitirince meslek mezunlarının işe girişleri kolaylaştı, hemen işe yerleşmelerde yüksek artışlar oldu. Çırakların haftada 1 gün eğitim gördükleri MEM (Meslek Eğitim Merkezi) sayısında patlama oldu; 1986'da, daha ilk yılda halkın talebiyle merkez sayısı 60'tan 135'e fırladı, artış her sene devam etti. Öğrenci sayısının 14 misli, öğretmen sayısının 4 misli artışına rağmen, bu sayılar çırak-öğrenci olarak kaydedilmesi gereken rakamın çok altındaydı. Sigortalarını devletin ödeyeceği 2 milyon çırak-kalfadan, sigortadan faydalanmak için MEM'lere öğrenci olarak kayıt yaptırmak üzere ortaya çıkanlar % 10'larda kaldı. Bunun sebebi neydi? Ekonominin ihracata yönelik sanayi planlamasının uygulamasında fazla aceleci davranılarak gümrüklerin kademeli indirilmesinin kısa bir süreye sıkıştırılması. Dışa açılma üretici kesime hazırlanma fırsatı vermedi. Bunlar başta İstanbul, ekonominin dışa açılma çabası ve hızlı düşürülen gümrüklerle iç piyasalara dalan dış rekabet yüzünden iş yerlerinin çoğunun kayıt-dışı çalışarak maliyetleri düşürme çabası içinde oldukları yıllardı.

METARGEM'in Kuruluşu: Kanun'un eğitim-istihdam bağlantısını kurmak için Piyasa Meslek Standartları – Meslek Eğitimi Standartları – Piyasa Meslek Sınavları – Meslek Ehliyet Belgesi Bağlantısını kurmada kendine düşen görevler için açık bir madde bulundurması gerekiyordu. Çalışma Bakanlığı bu konuda yavaş hareket ettiği için MEB meslek standartlarını araştırarak, ME+TE eğitimine sağlıklı işaretler verecek ve Meslek Ehliyet Belgelerini buna göre verecek Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezini (METARGEM) 1986'da kurdu. MEB'in çok ihtiyacı olan ME+TE'ye yardımcı araştırmalar başladı ve Bilgisayar Destekli Eğitim kararını hayata geçirmeye hız verdi. Merkezin Tüzüğü çıkarılmadığı için, ileriki yıllarda Bakanlık belgelendirme ve ünvanlar konusunu kanunla halletmek gibi piyasa ekonomisi açısından çok yanlış bir yola girecekti.

Kanun'un İlk Üç Yıl Sonuçları: Okul sayılarındaki artışlar genel liselerde % 25, ME+TE'de %40'ır. Öğrenci sayısındaki artış, genel liselerde % 41, ME+TE'de % 52'dir. Meslek ortaokulu çıkışlılar çalışmaya yönelmektedirler.

Lise kademesi zorunlu olmadığı için okullaşma oranı % 35 dolayında Plan hedeflerinin gerisinde kalmıştır. 1989-90 eğitim-öğretim yılında 1700 Genel Lise içinde 76 Anadolu Lisesi ve 13 Fen Lisesi ve 10 Akşam Lisesi bulunmaktaydı. Özel liselerin sayısı artarken 154 Özel Liseden 13'ü azınlık ve 16'sı yabancı liselerdir.

1989-90 eğitim-öğretim yılında 1,652 ME+TE lisesinin 599'u Erkek Teknik, 366'sı İmam-Hatip, 344'ü Kız Teknik, 270'i Ticaret Turizm, 28'i Öğretmen, 18'i Anadolu Öğretmen, 1'i Anadolu Güzel Sanatlar Lisesidir. Ayrıca Sağlık, Tarım, Ziraat, Polislik,

Askerlik gibi diğer bakanlıklara bağlı çok sayıda meslek lisesi de bulunmaktadır. İmam-Hatip Liseleri dışında kalan meslek liselerine sınavla öğrenci alınmaktadır. Öğrenci sayıları Erkek Teknik Liselerinde artmakta, Kız Teknik ile Ticaret ve Turizm okullarında değişmemektedir. 1989-90 öğretim yılında her 5 meslek liseye karşı bir İmam-Hatip Lisesi öğrencisi vardır. İmam-Hatip Liselilerin %16'sı kız öğrencidir. Ortalama olarak bir genel liseye 441, bir Kız Teknik lisesine 133 öğrenci, bir Ticaret ve Turizm okuluna 512, bir Erkek Teknik lisesine 443, bir İmam-Hatip Lisesine 253 öğrenci düşmektedir. MEB'na bağlı olmayan sağlık, tarım, askerî, polislik gibi meslek liselerinin sayısı artarken, öğrencinin sanayiye hevesi nedeniyle bu okullardaki öğrenci sayıları azalmaktadır.

Diğer yanda, meslek eğitimi ve teknik eğitim programları sayısında ve çeşidinde artış gerekiyordu. MEB, usta öğreticileri ve ustaları değerlendirerek meslek eğitiminde piyasanın beklediği programları açarak Kanun'un etkisini çok arttırabilecekken, öğretmen atamaları bahane edilerek güncel ana meslek programlarını açmakta çok ağır hareket etti. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın İnsan Gücü Planlaması 1990'da eğitimi yapılan meslek sayısının 800'e ulaşmasını hedef koymuştu. İş ve İşçi Bulma Kurumu 2070 meslek tanımladığı halde, 1990'a gelindiğinde, Meslek Liselerinde çoğu geleneksel dallarda 43 mesleğin eğitimine, işyerlerine çıraklık-kalfalık eğitimi destekleme kapsamında ise 58 mesleğin eğitimine çıkılabildi. (Örneğin, 1980'lerde Güney Kore'de 700 meslek sistemli eğitime alınmıştı. Almanya'da 380 ana mesleğin eğitimi yapılmakta, dal ve yan-dalları ile birlikte 26.000 meslek belgelendirilmekte idi. ABD'de o sırada sınıflandırılması tamamlanmış 22.000 meslek, işyerlerinde yoğun kullanılan 12.000 meslek ve belgelendirilmesi devletçe yapılan 250 ana meslek bulunmaktaydı.)

Piyasa Meslek Standartları ile ME+TE Eğitimi Yapılmasına Yönelik Kanun Tasarısı: 1987'de, ME+TE Eğitim-İstihdam bağlantısını, serbest piyasanın işleyişi içinde, 8-Basamaklı işgücü niteliklerinin verimli değerlendirilmesini sağlayacak düzeneği çalıştıracak Ulusal Meslek Standartları Enstitüsü Kanun Tasarısı (UMSE) hazırlandı. Kurumlar arası ön-uygulamasının başlatılması için bakanlıklar arası bir çalışma yapıldı. Kurum hukukî konumu itibarıyla, İş ve İşçi Bulma Kurumu bağlantılı yarı özerk yapıda bir Ulusal Piyasa Meslek Standartları - Sınavları - Ehliyet Belgeleri kuruluşudur. Bu Enstitü; Ulusal Piyasa Meslek Standartlarını piyasa ile birlikte hazırladıktan sonra ME+TE eğitimleri MEB ve yetkili kuruluşlar tarafından bu standartları karşılayacak şekilde yapılır. Sonra Enstitü; Ulusal Piyasa Meslek ve Teknik Ehliyet Sınavlarını bu Standartlara göre yapmak ve Ulusal Piyasa Meslek ve Teknik Ehliyet Belgelerini bu standartlara uygun olarak vermekle görevlidir. Kanun hazırlığı yasalaşma aşamasına getirilemedi.

Bilgisayar Destekli Öğretim (BDÖ): Bilgisayar destekli öğretim denemeleri başlamıştır. 1985-1986 öğretim yılından itibaren 101 orta dereceli okula bilgisayar laboratuvarı kurulmuş, her okuldan 2 öğretmen 5 hafta süreli hizmet içi eğitim kurslarına alınarak ye estirilmiştir. 1986-1987 ders yılında "Bilgisayara Giriş" dersi lise son sınıf öğrencilerine haftada 3 saat kurs şeklinde verilmeye başlanmış, 2805 öğrenci katılmıştır. Uygulama, bilgisayar eğitimi çalışmalarıyla devam ederken, "bilgisayar destekli öğretim" çalışmaları da başlatılmıştır. Bütün liselerde bilgisayar destekli öğretime geçilmesi 1989-1990 yılında, 58 okulda deneme uygulamaları 18 okul için 378 bilgisayar donanımı, 37 ders için toplam 2000 saatlik ders yazılımı geliştirilmiş, 40 okulun ders yazılımlarıyla öğretimdeki etkililiği yükseltilmiş, 750 bilgisayar öğretmenin hizmet-içi-eğitimi tamamlanmıştır.

MEB-METARGEM 1990-1991 ders yılında 396 okula 6500 bilgisayar almış, 141 ders için 5000 saatlik yazılım hazırlamış ve 5000 öğretmenin bilgisayar destekli öğretim yapma ve ders yazılımı hazırlama konularında hizmet-içi-eğitimi yapmıştır.

DB ile Sanayi Eğitimi Projesi: Sanayiciler, Odalar, Odalar ve Borsalar Birliği, Esnaf Sanatkârlar Konfederasyonu ve Sanayi Bakanlığı sanayide modüllü eğitim projesine sahip çıkmışlardır. 1986'da "Sanayi Eğitimi Projesi" için DB'den kredi ve teknik yardım çıktı. Sanayi Bakanlığı'nın Sanayi Eğitimi Dairesi'ne bağlı SEGEM (Sınai Eğitim Geliştirme Merkezi) bu işle görevlendirildi. Sanayi Bakanlığı; Yürütme Kurulu'na özel kesim temsilcileri yanında Millî Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile DPT'yi de koyarak Sanayi Odalarıyla birlikte "iş-başında modüllü eğitim" boyutunu uygulamayı başlattı. Çok faydalı bilgiler elde edildi, çok başarılı bir Proje uygulaması oldu.

1980-1990 Sonuç: 1980'ler, neo-liberalizme geçen Anglo-Sakson ABD-ve-İngiltere'nin dünyada sınırları gevşetme, ulus devletleri sarsma, pazarlarda yayılma politikalarını uyguladıkları dönem. Bu politikaların ilk ve en sert başlangıcı 24 Ocak 1980 Kararları ve 12 Eylül 1980 Darbesi ile Türkiye'de oldu. YÖK kuruldu, Anayasa değişti. 1980'lerin ilk yarısı, askerî idarenin her alanda yaptığı değişikliklerin tutarlılığını sağlamaya çalışarak demokrasiye dönüş çabalarıyla geçti.

1980'lerin İkinci Yarısı, açık ekonomiyi oturtma, ihracat pazarları bulma çabaları sırasında Türkiye'ye Kalkınma Planı'nı uygulattırmama, ihraç pazarı vermeden ihracata yöneltip "fiyat kırarak alım – devlet teşvikleriyle satım," gümrüklerin kaldırılmasında acele ettirerek şirketler rekabet gücü kazanmadan piyasaların rakiplerce kapılması, üretimden ziyade alım-satım ticaretini öne geçirme, yaptırılmayan özelleştirmeler zorlamalarıyla devam etti. Bu süreçte, dışa açık ekonomide rekabet gücüne somut katkıda bulunacak iki alanda ilerleme kaydedildi: Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile işgücü eğitimine verilen ivme ve Savunma Sanayininin teşkilâtlı harekete geçmesi.

1990-2000

ÖNEMLİ NOT: Bu çalışmada, her on-yıllık döneme girişte özetini yaptığımız; o on-yılda durumun 'Dünya' ve 'Türkiye'deki politikaları etkileyişi paragraflar bir çerçevedir. S.S.C.B. sonrasında tek-kutuplu dünya liderliğini elde etme arayışıyla 1990-2000, 2000-2010 ve 2010-2020'lerin yeni gündemine 'Dünya'yı ve 'Türkiye'yi çok zorlayıcı, tasarlanmış ve dayatılan boyutlar girdiğini görüyoruz. Türkiye'deki eğitim ve ME+TE yönetimini bu çerçeveye göre açıklamak, sebep-ve-sonuçları görerek eleştiri yapabilme ve sistem boyutunda çözüm önerebilme imkânı vermektedir.

Türkiye'nin 1990-2000 dönemiyle ilgili yapılacak herhangi bir değerlendirme yukarıdaki "Dünya," "Türkiye'den beklenenler" ve "Türkiye" alt-başlıklarında özetlenen, dünyanın Yeni Binyıl'a giriş programı ve küreselleştirmeciliğin boyutları, özellikle NATO'nun strateji değiştirmesi, "İlimli İslâm" ve BOP (Büyük Orta Doğu Projesi) bakış açısı dikkate alınarak yapılmalıdır.

Yaptığımız çalışmalar gösterdi ki, aşağıda yer alan 1990-2000 dönemi Türkiye eğitim ve ME+TE icraatına ancak bu boyutların etkisi dikkate alınarak bakılırsa sorunların çözümleri Türkiye'nin lehine ve sağlıklı olacak ve bağımsız stratejimiz yol alacaktır.

Dönem: SSCB'nin dağılacağı 1989'da belli olmuştu. (1991'de dağıldı.) Çift Kutuplu Dünya'da Soğuk savaş bitiyor, Tek Kutuplu Dünya'yı kurmak için hareketin başlatılması gerekiyordu. Siyasal ve siyasal ekonomi (*ekonomi-politik*) alanlarındaki ilk karar, 1990 yılında İskoçya'daki NATO zirvesinde, İngiliz başbakanı Margaret Thatcher'in konuşmasında mealen; "Biz NATO'yu Rusya'ya karşı kurmuştuk. Rusya çöktü, şimdi NATO'yu dağıtacak mıyız? Hayır. Neden? Çünkü düşmanı olmayan ideoloji yaşayamaz. Rusya gitti, İslâm var, yeni düşmanımız İslâm'dır..." demesiyle oluştu. ABD'deki NATO manevralarında düşman şehirlerinin adlarının İslam şehirleri ile değiştirilmesi, komünizm için kullandıkları kırmızı renk yerine İslâm için koyu yeşil rengin düşman rengi olarak kullanılması görüldü.

Bu noktada, tarihte saf tutmak gibi, kendi inşa ettiği mevcut zihniyet ve kurumları da tahrip edecek bir yanlış yapıldı. Kapitalizm ve Komünizm çağa cevap tarzlar olarak birbirleriyle mücadele etmiş iken, şimdi Batı-aydınlanmacısı seküler Kapitalizm, Hıristiyanlığın yerine geçip 900 sene evvelinde saf tutarak haçlılar adına bugünün teknolojisi ile bu defteri dürmeyi amaçlıyordu. Hazırlık başlamıştı: J. Rockefeller'in himayesinde Roma Kulübü'nün 1968 sürecinde çıkardığı, "kaynakları ele geçirmek istiyorsanız, ulus-devletler kalkmalı" tezi masadaydı. S. Huntington'a hazırlattırılan "Medeniyetler Çatışması" tezi ise, 1993'te (kitap olarak 1996'da) dünyayı daha çok işkillendirdi. Tartışılıyordu. Yerleşme yeri aradı. İşte, bunun için 2001 yılında G. W. Bush, "Haçlı Savaşımız başlıyor," diyecekti.

Dünya'da: Ekonomi alanında ise Batı, daha 1990'lara girmeden tek-kutuplu dünya hedefi hazırlıklarına yeni-liberal politikalarla hız vermişti. Elektronik iletişim ve bilişim küreselleşmeye yeni bir yol açıyordu. Merkez ülkelere hem siyasal dönüşüm, hem de

işgücü kullanımında anahtar olan teknolojik “yapısal dönüşüm” geliyordu. Dünyaya da hızla dönüşüm gelmeliydi. Burada, üretim girdilerinden, konumuz açısından en çok etkisi olan küresel nüfus-işgücü-eğitim-istihdam politikaları boyutu özetlenecektir:

İşgücü kullanımında anahtar olan teknolojik “**yapısal dönüşüm**” dünya nüfusu konusunu gündem yapıyordu. Üzerinde oyun kuracağı yeni alanın “insan ve insan kaynakları” olacağı 1980’lerde anlaşıldı. Birleşmiş Milletler (BM) derhal, “Değişen Nüfus Yaş Yapıları 1990-2015: Nüfus ve Ekonomiye Etkileri ve Neticeleri” raporunu yayınladı. Dünyada doğurganlığın ve çocuk nüfusun görece olarak azalacağı, yeni işgücünü oluşturacak genç nüfusun en önemli kesim olacağı ve bunun bazı ülkelere (biri Türkiye) yaş yapıları dolayısıyla “Fırsat Penceresi” açtığı belirtildi. Orta yaş gruplarının daha uzun süre istihdamda kalmaları ve yeni teknolojilere uyum sağlamaları gerekeceği, yaşam süresinin uzayacağı, yaşlı nüfusun hızla artacağı ve bu kesimi emekli atıl kitle olarak tutmanın maliyetinin yükseleceği ortaya kondu.

“*Fırsat Penceresi*” Nasıl Açılır? Bir ülkenin, nüfusun en büyük oranının 15-35 arası genç yaşlara yoğunlaştığı dönemi değerlendirmesidir. Eğer ülke; erkek-kadın genç işgücünü istihdama yöneltip dayanıklı, verimlilik artışı sağlayabilir, cesur, risk alan, girişimci, kişinin buluş-icat-yenilikçi buluşlarının en parlak olduğu dönemi üretimde ve ihracatta atılım için kullanabilirse kalkınmışlığı elde eder. Eğer o ülke, aynı zamanda genç yaşların dirik, tarihini ve çağını yorumlayıcı, örgütlenici, ilerlemeci özelliklerini toplumsal, siyasal ve kültürel gelişmede değerlendirmesini de desteklerse, yenilenerek çağ atlayabilir. Bunların başarılması kuvvetli bir “eğitim sistemi” ve “kamu yönetimi” istikrarına dayanır.

Nüfusu Azalacak Avrupa Belirleyici Oldu: Nüfusu yaşlanmakta olan kapitalist ülkelerde ilâveten doğurganlığın da çok düşmüş olması, bu toplumlara kendilerini yenileme, hatta sürdürme imkânı bırakmıyordu. Bir yandan dünya hâkimiyeti için küresel siyasî ve ekonomik politikalar belirlenirken, bir yandan da sistemin devam edebilmesi için nüfus-teknoloji-işgücü- eğitim-istihdam denkleminin yeniden kurulması gerekecekti. Diğer bir deyişle, hem dünyaya hâkimiyeti sürdüreceği yeni-liberal politikalar güçlendirilmeli, hem de küresel insan kaynaklarını yönetebilmelidiler.

Nüfusunda net azalma beklenen Avrupa’dan 14 ülke ile diğer 6 ülke seçilerek toplam 20 ülke üzerinde aile ve hanehalkı yapılarındaki değişimin sebepleri ve doğurganlığa etkileri araştırıldı. Küçülme tehdidi altındaki AB ülkelerinin kendilerini idame ettirebilmeleri için nüfus arttırıcı politikaları gerekleri ortaya kondu. AB ülkelerinin kiminde teknoloji kullanımını arttırıp istihdamı azaltma kazançlı iken, kimi eğitimi güçlendirmek, kimi emeklilik yaşını ileriye atmak, kimi düzenli göç almak ve buna uygun toplumsal değerler geliştirmekle dengede kalabileceklerdi. OECD, büyük bir çalışma ile Batı düzenini destekleyici şekilde işgücü kullanımını yönlendiren düzenlemeleri alandaki olgulara dayandırarak seçenekleri ve önerileri geliştirdi. (Geniş bilgi “Sanayi 3.0 Sürecinde Yeni-Liberalci Küreselcilik ve Küreselleştirmecilik: Millî Devlet ve Millî Eğitim Karşısı Stratejiler” - EK-5). Her ülke kendi bünyesine göre uyarlamalar yaparak nüfus, ME+TE eğitimi, teknik belgelendirme ve istihdam politikaları uygulamaya devam edebilmektedir.

Küreselleştirmeciliğin İnsan Kaynakları Stratejisi: Dünya ülkelerinde; iyi işleyen kurumlar tutulmalı, bozuklukları düzeltilmeli, iyileştirme -geliştirme amaçlı ülke-merkezli akılcı hazırlıklar yapılmalıydı. Oysa dünya önderliğini elinde tutmak isteyen Kuzey Atlantik ülkeleri nüfusu azalacak ülkelerdi ve dünyanın insan kaynaklarını kendileri lehine yönlendirme stratejileri gerekiyordu. Bilişim devrimi, yeni dönemin en önemli üretim girdisinin “insan kaynakları” olacağını belli etti. Batı’nın üstün konumunu sürdüreceği araç olarak zorlayıcı küreselleştirmecilik yolu piyasalara girişte hız için kullanılırken insan kaynakları da küreselleştirilmeliydi. Batı’nın teknolojiye üstün konumu sürdürmek için küresel işgücü kullanımı amacıyla ülkelerarası bir işbölümü yapılmalıydı. Teknolojinin

üretimi yaptırmak için kullanılacağı “**yerinde çakılı küresel ucuz emek**” (**mavi yakalılar**) “teknolojiyi üretim tabanına uygulayacak ve yönetecek **orta kademe teknik işgücü**” (**gri yakalılar**) ve yaş grubu ve üst düzey insan gücü eksikliğini kapatacak “**üst düzey beyin-göçü**” (**beyaz yakalılar**) boyutları dengelenmeliydi. Bu işbölümünde ülkelere verilecek roller ekonomik ve siyasal olarak belirlendi. Örneğin; Çin’in zaten yeni açılmış ülke olarak yeri belliydi. Yeni düşman Orta-Doğu bölgelerine yaklaşım onlara katma değeri yüksek üretimi fırsatı vererek olamazdı. Her ülkenin verilen role uyması için Strateji: “**eğitimde yapısal ve zihinsel dönüşüm yoluyla dünya işgücüne şekil vermek.**”

Yapısal Dönüşüm: Üretim teknolojisindeki değişimin ekonomide düzenlemeler gerektirmesi. Eğer, bu değişimin felsefeye, zihniyete, tüm kurumlara ve sistemin ilkelerine de sirayet ederek hayat tarzını değiştirmesi söz konusuysa, “yapısal dönüşüm” sözkonusu olur. **Yapısal dönüşüm:** Örneğin, modern çağı temsil eden sanayi devrimi, büyük merkezî mekânlarda üretimi getirdiği için köylere şehirler göç, köylünün sanayi işçisine dönüşmesiyle gelen hayat tarzı, demokrasi ve kurumlar gerektirmişti. Şimdi ise; elektronik devrim küçük işyerinden – hatta evden - iş yapmayı mümkün kıldığından küresel malî, ticarî, sınaî düzenlemeler, uzmanlaşma yerine birkaç beceri sahibi olma, esnek çalışma, kentten kırsal alana kayma gibi hayat tarzı ve kurumlar gerekiyor olması gibi.

Kapitalizmin küreselleştirilmesi döneminde bunun anlamının, dünyanın bütün pazarlarında hâkimiyet kurmak için başta maliye, kamu yönetimi, eğitim, işgücü olmak üzere bütün sistemlerin işleyişini Batı’nın öngördüğü düzene sokmak üzere hükümetlere baskı uygulamak olduğu ortaya çıktı. DB, IMF, WTO/DTÖ ile işbirliğine girildi. 1990’ların başında dünyaya ayar vermek üzere uluslararası kuruluşlarla STK’lar sahadaydılar. “Değişim” sloganıyla devletlerde gevşetme yapmak için değişimin tek elden yönetilmesine girişildi. Çeper ve çevre diğer ülkelerin hazırlık yapmalarına fırsat bırakmadan sistemlerine müdahale paralel olarak başladı. Dünyada ulus-devletlerin kamu yönetimi tarzını kaldırıp şirketlerin işletme yönetimi tarzına geçirilmesinin iş dünyasının kamu kaynaklarını kullanma imkânlarını arttıracığı hesap ediliyordu. Küreselleştirmecilik “her alanda reform” istiyordu. Devletlerin iç konusu sayılan “eğitimde reform” da bunlar arasına alındı.

Türkiye’de: 1990-2000 dönemi, Türkiye’nin, bünyesine uygun olmayan dış politika talepleriyle karşı karşıya kaldığı bir zaman dilimidir. Bir yanda PKK terörünün artışı, bir yanda siyaseti partilerden tarikatlara çeken para gücü devrededir.

Diğer yanda; küreselleştirme amacıyla iç siyaseti, sanayii, tarımı, ticareti, kamu yönetimini, toplumu biçimlendirme faaliyetlerinin rahatsızlık veren bu çelişki ve çatışmalarıyla **doğrudan Eğitim Sistemi’ne yansıdığı bir dönemdir**. Toplum başlıca 3 temel boyut gözlemlemiştir:

1. İlimli İslam Projesi’nin ikinci aşamasında “Türkiye Demokratik İlimli İslâm Devleti Modeli” olsun görüşü: 1939’da, II. Dünya Savaşı’na hazırlık olarak Stalin’in Rus Ortodoks kilisesine izin vermesi, Soğuk Savaş’ta (1946-1989) komünizmi dinlerle çevreleyecek “Yeşil Kuşak” projesine fikir verdi. CIA’nın üst düzey yetkilisi, İslamî hareketler uzmanı, RAND Düşünce Kuruluşu’na danışmanlık yapan Graham Fuller, Soğuk Savaş ABD dış politikasında, “aşırı dinci ve ılımlı İslamcı hareketler ile ılımlı sosyalizmi” bazan birbirine karşı bazan ikisi birbirini destekleyerek mücahitleri ve istihbaratçı ılımlıları kullanan Proje’nin mimarlarından.

Bu üçlü modele uygun oluşumlar Türkiye’de de mevcuttu. 1980’lerde Türkiye’den de, Balkanlar’dan Doğu Türkistan’a kadar İslam sınırını oluşturması beklenmişti. Yurt-içinde komünizmle ve anarşiyle mücadele denirken PKK terör odağı oluşturulmuştu. Dinî istihbarat için dışarıdan lojistik destek verilen Cemaat ortaya çıkarılmıştı. Cemaat’ın eğitim alanında yurt-içi ve yurt-dışı örgütlenmesi eski Amerikan misyonerleri tarzındaydı.

Türkiye, şu Yeşil Kuşak meselesi neyse bitti, lâiklik yükselir diye sevinirken, 1989'da Graham Fuller'in "Türkiye'de İslâmcılık" ve Rand Corp.'un "Türkiye'de İslâmcı Akımlar" raporlarının çıktığı duyuluyordu. 1989'da Sabri Sayarı'nın "The Prospects for the Islamic Fundamentalism in Turkey" (Türkiye'de İslâmî Köktendincilik/Siyasal İslâm için Umutlar) raporu yine Rand Corporation'dan. Türkiye'de Siyasal İslâmcılık olduğu mesajı – bu aşamada – hem Türkiye içine hem de dünyaya veriliyor. Bu raporlar var, bazı gazeteler açıklıyor, aranınca bulunmuyor, ama dünyaya "Türkiye'de İslâmcıların iktidara gelebileceği" haberini veriyorlar. Kimdi bunlar? Köktendinciler mi, İlimli İslâmcılar mı? 1990'da İslâmî Hareket Örgütü'ne atfedilen Muammer Aksoy, Bahriye Üçok, Çetin Emeç ve Turan Dursun suikastları var. İran-Türkiye-Lübnan üçgeninde hareket eden bir tetikçi grup ortaya çıkıyor. Bunlar Türk idaresini rahatsız ediyor; Siyasal İslâmcıları arayıp bulma hassasiyeti uyanıyor.

SSCB'nin 1991'de dağılırken Varşova Paktı da dağılınca, Orta Asya kısmen açıldı. "Atatürk dış politikasını bırakın! Adriyatik'ten Çin'e kadar Türkiye'nin tarihsel çıkarları önünüzde açılıyor; **"büyüyerek küçülmek"** (federal yapı) daha kazançlıdır. ABD ve Rusya böyle büyük oldular..." fikri işlenmekteydi. Cemaat, İlimli İslâmcılık havasıyla, yabancı dille eğitim yapan Türk üniversitelerinden öğretmenlik mezunlarını devşirerek Asya'dan başlayan okulculuğuyla yurt-dışında yayılmaya başladı. Özellikle Anadolu Öğretmen Liseleriyle, bazı üniversitelerin Eğitim Fakültelerinin eğitim ortamı "hizmet" adı altında para toplayan ama gücü ve kaynakları resmen belli olmayan bir Cemaat tarafından etkileniyordu. Artık kullanılabilirliği azalmakta olan iç siyasî yapılara destek zayıflatılıyor, bir kısım tarikatlara parasal destek verilerek ortaya kullanışlı tarikatlar çıkıyordu. Ortalık yatılı Kur'an Kursu adı altında yurt kaynıyordu.

NATO Hedef Değiştiriyor: 1991'de, Silâh Sanayiine yeni düşman lâzım olan Atlantik ülkeleri NATO'nun devamına karar verdiler. Yeni "öteki" inşa edilirken coğrafya tanımı yapamadılar, 1988'den S. Huntinton'un "**Medeniyetler Çatışması**" hazırda. Oklar 180° dönüşle yeni düşman İslâm'a çevrildi ve İslâm'ın yayıldığı farklı coğrafyaları kapsayan kademeli birkaç bölge tanımlandı. Bernard Lewis'in; "Müslümanları Batılı hayat tarzına alıştırmalıyız, Müslümanlar bize benzemeli, **İslam ülkelerine demokrasi götürmeliyiz!**" (**Lewis Öğretisi**) bunu izledi. İstenilen; Batı mallarının tüketimcisi savurgan İlimli İslâm'ı tanımlamak. Görsel zıt kavram ile anlatmak daha açıklayıcıdır. Kadınlarına geleneksel başörtü yerine alnı çatkılı rahibe kıyafeti şeklinde yeldirmeli türban giydirme gibi güya İslâmî simgeler tepki toplar. İslâm adına tepkiyi kendilerinde toplayan örgütler çıktı. Terörle suçlamalar başladı. Araya kan sokuldu. "İslâm terörü" icad edildi. Her ne hikmetse, İslâm terörü sadece Müslümanları vuruyordu.

Önce Türkiye'nin NATO'da gereksiz olduğu, sonra bu İslâm politikası amacıyla yönlendirilmesi akla geldi. 1990'lara çok kırılmalı bir siyasî tablo ve sık değişen Koalisyon Hükümetleriyle giren Türkiye'de ülkeye uygun olmayan söylemleri gündemde tutmak kolay, yönetmek zordu. Siyasî yelpazenin iki aşırı ucunu aynı hedefe yöneltip **gerici** ve **bölücü** diye kışkırtarak, Türkiye'yi Orta-Doğu'da istenilen yeni rolü oynama istikametine sevk edecek siyasî ortamın kurgulanması apaçık başladı.

Aslında, ABD'nin istediği Türkiye üzerinden Türk ordusunu kullanarak Kuzey Irak'a girmekti. 1991'de Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a talep götürüldü, razı edildi, Genel Kurmay Başkanı Necip Torumtay itiraz etti. Girilemedi. Bölgede huzursuzluk çıkıp Türkiye'ye sığınmacı diye gönderilen 600.000 Peşmege'nin kamplarda barındırılması Türkiye'ye kaldı. ABD, İngiltere, Fransa içlerinden seçerek adam aldılar. Uçuşa Yasak Bölge ilân edildi. Mahmur kampı kuruldu. Peşmergeler geri gönderildi, bir kısmı Mahmur Kampına gitti.

Yeşil Kuşakçılar Türkiye'ye İniyor: Rand Corp. Raporu; “Türkiye rejim değiştirsin! İlimli İslâm Devleti olsun!” önerisini Başkan'a verildiği istihbar edilince Türk Ordusu ve sağ-sol aydınlar açıkça karşı çıktılar. 2 Ekim 1992'de NATO'nun Kararlılık Gösterisi-92 tatbikatında Türk Muavenet zırhlısına saldırı, 5 şehit, 22 yaralı olayı gözdağı olarak yorumlandı. 1992'de Mahmur'da kurulan güvenlik kampında PKK'lıların gizlendiği istihbar edilince uyarıldı, tahliye edilmeyince 1994'te bombalandı. (Üstelik azdırılan PKK terörü de izleyen iki yılda 1994-1995 bitirilmişti.) Mahmur kampı 1998'de BM tarafından tekrar kuruldu. 500 000'lik bir şehir hâline geldi. Kandil'e eğitim sağlamaya başladı. Yine PKK yeri olarak kullanıldığı için bombalama devam ediyor.

1993'te serî suikastlar başladı, ‘İslâmcılar yapıyor’ diye karşıtlıkların bileneği istendi. Tecrübeli yorumcular kontr-gerillayı işaret ettiler. İmam-Hatiplerin yükseköğretim sınavlarını kazanmasından rahatsızlığını dile getiren gazeteci Uğur Mumcu 24 Ocak 1993'de suikasta uğradı. 5 Şubat 1993'te Cumhurbaşkanı'nın danışmanı, sağ kolu Adnan Kahveci'nin işaretleri değiştirilmiş şüpheli yol kazasında ölümü. 17 Şubat 1993 Jandarma Gn. Kom. Eşref Bitlis'in şüpheli uçak kazasında ölümü. 17 Nisan 1993'de Cumhurbaşkanı Turgut Özal anî vefat etti.

Bir ay sonra Alevî-Sünnî gerginliği arayan olaylar başladı. 24 Mayıs 1993'te Bingöl-Elazığ kara yoluyla birliklerine giden sivil ve silahsız 33 askerin PKK'lı teröristlere verilen istihbaratla otobüsten indirilip kurşuna dizilmesiyle şehit edilerek isyan mesajı verdi. (Bu olay 1937 Dersim-Erzincan karayolunda 33 askerin kurşuna dizilmesi ile verilen isyan mesajına ve Yunanlılar Doğu Trakya'yı işgal ederken paralelinde Türkiye'nin karşısına 1 Ekim 1921'de Sivas'ta Kızılbaş Koçgiri'nin Sevr'e göre özerklik talep eden isyan mesajının çıkarılmasına benzetildi.) 2 Temmuz 1993'te Sivas Madımak Otelinde kundaklamasında 33 davetli +2 otel çalışanı +2 saldırganın ölümüyle sonuçlanan yangınla ilgili “biz bile bu kadarını beklemiyorduk” (Sabah gazetesi) demeci. 5 Temmuz 1993'te Erzincan-Kemaliye-Başbağlar köyünde teröristlerce katledilen 33 sivil olayı eski Ermeni çeteciler stratejisinin hortlatıldığı yorumlarına yol açtı. Bu olayların hiçbirinin faili ya da bir sorumlusu ortaya çıkarılmadı.

Ne zaman Türkiye'de iç gerginlik tırmandırılıp Hükümet buna odaklansa, dış tehdit ile çevreleme arayışları hortlatılır. Ermenistan, ABD'den zımnî onayla 1988'den beri devam ettirdiği kanlı tahrikleri, bu defa 1992'de bağımsızlığını alır almaz vahşi Hocalı katliamına bağlamıştı. Ağustos-Eylül 1993'de Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesini işgalini yaptı. S.S.C.B. tarafından eğitilip donatılmış ordusu zırhlı araçlar bakımından yeni bağımsız Azerbaycan'dan 6 ilâ 20 misli daha fazlaydı. B.M. Güvenlik Konseyinin geri çekilme kararına rağmen Ermenistan işgali devam ettirdi. Azerbaycan topraklarının % 20'si Ermeni işgali altına girdi Azerî Türk nüfusun % 25'i göçmen olarak Azerbaycan içlerine uzun yıllar yaşayacakları çadır kentlere çekildiler. Yeni Rusya ve İran, Azerbaycan ile Türkiye'nin arasındaki Nahcivan yolunu kapatarak Türkiye'nin Orta Asya'yla bağımlı kestiler.

12 Mart 1971'in yıldönümü olan 12 Mart 1995'te Alevî vatandaşların çoğunlukta olduğu İstanbul Gazi Mahallesinde bir taksiden 4 kahvehane ve bir tatlıcıya otomatik silâhlarla ateş açıldı, 1 kişi öldü. Saldırganların taksiyi çaldıkları, sürücüyü öldürdükleri anlaşıldı. Vatandaş polis geç müdahale etti diye harekete geçti olaylarda 1 kişi daha öldü. Ertesi gün 15 000 kişi polis karakoluna yürüyüşe geçti; ateş açılınca 15 kişi hayatını kaybetti. Yapılan otopside toplam 17 kişiden 7'sinin polis kurşunuyla öldüğü, diğerleri kendi aralarında kullanılan silâhlarla öldükleri ortaya çıktı. 2 polis uzun süreli hapis cezaları aldılar. Dava süreçleri tamamlanınca, 17 kişinin aileleri, faillerin hepsi bulunamadığı için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurdular. 2002'de, Türkiye 30'ar bin Avro tazminat ödemeye mahkûm edildi; ödemeler yapıldı. 2 Eylül 2003'te eski

Erzincan Valisi Recep Yazıcıoğlu'nun uzaktan kumandalı yol kazasında ölümünü yorumlayanlar oldu.

Daha sonra görüşleri kitap halini alan G. Fuller ve Sabri Sayarı; "The Prospects for Islamic Fundamentalism in Turkey"de Yeni Türkiye'nin yeni yol haritasını çiziyordu: Köktendinci Siyasal İslâm karşıtlığı ılımlı İslâm. Rapora yine hiçbir yerde erişilemedi. Cumhuriyet Gazetesi "Gizli Raporda Dinci Tehlike!" diye duyurup, rapora önsöz yazan gazeteci Fehmi Koru'nun takdim yazısını veriyordu. Raporun Siyasal İslâmcılara önerisi; "Seçimle iktidara gelmek için strateji kurun!" Ve bir şekilde oylar artmaya başlıyor.

27 Mart 1994 Türkiye Yerel Yönetim Seçimlerinde İl Genel Meclisi oylarının ilk üç partiye dağılımı DYP %21,4, ANAP %21,08, Refah Partisi % 19,13'tür. Refah Partisi'nin geçen seçimdeki %9,88 oydan % 19,13'e çıkması gözleri RP'ye çevirdi. Belediye Başkanlıklarını ise Refah Partisi (İstanbul dâhil) 28 ilde, Anavatan Partisi 14 ilde, Doğru Yol Partisi 11 ilde, Sosyal Demokrat Halkçı Parti 10 ilde, Milliyetçi Hareket Partisi 8 ilde, Cumhuriyet Halk Partisi 5 ilde seçimleri kazandı. İstanbul'u %25,19'la Recep Tayyip Erdoğan aldı.

27 Mart yerel seçimlerinden sonra derhal laikçi kesim ve medya RP'ye karşı diri bir kamuoyu oluşturmaya girişti. Seçim değerlendirmesinde N. Erbakan'ın; "Türkiye'nin şu anda bir şeye karar vermesi lâzım. Türkiye RP ile âdil düzene geçecek, bu kesin şart. Geçiş dönemi yumuşak mı olacak, serî mi olacak, tatlı mı olacak, kanlı mı olacak? 60 milyon buna karar verecek. Biz diyoruz ki, bu geçişi tatlı yapalım, bu geçişi barış içinde yumuşak yapalım," ifadelerini kullanması tepki çekti ve siyasal İslâm'a adres arayanlarca kullanılmaya başlandı.

Başbakan Tansu Çiller'in Merkez Bankasında rezervlerin çok azalması dolayısıyla 5 Nisan 1994 Kamu Maliyesi İstikrar Paketi'ni açıklaması, TL değerinin %73 düşürülmesi ve ABD'ye kredi arama seyahatinde "İslâmî fundamentalizm (köktendincilik) tehlikesi"ne dikkat çekmesi akılları karıştırdı. Erbakan'ın 5 Nisan kararlarını RP'nin yükselişi aleyhinde bir adım olarak görmesi ve "Pentagon ve İsrail'in emriyle RP'ye karşı darbe tezgâhlandığı" biçimindeki yorumlaması, gizli raporlardaki istihbaratla bağdaştırıldı.

Siyasal İslâm Elbisesinin Dikilmesi: Tam bu sırada, Avrupa'da Bosna Gorazde'de büyük Müslüman katliamı Türkiye'de büyük tepkiye yol açtı. 10 Nisan 1994 Pazar günü Türkiye'nin değişik illerinde büyük tel'in kalabalıkları toplandı. Aynı gün, resmî törenler hariç mitinglere kapalı olan İstanbul Taksim Meydanı'nda izinsiz gösteriler farklı şekillerde kullanıldı. SSCB'nin ve Yugoslavya'nın dağıldığı şu günlerde Avrupa'daki dinci ve ırkçı saflaşmalar Türkiye'nin dış politikasında önemli bir yer tutuyordu. Türkiye'de toplumsal patlamalara yol açabilecek 5 Nisan Kararlarının şokunu gündemden gizleyecek talî gündemlere ihtiyaç duyanlar vardı. Türkiye'yi laik devlet rotasından çıkarıp İslâm'ı, siyasal İslâmcılığı ve ılımlı İslâm'ı tanımlama gayretinde olanlar vardı. Ve de, gericilik – bölücülük karşısındaki darbeciler vardı. Televizyonlar Kelime-i Tevhid'lerle toplumun özgürleştirici kimliğini öne çıkarmış, "Müslümanlar kardeşler" diye mazlumlara destek demeçleri gönderen Taksim Meydanı'nı gösterirken sesler "Kahrolsun Laik Diktatörlük" ve "Laik Cunta ABD'ye Kukla" uyanlarına dönüşmeye başladı.

Batılı İslamiyatçıların yorumuna göre; "RP kesimi medyadan izleyerek veya Taksim gösterisine katılım ile radikal İslâmî söyleme muhatap olmuştu. Aynı radikal İslâmî kimliğin alanında bulunmuş oluyordu. RP'nin o güne kadar hiçbir maceracılığa izin vermeyen ilkeli tutumu, 'kimlik aşılacağı bu atmosferle' karşı karşıya geldi. Kimlik aşılacağı bu atmosfer RP kitlesinde mevcut statüyü aşan radikal gelişmelere neden olacaktır..." Nitekim 12 Eylül 1980 öncesinde olaylardan uzak tutulabilmiş Akıncı tabanda kıpırdanma başlamıştı.

Refah Partisi, seçim sonuçlarıyla yükselen “kitleleşme hevesi” ile “sınır belirlediği ideolojik kimliği” arasında kaldı. Taksim gösterilerinde seçmen tabanında ortaya çıkan radikal/köktenci eğilimleri yönlendirmeye dönük yumuşatıcı bir konuşma için kendi eski ifadelerini tevîl ederek kullandı. 13 Nisan 1994 konuşmasında Necmettin Erbakan’ın; “Refah Partisi'nin ve âdil düzenin eninde sonunda iktidara geleceğini” kaydederken, “bu geçişin tatlı mı, sert mi, kanlı mı olacağı yönünde tartışmalar olduğu”nu hatırlatarak, “Biz bu geçişin tatlı yapılmasını, yumuşak yapılmasını istiyoruz. Biz barışçuyuz, bunlar gibi terörist değiliz,” ifadelerini kullanması ters sonuç verdi. Siyaset ve basın bunu Erbakan ve RP’ye kimlik giydirecek şekilde aleyhte kullanmayı arttırdı.

27 Ekim 1995 Genel Seçimleri’nden Refah Partisi 6 milyon oyla % 21.38 ve 158 sandalye, Doğru Yol Partisi %19,18 oy ile 135 sandalye, Anavatan Partisi %19,65 oy ile 132 sandalye kazanarak çıktılar. Genel Seçimlerde çoğunluk sağlayan olmadı. Meclis’teki partiler koalisyon hükûmetleri denemeye başladılar. Necmettin Erbakan 6 Haziran 1996’da ikinci hükûmet kurma denemesine başladı.

Bu sırada, dünya nüfusunun %45’inin şehirlerde bulunması ve artış beklenmesi karşısında politika önerecek olan uluslararası “Dünya Yaşanabilir Kentler” Habitat-II Toplantısı 3-14 Haziran 1996’da İstanbul’da devam ediyor, ev sahibi İstanbul Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan dünya konferansını ağırlıyordu. BM Genel Sekreteri Butros-Butros Galî Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’i kürsüye, “Türkiye Federal Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı” diye davet etti. İstanbul’a gelen İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizman ise gazetecilere “Refah Partili bir hükûmetin kurulmaması gerektiği” beyanatını verdi. Bu iki hadsizliğe anında cevap verilmemesi eleştiri konusu oldu.

Habitat-II Toplantısı devam ederken, 12 Haziran 1996’da ekranlara Aczimendî diye küçük bir tarikat çıktı, laiklik karşıtlığını ve eylemlerinin üç aşamasının “kalple istemek, dille söylemek, elle düzeltmek” olduğunu açıkladı.

Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi koalisyon (Refah-Yol) hükûmeti 28 Haziran 1996’da kuruldu. 16 Temmuz 1996’da bazı milletvekilleri Doğru Yol Partisi’nden (DYP) istifa ederek kendi 54. Hükûmetlerini sarstılar ama çoğunluğunu bozamadılar; Hükûmet devam etti.

Aczimendî’lerin tacizleri arttı. Siyah sarık, siyah cübbe, saç-sakalı uzun, eli asalı, Cuma namazı çıkışlarında tef çalarak rejimi, Atatürk’ü, hükûmeti “İslâmî olmamakla” suçlamaya başladılar. 5 Ekim 1996 günü “şeriatı getirmek için elle düzeltme aşamasına geldiklerini” açıkladılar. 20 Ekim 1996 tarihinde Türkiye’nin dört bir yanından gelip kendilerine has dinî kıyafetleriyle Ankara Kocatepe camisinde toplanan tarikat üyeleri, daha sonra “şeriat isteriz” diye kent içinde gösteri yaptılar ve çıkan olaylarda gözaltına alındılar. Tarikat’ın baştaki üç ismi ve bir başörtülü kadın, kamuoyuna “irtica modeli” olarak takdim edildiler. 26 Aralık 1996 günü basın ve TV kameraları eşliğinde tarikat şeyhinin evine baskın yapıldı ve sözkonusu başörtülü kadınla görüntülendi. Konu tartışılırken kamuoyuna “tarikatlarda taciz” imgesi yerleştirildi.

3 Kasım 1996’da Susurluk’ta meydana gelen trafik kazasında mafya-siyasetçi-polis, kimine göre kontr-gerilla da dâhil ilişkiler açığa çıktı. Bu, topluma Hükûmet’in diğer ortağına da tavır almak için bahane verdi. İlişkileri araştıran mercilerin listelerinde Fethullah Gülen’in isminin de bulunması mülkî kesimden özürvarî teminat sözleri ile geçiştirildi.

Başbakan Erbakan 11 Ocak 1997’de Başbakanlık Konutunda tarikat şeyhlerine iftar yemeği verdi; F. Gülen davetli olduğu halde gelmedi, bunu kullanarak askere destek mesajlarıyla kendini ayrıştırdı. Yüksek rütbeli subaylar 22 Ocak 1997 tarihinde Gölcük’te toplanarak irticanın iktidarda olduğunu müzakere ettiler. 30 Ocak 1997’de Ankara-Sincan

Belediyesinin düzenlediği Kudüs Gecesi'nde, işgalin ve İsrail'in protesto edilmesi, Filistin'e destek veren cihat görüntülü bir temsil, ilçe belediye başkanın "âdil düzen ve hakikatin görüleceği" konuşması, İran Büyükelçisinin katılması fırsat verdi. Belediye başkanı tutuklanıp mahkûm edildi. İran Büyükelçisi "istenmeyen şahıs" ilân edildi. Çekim yapan bir muhabirin 3 Şubat 1997'de muhafazakâr biri tarafından dövülmesine tepki yükseldi. 4 Şubat'ta askerler Sincan'da 20 tank ve 15 zırhlı araçla geçiş yaptı. "Demokrasiye balans ayarı yaptık" denildi. 5 Şubat'ta Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Başbakan Erbakan'a uyarı mektubu gönderdi. Türkiye Erbakan'ın "millî" olduğunu bilse de, Türklerin alışık olduğu insan sevgisine dayalı kucaklayıcı tasavvufî Türk-İslâm tutumu yerine, kendi Partisi dışındakileri dışlayıcı bir dil kullanması hoş karşılanmıyordu. RP belediyeleri çevrelerinden askerlerin gerici tanımına uyan konuşmalarının da gelmeye devam etmesi karine teşkil ediyordu.

Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Güven Erkaya "İrtica PKK'dan daha tehlikeli; PKK'yı bitirdik, sıra irticada," diye çıkış yaptı. Zırhlı Birlikler Okulu Eğitim Tümen Komutanı sonradan, tankların geçidinin 1996'da 1997-30 Ağustos'u için planlanmış bir tatbikat olduğunu, öne çekilmesinden haberi olmadığını söyledi.

Aczimendî 127 kişi tutuklandı, mahkemeye verildiler. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu çerçevesinde Ankara DGM'de görülen davada, davalıların duruşmada başlarındaki siyah türbanları çıkarmamaları olay oldu. Veli Küçük'ten para aldıklarını itiraf edenler oldu. Pavyondan sağlanan bir kadına başörtüsü takıp rol oynattıkları ortaya çıktı. İkişer ay hapis cezası aldılar. Kimlik değiştirerek topluma karıştıklarını gazeteciler izlediler.

Asıl öğretici olan Aczimendîlerin AHİM'e başvuruları, eylemlerini ve mahkeme sürecini planlarken çok iyi dış danışmanlık almış oldukları ve elde ettikleri sonuçlardı. AİHM'e İlk Davâ'yı tarikat şeyhi Müslüm Gündüz açtı. Ankara'nın haklarındaki mahkûmiyet hükmünün, dinî inançlarını kıyafetleriyle ifade etmelerini engellemekte olduğunu iddia etti. Davâ 2003'te karara bağlandı; davacı haklı bulundu. Kararda, davacıların dinî inançlarını belli bir kıyafetle ifade etmelerinin kamusal düzen veya şahıslar üzerinde tehdit ya da risk oluşturduğuna dair herhangi bir bulguya rastlanılmadığını hükmü yer aldı. Mahkemenin gerekçeli kararında; davacıların sıradan vatandaşlar oldukları, kamu hizmeti veren devlet memuru olmadıkları, bu nedenle kendilerinden dinî inançlarını ifade ederken ihtiyatlı davranmalarının istenemeyeceği belirtiliyordu. AİHM, davacılar getirilen kısıtlamanın inandırıcı olmadığına ve Ankara'nın AİHS'nin ifade özgürlüğünü ihlâl ettiğine hükmetti.

İkinci Davâ; davacıların âdil yargılama yapılmadan mahkûm edildikleri iddiasına dayanıyordu. Mahkeme heyetinde bir askerî hâkimin de bulunması nedeniyle hâkimlerin bağımsız olmadıkları gerekçesiyle âdil yargılama yapılmadan mahkûm edildikleri için AHİM Ankara'yı 2005 yılında mahkûm etti.

Son davada, iddia 127 davacıya getirilen kısıtlamaların AİHS'nin din özgürlüğüyle ilgili maddesinin ihlâl edildiği tezini işliyordu. AİHM 2010 yılında verdiği hükümde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) ilgili 9'uncu maddesini tarafından güvence altına alınmış din özgürlüklerini ihlâl etmek olmasından ötürü Ankara'yı mahkûm etti; davacıların tazminat talebini ise simgesel düzeye indirdi.

İlginç olan, Aczimendîler AHİM'de beraat ederken, Türkiye'de bu yüzden siyasetten hukuka, eğitimden ekonomiye pek çok bireysel ve toplumsal bedel ödenmekte oluşudur.

2. İlimli İslam Modeli için Dış Kaynaklı Kültür, Tarih Politikası Hatları: 1990-2000 dönemi, dış (CIA) etkinin içeride üç hatlı yaşanan Cumhuriyet'e aykırı eylemlere sahne olduğu dönemdir: 1) Atatürk'ü ve Atatürk'ün yaptıklarını yıkma. 2) Türkiye'nin işleyen ahlâk, idare, toplum, aile, eğitim kurumlarını yıpratıp bozarak sistemi çökertme. 3) İslâm simgelerinin değiştirilmesinden başlanarak bir İlimli İslâm Modeli'nin kurumlarını getirme.

Rand Corp.'da Orta Doğu, Orta Asya, Sovyetler Birliği, Güney ve Güneydoğu Asya etnik konular görevlisi G. Fuller, **Fullerizm** olarak bilinen **“Siyasal İslâm'ın önünü açma siyaseti”**nin başlatılmasını düzenledi. Türkiye'ye yönelik boyutlarının özellikle **Atatürk'ün dış politikası, laiklik ve üniter devlet karşıtı söylemler** yanında yaşam içinde karşıtlıklar oluşturacak davranışlarla yürüdüğü gözlemlendi. En çok türban kriziyle ilgili lehte ve aleyhte tutumlar büyüyerek Meclis'e kadar geldi. Şeyh Nazım Kıbrısî'nin ESKAD (Evrensel Sevgi ve Kardeşlik Derneği) ile türbanlı kızları Kıbrıs'ta İngiliz ve Afrika Müslümanları ile kaynaştırması, Türkiye'den Kıbrıs'a ve Avusturya'ya türbanlı öğrenci akını. Askerî mekânlara başörtülü ebeveynler bile alınmazken ABD'de Müslüman kadın askerlerin türbanlı olarak ortaya çıkarılmaları. Eski ABD Dışişleri Bakanı Musevî H. Kissinger'in 1994'te Türkiye'ye gelip Müslüman Özbekler Tekkesi'nin açılışını yapması; STK'lar ve gazetecilerle kapalı görüşmesi, muhalefetle görüşmesi...

Yıllarca; “Hilâfet TBMM'ni manevî şahsında mündemiç ve makamda kaimdir; Meclis istediği an Hilâfeti geri getirebilir,” “Lozan'ın gizli maddeleri var,” “Ayasofya'yı müze yapan imza Atatürk yerine atılan imza taklidiymiş” gibi sun'î karşıtlıklar oluşturan lâf dalaşları basında sürdürüldü.

Aynı anda, hem “Türkiye İlimli İslâm devleti olmalı,” hem de “MEB müfredatlı İmam-Hatip Okullarına karşıtlık” pompalanmasının sebebi ne olabilir? Türkiye Cumhuriyeti'nin, dışarıdan gelen İslâm Devleti talebine yakın durabilecek kesimi tahrip etmek isteyebileceği. İmam-Hatip'lerden dinci yetişiyor mu, yetişmiyor mu tartışması büyüdü. MEB bağımsız bir şirkete veli eğitimleri araştırması yaptırttı. Dağılımda, MHP eğilimli ailelerin çoğunlukta olduğu, RP eğilimli ailelerin 4-5. sırada kaldığı görüldü. Bilgi MGK'ya iletildi. “Peki, dindarlar çocuklarını nereye gönderiyorlar?” sorusuyla karşılandı. Adres belliydi. Dindarlar çocuklarını; hizmet bağışısı toplayan dindar görünümlü okul sahiplerinin, bol burslu, yabancı dille eğitim yapan özel okullarına gönderiyorlardı. Ama RP Başkanı N. Erbakan ile F. Gülen'in birbirlerine karşı duruşları, bir siyasî parti arayışında olan F. Gülen listesine RP aday listelerinde yer verilmemesi, tam da bu sırada bir gazeteciye “Erbakan ‘İmam-Hatipler bizim arka bahçemiz’ dedi” haberi yaptırılması nedenleri ile üst yönetim bu ihtimali gözardı etmeyi sürdürdü. Böylece üst-akıl, Erbakan'a devlete zararlı dinci, F. Gülen'e devlet yanında mutedil dindar hayırsever kisveleri giydirdi. Yani, Türkiye'de İlimli İslâm'ın yeri tanımlanmış oldu.

28 Şubat 1997 MGK kararları ile İmam-Hatip Orta Okullarının kapatılması, 8-yıllık kesintisiz İlköğretim, İmam-Hatip Lise mezunlarının Diyanet'in ihtiyacı kadar olması kararları çıktı. O güne kadar işlerinde-güçlerinde olan İHO mezunları dernekleşip toplumda farklı konuma itilmelerine karşı faaliyete başladılar.

F. Gülen Erbakan'a yönelik, “Başaramadınız, inin!” beyanatı verdi. Dincilik yaftasıyla Refah Partisi kapatılma sürecine sokuldu. F. Gülen ise tedavi amacıyla diye ABD'ye gitti. G. Fuller'in Gülen Cemaati'yle ilişkisi devam ediyordu. 10 Eylül 1997'de New York Katolik Kardinali O'Connor ile 7 Şubat 1998'de Roma'da Papa ile görüştürüldü.

Fethullah Gülen, 9 Şubat 1998 tarihinde Papa II. John Paul'a şöyle bir mektup yazdı: “Papa Cenapları, üç büyük dinin doğum yeri olarak bilinen toprakların, dünyayı daha iyi yaşanabilir bir mekân kılma yolundaki kutsal özgörevimizi tam manâsıyla bilen halkından size en içten selâmları getirdik... Papa VI. Paul Cenapları tarafından başlatılan

ve devam etmekte olan Dinlerarası Diyalog için Papalık Konseyi özgörevinizin tahakkuk edişini görmeyi arzu ediyoruz. En aciz bir şekilde hatta biraz cüretle, bu pek kıymetli hizmetinizi icra etme yolunda en mütevazı yardımlarımızı sunmak için size geldik...”

F. Gülen böylece Dinler Arası Diyalog Hareketi'nin İslâm dünyasında aranan yönlendiricileri arasına girdi. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) Raporunda Fethullah Gülen'in başı olduğu Gülen Cemaati'nin bir 'üst akıl' projesi olduğu belirtiliyor. "1962-1965 II. Vatikan Konsili'nde alınan kararlara dayanan Dinlerarası Diyalog Projesi'ni üstlenen Gülen, ulusal ve uluslararası birçok faaliyet düzenledi. “Bir taraftan kendi örgütünün bağlarını Hıristiyan kültürüne yaklaştırırken, diğer taraftan örgütünün Batı dünyası tarafından akredite edilmesini sağlamıştır,” denilmektedir. Gülen “Medeniyetler Çatışması” tezine uygun karşıtlık duyarlılıkları üretmek üzere Kuran'daki hakikî İslâm'a gözleri kapalı 'Dinler Arası Diyalog' ve 'İlimli İslam' diye şaibeli girişimleri sahiplenmiştir... Raporda; “Gülen'in ülke içinde sürdürdüğü örgüt yapılanmasını belirli bir aşamaya getirdikten sonra dünyaya açılmaya ve küresel bir oyuncu olmaya karar verdiği” belirtiliyor.

Diyanet Raporu; “Bir üst-akıl ürünü olan "İlimli İslam" projesini anlamak için "stratejik akla ihtiyaç olduğu" vurgulanmaktadır. “İlimli İslam” kavramının, siyâsî ve dinî düzlemde şiddet ve sertlik yanlısı olmayan esnek, uzlaşmacı ve diyaloga açık bir din anlayışını tanımlamak üzere Batı'ya yönelik olarak kullanılmasından, bunun mefhum-u muhalifinden İslâm'ın bir barış dini olduğunun unutturulması ve şiddetle özdeşleştirilmesi gayesinin güdüldüğü anlaşılıyor demektedir. Bu da Suriye'de ortaya çıkarılan IŞİD projesine İslâm imgesini belirleme fırsatı vererek dinleri diyalogdan uzaklaştırmak demektir. Raporda; terörle İslâm ülkelerine sokulan kıyım ve zulümlere karşı, "Dinler Arası Diyalog Projesi, kutsal değerler üzerinden ‘insanlığın ortak bir tepkisini kurumsallaştırmak’ yerine, İslam dininden kaynaklanan meşru direnci kırmaya ve açık zulme rağmen Müslüman kimliğini ‘ılımlılaştırma’ya çalışan bir proje hâlinindedir. Gülen bu projenin bir parçası olma arzusu içinde olmuştur,” denilmektedir.

F. Gülen'in bu tutumu kısa zamanla, BOP örtüsü altında Türkiye için “**Demokratik İlimli İslâm Devleti**” söyleminin ara hedefleri olan Muhammed'siz İslâm, Ali'siz Alevîlik, Atatürk'süz Türkiye telkinlerinde gözlendi. Diyalogculara, “Kelime-i Tevhîd'in ‘Muhammed Allah'ın Resûlüdür.’ kısmını söylemeksizin yalnızca birinci kısmını söyleyen kimselere de rahmet nazarıyla bakılmalıdır,” (*Küresel Barişta Doğru, s.131*) diye yazdığı zaman, taraftarları Ezan'ı Hz. Muhammed adını atlayarak okumaya başladılar.

Türkiye'de 1990-2015 döneminin yönetilmesindeki en büyük talihsizlik, içeride bir de yerli STK'lerden farklı yapıda ve aleyhte hareket ettirilebilen Cemaat unsurlarının eğitimde ve insan kaynakları kullanımımızda yol açtığı zarar-ziyandır. Bunun boyutları halen geniş çaplı incelenmeyi bekliyor.

3. Yeni-liberal küreselleştirmeci politikaların ülkelerin işgücü kitlelerine biçtiği rollere göre Türk işgücü kademelerinde operasyonlar: Diğer yanda, Batı'nın teknolojide üstün konumunu sürdürmek ve İslâm'a karşı başlattığı savaşta güçlendirmemek adına küresel işbölümünde Türkiye'ye atılım fırsatı vermek istemeyeceği açıktı. Bunun farkında olarak, Türk yönetiminin millî işgücü eğitiminde ve mezunu doğru yerde istihdamda özel ayarlı politikalarla yol alması gerekeceği de açıktı. OECD'nin ilk kademe üretici işgücü “teknolojinin üretimde kullanılacağı yerine çakılı küresel ucuz emek ülkeleri” sınıflandırmasına Türkiye hemen dâhil edildi ve Dünya Bankası desteğinde 8-yıllık kesintisiz ilköğretim küsesellik ve teknoloji kavramlarıyla takdim edildi. İlk kademe ile üst kademe işgücünü bağlayarak üretimi mümkün kılan “teknolojiyi üretime uygulayacak ve yönetecek orta kademe teknik işgücü” için Dünya Bankası Türkiye'ye geçit vermemeyi

seçti. Dünyada; “üst düzey işgücü eksikliklerini dengeleyebilecek beyin-göçü” sağlama boyutunda ise Türk yükseköğretimi bulunmaz bilinçsiz kaynaktı.

Türkiye'nin Nüfus ve Genç İşgücü Fırsat Penceresi: En önemli kaynağı insan olagelmış Türkiye, bu dönemde genç nüfusu ile üretici insangücünü güçlendirerek fırsat penceresi açabilecek bir ülke olmanın eşiğindedi: 15-64 yaş arası üretken nüfusun genç yaş katmanları artıyordu. Dönem ve OECD çalışmaları; düz lise mezunlarının vasıfsız işgücü sayılacağı, 11-21 yaşlara odaklı beceri kazandırıcı eğitim ihtiyacı ve ehliyet-istihdam bağlantılı politikalar gereğinin artacağına işaret ediyordu. BM çalışmasına koşut, Türkiye 1990 Nüfus Sayımına göre DPT, DİE, MEB ve Çalışma Bakanlığı bu çalışmaları yapmış, Ülke ve MEB Planlarında hedefler koyarak kullanılıyordu. (TÜSİAD da 1999-Türkiye'nin Fırsat Penceresi: Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri Raporunu, BM 1990 Nüfus Raporunun bir izlemesi olarak yayınlandı.) Türkiye, insan odaklı yönetim-eğitim-istihdamla bu fırsatı bilinçle değerlendirme bilinciyle hareket ediyordu.

Türkiye için istenen rollerin “**düşük vasıflı ucuz işçilik ülkesi**” ve “**beyin göçü ülkesi**” konuları gözden kaçırılmazsa, yönlendirmek üzere gözlerin Türkiye'ye dikilmiş olması şaşırtıcı olmaz. Soros'cu Vakıflar yanında, Türkiye için eğitim politikalarını yönlendirme amaçlı dış STK'ların kurdurulması (Sanayi 3.0 Sürecinde Yeni-Liberalci Küreselcilik ve Küreselleştirmecilik: Millî Devlet ve Millî Eğitim Karşıtı Stratejiler, EK-5) özel ve ilginç boyuttur. Eğer uluslararası kuruluşlarda geçen çalışma ve öneri belgelerini ince ince takip etmiyorsanız, Türkiye'ye biçilen rolü oldukça isabetle bulabileceğimiz başka yollar nelerdir? Önerilen şartlı krediler ve diğer ülkelere aynı konularda neler yapılıyor, karşılaştırmak. Yabancı ortaklı STK'lara yaptırılan çalışmalar, bunların ortada dolaştırılan önerileri. Bu raporlarda ve önerilerde özellikle vurgulanan konular ile sürekli atlanan konular. Akademisyenlerin yaptıkları nokta tavsiyeler. Kurumunuzun görev alanı ile ilgili olarak, makamlarla kimlerin görüşürüldüğü, yapılan davetler, götürüldükleri dış seyahatlerde nerelerin gösterildiği, ellerine verilen bilgi notlarıdır. Bir dönem MEB'de uçuşan “En-İyi Örnekler Yaprakçıkları” üzerinde bir örnek veya tek bir karşılaştırma bulunup genel görünümün hiç verilmediği hatırlanacaktır. Karar vericilerin ve onlara değerlendirmeleri hazırlayan uzman danışmanların, ülkenin ihtiyaçlarını, yapıyı, hedeflerini çok iyi bilmeleri ve aktarmacı, taklitçi, telkin altında kalan, söyleneni genelgeçer sanmayacak kadar bilgili-bilinçli olmaları kilit-ve-anahtardır. Aktarmacı sistemi kilitler, içeriği ve dışarıyı bilerek karar önerileri çıkarabilen sistemi geleceğe açar.

Türkiye'de imam-hatipler adı altında alalama'nın (kamuflej'in), 1997'de ilk kademe işgücü için tektip 8-yıllık kesintisiz eğitimin gelmesi, ME+TE'de ve ME+TE mezunlarının yükseköğretime girişiyle ilgili çeşitli sarsıntıların ve büyük depremin ard arda bu döneme rastlaması tesadüf değildir. Herkesin verilen role uyması için Strateji; “eğitimde yapısal ve zihinsel dönüşüm yoluyla dünya işgücüne şekil vermek” olduğuna göre uluslararası kuruluşlar, kredili projeler içine yerleştirilmiş şablonlarla hazır olmalı idiler. Ve böyle yaptılar.

1990, pekçok alanda olduğu gibi eğitim ve istihdamda da başka bir dönemin başlangıcıdır ve adım adım yeni politikaların devreye girişidir. 1990'dan itibaren 25 yıl Türkiye'de kamu ve eğitim yönetiminin görevi; yönlendirmeli proje kredileri ile AB'ye üyelik müzakereleri sürecini birbiriyle iyi dengeleyip kullanarak kendi hedeflerine doğru yol almakta ısrarlı olmaktı. Bunda ne derece etkili olunabilmiştir, bundan sonraki 1990-2015 arası dönemi değerlendirerek görebiliriz.

Anahtar!

1990-2000 Türkiye Eğitim-İşgücü Operasyonları ve Çözümleme için Gerekli Tedbirleri Belirleme Çerçevesi: Bu üç boyut bağlamında, 1990-2000 arasında icranın kendi kendine aldığı plansız kararların hepsinin aynı döneme rastlaması, bir noktada

meydana gelmiş bir eğitim yönetimi hatası olması ihtimalini azaltır. Süreç incelemeleri ve birbirleri ile bağlantılarını kuran karşılaştırmalar gerekir. İç ve/veya dış etkiyle bir silsile halinde eğitim sistemine yönelen tahrip edici zorlamalar araştırılmayı, gerekenler soruşturulmayı bekliyor. Sanayiın yakınmalarından ve okulların boşalmasından da anlaşıldığı gibi, ME+TE'de uyumlanıcı değil bozucu neticeler veren bu tutum 2000-2010 dönemine ve 2010-2020 dönemine de devam edecektir.

Birincil sebepleri, yeni-liberal küreselci politikaların dünyaya ve Türkiye'ye özel programlarla dayatılmasına paralel olarak, bunları yönetmek durumunda olan Türkiye'deki yönetimin kendi sorunlarının oluşumunda aramak daha doğru olur. Bu dönem YÖK, ÖSYM ve MEB üst eğitim yönetimlerinde Devlet ve Hükûmet politikalarının dışına çıkma eğilimleri neden vardı? İrtica ve bölücülük üzerinden içeriye yönelik olarak harekete geçirilen askerî darbeciliğin önüne bu defa İmam-Hatip ortaokullarının konulmuş olması ile Gülen Cemaati'nin iç ve dış genişlemesinin birlikte çözümlenmesi daha gerçekçi bir resim ortaya koyabilir. Bu alanda istihbarat bulunmaması gerçekçi değil. Olan kadar istihbarat neden kararlara intikal etmemiştir? Cemaat yönetimi resmini de birlikte görmek eğitim yönetimi için gerekli olduğu kadar kamu yönetimi ve savunma yönetimi için de lüzumludur.

Bu bağlamda, eğitim sistemini en fazla etkileyen 1990-2000 döneminin siyasal olayı 28 Şubat 1997 MGK Bildirisi ve Kararları dört yönden incelenmeyi hak ediyor: 1) İrticaya karşı tedbirlerin isabeti. 2) MGK, sözkonusu kararların uygulamasını yerinden idare ederken Meclis'te ve siyasette doğan boşluk. 3) MGK Bildirisi'nin yol açtığı siyasal karışıklığı perde yaparak yürüyen Türkiye'nin istikrarını bozucu ekonomi, sermaye hareketleri, hukuk, medya, Cemaat gibi diğer süreçler ve 4) dış dünyanın bölge üzerindeki hedef ve stratejileri.

Amacı imam-hatip ortaokullarını kapamak için önlem olarak öngörülen 8-yıllık kesintisiz eğitime geçiş ve 28 Şubat 1997 Kararların EK'inde yer alan maddelerin Batı Çalışma Grubu gözetiminde yerine getirilmesi ile konu kapanmadı:

- Hükûmet darbesinin doğurduğu siyasal boşluk ortamında, 1997-2000 arasında, üst yönetimin tüm alanlarında (yerleşim düzeni, hukuk, siyaset, ekonomi, sermaye, sanayi, tarım, üretim, maliye - bağışları yurt-dışına kaçırma, kamu yönetimi, FETÖ, terörle mücadele...) ciddî tahribata yol açan iç denetimsiz kararlar ve uygulamalar Türkiye'yi ekonomi ve siyasal krize sürükledi.
- Eğitim sistemi, karar ve dış projelerle; (ilköğretim, taşınmalı eğitim, genel ortaöğretim ve METE, yükseköğretim, MYO'lar, özel okullar, Cemaat'in faaliyetinin yayılması, ÖSS sınav soruları, liyakate dayalı olmayan atamalar, stk'lar...) 1990-2000 arasında hazırlayıcı etkileri, 1997-2000 arasında fiilen sarsıntıya uğrayıp krizine sürükledi. Resmî belgeler haricindeki birbirinden kopuk kararlar (Bkz. Tebliğler Dergisi ve YÖK kararları) ve uygulama süreçleri bu sarsıntıları tetiklemiştir.
- Üst kararlar olan Planlar ve güvenoyu almış Hükûmet Programları hâricinde, özellikle 1995-2008 arasında, uluslararası kuruluşların gözetiminin gözlendiği alanlar oluştu. Bunların etkileri; siyaset, ekonomi, sermaye, sanayi, maliye, eğitim yönetimi, bir ölçüde kamu yönetimi gibi hayatî alanlar olduğu Resmî Gazete'de yer alan Kararnameler, Kredi Anlaşmaları, çıkarılan Kanunlar, Yargı kararları ve Hükûmet değişikliklerinden izlenebilir.

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimde de, aşağıda, 1990-2000 giriş özetinde 5 maddede sayılan büyük yıkım ve çarpan etkileri söz konusudur. Halen 2020 yılında yerine üretim sistemini destekleyici bir ME+TE düzeni konulamamıştır.

Eğer eğitimde sağlıklı yapıyı kurmak için sorunları nokta atışlarla değil, sistem bütünlüğü içinde çözümcü strateji ve bunun alt-stratejileriyle halletmeyi istiyorsak, çok daha geniş açılı bir eğitim yönetimi anlayışına ihtiyacımız olduğu görüşünde birleştik. Zira, modern devletin kurucu kurumlarının başında gelen millî eğitim saldırıya uğramış ve zayıflayan idare nedeniyle yönetilememişti. (Bu sebeple yukarıdaki 1990-2000 giriş bölümü mümkün olduğunca geniş tutulmuş ve ayrıca EK-5 hazırlanmıştır.)

Aynı yılların dünyada yeni-liberalciliğin tek-kutuplu küreselcilik ile merkez ülkelerin diğerlerine uyguladığı küreselleştirmeci politikalara dönüştüğü yıllar olduğunun da üzerinde durulmalıdır. Batı sermayesi, bu dönemi Sanayi 3.0'daki üstün konumunu koruyarak geçirmeliydi; küresel politikalarda, her alanda geniş hâkimiyet etkileri yaratacak biçimde hareket edildi. Bu çalışmanın konusu olan “üretim becerisi” bakımından, eğitimin en az iki süreçle ilişkisi incelenmeden eğitim politikası belirlenmesinden kaçınılmalıdır.

- Birincisi; iç üretimde teknoloji basamakları, emek pazarı, iç üretim (sanayi, tarım, hizmetler) ve dış-iç ticaret süreci ile eğitimdeki kültür, fen ve ME+TE müfredatı arasındaki bağlantı noktaları.
- İkincisi; küresel teknikdevlet-maliye-idare anlayışının, toplumsal dönüşüm ve zihniyet dönüşümüne etkilerini sağlıklı yönetmek için eğitimde kültür, fen ve ME+TE müfredatı bağlantı noktaları.

Kararların alınması sırasında, bu noktalardaki bağlantıları MEB olarak kendimiz kurmadığımız takdirde, ülke olarak edilgen konum ve alan kaybeden taraf olunması söz konusudur.

Küreselci yeni-liberalizmin Batı ülkeleri için öngördüğü düzenlemeler, kademelenmiş tek bir küresel piyasa elde etmek için OECD, ILO ve Dünya Bankası eliyle bütün dünyaya yayılmak istenince, her yerde eğitim sistemleri sıkıntıya girdiler. Kimi ülkeler bunu yöneterek sistemlerini hem koruyup hem uyarlayabildiler, kimi ülkeler sarsıntılarla irtifa kaybettiler. Küresel politikalar ve Türkiye'yle eklemlenişi hakkında geniş bilgi, “Sanayi 3.0 Sürecinde Yeni-Liberalci Küreselcilik ve Küreselleştirmecilik: Millî Devlet ve Millî Eğitim Karşıtı Stratejiler” (EK-5) başlığı altında sunulmaktadır.

1990'ların Türkiye'yi, yeni-liberal küreselleştirmeci politikaların dünyadaki yollarını çizdiği “ucuz işgücü ülkeleri,” “orta kademe teknik işgücü zaafı yaratılacak ve teknik gücünü ellerinde toplayacak ülkeler ayrımı” ve “beyin göçü veren ve alan ülkeler ayrımı” raylarına oturtmuş olduğu bugün tüm verilerden görülebilmektedir. Bu stratejideki kilit; mühendislerin birlikte çalışacakları teknikerin yanlarında bırakılıp bırakılmamasında düğümlenmektedir. Eğitimde halen süregelen istikrarsızlığın sebepleri bulunsun ve bilinsin isteniyorsa, Türk eğitim sistemine müdahalelerin kilit yılları olarak 1990-2000 arasının incelenmesi gereklidir.

1998 Suriye-PKK-Türkiye Krizi: Ne zaman Türkiye'de iç gerginlik tırmandırılıp Hükümet buna odaklansa, dış tehdit ile çevreleme arayışları hortlatılır. 1997 MGK Bildirisi, zayıf hükümetler, İmam-Hatip ortaokullarının kapatılıp Gülen Cemaati'nin at koşturuyor olması toplumu germişti.

1978'de kurulan, adı küçük çatışmalarla duyulan PKK, ülke tam 1980 Darbesi'nden demokrasiye geri dönerken Eruh ve Şemdinli saldırıları ile sahneye çıktı. 1992-1995 arasında PKK saldırıları ve katliamları tehdidi altındaki köyler boşaltıldı. Köylüler köy korucusu olarak savunmaya destek olmaya başladılar. 1998'e kadar 17.500 insanın ölmesine sebep olan saldırılar artınca Türkiye, “terör saldırılarının Suriye'ye savaş sebebi sayılacağını” bildirdi; karargâhı Suriye Bekaa Vadisi'nde bulunan PKK reisi Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye teslimini istedi. Verilmeyince, Suriye'ye gireceğini ve odağı dağıtacağını ilân etti. Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek koştu Ankara'ya geldi.

Kararlılığı görünce Ankara'dan Şam'a ikna ziyaretine gitti. Öcalan'ın Suriye'den çıkarılıp Rusya'ya alındığı görüldü.

20 Ekim 1998'de Adana'da Türkiye ile Suriye arasında "Terör ve Terör Örgütlerine Karşı Ortak İşbirliği Mutabakatı" imzalandı.

Öcalan ise, sırasıyla İtalya, Yunanistan ve Kenya'ya götürüldü. Şubat 1999'da Nairobi'de Yunan Büyükelçiliğinde yakalandı. Türkiye'ye getirildi, yargılandı, müebbet hapis cezası aldı.

1998-1999-2002 On Yılda Bir Malî-Ekonomik Krizin Zamanı Geldi: 1998 Rusya Ekonomik Krizi etkisiyle başlayan dünya ekonomisinin yeni bir aşamaya geçmesi, 1999-2002 arasında yer aldı. Türkiye'de 2001'de zirve yaptı; Başkan Bush tarafından gönderildiği söylenen Kemal Derviş ekonomisi dönemi başladı. Halkın tepkisi, Kasım 2002 Genel Seçimleri'nde tüm Meclisi değiştirdi.

Yukarıdaki genel dünya durumu ve Türkiye başlıkları çerçevesi içinde, aşağıda Türkiye'de kültür, eğitim ve ME+TE Eğitimi gözden geçirilmektedir.

* * *

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 1990-2000 Dönemi

1990-2000 Giriş Özeti: *Döneme girerken, Türkiye'de METE ortaöğretimi, 21. Yüzyılın hem istihdama hem yükseköğretime açılım veren ME+TE talebine uygun yapıdaydı. Türkiye'de, hem işgücü piyasasına çıkışlar 1986 Kanunu ile kuvvetlendirilmiş, MEM, Çıraklık sistemi ve Meslek Ortaokul ve Liseleri, Teknik Liseler ile çeşitlendirilmiş, hem de yükseköğretime açık oturmuş yapısı öğrenciye seçenek sunup ümit veriyordu. Dünyada ise, eğitim sistemleri genellikle ya genel akademik liseler ile yükseköğretime veya ME+TE ile işgücü piyasası ve hayata çıkışa göre ayrı ayrı düzenlenmiştir. (Birçok ülke ikisini nasıl bağdaştıracakları konusunda 1990'dan itibaren 30 senedir kendilerine uygununu bulmaya çalışıyorlar.) Türkiye'nin geçmişten getirdiği ME+TE sistemi hem hayata, hem de yükseköğretime açık olarak 21. Yüzyıla erişmekte iken, bu yapı sözkonusu bu on yıl içinde, hiç biri Planlarda Programlarda bulunyan kararlarla 5 yönden alt-üst edildi.*

1) 8-Yıllık tek-tip kesintisiz ilköğretim okullarından hiç becerisiz mezunlar 14 yaşında "vasıfsız düz işçi" olarak piyasaya çıkarılmaya başlandı.

2) Meslek ortaokulları kapatıldığı için İlk Kademe İşgücü için önemli olan Meslek Liseleri'nin kapılarını daha çok açmaları gerekirken, Meslek programları ile Teknik Lise programları birleştirildi. Bu müfredatın İlk Kademe İşgücü eğitimi mi yaptığı, Orta Kademe İşgücü eğitimi mi yaptığı anlaşılabilir hale geldi. İlköğretim mezunlarına bu program ağır geldiği için talep düşmeye başladı.

3) 8-Yıllık Kesintisiz eğitim, haftada 1 gün genel eğitim müfredatlı okul çıraklık Meslek Eğitim Merkezlerini (MEM) de

kapattı; “sanayi çıraksız” kalıp o gün bugündür feryadı devam ediyor.

4) Katsayı engeli ile bütün Meslek eğitimi ve Teknik eğitim mezunlarının “yükseköğretime giriş”leri engellendi; MYO ve TYOlara öğrenci talebi düştü; “Orta Kademe İşgücü basamaklarının boşalması” başladı. Lise türleri arasında ME+TE'nin toplumsal konumu düştü.

5) Daha önce çıkmış olan “ME+TE'nin istihdama yönelik”yanını destekleme amaçlı 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ise bozulmuş ve Ulusal Piyasa Meslek Standartları ve Belgelerine işlerlik kazandırılması geciktiği için yeterince etkili kullanılamamaktadır.

Not: Buradan sonraki yazılar, yukarıdaki 1990-2000 Özetinin, eğitim sistem yönetimi açısından geniş olarak açılmasından ibarettir. Eğitim tarihimizde önemli bir devir olan 1990-2000 dönemini araştırmacılar için MEB eğitim yönetiminin konu başlıkları ve dünya ile karşılaştırmaya yarayacak bazı ayrıntılar yer almaktadır. İsteyenler “1990-2000 Sonuç” kısmına geçip oradan devam edebilirler.

1990 TÜSİAD Raporu: “Türkiye’de Eğitim: Sorunlar ve Değişime Uyum”

1990'lara girerken Türkiye, önünde bir rapor buldu. “Fırsat Penceresi Genç İşgücü”nün yükseköğretim önünde yığılmasına yol açan arz-talep dengesizliğini bir modelle yönlendirmek amacıyla hazırlatıldığı anlaşılan rapor, sorunları yükseköğretimin sorunlarına girmeden oldukça iyi belirlemişti. Yeni binyıl 2000 hedefiyle, yükseköğretim hariç, MEB’de, tüm eğitim sistem yapısı üzerinde reform önerileriyle çözüm getirildiği düşünülüyordu. Başlıca değişiklikler: 1) ortaokul kademesinin kaldırılması. 2) liselerde; genel lisenin güçlendirilerek 4 yıl, meslek eğitiminin yaygınlaştırılıp 6 ay ila 2 yıllık meslek okulu, teknik lisenin 4 yıl, imam-hatip lisesinin sadece din görevlisi ihtiyacı kadar kapasiteyle 4 yıllık eğitim olması. 3) Genel ve Teknik Lise mezunlarını mevcut ÖSYM yükseköğretime giriş sınavıyla sıralayarak alanlara tekabül eden bölümlere öğrenci alınması, yükseköğretim kapasitesinin çağ nüfusunun % 25’i olması hedeflenmişti. Eğitim kademelerine göre:

İLKÖĞRETİM: 1 yıl ana-sınıftan sonra 8-yıllık kesintisiz temel eğitim: programların birleştirilmesi, sadeleştirilmesi, ders sayısının azaltılması, aynı Genel Müdüre bağlanması. 5. Sınıf sonu diplomasını kaldırılması (Kuran kursuna başlamanın önlenmesi.) 6-7-8. sınıflarda yöneltme yapılması. 14 yaşında hayata çıkacaklara, haftada bir-kaç gün çıraklık ve eğitimi veya istihdama yönelik beceri ve meslek kursları imkânları hazırlanması.

ORTAÖĞRETİM / LİSE: 9. Sınıfın genel liselerde ve ME+TE okullarında “alana yönlendirme yılı” olarak kullanılması. “Genel Lise”nin güçlendirilmesi, alanlara ayrılarak müfredatın YÖK’le birlikte yapılması, 4 yıla çıkarılması ve yükseköğretime devam etmeyenler için seçmeli derslerle beceri ve meslek kursları açılması. Anadolu Liselerin’nin yabancı dille öğretimi yanlış politikadır. “Meslek Eğitimi”nin en çok yaygınlaştırılıp, İlk Kademe İşgücünü yetiştirmek üzere yönlendirme yılı üzerine 6 ay ilâ 2 yıllık kısmî zamanlı, sadece istihdama yönelten önü kapalı (terminal sistem)

meslek okulu olarak düzenlenmesi ve belgeli çıkışın düzenlenmesi; meslek-
eğitim-belge düzenine bağlanması. Teknik Lisenin, mesleklerin Orta
Kademe İşgücünü oluşturacak yöneltme yılıyla birlikte toplam 4 yıl, hem
istihdama, hem yükseköğrenimin ilgili alanlarında TYO ve fakülte giriş
sınavına hazırlaması.

İMAM-HATİP LİSELERİ: okul ve öğrenci sayısının "din görevlisi
ihtiyacı"na göre sınırlandırılması, ortaokul kısımlarının kapatılması, bu
okullara 8 yıllık ilköğretimden sonra öğrenci alması. İmam-Hatip
mezunlarının sadece İlahiyat Fakültelerine alınması ve diğer fakültelere
gitmelerinin önlenmesi. Halkın İmam-Hatip binası ve Kur'an Kursu
yapımının önlenmesi ve buralara yönelik yardımların doğrudan Milli Eğitim
Bakanlığı'na yapılması. Şu anda yapılan binaların Milli Eğitim Bakanlığına
devredilmesi. Kur'an Kurslarının gündüzlü kurslar haline dönüştürülmesi ve
8-yıllık kesintisiz eğitime gitmeyen öğrencilerin bu kurslara alınmaması.
Yatılı Kur'an Kurslarının, öğrenci yurdu olarak kullanılmak üzere Milli
Eğitim Bakanlığına devredilmesi. Okul yönetimi ve öğretmenliğin laik
eğitimden gelen kişilere verilmesi. Bu okullarda eğitim ve öğretim
kademelerinde görevli bulunan imam-hatip çıkışlı yöneticilerin
değiştirilmesi.

Böylece, 1+8+1 toplam 10 yıllık bir eğitim-öğretim süresinin sadece ilköğretim
okulu işlevleri için kullanılması önerilmiş oluyordu. TÜSİAD Raporunda, Türkiye'nin
tarihten Batı sistemiyle paralel gelişerek gelmiş ve herkese açık olmasıyla Batı'dan daha
ileri bir yapıda olan Türk eğitim sistemini bazı 3. Dünya modellerine benzer bir yapıya
dönüştüren öneriler fazla çözümlü bulunmadı. İlkokul ile ortaokulun tekleşmesi, meslek
eğitiminin 19. yy. Batı Avrupa sınıflı toplum modeli olan önu kapalı terminal sisteme
dönmesi, üniversitenin sadece genel lise mezunlarına açık tutulması gibi...

1990'dan 2000'e gelindiğinde hepsinin gerçekleştirilmiş olduğu görülecektir.

**1992 - Öğrenim Programı yerine Eğitim Kademesine Unvan Verilerek İşgücü
Piramidinin Bozulması:** Daha önceki 17.6.1938 tarih ve 3458 "Mühendislik ve Mimarlık
Hakkında Kanunu" 'mühendis' unvanını kimlerin kullanacağını belirtilmişti. Buna ek
olarak; kamuda orta kademe teknik işgücü ve üst kademe işgücü olan 'teknik
öğretmen'lerin istihdam için ihtiyaç duyulan yasal dayanak 29.4.1992 tarih ve 3795 sayılı
Bazı Lise, Okul ve Fakülte Mezunlarına Unvan Verilmesi Hakkında Kanun'un,
"unvanlar" başlıklı 3d maddesiyle getiriliyordu.

"Gördükleri meslek ve teknik öğretim alanlarına göre:

- Endüstri meslek lisesi, kız meslek lisesi, teknik lise ve kız teknik lisesi mezunlarına,
"teknisyen."
- Lise üstü iki yıl süreli yüksek teknik öğretim görenlere, "tekniker."
- Lise üstü üç yıl süreli yüksek teknik öğretim görenlere, "yüksek tekniker."
- Lise üstü dört yıl süreli yüksek teknik öğretim gören erkek teknik öğretmen okulu,
erkek teknik yüksek öğretmen okulu, yüksek teknik öğretmen okulu ve teknik eğitim
fakültesi mezunları ile kız teknik öğretmen okulu, kız teknik yüksek öğretmen okulunun
ve mesleki eğitim fakültesinin teknik eğitim veren bölümlerinden mezun olanlara
"teknik öğretmen."
- Teknik öğretmen unvanını kazananlar için ilgili teknik eğitim fakültelerince
düzenlenecek en fazla iki yarıyıl süreli tamamlama programlarını başarıyla bitirenlere
dallarında "mühendis" unvanı verilir."

Bu hüküm uyarınca teknisyen, tekniker, teknik öğretmen ve mühendis unvanını
kullanabilecek olanlar eğitim kademelerine göre tespit edilmektedir. Ancak, MEB Lise

kademesinde ME+TE program farklılığını kaybettiği için 8-basamaklı piramit bozulmuş ve basamakların unvanlar kaymış olarak çıkmıştır.

Kanun ayrıca, 6. Maddesinde; “Teknisyen, tekniker, yüksek tekniker ve teknik öğretmenlerin her meslek alanındaki yetki ve sorumluluklarına ait esas ve usuller; Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulunun da görüşleri alınarak Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir,” hükmünü getirmektedir. Piyasa meslek sorumluluklar, standartları, belgeleri düzeni için 15 yıldır uğraşılan bir ülkede bu hükümle Kanun, kamu kesiminin, mesleklerin piyasadaki görev ve sorumluluklarını devlet kuruluşları arasında mutabakatla Kanuna dayalı yönetmelikle belirlemek gibi bir ters yola sokulmuştur.

Kamudaki istihdamı; hem azalmakta olan hem de belirsizlik gösteren orta kademe teknik işgücü için bir imkân idi: Ancak şu sakıncalarla:

- MEB’de çalışmayacak teknik öğretmenlerin durumunu bozdu.
- Özel istihdam piyasasındaki unvanlarla uyumadığı için dikkate alınmadı; özel kesimde çalışanların durumuna iyileştirme yerine daha da bozulma getirdi.
- İki de aynı anlama gelen “teknisyen” (Fransızca) ve “tekniker” (Almanca, Türkçe) ayrı kademelerin unvanları gibi gösterilerek 8-Basamaklı meslek piramidi resmen bozulmuş oldu. Uluslararası karşılaştırmalar için taban ölçek bozulmuş oldu.
- MEB’in Meslek Eğitimi (ME) ve Teknik Eğitim (TE) programları arasındaki seviye farklarını dikkate almadı. Meslek öğretimi programının seviyesi yerine eğitim kademesi esas alındığı için eğitimde sıkıntı doğurdu. Lise seviyesinde genel kültür müfredatı aynı olsa da, meslek programı “ilk kademe işgücü” (1, 2, 3. Basamaklar = İlk Kademe İşgücü) ve “orta kademe işgücü” (4 ve 5. Basamaklar = Orta kademe İşgücü) farklarını dikkate almadığı için ilk kademe orta kademeye yükseltilip, orta kademe işgücü eritildi. 1968’den beri Türkiye’nin sanayiine engel koymak isteyen çevrelerin emellerine hizmet edilmiş oldu.
- Meslek mezunları kamuda teknisyen unvanını ve kadrosunu hak edebilsinler diye Bakanlık belgelerinde meslek lisesi ve teknik lise programları bir imiş gibi gösterildi. Kısa süre içinde bu iki program harmanlanarak Meslekî-Teknik diye melez bir program çıkarılarak Teknik Liseler 4. Basamak işgücü eğitimi fiilen kalkmış oldu. Teknik Liseler Yükseköğrenime hazırlanmak için gidilen okullar haline geldi.
- Ne var ki, meslek lisesi mezunlarının teknik işler için kamuda da uygun bulunmaması dolayısıyla kamuda istihdamları azaldı ve 2005 yılında özelleştirmeler sırasında bu unvanlar kullanılamaz hale getirildi.
- 2 Yıllık MYO/TYO mezunu Mühendislik Fakültesi sınavını geçerse 3. Sınıftan başlayıp toplam 4 yılda mühendis olabilirken, 4 yıl teknik eğitimle teknik öğretmen olmuş kişilere, kendi fakültelerinde 2 sene daha eğitim verilerek 6 yılda mühendis olabilmeleri bir engelleme olarak ortaya çıktı. Zaten 4 yıllık olan Teknik Eğitim Fakültelerinin 4 yıllık Mühendislik Fakültesine dönüştürülmesi için baskı başladı. Bu da 1 – 1,5 milyon arasında seyredem meslek ve teknik öğrenci kitlesinin öğretmen kaynağını kurutmak anlamına gelecekti.

Hem piyasaya uymayan, hem de alttan 4 basamağı eğitim, denklik, belge seviyesi ve unvan olarak karıştıran bu düzenleme sorun olmaya devam etmektedir.

DB ile Millî Eğitimi Geliştirme Projesi (1990-1997): Millî Eğitimi Geliştirme Projesi MEGP (1990-1997) bu bağlamda Bakanlık içinde halen başlamış işlerin yapısal düzenleme, görev kapsamlarının geniş tutulması ve teçhizatlandırılması yoluyla birçok

alanına yayıldı. Bakanlık, eğitim yönetimi uzmanlıklarının gerektirdiği alanlarda teşkilâtlandı ve kurumsallaşmaya başladı. (Taa ki, 2011 MEB Teşkilât Kanunu'na kadar.)

1980'lerde ülkede ve kamu kurumlarında bilgisayar okur-yazarlığı başladı ve okullardan talep arttı. Öğretmenler bilgisayar okur-yazarlığı eğitimine alındılar. Laboratuvar okullarda denenmesi için eğitim yazılımları seçmek üzere "Ders Yazılımı İnceleme Kurulu" oluşturulmuştu. Bu çalışmanın sonuçları değerlendirilerek bilgisayar okur-yazarlığı eğitimi 4. sınıftan itibaren bütün ilk ve ortaokullarda, liselerde ise ilave olarak seçmeli Bilgisayar I-II ve Bilgi Teknolojileri I-II dersleri verilmesi kararı alınarak planlaması yapılmıştı. MEB'in Dünya Bankası projelerine ilgisi, müfredata alınan Bilgi Teknolojileri (BT) ve yeni yaygınlaştırılacak Bilgisayar Destekli Öğrenme(BDO) programlarının uygulamaya geçişini hızlandırma amaçlı oldu. Millî Eğitimi Geliştirme Projesi MEGP (1990-1997) bu bağlamda başlatıldı.

MEB'in Bilgisayar Teknolojileri'ni (BT) denemelerle programları ve sistemi uyarladıktan sonra yaygınlaştırma projeleri olan 182 **Bilgisayar Laboratuvar Okulu (BLO)** ve 53 **Bilgisayar Deneme Okulu (BDO)** projeleri MEGP başlayınca, Projenin alt projeleri olarak daha fazla kaynak ve destek alarak hızlandılar. BLO kapsamında İlköğretim, Ortaöğretim ve Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüklerine bağlı 182 okulda bilgisayar laboratuvarı kurulup çalışmıştır. BDO kapsamında 14 genel lise, 24 (süper) lise, 15 Anadolu lisesinde denemeler başlamıştır. 53 okulda BDO laboratuvarlarının belirlenen fiziksel ortam standartlarına göre kurulması amacıyla yazılım ve donanım ihtiyaçları uluslararası ihale ile karşılanmıştır. Fen Liseleri ve Teknik Liseler kendi müfredat altyapılarıyla kendilerini uyarlamayı yapmışlardır.

1993 XIV. Millî Eğitim Şurası'nda tüm öğrencilerin bilgisayar kullanımını öğrenmeleri için gerekli olanak ve ortamın sağlanması ve Bilgisayar Destekli Öğretimin (BDÖ) ülke çapında yaygınlaştırılması tavsiye kararları alındı. Bakan onaylayınca, Bilgisayar Destekli Öğretim çalışmaları çerçevesinde 5000 öğretmenin eğitimleri tamamlanıp yaygınlaştırmanın tamamlanması için on yıllık bir ana plan hazırlığına başlanmıştır. 53 Bilgisayar Deneme Okulu Projesi ile eğitim sisteminde bilgisayarın rolünü ve uygun kullanım düzenini belirlemek, bilgisayar eğitimiyle ilgili programları geliştirmek, öğretmen eğitimi plan ve programını hazırlamak, eğitim yazılımları için ölçütler belirlemek ve tüm bilgisayar eğitimi ve bilgisayar destekli eğitim çalışmalarını değerlendirmek hedeflenmiştir.

1992 EATGED, BİLGEM'in Kuruluşu, METARGEM'in İşlevi

Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi **EARGED** (1992), teknoloji temelli eğitim programları ve araştırmalarla atılım yapmıştır.

Bakanlıkta başlatılan eğitimde Bilgisayar Teknolojileri (BT) hamlesinin ve 1991 yılında seçilen Bilgisayar Deneme Okulları çalışmasının eşgüdümlü yürütülmesi amacıyla, 1992 yılında Bilgisayar Eğitimi ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü (**BİLGEM**) kurulmuştur. BİLGEM, Türkiye'de Bilgisayar Destekli Öğretimi (BDÖ) geliştirmek ve yaygınlaştırmak üzere çeşitli programlar yürütmektedir. Meslek ve Teknik Eğitimi Araştırma Geliştirme Merkezi (**METARGEM**,1986), aynı düzenlemeleri ME+TE görev alanlarında yapmak için desteklendi. Ancak meslek standartları ve meslek ehliyet belgeleri konusu halen ortada olduğu için eğitim-istihdam bağına kurmada sağlıklı bir yaklaşım geliştirilemediği gibi, aynı yıl 1992'de, çıkarılan 3795 sayılı Bazı Lise, Okul ve Fakülte Mezunlarına Unvan Verilmesi Hakkında Kanun'un, "unvanlar" bölümündeki yanlışlar nedeniyle piyasalarla ilişkide daha büyük açmaza girmiştir. METARGEM, ME+TE ile ilgili araştırma, program geliştirme dâhil bütün diğer konularda işlevsel olmuştur.

DB ile Temel Eğitim Projesi (1993-2003): Bakanlığın amacı; Bilgisayar Teknolojileri (BT) öğretimi ve kullanımını ilkököl ve ortaokullarda yaygınlaştırmaktır. Bu teçhizat için gerekli ödenek bir plan dâhilinde MEB Bütçesine konulacaktır. Kredi almaktan amaç kurumsal öğrenme ve hız kazanma olmuştur. Diğer yanda ise, uluslararası kuruluşların proje kredileri, devletlerle resmî anlaşmalar yoluyla olduğu için, küresel mal ve hizmet satıcılarının ülkelere girişleri bu tür kredilerle daha kolay ve güvenceli olmaktadır. Dünya Bankası; küresel sermayenin, kapitalizme uygun belli bir bakış açısı ve araçlarla eğitilmiş işgücü bulunan yerlere gideceği kabulünü dayanak yapmıştır. Basit yabancı dil, bilgisayar okur-yazarlığı, vasat matematik gibi asgarî özellikler ilkökölde (4-5+6. sınıflar) + 3 yıl ortaokul programı ile kazandırılmalıdır. Dünya Bankası, muhtemel ucuz emek ülkelerinde “yerine çakılı yerel/küresel ucuz işgücü”nde aranacak asgarî özelliklerin eğitimini elde etmek için ilköküllara birer-birer sene ekleyerek ilkökölü “temel eğitim” adıyla uzatan bir çözüm öneriyordu. Henüz eğitim sistemi tam kurulmamış ülkelerdeki ilkököl yıllarını uzatan proje kredileri ve satın alma bileşenleri 1980’lerde sahaya sürmüştü.

Temel Eğitim Projesi, İlköğretim Genel Müdürlüğü’nün eskiden beri devam eden alanını genişletme çabalarıyla bütünleştirilmiş olarak yeniden gelişidir. Tüm eğitim kademelerinin mevcut bulunduğu Türk eğitim sisteminde daha üst eğitime devam eden öğrenci sayıları arttıkça İlköğretim teşkilâtının eski şaşaalı ağırlığının azalmasına üzülenler vardı. MEB’de, sıkışık ilkököl programını ortaokul yıllarını da kapsayacak şekilde yayarak zorunlu eğitimin hepsini İlköğretim Genel Müdürlüğünde toplamayı düşünenler olmuştur. Böyle düşünenler, ortaokölü zorunlu kılan ve tüm eğitim sistemini kalkınma planı ihtiyaçlarına göre düzenleyen 1973 tarih ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ilkököl ve ortaokölü birlikte tek eğitim kademesi olarak “Temel Eğitim” diye gösteren bir madde geçirmeyi başarmışlardı. Teşkilât Kanunu’nda da, genel müdürlüğün adını Temel Eğitim Genel Müdürlüğü şeklinde değiştirmek istiyorlardı. Ne var ki, anayasa hukukçuları Anayasa’da “ilköğretim” teriminin kabûl edilmiş olduğunu, bu Kanun çıkarılırken “temel eğitim” teriminin sehven geçtiğini fark etmekte gecikmediler. Kanun’da düzeltme yapılarak ilk kademe eğitim için “ilköğretim” adının kullanılmasını istediler. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’ndaki bu düzeltme 1983 yılında yapıldı. Bunun üzerine bu ilköğretimciler, ortaokölü ilköğretimin içine çekme ve hepsine birden “ilköğretim” deme politikası gütmeye başladılar. Ancak, çocuklarının yeteneklerine veya beceri öğrenmeye yönelmesini bekleyen ebeveyn kitlesi o kadar büyüktü ki, zorunlu ortaoköl eğitimi sadece genel eğitim veren okullar yoluyla yaygınlaştırmak güç oldu. Bu yüzden her tür ortaoköl dâhil okullaşma 30 yılda ancak % 84,74 olmuştur.

Dünya Bankası, Bakanlık’taki bu eğilimle karşılaşınca, kendi ucuz emek ülkelerinde kullandığı “yerine çakılı yerel/küresel ucuz işgücü” için Temel Eğitim şablonunu hemen masaya koydu. Bu isimle projelendirilen Dünya Bankası Projesi bahane edilerek “temel eğitim” terimi ilköğretim yerine gayr-ı resmî olarak yeniden kullanıma sokulmak istendi.

Diğer yandan, Türkiye günün icabı olan bilişim teknolojileri öğretimini orta ve lise müfredatlarına koymuştu. Yöneticiler kendi ellerinin altında bulunacak kaynaklar istiyorlar, dış kredileri böyle bir imkân olarak düşünüyorlardı. Türkiye’nin kendi bilgisayar ve yazılım sanayileri de hızla gelişmekteydi. Türk sanayiine destek amacını da kapsar biçimde okullara Fatih Projesi (1993-2003) ile BT desteği planlaması yapıldı; ancak malî krizler dolayısıyla uygulaması ertelendi (2011-2015+). Birçok ülke de bu ürünleri kendilerinden satın alması için Türk hükümetlerinin kapısında idi.

1993 I. Din Şûrası: Dışarının ılımlılık amacıyla İslâm’ı kurcalamasına karşı Diyanet İşleri Başkanlığı doğru din politikalarını tartışan I. Din Şûrası 1 Kasım 1993’te toplandı. Kararların çoğu, devletin din görevlilerinin eğitimine yatırım yapmasıydı.

Görevdeki imam ve hatiplere İlahiyat Fakültelerinin yüksek yaygın eğitim programları açmaları; İlahiyat MYO'ların sayısının artırılması, Kur'an Kurslarına resmî konum kazandırılması istendi.

1993 Tesettür Gündemi: 1993'te iki öğrenci konuyu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) götürdüler. Devletin kamunun çalışmasını düzenleme görevi vardır, gerekçesiyle davayı Devlet kazandı. Avrupa'da bazı ülkeler AİHM kararını içtihat olarak kullanıp Müslüman öğrencilere başörtüsü kısıtlaması getirdiler. 1997 MGK kararları tekrar laiklik vurgusuyla konuyu gündeme getirdi. Kararlar, özerk alanı bir özgürlükler alanı olarak kabul etmiyordu. Türban takan öğrencilerin üniversitelere girmesi YÖK genelgesiyle tekrar yasaklandı. F. Gülen, "Başörtüsü furuattandır," (birinci derece farzlardan değildir) diyerek MGK'nın yanında yer aldı ve kendi cemaatına takiiye uygulattı.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000): Okullaşma oranları 1994-1995 öğretim yılında 4-6 yaş grubundaki okul öncesi eğitimde yüzde 5,1; ilkokullarda yüzde 100'dür. Ortaokullarda yüzde 65,6; genel ve meslek-tekniik liseleri kapsayan ortaöğretim kademesinde yüzde 53; yükseköğretimde yüzde 12,5'i örgün öğretimde çoğunluğu açık öğretimde olmak üzere yüzde 26,7 seviyesindedir.

Ortaokuldan başlamak üzere etkin bir yönlendirme sisteminin kurulamayışı ve yükseköğretime yönlendiren ortaöğretim nedeniyle üniversiteye girme ümidiyle bir kaç yılını özel dersanelerde harcayan öğrencinin çoğunluğu yükseköğretime de giremediği takdirde herhangi bir mesleğe sahip olmadan hayata atılmaktadır. Bu durum kaynak ve zaman israfına sebep olmaktadır.

Plan, Avrupa ülkelerinde işgücünün durumu ve genç nüfusun beklenen oransal düşüşü ile Türkiye'nin 1990 ve 2000 yılları nüfusun yaş-piramidini incelemesine dayandırmıştı. 1994 yılında Türkiye'de 20,4 milyon kişi olan işgücü arzının 2000 yılında 22,5 milyon kişiye ve 2030 yılında 34 milyon kişiye ulaşacağı hesaplanıyordu. Eğitimli insangücünün artırılması için örgün ve yaygın meslek-ve-tekniik eğitimin dünya standartlarına yükseltilmesine ve işgücünün yerinde istihdamı için meslek standartları ve sertifikasyon sistemi üzerinde yapılan çalışmaların tamamlanmasına öncelik verilmesi hükmünü getirmiştir. Okul ve iş hayatı ilişkilerinin geliştirilmesine, temel bilgi ve beceriler ile yeni teknolojilerin okulda verilmesine ve uygulamalı eğitimin işyerlerinde yapılmasına ve hizmet-içi eğitime önem verilecektir, denilmektedir.

"Gelişen dünya şartlarına paralel olarak öncelikle insan kaynağının geliştirilmesinde uluslararası teknik işbirliğinden azami şekilde yararlanılacak, uluslararası çok taraflı ve ikili teknik işbirliği faaliyetleri Devlet Planlama Teşkilatı'nın koordinatörlüğünde yürütülecektir," hükmü ile Dünya Bankası'nın (DB) eğitim projelerinin Plan'a göre düzenli alınması öngörülmüştür. Bu sırada DB ile MEGP (1990-1997) ve Temel Eğitim (1993-2003) projeleri yürüyordu. Ancak, uygulamanın devamı böyle olmadı.

Yedinci Plan'a "Gelişen dünya şartlarına paralel olarak öncelikle insan kaynağının geliştirilmesinde uluslararası teknik işbirliğinden azami şekilde yararlanılacak, uluslararası çok taraflı ve ikili teknik işbirliği **Devlet Planlama Teşkilatı koordinatörlüğünde** yürütülecektir," (s.27) hükmü, uluslararası kuruluşların ilgilerini Plan'a uydurmak için Meclis'in koyduğu bir tedbirdir. Ancak, Dünya Bankası, devam eden DB projeleri haricinde ve 7. Plan'la uyumlu olmayan, kendi CAS stratejisine göre politikalarla yürütme yolları kullanarak devlet içinde hareket etti. Bunların; insanı kapitalist ekonomide tüketici ve az vasıflı ucuz işgücü olmaya yönlendiren temel eğitim, tekniik meslekler eğitiminin kenarsanması ağırlıklı olmuştur.

15 Yıllık Eğitim Ana Planı (1996-2011)

Küreselleştirmeci politikaların sözcüleri olan yabancı uzman ve bağlı STK'lar, 1990'lara, Türkiye'de bu kadar meslek eğitimine ihtiyaç olmadığı, kendilerinin de ileride eğitimde yönlendirme hizmetlerinden vazgeçeceği, "genel temel eğitimin" Türkiye'ye yeterli olduğu telkinleriyle giriş yaptılar. Türkiye ise, rakiplerimizde böyle bir eğilim gözlenmediği, üretim gücünde düzey kaybına izin verilemez görüşüyle DPT- MEB öncülüğünde uzun vadeli bütüncül bir eğitim planlamasını devreye soktu.

Yedinci Beş-Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) ile eşgüdümlü 15 Yıllık Eğitim Ana Planını (1996-2011) hazırladı ve 1996'da her ikisi de uygulamadaydı.

1996-2011 Eğitim Ana Planı, 15 yıllık vadeyi, Türkiye'nin ayırabileceği gerçekçi kaynaklarla, eğitimde reform ve atılım dönemi olarak planlamaktadır.

15 Yıllık Planın amacı; Türkiye'nin birikimli ağırlığıyla dünyanın ilk 10 ülkesi düzeyinde etkili olmasını ve yaşamasını sağlayacak insanı yetiştirecek dinamik eğitim düzeninin stratejisini kurmak ve eğitimin temel sütunlarını tasarlamaktır. Ana Plan, dört reform eksenini etrafında örülmüştür: a) zihniyet reformu ve Türk insanı örneği, b) müfredat reformu ve öğretmen, c) okul reformu ve çevre, d) sistem reformu ve yönetim. Asıl olan insanda aranan özellikler ve onu tanımlayan felsefedir. Müfredat, öğretmen, okul ve sistem bunu sağlayacak şekilde düzenlenmektedir.

Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimi, ilk ve orta kademe işgücü kademelerine paralel olarak kurmak, müfredatlarını ayırarak bu işgücü kademelerine uygun seviyede uygulamalı eğitim yapacak şekilde planlanmıştır. Sistem reformu kapsamında, genel eğitim işlevi de kazanmakta olmaları nedeniyle İmam ve Hatip okulları 3. bir ortaöğretim yolu olarak planlanmıştır. Diğer okullar gibi isteğe bağlı öğrenci almaya devam edeceklerdir. İmam-Hatip okullarının sınavlarda başarılı oldukları için dikkat çekmeleri, lisenin 4 yıl süreli olmasıdır. Bütün liselerin 4 yıl süreli olmaları planlanmıştır. Her ilçede bir Tarım Meslek Lisesi planlanır, alan ve dallar yöre tarım eğitimi kurullarının kararına bırakılmıştır. Sanayi meslekleri eğitimi ve teknik eğitim ise yerel kurullarla birlikte yöredeki sanayilerin dallarına ve işgücü seviyesi taleplerine göre seçime bırakılmıştır.

15. Millî Eğitim Şûrası'nın Ertelenmesi

15. Şûra, bir dizi olağan-dışı olay ve tutum arasında yer almaktaydı. 1995 Ocak başında toplanacak 15. Millî Eğitim Şûrası eğitimcilerin önerilerini hazırlıkları başlayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ve Onbeş Yıllık Eğitim Ana Planı'nda dikkate alınmak üzere Bakan onayına sunacaktı. Bütün okul ve öğretmenlerin görüşleri alınmış, sahada öğrenci ve veli görüşleri ve nihaî çalışmalar 80 000 öğretmen tarafından yapılmıştı. Birdenbire Şûra ertelendi.

Ancak, Planların hazırlıkları ertelenmedi. Eğitim Ana Planı (1996-2011) ve 7. Beş-Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) Şûra'ya hazırlık verilerini kullanarak Bakanlık'la çalışıp eşgüdümü sürdürdüler. 24 Aralık 1995'te Türkiye Genel Seçimleri bekleniyordu. Hemen ertesi hafta ise, 1 Ocak 1996'da, iki Planın da beşer yıllık yürürlük sürelerinin başlaması gerekiyordu. Plan ve bütçe TBMM süreçlerini tamamladılar. Diğer bir deyişle, yeni seçilecek Meclis ve Hükûmet eski Meclis'ten geçmiş bir Plan ve Bütçe ile karşılanıyordu. Dolayısıyla, iki Plan da ve Bütçe de kesintisiz eğitim ve köy eğitimini taşımaya hale getirme düşüncelerinden habersiz çıkmış oldu.

1995'ten itibaren 1,5 yıl içinde dört hükümet geçti. Ekim 1995'te yapılan Genel Seçimlerde oylar dağıldı, çoğunluk sağlayan olmadı; en yüksek oy % 21 ile Refah Partisi'ninki oldu. Meclis'teki partiler koalisyon hükümetleri denemeye başladılar. Refah Partisi'nin Hükümet kurma çalışmalarını yoğunlaştırdığı bir sırada, dünya nüfusunun %45'inin şehirlerde bulunması ve artış beklenmesi "Dünya Yaşanabilir Kentler" Habitat-II Toplantısı 3-14 Haziran'da İstanbul'da idi. BM Genel Sekreteri Butros-Butros Gali Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i kürsüye, "Türkiye Federal Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı" diye hitap ederek davet etti. İstanbul'a gelen İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizman ise gazetecilere Refah Partili bir hükümetin kurulmaması gerektiği beyanatını verdi. Bu iki hadsizliğe anında cevap verilmemesi eleştirilere sebep oldu.

Necmettin Erbakan'ın ikinci denemesinde Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi koalisyon hükümeti 28 Haziran 1996'da kuruldu. Toplumda destek bulan dört politika bazı dış ve iç çevrelerin rahatsız etti. 1) Zamanında serbest bırakılmadığı için Hazine bonoları iç borçlanma faiziyle kamu kuruluşlarının bütçelerini yiyen kaynakları bir araya getiren ve birbirlerini faizsiz desteklemeleri esasına dayanan "havuz sistemi." 2) D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın kuruluşu. Doğal kaynakları, kalabalık nüfusları ve pazarlarından ötürü bölgelerinde önemli iş yapabilecek sekiz üye ülke - Bangladeş, Endonezya, İran, Malezya, Mısır, Nijerya, Pakistan ve Türkiye'nin ekonomik işbirliği. 3) Ağır Sanayi hamlesinin tekrar hız kazanması. 4) Kur'an'daki İslâm dininin ılımlı İslâm diye çarpıtılmasına karşı duruş belirlenmesi.

Hemen 7 ay içinde aleyhte şartlar ortaya çıkarılarak 28 Şubat 1997'ye gelindi. Bunlardan biri, bir gazetecinin "Erbakan, İmam-Hatipler bizim arka bahçemiz" görüşü "müfteri" karşı çıkışlarını getirdi. Gazeteci, bunun kendinin görüşü olduğunu belirtmesine rahmen muhalif partilerin aleyhte kullanmaları devam etti. Bir diğeri ise, halen imzalanmış bulunan "TSK-İsrail Askerî Eğitimde Ortaklık" ve "Savunma Sanayiinde İşbirliği" Anlaşmalarından ikincisi Ağustos 1996'da imzalanacaktı. Başbakan imzalamayacağını bildirdi. İmza tarihinden bir gün önce Hürriyet gazetesinin "İsrail'le Gizli İmza" haberiyle olay uluslararası hale getirilmiş, imzalanmış ve Refah-Yol hükümetinin yıpratılmasında kullanılmıştır. İsrail Türkiye'ye 1997 yılında 40, 1998 yılında 60 adet Popeye-II füzesi satmıştır. Türkiye'nin o dönem İsrail'e sattığı tek savunma sanayii ürünü 5 milyon dolarlık 50 adet zırhlı araç olmuştur. Türkiye ile ortak fabrika kurulması ABD onay vermediği için gerçekleşmemiştir. Tek tank modernleşirmesi maliyeti 4 milyon dolara gelirken, o dönemde diğer ülkelerden Türkiye'ye 5 milyon dolara sıfırda yeni tank satma teklifleri bulunuyordu.

İmam-Hatip – Gülen Cemaati Çekişmesi, MEB'in Saha Araştırması

İmam-Hatip Okulları - Cemaat Okulları çekişmesi Türkiye'nin gündemine dolaylı yoldan takdim edildi. "İmam Hatip Liseleri arka bahçemiz" dendi mi tartışmaları üzerine MEB-APK'nın bağımsız araştırma şirketlerine yaptırdığı saha araştırması "İHOO ve İHL Öğrenci ve Ailelerinin Eğilim Araştırması" sonuçları geldi. Dağılımda, MHP eğilimli ailelerin çoğunlukta, RP eğilimli ailelerin 4.-5. sırada kaldığı görüldü. Bilgi MGK'ya iletildi.

"Dindar aileler çocuklarını nereye gönderirler?" sorusunun cevabı MEB için belliydi. Dindarlar çocuklarını; hizmet bağışsı toplayan dindar görünümlü okul sahiplerinin, bol burslu, yabancı dille eğitim yapan özel okullarına gönderiyorlardı.

Aynı anda iki yönden, hem "Türkiye ılımlı İslâm devleti olmalı," hem de "MEB müfredatlı İmam-Hatip Okullarına karşıtlık" pompalamasının sebebi ne olabilirdi? Türkiye Cumhuriyeti'nin, dışarıdan gelen İslâm Devleti talebine yakın durabileceğini düşündüğü kesimi tahrip etmek isteyebileceği düşüncesiyle araştırma sonuçlarının dikkate alınmaması bir hedef şaşırtmaca ile karşı karşıya olduğunu mu gösteriyordu?

15. Millî Eğitim Şûrasının Geç Yapılması: Şûra, yaklaşık 1,5 yıl gecikmeli olarak yapıldı. Erbakan'ın hükûmeti kurma çalışmaları devam ederken yapıldı.

13-17 Mayıs 1996'da "2000'li Yıllarda Türk Millî Eğitim Sistemi" konusuyla toplanan 15. Millî Eğitim Şûrası; gündemi İlköğretim ve Yönlendirme, Ortaöğretimde Yeniden Yapılanma, Yükseköğretime Geçişin Yeniden Düzenlenmesi, Toplumun Eğitim İhtiyacının Sürekli Karşılanması ve Eğitim Sisteminin Finansmanı Komisyonlarında görüştü ve tavsiye kararları alındı. Son gün Müsteşarlık katından gönderilen birkaç yeni üye "kesintisiz eğitim" konusunu ve ilgili maddeleri getirdiler. Raporlarla tam bütünleşmeden bu maddeler konuldu ve sayım yapılmadan acele oylandı.

Şûra'da son anda giren maddelerle sistem: "5-6 yaş okul öncesi eğitimin ilköğretim bünyesine alınması" ve ana-sınıfları uygulamasının başlatılması. Zorunlu eğitimin 5+3 "kesintisiz 8-yıllık zorunlu ilköğretim" olarak uygulanması. 8-yıllık kesintisiz ilköğretime geçilmeden önce ilköğretimin amaçları ve ders programlarının bütünlük ilkesine uygun olarak yeniden düzenlenmesi ve tek tip diplomanın 8. sınıf sonunda verilmesi. 9. sınıfın lise veya meslek eğitimine yönlendirme ve seçim yılı yapılması. (Böylece, ilköğretimin zorunlu 2+8+1=11 yıl olarak oluşması örtülü teklifi vardı.) İlköğretim okullarında ilk ve ortaokul biçimindeki ayırmadan vazgeçmesi.

Öğrenci merkezli, bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişim hedeflerinin ilköğretim programlarında dengeli olarak yer alması. İlköğretim programında meslekleri tanıtıcı bilgilere yer verilmesi. 6., 7., 8. sınıflarda seçmeli derslere işlerlik kazandırılması, teknoloji ve tasarım konularının da seçmeli dersler arasında yer alması. Tüm öğrencilerin teknolojideki gelişmenin ürünü olan bilgisayarlarla tanışmaları özendirilmesi. İlköğretim okullarında 6., 7., 8. ve 9. sınıflarda; bağımsız ortaokullarda ise 1., 2., 3.sınıflarda isteyenlere meslek eğitimine yönlendirme yapılması, gerekirse ortaokula ilâve 4. ve 5. sınıflar açılarak meslek eğitimlerinin deneme dersleri ile isteyenlere yumuşak geçiş kolaylığı sağlanması.

Bireyi tanıma ve yöneltmeye ilişkin rehberlik hizmetleri 4. sınıftan başlayan çalışmalarla öğrencilere, zaman ve enerjilerini, yetenek ve becerilerini, olumlu iş değerlendirmelerini geliştirecek bir disiplin kazandırmaya başlatmakla birlikte, ilköğretimde gerçek (mesleğe) yöneltmenin 9. "Yönlendirme ve Hazırlık Eğitimi Sınıfı"ndan sonra yapılması. (1995-1996 ders yılında ortaöğretim kurumlarında uygulanmasına başlanılan "Sınıf Geçme Yönetmeliği"nin buna imkân tanıdığı).

Ortaöğretim kurumları öğrencilerinin % 65'ini meslekî teknik eğitime, % 35'inin genel öğretime alınması. Çocukluğun tam yaşandığı, çocukların kendilerini, ailelerin de çocuklarını tanıdığı bu yaşlarda bulunanların kanunî hakları olsa da çırak yapılmaması.

Küçük yerleşim birimlerindeki öğrencilerin 8-yıllık zorunlu ilköğretimden yararlanabilmeleri için taşınmalı, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) ve pansiyonlu okul düzenlemelerinin kullanılması.

Öğretimde yabancı dille eğitim yerine, yabancı dil öğretimi yapılması. Zorunlu yabancı dil öğrenimi derslerinin ileri sınıflarda isteğe bağlı hâle getirilmesi..."

Eğitim Planları ile 15. Eğitim Şûrası Tutarsızlığı Nasıl Oluşturdu: Halen yürürlükte bulunan MEB-DPT ortak 15 yıllık Eğitim Ana Planı (1996-2011)'nin ilk beş-yılı, iç-göç ve 9 ilde kızların ilkokul sonrası eğitimine yönelik tutumlar nedeniyle Bakanlığın kapsama etkinliğine göre hesaplamalarla ortaokul okullaşmasını 2005'te %100 olarak vermişti. "İlköğretim I. Kademe, İlköğretim II. Kademe" terimlerini devam ettirerek kademelerin işlevlerini kaybetmemeleri öngörülmüştü.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), proje kredileriyle kaynak arttırmaya atıf yapmış ve Anayasa'ya ve 1983 Millî Eğitim Temel Kanunu düzenlemesine rağmen "ilköğretim" yerine DB "temel eğitim" kavramını kullanarak hata yapmıştı. Kalkınma Planı ortaokul çağ nüfusunun hızla okullaştırılmasının mevcut altyapının yönetimini düzenleyerek yapılacağını varsayıyordu.

Oysa "2000'li Yıllarda Türk Millî Eğitim Sistemi" gündemli 15. Şûra kararlarına son anda Kesintisiz İlköğretim ve Taşınalı Eğitim maddeleri girdi. Bunların; 1988'de MEGP proje kredisi hazırlığından beri Dünya Bankası'nın 2+8+1=11 yıl temel eğitim modeline, 1990 TÜSİAD Raporunda 2000 Yılı hedefi olarak belirlenen "8-Yıllık Temel Eğitim" önerisine ve uygulaması devam eden 1993 Dünya Bankası Temel Eğitim Projesine işlerlik kazandırılmak üzere Şûra'ya getirildiği gözlemlendi.

Böylece, 1996 yılında, daha henüz 5+3 yıllık zorunlu eğitimin son dilimini de tamamlayacak Planlar yeni uygulamaya girmişken, aynı yıl 15. Şûra ile karşılıklı; "**kesintisiz ilköğretim,**" "**İmam-Hatip Ortaokullarının kapatılması,**" "**ME+TE ortaokullarının kapatılması,**" "**köylerden taşınalı eğitim**" şeklinde bambaşka bir eğitim politikaları dizisi çıkarıldı. Planları bir oldu-bittiyle devre dışı bırakma durumunu yaratılmıştı.

Şûra'da, "taşınalı eğitim" gibi son anda öneriyle giren diğer bazı maddelerin ise, kesintisizliğin uygulamasında idareye kolaylık sağlama görüntüsüne rağmen, idarenin felsefesini değiştirecek tarzda yorumlanabilir bir dayanak hazırlığı olduğu daha sonra uygulamaların kapsamından ortaya çıkacaktı.

Bakanlığın 1961 ve 1882 Anayasalarındaki "ilköğretim" kavramını (1973 tarihli Millî Eğitim Temel Kanunu'nun ilgili maddesinin 1983'te değiştirilen hâlini) kullanması yasal zorunluluktur. 15. Şûra'da buna "kesintisizlik" eklenerek zorunlu ortaokul zorunlu ilkokula içerilmiş, böylece DB'ca istenen temel eğitim "Kesintisiz İlköğretim" olarak sunulmuştur. Aynı "kesintisiz ilköğretim" kavramının 28 Şubat 1997 Millî Güvenlik Kurulu (MGK) kararlarında "Kesintisiz Eğitim" şeklinde yer aldığı görülecekti.

1997 MGK Bildirisi'nden Önce Durum: Refah-Yol Hükûmeti'nin, birçoğu ME+TE mezunlarına kapılar açan ve toplumda destek bulan dört politikası bazı dış ve iç çevreleri rahatsız etti. 1) Zamanında serbest bırakılmadığı için Hazine bonoları iç borçlanma faiziyle kamu kuruluşlarının bütçelerini yiyen kaynakları bir araya getiren ve bir kullanım zamanlaması programıyla birbirlerini faizsiz desteklemeleri esasına dayanan "havuz sistemi." Bu sayede işçilere yüksek bir asgarî ücret zammı yapılabildi. 2) D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın kuruluşu. Doğal kaynakları, kalabalık nüfusları ve pazarlarından ötürü bölgelerinde önemli iş yapabilecek sekiz üye ülke - Bangladeş, Endonezya, İran, Malezya, Mısır, Nijerya, Pakistan ve Türkiye'nin ekonomik işbirliği. 3) Ağır Sanayi hamlesine tekrar hız verilmesi. 4) Kur'an'daki İslâm'ın; Radikal İslâm veya İlimli İslâm diye tanımlarla çarpıtılmasına karşı tavır konulması.

1996 TSK- İsrail Askerî Eğitim Anlaşmaları: Necmettin Erbakan hükümetinin kurulmasıyla birlikte, 1996 Nisanı'nda İsrail'le imzalanmış "Askerî Eğitim ve İş Birliği Anlaşması" sonrasında Korg. Çevik Bir "Savunma Sanayii İş Birliği" başlıklı ikinci bir anlaşma daha planlanmıştı. İmza tarihinden bir gün önce Hürriyet gazetesi "İsrail'le Gizli İmza" haberiyle anlaşmayı manşetten duyurdu. Hükûmete oldu-bitti ile 28 Ağustos 1996 "Savunma Sanayii İş Birliği Anlaşması" imzalatıldı. Türkiye, 1997 yılında 40 adet, 1998 yılında ise 60 adet Popeye-I füzesi satın aldı. Anlaşma, Türkiye'de ortak bir Popeye-II füzesi fabrikası kurmayı kapsıyor idiyse de ABD onay vermediği için gerçekleşmedi. O dönem Türkiye'nin İsrail'e sattığı tek savunma sanayii ürünü 5 milyon dolarlık 50 adet zırhlı araç olmuştur. Herbir tankın modernleştirilme maliyeti Türkiye'ye 4 milyon \$'a

gelmiştir. O dönem bazı ülkeler Türkiye'ye yaklaşık 5 milyon \$'a sıfır tank satmayı teklif ediyorlardı.

1996 İmam-Hatip Ortaokullarının Kapattırılması: 1992-1995 yılları arasında YÖK Başkanlığı yapmış olan Prof. Mehmet Sağlam, 1996'da Erbakan-Çiller hükûmetinin Millî Eğitim Bakanı oldu. 15. Şûra'dan bir ay sonra 1996 Haziran'ında yeni kurulan Erbakan-Çiller Hükûmeti'nin Millî Eğitim Bakanı olarak 15. Millî Eğitim Şûrası'nca tavsiye edilen yeni eğitim politikalarıyla karşılandı ve o andan itibaren MEB üst yönetiminin Şûra kararlarını onaylaması ısrarıyla karşı karşıya kaldı. Bu tavsiyelerin yürürlükte olan planlarla, yeni güvenoyu alan hükûmet programıyla ve eğitim sistemimizle uyumlu olmadığı, AB ile uyumu bozacağı gerekçeleriyle Bakan imzalamayı reddetti. Bakanlık üst yönetimiyle gerginlik arttı.

Mehmet Sağlam, yıllar sonra basına verdiği demeçte; "Kesintisiz eğitim diye bir şey icat ettiler. Biz kesintisiz eğitime karşı çıktık. Hem Necmettin Erbakan, hem Tansu Çiller kesintisiz eğitime karşı çıktılar. Erbakan ile yaptığımız görüşmelerde kesintisiz eğitime karşı koyma konusunda mutabık kaldık," açıklamasında bulundu.

Buradaki düzen, tabî ki hükûmetin gözünden kaçmamıştı. Nasıl ki, daha hükûmete gelir gelmez, İsrail'e uzak duran Erbakan'a "İsrail'le Savunma Sanayii ve Eğitim İşbirliği Anlaşması" dışarıdan düzenlenmiş olarak ve kamuoyunda onu yıpratarak imzalatıldıysa, bu defa da dışarı ve içerinin birlikte düzenlediği "İmam-Hatip'lerin kapattırılması" işi bu okulların savunucusunun kendine yaptırılmak isteniyordu. Onun için, Şûra kararları Bakan onayına tabî olduğu için, 15. Şûra sonraki Hükûmetlerden biri ele alıncaya kadar kenara bırakıldı.

SSCB dağılırken yön değiştirerek, 1989-90-91-92'de Türkiye içine yönelik olarak yeni bir boyuta geçen ABD'nin Siyasal İslâm ile karşıtlık içinde İlimli İslam devleti projesinden tedirgin olan kesimler istihbaratı yetersiz buluyor, ortaya kanıtlar çıkarmaya çalışıyorlardı. 1992'de bazı tarikatların dışarıdan fonlanması da çok arttığı yeterince incelenememiş ama halk bunu bilip söylüyordu; Cemaat'in topladığı paralar hariç diğerlerinin varlıkları henüz toplumun gözüne batmıyordu. Takiyye yaptığını (kendini gizlemek için farklı görüntü verdiğini) saklamadan söylediği halde Cemaat'in yerli yerine oturtulması gecikiyor, bilakis 1991-1996 arasında ABD'nin yolu açmasıyla Orta-Asya ve dünyada kurmaya başladığı özel okulları alet ederek yurt-içinde büyük bir propagandaya girmiş bulunuyordu. Hem "ordunun iç-hizmet görevi kapsamında" düzen tesis etme gibi tedbirleri olabilir diye darbe daveti yapıyor, hem de okullarını devlete veririm diye manşet çektiriyordu.

İmam-Hatip mezunlarının yükseköğretim sınavlarına da başvurmaları tekrar köpürtülmeye başlandı. Genel Lise kültür dersleri ve fen dersleri eğitimini de gördükleri halde İHL mezunlarının İmam ve Hatip olarak yetiştirildikleri için İlahiyat Fakültelerine yönecekleri düşünüle gelmişti. İHL mezunları içinde yükseköğretim sınavını geçenler % 10'u aştığında; kazananların yaklaşık 1/4'ü MYO-Meslek Yüksek Okullarına, 2/4'ü İlahiyat Fakültelerine gidiyorlardı. Birkaç yıldır 1/4'ünün de Hukuk, Kamu Yönetimi, Siyasal Bilgiler, öğretmen yetiştiren Eğitim Fakülteleri ve Mühendislikler gibi yüksek puanlı fakülteleri tutturabildikleri görülüyordu. MYO'lar dâhil toplam yükseköğretime girenler içinde İHL mezunu oranı ise % 4-7, yüksek puanlı fakülteye girenler oranı %1-%2 bandındaydı. Yani, yükseköğretime girenler toplamının %93-96'sı diğer lise mezunlarından oluşuyordu. ÖSYM'nin yayınladığı, YÖK öğrencilerinin mezun oldukları liselere göre dağılımında sadece sivil yükseköğretim öğrencilerinin dağılımı gösterilmekteydi. Asker, polis ve jandarma öğrenci alımları, mezunları ve atamaları hem ayrı kanallarda yer alıyor, hem de uzun süre İHL mezunlarına kapalı tutulmuş bulunuyordu.

Asker-jandarma-polis okullarına sınavlı öğrenci alımı, mezunların atama ve terfilerinde dönen oyun henüz halkın hatta MGK'nın gündeminden uzak tutuluyordu. Bazı laikçi subayların düzenli namaz kılan askerlerin peşine düşmeleri gündeme alınıyordu da, takiyyeci subayların hareketleri ve ilişkilerindeki anormalliklerin takibi yapılmıyordu. İmam-Hatip Okullarını çok eleştiren araştırmacı gazeteci Uğur Mumcu'nun 1993'de suikasta kurban gitmesi dikkati İHL'ler meselesine çevirip Cemaat konusunu örtmüştü. 1995, İHL mezunlarının %10 oranında yükseköğrenim sınavlarını kazanmaları ile üniversite mezunu olunca KPDS'yi geçerlerse İmam-Hatiplikten başka yerlere atanma haklarını hatırlattı. İmam-Hatiplerin Genel Liselerin alternatifi durumuna gelecekleri abartısıyla bir söz savaşı başladı.

Devlet borçlanmalarından kazanç sağlayan faiz lobisinin bazı kışkırtıcı hareketleri finanse ettiği, bazı istihbarat örgütlerinin kamuoyunu yönlendirdikleri fısıltıları artıyordu. Basın'ın hür-ve-doğru habercilik yerine darbelere destek hastalığı had safhaya çıkmış, radyo ve televizyonlar her gece Aczimendi olaylarıyla dolup taşıyordu. Türk kamuoyu bunu eskisi ve şimdisiyle daha fazla yerine oturabilse de, dış basında sayfa sayfa Türkiye'de İslâm İktidarı diye tamamen farklı bir imge yerleştirilerek darbeye dış müsamaha ortamı oluşuyordu.

Beş İşçi ve İşveren Konfederasyonu halka “beşli çete” dedirterek birlikte darbe çağrısı yapıyordu. “Lâiklik elden gidiyor” diye kadın yürüyüşü oldu. YÖK Başkanı yanına bazı akademisyenler de alarak caddelerde “Ordu göreve!” diye yürüyüş yapıyordu.

MGK Bildirisi bu toplum-psikolojisi, NATO'nun İlimli İslâm siyaseti ve kamu kurumlarından yetersiz bilgilendirmesi ortamında yayınlandı, Cumhuriyet Gazetesi “Muhtıra gibi Tavsiyeler” diye manşet çekti. F.Gülen, MGK Kararlarını derhal destekledi. Yurtlarının devlete devredilebileceğini bildirdi. Başbakan Erbakan'a “Yapamadınız, çekilin,” diye meydan okudu.

Millî Eğitim Bakanı Sağlam; kesintisiz eğitimin sakıncalarını askerlere anlattıklarını ve askerlerle uzlaşmaya vardıklarını belirterek, “Bunun bazı illerde pilot olarak uygulanmasını kabul ettirdik. Pilot uygulama olsaydı başarılı olamadığı görülecekti. Ancak biz hükümette fazla kalamadık,” diyordu. “Nitekim sonraki yıllarda bu fikrin başarısız olduğu görüldü...”

1997-98 yılına gelindiğinde, ilkokullarda okullaşma %100, ortaokullarda çağ nüfusu okullaşması % 84,74'e ulaşmış, 2005'e kadar % 100'ü kapsaması planlanmış bulunuyordu.

28 Şubat 1997 MGK Bildirisi ve Eğitim

Millî Güvenlik Kurulu'nun (MGK), 28 Şubat 1997 tarihli tutanağında, “Türkiye'de şeriat hukukuna dayalı bir İslam cumhuriyeti kurmayı amaçlayan aşırı dinci grupların bulunduğu hâkim incelemeleriyle belirlendikten sonra, bir dizi kararlar kamunun yetkisi dâhilinde görülen bazı tedbirler öngörülmüştür... Din eğitimi kaynaklı kişilerin devletin değişik kademelerinde yönetici olarak yer alması, laik yönetim ilkesini zedelemektedir” denilmektedir.

Bildirinin EK'inde yer alan MGK Kararlarının MEB'le ilgili olanları şunlardır:

- İmam-Hatip liselerinin orta kısımlarının kapatılması,
- 8-yıllık kesintisiz eğitimin tüm yurttan uygulamaya konulması,
- Temel eğitimi almış çocukların, ailelerinin isteğine bağlı olarak, devam edebileceği Kur'an kurslarının Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve denetiminde faaliyet göstermeleri için gerekli idarî ve yasal düzenlemelerin yapılması,

- Kur'an Kurslarının gündüzlü kurslar haline dönüştürülmesi ve 8 yıllık temel eğitime gitmeyen öğrencilerin bu kurslara alınmaması,
- Yatılı Kur'an Kurslarının öğrenci yurdu olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığına devri,
- İmam-Hatiplerin okul ve öğrenci sayısının "din görevlisi ihtiyacı"na göre sınırlandırılması. Cumhuriyet rejimine ve Atatürk ilke ve inkılaplarına sadık din adamları yetiştirmekle yükümlü Milli Eğitim kuruluşlarının Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun özüne uygun olarak ihtiyaç düzeyinde tutulması,
- İmam-Hatip mezunlarının sadece İlahiyat Fakültelerine alınması ve diğer fakültelere gitmelerinin önlenmesi,
- Halkın İmam-Hatip binası ve Kur'an Kursu yapımının önlenmesi ve buralara yönelik yardımların doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı'na yapılması. Şu anda yapılan binaların da Milli Eğitim Bakanlığına devri,
- Kıyafetle ilgili Kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme yöneltmek üzere uygulamalara mani olunması; bu konudaki kanun ve Anayasa Mahkemesi kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında titizlikle uygulanması,
- Yönetim ve Öğretim görevlerinin laik eğitimden gelen kişilere verilmesi; eğitim ve öğretim kademelerinde görevli bulunan İmam-Hatip çıkışlı yöneticilerin değiştirilmesi.”(MGK, 28 Şubat 1997).

MGK Kararlarının, 1990 TÜSİAD Türkiye’de Eğitim Raporunun önerileriyle örtüştüğü gözlemlendi. Laik devlete dayandırılan bu değer hükmü, laik devlet tanımına da, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’na da, Anayasal haklara da uygun değildi.

MGK Bildirisindeki Kavramların Eğitim Sistemi Açısından İrdelenmesi

“Din eğitimi kaynaklı kişilerin devletin değişik kademelerinde yönetici olarak yer alması, laik yönetim ilkesini zedelemektedir.” (1990 TÜSİAD Raporunda aynı cümle geçmektedir.) Bu cümlelerin dayandığı dört varsayım açıklığa kavuşmalıdır: 1) “Din Öğretimi,” “Din Eğitimi” ve “Dinî Eğitim” tanımları nelerdir? 2) Lâik ve seküler devletlerde din eğitimi yapılmaz mı, yapılırsa nasıl yapılır? 3) Tek sistemli Öğretim Birliği’nde din eğitim-öğretimi nasıl yapılır? 4) Din eğitimi görmek laik vatandaş veya laik yönetici olmaya engel midir?

1) “Din Öğretimi,” “Din Eğitimi” ve “Dinî Eğitim” Tanımları Farklıdır

- *Din Öğretimi*: Bir veya birçok din hakkındaki bilgileri veren öğretim.
 - Bir din hakkında bilgi kazandıran öğretim genellikle temel metinler üzerinden ve naklî yoldan yapılır.
 - Tek din öğrenimi öğrencinin velisi, reşit yaş üstünde kendi açık talebi ile olur, insan hakkıdır.
 - Açık rıza olmadan veya dinleri bozarak telkinler, misyonerlik ve bogunculuktur, suçtur.
 - Birçok din hakkında bilgilendiren öğretim ise, sosyal bilgiler ve kültür müfredatı içinde yer alan genel kültür, toplumları tanıma ve haklara saygıyı öğretme eğitimidir.
- *Din Eğitimi*: Bir dinin hem akidesini hem de uygulamasını /ibadetlerini öğretmek ve eğitmektir. İnsan haklarındandır. İki amaçla yapılır:
 - Bireysel olarak kendi hayatında uygulamak isteyenlere
 - Din hizmetlerini görece adaylara Meslek Eğitimi olarak
- *Dinî Eğitim (Dinsel Eğitim)*: Dinî eğitim ise, din eğitim-öğretiminin, açıkça veya resmen bir dinin bakış açısını, felsefesini, inanç ve düşünce sistemini

toplumda, devlette ve yönetimde hâkim kılma hedefinin bulunmasıdır. Eğitimin birincil görevinin bir dinin yaşanması, desteklenmesi ve yayılmasına yarayacak üst değerler sistemini benimsetmek, bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmak, uygulamaları yaptırmak ve bunun için fikrî ve ilmi çalışmaları yapmak olmasıdır. Bundan amaç, hayatın her veçhesinde din etrafında örülü bir dünya görüşü ve hayat tarzını meydana getirmektir, çünkü bunun doğru olduğuna inanılır. Hatta bazı dinlerde, ilâve amaç, o dinin yayılmasına ve hâkim kılınmasına yönelik ideolojilere hizmet edecek insanları özel hedeflerle eğitmek ve işe koşturmak.

Kısaca, “dinî eğitim” modern dönemde ulus-devletlerin yükselişiyle birlikte 1800’ler 19. yy.’da aşama aşama “millî eğitim” olmuştur. Ulus-devletler içinde kiliselerdeki ruhban sınıf, ulus-devlet ideolojisini kabul ederek müfredatı “din öğretimi” ve “din eğitimi”ne dönüştürmüşlerdir. 1905 yılında uzlaşmaya ulaşılrken eğitim görevleri için kamu ile kilise iş-bölümü de dâhildir.

Türkiye’de, Tevhid-i Tedrisat Kanunu net olmasına rağmen yaklaşık 55 yıl süren kavram karışıklığı karşısında 1982 Anayasası, bu tanımlardan modern devletin yaşam alanında yer bulmuş “din öğretimi” ve “din eğitimi”nin icra tarzını 24. Maddesi ile hükme bağlamıştır:

- *Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi*: 24. Madde; “Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi, Devlet’in gözetimi ve denetimi altında yapılır. ‘Din kültürü ve Ahlâk Öğretimi’ ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan ‘zorunlu dersler arasında’ yer alır,” denilerek kültür müfredatı içinde tamamlayıcı bir unsur olarak icra edileceği tanımlanmıştır.
- *Seçmeli Din Dersleri*: “... Bunun dışındaki ‘Din Eğitimi ve Öğretimi’ kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır,” denilerek seçmeli din dersleri icra etmenin yolu belirlenmiştir. Bu dersler de Anayasa’nın 14. Maddesinde, “Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması” hükmüne tabidir. “... Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak... Kişi ve zümre yönetimine yol açmak... Dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak... amacıyla kullanılamaz.”

Millî Eğitim Bakanlığı, 24. Maddenin “*Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi*” kısmını iki kanatlı olarak müfredata ve sınıf ders kitaplarına bağladı. Bir kanat; insan haklarına, dinlere ve kültürlere saygı, toplum vicdanı ve ahlâkını kapsayan “Ahlâk Bilgisi.” Diğer Kanat; kısa dinler tarihi, yurdumuzda toplumun ortak değerlerini anlayıp saygı gösterme tutumunu devam ettirici örnekler ve mevcut din ve mezheplerle ilgili genel bilgilerle “Din Kültürü.” Toplumda olumlu karşılanan bu zorunlu ders arkasından MEB “seçmeli dersleri” uygulamayınca başlıca üç tür tepki doğdu. 1) Dersin temel din kültürü olan 5-6 namaz ayetini öğretmemesi, Türk-İslâm ortak edep-adabımızla çocuklara temel terbiye bilinci verilmemesi gibi şikâyetler öğretmenleri bu bilgileri de tamamlamaya zorladı. Hatta Cemaat’in bozucu icraatlarının MEB’e girmesiyle bazı yıllar lise Din Kültürü-Ahlâk Bilgisi kitapları değme Yüksek İslâm Enstitüsü müfredatında bile teferruat olan malûmatla yıldırıcı ve yükseköğretime girişte eleyici uygulamalarla İslâm’dan soğutucu hâller gösterebildi. 2) Mevcut dersin bir seviye tutturamaması ve seçmeli derslerin bulunmaması velileri İmam-Hatip Okulu yaptırmaya ve öğrencisini buraya yazdırmaya devam etmeye teşvik etti. Din eğitim-öğretimi boyutu de bulunan genel ortaokul ve genel lise kabûlü İHO’ların meslek eğitimi amacının kaybolmasına yol açtı. 3) Alevî yurttaşlar kitaplardaki Sünnî-Hanefî İslâm’a kaymayı zorunlu din dersi olarak görüp AHİM’e götürdüler ve davayı kazandılar.

2) Lâik ve Seküler Devletlerde Din Eğitimi nasıl yapılıyor? Tek-Tanrılı diğer dinlerde Hıristiyanlık dinleri (Katoliklik, Ortodoksluk, Protestanlık/lar, Anglikanlık) ve Musevîlikte ruhban sınıfları teşkilâtı yoluyla dinin kendi kendini, inancı ve inananları yönetme özerkliği, hatta bağımsızlığı mevcuttur. Kişinin dine kabulünü ve dinden çıkarılması ruhbanların elindedir. Din öğretimini, Din eğitimini, Dinî eğitimi, hatta misyoner eğitimini bu ruhban sınıf yapar. Modern devlette, lâiklik veya sekülerlik ilkesiyle; dinin devlet işlerine, devletin din işlerine karışmaması kuralına göre işbölümü yapılmıştır. İnsan haklarını – din ve vicdan hürriyetini tanıyan demokratik, seküler, lâik ülkelerin vatandaşları resmî eğitimi kamu eğitim kurumlarında, din eğitimini ise kilisede veya kilise okulunda alırlar. Resmî eğitimin alt kademeleri zorunludur, din eğitimi ailenin ve kişinin tercihine bırakılmıştır. Kilise eğitiminin kademeleri, din haricindeki konuları Devleti ve Devletin varoluş ilkelerini kabul ederek Anayasa'ya uygun işler; hatta birçok ülkede o derslerin müfredatı ve öğretmeni Millî Eğitim Bakanlıklarından alınır. Devletin, çeşitli sebeplerle, resmî okul programına din dersi koyma kararı varsa, o dersin müfredatı ile rahip veya rahibe öğretmenleri kiliseden gelir.

Avrupa, Türkiye'de 1982 Anayasası ile zorunlu *Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi* çözümüne çok ilgi gösterdi. Kiliselerin bu eğitimi yapmalarına rağmen, okul müfredatına haftada 1-2 saat Din Dersi dâhil dâhil eden ülkeler arttı. Resmî eğitim programına ayrımcılığa yol açmayacak zorunlu din dersi koyma yaygınlaştı. Dersin müfredatı ile rahip veya rahibe öğretmenleri o ders için okullara kiliseden gelmeye başladılar. Bazı ülkeler Din Dersi öğretmeni yetiştirmeyi de düzenledi.

İngiltere ise, 1988 Din Öğretimi Reformu ile o güne kadar kiliselerde Anglikan Dini eğitimi yapılırken kiliseleri kendi dininin eğitim-öğretiminde serbest bıraktı, ama okullara zorunlu ders olarak dinlerüstü Hıristiyanlık Dersi getirdi. Hıristiyanlığın tarih sürecinde dört büyük dine ayrılmış mezheplerini bir üst-eğitimle birlik haline getirmeyi hedefleyerek aslında İngiltere'de din öğretimi reformu değil, Hıristiyan dininde bir öğretim reformu modeli ortaya koydu. Hıristiyan olmayan ailelerin derse katılmama hakkına karşılık çocuklarına bir ahlâk eğitimi gördürmeleri şartını getirdi.

3) Tek Sistemli Öğretim Birliği'nde Din Eğitim-Öğretimi Nasıl Yapılabilir? Halkın önderleri vasıtasıyla kendi eğitimini düzenlediği Osmanlı sisteminden, modern Cumhuriyet'in devlet eliyle resmî kamu eğitimine geçişinin düzene konulması, hem lâik ve seküler devletlerin uygulamalarını, hem de İslâm'ın ve örfî Türk çözümlerini iyi bilerek Türkiye'nin insan haklarına saygılı lâik düzenini kurmayı gerektirir.

Laikliğin ve sekülerliğin neşet ettiği sınıflı Batı Avrupa Hıristiyan toplumlarında ruhban sınıfı da vardı ve laik Devlet'le uzlaşarak “din eğitim-öğretimi”ni devam ettirdi. İslâm'da ise, kişi doğrudan Allah'a muhataptır. Bu nedenle ruhban sınıf yoktur (Şiîlik hariç). İnsana bu yaklaşım, kişiye büyük bir özgürlük alanı sunar. İnananlar talep ettiklerinde onlara din hizmetlerini verecek görevliler bulunur. Halk bu görevlileri kendisi ve vakıflar yoluyla istihdam eder. Dinî eğitimi sunan eğitim kurumları vardır. İsteyenler orada bu eğitimi çeşitli düzeylerde görüp, çeşitli din hizmeti düzeyleri için hocasından icazet (izin belgesi) alırlar.

Diyanet İşleri ve Tevdid-i Tedrisat: Türkiye Cumhuriyeti, Mustafa Kemal'in 1 Mart 1924 Meclis Yasama Yılı açılış konuşmasında; “tedrisatın tevhidî (öğretimin birleştirilmesi)” ve “ordu ve dinin siyasetten tecrid edilmesi,” “dinin bu sayede yüceleceği” sözleri Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (DİB) şekillenmesindeki ilke kabûl edilir. DİB; din bilgisi ve hizmetlerini Kur'an ve Sünnete uygun olarak vermek (savaş yıllarındaki siyasî

amaçlı bozucu unsurların etkisinden temizlemek), din kuruluşlarını idare etmek ve dinin ibadet ve itikat alanıyla ilgili işlerinin yürümesini sağlamakla görevli Başbakanlığa bağlı bir kuruluştur.

Bu düzenlemelerle, Osmanlı Devleti'nde hükûmetin siyasî işlevleri içinde bulunan bu iki alan, **ordu ve din işleri, Türkiye Cumhuriyeti'nde birer idarî ve teknik işleve dönüştürülmüştür**. Bu yaklaşım, inşa edilecek **modern laik ulus-devlet modeline uygun** bir yaklaşımdır. Böylelikle Devletin, dışarıya karşı savunma dışındaki iç işleriyle ilgili yürütme ve yasama tasarruflarının orduya uygunluğu sorulmayacaktı. Artık Devletin yürütme ve yasama ile ilgili tasarruflarının dine uygunluğu da aranmayacaktı. Toplum ve Devlet Anayasa'daki değerlere ve ilkelere göre kendi kendini yeniden üretecekti. Böylece, ordu ve din kurumlarının modern devletin bu ilkeleriyle işleyişini ve hizmetini mümkün kılacak görev ve yetkilerinin ayrıntılı tanımı, teşkilatlanmaları, bütçeleri ve hizmette etkinleşme yoluyla modern toplumda kurumlaşmaları noktasına varıldı.

Öğretim Birliği: eğitimde felsefe birliği ve amaç birliğidir 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu eğitim felsefesinin bir/tek olacağını belirler. Öğretim, ulus-devletin anayasasının değerlerini ve ilkelerini merkeze koyarak yapılacaktır. “Dinî eğitim”in yerini “Millî eğitim” almıştır.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu- İmam - Hatip Okulları Uygun

Kurum : MADDE 1 - Türkiye dâhilindeki bütün müessesatı

ilmiye ve

tedrisiye Maarif Vekâletine merbuttur.

MADDE 2 - Şer'îye ve Evkaf Vekâleti veyahut hususî vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekâletine devir ve raptedilmiştir.

MADDE 3 - Şer'îye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekâtip ve medaris tahsis olunan mebalîğ Maarif bütçesine nakledilecektir.

MADDE 4 - Maarif Vekâleti yüksek diniyat mütehasısları yetiştirilmek üzere Dar'ül-fünunda bir İlâhiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidemat-ı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir.

MADDE 5 - Bu Kanun'un neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiyeye ile müşteğil olup şimdiye kadar Müdafaa-i Milliyeye merbut olan askerî rüşti ve idadilerle Sıhhiye Vekâletine merbut olan dar'ül-eytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleri ile beraber Maarif Vekâletine raptolunmuştur. Mezkûr rüşti ve idadilerde bulunan heyet-i talimiyelerin cihet-i irtibatları âtiyen ait olduğu Vekâletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nispetlerini muhafaza edecektir.

Bakanlığın adı Millî Eğitim Bakanlığı'dır. Ulus-Devlet özelliğiyle kuruluş, öğretim birliği ilkesi ve Kanun'la bütün eğitim ihtiyaçlarının tek çatı altında kapsanmış olması, “din öğretimi” ve “din eğitimi”nin bu yapının görevi olduğunu hükme bağlamıştır.

Çoğunluğu Müslüman nüfuslu olan bir ülkede insan haklarına saygılı bir modern devlet kurmanın sorunsalı, dinin kendi kendini devam ettirebilmesi için öğrenme hakkının kullanılabilceği bir alan veya düzen tanımlamaktır. Burası, ya isteyenlere din öğretimi eğitimi sunan özerk bir kurum ya da ihtiyaca uygun din eğitim-öğretimini kamu eğitim-öğretim hizmetleri içinde sunan bir düzenleme olmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti, Tevhid-i

Tedrisat Kanunu ile bu sorunsalı, ihtiyaca uygun din eğitim-öğretimini kamu eğitim-öğretim hizmetleri içinde sunma yönünde yaparak çözmüştür.

Eğitim Birliği düzenlemesinin icraya dönüşürken din eğitim-öğretiminde karşılaştığı sorun; MEB'in bu eğitim-öğretim hizmetini yaygın biçimde eriştirememesi ve öğretimi yeterli düzeyde yapamaması hâlinde toplumun dinini öğrenme talebinin nasıl karşılanacağı oldu. Diyanet İşleri Başkanlığı'na Millî Eğitim Bakanlığı denetiminde Kur'an Kursları açma görevi verilmişse de bu kurslar ne içerik ne de sayıca talebi karşılamadı. Lâikliğin Anayasa ile tanımlanmamış bir ilke olarak gelmesi kavram karışıklığı sebebi oldu. İnsan haklarına saygılı modern laik devlet olmayı yönetme sorunu ile karşılaşıldı. Yönetim üslûbunu netleştirememek buhranı uzun vâdeye yaydı. 1982 Anayasası ile getirilen düzenlemeyi MEB yarım uygulayarak talebin devam etmesine göz yummuş oldu.

T.C. idaresinin bu iki kurucu düzenlemesi de dışarıdan müdahale ve etkilerle bozuldu. NATO 1955'ten itibaren istihbaratı ve darbeleri uyararak orduyu kendisinin bir vesayet aracımış gibi kullanmaya çalıştığı bir duruma soktu. "Bölücülük" ve "Gericilik" gibi ikisinin de kodları dışarıdan verilen iç tehditlerle mücadele ediyordu. Diyanet ise, 1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra yeraltına inen faaliyetlerden bozucu olanları denetleme konusunda yetkisiz ve güçsüzdü; yapabileceği en iyi şey kendisini korumaktı. 1990'lı yıllarda NATO ve İsrail kaynaklı istihbaratın İslâm'ı iki yönden bozucu "İlimli İslâm" ve "Köktendinci İslâm" programları ile Orta-Doğu'da vesayet savaşları sürecinde bulunmaları bu odakların para ve yönlendirmeye kavuşmalarına yol açtığı ve etraflarına ihtiyaç sahiplerini topladıkları belirlendi. Bunlar yanında, bir de 1960'lardan beri dış destek verilen takıyyeci misyoner Cemaat hareketi ve okulları sahnedeydi. Bu kapalı yapılar dururken, 1997'de Devlet'in Tevhid-i Tedridat Kanunu'na ve 3-boyutlu müfredat ilkelerine göre kurulmuş resmî meslek okulları olan İmam-Hatip Okullarını hedefe koymanın kimin stratejisine uygun sonuçlar verdiği henüz itiraf edilmiş değildir. MEB'in Anayasa'nın 24. Maddesini neden tam uygulamadan MGK hazırlıklarına destek vererek yalnız izlenime sebep olduğu da sorgulanmış değildir. 15. Şûra'nın ertelenmesinden bu yana geçen iki yıllık sürede eğitim yönetiminin yapmakta olduğu yasal resmî eğitim görevini MGK'ya anlatamadığı şikâyetleri başladı.

Kutu: Meslek Eğitimi Düzenlemesi olarak İmam-Hatip Okulları Modeli: İmam-Hatip okulları ve müfredatı sadece kamu eğitimi ilkelerine göre resmî meslek eğitimi verir. İslâm'da bir ruhban sınıfı, teşkilâtı ve yönetimi bulunmadığı için, resmî lâikliği ve tek sistemli kamu eğitimini benimseyen Türkiye Cumhuriyeti'nde, dinle ilgili eğitim hizmetlerini devredecek bir kurumu bulunmayan Türkiye'nin gerçeklerine uygun olarak tasarlanmış özgün bir eğitim kurumu modelidir. Dayanağı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4. Maddesidir. İmam-Hatip Okulları (İHO), bu çerçevede içinde bir Cumhuriyet okul modeli olarak geliştirilmiştir. Birçok ülke bu modeli örnek alarak din görevlisi yetiştirme eğitimlerini modernleştirmeye çalışmaktadır.

İmam-Hatip Okullarının (İHO) müfredatı, kitapları, eğitim ortamı MEB tarafından hazırlanır, öğretmenleri ortaöğretim I. ve II. kademelerin alan öğretmenleri nasıl yetiştiriliyorsa aynı yollardan yetiştirilir. Üç kanatlı müfredat; 1) Bütün okullardaki ortak temel kültür dersleri ile uygulamalarını, 2) Bütün okullardaki ortak fen-ve-matematik dersleri ile uygulamalarını ve 3) mesleğe yönelik alan ve dal eğitimi ile uygulamalarından oluşur. İmam-Hatip Okulları da diğer MEB "meslek okulu modeli"ne uygun kurulmuş bir meslek okulu türüdür.

Örneğin, Sağlık Bakanlığında şekillenip, müfredatları uzun sürede Tıp Fakülteleri tarafından oluşturulan Sağlık Meslek Okulları da MEB'in meslek okulları için 3-kanatlı müfredatını kullanmaktaydılar. İki kanadın müfredatı da ve öğretmenleri de MEB tarafından sağlanmaktaydı. Uzun süre sonra, oluşan sağlık meslekleri müfredatı ve meslek öğretmenleriyle birlikte Millî Eğitim Bakanlığı'na devredildiler.

Okullaşmanın hızla arttığı 1970'li yıllarda İmam-Hatip Orta Okullarına (İHOO) talep arttı. Toplam kademe yaş-grubu öğrencisinin %10'u buraya kayıtlıydı. Ortaokul mezunlarının yarısı İmam-Hatip Lisesine (İHL) devam etse de, Türkiye'nin imam-hatip ihtiyacının üzerine çıkmaya başladı. Bunun nedeni, ilkokullarda ve diğer her tür okulda Din Dersinin haftada bir saat ve zayıf içerikte olmasının halk tarafından İHO'ların "din kültürü de veren genel ortaokul ve genel liseler" diye algılanmasıdır. Bu yüzden mezunların 2/3 civarı meslekle ilgili uğraşlara girmeyip ya hayata atılıp imkânı olan işlerde çalışır veya ev hanımı olur, ya yaygın eğitimdeki diğer meslek eğitimi kurslarına paralel olarak devam edip başka bir meslek de edinir, ya da yükseköğretime aday olur. MEB ilâve Din Dersleriyle bu talebe cevap getirmemiş ve ortaokul okullaşmasını binalar hazır olunca arttırıyordu. 1982 Anayasası'nın getirdiği okullarda "seçmeli din dersleri" de uygulamaya konulmayınca halkın inşa ederek devlete bağışladığı İHO binaları arttı.

1997'e gelindiğinde 11-18 yaş grubunda 4 yıl + 4 yıllık 615 (İHOO: İmam-Hatip Ortaokulu ve İHL: İmam-Hatip Lisesi) İHO'da (İmam-Hatip Okulu) bulunuyordu. İmam-Hatip Ortaokulunda (İHOO) 323 000 öğrencisi (toplam ortaokul öğrencilerinin %12,5'u) ve İmam-Hatip Lisesi'nde 178 046 öğrenci (toplam lise öğrencilerinin % 9,2'si) olmak üzere toplam 511 000 öğrenci bulunuyordu. O sırada da 1973 Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre ortaokul zorunlu olduğu için, aileler çocuklarını ortaokula gönderir, sonra hayata çıkış yapıları.

İHOO mezunlarının ancak yarısı İHL liseye devam etmekteydi. Eğitimde fırsat eşitliği ve toplumsal adalet ilkelerine göre Millî Eğitim Temel Kanunu'nda bütün liseler önü açık olarak, "hem mesleğe, hem de yükseköğretime öğrenci hazırlama" niteliğine sahiptiler. 3+3 genel ortaokul+liseden daha zor olsun da devam eden az olsun diye zaman içinde İHOO eğitim süresini 4+4 yıla çıkararak yönetimler oldu ve yürürlükteydi.

İmam-Hatip ortaokul ve liseleri, yükseköğretime giriş yarışının kızıştığı bu dönemde 4 yıllık lise eğitimi İHL mezunlarına eğitim ve olgunlaşma üstünlüğü sağladı. İHL mezunlarından yükseköğretim sınavını geçenler % 10-15 civarındaydı. İHL'ler İmam ve Hatip yetiştirdiği için İHL mezunlarının İlahiyat Fakültelerine yönelecekleri düşünülmüştür. 1990'larda diğer fakültelere de yönelmeye başlamıştır.

4) Din Eğitimi görmek Laik Vatandaş veya Laik Yönetici olmaya engel midir?

Açıklama ve tanımlar gösteriyor ki, "dinî eğitim" modern ulus-devletin eğitim felsefesi değildir. Ancak, insan hakları tanınan kişinin modern eğitim içinde "din eğitimi-ve-öğrenimi hakkı" vardır. Devlet, isteyen bu hakkı kullanabilmesi için düzenleme yapar.

Eğer kişi; insan haklarının uygulandığı laik veya seküler bir ülkede kamu müfredatı onaylı eğitim görmüş, görev ve sorumluluk bilinci ve liyakat ölçütlerine göre atanmışsa, insan hakkı olan din eğitimi-öğretimi görmüş olmasının bir sakıncası olmamak lâzım gelir.

İnsan Hakları - Din ve Vicdan Özgürlüğünün Sınırı: Kişinin din ve vicdan özgürlüğü, dininin eğitim -öğretimi talep etme ve özel hayatında ve toplumun kamusal alanda oluşturduğu ortak ilişkiler anlayışına göre kamusal hayatına yansıtma hakkını kapsar. Bu hak diğer insanların din ve inanç özgürlüğü sınırında biter. Laik devletin kamu görevinin tarafsız olması icabeder. Kamu görevlileri kendi inanç ve düşüncelerini hizmetlerine yansıtamaz. Yansıtmanın disiplin soruşturmasından başlayıp kanıtlanan

kusurun büyüklüğüne göre görvden el çektirmeye, mahkemeye, azile kadar giden denetim süreci tanımlanmıştır.

Din Eğitimi Hakkı ve Çalışma Hakkı: İnsan hakları, laik devlet, millî eğitim, kamuda liyakata dayalı görevlendirme ve kamunun tüm vatandaşlara eşit mesafede tarafsız hizmet ilkesiyle çalışması halinde, din eğitimi hakkı ve çalışma hakkı çelişmez. Tüm kamu kesimindeki atamalar mesleklere ve okullara bazı dışlayıcı kararlarla kısıtlanabilirdi. Oysa, kamu eğitimine ve vatandaşa güven ilkesine göre Türkiye’de eğitim kurumlarının mezunlarına kamu görevleri açıktır. İmam-Hatip Okullarının dayanağı Tevhid-i Tedrisat Kanunu’dur. Diplomalara, çalışma hakları ve yükseköğretime aday olma hakları diğer meslek okulları gibi Millî Eğitim Temel Kanunu güvencesi altındadır.

MGK Kararlarından, “Din eğitimi kaynaklı kişilerin devletin değişik kademelerinde yönetici olarak yer alması, laik yönetim ilkesini zedelemektedir,” ifadesi; eğitim sistemi, diplomalar, kanunî diploma hakları ve mezunların kimliğine dair niyet okumaya, belirsizliğe ve rahatsızlığa yol açtı. Devlet’e sızmaya çalışan Örgütlü Cemaat faaliyet halindeyken, resmî okul mezunlarının hedef alınması Millî Eğitim Bakanlığı’nın saygınlığına gölge düşürdü.

1997 MGK Kararlarının MEB Uygulaması ve Sonuçları

Hükümet hemen istifa etmedi. Kararlar tavsiye kararları mahiyetinde olduğu için MGK’nın tavrını netleştirmesi ve görüşleri dinlemesi beklendi.

Kararların Üç Hükümet Değişikliğine Yayılarak Uygulanması: Uygulama geniş kapsamlı başlatıldı. 1997 yılında, Genelkurmay 2. başkanı Orgeneral Çevik Bir’in emriyle, MGK Kararlarının uygulanıp uygulanmadığını denetlemek üzere Batı Çalışma Grubu (BÇG) adında bir birim kuruldu. BÇG, Orgeneral Güven Erkaya’nın komutanı olduğu Deniz Kuvvetleri bünyesinde faaliyet gösterdi. 28 Şubat 1997’de açıklanan hususlar konusunda hâkim, savcı ve barolara özetçe toplantısı, gazetecilere özetçe toplantısı, vali ve kaymakamlarla toplantılar yapıldı. Mahkeme kayıtlarına göre; Nisan ayında, bütün askerî birimlere gönderilen bir yazı, laiklik aleyhtarı faaliyetlerin arttığı vurgulanarak camilerin gözetim altına alınmasını emretmişti. Bunu, her ildeki öğrenci yurtları, özel okullar, dernekler, vakıflar, Kur’an kursları, İmam-Hatip Okulları ve bu kurumlara giden gelenlerin sayılarının ve kimliklerinin tespit edilmesi takip etmişti. **İmam-Hatip Okulları ile dershaneler ve Cemaat Okulları farkı ortaya çıkmaya başladı.** Sonra her askerî birimden bölgelerindeki valiler, kaymakamlar, belediye başkanları ve daire başkanlarının siyasî görüşleri, biyografileri ile siyasî partilerin il ve ilçe teşkilatı yönetim kadroları, yerel TV ve gazeteler, meslek kuruluşları, yükseköğretim kurumları, sendikalar ve konfederasyonlar ve üyeleri hakkında bilgi istenmişti. Çok sayıda kişi hakkında bilgi toplandığı gazetelerde yer aldı. Baskılı bir raporlama ve tasfiye süreci başladı.

Erbakan-Çiller Hükûmeti uygulamayı benimsediği kararların uygulamasına başladı. Meclis’te bulunan Partilerden isteyenlerin katıldığı Uludağ kampında ilköğretimi yıpratmadan MGK kararlarının uygulanması için bir plan hazırlayıp getirildiği sırada bu çalışma grubunda yer alan ANAP’ın Genel Başkanı Mesut Yılmaz’a öneriden vazgeçmesi, kendisine başbakanlık teklifi getirileceği haber verildi. Yılmaz bu konuyu tamamen masadan kaldırdı.

O günlerin Millî Eğitim Bakanı Sağlam; uzun süre sonra 2011 yılında bu konuda verdiği beyanat da, bu olayın kanıtı mahiyetindedir; “28 Şubat MGK kararları arasında en önemlisi 8-yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi kararıydı. Refah-Yol Hükûmetinin iktidardan uzaklaştırılmasının en önemli nedeni 8-yıllık kesintisiz eğitime karşı çıkmasıdır,” dedi. “Tavsiye kararlarının Bakanlar Kurulu tarafından benimsenip uygulanması önemlidir. Ancak, Erbakan, Hükûmet olarak ilk kararımıza uymayı devam ettirdi. MGK kararlarını

Bakanlar Kurulu kararına haline getirmedi. Yani kararları uygulamaya sokmadı," diye açıkladı.

18 Haziran 1997'de Erbakan-Çiller Refah-Yol Hükümeti istifa etti. Yine aynı 1997 yılında, Türkiye'deki darbeyi destekleyen ABD, yapmış olduğu darbelerden ötürü Yunanistan'dan özür diliyordu.

Mesut Yılmaz ANAP, Demokratik Sol ve Demokratik Türkiye Partisiyle AnaSol-D azınlık Hükümetini kurdu. Eğitim konusundaki kararlar zinciri başladı. 11 Ocak 1999'da ise Bülent Ecevit azınlık Hükümeti kurulmuştur.

Refah Partisinin kapatılması için hazırlanan iddianame Batı Çalışma Grubu'nun kayıtlarını kullanmıştı. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş, Refah Partisi'nin (RP) temelli kapatılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. Söz konusu davalar Anayasa Mahkemesi başvuruyu kabul ederse bakılır. Ahmet Necdet Sezer'in Başkanı olduğu Anayasa Mahkemesi davayı kabul etti, savunmalar yapıldı, 16 Ocak 1998'de Parti kapatıldı ve Necmettin Erbakan'a 5 yıl siyasetten men cezası verildi.

Yapılan uyarılar **MGK'yı, Cemaat'e tedbir almak için harekete geçirdi.** Soruşturmanın açıldığı gün, 19 Mart 1999'de **Fethullah Gülen yurtdışına çıktı.**

Parti kapatmanın, 1989 Raporunun devamı olan 1997 Rand Corporation Raporundaki; "...yeni neslin etkili konuma gelmesi için Refah Partisi kapatılmalı..." ibaresiyle örtüştüğü görüldü. Söz konusu parti ülkede önemli bir oy gücüne sahip olmayıp ancak koalisyonlar içinde kendine yer bulabildiğine göre, acaba Refah Partisi üst yönetimi parti içindeki "yeni nesil" önünde ılımlı İslâm'a parti arayanlarca engel olarak mı görülüyordu? Bu durumda, 1997 Darbesi'nin iki aşamalı olarak incelenmesini gerekir; 1998 Parti kapatma davasından 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerine kadar olan süreç ayrı bir işlev kazanmış olur.

Bu sahneyi kızıştırmak için kullanılan 127 Aczimendi ikişer ay hapis cezası aldılar, AHİM'de üç kere beraat ettiler. Kimlik değiştirerek başka alanlarda hayatlarını devam ettiriyorlar. Ama Türkiye ve vatandaş onların sahneye koyduğu bu oyunu bir hükümet darbesi, oyların ve siyasal hakların kaybı, gençler hayatlarından eğitim ve diploma haklarının kaybı ve ülke 20 küsur yıldır eğitimde bıraktığı karmaşa yeterince düzeltilemeyen kalite sorunuyla ödeme devam ediyor.

Kapatılan Refah Partisi'nden iki yeni parti çıktı: Saadet Partisi (SP) 20 Temmuz 2001'de kurulurken Refah Partisi çizgisini korudu. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 14 Ağustos 2001'de "gömlek değiştirme" takdimiyle kuruldu; eski Refah Partisinden başka diğer partilerden de oy aldı. 2002'de ilk defa Meclis'e girerek tek başına iktidar oldu.

İnceleme konumuz ME+TE olduğu için, ME+TE mezunlarını mağdur ederek 1998'den itibaren yürüyen süreç; IMF'nin yatırımları engellemesi, özelleştirmelerin yapıldığı 2003-2008 arası ve katsayı engeli 2012'de kalkıncaya kadar olan dönemi de kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Teknik Eğitimin tamamı, Meslek Eğitimlerinin yarısı sanayiye yönelik eğitim olduğu için ve bütün mezunların istihdamını Türk Sanayiinin durumu, politikaları ve dünyadaki konumu belirlediği için, sanayi ile ilgili kararlar bu çalışmayı birinci derecede ilgilendirmektedir.

MGK Kararlarındaki Eğitimle İlgili Maddelerin Uygulaması: Batı Çalışma Grubu - BÇG, Orgeneral Çevik Bir, kararların uygulamasını izlemekle görevliydi. MEB ile ilgili olan MGK kararlarının resmî bilgi olarak açıklanan sonuçları şunlardır:

- İmam-Hatip ortaokulları kapatıldı, öğrenci sayısı sıfırlandı; öğrencileri genel ortaokullara devredildi. (MGK bildirisinde geçmemesine rağmen, bütün meslek ortaokullarının birden kapatıldığı görüldü.)

- Bu durum liseye kayıtları etkiledi. İHL'lere kayıtlar düştü, ME+TE'de sabit kaldı, Genel Liselere kayıtlar %80 arttı. Örneğin, 1996-1997 ders yılında toplam İHL öğrencisi 192.727 iken 1002-2003'te 64.503'e düşmüştü. 1996-1997 ders yılında ME+TE liselerinde toplam 980.203 öğrenci, 2002-2003'te 985.200'de idi. Genel Liselerde 1996-1997 ders yılında 1.158.000 öğrenci varken, 2002-2003 ders yılında 2.038.027 öğrenciye çıkmıştı.
- Şehir ilkokulları ile ortaokulları birleştirilip kesintisiz İlköğretim Okulu yapıldılar. (MGK Kararlarında bulunmamasına rağmen, Bakanlık her ilköğretim okulunu aynı binada toplama kararı aldı ve çok sayıda büyük yeni okullar inşa etme işine girişti. Oysa ilkokul ve ortaokul aynı müdür altına verilip iki müdür yardımcısı ile kesintisiz 8-yıllık okulun yönetimi eldeki imkânlarla kolayca yapılabilirdi. Pekçok karışıklığa, masrafa, ailelerin ev taşıma zorunluluğuna yol açıldı.)
- Bakanlığın 1+8 yılı aynı binada okutma kararı gereğince, büyük köyler hariç köylerin çoğunluğunda ortaokul bulunmadığı için köy ilkokulları kapatıldı, öğrencileri ilçe okullarına veya kent okullarına aktarıldı. (MGK Kararlarında bulunmamasına rağmen, Bakanlığın devlet kaynaklarından harcanarak “taşınmalı eğitim”e geçirildi.) Zorunlu eğitimin devlet okullarında parasız eriştirilmesi Anayasa hükmüdür. Çocukların taşınması ve öğlen yemekleri için Bakanlık bütçesine büyük bir miktar yeni ödenek gerekti. Okul inşaatlarıyla birlikte gereken kaynaklar çok büyük miktara ulaştı; kriz yıllarında büyük zorluklara yol açtı.
- 1 yıl ana sınıfı uygulamasıyla birlikte köylerde yaşayan 5-15 yaş arası 6 milyon ilkokul ve ortaokul öğrencisi her sabah köyleri dışına çıkmak zorunda bırakıldı. 2 km'den az uzaklıkta bulunan okullara yürüyerek, daha uzaktakilere “taşınmalı eğitim” ile 1+8-yıllık ilköğretim okulu binalarına taşınmaya başladılar.
- Sabahları çok erken yola çıkma zarureti, hava şartları, küçüklerin 2 km. yürüyememesi veya öğrencilerin akşam köye çok geç ulaşmaları nedeniyle devamsızlıklar o kadar arttı ki, okullardan devamsızlık kayıtları toplanmadı. Disiplin Yönetmeliği gevşetildi, sınıfta kalma kaldırıldı.
- Köy öğrencilerinin sınıfa çok yorgun ve aç ulaşabilmeleri verimi düşürdü. Zaten kalabalık olan okullarda, okul yemekhanesi için ayrılacak yer sorunu çıktı. Okul yemeği ihalelerinin besin değeri ve kalitesini denetlenme gücü çıktı.
- Ana sınıfı dâhil 5-15 yaşlar aynı binada eğitime geçirilince okullarda küçüklerin hareket alanı kalmadı. Pedagoji bilimine aykırı eğitim ortamı ve disiplin sorunları nedeniyle, Türkiye'nin kurumlaşmasını tamamlamış en başarılı kurumu kabul edilen ilkokullarda ilk defa olarak kalite sorunu başladı.
- Köylü ebeveynler çocuklarını yürüyerek veya yabancı sürücüyle yola çıkarmak istemedikleri için köylerin muhtarları, çocuklar okuldan kalmasınlar diye, minibüs veya midibüslerle çocukları şehre kendileri taşımaya başladılar. Muhtarlar araçlarını satın alıp, devletten taşıma ücreti alan sürücülere dönüştüler. Böylece, Türk idaresinde köyün işlerinde hakikaten tamamen muhtar (özerk) yönetim birimi olan muhtarlıklar devlete ücret karşılığı işgören esnafa dönüştüler.
- Atatürk'ün tasavvuru olan muhtar-öğretmen-imam üçgeninde köy modernleşmesi projesi çöktü. Pazartesi ve Cuma köy bayrak törenleri ve köyde millî bayramlar kalktı. Öğretmenler köylü arasında yaşamayı bıraktılar; İlçe Öğretmen Evlerinde toplu yaşamaya başladılar. Köyün hayatından okul çıkmış oldu. Köyler; muhtar ve imamla kaldı. Kısa süre zarfında birçok köye tarikatların tesir etmeye başladıkları gözlemlendi. Yabancı istihbaratların beslediği tarikatlar da bulunduğu ortaya çıkarıldı. Köy hayatında kalite düşüştü...

- PKK'dan korumak amacıyla daha önce boşaltılan köylerin çevresinde asayiş sağlanmış, köyler tamir edilip, krediler çıkarılarak uygulaması planlanan "köye dönüş projesi" 1997 Mart-Mayıs aylarında başlayıp yazın tamamlanacak iken, köyde okul olmayacağı için durdu.
- Mezralarda boş kalan okulları teröristlerin kullanması rahatsızlık yarattı. Köyde başka bir amaç için kullanılmayıp eskiden ve yeni boş kalan okullardan 11 000 köy ve mezra okul binası başka kuruluşlara devredildi.
- Normal hayatları devam eden çok sayıda köyden, sırf okullar kapatıldığı için ilçelere ve kente göç başladı. Tarlalar, bağçeler boş kaldı. Köyün üretimi durdu, tarım-köy-ev sanatları üretimi körelmeye başladı, herşey dışarıdan alınmaya yöneltildi.
- Çok sayıda aile köyden ayrılmanın getireceği geçim zorluğu ile küçük çocuklarını her sabah uzun yola çıkarma zorluğu arasında tercih yapmak mecburiyetinde bırakıldı. Küçük çocukların okula gönderilmemesi çok fazla olunca, beş yıl sonra 1.-3. Sınıfların köylerinde okula gideceği kararı çıktı. Uzun süre boş kalmış binaların tamiri ve öğretmeni geri getirme sorunları izledi.
- 1-3. Sınıfların tekrar köye alınması, köye dönüşe yol açmadı. İleriki yıllarda da göç devam etti. Köylerden her sabah taşınmalı öğrenci sayısı 1 milyona civarına düştü. Ancak köyün ve köy eğitiminin
- 600 000 kız öğrenci başörtülü oldukları için okullara ve üniversitelere alınmadı. Başörtüsü etrafında "el ele" ile başlayan siyasî eylemler başladı. Daha evvel kendi hâllerinde olan başörtülüler ve imam-hatipliler dernekleşmeye ve siyasallaşmaya bu dönemde başladılar.
- Bütün yatılı özel Kur'an Kursları kapatıldı.
- Bütün Öğrenci Yurtları MEB'e devredildi; Bakanlık yurt hizmetine yetişemediği için yükseköğretim yurtları Gençlik ve Spor Bakanlığı'nda toplandı.
- Eğitim-Bir-Sen'in rakamlarına göre, Milli Eğitim Bakanlığı'nda; siyasî görüşleri dolayısıyla 4 625 çalışan fişlendi. 1997-2003 tarihleri arasında 33 bin 271 öğretmen, kılık-kıyafet ve fişlemeler nedeniyle disiplin soruşturması geçirdi. Bunlardan 11 bin 890'ı kılık-kıyafet-başörtüsü nedeniyle disiplin cezası aldı. Yaklaşık 11 bin öğretmen istifa etmek mecburiyetinde bırakıldı. 3 bin 527 öğretmenin görevine son verildi.
- 1 milyondan fazla devlet memuru İslamî yaşam ve ibadet tarzı olduğu için; kademe durdurma, sürgün, lojmandan çıkarma, disiplin soruşturmaları, istifaya zorlama, memuriyetten çıkarma işlemlerine maruz kaldı.
- Diyanet İşleri Başkanlığının T.B.M.M. Darbe Komisyonu'na gönderdiği rapora göre 1997-2002 yılları arasında 8-Yıllık Kesintisiz Eğitim gerekçesiyle 1732 Kur'an Kursu kapatıldı. 1996-1997 öğretim yılında kurs sayısı 5241, öğrenci sayısı 177.120 iken 2001-2002'de kurs sayısı 3368'e, öğrenci sayısı 104.109'a düştü.
- İrtica gerekçesiyle 396 Diyanet çalışanına disiplin cezası verildi, 128'i görevden alındı.
- Üst Kurul, irticaî yayın yaptığı suçlamasıyla 34 basın kuruluşuna 5 bin 903 gün yayın durdurma cezası uyguladı.
- Eski İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen, 2001 yılında 1309 yayın hakkında yasaklama kararı verildiğini bildirdi. Yücelen, ayrıca, ANAP İstanbul Milletvekili Emre Kocaoğlu'nun soru önergesini yanıtlarken yurt içinde basılan yayınlardan 1997 yılında 1235, 1998 yılında 1619, 1999 yılında 1627, 2000 yılında 1565 ve 2001 yılında 1309 adet çeşitli yayın hakkında toplatma kararı verildiğini açıklamıştır.

- İrticaî faaliyette bulunduğu gerekçesiyle 21 vakıf kapatıldı.
- Müslüman Vakıfların devlet korumasında bulunan malları geri verilmezken, Gayri-Müslim Vakıflarının malları iade edilmeye başlandı.

Millî Eğitim Bakanlığın MGK Kararlarını uygulaması bu çalışmanın konusu kapsamındadır. Ancak, MGK'nın teşhis ve tedbirlerinin isabeti ve bunların siyasî ve toplumsal neticeleri ayrıca incelenmelidir. Çünkü alınması istenen önlemler harfiyen alınmış, uygulama devam ettirilmiş, kapatılan yerlerin tekrar açılmasına izin verilmemiştir. Buna rağmen, MGK Bildirisi'nde ve Genel Kurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı'nın beyanatında yer alan aynı şikâyetler ileriki yıllarda da dillendirilmeye devam etmiştir. Burada gözden kaçan ne idi, açıklıkla ortaya konulmalıdır.

Çağı Yakalama 2000 Projesi (1997-2000)

Çağı Yakalama 2000 Projesi (1997-2000), birbirleri ile örtüştürülerek ülkenin kaynak kullanımını planıyla tutarlı hazırlanmış 15-Yıllık Eğitim Ana Planı ile 5-Yıllık 7. Kalkınma Planı uygulamalarının bırakıldığını göstermektedir. İlköğretim Okulu içine alınan ortaokul kademesinde üç senede tam okullaşmayı sağlamak üzere hızlandırma ve altyapının desteklenmesini öngören MEB projesidir. 1996-97'de ortaokullarda çağ nüfusunun okullaşması oranı %84,74 idi. 2000 yılında % 100 okullaşma hedef alınıyor. "Çağı Yakalama," MEB'e telkin edilen Türkiye'nin çağı ıskalayıp geri kaldığı psikolojisiyle ilintili görünüyor. Türkiye'nin kazanımlarını ve geliştirdiği sanayi gücünü görmezden gelen, hamle yaparak eğitimin ilerlemeci rolünü yeterince yerine getirememiş olması suçluluk duygusundan kurtulma isteğidir. 2000 yılında 21. Yüzyıl'a herşeyi tamam bir temel eğitimle girmiş olunmalıdır. Bu yaklaşım, Bakanlığı ve eğitimcileri, etüd edilmemiş reform kararlarına açmıştır. 1997, İlköğretim Projesi'ne bağlanmış, eğitimcileri sorgulamadan talimat uygulamaya açan bir döneme girilmiştir.

Proje Özeti: Sınıflarda en fazla 30 öğrenci olacaktır. Bütün okullarda bilgisayar laboratuvarı ve spor tesisi kurulacaktır. İlköğretim okullarında 4'üncü sınıftan itibaren yabancı dil öğretimi başlayacaktır. 8-Yıllık kesintisiz ilköğretim okulu için kapasitesi müsait olmayan ya da altyapıya sahip bulunmayan yerlerdeki öğrenciler, uygun okullara taşınarak eğitimlerini sürdürecektir.

Ülkenin kaynak kullanımını planlarında bu hedeflere göre bir kaynağın bulunmadığı, bir malî krize girilmesi beklendiği için bunun aşılmasıyla uğraşıldığı, tahsisli kaynaklarla yürünmesi gereği ve dış kaynakların yurt-içinden sağlanabilen harcamalara kullanılmadığı konusunda resmen ikaz edilmesine rağmen Bakanlık, Başbakan ağzından Proje'yi ilân etti. Bakanlıkta, MGK Kararını uygulayacağı için özel muamele göreceği beklentisi ve Dünya Bankası'yla 3,6 Milyar \$'lık üç yılda kullanılabilir kredi anlaşması yapabileceği ve kredi parasının inşaat için de kullanabileceği kabulü gözleniyordu.

Dünya Bankası, o güne kadar bir ihale paketine verdiği en büyük kredi ve bu krediyle yapılacak en büyük ihale olduğu için sadece 300 Milyon \$ çıkardı ve 1998'de yapılacak ihalenin DB kısa-listesindeki uluslararası bilgisayar firmalarına açık olması şartını getirdi. Bakanlık yetkilileri, Dünya Bankası'nın her okula en son teknolojinin yerleştirilmesi ön-şartıyla krediyi verdiğini açıkladılar. Çağı yakalama amacına böylece yaklaşılabilecekti. Dünya çapına bilgisayar firmalarının yarışacağı ihale, hem Türk eğitiminin ihtiyacının çok altında kalmış, hem de 1980'den beri çip/yonga dâhil bilgisayar donanımı üretiminde ilerleyen ve önemli bir kamu ihalesi kazanarak Türkiye adına bilgisayar sektörüne hamle yaptırmak için MEB kapısında bekleyen Türk ortaklıklarının önünü kesmiş oldu. Bu yolla, küresel şirketler DB aracılığıyla kendilerine Türkiye pazarını açarken, daha en baştan yerli rakiplerini tasfiye etmiş oldular. Sanayide ve Meclis'te

tepkiler artınca Bakanlık yetkilileri; “Bilgisayar donanımı alımı ihalesi ile birlikte yazılım ihalesinin de açılacağı, ihale uluslararası firmalara açık olmakla birlikte, İlköğretimde Türkçe eğitim esas olduğu için yazılım ihalesinde Türk firmalarının kazanma ihtimali daha yüksek görünüyor” diye konuşarak ortamı yatıştırmaya çalıştılar.

Halen 1989-1990’dan beri 81 il ve her ilçeden en az iki okulda toplam 2802 ortaokulda 2837 Bilgisayar Teknolojisi (BT) sınıfı meydana getirilmişti. BT sınıfları; 200+ ders için hazırlanmış eğitim yazılımları, eğitsel içerikli oyunlar, elektronik başvuru kaynakları, video, tepegöz, televizyon, eğitsel içerikli video-kaset ve saydamlar, ofis yazılımları ile çalışıyorlardı. “Bilgi Merkezleri” hayata geçirilerek çevreden ve diğer okullardan gelecek herkese, her yerde, her zaman eğitim ve öğrenme ortamı sağlanmasına başlandı.

Her ilde ve her ilçede öğrenci sayısı 1000'e kadar olan İlköğretim Okullarında 15 öğrenciyle 1 öğretmenin çalışacağı (15 + 1) bilgisayar sınıfları planladı. Öğrenci sayısı 1000 üzeri olan okullar için de 2 bilgisayar çalışma odası için (20 + 1) bilgisayar hesabıyla 2.451 okuldaki 2.828 bilgisayar çalışma odası için toplam 40 bin bilgisayar alımı için ihaleye çıkıldı. Özel okullar, okul aile birlikleri, birçok öğrenci velileri de bu şirketlerin piyasasına özel müşteri olunca sözkonusu yabancı şirketler Türk pazarında umduklarından daha büyük bir yayılma imkânı elde ettiler. Bakanlık, 1999 yılında bilgisayar sınıfı kurulacak İlköğretim Okulları sayısını arttırıp, 2000 yılında öğrenci yoğunluğu fazla olan yerlere, Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına, misafirhaneli İlköğretim Okullarına ve taşımali eğitim yapılan merkezlere öncelik tanınarak Türkiye genelinde bütün İlköğretim Okulları’nın bilgisayar sınıfına sahip olacağı sözünü verdi. Malî krize girmekte olan ülkede bunun mümkün olmayacağını düşünen dernekler okullara bilgisayar yardımını arttırdılar.

Kısa süre sonra Türkiye’de iç piyasa ve Bakanlık parasal darlığa girdiği zaman, yabancı şirketler aynı oranda zarar görmediler. Borçlananın DB kredisi ile Devlet olması alacaklarını tahsil etmede kolaylıktı. Ancak, Türk bilgisayar donanım imalatı görelisi olarak bir daha 1998’deki seviyesini aşamayacaktı. Türkiye; sanayisini kollamak için kurumlararası eşgüdümle üretime destek olmayan idarelerin bir ülkeye nelere mal olduğuna şahit oldu.

Bu örnek olay, küreselleştirmeciliğin hükümetleri de alet ederek yerli üretimi yıkmada ve küresel şirketlere pazar açmada izlediği stratejiler, devletlerin sert ve yumuşak güç kullanımının bir hayli ipuçlarını barındırıyor.

1997’de 8-Yıllık Kesintisiz İlköğretimin Uygulanmasında Zorluklar

O günlerde türetilen yeni bir Türkiye terimi olan “Kesintisiz İlköğretim;” ilkökul diploması kaldırılarak ilkökul programı ile tektip ortaokul programının birleştirilmesidir.

MEB’in elinde okul ve okul türü kapatma-açma, eğitim kademesi düzenleme ve eğitim müfredatı yetkileri bulunagelmiş ve kullanılagelmiştir. İmam-Hatip ortaokullarına ihtiyaç kalmadığı bir noktada Bakanlık okul sayı ve yerlerini düzenleyebilir veya tüm kademeyi kaldırabilirdi. Düzenleme neden Bakanlıkça yapılmadı da bir buhrana dönüşmesi beklendi? Bu soruya cevap bulunması eğitim sisteminde sarsıcı etkilere yol açmıştır.

1982 Anayasası 24. Madde’sinin hükmü olan zorunlu genel kültür dersi olan “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi” uygulanmış, hangi sebeplerle olduğu açıklanmaksızın “seçmeli din dersi”ni uygulanmamıştır. Eğer “seçmeli din dersi” de orta ve liselerde uygulanmış olsaydı, İmam-Hatip okulları sayısı meslek okulu kapasitesinin üzerine çıkmazdı. Bu durumda, müfredatı bilindiği için halkın inşa edip, donatıp, MEB müfredatıyla eğitim yapılması için Devlet’e bağışladığı İmam-Hatip Okulu binası artmıştır. Diğer yandan, diğer ortaokul ve liselerdeki zorunlu Din Kültürü Dersinin işlenmesi sırasında din dersi içerikli veli ve öğrenci istekleri artmıştı. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın

Kur'an Kursları; Kur'an okuma ve namaz öğretme dışında çağımız insanının sorup araştırdığı daha geniş konuları içermiyordu. Öte yanda, Gülen Cemaati'nin MEB denetimine dâhil özel okullarındaki eğitimler yanında, ailelerin çocuklarını yerleştirdikleri özel yurtlar, pansiyonlar, sunulan evler ve destek aldıkları yardım programları resmî sistemdeki bu boşluklara oturtulmuştu. Cemaat'in etüd-merkezleri ve dershanelerinin açılışı MEB izniyle olsa dahî, belli saatler dışında yer alan bu ortamların izlenmesinde doğal olarak güçlük vardı. Çok yönlü istihbarat ve güvenlik takibi gerekirken bu alanda kamu kurumları arasında yeteri işbirliği sağlanamamıştır.

İmam-Hatip Ortaokullarının kapatılması için denilerek 1997'de Kanun'la 8-Yıllık Kesintisiz İlköğretim öngörüldü. O sene, 1996-1997 ders yılında İmam-Hatip liselerinin ortaöğretim içindeki payı gelmiş-geçmiş en yüksek seviyesi olan %9'du. Diğer bir deyişle, toplum talebi kademe çağ nüfusu okullaşması olan %84,74'ün %9'u civarındadır. Aynı dönemde F. Gülen özel okullarında da bir yayılma olduğu için, İmam-Hatip oranı çok daha yüksek algılıyordu. İmam-Hatip Okullarının müfredatı, Türkiye Cumhuriyet MEB müfredat ilkelerine uygun olarak diğer meslek okulları gibi 3 kanatlıdır: fen+kültür+meslek dersleri. MEB Talim ve Terbiye Kurulu tarafından Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun dünya görüşü, tek sistemli eğitim birliği ilkesi ve din görevlilerinin eğitimi maddesi yasal dayanağıdır.

Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim kapsamı içinde görünen, ancak halkın artık iyi din eğitimi veren genel lise muamelesi yapmakta olduğu İmam-Hatip Liselerini Eğitim Ana Planı (1996-2011); ayrı bir lise türü olarak tanımlayarak yeni bir yapısal düzenleme getirmişti.

Zor okul olsun da talep az olsun diye zaman içinde siyasal sebeplerle 4+4 yıllık yapılan bu okulların mezunları, son birkaç yılda 3+3 yıllık orta ve liseler karşısında üniversite giriş sınavlarında başarı göstermeye başladılar. YÖK'ün tutumuyla yükseköğretim kurumlarında başörtüsü gerginliği başladı. Belli çevreler huzursuzluk beyan ettiler.

28 Şubat 1997 MGK Bildirisi içinde, 1973'te yasalaşmış ve 5+3=8 yıllık zorunlu ilk ve ortaokul %84,74 oranında okullaşmış ve tamamlanması için plan TBMM'den geçmiş olduğu halde, derhal tamamlanması için kesintisiz eğitim maddesi bulunduğu görüldü. MGK'nın amacı neden ancak %9 ağırlığı olan İmam-Hatip Ortaokulları olsun? Toplum bunu anlamadı. O güne kadar meslekleri veya işlerinde meşgul olan imam-hatip mezunlarının bir tepkiyle birleşip siyasal bir harekete katılma ihtimalini de yönetim düşünmek istemedi

Kesintisiz İlköğretimi Uygulamak için Taşınabilir Eğitim: Okul açma-kapama-dönüştürme MEB'in yetkisinde olduğu halde, neden MGK kararlarını dayanak haline getirme ihtiyacı gösterdiği soruşturma konusu yapılmamıştır. İmam-Hatip ortaokulları, diğer meslek ortaokulları ve (haftada bir günlük Çıracak Eğitim Merkezi olarak ortaokul tamamlama derslerini de veren) çıracak eğitim merkezleri MEMler kapatıldı, öğrencileri genel ilköğretim okulu öğrencisi sayıldı. Ayrıca, fizikî ilk ve ortaokul mekânlarını birleştireceği ve kesintisiz İlköğretim Okulu kurmak için bütün coğrafyada köy ilkokullarının kapatılacağı, bunun büyük bir operasyon olduğunun MGK'ya gelip gelmediği açıklığa kavuşmadı. O mevsim, PKK yüzünden köyleri boşaltılanlara imkânlar, bakım-onarım hizmetleri, tarım kredilerinin sağlanıp Köye Dönüş Projesi uygulamasının yapılacağı yıldı. Köye Dönüş Projesi akim kaldı.

Valiliklere, '8-yıllık kesintisiz ilköğretim uygulamasına 1997-1998 öğretim yılı başından itibaren geçilecektir' talimatının verildiği genelge yollanarak bütün il ve ilçelerde hazırlıkların tamamlanmasını istedi.

Program bütünlüğü ve sürekliliği”nin esas alındığı belirtilen genelgeye göre bütün okulların ilkokul programları ortaokul programına uzatılarak tektip genel programa geçilmiş olduğu görüldü.

İllerde vali yardımcısı başkanlığında Milli Eğitim, Bayındırlık ve Özel İdare müdürleri, yatırım ve öğrenci işlerinden sorumlu Milli Eğitim müdür yardımcıları ile ilköğretim müfettişleri kurulu başkanı; ilçelerde de kaymakam başkanlığında “Sekiz Yıllık Kesintisiz İlköğretim Uygulaması İzleme ve İcra Kurulları" kuruldu. İl ve İlçe Kurulları, her türlü önlemi zamanında almakla görevlendirildi.

5 yıllık ilkokuldan mezun olup ilköğretimini tamamlayacak olan çocukların açıkta kalmaması için sıkı önlem alınacak. İl ve ilçelerde eğitim haritaları çizilerek, öğrenci yoğunluğuna göre ‘Okul Bölgeleri' kuruldu. Özellikle kenar ve uzak semtlerde oturan çocukların, hangi okul bölgesinde okuyacağı belirlendi. Öğrencinin yoğun olduğu çevrelerden, sınıf mevcutlarının az olduğu okullara şehir-içinde de taşıma yapılması planlandı. Köylerden ilçe ve illere öğrenci taşınması başlatıldı.

Yatılı ilköğretim bölge okulları ile pansiyonlu okullara, okulu bulunan ve öğrenci okutabilecek sınıf açılan yerleşim birimlerinden öğrenci alınması yasaklandı. O sene ilkokul diploması verilmediği için yeni kayıtlarda, ilköğretimi 3 yıl daha okuyarak tamamlamak ve diploma vermeyi sağlamak üzere 6'ncı sınıf kayıtlarına öncelik verilmesi talimatı verildi. Liselerin boş yatılılık kapasiteleri 6'ncı sınıf açılmayacak yerleşim birimlerindeki öğrencileri almak için kullanıldı.

Uzak semt veya köylerden taşınacak öğrencilere özel idare, belediye ve köy bütçeleri ve diğer olanaklardan yararlanılarak öğlen yemeği verilebilmesi gündeme getirildi.

Okullarda derslerin boş geçmemesi için İl, ilçe ve kasaba merkezlerindeki öğretmenlerden, yükümlü oldukları haftalık ders saatini okulu ya da oturduğu yerde dolduramayanlar, bu yükümlülüklerini diğer yerleşim birimlerindeki ilköğretim okullarında taşınarak yerine getiremeye başladılar. Bu öğretmenlere ders ücreti dışında ayrıca yolluk ve yevmiye ödemesi başlatıldı. Köy öğretmenleri il ve ilçe öğretmen evlerinde konaklamaya başladılar. Öğretmen yetiştirme hazırlığı yapılmadan hemen aynı yıl uygulamaya geçildiği için, ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıflarda eksik kalan öğretmen ihtiyacı için liselerdeki dal öğretmenlerinden de ek ders ücreti ve yolluk ile yararlanılmaya başlandı.

Öğrenci ve öğretmen taşıma, yemek, ek ders ücreti, yolluk, konaklama ve yevmiye giderlerini karşılamak için büyük bir ek bütçe gereği ortaya çıktı.

Bütün köy ilkokulları kapatılıp, 16.000 ilkokul binası hizmetten kaldırılıp, sonradan bunların 6.000 civarı iç göç dolayısıyla zaten kapanacaktı denilip, 10.000 civarı okul kapatma o yılların istatistiklerine birkaç keredede yansdı. Okullar kapanınca; köylerde bayrak dalgalanmaz, Pazartesi ve Cuma bayrak törenleri ve millî günlerde bütün köy halkını toplayan bilgilendirici ve heyecanlı kutlamalar yapılmaz oldu. Atatürk’ün muhtar-öğretmen-imam üçlüsü işbirliğinde tasarladığı, 75 yıldır benimsenerek uygulanmış Modern Türk Köyü projesi çöktü.

Köy ve mezralardan milyonlarca ilk ve ortaokul yaşı çocuk her sabah taşınmalı eğitimle kentlere getirilip götürülmeye başlandı.

Kırsal kesimde boş ilkokul binalarına PKK yerleşmeye kalkınca, kapalı okul binaları güvenlik sorunu kapsamına girdi.

Bütün kent ilkokulları ve ortaokulları da kapatılıp binası uygun olanlarda 8 sınıfın şubeleri ve ana sınıfları sıkışık binalarda sabahçı-öğlenci olarak birlikte okumaya

başlatıldılar. 6-15 yaş çocuklar aynı binaya konunca, küçüklerin hareket alanı daralıp eğitim pedagojisine uygun olmayan bir eğitim iklimi ortaya çıktı. Kaza ve şehir okulu binalarının kabı yetersiz kalınca, Türkiye'nin ekonomik krizde olduğu bu dönemde, MEB büyük bir 1000-2000 öğrencilik ilköğretim okulu inşaatı faaliyetini başlattı.

Ek bütçe ihtiyacına 8-Yıllık Kesintisiz İlköğretim okullarına yeni bina yapma politikasının getirdiği inşaat bütçesi de eklenince malî yük taşınmaz bir hâl aldı. MEB, Dünya Bankası kredisinin inşaatı kullanılması için ısrara başladı. Buradan çok küçük bir karşılık bulunabileceği anlaşılınca, krize girmekte olan ekonomide bu harcama için başbakanın özel destek isteme açmazı doğdu.

“8-yıllık kesintisiz eğitim” adı altında ortaokul müfredatının ilkokula eklenmesiyle ortaokul kademesinin; lise yerine ilkokula dönük, tektip, seçmeli derssiz, zaten yetersiz olan yönlendirme hizmeti artık hiç bulunmayan, hayata çıkış boyutu öngörülmemiş bir müfredatla İlköğretim Okulu'nun içinde tamamen erimesi başladı. Köyünden kopmuş, kasaba ve kent ilköğretim mezunlarının çoğu, yeni kent yoksulları olarak ucuz işgücü pazarına akmaya başladılar. Bundan kaçınmak imkânı olanlar Meslek Liselerine gidecekken, meslek eğitimini caydırıcı operasyon da devam etmekteydi.

UNESCO Uluslararası Eğitim Kademeleri Standardı ISCED'97: 1978'den beri kullanılan Uluslararası Eğitim Kademeleri Standardı, gözden geçirilip, sanki o güne yetişmek çıkarılmış gibi UNESCO'nun ISCED'97 (Uluslararası Eğitim Kademeleri Standardı) 1997'de ilân edildi. Türkiye'nin asıl sisteminde olduğu gibi Ortaokullar; Ortaöğretimin I. Kademesi sayılıyor ve tektip programa zorlanmıyor, üç tür ortaokul programı öngörüldü:

“ISCED 2 - Ortaöğretim Birinci Kademe = Ortaokul: İlkokulun okuma-yazma ve matematik temel müfredatını konu odaklı ve uzmanlaşmış alan öğretmenleriyle sürdürürken öğrenciye üç program seçeneği sunan öğretim kademesidir.

ISCED 2A: Ortaokul öğrencisini liseye ve lise sonrası yükseköğretime yönlendirerek hazırlayan programlardır.

ISCED 2B: Ortaokul öğrencisini belli lise programlarına yönlendirerek hazırlayan programlardır.

ISCED 2C: Ortaokul öğrencisini, ortaokul sonunda doğrudan işgücü pazarına girişe yönlendirerek hazırlayan programlardır (bazan terminal/son eğitim durağı olarak geçer).”

Türkiye'de 1997'de yapılan bu uygulama, Milli Eğitim Temel Kanunu'na, 7. Beş-Yıllık Kalkınma Planı'na ve 15 yıllık Eğitim Ana Planı'na aykırı olduğu gibi uluslararası UNESCO-ISCED standardına da uygun değildi. Bu yaklaşım, henüz eğitim sistemi oluşmamış ülkelerde yapılan ilkokul eğitimine 2-3 yıl uzatma müfredatı sağlayarak ortaokulun sisteme yavaş yavaş gelmesini teşvik için kullanılan bir yoldur.

Uluslararası standarda göre zaten var olan Türkiye'deki I. ve II. kademe ortaöğretim düzenini tersine çevirerek ve AB Standartlarından uzaklaşarak, ortaokulu ilkokula eklemeyen kesintisiz ilköğretime dönüştürülüyordu. Ülkelerin ilkokulun ilk 3 yılında okuma-yazma, oyunlarla topluma uyumlu davranış geliştirme ve aritmetik olarak uygulanan “temel eğitim,” sonraki 4., 5., 6. sınıflarda diğer konularla birlikte “ilköğretim” olarak uygulanır; ilköğretim toplam 5 ilâ 6 yıllık ilkokul müfredatıdır.

1997'de Türkiye'de ilkokul ortaokulu da kapsayacak şekilde 5+3 toplam 8 yıla uzatıldı. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ve İlköğretim Kanunu değişikliği suretiyle ilköğretim 8-yıllık kesintisiz eğitim hâline getirildi; 5. Yıl Diploması kaldırıldı. Bunun yurt-içi sebebi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kuran Kurslarına kayıta ilkokul diploması şartıydı. 11 yaşında Kuran Kursuna gitmeyi ötelemek üzere İlkokulun adı İlköğretim

Okulu yapıp diploma 8. yılın sonuna, 14 yaşına çekiliyordu. Diğer bir boyut, eğitim pedagojisine uygun müfredatı 6 yıl süre gerektiren ilkokulun, Cumhuriyet'in ilk yıllarında, 5 yılda tamamlanarak nüfusun eğitilmesinin hızlandırılmasının amaçlanmış olmasıydı. İlköğretim Genel Müdürlüğü programın sıkışıklığından memnun olmayıp ilkokul müfredatını ortaokul yıllarına uzatma yolları arardı. Kesintisiz-8'le tüm 4. ve 5. Sınıf müfredatı ile 6., 7., 8. Sınıf dâhil tüm ortaokul yıllarını kullanma imkânı elde etmek. Kesintisiz-8'in yurt-dışından telkin sebebi ise, 1990'dan itibaren küresel sermayenin işçi kullanma amaçlı rahat dolaşımı için 15 yaş yerel işgücünün ilk+ortaokul eğitiminde arayacağı asgarî nitelikleri Dünya Bankası aracılığıyla duyurmasıydı. Bunlar, ortaokuldan istenecek asgarî program demektir. Dünya Bankası, çoğunun eğitim sistemi henüz tam oluşmamış muhtemel ucuz emek ülkelerinde, “yerine çakılı yerli/küresel ucuz işgücü”nde aranacak asgarî niteliklerin müfredatını programa koymuş olarak ilkokulun yıllarını uzatan “temel eğitim” şablonu, proje kredileri ve araç-gereç satışı bileşenleri ile çoktan sahadaydı. Varsayım, küresel sermayenin bu eğitiminden çıkmış işçiyi tercih edecekti. Dünya çapında böyle tektip bir temel eğitimle koşullandırma yeni yerli/küresel işçi kuşağını sağlayabilirdi. Türkiye; asırlık, her boyutu gelişmiş, Avrupa eşdeğeri ortaokul kademesi ile bu şablona hiç ihtiyaç duymazdı. Zaten 1990'larda MEB'in gündeminde, orta ve liselelerde günün icabı bilişim teknolojileri okur-yazarlığı çoktan vardı.

Dünya Bankası'ndan Kesintisiz Temel Eğitim Kredisi

Tam bu sırada; Çin'de başaramadığı, Nijerya'da 5+3'lü müfredatı kaldırtmadığı için paralel bir 8-yıllık kesintisiz ilköğretim daha kurdurduğu 8-yıllık temel eğitim konusunda Dünya Bankası Türkiye'deydi. Bakanlık yetkilileri DB'nin inşaata kredi vermediğini bildikleri halde, inşaat dâhil 3,6 Milyar \$ ihtiyaç bulunduğunu iletmışlerdi. MEB, kredi talebine gerekçe olarak “Çağrı Yakalama: 2000 Projesi”ni ortaya çıkardı. 7. Beş-Yıllık Kalkınma Planı ve 15 yıllık Eğitim Ana Planı'na da aykırı bir şekilde hedefleri 3 yıla sıkıştırıp bunu kredi olarak DB'nden bekleyen Proje, TÜSİAD “Türkiye'de Eğitim” Raporu 2000 yılı hedeflerinin ilköğretim kademesini esas alıyordu. Ancak sadece kesintisizliği almış, Rapor'da 6, 7, 8. Sınıflar için şart koşulan mesleğe yönlendirme hazırlığı işlevi dikkate alınmamıştı. Millî Eğitim Temel Kanunu'nun ilgili maddesi 1997'de 4306 sayılı yeni İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nca askıya alınıp yetenek ve isteklere yönlendirme işlevi engellendi. MEM'lerde aday çıraklık ve öğrenim haklarından faydalanma kaldırıldı. Bu maddenin, “yerine çakılı tektip küresel ucuz işçi talebi” ile ilgili olduğu alınan müfredat kararları dizisinden izlenebilir.

DB'nin, iki aşamalı olarak 300 Milyon \$ + 300 Milyon \$ = Toplam 600 Milyon \$ kredi vereceği ancak 28 Şubat 1997 Kararlarından sonra açıklandı. Sermayenin yurtdışına hortumlanması söylentileri ve 1999 Büyük Marmara Depremi arasında Türkiye'nin adım adım ekonomik krize yaklaştığı ve IMF kapısına geldiği bu iki yılda, yurt çapında devam eden asgarî 2 Milyar \$'lık ilköğretim inşaat şantiyeleri nedeniyle MEB de krize girdi. Bu para, 1999'da Başbakan Ecevit'ten kesintisiz eğitime destek için istendi. Başbakan, kaynak araştırması sonucu 2 Milyar \$ civarında kaynak sözü verdi. DPT, Millî Eğitim Bakanlığı'na, sözü verilen kaynağın halen eğitim hizmetleri için programlanmış kaynak olduğunu, kriz döneminde bulunduğu için ilâve bir iç kaynak sözkonusu olmadığını, eğer bu para inşaatlara kullanılırsa, bunun eğitim hizmetinden kesinti ile yapılabileceğini bildirdi. MEB, inşaatlarda ısrarlıydı; para akışında kesilmeler olmaması için kaynağın mütaahhitlere Cumhurbaşkanlığı katından yönlendirilmesi konusunda ikna edici oldu. İllerde, İl Özel İdareleri tarafından desteklenerek ve geliştirdikleri düzenlerle Bayındırlık Bakanlığına nisbetle daha hızlı ve ucuz yapılan ilk ve ortaokul inşa etme yetkisi Valiliklerden merkeze alındı. MEB bir inşaat işlerini takip kurumu gibi işlev gördü. Hızlı ama daha pahalı inşaat dönemi sonunda okulların yaklaşık %50'si tamamlandı. Diğer % 50'nin tamamlanması yıllarca devam ettirildi; toplanma alanları ve beden eğitimi

altyapıları yapılmamış olarak kaldı. Bu dönemde, taşınabilir eğitim hariç, diğer bütçe kalemlerinden eğitim amaçlı ödenekler düştü ve öğretmen alımları azaltıldı.

Kesintisiz eğitimin müfredat yanında ise; küresel isteğe uygun olarak, ithal malzemedan çıkan kullanma kılavuzunu çözmeye yetecek basit İngilizce ile bilgisayar okur-yazarlığı öncelikli bir temel eğitim programı yürütülmek istendi. Anadolu Liselerindeki “lisan laboratuvarları” pahalı ve yaygınlaştırılması vakit kaybettirici bulundu. Zaten istenen basit İngilizce olduğu için, İngilizce öğretmeni artışı gündeme alındı. Her okulda “bilgisayar sınıfı” kurulması planlandı. DB kredisi yoluyla satın alınan 15.000 bilgisayarlar için kurulan sınıflar için yetiştirilen bilgisayar öğretmenleri o okullara tayin edilmedikleri için her iki yönde yapılan bu masraflardan verim alınamadı. Ne de İngilizce öğretmeni sayısı yetti. İlkokula bağlı ortaokulla kesintisiz ilköğretimin 2000 yılında % 100 okullaşma hedefi tutturulamamış, ilköğretim okullaşması 92,40’ta kalmıştır. Böylece, ortaokula gitmemiş olanlar ile 8. sınıftan mezunlar, küreselleştirmeciliğin aradığının da altında kalan vasıfsız ucuz işçi olarak emek pazarına çıkmış oldular.

Uluslararası kuruluşların amacı olan kamu görevlerini ticarileştirilmesi kapsamında, Temel Eğitim Projeleri’nin bir etkisi de; öğretmen atamalarında esneklik ve yerelleştirme ile sözleşmeli ve ücretli öğretmenliği teşvik oldu. İstenilen iş aynı, çalıştırılma şartları aynı olmayan 3 öğretmen istihdamı modeli çıktı: maaşlı, ücretli, sözleşmeli. Ders boş geçmesin diye veya seçmeli derslerde kullanılabilecek bu işe alma yolu yaygınlaşınca kalite sorunu çıktı. Bir yolunu bulup işe başlayıp sonra kadroya geçme çabası, kura’da atanamayan öğretmenlere haksızlık oluşturdu.

Bu sırada, OECD’de İşgücü Piyasası ve Eğitim Komiteleri gündeminde, dijital döneme geçişle ilgili olarak mevcut ortaokulda yeteneklere yönelme düzenlerine STEM (Bilim, Teknoloji, Matematik - BİTEM) ve Okuduğunu Anlama eğitimi etkinleştirme önceliği bulunuyordu. Dünyada, işgücüne katılma hakkı kazanacak 15 yaş nüfusun belli aralıklarla niteliklerini ölçme (PISA) sınavlarının 2000 yılında başlatılması programlanmıştır.

YÖK’ün ME+TE’nin Tamamına ÖSYM Geçidini Engellemesi - Katsayı

YÖK uygulaması sadece İmam-Hatipler ile ilgili değildi. 1990 TÜSİAD Raporuna uygun olarak geliştirilmiş, 1995 ve 1996 yıllarında YÖK kararları alınmış hazır vaziyetteydi. MGK Kararları ile daha ser bir uygulama buldu.

YÖK’ün Öğretmen Yetiştirme Müfredatını Hafifletmesi ve Yıllara Yayması: İlk, Orta ve liselerin kalitesi için en önemli kaynağımız öğretmendir. 1998 yılında, 8-yıllık ilköğretimin öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere; öğretmen yetiştirme YÖK - Dünya Bankası - MEB işbirliğiyle Milli Eğitimi Geliştirme Projesi (MEGP) kapsamında dört yıl hazırlıkla yeniden yapılandırılarak uygulamaya kondu. 1997’ye kadar 4 senelik müfredat; “genel kültür,” “alan bilgisi,” “öğretmenlik meslek bilgisi,” “öğretmenlik meslek uygulama eğitimi” ve “seçmeli yandal alan bilgisi” kümelerinde ve öğretmenlik stajlarıyla sürerken, Dünya Bankası uzmanları önerileriyle YÖK Eğitim Fakültelerindeki eğitimi hafifletti. Bilgili-kültürlü öğretmen algısı kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya geldi. 1998’den itibaren öğretmen eğitimi, alan dersi bilgisi ağırlıklı bir yapıda, genel kültür çok azaltılmış, öğretmenlik meslek bilgisi son 1,5 seneye konmuş olarak başladı. 4 yıllık fakülte 5 yıl tezsiz lisansüstüne, 5,5 yıl tezli lisansüstüne uzatıldı. Öğretmenlikte çok önemli olan genel kültür derslerinin çoğunun kalkması, Türk eğitiminin özelliği olan ârif öğretmen, âkil öğretmen, bilge öğretmen fikrini kaldırmaktaydı. Örneğin; Felsefe & Eğitim Felsefesi, Sosyoloji & Eğitim Sosyolojisi, Tarih & Eğitim Tarihi, Yönetim & Eğitim Yönetimi, Edebiyat & Edebiyat Tarihi, Konuşma-Yazma Sanatı, Güncel Olayları yaş gruplarına aktarabilme gibi dersler kalkmıştı. Sadece dersinin konusu bilen, merkezden gönderilecek programı sınıfta işleyecek memur öğretici anlayışına geçilmiş oldu. Eğitim Fakülteleri

birer öğretmen adayları ortamı olmaktan çıkıp fen-edebiyat fakültelerine dönüştü. Nitekim birkaç yıl sonra, alan derslerinin Fen-Edebiyat Fakültelerinde görülmesi istenecekti.

YÖK'ten Meslek Eğitime ve Teknik Eğitime Katsayı Engeli: 8-yıllık kesintisiz eğitimin İmam-Hatip Ortaokullarını kapatmak için gündeme geldiği söylemi bir kesimi avutmak üzere devam ederken, ikinci bir operasyonun tüm meslek eğitimi ve teknik eğitim üzerinde yürümekte olduğu kısa sürede anlaşıldı. 1981 yılından 1999 ÖSS'ye kadar eşit katsayı uygulaması bulunmakta idi. YÖK ve ÖSYM'ce Yükseköğretime Giriş Sınavlarında ME+TE lise mezunları ile Meslek Yüksek Okulları mezunlarını engelleyici katsayı (yüksek baraj) uygulamaya kondu. Mezunların lise puanlarını girişi engelleyecek derecede küçülterek ÖSYM sınav puanına yansıtan katsayı ile ME+TE mezunlarının üniversiteye girme seçeneklerinin önünün fiilen tıkanması büyük bir toplumsal rahatsızlık yarattı. İşsizliğin artmakta olduğu bir dünyada gençliğin elinden seçenek alınması gençlik üzerinde duygusal bir darbe etkisi yaptı. Bütün bir eğitim sistemi istikrarsızlaştırılarak, ülkeyi 21. yüzyıla taşıyacak bütün bir neslin nitelik seviyesi böylece düşmeye başladı. Lise ve yüksekokul düzeyindeki tüm meslek eğitimi, teknik eğitim, teknik öğretmen yetiştiren fakültelerin hedef alan tutumun uzun yıllar devam ettirilebilmiş olması, halen eğitim yönetiminin incelemesi gereken yanındır.

1990 TÜSİAD Raporundaki meslek eğitiminin önünün yükseköğretime kapalı hale getirilmesi önerisiyle aynı yönde yapılmış kademeli katsayı uygulaması hazırlığını YÖK daha 1996'da karara bağlamıştı. YÖK, 1996 da aldığı bir karar ile 1998 ÖSYS'den itibaren geçerli olmak üzere mezun olunan yıl ve yükseköğretime yerleşme durumlarına göre katsayıları: 0,6 - 0,5 - 0,4 - 0,3 - 0,2 olarak okul türlerine göre imam-hatip, meslek eğitimi, teknik eğitim, genel liseler için belirlemişti. YÖK kararına 1996 ile 1997 ÖSYS kılavuzlarında yer verilip öğrenciye önceden bildirildi. Ancak konu dava edildi. Yapılan yargılama sonucunda, farklı katsayı uygulamasının Anayasa'nın "eşitlik" ilkesine aykırılığı gerekçe gösterilerek, yürütmesi durdurulup iptal edildi. Bu defa, YÖK Genel Kurulu 30.07.1998 tarihli kararı ile 0,6 ve 0,2 katsayılarını "alanlar itibarıyla" 1999 ÖSS'den geçerli olmak üzere yeniden belirledi. Yine, Danıştay'da dava açıldı. 04.04.2000'de, 1999 ÖSYS yapılıp geçmiş olduğu halde, hayli geç bir tarihte mahkeme, kararının içeriğinde "kazanılmış hakların korunması" yönünde görüş bildirdi. Yapılan oylama sonucunda YÖK'ün yükseköğretime girişte katsayı belirleme, değiştirme yetkisinin yasal mevzuata uygun olduğu gerekçesi ile dava – ilk kararın tam tersine – YÖK lehine sonuçlandı. Bundan sonra açılan davalarda Danıştay, "katsayı belirleme yetkisi YÖK'e ait" demiştir. Toplumsal krize yol açmasına rağmen YÖK başka bir düzenleme getirilmeden bu uygulamayı 12 sene devam ettirmiştir. Bu da, MGK'ya sunulduğu gibi, YÖK ve MEB'in çözmek istedikleri konunun sadece imam-hatiplik meslek dalında fazlalık oluşması değil, tüm meslek eğitimi ve teknik eğitime yönelik bir tutumun göstergesiydi. Kökeni, TÜSİAD raporundaki "terminal sistem" ile meslek eğitiminin önünün kapatılması önerisinde yatıyordu. MEB, meslek eğitimi ile teknik eğitimi birbirine o kadar hamur etmiş idi ki, TÜSİAD Raporunda Teknik Liselerin ayrı tutulmuş olduğu ayırdedilemedi, "meslekî ve teknik eğitim" diye iki lise türünü aynı gösteren kullanımı sürdü.

Diğer bir deyişle, MGK Kararları alındığı zaman, "İmam-Hatip Lisesi mezunları için kendi mesleklerine yönlendirme hazır" diye takdim edildiği halde, sanayi mesleklerine yönelik tüm ME+TE'yi kapsayacak katsayı engeli kararı 1996'da alınmış, ÖSS Kılavuzuyla duyurulmuş, MEB'in bilgisi dâhilinde uygulanmaya konmaya hazır halde zaten bekliyordu. Davalar açılınca icrası 1998'e, sonra da 1999'a sarktı. Uygulamaya geçirilmesi MGK Kararları ortamında YÖK ve ÖSYM'ye kolaylık sağladı.

Mesleklere Katsayı Engeli Nasıl Uygulandı? 1999'dan itibaren, kendi alanının devamı niteliğindeki fakülte ve yüksekokulları tercih edenlerin ÖSS puanı 0,8 katsayısıyla, alanı dışında tercih yapanların puanı ise 0,3 katsayısıyla çarpıldı. Genel Liseler

etkilenmezken, Diğer Meslek Liseleri mezunlarına, ilgili bölümü için 0,8 katsayısına ilâve olarak 0,24 ile ek teşvik puanı verildi. Örneğin, İmam-Hatip Lisesi mezunu İlahiyat Fakültesine, Öğretmen Lisesi mezunu Eğitim Fakültesine gitmek isterse hem 0,8 katsayısından hem de 0,24'lük ek puandan yararlanabilirlerdi. Turizm ve Ticaret Meslek lisesinden mezun Turizm bölümlerine girişte 0,8 katsayıya ek 0,24 teşvik puanı kullanabilirdi. Alan değiştirenler 0,3 katsayısı ile önü kapananlardı. Meslek Liseleri ve Teknik Liseler, 1973 / 1983 Millî Eğitim Temel Kanunu düzenlemelerine göre, hem mesleğe hem üniversiteye hazırlayan okullar olduğu için eğitime başka alanlarda devam etmek için başvurma hakları vardı. Hakkın kullanılmasına engel çıkarıldığı için Genel Liseler üzerinden sınava girme çabaları görüldü. Kaydını Anadolu Liseleri ve Açık Liselere aldırarak üzerinden ÖSS'ye girme yolları geliştirdiler. Ancak bu kadar değil!

Yazılım Programı ile Sanayi Mesleklerine Katmerli Terminal Sistem: Asıl haksızlık, katsayı ile hedefe sanayiye yönelik ME+TE'lerin konmuş olmasıydı. Bir üst eğitim kademesine yükselmeye önü kapatılan okullar “terminal/son durak okulları”dır. 1990-2011 arası Türk sanayiinin, ihracatının, teknik gelişmesinin de hedefte olduğu dikkatten kaçırılmamalıdır; önü tam kapalı “terminal sistem” sadece sanayi meslekleri eğitimi yapan ME+TE'ye uygulandı. İmam-Hatip'in aksine, ME+TE'de amaç, sadece kendi alanında fakülte bölümünün önünü açık bırakıp diğerlerini kapatmak değildi, aynı alan olsa bile tüm üniversite bölümlerini kapalı tutmaktı. Bilgisayar yazılımı şöyle hazırlanmıştı: yazılımda ME+TE mezunları meslek alanları ile tanımlanmamış, hepsi birden “ara eleman” olarak tanımlanmıştı. Örneğin, İmam Hatip Lisesi mezunu kendi alanındaki lisans programı olan İlahiyat'a giderken 0,8 katsayısı kullanıldığı için puan kaybına uğramaz, hatta 0,24 teşvik puanı alırken, Teknik Lisenin elektrik bölümü mezunu, lisans programı olan elektrik mühendisliğini tercih etmek istediğinde 0,3 katsayısı kullanıldığı için eleniyordu. Çünkü sistem, o mezunu elektrik mesleği çıkışlı değil “ara eleman” olarak görüyordu. Bu yolla 1999–2011 yılları arasında 12.080.000 Meslek Lisesi ve Teknik Lise mezunu ilgili üniversite bölümleri giriş sınavlarında elendi. Bu okullara talep hızla düştü. Sanayici 2000 yılına “orta kademe işgücü” bulamama feryadıyla girdi.

Teknik Lise ve Meslek Lisesi mezunları kendi alanlarında bir fakülte bölümüne girebilmek için, önce sınava girip bir MYO'da kendi alanında 2 yıl okumak, sonra ilgili fakülte bölümü eğer kontenjan açmışsa ikinci bir sınavla, yani dikey geçiş sınavını geçerek alanındaki fakülte bölümüne girme yolunu kullanmak zorundaydılar. Çoğunlukla bu kontenjanlar birkaç kişik olduğu için geçiş ihtimali azdı. MYO'lara girerken bile eleme fazla olduğu için bu yüksekokullar da boş kalmaya başladı. 2003 senesinde YÖK, lise ortalaması ile MYO'lara sınavsız geçiş uygulamasını getirdi. MYO'lar 3 yıllık meslek liselerinin 2 yıllık uzantıları haline geldiler. Kalite hızla düştü. MYO'lar, işsizlik dönemini buralarda bekleyerek geçiren öğrenci kitlesiyle doldu. Bu konuda YÖK Başkan Vekili Eğitimci Prof. Dr. İsa Eşme'nin tavsiyeleri: “meslek yüksekokullarında eğitimin kalitesi yükseltilmeli; bu öğrencilere de, meslek lisesinde olduğu gibi staj döneminde sigorta yapılıp ücret ödenmeli ve MYO mezunlarına askerlik indirimi sağlanmalı,” oldu.

Katsayı düzeninin asıl ME+TE'yi ve sanayii kıyıma uğratmakta olduğu bilindiği halde ne MEB, ne de YÖK bunu değiştirme girişiminde bulundular. TÜSİAD Raporuyla önerilen “terminal - son durak - sistemi” devam ettirildi. Eğer amaç, yetişmiş ilk ve orta kademe işgücünü hemen yerinde istihdam ederek ekonomide verimliliği arttırmak olsaydı, istihdama yönlendirme ve teşvik politikaları da devreye sokulmuş olurdu. Oysa Odaların ve Sanayicinin feryadına rağmen, istihdam bağlantısı ve teşvik politikaları gelmedi. ME+TE'nin lise seviyesi eğitiminde de kalite düşürme ve engellemeler silsilesi yıllarca devam etti. ME+TE'de yapısal bozulma ve meslek müfredatının zayıflatılması, ötelenmesi, 9. Sınıfın genel eğitim sınıfı yapılması baskısı dışarıdan ve içeriden halen devam ettirilmektedir. Madem meslek eğitime son durak düzeni uygulamada, eğitimin

kalitesinin yükseltilip istihdam bağının kurulması beklenmez miydi? Bu tutumların, Türkiye'ye uygulanan sanayi yıkımı planının sadece, ME+TE'yi engelleme boyutu olduğu yıllarca konuşuldu. Küreselleştirmecilik stratejilerinin en baskın olduğu 1990-2011 yılları arasında Türkiye'yi sanayisizleştirme, ihracatsızlaştırma ile beraber sanayiın üretici insangücünü oluşturacak kitleyi teknik eğitimsizleştirme, meslek eğitimsizleştirme de 20 sene fiilen sürdü. Bu dönemin ME+TE üzerindeki olumsuz neticeleri MEB'ce daha sonra da düzeltilmiş değil. Analiz yapacaklar, ME+TE'deki bu sürecin, Türkiye'de büyük sanayiın tasfiyesi için özelleştirme baskısı ve dalgalı kur ile TL'yi yüksek tutup ithalatı teşvik etme politikalarıyla örtüştüğünü gözden kaçırmamalıdır.

ME+TE için yükseköğrenime açık kapı ne demektir? OECD'de Konsorsiyum desteği bulunduğu halde, Türkiye'nin 10 yıllık aralarla malî krizlerle sarsılmaya bırakılması, sadece Türkiye'de hükümetlerin kalkınma idaresini iyi yapamadığı ile açıklanamamaktadır. Krizle birlikte siyasî istikrarsızlık, bunu körükleyen anarşik olayların sahneye çıkması, basında pompalanması, fiyat artışları, yatırımların azalması, müşterilerin azalması en çok özel kesimi ve ME+TE istihdamını vurur.

IMF'nin kapısına bırakılma, kur ayarlamaları, dışarının Türkiye'nin stoklarını ve sermayesini ucuza kapatması belli aralıklarla tekrarlanır. Türkiye'nin kalkınma adına ürettiği değer Türkiye'den alınır. Burada kaybedilen sadece sermaye ve mal stoklar değil, işgücünün ve altın bilezik sahiplerinin emeklerinin değeridir. IMF'nin ödemeler dengesini sözde toparlanmasının hemen ardından gelen askerî darbelerle hem siyasî, hem sivil, hem de askerî yapılar hırpalanır. Geriye, ekonomide yavaşlama, işsizlik, birikimlerinin değer kaybetmesi ve gerileyen tarım ve sanayiye yeniden başlanması kalmıştır.

Bu ortamdan daha az kayıpla çıkabilmek için ME+TE mezunlarına ikinci bir seçenek hayatîdir. Karışıklıklar, gerilemesi ile birlikte 5'er yıl süren bu dönemlerde yükseköğrenim hakkı ME+TE mezunları için tek ışıktır. Üstelik bu defa 1980'de, hazırlıksız dayatılan ihracata yönelik dışa-açık sanayileşme, dönüşümün yapılmasına fırsat bırakmadan dış rekabetin bastırması iflaslar, iş kaybı, sipariş iptalleri vb ile gelmiş ve devam etmektedir. 1980'den sonra ekonomideki canlılık, daha evvel kurulmuş üretim düzeninin çıktılarının ucuza pazarlanması için içeride özel teşebbüse imkânların artmasıyla ilgiliydi. Yeni yatırımlar düştüğü, yapılanların da kalitesi düştüğü gibi, iflaslar oldu.

1986'da 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun, "ME+TE'yi hem mesleğe, hem hayata, hem de yükseköğrenime hazırlar" hükmü, mezunlara iki seçeneği de iyi işler hale getirdiği için bir miktar rahatlama sağlamıştı. 1999'da YÖK'ün yaptığı ME+TE eğitiminin tümünü birden dinamitlemekti. Nitekim, ÖSYM yazılım programıyla Sanayi Mesleklerine ve Teknik eğitime ayrıca ilâve engelleme getirilmesi, bunun Türk Sanayiine ve Teknik Eğitime karşı kasıtlı bir uygulama olduğuna işaret ediyor. YÖK'ün arkasındakilerin biri 1990 TÜSİAD Raporundaki "terminal sistem" önerisi. Onun arkasındakilerin araştırılması gerekiyor. Çünkü, bu uygulamanın sonucunda Türk sanayii ve yüksek nitelikli teknik insangücü ciddi seviye kaybına uğradı. YÖK'ün, İmam-Hatip Liselerini engelleme bahanesini öne sürerek mahkemelerle birlikte direnişinin sürdüğü 15 yılın sonunda Türkiye'nin önüne konulan tablo Türk Sanayii ve ME+TE'sinin küme düştüğüydü. Bu süre zarfında özelleştirmeler dolayısıyla kamuda ME+TE istihdamının "işçi" konumuna ve ücretine indirilmesi operasyonunu da gözönünde bulundurmak gerekir. 2012 tarihli 12-Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu içinde ME+TE eğitiminde getirilen düzeltmeleri MEB, sadece İmam-Hatiplerde uyguladı. Diğer ME+TE'ler ise çeşitli yollarla kıyımaya uğramaya devam ediyor...

İHL Mezunlarına Katsayı Engelinden Ne Sonuç Alındı? Katsayı İHL'leri ne kadar engelledi? ÖSYM, kamuoyunu tahrik konusu yapılmış olan İmam-Hatip mezunlarının katsayı uygulamasından önceki ve sonraki başka lisans programlarına

girebilme oranlarını duyurdu. “1998’de başvuran mezunların % 12’si (10.190 öğrenci) İlâhiyat dâhil, lisans programlarına girmişmiş. 1998’de öğretmenlik programlarına giren İmam-Hatip çıkışlılar 3.285 kişi; katsayılı 1999 yılında bu sayı 315’e inmiş. Hukuk Fakültesine giren İHL kökenli öğrenci sayısı 232 iken, 1999’da 54’e inmiş. Siyasal Bilgiler’e girenlerin sayısı 220 iken 97’ye düşmüş. Sonuçta; İmam Hatip çıkışlı olup da lisansı kazanan öğrenci sayısı 10.190’lardan İlâhiyat dâhil 4.236’ya kadar inmiş.” Bütün sistemi alt-üst eden katsayı uygulamasıyla bir önceki yıla göre %60 civarında bir engelleme sağlanmıştı.

MGK Bildirisinin Sanayi Yönetimine ve Eğitim Yönetimine Etkileri

MGK’dan eğitim sistemiyle ilgili üç tavsiye kararı çıkmış oldu: 1) İmam-Hatip ortaokullarının kapatılması 2) İmam-Hatip Liselerinin meslek okulu olarak işlevlerine dönmeleri, 3) Kesintisiz 8-yıllık ilköğretim. İlâve olarak YÖK de, 4) Başörtüsüyle mücadelesi, 5) İmam-Hatipler dâhil tüm Meslek okullarını ve Teknik okulları kapsayan yükseköğretime girişte eleyici katsayı uygulaması. ME+TE bir üretim girdisi olduğuna göre, teknik eğitim ekonomisi açısından değerlendirilecek olursa sanayi, ekonomi, istihdam boyutlarıyla bakılması gerekir.

ME+TE’ye Engel Türk Sanayiine Darbenin Bir Ayağı

YÖK’ün katsayı engeli, MEB tarafında başka uygulamalarla birleşince mesleklerin ve işgücünün yapısını bozucu etkisi daha artmıştır. Meslek Lisesi ile Teknik Lise programlarının meslek derslerinin birleştirildiği, unvanların tektipleştirildiği, eğitimde ilk/orta kademe işgücü yetiştirme farkının kaldırıldığı, 8’li meslek basamaklarının azaltıldığı bir yapıyla gerçek ve AB çalışma hayatından kopuş süreci gündeme geldi. 1998 ve 1999, tarihten düzenleyerek getirdiğimiz çift programlı/ kademeli ME+TE anlayışına 1968’den sonra vurulan ikinci büyük darbe oldu.

Bunlar sadece, Türk sanayiinin rekabet etme gücünün önünü kesme stratejileri içinde, ME+TE yönüyle uygulananlardır. Dünya Bankası tarıma destekleri durdurtur, diğer yandan sanayi yatırımları durdurulurken, eşgüdümsüz teşviklerle en fazla makine-teçhizat ithalâtının yapıldığı döneme girilmiştir (Bkz. UNIDO İstatistikleri). Büyük sermaye, verilen listelerle Yeşil Sermaye adı altında Anadolu sermayesini tasfiye ettirmiştir. Özelleştirmeler ile kamu sermayesi elden çıkarılmaya zorlanmıştır. Bir kısmı büyük medya patronlarına ait olan özel bankalar batırılarak 291 Milyar USD \$’ı hortumlanmıştır. (Bu miktar 1998’de Türkiye’nin Gayri Safi Yurtiçi Hâsılası, üretimi olan 275,8 Milyar \$’dan fazlasının çalındığını göstermektedir.) Tasarruflardan, borsadan, yabancı sermaye ve sıcak paradan kaçışlarla birlikte kayıp çok daha büyüktür. Adım adım çember 1999 IMF borçlanma kredisi, 2000 IMF Özel Çekme hakkı, Kemâl Derviş, 2002 IMF borçlanma kredisini içine aldı. Bunların her biri, yetişmiş ME+TE mezunlarının çalışma alanını daraltıcı etkiler yaptılar.

Bunların hepsinin bir araya gelmesi tesadüf müdür? Hepsine zincirleme etkiler denilebilir mi?

Lise mezunu ilk ve orta kademe işgücü işsiz ve yükseköğrenim seçeneksiz ortada bırakıldı. KOSGEB yardımıyla kendi işini kurma arayışı ve mesleğinden başka alanlara kayma had safhada arttı. Diğer yanda, 8 Yıllık Kesintisiz İlköğretim mezunları çoğu AB Anahtar Yeterlilikler önerisi olan bilgisayar ve yabancı dil eğitimi de yeterince görmemiş olarak, ya ILO tanımına göre 14 yaşında vasıfsız ucuz işçi olarak işgücü piyasasına akmak ya da yükseköğretime girişte katsayı engelinden kaçınmak için genel liseye yönelmek zorunda kaldılar. KİT özelleştirmeleri ve bu sebeple ortada kalan bütün vasıflı-vasıfsız işgücünün aynı “işçi” konumuna alınması, yeni girecek herkese vasıflı-vasıfsız asgarî ücret

verilmesi, İŞKUR'un vasıfsız işgücüne destek projelerini öne alması politikaları başladı ve yaygınlaştı.

Sanayicinin çıracak, tekniker, yüksek tekniker feryadına kulak veren olmadı. Sanayi üretimi seviye ve kalite kaybederek, daha yeni başladığı yüksek katma değerli ihracat atılımında gerileme eğilimine sokulmuş oldu.

MEB'in Din Öğrenimi Talebini Sağlıklı Yönlendirme İhmâli Devam Etti: MEB'in elinde eğitim planlaması ve yönetimi için geniş yer ve kapasite planlaması, müfredat belirleme, müfredatın sınavı ve diploması, okul kapatma-açma, öğretmen seçimi ve tayinleri, denetim ve teftiş yetkileri bulunmaktadır. Okul açma-kapama yetkileri varken, siyasî sorumluluğu MGK'ya bırakılmıştır.

1982'den devam eden Anayasa'nın 24. Maddesi ile öngörülmüş olan "seçmeli dersler" yolu ile öğrenciye istediği din öğrenimi sunularak İmam-Hatip Ortaokul ve Liselerinin çoğunluğunun açılmasına bile gerek kalmadan Genel Lise kapsamında bu talep karşılanabilirdi. İmam-Hatip Okulları, bu mesleği seçecek öğrenciler için İmam-Hatip Liseleri olarak kalabilirlerdi. O güne kadar bu yapılmadığı gibi, MGK'ya açıklayıcı bilgi de verilmemiştir. MGK'nın da Anayasa'yı inceletmediği anlaşılıyor.

MEB'in elinde ayrıca İmam-Hatip okullarını ayrı bir hat olarak düzenleyecek Eğitim Ana Planı hazır bulunduğu ve karardan sonra neden insangücü planlamasına göre İmam-Hatip okulları kapasite düzenlemesine gidilmediği halen sorgulanmamıştır. MGK'nın "Genel Liselerin alternatifi durumuna gelen İmam Hatip Liseleri, "meslek lisesi" olarak ihtiyaç duyulan sayıda öğrenci olarak yeniden düzenlenmeli, bu okullara kız öğrenci alınmamalı" tavsiye kararına MEB bir uygulama getirmemiştir. Oysa, dönemin ortamı nedeniyle öğrenci kayıtlarının hızla düşmesi sırasında bu düzenleme kolayca yapılabilirdi, toplumun ihtiyaç duyduğu insangücü eğitimi kapasitesine yakın sonuçlar elde edilebilirdi. Öyle yapılacağına, müfredatın zayıflatılması ve derslerin çeşitlenmesi gibi oynamalarla yetinildiği görülüyor.

Resmî Din Meslekleri Öğretiminin Yerini Örtülü Özel İhlmlü İslâm Eğitiminin Alışı Gülen Cemati Işık Evleri

İstihbaratın zayıf ve devlet icraatını yürütmede eşgüdümün ne kadar eksik olduğu, Devletin resmî İmam-Hatip okulları üzerinde yapılan operasyonunun kazananının özel Gülen okulları olduğu kısa sürede netleşti. Bu dönemde F. Gülen okulları, dershaneleri (hatta Işık Evleri) patlama yaparak Cemaat genişlemesini sürdürdü.

(Maalesef, aynı tarihlerin, gizli F. Gülen Hattı'nın, ÖSYM'den soru sızdırarak belli kamu liselerine, yükseköğretime ve devlet memurluğuna büyük çapta kadro yerleştirmekte de sıçrama yaptığı yıllar olduğu ancak çok sonra deşifre olacaktı. Bu yolla, fırsat eşitliğine dayanan eğitim sistemimizi ve devlet memurluğu düzenimizi hiçe sayan, Cemaat'ten belli bir grup lehine bütün bir ülke gençliğinin emeklerini, başarılarını, istikbal fırsatlarını ellerinden alan hilenin yıllarca artarak sürdürülmüş olduğu sonradan ortaya çıkarıldı.)

Kontr-Gerilla/Gladyo'nun ayıklanmasına 1998'de başlanmasına rağmen, Gülen Cemati'nin kullanıldığının izlenmesinde gecikilmesi, Türk eğitim sistemine büyük zarar vermiştir. Gençler ve yaptığı eğitimin sonuçlarını göremeyen eğitim sistemi en az 20 yıl daha acı çekmiştir. Diğer kamu kurumlarında yapısal sonuçlarının düzeltilmesi devam ediyor; eğitimde ise başta ÖSYM halen açıklanan bir düzeltme bulunmamaktadır.

Türk Eğitim Sisteminin AB'yle Uyumlu Yapısının Bozulması

İlköğretim ve Ortaöğretim kademelerimizin ISCED-97'ye uygun yapısı bozuldu. AB'de 6+3+3 yıl ilkokul+3 yıl ortaokul + 3-4 yıl lisedir. Türkiye'de 5+3+3 iken, 8-yıllık tektip hayata çıkışa hazırlamayan programa + 1 yıl genel lise + 2 yıl alanlara ayrılan lise ve dershaneler + yükseköğretime girişte katsayı elemeli sınava dönüştü.

Avrupa'da sistem değişiklikleri 30-40 yıl denenerek ayarlanarak yapılır. Avrupa'nın sınıflı toplum yapısı paradigmasının (değerler dizisinin) bir yansıması olarak 19. yüzyıldan beri devam eden sadece istihdama dönük meslek eğitimi ve teknik eğitim anlayışının artık Sanayi 3.0'da yeterli olmadığı, sanayinin taleplerinden yansıyarak görüldüğü yıllardı. 1990'lar, yükseköğretim fırsatı da tanınması için "önü açık meslek eğitimi" çalışmalarının başladığı yıllardı. Türkiye'de ise, tam tersine, meslek okullarının zaten yükseköğretime açık olan önlerinin kesilmesi bir eğitim sistem yönetimi hatası olmuştur. Okulların ve kademelerin değerlerini kaybetmeleri sistemi uzun yıllar sarsıntıya açık bırakmıştır.

Ortaöğretimde Genel Eğitim ve ME+TE Dengesinin Bozulması: 1990'lı yıllarda, ortaöğretimde % 52'ye ulaşmış (15. Şûra'nın %65'e çıkarılması kararı vardı) ME+TE payı 1997-2000 arasındaki üç yıl içinde %37'ye, %9 olan İHL payı %3.6'ya düştü. Herhangi bir üretim becerisi kazandırmayıp yükseköğretim önüne yığan genel liselere talep % 60'ı buldu. Öğretim üyesi yetiştirilmeden yeni üniversite açma furcasının yolu böylece çizilmiş oldu.

Ara Değerlendirme – 1997-2000'in Eğitim Sistemine Etkisi: *Bu yıllar arasında, Türkiye'ye dayatılmaya çalışılan İlmî İslâm ve ucuz işgücü ve tüketici pazarı elde etmek için küreselleştirmecilik politikaları, Millî Eğitim'in, baskılara maruz kalması sonucu tüm amaçlarını bu üç yılda devreye sokmuştur. Baskılar; NATO ve çevresi, OECD-DB işgücü piyasası stratejisi temellidir. İçerideki bazı çevrelere verilen bu fikirlerle yayın ve propagandalar hazırlanması ve içerideki bazı odaklar yoluyla bu politikaları uygulamak için ilgili makamları kullanma teşebbüsleri şekliyle görünmüştür. Eğitim yönetiminin resmî belgelerin ilke ve politikaları dışında kararlar uygulamaya konması sistemde, bugün bile tamir bekleyen kırılma ve kopmalara yol açmıştır.*

MGK Bildirisi sadece harekete geçirici bir fiskedir. Devamında eğitim sistemini birbirinden kopuk üç kademe - dört zayıf okul türüne (zayıf 8-yıllık ilköğretim okulu, zayıf İmam-Hatip Lisesi, zayıf ME+TE ve başörtüsüne dolaşmış Üniversiteye) çeviren eğitim yönetimi kadrosu ve plansız politikaları etkileyen tüm çevreler incelenmelidir.

Bu dönemde ülke lehine işletilemeyen MEB-YÖK-ÖSYM aklı ile MEB'de zorla etkili olabilmiş uluslararası kuruluş bu olduğu için Dünya Bankası stratejisi ve CAS'a göre re'sen getirilen eğitim ve istihdam projelerin uygulanma mantığı incelenmelidir. Eğitim sisteminin kendinden ve dış çevreden kaynaklanan asıl sebeplere ve gereken çözümlere bu yolla ulaşılabilir. Burada, kamu kaynaklarıyla yürüyen büyük bir sistemin sorumlusu olarak MEB'i değerlendirirken, bir DB-IMF Projesi olan 1995 Malî Reform süreci ile 2003 Kamu Malî Yönetimi ve Denetimi Kanunu'yla kamunun tümüne gelen düzen değişikliğinin etki ve eksiklikleri de göz önünde bulundurulmalıdır. (Malî Reformun MEB'deki bir kısım etkisinin boyutları Bkz: EK-5.)

MGK Bildirisine temel teşkil eden her “üç varsayım”ın kavram içerikleri, idareimizdeki algılar ile gösterilen duruşun dünyadan oldukça geride bulunduğunu, yönetim anlayışımızın insan haklarına yer açacak nitelikler geliştiremediğini, kamu yönetiminin halka hizmet anlayışından uzaklaştığını ve siyasetimizin tam demokratik olmadığını göstermektedir. Bu yüzden, dışarı-sı-ve-içerisi farklar üzerine oyun kurabilmekte, yüksek makamları yanıltıcı rapor ve telkinlerle yönlendirme hatları oluşturmaya girişebilmektedirler. Modern devletin bu gibi hâllerle başa çıkmak için dış-ıç istihbarat, savcılık, mahkeme, toplumu eğitime - doğru haberleşme, görevlerin tanımları ve görevlerde arayacağı nitelikler, görevlendirme ilkeleri ve liyakat ölçütleri bulunur.

Okulları hem devlet eliyle çalıştırıp, hem de mezunlarını sakıncalı saymak vatandaşta devlete karşı güvensizliğe yol açar. Öyle olunca, kapalı bir Cemaatin hizmet faaliyetine bu kadar teveccühün ve eğitim-maliye-güvenlik idarelerinin tedbir alamamasının sebebi de meydana çıkıyor. Netice olarak, idareimizin, kendi zaaflarının sorun çıkarıcı noktalarına hukuk devleti içinde çözümler getirmekte gecikmesinden kaynaklanan bu durumla İmam-Hatip Okulları örneği üzerinden yüzleşme noktasına geldiği söylenebilir.

1997-2000, hükümetlere şartlar koyan, halkın “üst-akıl yaptırıyor” dediği müdahalelerin görüldüğü bir dönem olmuştur. Eğitim sistemi, Tevhid-i Tedrisat Kanunu uygulamasına bir şekil verilmeden siyasî amaçlarla yorumlanageldiği için İmam-Hatip Okulları bir anda mihvere konulup tüm sistem istikrarsızlaştırılarak eğitime ve MEB’e itibar kaybettirilmiştir.

MGK ilişkili olarak 8-Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim dayatması ve İmam-Hatip bahanesiyle lâikliğin ve kamu eğitiminin güvenilirliğinin yıpranmasına göz yumulması birer vakiyadır. Ancak, “taşımali eğitim” ile köylerin boşaltılması, tüm ME+TE’ye birden terminal/son-durak katsayısı engeli, ME+TE ve TYO-MYO’ları işlevsizleştirerek sanayinin nitelikli orta kademe işgücü kaynağının kesilmesi, başörtüsünü yükseköğretim yanında tüm ülkeye siyasal gündem olarak verildiği kararlar süreci YÖK hattında ayrıca ortaya çıkmıştır. Eğitim sistemindeki yapısal kırılmaların ve kademelerin dönüştürülerek işlevsel olarak birbirinden ayrılmalarının meydana geldiği dönem 1997-2000 dönemidir. Cemaat’in siperden çıktığı dönemdir. ÖSYM kademe giriş sınav tarzı ve sınav dershaneciliğin yükselişinin ön-dönemidir.

Paranın diğer yüzü, İmam-Hatip ortaokullarının kapatılması söylemiyle çıkılan yolda Ortaöğretim I. Kademe (ortaokul) meydana getirilen yapısal dönüştürmenin, ortaokulun ilkokulla birleştirilerek, yetenek geliştirmeyerek, mesleğe yönlendirmeyerek emek pazarına ucuz düz işçi çıkaran ilk kademe işgücü eğitimini kemikleştirmesidir. Lisenin zorunlu olmadığı bu dönemde, işgücü piyasasına girişler ilköğretim mezunu vasıfsız-becersiz işgücüne kilitlenmiştir. Ortaöğretimde ME+TE’ye katsayı engeli, vasıflı orta kademe işgücünün ve sanayiın kilit insan gücünün önünün tıkanmasıdır.

Küresel üretimin yaptırılacağı “yerinde çakılı ucuz emek” “teknolojiyi üretim tabanına uygulayacak ve yönetecek “orta kademe teknik işgücü” ve genç yaş grubu ve üst düzey insan gücü eksikliğini kapatacak “üst düzey beyin-göçü” kademeleri, eğitim kademelerine tekabül eder. Kararı 1973’te alınmış zorunlu ortaokul eğitimi, 1997’de sanki 8-Yıllık Kesintisiz Eğitim çok büyük bir atılmış gibi takdim edilerek “yerinde çakılı ucuz işçi” çıkarmaya başlamıştır. Orta kademe teknik işgücünün tasfiyesi katsayı engeliyle

başlatılmış; böylece, ilk kademe işgücü ile üst düzey işgücü bağlantısı koparılmıştır. Desteksiz kalan üst kademe işgücü liyakate göre beyin göçüne yönelmeye teşvik edilmeye başlanmıştır.

Eğitim sistemi; iki ucu olan ilköğretimde tektipleştirme ve ME+TE'de ilerleme kapıları tutularak kapatılınca, istikrarsızlaştırılabilmiş, diğer yanda piyasada nitelikleri belli olmayan işgücü bolluğu oluşmuştur. Düzeltileceği söylenenin tam tersi olmuş; yükseköğrenim önündeki yığılma azalacağına her yıl artmıştır. Bunun devamı “entropi”(S), içten çürümedir; sistemdeki iş yapabilir enerji hedefini kaybedince içerideki karmaşaya (kaosa) yönelip avare-kasnak gibi dönmeye başlar, sistemde rast gelelik ve düzensizlik artar, yararlı iş ve ürün verme gücü azalır; yeni gelen girdileri tanımlayıp kullanamaz. 1997-2000'deki bu durumun devamı, izleyen 2000-2010 ve 2010-2020 dönemlerindeki uygulamalarda gözlenebilmektedir. Birbirini tüketip yok eden sonuçlar çıkarmaya devam etmektedir. Diğer bir deyişle, eğitim sistemi henüz düze çıkarılamamıştır.

28 Şubat'la Cemaatin önünün açıldığı ve 15 Temmuz 2016'ya böyle gelindiği yorumu çokça yapılır. Eğitimde de F.Gülen okulları, dersane ve etüd merkezleri yayılması hızlandı. Liseler gibi ortaokullar da sınav baskısına alındı ve çoğunluğu Cemaat dershanelerine yönlendirilen öğrenci ile ortaokul kademesi de piyasalaştırıldı. Devredilen yurtlar yerinde kiralık dairelerde “ışık evleri” yayıldı. ÖSYM'de mevzilenen Cemaat irtibat kolu on-yıllarca gençliğin puan-okul-istihdam haklarını çaldı. İnsanları yanıltmakla yürüyen “hizmet hareketi” adı altında takıyeci faaliyetlerin yükselişi de hızlı oldu. Cemaat üst yönetiminin yanıltıp paralarını ve çocuklarını çalarak topluma, ÖSYM ile gençliğe, FETÖ'cü kolun kurum bozuculuğuyla devlete ve eğitim politikalarına verdiği zarar artarak sürdü. Bu bireyler ortadan çekilmiş olabilir, ama kararları ortada duruyor. Yine, “hizmet hareketine başış” adı altında toplanan ve büyük kısmı yurtdışına kaçırılan paranın arttığı dönemdir. Bunca paranın bir maliye takibi ortaya çıkmamıştır. Kamu eğitimine verilmeyen kaynaklar halktan toplanıp eğitim sistemimizi bozacak işler için ve küresel istihbarat faaliyetlerinin finansmanı için Türk halkının hayırseverliği istismar edilerek israf edilmiştir.

Ancak, eğitim “sonuçları” ve “neticeleri” farklı ölçülerdir. “Eğitimin sonuçları” eğitim kademelerini bitirirken değerler-bilgi-beceri-tutumlarla veya kazanılan okul, girilen iş ile ölçülürken, “Eğitimin neticeleri” nesillerin hayat sürelerinde toplumda gözlenen tutum ve çözümleri ile ölçülür. Eğitimimizin toplumumuza doğru yönlendirmeyi verebilmiş olduğu, çarpıtılmış İslâm söylemlerine toplumun iç-dinamiklerinin sağlıklı cevap geliştirebilmesinde gözlemlendi. Türkiye'de, Liselerde, ME+TE'de ve Yükseköğretimde İlimli İslâm'ı da, Köktenci İslam'ı da açıklamak zor oldu, çünkü İslâm'ın ne olduğuyla taban tabana zıt varsayımlar sergileniyordu. Batı, kendi Hıristiyan nüfusunu İslam'la korkutarak (Islamofobia) devletlerinin medeniyetler çatışmasında taraf yapmaya başladı. Doğru olanın ne olduğu hakkındaki tutumlarla kendini daha derinini öğrenmeye yönlendirebilen bir toplum gözlemlendi. Türkiye'de hem terörle İslâm'ı bağdaştıramayan, hem Cemaat telkinlerini değerlendirmek için, hem de 1982 yapımı başörtüsü sıkıntısı sebebi ile lise ve üniversitelerde İslâm'ın daha derinini öğrenmek isteyen öğrenciler ve halk arttı. Günlük hayatta geleneksel Müslümanlıkla devam eden halk çok daha bilgiyle yaşayıp konuşmaya başladı, binlerce kitap yayınlandı. Neticede Türkiye; “medeniyetler

çatışması”na taraf yapılamadı, Atatürk’ün Türkiye’yi yönlendirmeleri hayat içinde daha fazla yerine oturdu, BOP’un payandası olmadı, ordunun ve devletin içeriden ele geçirilmeye kalkışılması dünya sisteminin ortaokullara varıncaya kadar kolayca anlaşılmasına yaradı, dayatmalara rağmen üniter devletin bekası hassasiyeti yükseldi, birlik ruhu hayat içinde ispat edildi. Laiklik Türkiye’ye fayda getirdi.

1990-2000 Sonuç: 1990’da hazırlanıp 1991 SSCB’nin dağılması, Batı’nın tek-kutuplu yeni-liberal küreselcilik yönünde atılım yapmanın önünü açtı. Bir yandan da elektronik devrime uyum için “yapısal değişim” gündeminde idi.

Kapitalizmin zihniyetinde, pazar hâkimiyeti için yayılmacılıkta, bir değişiklik olmayıp küreselcilikle yeni bir aşamasına geçiliyor olmasına rağmen, yeni-liberalci nüve, sanki yeni bir zihniyet söz konusuymuş gibi “değişim, değişim” söylemleri algı yönetimiyle yayılma yoluna gitti. Yeni döneme modernlik-sonrası (post-modernité) diyerek karmaşa ortamında çözülmeyi teşvik etti. Fırsatlara hücum vaadi ile genç kitleleri köklerinden oynatmayı denedi.

Çeper ve çevre ülkeler için öngörülen dönüşüm, merkezin dünya piyasalarına el koyma hedeflerine göre “dışarıdan Küreselleştirmecilik” /“yapısal dönüştürme” şeklinde yapılmak istendi. Dönüştürmenin çift amacı: 1) yeni ekonomik işbölümünde çeper ya da çevre ülkeye verilecek role göre işgücü piyasasını ve üretim tarzını yapısal dönüşüme uğratma, 2) bir ülkeyi siyasî ve idarî olarak yönetmek için yapılacak gevşetme ve bağımlılaştırmalar.

1990’larda SSCB’nin dağılmasıyla NATO işlevinin tamamlanacağı kabul edildiğinden, bir çeper ülke hâline geleceği varsayılan Türkiye bu yapısal dönüştürmelerin en şiddetlilerinden birine maruz bırakılmak istendi. 1990-2000 arasında Türk eğitim sistemi üzerinde yapılan ameliyatlar sadece içeriden bir okul türü kapattırma müdahalesine şikâyetlerden ibaret olmayıp, getirilen kesintisiz ilköğretim ve ME+TE engelleri vb. ile Türk işgücü piyasasını yapısal dönüşüme uğratma stratejisinin başparçaları oldukları görüldü. Diğer yandan, nüfusu üzerinde yapılmak istenen bu dış operasyona ilâveten Türkiye, Batı’nın İslâm’a karşı girişme kararı aldığı savaşta, BOP Projesi içinde bir bölgesel güç olarak kullanılmak isteniyordu. Bunun ön-şartı Atatürk Cumhuriyeti modelinden vazgeçmek, ‘Demokratik İlimli İslâm Devleti Modeli’ni oluşturarak Orta-Doğuda bölünüp ortaya çıkarılacak 22 devlete örnek olmaktı.

Bu küresel çerçevede: Türkiye’de 1991 Seçimlerinden beri süren siyasal kırılma ortamına girdi. 1990-2000; oluşan erk boşluğu ortamının, eğitime müdahale yoluyla işgücü yapısına, Türkiye’ye ve üretim sistemine uzun vadeli müdahale fırsatı kollayan farklı dış-iç çevreler tarafından kullanılan bir dönemdir. Çağın değişmekte oluşuna atfen post-modern darbe denilen 1997 MGK Kararları da bu dönemde eğitimde bazı düzenlemeler gündemiyle geldi. Kamuda üst yönetimin – askerî veya sivil – yapmadıkları görevler ve yanlış yaptıkları işlerin konusunda yeterince denetlenmediği bir dönemdir. Devlet’in yol gösterici olarak kullanılmak üzere hazırladığı Planların bile kaale alınmadığı, YÖK ve MEB’in, bilimsel eğitim yönetimine aykırı bazı tasarrufları sistem üzerinde uygulamaya koydukları bir dönemdir.

Bu dönemde Türkiye'nin kendini içinde bulduğu tehlikenin, yaşanan hayatla eğitimi de birbirinden kopardığı gözden kaçırılmamalıdır. Bir yanda, Atatürk Türkiye'sinin çözülmesinde kullanılacak Siyasal İslam'ın ve İlmî İslam'ın önündeki engellerin kaldırılarak Türkiye'ye laikliği de yıpratıp yok edecek bambaşka bir gündem isteniyordu. Buna, laikliği koruma görünümünde bir hat ile laikliği koruma amacıyla önlemeye girişmiş eksik eğitim sistem bilgisi verilerek hareket eden bir kadro âlet edilmekteydi; her ikisinin de gündemine resmî İmam-Hatip Okulları konulmuştu.

Diğer yanda, eğitimde yapılan tahribatla, dağıtılmış eğitimden yetişecek zayıf bir yeni nesil, geçmiş-gelecek sürekliliğini kazanamadan verili hayata zayıf gireceği için yönetmeye değil, yönetilmeye aday hâle getiriliyordu.

Türkiye bu tehdidi göremedi. Bugün; eğitim sistemini kurulu klasik düzenine göre biçimlendirip güçlendirmekte geç kalmamalıdır.

Türkiye'nin AB ile uyumlu ilköğretim ve ME+TE sistem yapısı bu dönemde bozulmuştur. AB'ye uyum sürecinde olan Türkiye için bunların anlamı, Türk eğitiminin AB'de işleyebilir kabûl edilebilmesi için daha uzun süre isteneceğidir. Türkiye'deki, küreselleştirmeciliğe maruz kalan 1990-2000 yapısal dönüşümü, eğitim sisteminde yapısal parçalanma, eğitim kademeleri arasında kopma anlamına gelmiştir. "Eğitimin Sistem Bütünlüğü içinde Yönetimi" bilinciyle yapılamayan yönetim ortamında, niyetleri irdelenmemiş örtülü veya görünür, iç veya dış bazı çevrelerin müdahil olabilmeleri sistemi sarsmıştır.

Bu dönemin değerlendirmesi; bir de FETÖ kolunun bulunduğu sonradan ortaya çıkarılan Gülen Cemaatin'in, eğitimdeki açık ve örtülü etkinliklerinin yükseliş dönemine rast geldiği dikkatten kaçırılmamalıdır.

2000–2010

ÖNEMLİ NOT: Bu çalışmada, her on-yıllık döneme girişte özetini yaptığımız; o “on-yılda durum”un ‘Dünya’ ve ‘Türkiye’deki politikaları etkileyişi paragrafları bir çerçevedir. S.S.C.B. sonrasında tek-kutuplu dünya liderliğini elde etme arayışıyla 1990-2000, 2000-2010 ve 2010-2020 ’lerin yeni gündemine ‘Dünya’yi ve bölgenin mihver ülkesi olan ‘Türkiye’yi zorlayıcı, tasarlanmış ve dayatılan boyutlar girdiğini görüyoruz. Türkiye’deki eğitim ve ME+TE yönetimini bu çerçeveyi dikkate alarak açıklamak, sebep-ve-sonuçları görerek eleştiri yapabilme ve sistem boyutunda çözüm önerebilme imkânı vermektedir.

Türkiye’nin 2000-2010 dönemiyle ilgili yapılacak herhangi bir değerlendirme yukarıdaki “Dünya,” “Türkiye’den beklenenler” ve “Türkiye” alt-başlıklarında özetlenen; dünyanın Yeni Binyıl’a giriş programı ve küreselleştirmeciliğin boyutları, özellikle NATO’nun strateji değiştirmesi, “İlmli İslâm” ve BOP (Büyük Orta Doğu Projesi) dikkate alınarak yapılmalıdır.

Yaptığımız çalışmalar gösterdi ki, aşağıda yer alan 2000-2010 dönemi Türkiye eğitim ve ME+TE icraatına ancak bu boyutların etkisi dikkate alınarak bakılırsa sorunların çözümleri Türkiye’nin lehine ve sağlıklı olacak ve bağımsız stratejilerimiz yol alacaktır.

Dönem: Dünya’da iki-kutuplu Soğuk Savaş’ın bitişi sonrasında ABD önderliğinde tek-kutuplu “Yeni Dünya Düzeni”ni kurmak için küreselci yeni-liberal politikaların küreselleştirmeci baskıları arttırdığı, 1991’de NATO’da yeni düşman ilân edilmiş İslâm’a 2004 BOP projesiyle yaklaşım belirlendiği dönemdir. Türkiye’ye “Demokratik İlmli İslam Devleti Modeli” kabul ettirilmesi yönünde ve karşısında yer alan hayli mücadeleli bir dönem başlamıştır.

Dünya’da: Siyasî bakımdan Yeni Binyıl; New York’ta 11 Eylül 2001 Dünya Ticaret Merkezine Saldırıya karşı, Başkan Bush’un “Our crusade has begun!” (“Haçlı Savaşımız başladı”) sözleriyle başladı. “Terörle Savaş” adına 7 Ekim 2001’de Afganistan’a saldırı başladı. 20 Mart 2003’te Kuzey Irak işgal edildi. ABD Başkanı’nın Güvenlik Danışmanı Condolessa Rice, 2003’te, “300 milyonluk Orta Doğu’da 22 devletin sınırlarının değiştirilmesi ve rejimlerin dönüştürülmesi hiç kolay olmayacak, hem de çok fazla zaman alacak,” diye yazdı. Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) ABD Devlet Başkanı G. W. Bush’un 2. döneminde, ABD Senatosu’nda 2 Haziran 2004’te Ürdün’ün Haşimî Kırallı Hasan bin Tallal’ın konuşması ile takdim edildi. 8-10 Temmuz 2004 tarihinde Başkan George W. Bush’un başkanlığında yapılan G8 Zirvesi’nde Büyük Orta-Doğu Projesi benimsendi ve ilân edildi; NATO ile değil, ABD’nin yörüngesinde Batılı devletler ittifakı olarak yürütülmeye başlandı. 2004 BOP (Büyük Orta Doğu Projesi) demokratikleşme söylemleri arasında Roma Kulübü dünya kaynaklarına el koyma stratejisine göre müdahaleler başladı. İlk birkaç ay içinde 10 devlette sarsıntı yaşandı. C. Rice 2005’te Dışişleri Bakanı oldu.

Toplumsal Bakımdan Yeni Binyıl: Başta AB ülkeleri, Batı dünyasında düşme eğilimindeki nüfus ve işgücüne katılım oranları, yükseltilemeyen verimlilik dolayısıyla sıkıntıdaydı. OECD’de uzun süredir çalışmaları devam eden işgücü piyasalarına politika araştırmaları, dünya işgücünü küresel boyutta değerlendirme politikalarında karar kıldı.

Bunun anlamı, 3 kademeli 8 basamaklı işgücü piramidinde, ülkeler bu basamaklardan en iyi ve kazançlı oldukları basamakta kullanılmalarıydı. İlk Kademe Üretici İşgücünü (çırak, kalfa, usta), Orta Kademe Teknik İşgücünü (tekniker, yüksek tekniker), Üst Kademe Ar+Ge+Tasarımcı İşgücünü (lisanslı, yüksek lisanslı, doktoralı) küresel çapta yönlendirme politikaları örtük bir şekilde uygulanmaya konduysa da “insangücü savaşları” başlamıştı bile. Batı ülkeleri küresel işgücü piyasasında kendilerini konumlandırma dışında, çeper ülkelere karşı küreselleştirmeci (nüfus politikaları, dil, yerellik, göç, meslek ehliyet belgesi, denklik, çalışma izni, vize, vatandaşlık vb. şart ve engelleri) işgücü politikaları uygulamaya başladılar. Bu amaçla uluslararası kuruluşlar DB-IMF-DTÖ’yü işe koştular. Dünya Bankası’nın neo-liberal ekonomi için “yapısal idarî dönüşüm,” “kurumsal dönüşüm,” “toplumsal dönüşüm,” “zihniyet dönüşümü” ve “kültür dönüşümü” programları ülke nüfuslarını işgücü, kaynaklarını ortak kullanıma hazırlayıcı yol haritalarının parçalarıdır. Bu kuruluşlar ve bazı ülkeler diğer ülkelerde güdümlü dış ve iç STK’lar kurup iç kurumlardan kısmî işbirliği için medya, üniversite, büyük şirket vb. ortaklıkları ararlardı. Yani, dış kuruluşlar “ülke çevresinde paralel uluslararası idarî çember” oluşturmaktaydılar.

Diğer yandan, \$ bolluğu bütün dünyada rahat yabancı sermaye dolaşımını üretim fırsatına çevirme yıllarını açtı. ME+TE’de “Gri yakalı tekniker + yüksek teknikerlik” işletmecilik maharetleri kazanmak, verimliliği yükselterek ticarete pazar paylarını arttırmak, yeni alanlara girmek kazançlıydı.

Amerikan gayrimenkul piyasasında oluşan fiyat balonu 2008 Dünya Malî Krizine yol açtı. New York’ta kapitalizmin merkezi “Wall Street’i İşgal Et!” hareketi artık dünya ekonomik sisteminin sorgulandığını temsil ediyordu. Kriz, ekonomilerin dünya ekonomisine eklemleme biçimlerine göre ülkeleri etkiledi.

Türkiye’den Beklentiler: NATO’dan bağımsız olarak Türkiye ve ordusunun ABD tarafından kullanılabilmesiydi. DB ve IMF ise, NATO öncesi 1947 Thornburg raporunun stratejisi olan Türkiye’de büyük sanayinin tasfiyesi ve ucuz işgücü ülkesi olarak yabancı sermaye yatırımı çekmesi amacını güdüyorlardı.

ABD “Türkiye, Orta Doğu’ya Müdahalede Ortağımız Olmalı”: 1991’de T. Özal’a, 2001’de B. Ecevit’e yapılan Kuzey Irak’a Türkiye’nin ABD ile birlikte girmesi teklifi, bu kere Meclis’e 1 Mart 2003 Tezkeresi olarak ABD ordusunu Türkiye üzerinden Irak’ sokma teklifi olarak geldi. Tezkere geçerli oyu sağlayamayınca, Doğu Akdeniz’e konuşlanmış ABD donanması, hazırlıkları tamamlanmış İskenderun-Hakkâri Türkiye koridorunu Basra’ya kaydırmak zorunda kaldı. Türkiye’nin hem cezalandırılmasına hem de salam politikasıyla tavizler istenmesine girişildi. Ayrıca, açık-aracılar (vekil güç) kullanma savaşları için IŞİD/DAİŞ, El-Kaide ve diğer sözde cihatçı uluslararası aracı/vekil terör kuruluşları desteklenerek boşaltılacak petrol alanları PKK/PYD’ni yerleşmesine hazırlandı.

Orta-Doğu’ya Müdahalede, Yeni Türkiye Model Olmalı: 1990’ların “Demokratik İlimli İslâm Devleti Modeli Türkiye” stratejisinin fikir babaları, 2004 ve 2006’da fikir değiştirdiler. BOP (Büyük Orta-Doğu Projesi) hazırlanmasına neden olarak, ABD’ye yapılan 11 Eylül 2001 İkiz Kuleler saldırıları gösterildi. Proje hazırlığına geçilmeden önce ABD Başkanı’na ve CIA’ye stratejik ar+ge hizmeti gören RAND Corp düşünce kuruluşu 2004’de “*Sivil Demokratik İslâm: Ortaklar, Kaynaklar ve Stratejiler*” raporunu Başkan Bush’a sunmuştu. Rapor; İslâm dünyasını türdeş kümelerle ayırmakta ve “ABD’nin İslâm’ı hâkimiyet altına alabilmek için yapması gerekenler” başlıklar halinde sıralanmıştı. Türkiye’nin İslâm Dünyasındaki “Demokratik İslâm” örneğine en yakın ülke olduğu, bu durumu laiklik anlayışına borçlu olduğu, bununla birlikte ülke halkının Kemalizm ve milliyetçilik gibi akımlar nedeniyle ABD’ye olumlu bakmadığı belirtilmişti. Rand Corp’tan eski Güney-Asya İstihbarat Şefi G. Fuller ise, Fethullah Gülen hareketinin desteklenmesi görüşünü açıkça yaymaktaydı.

BOP projesinde Türkiye, "*İlmli İslam Ülkesi*" (*model ülke*) konumuna itirazını ABD'de büyükelçilik düzeyinde tekrarladı. Amerikalı yetkililer Türkiye'nin projedeki yerini "*demokratik ortak*" olarak tanımladılar. Malî konuda ortaklık çağrısına sadece Türkiye, Afganistan, Irak, Yemen, Ürdün, Bahreyn ve Cezayir olumlu yanıt verdiler. BOP'un "*Demokrasiye Yardım Diyaloğu Eş-Başkanlığı*"nı Türkiye, İtalya ve Yemen'in yürütmelerine karar verildi. Başbakan Erdoğan o sırada yaptığı birçok konuşmada, "Türkiye'nin Orta-Doğu'da bir görevi var. Biz Büyük Orta Doğu Projesi'nin eş-başkanlarından biriyiz," demiştir. Konu soru önergesiyle TBMM'ye getirilmiş, ancak cevapsız bırakılmıştır. Çünkü, günümüze kadar BOP projesi ile ilgili herhangi bir resmî belge yayınlanmış değildir.

G. Bush ve C. Rice'ın BOP ve Türkiye'nin "Demokratik İlmli İslâm Devleti Modeli" oluşturması söylemine Cumhurbaşkanı Ahmet Nejdet Sezer 8 Şubat 2005'te sert bir çıkış yaptı: "Türkiye laik bir devlettir, laik model olabiliriz. Orta-Doğu'ya demokrasi dışarıdan dayatma ile gelmez..." Bush yönetimi, "Not ettik!" demekle yetindi. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, mevkidaşı C. Rise'a cevabında, demokrasi ile İslâm'ın çelişmediğini kaydettikten sonra, "Ben ve Hükümetimiz İslâm dünyasında reform üzerinde uzun zamandan beri çalışıyoruz," beyanında bulundu. Bunun üzerine C. Rice; "Türkiye'de bir İslâmî parti var," tespitini yaptı.

2007 yılında görev süresi bitecek olan Cumhurbaşkanı A. N. Sezer'in teşvikiyle 5 tane büyük "Cumhuriyet Açık Hava Toplantısı" düzenlendi. Milyondan fazla katılımlarla ve "Cumhuriyetine sahip çık" çağrılıyla BOP Projesine karşı duruş belirtildi. BOP konusunda atılım için Türkiye'de 2007 Cumhurbaşkanı Seçimi beklendi.

Federal Devlete Geçiş için Başkanlık Sistemi: 2006'da, CIA Türkiye Özel Temsilcisi Ankara Büro Şefi Amerikan Yahudisi Paul Henze, ABD Başkanı'na sunduğu raporda; "Türkiye'nin bu yönetim şekliyle Amerikan politikalarının yanında olacağından emin olamayız." "Devleti kuranlar denetim düzeneğini çok sıkı tutmuşlar. Hükümeti ikna ettiğimizde Meclis, Meclis'i ikna ettiğimizde ordu, orduyu ikna ettiğimizde yargı karşımıza geçebiliyor. Eğer Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarı Türkiye'de bir "federal devlet" kurulması ise, mutlaka ve öncelikle yargı, ordu, meclis ve hükümeti tek elde toplayan 'Başkanlık Rejimi'ne geçilmelidir. Bir kişiyi ikna etmek birbirini denetleyen yapıyı ikna etmekten çok daha kolay olacaktır. Eğer o bir kişi Amerikan çıkarlarına yardımcı olma konusunda tereddüte düşerse, tek kişi üzerine kurulmuş yapıyı yıkmak Amerika için sorun olmaz," diye politika değişikliği önerdi.

Yine, 2006 Haziran'ında emekli Albay Ralph Peters'in Orta-Doğu'yla ilgili makalesinde kullandığı hayalî bir harita Türk basınının ve halkının tepkisini çekti. Roma Kulübü'nün yeri olan Roma'da, NATO Savunma Koleji'nde "Ortadoğu'daki son gelişmeler" konulu bir bilgi sunuşu yapan ABD'li subayın Türkiye'nin 18 vilayetini Türkiye dışında gösteren aynı haritayı kullanması Türkiye-ABD Krizi'nin çıkmasının nedeni oldu; toplantıya katılan Türk subayları toplantıyı topluca terk ettiler. Genelkurmay Başkanı Org. Yaşar Büyükanıt, ABD Genelkurmay Başkanı Org. Pace'i arayarak olayı sert bir dille kınadı ve Genel Kurmayı alarına geçirdi. Genelkurmay İkinci Başkanı, Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanları da muhataplarını arayarak olayı protesto ettiler. ABD, tepkileri yatıştırmak için 'Harita bizi bağlamaz, emekli bir albay çizmiş' açıklaması yaptı. Türkiye'nin, haritanın NATO'ya getirilebilmiş olması üzerine giderek ABD ile ilişkileri germesi üzerine Amerikalı yetkililer 'yanlışlık oldu' diyerek özür diledi. Ancak, konu; Türkiye'de hassasiyetin sürmesine, eş-başkanlığın sorgulanmasına sebep oldu ve PKK terör örgütünün desteklendiği tezine kanıt olarak görülmeye devam etti. Bu harita, ABD'nin Türkiye'de federalizm peşinde olduğu kanısını besleyerek kamuoyunun giderek ABD karşısına geçmesine yolaçtı.

Olay şuydu ki, müttfikimiz bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin varoluş tezleriyle çelişen hem bölücü, hem de gerici tezleri bölgenin ve ülkenin gündemine getirmekteydi.

2008'de biri G. Fuller olmak üzere çoğu ABD ve Türkiye'den eski istihbaratçı, Yunan Ortodoks kilisesi ve Evangelik kilise mensubu 28 kişi Fethullah Gülen'e kefil olunca, Pensilvanya Eyalet Bölge Savcılığı mahkemeye Gülen'in, "Çok büyük ticarî holdinglerce desteklenen geniş ve etkili dinî ve siyasî bir hareketin lideri" olduğuyula ilgili deliller sundu. Mahkemeye, o tarihte 24 Milyar \$'ı yönettiği bildirilen Gülen, aslında bu paraları "hizmet hareketi" adı altında hayırsever Türk halkından toplayıp dışarıya çıkarmaktaydı. 10 Ekim 2008'de Pensilvanya Eyalet Bölge Savcılığı ABD Vatandaşlık ve Göçmenlik Bürosu (USCIS) F. Gülen'e "Olağanüstü yetenekleri olan yabancı eğitimci" konumu (I-140) ile süresiz oturma izni yeşil kart verdi.

Özetle, 1990'larda "Demokratik İlmli İslâm Devleti Modeli Türkiye" stratejisinin fikir babaları, 2004'te BOP Projesinde Türkiye'yi istemeyerek "Demokratik Ortak" kabûl ettiler. 2006'da bunu yeni bir aşamaya taşımaya çalıştılar: Türkiye'de rejim değişikliği ve Başkanlık Sistemine geçiş.

Oysa iki yıl arayla yapılan, resmî kabûl tarihi 2004 olan, 23 ülkeyi kapsayan Büyük Orta-Doğu Projesi'nde Türkiye için kullanılan "Demokratik Ortak" konumu ile çelişen bir politikaydı: Türkiye "hem demokratiktir, hem de rejimini değiştirmeliyiz" tutumuna Türkiye daima itiraz etti ve ABD tutumlarına daima şüpheyle bakmaya başladı.

Türkiye'de: Türkiye için içerinin gündemi ile dışarının gündemi hem ayrıydı, hem de siyaseti etkiliyordu. 1999'da milletvekili seçilen iki tesettürlü kadın milletvekiline, TBMM'de yeminleri türbanlı olarak yaptırılmayınca Meclis'te olay çıktı. 2002 Genel Seçimlerinde iktidar değişikliğinin bir sebebi de türban vaadi hâline geldi. Cumhurbaşkanı A. Necdet Sezer ve askerî kurumlar siviller dâhil türbanlı herkesi dışlama tutumunu sürdürdüler. 2007'de AK Parti'nin Cumhurbaşkanı adayı Abdullah Gül'ün eşinin başörtülü olması, askerlerin "e-muhtıra" olarak bilinen 27 Nisan 2007 bildirisini yayınlamalarının sebeplerinden biriydi. Yeni iktidarın on senesi düzelme ortamı elde etmeye çalışarak geçti. (2013'te, 1925 tarihli Devlet Memurlarının Kılık-Kıyafet Yönetmeliğini değiştirdi; kamu görevlerinde de isteyenler başörtülü çalışabilir iznini çıkarılacaktı.)

Türkiye'de 1997-1999'de ME+TE'yi ortaokul ve çıraklıktan itibaren baskılama politikalarıyla başlayan yeni binyıl, malî dengeleri, üretim ekonomisini ve eğitim sistemini bozan uygulamaların izinden gelen krizlerle açıldı. 2000-2010; 2001'de, yurt-dışından gelen Kemâl Derviş politikaları olarak uygulamaya giren, Türkiye'nin dalgalı kurla TL'nin değerini yüksek tutulması ve dünyadaki nakit para bolluğunun biraraya gelmesiyle ülkede ithalat yoluyla büyüme, millî gelir, ihracat, fert başına millî gelir artışları ve tüketim ekonomisine dönüşme dönemidir. Dünyadaki para bolluğu Türkiye'ye üretim ekonomisi, etkin işletmecilik ve ihracat pazarlarında yer tutma fırsatı sunarken, bu fırsatı kaçırtan ithalâtçı ve inşaatçı politikalar yanında dünyanın en gözü kara verimsiz özelleştirmeleri 2003-2008 arasında Türkiye'de yapıldı. Mücadele edilmesine rağmen ME+TE'ye konan katsayı engelinin aşılammaması, verimli teknik kadroları hem eğitimde, hem de istihdamda uzun süre önünü tıkalı tuttu. Türkiye'nin Yeni Binyıl'ın başında girdiği ithalâta dayalı büyümenin küresel ekonomiye eklenmesi cari açık vererek oldu ve ülkede yeni krizler kaçınılmaz hâle geldi. Dünya, 2008 Malî Krizi'nden 1,5 yıl sonra çıkarken, Türkiye'de üretim ekonomisine geri dönüşmemesi dış-satım/ihracatı, sanayii, ME+TE'yi, istihdamı olumsuz yönde etkilemeye devam etti. 2000-2010 dönemi Türkiye'de, tam bir ME+TE eğitimi ve katma değeri düşük ithalâtçı üretim krizi dönemi sayılabilir.

2000'den itibaren IMF'nin "plansızlaştırma," "programsızlaştırma" ile serbest piyasa ve paranın istikrarını sebep göstererek "yatırımları erteleme" politikalarıyla Türkiye'de üretimi caydıran etkiler yükselmişti. Bunların üstüne gelen Kasım 2002 Erken Genel Seçimleri, 1960'tan beri üzerinde uğraşılan orta sağ parçalama stratejisinin mevcut orta sağ tamamen tasfiye etmesiyle sonuçlandı. Üstelik Meclis'teki hiçbir parti yeni oluşan 3 Kasım 2002 Meclis'ine giremedi. Yepyeni bir parti, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) iktidar olarak çıktı. Küreselleştirmeciliğin kendine piyasa açma ve toplumu dönüşüme uğratma stratejilerine pek uygun deneyimsiz bir siyasal ortam oluşmuştu.

Hükümet karşısında 2001 IMF-Kemal Derviş Güçlü Ekonomi Programını ile Dünya Bankası'nın CAS varsayımı kapsamında yönetimde yapısal dönüşüm ve mihver yapı 2003 Malî Yönetim ve Kontrol Kanununu buldu. 1 Mart 2003 ABD Tezkeresi ve 2004'te Kıbrıs'ta Kofi Annan Planı oylamasıyla karşılaştı.

AET (AB) ile Türkiye arasındaki ilişkilerin dondurulması 12 Eylül 1980 Darbesi ile meydana geldi. 1983 yılında çok partili seçimlerin yapılması, Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkileri yeniden canlandırdı. Türkiye 14 Nisan 1987 tarihinde AB'ye resmen tam üyelik başvurusunda bulundu. Avrupa Konseyi, 22 Haziran 1993'te Kopenhag Zirvesi'nde Avrupa Birliği genişlemesinin Merkezî Doğu Avrupa Ülkelerini kapsayacağını kabul etti ve müzakerelerde aranacak kriterleri açıkladı. Türkiye'nin üyelik başvurusunu işleme koymadı. 2005 AB Katılım Müzakereleri başlaması kararı alındı.

ABD'nin 1 Mart 2003 Tezkeresinin TBMM'ye sevk edilmesi ve Meclis'te yeterli oy alamaması ilişkilerin gerilmesine yol açtı. Henüz Hükümet'in Devlet'e sahip çıkma deneyimi bulunmadığı bu ortamda IMF ve DB'nin mevcut sanayiye özelleştirilmeye zorlama politikaları ve kamu malî yapısını ve kamu yönetimini dönüştürme çalışmaları ile birlikte eğitim sistemi ve işgücü piyasasına yönelik yeni stratejiler de yürürlüğe girdi.

264

İlk defa siyasete giren bir parti hükümet olunca, bunu 2003 yılından itibaren kamu yönetiminde ve eğitim yönetiminde tasfiyeler ve yönetim tecrübesi bulunmayan yeni kadroların yükeltilmesi izledi. AK Parti'nin kadro kuracak zamanı olmamış olduğuna göre, seçimlerde kendisini destekleyen Gülen Cemaati kadroları –Altın Nesil– getiriliyordu. Gelirken bir zihniyet değişikliği amacı ile geldikleri hemen belli oldu. Geçmiş – Gelecek ekseninde deneyimli kadroların birbirine bilgi ve deneyim aktarmasıyla güçlenen kamu düzeninde bir kopma görüldü. Hemen emeklilik yaşını 60'a indirerek devletin tecrübeli kadrolarını tasfiye etme teklifi Meclis'e getirildi. Meclis'te iltifat görmeyince, bütün deneyimli kadroları kenara çekme, pasif tutma, iş vermeme, emekliliğe zorlama uygulamaları yıllarca sürdürüldü.

Yeni gelenler işi yapma konusunda kime güveneceklerdi? Belli ki, Cemaat kanalıyla sufle edilecek talimatlar için ortam hazırlandı. Tecrübesiz görevliler uluslararası kuruluşların meydanı boş bulmalarına yardımcı oldu.

Bu dönemde bir dış etki ögesine örnek olarak eğitim üzerindeki etki, politikalar ve belgeler üzerinden incelenmelidir. Toplumun bugün geldiği nokta, bu incelemeler yapılmadan, yönetime araç verecek şekilde ortaya konamamaktadır. Herhangi bir konuyu incelemek için 1990, 2000, 2010 başlarını böyle geniş küresel okumalar yaptıktan sonra konuya dönerek incelediğimiz takdirde eşgüdümde doğru sonuç alabilecek çözümler üretebiliriz. Yoksa idare günün getirdikleri içinde en öncelikli gördüğü işlerle uğraşarak alan ve güç kaybına uğramaktadır.

Bu çalışmada 1. Bölüm'de ve EK – 5'te (Sanayi 3.0 Sürecinde Yeni-Liberalci Küreselcilik ve Küreselleştirmecilik: Millî Devlet ve Millî Eğitim Karşıtı Stratejiler)

“küresel işgücünün üç kademeli işbölümünde” Türkiye’ye verilmek istenen yönün sebepleri geniş olarak açıklanmaktadır.

Türkiye’yi Dışarıdan DB CAS Stratejisi ve Projeleriyle Dönüştürme Girişiminin Mantığı ve Eğitim: 21. Yüzyılın ilk çeyreğinde, Batı dünyası; kendine yeni-liberal küreselleşme uygulamaları, diğer ülkelere dönüştürerek “küreselleştirme” amaçlı politikalar, Türkiye’ye ise tam dönüştürme amaçlı “güçlendirilmiş küreselleştirme” amaçlı politikalar uygulamaktadır.

21. Yüzyılın ilk çeyreğinde, Türkiye üç büyük dış-etki stratejisi ile farklı bir kalıba dökülmeye çalışılmaktadır:

1. Yeni-liberal açılmaya hazır olmadan, çok-yönden küreselleştirmecilik: **“İthalâtçı ülke,” “yerine çakılı ucuz işgücü”** ve **“yerinden koparılan beyin göçü”** pazarına dönüşmesi için Türkiye’nin yapısal, kurumsal, kültürel zorlamalara tabî tutulması.

2. İslâm dünyasını **“böl-yönet”** politikalarıyla parçalayarak siyasî vesayet altına almak, petrole el koymak, bölge piyasalarını Batı zihniyetine uygun hâle getirmek: İslâm’ı **“ılımlı İslâm’a dönüştürme”** amaçlı **BOP-Büyük Orta-Doğu Projesi’nde** ABD’nin “model ülke Türkiye” rolü için Türkiye’ye verdiği eş-başkanlığın ancak Türkiye’nin kendisi de dönüştürülerek oynanabileceği.

3. Türkiye’deki **rejimi ve üniter yapıyı değiştirmek** üzere hazırlandığı henüz bilinmeyen Cemaat’in kadrolaşmasının, politikalarının, zihniyet dönüşümünün önünün açılması.

Burada, bu yabancı stratejileri eğitim sistemi üzerinden örgütleyen ve destekleyen “iki kilit uygulama” sürecine dikkat çekilmelidir:

Birincisi, Gülen Cemaati’nin yabancı bir zihniyetle devlete paralel örgünlenmesinin ÖSYM-YÖK-MEB ortamı kullanılarak yapılmış olması.

İkincisi, Türkiye’nin tarım ve sanayi üretiminde teknik gücünün zayıflatılması için ME+TE üzerine yapılan operasyon.

1. Devlete Paralel Yapı G.Cemaati’nin Eğitim Sistemi Kullanılarak Örgütlenmesi: Çekirdeği 1960’ta ekildiği bilinen Gülen Cemaati, ahlâkı ve ilkeleri tam içselleştirme çağı olan ortaokul çağına odaklanarak, lise ve yükseköğretime uzanarak gençlik üzerinden “altın nesil” (altın vuruş) olarak altyapı belirlendi. Türkiye’nin 1983 geçiş döneminde ÖSYM’den soru hırsızlığı üzerinden resmî eğitim sistemine duhûl etti.

Devlet’in eğitim sistemi, gizli bir yapının örgütlenmesi için araç olarak kullanılmaya başlandı ve istikrarsız, sık değişen hükümetler ortamında yol aldı. Seçilmiş genç çocukları belli kamu ve özel ortaokul ve liselere yerleştirdi. Bunun karşılığında bu çocukları geceleri kurs ve ışık evlerinde Fethullah Gülen’in temsilcisi gibi oluşturduğu garip bir inanç ortamında telkin altında tuttu. “Takiye ile sızıntı” yolunu kullandı. Mezunları yine soru hırsızlığıyla, “Bizim için Ordu, Yargı, Polis ve Jandarma önemlidir,” diyerek yükseköğrenime, oradan da yine soru hırsızlığı ve mülâkatlarla devlet içine yerleştirmeye başladı. 1997 MGK Kararları ile İmam-Hatip Ortaokulları kapatılıp, katsayı ile bütün meslek eğitimi encellenince, Gülen okulları, kursları, bursları, dershaneleri, yurtları, etüd merkezleri piyasada yayılmaya başladı. Kasım 2002 Genel Seçimlerinde yeni AK Parti iktidar olunca yetiştirdiği bu dışarıdan talimat alacak kadroyu Hükümet’e sundu. Gülen Cemaati’nden seçilip tayin edilenler, bilerek-bilmeyerek 6. kol faaliyeti ve yıkım için kullanılmaya başlandı.

FETÖ yalnız ÖSYM’den soru sızdırarak eğitim kurumlarına öğrenci, kamu kurumlarına mezun yerleştirmekle ve milyonlarca öğrencinin domino etkisiyle hak ettikleri yerleri almalarının engellenmesiyle kalmadı. Girdiği kurumlardaki politikaların dışarıdan etkilenmesi ve kurumsal yapıların bozulmasında bilerek-bilmeyerek kullanıldı.

Emperyalizmin Türkiye’deki hedefi “**kalkınmacılık,**” küreselleştirmecilikle daha keskinleşen hedefi “**Türkiye’nin fırsat penceresi gençlik**”tir. 70 yıldır faaliyet alanı olan yükseköğretime ilaveten son 30 yılda ilköğretim, ortaokullar, teknik eğitim, istihdam üzerinde çok yönlü çarpıtmalar yapılmıştır.

Milletlere yönelik kültürel çözüme politikaları, ne yazık ki, son 30 yıldır Türkiye’de iyi yönetilememiştir. Kültürel saldırılar: Önce Türklerin Anadolu’da bilinen 6000 senelik varlığını 1071’den sonrasına sıkıştırılmaya girişildi. Oysa bu tarih, “devletli ve Müslüman” bir Türk hanedanının Anadolu’ya geliş tarihiydi. Derken “Mozaikçilik” dayatması başladı. Bütün ülkeler karışık nüfus barındırdıkları halde, Türkiye’ninki mozaik, ABD’ninki millet garipliği piyasaya sürüldü. Toplum pek üstüne alınmadı ise de, en üst yöneticilere kadar bunu telaffuz ettirme gayreti gösterildi. Küreselleşmecilik havariliğiyle görevli Cemaat mensupları kendi cemaatinde, tarikatlar fonlanarak ülkeden, milletten, devletten soğutma yarışına girdiler. Cemaat, kamu kaynaklarıyla yürüyen eğitim sisteminde “dünya vatandaşı yetiştiriyoruz” söylemini eğitimin içine taşıdı.

Cemaatin kendi içindeki insan yetiştirme yöntemi; özel seçilmişlere özel bir şartlandırma ile kişilerin iradesini elinden alma eğitimiydi. Cemaat içi birbirinden habersiz hücrelerde yapılan tam-gün denetimli bir hayat eğitimi efsunlayarak ortaya robot insanlar çıkarılmıştı. Sınırları alınmış, toplum değerlerinden arındırılmış, emirle hareket eden bu yapı hem Türk idaresi ve eğitiminde ileri harekât için kullanıldı, hem de “küresel çapta tek standartta eğitilmiş insan” yetiştirmenin 21. yy denemesi için araç oldu. Henüz Sanayi 4.0’lar, G5 ve Sanayi 5.0’larla uzaktan insan kumanda eden araçlar yokken, ahlâk ve insaniyet yoksunu bazı gizli yapıların eğitimi nasıl kullanabildiğinin dehşet verici bir örneği dünyanın önüne kondu. Bu eğitim yöntemlerinin iyi etüd edilmesi gerekir, çünkü eğer ahlâk ve saygı boyutunu insanlığın gündemine tekrar koyamazsak, insanlık, örnekleri tarihten alınan bu eğitim yöntemleri demetinin bu defa uzaktan kumandalı araçlarla kitlesel boyutta kullanılması ile karşılaşılabilir.

Nitekim, çoğu ÖSYM’nin MEB’in takvim ve saat düzenlenmesini kaale almaması nedeniyle oluşan bu eksikler ortamında, devletin düzenli yurtları ve pansiyon evleri bile bırakılarak cemaatlerin yurtlarında, ışık-evlerinde öğrencinin bol okul-dışı zamanı kullanılmaktadır. Paralel bir okul-dışı eğitim ortamı, kişiye göre ayarlanmış imkânlar, hatta paralel eğitim programı, bir üst kademe eğitimeve işe giriş güvencesi ile gençliğin içinden bir kesimi sağlıksız ve kendileri için tehlikeli bir alana çekilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte MEB’in tek güvencesi bilinçli ve siyasete bulaşmayan öğretmenler olmuştur.

Bir ortaokul çocuğu dünya değerlendirmesini ne kadar yapabilir ki, ülkesinin psikolojisinden ve hayatından kopma kararını o yaşta verebilsin? Bunlar, yaş pedagojisi üzerinde oynayan, eğitimin içinden ve dışından devşirilmiş etki ajanlarının işinin devam ettiğinin göstergeleridir. O yaşlarda görülen, evden veya okuldan kaçarak güncel sorunlarından kurtulma, bilmediği bir mekânda herşeyin bulunduğunu hayâl etme hâli eğer fiiliyata geçmişse, genç doğru küçük bir uyarıyla aidiyetine geri döner. Oysa bu hâli kullanıp, akranlarla paylaşırma ortamlarında zihinlere çakarak daha ileri yaşlara taşınması hedefleniyor. Bilgisayar oyunlarının da, sosyal medyanın da başıboştur. Yeterli istihbaratla destekleyerek Türk idaresi ve toplumu kendini tedavi yoluna girmek zorundadır. Yerli ve millî olmak için, ailenin sorumluluğundan başlayıp terbiyemizde varoluş ve birlik farkındalığına dayanan sağlam temel değerlerimize dönme zarureti ortadadır.

2. Küreselleştirmeciliğin “Yapısal ve Kurumsal Dönüştürme” Aracı Olarak Türk Eğitim Sistemini ve İşgücü Piyasasını Araçsallaştırmak üzere ME+TE’yi Geriletme Stratejisi. Meslek eğitime yönelik bir işlevsizleştirme taaruzuyla, bütün eğitim sistemi sarsıntıya uğradı ve MEB’de, Tarım Bakanlığında ve Çalışma Bakanlığı-İŞKUR’da yürütülen Dünya Bankası ve diğer kredili projelerle Türkiye kendi “vasıflı işgücü yetiştirme ve kullanma” düzenini kaybetme noktasına geldi.

Dış Strateji; “**düşük vasıflı ucuz emek ülkesi**” elde etmektir. MEB, Tarım Bakanlığı, İŞKUR üçgeninde uygulanmaktadır. Buna karşı strateji ile çıkabilmek için çok boyutlu düşünülmüş ortak hedefler etrafında eşgüdüm gerekir.

Dış Strateji; “**düşük vasıflı ucuz emek ülkesi**” elde etmek amacıyla biy yaklaşım da; “**meslek öğrenme zamanı olan 12-17 yaşın eğitim basamaklarını ve müfredatını bozma**” girişimleridir. Türkiye bu girişimleri karşılayacak tecrübeli kadroların tasfiyesi ile kendi kendini güçsüz bırakmıştır. Teknolojinin üretim tabanına uygulanmasının ve işletilmesinin sahibi olan “**orta kademe teknik işgücü basamaklarına tasfiye**” ve bilim ve teknoloji uyarlayıp geliştirecek “**üst kademe işgücüne beyin göçü**” politikaları bu ortamda yer almıştır. Bunlara eklenen “**düşük vasıflı ucuz emek ülkesi**” tarım ve istihdam politikaları sözkonusudur.

Dünya Bankası 1990’da, seçtiği ülkeler hakkında “**re’sen planlama ve karar yetkisi**” CAS’ı (Ülke Değerlendirme Stratejisini) kullanacağını, kredileri buna göre vereceğini açıkladı. Kredi verse de, vermese de bu politikaları uygulatma kararlılığı içinde olacağını açıkladı.

Dünya Bankası eğitim politikaları, Türkiye’de kurulan STK’larla ve itibar ettiği İstanbul Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ile politika belirlemeyi Ankara’nın dışına alarak yeni bir başlangıç yaptı. Burası Türkiye’den veri toplayıp DB’nin amaçlarına uygun yorumlarla kullanan bir merkezdir. ERG’nin İstanbul Politika Merkezi’nin 5 kişilik yönlendirici grubunun başına Dünya Bankası’nın Türkiye temsilcisi olarak atadığı Robin Horn oturtuldu. DB, Eğitim Reformu Türkiye Müdürü olarak Andrew Vorkink’i tayin etti. Stanford Üniversitesi’nden iki yabancı danışman ve ERG’ye dışardan getirilen iki uzman ile küreselleştirmeciliğin uygun gördüğü Dünya Bankası Türkiye Eğitim Reformu Girişimi **2003’te İstanbul’da ilk raporunu yayınlamakla başladı.** Türkiye’nin oturmuş bir devlet düzeni bulunduğu, bütün gerekli belgelerinin zaten elde hazır ve uygulamada olduğu defalarca uyarılsa da, Dünya Bankası devlet üstünde devlet tutumuyla Türkiye’nin genç nüfusunun eğitimini ve istihdamını değiştirerek Türk toplumunu dönüştürme üzerinde çalışmayı ısrarla sürdürdü.

ERG, Türkiye’de o sırada yürürlükte olan 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nı, uzun vâdeli DPT-MEB 15 Yıllık (1996-2011) Eğitim Ana Planı’nı ve yeni Hükümet Programını yok farz ederek İstanbul’da Türkiye’ye Eğitim Reformunu hazırlamaya girişti. **2005’te D.B. Türkiye Eğitim Sektörü İnclemesi** çıkarıldı, 2006’da Bakan’a ve kamuoyuna sunulacaktı. Siparişi verilen ilk çalışmalar Türkiye’den “beyin göçü” ve “meslek eğitiminin maliyeti” oldu. Yayınını küreselleştirmec STK’ların başlattığı *Uluslararası Eğitim Reformu Dergisi*’ne (International Journal of Educational Reform) aynı yıl yazdıkları bir makalede MEB merkezli eğitim planlaması anlayışı eleştirildi. **Eğitim reformunu STK’lar hazırlamalı** (bu, Türkiye’de yurtdışından atanmış 5 yabancı üyeli yönetim kurulu ve yabancı Müdürlü bir STK’ydı), **yerel taraflarla uygulamalı...** Reformu, yeni iktidar olmuş hükümet, halktan topladığı vergilerle yabancılara hazırlatmalı, yerel uygulamalı mı demek istenmekteydi?

Türkiye Eğitim Reformu’na çerçevesini veren 2003 ve 2005 Dünya Bankası Raporları hemen kulise girdi. Örneğin DB; Hükümet Programında tam tersi bulunmasına

rağmen, MEB içinde meslek eğitiminin geriye itilmesi, müfredatta meslek ve teknik eğitimlerin ileriye atılması kulisini yaptı. Bu bağlamda, meslek eğitimi 9. Sınıfları genel lise programına geçirildi, bu sırada 10. Sınıfta da meslek eğitimine başlanmaması için TTK'ya baskı başlatılmıştı. **DB Eğitim Reformu Önerisi MEB'e 2006'da geldi.** Umduğu kabûlü göremese de, değişen deneyimsiz yönetimler ortamında DB önerisini ısrarla parça parça uygulamayı sürdürdü.

1985'ten 1996'ya kadar Dünya Bankası (DB) Türkiye'de 3 eğitim projesine kredi vermişken, **1997- 2013 arası sürecek 20 Proje** ile eğitimin yeniden yapılandırılmasına ve MEB, Tarım Bakanlığı projeleri ve Çalışma Bakanlığı- İŞKUR projeleri ile Türkiye'de toplumsal dönüşümü etkilemeye girişti.

Dediği gibi yaptı; **DB 2003'ten sonra Türkiye'de eğitime proje kredisi vermedi.** Her ne kadar projeler AB'ye aktarıldıysa da, önerilerini Türkiye'ye kabul ettirmek için resmî sistem içinde kendi kulis ve ikna ağını kullanmaya girişti. DB'nin hem Türkiye Eğitim Refomu Stratejisi hazırlatıp hem de kredi vermemesinin sebebi AB'nin Türkiye'nin tam üyelik süreci için öngördüğü kaynakları çift amaç için birden kullandırmaya çalışması ile de ilgili. Milli Eğitim Bakanlığı ise, Dünya Bankası yerin AB ile çalışmayı tercih etti.

2003'ten sonra 15 AB projesi; Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa Yatırım Bankası (AYB) tarafından kredilendirildi ya da 2005'ten sonra Türkiye'nin tam üyeliğe adaylık süreci için ayrılan kısıtlı kaynaktan desteklenecekti. Ancak, DB ile AB'nin amaçları arasında tam bir örtüşme sağlandığı söylenemez. 2003'te AB'de, işe veya lise kademesine hazırlayıcı 6+3 ilk+ortaokul (15 yaş) düzeni vardı. ME+TE eğitimi destekleniyor, **AB için Meslek Standartlarına uygun ME+TE eğitimi teşvik edildi.** AB'nin en gelişmiş ekonomisi olan Almanya 12-yıllık zorunlu eğitime 10 yıl sonra başlamak üzere “kademeli geçiş” planlıyordu. Diğer AB ülkelerinde (Hollanda ve Polonya hariç) böyle bir plan dahi yoktu. Dünya Bankası ise, Türkiye için AB'ye uygun olmayan 8-yıllık geriye katlanık ilköğretim (14 yaş) müfredatıyla emek pazarına becerisiz çıkış, liseye devam edecekleri meslek eğitiminden caydırıcı öteleme ve zayıflatmalar poltikası gütmek istiyordu. ABD istediği için Komünist Blok'tan 11 Doğu Avrupa ülkesini bir çırpıda bünyesine katmaya hazırlanan AB ise, yılların demokrasisi ve piyasa ekonomisi Türkiye'nin üyeliğini telaffuz etmekten bile kaçınmaktaydı.

Sonuçta, DB'nin ısrarlı tutumu karşısında, AB, 8-Yıllık kesintisiz eğitimin Birliğin yapısına uygun olmadığı uyarısını (İspanya için yaptığı gibi) ileri bir tarihe erteleyerek devam etti. 9. Sınıflara ME+TE yasağı konusu DB'nin MEB'de bazı kimselere telkin ettiği şekilde kaldı. Buna karşılık, CEDEFOP Türk eğitim sisteminde görülen ortaöğretimde Teknik Lise ve Orta-üst Öğretim TYO/MYO, “**orta kademe işgücü yetiştirme**”deki **boşluğun tehlikesine parmak bastı.** Bilhassa Almanya'nın Türkiye'deki orta kademe işgücüne düşük ücretlerle üretim yaptırma ihtiyacı vardı ve kademenin tahrir edilmesinden zarar görüyordu. Türkiye'deki ME+TE'ye bakışları konusunda AB, Dünya Bankası'yla aynı stratejide buluşmadı, zaman zaman sorunlar çıktı. MEB ise, bir yandan, iki çelişkili durum arasında kendi bütünlüğü kaybolmuş gündemini sürdürmeye çalışacaktı. Nokta kararlar, eğitim yönetimi dağınıklığını hızla arttırdı.

Bu alanda çok sayıda projeye rağmen ME+TE'yi engelleme, öteleme, dönüştürerek üretimi aslından uzaklaştırma “ana teması” devam etmiştir. İşgücü yetiştirme açısından bakıldığında, 8-yıllık kesintisiz ilköğretim eğitim sistemini ortasından yarararak mezunları 15 yaşında hiç vasıfsız olarak hayata çıkararak, meslek liselerinin aday kaynağı meslek ortaokullarını kaldıran bir uygulamadır. İnsan yetiştirme düzeninin bozulması anlamına gelmiştir. **3 kademeli, 8 basamaklı, AB ile uyumlu işgücü eğitim ve istihdam düzenimiz** bozuldu. Türkiye'nin eğitim politikaları, planları ve sistemi çok belirli olmasına rağmen, 1990'lardaki yapısal kırılma eğitim sistemini ve ME+TE'nin mantığını bozdu

için, 2000-2010 arasında uluslararası kuruluşların eğitim çıktılarında “toplumsal dönüşüm” elde etmek amacıyla MEB içindeki deneyimsiz muhataplarına program dışı kararlar ve nokta proje kararlarında danışmanlık yönlendirmesi uyguladıkları gözlenmiştir.

Tarımda vasıflı **tarım işgücünü vasıfsız işçi olarak kentlere sevk etmede** Tarım Politikaları etkilidir. Gelenekli tarım işgücünü çözmek üzere DB-CAS ve AB-Fon politikaları devredeydi. Tarıma desteklemenin azaltılması, 1997’de taşınmalı eğitimle köy okullarının kapatılması, ekim yapmama karşılığı diye anlaşılan AB’nin “tarıma doğrudan gelir desteği programı” vb. ucuz işçilik amacına hizmet etme amaçlıydı; köyleri ve toprağı işleyenleri boşalttı. 1980’de % 56,1 olan köylü nüfus oranı 2010’da %23,7’ye düşmüştür. Kentli nüfus oranı 1980’de %41,8’den (18.400.000) 2010’da %76, 2’ye (54.850.000) çıkmıştır. Bu, şehirlerin 30 yıl içinde 36.450.000 kişi artması, yani kentlerin 3 misli büyümesi demektir. İşsizlik, gizli işsizlik veya verimsiz istihdamla ekonomi zayıflamış, bütçeden toplumsal yardımlarla yaşayanlar artmıştır.

İşe yerleştirmede; asgarî ücret politikasının kapsamı, İŞKUR, YÖK-ÖSYM politikaları etkilidir. Ayrıca, bu dönemde, **ÖSYM üzerinden Gülen Cemaati’nin okula ve işe yerleştirme skandalı en etkili dönemindedir.**

Bu işleyişten çıkan sonuç; ilköğretim mezunu vasıfsız işgücünün kısa süreli kurslarla işe yönlendirilip **işverenin maliyetinin bir kısmının kamu fonlarından** kaynak seferber edilerek verimsiz istihdam için yönlendirilmesi ve orta kademe teknik işgücü kalktığı için Türkiye’nin yetiştirdiği ve yetiştireceği yükseköğrenimli kesimin kaymağının yurt-dışına çekilmesi olmuştur.

Ülkeler dışarıdan yönetilen politikayı uygulamak zorunda değildirler. Kendi iradeleriyle kendi eğitim ve istihdam politikalarını uygulayarak dünya üretiminde ve ticaretinde istedikleri yere aday olabilirler. (bkz. EK-7: Büyük nüfuslu Hindistan ve Çin örnekleri.)

Bu siyasî ve idarî ortamda, Dünya Bankası eğitim ve işgücü politikaları, Türkiye’de MEB üzerinde ve kısmen, yükseköğretim üzerinde aksi etkiler doğurmuştur.

Kredili projelerle Eğitimde Yapısal ve Kurumsal Dönüşüm: 20 dış kredili proje ve hibe ile 1997’den 2013’e kadar Türk eğitim sisteminde bir yükleme meydana getirilmeye çalışılmıştır. Kredi miktarları cüz’îdir, ancak proje yönetiminin baskılı etkililiği sayesinde paranın etkisi kat kat yükseltilebilmekte, ülkedeki yönetimin zaafı ölçüsünde iç kaynakların proje amaçlarına yönlendirmesine müdahale boyutuna erişebilmekteydi.

Dış kaynak kullanan dönüşümsel amaçlı Eğitim Projeleri: **Endüstriyel Okullar Projesi** (1985-1994, DB, 73m. \$ kredi borcu). **Yaygın Meslek Eğitimi Projesi** (1987-1995, DB, 73m. \$ kredi borcu). **Millî Eğitimi Geliştirme Projesi** (1990-1997, DB, 175m. \$ kredi borcu). **Temel Eğitim Projesi 1. ve 2. Aşamalar** (1999-2002, 2002-2006, DB, 300m + 300m = 600m \$ kredi borcu). **Temel Eğitime Destek Projesi** (2002-2007, AB 145m \$). **Eğitim Çerçeve Projesi 1. ve 2. Aşamaları** (2002-2006, 2006-2010, AYB 63.1m + 50m = 103.1m \$ kredi borcu). **Meslek Eğitimi ve Öğretimi Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi** (2002-2007, AB 75m. \$). **Meslek ve Teknik Eğitiminin Modernleştirilmesi Projesi** (2003-2007, AB, 27m. \$). **Orta Öğretim Projesi** (2006-2011, AB 80m. \$). **MEB Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi** (2008-2010, AB, 3,7m Avro Hibe). **İnsan Kaynaklarını Meslek Eğitimi Yoluyla Geliştirme Projesi** (2008-2010, AB, 16m. Avro). **Okul-Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi** (2010-2013, AB 16,8m Avro hibe). **Hayat Boyu Öğrenmenin Geliştirilmesi Projesi** (2010-2012, AB, 15m. Avro hibe). **Türkiye’de Meslek ve Teknik Eğitiminin Kalitesinin Geliştirilmesi Projesi** (2010-2012. AB, 20m. Avro hibe). **Meslek Standartları ve Meslek Yeterlilikleri ile**

Yeterliliklere Dayalı Belgelendirme Yapıları ve Eğitim Modüllerinin Geliştirilmesi Projesi. Bakanlığın bütün programlarında işlenmekte bulunduğu halde, özellikle okul-öncesi ana-çocuk eğitiminden başlatılan **Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi** (2010-2013, AB 9,1m Avro hibe). (Not: Bu Projelerin uygulanışıyla ilgili özet bilgiler, ilgili yılların ilgili konu başlıkları altında bulunmaktadır.)

Bütüncül ülke ve eğitim müfredatı planlamasının ülkeye özgü somut hedefler koyma gibi millî özellikleri ortadan kalkarsa, dışarıdan uyarılmış iç dinamiklerin faaliyetiyle istikametsiz dönüşüm ya da dış etkenlerin talepleriyle dayatmalı dönüşüm görülür. Küreselleştirici bakış açısının; “Bir üst akılla dışarıdan içeride uyardığım etkilerle yöneterek dünyayı istediğim hâle dönüştürebilirim,” kabûlü söz konusudur. (Bu strateji küreselci yeni-liberal sisteminin çıkarları için her yoldan denenmiş, tutmadığı bugün artık dünyada her yerde görülmüştür. Ancak, yeni aşamalarıyla devam ettirilmeye çalışılıyor.)

Tutmamıştır; zira zihniyet kişi-toplum yaşamından beslenirken, yeniliklerin süzülüp iç tutarlılığın sağlanması, bunlar etrafında uzun sürede deneyimlerle bir mantık ve felsefe yorumunun gelişmesiyle oluşmaktadır. Bu nedenle kültürel değişim süreçleri yavaş ve sağlamcıdır. Diğer yandan, eğer içeridekiler kendi zihniyetlerinin sistem mantığına hâkim değil iseler, “**değişim, değişim**” diye beyin yıkama ile uygulamalar, bozucu taklitler olabileceklerdir. Hatta bunlar, dağılmış yönetimler ve kendi toplumunun bilgi ve felsefesinin kaynaklarını takip edemeyen **yarı-aydın kesim tarafından “çağı yakalama”** bile sayılabilecektir. Dışarıdan zorlamayla tutarlı bir değiştirme mümkün değildir; kargaşa/kaos getirir. Emperyalizmin (bugün de küreselleştirmeciliğin) yaptığı budur. Buna “yaratıcı yıkıcılık” deniyor. Eğer kendi dinamiklerine bırakılır ise, sistem kendini toparlarken bir uyarlanma sağlayabilir. Ancak küreselleştirmeciliğin niyeti kendi hâline bırakmak olmayıp tam tersine, ülke hazır olmadan üstüne vararak pazarları kapatmaktır. Dışarı, bozduğu zihniyetin bu şaşkınlığından faydalanarak kendi menfaatlerine alan açar. (Bkz. Sanayi 3.0 Sürecinde Yeni-Liberalci Küreselcilik ve Küreselleştirmecilik: Millî Devlet ve Millî Eğitim Karşısı Stratejiler, EK -5, Kutu-1)

270

Türkiye için yapısal ve toplumsal dönüştürmenin diğer ayağı, birkaç yılda bir çıkan DB-CAS stratejilerine göre tarıma desteklemeyi sıfırlamaktı, yani üretimsizleştirmeydi. AB ise, tarım için verdiği hibelerle köyden kente göçü desteklemiş oldu; DB'nin vasıfsız ilköğretim mezunlarından ucuz işçi politikasına dolaylı destek sağlamış oldu. Tarımdaki çok vasıflı işgücü topraklarını boş bırakıp göç ederken, hızla şehirlerin vasıfsız fakir işgücüne eklendiler. Çalışma Bakanlığı-İŞKUR projeleri yoluyla DB ve AB destekleri, kamu kaynaklarının yönlendirilmesi karşılığında, “**aktif işgücü politikaları**” adı altında, **yeni vasıfsızlara ve yeni şehirleşenlere ek olarak verildi.** Kısa yönlendirme kurslarıyla işyerlerine yerleştirme yolları geliştirildi, verimsiz işlere insan doldurulmaya başlandı. Özel istihdamda ücretlerin bir kısmının ve sigorta primlerinin belli süreler devlet tarafından ödenmesi gibi uygulamalar halen devam ediyor. Görünürde güçsüz grupların güçlendirilmesi olsa da, çoğu kimsenin ziraî üretim bilgi ve becerileri şimdi atıl duran topraklar için kullanılmazken, bir yandan burada vasıfsız işgücü kullandığı için işveren kamu kaynaklarından yardım almakta, bir yandan tarım ürünü ithalatı yapılmakta, bir yandan da vasıflı ME+TE mezunları iş beklemektedir. İŞKUR, yetişmiş Meslek Lisesi ve Teknik Lise mezunlarını öncelikle işe yerleştirecek yerde, 3-4 aylık kısa meslek kurslarından geçirdiği kimseleri üstüne para vererek işe yerleştirmekle uğraşmak suretiyle, “yerine çakılı küresel ucuz işçi” politikalarına hizmet etmiş olmaktadır. Bu politikanın yanlışlığı, 4-boyutlu kaynak israfı ve borçlanma tablosunda gözle görülür haldedir.

1997'de meslek ortaokulları, 1999'da ME+TE'de kırılma sağlanmış olduğu için, bozulan durum düzelemeden devam etmektedir. Buna karşılık, İşgücü Piyasasında Orta Kademe İşgücü (Tekniker ve Yüksek Tekniker) kıtlığından sanayi ve işletmeler ağlamaktadır. Yükseköğretim Beyin Göçü kapısı olmuştur. Türkiye bir ithalât pazarı haline

gelmiştir. 100 \$'lık ihracat için 92 \$'lık ithalât yapılmaktadır. Dolayısıyla, **hangi seviye teknoloji kullanılıyor olursa olsun, katma değeri düşük mal** üretilmektedir. 10 yıl üretim ekonomisi politikalarını terk ederek, ülke kendi ayağını **orta-gelir tuzağına** kaptırmıştır. Türkiye kendi Plan ve Programlarından ayrılmanın bedeli çok yüksek ödemektedir.

Yukarıdaki genel zamanın ruhu, dünya durumu ve Türkiye başlıkları çerçevesi içinde, aşağıda Türkiye'de kültür, eğitim ve ME+TE Eğitimi gözden geçirilmektedir:

* * *

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 2000-2010 Dönemi

***2000-2010 Giriş Özeti:** Eğitim tarihimizde, AK Parti İktidarı döneminin eğitimdeki icraatı olarak anılacak 20 senelik icraatın ilk dönemidir. 2000-2010'da, yeni iktidar; siyasal ve ekonomik alanlarda Türkiye'ye insafsız bir dışarıdan dönüştürme baskısı, 8-yıllık Kesintisiz İlköğretim sorunları, ME+TE'ye katsayı engeli ve Dünya Bankası projeleri tarafından küresel şirketlere "ucuz işgücü" amacıyla dönüştürülmek istenen eğitim sistemine ve bu mezunların istihdamı için yapılan baskıları önünde buldu.*

Genel Seçimlerde tamamı değişen Meclis'te, yepyeni bir parti hükümet oldu. Hükümet Programı ile devletin yürüyen planlarına sahip çıkacak iktidar iradesi henüz oluşma fırsatı bulamamıştı. 2003'te henüz devlet teşkilâtı ile tanışıp kendi Hükümet Programı ile yönetime başlayamadan, Gülen Cemaati kadrolarından yeni atamalarla kendi elini zayıflattı. Türkiye'de tecrübeli kadroların etkisiz kılınması, uluslararası kuruluşlara projelerini telkinleriyle istedikleri yönde uygulamak için serbest alan bıraktı.

Hükümet karşısında 1 Mart 2003 ABD Tezkeresi ile 2004'te Kıbrıs'ta Kofi Annan Planı oylamasını, işleme konulmamış AB üyelik başvurusunu buldu. Gündemde Dünya Bankası'nın CAS varsayımı kapsamında yönetimde yapısal dönüşüm için Malî Yönetim ve Kontrol Kanunu ve IMF-Kemal Derviş Planı vardı.

Eğitimde ise Dünya Bankası ile OECD Türkiye gündemiyle kapısındaydı. 2003-2005 arası DB "eğitimde yapısal ve kurumsal dönüşüm reformu," OECD-PISA "müfredat ve zihniyet reformu" önerileri hazırlandı. Yoğun eleştiri geldi. İcraları 2006'da başlatıldı.

Hükümet, kendi programı olan millî müfredat, katsayı engelinin kalkması, YÖK gibi düzenlemeleri yapma imkânı bulamadı.

MEB 2000 Toplam Kalite Yönetimi: Türkiye'de Yeni Binyıl, "Kamu Yönetimi Reformu ve Malî Reform" kapsamında, eğitim sisteminde "**temel kurum – okul**" yönetimlerince KAYSİS ile başlatıldı. (bkz. EK-5: 6.3.) Bütçe kullanımını ve hizmeti etkinleştirerek, hem kaynakları yerinde kullanan tutumlu yönetimle verimi, hem de nitelik düzeylerini yükseltecek Toplam Kalite Yönetimi Sistemi (KAYSİS/TKY), kamuda yeni bir yönetim yaklaşımı olarak uygulanmaya kondu. O dönemde gözde olan "**Kalite Çemberleri**" okullarda rahatça uygulanabilirdi. İlk Yönetmelik 1999'da çıktı, 2000'de

uygulama başladı. MEB, bütün çalışanların katılımını sağlayarak bütün yönetim süreçlerini ileriye taşıyan, “hedefi bütünleşik bir **iş/hizmet başarısı/performans-verim-sunum** elde etmek” olan uygulamaya sahip çıktı.

İlkeleri: Sürekli Gelişme (Kaizen), Öğrenci odaklılık, Önderlik, İş/Hizmet Başarısı/Performans (Verim-Sunum) Ölçümü, Takım Çalışması, Hataların Önlenmesi, Hizmet-İçi-Eğitim yaklaşımıyla yönetilen, daha ölçülebilir olduğu düşünülen bir yaklaşım. **Kaizen (sürekli gelişme), adem-i merkezî örgütlenme (yerinden yönetim) ilkesiyle yürüyen bir yöntem.**

Kurumun kullandığı insan, iş, ürün/hizmet katkılarını tüm çalışanların katılımıyla yönetmek için TKY yalnız alt sistemleri, yalınlaştırılmış süreçleri veya işlevsel birimleri değil, sistemin tamamı kaygısını taşıdığında, 67.000 okulun bulunduğu Millî Eğitim teşkilâtında okulların işlevsel tasarlanıp tasarlanmamasının da etkilediği TKY sorunları ortaya çıktı. Ayrıca, kamu okullarında **tüm bütçenin kamu kaynaklarından alındığı** ve Bakanlığın T.B.M.M. denetimine tabî olduğu düzenli bir kamu yönetimi geleneği mevcuttu. Eğitim sisteminde okulların yetkisi ve bütçesi (sonra düzenlenmek üzere) az bırakıldı, okul yöneticilerinin şahsî gayreti önemli oldu.

200 öğrencilik 15 öğretmenli bir okulda bu yaklaşım, okulun faydalı olma gelenekleriyle birleşerek kendiliğinden başarılı oldu. 5-14 dokuz yaş grubu sınıflarının birden doldurulduğu 1500+ öğrencili, 60 öğretmenli, 5 yöneticili bir okulda hayli ayrıntılı listeler halindeki TKY çalışmasına geçmekten ise fazla verim alınamadı. Ancak zaman içinde MEB’in sadeleştirerek eğitim yönetiminin bünyesine uyarladığı “**Eğitimde Kalite Yönetim Sistemi**” (Yönerge, 2013), teşkilâtlar genelinde ödül düzenleri ile sisteme yayılma ve **kıyas noktaları oluşturma** bakımından desteklenmeye devam edildi. Okul “**kalite izleme takımları**” kurum-İçi boyutta başarılı çalışmalar yaptılar. İlçe ve merkez değerlendirme ve seçme düzenleri kuruldu.

Buradan öğrendiğimiz, seçilen yeni yaklaşım ve yöntemlerin, ülkenin ve kurumların bünyelerine uyarlanarak zaman içinde işlevsel hâle getirilebileceğidir.

BOP Tarih Felsefesi ile Türkiye Tarih Felsefesi Çatışması, Öğretim Politikası

2000’li yıllara girerken, kendine yeni iş arayan askerî-sanayi bileşkesi, kendine İslâm topraklarını düşman seçmişti. Yarım kalması pek kabûllenilemeyen Orta-Doğu’nun ele geçirilmesi, İsrail’in de kurulmuş olmasıyla yeni taleplerle karşı karşıyaydı. BOP, yıkıcı ve bölücü emperyalist tarih görüşüyle Orta-Doğu’ya 22 parçaya daha ayırma karşıtlığı ile yapılmış bir projeydi. Bu sebeple de hiçbir yazılı resmî belgesi bulunmuyordu. Her zamanki “demokrasi,” “insan hakları,” “barış” söylemleri ile müdahaleler gündemdeydi ve istenilen protestanlaştırılmış bir ılımlı İslâm pazarlarıydı. Türkiye Cumhuriyeti ise, emperyalist işgale karşı dünyada kazanan ilk savaş, tam bağımsız eşit devlet konumuydu. Bir Haçlı Seferinin daha yenilgiye uğratılmasıydı. Doğu’nun Batı’ya karşı zaferiydi. Bütün darbelere rağmen parlıtısını koruyarak geliyordu. Bu modern yapı Mustafa Kemâl Atatürk’ün eseri idi. Osmanlı’nın Tanzimat ve Islahat devirleri birer Batı’ya uyum devirleriydi, ama Türk Cumhuriyet modeli tarihe bir meydan okumaydı. Batı’nın mutlak iktidarını sarsmıştı. Merkezî millî imparatorlukların bir bir tarihten silinmesini getirmişti.

Dışarıdan kısıtlı bir Atatürk karşıtlığı dünyada karşılık bulmuyordu. Dışarıda laik, demokratik Türkiye, BOP eş-başkanı olarak kendisi de İslâmlaşabilir, içeride yandaşlar kullanılabilir. Atatürk’ün gündemden çıkmasını sağlamak ve imgesini bozmak için kullanılacak araçların başında müfredatın ve okul ortamının değiştirilmesi vardı. Eski ulus-devlet Atatürkçülüğü eleştirilmeli, yeni-liberal küreselcilik yüceltilmeliydi. Küreselci modernlik hem İslâmcı fikriyata, hem de mikro-milliyetçi bölücülüğe aykırıydı. Ama elde

edecekleri imkânlar karşılığında hem işbirliği yapabilir, hem de kendileri dönüşebilirlerdi. Bozarak dönüştürücü öge olarak F. Gülen Cemaati kullanıma hazır bekliyordu. Müfredatın çatılmasından uygulanmasına kadar sistemde bu mücadele verildi.

Bir tehlike de vardı ki, bu etki ters tepkiyle karşılanabilir, Atatürkçülük daha büyük bir bilinç olarak yükselebilirdi.

2002 – Cemaat Vakıflarına ve Yabancı ve Azınlık Okulculuğuna Kolaylık: Henüz Genel Seçimler yapılmadan, Kemâl Derviş yasaları sırasında Özel Öğretim Kurumlarını yakından ilgilendiren bir düzenleme Avrupa Birliğine Uyum Yasaları çerçevesinde yapılmıştır. 3.8.2002 tarih ve 4771 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’la vakıflara ait özel öğretim kurumlarına getirilen düzenleme şöyledir. “**Cemaat vakıfları, vakfiyeleri** olup olmadığına bakılmaksızın Bakanlar Kurulu’nun izniyle dinî, toplumsal, eğitsel, sıhhi ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere taşınmaz mal edinebilirler ve taşınmaz malları üzerinde tasarrufta bulunabilirler” (m.4,f A- , T. C. Resmî Gazete, 9 Ağustos 2002, Sayı: 24841,1-10). Bu madde özellikle Gülen Cemaati’nin okul, etüd merkezi, yurt, pansiyon ve sınav derhanelerinin mülk edinerek yaygınlaşmaları bakımından önemlidir.

Lozan Andlaşması’ndan sonra Cumhuriyet yıllarında **yabancı** ve **azınlık okullarına** mülk edinme ve malları üzerinde tasarrufta bulunma vb. konularda getirilen kısıtlayıcı önlemler, 1985 sonrası yapılan değişikliklerle ve 9 Ağustos 2002 tarih ve 4771 sayılı Kanun’la kaldırılmıştır. Böylece, devletin gözetim ve denetimi esas olmak üzere yabancılara ve azınlıklara ait özel öğretim kurumlarının önündeki engellerin hemen hemen tümünün kalktığı söylenebilir. Bu özel okullar, geçmişteki gibi tartışmalı kurumlar olarak devam etmişlerdir. Özellikle misyoner faaliyetleri, belli kimselerin öğretmen adı altında buralarda barındırılması, beyin göçü devşirme gibi halka rahatsızlık veren olayların takibi gerekmişti. Bu tartışmalara rağmen siyasî ortamın uygun olduğu dönemlerde artmaktadırlar.

2005 Dil, Kültür, Çocuk ve Gençlik Yayınları Politikası: Küreselciliğin dağıttığı bir dünyada her ülke gibi Türkiye de kültür temellerini ve merkezini koruyarak çevreye açılan görüş ufku sahip tutarlı bir kültür politikası izleme azmindedir. Bugün, bu politikayı gelişmiş yayılma araçları olan, basım, film, televizyon, radyo, video, uzaktan toplantı ve eğitim gibi çok-yönden ortak paylaşımda tutma araçları vardır. Karşılıklı beslenme imkânları da çoktur.

100 Temel Eser listesi, ortaokul ve lise gençlerinden okumaları beklenen, değiştirilmeyen, toplumda ortak kültürü yerleştirmek üzere seçilmiş, yıllar boyunca her sınıfın mezuniyetinden önce tamamlaması beklenen okumalardır. Bu kitaplar; üyeleri arasında ilkökul, ortaokul, meslek seçimi ve lise yaşları için ayrı ayrı deneyimli pedagogların bulunduğu bir kurul tarafından belirlenmelidir. Ülkenin kurucu ilkeleri, toplumun kişilik özelliklerini, ahlâkını pekiştirmek yanında toplumdaki farklı görüşlerin birbirini doğru tanımasını sağlayan, ülke ve dünyayı doğru anlamlandırmaya yardımcı, gencin toplumdaki yeri ve hizmeti için hedef belirlemesine yardımcı ve kendi medeniyetinin ve dünya medeniyetlerinin temel eserlerinden ve klasiklerinden bir demet olmalıdır. Bu okumalar kişilik oluşturma, merak, meslek seçimini hizmete yöneltmede ilham vericidirler. Bu kitaplar ders kitabı olarak okutulmaz, çeşitli vesilelerle her an hayata yansımaları örneklenebilir. Öğrenciye belli bir program verilmeyip serbest bırakılması daha iyi sonuç verir. Tatiller de dâhil 7 yıl için 100 kitap uygundur. Güncel kitapları ayrıca öğretmenleri önerip öğrencinin okumasını sağlayabilir.

1000 Temel Eser listesi ise, ortalama erişkin vatandaş esas alınarak hazırlanmış bir kültür önerisidir; ömür boyu okumalara rehberlik edebilecek, ülke ve dünya temel eserlerinden ve klasiklerinden dengeli bir demet olmalıdır.

2005 yılında MEB, öğrencilere ortak okuma listesi olarak yeni 2005 İlköğretim Müfredatı'nın yaşam-boyu sürdürücüsü olarak paralel **100 Temel Eser** belirledi. Kitapların seçimi konusunda farklı gruplar farklı görüşler belirtmişlerdir. Ancak, sorun yayıncıların MEB logosoz, “MEB’den tavsiyeli” yaftasıyla kendi uygun gördükleri veya stoklarında bulunan kitapları piyasaya sürmelerinden çıkmıştır; eğitim sırasında ortak kitap kültürü oluşturma denemesini bozulmuştur. Proje, MEB genelgesiyle uygulamadan kaldırılmıştır.

Toplumda tarihten getirdiğimiz eserlere merak fazladır. Cumhuriyet döneminde gelinen bu süreçte çok bol olan İslâm eserleri, Osmanlı eserleri, Türk İslâm eserleri, tasavvuf eserlerine haksızlık yapıldığını düşünen özel yayınevleri ve vakıflar kaliteli çeviri ve yayın atılımı başlatmışlardır. Çok sayıda eser yayınlanmaktadır.

Diğer yanda, büyük bankaların yayınları düzenli çıkmaya başlamış, çoğu tercüme azı Türk telifleri olan listeler oluşmuştur. Bazı okurların ya yabancı dilden, ya da tercüme eser okuyarak dışarıdan bakış, hatta Orientalist (ülkesini küçümseyen) bakış açıları oluşturup, iç dinamiklerden kopuk, Türkiye’yi devamlı eleştiren, dış ortamı taklit etmeyi telkin eden, özgün yorum ve önerileri az, yaratıcılıkları ve rekabet güçleri düşük bir kesim ortaya çıkmaktadır.

Kitap ve film olarak telif eserler bulunmakla beraber, hem duyurulması, hem eriştirilmesi tercüme piyasasının gerisinde kalmıştır.

Bazı yayınevleri, Atatürk’ün ve Cumhuriyet’in temel eserlerini tekrar basmak ve ulaştırmak konusunda programlar başlatmışlardır.

Eğitimcileri ilgilendiren, “Çocuk yayınları” ve “Gençlik yayınları”dır. Bu çağ çocukların terbiyevî iyi telif eserler okumaları gelişim açısından önemlidir. TÜBİTAK’ın 1990’larda başlattığı tercüme ilköğretim okul kitapları, doğru Türkçe telif kitaplı eğitimin yerini dolduramamaktadır. Bu alanda çok sayıda çocuk kitabı yayınevlerinin kolaycılığa kaçan tercüme ve basım politikaları öne çıkmıştır. Tümüyle lisansı alınan kitapların Türk kültürüne uyarlı MEB eğitim psikolojisi ilkelerine uygun olmayan her türlü ifadeyi aktarması, televizyon ve videolardaki özensiz tercüme eğitiminin sorunu haline gelmiştir. Elde bulunan kaliteli telif çocuk yayınlarını basılı bulundurmak yanında, internet, sesli kitap ve uzaktan eğitim içinde kullanılacak biçimlerde sunacak yayıncılık ihtiyaçları öne çıkmıştır.

2000-2010 dönemi, yönetimde hızlı değişiklikler ortamında eğitim sistemimizin OECD ve Dünya Bankası’nın küreselleştirmeci gündemleriyle karşı karşıya kaldığı bir dönemdir. Aşağıda, OECD – PISA “müfredat ve zihniyet dönüşümü” ve DB – CAS “yapısal ve kurumsal dönüşüm” araçlarının kullanılışı izlenebilir. Zihniyetin oluşmasında bir üst-yapı kurumu olan eğitim ile bu kadar uğraşılmasının sebebi yeni-liberalizmin geleceği için ideolojik bir hazırlık olmasıdır. Yeteri hazırlıksız ve uyarlamasız başlatılan uygulamalar dağınıklığa yol açmakta, beklenen neticelerin alınmasını zorlaştırmaktadır. Bu ortamda, bünyemizin daha yatkın olduğu AB – CEDEFOP ile faydalı uyum düzeyleri elde edilebilmiştir.

2003-2005 İlköğretim Müfredat Reformu

Cumhuriyet dönemi için ilk müfredat ve program düzenleme kurucu 1924-26 millî müfredatı, 1948’de Soğuk Savaş ve buna rağmen tektipleştirici müfredat, 1968’de kalkınmacı müfredat düzenlemeleri yapıldı, uygulaması yükseköğrenime girişte sıralama sınavları için ezberci, yapıcı girişimde sorunlu kimseler yetiştiren sisteme dönüştü. 1988’de dışa açılma ve rakabetçi felsefe ile müfredat düzenlemesi gerekirken, Komisyonlar toplanıp birçok hazırlık yapıldı, ancak ertelenerek 1998’e geldi. 8-yıllık

tektip müfredat çalışması 2004-2005 Müfredat Reformu olarak küreselleştirmeci danışmanların gölgesinde oluşturulmaya çalışıldı.

Yeni müfredat, süreklilik ve değişim ekseninde program geliştirme deneyimi iyi eğitimcilerin bir yandan **8-yıllık kesintisiz eğitimi tek programa** bağlama acelesi, diğer yandan **PISA’da puanları yükseltmek** umuduyla OECD-PISA danışmanlığında farklı bir amaçla 1998’den itibaren gündemde tutulmuştur. Nihai düzenlemeler yeni iktidarın zamanında danışmanlar kullanarak 2003-2005 yıllarında yapılmıştır.

Müfredat oluşturmada **değerler sistemi, ihtiyaç ve imkânlar, hedef kazanımlar** önemlidir. Süreklilik ve değişim dengesi için ülkenin varoluşsal ihtiyaçları ve hedefleri ölçüyü verir. Özellikle hızlı değişim dönemlerinde örüntüyü temel değerler etrafında kurarak esneklik ve genişlik getirilir. MEB’de küreselleşmenin ve küreselleştirmeciliğin şablon söylemlerinin değer olarak elenmeden alındığı bir döneme girilmiştir.

MEB komisyon çalışmaları, 1990’lı yıllarda ölçme-değerlendirme özellikleri yanı sıra ders kümelerinin değerlendirme düzenine son haliyle geliştirmiştir. Kümeler: **Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi, Toplum Bilgileri, Tarih, Sanat Tarihi, Güzel Sanatlar, Psikoloji ve Felsefe** alanında kültür ve fen dersleri için **dokuz küme** oluşturulmuştur. **Beden Eğitimi ve Meslek Eğitimleri ve Teknik Eğitim, Yabancı Dillerin Öğretimi kümeleri** için ise genel ilkeler belirlenmesi gerekirken belirlenmemiştir. ME+TE’nin, basamaklara göre sorumluluklar çerçevesi ve meslek standartlarına gerekli ilkeleri ve yöntemi belirtmesi gerekirdi.

Talim ve Terbiye’nin müfredat ve program modeline göre hazırlanması gerekirken, komisyonlar çalışmalarında serbest bırakılmışlardır. Bu, “tümleşik modellenmiş program anlayışı”ndan “**çok-modelli program yapımına geçiş**” anlamına gelmektedir. İçerikler seçmeci yolla (eklektik) derlenerek bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır. Oysa müfredatın değerlere ve ihtiyaçlara göre süzülerek seçimlerin kendi aralarında tutarlılığı, konular arasında bağlantı, dersler arasında bağlantı, sınıflar arasında bağlantı ve tutarlılık, okuldan mezuniyette temel kazanımların sağlanmış olması çalışması gerekir. Özellikle, “**bilşsel yapılandırıcılık**” ve “**toplumsal-kültürel yapılandırıcılık**” yöntemi kullanılacaksa, bağlantı kurma yollarını destekleyecek bir tutarlılık çalışması daha gerekir.

Müfredatta ve program geliştirmede halen ortak noktalarda birleşme sağlanamamış olduğu, yeni gelen ilkeler ve kararlar müfredata dâhil edilerek konularda gösterildiği için Türk Millî Eğitimi’nin Türkiye’ye uygunluğu incelenmiş değerlere ve ilkelerine göre uygulanabilir nitelikte bir program modeli ihtiyacı devam etmiştir. Müfredatın açıklanmasından sonra yapısı ve içeriği hakkında görüşler bildirilmiştir.

Olumlu bulunan yanlar: İnsan’ın yaradılıştan iyi olduğu ve ilerlemenin kişilerin olumlu niteliklerini arttırmak ve geliştirmekle mümkün olduğu görüşünün devam ettirilmesi. Fen ve matematiği günlük kullanıma uyarlayarak öğrenme. Takım ruhu. Bilgisayar ve internet öğretimi. Okuma-yazmaya daha çok vurgu.

Olumlu bulunmayan Yanlar: Müfredat ideolojisinin millî fayda ve yükselmeden, yeni-liberal şartlandırmaya tam bir eksen kaymasını yansıması. 1980’lerden beri yeni-liberal politikaların kurtuluşun reçetesi olduğu kabûlü devam ettiriliyor. Küresel bağlantılar, özelleştirmeler öne alınarak ihtiyaçlarımızdan kaynaklanmayan bir “**toplumsal kökten değiştirme**” çabası. Toplum Bilgileri ve Hayat Bilgisi Ders programlarının ulusal kültür, bilinç, kimlik oluşturma görevinin terk edildiği anlaşılıyor. Türkiye’nin insanlığa ve dünyaya katkılarına yeterli yer verilmiyor.

Demokratik toplum yerine girişimci birey. Girişimcilik, önder olma, sorun çözme, kariyer geliştirme, risk alma, çocukların saf dünyaları içinde henüz gelişmemiş kişilik güçlerini aşan kavramlar... Başka ülkelerin iltifat etmedikleri çok-uluslu, çok-kimlikli

“dünya vatandaşı yetiştirme” amacının Türkiye’nin de yerine ve ihtiyaçlarına hiç uymadığı. Eğitimin toplumsal yönünü göz ardı eden, kendi toplumsal yapı ve kültürüne kapalı, aktarmacı bir düşünce yapısına sahip. Ulus-devleti kaldırma, bölünme tezlerine hizmet eden. Dış ekonomik müdahalelere duyarız.

Eğitime uyarlanmış TKY’de yeni Program öğrenciyi değil, okulun piyasanın isteklerine uyarlanmasını esas almakta. **Öğrenci odaklılık, insan odaklı olmak demek değildir.** Sürekli gelişim için hız, yarışma ve zaman kullanımına önem verilmekte. “İnsanı üretici ve tüketici olarak eğiterek, mal ve hizmetlerin kalitesinin yükselmesi” Yeni Program’ın hedefi. Yeni Program da eskisi gibi sınav ve not sistemi üzerine kurulmuş: bu defa daha ileri giderek, ölçülenin mal ve hizmet üreten işletmeler gibi okulun çıktısı olan mezunların da emek piyasasındaki kalite ve verimliliği olarak görülmesi... Başarının sürekli ve geçerli ölçümleri peşinde, işletme ekonomisinin okula uygulanması arayışı var.

Müfredatı gözden geçiren yabancı danışmanların kalkınmacılık, millî üretimi arttırma, yerli malı kullanma gibi kavramları çıkarttırmaları, Türk tarihine ayrılan yerin azaltılmasını istemeleri sonucunda istifaların olması duyumu, millî çıkarlarımız ile küreselleştirmecilerin çıkarlarının müfredat üzerinde çatıştığının en açık kanıtı.

2005-2006 Hazırlıksız Geçilen Yapılandırmacı Öğrenme Yöntemi

İlköğretim Programları 2004-2005’te 9 pilot bölgede, 120 okulda denenmiş, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında bütün yurttan uygulanmaya başlanmıştır. “Öğrenci merkezli bireyci eğitim”in daha iyi sonuç alması için öğretim yönteminin değiştirilmesi kararı yine dışarının beklentileri ve acele uygulanmaya geçirildi.

Cumhuriyet döneminde; her dersin uygulamasının da bulunması, sınıfta küme çalışmaları, ev ödevlerinde oba çalışmaları, soru ve sınıftan cevaplar, münazaralar ve hayata beceri sahibi çıkışlar ile **akıl işleten üretici insan yetiştirme düzenimiz vardır.**

Eğitim Enstitüleri/Fakülteleri öğretmenlik mesleği adaylarını **demokratik öğretme yöntemleri** ile yetiştirmektedirler. Okul-içi eğitim birikimimiz; öğretmen ve öğrencilerimizin, demokratikleşen okul ortamlarında **“katılımlı öğrenme”** geliştirmiş hâlidir. 1990’larda bu; öğretmen-öğrenci alış-verişi ortamında **“etkileşimli öğrenme”** (interactive) yaklaşımımız olarak tüm sisteme yayıldı. “Öğretmen merkezli” davranışçı yaklaşım yerini karşılıklı etkileşerek hem öğrenme hem gerekli yönlendirmeyi yaparak zaman ve güven kazandırarak öğretmeye bıraktı. Buna, davranışçı yaklaşım ile yönlendirme destekli yapılandırmacılık karması diyebiliriz.

Eğitimimize, asırlar evvelini tarif eden **“ezberci eğitim”** kalıp nitelenmesini yapıştırmadan reform baskısının devam ettirmek haksızlıktır. Üniversite giriş sınavları önce ÖSYM sorularını, sonra müfredat kitaplarından ve test usûlü şıklı soruları bir çeşit **“yeni ezbercilik”** zorunluluğunu ÖSYM, test kitapları yayıncılığı ve dershaneler yoluyla öğrenci arasına sokmuştur.

MEB’in buradaki sıkıntısı; lise öğretim zamanı içine ÖSYM Sınav Takviminin oturtulmasına Bakan katından itiraz gelmemesi ile okul gününün yarısına dershanelerin (kendi kitapları, dersleri ve test çözme ödevleriyle) 10 sınıftan itibaren yerleşmesiyle iki farklı yöntemle gerginliği ve öğrenme yükünün artmış olmasıdır.

Lise düzeyi öğrenci bir günde iki farklı yöntemle okulda etkileşimli, dershanede ezberli-klasik iki eğitim programı ve iki ev ödevi yükü altında ezilerek gençlik çağı kişisel gelişimini (duygusal, zihinsel, toplumsal, algısal, fiziksel, ruhsal) destekleyici eğitimle tamamlayamadan yaş almaktadır. Örneğin, 9 yaşında aşılması gereken somut olanı anlamaktan soyutu anlamaya geçiş sınırı, 7-14 yaşlar arasında yapılması gereken el kasları

yatkınlığı geliştirme sınırının işlenmeden kaldığı gözlenmektedir. 18 yaşına gelip somut ve görsel olmayanı anlayamama sorunu yaygındır. Üniversite sınavı kapısına kadar gelip yeteneklerini deneme fırsatı bulamamış olmak yaygındır. Bunda; tüm dünyada bilgisayar ve internet gibi görsel ortamlara erişimi olan gençlerde görülen etkiler yanında, Türkiye’de 8-yıllık uzatmalı tektip ilköğretimin ve gencin gelişimsel zamanını çalan ÖSYM yaklaşımının ilâve etkileri vardır.

Öğrenme Yöntemi Değişikliği: 2006-2008 arasında yeni müfredat uygulamaya konulurken, üzerinde yeterince çalışma bulunmayan, bazı ülkelerde denemeleri bulunan **“Yapılandırmacı Öğrenme”** (constructivism, oluşturmacılık) yaklaşımı da uygulamaya sokuldu. Yeni ilköğretim programları ile etkileşimli eğitim anlayışının da terk edilip **“öğrenci merkezli”** yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesi, eğitime olan bakış açımızda ve eğitsel uygulamalarda kökten değişiklik demektir.

Eğitim felsefesi bakımından **yapılandırmacılık**; tarafsızlığın öne çıktığı pozitivist değerler dizisi yerine, bilginin yorumlandığını ve karşılıklı yansıtımlar ve tartışmalar sonucunda bilginin kişi tarafından yapılandırılarak edinildiğini öne sürer. Aşağıda Türkiye için seçilen öğrenme-öğretme uygulaması yaklaşımları özetlenmiştir:

Yapılandırmacı Öğrenme Yöntemi: Öğrencinin ilgilendiği konuları kendisinin seçmesini, öğretmenin yol göstermesiyle faal katılımı araştırarak, eleştirel düşünceyle çözümlenmesini, yeni konular geçerken öğretmenin yardımıyla bağlantılarını kurarak kendi zihinsel ve deneysel zihin tablosunu elde etmesi ve gelişimini böyle sürdürmesi yaklaşımıdır. Eğitimde yapılandırmacılık bir öğretim yöntemi değil, çocuğun bilgi edinmek için kullanabileceği bir yaklaşımdır. Bilginin nasıl oluştuğuna dair üç görüş:

- 1) Piaget’nin “bilişsel yapılandırmacılık”
- 2) Vygostky’nin “toplumsal-kültürel yapılandırmacılık” bulguları. Ayrıca,
- 3) Von Glasersfeld’in “kökten yapılandırmacılık” yaklaşımı vardır.

Ki, bu daha ileri düzeylerde kullanılabilir: kişinin kendi öğrenme yaklaşımını geliştirmesi için bilgi nedir, gerçek nedir, doğru nedir gibi köklü kavramları kurarak öğrenmeyi öğrenmesi gerektiğini savunur. İlk iki yöntem eğitime bütünleştirilebilir.

Yapılandırmacılıkta; düşünme, sorun çözme, yaratıcılık öne çıkarılarak, araştırma, inceleme, sorgulama, eleştirel düşünme, karar verme, plân ve proje yapma, program yapma gibi üst düzey zihinsel süreçleri kullanır; bunun için bilgi teknolojilerini kullanma, girişimci olma, kişisel, ilişkisel ve toplumsal değerlere önem verme becerileri geliştirilir. Sonuç odaklılık yerine süreç odaklıdır. Ürünü değerlendirmek yerine öğrenme eylemini değerlendirmeye değer verir.

Dolayısıyla bu yaklaşım, çocuğa temel bilgileri ve değerleri vermeyen, bunları çocuğun merak duyarak süreçte edindiği, fakat **yeterli öğretmen kılavuzluğu ve desteği sağlandığı takdirde bireysel gelişimci ve demokratik olabilen bir yaklaşımdır.** (Eğer sağlanamazsa, geleneksel eğitimden veya etkileşimli öğrenmeden elde edilen faydalardan da yoksun bırakılmış şaşkın gençler çıkar.) İlkokulun erken yıllarında bu yaklaşımın kullanılabilirliği halen sorgulanmaktadır.

Öğrenmeye Yaklaşım Yolları: **“Beyin temelli öğrenme”** öğretmenin beyin kurallarını bilerek yetişmesi, gözlemlenmesi ve öğrencisine bu bilgi ve gözlemlerle yardımcı olması. **“Proje temelli öğrenme”** bireysel veya birlikte, konunun derinlemesine araştırılması, seçme, inceleme, ilişkileri kurma, sonuç üretme, bunu uygulamaya aktaracak tasarımlar yapma. Öğretmen bunların bileşimlerini kullanabilir.

Destek Yöntem: Çoklu-Zekâ Yaklaşımı: Sadece matematik zekâsına bakan eğitim anlayışını değiştiren yaklaşım 1980’lerde değişti. Bireylerin farklı “Düşünüş Biçimleri” olduğunun kabûlü, eğitime bakışı değiştirdi. Gardner Yaklaşımı **8-Zekâ Türü** tespit etti. Herkeste bütün zekâ türlerinden bulunabilir. Her öğrenci özeldir; kalıtım ve çevrenin katkısı dolayısıyla aynı özelliklere sahip iki kişi yoktur. Bu zekâ türlerinden baskın olanını öğretmenin gözlemlemesi ve öğrenmeleri bu zekâyı öne çıkarıp diğerleri ile destekleyerek kazandırmaya çalışması, öğrenmeyi kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır.

- Sözel - Dilbilimsel Zekâ: anlatarak, dinleyerek, duyarak, göreberek öğrenir.
- Mantık - Matematik Zekâsı: kümeleyerek, sıralayarak ve soyutlayarak öğrenir.
- Görsel - Uzamsal Zekâ: gözünde canlandırma, düşünme yoluyla öğrenir.
- Müzik - Ritim Zekâsı: ritim, name/melodi ve müzikle öğrenir.
- Bedensel (Kinestetik) Zekâ: dokunarak, yaparak öğrenir.
- Toplumsal – İlişkisel Zekâ: işbirliği yaparak, karşılaştırarak, paylaşarak öğrenir.
- Öze-dönük İçsel Zekâ: kendi kendine, bireysel arayışlarla, kendi hızında öğrenir.
- Doğa Zekâsı: gözlemleyerek, inceleyerek, araştırarak öğrenir.

Eğitime Geçmeye Hazırlanma Aşaması: Yapılandırmacı öğrenme yöntemi, öğrenmeyi öğrenme yolları, destek yöntemlerle birlikte **kılavuz öğretmenlik sanatı** sahibi öğretmenler gerektirmektedir. Öğrenmede, öğrencinin yaşantıları, kültürel ve toplumsal çevresi ve dil ve kavram dağarcığı, öğrencinin yetenek, istek ve hevesleri, iletişime yardımı ve kişi ve toplum hayatına yararlı katkı getirmesi etkilidir. Her öğretmen okulu ve öğrenci topluluğunun çevresini tanıyarak öğrenimden elde edilen kazanımları artırır. Bu sanatın içselleştirilmesi, etkin hizmet-içi-eğitim, deneme ortamları, öğretmenler arası paylaşımı ve okul içi değerlendirmeyi gerektirmektedir.

278

21. yüzyıl varsayımı, öğrencinin bir işi başından sonuna yapma yeterliliği kazanacağına göre 21. yüzyılın elektronik iş hayatında bu aranan bir girişimcilik özelliği olacaktır. Onun için ödevler, “proje” ödevi” olarak verilmektedir. İşlenecek konuya göre sınıfların ve okulların yapılandırmacı öğrenme ortamları olarak nasıl hazırlanacağı bilinmelidir. İyi düzenlenmiş öğretmen adayı eğitimine, okul ve sınıf ortamlarının yeniden düzenlenmesine, sınıf büyüklüklerinin küçülmesine, yardımcı öğretmen desteği sağlanmasına ihtiyaç vardır. Öğrenciye bireysel yaklaşımda; yönlendirme, farklılıklara göre eğitim yaklaşımlarının kullanımının öğrenilmesi, öğrenci değerlendirmesinin nasıl yapılacağı belirlenmesi, ders kitaplarının, öğretmen el kitaplarının ve öğrenci çalışma yapılarının hazırlanması, geniş ve etkili bir hizmet-içi-eğitiminin uygulanması gerekmektedir.

Hem yeni müfredatı tüm kitle üzerinde uygulamaya koyma sorumluluğu, hem Eğitim Fakültelerinin “**öğretmen yetiştirme müfredatı**”nda bulunmayan, hem de hizmet-içi öğretmen eğitimleri yapılarak hazırlanma fırsatı verilmemiş bu yaklaşıma eğitim yönetiminin alet acele geçişi öğretmenleri ve eğitim sistemini çok zorladı.

Yapılandırmacılık, öğrencisi azalmış toplumlarda, her öğrenciye yüzyüze uzun vakit ayrılabilen, 12-16 kişilik sınıflarda öğretmenin yanına öğretmen yardımcısı verilerek, çevrenin imkânlarını da kullanarak denenen titiz bir bireysel öğrenme yoludur. Ölçme değerlendirme öğretmenin öğrenciyi tanımasıyla öğrenciye özeldir. Sistem sıralama sınavlarına dayanmaz, işbirliği ile kazan-kazan fikrine dayanır. Bu yöntemin Amerika Birleşik Devletleri’nin bazı eyaletleri, Avustralya, Finlandiya, İngiltere, İrlanda, Kanada, İspanya, İsrail ve Yeni Zelanda’da öğretimde kullanılmaya çalışmaları vardır.

Türkiye’de sınıf büyüklükleri, kütüphane ve internet altyapısı, uygulamalı deneme fırsatları, çocuklarımıza uygun çalışma yapıları ve öğretmen yardımcıları hazır edilmemişti. Ev ödevinin adı ‘proje’ oldu. Öğrencinin her dersten proje ödevleri birikti. Kalabalık sınıflarda yarım gün eğitimle kişiye özel ölçme değerlendirme güç olduğu için, projelerin ders değerlendirme için kullanılması söz konusu olunca, öğrencilere parayla proje hazırlayan işyerleri çıktı. Öğretmeni güç durumda bırakan bu dönem kaç yıl sonra proje hazırlamayı ders saatleri içine alarak çözülebildi.

Halen belli aralıklarla müfredatın gözden geçirilmesi ve yapılandırmacı yaklaşımla öğretmenler için hazırlanan öğrenme -öğretme kılavuzları hedef, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme boyutlarıyla yapıyor. Bu bize, uygulamada, “yapılandırmacılığı etkileşimli eğitime yaklaştırmakta olduğumuzu gösteriyor. Uluslararası sınavlardan yüksek başarı elde eden ülkelerde, örneğin Uzak Doğu ülkelerinde, yapılandırmacı (constructivist) yaklaşımın değil, “etkileşimli” (interactive) eğitim yaklaşımını uygulandığı bilinmektedir.

2006 AB Ömürboyu Anahtar Yeterlilikler Tavsiye Kararı: Avrupa Birliği 2006’da, Avrupa Ömürboyu Anahtar Yeterlilikler tavsiye kararını almış ve bilgi-tabanlı bir toplumda kişilerin kendilerini tamamlama, toplumsal içerilme, faal vatandaşlık ve istihdam edilebilirlik için gereken anahtar yeterliliklerini tanımlayarak üye devletlere tavsiye etmiştir. **Sekiz Ömürboyu Anahtar Yeterlilik:**

1. Ana ve/veya resmî dilde iletişim becerileri
2. Yabancı dillerde (en az 2) iletişim becerisi
3. Matematikte yeterlilik ve fen ve teknolojiye temel yeterlilikler
4. Bilgisayar okur-yazarlığı ve sayısal (dijital) yeterlilikler
5. Öğrenmeyi öğrenme yolları
6. Toplumsal ve kamusal (sivil alan) katılım yeterlilikleri
7. Harekete geçme ve girişimcilik duygusu
8. Kültürel farkındalık ve ifade yetenekleri.

Her kademe ve her tür eğitime en küçük yaştan başlanarak yaş pedagojisine göre müfredatın tamamlayıcı boyutu olarak dâhil edilmesi beklenmektedir.

2005 İlköğretim Okullarından Çıkan Vasıfsız İşgücüne İŞKUR Projeleri

Zaten yeteneklerin geliştirilmesi ve yönlendirme işini yapmayı bırakmış pekçok ortaokul vardı. Arkasına becerisiz/yönlendirmesiz kesintisiz İlköğretim Okulu mezunlarının 1997’den sonra 3 seneden itibaren vasıfsız işgücü pazarına akıtılmasını devlet politikası olarak almış olarak çıkma zamanı gelmişti. Mezununun hayata çıkışını düşünmemiş MEB karşısında, mezunları işe yerleştirme politikasını eşgüdümlemeden dış proje ve hibelerle değiştirebilen bir istihdam kurumu bulununca emek piyasası düzeni şaşı. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı/ İŞKUR’a verilen Dünya Bankası proje kredi borçları vasıfsız işgücünün istihdamı yönündedir. AB hibe yardımları da bu yönde devam etmiştir. Vasıflılar istihdam ediliyor de vasıfsızlar darda olsa, bu insanî bir yaklaşım sayılabilirdi. Ancak, vasıflı olanlar kenarsanarak vasıfsızlar istihdam desteği verilerek işlere yerleştiriyor da, “Türk işvereni vasıfsız işgücü talep ediyor” diye propaganda çalışmaları yapıyorsa bu yanıltıcı bir tutumdur. Borcun kullanımını yönlendiren yabancı uzmanlar işverene ve işçiye küçük kaynak aktarımlarıyla on sene içinde koskoca Çalışma Bakanlığı fonlarını bu yönde akmaya zorlamayı başardılar. Küresel ekonomik kriz, ithalât ekonomisi, Covid-19 virüs salgını da bu verimsiz çalıştırma politikasını destekleyici etkenler olarak ortaya çıkacaklardı.

2000 yılından itibaren İŞKUR’ca yapılan 4’er aylık kısa süreli yönlendirme eğitimleri ile vasıfsız ucuz işçiyi sanayiye yerleştirme, işverenin buna ikna edilmesi için işçi maliyetinin bir kısmının projelerden ödenme süresi uzatılarak, kaynak aktarma

sorumluluğu devlete devredilip halen rutin hale gelmiş bulunuyor. Bu uygulamalar ilk kademe vasıflı yetişmiş Meslek Liseleri (ME), orta kademe için vasıflı yetişmiş Teknik Lise (TE) ve Meslek Yüksek Okullarının ME ve TE mezunlarının önüne geçirilerek, işgücü piyasasında iş ve mesleğin değerini bulamaması yönünde bozucu etkiler yaptı. Birinci görevi yetişmiş insangücünü en verimli kullanılacağı işlere yerleştirmek olan İŞKUR, bu işlevinden uzaklaşmaya yöneltildi. Bu, küreselleştirmeciliğin Türkiye'yi "mesleksiz ucuz işçi ülkesi" haline getirme stratejisine yol vermek demektir. Yetişmiş ilk ve orta kademe işgücü işsiz dolaşırken, "MEB beceri altyapısı Çalışma Bakanlığı'na devredilsin de vasıfsız işgücünü iyi hazırlayarak istihdam edelim," diyen dönem oldu. Hatta Çalışma Bakanı, Millî Eğitim Bakanı olarak getirildi.

2005'te ise, Türk Telekom'un özelleştirilmesi sırasında açığa çıkan teknik işgücünün diğer kamu kurumlarına "işçi konumu"nda aktarılması emsal kabul edilerek bütün meslek lisesi, teknik lise ve MYO mezunları beceri eğitimi bulunmayan ilköğretim mezunu vasıfsız işçilerle birlikte asgari ücretle işe alınmaya başlandı. Böylece, 1992'de Bazı Lise Okul ve Yükseköğrenim Mezunlarına Unvan verilmesi Hk Kanun kamu istihdamında da kullanılmaz oldu; özel istihdamda zaten dikkate alınmıyordu.

Bu iki uygulama pek az kredi desteği ve işsizliği düşük göstermek adına büyük kamu kaynağı aktarımlarıyla kaynakların verimli kullanılmaması uygulamalarından biri olarak 2020 yılına bile sarkmıştır. Birikmiş İşsizlik Sigortası ve diğer sigorta fonları da işverenin verimsiz istihdamı devam ettirmesi için kaynak olarak kullanılmaktadır. Türkiye iki yönlü kaynak kaybedicidir: bir yanda vasıf kazandırılmış işgücü işsizdir, diğer yanda büyük kamu fonları işverenin vasıfsız işçi çalıştırmasına destek olarak akıtılıyor.

2003-2005, 2006 Dünya Bankası 'Türkiye'de Eğitim Reformu' Önerisi Onaylandı mı? DB, Türkiye'nin oturmuş bir devlet düzeni bulunduğu, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 15 Yıllık Eğitim Ana Planı dâhil bütün gerekli belgelerinin zaten elde hazır ve uygulamada olduğu konusunda defalarca uyarılsa da, yabancı yönetim kurulu altında kendi raporunu hazırlanmakta ısrar etti. 2003'te kurduğunu Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ile 2004-2005'te İstanbul'da hazırladığı teklif, *2005 Türkiye Eğitim Reformu Önerisi (Türkiye-Eğitim Sektörü İncelemesi: Okul-Öncesinden Ortaöğretim Sonuna Kadar Etkili, Eşitlikçi, Etkin Eğitim Sistemi için Sürdürülebilir Yol-Haritası - Rapor No. 32450-TU)*'dur.

2006'da, DB'nin Türkiye eğitim baş-uzmanı Robin Horn tarafından Milli Eğitim Bakanına, eğitim yönetimine ve kamuoyuna raporun sunumunu yaptı. Bulguları ve hedefleri Türkiye'nin DPT Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporları, TBMM Kalkınma Planı ve MEB-DPT Eğitim Ana Planı ile örtüştüğü halde, DB Reform Raporu sebeplerin izahına girmeksizin Türkiye'nin kazanımlarını, uyumlanmasını ve birikimini gözden çıkararak, '**millî müfredatı kaldırım**' deniliyordu. 1997'de ilköğretim, 1999'da ME+TE ameliyatlarını oldu-bitti olarak veri alınıyor, veli ve öğretmenlerin şikâyetlerine herhangi bir düzeltme öngörülüyordu. Dünya Bankası'nın gündemindeki küreselleştirici maddeler bir çözüm modeli olarak Türkiye'nin önüne kondu. DB'nin 21. yy. şablonu olan, "**Önceliği okul-öncesine verin**" (toplumsal zihniyeti değiştirmeniz anaokulunda başlasın) denilmişti. Genel Lise mezunlarının ortalama kazançları meslek lisesi mezunlarının kazançlarına yaklaştığı, yükseköğrenim mezunu kazançları ise bunların iki misline çıktığı için '**kazançlara bakarsak meslek eğitiminin önemi kalmamıştır,**' deniliyordu. '**Eşitlik ve nitelik yükseltmesi**' ve '**eğitim kademelerinin bütünleştirilmesi**'ne (8-yıllık kesintisiz ilköğretim ile lise arasındaki kopukluğun giderilmesi), '**eğer AB'nin ucuz işgücü olmak istemiyorsanız Genel Liselere beceri eğitimi seçenekleri koyarak işgücü yetiştirin,**'

önerisi getiriliyordu. Sistemi tıkayan ÖSYM sınav düzeni ve dershanecilik konusunda çözüm önerilmediği için, yapılan bu teklif sistem çözümlemesi açısından anlamsızdı.

Millî Eğitim Bakanlığı; sistemde ileri yöntemlerle eğitim uygulamalarının devam ettiğini, müfredatların iyi incelenmemiş olduğunu açıkladı. Okul-öncesi eğitiminin planlı bir şekilde arttırıldığını, kırsal kesim kadın işgücünün eve dönmekte olduğu bu dönemde çocukları anasının elinden almaya yatırım önceliği vermek yerine beceri kazanmış kızların işgücüne katılmalarına yatırım yapılmasının daha akılcı olduğunu söyledi. Kullanılan verilerin Türkiye'nin 1997-2003 kriz dönemi verileri olduğu; IMF'nin Türk sanayiini ve yatırımları durdurmasının, işsizliğin, işletme kapanmalarının, ME+TE'ye YÖK'ün katsayı engelini meslek okullarına talebi arızî olarak azalttığının Reform Raporu'nda dikkate alınmamış olması eleştirildi. Genel Liseleşmenin, bazı Batı ülkelerinde işletmelerin işgücü eğitimini işyerinde yapma geleneklerine uygun bir öneri olduğu, Türkiye'nin ise **işverene destek ve işgücüne güvence olarak büyük bir ME+TE düzeni** işlettiği, siyasetin bundan vazgeçmesinin akılcı olmadığı bildirildi. Madem AB'yi örnek gösteriyorsunuz, AB'de 6+3, 6+4 ilkökul+ortaokul düzeni var, niçin Türkiye için Sovyet tarzı veya Utah modeli olan 8-yıl blok kesintisiz eğitimi savunuyorsunuz diye soruldu ve okulların uygulamadan şikâyetçi oldukları bildirildi. Sonuçta, Bakan ve üst yönetim, başta Rapor'un ME+TE değerlendirmesi olmak üzere paylaştıkları önerileri bildirdiler.

DB'nin müdahaleci tarzını devam ettirmesi üzerine MEB bir süre sonra, zaten kredi vermeyeceğini açıklamış olan DB'yle çalışmayı durdurdu, **projelerin tamamlanması işi AB'ye devredildi**. AB'ye devir-teslim yapılırken, DB baş-uzmanı, Türkiye'de TTK'ya ME+TE 9. Sınıfı genel eğitime çevirttiklerini, projeleri DB ortaöğretim stratejilerinin sürdürülmesi şartıyla devretmekte olduklarını bildirdi.

2000-2010 AB-CEDEFOP ile ME+TE İşbirliği

AB'ye uyum sürecinde Türkiye'de meslek eğitimi ve teknik eğitimi de Avrupa Birliği (AB) ülkeleriyle uyumlaştırma çalışmaları artmıştır. Avrupa Birliği, meslek öğretimi ve eğitimi (VET) politikalarının geliştirilmesini desteklediği ve politika uygulanmalarına katkı verdiği için Türkiye, Dünya Bankası yerine AB ile çalışmaya geçmeyi yeğlemiştir. CEDEFOP (European Centre for the Development of Vocational Training / Avrupa Meslek Eğitimi Geliştirme Merkezi), ilk değerlendirmelerinde Türkiye'de orta kademe teknik işgücü eğitimindeki zaafı tespit etmiştir. AB ile projelerden CEDEFOP katılımıyla yürütülen ortak projeler öncelikle 4. ve 5. basamak orta ve ortaüst kademe işgücü için piyasa talebini ölçmek, yetiştirmek ve emek pazarına çıkışlar için düzenin kurulmasına yöneliktir. Bunlar: 2002-2007 Meslek Öğretimi ve Eğitimi Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, MEGEP (51 m Avro). 2003-2007 Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimin Modernleştirilmesi Projesi (27 m Avro). 2006-2011 Ortaöğretim Projesi (80 m Avro). 2008-2010 İnsan Kaynaklarının Meslek Eğitimi Yoluyla Geliştirilmesi Projesi (16 m Avro)'dir. 2008-2010 MEB Bakanlık Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi (3.7 m Avro). AB'yle bu Projeler, zaten Avrupa ile uyumlu Türk eğitim ve ME+TE sistemine olumlu katkılar elde edilebilecek projelerdi, faydalanıldı da... Yapılan değerlendirmelerde görüleceği gibi, olumsuz neticeler; 1) Dünya Bankası'nın kendi kredi uygulamalarını AB'ye devrederken Türkiye'yle ilgili şart koştuğu AB'yle uyumlu olmayan uygulamalar ile 2) MEB'deki uyumsuz nokta kararlarla ilgilidir. Cemaat kolu etkili oldukça, süren dış etkilerin içeriye taşınması ve sistem bütünlüğünü bozucu uygulamalar sözkonusu olmaktadır.

DB ve AB Projeleriyle Dönüşüm Çabaları

Meslek Öğretimi ve Eğitimi Sisteminin Güçlendirilmesi- MEGEP (2002-2008): Liselerde ve MYO/TYO'larda çalışan Teknik Öğretmenleri güçlendirmek için okulun öğrencisine öğretme-eğitme-(iç-dış)uygulama-ölçme süreci araçlarının geliştirilmesi projesidir.

Türkiye'de Teknik Eğitim alt-sistemi 1) 4. ve 5. basamakların sosyo-ekonomik teknik eğitim ihtiyaç ve talepleri ile 2) teknik mesleklerin yaşam-boyu öğrenme gereklerinin ilkeleri doğrultusunda bütünlüklü bir süreç olarak görmek ve tüm süreç boyunca (müfredat içeriğini belli aralıklarla gözden geçirerek) kullanabilmek gerekmektedir. Bu amaçla öğretmene yararlı eğitim malzemeleri geliştirilmiştir. Meslek Standartları ve Yeterlilikleri Kurumu'nun henüz kurulmadığı bir dönemde modüllü ME+TE müfredatını kurmakta güçlük çekilen ve ve katsayı engeli dolayısıyla sarsıntı geçirmekte olan Meslek Yüksek Okullarıyla ilgili şikâyetlerin çok arttığı bir ortamda iş kollarındaki gelişme ve talepleri eğitime yansıtma, belli aralıklarla piyasa açısından gözden geçirilecek esnek modüllü müfredat ve okuldan çıkışında beceri düzeyini ölçülebilmek için çıkarma düzenini kurma işine MEB, YÖK'ü de katarak girişmiştir.

İş talebini eğitim programına dönüştürme düzeni:

- İş piyasasına yönelik ihtiyaç analizi yapmak,
- Eğitim standartlarını geliştirmek,
- Modüllü/eklemleri programlar hazırlamak,
- Ulusal yeterlilik ölçüm ve belge sistemini kurmak,
- Tüm ME+TE kurumlarında modüllü programların uygulanması planlanmak,
- Farklı diploma ve sertifika programlarında kullanılabilir aynı içerikli modüllerin ortak olarak kullanılmasını sağlamak,
- Her yaş ve düzeydeki "yaşam boyu öğrenme ilkelerinin" tüm meslek eğitimi ve teknik eğitim çalışmalarında ortak olmasını sağlamak,
- Meslek eğitimi ve teknik eğitim ile ilgili diploma, sertifika, mezuniyet belgesi gibi belgelerin denkliğini düzenlemek,
- Meslek mensupları arasındaki iş-başarımlar düzeyinin denetimini yapmaktır.

AB uzmanları 4. basamağın eğitimi için Teknik Liselere odaklanılmasına yoğunlaşmışlardır. Meslek Yüksek Okulları çok çeşitli mesleklerde olabildiği için Teknik MYO'ların seçilmesi ve 5. basamağın eğitimi amacıyla düzenlenmesi üzerinde durmuşlardır.

4. ve 5. basamak teknik eğitim-öğretim için piyasaların talepleri, yukarıdaki düzende çalışılarak, müfredata modüllü esnek programlama esasına göre yansıtılmıştır. Teknik Liselerde ve TYO-MYO'larda eğitimde kullanımına geçilmiştir.

Teknik öğretmenlerin bu çalışmanın gerekliliği hakkında farkındalıklarının yüksek olduğu, düzenlemelerden memnun oldukları, meslek okullarında ve bazı MYO'larda bu modüllerin içeriğinin seviyeye uygunluğu hakkında şüpheleri gözlemlendi. Buradaki sorun Proje düzeni veya AB çalışma tarzından değil, Türkiye'nin 8-Basamaklı Meslek Piramidi'ndeki 4. ve 5. basamaklarını 1968, 1975, 1992, 1997 sürecinde fiilen kayıp etmesiyle ve halen bunları yerine koyma gayretinin bulunmamasıyla ilişkilidir.

Proje Uygulaması: İş talebini eğitim programına dönüştürme düzenini kullanarak, işgücü piyasasında orta kademe işgücü için teknik eğitim basamaklarının bilgi, beceri ve uygulama ehliyeti taleplerini karşılayacak şekilde öğretim programları geliştirilmiş ve ehliyet/yeterlilik düzeylerini ölçme-değerlendirme düzenleri kurulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla MEB ve YÖK; meslek eğitimi ve teknik eğitimle ilgili düzenlemeler yapmışlardır.

Teknik Eğitimin Modernleştirilmesi Projesi (2003-2007)

Ulusal Meslek Standartları Kurumu kuruluşunun gecikmesini aşmak için, okul ölçeğinde yapılabilecekleri yerine koymak amacıyla istenmiş bir projedir. Proje Amacı, teknik dersler için “teknik öğretmen yetiştirme, hizmet-içi eğitimin niteliğini yükseltme ve öğretmene destek yönetim araçları” geliştirmektir. Teknik Öğretmenler; kendi eğitimleriyle kendi dallarında, çevredeki piyasalarının beceri ve meslek talebini ölçebilmeli, öğrencinin eğitimini yapıp, hayat içinde beklenen sonuç çıktılarını tanımlarını sağlayıp, çıkıştaki ölçme-değerlendirmelerini yapabilmelidirler. Meslek Liseleri ve Teknik Liselerin öğretmenleri okul değerlendirmesinden ulusal durum ve uluslararası durum değerlendirmesine kadar kendi meslek eğitimlerinin ve teknik eğitimlerinin değerinin sınavabilmelidirler. Bu amaçla, sözkonusu eğitim ve okul yönetimi araçlarını kazanarak yetişmeli ve çalıştıkları okullarda bunları uygular durumda olmalıdırlar. Bu bakımdan Türkiye’deki Teknik Öğretmenler; hızlı değişen teknolojinin teknik eğitim ihtiyaçlarına cevap verebilmek için Avrupa Birliği’nde geliştirilen öğretmen yeterlilikleri yeniliklerini tanımları için desteklenmişlerdir.

Proje’nin büyük güçlüğü; Ulusal Meslek Standartları ve Yeterlilikleri Kurumu 1977’den beri kurulamadan gündemde beklediğinden, piyasa talebi-eğitim-istihdam bağındaki eksik halka ve katsayı engeli nedeniyle emek pazarına akmakta olan çok sayıdaki ümidi kırılmış meslekli gencin hayata çıkışlarını düzenleme zorunluluğunun bulunuyordu. Bakanlığın verdiği diplomaların üzerinde yazılı unvanlar çalışma hayatında karşılık bulamıyordu, hem ünvanla eğitim programı uyuşmuyor, hem öğrenciye yanlış bir kimlik verilmiş oluyordu. Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim sistemi içinden piyasada ehliyet belgesi geçerliliğine gidecek bir ölçme-değerlendirme yolu aradı. İthalâta yönlendirilen bir ekonomideki işsizlik ve belirsizlik ortamında, meslek ve teknik mezunlarının birçoğu sınavsız geçişle MYO’lara gideceğine göre MYO’lardan çıkışta da piyasada ehliyet geçerliliği olan belgelere ihtiyaç vardı.

MEB, kalite düzeninin kurulabilmesi için MYK’nın faaliyete geçmesini beklerken, bu sırada Okul Öz-Değerlendirme Kalite Sorumluları ve çalışacak Öz-Değerlendirme Takımları belirlenmesi ile eğitim sisteminde gerekli öz-değerlendirme çeşitleri ve ilgili birimlere geribildirim düzenlemeleri üzerinde çalışıldı. Türkiye AB’ye üyelik sürecinde olduğu için bu konuda talihlidir; AB’nin ME+TE Kalite Standartları Nitelik Düzeyi göstergelerine dâhil olarak ulusal standartların eksikliğini sonucu kıyaslama ve kendi kendini değerlendirme sıkıntısının bir boyutu giderilmeye çalışılmıştır. Ulusal meslek standartları eksik kaldığı için okul standartlarını “okul-ve-dış standartlar” olarak iki aşamalı kurmak gerekti.

Ulusal düzeyden beklenen yol gösterici standartlar, ölçütler ve göstergeler boyutu atlanarak piyasa-eğitim-istihdam ilişkisi düzenine, okul modeli üzerinde yerleştirilebilecekler kurulmaya yoğunlaşmıştır. Bu Proje’de 1968’den beri en çok zarar gören Orta Kademe (4. ve 5. Basamaklar) yoğunlaşmıştır. Her okulda TE eğitiminin kalitesini gözlemlemeye ve geliştirmeye yardım etmek amaçlanmıştır.

MEB 4. Basamağı, YÖK 5. Basamağı birbirine koşut olarak yürütmek suretiyle çok gerekli bir eş-güdümü yapmışlar ve eğitim sistemine çok yararlı bir katkı getirmişlerdir.

Her Teknik Okulun kendini, kendinin denetleyebilmesi için öz-ve-iç-ve-dış denetleme zinciri kurulmuştur.

ME+TE Kalite Güvence Sistemi: Kalite Güvence Sistemi; 1) okulun rehberlik ve denetim ölçütleri ile okulun kendini değerlendirmesi, 2) “ulusal meslek standartları”na göre değerlendirme ve 3) varsa “uluslararası meslek standartlar” ile dış değerlendirmeden oluşur.

Kalite Güvence Sistemi (KGS) rehberlik ve denetim ölçütleri ME+TE eğitiminin kalitesini gözlemlemeyi ve geliştirmeyi amaçlar. Meslek eğitimi ve Teknik eğitimde "Kalite Güvence Sistemi" de 1) okul öz-değerlendirmesi, 2) şimdilik atladığımız, yurt-içi değerlendirme ve 3) dış değerlendirmeden oluşmaktadır.

ME+TE’de Kalite Değerlendirmesi Sürecinin Üç Basamağı: Okul merkezli olarak uyarlanan Kalite Güvence Sistemi; a) okulun rehberlik ve denetim ölçütleri ile okul öz-değerlendirmesi, şimdilik atladığımız, b) “ulusal meslek standartları”na göre yurt-içi değerlendirme ve c) varsa “uluslararası standartlar” ile dış değerlendirmeden oluşur. Bu araçlarla okul kendisi okulun öz-değerlendirmesini yapabilir, piyasadaki yerini bulur. Ve/veya ulusal ve uluslararası değerlendirmeleri bağımsız bir değerlendirme kuruluşlarına da yaptırıp sağlamasını elde edebilir.

- a. **ME+TE’de Öz Kalite Değerlendirmesi ve EFQM:** Okulda yer alan değerlendirmedir. Birey, takım ya da kurumların kendi kendilerini belirli yöntem ve teknikler kullanarak belirledikleri standartlar, ölçütler, göstergeler doğrultusunda değerlendirmeleridir. Öz-değerlendirmede amaç; ulusal ve uluslararası kalite ölçütlerine göre okulların kendilerini geliştirme planlaması yapması, çıktılarının izlenmesi ve değerlendirilmesi, kurumsal kalite hafızasının oluşturulması ve kurumda “iç kalite denetimi düzeni”nin kurulmasıdır.

284

Öğrenci, öğretmen, takım, zümre ve/veya okulların/ programların kendi kendilerini belirli yöntem ve teknikler kullanarak belirlenen standartlar doğrultusunda değerlendirmeleridir. Öz-değerlendirmede amaç; kuruluşların ulusal ve uluslararası kalite hedeflerine göre kurumların/okulların planlama yapabilmeleri, çıktılarının izlenmesi, değerlendirilmesi, kurumsal kalite/nitelik düzeyi hafızasının oluşturulması ve kurumda iç kalite yoklama ve denetim düzeninin kurulmasıdır.

Teknik Okullarımızda kullanılacak Kalite Güvence SistemiNin (KGS) rehberlik ve denetim ölçütleri AB’de kullanılan **EFQM** Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı’nın (European Foundation for Quality Management) “İş Mükemmeliyeti Modeli” (<https://www.efqm.org>) ile okullara uyumlu olarak geliştirilmiştir. AB’de 2006 Ömürboyu Anahtar Öğrenme Yeterlilikleri - Avrupa Çerçevesi yayımlandıktan sonra bu yeterlilikleri de dikkate alan **EFQM Okul Mükemmellik Modeli** oluşturulmuştur. Öğrenci-merkezli çeşitli uygulamalardan sonra nihaî değerlendirme beş mümkün kılıcı imkân ve dört sonuç olmak üzere dokuz ölçekten oluşmaktadır.

Okulun 5 Mümkün Kılıcı İmkânı: 1. Önderlik, 2. Okulun politikası ve stratejisi. 3. Öğretmenler, eğitimci ve diğer çalışanlar. 4. İşbirliği imkânları ve Okulun kaynakları. 5. Öğretme ve eğitme süreçleri. Sonuçlar ise: 6.

Öğrencilerle İlgili Sonuçlar: 7. Öğretmenlerle, eğitimciyle... ilgili sonuçlar. 8. Toplumla ilgili sonuçlar. 9. Başlıca iş-başarımı /performans sonuçları ve ölçüm ilkeleri.

Bu çalışmanın okul aşamasındaki genel hedefi olan öğrenci takımlarının ve okulun teknoloji geliştirilmesine ve üretimine yatkın bir ortam haline gelmesi için teknik öğretmenin kullanacağı “teknik eğitim yönetimi araçları”nın geliştirilmesi yapılmıştır. Proje hedefi; Türk ekonomisinin ihtiyaç duyduğu orta ve orta-üst kademe teknik

insangücünü yetiştirecek teknik okulların; orta (4. basamak = Teknik Lise) ve orta-üst (5. Basamak = Teknik Yüksek Okul TYO/MYO) basamakları için piyasaya cevap verebilir hale gelmesidir. Proje çalışması; teknik okul'un piyasaya cevap verir şekilde eğiten, eğitimin ve sonuçların ölçümünü yapabilen teknik altyapısının hazırlanması ve Teknik Öğretmenin okulunda bu düzenin işleticisi olacak şekilde teçhizatlandırılması odaklı oldu. Proje Sonucu; Teknik Öğretmen yetiştirme müfredatında, mevcut Teknik Öğretmenlerin hizmet-içi-eğitiminde yer alması ve **teknik öğretmenlik hayatı boyunca kullanması gerekli araçlar ortaya kondu**. Bunların YÖK öğretmen yetiştirme ve MEB teknik öğretmen-hie programlarında yer alması gerekmektedir. Projenin bu kısmı okulların yönetim altyapısı ve Teknik öğretmenlerin tekniklere hâkim olmaları bakımından yararlı olmuştur. Ancak, öğrenci belgelendirmesi piyasa sorumluluk ve eğitim şartına henüz oturtulamamıştır.

- b. **ME+TE Ulusal Kalite Değerlendirmesi:** Ulusal Meslek Standartları (MYK) düzeninin nasıl kurulması gerektiğiyle ilgili altyapı çalışmaları DPT ve MEB tarafından hazırlanmıştır (Bkz. Beşinci Bölüm). **ME+TE Ulusal Kalite Değerlendirmesi, Ulusal Meslek Standartları üzerine kurulmalıdır.** Ancak MYK'nın kurulması için yasal süreç 30 senedir tamamlanamadığı için tüm ulusal kalite değerlendirmesi boyutu atlanarak, sistemin “örnek okullar” ve kıyaslama üzerinde kurulmasına çalışılmaktadır. Bunun 2000 kusur ME+TE okuluna yaygınlaştırılması yine bir üst çerçeve koordinasyonu gerektireceği için, ulusal standartlar katının işler hâle getirilmesi işlemlerin kolaylaştırılması için hayattır. Bunun üzerine ME+TE Ulusal Kalite Değerlendirmesi bina edilecektir.
- c. **ME+TE Dış Kalite Değerlendirmesi ve EQAVET:** Öz-değerlendirme, ulusal/iç değerlendirme ve uluslararası/dış-değerlendirme EQAVET'i (Avrupa ME+TE Kalite Güvencesi Sistemi) meydana getirmektedir. ME+TE'de dış-değerlendirme için uluslararası standartlar bulunmamaktadır. AB, ME+TE ulusal ehliyet belgelendirmelerine kapsam ve resmiyet bakımından bir dış ölçüt tavsiyesi oluşturmakla bir ilki yapmaktadır. AB'deki resmî kuruluşu 2010 olan EQAVET'e, geleneksel 8-basamaklı ME+TE eğitim ve belgelendirmesinin içine “Ömürboyu Öğrenme için Avrupa Ehliyet Düzeyleri”ni de dâhil etmiş olarak çıkmıştır. **EQAVET kaliteyi iyileştirme ve kalite güvencesi döngüsü üzerine inşa edilmiş bir ME+TE ehliyet belgeleri düzenidir.** Ulusal meslek eğitimi ve teknik öğretim sistemleri açısından EQAVET Çerçevesi, kalite yönetim sistemlerinin daha yapılandırılmış bir şekilde uygulanması için bir tezleştirici (katalizör) olarak da işlev görmektedir. Bu ölçüt, MEB-YÖK Teknik Eğitimin Modernleştirilmesi Projesi'nin bitiminden sonra ortaya çıkmıştır. 8-basamaklı Ulusal Meslek Standartları ve belgelendirmemiz MYK ile işlerlik kazanırken, “Ömürboyu Öğrenme için Avrupa Ehliyet Düzeyleri” de eğitime dâhil edilerek AB-EQAVET'e uyum sağlamış olacağız.

Böylece EQAVET, tüm katmanlarıyla, kaliteyi iyileştirme ve kalite güvence sistemi üzerine inşa edilmiş bir 8-basamaklı ME+TE ehliyet belgeleri düzeni olarak kurulmuş ve işleriliyor olacaktır.

Dış-değerlendirme, bir rehberlik faaliyeti olarak okul gelişimine katkı sağlar. Kurumda kalite kültürünü oluşturmanın yanı sıra okul içinde yapılan öz-değerlendirmenin gerçekçiliğini ölçmek için kullanılan saydam bir araçtır. Dış değerlendirmeden gelen veriler doğrultusunda meslek eğitimi ve teknik eğitim veren kurumlarının hizmet kalitesi bu ölçütlere göre en iyi düzeye çıkarılarak rekabet edebilirlik sağlanmaya ve kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını sağlamak amaçlanır.

Türkiye'nin aday ülke olarak bu süreci kendine uygulaması bir fırsattı; bundan dolayı MEB ile YÖK Proje sonrasında da çalışmaya devam etmişlerdir. Öz-değerlendirmeyi ve ulusal değerlendirme atlayarak bir okulun yaptıracağı bir dış değerlendirme kurumunun tam durumu aksettirmeyebilir. Türkiye'de MYK (Meslek Yeterlilikleri Kurumu) devreye girinceye kadar; öz-değerlendirme okulda yapılacak, geçici olarak bir süre ulusal değerlendirme atlanarak dış değerlendirme ile yetinilecek görüşüyle EQAVET ölçüt ve göstergeleri kullanılmıştır.

[Avrupa ME+TE Kalite Güvencesi – EQAVET](#): Meslek eğitimi ve teknik eğitim sistemleri ve eğitim sağlayıcıları, bu standartlara (EN ISO/IEC 17000) göre dış denetimle uygunluk değerlendirmesi yaptırabilir, uyumluluk belgesi ve eş-yetkinlik (accreditation) alabilirler.

ME+TE'de kalite ölçüt ve göstergeleri için uluslararası kıyasta **Avrupa ME+TE Kalite Güvencesi Sistemi** (EQAVET) kullanılmıştır (<https://www.eqavet.eu>). Bunun için 9 geniş alan çerçevesi içinde; 25 öğretim alanı, 65 ME+TE çekirdek eğitim alanı, 625 ME+TE/dal uzmanlaşma alanı ölçümler için uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak, 1968'den beri Türkiye'deki ME+TE yıkımları dolayısıyla sorunlar çıkmıştır. Bunlar:

Birincisi, MEB'in Meslek eğitimi ile Teknik eğitimi birbirine yedirip meslek basamaklarını kaybetmiş olması sebebiyle, 1992 tarih ve 3795 sayılı "Bazı Lise, Okul ve Fakülte Mezunlarına Unvan Verilmesi Hakkında Kanun"un, 'unvanlar' başlıklı 3. Maddesinde bazı unvanların meslek kademelerine değil, eğitim kademelerine verilmesi nedeniyle unvanlar kayarak çıkmış ve piyasada karşılık bulamamıştı. **Piyasanın beklediği işçilik ve verilen eğitim ile Kanun'la verilen unvanlar tutmamaktaydı.** Bu sorun giderilmediği için, sorun olduğu gibi 2005 yılında bu Proje'nin MEB kısmına intikal etmiştir. 8-basamaklı Avrupa ME+TE Kalite Güvence Sistemi (EQAVET), Türkiye'de, bu eksik yapıyla eğitim kademelerinin diplomasına karşılık meslek belgesi koyma fikriyle karşılaşınca, Türkiye'de ilk 4 basamağın "Sorumluluklar Çerçevesi," "Eğitim Şartı Çerçevesi," "Ehliyet Belgeleri/Sertifikalari" ve "unvanları" ilk 4 basamağın işlevlerine uydurulamamıştır. Türkiye, eski uyumlu 8-basamağının ilk 4'ünü bozduğu için MEB'in kâğıt üzerinde kendi varsaydığı yeni 8-basamağın ilk 4 basamağında verilen belgeler halen EQAVET ile örtüşmemektedir. MEB'in acilen, MEM'ler ile Meslek Liseleri programlarını denkleştirerek bu okulları aynı binada, ihtiyaca göre hem örgün, hem yaygın, hem çıraklık eğitimi boyutlarını veren programlar sunmalıdır. Teknik Liseler'in ayrı binada "tekniker" düzeyi programlar uygulaması sağlanmalıdır. MYO'lardan, **programı teknik olanlar TYO'ya çevrilmeli**, Teknik Lise mezunlarını almalı ve "yüksek tekniker" kademesini yetiştirmelidir.

İkincisi, sınavlar ve belgeler, eş-yetkinliğin (akkreditasyon) nasıl verildiği belli olmayan kuruluşlarca yapıldığı için, kalite, karşılaştırılabilirlik gibi eksiklikler taşımaktadırlar. Piyasalarda yaygın bir itibar görememe sorunu vardır. AB'de Ticaret ve Sanayi Odalarının eğitim ve belge verme işlerinde yer alma gelenekleri oluşmuştur. Bunu Türkiye'de işgücü, kayıtlı istihdam ve ücret piyasalarının tam işlemediği bir ortamda, bu iş için kapasite geliştirmemiş Odalardan ve yerel iş hayatından beklemek daha en başta kalite sorunu çıkarmaktadır. MYK, odaların bu kapasitesinin gelişmesine yardımcı olacak bir kuruluş olmalıdır. İl İstihdam Kurullarının yetkileri bu amaçla tanımlanmayı bekliyor. Küçük muhitlerde kullanılabilen belgelerin ulusal geçerliliği pek az olacaktır. Eğitimin değer bulması için sınav ve belgelendirme konusunun Türkiye'ye uygun ve kapsayıcı bir yolla çözülmesine ihtiyaç devam etmektedir. **ME+TE sınav ve ehliyet belgelendirme düzenini MYK-MEB işbirliği ile ulusal kapsamda kurma ihtiyacı** bulunmaktadır.

AB-Bologna Süreci ile birlikte 2001 yılından itibaren yükseköğretimde kalite güvencesi ve eşyetkinlik/akkreditasyon düzenlerinin kurulması çalışmaları başlamıştır.

Çeşitli akademik ve ar+ge alanlarında eşyetkinlik danışmanlığı yapan ve eşyetkinlik veren kuruluşlar faaliyete geçti. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) bunlar arasından “bağımsız ulusal dış kalite güvence kuruluşları” yetkilendirilmiştir. Türkiye’de **YÖK; üniversiteler, fakülteler, bölümler için kalite ve eşyetkinlik çalışması yapmayı 2005 yılında başlattı.** Yetkilendirilmiş kuruluşlar üniversitelerde çeşitli alanlarda danışmanlık, yönlendirme ve eşyetkinlik /akreditasyon vermeye başlamışlardır.

Öneri: Tam bir ME+TE Kalite Güvence Sistemi (KGS); Teknik Eğitimin niteliğini yükselterek ilk kademe vasıflı işgücünü ve orta kademe teknik işgücünü (Ortaokuldan 2-3-Yıllık Ortaöğretim-üstü TYO/MYO'lara kadar) piyasanın talebine göre en iyi şekilde yetiştirebilme yeterliliğini geliştirmeyi kapsamalıdır. KGS'nin Teknik Liselerde ve Teknik Yüksek Okullarda yerleşmesi tamamlanınca, her tür Meslek Eğitimine de aynı modelin uygulanması önerilmiştir.

Öneri: Teknik öğretmen adayları Teknik Eğitim Fakültelerindeki yetişme dönemlerinde, okullarında teknik eğitimin yönetimini bu şekilde yapabilecek şekilde yetişmeli, hem bu konuda genel çerçeve ve adımlar konusunda Bakanlıkça (kurulursa MYK ile birlikte) talimatname hazırlanmalı, hem de görevdeki Teknik Öğretmenler yeterli hizmet-içi eğitim görmelidirler. 2006 itibariyle, Proje çalışmasına Teknik Eğitim Fakülteleri'nin yeterli katılımının sağlanması ve öğretmen adayının müfredatına bu işlemleri kendisinin yapacağı şekilde bilgi ve beceriler kazandırılmasının konulması gerekmektedir.

Öneri: eğitimin her kademesi ve her tür okul için Kalite Değerlendirme Formları hazırlanması.

2006 Meslek Yeterlilikleri Kanunu ve Kurumu (MYK)

Teknik Eğitimin Modernleştirilmesi Projesi (2003-2007) sırasındaki zorluklar ürününü vermiş ve 1977'den beri gündemde olan Kanun tasarısı 2006'da çıkarılarak **Meslek Yeterlilikleri Kurumu** kurulmuştur. Ülke çapında “ulusal piyasa meslek standartları,” “ulusal piyasa meslek sınavları” ve ulusal piyasa meslek ehliyet belgeleri ve ulusal piyasa teknik ehliyet belgeleri” düzeni kurma çalışması nihayet ilk adımlarını attı. **Ulusal Meslek Ehliyet Belgeleri ve Teknik Ehliyet Belgeleri** umudu belirdi.

MYO'lar, sayıları çok azalan TYO'lar, açık-öğretime kaydırılan İHYO'lar konusunda çok eleştiri alan YÖK'ün 2008 Raporu'nda yeni MYO programlarının meslek tanımlarında sorunlar bulunduğu, mezunların diplomalardan dolayı yetki ve sorumluluk sorunları yaşadıklarını kabûl edilmiştir. Çözümü için öneri getirilmiştir: yeni çıkan MYK Kanunu'ndan da güç alarak – kamu kesimi fikriyle – “YÖK, MEB, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İŞ-KUR, MYK, Başbakanlık Devlet Personel Başkanlığı ve ilgili kurum/kuruluşların katılımıyla” meslek tanımlarının ve mevcut programların yeniden düzenlenmesi ve sürekli bir güncelleme çerçevesi oluşturulmasıdır. YÖK – yine kamuda şeye almayı önceleyerek – istihdam planlaması da önermiştir: Mevcut ve yeni programların meslek standartlarına göre kadro karşılıklarının belirlenmesi, mezunların kamu ve özel kesimlerde görev yapacağı kadrolar ve iş tanımları mezun olmadan bulunması ve bu kadrolara atanabileceklerin taşınması gerekli vasıfların KPSS tercih kitapçıklarında duyurulması önerilmiştir. Öğrencilerin, işe adaylıkta mağduriyet yaşamamaları için MYO programlarının hedefleri, niteliği, mezunlarının yetkileri ve istihdam alanları hakkında bilgilendirilmeleri için “mezun farkındalığı” çalışmaları yürütülmelidir.

Dünya Bankası ve diğer kuruluşlardan sağlanan kaynaklarla, “**Meslek Standartları ve Meslek Yeterlilikleri ile Yeterliliklere Dayalı Belgelendirme Yapıları ve Eğitim Modüllerinin Geliştirilmesi Projesi**” ile çalışılmıştır. Türk ME+TE sisteminin Kıta Avrupası ve Almanya ile eşgüdümlü olması gözardı edilerek farklı bir anlayışla yürüten İskoç sisteminin kullanılmaya çalışılması zaman kaybına ve dağınıklığa yol açmıştır.

Bazı şirketlere kendi sektöründe meslek belgesi verme yetkisinin verilmesi, ulusal meslek sınavları ve ulusal meslek belgeleri ilkesine aykırıdır. Halen 1 milyon işçiye şirketlerden böyle belgeler verilmiştir. Ancak, piyasalarda bir düzen, işverene güven, işçiye güvence veren bir ortam gelişmiş değildir. Pek çok işte, uygulamalı eğitimleri daha iyi olan ve daha ucuza çalışan Geçici Koruma Altındaki hatta kaçak Suriyeliler tercih edilmektedir. Son yıllarda kaçak işçi çalıştırılması çok fazla artınca kayıtlı Türk vatandaşlarını piyasadan dışarı itilmesi tepki doğurmuştur. Çalışma Bakanlığı, meslek belgesi bulunanları öne geçirecek bir denetleme ve düzenlemeye gidebilmiş değildir.

MEB’le ortak çalışma düzeni etkinleştirilememesinden doğan gecikmeler ve piyasada itibar görmeyen birçok farklı belgenin dolaşıma devam etmesi gibi nedenlerle etkililik kazanılmadan devam edilmektedir.

Ortaöğretim Projesi (2006-2011) ve Meslek Eğitimine Etkileri

Bir Dünya Bankası Projesi olarak getirilip, MEB’in Dünya Bankası’yla çalışmayı bırakma kararı gereğince DB’nin AB’ye kaydırıldığı bir projedir. Başlıca Proje amaçları: 1) Bütün ortaöğretim okul türlerine ortak genel kültür müfredatı, 2) Genel Lise müfredatının yenilenmesi ve kurumsal ve teknolojik altyapısı Güçlü Lise kavramının getirilmesi, 3) Bütün Genel Liselere esnek ve modüllü program çeşitliliği ile öğrenciye üretici ve gelir getirici hayata çıkış seçenekleri sunulması, 4) öğrencilere ilgi ve yetenekleri doğrultusunda etkin danışmanlık-rehberlik ve meslek rehberliği hizmeti verecek düzeninin kurulması, 5) yaşam boyu öğrenmeyi destekleyecek şekilde orta-öğretimin kalitesinin, ekonomik karşılanabilirliğinin ve fırsat eşitliği düzeyinin yükseltilmesi, 6) yabancı dil öğretiminin geliştirilmesi için şartların iyileştirilmesi, 7) okullara hibeler vasıtasıyla ek kaynak sağlanması, bunun öğrencilerin öğrenim şartlarının geliştirilmesinin desteklenmesinde kullanılması, 8) Bakanlığın kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesidir. Küresellik, tüm eğitimin piyasanın bir aracına dönüştürülmesi stratejisi ile uyumlu yorumlarla yabancı dile vurgu ile; ticaretin yerel olmaktan çıkıp uluslararası ihracat ve ithalat mahiyeti almasıyla işgücünde yabancı dil bilmenin önem kazanması ile, uluslararası işgücü gidiş-gelişleri ve sermaye akışının yabancı dil öğrenimini zorunlu kılmasıyla vurgulanıyor. Bu dönemde Türkiye pahalı TL - ucuz döviz politikasıyla tamamen ithalata yönlendirilmiş bulunuyordu.

Yukarıdaki öneri; sınıflı Avrupa toplum yapısının uzantıları olan Klasik Genel ile ME+TE okullarının 150 yıldır birbirinden tamamen kopuk olan ve farklı müfredatlarla ayrı şerit izlekleri bulunan yapısını küreselleşme icabı genel ortaöğretim için gözden geçirilmiş hâli aktarılıyor. Çünkü, klasik genel lise mezunları işten anlamıyordu, ME+TE mezunları dünyayı değerlendirmede kültürsüz kalıyorlardı. Bu liste, herkesin kendi işi için dış temaslarda bulunması gerektiği için Batı klasik-genel ortaöğretim I. Kademe ve II. Kademesinin, 200 yıl sonra gözden geçirilmesi sonucu belirlenen yapılacaklar listesidir. Avrupa’da eğitimini küreselcilığe uygun hâle getirmek için OECD tarafından geliştirilmiş bir çözüm; “Genel Liselere gelir getirici beceri öğrenme seçenekleri koymak,” “ME+TE’lere kültür dersleri koymak”tır. Bu liste, Avrupa’nın başka okul türlerinden geçişlere kapalı, klasik, akademik, genel lisesinin, hayata çıkışlara uygun olmayan müfredatının kısmen düzeltilmesi için neler yapılması gerektiğini gösteren bir şablondur. Burada gözden kaçmaması gereken; AB mezunlarını küreselleşmeye hazırlayacak müfredatı arıyordu, okulları ticaret alanı haline getirmeye çalışmıyordu. Yukarıdaki listede

7. Madde bunu düzenliyor: okul hibeler kabûl edebilir, ancak öğrenmeyi üzerinden para kazanılacak bir meta haline getiremez!

Bu Projenin uygulaması, hem kendi müfredatının yapısını anlayacak-anlatacak kabiliyetini kaybeden o dönem eğitim yönetiminin, hem de çarpık ÖSYM'ye uydurulmak için zorla şekil verilmekte olan ortaöğretim sistemimizin karmaşası ortasına düşmüştür. Kısmen 6. ve kısmen 7. maddeler hariç, Proje uygulanamamıştır. Proje döneminin MEB yönetim kararlarına dayalı birbirinden bozucu dört sonuç ürettiği görülmektedir.

1) *Genel Liselere Esnek, Modüllü-Beceri-Çeşitliliği Neden Eklenmedi?* DB-Türkiye Ortaöğretim Projesi, Genel Liselere yönelik bir proje olduğu halde genel liselerde uygulanamadı. Atatürk'ün okul modelinde; “her tür okulun uygun beceriler edindirme programları bulunması ilkesi” bulunduğu ve MEB ilk bu fikirle yola çıkmış olduğu halde uygulanamadı. Çünkü tüm eğitim sistemi, YÖK'ün öğrenci alma anlayışı tarafından ÖSYM sınavları, sıralamayı belirleyecek çoktan seçmeli sorular ve dershanecilikle işgal edilmiş bulunuyordu. Genel Liselerin işlevi; mümkün olduğu kadar diğer lise türlerini dışlayarak kendi mezununu yükseköğretime yerleştirmek ve meslek/beceri eğitimini orada gördükten sonra toplumun üst katmanlarında bir yerde istihdama uygun duruma gelmesinin yolunu açmak hâline gelmişti. ‘Genel Lise’deki bu yapı bozukluğu; 1940'ta beceri derslerini kaldırarak klasik Batı asil-ve-burjuva-sınıfı müfredatını taklit etmeye kalkışmasına, 1981'de ise YÖK Kanunu sonrası müfredatın ve eğitimin eğilip bükülerek ÖSYM giriş sınavlarına uygun hâle getirilmek amacıyla çarpıtılmasına bağlı olarak oluşmuştur. Böylece, Türkiye’de genel lisenin hayata çıkarma işlevi kalkmıştır. Eğitim yönetimi kendi kendini mutlaka bir üst kademe eğitimi hedef göstermek zorunda bırakmıştı. Lise mezunları bir devlet memuriyeti peşinde koşmaktan başka bir çıkış yolu bulamıyorlardı. 2000’li yıllarda, Avrupa klasik liselerinin hayattan kopuk sınıfsal durumu düzeltmek için Batı Avrupa’nın ayrılmış okullar düzenini bütünleştirmek sebebiyle yer verilen, “genel liselere esnek ve modüllü program çeşitliliği ilâve etme” amacının, Türkiye Projesi’nde de önerilmiş olması Genel Liselerimizi, Atatürk devrinin kuruluş ayarlarına döndürmek için bir fırsattı. Ama bu ÖSYM’nin ezberci sınav tekniğine uygun düşmediği için Genel Liseler sınava hazırlığa yönelik kalmaya devam ettiler. Bu nedenle, Ortaöğretim Projesi’nin temel amacı ve anahtar maddesini uygulanamadı. Keşke uygulanabilseydi. MEB, 1940’ta kendi kendini soktuğu, çoğu asalak masa-başı arayan ayrıcalıklı, zümre yetiştirme hastalığından kurtarmış olur, yükseköğrenime devam edemeyen genel lise mezunlarına birer beceriyle hayata çıkış kapısını açmış olurdu.

Gençler için, YÖK ve ÖSYM ile yeni bir düzen üzerinde mutabakata varacak siyasi ve idari güç ortaya çıkmadı. Diğer bir deyişle, AB’nin Genel Liseleri, Türkiye’nin 1930’larda uyguladığı çok amaçlı lise müfredatı anlayışına bir asır sonra da olsa gelirken, Türkiye’nin bugünkü Genel Liseleri halâ Avrupa’nın eskitip attığı Klasik Lise anlayışından ayrıcalıklı sınıf çıkarma uğraşı içinde yükseköğretim kapısına yığılmaktadırlar.

Rakiplerin Türk sanayiini ve Teknik eğitimini engelleme stratejilerinin bulunması bir yana, eğitim yönetiminden bir itiraz olmaksızın, sadece İHL'lere değil, tüm ME+TE'ye katsayı engeli de bu yüzden gelmişti: ÖSYM sınavında Genel Lise mezunları karşısındaki rekabeti azaltmak! Ne var ki, bundan kazançlı çıkmak da nasip olmamıştır; çünkü F. Gülen unsurlarının ÖSYM üzerinden yaptığı soru sızdırma ahlâksızlığı, bu genişletilmiş fırsatı, istediği yeri hakkıyla kazanabilecek Genel Liselilerin elinden çalmıştır. En iyi öğrencilerin ancak 3'üncü, 4'üncü, 5'inci tercihine yerleşebilmesi bundandır.

2) *Türkiye’de Zaten Her Tür Lisede Ortak Kültür Dersleri Vardı:* Proje’deki bu madde yine, Avrupa’nın işçi sınıfı için ortaokul kademesi ve lise kademesi meslek eğitiminde bulunmayan gerçek kültür derslerini getirerek, işgücünün küreselleşme dönemine hazırlıklı girmesi için bir çözümdür. 21. yüzyıla ülkesinin ortak kültürünü

tanıyıp benimseyerek girebilen, kimliğinde denge ve istikrar bulmuş birer nüfus elde etmek için bir OECD ülkeleri yaklaşımıdır. Almanya’da ırkçılığın bu kadar fazla olmasının bir sebebi de ilkokullardaki ortak vatandaşlık eğitiminden sonra, meslek okullarında kültür müfredatı bulunmaması olduğu yorumları vardı. Avrupa bu eksikliğini gidererek, “dünyanın neresinde olursa olsun kazanımlarını ülkesine dönüştürebilecek insanı” ve iş hayatında “bölgesel veya sektörel kümelenme ve işbirliği modeli” elde edilebilsin istemektedir.

Ulus olmayla fazla alâkası bulunmayan ABD kozmopolitliği, eğitimde ve medyada “Amerikan ulusu” vurgusunu 21. yüzyılda aynı maksatla arttırdı. Diğer bir deyişle, küresel ortamla karşılaşacak olan ülke nüfusuna “ortak kültür dersleriyle millî eğitim” götürmek ülkeler için stratejik bir eğitim bileşeni hâline gelmişti.

Artık öğrendik ki, kapitalizm sadece kendi rekabet gücünü arttırmaya çalışmak değil, hiç etik olmasa da, rahiplerinin rekabet gücünü zayıflatacak işlerle de uğraşır. Ülkelerin iç işlerine karışmama ilkesinin de ciddiyetini kaybettiği bir dönemdeyiz. Çünkü küreselleştirmecilik tam da bu demektir. Dolayısıyla, rakip ülkelerde de “millî eğitim”i gevşettirmek bir o kadar stratejik bir hamledir. (Türkiye’de 2005 İlköğretim Müfredat Reformuna yönelik telkinlere ve eleştirilere bu açıdan bakılmalıdır.)

İşte, Ortaöğretim Projesi sırasında Amerikalılar gelip, Talim ve Terbiye Kurulu’na; “Okullarda okutulacak Türk tarihini biz yazalım,” dediler. Bunun, küreselleştirmeciliğin pazar gevşetme işinden ibaret olmadığı; İlimli İslâm hilebazlığı, bölücü BOP projesi, Türkiye’de kuvvetler ayrılığını kaldıracak rejim değişikliği telkini, demokratik ortağı otokratik tek kişi yönetimine götüren ahlâksız teklif, Cemaat’ın at koşturduğu bir dönemde masaya sürülen stratejik çözüme hamlelerinden biriydi. Talim ve Terbiye Kurulu, “Biz tarih yapan bir milletiz, bırakın da tarihimizi kendimiz yazalım,” diye kibar bir cevap veriyor. Bu küstahlığı kimi kızgınlıkla, kimi alayla karşılıyor; ama uzun süre konuşuluyor.

Cumhuriyet’in ilk yıllarından beri ‘Türkiye’nin bütün okullarında ortak genel kültür müfredatı’ bulunmaktadır; ME+TE ve İmam-Hatip müfredatları bu bakımdan dünyada örnek modeller olagelmiştir. Dünya Bankası CAS raporları re’sen yapıлып Projeler re’sen dikte edildiği için Türkiye, okullarında zaten ortak kültür dersleri müfredatı uygulandığını anlatma fırsatını kullanamadı. DB’nin sınıflı Avrupa’dan çıkış şablonunu önünde buldu. Bu noktada, eğitim yönetiminin kendi sisteminin yapısını ve bütün ortaöğretimde aynı kültür derslerinin görülmekte olduğunu yabancı uzmanlara savunamayacak kadar birikimsiz ve deneyimsiz yöneticilerle doldurulmuş olduğunun altı bir kere daha çizilmelidir.

Sözkonusu 1. madde MEB’de, ilginç bir şekilde, zaten DB’nin genel eğitimleştirerek orta kademe işgücünü zayıflatma taarruzu altında bulunan ME+TE üzerinde kurulmaya çalışılan baskı ile bağlantılandırılarak geçiştirilmek istenmiştir. Diğer bir deyişle, yaklaşık 10 adet ME+TE projesi bitmiş veya devam etmekte olduğu halde, Ortaöğretim Projesi’nin bu maddesinin sanki ME+TE liselerinin ilk yıllarının genel liseye çevrilmesi için konulmuş gibi yorumlanması hayret vericidir. Meslek Liseleri ve Teknik Liseler kuruluşlarından beri zaten ‘liseler ortak kültür müfredatı’nı uygulamaktadırlar. 9. Sınıfları genelleştirme konusu, ME+TE müfredatına göz atmaya bile ihtiyaç duymamış DB uzmanlarının hatası veya bilerek müdahalesi olarak yorumlanıyor. Ancak, bu yarım bir yorumdur. Esasen MEB ortaöğretim Proje’deki 3. Maddeyi YGS sınavına odaklılık ve dersaneler yüzünden uygulamak istemiyordu. Kültür müfredatının içeriği de hayata uygulama yönüyle gözden geçirilmemiştir. Konu saptılmıştır: kültür müfredatının varlığı gözardı edilerek, ME+TE’de 9. Sınıfları genel eğitime geçirilmiştir, devam edilerek 10. Sınıf da genelleşsin talebi bile yapılmış, veli ve öğrencilerin büyük tepkisi karşısında askıda kalmıştır.

3) *Ortaöğretime Giriş Sınavları ve 6, 7, 8. Sınıf Yıllarına Paralel Dershanecilik:* Proje'nin lise müfredatının güçlendirilmesi, meslek ve hayat rehberliği getirilmesi maddeleri uygulanmamıştır. Çünkü; ÖSYM uygulaması meslek rehberliğine imkân vermiyor, dershaneler deneme sınavları ile gençleri bir yere yerleşmeye razı ediyorlardı. Proje'de bulunmamasına rağmen liseye öğrenci alımı üzerine gidildi. Ortaöğretimde MEB de tıpkı YÖK-ÖSYM'nin lise kademesini şekillendirmekte yaptığı gibi, okul türlerine alacağı öğrenci dağılımını kendinden önceki 8-Yıllık İlköğretimin son üç yıl (ortaokula denk gelen) sınıflarını şekillendirerek “liseye öğrenci alımı” alanında düzenleme yapmaya girişmiştir. Yükseköğretim ÖSYM önündeki pazar paylaşmıştı. Lise önünde ile Kesintisiz İlköğretimle bakir bir pazar bulunuyordu. Lisenin önüne giriş sınavı konulunca, dershaneciliğin ve ortaokul eğitiminin ticarileşmesinin önü açılmış oldu.

Küçük giriş sınavı ihtiyacı nezdil tüm kitleye uygulanan zorunlu eğitime giriş sınavı haline geldi? 1955'ten itibaren isteyen özel okullar ve yabancı dilde eğitim veren kolejler öğrencilerini kendi ayrı ayrı sınavlarıyla seçiyorlardı. 1964'ten itibaren Fen, 1985'ten itibaren AL (Anadolu Liseleri Sınavı) Anadolu İmam-Hatip, 1990'dan itibaren Anadolu Öğretmen ve sonra tüm Anadolu Liseleri öğrencilerini ilkokuldan sonra kendi ortaokul kademelerine sınavla almaya başladılar. Özel dersler ve dershanecilikten ziyade ilkokullarda eğitimin kalitesinin ve öğretmenlerin iyi olması önemli olduğu bir dönemdi. Sınavlar ses getiriyor, ancak belli yerlerde bulunan bu okulların kontenjanları da belli olduğu için ilgilenen veli kitlesi fazla büyük olmuyordu. 1997-1998'de ilköğretimin kesintisiz 8 yıla çıkarılmasını takiben 1999'da bu giriş sınavları durduruldu.

1997'de 8-Yıllık Kesintisiz İlköğretimin başlatıldığı yıllarda İlköğretim ve Ortaöğretim “bitirme sınavları” kaldırılmıştır. Diplomalardan verilmemiş, bir üst kademeğe geçişler “Giriş Sınavları”na bırakılmıştır. Giriş sınavlarının öğrenci üzerinde yarattığı “tek fırsat” baskısı ortaokullardaki özel dersçiliğin, kayıt-dışı ve açık ticarî dershaneciliğin pazarını oluşturmuştur. 8-Yıllık Kesintisiz İlköğretime geçilirken; ortaokul yıllarına denk gelen 6, 7, 8. sınıflarda yetenekleri geliştirme, rehberlik, beceri dersleri ve yöneltme hizmetlerinin kaldırılmasının sebebinin genel lise müfredatına dayalı üniversiteye giriş sınavı önünde bulunan dershanecilik piyasasını, genel ilköğretim müfredatına dayalı ortaöğretime giriş sınavının önüne indirmek olduğu kısa zamanda anlaşılacaktır.

Kesintisiz ‘Tektip İlköğretim’in son sınıf mezunları için 2000 yılında ilköğretimden sonra girilen LGS (Liseye Giriş Sınavı) başlatıldı; Fen Liseleri ve Anadolu Liselerine girişler bu kapsama alındı. 2003 yılından itibaren Sosyal Bilimler Liseleri de bu sınavla öğrenci almaya başladı. Dershaneciler MEB’de faaliyetliydi; 2004’te 1. sınıftan itibaren 8-yıllık kesintisiz ilköğretimden ilk mezunlar verilecekti. LGS 2004’te OKS’ye (Ortaöğretim Kurumları Seçme ve Yerleştirme Sınavı) dönüştürülüp piyasanın önüne yönlendirmesiz ve becerisiz bırakılan tüm kitle kondu. Ya küresel- yerel ucuz işçiler olarak emek pazarına girecek, ya çıraklıktan meslek öğrenmeye başlayacak, ya da bir seçenek olarak sunulan bu genel öğretim düzeylerini ölçecek sınava gireceklerdi. 1.2 milyon ilköğretim mezunu halen zorunlu eğitime dâhil olmayan Lise Giriş Sınavına yönlendirildi. Bu düzenlemeden METE’nin ziyan göreceği açıktı; eğitime devam isteyen düşük puanlılar ile hiç sınava gelmeyenler Meslek Liselerine yöneltilecekti. AB sınıflı toplum yapısının zararlarından kurtulmak için ME+TE’de seviye yükseltici reform içindeydi. Sistem analiziyle çalışan Dünya Bankası kesintisiz ilköğretim diye boşuna ısrar edecek değildi ya... Türkiye ilk defa, ister 8-yıllık zorunlu eğitimden 14 yaşında vasıfsız çıkıp düz işçi olarak çalışmak zorunda olduğu için olsun, ister düşük puan aldığı için mesleğe yönlendirilenlerden olsun, kendi isteği dışında bir işçi sınıfını 2004’te OKS düzeniyle kurmaya başladı. İlköğretim son sınıflara yönelik dershanecilik yanında etüd merkezleri patlama yaptı. Bu pazarda en büyük payı Cemaat aldı.

Mezunların Kesintisiz İlköğretimden çok zayıf gelmekte oldukları görüldü. Oysa, 8-Yıllık Kesintisiz İlköğretimin getirilme gerekçesi, mevcut 5-yıllık ilkokulların çok üstünde kaliteli bir eğitimin böyle elde edileceği idi ve 2005 Müfredat Reformu da bunun için yapılmıştı. 2008 yılında 6, 7, 8. Sınıflardaki hazırlanmayı arttırmak amacıyla ortaokula denk gelen 6, 7, 8. sınıflara her yıl SBS (Seviye Belirleme Sınavları) uygulanmaya başlandı. Öğrenciye, öğretmenlere ve okullara geribildirimde bulunulacak eksikler tamamlanacaktı. Ancak, liseye geçişi etkileyeceği düşüncesi Seviye Belirleme sınavlarını bir yarışma haline getirdi ve dershaneler ve etüd merkezleri ortaokulun her yılına oturdular. Yani veli; öğrencisi 6. Sınıfa başladığı andan itibaren dershaneye müşteri oldu; maddî imkânı olmayanlar küme düştü. Bu pazarda Cemaat'ın yaygınlığı eleştiri konusu yapıldı. Böylece, ilköğretimin 6, 7, 8. Sınıfları (ortaokul kademesi) de dershanecilik pazarına dâhil edilerek pazar büyüklüğü iki katına çıkarılmış oldu, 3 yıl uygulamada kaldı. Büyüme yaşındaki öğrencilerde her yıl yol açılan gerilimden dolayı SBS 2011'de 8. Sınıflar dışındaki sınıflarda kaldırılıp sadece 8. Sınıflara devam ettirildi. (2011 Genel Seçimleri Meclis'e resmen girmek isteyen Cemaat ile Başbakan'ı karşı karşıya getirdi.) 8-Yıllık İlköğretim Okulları ve Ortaöğretimde dershaneler gerilimi bu tarihten sonra artmaya başladı.

Ortaöğretim Projesi'nin tam biteceği yılda bir T.B.M.M. çalışması olan Ortaöğretim Reformu Kanunu'nun çıkması büyük bir olaydı. 30 Mart 2012'de Yasa ile 12-Yıllık Zorunlu Eğitim ilân edildi. Proje'nin aslının öngördüğü düzenlemeler için araçlar ve yapılan hataların düzeltilmesi için yasal dayanak geldi. Ancak, derslane lobisi güçlüydü.

4) *Temel Kurum "Genel Lise" Niçin Kaldırıldı?* Resmî eğitim sistemiyle dershanecilik pazarının çarpışmasının şahikası, ortaöğretim kademesinin temel kurumu olan "genel lise"nin, 2012 yılında Kanun'la lise kademesi zorunlu eğitim kapsamına alındığı halde, 2013 yılında kaldırılmasıdır. Yerine, sınavla girilmekte olan Anadolu Liseleri kaldı.

1975'ten beri sistemde kendi kurallarıyla yer edinme yolculuğu yapan Anadolu Liselerinin yabancı dil temel programı bütün liselere yaygınlaştırıldı. Anadolu Lisesi; yabancı dil ağırlıklı, kültür eğitimi sıkıştırılmış klasik genel lise kanadı tektipleşerek, beceri kazandırmadan yükseköğretim önüne insan yığacak şekilde çoğaltıldı. Sistem bütünlüğü bilinci bulunmayan bu uygulamanın, Proje'nin "yabancı dil öğretiminin geliştirilmesi için şartların iyileştirilmesi" amacını karşılamak üzere bu yola saptığı anlaşılıyor. **Bir kademenin "temel kurumu" kaldırılarak eksen değiştirme** nasıl olur? Eğitim yönetimi bilimince bu henüz izah edilebilmiş bir uygulama değildir. Sınavla öğrenci alan Anadolu Liselerinin tüm eğitim türlerine yayılması, dershanecilik pazarının genişlemesi anlamındadır.

Liseleri Anadolu liseleştirme arttıkça, Ortaokuldan Anadolu Lisesine girişler sınava bağlandı. Katsayı engeli olduğu için yükseköğretime devam isteyenlere yönelik **Dershanecilik, ortaokul yıllarına indi** ve 7. Sınıftan itibaren öğrencilere ve aile bütçelerine yük oldu. Bu suretle Cemaat dershaneciliği patladı. Böylece, Ortaöğretim Projesi, istenenin tam tersi bir uygulama ile neticelendi. Bu uygulamanın sisteme istikrar kazandırmadığı dershaneciliğin ortaokul düzeyine indirilmesinde gözlemlendi. Ortaöğretim Projesi böyle neticelendi.

Sınavla girilebilen Anadolu Liselerinin, temel kurum klasik Genel Liseyi kademededen ve sistemden kovması, ortaöğretimdeki piyasalaştırmanın örneği olarak gösterilmektedir. ÖSYM kapısındaki liseler gibi liseler önündeki ortaokullar da pazarlaştı. Sonuçta arada kalan lise kademesi istikrarını ve önemini kaybetti. Hem ortaokuldan Anadolu Liselerine geçiş, hem de Anadolu Liselerinden Yükseköğretime giriş sınavları

öne çıktı. Öğrenci sınavlar için çalışmaya ve yükseköğrenim amacıyla test çözmeye başladı. Öğrenme geri plana düştü.

(Tabii ki, düzenleyici denetleyici gücün hafiflediği bir ortamda, bu kadar hayat-memat meselesi haline getirilen yükseköğretime giriş – sınav – dersane pazarı üzerinde oyun kurup güç kazanma hesapları da olacaktı. Büyük bir gizlilikle, ÖSYM ve dershanecilik yoluyla soru sızdırma ile Cemaat'in belli yükseköğretim programlarına ve kamu kuruluşlarına mezunlarını yerleştirdiği bir on yılın daha içerisinde bulunduğu, ancak ileriki yıllarda deşifre edilecekti.)

5) *ME+TE Ortaöğretimde Okul ve Program Çeşitliliğini Arttırmak mı, Azaltmak mı Meselesi*: DB tarafından ME+TE okullarının ağırlığının azaltılması için başlatılan söylem, Projenin 5. Maddesinde yer verilen “ekonomik karşılabilirlik” kavramıdır. 2005 DB Eğitim Sektör Raporu'nda ME+TE için alınan verilerin ekonomik kriz ve katsayı zamanı verileri olduğu için gerçek durumu yansıtmadığı belirtilmişti. DB Proje'yi AB'ye devrederken 9. Sınıfların genelleştirilmesi ve ME+TE'nin kenarsanmasını da devretti. AB bu konulara karışmadı. Bakanlık tarafı ise bu Proje'de Genel Liselere meslek becerisi işlevini koydurmamak için bu konuyu içinden çıkılmaz noktaya kadar vardurdular.

Okul ve program çeşitliliği ve coğrafya üzerindeki dağılımı, özellikle mesleklerin ilk kademesinde zanaatları da kapsadığı için toplumun ve tarihin gereklerinden bir doğan yapıdır, güne uyarlanarak aslını koruyarak gelir, zenginliktir. Belli üst kurallara göre diploma denkliği yönetimi yapılır. Program veya okul kapatılmadan evvel her birinin piyasadaki ve toplumdaki talebi, eğitim sistemindeki yeri, yatay ve dikey bağları araştırılır; bunlar tartışılır. MEB, velilerden itirazlara rağmen, paydaşlara tartıştırmadan bazı uzmanların yaptıkları çalışmalarla **çeşitliliği azaltıcı birleştirmeler** yapıldı. Bakanlığın okul veya program açma kapama yetkisi vardır. Proje uzmanları; Bakanlık içinde ve dışında, akademisyenler arasında destek bulmayan bu tutuma açık destek vermekten uzak durdular. Bunun üzerine Millî Eğitim Bakanlığı'nın teklifi ile; Kamu Malî Yönetimi ve Denetimi Kanunu'na göre çıkacak 2006-2008 Orta Vadeli Hükûmet Programı'na “Okul çeşitliliği yerine program çeşitliliği uygulanması” maddesini (IV.A.4.) konuldu. MEB 64 meslek okulu türü ve birçok programı kaldırıldı. Bütün Meslek Eğitimleri ile Teknik Eğitim alanında 22 okul türü kaldı.

Çok ayrıntıya dalmış programlarda gereği kadar sadeleştirme yapmak, fazla dallanmış alanlarda toplulaştırma yapmak, eğitimin maliyetinin gereksiz yükselmesine yol açmamak gerekebilir. Piyasada işgücü talebi bulunmayan meslekleri yaygın eğitim kurslarına kaydırıp, örgün eğitimde gereken yeni alanlar ve dallar açılabilir. Ama yapılan kapatmalar önemli ölçüde basitleştirmeye yönelikti. Yani meslek eğitimlerinin düzeyi düştü. Dünya standartlarına göre Türkiye'de zaten hayli az meslek alanı ve dalı eğitim kapsamında iken, sayıları daha da azaldı ve toplulaştırırken eğitimi basitleştirildi.

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın İnsangücü Planlaması 1968 yılında 1990'da eğitimi yapılacak meslek sayısının lisede ve çıraklık eğitim merkezlerinde toplam 800'e ulaşması hedefini TBMM onayıyla belirlemişti. İş ve İşçi Bulma Kurumu 2070 meslek tanımladığı halde, 1990'a gelindiğinde, Meslek Liselerinde çoğu geleneksel dallarda 43 mesleğin eğitimine, işyerlerine çıraklık-kalfalık eğitimini destekleme kapsamında ise 58 mesleğin eğitimine çıkılabilmisti. Bu durum karşısında 1990'dan itibaren eğitimi yapılan meslek sayısının artması yönünde modüllü programlar devreye girmeye başlamıştı. Ancak, 2008 yılında çok meslek programı da ortadan kalkarak tekrar 50 meslek civarına düştü.

1980'lerde Güney Kore'de 700 meslek sistemli eğitime alınmıştı. Almanya'da 380 ana mesleğin eğitimi yapılmakta, Ticaret Odaları ve işyerlerinin yaptığı meslek dal ve yandalları eğitimleriyle birlikte 26.000 meslek belgelendirilmekteydi. ABD'de o sırada sınıflandırılması tamamlanmış 22.000 meslek, işyerlerinde yoğun kullanılan 12.000 meslek

ve eğitimi yapıldıktan sonra belgelendirilmesi devletçe yapılan 250 ana meslek bulunmaktaydı.

Okul çeşitliliğinin azaltılması ve programların ana meslekler etrafında birleştirilmesinin, Türk ME+TE eğitimi ve sanayii için faydalı olduğu söylenemez. Sözkonusu uygulamayla; gelişmekte, giriftleşmekte, işbölümü artmakta olan Türk ekonomisine hizmetten çok, küreselleştirmeciliğin rakip ülkelerde düşük düzeyli beceri sahibi ucuz işçilik yönlendirmesine boyun eğildiğinin anlaşılması üzüntü yarattı.

Velilerin itirazına, ME+TE ortaöğretimde sarsıntıya ve fakirleşmeye yol açtı. Yükseköğretime girişte ise “alanını sürdürmek” isteyenlerin yararlandıkları katsayı bağlantısını kopararak sınavsız MYO'lara geçişi bile belirsizleştiren etkiler yaptı. Ortaokullarda ince kas gelişimi çalışmaları, yeteneklere yönelme ve meslek rehberliği bulunmadığı için, 8-yıllık kesintisiz eğitimden Meslek Lisesine gelenlere kazandırılacak ortak iş becerileri o kadar fazlaydı ki, basit meslek eğitimi düzeyinde kalınması neticesini doğurdu. Bir süre sonra da Meslek Liselerinin 9. sınıfların genel lise müfredatına geçirilmesi gibi, Dünya Bankası'nın meslek eğitimini 15 yaş sonrasına öteleterek 15 yaşta çalışmaya başlayacakları mesleksiz, az becerili ucuz işçilikte tutma baskısına alet olundu.

Program ve okul çeşitliliği; kesintisiz ilköğretimden ellerinde, hayatta ne işe yaradığı belli olmayan bir diplomayla işsizlik ortamına bırakılan çocuklara ve ailelere birer ışık vazifesi görüyordu. Bir yandan bu okulların hayata çıkış ve yükseköğretime geçiş için MYO bağlantıları kurulmuştu. Diğer yandan **aileler çocuklarını hangi okula göndermek istediklerini okul ve program çeşitliliğinden izleyerek kendileri seçmeye alışmışlardı.** Eğitim ile ailelerin bağına muğlâklaştıran bir bilgilendirme eksikliği dönemi başladı. Sayısı azalan kanallardan yükseköğretim girişine sevk etmek yükseköğretime geçiş kargaşasını daha da arttırdı. MYO'larda programların açık olup olmayacağı bile belli olmayan bir evreye girildi. Bu uygulama **ME+TE'ye olan talebi düşürme yönünde etkide** bulunmaya başladı.

İnsan Kaynaklarının Meslek Eğitimi Yoluyla Geliştirilmesi Projesi – İKMEP (2008-2010): Meslek eğitiminin kalitesini yükselterek, mevcut ve geleceğe yönelik olarak işgücünün nitelik düzeylerinin yükseltilmesi ve Küçük ve Orta Boy İşletmelerin gelişimine ve rekabet edebilirliğine katkı sağlanması projesidir. Bu amaçla, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesindeki 8 il için 16 milyon Avro AB bağış da eklenerek yürüyecek bu çalışmayı MEB, 2002–2007 Meslek Öğretimi ve Eğitimi Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi– MEGEP'nin devamı olarak ele almıştır. En büyük sıkıntının bulunduğu MYO'lar kademesi için **YÖK de katılmaya davet edildi.** Hızlı teknoloji gelişimleri sırasında meslek bilgi ve becerilerinin belli aralıklarla hayat boyu güncelleneceği bakış açısıyla esnek modüllü eğitim anlayışıyla çalışılmıştır. Diğer bir deyişle, mesleklerin her basamağı için yaygın eğitim düzeni bulunan Hayat Boyu Öğrenme'yi de paralel olarak katarak ortaöğretimde Meslek Liseleri, Teknik Liseler ve Meslek Yüksek Okulları ile işgücü piyasası arasında istihdam amaçlı eşgüdümün sağlanması için CEDEFOP merkezinin çalışmalarına katılarak **Avrupa'yla “ortak meslek basamakları sorumluluk çerçevesi ölçekleri”** oluşturulmuştur. Bu, MEB'in 1968, 1975, 1992, 1997-8 sürecinde kaybettiği Orta Kademe İnsangücünün, Bir Mesleğin 8-Basamaklı Piramidindeki yerine göre sistemli eğitimine yeniden geçişi konusunda önemli bir dönüm noktası olacaktır.

İnsan Kaynaklarının Meslek Eğitimi Yoluyla Geliştirilmesi Projesi kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu işbirliği ile çalışılmıştır. MEGEP (2005-2008) AB ve Türkiye'de Sanayi Üretimi Meslek Basamaklarının “Çalışma Hayatı Sorumlulukları Çerçevesi” (<http://www.megep.meb.gov.tr/indextr.html>) ve “Meslek Basamaklarına göre Ehliyet Belgesi Kazanmak için Eğitim Şartları Çerçevesi” (Asgarî Ortak Bilgi-Beceri-Tutum-Davranış İlkeleri ve Meslek Öğrenimi Seviye Şartları) ile tutarlı

olarak ön-lisans müfredatları yeniden hazırlanmıştır. Ortaöğretimdeki Teknik Lise meslek alanları ve dalları ile uyum sağlanarak Teknik orta-üst 5. basamak için 20 mesleğin eğitim standardı belgesi ve ön-lisans programı için 52 öğretim programı, 64 meslek programı, 19 program ve müfredatları hazırlanmıştır. Meslek kademelerinin esnek modüllü programlaması ve uygulamalı eğitimi yaklaşımıyla modernleştirilmesi düzeninin kurulmasının tamamlanması ve yapılan eğitimin kalitesinin bu yolla yükseltilmesi, alandan toplanan talep ve veriler ile bilimsel yöntemle işlenmiştir.

Program adlarında uluslararası uyumun sağlanması için MYO'ların bölüm ve programlarının ISCED'97 ve ISCO'88 gibi "uluslararası eğitim alanı sınıflandırması" ve "uluslararası meslek sınıflandırması"na göre yeniden adlandırılarak düzenlenmesi başlatılmıştır. **MYO'ların bünyesindeki tüm bölüm ve programlar ISCED'97'ye göre yeniden adlandırılmıştır.** Aynı müfredata sahip olmasına rağmen farklı isimlerde açılan program isimleri tek isim altında toplanmıştır. Müfredatları büyük oranda örtüşen program isimleri, küçük farklılıkları da kapsayacak şekilde yeniden adlandırılmıştır. Yapılan bu çalışmalarda işgücü piyasası ve meslek kategorileri (ISCO-88) göz önüne alınmıştır.

Takiben, bu konudaki iyileştirmelerin sürdürülmesi amacıyla, Hükümet'in 2016 Yılı Eylem Planı'nda 40 numaralı "meslek yüksekokulları mezunlarının diplomalarında yer alan **program adları ile meslek tanımlamalarındaki farklılıklar giderilecektir**" maddesine yer verilmiştir. Yükseköğretim Kurulu tarafından üniversitelere tavsiye edilmiş ve yükseköğretim kurumlarında uygulamaya konulmuştur.

MEB Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi (2008-2010): Millî Eğitim Bakanlığı'nın, 1997 den itibaren geldiği süreçte hissettiği uyumsuzlukları AB'ye uyum süreci bağlamında giderme amacıyla gündeme getirdiği bir projedir. Eğitim sistemi üzerindeki kararlarla birlikte, 2003 Malî Yönetim ve Denetim Kanunu ile Genel İdare'de meydana gelen eşgüdüm boşluğunun Bakanlık birimlerine yansımaları ve Cemaat'in tüm Devlet teşkilâtına yaydığı bozucu etkiler nedeniyle yıpranmasının memnuniyetsizliği MEB yönetiminde hissedilmekteydi.

Bakanlığın yeniden yapılandırılması sürecinde sistemi daha etkin ve verimli bir hale getirebilmek için Proje'nin amacı; Bakanlığın idari kapasitesini, yönetim ve teşkilatlanabilme kapasitesini, malî kaynaklarını kullanabilme kapasitesini ve izleme-değerlendirme kapasitesini artırmaya yardımcı olacak eylem planları geliştirmektir.

2011 tarihli 652 **Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat KHK'sı** bu çalışmanın ürünlerinden biri sayılabilir. İlköğretimdeki ve ME+TE ayrımının yapılmamış olmasındaki yapısal sorunları devam ettirdiği görülüyor. 2012 yılında 4+4+4 düzeni ile 12 Yıllık eğitime geçilmesi bu KHK'da düzeltme gerektirmektedir.

2009 ME+TE'ye Öğretmen Yetiştirmenin Durdurulması Felâketi

Diğer taraftan Teknik Liseler'de; mezunlarının yükseköğretime girebilmesi amacıyla, genel lise kültür ve fen programının tamamı yanında teknik dersler adı altındaki fen ağırlıklı dersler arttı, teknik meslek uygulama saatleri ise fiilen azaldı. Diğer bir deyişle, orta kademe tekniker adayları uygulamalı eğitimlerini tam yapmadan yükseköğretime yönlendirildikleri için üretimde teknik mesleklerin bu basamağı boş kalmaya devam etmiş oluyordu. AB ile birlikte yürütülen ME+TE Modernizasyonu Projesi (2003-2007) meslek dersi öğretmenlerinin eğitimi, niteliğin yükseltilmesi, meslek ile teknik öğretmenliğin AB'deki gelişmelere uyumu çalışması yapılmıştır. Ulusal ve yerel düzeyde kullanılabilir bir insan kaynaklarını geliştirme stratejisi belirlenmiş, bu geliştirmeyi yapacak meslek öğretmenliği ve teknik öğretmenlik meslek standartları çıkarılmış ve bu **standartları karşılayacak meslek ve teknik öğretmenlik eğitimi**

programları hazırlanmıştır. Meslek ve teknik öğretmenlerine araç olarak, meslek alanlarının meslek standartlarını hazırlama ve modüllü eğitim programlarını geliştirme tekniğini uygulama eğitim programı eklenmiştir. Bazı mesleklerin ulusal standartları ilan edilmemiş olabilir, bazı yerel meslekler veya kullanılan teknolojiden ötürü özelliği olan mesleklere özel eğitim programları hazırlanması gerekebilir. Öğretmenin bunu kendinin yapabilmesi, bilhassa geleneksel meslekler veya yöre için kurtarıcı olabileceği gibi, iş alanları ve yeni ürünlerle yeni pazarlar da açabilir. Geliştirilen programlar öğretmen yetiştiren fakültelerde pilot uygulamaya tabi tutulmuştur. **Türkiye'nin Öğretmen Eğitimi ve Teknik Eğitimi Fakültelerinin yeniden yapılandırılması için Beyaz Belge** geliştirilmiştir.

Ancak garip bir şekilde, daha önce birkaç kere görülen okul kapattırarak sistemi durdurma kolunun, ME+TE'ye teknik öğretmen yetiştirme konusunda halen işbaşında olduğu görülmüştür. **Neden yapıldığı anlaşılamayan operasyon.**

Üretimimizin ve eğitimimizin can damarına saldıracak şekilde tekrar çıkmış, başbakana kadar yanıltıcı bilgi verilmiş ve **2009 yılında, meslek öğretmenlerini ve teknik öğretmenleri yetiştiren 27 Fakülte kapatılmıştır**, MEB önerisi ile... Kararda; "Bazı yükseköğretim kurumları bünyesinde bulunan Teknik Eğitim Fakülteleri (19), Mesleki Eğitim Fakülteleri (2), Mesleki ve Teknik Eğitim Fakülteleri (2), Ticaret ve Turizm Eğitim Fakülteleri (3) ile Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesinin (1) kapatılması ve aynı yükseköğretim kurumlarına bağlı olarak yeni fakülteler kurulması hakkındaki Kararın yürürlüğe konulması. Millî Eğitim Bakanlığının 28/9/2009 tarihli ve 25377 sayılı yazısı üzerine, 28/3/1983 tarihli ve 2809 sayılı Kanunun ek 30. maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 2/11/2009 tarihinde kararlaştırılmıştır."

Sürekli bir 2.500.000 ile 1.750.000 öğrencisi bulunan, her sene 800.000 ile 600.000 mezun veren meslek eğitimi ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren kaynak da kurutulmuş oldu. Bugün bu okullara öğretmen yetiştiren bir kurum yok. 2009'da ortaöğretimde toplam öğrencinin dağılımı; ME+TE'ye %40.79, İHL'de %3.74, Genel Liselerde % 55.47 oranlarında idi.

ME+TE'ye "katsayı engelini kaldırma kararı" on yıl sonra 2009'da geldi; Danıştay tarafından tekrar durduruldu. 1968'de başlatılmış Türkiye'nin üretici teknik kapasitesine saldırıda bu operasyon da hemen eş-zamanlı 2009'da geldi.

Sonuç: 2000-2010 yılları arası, küreselleştirme döneminin en yoğun dış baskısının hissedildiği yıllardır. Kamu Malî Yönetim ve Kontrol Kanunu, Hazine'ce Uygulanan IMF Anlaşması ve Dünya Bankası CAS ve Yapısal Uyum Kredileri bütünü içinde Dünya Bankası Eğitim Kredileri ile AB Destek ve Hibelere topluca bakılmalıdır. Türkiye'de "toplumsal dönüşüm" ve "zihniyet değişimi" adına, Türk Ortaöğretim II. Kademesini yarının dönüştürücü aracı olarak kendilerine uygun bir şekilde dönüştürmeyi hedef aldılar. ME+TE eksenli AB Projeleri "aday ülke Türkiye"ye faydalı uyum sağladı. ME+TE esnek modüllü program hazırlama ve okullarda kalite bilincini yükseltme çalışması başlatılabildi. DB Ortaöğretim Projesi, AB'ye devredildikten sonra bile, iç ve dış yönlendirmeleri aşamayan yönetim nedeniyle hem Genel hem de ME+TE'de Türkiye'nin ortaöğretime eyleyici ÖSYM sınavlarına ve beyin göçüne hizmet eder konuma sokuldu. Hem Genel ortaöğretimde, hem ME+TE'de halen telâfi edilemeyen bozulmalar, giriş sınavlarına odaklı eğitim kademeler ve dershanecilik yerleşti.

Ülkede ME+TE eğitimine yönelik kararların sonuçları mezunları işsizlikle karşı karşıya getirdi, ME+TE'ye talebi düşürdü ve sanayii olumsuz yönde etkiledi.

YGS'nin genel lise müfredatı sorularıyla yapılmasına bir de katsayı engeli ilâve olunca, daha 2002-2003'te ortaöğretim; ME+TE payının % 32.5'e, İHL payının %2.1'e inişlerini kaydetti. Genel Liselere kayış %64.27'a çıktı. Yeni hükümet en büyük seçim vaadi olan ME+TE'ye katsayı engelini kaldıramadı. Engelleri koyan ve işleten YÖK-ÖSYM-MEB eğitim yönetimi ve yargı hattının; eğitim sistemine olduğu kadar yeni siyasete de engel koyduğu görüldü. Bu yapı içinde, Gülen Cemaati'nin okulları, yurtları, ışık evleri, dershaneleri ve liseleri yoluyla liselere, yükseköğretime girişlerin şaibeli örgütlenişi ve aynı yolla kamu kurumlarına yerleşme akını artarak devam etti.

Uluslararası kuruluşların 1990-2000 arası için öngördüğü “yapısal dönüşüm” ve 2000-2010 arası için “toplumsal dönüşüm”ün, küreselleşmeye uyum olarak değil, Türkiye'nin üretici gücünü kullanılamıyor ve geriliyor hâle sokması nedeniyle “toplumsal bunalım” olarak gözlenmekte olduğu söylenebilir.

Ek Arka-plan Notları: Küreselleştirmeci alan açma stratejilerinin Türkiye'de hamle yılları olan 1997-2016 yılları arasının değerlendirmesi cam fanusta olayların arkasından kayıt alarak değil, küreselleştirme ortamında “insan kaynakları politikaları” nasıl oluşturulduğunu bilerek Türkiye'yi yorumlamak ve uzun erimli MEB ve YÖK stratejilerini kurmak amacıyla yapılmalıdır. (Bkz. Sanayi 3.0 Sürecinde Yeni-Liberalci Küreselcilik ve Küreselleştirmecilik: Millî Devlet ve Millî Eğitim Karşısı Stratejiler, EK - 5). Küresel dönemde küresel bakış açısıyla, eğitimimizin, en çok da ME+TE'nin çok zedelenecek geçtiği bu dış müdahaleler döneminin güdüleyicileri anlaşılabilir. Türkiye'nin özüne dönerek eğitimde ve ME+TE'de Türk üretim hayatına kendi gerçek düzeltmelerini ve ileri hamlelerini yapmak kendi elindedir.

2010–2020

ÖNEMLİ NOT: Bu çalışmada, her on-yıllık döneme girişte özetini yaptığımız; o “on-yılda durum”un ‘Dünya’ ve ‘Türkiye’deki politikaları etkileyişi paragrafları bir çerçevedir. S.S.C.B. sonrasında tek-kutuplu dünya liderliğini elde etme arayışıyla 1990-2000, 2000-2010 ve 2010-2020 ’lerin yeni gündemine ‘Dünya’yı ve bölgenin mihver ülkesi olan ‘Türkiye’yi zorlayıcı, tasarlanmış ve dayatılan boyutlar girdiğini görüyoruz. Türkiye’deki eğitim ve ME+TE yönetimini bu çerçeveyi dikkate alarak açıklamak, sebep-ve-sonuçları görerek eleştiri yapabilme ve sistem boyutunda çözüm önerebilme imkânı vermektedir.

Türkiye’nin 2000-2010 dönemiyle ilgili yapılacak herhangi bir değerlendirme yukarıdaki “Dünya,” “Türkiye’den beklenenler” ve “Türkiye” alt-başlıklarında özetlenen; dünyanın Yeni Binyıl’a giriş programı ve küreselleştirmeciliğin boyutları, özellikle NATO’nun strateji değiştirmesi, “İlmli İslâm” ve BOP (Büyük Orta Doğu Projesi) dikkate alınarak yapılmalıdır.

Yaptığımız çalışmalar gösterdi ki, aşağıda yer alan 2000-2010 dönemi Türkiye eğitim ve ME+TE icraatına ancak bu boyutların etkisi dikkate alınarak bakılırsa sorunların çözümleri Türkiye’nin lehine ve sağlıklı olacak ve bağımsız stratejilerimiz yol alacaktır.

Dönem: Dünya’da ABD önderliğinde tek-kutuplu “Yeni Dünya Düzeni”ni kurmak için küreselci yeni-liberal politikaların küreselleştirmeci baskılardan tam sonuç alınamayıp, Çin’in yükselişi, Yükselen Pazarlar’daki farklı çözümler, Hindistan’ın yeni aday olarak ortaya çıkışı “çok-kutuplu dünya” yolunu açmıştır. Ancak dünyanın merkezi Orta-Doğu üzerinde farklı emellerin çekişmesi devam etmiştir. Türkiye’nin BOP ülkelerine “Demokratik İlmli İslam Devleti Modeli” sunmayı kabûl etmesi için gerekli rejim değişikliği ve Başkanlık modeli daha fazla beklenemeyip 15 Temmuz 2016 darbe girişimi ortaya çıkarılmıştır. İslâm ve petrol yolları üzerinde hâkimiyet kurmak amacıyla BOP’la getirilen demokratikleşme adı altında bölünme ve rejim değişikliği stratejisinin ise “Arap Baharı” eylemleriyle kanlı çatışma, vekil/aracı örgütlerle şiddet ve savaşa dönüşerek sınırları değiştirme aşamasına geçildiği bir dönemdir.

Dünya’da: 2010-2020 döneminde siyasal baskı, vesayet savaşları, kıtlık, kuraklık, iklim değişikliği dolayısıyla ortaya çıkan **mülteci** ve **kaçak** göçmen sayıları artmıştır. BOP projesi kapsamında Orta Doğu ülkelerini bölme savaşları sırasında düzensiz kitlesel göçler sözkonusudur. Bir iç güvenlik ve eğitim sorunu olarak geçici koruma altındaki Suriyeliler ve kaçak Suriyelilerin göçlerinden en çok mağdur olan ülke Türkiyedir.

Türkiye’de: 2010-2020 arası zaman dilimi ekonomi, sanayi, ME+TE, verimli istihdam ve ihracatta kısmî düzelmelerle yetinildiği bir dönemdir.

Dünya’da bol nakit para ve yatırım dönemi biterken yaşanan 2008 Dünya Malî Krizi, ülkelerin verimliliklerini yükseltmek için teknik işgücü ve işletmecilik becerilerini geliştirme hamleleri yaptığı yıllar olmuştur. Türkiye, 2008 Malî Krizinin mesajını iyi okuyamadığı için, düzeltilmiş malî piyasa işlemleriyle yine ithalâta, tüketim ekonomisine ve inşaata devamla üretim atılımında yıllar kaybetmiştir. Bunun etkileri; desteklemelerin

kalkması, teşviklerin azalmasıyla tarım ve sanayide temel mallarda düşük hızla artış, kalite kaybı, imalâta fason üretim, katma değeri düşük malların ihracatının devamıdır. Katsayı endişesiz bir YGS sınavı 14 yıl sonra ancak 2012’de mümkün olmuştur. Ancak bu ekonomik ortam devam ettiği için meslek mezunlarına katsayı engelinin toplumsal, duygusal ve sanayide vasıfsız işçi kullanımını destekleyen DB Projeleri ve devlet politikaları sebebiyle, verimsiz istihdamın etkileri ve orta kademe teknik mezunların işsizliği sorunu aşılama devam etmektedir.

PKK ve Cemaati’in dış desteği rahatsız edici boyutlara vardı. Halk “Varsa bir sıkıntı çözüm süreci işlesin,” isteğindeydi. Terörü durdurmaları için PKK’nın talep ettiği “Kürt Açılımı” yapıldı, âkil adamlar da görüştü, Meclisten gerekli Kanun çıktı. Ancak Kürt kökenli vatandaşlarımızın kendi taleplerine dair hiçbir konu gelmedi. İsveç üzerinden dışarıdan sufle edilen öneriler, İmralı-Kandil arasında çekişmeler arasında şartlı görüşme maddeleri getirildi. Uzlaşma sağlandığı gün açıklama yapılmadan IŞİD Kobani’ye saldırdı. İki ayrı bildiri çıktı. Görüşmeler durdu. Bayık, “Silâhsızlanma 2015 Genel Seçimleri için propaganda malzememizdi, böyle bir niyetimiz yoktur,” diyip teröre tekrar başladı.

Başlangıçta, arkasındaki emperyalist desteğe karşı, İran’ın durumundan çekinerek din tarafından kullanılmasını diye sosyalist olarak başlatılan PKK, aynen 1880-1922 Ermeni terör örgütleri gibi mikro-ırkçılığı üretilen kendi insanlarına şiddet uygulayarak inşa etmekle görevli terör örgütü çıktı. 1978’de kurulan PKK işe Kürt aşiretlerini basıp katletmekle başladı. 1984 ve 2020 arasında polis, asker, korucu güvenlik görevlisi 8.128 kişiyi şehit etti. 36 yıl içinde toplam 24.837 kamu güvenlik görevlisi yaralandı. 1984 yılından 2020’ye 5.700 sivilin ölümüne, 11.347 sivilin yaralanmasına sebep oldu. Yüzlerce dava görüldü.

Hizmet Hareketi diye başlayan Gülen Cemaati’nin içinden FETÖ, ÖSYM’den soru hırsızlıklarıyla devlet içine yerleşip dış istihbarat için köşebaşlarını tutan, mensuplarını insan-tanrı cezbesinde teröre saptırabilen bir kol faaliyeti olduğu sinema filmi gibi izlenerek görüldü. Türk Ordusunu yıpratmak için icad edilen 2007 Ergenekon, 2010 Balyoz, 2011 Askerî Casusluk ve Şantaj gibi en üst rütbeli subayları terör örgütü kurmakla suçlayan davalarda, 10 yılı aşkın tutukluluk ve mahkemelerin, “terör örgütünün varlığı ispat edilememiştir” hükmüyle sonuca bağlanması, halkın gözünün aracı FETÖ’ye çevrilmesine yol açtı.

Türkiye’ye yöneltilen operasyonların “tasarlanmış İlimli İslâm ülkesi” aldatmacası başlıklarının asıl hedeflerine yönelik olduğu görülür. Yıldızların dökülmesi, idarenin kademe kademe uyanmasına, 15 Temmuz 2016 Darbe girişimine ve asıl terör örgütünün FETÖ olduğunu halkın kendi gözüyle görmesine kadar sürdü. Soruşturma kapsamında “silahlı terör örgütüne üye olma” mahkemeleri yabancı istihbaratların maşası olan Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması’nı (FETÖ/PDY) ortaya çıkardı.

15 Temmuz 2016’daki darbe girişiminin püskürtülmesi, toplum zihniyetinde yeni bir 21. Yüzyıl yorumu ile güçlenme meydana getirmiştir; dışarıdan yapılan eğitim yoluyla zihniyeti ve toplumu dönüştürme projeleri akim kalmıştır. 2010-2020 döneminde tek atılım; BOP projesini galip kılmak için dışarıdan teröre ve FETÖ’ye destek yanında Türkiye’ye yönelik örtülü-açık silâh ambargoları sonucu savunma sanayiinde yapılan özgün atılımdır. Bunun dışında orta ve üst kademe teknik insangücünün beyin göçüne sevki devam etmektedir.

Bu olaylar, bu kadar komplodan sonra artık **beklenmeyen birlik ruhunun** varlığını da ortaya çıkardı. Toplum dış ve iç dünyayı tekrar kendi algı ve deneyimleriyle değerlendirdi. Millî bilinci güçlenen bir Türkiye vardı!

Sanayide yapılan özgün atılımın sonuçları, Suriye Savaşı’nda milyonlarca Suriyeli göçmeni Türkiye’ye sevk eden ve Türkiye’nin sınırlarına yönelik taaruzları destekleyen

BOP yapılarının etkisini kırmak üzere yapılan askerî harekâtlar ve güvenli bölgeler kurulmasında görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası değişikliği, 16 Nisan 2017'de yapılan halk oylaması ile yapıldı. **Kuvvetler ayrılığı ilkesinin bozulması**, TBMM'nin kenarda kalması ve sorgulanamayan tek-kışı rejimi olan otokrasiye geçildiği eleştirileri yapıldı. 24.6.2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinde Recep Tayyip Erdoğan partili Cumhurbaşkanı seçildi.

2019 Aralık ayında patlayan küresel virüs salgını bütün dünyada hayatı ve ekonomiyi durdurdu. Türkiye, bugüne kadar ME+TE mezunlarına verimli iş, işyeri, iç ve dış pazar sahibi olma fırsatını vermemenin bedelini, vasıfsız işgücünü verimsiz işlerde istihdam etmek için kamu fonlarını tüketmekle ödemektedir.

Yukarıdaki “genel dünya durumu” ve “Türkiye” başlıkları çerçevesinde, aşağıda Türkiye’de kültür, eğitim ve ME+TE Eğitimi gözden geçirilmektedir:

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimi etkileyen politikalar açısından 2010-2020 Dönemi

***2010-2020 Giriş Özeti:** 2010-2020 dönemi; Dünya’da 2008 Krizinin etkileri nedeniyle işsizlik salgınına çözmek için geliştirici, ilerletici ve yeni iş için ME+TE’nin çok önem kazanmasına yol açtı. Çin’deki yükselişin, okul ve işyerlerindeki cesaretlendirici ME+TE eğitimlerine bağlanması da önemli olaydı. Türkiye’de ME+TE’ye 13 yıllık katsayı engelinin kalkması ve 2012’de 12-yıllık Zorunlu Eğitim Reform Yasası düzenlemelerinin birlikte çıkması, ME+TE için umutlu bir başlangıçtı. Sadece İmam-Hatip Ortaokullarının açılmasının uygulanması ile siyasete bir cevap verildi. Diğer uygulamaların 2013-2016 darbe girişimi öncesine rastlaması altında kalınan çeşitli etkilerle birlikte değerlendirilmelidir.*

Sisteme sızarak 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi’ne yeltenen FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü)’nün Cemaat’in silâhlı kolu olduğunun deşifre olmasının en büyük sarsıntısı eski ve yeni öğrencilerde ve velilerinde oldu. Çünkü, süreçte milyonlarca öğrenci domino etkisiyle hak ettikleri bölümlere girememişti. YÖK, ÖSYM ve MEB’in saygınlığı sarsıldı. Cemaatin bütün eğitim sistemini dershaneler, soru hırsızlığı ile kullanarak hileli sınav puanlarıyla devlette kadrolaştığının ortaya çıkması Cemaati çökertti. Eğitim yönetiminde birçok yanlış kararın ve dışarıdan yönlendirilen politikalarına aracı olduğunun anlaşılması eğitim teşkilâtında güvensizliğe sebep oldu.

2010-2020 Tarih, Kültür Eğitimi Politikaları: Son 15 yıldır kararsızlığı gündem olan, acaba Osmanlıyı mı öne çıkarsak yoksa bu devre Cumhuriyet mi iyi gider? Acaba laiklik mi daha işe yarar yoksa din devleti mi, ama Osmanlı da din devleti değildi... Modern Türkiye Cumhuriyeti’nin tasfiye edilerek İlmî İslâm Devletine geçiş projesi için dış ve iç istihbaratlar ve güdümlü yayınlarla Atatürk aleyhtarlığı yükseltildi. Bu sırada, iktidara sızmış Cemaat Hareketi ile AK Parti arasındaki ayrışma belirgin hâle geldi

Acaba Atatürk’ü yıpratsak mı iyi, yoksa dursa mı iyi? Ulus-devlet’in çağı geçti mi, geçmedi mi? Yerinden yönetim mi, üniter devlet mi? Türk vatandaşlığı dayatma mıdır,

isteğimizle mi buradayız? Irkçı faşistlik mi, Kürtçülük mü?... Düşünceleri 15 Temmuz 2016'da bitecekti. "Devletine, milletine, vatanına, toplumuna, ortak kültürüne, bayrağına sahip çık!" dönemi başlayacaktı. "Diyarbakır Anneleri" hareketinin başladığı görülecekti. Yıllardır çocukları kız-erkek demeden dağa kaçırılan aileler, bunu düzenleyen siyasi partinin kapısına dayanacaklardı.

2012-2013 Andımız'ın Kaldırılması: 1932 yılında Milli Eğitim Bakanı olan Reşit Galip'in yazdığı, 80 yıldır "vatandaşlık bilinci" ifadesi olarak Türk vatandaşı öğrencilerce okunan ve benzeri birçok ülkede bulunan Öğrenci Andı 2012 yılında ortaokullardan, 8 Ekim 2013'de ilkokullardan kaldırıldı. 'Demokratikleşme Paketi'ndeki maddelerden biri olarak sunuldu. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ezanın Türkçeleştirilmesini de yapan kişi Reşit Galip olduğu için tepkinin neye olduğu tartışma konusu olarak devam ediyor.

2013- Üretilmiş Başörtüsü Sorununun Çözülmesi: 1982 yılında YÖK Genelgesi ile başlayıp 31 yıl süren toplumsal huzursuzluk, 31 Ekim 2013'te T.B.M.M.'de çözümlenen resmî yerlerde kadınların başörtüsü ve pantolon ile bulunamama sorunu, devlet memurları kapsamında öğretmenler için de düzeltildi. Zorunlu lise eğitimi kademesinde okul kıyafetleriyle ilgili düzenlemeler yapıldı. Zaten halk arasında, öğrenci arkadaşlıkları arasında böyle bir sorun yoktu. Devletin kendi üst kademesi kamusal alanı kendisinin belirleyeceği zannıyla sorun yaratıp onunla öğrencilerin okuma hakkını ihlâl etmişti, o kadar.

Tasarlanan ordu içi Darbe 15 Temmuz 2016'da yapılırken yabancı televizyonlarda "canlı yayınlarda verildi" ve bastırıldığı görüldü. Halkın yaptığı her zamanki gibi doğru çıktı: Türkiye tarzı milliyetçiliğin "vatansızlık" ile eş-anlamı olması tekrar yerini bulacaktı.

2011-2020 Suriye'den Afganistan'a Her Yerden Türkiye'ye Nüfus Akını

2011 Suriye iç savaşından 2012'de Türkiye'ye 100 000 kişinin kaçıışı ile başlayan kitlesel göç kısa sürede 1 milyon kişiye konteyner ve çadır kentler kurmayı gerektirdi. Misafir olarak kucak açtığımız komşularımızın kalma süresi uzayınca Türkiye 2013'te Yabancılar ve Koruma Kanunu çıkardı. 2013'te "geçici koruma" altındaki Suriyeli nüfus 1 milyon kişi ile başladı.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli sayısı, 3 milyon 672 bin 646. Suriyelilerin 1 milyon 414 bin 80'i, sınır kentlerinde kalıyor; bunların 380 bini Türkiye'de doğan vatandaşlık verilen bebekler. 79.820 Suriyeli vatandaşlık almış, 329.000 Suriyeli ise Suriye'ye geri dönmüştür. Turist pasaportu ve kaçak gelenlerle birlikte 5,0 milyon Suriyeli bulunduğu tahmin ediliyor. Devam etmekte olan Afganlı gelişle birlikte Türkiye'de 196 farklı ülkeden yaklaşık 9.0 milyon birçoğu kaçak işçi olmak üzere yabancı bulunduğu tahminleri yapılıyor.

Vesayet savaşları, kıtlık, iklim krizi, emperyalizmin doğurduğu fakirlik ve BOP projesinin devlet yıkma ve bölme politikaları yüzünden, bugün dünyada 281.0 milyon (dünya nüfusunun % 3,6'sı) göçmen bulunuyor. Bu savaşların çoğunda ABD, Rusya, Fransa, İsrail, İran gibi devletler sebep oldukları halde, bu ülkeler göçmen almamakta, başka ülkelere ne yapmaları gerektiğini söylemektedirler. Bugün dünyada bulunan devlet sayısı 208. Buna göre Türkiye'nin payına bu kadar göçmene bakmak düşmemelidir.

Bu belirsizlik hem eğitim sistemimizin kimlere nasıl ulaşacağını zorlaştırıyor, hem de eğitilmiş insan gücümüzün yüksek verimlilik, kalite ve karma değer yaratarak yapabileceği işler, vasıfsız yabancı iş gücüne veriliyor. Suriyeli korunmacıların % 61.3'ü ortaokul ve altı eğitim düzeyindedir. 2019 yılında toplam 1.74 milyon Suriyeli çocuktan okul yaşında (6-15) olup okula kayıtlı 680 bin çocuğa karşın yaklaşık 400 bin çocuk yurtiçi göç ve okula göndermeme sebebiyle eğitime katılmıyor. Önce okullar yardımcı olmak için

Arapça eğitimle kurulurken, ülkede kalma süresi çok uzayınca 2016'da Türk okullarına kaydolmaya başladılar.

1) Geri dönüş, 2) Diğer bir ülkeye geçme, 3) Türkiye'de kalma seçenekleri ile politikalar gerekiyor. 27 Aralık 2017'de AB Türkiye Temsilciliği Başkanı Büyükelçi Christian Berger'in AB'nin Suriyeli sığınmacılar için Türkiye'ye sağlamayı taahhüt ettiği 3 milyar Euro'nun tamamının "sözleşmeye bağlandığı" ve ilgili "uluslararası kuruluşlara aktarıldığı" duyurusu, AB'nin Türkiye'yi göçmen deposu olarak kullanıp işbirliği yapmaya niyetli olmamasının kanıtı olarak görüldü. Nitekim Amerika ve Avrupa'nın Suriyeliler arasından eğitilmiş, sermayeli ve beyaz olanları seçerek göçmen almaları devam ediyor.

Kızılay Kartı aracılığıyla geçici koruma kapsamındaki kişilere fert başına aylık 120 TL olan yardım bugün 400 TL'dir; burs gibi çeşitli sebeplerle 1200-2000 TL'ye varan yardımlarla çalışmadan oldukça yüksek hayat standardına erişirmeye itiraz edilmektedir. Bu sayede, Suriyeliler çok düşük ücretlere kayıt-dışı çalışabilirken, Türk gençleri arasında işsizlik ve gelirsizlik yükselmiştir. 10-65 yaşlar arasındaki her 10 Suriyeli'den 7'si, çoğunluğu kayıt-dışı kesimde ya çalışıyor ya iş arıyor. Kayıt-dışı çalışma 2015'te % 30 iken 2020'de % 45'e çıkmıştır.

Türkiye'deki Suriyelilerin %50'si mesleksiz, % 9,7'si zanaatkâr, % 7,2'si kol-el işçisi, % 3'ü araç işleticisi, %1,6'sı yükseköğrenim meslekleridir. Kendi ülkesi savaşırken Türkiye'deki genç erkek Suriyeli sayısının yüksekliği, geçici korunmadan ziyade kolay yardımlar ve çalışma amacıyla Türkiye'de kalmaya devam ettiklerini gösteriyor.

Bazı ülkeler Suriye'ye gidip sıkıntıda olanları göçmen alacaklarına, Türkiye'ye gelip kendi yabancı dillerinin eğitimini MEB bakanlık öğretmenlerini Avro üzerinden düşük ücretle kullanarak eğittirmekte, meslek kursları vb. ile insan seçip kendilerine nüfus devşirip götürmeyi daha ekonomik bir yol olarak kullanmaktadırlar. Örneğin, Türk vatandaşlarına Norveç vatandaşlığı verilmemesi kararı bulunan Norveç, Norveç vatandaşlığı vererek alacağı göçmenleri bu gibi yolları kullanarak Türkiye'deki Suriyeliler arasından seçmektedir. Bu durum Türkiye'yi göçmen pazarı haline getirmektedir. Bu arada, misyonerlik faaliyetleri ve şartlı seçimlerin arttığı, Almanya'ya kaçıp da kendisinden bir daha haber alınmayan çok sayıda kayıp çocuk söylentileri yayılmaktadır. Türkiye; Suriye'deki savaştan yansıyan hem masrafları, hem toplumsal yükü, hem kamu ve eğitim hizmetlerini tek başına fedakârca yüklenmişken, bir de ülke ortamının yabancı devletler ve kuruluşlarca samimiyetsizce kullanılması olgusuyla karşı karşıyadır. Bunlarda Türkiye'nin ve YÖK'ün ağır işleyen politika geliştirme süreçlerinin ve tedbir almakta geciken icracı kuruluşların da payı vardır. Geçici koruma altındaki üniversite mezunları ve üniversite hocalarının Türkiye'de istihdamındaki gecikme, idarî sorunlarla engelleme, işsizlik nedeniyle Türkiye'den Suriyeli beyin göçü de vardır. Örneğin, Gaziantep'teki bir Vakıf Üniversitesinde Suriyelilere ücretli olarak Arapça yükseköğretim programları açılması için YÖK'e yapılan müracaat yıllarca sürüncemede kaldığı için imkânları olan bu çocuklar eğitim için yurtdışına gitmişlerdir.

2011 Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK: 14 Eylül 2011'de Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Bu çalışmanın konusu olan ME+TE'in yönetilmesi bakımından 1997'den itibaren sorun oluşturan ortaokulların "temel eğitim" içindeki belirsiz konumu ve ME+TE yönetim teşkilâtının çok dar alana sıkışıp, işbölümünün arttığı bir ekonomide fazla tektipleştirmeye maruz bulunması MEB Teşkilât ve Görevleri hakkındaki KHK'ya da yansımıştır.

MEB'in, 81 ile gönderdiği Genelge'ye göre, 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin yürürlüğe girmesiyle Bakanlıktaki meslek eğitimi ve teknik eğitim hizmetlerin yürütülmesinden sorumlu Genel

Müdürlükler birleştirildi. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı ile Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Dairesi Başkanlığı birimleri Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü adı altında yapılandırıldı.

2011-2015+ Fatih Projesi: Bilgisayar alımları daha önce diğer ödenek ve projelerden karşılanınca, 1990'larda MEB'de hazırlanan Fatih Projesi ancak 2011-2015+ yıllarında uygulamaya geçirildi. Bu projenin amacı, interneti de dâhil ederek eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini arttırmaktır. Okullardaki teknolojiyi iyileştirmenin amacı; bilgi teknolojileri (BT) araçlarının öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla duyu organına hitap edilecek şekilde derslerde etkin kullanımınıdır. Okulöncesi, İlkokul, Ortaokul ile Genel ve ME+TE Lise düzeyindeki bütün okullarda 620.000 dersliğe dizüstü bilgisayar, bütün öğrencilere tabletler, yansıtım cihazı, ağbağ/internet altyapısı ve eğitim programlarının yüklenebileceği ve öğretmenin kendi malzemesini ekleyebileceği akıllı tahtaları sağlamaktır. FATİH projesi beş ana bileşenden oluşmaktadır. Bunlar: 1) Donanım ve yazılım altyapısının sağlanması, 2)Eğitsel e-içeriğin sağlanması ve yönetilmesi, 3) Öğretim programlarında etkin BT kullanımı yöntemlerinin tanımlanması, 4) Öğretmenlerin hizmet-içi eğitimi, 5) Bilinçli, güvenli, yönetilebilir ve ölçülebilir BT düzeninin kurulmasıdır. Fatih Projesi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmüş, Ulaştırma Bakanlığı bütçesine konulan ödeneklerle desteklenmiştir. 1. yıl Genel ve Teknik Liseler, 2. yıl İlkokullar, 3. yıl Ortaokullar ve Okul Öncesi kurumlarının BT donanım ve yazılım altyapısı, e-içerik ihtiyacı, öğretmen kılavuz kitaplarının güncellenmesi, öğretmenler için hizmet-içi eğitimler ve güvenli yönetilebilir BT ve internet kullanımı ihtiyaçlarının tamamlanması hedeflenmiştir.

2011 TYO-MYO İşlevlerinin ve İmkânlarının Yeniden Tanımlanması: YÖK, katsayı engeli kendi sistemini de olumsuz yönde etkiledikten epeyce sonra, konuyu incelemek üzere Meslek Yüksek Okullarının sorunları ve çözümlerine yönelik kuramsal bir altyapı hazırlığı yaptı. 2008 MYO Raporu yeniden yapılandırma amacıyla çıkarıldı.

Rapora göre; MYO'larda yeniden yapılanma şunları aşmalıydı: MYO öğrencilerine beceri kazandırılmaması, buraların bekleme depolarına dönüşmüş olması, sayıları az kalan TYO'lar, MEB'in lise düzeyi ME+TE eğitiminin gerisine düşmüş MYO'ların yaygınlığı tesbit edildi. MYO'lara Uygulamacı Teknik Öğretim Üyeleri ve Görevlileri yetiştirilmemiş olması Üniversitelerin ihmaliydi. MEB'de iken itibar gören bu okullar YÖK zamanında arazi ve binalarından yararlanan, ama yeterli destek alamayan kuruluşlar olarak kalmışlardı. Müfredatın piyasalardan kopukluğu, diplomaların geçersizliği, teknolojiyi takip edememe, uygulama saatlerinin boş geçmesi gibi hayatî sorunlar vardı. YÖK, asıl sorunun, meslek eğitiminde veya MYO'ların kendilerinde olmayıp, çözüm planlarının YÖK ve MEB üst yönetimlerinin işbirliği ve eşgüdüm içinde uygulamaya geçirilmemesinde olduğu kaydetti. Çözüm; Üniversitelerin hep birlikte (Üniversitelerarası Kurul yönlendirmesiyle) piyasaya dönük MYO eğitimini benimsemeleri ve uygulamaları ile mümkün görüldü. MYO eğitimindeki zayıflığın işyeri eğitiminin eksikliğinde odaklandığı saptandı.

Stratejik Öneriler; MEB'in 1986'da çıkmış 3308 sayılı Kanunu olduğu için ortaöğretim düzeyinde daha iyi sonuçlar alınmaktadır. Benzer bir düzenleme MYO'lara da lazımdır. MYO'larda eğitimin kalite güvencesine dair bir düzen kurulmalıdır. MYO'lardaki yönetimler içe kapanıktırlar, iş dünyasıyla işbirliği ve topluma hesap verebilme ilkeleri üzerine yeniden yapılandırılmaları sağlanmalıdır.

Bu öneriler dikkate alındı. Katsayının kaldırılması mücadelesinin sonuna yaklaşıldığından, Ön-hazırlık olarak, Hükûmet hazırlamakta olan Torba Yasa'ya

MYO'lara iyileştirmeler getiren maddeler koydu. 13 Şubat 2011'de kabul edilen 6111 sayılı Kanun (torba yasa) ile Meslek Yüksek Okulları için yapılan düzenlemeler şöyledir:

2547 sayılı Kanun'un 3 (1) maddesinde yer alan MYO tanımı değiştirilmiştir. Meslek Yüksek Okulu: Belirli mesleklere yönelik nitelikli insangücü yetiştirmeyi amaçlayan, yılda iki veya üç dönem olmak üzere iki yıllık eğitim öğretim sürdüren, ön-lisans derecesi veren bir yükseköğretim kurumudur" şeklinde tanımlanmıştır. Bu düzenlemeyle uygulamalı eğitimin kuramsal veya akademik derslere boğulmaması, okulda laboratuvar ve atölye derslerinin müfredatta yer alması gereği ile işyeri stajının ağırlığı Kanun'da belli edilmiştir. Toplam iki yıl içinde altı dönem eğitim sunacak TYO-MYO eğitiminin; yarısının okulda, yarısının da işyeri eğitimi olarak geçmesi öngörülmüştür.

Meslek Yüksek Okulları (ile Teknik Yüksek Okullar) da, aynı 6111 sayılı yasayla 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu kapsamına alınmıştır. Böylece meslek ve teknik yükseköğretim öğrencileri de iş yeri eğitimi (stajları) sırasında hastalık ve kazalara karşı sigorta edilecek ve sigorta primleri ilgili yükseköğretim kurumu tarafından ödenecektir.

YGS'de ME+TE'ye Katsayı Engelinin Kalkması (2012)

1997'de MGK'den İmam-Hatipleri sınırlama kararı çıkınca, YÖK katsayı engeliyle bütün meslek eğitimine kıyım, dolayısıyla sanayiye vasıflı işgücü yetişmesini caydırma uygulaması başlatmış oldu. 1998 yılından itibaren Meslek Liseleri türleri ve Teknik Lise mezunları kendi alanlarından başka bölümleri tercih ettiklerinde YGS puanları 0.3 katsayısı ile çarpılıyor, Genel Liselerin mezunlarının puanları ise 0.8 katsayısı çarpılıyor. Bu ME+TE eğitimini halkın gözünden düşüren, adayları 1. ve 2. sınıf aday diye ayıran bir hareketti.

Yeni AK Parti Hükûmet'inin, 2003 yılından itibaren ME+TE'ye katsayı engelini kaldırılması davası açtı. Danıştay'dan geri çevrildi. YÖK'e karşı davalar birçok kez açılıp reddedildi. YÖK, meslek liseleri ile genel liseler arasındaki katsayı farkını azaltmışken, yeni açılan bir dava hükme bağlanırken 2009'da yürütmenin durdurulması kararı çıktı. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) farklı katsayı kararının yürütmesinin durdurulmasına itiraz etti. 03.03.2010 tarihinde Danıştay İdarî Dava Daireleri Kurulu'nun bu itirazı reddetmesi üzerine, katsayı uygulaması mahkeme kararıyla kalkmış oldu. YÖK'ün uygulamayı düzenlemesi gerekecekti.

14 yıl uygulanarak milyonlarca öğrenciyi mağdur eden farklı katsayılar, 30 Kasım 2011'de, YÖK Genel Kurulu'nda kaldırıldı; **2012 üniversiteye giriş sınavlarında uygulanacak katsayı oranı** meslek liseleri, imam-hatip liseleri ve genel liseler için **eşit hâle getirildi**. Ancak MYO'lara sınavlı giriş konusunda bir düzenleme yapılmadı; sınavsız geçişler devam ettirilmiş oldu.

Katsaysız MYO'lara Sınavsız Geçiş veya Sınavlı Giriş Sorunu: 1999'dan itibaren katsayı engeli ile Üniversitelere alınmayan ME+TE mezunları mecburî MYO'lara yazılıyorlardı. İmam-Hatip'lerin MYO'ları ise kapatılıp Açık Öğretim içinde uzaktan eğitimle bir İmam-Hatip yüksekokul programı açıldı.

MYO'larda ise, uygulamalı eğitimi esas almalıyken, YÖK'e bağlandıkları 1981'den beri gerileme devam ediyordu. Çoğu, Üniversitelerinden ilgi göremediler. Müfredatın güncellenmesi gecikti. Mevcut programı devam ettiren veya lise müfredatının tekrarını yapan yerlere dönüştüler.

MYO'lar, 1999'dan sonra sınavsız geçiş hakkı verilerek katsayı yangınının soğutma havuzları haline geldiler. En büyük sarsıntıları sayıları 400'den bugün yaklaşık 1000'e çıkan Meslek Yüksek Okulları (MYO) yaşamıştır. Çünkü, birkaç sene içinde

sayıların katlanması ile kalite düşmüştü. Boş geçen dersler, stajları ve uygulama saatlerinde ders yapılmayan okullara dönüştüler.

Bu okullara öğrenci kaydının devam etmesinin sebebi; işsiz olarak beklenme süresinde çoğunda bulunan sınavsız geçiş hakkını kullanarak bir diploma kazanmak, öğrenci indirimlerinden yararlanmak, askerlik tecili, ilerde bir kamu işine girebilirlerse 1 kademe alabilme ihtimalleridir. Dönem, sanayi ve ME+TE eğitiminin düşüşte olduğu, ucuz işçilik politikalarının öne çıktığı bir devir olduğu için mezun işsizliğinin yüksek olduğu, kurulan güvenlik şirketlerinin ve temizlik şirketlerinin yükseköğreniş mezunları kullandığı devir yaşanmıştır.

MYO öğretim programlarında konu yoğunluğu ve öğretim elemanlarının sayıca az, alanlarında uzman olmayışları, uygulama saatleri için ek ücret alamamaları ve okulların fizikî mekânlarının yeterli olmayışı gibi nedenlerle birçok okulda laboratuvarlar ve atölyeler kullanılmamaktadır ve derslerin çoğunluğu kuramsal olarak Meslek Lisesi öğretmenleri tarafından doldurularak geçmektedir. **2012’de YGS’de katsayı engeli kalkınca da MYO’lara sınavsız öğrenci alımı devam ettirildi.** Kalite çok düşünce, **2017’de asgarî bir puanla sınavlı girişler tekrar getirildi.**

Son yıllarda seçilmiş az sayıda MYO’da piyasaya uyumlu modüllü program, kalite standartları vb. çalışmalar yapılmıştır. Sonuçları bütün Yükseköğretimde uygulanmak üzere YÖK’çe tebliğ edilmiştir. Uygulamanın bütün okullara yayılması, izlenmesi, gerekmektedir.

2012 Zorunlu Eğitimin 12 Yıla Çıkarılması ve Sistem Düzeni Kanunu

2012 tarihli, 6287 sayılı 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu, eski yapımız olan dört kademeli AB eğitim sistemi standartlarında yeniden yapılanmayı amaçlamaktadır. Yasa ile üç kademede **12-Yıllık Zorunlu Eğitim** ilân edildi. 5-yıllık ilkökula dönüş ve işlevsel ortaokul ve lise beklenirken, okula başlama yaşının fazla düşürülmesi ve 4+4+4 kademelenmesi geldi.

Ortaöğretimin iki kademesini bir bütün olarak işletebilme imkânı Ortaöğretim Projesi’nin (2007-2011) hatalarını düzelmek için sağlam bir dayanaktı. Topluma ıstırap veren ortaokulun ilkökul binasında eğitim yapmaya çalışması idarelerinin ayrılmasıyla son bulacaktı. Ortaokul çeşitliliği, ortaokulda yetenekleri tanıma ve geliştirmeye başlanmasını, mesleklere demokratik yönelmeyi sağlayacak seçmeli dersleri ve seçmeli derslerle puan biriktirerek lise türlerine ve ME+TE liselerinde alanlara yönelebilmeyi kolaylaştırmaktaydı. Lise seçmeli ders puanlarını da yükseköğretime girişte ek puan olarak kullanabilmeyi öngörmektedir. Kanun; yatay geçişlerde eğitim birikiminin bütün okullara taşınabilmesini, liseye ve yükseköğretime girişte okul başarı ortalamasını ek puana dönüşme gibi araçlarla demokratik eğitim yollarını açarak çıkarılmıştı. Aynı zamanda, kademeli seçmeli ders seçenekleriyle, 1940’tan beri Genel Liselerin sorunu olan bir becerisi olmayan mezun verme sorunu da aşılyordu. Öğrenci seçtiği bir beceriyi edinin YGS’de istediği bölüme giremezse, gelir getirici bir işe yönelebilecekti. Öğrencinin önünde birçok seçenek açılacağı için, üniversite önündeki talep yönetilebilir hâle gelecekti.

Dershanecilik Yerine Seçmeli Dersler Çözümü: 8-Yıllık İlköğretimin niteliksiz işçi çıkarma etkisini ortadan kaldırmak üzere Yasa; ortaokullarda yetenekleri deneme, seçmeli dersler, öğrencinin kendi kendini yönlendirmesi için demokratik yaklaşım, öğretmene değer, okulda ölçme-değerlendirme ve diploma düzenlemesi gerektiriyordu. Bundan amaç kademe giriş sınavlarının kaldırılmasıdır.

Zorunluluk resmî olacağı için kademe bitirme sınavları ve belgeleri geliyor, kademe giriş sınavlarının kalkması gerekiyordu. Kademelerarası geçiş test usûlü sıralama sınavlarından kurtarıp yetenek ve emekle kazanımlara oturtan bütün bu yollar, eğitimin ve

aile ekonmisinin belini büken derhaneciliğin kalkması için eğitimbilimsel çözüm yollarıdır. Kanun, getirdiği düzen yoluyla; dershaneciliği ve liseye geçişte “giriş sınavını” kaldırma fikri üzerine kuruludur. Dershanelerin ve kademe giriş sınavlarının kaldırılması Cumhurbaşkanı tarafından sık sık hatırlatılmıştır.

Yetenek Ortaya Çıkaran Beceri Seçmeli Dersleri Talebi: Esnaf-Sanatkârların ve Ahî derneklerinin hazırlamayı teklif ettiği müfredat ile ortaokullara “**El Becerisi Dersleri 1-2-3-4**” “**İş Bilgisi Başlangıç Dersi 1-2**” ve “**Üretim ve Çalışma Bilinci ve Ahlâkı Dersi 1-2-3**” basamaklı seçmeli derslerinin konulmasıdır. Bu dersleri vermek için, MEB’in Meslek Eğitimi Merkezleri yanında Halk Eğitim merkezlerinde görevli 45 000’e yakın eğitmenlerden ve altyapısı uygun olmayan okullar için Halk Eğitim merkezlerinden yararlanılabilir.

Ne var ki, uygulamada az sayıda seçmeli dersler konulduysa da, bunlar gerçek ilgi alanlarını ortaya çıkaracak nitelikte bir sistem oluşturmadı, puanlama, seviye veya küme seçmeli dersleri ile puan biriktirme ve puan taşıma düzeni kurulmadı. Ortaokul mezunlarının yarısı ME+TE’ye kayıt olduğu halde, ME+TE düşünen çocuklar için hiçbir seçmeli ders konulmadı.

12-Yıllık Zorunlu Eğitim ve Çıracılık: 8-Yıllık Kesintisiz Eğitim en fazla çıracıları ve meslek ortaokullarını vurmuştu. Çıracılar zorunlu eğitimin dışında bırakılmış, ya mesleği bırakmak ya da kaçak işçi konumuna razı olmak seçenekleriyle karşı karşıya bırakılmışlardı. Sanayi ve tüm iş hayatı 15 sene bunun sıkıntılarını yaşamıştı.

4+4+4 ile 12-Yıllık zorunlu eğitim çıracılar ve meslek ortaokulları için bir çözüm yoluydu. Küçük ve Orta boy sanayicilerimiz, meslek eğitimine yönelecek öğrenciler için “**çıracılığın zorunlu eğitim kapsamına alınması**” ortaokul 2, 3. sınıflar için ortaokul zorunlu derslerine paralel seçmeli derslerin yerine “**ön çıracılık düzenlemesi,**” ortaokul 3 ve 4. sınıflar için “**öğrenci aday çıracı düzenlemesi**” istemektedirler. Haftanın bir veya Cumartesi dâhil iki gününde bu fırsat verilebilir. 3308 sayılı Meslek Eğitimi Kanunu, öğrenci çıracılara MEB vasıtasıyla kaza ve sağlık sigortası ödemesine de cevaz vermektedir.

Amaçlanan bu düzenlemeler yapılamadan 2020 yılına kadar sürdü.

İmam-Hatip Ortaokullarının Açılması: Günün eğitim yönetimi, 2012 Kanunu, sadece İmam-Hatip ortaokullarının açılması ve İmam-Hatip Liselerine kayıtların teşviki için çıkarılmış gibi bir tutum benimseyerek Kanun’un diğer maddelerini uygulamamıştır. Bu tutumla siyaset oyalanmaktadır.

Geciktirme ve Dershanecilik: Eğer Ortaöğretim Projesi’nin bütün maddeleri uygulanmış olsaydı, hazırlıklar tamam olmuş olur, Kanun derhal bir yıl içinde bütünlüklü olarak uygulamaya geçirilip ortaöğretim kurtarılmış olabilirdi. Ortaöğretime giriş sınavları ve dershaneler konusunda düzeltme derhal sağlanabilirdi. Ne yazık ki, Bakanlık buna kulak kapadı. Hükûmet ise uygulama hazırlığı tamamlanıyor diye beklendi. (Bu sırada, 17-25 Aralık 2013 hadisesi meydana geldi.) 1981’den beri adım adım gayri resmî olarak okul eğitiminin yerini işgal ettiği görülen, çok ticarileşen ve MEB’in çalışmasını engeller hâle gelen Dershanecilik sektörünün kaldırılması sorunu 2013’te büyük bir siyasî çatışmaya dönüştü.

2012 Kanunu’nun verdiği ivme ile Ortaöğretimde METE payının zirve yaptığı yıl olan 2014-2015’te METE % 48.99’a çıktı, İHL payı alışılmış düzeyi %9.60’ya yükseldi ve Genel Lise %41,41’e geriledi.

Ertesi yıl 2015-2016’da, METE öğrencisinin zorunlu bir uygulamayla İmam-Hatip programına yönlendirilmesi sonucu ortaöğretimde İHL öğrencisi oranı ilk defa olarak

%11,66'yı gördü; METE oranı % 35,35'e düştü. Ancak uygulanan stratejiye rağmen İHL'ler bu oranda tutunamadı, hemen düşüş başladı. 2018-2019 ders yılında İHL'ler % 10,70'e, METE de % 31,70'e gerilediler. Genel Anadolu Liselerine talep ise % 57,70'e fırladı. Çünkü, birkaç yıl içinde İmam-Hatiplerin eski müfredatı, öğretmenleri, eğitim ortamı bulunmadığı, 1997'den beri geçen sürede eğitim-öğretimin bile bile zayıflatıldığını toplum farkettiler. Bir kısım Meslek öğrencisi sıkışıklık ve uygulama amaçlı bu okullardaki çift tedrisattan Genel Anadolu Liselerine kaydı. Sözkonusu liselerinin bir kısmı çift tedrisata geçirilerek, bir kısmı da METE binalarını kullanarak genel eğitimdeki ortaöğrenim öğrencisi oranını % 53,00'a çektiler.

Diğer yanda, 2000-2010 dönemi Projeleriyle girişilmiş olan okul çeşitliliğinin sınırlandırılmasına ve ME+TE alan ve dallarının azaltılmasına sanki düzenleyici 2012 Kanunu gelmemiş gibi devam edilmiştir. Bir yandan da, öğrenciyi kademe giriş sınavlarına yöneltici yeni yeni kararlar alınmış ve dershanecilik devam ettirilmiştir.

ME+TE'de bu noktaya gelişin diğer bir sebebi, METE öğrencilerine okula adrese bağlı yerleşme şartı getirilmesi ve her programın her okulda bulunmaması sebebiyle öğrencinin istediği alan bulunmasa da en yakındaki METE okuluna kaydolma zorunluluğudur. Kayıt mecburî yapılmakta ama devamsızlık çok yüksek düzeylerde devam etmektedir. Bunun anlamı öğrencinin eğitilmemekte okuludur.

1997 yılından beri devam eden Türk Sanayiini, Tarımını ve Teknik Eğitimini istikametini değiştirme ve durdurma stratejisinin 2019-2020 ders yılında geldiği nokta, Meslek Lisesi binaları boştur. Bakanlık, ME+TE'ye yeni kayıtlarda %22, İmam-Hatip yeni kayıtlarında %10 azalmayı kamuoyuna duyurmuştur. Sözkonusu eğitim yönetimi hatasının anlamı, Türkiye, ME+TE'ye yapmış olduğu bunca yatırım ve öğretmenlerini bu sene de kullanmamakta, yani vasıflı işgücü yetiştirmemektedir. Buna karşılık, vasıfsız işgücünün geçici istihdamı için kamu fonlarından milyarlar akmaktadır.

Bu stratejinin yol alabilmesinin nedenlerinden başlıcaları; Talim ve Terbiye Kurulu'nda bir tek tane bile meslek eğitimcisi bulunmaması ve yükseköğretime giriş sınavı odaklı eğitim yöneticiliği tutumları sonucu ortaya çıkan sistem hastalıklarıdır.

Halen, Millî Eğitim'de en acil düzenleme bekleyen alan ME+TE eğitim türünün işlevsel olarak ekonominin ihtiyaçları ile bütünleştirilmesi ve piyasada ulusal geçerliliği bulunan meslek ehliyet belgeleri ve teknik ehliyet belgeleri olmaya devam etmektedir.

ME+TE sistemini bozucu bu kadar uygulama varken, bir yandan da AB'ye uyum projeleri devam edip, kendi küçük örnekleri üzerinde uygulanmaktadır:

AB ve CEDEFOP ile 2010-2020 Eğitim ve ME+TE İşbirliği: AB 2010 yılında bir atılım yaparak Türkiye'nin kaynak ayırdığı çeşitli eğitim ve ME+TE Projelerini desteklemiştir. Bunlar: 2010-2012 Hayat Boyu Öğrenmenin Geliştirilmesi Projesi (15 m Avro). 2012-2015 Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimin Kalitesinin Yükseltilmesi Projesi, METEK-1 (20 m Avro). 2010-2012 Kız Çocuklarında Olgunlaşmanın Arttırılması Projesi (16.8 m Avro). 1010-1013 Engellilere Yönelik Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi (7 m Avro). 2010-2013 Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi (9.1 Avro). 2010-2013: Okul Öncesi Eğitimi Güçlendirme Projesi (16.8 m Avro). Burada ME+TE ile ilgili olan METEK-1 Projesi'ne değinilmiştir.

2012-2015 Meslek ve Teknik Eğitimde Kalitenin Yükseltilmesi Projesi I (METEK-I): Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimin Modernleştirilmesi Projesi (2003-2007)'nin devamı niteliğinde kullanılan bir projedir. AB'nin 20m Avro hibesiyle yürütülmüştür. "Ulusal Kalite Sistemi"nin işlevlerine göre işgücü kalite ölçümlerini

MEB'in okullardan başlatarak yaygınlaştırılma düzenlemesidir. Bu bağlamda, ME+TE yanında eğitim sisteminde ihtiyaç olan birey ve okul temelli çeşitli "**Öz-Değerlendirme Formaları**" hazırlanmıştır. "Meslek Lisesi Öz-Değerlendirme Formu," "Modüller itibarıyla İçerik ve Yetiştirme Öz-Değerlendirme Formu," "Öğretmen Eğitimi Öz-Değerlendirme Formu," "Okul-Öz-Değerlendirme Formu" "Açık Öğretim Lisesi Öz-Değerlendirme Formu" hazırlanmıştır. Ayrıca, 1. sınıftan 12. sınıfa kadar her sınıf için "Sınıf Öz-değerlendirme Formları," "MEB Bakanlık Genel Öz-Değerlendirme Formu," katılanlar için "Sınav Öz-Değerlendirme Formları" ve "ÖSYM için Değerlendirme-Formu" hazırlanmıştır.

Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimde kalitenin geliştirilmesini stratejik düzeyde desteklemek için yol haritası sunan "**Kalite Stratejisi ve Eylem Planı**" hazırlanmıştır. Kurum ve kuruluşlara rehberlik sağlayacak "**Öz-Değerlendirme Rehberlik Kılavuzu**" ile "**Ulusal Kalite Başvuru ve Rehberlik Kılavuzu**" paydaşlarla işbirliği içerisinde hazırlanmıştır. METARGEM'de (<http://metargem.meb.gov.tr>)'de bir Kalite Güvence Koordinasyon Birimi kurularak okullardaki ölçümün eşgüdümü, değerlendirilme ve izlenmesi buraya bağlanmıştır. Okullara ölçüm araç-gereci sağlanmıştır. İlâve olarak, böylece, hazırlanmakta olan Okul Stratejik Planlarının izleme raporlarına da bir düzen gelmiş olacaktır.

MEB'de Okul Kalite Güvence Düzeninin Belirlenmesi: Bu çalışmanın **Okul Kalite Güvencesi Yönergesi** Mayıs 2019'da yayımlandı. Yönergeye göre ortaöğretimde Meslek Liseleri ve Teknik Liseler yılda bir kez kendi "**öz-değerlendirme raporları**"nı hazırlayacaklar. Öz değerlendirme raporu; her okulun kendi imkânları ve belirlenen temalarda hedeflerini, hedeflerine ulaşma süreçlerini, bu süreçleri nasıl iyileştirecekleri ve hedefler doğrultusunda yaptıklarını kanıta dayalı bir şekilde içerecek. Meslek ve teknik eğitim kurumları beş yılda en az bir kez kurumsal dış değerlendirmeye tabi tutulacak. Yönergeye göre kurumsal dış değerlendirme takımında işkolu/ sektör temsilcileri de bulunabilecek.

MEB Yönergesi, belli bir süre MYK'yı (Meslek Yeterlilikleri Kurumu) ulusal düzeyde öz-değerlendirme yapabilecek duruma gelmesi için beklendi. MYK "Ulusal Ölçekler" oluşturacak düzeye gelmediği için "üç basamaklı öz-değerlendirmede" orta basamak olan ulusal öz-değerlendirme atlanılmış, dış-değerlendirme de ülke içi sektör değerlendirmesine dönüşmüştür. MEB; 1) Okul Öz-Değerlendirme Raporları ve 2) Okul Dışı Değerlendirme'yi, ülkedeki ilgili sektör kuruluşlarının katılımıyla yapılmasını düzenlemiştir. Bu aşamada, bu yaklaşımın yararlı olacağı düşünülmektedir.

Yükseköğretimde Kalite Güvence Sistemleri: YÖK, 2005 yılında, "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği" esaslarıncı kurulan "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu" (YÖDEK) tarafından 2007'de hazırlanan "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi"ne göre kalite güvence düzenini çalıştırmaktaydı. 2015'te "**Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği**" yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmelik'le YÖK, 2000'li yıllardan beri süregelen yükseköğretimde sayısal büyümeye odaklı yaklaşımdan, yüksek eğitim-öğretimde niteliğin yükseltilmesi odaklı yaklaşıma geçmektedir.

2013 Piyasa Dershaneçiliği – Hükûmet Çatışması

Ortaöğretim Projesi (2006-2011) sırasında İlköğretim Okullarının 6, 7, 8. Sınıflarını ülke geneli sınavlara alma ve dershaneçilik yoluyla ilköğretimin piyasalaştırılması ve ticarileştirilmesi girişimi sorun yaratmıştı. Eğitim sistemini ve toplumu çok rahatsız etmeye başlayan Dershaneler ve düzene sokulamayan Liseye geçiş düzeni 2013 yılından itibaren önemli bir dershaneler -hükûmet çatışması konusu hâline geldi.

Eğitimde 30 Mart 2012’de Yasa ile **12-Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası**’nın uygulanması beklenirken, yapılandırılması tamamlanmamış bazı seçmeli dersler hariç, Kanun’un uygulamaya konulmadığı görüldü. Zorunlu eğitime alınmakta olan tüm kitleyi giriş sınavlarına alma düşüncesi pazarı iki misli büyütebilirdi. Zorunlu eğitim gelmesine rağmen devlet tüm kitleyi zorunlu kademeye giriş sınavına sevk ediyordu. Geride sınav dershanecileri bulunan MEB ile Hükûmet çatışması daha sert boyutlara taşındı.

Bu noktada bir Anayasa ihlâli ortaya çıkmıştır. Lise artık “zorunlu eğitim kademesi” olduğuna göre, Anayasa hükmü ile “herkese açık, parasız, kamu eğitiminin her yerde bulundurulması” şarttır. Dolayısıyla “herkesi lise giriş sınavına yönlendiren dolaylı ve doğrudan kararlar” Anayasa’ya aykırıdır. “**LGS’na katılma zorlamalarının kaldırılması**” ve “**dershanelerin kapatılması**” gerekirken, bunlar göz göre göre yerine getirilmedi, çünkü büyük çok sayıda özel sınav dershanesi bulunan Gülen Cemaati bundan büyük paralar kazanıyordu. Çok sayıda özel sınav dershanesi bulunan Gülen Cemaati de bunların arasındaydı. Bunun üzerine, Başbakan R.T. Erdoğan’ın özel dershanelerle ilgili yönetmelik hazırlatması, 2013’te Hükümet kararlarıyla ortaokul dershaneciliğinin tasfiyesine başlanması siyasette kopmayı getirdi. Ancak, liselere sınavla giriş düzeni devam ettirildi.

Lâğvedilen “Genel Lise” kurumu, zorunlu eğitim yasaının temel kurumu olmasına rağmen tekrar açılmadı. Öğrenci sınavla girilen Anadolu Lisesi müfredatlı okullara yönlendirildi. Sonunda, Cemaat’in kurum içinde en kuvvetli olduğu söylenen bir yılda 2014-2015 Genelgesi ile bütün okullar Anadolu Lisesi yapıldı. Bu yapılanların hepsinin dershanecilik manevraları olduğu kanısı öğretmenler arasında yaygındır. Dershanecilik, öğretmenin değerini düşüren bir piyasa olayıdır.

Daha büyük İlköğretim mezunlarına 2013-2014 öğretim yılı için aşamalı sınav imkânı verilerek gidecekleri liseyi tek bir sınava bağlamadan kazanabilmeleri denemesi yapıldı. Giriş Sınavı 2014 yılında **TEOG** (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) adıyla geldi. TEOG öğrencileri seviyelerine göre liselere ayırtıran sınav düzenidir. Yani, eğitimi istek ve yeteneklere göre hayata çıkış yolları olarak değil, liselere değer sırası atfeden bir yaklaşımdır.

2012 Kanunu’nun uygulanmaması nedeniyle Hükümet ile Bakanlık sorun yaşadı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “**TEOG’un kaldırılması lâzım**” sözleri havada kaldı; zorunlu kademeye tüm kitleye sıralama sınavıyla giriş devam ettirildi. Sınava gelmeyenler en yakın Meslek Lisesine veya Yaygın Eğitim Lisesine kaydediliyorlardı.

1 Eylül 2015’de **dershane ve öğrenci etüd merkezleri kapatıldı**. 1 Eylül 2015 tarihine kadar başvuran dershanelerin, belirlenen eğitim-öğretim şartlarına uygun olmaları halinde kamu veya özel öğretim kurumlarına dönüşüm programına alınmaları düzenlendi. Yine de, özel ortaokul ve lise dershaneciliği her sene tartışmalı olarak farklı biçimlerle devam ettirilmeye çalışıldı. Sebep, ÖSYM’nin YGS uygulamasında esasa dair değişiklik olmamasıdır.

2017 yılında TEOG kaldırıldı. Hemen 2018’de **LGS** (Liseye Giriş Sınavı) adıyla tekrar getirildi. Her yeni Bakan’dan liseye giriş sınavının kaldırılması istenerek geldiği halde, düzene konulması henüz sağlanamadı, liseye giriş sınavları devam ediyor.

Eski dershaneler olan yeni yaygın eğitim okullarının bir kısmı sınava hazırlayan kamu okulları gibi hareket ettiler; yani, müfredatı değil, ÖSYM kılavuzunu takip ettiler. Ertesi sene resmî müfredat zorunluluğu geldi. Bunun üzerine, dershanelerden isteyenlerin 2018-2019 eğitim-öğretim yılı sonuna kadar özel okullara dönüşebilmeleri için süre verildi. Hem müfredatı, hem sınava hazırlamayı yürüten paralı okullara dönüşen, hatta bu

amaçla yeni açılan çok sayıda özel okul oldu. Özel okullara vergi indirimleri, öğrenciye ücret desteği gibi yollarla özel okulluk teşvik görüyor.

2013 Andımız'ın Kaldırılması

Tam özel dersanelerin kapatılmaya başlandığı sırada Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 30 Eylül 2013'te açıkladığı "Demokratikleşme Paketi" ertesi, 8 Ekim 2013 tarihinde yapılan Yönetmelik değişikliğiyle yürürlükten kaldırıldı. Gülen Cemaati'ne bunun muhatabı diye gözler çevrildi. Sistem dersanelerin direnişi ve işlemleriyle karşı karşıya iken, veliler, öğretmenler ve liseler tamamen farklı bir gündemle Atatürkçülük konusuna yönlendirilmişlerdi. Türk Eğitim-Sen, kararın iptali talebiyle Danıştay'a dava açtı.

Tam beş sene sonra, 2018'de, açılan davada ilk karar çıktı. Danıştay 8. Dairesi, oy çokluğu ile aldığı kararla, "and metninde Anayasa'da anlamını bulan kavram ve ilkeler bulunduğu..." gerekçesiyle düzenlemeyi iptal etti. Andımızın okullarda yeniden okutulmasının önü açıldı. Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Bizim andımız İstiklal Marşımızdır, İstiklal Marşımızla yolumuza devam ediyoruz" diye kararı eleştirdi. Millî Eğitim Bakanlığı, 2018'de Andımız'ın okutulmasının önünü açan Danıştay kararına itiraz etti. Yeni bir bekleme süresi başladı.

2013 EYUDER Çalıştayları: 2012'de 12-Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu çıkınca, 4-yıllık zorunlu lise eğitim-öğretiminin düzenlenmesi ve işler halde tutulması için EYUDER (Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği) camiası büyük çaplı çalıştaylar toplayıp tabanın, öğretmenlerin ve akademisyenlerin önerilerini Bakanlığa ilettiler.

EYUDER 12 Mart 2013'te, "**Zorunlu Genel Orta Öğretimde Yapısal Düzenleme Çalıştayı**" ile 6 büyük çalışma düzenleyerek;

1. Ortaokuldan Ortaöğretime Zorunlu Geçişin Düzenlenmesi
2. Zorunlu Örgün ve Yaygın Ortaöğretim Hatlarının Tanımlanması ve Okul Çeşitliliği
3. Genel Ortaöğretimde İşleyişin Etkinleştirilmesi
4. Genel Ortaöğretimde Sınıf Geçme ve Sınav Düzeninin Değerlendirilmesi
5. Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçişin Yeniden Düzenlenmesi
6. Eğitim Yönetiminde e-okul

Konularına yoğunlaştı. "4-yıllık zorunlu lise düzeninin kurulup sistem bütünlüğü içinde işletilmesi" hakkında tabanın, öğretmenlerin ve akademisyenlerin analizleri ve çözümleri üzerinde çalışıldı. Genel Kurul'da benimsenen öneriler ve çıkarılan Eylem Planı Bakanlığa sunuldu. Bakanlıktaki çalışmalara katılarak uygulamanın yer alması desteklendi.

EYUDER 24 Mayıs 2013'te ayrıca, "**Meslek Eğitimi ve Teknik Öğretim için Zorunlu Örgün veya Yaygın Ortaöğretimde Yapısal Düzenleme Çalıştayı**" ile 5 büyük çalışma düzenledi. Durum ve sorunlu alanlar belirlendi. Analiz ve önerileri görüşen Çalıştaylar:

1. Çalıştay: Zorunlu Ortaöğretim için Ortaokuldan ME + TE'ye Geçişlerin Düzenlenmesi
2. Çalıştay: ME + TE'nün Üretim Hayatı ile Bağlı Kurularak Düzenlenmesi
3. Çalıştay: Zorunlu Örgün ve Yaygın Ortaöğretimde ME+TE Okullar Yapısı ve İşleyişin Etkinleştirilmesi
4. Çalıştay: ME+TE Zorunlu Örgün ve Yaygın Ortaöğretimden Hayata Çıkışların Düzenlenmesi

5. Çalıştay: ME+ TE Ortaöğretiminden Yükseköğretime Geçişin Yeniden Düzenlenmesi

Konularına yoğunlaştı. “4-yıllık zorunlu ME+TE düzeninin kurulup sistem bütünlüğü içinde işletilmesi” hakkında Genel Kurul’da benimsenen öneriler ve çıkarılan Eylem Planı Bakanlığa sunuldu. Bakanlıktaki çalışmalara katılarak desteklendi.

2014-2015 Meslek Eğitiminin 2 Okul Türüne İndirgenmesi

Millî Eğitim Bakanlığı, mesleki ve teknik ortaöğretim sisteminin yeniden yapılanmasına ilişkin çalışmalar kapsamında, 3 Mayıs 2014 tarihinde, bir genelge ile Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı faaliyet gösteren okul türü sayısı 22’den 2’ye düşürdü. Uygulamaya 2014-2015 öğretim yılından itibaren 9. sınıflardan başlamak üzere kademeli olarak geçildi. Genelge, özetle şöyle:

“...Daha önce farklı birimlere bağlı iken, 2014’te, Bakanlığın Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı faaliyet gösteren 22 okul türünün, öğrenim süreleri ile mezunlarının hak ve yetkilerinde herhangi bir değişiklik yapılmaksızın okullar "Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi" ile "Çok Programlı Anadolu Lisesi" adı altında yeniden yapılandırıldı. Çok Programlı Anadolu Lisesi bünyesinde Anadolu meslek programı, Anadolu teknik programı, Anadolu genel lise programı ve/veya Anadolu imam-hatip programı ile eğitim yapılması devam ettirildi.

Bu kapsamda, Meslek Eğitimi Kanunu'na göre kurulan yaygın eğitim amaçlı Meslek ve Teknik Eğitim Merkezlerinde (MEM/METEM) “Anadolu meslek programı ve Anadolu teknik programları” kullanılarak belge ve sertifika programları uygulanmaya başlandı ve ikili meslek eğitimi merkezlerinde mevzuatta yeni düzenleme yapılınca kadar denilerek, mevcut haliyle eğitim ve öğretime devam edildi.

Mevcut meslek eğitimi ve teknik ortaöğretim okul ve kurumları, meslek ve teknik eğitim merkezleri ile çok programlı liseler hariç, Anadolu Sağlık Meslek Liseleri dâhil, bütün meslek liseleri 2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren kademeli olarak Meslek ve Teknik Anadolu lisesine dönüştürüldü.

Anadolu Teknik Lisesi ile Teknik Lise program türlerinde bulunan alanlar Anadolu Meslek Programı türünde de açıldı, bu işlemler MEB tarafından MEBSİS ve e-Okul sistemlerine yansıtıldı.”

2014 ME+TE Öğrencilerine Tektipleştirme

Pedagojik boyutu ve Türkiye’deki meslek hayatı beklenti ve şartları dikkate alınmadığı anlaşılıyor. Meslek okullarının ve binada yeteri kadar alan sağlanmış bölümlerin birer meslek ortamı oluşturdukları görmezden gelinmiş. Öğrencinin gelişmesinde öğretmenleriyle, eğitmenleriyle, işlik ve deneylikleriyle, bilgisayar mekânları, kütüphaneleri, çalışma dışında yemekhane, spor salonu gibi öğrencilerin giriş-buluş ve arkadaşlıklarıyla sürekli bu iklimi teneffüs edilebildiği yerlere ihtiyaçları vardır. Bu karar “meslek etkileşim ortamı”nı, dolayısıyla etkileşimli meslek eğitimini, usta-çırak gibi öğretmen-öğrenci çalışmasını ortadan kaldırmaktadır. Kimliksiz AVM’ler gibi çok programın veya modülün bulunduğu, ihtiyacı olanın onu alıp kullanıp çıktığı öğrenci-insan boyutu düşünülmemiştir.

Genelgede, devamla; “2014 yılında Ortaokulu bitirip 9. sınıfa kayıt-kabul, 2014 Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Uygulaması Tercih ve Yerleştirme e-Kılavuzunda yer alan usûl ve esaslar doğrultusunda Anadolu Meslek Programına “alan belirlenmeksizin” yapıldı. (9. Sınıf genel lise programı olarak tutulmuş oldu.) 2014-2015 öğretim yılında yeni sisteme

göre meslek ve teknik ortaöğretim kurumlarına kayıt olmuş olan bu öğrencilerin, bir sonraki öğretim yılında Bakanlıkça belirlenecek kıstaslar ve tercihleri doğrultusunda şartlarını taşıdıkları Anadolu Teknik veya Anadolu Meslek programlarında bulunan bir alana geçişleri sağlandı.

Okullaşma oranını yükseltmek amacıyla Milli Eğitim Temel Kanunu 15. maddesine göre meslek eğitimi ve teknik ortaöğretim kurumları, mevcut durumları da dikkate alınarak, “karma” veya “kız öğrenci” okulları ayırımında valiliklerce belirlendi. Bakanlık yalnız kız öğrencilerin öğrenim görebileceği okullara karar verdi, ancak durum okul adlarına yansıtılmadı.

Bakanlığın Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü’ne bağlı bu 2 okul türü bünyesindeki, Meslek Lisesi ile Anadolu Meslek Lisesi programlarında bulunan mevcut alan ve dallar Anadolu meslek programı alan ve dallarına dönüştürüldü. Teknik Lise ile Anadolu teknik lisesi programlarında bulunan mevcut alan ve dalları ise Anadolu teknik programı alan ve dallarına dönüştürüldü...”

Meslek Lisesi ve Teknik Lise Programların Birleştirilmesi – Türkiye’ye Tektip İşçilik

Genelge’de belirtilen kararda, “Anadolu Teknik Lisesi ile Teknik Lise program türünde bulunan alanlar Anadolu Meslek Program türünde de açılacak, bu işlemler MEB tarafından MEBSİS ve e-Okul sistemlerine yansıtılacak,” denilmiştir. Aynı dallar için Meslek Liselerine 1, 2, 3. meslek basamaklarına uygun programlar hazırlanacağı belirtilmemiştir. Eğer aynı alan ve dalların programları 1, 2, 3. Basamakların eğitim düzeyleri için ayrı ayrı hazırlanmazsa, açılan yeni programlarda elde bulunan Teknik Lise müfredatı uygulanacağından bu programlar arasındaki fark kalkar. Meslek Eğitimi ile Teknik Eğitim farkı kalkıp daha hafif olan Meslek Lisesi müfredatı hepsine uygulanır ve MEM’lerle birleştirme gelir. Bu basamakların müfredatlarının yapılmasından başka Meslek Liselerine pek çok farklı alan ve dal daha gerekir, zira mal ve hizmetin ilk kademe üreticisi oldukları için bu kademelerde çok çeşitli üretim talebi bulunmaktadır. 2015 yılında 8-Basamaklı Meslek Piramidinde yeni sarsıntılarla işgücünün rahatsız edilmesi artmıştı. Nitekim bu durumda yeni kayıtlarda düşüş ve MEM’lere kayış başlamıştır.

ME+TE’de tam bu sarsıntı yaşanırken gelen 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi, düzeltmelere imkân vermeden sistemin bu şekilde daraltılmış, sıkıştırılmış, 9. Sınıfı genel eğitimleştirilmiş olarak kaldı. Teknik programların fen ve matematik ağırlığına kaymış, akademikleşmiş olarak kaldı. Eğer yeni kayıtlardaki bu düşüş telâfi edilecekse sistem düzeltilmeyi beklemektedir.

2016, 15 Temmuz Darbe Girişimi’nin ÖSYM, MEB, YÖK Sarsıntısı

15 Temmuz 2016, FETÖ ayağıyla Türkiye’yi içeriden ele geçirme amaçlı bir dış darbe teşebbüsü idi. Vatandaşın uyanıklığı ve yönetimin yerinde hareketleri ile önlendi. Burada; Türk kamuoyunun tarihten getirdiği sahne ile gerçeği ayırdetme özel yeteneğinin hayat içinde ortaya çıkışını ve sağladığı birliği görmenin biz eğitimciler açısından önemini vurguluyoruz.

Cemaat’in asıl harekât alanının 1997’ye kadar kısmen, 1997’den sonra artan oranlarda örtülü olarak eğitim sistemiydi. Pekçok kimsenin bildiği veya kuşkulandığı ÖSYM, MEB ve YÖK’ün bu işte kullanılmasının vakî olduğu darbe girişimi sonrası resmen ortaya kondu.

Katsayı engelini devam ettirmelerine ilâveten ÖSYM, MEB ve YÖK yönetimlerinin, içlerinde Cemaat’in sistemdeki bozucu politika ve hareketlerini araştırmadan o güne kadar gelmeleri, öğrenci ve velide güven bunalımına yol açmıştır.

Çifte eğitim yüküyle, dershanelerle, ödetilen ücretlerle gençlik yıllarını feda eden gençliğimiz, hak ettikleri yükseköğrenime giriş ve kamu kuruluşlarında işe yerleşme puanları önüne Cemaat çocuklarının geçirilip kendilerinin hak ettikleri bölümün altında yerlere itilmiş olduklarını, birçoğu istemediği yerlerde okuduğunu, birçoğu KPSS’de ve mülâkatlarda haksızlığa uğrayıp işsiz kalmış olduğunu anladı. Özel iş kurmak isteyenler ticarete ve üretimde ön kesen, haraç alan Cemaat mensupları yüzünden işsiz kaldılar. 1999’dan itibaren, bir amacı da Cemaat öğrencilerinin daha kolay yerleşmesine yardım etme olduğu düşünülen YGS’de, METE’ye katsayı engelinden dolayı İmam-Hatip dâhil ME+TE mezunlarından 12.080.000 kişi haksızlığa uğradı. Bu mezunlardan isteyenlerin yükseköğrenime girememeleri, dışarıda kalanların işsizlik ya da düz işçi unvanı ile işe alınması mesleklerin ve unvanların saygınlık kaybına uğramaları ve mesleklerini kullanamamalarına yol açmıştır. 2016’ya kadar olan 17 yıllık dönemde yaklaşık 34 milyon Genel Lise mezunu sınava katsayı engelsiz girse de, soru sızdırılması yoluyla önlerine geçirilen Cemaat çocukları sayısı kadar kişi kontenjanların dışında itilmiştir; girebilenlerin ise %70’i hak ettikleri yere giremediklerini düşünmektedirler. En fazla mağdur olanlar ilk % 10 içindeki yüksek puan tuturanlardır; bu bölümlerde ½ puan farkla önlerine yüzlerce kişi geçtiğine tanık olmuşlar, ilk tercihlerine girememişlerdir. Bugün 40 milyonu aşkın insan ve aileleri bu sarsıntılı yılların sebebini anlamışlardır. Çocuklarını bu vatana hizmet etsinler diye binbir fedakârlıkla yetiştiren aileleri ve ülkesine hizmet için eğitimde olan gençleri bir yana atan Cemaat, sistemimiz üzerinden parasız okutarak devlet kadrolarını ve maaşlarını kendi beyni yıkanmış kadrolarının eline vermekten maada FETÖ bir de ellerine devlete ve vatandaşa karşı kullanackları silâh vermiştir.

Cemaatin, kamu yönetiminden tasfiyesine başlandı. Soruşturma veya mahkeme olmaksızın MEB’de bir Sendika listesine göre atılan birkaç bin kişi dışında bir işlem görünmemektedir. Eğitim sistemi içindeki süreçle ilişkili olan Kurumlardan ve Cemaatten mahkeme edilen ve cezalandırılan kimsenin bulunmaması kamu vicdanını sızlatmaya devam etmektedir. Bakanlık teşkilâtı ise, yapılmış hataların düzeltilmesinde çalışmaya hazır vaziyette beklemektedir.

Gençlikte ÖSYM’ye karşı büyük güvensizlik doğuran sınav sorularının güvenliğinin sağlanması için topluma söz ve güvence verilmesi gerekiyor. Beklenti, soruların çalınmasıyla gasp edilen âdil yarışma hakkının geri gelmesidir. Ne yazık ki, Cemaatin devlet memurluğu sınavlarını kazananların mülakatlarında kullanmış olduğu haksız eleme usûllerinin halen devam ettiği şikâyetleri fazladır ve güvensizliğin sürmesine hizmet etmektedir.

2017 OECD 21. Yüzyıl Becerileri ve Ölçme-Değerlendirme Yöntemleri Raporu

Teknolojinin ve internetin gelişmesi 21. yüzyılda eğitimle kazandırılacak becerilen sınıflandırılmasını gerektirdi. Eğitim kazanımları ölçüp değerlendirerek etkililik düzeyini belirler. Geri bildirim, denetim ve rehberlik bu bilgilerle yapılır.

Genel Akademik Eğitim ve ME+TE ölçme-değerlendirme yöntemleri de 21. yüzyıl becerilerine göre geliştirilmektedir. 21. yüzyıl için Avrupa Meslek Eğitimi Kalite Güvence Sistemi (EQAVET) belirlendi; meslek ehliyet belgeleri, meslek rehberliği ve eğitimin denetim ölçütü olarak kullanılıyor.

2017’de OECD’nin 21. Yüzyıl Becerileri ve Ölçme-Değerlendirme Yöntemleri Raporu yayınlandı. 21. Yüzyıl becerileri sınıflandırıldı. Buna uygun ölçme-değerlendirme yöntemleri geliştiriliyor. Bu alanda birçok araştırma var.

21. Yüzyıl Becerilerinin Sınıflandırılması:

1. Temel Beceriler (Okuma-Yazma, Fen-Teknoloji-Matematik)
2. Öğrenme ve Yenilik Becerileri

- Eleştirel Düşünme ve Sorun Çözme
 - İletişim
 - İşbirliği
 - Yaratıcılık
3. Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri
 - Bilgi
 - Medya
 - Bilgi ve iletişim teknolojileri okur-yazarlığı
 4. Yaşam ve Kariyer Becerileri
 - Esneklik ve Uyumluluk,
 - Girişkenlik ve Kendi Kendini Yönetme
 - Toplumsal ve Kültürlerarası Etkileşim
 - Üretkenlik ve Hesap Verebilirlik
 - Önderlik ve Sorumluluk Becerileri

21. Yüzyıl Becerilerini Ölçme-Değerlendirme Yöntemleri:

1. Kümede Bilişsel Becerilerin Ölçülmesi için Kullanımda Olanlar: Derecelendirme Ölçekleri, Açık Uçlu Sorular, Çoktan Seçmeli Noktalarla Başarı Testleri, İş-Başarı Düzeyi Değerlendirmeleri, Benzetimler ve Öğrenci Ödev Dosyaları
2. Küme – Öğrenme ve Yenilik Becerileri için Kullanılmaya Başlananlar: Durumsal Yargı Testleri, Bilgisayar Benzetimleri ve Bilgisayar Destekli Maddelerle Ölçüm, Beceri ve Yetenek Geçmişi
3. Küme – Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri için Yaygınlaşmaya Başlananlar: teknolojideki gelişmelere koşut olarak Bilgisayar Temelli Ölçme Uygulamaları.
4. Küme – Yaşam ve Kariyer Becerileri için Kullanılmaya Başlananlar: Bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere ve internetin yaygınlaşmasına koşut olarak kişinin Sosyal Medyadan Edindiği Beceri ve Yetenek Geliştirme Geçmişine Dair Bilgiler ve Bilgisayar Benzetimleriyle Bilgisayar Destekli Maddeler ile Ölçme. Burası bireysel özelliklerin çok etkilediği ölçme-değerlendirme alanı.
 - a. Kişilerarası Becerilerin Ölçülmesinde: Likert Tarzı Maddeler, Durumsal Yargı Testleri, İş-Başarı Değerlendirmeleri Benzetimler, Kişinin Beceri Ve Yetenek Geçmişi, Kişinin Ödev-İş Dosyası, Çoktan Seçmeli Maddeler
 - b. Kişinin İç Dönük Becerileri/ İçsel Becerilerin Ölçülmesinde: Likert Tarzı Maddeler, Durumsal Yargı Testleri, Kişinin Beceri ve Yetenek Geçmişi, Kişinin Ödev-İş Dosyası

Ölçme araçları geçerlik ve güvenilirlik bakımından bazı sakıncalar içerir. Örneğin, Likert tarzı seçenek maddelerinin kullanıldığı derecelendirmeler, farklı kişilere farklı şeyler ifade edebilir. Derecelendirme ölçeklerinin kişiye-özel davranışların ölçümü etkilemesinden kaçınmak için davranışsal olarak çıpalanmış derecelendirme ölçekleri kullanılmaktadır. Likert tarzı seçenek maddeleri ile yapılan ölçmelerde, kişisel tepki tarzı da ortaya sorunlar çıkabilmektedir.

2017 TTK Müfredatta Yenileme ve Değişiklik

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca hazırlanan ve 18 Temmuz 2017'de Bakan'ın basın toplantısıyla duyurulan "Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Belgesi"nde;

"Millî Eğitim Bakanlığının değişen felsefesi doğrultusunda müfredatları geliştirme, yenileme ve güncelleme çalışmaları 2005'te yeni bir rayda başlamış 2015-2016 eğitim

öğretim yılında tamamlanmıştır,” denilmektedir. Bu esasen, müfredatın OECD-PISA danışmanlığı ekseninde küreselleştirildiği bir dönemdir.

“2016-2017 eğitim-öğretim yılının başından bugüne ise, “farklı bir boyut” kazanarak 51 müfredat ekseninde kapsamlı bir şekilde **yenileme** (güncelleme, gözden geçirme, ikmal ve değişiklik) çalışması yapılmıştır. Çalışma;

- 2008 yılında kabul edilen **Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi’ne**;
- Millî Eğitim Bakanlığı, yıllık öğrenci, öğretmen, okul, ilçe ve il gelişim seviyelerinin ülke genelinde değerlendirilmesi amacıyla kullanılan **Millî Eğitim Kalite Çerçevesi’ne**;
- Türkiye’de 02.01.2016 / 29581 Resmî Gazete’yle yürürlüğe giren kurumlararası **Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi’ne** ve
- **OECD 21. Yüzyıl Becerileri’ne** dayandırılmıştır.

Alandan ve öğretmenlerden görüşleri anketlerle ve yazıyla toplanıp, yerli ve yabancı uzmanlarla çalışılmıştır. 13 Ocak 2017 tarihinde “askıya çıkarılan” taslak müfredatlar için görüşler toplanmıştır. Daha ziyade, değerler sisteminizde yerli ve millî boyutun ağırlığının artırılması ve yüksek ahlâk eğitimi istenmektedir. Daha sonra nihai kararın hazırlanmasına geçilmiş ve Bakan tarafından ilân edilmiştir.

Müfredatla öğrencilere kazandırılması hedeflenen “**kök değerler**” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik’tir.

Müfredatlarla öğrencilere kazandırılması hedeflenen “**yeterlilik ve beceriler**” şunlardır: anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematik yeterliği, bilim ve teknoloji yeterliği, dijital yeterlik, öğrenmeyi öğrenme, inisiyatif alma ve girişimcilik algısı, toplumsal ve kamusal yeterlikler, kültürel farkındalık ve ifade’dir.

2017-2018 eğitim-öğretim yılında 1, 5 ve 9. sınıflarda yenilenen müfredatların uygulanmasına başlanmıştır. 2018-2019 tarihinde ise tüm sınıflarda ve derslerde yeni müfredat devreye girmiştir.

İlkokul ve ortaokul düzeyinde 17, lise düzeyinde 24, imam-hatip ortaokulu ve imam hatip lisesi düzeyinde 10 olmak üzere toplam 51 müfredatın ve 176 dersin yenilemesi yapılmıştır. Türkiye’nin asgarî ücretli düşük vasıflı işgücü ülkesi konumuna itilmekten silkinmesi için, Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim müfredatlarının da bu değerlerle gözden geçirilmesi beklenmektedir.

Zorunlu Eğitime Sınavla Giriş Çelişkinin Sürmesi 2012-2020

Dershaneciliğin ve Liseye Giriş sınavlarının kaldırılması için kararlara ve 2012’de 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu ile düzenleyici araçlar getirilmiştir. Buna rağmen eğitim yönetiminin, oturmuş birkaç Liseye girebilmeyi bütün ortaokul mezunlarını LGS’ye sevk eden, ilkel seçme yolu devam ediyor.

EYUDER (Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği) olarak 2013’te hazırladığımız önerileri bir model haline getirerek EYFOR’a (Eğitim Yönetimi Forumu) ve Stratejik Plan hazırlıklarına sunduk. Çözüm: Sınavsız Geçiş ile Sınavlı Giriş şartlarının ayrılmasıdır.

Zorunlu eğitim kademelerinde “temel kurumlar” (ortaöğretimde “genel lise,” “meslek lisesi,” “imam-hatip lisesi”) aynı programı herkese açık, ülkenin her yanında mevcut, sınavsız erişilen, parasız devlet okullarında eğitim-öğretime hazır bulundurmak yükümlülüğü taşır. Bu Anayasa hükmüdür. Zorunlu eğitim devlete verilen yükümlülüktür. Ülkeye yaygın ve eşit olduğu takdirde vatandaşa görev verilebilir. Tevhid-i Tedrisat ve

Millî Eğitim Temel Kanunlarında zorunlu eğitimin düzenlenmesi bu hükme göre yapılmıştır.

Halen zorunlu eğitim kademelerine girişte; giriş sınavlarının tüm kitleye yaygınlığında, dolaylı ve dolaysız, okul-içi ve okul-dışı dershanecilik zihniyetinin etkisi sürmektedir. 2012'den beri her sene, her Bakan çözeceğini beyan ederek başlamakta, ama 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu'nun çoğu maddesi uygulanmaya konmadığı için, yıllık düzenlemeler çağ nüfusunu "giriş sınavları"na yönlendirilmeye devam etmektedir.

ÖSYM zorunlu olmayan yükseköğretime girişte sıralama sınavı uygulamaktadır. LGS ise zorunlu lise kademesinin bazı okullarına öğrenci almak için aynı tür sıralama sınavını kullanmaktadır. Bu Anayasa'ya aykırıdır. Zorunlu eğitimde, öğrenci nüfusunun çoğunluğu (ör. %85) kademeye sınavsız geçişle erişebilmelidir.

Kamu liselerimizin hepsi aynı ödenek, öğrenci başına aynı harcama, aynı şekilde öğretmen tayini, aynı müfredatı uyguladığı, parasız kamu eğitimi yaptığı halde, nitelikli – niteliksiz okul ayrımı ile öğrenciyi giriş sınavına sevk etmek, gereksiz rekabet uyarmakta, dersaneler pazarına alan açmakta, ortaokulların çalışmasını engellemektedir.

Son iki yılda, yüksek puanlı liselere giremeyenlerin baskısı artınca Anadolu Lisesi kontenjanları arttırılmış, sınıf mevcutları 40'ı aşmış, Anadolu Liselerinin bazıları çift tedrisata, hatta üçlü tedrisata geçmiştir. Bu durumun kaliteyi düşüreceği açıktır.

Sınavla öğrenci alacak kamu okullarının çekirdek ortak eğitim yanında farklı birer program sunan, bunun için ilâve bir yetenek veya çalışma talep eden okullar olmaları gerekir.

Liselere Sınavsız Geçiş ve Sınavlı Giriş Düzenlemesi için İlkeler: Gönüllülük esas alınarak "sınavsız geçiş" ve "sınavlı giriş" şartları düzenlenebilir.

2. Sınavsız Geçiş: Zorunlu eğitim kademesinin 4-yıllık standart müfredatını uygulayan temel kurumlara (adında Anadolu olsun veya olmasın, ortaokulu bitirenler, "genel lise," "meslek lisesi," "imam-hatip lisesi"ne) sınavsız geçiş yaparlar. Ayrıca,
3. Sınavlı Giriş: standart müfredat üzerine belli dallarda ağırlaştırılmış müfredat, daha uzun saatler veya ilâve yıllar uygulayan ortaöğretim türlerinin (zorunlu ortaöğretimde "genel lise," "meslek lisesi," "imam-hatip lisesi"nin) "türev okul türleri" için toplam kademe öğrenci sayısının %15'ini geçmeyecek kontenjanlarla gönüllülük esasına göre açık tutulmalıdır.
4. Kademelere Giriş-ve-Çıkışlar: Ortaokulda öğrenciye verilen fırsatlarında eşitlik ve gönüllülük esas olmalıdır. Burada kendi emeğiyle okulda biriktirdiği kazanımlar ile Lise seçimine sınavsız yönelebilmelidir.

Liselere Sınavsız Geçiş ve Sınavlı Girişin Düzenlenmesi için Araçlar: 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu'na göre gönüllülük ilkesiyle bir üst eğitim kademesine demokratik erişim yolları:

Ortaokuldan Zorunlu Lise kademesinde istediği eğitim türüne "sınavsız geçiş"te kayıt-kabûlü kolaylaştırıcı araçlar:

2. Ortaokul ilgi-istek-yetenek geliştirme amaçlı basamaklı seçmeli dersler ile puan biriktirme düzeni ve yönelmek istediği alana öncelik tavsiye olarak kullanabilme,
3. Rehberlik, meslek rehberliği ve aile danışmanlık hizmeti yazılı belge
4. Varsa edinilmiş beceri ve beceri düzeyi belgesi
5. Öğrenci Dosyası (ödev, iş örnekleri) tavsiye olarak kullanabilme

Ortaokuldan Lise kademesine istediği okula “sınavlı giriş”te kullanılabilecek kayıt-kabûlde kolaylaştırıcı araçlar:

1. Sınavla Girilen Liseler için yapılan ortak veya ayrı ayrı Giriş Sınavları
2. Ortaokul not ortalaması (ek puan),
3. Ortaokul ilgi-istek-yetenek geliştirme amaçlı basamaklı seçmeli dersler ile puan biriktirme düzeni ve yönelmek istediği alana (ek puan) olarak kullanabilme,
4. Rehberlik, meslek rehberliği ve aile danışmanlık hizmeti yazılı belge,
5. Varsa edinilmiş beceri ve beceri düzeyi belgesi,
6. Öğrenci Dosyası, ödev, iş örnekleri. (Bkz: Bölüm 4. C. Sınav Sistemi...)

2019-2023 Eğitim Stratejik Planı

Eğitimde sorun olarak birikmiş noktaların hepsini ele alan, bugüne kadar getirilen birçok öneriyi uygulamaya almayı öngören bir planlamaya gidilmektedir. Okul-öncesinden başlayarak her kademe eğitim için reform stratejisi kurulmaktadır.

Müfredat: 2017’de eğitim felsefesini değiştiren Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Belgesi yorumlanarak müfredatı değiştirmenin devam etmesi kabûl edilmektedir.

Öğretmenlik ve Eğitim Yöneticileri: Öğretmenlik Meslek Kanunu çıkarılarak öğretmen ve okul yöneticilerinin atanmaları, çalışma şartları, , görevde yükselmeleri, özlük hakları ve idarî görevleri ve konumları düzenlenecektir. Yatay ve dikey kariyer uzmanlık alanları yapılandırılacaktır. Sözleşmeli ve ücretli öğretmenlerin ücretlerinin iyileştirilmesi ve öğretmenler içindeki azaltılması sağlanacaktır.

Öğrenci Gelişimini İzleme: İlkokulda not’u kaldıran ve “Yeterlilik Temelli İzleme ve Değerlendirme Düzeni” ile devam eden yapıya geçilecektir. Öğrenci e-dosyalarına eğitim gelişimleri işlenerek bir üst öğrenime geçişte kullanılması ve yerleştirme puanının hesaplanmasında öğrencinin okul başarı puanının da dikkate alınması düzenlenecektir.

Okul Öncesinde Ana Okulları: 3-5 yaş grubunun anaokulu eğitimine katılımını artıracak toplum temelli hizmet sunum modelleri çeşitlendirilecek, esnek zamanlı farklı eğitim programlarına erişim modelleri geliştirilecektir.

İlkokul: İlköğretimin 8-yıllık algılanarak müfredatının ülke çapında tektip olarak uygulanmasından vazgeçilmiştir. Çekirdek ortak müfredat etrafında nitelikli içeriklerle hazırlanmış ilkokul ve ortaokul farklılaştırılmış program modellerine fırsat tanıyacak müfredatların öğrenciye ulaşması MEB’in stratejik hedefi kabûl edilmiştir. 5 yaş Ana Sınıfı grubu zorunlu eğitim kapsamına alınacaktır. Okul saatleri değişebilecektir. Düşük yoğunluklu yerleşim bölgelerinde esnek zamanlı ve seçenekli erken-çocukluk dönemi eğitimi yöntemleri uygulanacaktır. Mevsimlik işçilik bölgelerinde gezici öğretmenler bulunacak. Talebe göre oyun temelli yaz okulu deneme okullarında başlayacaktır.

Ortaokullar: Eğitim sisteminde asıl ihmal edilmiş, merkezî sınavları etkileyen ve etlilenen, dershaneciliğe erken yakalanan sorunlu kademe olan ortaokullarda yeteneklerin denenmesi, seçmeli dersler düzeni, yönelmede kullanılacak yollar boyutu zayıf kalmıştır.

Kademeler Arası Sınavlar: Merkezî seçme ve yerleştirme sınavları nedeniyle sadece öğretimin öne çıkması ile yükseköğretime giriş sınavlarının temel becerileri değerlendirememesinin eğitim sistemine tehdit teşkil ettiği ortaya konmuştur. Orta vadede temel amaç; başta merkezî sınavlara olan ihtiyacın azaltılması ve çocukların ihtiyaç duyduklarında öğrenme amaçlı destek hizmetlerine ortaokul ve liselerde erişimini kolaylaştırmak olarak belirlenmiştir.

Ortaokuldan ortaöğretime (liselere) geçişte öğrenci tercihleri ile kontenjan dağılımları uyumlu hale getirilecektir. Sınavlarda içeriğin ve soru tarzının değişmesi, sınavsız yerleştirme için esnek modeller geliştirilmesi, sınavla öğrenci alan lise sayısının sınırlandırılması sağlanacaktır.

Yabancı Dil Öğretimi: Yabancı dil öğretiminde “farklı yabancı diller konuşabilme” ilkesi ve eğitim sisteminin bu konudaki birikimi gözardı edilmiş, müfredatta tektipleşmeden kaçınılırken, İngilizce tek yabancı dil olarak bırakılmıştır. Dil öğretimi pedagojisi yaklaşımları ile 2-4. sınıflarda ‘Oyun Tabanlı İngilizce Öğrenme,’ 5-8. sınıflarda ‘Farklılaştırılmış İngilizce Öğretimi’ yöntemleri uygulanacaktır. 9-12. sınıflarda ise lise türüne göre ‘Özel Amaçlı İngilizce’ yaklaşımı kullanılacaktır. Örneğin, Toplum Bilimleri Lisesinde okuduğunu kavrama ve sunum becerileri, Turizm Lisesinde dinleme-konuşma, Ticaret programında pazarlık becerileri önem kazanacaktır.

Fen Liseleri, Toplum Bilimleri Liseleri: Çekirdek ortak müfredat etrafında özel programlı liselere öğrenci seçiminde kullanılan sınav yaklaşımı yeniden düzenlenecektir. Uygulanan müfredat, fen ve toplum bilim alanlarına göre öğrencilerin derinlik kazanmasını sağlayacak şekilde dallandırılacaktır. Haftalık derslerin bilimsel araştırma ve uygulamalarla düzeyi daha iyileştirilecektir. Araştırma ve uygulama projeleri desteklenecek, fen liselerinin teknolojiyle iç içe olması sağlanacaktır.

Teknoloji Eğitimi: İlkokul, ortaokul, lise türleri, özellikle ME+TE seviyelerinde müfredatta teknoloji eğitimi içeriğine yönelik çalışmalar yapılarak okulda ve okul dışında; öğrencinin, eğitim yöneticilerinin, öğretmenin, yaygın eğitimle kamunun kodlama, 3D tasarım, elektronik tasarım gibi bilişimle üretim becerileri yollarını öğrenerek piyasada geçerli üretim süreçleriyle bütünleşmeleri desteklenecektir.

Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim: Tek tip asgarî ücret uygulamasının eğitim sistemine en büyük tehdit oluşturduğu belirlenmiştir. ME+TE’de alan eğitimleri 9. sınıfta başlayacaktır. Öğrenimi sürerken öğrencinin işbirliği sözleşmesiyle gerçek iş ortamlarında uygulamalı eğitim süreleri uzatılacak, işkollarına göre düzenlemeler farklılaştırılacaktır. Türkiye’nin rekabet gücü yüksek millî savunma sanayii sektörüne nitelikli teknik insangücü yetiştirilecektir. Savunma sanayiinde faaliyet gösteren firmalar ile MEM’ler, Meslek Okulları ve Teknik Liseler arasında işbirliği sağlanacaktır. Buluş, patent ve faydalı model üreten okullar desteklenecektir.

İmam-Hatip Okulları: Sağlıklı bir din bakış-açısı sunmak için İmam-Hatip öğrencileri çok yönlü geliştirilecektir. Din Öğretimi Danışma Kurulu kurulacak, meslekte gelişme danışmanlığı düzeni yapılandırılacaktır. Meslek dersleri ile genel müfredat derslerin oranları farklı alanlarda üniversite okuyacak öğrencilere göre planlanacak, İmam-Hatip programları ders saatleri azaltılacaktır.

Yükseköğrenime Hazırlık Yılı: Lise 4. sınıfın yükseköğretime uyum yılı olarak kullanılması ve yönlendirme programı şeklinde uygulanması benimsenmiştir. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun seçmeli ders yapısı oluşturulacak ve alanlar arası geçiş imkânları verilecektir. Öğrencilerin alanda derinleşmesini sağlayacak proje uygulama çalışmaları düzenlenecektir.

Özel Yetenekler: Özel yetenekli çocukların eğitimine dair mevzuat hazırlanması, ‘Özel Yeteneklilerin Eğitimi Bilim ve Değerlendirme Kurulu’ oluşturulması, özel yeteneklilerin eğitimi için lisansüstü düzeyde öğretmen eğitimi planlanması, beyin göçüne yönelik olmayacak ülke önceliklerine yönlendirmeyeyle eğitimin ilerletilmesi öngörülmüştür.

Özel Eğitim: Özel yöntemlerle, fiziksel, zihinsel, duygusal eğitim gerektiren çocuklara yönelik uzmanlaşmış öğretmenler ve istihdama yönelik beceriler arttırılacaktır.

Özel Okullaşmanın Arttırılması: Özel öğretim kurumlarına devam eden öğrenci oranının yükseltilmesi hedefdir. Özel öğretim kurumlarıyla ilgili işlemler azaltılacaktır. Özel kesimin eğitim yatırımlarını desteklemek amacıyla yasal düzenleme yapılarak yatırımı arttırıcı tedbir mekanizmaları geliştirilecektir.

Piyasa ve Çıracılığın Zorunlu Eğitim Kapsamında Başlayabilmesi: Uluslararası ILO Sözleşmesine göre 15 yaşında çalışmaya başlama hakkı ve bunun için hazırlanma hakkı vardır. 1997 yılında 8-yıllık Kesintisiz Eğitim'den beri tektipçi eğitim anlayışı çıracılığın öldürülmesi için elinden geleni yapıyor. Ortaokul ilkokula devredildiği zaman bütün ortaokullar kaldırılmış sayıldı. 5. Sınıftan sonra bitirme sınavları ve diploma kaldırıldı. Diploma almak için okulda durmaya mecbur bırakılmak istendi. Zorunlu eğitim böyle anlaşıldı. Oysa “zorunlu eğitim” devletin görevidir; vatandaşını daha iyi hayat şartlarına hazırlamak için bir zorunluluk yanında imkânlarla getirilir.

Müfredat genel eğitime ayarlanarak ilkokulun derslerinin hafifletilip 6, 7, 8. Sınıflara yayılması fırsatı olarak görüldü. Bütün beceri dersleri kalktı, resim, müzik, beden eğitimi saatleri azaltıldı, psikolojik danışma ve rehberlik (kanun değişikliği ile) durdurulup bu öğretmenler disiplin işlerinde kullanılmaya başlandı. Teneffüsler kısaltıldı. Ders dışı faaliyetler haftada 40 dakikaya sığsın beklendi. Kısaca, öğrencinin yeteneklerini deneyip kendini tanıyacağı, yönlendirme alabileceği eğitim ortamı kaldırıldı. 15 yaşında vasıfsız ucuz işçiliğe gitmekten başka çare bırakmayan bu düzende velinin ve öğrencinin iki çıkışı, ya diploma almadan okulu terk etmek, ya da diploma almak için bekleyip 9-14 yaş ince-kas el-parmak gelişimi eğitimi yapılmadığı için liseye aday olmak... Aynı yıl ME+TE'nin önu katsayı ile kapatılınca tek seçenek genel lise – o da bir meslek kazandırmadığı için – ÖSYM kapısı oldu. Bugün okullarda görülen devamsızlık ve terk sayılarının yüksekliği, toplumda görülen diplomasız okur-yazar rakamlarının yüksekliğinin temel sebeplerinden biri budur: genci elinde ekmek parası kazanacağı bir hüner olmadan kapı önüne koyan temel eğitim. Toplumda görünen diğer eğilim, yükseköğrenim diploması ve masa-başı iş. Yükseköğretimde de uygulamalı meslek kazandırmayan bölüm ve programlar çoğunlukta.

Piyasada her türlü işyeri çırak-kalfa bulamamaktan feryad ediyorken, dershaneler piyasası darbe hazırlığı yapanların finansman kaynağı. Bedava devlet üniversiteleri ülkenin çocuklarını çalıp yurt-dışına aktarmayı millete kalite diye sunarken, piyasa mantar gibi açılan özel üniversiteleri velilere son fırsat diye satıyor. Türkiye'nin “fırsat penceresi” gençliği üzerinde oynanan oyunu görebiliyor muyuz?

9-14 yaşları arasında ince-kas el-parmak gelişimini tamamlamamış çocuğun, sonra el becerisi işlerine girmesi istisnaîdir. Anca ithal edilmiş makinaların başında durur, el-ile -göz arasında düğmelere ezberle basarak iş yapar. Bu Türkiye'ye uymaz, bu akli verenlere uyar. Bu durum, kesintisizlik bahanesiyle, “zorunlu örgün eğitime uymaz” söylemiyle aday çıraklara 12-14 yaş arasında haftada 1 gün (örneğin Cumartesi) veya haftada iki ½ gün “aday çıraklık” düzenlenebilecek iken, usta yanına gitmeyi engelleyen diktacı tutum sonucu ortaya çıkan durum.

2012'de lise de zorunlu oldu. Bu sefer de Bakanlık, “zorunlu eğitim 12 yıl” diye çırak-işyeri bağlantısını kurmuyor. Kanun koyucu dikkat etmiş, “zorunlu eğitim örgün veya yaygın eğitim ile yapılır” diye esneklik getirdiği halde bu durum devam ediyor. ME+TE'ye veya Açık Öğretim Lisesi'ne kayıt yaptıranlar, 9-14 yaşlarını ince-kas el-parmak gelişimi eğitimi görmeden geçirdikleri için, 15 yaşında, özel alıştırma ile parmaklarını esnetmeye çalışacaklar ve çıraklığa veya ME+TE'ye başlayacaklar. Bir de önlerinde Dünya Bankası dayatması, “Sizde 9. Sınıf genel eğitim programı ile yapılınsın! Hatta meslek seçimi 10. Sınıf sonuna bırakılınsın,” engeli. Yaş oluyor en az 16-17. İşte, ME+TE'ye talebin azalmasının pedagojik sebepleri... Sistem bütünlüğüne sahip çıkamayan eğitim yönetimi sorunu...

Bir yanlış düzeltmek yıllar alabilir, nitekim bugün 23 yıldır sanayi de, işyerleri de, çocuğuna bir altın bilezik takmak isteyen milyonlarca aile de mağdur edilmiş durumda.

2012’de lise de zorunlu oldu. Bakanlık bu sefer de, “zorunlu eğitim 12 yıl” diye çırak-işyeri bağlantısını kurmuyor. Kanun koyucu dikkat etmiş, “zorunlu eğitim örgün veya yaygın eğitim ile yapılır” diye esneklik getirmiş. Öyle olduğu halde 1997 durumu devam ediyor. Piyasanın çırak kalfa bulamaması, zorunlu eğitim 12 yıla çıktı diye, çırak bulabilenler dâhil her mesleğe yayıldı.

Piyasadaki feryada rağmen 22 sene sonra, 2019’da, çıraklığın zorunlu eğitim kapsamında olduğu Bakan’ın el koymasıyla mümkün oldu. Herkes memnun!

Ancak, halâ çok sayıda alan programlarıyla ilân edilip öğrenci almayı, kaydedilen çırak-öğrencilerin usta-öğreticisi ile işyerinde çalışacağı günler için bağlantısı kurulmayı bekliyor. Bu arada piyasada ne oluyor? Suriyeliler bu meslekleri dolduruyor. Ustalar yanında çalışıyor diye Suriyelileri yetiştiriyor. Suriyeliler Türkiye’de kalsın, çıkarsa da beceri öğrenerek çıksın diye AB Fon’dan para ayırmış. Suriyelileri yetiştirecek projelere para verecek. Kendi çıraklarının önünü tıkayan Bakanlığın öğretmenleri çıkmış Suriyeli çırak topluyorlar, proje yapıyorlar, işyerleriyle birlikte AB Fonu peşinde koşuyorlar.

2019-2020 Lise 4’te ÖSYM’ye Destek Eğitim Denemesi

2019-2023 Eğitim Stratejik Planı yayınlanır yayınlanmaz, yine ÖSYM/YGS’ye yönelik olarak, bu defa MEB’in dersane rolü oynaması yaklaşımıyla bir proje başlatılmıştır. (1955-1959 yıllarında 4-yıllık lise ve son sınıfın Üniversiteye hazırlık için kullanılması denemesi yapılmıştı.)

ÖSYM’nin sınav yaklaşımına destek mahiyetinde bir Eğitim Denemesi, seçilmiş Anadolu Liselerinin son sınıf öğrencileri ile yapılmaktadır. 2018-2019’de esnek ve modüllü 5-6 ders tercihinine yoğunlaşarak YGS’ye hazırlanma projesidir. Ayrıca, EBA (Eğitim Bilişim Ağı) da uzaktan öğretimle destek olmaktadır. Burada da dershanecilik temel fikri değişmemiş, dershanenin yerini okul almıştır. Bütüncül lise programının hedefleri, ÖSYM/YGS’nı kazanma hedefine dönüşmüştür. Neticede okul, bütün imkânlarını ÖSYM yaklaşımına hizmet etmeye yönlendirdiği takdirde öğrencisini ÖSYM’nin sıralama sınavına hazırlayabilme düzeyini görecektir.

Zorunlu eğitim için görevli okul altyapısının ve eğitim zamanının YGS için kullanılmasına izin vermektir. Eğer devam kararı alınır, zorunlu eğitimin son bir, belki iki yılı yükseköğrenime giriş sınavına hazırlanmada dershanenin işlevini görmeye tahsis edilmiş olacaktır. Eğer, lisenin diğer yılları da bu anlayışla harcanırsa, Türkiye’nin tarihten getirdiği kültür lisesi geleneği kenara bırakılıp, yükseköğrenim mesleklerine hazırlık sınıfları lehine lise kademesinin asıl işlevlerinin birçoğundan vazgeçilmiş duruma düşülecektir. Bu durumda, tabii ki, diğer lise türlerinin de benzer ayrıcalıkları talep etmesi gündeme gelecektir.

Temel görevi bütüncül bir eğitimle ülkenin aydınını yetiştirmek olan lise, dershanenin yerini almak için bu işlevinden koparılmamalıdır. Bunun yerine elde, dershaneyi bertaraf ederek öğrencinin 4 yıl boyunca basamaklı seçmeli derslerinin birikimli puanıyla hedefini desteklemesi mümkündür. ÖSYM’nin Giriş Sınav sonucuna bu gibi teşvik puanları, okul mezuniyet ortalaması, belli proje ödevlerinin ek puanları yansıtılarak lise-Yükseköğretim sınavı işbirliği sağlanabilir. **2012’de kanunlaşan 6287**

sayılı 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu demokratik eğitim araçları getiren bir reform Kanunu olarak elde mevcuttur. Kanun uygulanmayıp parçacıl çözümlerle çalışmak eğitime son 7 yıldır vakit kaybettirmektedir.

ME+TE’de Ölçme-Değerlendirme Eksikliği ve Meslek Rehberliği

13. Yüzyıldan beri çırak, kalfa, usta yükselmelerinde değerlendirmenin esası olan, adayın fiilen yaptığı işin piyasa temsilcilerinin teşkil ettiği kurulca değerlendirilerek derecelendirme ve yönlendirme yapılması düzeni test sistemi sınavlar nedeniyle yapılmamaya başlanmıştır.

Bunca ME+TE Projesi ile düzenlemeler getirildiği ve Strateji Belgelerinin önemli konularından olmasına rağmen, meslek eğitiminde “uygulamalı eğitim”in ölçülmesi de giderek yazılı, test ve kitap bilgileriyle yapılmaya dönüşmektedir. Öğrencinin yaptığı parçaların ve ürünlerin “**sonuç çıktılarının ölçümü**” yapılması gerektiği ve okullarımızda bu ölçümü yapacak teçhizat ve teknik öğretmen kadrosu bulunduğu halde yapılmadığı için, öğrencinin çıkardığı iş, onu yeteneği ve becerileri doğrultusunda yönlendirmekte kullanılamamaktadır. İstenen meslek rehberliği yapılamamaktadır.

Halen Meslek Yeterlilikleri Kurumu ve yetkilendirdiği şirketler de tam teşkilatlı uygun yer bulamamaktan ötürü uygulama becerilerini ölçmemektedirler. Bunun sonucu piyasada çalışanların beceri düzeyleri taşıdıkları belgelerle uyumlu değildir.

2019 MEB ve YÖK Dışında 1 Milyon Yazılımcı Eğitimi ve İstihdamı Projesi

1.000.000 Yazılımcı Eğitimi ve İstihdamı Projesi, bu konuda eğitim ihtisas kuruluşları olana MEB ve YÖK dışında yabancı bir şirket kullanılarak, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından 2019 yılında başlatıldı. Bilgi teknolojilerinin (BT) her alanda kullanılmasıyla şirketlerin bu alanda yetişmiş insangücüne ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. Birçok şirket BT ihtiyaçlarını yurt dışından karşılamaya başlamıştır. İnsangücümüzü piyasada istenilen seviyede hazırlamak için ile işverenin istediği eğitimleri verme imkânlarımız mevcuttur. Şu anda sınırlı sayıda bilgi teknolojileri çalışanı bulunması, bir yandan da yetişmiş insangücümüzün beyin göçüne karşı üniversitelerimizin uyarı eksiklikleri sebebiyle ülkemizde bu alanda çalışan kişiler, bir projede birçok görevi aynı anda üstlenmek durumunda kalmaktadır. Bu durum, hem yorucu hem de işin kalitesini düşüren bir sorundur.

BT alanında kariyer yapmak isteyen vatandaşların özgeçmişlerinin oluşturulması amacıyla T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı “1 Milyon İstihdam” projesini geliştirip Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü’ne yürütme görevi verilmiş ve kayıt kabûl başlanmıştır. (<https://1milyonistihdam.hmb.gov.tr/>) Görev alanı teknik eğitim ve istihdam olmayan bir kurumumuza neden bu görevin verildiği anlaşılamamıştır. 2023’e kadar hedef 1 milyon kişiye BT eğitimi ve istihdamıdır.

Projenin eğitim birimi olan BTKAkademi (Bilgi Teknolojileri Katalog Akademi) bilgi ve iletişim teknolojileri alanında mesleksi, kişisel ve teknik çeşitli eğitimler sunacaktır. Yazılım, Sistem, İşletme, Kişisel Gelişim, K12 ve Güvenli İnternet gibi ana kümeler altında uzman eğitimcilerin hazırladığı, temel algoritma becerilerinden, oyun geliştirmeye; siber güvenlik sistemlerinden proje yönetimine; çocuklar için kodlama, robotik eğitimlerinden yetişkinlere yönelik etkili sunum tekniklerine kadar uzanan bir yelpazede çeşitli eğitimlere çevrim-içi olarak verilecektir. BTKA’de listelenen 155 eğitim kursunu hazırlayan ve sunan kaynak bilinmemektedir. Bu günün internet üzerinden eğitimlerinde bu malûmat çok önemlidir; çünkü dersi alanları izleyen ve eğitimini, yeteneklerini, kişiliğini değerlendiren özkurumlar olmazsa, yetişen kişilerin bilgileri ne amaçla nerelerde paylaşıyor, izlenmesi mümkün olmaz. Eğitimin ölçümlerini değerlendiren özkurumun kişinin hangi işlere yönelebileceğini de önermesi, istihdam

kurumuyla bir izleme düzeni kurulması gerekir. BT eğitimleri ile istihdam hedefi arasındaki bütünleştirme sayesinde kullanıcıların gördükleri eğitimlerin ve kazandıkları yetkinliklerin özgeçmişlerine yansıtılmasının ve istihdam sistemi ile bağlantısı kurularak yazılımcı arayanlarla iletişime geçirilmelerinin sağlanmasının öngörüldüğü açıklanmaktadır. Proje ile kişilerin öz geçmişlerinin dijital ortamda işverenlerin erişimine açık olması amaçlanıyor. İşverenlerin sisteme kaydolarak ihtiyaçlarına uygun adayları bulmalarını sağlayan bir modülün uygulamaya konulduğu açıklanmıştır. Hangi kişilerin sisteme ne amaçla gireceğini denetleyecek düzenlemelere ihtiyaç vardır, çünkü böyle bir projede özgeçmişlerin ve internet adreslerinin güvenliği önemlidir. Parmak izlerine kadar toplanan verilerle eğitilip istihdam edilen bu kimseler buldukları iş yerlerinde projelerinde ilişkilerinde izlenebilirler. Bu bakımdan yerli, millî, güvenli kurumlarla uzun vadeli çalışma ve izleme düzeni kurulmalıdır.

Proje ile Türkiye'nin bilgi teknolojileri alanındaki ilk ve tek "eğitim-istihdam" zemini hayata geçirilmek istenmektedir. Bunun düzenle yürütülmesi için Millî Eğitim Bakanlığı'nın dijital altyapısı, deneyimli teknik öğretmenleri ve yazılımcıları, üniversitelerle bağlantıları, yaygın, örgün ve Hayat-Boyu Öğrenim teşkilatlanması hazır bulunmaktadır. Çalışma Bakanlığı ile çalışılarak İŞKUR veri tabanı üzerinden işveren bağlantıları kolayca kurulabilmektedir.

Görev alanı eğitim ve istihdam olan her iki kurumumuz da bugün kişisel verilerin korunmasını sağlayan düzenlemelere sahiptir. Aksi takdirde, FETÖ yoluyla yapıldığı gibi yetişmiş gençlerimizi çalmak, ülke aleyhine kullanılan işlere sevk etmek gibi birçok tehlike bulunmaktadır. Oysa, hedefimiz yetişmiş gençlerimizi ülkede işe yerleştirmek olmalıdır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "Türkiye'nin ihtiyacı bu alanda bilinçli kadrolarla 'siber vatan' oluşturmaktır," demiştir.

2019 Covid-19 Küresel Salgını ve MEB'in Uzaktan Eğitim Altyapısı EBA

2019'un son ayında Çin'de patlayan öldürücü Covid-19 virüs hastalığı yerel salgın (epidemi) boyutunu hızla aştı, "küresel salgın" (pandemi, hatta "kırım") olarak sunuldu. İlâcı ve aşısı olmadığı için sıkı korunma ve 11 Mart 2020'de kapanma önlemleri geldi. Virüsün "kırım" hızına erişme gücü olmasa da değişime uğrama ve geliştirilen yeni ilâç ve aşılarla cevap vermeyen türev çeşitler ortaya çıkarma gücü olduğu ortaya çıktı.

Bu virüsün çocuk ve gençleri vurma oranı düşük olduğu halde, gençler taşıyıcı olabildikleri için okullara önce bahar tatili verildi, sonra virüsün ülkede yükselip inme dalgalarına göre toplumdaki kapanıp-açılma uygulamasına okullar da uydu.

MEB'in uzaktan eğitim altyapısı EBA (Eğitim Bilişim Ağı) yaygın eğitim ve eğitime yardımcı araç olarak kullanılan gelişmiş bir elektronik altyapı hizmeti görüyordu. TRT'nin desteğiyle eğitim kanalları açılması sağlandı. Nisan 2020'den itibaren anaokullarından lise-son sınıflara kadar her dersin ve boş zamanları değerlendirme için internet kullanımıyla sistem ağır bir yükte karşılaştı. Bazı köylere internet erişimi için hat çekilmesi, çok çocuklu ailelere ilâve televizyon ve tablet bilgisayar dağıtımı gerekti. Derslerin hepsi, öğretmenlerin olağanüstü gayretle çalışmaları sayesinde 20 gün içinde internette verilecek hâle getirildi ve aynı yoğun çalışma devam ettirilerek programlar devam ettirildi. EBA'nın yükü 10 misline yükseldi. Tekil katkı süreyi daralttığı için öğretmenle toplu iletişime "etkileşimli öğrenme" kalitesi düştü. Okulların bir kısmı kendi çevrim-içi programlarını yapmaya başladılar. Uygulama derslerinin yapılamamasından bilhassa meslek eğitimi ve teknik eğitim, kısmen İmam-ve-Hatip okulları zarar gördüler. Bu okullara öğrenci kayıtlarının hızla düşüyor, genel liselerde atıyor oluşu, önemli oranda salgın sırasında derslerin ve sınavların sadece kitap bilgisine dayandırılmasıyla ilgilidir.

Küresel Salgın'da, dünyada eğitimdeki en büyük şikâyet, bilgisayar yüzünden zaten toplumsallaşması düşük olan bu kuşaklarda hareketli olma güdüsünün ve iletişimin giderek zayıfladığı, internette bir iletişim ya da oyuna takılarak çocukların ve gençlerin her geçen gün bağımlı hâle geldikleri oldu. İnternet bağımlılığı, Salgın süresinin uzamasıyla doğru orantılı olarak artmaktadır. Eğitim sistemleri buna üç şekilde cevap verdiler: 1) Bilimin bildiği 18 yaş altına yüzyüze eğitimin önemi yaşanarak ispatlandı. Okulları açık tutma yolları araştırıldı. Her gün öğrencilerin okula girerken ateşini ölçen derecesini alma veya öğrencinin, önce öğretmenin verdiği tek yapraklı virüs testinin sonucuyla okula kabulü gibi yollarla okulun açık kalması teşvik edildi. Okullarda oyun zamanını ve güvenli mesafeye uyarak toplumsallaşmayı geliştirici eğitim yollarına öncelik verildi. 2) Televizyon ve internetin ülke kültürü, sanatı, müziği, edebiyatının yoğun paylaşıldığı, aile ve eğitim ortamları olarak kullanılması, çocuk ve gençlik dizileri yapılması... 3) Gençlerin kullandığı internet sitelerinin ve oyunlarının denetimi, eğitimci işbirliği ile hazırlanmış toplu olarak katılınan faaliyetlerin yazılımlarının piyasaya sürülmesi. Bu dönemde Türkiye'de basın-ve-yayının çocuklara ve gençlere yönelik hizmetlerinde özel bir geliştirici sağlıklı yaklaşım olduğu söylenememektedir.

2020 Ev Gençleri: Günümüzde genç işsizliği, teknoloji değişmesi, eğitimin piyasaya uymaması, internetle yalnızlaşma vb. sebeplerle kayıtları ne okulda, ne askerde, ne çalışmakta, ne ev hanımı, ne dershanelerde, ne de iş arayanlar arasında bulunan genç kesimleri. Bunlar “ev gençleri!” Gününü evde internette vb. “hiçbir şey yapmadan” geçiren gençler küresel covid-19 salgını ve artan işsizlik gibi sebepleri var... Avrupa'da %15 civarında olan bu rakam Türkiye'de yapılan araştırmalara göre yaşları 35'e kadar çıkan ne işte, ne okulda, ne askerde görünmeyen % 28 - %35 arası genç nüfus. Bu gençler evde üretici bir faaliyetten çok, cep telefonu ve internet müşterisi. Bu, ürkütücü bir insan kaynağı israfı. Bu oranlarda, Türkiye'ye has sebeplerini de görmek gerekiyor:

En başta, yıllardır sürdürülen ithalât ekonomisi olmak üzere, KOBİ'lerden ve tarımdan işgücü çeken yanlış politikalara karşın, işgücüne katılmamış kişileri kısa süreli çalışma programlarına çeken kamu kaynaklarından gelir desteği programları. Buna Türkiye'ye girebilen kaçak göçmen sayısının artması, bir kısmının kamudan yoksulluk desteği alması, asgarî ücretin altında kayıtsız işgücü olarak çalışmalarının bazı işverenlerce kabûl edilmesi, Türk vatandaşı gençlerin alanını daraltmaktadır.

Ayrıca, işe almalarda kullanılan yollardan biri olan mülâkat kurullarının Cemaat'in eline geçmesi ile genelleşmesi ve arkası olmayanların işe girememesinin 20 senedir devam etmesi. Dershaneciliğin sardığı bir ÖSYM giriş sınavları düzenine para yetiştiremeyen kesim... Cemaat yönetiminin yenilgiye uğratıldığı 2016'dan sonra mülâkat kurullarının kaldırılmaması, başka ellere geçerek sürmesi.

Bu eğilim, 1958'den beri her on senede bir tekrar eden borç krizi ve Türkiye'nin birikimini sıyrıp alma senaryosu 2018 Borç Krizi ile yükseldi, Covid-19 ile kuvvetlendi. Küresel virüs salgını, kapanmalar, üretim düşüşü, işsizlik artışı demektir. Bu kriz, gençlik için ilk önce işten çıkarılanlar olma, fiyat şişmeleri /enflasyondan dolayı harçlıksız kalıp hareketi kısıtlanma, küçük harçlığını internete yatırarak oyalanma, ümidi kırılmış iş aramayan işsizler ordusuna katılmak demektir.

2021 Dünyada UNESCO Ahî Evran Yılı

Bugün dünyada kullanılan meslek eğitimi düzenini ve sanayi esnafı birliklerini kurarak dünyadaki ilk sanayi devriminin öncüsü olan Anadolu Selçukluları devrinin Ahî Evranı'nı dünyaca anılacak. UNESCO, 2021 yılını Dünyada Ahî Evran Yılı ilân etti. ME+TE'nin bu kadar hırpalanmasının ardından, bu ülkemizin en büyük üretici kesimine büyük bir moral oldu. Tekrar “üretici eğitimi” bilinci idareye hâkim oldu. Cumhurbaşkanımız öncülüğünde, başta Sanayi Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı,

Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu ve Vakıf ve dernekler çalışmalarını başlattılar. Bütün ME+TE okulları tarihte Türklerin üretim bilinci ile eğitim, satandartlar, piyasa sınavları, kuşak kuşanma/ehliyet belgesi süzeni ile buluşmaya hazırlanıyorlar.

Sonuç: 2010-2020 dönemindeki tedbirlere 2008 küresel mali krizden sonra ortaya çıkan istihdam sorununun çözümünde arayışları içinde meslek eğitimi ve teknik orta öğretimin önemi artması yansıdı. Dünya'da ve özellikle meslek eğitimi ve teknik eğitimdeki öğrenci sayıları çok yüksek olan Avrupa Birliği'nde ME+TE daha da çok önem kazandı. Türkiye'de 2010-2020 arasında, 2011'de ME+TE'ye katsayı engelinin kaldırılması ve 2012'de 12- Yıllık Zorunlu Eğitim Reformu Kanunu'nun örgün ve yaygın eğitim seçenekleriyle çıkarılması ME+TE'yi rahatlatma amaçları taşıyordu. Ancak, her ikisinde de uygulama yeterli düzeye ulaşamadı.

2012 Reform Kanunu 2020 itibariyle sistemin yaraları olan dershaneciliği ve zorunlu eğitimde bile tüm kitlenin giriş sınavına yönlendirilmesinden kurtulunamadı. Cumhurbaşkanı'nın talimatlarına rağmen özel okulluk kisvesi altında dolaylı dershaneciliğe destek veriliyor.

2020 yılı başında MEB'in genel ortaöğretim ve yükseköğretime giriş sınavı odaklılığı had safhadadır. Dış gelişmeleri doğru bakış açısına oturtamama, aktarmacılık, eğitim yönetiminin Türkiye'yi tanımayan ama ellerinde şablonlarla dolaşan yabancı uzmanların telkinlerine ülke içinden ve sanayiden gelen taleplerden ve önerilerden fazla itibar etmesi eğitimde sistem bütünlüğü açısından düşünmeyi kaybettirmiştir. ME+TE'de program çeşitliliğini azaltma, okul türünü 2'ye indirme, programları genel eğitimleştirme gibi ME+TE hedefleri şüpheli nokta uygulamalar ME+TE'yi ortadan kaldırılma yönünde sonuçlar vermektedir. Mezunlar, hayata piyasada geçerli meslek ehliyet belgeleri olmadan çıkmaya devam ediyor. ME+TE eğitiminde kalite de, ME+TE'ye talep de hızla düşüyor. 2019-2020 ders yılında ME+TE'ye yeni kayıtlardaki %22, Imam-Hatip yeni kayıtlarındaki %10 azalma kamuoyuna duyurulmuştur.

Başta ÖSYM, Cemaat'in eğitim ve ME+TE sistemi üzerindeki tahribatını düzeltici tedbirler toplum vicdanına hitap edecek düzeye getirilemedi. ME+TE'de kalitenin bozulması yanında yeni öğrenci kayıtlarındaki düşüş hızla devam ediyor.

Türkiye'de iç ajanlar aracılığı ile yaptırılmaya çalışılan darbe girişiminin içinden 15 Temmuz 2016'da Cemaatin FETÖ kolunun çıkmasının manevî değerlerimiz ve eğitimin itibarı üzerinde yarattığı sarsıntının boyutları tahminlerin ötesindedir. Bu sorunun üzerine gidilmemiştir.

Ayrıca Cemaat'in kullanılması yoluyla eğitim yönetimi, eğitim sistemi ve temel politikaları üzerinde bozucu etkiler yapmıştır. Eğitim yönetiminde öncelik alıp bu döngü tam kırılmadığı için çeşitli yönetim süreçlerini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

D. ME+TE'nin İLK ve ORTA KADEME İNSANGÜCÜ EĞİTİMLERİ (2012-2020)

2012 tarih ve 6287 sayılı “12 yıllık Zorunlu Eğitim” Kanunu sistemi bütünleştirici bir adım adım reform kanunu olarak geldi. Bu yılların ME+TE bakımından uygulamasını ayrıca değerlendirmek yerinde olur.

12 yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu'nun Uygulanma Durumu

2012, kamuoyunda 4+4+4 olarak bilinen, Ana sınıfı 1 + İlkokul 4 + seçmeli derslerle yetenekleri denemeye liseye yönelme amaçlı Ortaokul 4 + örgün veya yaygın ME+TE Liseleri / İHL / Genel Lise = toplam 12 yıl zorunlu eğitimin uygulamaya girdiği yıldır. Kanun, ortaokulda demokratik yönlendirme hizmetleri, seçmeli derslerle yönelme, çıraklığa başlama veya meslek alanını seçerek 9. Sınıfta bir meslek öğrenmeye başlayabilme, işbaşında uygulamalı eğitim konularında önemli imkânlar getirmiştir. Bunların, her tür Meslek Liselerinde ve Meslek Eğitimi Merkezlerinde (MEM'lerde) ilk kademe işgücü eğitimi ve sanayi için sınavla girilip orta kademe (tekniker) eğitimi yapacak Teknik Liseler için uygulanması gerekmektedir.

Tablo 2: İlk Kademe İşgücünün Eğitimi: Bütün Meslek Lisesi Türleri

MESLEK LİSELERİNDE ÖĞRENCİ SAYISI											
	9		10		11		12		TOPLAM		
	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	TOPLAM
2012-2013	227.970	338.789	151.182	163.233	131.251	134.940	107.821	127.148	618.224	764.110	1382334
2013-2014	238.940	358.275	159.897	171.963	142.303	145.751	131.168	135.356	672.308	811.345	1483653
2014-2015	237.034	344.592	168.814	182.441	151.434	156.002	140.431	142.187	697.713	825.222	1522935
2015-2016	214.908	319.456	161.717	177.673	149.112	147.501	147.530	150.839	673.267	795.469	1468736
2016-2017	181.460	272.172	156.961	182.358	145.584	149.943	143.433	143.533	627.438	748.006	1375444
2017-2018	182.993	262.699	140.667	178.748	142.021	154.802	145.241	150.283	610.922	746.532	1357454
2018-2019	178.982	256.750	136.705	173.968	139.299	152.225	141.355	144.362	596.341	727.305	1323646

Not: MEB verileri- kamu ve özel Meslek Lise türleri dâhil; İmam-Hatip, Askerî Liseler ve Polis Liseleri hariç

2012-2013 ders yılına girerken Kanun'un etkisi toplam ME+TE öğrencisinin 200 000 kişi artışında görülmüş; ertesi yıl fırsat daha fazla duyulduğunda yaklaşık 450 000 öğrenci, sonraki yıl 200 000 öğrenci artarak 2014-2015 yılında doruk noktasına ulaşmıştır. Sonraki her yıl, mezun verip istenen yeni kayıt sağlanamadıkça yaklaşık 50 000'er öğrencilik düşüşler başlamıştır. Eğitim yönetiminin bunun sebeplerini incelemesi ve tedbir alması gerekmektedir. 2012-2019 yıllarının Meslek Eğitimi türleri toplamına ve Teknik Eğitime lise sınıflarına göre yıllar itibarıyla etkileri aşağıda ayrı ayrı gösterilmiştir. EK-Tablo-1'in sayısal verileri kullanılarak Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4 a,b,c,d.

Veriler, alanda görevli öğretmen ve yöneticilerin bire bir deneyimlerinden yararlanmak için birlikte değerlendirilmiştir. EK-Tablo1.'i açıklayan veri içerikleri

genellikle, bir bütünlük içinde tutarlılık göstermesi gereken 2012 tarih ve 6287 sayılı 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu'nun bazı maddelerinin uygulanmaması ile ilgilidir.

2012-2019: İlk Kademe işgücünün eğitimi yapan bütün “meslek lisesi türleri”nin toplam öğrenci sayıları ilk üç yıl artmış, 2015-2016'dan itibaren düşmeye başlamıştır. 2012-2013 yılında 10, 11, 12. Sınıfların zaten kayıtlı öğrenci oldukları oldukları düşünülürse, 9. Sınıfa kayıtların kız öğrencilerde daha az, erkek öğrencilerde daha fazla artış ve düşüşleri görülmektedir; sebepleri önemlidir. Başlıca sebepler, 2012'de Kanun'la meslek liselerinden ayrı bir eğitim türü olarak tasnif edilen İmam-Hatip liselerinin ortaokullarının açılması, meslek liselerinin ise ortaokul kısımlarının açılmamasıdır. 4-yıllık ortaokullar için Kanun'la öngörülen seçmeli dersleri notla değerlendirecek ve öğrencinin birikimli seçmeli ders puanlarını lise türü seçiminde kullanabileceği düzen bugün bile kurulmamıştır. Öğrencinin ilgi ve yetenek eğilimlerini ortaya çıkaracak ve isterse basamaklı seçmeli derslerle geliştirebileceği seçmeli dersler düzeni kurulmamıştır. Hazırlanan seçmeli derslerin hepsi genel liselere ve İHL'lere yönelik olmuş, meslek liselerine yönelik yetenekleri olanlara uygun hiçbir seçmeli ders getirilmemiştir. Diğer yandan ortaokullar genel ve tamgün denilerek aday çıraklık için bulunan bir gün de kaldırılmış, aday çıraklık sistemden tasfiye edilmiştir. Velilerden, sendikalardan ve iş hayatından talep ve şikâyetler dikkate alınmamıştır. Bu işaretler, küresel vasıfsız işgücü politikalarının, ülkeyi özgürleştirici üretim gücünü sağlayan meslek eğitimi tasfiye ile görevlendirdiği unsurların halen TTK ve MEB yönetiminde etkin olduğunun göstergeleri sayılabilir.

Birkaç yılda zirveyi gören ama sınıflar mezun oldukça azalan yeni kayıtların bir sebebi, **9. Sınıfların genel lise programına geçirilmesi**, meslek derslerinin 10. ve 11. Sınıflara ertelenmesidir. Velinin büyük tepkisi ve devamsızlığın çok artması dolayısıyla öğretmenler alan tanıtım dersleri veya birleşik okul tanıtım dersleri koyarak öğrenciyi eğitim içinde tutmaya çalışmışlardır. Diğer bir sebep, Kanun'u uygulayan göstermek için **öğrenciyi İHL'lere sevk eden semt okulu düzenlemeleri**, bazı genel liselerin ad ve/veya program değişikliği ile İHL'lerine çevrilmesidir. Bazı genel liselerin ise binaları İHL'lere verilip öğrencilerinin ME+TE binalarına alınması, ME+TE binalarının ikili öğretime kaydırılmasına yol açmıştır. Her meslek lisesinde her meslek programı bulunmadığı için, ME+TE kayıtları öğrencinin yönelmek istediği mesleğin bulunduğu okula rahatça kayıt yaptırabilmesiyle mümkündür. **Son yıllarda ise adrese göre kayıt düzeni ile ME+TE öğrencilerinin semtlerinde bulunamayabiliyor.** Bulunan mesleklere mecbur edilmeleri okula devamı sıfır seviyesine kadar indirebilmektedir.

Okul boyutuna kadar indirilen bu mücadeleler görünürde İHL'ye öğrenci kaydını yüksek göstermek için yapılmış olsa da, toplam Lise öğrencisi içinde İHL öğrencisi %12-15 civarını seyretmektedir. Bunun sebebi, **İHL programlarının eski İHL programlarına göre zayıflatılmış olması ve velilerin öğrenci disiplinini yetersiz bulmalarıdır.**

Lise eğitim türleri arasındaki bu karşılaştırma, esasen, iki sonuca işaret etmektedir: 1) Anadolu liselerinde yer bulabilmek için **genel giriş sınavlarına hücumu** arttırmaktadır. Kanun, liseye geçiş sınavını sınırlandırmayı ve dershaneceliği kaldırmayı öngörmektedir. Mevcut uygulama liseye giriş sınavının tüm kitleye yayılmasını da, farklı yollardan dersane arayışını da kuvvetlendirmiştir. 2) Üç lise türü ile ortaöğretimde **örgün okullaşma ve okula devam oranlarının artması hedeflenirken**, aksine bu uygulamalar **Açık Liselere geçişleri arttırmıştır.**

Tablo 3: Orta Kademe İşgücünün Eğitimi: Sanayiye Yönelik Teknik Liseler

TEKNİK LİSELERDE ÖĞRENCİ SAYISI											
	9		10		11		12		TOPLAM		
	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	TOPLAM
2012-2013	5.569	26.005	7.877	34.364	6.547	29.826	5.906	29.305	25.899	119.500	145.399
2013-2014	6.931	32.720	9.346	36.127	7.539	31.686	6.502	29.688	30.318	130.221	160.539
2014-2015			9.771	40.857	8.951	33.693	7.396	31.075	26.118	105.625	131.743
2015-2016			9.613	30.681	9.039	36.986	8.303	31.910	26.955	99.577	126.532
2016-2017			8.821	27.775	8.879	28.581	8.233	34.741	25.933	91.097	117.030
2017-2018			4.638	10.021	8.284	26.371	8.470	27.956	21.392	64.348	85.740
2018-2019			4.573	9.927	8.197	26.137	8.393	27.428	21.163	63.492	84.655

Not: MEB verileri - kamu ve özel Teknik Liseler dâhil, Askerî Liseler ve Polis Liseleri hariç

ME+TE Eğitiminin MEB Birimlerinin Görev Alanlarına Göre Dağılımı

Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim öğrencilerinin MEB birimlerinin görev alanlarına göre dağılımı şöyledir: Tablo 4 a, b, c, d.

Tablo 4: Meslek Eğitimi ve Teknik Orta Öğretim Okul ve Öğrenci Sayılarının MEB Birimlerinin Görev Alanlarına Göre Dağılımı

4.a: Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne
Bağlı Okul ve Öğrenci Sayıları (2017-2018)

Okul Türü	Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı
Meslek Eğitimi Merkezi (MEM)*	101.036	322
Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi	1.388.634	2.553
Çok Programlı Anadolu Lisesi	152.965	761
TOPLAM	1.642.635	3.636

* Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi içinde açılan meslek eğitimi merkezi programı: 222

4.b: Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne
Bağlı Okul ve Öğrenci Sayıları (2017-2018)

Okul Türü	Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı
Özel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	109.040	377
Özel Eğitim Uygulama Okulu (Zihinsel Engelliler- III. Kademe)	37	2
Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu) (Zihinsel Engelliler- III. Kademe)	36	4
TOPLAM	109.113	383

4.c: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne
Bağlı Okul ve Öğrenci Sayıları (2017-2018)

Okul Türü	Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı
Özel Eğitim Meslek Lisesi (İşitme Engelliler)	1.886	20
Özel Eğitim Meslek Lisesi (Ortopedik Engelliler)	42	2
Özel Eğitim Meslek Okulu (Görme Engelliler - III. Kademe)	34	2
Özel Eğitim Meslek Okulu (Zihinsel Engelliler - III. Kademe)	12.506	147
Özel Eğitim Uygulama Okulu (III. Kademe)	10.911	256
TOPLAM	25.379	427

2018’de toplam 3636 ME+TE ortaöğretim okulu (lise) bulunmaktadır. Bunların 2552’si Anadolu Lisesi adı da verilmiş Meslek Liseleri ile Teknik Liselerdir. Öğrencinin % 70,21’i bu okullara devam etmektedir. Meslek programlarının yer aldığı Çok Programlı Liselerin sayısı 762’dir. Öğrencinin % 20,93’ü bu okullara devam etmektedir. Çıraklık-kalfalık eğitimlerini yürüten yaygın eğitim okulları olan Meslek Eğitimi Merkezlerinin (MEM) sayısı 322’dir. Öğrencinin % 8,86’sı bu kuruluşlara devam etmektedir. Ayrıca, 383 Özel Meslek Lisesi’nde yaklaşık 200 000 öğrenci yetişmektedir. OSB’lerin kurduğu 33 Meslek Lisesi veya Teknik Lisede resmî lise konumundadır; 15 000 civarında öğrenci yetişmektedir.

4.d: Hayat Boyu Genel Müdürlüğüne Bağlı
Meslek Eğitimi ve Öğrenci Sayısı (2017-2018)

Okul Türü	Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı
Mesleki Açıköğretim Lisesi	192.094	1
TOPLAM MESLEK VE TEKNİK ORTAÖĞRETİM	1.969.221	4.447

Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimden bu kadar mezun verilmesine rağmen sanayi nitelikli ilk ve orta kademe işgücü eksikliği ve ilgili sorunlardan yakınmaktadır. Konunun:

MEB, ÖSYM, YÖK **Eğitim Sistemi içinden kaynaklanan sorunların** çözülmesi bu çalışmanın konusu olup geniş biçimde ele alınmıştır.

Asıl sorun, küresel politikaların Türkiye’yi “**ilk kademe ucuz işgücü ülkesi**” konumuna itmek ve “**beyin göçü çekmek**” için eğitim kademeleri üzerinde yapılan yanlış müdahalelerle sistem bütünlüğünün bozulmasıdır. Kademeler arasında 1) birbirine mezun göndererek bir üst kademeyi besleme, 2) hayata becerili üretken insan olarak çıkma düzeni bozulmuştur. Kademeler kopuk dudumdadır. Orta kademe insangücü okul-müfredat-unvan

operasyonlarıyla fiilen sahadan uzaklaştırılmaktadır. 3) **İstihdam ve çalışma hayatı ile ilgili** sebepler ise şu şekilde sıralanabilir:

Vasıflı İşgücünde İstihdam ve Çalışma Hayatından Kaynaklanan Sorunlar

- Meslek Ehliyet Belgeleri düzeninin Türkiye çapında yaygın mesleklerde itibar edilen düzeyde yerleşmemiş olması dolayısıyla doğru işe yönelik zorluğu
- Mezun öğrencilerin doğru rehberlik hizmeti ile meslek seçememeleri sonucu iş yaşamı ortamında karşılaştıklarında meslekleriyle beğenmemeleri
- Ülkede işsizlik, istihdam yeri yaratamama, açılan yerlere girişlerde çeşitli barajların gelişmiş olmasının doğurduğu haksızlıklara uğrama, İŞKUR'un işsiz vasıfsız işgücüne destek proje ve politikalarını öne çıkarması; bu sebeplerle bulunan herhangi bir işe girme
- Asgarî ücret uygulamasının çok yaygın olması ve meslek kademelerini tektip gören Kanun maddelerinin bulunması nedeniyle çalışan mezunların eğitimlerinin karşılığı bir iş konumu ve ücret arayışını sürdürmeleri
- Sanayide tatmin edici ücretin, unvanın, verimliliğe dayalı ücret artışlarının ve işyerinde yükselmelerin verilmemesi nedeniyle kaçış
- Maliyetleri düşürmek için özel işyerlerinin bir kısmında çalışma ortamının sıkı, çalışma saatlerinin ağır, uzun ve yıpratıcı olması nedeniyle tükenmişlik
- İkili meslek eğitimi ve staj zamanı öğrencinin işi sevmemesine yol açan örnekler.

İstihdam ve çalışma hayatı ile ilgili birçok sorun İŞKUR tarafından çözülebilir. İŞKUR'ca öncelikle MEM, Meslek Lisesi ve Teknik Lise mezunların en uygun iş yerlerine yönlendirilmesinin dikkatle izlenmesi ekonomizde verimliliğin artırılması için hayati önemdedir.

E. ME+TE'de YAPISAL DURUM VE SORUNLAR

Yukarı'da, Millî Eğitim'de 1950-2019 arası sayısal durumu gözden geçirilirken, uygulanmış plan ve politikalarla planların dışına çıkılarak yapılan uygulamaların öğrenci dağılımına ve sayılarına yansıdığı gözlemlendi. Bu tarih süreci sonunda eğitim sisteminde gelinecek yapısal durumun ME+TE (Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim) Alt-Sistemi odağı alınarak Eğitimde ME+TE Alt Sisteminin GZFT (Güçlü Yanları, Zayıf Yanları, dış dünyanın yarattığı Fırsatlar ve Tehditler) İncelemesi ve oylamalarla belirlenen öncelik sıralaması aşağıda özetlenmiştir.

ME+TE için GZFT İncelemesi Sonuçları

Çalıştaylarımızda yapılan "Me+Te GZFT" (Güçlü Yanlar, Zayıf Yanlar, Fırsatlar, Tehditler) çalışmaları ve oylamalarının ilk dörder sırasında yer alan ortak tespitler aşağıdadır. Güçlü ve Zayıf Yanlar, Türk Eğitim Sisteminin kendinden kaynaklanan durumu ortaya koyar. Fırsatlar ve Tehditler ise Türk Eğitim Sisteminin dışında oluşan durumun muhtemel etkileri kullanmak veya karşısında hazırlıklı bulunmak için yolgösterici uyarıları belirtir.

Güçlü Yanlar:

- Tarihten getirdiğimiz Ahilik anlayışı ve ahlâkı ve usta-çırak eğitimi düzeni,
- 3308 Sayılı Meslek Eğitimi Kanunu, iş hayatı temsilcileri ile düzenli kurullar, usta-öğreticilik ve işletmelerde ikili eğitim/uygulama düzeni, Meslek Eğitimi Fonu
- Çok güçlü teknik öğretmen kadrosunun bulunması, ülke sathına yaygın öğrenci varlığı, altyapı ve örgün-yaygın-çıraklık meslek programları
- Genel olarak öğrencide Matematik ve Fen öğrenmeye, uygulamalı çalışmalara ve üretime ilginin yüksek olması

Şekil 5: ME+TE’de Yapısal Durum: Ortadan Kalkan Orta Kademe İşgücü

Zayıf Yanlar:

- MEB meslek eğitimi ve teknik eğitim müfredatlarının birleştirilmesi sonucu çıracak-kalfa-usta eğitimi ile tekniker eğitimi farkının ortadan kaldırılması, 4. ve 5. işgücü basamaklarının kaybı, üretim sürecine ve ekonomiye büyük zarar verilmesi (bkz. Şekil-5)
- Teknik Liselerin, meslek lisesi müfredatına daha ağır matematik ve fen dersleri konularak öğrenciyi mühendislik eğitimine yönlendirmek için kullanılmasının sistemin orta kademe işgücü boşalmasına hizmet etmekte oluşu
- 2006 tarihli 5544 sayılı Meslekî Yeterlilik Kanunu’nun MEB işbirliği ile ülkede işkolları ve işdallarının gerektirdiği meslek standartlarını henüz kapsamamış olması nedeniyle meslek çekirdek ve yan dal modüllerinin hazırlanmasında güçlük bulunması; aynı sebeple ülke çapında ağırlık kazanan “Çekirdek Meslek Ehliyet Belgeleri” ve “Meslek Dalları Ehliyet Belgeleri” düzenine geçirilememiş olması
- Milli Eğitim Temel Kanunu’ndaki yeteneklere yönlendirme düzenininin 1997 yılında askıya alınmış olması; 2012 tarihli 6287 sayılı 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu ile öngörülen “seçmeli dersler” düzenininin amacına uygun kurularak demokratik yönelmenin sağlanamamış olması sonucu giriş sınavlarında düşük puanlıların mesleğe yönlendirilmesi

Fırsatlar:

- Teknik Liselerin sınavla girilen okullar kapsamında bulunmasının, MYK’nın ve İŞKUR’un “orta kademe işgücü”nün bu özelliğine cevap verme arayışlarına, müfredatın ve modüllerin piyasa teknik standartlarında “teknik eğitim” içeriğiyle düzenlenmesine ve teknik ehliyet belgeli mezunlarına “tekniker unvanı” ve “proje yetkileri” verilmesinin yolunu açması
- Orta kademe işgücüne (Teknik Lise ve Teknik Yüksek Okul/TYO) olan talebin çok yüksek olması, TYO’ların açılması talebi
- İşverenin, işlere en uygun işgücünü yerleştirme hakkında bilgilendirme ve İŞKUR desteğinin meslek veya teknik öğrenim görmüş mezunlara talebi arttırması

- Halktaki bilinçlenme ve girişimciler arasındaki istekliliğin yükselmesi Türkiye'nin önemli sanayi dallarında ve tarımda teknik atılım yapmasına yardımcıdır.

Tehditler-1

- MEB, YÖK, MYK, İş-Kur, işbirliği ve eşgüdümünün kurulamaması
- İş hayatında Meslek Ehliyet Belgesi sahiplerinin ve Teknik mezunların unvanlarına riayet edilmeyen kanun maddeleri bulunması ve piyasadaki asgarî ücretçilik eğilimi nedeniyle ME+TE mezunlarının hak ettikleri unvan ve ücreti alamaması
- Teknik Eğitim Fakültelerinin kapatılarak YÖK'ün teknik öğretmen yetiştirme kaynağını kurutan Kanun değişikliği
- Rakip ülkelerce Türkiye'nin yetiştirmekte olduğu beyin gücünü çalmaya yönelik göçe teşvik politikalarının medyada ve öğrenci ortamlarında kolay yer bulmalarına koşut olarak Türk sanayiine yönelik dış engelleme ve ambargo tehditlerinin artması.

Tehdit-2: Cemaat ve FETÖ (Sistem-Dışı Tehdidin Sistem-İçi Tehdide Dönüşmesi)

- Dışarıdan destek alarak Cemaat, sonra bir bölümü FETÖ olarak örgütlenen yapı
- ÖSYM'yi istismar ederek Okullara öğrencilerini koyması, mezunlarını kamuya yerleştirmesi
- Paralel dersaneler ve pansiyon evleri kurması
- Eğitim yönetimine sızıp Türkiye şartlarına uyarlanması yapılmamış aktarma fikir ve stratejilerle eğitim sisteminde, eğitim değerlerinde ve eğitim politikalarında bozulmalara yol açması
- 15 Temmuz 2016'de FETÖ'nün dış destekli Darbe girişimi sonrasında
 - Yapının eğitim yönetiminden temizlenmeye çalışılması
 - Örgütün okullara ve kamuya sızmasının durdurulmaya ve başka yollardan sızmanın devam etmesinin önlenmeye çalışılması
 - Paralel dersaneler ve pansiyon evlerinin kapatılmaya çalışılması
 - **HALEN; eğitim sistemi, eğitim değerler dizisi ve eğitim politikalarında meydana gelmiş bulunan bozulmaların Türkiye bakışıyla ve sistem bütünlüğü içinde düzeltilmesi ihtiyacının devam etmesi.**

F. ME+TE'nin BAŞLICA SORUN ALANLARI ve ÇÖZÜMLER

Nitelik ve beceri kavramları, kuramsal bilgi ve bilginin hayata geçirilmesini ifade eder. Nitelik ve becerinin bilinçli kullanımı çok-yönlü faydayı getirir.

Nitelik: Kişinin, belli bir dönemde, örgün programlı veya belge almaya yönelik eğitimi ile elde edilen kazanımlarıdır.

Beceri: Özellikle uygulama deneyimi yoluyla edinilen, işe özgü genel iş bilgisi ve teknik yetkinlikleri kullanabilmektir. Becerilerin kaybı ve kazanılması ömür boyu devam eden bir süreçtir. Mesleğin; üretim teknolojisinin ve piyasanın talebine sürekli uyumlanmasını sağlar. Meslek bilgisi ile kazanılan nitelikler beceri kazanımına dönüştürülemediyse, üretime bir faydası yoktur.

Bilinç: Nitelikli ve becerili işçinin işgücü haline gelmesi, kişinin bu birikimini kullanırken yaptığı işin kendisine, ailesine, geniş ailesine, çevresine, ülkesine ve insanlığa yarayış düzeylerini kavrayarak hareket etmesidir. Hayata tekabül eden değerler, kültür ve hedefler eğitimi kişiye ve topluma bu bilinci kazandırır.

ME+TE’de başlıca nitelik ve beceri sorunları, nedenleri ve çözümleri şöylece özetlenebilir:

Planlı dönemde büyük destek verilmesine rağmen Meslek Eğitimi ile Teknik Eğitimdeki nitelik ve beceri sorunları, sanayiye uygun kademelerde kurulu ME+TE alt sistemine yapılan müdahalelerle ilgilidir. Eğitimin üretime uygun bilgileri kazandırma işlevinde kopukluklar oluşmuştur. Kazandırılan niteliklerin işyeri ortamında alıştırmalarla beceriye dönüşmesinin öneminin anlaşılmasından kaynaklı sorunlar vardır.

İlk büyük eğitim-sanayi kopması; OECD kaynaklı telkinle 1968’de orta kademe işgücünü yetiştiren Tekniker Okulları ve Yüksek Tekniker Okullarının kapatılmasıyla başlamıştır. Bu karar, Türkiye’nin sanayileşme sürecine yapılan en büyük darbe olmuştur. Sanayiye beceriye çevirmekte olduğu teknik bilgilerle donanımlı nitelik sahibi bir insangücü kademesinin devamının gelmeyeceğinin işareti verilmiştir. Bunun anlamı birinci kademe işgücü ile yüksek kademe işgücünü bağlayan kademelerin aradan çıkarılması, üretim sürecinde boşluk oluşturulmasıdır. Bugün orta kademe insangücünün eksikliği dolayısıyla bütünsel teknik nitelik ve beceride zaaf devam ediyorsa, sözkonusu okulların yerini dolduracak daha nitelikli okulların kurulması vaadi varken, bu ihmal edildiği için bugünlere gelmesiyle ilgilidir. Teknik Liseler, iş hayatına hazırlayıcı teknik nitelik ve becerilerle 4. basamak işlevlerini yapacak teknikerleri çıkarıp birlikte belgelendirdikleri zaman Tekniker Okullarının boşluğu dolar. Yüksek Teknik Okullar kurulup iş hayatına hazırlayıcı teknik nitelik ve becerilerle 5. basamak işlevlerini yapacak yüksek teknikerleri çıkarıp iş hayatıyla birlikte belgelendirdikleri zaman Yüksek Tekniker Okullarının boşluğu dolacaktır.

İlaveten, sanayiye ivme katmaya yönelik iş hayatıyla içiçe Sanat Okullarının Bakanlık iç onaylarıyla teker teker genel ortaokullara dönüştürülmesi, Sanat Enstitülerine hem kalfa-usta hem tekniker eğitiminin yüklenmeye çalışılması, bir süre sonra müfredatlar birleştirilerek tekniker eğitiminin tamamen eritilmesi eğitim yönetimi hatalarıyla ortaya çıkmıştır. ME+TE sorununun bu hale gelmesinin temelinde, toplam lise öğrencisinin yarısı Meslek eğitimi veya Teknik eğitim öğrencisi olduğu halde Talim -Terbiye Kurulu’nda uzmanlığı teknik öğretmenlik olan üye bulunmamasında yatmaktadır. TTK, Meslek eğitimi ve Teknik eğitim kademelerini temsil edecek üyelerle takviye edilmelidir.

Teknikerin üretimi araçlarını ve malzemesini yöneterek üretimi düzenli yürütebilmesi için eğitiminin daha kuvvetli fen, matematik, tasarım, proje uygulama derslerine ve sorun çözme becerilerine ihtiyacı vardır; alınan öğrenci ise bu düzeye uygun değildir. Buna rağmen devam etmeye çalışan meslek eğitimi 1997’den itibaren önünü kapayan “katsayı engeli” ile daha geriletilmiştir. Ortaöğretimin temel kurumları olan üç lise türünün de zayıflatılması, dönüştürülmesi ve birçoğunun kaldırılması ME+TE eğitimine ikinci büyük darbe olmuştur. EK-1’de rakamlarla da izlenen sözkonusu sürecin dünya ve Türk üretim düzeyi açılarından yorumu (II. Bölüm: B. ME+TE Tarihimiz: Ortaöğretim Öğrencilerinin Eğitim Türlerine Dağılımı 1950-2019 İncelemesi), bilinç, nitelik ve beceri sorunlarını ve gereken düzeltmeleri açıklamaktadır. Bu çerçevede ME+TE’de etkili başlıca nitelik sorunlarına daha derinlemesine bakılması mümkün olmaktadır.

Eğitim Müfredatında Bütünlük ve Kişiselik

ME+TE eğitimleri müfredatta bilinç, nitelik ve beceri kazanımlarının dengeli olmasıyla kişinin hayatına yol çizmesine ve çalışmasının yarar getirmesini sağlar.

Türkiye, belli süreler geçince müfredat güncellemesi geçmiş-gelecek bütünlüğü ilkesiyle yapılır. Toplum ve devleti oluşturan temeller güçlendirilerek, insanın ve toplumun direği olan insanın, devletin sahibi olan vatandaşın güçlenmesine devam

ettirilmesi esastır. Çok eski tarihlerden süregelen bir ulusun bu “tarih bilinci”ni kazandıracak ve bugünü yorumlayacak çok boyutlu bir müfredatı olması beklenir. Örneğin gencimiz, Türkiye Cumhuriyeti’nin 1950’den itibaren dünyanın en büyük 16. - 23. üretici ekonomisi olduğunu, doğan her bebeğin ABD’ye eşit eğitim imkânlarına sahip olduğunu, Hindistan’dan Almanya’ya kadar olan coğrafyada sanayi çeşitliliği ve genişliği bakımından en büyük ülke olduğunu tarih bilinciyle birlikte aklında canlandırabiliyor olmalıdır ki, girişimciliğiyle açacağı boyutları çizibilsin. Resmî dilimiz Türkçe’nin kavram ve terim genişliklerini kapsayarak edebiyatıyla birlikte öğretilmesi, yabancı dil öğrenmeyi de kolaylaştıran bir yaklaşımdır. Bütün bunların düşünülebilmesi kendi dilinde mümkün olur. Müfredatın güncellenmesi; insanın, ailenin, toplumun, ülkenin, dünyanın, insanlığın ihtiyaç araştırmaları bulgularına dayandırılması ve bunlarla günün gelişmelerinin bağdaştırılması yoluyla yapılır. Müfredatta temellere ait konular azalmış, belirsizleşmiş ve yeterince vurgulanmadan geçmektedir. Küreselcilik ve küreselleştirmeciliğin telkinleri Batı ve Uzak-Doğu müfredatlarında ülke menfaatleri önde tutularak dengeli iken, Türkiye’de çağı yakalama diye bir tutumla adeta millilik küreselcilikle yer değiştirmiş hâldedir. Güncellemede diğer ülke müfredatlarından aktarmalar çok fazladır. Öğretim yönteminin bizim öğrencilerimizin kolay öğrenmesi denenerek geliştirilmiş olması gerekirken, alınıp bırakılan farklı ülkelerin yöntemleri yetiştirmede karışıklık doğurmaktadır. Bazı derslerin kitapları yetersiz tercüme olduğu için Türkçe terminoloji kaybedilmektedir. Öğretmen eğitimi müfredatı da artık yetersiz yabancı dil ve tercüme oturduğu için öğretmenlik mesleğimizin derin birikiminin yeni öğretmenlere aktarılmasında kopukluk artmıştır. Eğitim Fakülteleri 4 boyutlu müfredata ve deneyimli öğretmen gözetiminde 1 yıllık fiili öğretmenlik stajına geri dönünce bilin, nitelik ve beceri sorunları hallolacaktır.

İlave olarak, yörelerde açılacak ME+TE programları ve bölümlerinin açılması bu takiplere göre yapılmalıdır. İl Meslek Eğitimi ve İstihdam Kurullarının araştırma ve sürekli sanayii izleme çalışmaları bulunması lazımdır. (Bir Örnek için Bkz. EK- 3: İstihdam Pazar Araştırması, Teknik Eğitim Vakfı-TEKEV).

Müfredatın içeriği ekonomideki üretim kollarının üretim ihtiyaçlarına uyumlanarak yapılmalı, yerel ihtiyaçlar takip edilmelidir. Aktarma, tercüme meslek ve eğitim modüllerinden kaçınılmalıdır; terimlerin Türkçe olarak Türkçeye kazandırılması önemlidir. Çeşitli yabancı terimleri öğrenci ve işgücü kavrayamadan kullanmaya zorlanmamalıdır. Bu altyapı üzerine piyasa meslek standartları, piyasa meslek belgeleri oturmalıdır.

ME+TE müfredatındaki en büyük sıkıntı bir süredir Teknik Lise müfredatının Meslek Lisesi müfredatı içinde eritilmiş olması işyerinde gerekli kademe ve unvanlara denk gelmemektedir. Teknik Lise programlarının devamı olması gereken Teknik Yüksek Okullar da kapanmıştır. Sonuçta; orta kademe insangücünü eğitmek için tekniker ve yüksek tekniker düzeylerinin müfredatları bulunmamaktadır. Eğer Türkiye, yüksek teknoloji üretimi ve ihracatı hedef alıyorsa, yüksek kademe teknik insangücünün – mühendislerin – yanına tekniker ve yüksek teknikerleri koymak zorundadır. Yeniliklerin, bazı dersler olarak müfredata alınması veya nokta bazı Meslek Liselerine program konulması ile kısa vadede halletme yaklaşımı kullanılmaktadır. Teknik programların müfredatının Orta Kademe İşgücü seviyesi için hazırlanması ve Teknik Liselerden tekniker, Teknik Yüksek Okullardan Yüksek Tekniker yetiştirerek bu eksikliğin giderilmesi, üretimimizi kilitleyen bu sorunun çözmenin anahtarıdır.

Beceri Kazandırmada Üretim Ekonomisi ile ME+TE Eşgüdümü: OSANOR, METEP Eğitim-Sanayi işbirliği projelerine rağmen 1968’de Tekniker Okullarının kapatılması, etkilerini 1976 ile 1985 arasında meslek eğitimi programlarının odak ve denge kaybına uğrayıp sık sık değiştirilmesiyle gösterdi. Teknikerliğin eksikliğini gidermek için Meslek Eğitimi ile Teknik Eğitim programlarının birleştirilmesi sanayideki işbölümüyle

örtüşmedi. 1982’de eğitim sistemi insangücü planlamasını dikkate almayan yükseköğretime giriş sınavlarına odaklanınca, ortaöğretim amaçlarını gerçekleştirme güçlükleri ile karşılaşmıştır. Meslek eğitimi yurt sathında arttırarak gençlere fırsat sunma arayışı, MEB’i eldeki ME+TE ortak programlarını her ilde açma ve okul-içi örgün eğitime yoğunlaşma hatasına düşürdü. ME+TE eğitiminin en önemli kısmı, öğrencinin çalışma koşullarını deneyimlemesidir. Yüzyüze usta-çırak ilişkisi bunun için önemli olagelmıştır. “Ben okulda yetiştiririm, işyeri yetiştirdiklerimi kullanır” yaklaşımı, bir yandan mezun işsizliği ve göçe, diğer yandan da işe uygun işçi bulamama sorunlarını doğurmuştur. 1980’li yılların ortasında Türkiye İşveren Sendikaları Raporunda, “METE mezunları kuramsal bilgileri nedeniyle daha yüksek ücretle işe alındıkları halde, işe hiç vasıfsız başlayanlara harcanan zaman ve uygulama becerisi kazandırma çabası kadar gayret göstermeyi gerektirmektedirler,” denilmektedir. Bunun anlamı, çıkan mezunların İlk basamak beceri düzeyleri bile bulunmadığı halde, MEB’in verdiği diplomalarda üç basamak üstünün unvanının yazması ve piyasada geçerliliği olmamasıdır. Bu sorunlar 1986’da Meslek Eğitim Kanunu ile okulda meslek kuramları ve laboratuvar çalışması, işyerlerinde ise uygulama becerileri eğitimi ile çift yönlü okul-işyeri METE eğitimi ile aşılabildi. Zaman içinde Kanun’un uygulanma disiplinini bozan bazı kararların olumsuz etkileri de zikredilmelidir.

Ancak Kanun, belgelendirme sorununu çözmeye yetmedi, çünkü piyasa tarafının da temsilcileriyle birlikte sınav ve belgelendirme gerekiyordu. Tıpkı ahilik düzeninde olduğu gibi ustalar önünde imalât ve kuşak kuşanma gibi fiilen beceri değerlendirmesi gerekiyor. 1977 yılında kurumlaşması tasarlanan piyasa meslek standartları, sınavları ve belgelendirmesi için örgütlenme düzeni beklemedeydi. Mesleğe giriş-çıkışların geçerli belgeye dayandırılmaması işsizliğin artışına ve düşük ücretlere yol açmaktadır. Okullu işi biliyordur diyerek işe başlatılanların işin en zor bölümünde istihdam edilip hiç iş bilmeyenlerle aynı ücretin verilmesi, mezunların birçok işe başvurmamasına sebep olmaktadır.

1997 yılından itibaren, birbirine bağlantılı Dünya Bankası projeleri demeti ile etkili işbirliğinin artması umulurken, DB’nin idareden bağımsız yönlendirme hareketinin ve işgücünün dayanaksız kalmasının arttığı bir döneme girilmiştir. Her biri birbirine kapalı ayrılmış alanlar olarak çalışmaya yönelmiş bulunan sözkonusu kamu kurumlarına DB kendi stratejisinin birer kanadı ile yaklaşarak Türk işgücü piyasasında bozucu etkiler yaptığı söylenebilir. En önemli etkisi müfredat için ve okul-işyeri ortak çalışması için ortak çalışmayı baltalamasıdır. Bunun sanayi ve tarım üretimine doğrudan yansımaları kaçınılmazdır.

Müfredatların iş dünyasının ihtiyaçlarıyla bağlantısına dikkat edilmemesinde, eğitim yönetiminin kademe giriş sınavlarına odaklı kalmasında, öğretmen eğitiminin zayıflatılması ve Teknik Öğretmen Fakültelerinin kapatılmasında, işgücü pazarında ehliyet, liyakat, güven ve istikrarın ihmal edilmesinde, eğitilmiş işgücü yerine eğitimsiz işgücünü üretime yerleştirmek için kamu kaynaklarının israfında sebep bu kurumlar arasında büyüyen eşgüdümsüzlüktür. Günümüzde ilâve olarak Başkanlık Sisteminde, Hükümetin Yüksek Planlama Kurulu ile üst koordinasyonu ve bakanların bir hükümet programı ile birbiriyle bağlı ortak sorumluluğunun gözlenememesi koordinasyonsuzluğu arttırmaktadır.

Küreselleştirmeci yaklaşımın, Türkiye’ye İlk Kademe İşgücü ile katma değeri düşük üretim yapan “ucuz emek ülkesi” rolü biçmiş olduğu akıldan çıkarılmadan, bu kurumların ortak düzeltici uygulamalara geçmesine zarurîdir. METE alanının temel kurumları arasındaki eşgüdüm hayatîdir. Meslek Yeterlilikleri Kurumu (MYK) ancak 2006’da kurulabilmiştir. Ulusal meslek sınavları ve belgeleri düzeni halen etkin işletilememektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK, Çalışma Bakanlığı, İŞKUR ve Meslek

Yeterlilikleri Kurumu (MYK) arasında ciddi bir yasal eşgüdüm düzeninin tanımlanması, eğitimi ve üretimi destekleyici işbirliğini de kolaylaştıracaktır.

Esnek Modüllü ME+TE Programlaması

Modül, işlevsel parça anlamındadır. Meslek eğitiminin programlama yaklaşımı olan birbirine eklenmesi esnek olan modüllerle programlama ve eğitim hızla işletilmelidir ki, öğrenci emek pazarına aranan bir üretici olarak girebilmek için esneklik göstererek hayata atılabilsin, hızla değişen üretim biçimlerine uyum sağlayabilsin. Meslek Standartlarının tüm Türkiye için belirlenmesi ve modüllü eğitimin bunun üzerine oturtulmasında süren gecikmeler vardır. Ulusal Meslek Standartları, her meslek alanında o mesleğin yürürlükteki genel standardına göre hazırlanan çekirdek modülün eğitiminin belli ilke ve kurullarla yapılarak mesleğin temelini kazandırılmasında kullanılır. Çekirdek modül, bir meslek alanının en temel bilgi ve becerilerini kapsar. Her mesleğin çekirdek modülü çevresinde yer alan dal veya yan dal modüllerinde ise yerel düzeyde kullanılan üretim teknolojileri ve usüllerinin dal modülleri ile ihtiyaçlarına göre esnek uyumlanma yolları sağlayabilir. Çekirdek modüllerin sınavları ulusal geçerliliği olan meslek ehliyet belgelerini kazandırır. Meslekler için ülke geneli çekirdek meslek beceri düzeyleri ve teknik beceri düzeyleri sınavları yapılabilir. Meslek alanının çekirdek modül sınavını geçenlerin ilgili dal veya yan dal sınavları ise yerel düzeyde yerel kurullarla düzenlenebilir.

İstihdam İmkânları ile ME+TE Bağlantısının Kurulması

Ekonomi ve istihdam imkânlarının işaret verışı, vatandaşın iş için ME+TE eğitime talebini şekillenir. ME+TE eğitimi ile istihdam bağlantısı “meslek ehliyet belgeleri” ve “teknik ehliyet belgeleri”nin eğitimin kazandırdığı nitelik, derece ve tekabül eden unvanları yansıması yoluyla en sağlıklı şekilde kurulur. Belge güvencesi; meslek/beceri talebini ortaya koyan işveren (ve temsilcisi kuruluşların) eğitimin sonucunun talebine uygun olup olmadığından emin olacağı bir sınav ve belgelendirme düzenidir. Yani, tasdik makamı bileşik bir kurul olmalıdır.

- **Meslek Seçimini Etkileyen Ögeler:** Çoğu kimse için meslek seçimi uyarısı iş imkânlarından gelmektedir. Aileler ve piyasa bunu gözetir. Diğer yanda; aileler, çocuk ve eğitimciler öğrencinin yetenek, istek ve heves devamlılığını da gözetirler. En ziyade, ME+TE eğitiminde, insangücü planlanmasından istihdam planlamasının sonucu alınincaya kadar sürecin iş-hayatının ihtiyaçlarına göre yürütülmesi gereği vardır. Buna, eğitimin öngördüğü bireyin lehine olacak özellikler müfredat ile ayrıca ilave edilir. Kararlar erken alındığı için çocuğun doğru tanınması, isteklerinin araştırılması ve mesleğe yönlendirme süreci çok önemlidir. Her ne kadar, fert başına millî geliri 30.000 \$'ı aşan ülkelerin bir kısmında meslek tercihi lise başına çekilebiliyorlarsa da, ülkelerin çoğunda çocukların çoğuna aileler bu imkânı tanıyamamaktadırlar. Türkiye, 1973'te Kanun ile getirilmesine rağmen, öğrenciye yönelik etkin bir bireysel “gelişim yönlendirmesi” ve “mesleğe yönlendirme düzeni” kuramamış bulunmaktadır. Bu yüzden birçok çocuğumuz zıyan olmakta, birçok çocuğumuz ülkenin yüksek kazancı olma yollarını bulamamakta, fırsatlarını kullanamamaktadır. Bu eksiklik, bugün öğrenciler arasında moral bozukluğunun yükselmesinin önemli bir sebebidir. Diğer sebepler arasında, YÖK/ÖSYM sınav ve öğrenci alım sisteminin öğrencinin bireysel birikimine değer vermeyen düzeninin 40 küsur senedir devam etmesinin insanlarımızı bireysel hedef koymayı imkânsız hâle getirmesi vardır. Cemaatin ve FETÖ eğitim kolunun dürüst öğrencilerin haklarını çalmakta olduklarının anlaşılması yanında, bu unsurların öğrencinin ülkeye ve sisteme güvenini sarsacak telkinlerle sahada bulunmaları ve büyük istihdam kapılarındaki kurullara sızarak başarılı mezunları mülâkatlarda elemeleri Türkiye’de gençlerin morallerini bozmaya devam etmektedir. Diğer yandan, istihdam üretemeyen iş dünyası, dünyada ve

Türkiye'deki ekonomik krizler, dünyada artan işsizlik istihdam imkânlarını daraltmaya devam etmektedir.

- **Meslek Ehliyet Belgeleri ve Teknik Ehliyet Belgeleri Gereği:** Bütün gençler için daima önemli olan ise, işe girerken getirdiği tasdikli belgenin geçerliliği ve işyerindeki konumunun tanımlanmasıdır. Piyasalar karmaşıklaştıkça MEB, ME+TE eğitim belgelendirmesinin yetmemesi, bugün artık yapısal bir sorun haline gelmiştir. MEB'in verdiği diploma ve unvan bir tak taraflı "MEB tasdikli nitelik belgesi"dir. MYK, bütün kurumların temsilini sağlayarak ve iş hayatını ulusal boyutta katarak "tasdikli ulusal piyasa beceri belgesi" verilebilsin diye kurulmuştur. Bu tür ulusal ve belli aralıklarla yenilenmesi gereken belgeler halen bulunmuyor. Alanında şirketlere ihale edilmiş sınav ve belge verme yetkisi, alanı tam yansıtmadığı için geçerliliği belli çevrelerde kalmaktadır. Bugün meslek eğitimi ve teknik eğitim 54 alanda, 199 dalda devam etmektedir. (Bu alan ve dal sayıları dünyadaki benzerlerinden hayli azdır.) Bunların belgelendirmesinde bile ülke çapında standartlar ve güvenilirlik sağlanabilmiş değildir. 863 alan/dalda Meslek Stsandardı ilân edilmiştir.

Bugün 12 yıllık zorunlu eğitim var; yanında lise diploması ve bir de meslek nitelik diploması var. Bugüne kadar olan deneyim; işleyen bir sınav ve belgelendirme düzeninin kurulması için etkin MYK ve MEB ortaklığının gerektiğini göstermiştir. Böyle bir belge MYK'yla iş hayatı ve MEB tarafından birlikte verilirse "tasdikli ehliyet belgesi" olur. Bu yol izlenerek, halen eksikliği mezunları ve piyasaları etkilemekte olan, ülkemiz çapında benimsenen geçerli "meslek ehliyet belgeleri" ve "teknik ehliyet belgeleri" verilebilir. Bu altyapı bulunduğuna göre, bu kurumların ME+TE belgelendirmesinde eşgüdümü için yasal tanımlama ayrıntılı olarak yapılmalıdır.

MEB Belgelendirmesindeki İkilem: Bugün mezunların MEB'den alabileceği belge ve unvanlar:

- Alan ve dalda diploma (MTAL)
- Ustalık ve kalfalık belgesi (MEMP)
- Teknisyenlik unvanı
- İşyeri Açma belgesi
- Europass belgesi
- Alıp başardığı modülleri, dersleri ve kredileri gösteren belge
- Usta Öğreticilik belgesi. (Ustalık belgesi ya da iş yeri açma belgesi sahibi olup Meslek Eğitimi Merkezlerinde (MEM) açılan iş-pedagojisi kurslarını başarıyla tamamlayanlara "usta öğreticilik" belgesi).

Meslek eğitimi çalışma hayatına giriş açısından çırak-kalfa-usta-işyeri açma zincirinde işlerken, eğitim programı ayrımı yapılmaksızın bütün Meslek Lisesi ve Teknik Lise mezunlarına ayrıca "teknisyen" unvanı verilmektedir. Bu ne demektir? "Mezun hem usta, hem teknisyendir" demektir. Farklı lise mezunlarına lise diploması verilir, ama farklı meslek lisesi ve teknik lise mezunlarına birden "teknisyen" unvanı da verilmez. 8-Basamaklı İşgücü piramidinin 4. Basamağı olan "teknisyen" yetiştirmek Teknik Liselerin işlevidir. Sırf lise mezunu oluyor diye diğer bir meslek lisesi mezununun da "teknisyen" denince, piyasadaki bütün belgelerin değeri karışmakta ve zamanla kaybolmaktadır. Bugün bütün belgeler birden mezunları işçi konumunda, asgarî ücretli olarak işe almaktadırlar. Bunda, bu yanlış belge dağıtımının payı vardır. Girift olan bu konunun bu hâle gelişine bakıldığında durum:

MEB’de 8-Basamaklı Meslek Piramidinin Bozulması, Yürürlükteki Kanunlardaki Tutarsızlıklar

Meslekli çalışanların istihdamı için Kanun güvencesi de aynı ölçüde önemlidir. Piyasanın kabûl ettiği iş ve sorumluluklara göre tanımlanmış doğru unvanlar hem çalışanın işyerindeki değeri, hem de işverenin verimlilik almasının güvencesidir. Bunun için; başlıca meslek basamaklarının iş ve yetki tanımları, temel mesleklerin işlevleri, giriş ve çıkışlarda karşılıklı vecibeler ve gerekli yaptırımlar olmadan hiçbir meslek gelişemez:

1, 2, 3. işlev basamaklarını kapsayan İlk Kademe İşgücünün yasal dayanağı 1977 tarihli 2089 sayılı Çırak, Kalfa, Ustalık Kanunu; 507 sayılı Kanuna tâbî işyerleri ile 5590 sayılı Kanuna göre kurulmuş olan meslek teşekküllerine kayıtlı işyerlerinde iş yerlerinde çalıştırılanlarda aranan beceri düzeylerine göre uygulanır. Buna göre Devlete bağlı kurumlarla, Kamu İktisadi Teşebbüsleri kendi bünyelerinde çırak okulları açabilirler. Bu okullarda uygulanacak yönetmelikler Millî Eğitim Bakanlığı ile ilgili kuruluş tarafından müştereken hazırlanır. KİT’lerin özelleştirilmesi veya kapatılmasından sonra MEB, Bakanlığa bağlı Meslek Eğitim Merkezlerini (MEM) kurmuştur.

4. ve 5. işlev basamakları kapsayan Orta Kademe İnsangücü için Tekniker ve Yüksek Teknikerlerin imza ve işyeri açma yetkileri 1950’li yıllarda ortaya çıkmış, KİT’ler kendi kanunları çerçevesinde iş tanımları, istenen nitelik ve beceriler, görev ve yetki nizamnameleri yapmışlardır. Hızlı kalkınma sürecinde âciliyet kazanmış, 1968’de Tekniker ve Yüksek Tekniker Okullarının kapatılması ile Orta Kademe İnsangücü eğitimi kaldırılmıştır. Sonradan kurulan MYO’lar ve YAY-KUR (Mektupla Eğitim) bu verimi sağlayamamıştır. Büyük projeler ve şehirler dışındaki bütün işleri üstlenen mevcut mezunlar işyeri ve imza yetkilerinden mahrum kalmışlardır. Bugün köyler, kazalar, küçük şehirlerde görülen kalitesiz inşaat, tesisat ve üretimde 1968 sarsıntısının izleri sürmektedir. Orta Kademenin boşluğunu doldurmak üzere piyasaya girerek 1969’da açılan Özel Mühendislik Yüksekokulları aynı nitelikte olmadıkları için, bütün yüksekokulların kapatılması yoluna gidilmiştir: Özel Mühendislik Yüksek Okulları öğrencilerini mezun ede ede kapanmışlar, her türlü Kamu Yüksek Okulları ise Fakültelere dönüşerek üniversitelere bağlanmışlardır.

6, 7, 8. işlev basamaklarını kapsayan Yüksek Kademe İnsangücünün çeşitli Meslek Odalarını şemsiyesi altında toplayan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) 6235 sayılı Yasayla 1954 yılında kurulmuştur. Meslek alanları itibariyle nitelik, görev ve iş kurma yetkileri belirlenmiştir. Bu kademenin yüksek nitelikte işlevsel olması büyük ölçüde Orta Kademe İnsangücüyle işbölümü içinde çalışmalarına bağlıdır. Yoksa buluşlar, patent alma, yeni projeler, teknolojide seviye atlama gibi çalışma zamanı ayıramazlar. Ya dağıtımçı (distribütör), temsilcilik, ajans gibi ithalatçılıkla başlayan işlere yönelir, sonradan girişimciliği deneyebilirler, ya da tekniker ve yüksek tekniker işlerini de yüklenerek çalışma şartları ağırlaştırılmış işlerde çalışırlar.

1968 yılından itibaren geçen sürede hakikî Orta Kademe İnsangücü piyasadan çekilmekteyken, program birleştirmeleriyle teknik eğitim zayıflatılmış ve başarılı öğrenci mühendislik için üniversite sınavlarına yönlendirilmişken Orta Kademe İnsangücü eksikliği kanunla unvan verme yoluyla giderilmek istenmiştir. 1992 yılında 3795sayılı Kanunla Bazı Lise, Yüksekokul ve Fakülte Mezunlarına Unvan Verilmesi Hakkında Kanun halen yürürlüktedir. Ancak, verilen unvanlar işyeri uygulamasına tekabül etmediği ve ortaöğretime yönlendirmede ve ME+TE müfredatında kaliteyi düşürücü değişiklikleri meydana geldiği için Kanun yararsızdır. Ayrıca, DB projeleri ve İŞKUR eliyle emek piyasasında kamu kaynağı destekli vasıfsız işçi istihdamı öne çıkarıldığı için piyasada

diploma üstünde yazılı unvanlara itibar edilmemekte, herkes asgarî ücretle çalıştırılmaktadır.

Çözüm Dayanakları Elimizde Hazır Var: Bütün bunların aşılması, önce, 8-Basamaklı işgücü piramidine uygun meslek basamaklarının görev ve sorumluluklarına uygun, piyasa ile bağlantılı bir eğitim ve belgelendirme düzenini resmen ve açıkça tanımlamaktır.

2006'da çıkan MYK Kanununda bu durumun çözümü vardır. Bu amaçla, emek piyasasına giriş ve iş değiştirmelerde İlk ve Orta Kademe İşgücü Ehliyet Belgelerinin piyasa geçerliliğini sağlamak üzere MYK ve MEB işbirliği düzeni kurulması gerekmektedir.

G. EĞİTİM SİSTEMİNİN SORUNLARININ BECERİ EĞİTİMİNE ETKİLERİ

Her tür okul ve her kademe eğitimde “hayat ve iş becerileri kazandırma” boyutu bulunması ilkesiyle kurulmuş olan Türk eğitim sistemi, genel eğitimde bu ilkeyi terk ettikten maada, METE'nin bile iş hayatından kopup kopmama arasında gidip gelmesi hâllerinin sebeplerini taşımaktadır.

Hayat ve İş Becerileri Kazandırma İlkesinin Terki: Cumhuriyetle, çevreye “açık okul” felsefesi ve her kademe eğitimde her tür okulun uygun “hayat ve iş becerileri kazandırma” ilkesiyle kurulmuş olan eğitim sistemimiz, 1940 yılında yapılan I. Millî Eğitim Şûrası'nda her kademe genel eğitimden hayat ve iş becerileri boyutunu kaldırılmıştır. Düzenli eğitimle hayat ve iş becerileri kazandırma sadece geleneksel Çırak-Kalfa eğitimi düzeni, Köy Enstitüleri öğretmen yetiştirme müfredatı ve Kamu İktisadî Teşebbüslerinin işyerinde eğitim çalışmalarına destek sunan Teknik Okullar kapsamında kalmıştır. 1950'lerde Halk Eğitimi kursları arasına meslek kursları da alınmıştır. Hayat bilgisi boyutuyla ise, ilkokulun 3. Sınıfına kadar haftada 4 gün 1 saat çevreyi tanıma içeriğiyle sürmektedir. Genel eğitimci anlayış, Bakanlık içinde METE eğitimi ayrı tutma, bazan kenarsama tutumlarının sebebidir. Bugün METE'nin Bakanlık düzeyinde sistem kararlarına katılımı, TTK'da temsili yoktur. Mevcut Hükûmet, 1997 kararlarını reddederek “METE'nin önünü açma” vaadiyle seçilerek geldi; katsayı engeli kalktığı halde, METE'yi boğan kararlar çıkması devam etmektedir. Hatta tüm sisteme beceri eğitimi desteğini de düzenlemesi gereken Bakanlık Meslek Eğitimi Kurulu da faal değildir. Seçmeli Dersler arasında beceri dersleri konmamasının sebebi de genel eğitimdeki bir üst kademe genel programa hazırlama ve yöneltme anlayışıyla ilgili tutumdur. Genel Eğitimi hâkim görme anlayışı sebebiyle, eğitimin sistem kararları çok-yönlü bütünlükçü yaklaşımla ele alınamamaktadır.

1950'den sonra kurulmaya başlanan tüm Meslek Ortaokulu ve Liseleri ve Teknik Liseler, bu etkiyle, genel müfredat (kültür dersleri ve fen ve matematik) yanında meslek alanları eğitimi anlayışıyla kurulmuştur. Türkiye'nin Batı'nın toplumsal sınıf eğitimi yaklaşımından uzak bu birey yetiştiren iki kanatlı bütünlükçü meslek eğitimi böyle gelişmiştir. Oysa Batı, “21.yy için yeni meslekçi yaklaşım” sloganıyla bizim mevcut müfredat anlayışımıza yeni yeni gelmektedir.

Açık Okul'dan Kapalı Sisteme

Cumhuriyet'in “açık okul” ilkesi halkın okulu olma ve çevre topluma eğitim, toplama yeri, çevrenin eğitici faaliyetlerini okula taşıma fırsatı kurulduğu halde, Atatürk'ün vefatından sonra adım adım öğrencisiyle okul-içine kapalı eğitime dönüşmüştür. Okulu, görüşme günleri dışında veliye bile psikolojik olarak kapatan birçok müdür, Okul-Aile Birlikleri'ni sadece maddî destek olarak görme eğiliminde. Müfredatta, çevreden bir şey almayan merkezî müfredat oranı giderek artmıştır. Atatürk zamanında

ortaokul ve lise müfredatlarında çevreye ve isteğe göre hayat-ve-iş-becerileri eğitimi de zorunluymuş, 1940'ta ortaokul ve liseler bugün genel (akademik) eğitim dediğimiz sadece zihinsel – giderek de ezberci – eğitime geçmişlerdir. Bu durumda ME+TE ile Genel Eğitim arasındaki fark çok keskinleşmiştir. Oysa biri meslek, biri teknik, biri genel kültür ağırlıklı olarak bu okul türleri birbirine kapalı modeller değildir. Nitekim meslek okulları yılın temel fen ve kültür müfredatını da içererek meslek eğitimi yaparlar. 1997'de de “kesintisiz eğitim” ilk ve ortaokulları aynı binaya, tektip 8-yıllık müfredata bağlayarak “okul içi, merkezî, genel eğitimli kapalı okul” anlayışını getirince ilk ve ortaokul kademeleri kapalı alt-sistemler haline geldiler. Diğer yanda, yükseköğretime giriş sınavları 1980'den sonra sade genel eğitim müfredatını esas alınca çok-boyutlu eğitimin önemini azalttı. Açık Okul anlayışını tekrar tesis etmeye ihtiyacımız var.

İlköğretimin Hâkimiyet Alanı Meselesi

Bütün eğitim kademeleri ve yatay okul türleri gelişmiş olarak mevcut bulunan Türk eğitim sisteminde, pedagojik gereklerle izah edilemeyen bir ilköğretim - temel eğitim süresini ve alanını genişletme, tektipleştirme ve kapalı-okula geçiş çabası gözlenegelmiştir. Ortaokul ve daha üst eğitim kademelerine devam etmesi beklenen öğrenci sayılarındaki yüksek artış, çok erken bir tarihte ilköğretim yönetiminin Bakanlık içindeki hâkimiyet alanını devam ettirme refleksi/tepkesi de çıkardı. Türkiye'nin Anayasa hükmü ile planlı kalkınma / sanayileşme kararı ve kanunları 1960 tarihlidir. Ortaokulların genel ortaokul müfredatına geçirilip ortaokul okul çeşitliliğinin kaldırılması kararı 1961 tarihlidir. MEB bürokrasisi bu kararı hemen almıştır. Sanayiye çok sayıda yarı vasıflı, vasıflı, ileri vasıflı, yüksek vasıflı işgücü eğitmek için ilk başlayan plan hazırlıkları meslek eğitimi ve teknik eğitim başlıklarındadır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963'te TBMM'den çıkmış olacaktır. Nitekim, ailelerin meslek eğitimine akını devam etmiş, Kalkınma Planları eğitim planlarını insangücü planlaması üzerine oturtmuş, MEB'de beceri eğitimini çeşitli yollardan engellemek isteyenler hep çıkmıştır. Ortaokullarda meslek ortaokulları oranı azalınca, konu bu sefer, ilkokulların ortaokulları kapsayarak müfredatın tektipleşmesi ve Temel Eğitim adı verilmesi çekişmesine evrilmiştir. İlköğretimin 11 yıllık bir süreye yayılması projeleri bu bağlamdadır. Düz mantıkla, daha sonra liselerin de zorunlu eğitim kapsamına alınmasıyla kademeleri kaldırılmış eğitim sisteminde 14-15 yıllık bir zorunlu eğitim blokunun oluşacağı düşünülenler de olmuştur.

Eğitim yöneticiliği en zor yönetim alanlarından biridir. Bu çalışmanın 2. Bölüm C. Cumhuriyet Dönemi METE Tarihimiz içinde 1990-2000 yılları alt bölümü, Planlar ve MEB dışındaki unsurların müdahale etmesiyle ilkokul ve ortaöğretim I. ve II. kademelerdeki eğitimlerde çeşitlilik ile tektipleştirme çelişkilerinin yol açtığı durum adım adım anlatılmaktadır. Aynı Bölüm'de 2010-2019 alt bölümü de, düzeltme amacıyla girilip bugün bulunulan durumu özetlemektedir.

Değerler Dizisi - Süreklilik ve Uyarlanma

“Değerler dizisi” = paradigma. Değerler dizimiz kavramının anlamını kaybetmemeliyiz. Toplumun kabul ettiği değerler dizisi, geçmiş - gelecek ekseninde toplumun kendi hayatından süzülerek gelmiştir; zamana ve zemine göre uyarlamalar, düzeltmeler, geliştirmelerle gelir; temeller ise süreklilik arz eder; süreklilik, aslını koruyarak uyarlayıcı kollarını çalıştırır. Değerlerimiz canlıdır, aramızda içimizde yaşarlar. Eğitim, toplumun değerler dizisinin güne ve geleceğe lüzumlu olanlarını öne alarak seçer alır; eğitimle kazandırılması gereken geliştirmelerini yapar, tutarlı şekilde bütünleştirir. Gelecekte önemli olması beklenen yeni değerler arasından uzun inceleme ve eleştiriler ile elekten geçenlerin uzun erimli olabileceklerini seçer ve müfredata dâhil eder. Yaş gruplarının öğrenme ve davranışa dönüştürme düzeylerine göre eğitim programlara alır.

Talim ve Terbiye Kurulu'nun birinci görevi toplumun değerler dizisini köklerden yarımlara sağlam ve sağlıklı götürmektir.

1990 küreselleştirmecilik politikasıyla birlikte, “değişim” konulu algı operasyonları da başlamıştır. Hayatın icaplarına göre değişim, kendine uydurarak uyarlanma her zaman vardır. Buna dönüşme, bütünleşme... gibi adlar verilir. Süreklilik ve değişim birarada yürür. Bu “değişim” telkinindeki gibi tek yanına bakmak, “Geçmiş-gelecek sürekliliğini, köklerinizi, birikiminizi, değerler sisteminizi, paradigmalarınızı bırakın; küresel merkezden gelecek yönlendirmelere uyun!” demektir. Bu, toplumların varoluşsal haklarına tecavüzdür. Hele, eğer dünyada üç ayrı değişim stratejisi bulunduğunu bilmeyen varsa, gaflet içindedir.

1) Küreselci kapitalizmin kendi sürekliliği amacıyla “kendini dönüştürmesi,”

2) Küreselleştirilecek (yakın) çeper ülkelere verilecek, küresel merkeze uygun ama çeper ülkeye uygun olmayan şablonlar, yol haritaları ile “değişim,”

3) Küreselleştirilecek geniş çevre ülkelere verilecek, küresel merkeze uygun yönlendirmeler ile “değişim”.

Çağının ve günün değişim gereklerini kendileri namına yönetemeyen ülkelerin yakında kültür, devlet, eğitim, sanayi yıkımına maruz kalmaları kaçınılmazdır.

Bu sırada, 1990'larda OECD'de işgücü-pazarı ve istihdam komisyonlarınca hazırlanmış, “OECD 2000” adlı yayında işgücü eğitimi için yer alan bir takım ilke ve politika önerilerini, her ülkenin kendi bünyesine ve eğitim sistemine göre değerlendirmesi gerekir.

OECD'nin çoğu sınıflı toplumlardan gelmiş bir üye topluluğu var: işçi sınıfı, burjuva (kent soylu) orta sınıf, asiller, köylüler, ruhban sınıfı... 19. Yüzyılda modern toplum yapıları ve eğitim sistem yapıları, okul türleri, kurumlaşmalar vb. sınıflı toplumun anlayışına göre gelişmiştir.

(İşçi ve köylü çocukları Meslek Okuluna gider, öğretmenin gözlemlediği dala Ticaret Odalarının iş verebileceklerini onaylarsa kaydettirilir. Teknik Okullar orta sınıftan ve diğerlerinden seçerek matematik-fizik yeteneklileri alır, üst sınıflar ağır akademik/kültür müfredatı ile ortaokuldan itibaren, üniversitelere de bunlar gider. Ruhban sınıf için okul-öncesinden yükseköğretimin en ilerilerine kadar dini okullar teşkilatı ayrıca var.)

Belli zaman aralıklarıyla, teknik bilgiler ve demokratikleşme gerekleriyle müfredatlarda uyarlamalar yapılmış, sınavla her toplumsal sınıftan öğrenci kabül eden ülke olmuş. Ama okul müfredatlarında, kökendeki sınıflı toplum nitelikleri sürmektedir. Örneğin meslek okulları sadece meslek eğitimi ve o mesleğe yetecek yan dersler verir, kültür ve kuramsal fen azdır. Akademik liseler de beceri dersleri yoktur.

İşte, OECD 2000'in işgücü piyasası için önerdiği, ME+TE'de “yeteneklere seçmeli yönlendirme, daha çok genel kültür ve fen bilgisi” denilen budur. Her tür ortaokul ve liseye “STEM (Fen, Teknoloji, Matematik) çekirdek ortak programı konulsun” denilen de budur. Tüm okullarda ortak asgarî bir kültür ve fen eğitimi elde etmek istiyorlar. Müfredatlarda yakınlaşma, dedikleri de bu. Yanlış yorumlanmasın: yeteri kadar kültür fen, meslek okullarına daha yeni konacak. Onu da deneyerek kendilerine uygun oranları bulacaklar. Çünkü meslek ve teknik müfredatları işverenin içerik talepleriyle uyumlu. Onun için, kültür dersi koymak için Meslek Eğitiminde meslek derslerini veya Teknik Okullarda ileri teknik dersleri çıkarmak ya da zayıflatmak zorunda kalmak istemiyorlar. Herkes kendi ülkesinin işgücü talebine göre ayarlama için deneme yapıyor. İşte! Meslek eğitimi piyasalara bu kadar duyarlı bir konu. Nitekim Almanya, meslek müfredatını önerilen

şekilde düzenlemenin onlara uymadığını deneyerek gördüklerini, meslek derslerine öncelik tanıyıp hemen başlamaya devam edeceklerini, ara yol aramak için zamana ihtiyaçları olduğunu bildirdi.

Türkiye’de, OECD’nin dediği “müfredatların yakınlaşması” zaten baştan beri var. Ortaokul ve lise müfredatlarımız her zaman sacayağı gibi: fen grubu dersler, kültür grubu dersler, meslek grubu dersler. Bunu yabancılara, gelen giden uzmanlara anlatmak lazım. Onlar, kendileri gibi sanıp, 9. Sınıf genel olsun da gelmiş geçmiş eksikler kapansın, diyorlar. 2003’ten beri bu yüzden Bakanlık ile öğrenci velileri karşı karşıya geliyor. Türk eğitim sisteminin mantığını yabancılara anlatacak bir yönetici çıkarmamız gerekirdi. Sebebini anlamadan dışarının yaptığı şeyleri ithal ede ede sistem bozuldu. Yanında bir de yükseköğretim sınavına test çözmekten mesleğe yer kalmıyor. Geçici koruma altına alınan Suriyeliler arasında meslek eğitilmişler geldi de, 15-20 sene önceki halimizin ne kadar iyi olduğunu hatırladık. Belli ki, küreselciler, iç savaş havası nedeniyle Suriye’yenin eğitimine karışmamışlar. Ancak, gelen Suriyelilerde iş arayanların en az yarısı da hiç vasıfsız işçi.

Cumhuriyet okullarımızın hepsi böyle kuruldu. Genel liselerde de iş-teknik dersleri ve yan meslekler vardı. 1940’ta Hasan Ali Yücel, I. Şûra’ya getirip. Avrupa’nın akademik liselerine benzeyelim düşüncesiyle kaldırttı. Bizden 60 yıl sonra OECD 2000 ile genel/akademik liselere iş-becerileri dersleri getirelim, diyor. SSCB Doğu Avrupası 1990’da işgücü kuvvetli meslek eğitimi sahibi, her kişinin birkaç mesleği bulunarak ve yüksekokul eğitilmiş nüfus ile ortaya çıktı. Batı Avrupa’da 1990’lar kendi meslek eğitimimizin önünü de yükseköğretime açmalı mı konuşmaları ile anılır. Türkiye ise yeni binyıla girerken, 1999’da, önü yükseköğretime açık bulunan ME+TE eğitiminin önünü kapatmak için bütün sistemi sarsmakla meşguldü.

Türkiye’de fen grubu dersler, bir çekirdek temel programdan daha ağır ve bütün okul türlerinde aynı okutuluyor. Halbuki, bir mesleğin eğitiminin içinde bile – MEM’lerde, Meslek Liselerinde, Teknik Liselerde – öğrenci bir mesleğin hangi kademesi için yetişiyorsa fen ve matematiğin ağırlık dereceleri o işin gerekleriyle uyumlu olmalı. Bu çalışma kapsamında, derslerin kümelenmesi ve ders yükü - uygulama saatleri üzerinde okullar ve öğrencilerle çalışarak öneriler geliştirildi. (Bkz. Altıncı Bölüm. Meslek Eğitimi türlerine göre Haftalık Ders Programı dengeleri.)

Çıkarılan Reform Kanunu’nun Uygulanmasında Gecikme

Hızlı kalkınma yıllarında ME+TE gelişmeleri, 1968 ve 1997’de ME+TE’ye iki yıkıcı müdahalenin sancılı etkilerini taşımaktadır. Öğrenci geleceğinin, velilerin, tarımın, sanayinin ve hizmet işkollarının eğitim ihtiyaçları dikkate alınmıyor izlenimini doğurarak ME+TE’nin saygınlığını düşürmektedir. Bu süreci düzeltmek üzere 1986’da **Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu**, 2006’da **Meslek Yeterlilikleri Kanunu**, 2012’de **12-Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu** ile politikalar ve araçlar belirlenmiştir. Bunlar reform kanunlarıdır. Kanunlar geçerlidir, yeterlidir. Bakanlıkta ve alanda etkin icralarına uygun teşkilatlanma, eşgüdüm ve görevlendirmeler yapılmadığı için gecikme vardır. Bu nedenle durmadan tekrarlanan “toptan reform” çağrıları toplumu ve yönetimi şaşkırtmakta, sanki çözümmüş gibi basma-kalıp bu söylem uygulamayı erteleme etkisi yapmakta, kurumda yapıcı ve planlı yönetim düşüncesinin önünü kesmektedir. Kanunların tam uygulamasının ertelendiği bu ortam, eğitimdeki niteliksel ve yönetsel zayıflamada domino etkisine sahiptir. Eğitimde reform adım adım uygulanıp değerlendirmesi yapılarak ilerleyen bir süreçtir. Eldeki bu Kanunların Tek Eylem Planı ile birlikte uygulanması hızlandırılmalıdır. AB ve DB projeleriyle yapılan deneme çalışmaları sistem bütünlüğü ve ülkemizin ihtiyaçları açısından değerlendirilip bu sisteme oturtulmalıdır. Bu çerçevede çekirdek ve

yandal müfredatlarının iş hayatı ile dirsek temasında gerekli içerikle hazırlanıp, belli aralıklarla gözden geçirilerek eğitimi yapılabilir.

Kararlarda Sistem Bütünlüğü ile ME+TE Tutarlılığı: Eldeki şu üç Kanun hükmü uygulamada yerleşince, halen plansız nokta kararların doğurduğu eşgüdümsüzlük ortadan kalkacaktır. Halkı ve Bakanlığı en çok meşgul eden üç konu sistem bütünlüğü içinde şöyle çözüme kavuşturulabilecektir:

- 1) **İlk ve Orta Kademe İşgücü Eğitimine İşlerlik Kazandırılması:** Kesintisiz eğitim bahanesiyle çıraklık sisteminin kaldırılarak sanayiye darbe vurulması, meslek eğitiminin uzun lise eğitimine boğulup hayata esnek çıkışların düzenlenmemesi, teknik eğitim kademesine destek verilmeyip sınav dershaneciliği rolüne itilmesi sistemi kilitlemiş ve öğrenci seçeneklerini kısıtlamıştır. Bu sorun, sistem bütünlüğü içinde tutarlı karar alma düzeninin kurulmasıyla çözülebilir. Bu çalışmamız, bugüne kadar olan birikimi değerlendirerek, sistem bütünü düzenini kurma ve karar alma araçlarını geliştirme amacıyla yapılmıştır.
- 2) **Giriş Sınavı ve Sınav Dershaneciliği:** Liseye giriş sınavının (LGS) kısıtlı okullara giriş için yapılması veya kaldırılması, dershanelerin çeşitli adlar altında devam etmelerinin önünün alınması işleyen ve önü açık bir METE düzeni halen sağlanamadığı için devam etmektedir. Eğitimde yeteneklere ve isteklere yönelme sürecinin ortaokulda yoğunlaşmış lise başında kesinleştiği ve yatay-dikey geçişler ve hayata çıkışların belgelendirilerek kurulduğu bir METE düzeni, giriş sınavlarının sınırlandırılmasının anahtarıdır. Tek giriş sınavı uygulamasının türevi olan dershaneciliğin kalkması bu yolla mümkün olacaktır.
- 3) **Sistem Bütünlüğü ve İmam-Hatip Okulu:** Sistem bütünü parçası olarak İmam-Hatip okul türü, toplumda ve MEB’de benimsenen bir müfredatla yürüyen resmî bir eğitim türüdür. Ancak, İmam-Hatip Lisesi öğrenci sayısı artsın diye METE binalarının Genel Liselere açılması ve genel lise binalarının İmam Hatiplere verilmesi, METE uygulama ortamlarının daraltmıştır. Okullara “adrese dayalı kayıt” düzeni METE liselerine kayıtları azaltması gözardı edilmemelidir. Çünkü, Genel Liselerde müfredat, seçmeli dersleri bulursa da, standarttır. Meslek Liseleri ve Teknik liselerin her birinde farklı meslek alanları ve dalları bulunmaktadır. Adrese dayalı kayıt zorunluluğu öğrenciyi yakın Meslek Lisesindeki programlara mecbur ettiği için okul kayıtları düşmüştür. Bugün artık bu durum bir Türkiye meselesi halini almıştır. Öğrencinin seçtiği mesleğin bulunduğu okula kayıt olmasının önü Hükümetçe tekrar açılmalıdır.

Kültürlü Öğretmen Yetiştirme Müfredatına Yeniden İhtiyaç

1930-1981arası gelişen ve uygulaması oturan Eğitim Enstitülerinin kaybını sistem aşamamıştır. Meslekte aslanan öğretmenlik olduğu için eğitim yöneticileri de öğretmenlikten çıkmaktadır. 1998’de geçilen 5 veya 5,5, yıllık öğretmenlik eğitiminde alan bilgisi ve son yıllar müfredatına itilen öğretmenlik meslek bilgisi ağırlıklı eğitimle “**memur öğretici yetiştirme anlayışı**” 20 senedir devam etmektedir. Evvelce, bugünkü müfredat yanında kültür dersleri, yandal eğitimi ve sahada uygulamalı öğretmenlik stajıyla yetişen ârif, âkil, bilge öğretmen örneklerinin yeri doldurulamamıştır. Ağırlıkları genel kültür, erken başlayacak öğretmenlik meslek bilgisi dersleri ve alanda uygulamalı öğretmenlik eğitimi ile dengeleyecek müfredat düzenlemesine ihtiyaç devam etmektedir.

Teknik Öğretmen Yetiştirilmesinin Durdurulması Yanlışı

Bütün teknik, meslek ve sanat öğretmeni yetiştiren fakülteleri birden kapatılmış olması sisteme büyük bir darbedir. Katsayı engeli ile önleri tıkanan meslek ve teknik öğrencilerinin önünü açmak için 2011 yılına kadar hukuk mücadelesi veren hükûmet, bu süreçte – 2009 yılında – ME+TE okullarının hayat damarı olan teknik öğretmenlerin yetiştirilmesini durdurmuştur. Her yıl 1 milyon öğrencisi, 1,5 milyon yetişkinler yaygın eğitimi öğrencisi bulunan bu ME+TE sistemine yeni bir darbe vurulmuştur. 1968’de Tekniker ve Yüksek Tekniker Okulların kapatılması, 1998’de yükseköğretim giriş sınavlarında ME+TE mezunu gençlerin önünün kesilmesi ile **Türk Sanayiine kurulan tuzak** 2009’da halen canlıydı. Katsayı engelini çözmeye çalışırken, ayağına bir pranga daha vurulması ciddi bir tehdittir. Türkiye üzerinde yürütülmeye çalışılan, vasıfsız ucuz işçi stratejisinin bir hamlesidir.

Okullarda Hayat ve İş Becerileri Eğitiminin Zayıflamasının Sonucu

Planlar, hükûmet programları ve bütçelerde meslek eğitime verilen önem ve öncelik 2000’li yılların başına kadar fiziksel altyapı ve teknik öğretmenlerin çok yaygın olarak sağlanmasına yettiği için sistem bugün halâ bu güç unsurlarının üzerinde durmaya çalışmaktadır. Ailelerin çocuklarına bir meslek edindirme arayışlarına karşılık, önlerine eğitim sistemi üzerinde oynanarak türlü engeller çıkması ve kalabilen meslek eğitiminin ve hayata atılabilmenin durmadan ötelenmesi, işe girmenin kayırmacılığa dayanır hâle gelmiş olması orta ve orta-alt gelir gruplarının ülkede verimli üretim ve gelir imkânlarını daraltmıştır. Büyük ME+TE öğrenci oranına rağmen okul müfredatlarının genelleşmesi, beceri eğitiminin ötelenmesi, giriş sınavları ve adrese dayalı okul kayıtları ME+TE sisteminin günlük işleyişini bile zorlaştırmıştır. Üstesinden gelinmesi zor olmayan bu sorunlar sürüncemede bırakılmamalıdır.

Genç işgücümüz başta, insanımıza beceri kazandırmayı önemsemeyen müfredat uygulamasının giderek artması, beceri kazanmış olanları beyin göçüne sevk eden Cemaat’in stratejisi ve kayıtsızlığın etkileri, toplum yapımıza ve işgücünden beklenen özelliklerin bulunamamasına yansımıştır. Son on-yılların eğitimdeki çalkantıları düşünüldüğünde, 2018 yılında 15-65 Yaşlar arası işgücümüzün %40’ının temel becerilerden bile yoksun kalmış olması Türkiye’yi OECD ülkeleri arasında sondan ikinci sıraya düşürmüştür (OECD; 2018 Skills Survey: 15-65 Age Individuals Lacking Basic Skills).

Değerlendirme

Öğrencinin yeteneklerini geliştirme, hayat ve iş becerileri edinme ve yönelme imkânlarının önünün kapanması, 12. Yüzyıldan beri Ahîlikten süregelen meslek eğitimi pedagojimizin de kaybı anlamına gelmiştir. **1838’de öldürülmeye çalışılan Ahîlik** geleneğimiz, **1920-1926 arasında Mustafa Kemâl Atatürk tarafından hem genel, hem meslek eğitiminin hayat ve iş becerileri içermesi ilkesi olarak eğitimimize yeniden getirilmişti.** 1940’ta yeni Bakan H. Ali Yücel başkanlığındaki I. Maarif Kongresi’nde hayat ve iş becerileri eğitiminin ilk, orta ve lise müfredatından çıkarılması hayattan kopuk sınıflı toplum eğitimi anlayışını takdim etti. Hayat ve iş eğitimi bir tek Köy Enstitülerinde kaldı. İş becerileri eğitimi geleneksel çıraklıkla sınırlı kaldı. Arkadan Teknik Okulların MEB’e bağlanarak ME+TE’nin hayattan kopmasıyla eğitimin okul içine kapanması, MEB ve sonra YÖK yönetimlerinde diğer kurumlardan ayrı, kendi alanlarında kendileri varolan, kapalı birer yapı oluşturdu. ME+TE’yi zayıflatıcı 1968 ve 1997 müdahaleleri de bu kapalı yapı ortamında zamanında önü alınmadığı için mümkün oldu. Bu tutum, çocuklarının tabî olduğu politikalar bütününü anlamada ailelere yardımcı olmadığı gibi, genel idarenin

MEB'in hangi etkilere açık, hangilerine kapalı olduğunu izlemesini zorlaştırmıştır. Bazı çevrelerin MEB, YÖK ve ÖSYM'deki bu kapalı yapıyı maharetle kullanabildikleri ortaya çıktı. Cemaat bunlardan biri...

Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimin, dünyadaki mal ve hizmet üretimi için tarım ve sanayi politikalarının ve pazar paylaşımı mücadelelerinin dışında tutulabilen bir alan olmadığı yaşanarak görülmüştür. Bu nedenle, tarım ve sanayi politikalarını yönetenler kadar eğitim yöneticilerinin de yüksek farkındalıkla küresel rekabet ve mücadele alanları içinde buldukları bilinciyle hareket etmek zorunda oldukları açıktır. İstatistiklerimizle değerlendirerek, 1950'den bu yana Türkiye'de gözümüzün önünde tekerrür eden birçoğu sun'î borç/ döviz krizleri, sokak karışıklıkları, siyasî istikrarsızlık, kur ayarlamaları ile kalkınma ile sağlanan üretimimizin ucuza kapatılması ve ardından gelen darbe süreçlerinin paralelinde, her zaman ekonomiye dışarıdan müdahalelerin de yapıldığı görülmektedir. Sanayide durgunluğa yol açan çoğu sun'î paralel operasyonlara ME+TE'de maruzdur. Bu paralel engellemelerin, Türkiye'nin birikmiş sermayesinin elinden alındığı süreçlere rast geldiği gözden kaçmamalıdır. Çalışkan insanımız bu ortamda üretimini yapmaya hep çalışmıştır. Ancak, olaylara tek tek bakarak Türkiye çok vakit kaybetmektedir. Bunların basit birer sebep-sonuç ilişkisiyle açıklanamadığı görülmelidir. Türkiye'nin kalkınmasının, sanayisinin, tarımının, ME+TE eğitiminin ve komşu pazarlarının devamlı tehdit altında bulunması birbiriyle bağlantılı dış ticaret stratejileridir.

Dünya bugüne kadar geliştirmiş olduğunu varsaydığı değerlerini tüketip dayanaksız kalmış durumda. Bugün yükselen teknoloji ve eğilimler; özgün tasarımlar ve piyasa stratejileri gerektiren, fakat değerler sistemi ve ahlâkî ilkeleri gelişmemiş olgular. Bunların içinde kendi yerini belirlemek çok-boyutlu kalıcılık ve evrensellik yanı olan gelecek tasavvuru kurabilmeyi gerektiriyor. Bunun için de düzeltilmiş bir medeniyet iddiası sahibi olmak gerek. Türkler tarihin her devrinde, günün imkânlarıyla, insanî iz bırakacak tasavvurlar ortaya koymuş ve etkili olabilmişlerdir. Bu gün de, böyle bir tasavvur ve onu ortaya getirip gerçekleştirecek insanın yetişmesi günüdür.

Sistemin Talebi: Eğitim Yönetiminde Liyakat ve Ehliyeteye Dayalı Atama

Yönetimimizin eğitim için planlama, yasal dayanaklar, veli desteği ve arttırılmaya çalışılan bütçe imkânlarına karşılığını verecek düzeyde karar ve icraat başarısı gösterme sorumluluğu bulunmaktadır.

Planlı Döneme geçilirken 1964 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi kurularak, eğitim yöneticiliği yeteneğini geliştirme yönünde ilk adım atılmıştı. Bunu diğer üniversitelerde eğitim yönetimi bölümlerinin açılması izlemiştir. Eğitim sistemimizin, bilimsel yaklaşım sahibi yöneticilerle idare edilmesi EYUDER'in temel amacıdır. Eğitim yönetiminin böyle yetişmiş kadrolarca ve eğitim uzmanlarınca yerine getirilebilmesi, atamalarda ehliyete ve liyakata dikkat edilmesi ile mümkündür. Sıkı temas halinde bulunduğumuz eğitimin paydaşları büyük çoğunlukla, sorunların siyasî ve keyfî atamalarla ilgili olduğunu düşünmektedirler. Bu tutum, yetişen eğitim yöneticisi ve uzman kadrolarının değerlendirilememesine yol açmaktadır. Hatta, bir dönem Cemaat kadrolarının eğitim sistemine sızmasına ve bozucu etkilerde bulunmasına yol açacak kadar büyük bir yönetim zaafı oluşturmuştur.

Öğretmen yetiştirmede ve eğitim yönetiminde toplum tasavvurumuz ve eğitim felsefemiz ile müfredat tutarlılığı bağının zayıflaması sonucu; rakiplerin Türkiye'nin insan kaynakları karşısındaki tutumlarını tahlil edememe sorunu, taklitçilik ve aktarmacılıkla çağı yakalayacağını sanma kolaycılığı artmıştır.

Eğitim Yönetimi Bilimi içinden yetişmiş, deneyimli ve ilgili eğitim kademesinin ve eğitim türünün konusunu bilen yönetici adayları arasından atamalara ihtiyacımız bulunmaktadır.

* * *

Çalışmamızda buraya kadar, dünyanın istikameti içinde Türkiye'nin kendine uygun yeri ve METE eğitim tarihimizden gelerek Türkiye için bir durum değerlendirmesi yapıldı.

Raporumuzun 3. Bölümünden itibaren sistem bütünlüğü içinde ME+TE'in her aşamasının planlanmasına ve uygulamanın yönetilmesine yardımcı olmak üzere geliştirilen araçlar sunulmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EĞİTİMİN SİSTEM BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE DÜZENLENMESİ

EĞİTİMİN SİSTEM BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE DÜZENLENMESİ

İlk iki Bölümde, dünyada ve Türkiye’de geçmişten bugüne başta Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim olmak üzere eğitimde durum, ihtiyaçlar, önümüzde çözüm bekleyen sorunlar, nedenleriyle incelenerek belirlenmiştir. Çözümler, yapılan bu analiz ve değerlendirmeler ile paydaşlarımızla yapılan geniş görüşme ve çalışmalarla geliştirilmekte ve Bütün Bölümler boyunca sistemli olarak devam etmektedir.

Üçüncü Bölümde, eğitimimizin sağlam ilkeleri ve yapısı üzerine kurulu sistem bütünlüğü içinde çözümler işlenmektedir. A) Meslek eğitimi ilkelerimizde süreklilik: Ahîlik geleneğimiz. B) ME+TE için çözümler stratejimizin eğitim sistem tutarlılığı içine oturtulması ve C) ME+TE Modeli ve Türk Eğitim Sistemi Şemamızın yatay ve dikey önu açık öğrenci akışı ilkesi ile işletilmesini kapsamaktadır.

A. MESLEK EĞİTİMİ İLKELERİMİZDE SÜREKLİLİK: AHİLİK GELENEĞİMİZ

İlk ve Orta Kademe İnsangücünün yetişmesinde çok etkin ve işlevsel olmuş olan geleneksel birikimimizi, sanayi toplumuna olduğu kadar sanayi-sonrası topluma da faydalı katkılarla uyarlamak mümkündür.

Eğitimimizin yaygın meslek eğitimi boyutuna ilâve, bütünlüklü bir hayat tarzı olarak **ahlâk, medeniyet, kültür, ekonomi, sanat, toplum, insan** boyutlarının ilkeleri de ahîlik geleneğimiz içinde mevcut ve tarihten devam ederek Cumhuriyete de taşınmıştır. Dünyanın bugün düştüğü ahlâk ile ekonomiyi bağdaştırma buhranına çözümler, Türk ahîlik geleneği içinden süzülüp insanlığa sunulabilir.

Ahîlik, üretim içinde **meslek eğitimi** olduğu kadar, **insan törelendirme, iş ahlâkı, meslek ahlâkı, toplum düzenine katkı** ve **toplum hizmeti** kurumudur. Temelde insanî amaçlı olduğu için, her devirde, ME+TE eğitimlerimizi ahîliğin çok boyutlu değerler dizisini uyarlayarak tasarlama imkânımız vardır.

İlke: “**Üreten bireylerin hedefi hizmet toplumunu oluşturmak olursa, insanlık çok boyutlu refaha kavuşur,**” fikri eğitimimizin ve ME+TE eğitimimizin ilkesi olmalıdır. (Bkz. 2. Bölüm-Ahîlik Geleneği Tarihimiz).

B. ME+TE için ÇÖZÜMLER ve 2023 ME+TE STRATEJİMİZ

1920-2020 Eğitim Yönetimi incelemelerimiz, GZFT çalışmamız ve çalıştaylarımız sonucu yaptığımız değerlendirmeye göre:

Şu anki meslek eğitimi ve istihdam uygulamasında ilk beş basamak tek programa sıkıştırıldığı için sanayinin istediği “orta kademe iş gücü” ortadan kalkmış ve Türkiye vasıfsız ucuz emek pazarına dönüşmüştür.

Elimizde bu eğitim, deneyim, gelenek ve tüm teşkilât durmaktadır. Amacımız, ülkemizi tekrar “**İlk Kademe Vasıflı Üretici İşgücü**” ve “**Orta Kademe Teknik İşgücü**” basamaklarını düzene koyarak “**üst kademe lisanslı işgücü**” ile bağlantıyı kurmaktır. Bunun için yapısal düzenlemeleri ve kurumsal işleyişin ilkelerini belirliyoruz. 8-Basamaklı

3-Kademeli meslekli işgücü piramidi tekrar işlediği zaman, üreten teknik işgücü ülkesi olarak konumlanmış olacağız.

Temel Strateji için İlkeler:

8-Basamaklı sanayi üretim meslekleri piramidinde 1, 2, 3. ilk üç basamağın “İlk Kademe İş Gücü” 4. ve 5. basamakların “Orta Kademe İş Gücü” olarak yapılandırılması ile ilgilidir. Bozulan yapının tekrar kurulması için Meslek Eğitimi ile Teknik Eğitimin toplam beş basamağı nitelik ve beceri düzeyleri olarak ayrılmalıdır. Eğitim programlarının da ayrılması, bilhassa ilk üç basamağın örgün (Meslek Lisesi) ve yaygın (MEM meslek kursları) modüllü eğitim yöntemiyle gözden geçirilmeli veya hazırlanmalıdır. Çıraklık-kalfalık-ustalık düzeni yüzyüze usta-çırak Beceri düzeylerinin basamaklarla ilişkilendirilmesi ulusal ortak piyasa sınavları ve ulusal meslek ehliyet belgelendirmeleri ile yapılmalıdır.

ME+TE’de İhtiyaçlar ve Çözümleri için Stratejik Adımlar:

İlk basamak işgücü (çırak, kalfa, usta) ile orta kademe işgücünün (tekniker ve yüksek tekniker) ayrı ayrı Avrupa Birliği ile birlikte hazırlayıp imzaladığımız (2005) **Meslek Basamakları İş Tanımları Çerçevesine göre Ulusal Yeterlilik ve Ehliyet Düzeyleri Çerçevesi** olarak yeniden tanımlanmalıdır.

1. Meslek Eğitimi (Örgün Meslek Liseleri, Yaygın Açık Meslek Eğitimleri, Meslek Eğitimi Merkezi (MEM, Çıraklık, Kalfalık ve Ustalık) ile Teknik Liseler (Tekniker) ayrılmalıdır. Orta öğretim kademesinin temel kurumu olması sebebiyle Meslek Liselerine geçiş sınavsız olmalı, Teknik Liselere giriş sınav ile ve diğer mesleki eğitim veren kurum/okullardan bağımsız yer ve binalarda açılmalıdır.
2. Her lise türüne yönlendirme için ortaokul programlarında yaş gurubunun gelişimi için ihtiyaç duyduğu temel beceriler için belirlenen Seçmeli Dersler ve Basamaklı Seçmeli Derslerde biriktirilen puanlarla (2012 yılında 12 yıllık zorunlu eğitim Kanununun 9. maddesi) öğrenciler girmek istediği lise türüne yönlendirilmeli ve rehberlik yapılmalıdır.
3. Meslek eğitimi ve teknik eğitim sürecinde ilk kademe işgücünün başı olan ustaların, orta kademe iş gücünü teşkil eden teknikerlerin ve yüksek teknikerlerin iş yetkileri (proje, imza ve işyeri açma yetkileri) kanunla belirlenmelidir.
4. Meslek Yüksek Okullarından ayrı olarak Teknik Yüksek Okullar mesleğin gereklerine göre 2 veya 4 yıllık olarak kurulmalıdır. Bu okullara girişler için ayrı birer sınav hatta uygulama sınavı düzenlenmelidir. Yasal bir düzenleme yapılarak MEB, Vakıflar ve STK’lar aracılığı ile meslek yüksekokullarının YÖK haricinde de açılması sağlanmalıdır.
5. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim-Öğretim veren kurumların adları uyguladıkları programlara göre yeniden belirlenmelidir. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim-Öğretim veren kurumların alan ve dal çeşitliliği ulusal ve bölgesel ihtiyaçlara göre gözden geçirilmelidir. Çekirdek modüllerin başlıkları Talim-Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenmeli, yerel ihtiyaçlar doğrultusunda ilgili işkolu /sektör temsilcileri ve teknik öğretmenler tarafından içerik geliştirilerek okul yıllık eğitim planına işlenmelidir.
6. Ayrı meslek kademelerinde bulunan öğrenciler ayrı müfredat ile eğitilmelidir. Meslek basamağı bakımından bu, 8 basamaklı işlev-sorumluluk çerçevesine

göre yapılmaya başlanmıştır, tamama erdirilmelidir. Meslek eğitimi türlerinin matematik - fen-kültür dersleri müfredatı Çıraklık, Meslek Lisesi ve Teknik Lise için farklı düzeylerde olmalıdır. Çıraklık Matematik ve Kültür müfredatı çok hafifletilmeli, Meslek Lisesi matematik-fen-kültür ders saatleri azaltılmalı ve müfredatı hafifletilmelidir. Çıraklık ve Meslek Lisesi müfredatlarında fen ve matematik dersleri mesleğin hangi basamağı için yapılıyorsa ona uygun hazırlanmalıdır. Teknik Liselerin fen ve matematik müfredatının düzeyi genel liselerden daha yüksek seviyede olmalıdır.

7. Modüllü (eklemeli) meslek eğitimi yaklaşımının ve meslek ehliyet belgelendirilmesi düzeninin etkin uygulanması için rehber kitapçıklar oluşturulmalıdır. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim için müfredat; çekirdek ve dal modüllerinin her mesleğin yapacağı işlem basamaklarına uygun ağırlıkta hazırlanmalıdır. Aynı mesleğin aynı basamağı için uygulanan çekirdek ve dal(lar) modülleri Örgün Eğitimin Okulları ile Yaygın Eğitim Kurslarında aynı olmalı, aynı sınava girilmeli, başarılı olanlar aynı belgelere hak kazanmalıdırlar. Meslek eğitiminde, modüllerin işlenmesi ve değerlendirilmesinin etkin kılınması için gerekli, modüller demetinin ve ehliyet sınavlarının düzenlemeleri denetimli yapılmalı ve ulusal yeterlilik veri tabanı ile ilişkilendirilmelidir.
8. Eğitimcilerin modüllü meslek eğitimi yöntemiyle bütünleşmeleri için seminer, çalıştaylar, hizmet-içi vb. çalışmalar yapılmalıdır. Modüllü meslek eğitimi yönteminin etkin kılınması için eğitimcilerin hizmet-içi eğitim görmelerini sağlayacak teşvikler (özlük hakları bakımından) sağlanmalıdır. Öğretmenlerin aldıkları her tür hizmet-içi eğitiminin belgesi (katılım belgesi, tamamlama belgesi veya ehliyet belgesi) özlük dosyalarına konulmalıdır. Bu eğitimi gören eğitimciler eğitildikleri modüllerde öncelikle görevlendirilmelidir. Öğretmenlerin okullarda ve programlarda istihdamında bu belgeler dikkate alınmalıdır.
9. Her meslek basamağındaki yeterlilik düzeyine ait çekirdek ve dal modüllerin belirlenmesi, her modülün değerlendirilmesi ve ehliyetin belgelendirilmesi zincirinin etkin şekilde yürütülmesi için iç mevzuat hazırlanmalıdır. Ulusal Meslek Ehliyet Belgesinin düzenlenmesi MEB, MYK eşgüdümünde yapılmalı ve Ulusal Meslekler Ehliyet Veri-Tabanına kaydı sağlanmalıdır. Sahip olunan Meslek Ehliyet Belgesi e-devlet üzerinden görülebilmelidir. Öğrenci birden fazla dal modülünde eğitim görebilir ve ehliyet sınavına girebilir. Çalışma hayatında bulunanlar da sınavlara ve meslek ehliyet belgelerine başvurabilmelidir. Ulusal Meslek Ehliyet belgeleri MYK ve MEB işbirliğinde 3-5 yıl aralıklarla güncellenmeli ve basamak yükselmeleri sağlanmalıdır.
MEB-MYK sahip oldukları altyapıyı, iki yıl içinde 2 milyon meslek sahibinin – çalışma hayatı içinde olanların ve modül bitiren öğrencilerin – sınav ve belgeye erişimini sağlayacak şekilde kullanılmalıdır.
10. MYK kanunu gözden geçirilerek MEB-MYK işbirliğinin sınav ve belgelendirme düzeni belirlenmelidir. Bu kapsamda belli alanlar veya tümüyle eş-yetkinlik (akredite) alacak okulların sınavla ilgili iş ve işlemlerde, okul ve atölye alt yapılarının, teknik öğretmenlerin, usta eğitimcilerin veya meslek öğretmenlerinin, İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlerinin görev ve yetkileri belirlenmelidir.
11. Meslek eğitiminde çift belge düzenine geçilmelidir: Lise diploması ve Ulusal Meslek Ehliyet Belgesi verilmelidir. Lise diplomasını MEB belirlediği mevzuatı çerçevesinde, Ulusal Meslek Ehliyet Belgesini de MEB-MYK işbirliğinde düzenlenen mevzuatla düzenlemelidir. Lise diplomasını örgün

eğitim süresi içinde alamayıp meslek ehliyet belgesini alanlar açık öğretim lisesine yönlendirilmeli ve 25 yaşına kadar tamamlama zorunluluğu getirilmelidir. 25 yaşına kadar tamamlamayanlara kamu görevi olarak ilâve hizmet görevi getirilebilir. (Örneğin, askerlik süresinin 3-6 ay gibi uzatılması...)

12. İşletmelerde Beceri Eğitimi ve Staj uygulamalarında eğitim içeriklerinin tam olarak uygulandığı sektör işyerleri tercih edilmeli ve denetimde etkililiği sağlanmalıdır. Bu eğitimlerin ve denetimlerin etkin işletilebilmesi için 3308 sayılı kanunda Milli Eğitim Bakanlığına öngörülmüş olan “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Fonu”nun tekrar Milli Eğitim Bakanlığına devredilmelidir.
13. Meslek ve Teknik Eğitim gören öğrencilerin yaptığı devamsızlık ve okul terklerinin önlenmesi için politikalar üretilmeli ve engelleyici yasal mevzuat düzenlenmelidir. O ay içerisinde hiç devamsızlık yapmayan öğrencilere okul müdürü aracılığıyla teşvik edici aylık ulaşım kartı, ücretsiz öğle yemeği, verilmelidir. İlgili kart e-okulda yapılacak düzenleme ile okul, veli ve öğrenci ekranında görülmelidir. Devamsızlık yapan öğrencilerin velilerine devamsızlık bilgisi ücretsiz olarak elektronik ortamda (SMS veya e-posta) gönderilmelidir.
14. Seçmeli derslerle ilgili dal/branşdan olan veya özel yeteneklere sahip öğretmenlerin sosyal ve kültürel etkinliklerde görev alması sağlanmalı ve özlük hakları bakımından desteklenmelidir.
15. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimin müfredatının belirlenmesinde İl Meslek Eğitimi Komisyonları, Meslek Odaları Temsilcileri, MEB ve Çalışma Bakanlığı il temsilcilerinin iş birliği ile ihtiyaç programı belirlenmelidir. Bu müfredatın içeriğine; genel bilgi, iş kurma, iş ahlakı ve meslek ahlakı gibi bilgiler dâhil edilmelidir.
16. İlgili bakanlıkların ve kurumların kişisel bilgileri içeren veri tabanlarının etkileşimli hale getirilerek doğumdan ölüme kadar olan süreçte, kişinin beceri ve ehliyetler veri havuzu oluşturulmalıdır. MYK; Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı ile ilişkili olmalı, piyasa meslek sınavları ve meslek ehliyet belgeleri düzenini birlikte kurmalıdır. (Piyasada daha önce meslek ve beceri öğrenmişlikleri bulunanların da aynı sınavlara katılıp meslek seviyelerini belgeletip ehliyetlerini almaları sağlanmalıdır.) Kurumların verdikleri meslek ehliyet belgeleri, Ulusal Yeterlik Veri Tabanı oluşturulması için MYK bünyesinde toplanmalıdır. İnsangücü planlamasının yapılmasında bu veri tabanından faydalanılmalıdır.
17. Teknik Eğitim Fakültesi, Mesleki Eğitim Fakültesi ve Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültelerinin kapatılması sonucu kuruyan teknik öğretmen kaynağını, seçilecek Teknoloji Fakülteleri aracılığıyla Teknik Öğretmen yetiştirmesi devam ettirilmelidir.
18. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim-Öğretimden ehliyet belgeli olanların istihdamı ve kendilerinin iş kurmaları için çeşitli teşvikler ve desteklerin (KOSGEB, İŞ-KUR, Bankalar, Ajanslar, Belediyeler, Türk Patent Enstitüsü vb.) işletilmesi sağlanmalıdır.
19. Sektörle yapılacak işbirliklerinde okullarda kurulacak güncel eğitim ortamlarının kurulması yükümlülüğü ve teşviki için mevzuat çalışmaları yapılmalıdır. Sektörle yapılan bu işbirliklerinde öğrencilerin üretim ortamlarında eğitim görmeleri sağlanmalıdır. (OSB, KSS, TOKİ, KİT, Meslek Odaları, Ticaret Odaları, Eş-Yeterlilik (Akredite) almış STK’lar)
20. Kanunun öngördüğü Eğitim Birimi Kurma zorunluluğu olan büyüklükteki işletmelerde Usta Öğretici ve/veya Teknik Öğretmen istihdamı zorunlu kılınmalıdır.

21. Geleneksel meslekler ve özel beceri gerektiren sanatların korunması ve eğitimi yoluyla yaygınlaştırılması için yöresel ve yerel eğitim noktaları ve eğitimcilerin ve yetkilerinin belirlenmelidir.
22. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen Eğitim Bilişim Ağı EBA'ya e- içeriği yüklenen, eser yayınlayan, ulusal ve uluslararası yarışmalarda derece alan, patent sahibi eğitimcilere teşvik amaçlı telif hakkı veya prim ödeme mevzuatı düzenlenmelidir.
23. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim veren kurumların okul müdürlüğüne atamalarda Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenen atama genelgesine meslek öğretmenleri ve teknik öğretmenler arasından meslek ve teknik eğitimleri sunan kurumlarda en az dört yıl müdür yardımcılığı yapmak şartı konulmalıdır. Bakanlıkça düzenlenen en az üç ay süreli (haziran-eylül) yöneticilik eğitiminden geçmiş olan adaylara öncelik verilmelidir.
24. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim veren ortaöğretim kurumları, Meslek Yüksek Okulları ve Teknik Yüksek Okullarının geliştirdiği projeler, patentler, eğitim-öğretim müfredatını destekleyecek çeşitli üretim uygulamaları ile değerlendirilebilmelidir. Ayrıca farklı özel ve kamu kurumu/kuruluşlarından üretim amaçlı sipariş alınabilmelidir. Döner sermaye işletmelerinin etkin üretim yapabilmesi için yasal mevzuat güncellenmeli ve okulda üretimin teşvik edilmesi için vergi indirimi vb. teşvikler sağlanmalıdır. Üretim uygulamaları eğitim-öğretim saatlerini aksatmayacak ve farklı üretim biçimlerini deneyimleyecek şekilde yapılmalıdır.

C. ME+TE MODELİ ve TÜRK EĞİTİM SİSTEM ŞEMASI: YATAY ve DİKEY ÖNÜ AÇIK ÖĞRENCİ AKIŞI

Mevcut Cumhuriyet Eğitimi'mizin kuruluşu sağlam ve bilimseldir. Osmanlı modern eğitim sistemi Avrupa ile eşzamanlı, hatta ilköğretim, askerî mühendisliklerin bir kısmı ve öğretmen okulları birçok Batı Avrupa devletinden önce ve özgün müfredatlarıyla kurulmuştu. Cumhuriyet, Osmanlı okullarını alıp sistem bütünlüğü içinde dikey geçişlilikler ve kademelerden yatay çıkışlar içinde bütünleştirdi ve millî müfredat ile çağdaşlaştırdı. Modern ulus-devletler, modern kamu eğitim sisteminde tıkanıklık oluşmaması için çift sistem kullanmaya devam ediyorlardı: devlet eliyle modern kamu eğitimi yanında bir dini öğrenmek isteyenlere ruhban teşkilâtlarının sürdürdüğü din eğitimine paralel olarak erişebilme hakkı. İslâm'da ruhban sınıf olmadığı için, 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanununda bunun çözümü düşünülmüştü. Böyle olduğu halde, laiklik ilkesiyle birlikte yorum farkı girip eğitimden dinin dışlanabileceği düşünüldüğü için toplumda ortaya çıkan sancının eğitim sistemine de yansımaları ve düzenlemeleri olageldi.

Diğer yandan, Birinci ve İkinci Bölümlerde sebepleri ve yansımalarıyla işlendiği gibi, 1990'lı yıllarda, bazı küreselleştirmeci önerilerle öğrenci akışının önünü kapatan uygulamalar sistemde bazı tıkanıklıklar oluşturdu. Bunlar: 8-Yıllık Kesintisiz İlköğretimde ortaokulun işlevinin kaldırılıp ilköğretim programı haline getirilmesi, ortaokul kademesinin (Ortaöğretim 1. Kademe veya İlköğretim 2. Kademenin) kapatılarak sistemden çıkarılması. Çıracılık Sisteminin devre dışı bırakılması. 8. Sınıfta öğrenciyi paralı dershaneler ve Lise Giriş Sınavı (LGS) önüne yığıp belli okullar için sıralayan düzen. 11. Sınıfta öğrenciyi paralı dershaneler ve Yükseköğretim Giriş Sınavı (YGS) önüne yığıp belli üniversite ve belli fakülteler için sıralayan düzen. Yükseköğretime geçişte katsayı engeli ile ME+TE'lerin sistem dışına itilmesi, ME+TE 9. Sınıfların Genel Lise müfredatına geçirilip meslek eğitimine öğrenci akışının yavaşlatılması; MYO ve TYO işlevlerinin kaybedilmesi ve tüm sistemden hayata meslekli yatay çıkışları caydırıcı kararlar dizisi. Üniversiteleri

zor girilip kolay mezun olunan, mezun olamayanları aflarla mezun eden, afla doktora tamamlattır hale gelmiş sistem.

İlke: Demokratik bir eğitim sistemi, “yukarıya doğru önu tıkalı olmadan akışı,” öğrencinin ihtiyacına ve yeteneğine göre kazanımlarını değerlendirerek “yatay geçişler”i sağlar. Eğitim Sisteminin yapısının yatay ve dikey öğrenci geçişlerini demokratikleştirecek biçimde düzenlenmesi ilkedir. Yapı, her eğitim kademesinin, eğitim türünün ve okulun önu açık olacak şekilde öğrenci ilgi ve istekleri gözönüne alınarak işletilebilecek, ME+TE’den hayata esnek çıkışlara ve zorunlu eğitimini tamamlamaya seçenekler sunacak, yükseköğretime girişte çeşitli yol seçenekleri kullanılabilecek şekilde hazırlanmıştır.

İlke: Demokratik yönelme için, Seçmeli Dersler ve Basamaklı Seçmeli dersler düzeninin kullanılması.

İlke: 12- Yıllık Zorunlu Eğitim Yasasının şartları yerine getirilirken Meslek Liselerinde yatay hayata çıkış esnekliklerinin de düzenlenmesi.

Eğitim sisteminde tıkanmış yatay ve dikey noktaları akışa açıcı nokta düzeltmeler yanında Birinci ve İkinci Bölümlerde ortaya konduğu gibi Türkiye’yi geleceğe açmak için Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu yenilikler Sistem Akış Şeması Çalışma Gruplarımızda ele alındı. Yatay ve dikey öğrenci akışına açık sistem, iç tutarlılık ve bütünlük içinde tasarlandı ve işletilmesinin sınamaları yapıldı. Eğitim Sistemi Öğrenci Akış Şeması şöyledir: (Şekil-6).

Meslek Eğitiminden Hayata Esnek Çıkışlar ile 12-Yıllık Zorunlu Eğitimin Bağdaştırılması

Bir özet; ILO şartlarına göre 15 yaş ve üstü gençlerin çalışma hayatına becerili ve nitelikli yatay esnek çıkışları sağlanırken, 12 yıllık zorunlu eğitimin tamamlanmasının da düzenlenmesi mevcut birikimi de kullanarak şöyledir:

Ortaokula Geçiş ve Ortaokulun Demokratik Düzenlenişi

İlkokulu bitiren her öğrenci istediği ortaokul türüne başvuru yapabilecektir.

Tüm ortaokullarda temel kültür müfredatı ve temel fen’e açılım dersleri standart olarak verilirken, Seçmeli Dersler ve Basamaklı Seçmeli Derslerle 1) ilgi ve yeteneklerin ortaya çıkması, bu derslerden 2) birikimli puanlarla lisede istediği lise türüne yönelmesine rehberlik edilmesi 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanununa göre düzenlenecektir. Ortaokullarda seçmeli dersler her okulda Çarşamba ve Cuma öğleden sonralarında yapılacak şekilde programlanırsa öğretmenlerin okullar arasında dönüşümlü kullanımı, Halk Eğitim Merkezlerinden faydalanılması da mümkün olacaktır. Okullarda her tür yeteneğin ilgisine uygun dersi bulabileceği en az bir seçmeli ders yelpazesi bulundurulması, 7 öğrencinin başvurusu ile yeni seçmeli ders açılabilmesi, ders zamanı dışında da öğrencilerin kendilerini geliştirebileceği faaliyetler (kurs, gezi, müsabaka, münazara, şiir ve edebiyat günleri, proje sunuşları, sergi vb) bulundurulması sağlanacaktır.

Ortaokulda Seçmeli Beceri Dersleri: Bu dersler meslek alan uzmanları tarafından mesleklerde gerekli temel becerilere göre belirlenecektir. Öğrencinin ilgi ve sempati duyacağı konular ve dersler olmalıdır (Karikatür çizimi, iğne oyası, tasarım, el işi, belirli müzik aletleri, kodlama...). bu dersler için sözleşmeli öğretmenler görevlendirilebilir. Öğrenci ortaokulda seçtiği Seçmeli Beceri Dersler, e-okula işlenerek bu derslerdeki başarı notları meslek seçiminde başarı puanı hesaplamasında artı olarak kullanılacaktır.

Altyapısı ve çevre talebi uygun meslek liseleri, Ön Meslek Ortaokulları açmaya teşvik edilmeli, heves ve heyecanı olan öğrenciler baştan buraya yönlendirilebilmelidir. Temel ortaokul müfredatı yanında seçmeli ders saatleri yerine bu saatleri meslek

alanlarının ortak becerilerinin edinilmesi için düzenlenen çeşitli Beceri Dersleri olarak kullanacaklardır.

Ortaokulda Aday Çıraklık: Öğrenci ortaokulda 7 ve 8. Sınıfta iken haftada iki yarım gün veya hafta içi 1 yarım gün ve haftasonu 1 tam gün bir işletmede çıraklık yapabilir.

Okul, aile ve işletme (usta) arasında yapılan protokolle ailenin sorumluluğunda öğrencinin çıraklık yapması sağlanır. Okul öğrencinin SGK sigortasını yapacaktır.

Öğrencileri teşvik edici çalışmalar ile öğrenciler teşvik edilmeli.

Öğrencinin burada yaptığı çıraklık e-okula işlenerek öğrencinin meslek seçiminde başarı puanı hesaplamasında artı olarak kullanılacaktır.

İmam-Hatip Ortaokullarının kültür ve fen dersleri ortaokul müfredatıdır. İlgi alanı dersleri seçmeli ders saatleri yerine yapılmaktadır.

Sanat/Müzik Ortaokulları ile Beden Eğitimi Ortaokulları öğrencinin yeteneğine ve/veya sporcu lisansı seviyesine göre seçilebilecektir. Bu öğrencilerin İlkokulda sınıf öğretmeni, beden eğitimi öğretmeni, sanat öğretmenleri veya rehberlik birimi tarafından yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Ya da ortaokullarda bu alanlarda yetenek gösteren öğrenciler yatay geçiş ile bu okullara yönlendirilmelidirler.

Liseye Geçiş

Ortaokulu bitiren tüm öğrenciler istedikleri lise türüne başvuru yapabilirler.

Temel kurumlar: **Genel Lise, Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Açık Lise** zorunlu eğitim ilkeleri gereği “geçişler sınavsız” olup başvuru sırası esasına göre yerleştirme yapılacaktır. Adrese dayalı yerleştirme, her okulda her program bulunmadığı için Meslek Liselerinde uygulanmayacaktır.

Sınavla girilen Liseler, genel liseye ilâveten bazı derslerin müfredatı daha ağır olan liselerdir.

Fen Lisesi, Teknik Lise, 2 yabancı dil/Diller (Anadolu) Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve 2 yabancı dil/Anadolu İmam ve Hatip Lisesine giriş sınavla olacaktır. Bu Liselerin bazılarında, ikinci yabancı dilin öğretimini yapan, (kademeye dâhil olmayan) hazırlık sınıfları da eklenebilecektir.

Öğretmen Liselerine giriş, Sınavla birlikte Öğretmenliğe yatkınlığı ölçecek şefkat, merhamet ve yetenek sınavı ile olacaktır.

Sağlık Liselerine giriş, Sınavla birlikte Hemşireliğe, Sağlık Destek hizmetlerine yatkınlığı ölçecek şefkat, merhamet ve yetenek sınavı ile olacaktır.

Teknik Liseye girişte, yazılı sınav teknik nitelik düzeyini, uygulama sınavı beceri yeteneğini ölçecektir. Öğrencinin ortaokulda aldığı Seçmeli Beceri Derslerindeki başarı notları, ilgili mesleği tercih ettiğinde öğrencinin sınav notuna artı olarak eklenecektir.

Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Liselerine geçiş yetenek sınavı ile olacaktır.

Liseler arası Yatay Geçişler

Aynı müfredatı işleyen okullar arasında şartları karşıladığı sürece geçişler mümkün kılınacaktır.

Meslek Liselerinin altyapısı ve çevre talebi uygun olan bir kısmının ortaokullarıyla birlikte açılmaları teşvik edilmelidir.

Meslek Lisesinde okuyan öğrenci, 10. Sınıftan sonra Meslek Ehliyet Belgeleri kazandıkça isterse hayata çıkış yapabilmeli, genel lise derslerini Açık Liseden

tamamlayarak zorunlu lise eğitimini tamamlamalıdır. Böylece Lise Diploması da alıp çift belge sahibi olacaktırlar. Okula devam edenler ise Meslek Lisesi müfredatında öngörülen diğer dersleri de tamamlayarak hem Diploma hem de Meslek Ehliyet Belgesi alırlar.

Açık Liseye geçiş yapan öğrencilerin belirlenen yaş sınırına kadar liseyi bitirmeleri sağlanmalıdır. O yüzden Eğitim Sistemi Öğrenci Akış Şemasında Açık Lisenin üst kısmı boş bırakılmıştır. Belirlenen yaşa kadar bitirmeyenlere kamu hizmeti cezası verilebilir (örneğin, 3 ay fazla askerlik, Huzurevinde 3 ay hizmet etme, tarım veya ulaştırma işleri...)

Teknik Lise

Teknik Liseler, 8-Basamaklı İşgücü Piramidinde 4. Basamak Orta Kademe Teknik İşgücünü yetiştiren kurumdur. Fen ve Kültür derslerine ilâve olarak meslek programı mesleklere göre teknik ağırlıklı olarak ayrıca hazırlanır. Staj programları, uygulama atölyeleri tamamlandıktan sonra Diploma yanında Teknik Ehliyet Belgesi Sınavına başvuracaktır. Dha yükseköğrenim için TYO ve Fakülte Sınavlarına alanında başvurduğu takdirde ek puan verilecektir.

MEM'ler

MEM'lerde eğitim gören çıraklar Açık Liseden, Genel Lise derslerini alarak istedikleri sürede 12 yıllık zorunlu eğitimlerini tamamlayabilirler ve Lise Diploması alabilirler. Bu sırada işyerinde ve meslekte eğitimleri ve Meslek Ehliyet Belgeleri sınavlarına girmeleri aksamış olur.

Meslek Lisesi + MEM Programları Nasıl Düzenlenmeli?

Meslek programlarını “örgün” ve “yaygın” iki ayrı eğitim türü ile aynı binada toplanmak, altyapı, zaman ve öğretmen, eğitmen, işyerlerinde usta-öğreticileri değerlendirmek bakımından işlevsel ve etkin olacaktır. Hem de öğrenciye diğer programları tanıma ve yararlanma fırsatı verir, eğitim ortamını heveslendirici kılar, hem de öğrencinin şart ve ihtiyaçlarına göre yaygın ve örgün eğitim arasında yatay geçiş yapmasına kolaylık sağlar.

MEM'ler ve Meslek Liselerindeki meslek programları İlk Kademe (mal veya hizmet) Üretici İşgücünü yetiştirmek amacıyla 1, 2, 3. İşgücü Basamaklarını karşılayacak şekilde her iki programda da aynı ev eşit ağırlıkta olmalıdır. Öğrenci bu dersi örgün eğitimle de öğrense yaygın eğitimle de öğrense aynı seviyede aynı meslek ehliyet belgesine hak kazanmalıdır.

Aradaki fark; yaygın eğitimde (MEM'lerde) haftada 1 gün ders, 4 gün işyerinde usta yanında iş eğitimi. Örgün eğitimde (Meslek Lisesi) ise, haftada önce 3 gün okul (kuram ve laboratuvar, işlik, atölye) 2 gün işyerinde usta yanı iken, son yıllarda haftada 2 veya 1 gün okul, 3-4 gün usta yanında çalışma yapılabilir. 3308 sayılı Kanuna göre **ikili eğitimle** bu düzenleme yapılır. Çıkışta öğrenciler aynı meslek alanı aynı seviye için **aynı sınava** başvurur, **uygulanmalı sınavla aynı “piyasa meslek ehliyet belgesi”**ne hak kazanır.

Meslek liselerinden hayata çıkış, meslek ehliyet belgesi alarak 2, 3, 4. Sınıflardan sonra olabilmelidir. Fen ve Kültür derslerinin tamamlanması için öğrenci Açık Öğretim Lisesine aktarılmalıdır.

Kültür ve fen dersleri kümeleri Meslek Liseleri mezunlarının kullanacakları hayat bilgileri öne çıkarılarak örgün eğitimde tamamlanacak şekilde ayrıca ve genel lise programlarından daha hafif olarak oluşturulmalıdır. Yine aynı şekilde kültür ve fen dersleri kümeleri MEM çıkışlıların kullanacakları hayat bilgileri öne çıkarılarak yaygın eğitimde tamamlanacak şekilde ayrıca ve Meslek Lisesi programlarından daha hafif olarak oluşturulmalıdır.

Böylece, Genel Liseler ve Teknik Liseler için ağır Kültür ve Fen dersleri programı, Meslek Liseleri için orta ağırlıkta kültür ve fen dersleri programı, MEM'ler için hafif kültür ve fen dersleri programı olmalıdır. Bu öğrenciye ME+TE eğitim türleri arasında seçenek sunar ve okullara ilgiyi artırır.

MYO'lar

Meslek Liselerini bitirenlerin başarı puanına, bir yıl mesleğinde staj veya çalışma deneyimine göre, alanında devam etmek üzere sınavsız geçebildikleri yüksekokullardır. Meslek yüksekokullarını başarı ile bitiren öğrenci, isterse yeterlilik sınavı ile kontenjana göre Teknik Yüksek Okula geçiş yapabilir.

TYO'lar

Teknik Liseyi bitiren mezunların sınavla girilen Teknik Yüksek Okullardır. Alanlarında devam için başvuranlarını teşvik için ek puan uygulanmalıdır.

Olgunluk ve YGS Sınavı

ÖSYM nin yaptığı Yüksek Öğretime Giriş Sınavı ile birlikte MEB + YÖK'ün birlikte yapacağı "OLGUNLUK SINAVI" ile öğrenciler üniversiteye giriş yapabilirler.

Öğretmenlik veya Teknik Öğretmenliğe girişte mutlaka ÖSYM sınavı ile birlikte olgunluk sınavı öngörülmelidir. Öğretmen olma yeterliliği taşıyan öğrenciler tercih edilmelidir.

Teknik Yüksek Okul (TYO) sınavlarına Teknik Liseden mezun öğrenciler başvurabilmelidir. Diğer Liselerden başvuru alınabilir, meslek alan dersleri için programına göre ilâve bir yıl tamamlama dersleri okumaları gerekebilir. Yapılacak uygulamalı meslek alanı sınavı, yazılı Fen ve Teknik Dersler Sınavını başarı ile geçenler devam etmelidir. Teknik Ehliyet Belgesi bulursa da, Yüksek Teknik Ehliyet Belgesi için sınav, Teknik uygulama sınavı, uygulama mantığı sözlü anlatımı ve/veya mülâkat içermelidir.

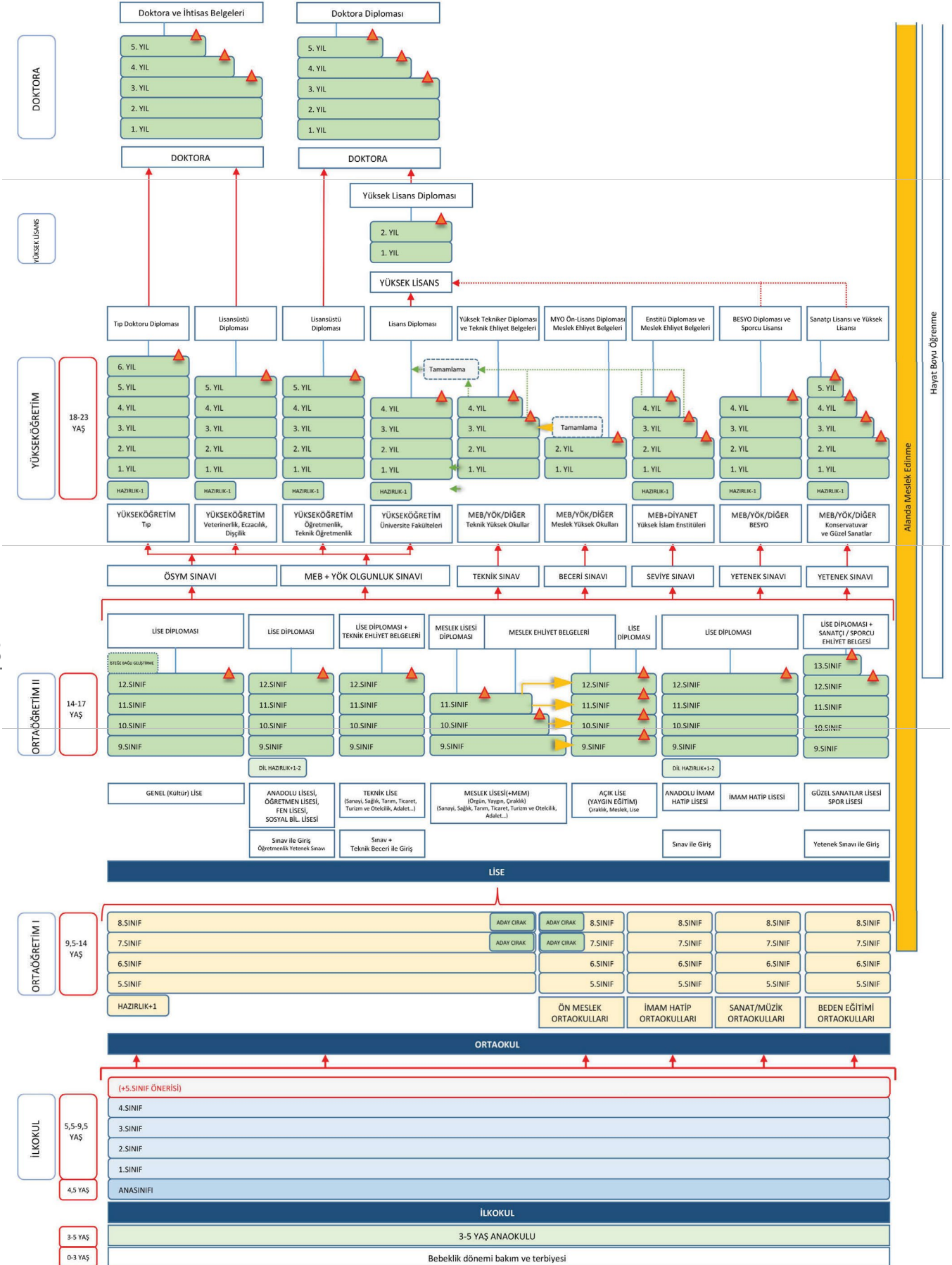
Meslek Yüksek Okullarına (MYO) başvuru yapan öğrenciler beceri sınavından geçmiş olmalıdırlar; diğer bir deyişle, 1 çekirdek ve en az 1 dal Piyasa Meslek Ehliyet Belgeleri bulunmalıdır. Belge, beceri sınavı sayılabilir. Beceri sınavı sadece yazılı nitelik sınav değil, mesleğin yeterlilikleri için geçerli olan beceriyi de ölçecek uygulama ve mülakat ile olmalıdır. Öğrencinin daha önce aldığı Seçmeli Beceri Dersleri ve Aday Çıraklık yaptığı konulardaki başarı notu, beceri sınavında aldığı nota belli bir katsayı ile ilave edilmelidir.

BESYO, Konservatuar ve Güzel Sanatlara girişte yapılan Yetenek Sınavında da öğrencinin daha önceden aldığı Seçmeli Beceri Derslerindeki başarı notları da dâhil edilmelidir.

Çalışmamızın Birinci, İkinci, Üçüncü bölümleri; ME+TE çevresindeki geniş tarih, ilkeler, ekonomik yapı ve politikalar ile durumun tartışılması ve analizlerini ve sistem bütünlüğü içinde çözümleri, stratejiyi ve modeli geliştirme

Bundan sonraki bölümler, çözümleriyle birlikte ME+TE stratejisi ve sistem modelinin en modern biçimde, AB ile uyumlu, iç piyasalarla eşgüdümlü en iyi nasıl işletileceğini gösteren yol haritalarını ve eylem planını içermektedir.

Şekil- 6: Eğitim Sistem Şeması: Yatay ve Dikey Önü Açık Öğrenci Akışı

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EĞİTİMDE İŞLEYİŞİN SİSTEM BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE DÜZENLENMESİ

EĞİTİMDE İŞLEYİŞİN SİSTEM BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE DÜZENLEMESİ

Eğitimin başarılı olması istihdam bulunmasıyla ilgilidir. İş olduğu zaman kişiler ne yapar yapar onu öğrenmek için eğitim sistemi üzerine baskı kurarlar ve öğrenip o işlere girerler. İşsizlik zamanlarında amaç belirleyemeyen bireylere eğitim yapmak çok zordur. Eğitim Sistem yapısının yatay ve dikey olarak önu açık öğrenci akışını sağlayacak şekilde işletilmesi eğitim yanından bakarak birçok sorunu çözerek rahatlık getirecektir. Ama esas rahatlığın üretim hayatımızın verimli istihdam yeri yaratmadaki başarısıyla mümkün olduğu akılda tutulmalıdır.

Başlık A. Meslek eğitimi ve Teknik eğitimde mevcut durum ile istihdama dönük yeteneklerin geliştirilmesi için bu çalışmayla getirilen basamaklı ME+TE modelini karşılaştırarak, mevcut imkânlarımızla, fazla masraf yapmadan elde edilecek kazanımları ortaya koymaktadır. Başlık B. Sistem akış şemasının işletilmesinde Kademeler-arası ve Kademe-içi Yatay ve Dikey işleyişi sağlayıcı yapısal düzenlemeleri, Başlık C. ME+TE Modeli ile tanımlanan akışları açılmış ME+TE alt sisteminin işleyişi için istihdam yönünden yapılması gereken düzenlemeler belirtilmektedir. Başlık D. Büyük bir ülkede çok çeşitli faaliyetin yürütüldüğü bir ortamda ihtiyaç olan Okul Çeşitlerinin Sistem Şemasıyla bağlantılarının açıklamasını yapmaktadır.

A. MESLEK EĞİTİMİ ve TEKNİK EĞİTİMDE MEVCUT DURUM ile İSTİHDAMA DÖNÜK YETENEKLERİN GELİŞTİRİLMESİ AMAÇLI BASAMAKLI ME+TE MODELİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

361

Çizelge: 1

	Meslek Eğitiminde Mevcut Tek-Tip İşçi Modeli	İsteyenlerin Yeteneklerinin İstihdama Dönük Geliştirilmesi için Basamaklı ME+TE Modeli
1	Meslek Eğitimi Süresi Dört (4) Yıl. Teknik Eğitim 4 Yıl	Meslek Eğitimi Süresi Üç (3) Yıl. Teknik Eğitim 4 Yıl
2	Yoğun ve Katı Haftalık Ders Çizelgesi	Hafif ve Esnek Haftalık Ders Çizelgeleri
3	Meslek Lisesi Haftalık Ders Saatleri En Fazla Okul Türü - Caydırıcı	Haftalık Ders Saatleri Düşürülmüş, Okul ve İşyeri Meslek Becerileri Uygulaması Ağırlıklı Müfredat
4	Genel Lise Kültür ve Fen Dersleri ile Boğulan Meslek Öğrencisi	Meslek Matematiği, Meslek Yabancı Dili Mesleğin Gerektirdiği Fen Bilgisine Ağırlık Veren

5	Geçici Politikalarla Meslek Eğitimi	Piyasa Verilerine Dayalı Meslek Eğitimi ve Politika Analizi
6	Eğitim Sırasında İzleme Değerlendirme	Doğumdan Ölüme İzleme Değerlendirme
7	Sınıf Geçme Düzeni	Modüllü Program(lar) Tamamlama Düzeni
8	Diploma Odaklı Yapı	Diploma ve/veya Belgelendirme (Meslek Eğitiminin Farklı Seviyelerinde Meslek Ehliyet Belgesi Kazandırma)
9	Başarı Notu+Sınav Odaklı Yönlendirme	Yeteneklere göre Mesleğe Yönlendirme, Beceri Kazandıran Eğitimi
10	İlk Beş Basamağı Birleşik Tek-Tip Meslek Eğitimi	Üç Kademe 8 Basamaklı; İlk, Orta ve Yüksek Kademe İşgücü Piramidine göre İlk Kademe 3 basamak Meslek Eğitimi, Orta Kademe 2 Basamak Teknik Eğitim
11	Meslek Eğitimini İlk Kademe İşgücü Yetiştirmeye İndirgeyip Diplomasında Orta Kademe Unvanı Yazan	İlk Kademe Meslek Becerili İşgücü Piyasa Meslek Ehliyet Belgesi Orta Kademe Teknik Nitelikli İşgücü Piyasa Teknik Ehliyet Belgesi
12	Okul Tabanlı Meslek Eğitimi	Okul+İşletme Etkin İşbirliğine Dayalı Meslek Eğitimi Sistemi
13	MEB Bünyesinde Meslek Okulu	İlgili Bakanlıklar, OSB, KSS ve MEB Birlikte Meslek Eğitimi
14	MEB Yeterlilikleri Temelinde Öğrenci Yetiştirme	Piyananın Üretim Talebi Doğrultusunda Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim
15	Okul Müfredatı Odaklı Meslek Eğitimi	İstihdam Odaklı İşyeri Beceri Eğitimiyle Birlikte Okul Meslek Eğitimi
16	3308 Sayılı Kanun'un Okul-İşyeri Beceri Eğitimi İşbirliğini az Kullanan	3308 Sayılı Kanun'un Okul-İşyeri Beceri Eğitimi İşbirliğini çok Kullanan
17	Kuramsal Bilgiye İndirgenen Meslek Eğitimi	Beceriler ve Sorumluluk Ehliyeti kazanmaya Dönük Meslek Eğitimi ve Piyasa Meslek Ehliyet Belgelendirmesi (Üretim, Tasarım ve Patent Odaklı)
18	Tek-Tip Meslek Eğitimi ve Unvan	Alanlarına Göre İlgili Kurum ya da Kuruluşlarla İşbirliği İçinde Zenginleştirilmiş Meslek Eğitimi ve Unvan Kademeleri
19	Tek Alanda Diplomaya Götüren Düzen	Meslek Ehliyet Belgesi ile Farklı Dallarda da Yeterlilik Kazandıran Esnek Düzen

20	Akademik Derslerle Amaç Dışında Yükseköğretime Yönelme	Çalışma Hayatı içinde Teknik Beceriler ile Üretim Mühendisliğine Kadar İlerleyen Kariyer Geliştirme İmkânı da Sunulması
21	Uygun Eğitim ve Okul Tipleri Arasında Geçiş İmkân Tanıyan Yükseköğretime Yönelik Sistem	Her Kademede Esnek Geçişlere ve Piyasaya Çıkışa İmkân Tanıyan, İsteyene Yükseköğrenime Açık Sistem
22	Başarısızlıkta Öğrenciyi Farklı Tür Okula Yönlendiren Düzenleme	Başarısızlıkta Aynı Okul Bünyesinde Kazanımları Değerlendirerek Seçenek Sağlayan Düzenleme
23	Tüm Yükseköğretim YÖK Bünyesinde	MEB bünyesinde de TYO ve MYO'lar, yeterli yerel talep bulunması şartıyla KİT, OSB, Odalara TYO ve MYO Eğitim İzni
24	Orta Kademe İşgücü Eğitimini Kaldırmış Yapı (ilk kademe işgücü ile birleştirilmiş)	İlk Kademe ve Orta Kademe İşgücünü ayrı ayrı yetiştiren Nitelikli Teknik İnsan Gücü Modeli
25	ME+TE Her Kademesinde Aynı Program	Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim için Ayrı Müfredat, ayrı Okul Tipi
26	MYK'dan Şirketler eliyle Bağımsız Belge Verme	MEB-MYK Eşgüdümlü Ulusal Meslek Ehliyet Belgesi veya Ulusal Teknik Ehliyet Belgesi Verme
27	Farklı Veri Tabanlarından Veriler Kullanan Yönetim	Tek Veri Tabanında Toplayıp Verileri Bilgiye Dönüştüren Yapı
28	İzleme ve Değerlendirmesi Bulunmayan Düzenleme	İzleme ve Değerlendirmede Etkin Düzen
29	Okulda Kuramsal Bilgi Aktaran Meslek Öğretmeni	İşletmelerle Birlikte Beceri Eğitimi, Yaparak Yaşayarak Öğreten Meslek Öğretmeni
30	9. Sınıf Genel Lise müfredatı ve Mesleğe Yönlendirme 9. Sınıfta; 10. Sınıfta Alana Geçilen Meslek Lisesi	Mesleklerin Tanıtımının 7. Sınıfta, Mesleğe Yönlendirmenin 8. Sınıfta Başladığı, Alan Geçişinin 9. Sınıfta Olduğu Meslek Lisesi
31	Ortaokulların Sadece İmam- Hatip Ortaokullarının bulunduğu	Meslek Orta Okullarının da Bulunduğu Ortaokullar (Spor, Güzel Sanatlar, Meslek)
32	Yükseköğretime Girişte Merkezî Ortak Sınav	Yüksek Okul ve Üniversite ye Geçişte Merkezî Ortak Sınav Yanında Çeşitlendirilmiş Geçiş Düzenlemeleri
33	Standart Seçmeli veya Zorunlu Seçmeli Dersler	Mesleğe ve ilgi alanlarına göre Yönlendirme Yapan Zenginleştirilmiş Kuramsal + Uygulamalı Seçmeli Dersler Düzeni ile Puan Biriktirme ve Meslek Seçiminde Kullanabilme

B. SİSTEMİN İŞLETİLMESİ: EĞİTİM KADEMELERİNDE YATAY ve DİKEY İŞLEYİŞİ SAĞLAYICI YAPISAL DÜZENLEMELER

Eğitim Sistemi'nin yatay ve dikey önü açık öğrenci akışı sağlayarak işlemesi için; tıkanıklık noktalarında gerekli düzeltmelerin çağ pedagojisi ve Türkiye'nin bugün ve gelecek ihtiyaçlarına öncelik veren iyileştirmelerle sistem yapısına yansıtılması şöyledir:

1. MEB Veri Tabanını Geliştirme

MEB; okulların veri altyapısı, öğretmen nitelik ve birikiminin istihdamı ile tutarlılığı, öğrenci kazanımları ve geri bildirimler, ailelerin eğitim harcamaları, beklentileri, iş hayatının kısa-orta-uzun vâdeli meslek eğitimi ve meslek eğitimi beklentileri, sanayi kümelenmelerinin veri altyapısı, belediyelerin veri tabanları vb. gibi verileri kendi kullanımı için malûmata dönüştürmelidir. Halen başlamış ve iyi işlemekte olan EBA, yönetim kararlarına sistem tutarlılığı sınanmış malûmat altyapısı ile destek sürekliliğini sağlamalıdır.

2. İlkokullarda İhtiyaçlar

- Çocukların ince kas gelişimi 72 aylıkken büyük harflerle yazı yazma ile başlatılmalı sonra küçük harflere geçilmeli; 2. Sınıfta küçük harfler ve ince çizgiler üzerinde yoğunlaşılmalı; el yazısına ve kavisli çizimlere 3. Sınıfta önem verilmelidir.
- Zihinden ve yazılı basit aritmetik, ileri-geri ikişer-üçer-beşer-onar sayı sayma, çarpım cetvelinin mantığının ve zihinden kullanımının çok iyi öğretilmesi sağlanmalıdır.
- Çocuklara temel iletişim becerileri; selam verme, toplumun önemli günlerinde, bayramlarda tebrik yazma, büyükleri-küçükleri arama, büyüklere-öğretmenlere saygı ve ilgiyi göstermede dikkatli ve sürekli olma, canlı her şeye merhamet gösterme, yazdıkları her şeye tarih atma, okuduklarını yüksek sesle anlatma alıştırmaları, işini zamanında bitirme, işin kendi yapma, evde işbölümünde yer alma, harçlığını yararlı şeylere kullanma, doğru beslenme... gibi değerler ve davranışlar kazandırılmalıdır.
- Tarih bilinci, Türkçenin iyi kullanımı ve ortak duyguların kazandırılması şarkılar, marşlar, oyunlar, halk oyunları, temsiller gibi faaliyetlere herkesin katılması ile yapılmalıdır.
- Küme çalışmaları, takım kurma, işbirliği, yardımlaşma, ortaklaşma, paylaşma öğrenilmiş olmalıdır.

3. Ortaokul Yapılanması

Ortaokullar tek tip ders programından kurtarılmalıdır. Bunun için 2012 tarihli “12 yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu” ile getirilen, çok-boyutlu gelişim ve kendi seçimleriyle yönelmeye başlayabilme için demokratik bir yol olarak gelişmiş, öğrencinin bir üst eğitim kademesine geçiş için odaklandığı “**seçmeli dersler birikimli puanı**”nı ve aynı zamanda “**başarı ortalaması**” yönelmek istediği okul türüne geçiş için kullanmasının süreci işletilmelidir.

- Seçmeli Dersler okul türlerine yönelme tercihlerine göre (okul türlerine yönlendirici) seçenekler sunmalı, seçmeli derslerin bir kısmı seviye 1-2-3 diye basamaklandırılmalı ve sanat, müzik, el ve beden becerilerine ilgiyi arttıracak şekilde çeşitlendirilmelidir. Halen gündeme alınmamış pek çok seçmeli ders ihtiyacı bulunmaktadır. Özellikle meslek eğitimi düşünen ailelerin ve öğrencilerin el becerileri, bilgisayar okur-yazarlığının 2. ve 3. Basamakları, kodlama 2. ve 3. Basamakları gereklidir. Bazı derslerin başlık

ve konu başlıkları ile yetinilmeli, içeriğin oluşturulması öğretmene bırakılmalıdır. Seçmeli dersler, notla değerlendirilmeli, ayrıca kayıt altına alınmalı, “**taşınır-dosya**” düzeni bu amaca hizmet edecek şekilde kurulmalı ve mesleğe yönlendirmelerde kullanılmalıdır. Başarı puanlarının hesaplanmasında seçmeli dersler etkili olmalıdır:

- Beceri Dersleri (El ve parmak Beceri 1, Beceri 2, Beceri 3...)
 - Basamaklı Kodlama becerileri (Beceri 2, Beceri 3...)
 - Bilgisayar okur-yazarlığı (Beceri 2, Beceri 3...)
 - Yaşa uygun alet kullanma becerileri (kızlar ve erkek öğrenciler için ayrı ve ortak alet kullanma becerisi)
 - Müzik (bir müzik aleti çalmayı öğrenerek çıkma), koro, ses,
 - Resim vb. görsel sanatlar, sahne sanatları,
 - Geleneksel tiyatro, görsel sanatlar
 - Geleneksel el sanatları çeşitleri
 - Basamaklı Din Dersleri, Siyer, Dinî Müzik, Hat Sanatı, Tezhip
 - Basamaklı Tarih (Düzyey 2, Düzyey 3, Düzyey 4), Dünya Tarihi,
 - Basamaklı ve Temalı Coğrafya dersleri
 - Basamaklı Yabancı Dil dersleri Beceri 2, Beceri 3...)
 - Basamaklı Türkçe yazılı, sözlü anlatım (1. 2. 3.)
 - Basamaklı Görgü kuralları, Adap-Edep, İlm-i Hâl
 - (Ortaokul seviye 1-2-3) basamaklı Matematik, basamaklı Fen ve Fen Uygulama laboratuvarları
 - Tasarım dersleri (basamaklı bilgisayar, kodlama, teknoloji, proje... vb.)
 - Çizim dersleri (karikatür, grafik, teknik çizim... vb.)
 - Yenilikçi buluş, model, proje (senaryolar, film, etkili demeç yazım ve çizim) ve buluşçu haklarının bilinmesi ve takibi
 - İletişim Becerileri...
 - Beden eğitim, spor, müzikli oyunlar...
- b) Seçmeli derslerde ilave öğretmen ihtiyacı sözleşmeli öğretmenlerle giderilebilmeli, eğitimler seçmeli beceri derslerinde kullanılmalı, Halk Eğitim Merkezlerinden bu konuda yararlanılmalı... Hizmet-içi eğitimlerle bazı dersler için öğretmenler yetiştirilmeli, okulun mevcut öğretmenleri, insan kaynağı bakış açısı ile görülerek öğretmenlerin yan-dal ve diğer becerileri, yeterlilikleri, ilgileri vb. okul idaresince belirlenerek seçmeli derslerde değerlendirilmelidir.
- c) Seçmeli derslerin okulda bulunmayanları istenilen okuldan veya Halk Eğitim merkezlerinden de tamamlanabilmelidir.
- d) Basamaklı Seçmeli Dersler birikimli toplam puanı sınavsız girilen bütün okullara geçişte ve mesleğe yönelmede etkili olmalı,
- e) 7. Sınıfta öğrencilerine “Meslekleri Tanıma” dersleri götürülüp gösterilerek verilmeli,
- f) 8. Sınıfta öğrencilerine “Mesleğe Yönelme” rehberlik hizmetleri verilmelidir.
- g) Ortaokullarda ‘Aday Çıracılık’ için zaman belirlenmeli (öğrenci, seçmeli dersleri yerine hafta içi 2 yarım gün ve hafta sonu 1 tam gün işyerinde bulunması sağlanabilmeli; bu karar okul-aile-ustası arasında sağlanacak uyum ve protokolle sabitlenmeli; öğrencinin işyerine ulaşım-evine dönmesinin sorumluluğu ailede olmalıdır). Aday çırak öğrenciler de ‘ulaşım kartı,’ sigorta girişi vb. teşviklerden yararlanmalıdır.

4. Liseye Geçiş Düzeni

Liselere geçiş sınavla veya sınavsız olarak ikiye ayrılmalıdır.

- a) Sınavsız Liseler: Anayasa'nın "zorunlu eğitim" tanımına göre, eğitim kademesinin kamu okullarında, herkese açık, parasız erişilecek "ortalama öğrenciye göre düzenlenmiş" müfredatlı temel kurumları Genel Liseler, Meslek Liseleri, İmam-Hatip Liseleridir.
- b) Sınavlı Liseler: Güçlendirilmiş müfredat ve ilave ders programları veya yılları bulunan Teknik Liseler, (İmam-Hatip) İrfan Liseleri, Anadolu Liseleri, Öğretmen Liseleri, Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Lisesi, sanat ve spor yetenek liseleridir.
- c) Yetenek Sınavları: Güzel Sanatlar, Müzik, Beden-egitimi, Spor ve Meslek Liselerinin Belirli Dalları için (kilim, grafik, aşçılık, iğne oyası, algoritma vb.) "Yetenek Sınavları" getirilebilir.
- d) Anadolu Lisesi adı kaldırılarak en az 2 yabancı dili iyi öğreten Dil Liselerine dönüştürülmelidir.
- e) İmam-Hatip Liseleri bu alanın bütün kültürünü kapsayan programlara kavuşturulmalıdır
- f) Bazı Meslek Lisesi türleri (Tarım, Sağlık, Adalet, Spor, Ticaret, Turizm ve Otelcilik, Güzel Sanatlar vb.) düzenlenerek yeniden getirilmelidir
- g) Ortaöğretim için ME+TE Modeli, yeteneklerin geliştirilmesi ve istihdamı ilkesiyle kurulmalı ve işletilmelidir.

5. Dershaneciliğin Kaldırılması ve Bir Üst Kademeye Geçişler

Sistemi dengeden çıkararak dershanecilik ve tüm kitlenin "giriş sınavları"na sevk edilmesi uygulaması son bulduğunda, bu sistem rahat işleyecektir.

6. Yüksek Öğretime Sınavsız Geçiş ve Sınavlı Giriş

ME+TE düzeninde sadece ÖSYM nin yaptığı sınav dışında bireylerin yetenek ve yeterliliklerine göre de yükseköğretime geçişte seçenekler geliştirilmiştir.

- ÖSYM sınavı: Liseden mezun öğrenci bu sınava girerek Tıp, Veterinerlik, Eczacılık, Dişçilik, Öğretmenlik, Teknik Öğretmenlik, Mühendislik gibi üniversitelerin 4 yıllık fakültelerini tercih edebilecektir.
- MEB+YÖK Olgunluk sınavı: Liseden mezun öğrenci bu sınava girerek Tıp, Veterinerlik, Eczacılık, Dişçilik, Öğretmenlik, Teknik Öğretmenlik, Mühendislik gibi üniversitelerin 4 yıllık fakültelerini tercih edebilecektir.
- Teknik Sınav: Teknik Yüksekokullara geçişte uygulanacak sınavdır. Bu sınavı kazanarak Teknik Yüksekokullarını başarıyla bitirenler Yüksek Tekniker Diploması veya Teknik Ehliyet Belgesi almaya hak kazanırken tamamlama derslerini vererek üniversitelerin ilgili fakültelerine geçiş yaparak lisans diploması almalarının önü açık olacaktır.
- Beceri Sınavı: Daha çok meslek becerilerine sahip lise mezunu öğrencilerin Meslek Yüksek Okullarına geçişte uygulanacak sınavdır. Bu okullardan mezun olan öğrencilerin Ön Lisans Diploması veya Meslek Ehliyet belgesi alarak mezun olabileceği gibi Tamamlama Dersleri ile Teknik Yüksek Okullarına geçişlerde de önleri açıktır.
- Seviye Sınavı: Yüksek İslam Enstitülerine geçişlerde uygulanacak sınavdır. Daha önceden açık olan Yüksek İslam Enstitülerinin boşluğu İlahiyat Fakülteleri ile kapatılamamaktadır, çünkü İlahiyat Fakülteleri akademik altyapı üzerine araştırma yoğunluklu müfredat, dinler arası karşılaştırmalı felsefi öğretim ağırlıklıdır. Bu nedenle mezunların din hizmetlerine

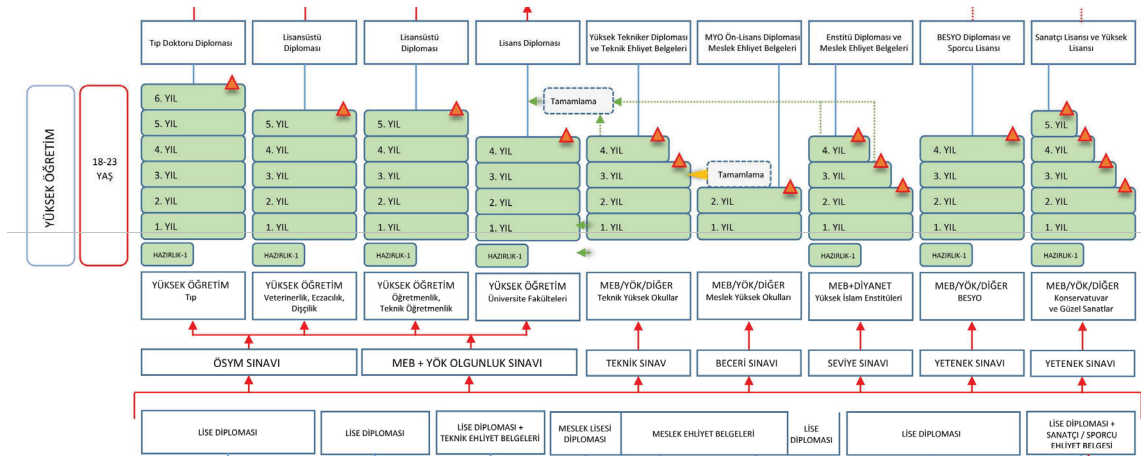
yönelmesi beklenen düzeyde değildir. Sınavla girilecek, mezhepler-üstü YİE ve din hizmetleri alanında yüksek seviyede hizmet görecektir çalışanlara bu sebeple ihtiyaç vardır.

Sınavlı seçenek olarak Yüksek İslâm Enstitüleri açılabilir. Halen bu alanda kapanan İslâm Enstitülerinin yerini alsın diye açılmış Açık Öğretim programı, genel kültür talebi olanların devam ettiği bir programdır; isteyenler için sınavsız seçenek olarak devam etmelidir.

Yetenek Sınavı: Özel yetenek gerektiren Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları ile Konservatuvar ve Güzel Sanatlar fakültelerine geçişte uygulanacak sınavdır.

“Sistemi kilitleyen Yükseköğretime Giriş Sınavı” kesitinde yukarıda açıklanan tıkanıklık ve ihtiyaçları sınavlı, sınavsız seçenekler ve sınav türlerinin çeşitlendirilmesi ile çözecek imkânlar sistem modeli önerimizde mevcuttur. Bu sınavlara göre gidilebilecek fakülte ve yüksekokullar ve buralardan mezun olduğunda hak kazanılacak ön-lisans ve lisanslar gösterilmiştir (Bkz. Şekil-7).

Şekil- 7: Lise Türlerinden Yükseköğrenime Sınavsız Geçiş ve Sınavlı Girişler

Dershaneciliğin ve tüm kitlenin kademe-içi giriş sınavlarına sevk edilmesi, eğitim sisteminin sağlıklı işleyişini ve sistem bütünlüğünü bozmaktadır. Bu iki uygulamanın kaldırılması için:

Kademe-İçi Sınavların Kademe Düzenlenmesi:

- Ortaokul ile lisenin kademe-içi sınavları ve bitirme sınavları kendi kademesinde yapılmalı, yaptıkları eğitim-öğretimin ölçülmesine adanmalı, kademenin değerlendirmesi bir üst kademe tarafından yapılmamalıdır. Gerekirse ayrıca Olgunluk Sınavları veya bir üst kademe için Giriş sınavları kullanılabilir.
- Ölçme-değerlendirmesiz (sınavsız) eğitim olmayacağı gibi, öğrencinin geleceğini tek sınava indirgeyen uygulamalar haksızlıktır. Ölçme-değerlendirme basamaklıdır; herbiri adıyla kullanılmalıdır. Eğitim sürecindeki kazanımları ölçmek için öğretmenin /zümrenin yaptığı sınavlara “**yoklama**” denilmeli, yıl notunun %50’sini oluşturmalıdır. Diğer yarının % 20’si Bakanlıktan gönderilecek sorular eklenerek yapılacak

“yarı-yıl sınavı,” %30’u aynı yöntemle “yıl-sonu sınavı” olmalıdır. Basamak sonunda yapılan yıl-sonu sınavı “bitirme imtihanı”dır.

- Ortaokulların yarı-yıl ve yıl-sonu sınavları; okuduğunu anlama, basit matematik, sağlıklı yaşama, tarihten çıkarılan uyarıcı ve yükseltici dersler, değerler, din kültürü, vatandaşlık bilgisi, fen okur-yazarlığı üzerine kurulmalıdır. Yıllar ortalaması “başarı ortalaması”nı oluşturmalıdır.
- Açık uçlu yazılı sınavlara öğrenci hazır olmadığından, dört yıl süreyle azalan oranlarda test sorusu sorularak, verilen cevaba bir cümlelik gerekçe istenebilir. İşaret doğru, gerekçe mantıksızsa ½ puan alır. Üç seçenek verilerek bir tane de yazılı sorusu eklenebilir.
- 11-15 yaş grubuna yapılacak asıl değerlendirme bireysel olmalıdır. Öğrencinin gelişimi izlenirken diğer zorunlu dersleri (beden, müzik, resim, tarım, beceri...) ve “seçmeli dersler”i notla değerlendiren “puan biriktirme” düzeni kurulmalıdır.

Zorunlu Lise Kademesine %85 Sınavsız Geçiş, %15 Sınavlı Giriş Modeli

Zorunlu lise eğitimi; sınavsız geçişle öğrenci alan kademe temel kurumları ve kademenin sınavlı girilecek okul çeşitleri olarak ayrılmalıdır.

Zorunlu eğitim kademesinde ilke, kademenin temel kurumlarına “sınavsız geçiş” ile kayıt olunmasıdır. Özel ağır müfredat ve eğitim hizmeti veren okullara “giriş sınavı” ile yerleşilir. %85 Sınavsız Geçiş, %15 Sınavlı Giriş ayrımı; kademe çağ nüfusunda doğal dağılım da yaklaşık bu civarda seyrettiği için, haksızlık duygusu uyandırmaz, derşane pazarı oluşturma etkisi az olur.

368

- Birikimli seçmeli dersler puanı, eğilim göstergesi olarak değerlendirilerek sınavlı ve sınavsız liselere geçişlerde kullanılmalıdır.
- Zorunlu ortaöğretimde sınavsız 3 “temel kurum” (“genel lise,” “meslek lisesi,” “imam-hatip lisesi”) devreye girdiğinde seçmeli dersler puanı ile de tercih, rehberlik hizmeti... belirtildikten sonra adrese göre yerleştirme yapılmalı, öğrenciye nakil süresi tanınmalıdır.
- Sınavlı 4 yıllık “genel liseler” 2. sınıftan itibaren fen, toplum edebiyat müfredatıyla üçer kollu program uygulamalıdır. (YGS’ye uyumlu bir yapıyla çalışmalıdır. Ancak öğrenci YGS’de istediği alandan girebilmelidir.)

Belli Lise Türlerine Sınavlı Girişin Düzenlenmesi: Ortaöğretimin temel kurum türlerinin kendi seçkin okul kolları bulunabilir. Bunlara giriş sınavla olmalıdır.

Bugün kendisi kaldırılmış “genel lise” kurumunun “seçkin okul türevleri” olarak sınavla girilen Fen Lisesi, Yabancı Dil Öğreten Anadolu Lisesi, Sosyal/Toplum Bilimleri Lisesi, yeteneğe göre seçme yapan Güzel Sanatlar Lisesi, Spor Lisesi bulunmaktadır. Okul sayısı ve toplam öğrenci kabı yetersiz kaldığından özel-dersçilik piyasasının asıl müşterileri bu okulların adaylarıdır. Meslek Liselerinin seçkin okul türü olan Teknik Lise 1997’den sonra öldürülmeye çalışılmaktadır; tekrar hem fen, hem tekniker yetiştirecek seçkin konumu verilmelidir. İmam-Hatip Liselerin seçkin okul türü halen bulunmamaktadır; sınavla girilecek özel programlı İrfan Liseleri açılmalıdır.

- Genel Lise türevi seçkin okul türlerinin okul sayıları ve öğrenci kapasiteleri, toplam genel lise öğrencisinin %10’una kadar planlı biçimde yükseltilmelidir.

- Tek-tipe indirilen Meslek Lisesi ile Teknik Lise programları tekrar ayrılmalıdır. Meslek Liselerinin seçkin okulları olarak bütün Teknik Liseler sınavla öğrenci almalıdır. Toplam meslek öğrencisinin %15'i Teknik Liseye gitmelidir. Birçok mesleğin eğitimi ortaöğretimde başlamayı gerektirmektedir. Bu bağlamda, sınavla öğrenci alan Askerî Liseler ve Polis Liseleri düzenlenerek yeniden faaliyete geçirilmelidir.
- İmam-Hatip Liselerinin sınavla girilen okul türü olarak, seçilecek okullar “İrfan Liseleri”ne dönüştürülmelidir. Kapasite toplam öğrencinin en fazla 15'ine ulaşmalıdır.
- Uygulamanın başladığı ilk ders yılına kadar, liseye giriş sınav puanı yanında sadece “ortaokul başarı ortalaması” kullanılmalıdır.
- 12-Yıl Zorunlu Eğitim-Öğretim Kanunu'yla öngörülen “seçmeli derslerle yönelme düzeni” (notla değerlendirilip puanı biriktirilen) ve “ortaokul başarı ortalaması” ile birlikte bir üst kademeye geçişte kullanılır olmalıdır.
- Mevcut seçmeli derslerle başlanıp, hızla yenileri eklenerek üç yılsonunda sınavlı liselere giriş puanıyla yapılacak tercihe “birikimli seçmeli ders puanı” yönelme eğilimi katsayılarının uygulanmasına başlanmalıdır.
- Sınavlı lise çeşitlerine geçişler, merkezî sınavlarla ayrı ayrı da yapılabilir. Seçmeli derslerle biriktirilen puanların liseye yönelmekte kullanılmasının mümkün olacağı yıldan itibaren, öğrenciler 2-3 lise çeşidi sınavıyla sınırlandırılarak yorulmaları önenebilir.
- Özel okullar giriş sınavı ayrı yapılmalıdır. Belli puanın altında öğrenci kabul edecek özel okullardan isteyenler sınavsız öğrenci alabilmelidirler.
- PISA'ya destek aranıyorsa 6, 7, 8. sınıfların başında, Eylül sonunda, il Milli Eğitim Müdürlükleri sorumluluğunda, ülke geneli, yeterlikleri ölçen, notla değerlendirilmeyen bir genel yoklamayla okula ve öğretmene eğitimlerinde yol gösterici göstergeler sağlanabilir.

ME+TE MODELİ: İSTİHDAMA DÖNÜK ME+TE ALT SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ

Eğitim Sistemi Öğrenci Akış Şemasında, sistem bütünlüğü içinde METE alt-sistemini sağlıklı işletilmesi için hangi gereklilikler ve iyileştirmelerin dikkate alındığı aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

1. ME+TE'de Lise Sınıf Seviyeleri Düzeni

- a) Meslek Liseleri 9. Sınıf: Alanını seçmiş olarak gelen öğrenci meslek derslerine, deneylik/laboratuvar ve işlik/atölyelerine hemen başlama hakkına sahip olmalıdır. Henüz alan seçmemiş öğrenciler için her okulun kendi bünyesi içinde ortalama bir öğrenciye göre okulun meslek alanlarını tanıtan ortak bir müfredat bulunmalı, yılın 2. döneminde isteyen öğrencinin istediği alana yoğunlaşmasını sağlayacak dersleri alması mümkün olmalıdır.
- b) Teknik Liseler 9. Sınıf: Sınavla girilen, fen ve kültür dersleri tam, alan dersleri teknik düzeyde verilen okullardır. Alanını seçmiş olarak gelen öğrenci meslek derslerine, deneylik/laboratuvar ve işlik/atölyelerine hemen başlama hakkına sahip olmalıdır. Sınavla girilecek Lise türü olduğundan, henüz alan seçmemiş öğrenciler için her okulun kendi bünyesi içinde

ortalamanın üstündeki öğrenciyi hedef alan ortak bir müfredat (Fen Lisesi müfredatı gibi) uygulanmalı; yılın 2. Döneminde öğrencinin istediği alanda yoğunlaşmasını sağlayacak dersleri alması mümkün olmalıdır.

- c) Meslek Liseleri meslek dersleri modüllü olarak verilmelidir. Her meslek alanının Çekirdek alan modülü ve Meslek Ehliyeti Sınavı için karşılığı bulunmalıdır.
- d) Meslek Liselerinde 9 ve 10. Sınıfta meslek alanının çekirdek modülü tamamlanmalıdır. 10. Sınıftan başlayarak mesleğin dal seçimleri yapılabilir. Mesleğin çekirdek modülünün sınavları okul ve MYK tarafından yapılmalı ve Çekirdek Meslek Alanı Ehliyet Belgesi MEB-MYK tarafından verilmelidir. Çekirdek Meslek Alanı Ehliyet Belgesi alan öğrenci ister Açık Liseye nakil yapıp devam ederek iş hayatında çıraklık-kalfalık sürecine başlamalı, isterse örgün eğitime ve işyeri uygulamalarına devam ederek kendi Meslek Dallarının Ehliyet Sınavlarına girmeye devam etmelidir.
- e) 11. ve 12. sınıflarda meslek alanının seçmeli dallarının modüllü eğitimi devam eder. Her biten modülün Meslek Ehliyeti Belgesi sınavlarına girmeye hak kazanılır.
- f) Öğrenci bu sırada kaydının Açık Liseye alarak bir işte çalışmaya başlayabilir.
- g) Meslek Lisesi fen, matematik ve kültür dersleri müfredatı ile MEM Çıraklık fen-matematik ve kültür dersleri müfredatı ve eğitim programları hafifletirilerek mesleğin iş hayatındaki kullanımına uyumlu hale getirilmeli ve Meslek Liselerinde ve Açık Liselerde iki ayrı seçenek olarak meslek öğrencilerine sunulmalıdır. Öğrenci bu programlardan birini ne zaman tamamlarsa, zorunlu lise diplomasına hak kazanmalıdır.
- h) Meslek Liselerinde Fen-Matematik ve Kültür derslerinin A-1, A-2, B-1, B-2 vb. ileri ve geri seviyeleri belirlenmeli ve öğrenci başarabildiği seviyeye göre bir ileri veya bir geri seviyesinden bir derse devam ederek dersi tamamlayabilmelidir. Örnek olarak bu dersler:
 - Türkçe
 - Tarih (özellikle Ahilik Tarihi), Mesleklerin Tarihî Gelişimleri ve Üretim Tarihleri
 - Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (İş Ahlakı, Meslek Ahlakı, Ticaret Ahlakı vb. içermeli)
 - Meslek Matematiği
 - Coğrafya (Bölge, İller için İş, sanayi ve ticaret potansiyelleri, bölgesel tarım, yerli tarım vb.)
 - Mesleki Yabancı Dil
 - İş Hayatına Hazırlık Dersi (İşçi Hakları, İşveren Hakları, İş Hukuku; İş Sağlığı ve Güvenliği vb.)
 - Ekonomi, Meslekte Girişimcilik, İş Kurma,
 - Psikoloji
 - Meslek Okulu Fen Dersleri (Mesleki Fizik, Mesleki Kimya vb.)
- i) Meslek Liselerinin iki, Fen-Matematik veya Kültür programı seçeneğinden birini tamamlayıp mezun olanlara 'Meslek Lisesi Diploması' verilmeli; Genel Lise diploması almak isteyenler Seçmeli Fizik, Seçmeli Kimya, Seçmeli Matematik vb. ortak dersleri istediği liseden veya Açık Liseden tamamlama koşuluyla Genel Lise Diploması alarak üniversiteye giriş sınavına başvurabilmelidir.

2. ME+TE Eğitim Türlerinde İstihdama Dönük Düzenlemeler

METE modelinde 3308 sayılı Meslek Eğitimi Kanunu'nun öngördüğü işletmelerde meslek eğitimine ilişkin çalışmalar ortaokulda başlamaktadır. Meslek eğitimi iki boyutlu olarak ele alınarak işbirliği düzeninde okul-işletme bütünleşmesi sağlanmaktadır. Belgelendirmede, MYK Kanunu'na uygun, ülke piyasası çapında tanınırlığı olan, geçerli, belli aralıklarla yenilenen “Meslek Ehliyet Belgesi” ve “Teknik Ehliyet Belgesi” düzeni oluşturulması ve işyerlerinin yetkililerinin bu ehliyet sahiplerini işyerlerinde unvanları ile değerlendirilmeleri verimlilik, kârlılık ve rekabet gücünü desteklemek bakımından öngörülmüştür.

Çıracılık-Kalfalık-Ustalık Eğitiminin Zorunlu Eğitim Kapsamında Düzenlenmesi: 15-18 yaş grupları 2012'de zorunlu eğitim kapsamına alındığı halde, Kanun uygulamaya aktarılırken çıracılığın bu eğitimi engeller biçimde dışarıda bırakılması sanayide büyük sorun yaratmıştır.

- Çıracılık eğitimi zorunlu eğitim kapsamı içine alınıp işler hale getirilmeli.
- MEM çıracılık, kalfalık ve ustalık eğitimlerinin “Meslek Ehliyet Belgeleri”ne kavuşturan modüllü meslek eğitimleri yanında, fen-matematik ve kültür dersleri meslek ve iş hayatında kullanışlı boyutlarıyla en hafif içerikle, kuramsal olmaksızın programlanıp öğrenciyi zorunlu Lise Diplomasına taşınmalı.

Meslek Liselerinden İstihdama:

- Ortaokulu bitiren öğrenci doğrudan Meslek Eğitimi Merkezleri üzerinden veya isterse Meslek Lisesinde 9. veya 10. Sınıfta “alan çekirdek modül” eğitimini tamamladıktan sonra 15 yaşından itibaren çıracılık yapabilmeli.
- Meslek Liseleri, Meslek Eğitim Merkezleri, Halk Eğitim Merkezleri aynı basamağın meslek programlarını aynı modül başlığı ve içeriği ile vermeli. Bu meslek modülleri Yaygın Eğitimde kurs olarak da sunulabilmeli.
- Çıracılık, kalfalık ve ustalık eğitimini sürdüren kişi isterse Açık Liseden, Genel Lise Fen-Matematik-Kültür derslerini alarak Genel Lise Diploması elde edebilmeli ve yükseköğrenim giriş sınavlarına başvurabilmeli.
- Meslek Lisesi veya MEM programlarıyla ustalık eğitimini tamamlayanlar, bir yıl uygulama stajından sonra İşyeri Açma Belgesi almalı.

Teknik Liselerden İstihdama:

- Teknik Liselerde; kültür programları genel liseler gibi, fen programları fen liseleri gibi, teknik programları 4. Basamak ve Orta Kademe İşgücünü yetiştirecek içerikle düzenlenmelidir.
- Teknik Liseden Yüksek Teknik Okullara geçiş sınavla, (Meslek liselerinden Meslek Yüksek Okullarına (3, 4 yıllık programlara) geçişler yine sınavla) olmalıdır.
- Teknik Liseden mezun olanlar “Tekniker”, 5. kademe işgücü yetiştirecek Yüksek Teknik Okullardan mezun olanlara ‘Yüksek Tekniker’ unvanı verilmeli, proje ve imza yetkilerinin sınırları farklı olacak şekilde yeniden belirlenmeli (meslek odalarıyla birlikte çalışılabilir, ilgili kanunlara bakılmalıdır.)

Meslek Unvanları, Teknik Unvanlar ve Yetkileri:

- Mesleklerin ve Ekonomik hayatın gelişmesi, meslek tanımları, iş yerindeki kanunî yetki sınırları, işe giriş-çıkışlarda haklar, yaptırımlar, sorumluluklarla uyumlu unvanlarla ilgili kanunlar bulunmadan mümkün değildir. Bu tanımlar belli olunca insanlar çalışma tarzı, iş ve hayat tarzını

gözlerinde canlandırınca belli bir mesleğe sahip olmak için eğitime yönelmektedirler. Eğitime talep kişinin ne iş yerindeki çalışma koşullarını anlamasıyla oluşmaktadır. Oysa, iyi eğitim olsun, sonra buna uygun istihdam bulunsun veya devlet sağlasın gibi tersten bakan bir anlayış öğrenci ailelerini zorlamaktadır. Eğitimin düzenlenmesi sahadaki talebin eğitime yansımalarıyla başarılı olur.

- Meslek basamaklarının unvan ve yetkileri 8 Basamaklı Meslek Sorumlulukları Çerçevesi esas alınarak tanımlanmalıdır. 1992/3795 sayılı Bazı Lise, Fakülte ve Yüksekokul Mezunlarına Unvan Verilmesi Hk. Kanun; karışılık doğurmuş, kullanılamamakta ve halen yürürlüktedir. Kanun'un sanayiye ters gelmekte olan "unvanlar maddesi" kaldırılmalıdır.
- Teknikerlerin ve Yüksek Teknikerlerin iş bölümündeki yerleri, görev tanımları, proje ve imza ve işyeri açma yetkileri belirlenmelidir (1960'lı yılların Bayındırlık, Enerji Bakanlıkları, Elektrik İdaresi, DSİ yönetmelikleri örnek alınabilir.)
- 8 Basamaklı Meslek Piramidi ve belgelerinin, meslek basamaklarının üretim sorumlulukları çerçevesine tekabül ettiği 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu ve MYK Kanunlarında yer almalıdır.
- Meslek Liseleri üretimi sağlayan işgücünü, dolayısıyla 1., 2., 3. seviyelerin Meslekli İşgücünü; Teknik Liseler ise 4 basamağın Tekniker İşgücü ihtiyacını karşılamalıdır.
- Yanlış bir sözlü anlatım olan 'ara eleman' ifadesi Tekniker ve Yüksek Teknikerleri ifade etmek istemektedir. Bunun yerine doğru anlatım olan '**Orta Kademe İşgücü**' terimi yerleştirilmelidir.
- Teknik Liseler tasarımları üretime aktaran 4. basamak Tekniker işgücünü ifade eder.
- Yüksek Teknik Okullar (TYO ve TBMYO'lar) Yüksek Tekniker işgücü ihtiyacını karşılamalıdır.
- **4. Basamak** eğitimini yapan Teknik Liselerin mezunlarına "tekniker," ve **5. Basamak** eğitimini yapan Teknik Yüksek Okulların mezunlarına "yüksek tekniker" unvanları verilmeli, 4. ve 5. basamakların eğitimlerini görenler Piyasa Teknik Belge Sınavları ile MEB-MYK onaylı Teknik Ehliyet Belgelerini almalıdırlar. Ulusal Piyasa Sınavı ile alınmışsa, Teknik Ehliyet Belgesi işyeri açma iznini de içermelidir.
- Meslek Lisesi çıkışlılar, ehliyetini kazandıkları basamağın "Meslek Ehliyet Belgesi ve Üretim Yetkisi" ile anılırlar. Meslek Lisesi öğrenciliğinden gelenlerin Meslek Belgelerinin tanımlanmasında, hangi basamak seviyesinde hangi modülün bilgi ve becerisine sahip olduğu yer almalı; piyasadan sınava girenlerde sadece hangi basamak seviyesinin bilgi ve becerilerine sahip olduğu yer almalıdır.

Meslek Eğitimine Çift Belge Düzeni: Meslek Ehliyet Belgesi ve Lise Diploması: Belgelendirmeler MEB-MYK işbirliği ve mührü ile yapılmalı, belgeler kişinin yeterliliklerini ve yapabileceği işin yetkilerini zikretmelidir. Buna göre;

- a. Meslek eğitimi (1, 2, 3. basamaklar), Teknik öğretim-eğitim (4. basamak) ve Yüksek Teknik öğretim-eğitim (5. basamak) alanları ve programlardan beklenen nitelikler ve beceriler MEB, OSB ve Sanayi Odaları ile birlikte hazırlanmalı, modüller hazırlanırken bu noktalar ilgili modüle işlenmeli ve uygulamalı sınavlara esas olmalı.
- b. Tüm Meslek Ehliyet Belgeleri (sertifikalar/ belgeler); MEB, e-okul, e-devlet ve MYK veri tabanlarında görünebilir olmalı
- c. İşyerlerinde verimli işçi kullanımı için işgücünün eğitildiği amaç için kullanılmasına teşvikler getirilmeli
- d. Belgelendirme sınavlarında, MEB kendi alt yapısını etkin olarak kullandırmalı
- e. Meslek Ehliyet Belgelendirmesi Sınavları bir mesleğin dal modülünün uygulamalı atölye eğitimini de iyi yapan ve uygulama laboratuvarları ve atölyeleri bulunan okullarda yapılmalıdır. Meslek Ehliyet Belgesi sınavlarının yapılması için eş-yetkinlik alabilen okullar belli mesleklerin belli basamaklarının belli uygulamalı sınav modüllerinde uzmanlaşmalı. MEB-MYK elinde, 2.'den 5. Basamağa kadar uygulamalı sınavların her bir mesleğin hangi basamağının hangi çekirdek ve dal modüllerinin hangi eş-yetkinlik sahibi okulda yapılacağıнын listesi bulunmalı.
- f. Piyasa Meslek Ehliyet Belgesi Sınavlarında görev yapacak öğretmenler ve piyasa temsilcileri hizmet-içi eğitimle sınavın özelliği konusunda eğitilmiş olmalı. Öğretmenlerin, bu uygulama sınavlarında adalet ve disiplini sağlamanın ekonominin başarısındaki önemi konusunda sürekli yüksek bilinçle hareket etmelerin yardımcı olacak hatırlatmalar sürdürülmeli.
- g. Mesleğine göre 2, 3, 5... yılda bir, modüllerin uygulama sınavları tekrarlanarak kişinin bilgi beceri kaybı veya yükselmesi ölçülerek Meslek Ehliyet Belgeleri yenilenmeli.
- h. Uygulamalı Meslek Ehliyet Belgesi sınavları; Meslek Eğitim Merkezleri, Meslek Liseleri, Teknik Liseler veya piyasada (OSB, Sanayi Odaları vb.) imtihan altyapısı eş-yetkin kurumları altyapısı kullanılarak da yapılabilir. 18 yaş altı öğrencilerde sınava giriş için eğitimi aranan eğitim modülleri ve (teorik ve/veya uygulamalı) kullanılacak kabul ölçütleri aynı olmalı; Piyasadan beceri kazanarak gelenler ise doğrudan sınava alınabilmeli.
- i. Meslek eğitiminin iş piyasası ile uyumlulaştırılması için meslek standartlarına uyulmasına önem verilmeli
- j. Meslek eğitimi yapılanması, 15 yaşından itibaren Meslek Ehliyet Belgesini alan öğrencilere, Açık Lise'ye kaydolmak şartıyla isterse işe girerek çalışabilme izni verilmeli. Zorunlu Genel Lise Programı Diplomasını belli bir yaşa kadar (örneğin 25, 29) Açık Liseden alacağı genel kültür, fen-matematik dersleriyle tamamlayabilmeli. Meslek öğrencilerine isterlerse kullanabilecekleri genel kültür, fen-matematik lise tamamlama dersleri için üç seçenek sunulmalı: a) Genel lise kültür-fen-matematik dersleri (genel lise diploması: yükseköğretimin bütün giriş sınavlarına açık). b) Meslek liseleri için düzenlenmiş kültür-fen-matematik dersleri (meslek lisesi diploması: sınavsız MYO'lar hariç yükseköğretimin diğer sınavlarına giriş için ilave tamamlama dersleri gerektirir). c) MEM'ler (çıraklık program süreci) için

düzenlenmiş kültür-fen-matematik dersleri (çıraklık lise diploması: sınavsız MYO'lar hariç yükseköğretimin diğer sınavlarına girmek için ilave tamamlama dersleri gerektirir).

- k. Halk Eğitim Merkezi kursları ile Meslek Eğitim Merkezleri çıraklık eğitiminin müfredatı meslek modülleri bakımından uyumlulaştırılmalı
- l. Meslek Liseleri içinde çıraklık eğitimi programına izin verilmeli, MEM'ler Meslek Liseleri ile birleştirilmeli

MYK Kanunu'nun Eşgüdümlü Hâle Getirilmesi: Meslek Yeterlilikleri Kurumu'nun (MYK) piyasa beklentilerine cevap vermeyi hızlandırmasına yardımcı olmak için MEB bu kurumla işbirliğini geliştirmeli, bunun için MYK Kanunun'da bazı değişiklikler yapılmalıdır.

- a) Meslek Standartlarının Mesleklerin 8 Basamaklı Yeterlik Çerçevesine göre hazırlandığının açıklığa kavuşturulması,
- b) Meslek alanının çekirdek modül sınavının ve dal modüllerinin sınavlarının MEB altyapısı kullanılarak, eş-yetenlik verilmiş okullarda MEB-MYK işbirliği ile yapılması ve kazanılan Piyasa Meslek Ehliyet Belgelerinin MEB-MYK onayı ve tescili ile verilmesi,
- c) Meslek basamaklarının unvanlarının 8 Basamaklı Yeterlik Çerçevesine göre uygun olması.
- d) Tüm Meslek Standartları en yaygın mesleklerden başlayarak tanımlanmalı, eğitim bununla uyumlanarak "çekirdek modül asıl" ve "yan dal modülleri isteğe bağlı" olarak eğitimlerinin yapılması.

374

MYO ve TYO için YÖK Kanunu Değişiklikleri: Ülke içinde ve yerel boyutta yeterli iç-talep olması halinde, üretim süreçlerine aranan teknolojiye cevap verecek müfredatlarla Meslek Yüksekokulları ve Teknik Yüksek Okulların, MEB onayı ile ilgili kamu kuruluşu, meslek odaları, vakıflar tarafından açılabilmesi için YÖK Kanununda düzenlemeye gidilmelidir. Üniversiteler, kendilerini hazır buldukları alanlarda, içerde üretim amaçlı iç-talebe cevap verecek Meslek Yüksek Okulları ve Teknik Yüksek Okullarını açmaya devam etmelidirler.

Üniversitede Teknik Öğretmen Yetiştirme: Halen Teknoloji Fakültelerine devredildikleri için Teknik Öğretmen yetiştirmenin durduğu ve ülkemizde her zaman meslek eğitimi gören yaklaşık 2 milyon öğrencinin bulunacağı dikkate alınarak belli bir sayıda Teknik Öğretmen Okulu tekrar açılmalıdır. Bunlar:

- a) Meslek Eğitimi Fakültesi (1 Adet)
- b) Endüstriyel Sanatlar Fakültesi (1 Adet)
- c) Teknik Eğitim Fakültesi (4 Adet) (Bunlar: Ankara, Konya, Marmara, Fırat eğitim bölgeleri Teknik Eğitim Fakülteleridir)
- d) Pedagoji Dersleri bu Eğitim Fakültelerince verilmelidir.

D. ORTAÖĞRETİM EĞİTİM TÜRLERİNE GÖRE GEREKLİ OKUL ÇEŞİTLERİ

Hedefimiz “meslekli toplumu” oluşturmaktır. Meslek Liseleri ve teknik Liseler bu amacın anahtarlarıdır. Kısa sürede, topluma yüksek maliyet yüklemekten 18 yaşında hayata doğru bilgi ve becerilerle atılmayı sağlar. Yükseköğrenim topluma, aileye ve bireye maliyeti yüksek bir eğitim basamağıdır; her alan için gerekli değildir, bu nedenle zorunlu eğitim kapsamında değildir. Ortaöğretim Liseler kademesi, toplumdaki çeşitlenmeyi yansıtan, tektipleşmekten korunması gereken en önemli eğitim kademesidir. Bugün anaokulları, ilkokullarda bile kişisel özellikler gözleme alınmakta, ortaokullar bireysel özellikleri ortaya çıkarmaya, liseler bunları işlemeye, yükseköğretim derinleştirmeye çalışmaktadır. Türkiye, lise çeşitliliğinde tercihleri yansıtan geniş bir yelpazeye sahiptir. 2008 yılında 64 lise türü kaldırılarak programlar olarak birleştirildi, bazı programlar kalktı, tarım alanında olanlar gibi çok önemli lise türleri kapatıldı. Bunların çoğu MEB’e bağlı meslek eğitimi amaçlı lise türleriydi.

Bazı programların aynı çatı altında toplanması işlevselliği artırma ve etkinlik bakımından yararlı olmuştur. Diğer bazı liselerin kaldırılması ise eğitim programlarının sıkışması, kaybolması, ufkunun kaybedilmesi, topluma mesaj vermekten uzaklaşması, yenilenemeyip eski tekrarlara saplanmaya yol açmıştır. On yıllık bir denemenin sonuçları değerlendirilmeli, tekrar ayrı lise türü olarak hizmet ederek işgücünün önü açmalıdır. Halen kaldırılması boşluk doğurmuş meslek lisesi türleri belirlenmiştir. Aşağıda, mevcut liselerle birlikte yeniden açılması ve yeni açılması gerekli okullar belirtilmektedir:

1. GEREKLİ MESLEK LİSESİ ÇEŞİTLERİ

• Sanayi Meslek Lisesi

Sanayi, sanayileşme, sanayici ülkemizde bir ülkü, bir heyecan, hatta bit tutkudur. Kur’an’dan gelen “sanayi” kelimesi toplumun belleğinde yere sahiptir. Tekrar üretim, yatırımcılık, iş verme, yerli ve millî hamle gerektiğine göre bu kavram dağarcığı kaybedilmemelidir. MEB, Endüstri Meslek Lisesi adını denemiş, anlaşmadığını görmüş, yeterli faydayı sağlayamadığını tecrübe etmiştir. Bu bakımdan Sanayi Meslek Lisesi adını önermektedir. Sanayi Meslek Liseleri, üretim, toplumun talepleri ve ihracat için ülke sanayisinin ihtiyaç duyduğunu bildirdiği teknoloji gelişmelerine açık, teknik yabancı dil bilgisine sahip nitelikli ilk kademe üretici işgücünü (kalfa, usta) yetiştirmek üzere açılan liselerdir.

• Tarım Meslek Lisesi

Tarım işletme ve kurumlarda çalışacak ilk kademe vasıflı üretici işgücü yetiştirmek üzere açılan liselerdir.

Kırsal bölgede üretim artışı olmadan kalkınma olmaz. Her ilçede bir Tarım Ortaokulu ve Lisesi açılmalı. Yörenin özelliklerine göre meslek alanları açılmalıdır; tahıl, tarla bitkileri, sanayi bitkileri (türleri), çay, kuru yemiş (türleri), ormancılık, zeytincilik, gıda malzemesi hazırlama. Çiftçilik, sulu ziraat, meyvecilik, baharatçılık, küçük ve/veya büyük baş hayvancılık, mandıra, bağcılık, bostancılık, çiçekçilik, tavukçuluk, arıcılık, balıkçılık, veteriner yardımcılığı, tarım makineleri bakım-onarım, işletme, ticaret, ilaçlama, gübreleme, doğal gübre hazırlama, tarıma dayalı sanayi (kolları)...

İlçelerde ürün çeşitlerine göre kümelenme yöntemiyle işleme ve iç-dış ticaret için gerekli her işletmeyi barındıran işletme grupları oluşmalıdır. Her köy veya ilçede ikamet eden devlet memurları bulunmalıdır.

· **Sağlık Meslek Lisesi**

Sağlık işkolundaki kurum ve kuruluşlarda sağlık memurluğu, tıp, geleneksel tıp, eczacı, ebe, hemşire yardımcıları olarak çalışacak ilk kademe vasıflı hizmetler işgücünü yetiştirmek üzere uygun program çeşitliliği ile açılan liselerdir.

· **Ticaret Meslek Lisesi**

Kamu ve özel kesimlerin ihtiyaç duyduğu muhasebe, mali işler, bankacılık, ihracatçılık, gümrükçülük, reklamcılık, pazarlama, toptan alım-satım ve perakende satış ve büro yönetimi gibi alanlarda ilk kademe vasıflı hizmetler işgücünü yetiştirmek üzere açılan liselerdir.

· **Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi**

Turizm ve temel alt yapısını oluşturan konaklama işkolunun ihtiyaç duyduğu ilk kademe vasıflı hizmet işgücünü yetiştirmek ve isteyenleri bu alanda yükseköğretime hazırlamak üzere açılan liselerdir.

· **İletişim Meslek Lisesi**

Gazetecilik, muhabirlik, sunuculuk, haber hazırlama, tanıtım, reklamcılık, rehberlik... gibi dallarda ilk kademe vasıflı hizmet işgücünü yetiştirmek ve isteyenleri bu alanda yüksek öğretime hazırlamak üzere açılan liselerdir.

· **Adalet Meslek Lisesi**

Adliye, ceza ve tutukevleri, hukuk büroları, noterler, avukat yazıhaneleri, kurumlarda hukuk daireleri vb. ihtiyaç duyduğu ilk kademe vasıflı hizmetler işgücünü yetiştirmek üzere açılan liselerdir.

· **Güzel Sanatlar Liseleri**

Güzel sanatların çeşitli dallarında ayrı ayrı açılabilirler. Sanat ortamının sürekli teneffüs edilebilmesi için yatılı bölümlerinin olması teşvik edilebilir. Ortaokul kademeleriyle birlikte açılmaları bu sanatlar için gereklidir. Okulun görevi; sanat yeteneğine sahip olan ve sınavla seçilerek alınan öğrencilerin yaratıcı, üretici, satış ve küçük işyeri açma ve yerli ve milli kültürle zenginleşmiş yorum yeteneklerini geliştirmek, öğrencileri yetenekleri doğrultusunda araştırmacı ve geliştirici çalışmalara yöneltmek ve isteyenleri alanlarında yükseköğretime hazırlamaktır. Örneğin, Geleneksel Türk El Sanatları MEM, Ortaokul ve Lisesi bu doğrultuda açılmaktadır.

· **Beden Eğitimi Ortaokulu ve Spor Lisesi**

Sporun çeşitli dallarında ayrı ayrı açılabilirler. Belli dalların ortaokullarının da açılması gerekir. Spor ortamının sürekli teneffüs edilebilmesi ve gerekli beslenmenin izlenebilmesi için yatılı bölümlerinin bulunması teşvik edilebilir. Beden eğitimi ve spor alanında yetenekli olan öğrencilerin, bu yeteneklerini geliştiren, yeni yeteneklerin ortaya çıkmasını sağlayan, sporcularımızın Türkiye içinden yetişip millî takımlarımızın daha güçlenmesine yönlendiren, geleneksel ata sporu ve beden eğitimi dallarımızın (atıcılık, atıcılık, güreş, cirit...) kurumlaşmış eğitim ve faaliyet kuruluşlarına kavuşmaları için işletme bilgileri veren, spor tesisleri kurma ve işletme bilgileri kazandıran ve isteyenleri alanında yükseköğretime hazırlayan liselerdir.

· **Toplum Hizmetleri Meslek Lisesi**

Medeniyetimiz uzun bir hizmet yöneticiliği, hizmet toplumu, hizmet ekonomisi geleneğinden geliyor. Toplum hizmetleri bilim dalının ilk ve orta kademe meslekli eğitimini “toplum hizmetleri” anlayışı ile ele almaktadır. Evde veya kurumsal bakım – bebek, çocuk, yaşlı, hasta, engelli, bağımlı, göçmen, mülteci... – hizmetlerine bilgili ve eğitilmiş işgücü talebin çok arttığı ve büyük bir pazarın geliştiği bu devirde, Türkiye meslek eğitilmiş, iş tanımları belli, çalışma şartları ve sigortaları açık, güvenlik yoklamaları yapılmış, ulaşılabilir veya şirketleşmiş işgücünü ortaya çıkaramadığı için halk, güvenilirliği belirsiz yabancılara para ödemektedir. MEB, “toplum hizmetkârı / toplum hizmetlisi” mesleğinin resmen tanımlanarak oluşmasına katkıda bulunacak kapsamda bu mesleğin doğru eğitimini yapabilecek programları meslek standartlarına göre geliştirilmelidir. Hem bu hizmetlerin görülmesi, hem bu alanın kamu kuruluşlarının takip, denetim, ihtiyaç sahiplerine danışmanlık, bilgilendirme-yönlendirme hizmetlerinde görevlendirilmek, hem de bu ihtiyaç sahibi nüfusun gündüz bakım, gece bakım, gündüz boş-zaman değerlendirme, tatil, seyahat vb. vasıflı hizmetleri yapmak üzere bu alanın insangücü eğitiminin yapılması için talep vardır. Toplum Hizmetleri Meslek Liseleri bu hizmetleri sunan tesisleri açmak veya buralarda görev yapmak amacıyla ilk kademe vasıflı işgücünü yetiştirmek amacıyla açılan, isteyenleri yükseköğretimin bu bölümlerine hazırlayan liselerdir.

· **Türk Musikîsi Ortaokulu ve Meslek Lisesi**

Güzel sanatların Türk Musikîsi alanında ayrıca açılması gerekli okullardır. Batı müziği ile birlikte açılması çalgı aleti, ses ve kulak gelişiminde istenilen sonucu vermemektedir. Türk Musikîsi alanında – halk, klasik, tasavvuf, mehter... –dallarının programlarını sunacak şekilde açılmalıdırlar. Eğitim-öğretim sadece Türk sazlarıyla, elektronik alet kullanmadan, en az iki Türk sazını ustaca çalabilecek düzeyde yapılarak kulak gelişimi ve parmak hünerleri ve ayrıca yetenekleri uygun olanlara ses eğitimi kazandırılmalıdır. Halk Eğitim’le birlikte MEM ve örgün ortaokullarının da açılması gereklidir. Sanat ortamının meşke uygun kurulması ve sanatın sürekli teneffüs edilebilmesi için yatılı bölümlerinin bulunması teşvik edilebilir. Okulun görevi; sanat yeteneğine sahip olan ve sınavla seçilerek alınan öğrencilerin yaratıcı, üretici, satış ve küçük işyeri açma ve yerli ve milli kültürle zenginleşmiş yorum yeteneklerini geliştirmek, öğrencileri yetenekleri doğrultusunda araştırmacı ve geliştirici çalışmalara ve güfte, beste, Türk musikîsi topluluğu olarak çalışmaya yöneltmek, isteyenleri bu alanda hizmet işletmeleri açıp çalıştırabilecek bilgilerle donatmak ve isteyenleri alanlarında yükseköğrenime hazırlamaktır.

· **Konservatuar Ortaokulu ve Meslek Lisesi**

Güzel sanatların Batı Musikîsi alanında (talebe göre diğer dünya müziği) dallarının programlarını sunacak şekilde açılmalıdırlar. Eğitim-öğretim sadece elektronik alet kullanmadan, en az iki aleti ustaca çalabilecek düzeyde yapılarak kulak gelişimi ve parmak hünerleri, yeteneği bulunanlara ses eğitimi kazandırılmalıdır. Sanat ortamının bu müziklere uygun kurulması ve sanatın sürekli teneffüs edilebilmesi için yatılı bölümlerinin bulunması teşvik edilebilir. Okulun görevi; sanat yeteneğine sahip olan ve sınavla seçilerek alınan öğrencilerin yaratıcı, üretici, satış ve küçük işyeri açma ve yerli kültürle de zenginleşmiş yorum yeteneklerini geliştirmek, öğrencileri yetenekleri doğrultusunda araştırmacı ve geliştirici çalışmalara yöneltmek, isteyenleri bu alanda hizmet işletmeleri açıp çalıştırabilecek bilgilerle donatmak ve isteyenleri alanlarında yükseköğrenime hazırlamaktır.

Öğretmen Meslek Lisesi

Eğitim kurumlarında öğrenci-merkezli eğitim yaklaşımı ile çok artmış olan, ayrıca kalabalık sınıflarda “yardımcı öğretmen” konumunda görevliler ihtiyaç bulunmaktadır. Bugün bu ihtiyaç piyasada bulunabilen işgücüyle özel okullarda yeterli olmayan düzeyde karşılanmakta, kamu okullarında ise öğretmenler yetişemediği için öğrenciler bireysel ilgiye yeterince ulaşamamakta, özel ders ve faaliyetin dışarıdan karşılanmasına yönelmektedirler. Gençliğin amaç ve iş arayışında olduğu ülkemizde, okullarda böyle büyük ve bir ihtiyaç alanı bulunmaktadır. Anaokullarında, 24 öğrenci üzerindeki ilkökul, ortaokul ve lise sınıflarında, işlik, atölye ve laboratuvarlarda, öğretmen istediği takdirde kendisine tahsis edilecek, öğretmene öğretmenlik görevinde – sorumluluğu öğretmene ait olmak üzere destek sunacak insangücü kullanılabilir. Öğretmen Meslek Liseleri, asil öğretmene yardımcı olmakla görevli olacak, öğretmenlik mesleğinin temel ilkeleriyle tanışmış, çocukları ve gençleri seven, onlarla iletişim kurma yetenekleri bulunan adaylar arasından seçilerek alınan öğrenciler için açılan liselerdir. Ayrıca açılacakları gibi, kız teknik okullarında belli programlar için de açılabilirler. Öğretmen Meslek Liselerinde yardımcı öğretmenlik için açılacak programlardan – anaokulu, ilk, orta, lise, engelli okulları, kaynaştırma sınıfları, mülteci sınıfları, işlik, atölye, laboratuvar öğretmen yardımcılığı – en az 3 tanesi bulunmalıdır. Mezunlar, sınavla “Yardımcı Öğretmen Meslek Ehliyet Belgesi” kazanabilmeli ve çalışanları Bakanlık bu yönüyle denetleyebilmelidir. Yardımcı öğretmenler sözleşmeli olarak çalıştırılmalıdır. 5-7-10 sene bu şekilde çalışanlar, öğretmenlik mesleği ile ilgili fakültelere devam etmek istedikleri takdirde çalıştıkları dalda ek puanlar kazanabilmelidirler.

Kişisel Bakım Meslek Lisesi

Günümüzde, her yaş kademesinden insanın temizlik, sağlıklı bakım ve güzellik hizmetleri ihtiyaçları artmıştır. Burada büyük bir piyasa ve işgücü talebi vardır. Vücut, fizik, saç, el-ayak bakımı yanında, hareket yaptırma, beden çalıştırma gibi dallarda hamamlardan güzellik salonlarına, açık ve kapalı alanlarda beden hareketi tesislerine, kişisel gelişim çalışmalarında yardımcılığa, beslenme program ve takipçiliğine kadar ihtiyaç alanları bulunmaktadır. Kişisel Bakım Meslek Liseleri bu hizmetleri sunan tesisleri açmak veya buralarda görev yapmak amacıyla ilk kademe vasıflı işgücünü yetiştirmek amacıyla açılan, isteyenleri yükseköğretimin bu bölümlerine hazırlayan liselerdir.

Yöresel Aşçılık MEM, Ortaokul ve Meslek Liseleri

Günümüzde hem pişirme ve hazırlama usûlleri hem de malzeme bilgisine, doğru tariflere, paketlenme ve etiketlemeye dikkat edilmemesi, aktarmacılık ve karıştırma yoluyla ürün elde etmeye çalışma nedeniyle yemeklerde, fırıncılıkta sağlıksızlık, Türk mutfağında bozulma görülmektedir. Türk Mutfağı aşçılık programları uygun meslek Liselerinin müfredatına dâhil edilmeli, bunun için meslek standardı belirlenmesi sağlanmalı, yemek cinslerine göre eğitim modülleri belirlenip usta-çırak eğitim tarzıyla “Aşçılık Meslek Ehliyet Belgesi”ne ulaştıracak eğitim düzenlemesi yapılmalıdır. Ayrıca örneğin, Bolu, Aydın, Hatay, Gaziantep, Urfa, Erzurum, Kayseri, Konya, İskilip, Karadeniz, Edirne, Bursa, Elazığ Yöresel Aşçılık MEM, Ortaokul ve Meslek Liseleri hemen açılacak durumdadır. Bu liseler, bu hizmetleri sunan tesisleri açmak veya buralarda çalışmak amacıyla vasıflı usta aşçı işgücünü yetiştirmek amacıyla açılan, isteyenleri yükseköğretimin bu bölümlerine hazırlayan liselerdir.

· Yerel Talepler ve Kız Öğrencilerin Eğitimi

Bazı yörelerde ve büyük şehirlerin bazı semtlerinde, zorunlu eğitim nedeniyle kız çocukları okula kaydettirip sonra devamsızlıktan sınıfta kalma sorununa bir seçenek sunmak için bu noktalardaki okullar:

Kız Meslek Liseleri, kız öğrencilerin devamsızlıklarının fazla olduğu ve dezavantajlı yerlerde yeniden açılmalı ve yörenin ihtiyaçlarına göre program alanları ve dalları belirlenmelidir.

Ev Hanımlığı, çocuk gelişimi, ev bütçesi, yan gelir becerileri

2. TEKNİK LİSELER

Teknik Liseler sınavla girilen, 4 ve 5. basamak Orta Kademe insangücünün temel 4. Basamağını sağlam nitelikte kuran, Fen, Kültür ve Meslek Alan Dersleri 4. Basamak teknik düzeyinde olan, beceri eğitimlerini yaz aylarında 2,5 ay fiiliyata geçiren, Teknik Lise Diploması ve Teknik Ehliyet Belgesi sınavlarıyla ayrı ayrı bitirilen liselerdir. Fen, Matematik, Teknoloji, Tasarım, Büyük projeleri işletme tabanında uygulamaya aktarma ağırlıklı çalışmalara öncelik vermelidirler.

· Sanayi Teknik Lisesi

Sanayinin ihtiyaç duyduğu teknolojik gelişmelere açık, alanın teknik bilgi ve becerilerine sahip, teknik yabancı dil, çizim, tasarım, proje uygulama, işletim bilgisine sahip, araştırma ve proje uygulamaya yardımcı, yeni gelişen alanlarda örneğin tıp cihazları üretimi/bakım/onarımı, biyo-medikal cihaz yapımı/kullanımı... için vasıflı orta kademe (sanayi teknikeri) insangücünü yetiştirip “Teknik Ehliyet Belgeleri” ile çalışma hayatına çıkaran, isteyenleri TYO’ a (Teknik Yüksek Okul) hazırlayan, isteyenleri üniversite giriş sınavlarına yönlendiren liselerdir.

· Tarım Teknik Lisesi

Tarıma dayalı sanayi işletmelerinde ve kurumlarda çalışacak, teknik yabancı dil, çizim, tasarım, proje uygulama, işletim bilgisine sahip vasıflı orta kademe (tarım teknikeri) insangücünü yetiştirip “Teknik Ehliyet Belgeleri” ile çalışma hayatına çıkaran, isteyenleri TYO’ a (Teknik Yüksek Okul) hazırlayan, isteyenleri üniversite giriş sınavlarına yönlendiren liselerdir.

· Sağlık Teknik Lisesi

Sağlık işkolundaki işletme, kurum ve kuruluşlarda göz, diş, fizik tedavi, nükleer tıp, laboratuvar tahlilleri, kimya, ilaç, tarım ilaçları yapımı /kullanımı /uygulanması... gibi dallarda çalışacak, mesleğin teknik becerileri, teknik yabancı dil, çizim, tasarım, proje uygulama, işletim bilgisine sahip vasıflı orta kademe (sağlık teknikeri) insangücünü yetiştirip “Teknik Ehliyet Belgeleri” ile çalışma hayatına çıkaran, isteyenleri TYO’ a (Teknik Yüksek Okul) hazırlayan, isteyenleri üniversite giriş sınavlarına yönlendiren liselerdir. Bu alanlar programlar halinde aynı Sağlık Lisesinde bulunabileceği gibi, bazıları ayrı teknik lise olarak da düzenlenebilir.

· İletişim Teknik Lisesi

İletişim ve tanıtım alanlarında basım, matbaa, medya, film, fotoğraf araçlarının yapım, bakım, onarımında çalışacak, mesleğin teknik becerileri, teknik yabancı dil, çizim, tasarım, proje uygulama, işletim bilgisine sahip vasıflı orta kademe (iletişim araçları

teknikeri) insangücüdür. “Teknik Ehliyet Belgeleri” ile çalışma hayatına çıkararak, isteyenleri TYO’ya (Teknik Yüksek Okul) hazırlayan, isteyenleri üniversite giriş sınavlarına yönlendiren liselerdir.

3. GENEL LİSE TÜRLERİ

• Genel (Kültür) Lisesi

Öğrencinin ilgi, yetenek ve başarılarına göre genel kültür edindirmek, isteyenlerin yükseköğretim programlarına hazırlanmalarını sağlamak üzere açılan klasik liselerdir.

• Dil Liseleri

(İyi Türkçe üzerine en az iki yabancı dili iyi öğretmek)

Öğrencinin ilgi, yetenek ve başarılarına göre yükseköğretim programlarına hazırlanmalarını, dünyadaki bilimsel, teknolojik, sanatsal, kültürel vb. gelişmeleri izleyebilecek düzeyde yabancı dil konuşmalarını, tercüme, rehberlik yan dallarını kazandıran liselerdir.

• Fen Lisesi

Fen, matematik alanlarındaki yetenekleri yüksek olan öğrencileri matematik ve fen alanlarında araştırmacılığa, projeciliğe ve yükseköğrenime hazırlamak.

• Sosyal Bilimler Lisesi

Toplum bilimleri ve beşeri bilimler dallarında, tarih, coğrafya, kültür ve edebiyat dallarında ihtiyaç duyulan nitelikli bilim insanları, araştırmacıları, belgelik kurup koruyanları yetiştirmenin temelini oluşturmak, yazarlık ve ozanlık yetenekleri olanları ortaya çıkarıp teşvik etmek amacıyla toplum bilimleri ve beşeri bilimler alanında bilgi ve yetenekleri üst düzeyde olan öğrencileri bu alanda yükseköğretime hazırlamak üzere açılan liselerdir

4. İMAM-HATİP LİSE TÜRLERİ

İmamlık, hatiplik, vaizlik, Kur’an kursu öğreticiliği, mevlithanlık, mesnevihanlık, İslâm ve Türk-İslâm kültür ve medeniyeti alanlarında tarih, arşivcilik, belgelik, çeşitli İslâm sanatları ve musikîsi dallarında birçok programı sunan sınavsız girilen liseler ile

Bu alanların belli dallarının eğitim-öğretiminde uzmanlaşmış programlarla eğitim yapan sınavla girilen liselerdir. 1. Yabancı dili Arapça’dır. Yetenekli öğrencileri hem mesleğe, araştırmacılığa, hem de isteyenleri yükseköğretime hazırlayan liselerdir. Ortaokullarıyla birlikte açılmaları teşvik edilebilir.

5. AÇIK LİSE (Yaygın Eğitim)

Herhangi bir nedenden dolayı örgün öğretime yerine yaygın öğretime devam etmek isteyen kişilerin eğitimlerini tamamlayabilmeleri ve diplomalarını alabilmeleri için hizmet veren programlı yaygın eğitim kurumlarıdır.

• Çıraklık Okulları, MEM’ler

Bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve alışkanlıkları öğrenmek için bireylerin gittiği öğretim kurumlarıdır.

• Açık Meslek Lisesi

Herhangi bir nedenden dolayı örgün öğretime devam edemeyen veya örgün eğitim çağı dışına çıkmış ve mesleki eğitim almak isteyen bireyleri orta kademe iş gücüne katmak amacı ile açılan liselerdir.

· **Açık Genel Lise**

Herhangi bir nedenden dolayı örgün öğretime devam edemeyen kişilerin eğitimlerini tamamlayabilmeleri için açılan yaygın eğitim kurumlarıdır

BEŞİNCİ BÖLÜM

ME+TE MODELİ:

**İŞ HAYATI - EĞİTİM
BAĞLANTISININ
KURULMASI**

ME+TE MODELİ:

İŞ HAYATI – EĞİTİM – İSTİHDAM BAĞLANTISININ KURULMASI

İş hayatı ile eğitimin bağlantısı ülke sanayiinin üretim yapmakta kullandığı teknolojilerin gerektirdiği nitelik, bilgi ve becerilerin iş hayatı tabanından toplanıp, düzenlenip, öğretilmesinin müfredata yansıtılması ve en kısa sürede öğrenilmesini sağlayacak tekniklerin geliştirilmesidir. İşbölümü, sanayi üretimi mesleklerinde en belirgin olduğu için, anlatım kolaylığı bakımından, sanayi meslekleri örneği kullanılmıştır. 1 meslek, 3 kademe, 8 basamakta açıklanacaktır.

Bu Bölümde, en karmaşığı sanayi meslekleri olduğu için, sanayi meslekleri üzerinden ülke sanayiinde kullanılan en yaygın teknolojinin ilgili mesleklerin eğitim müfredatına hangi süreçlerle yansıtıldığının ana hatları ve eğitilmiş kişinin hayata çıkışını düzenleyen sınav ve ehliyet belgeleri düzeni adım adım açıklanmaktadır. A) İş Hayatı – Eğitim bağlantısı için Meslek Standartları düzeni ve bu düzenin kurulma sürecinin tarihçesi. B) AB ile Ortak imzaladığımız, sanayi üretiminde meslek basamaklarından beklenen Sorumluluklar Çerçevesi. C) Meslek basamakları itibariyle asgarî ortak bilgi-beceri-tutum-davranış ilkeleri, meslek öğrenimi seviye şartı ve Basamağın Ehliyet Belgesini Alma Şartları Çerçevesi. Nitelikleri ve şartları taşıdığını gösteren sınavdan geçtikten sonra hangi düzey “Meslek Ehliyet Belgesi” veya “Teknik Ehliyet Belgesi”ne ulaşabileceği ve hayata atılabileceğini açıklamaktadır. D) Mesleklerin Ulusal Piyasa Standartları. Meslek standartları her ülkede her bir meslekten beklenen üretim bilgisi, teknoloji kullanımı, millî işkolu veya ürün standartları ve ülkenin özellikleri dolayısıyla her meslek için ayrı ayrı çıkarılan standartlardır. Bunun için tam adı “Ulusal Piyasa Meslek Standartları”dır. Başka ülkelerden alınıp kullanılmaz.

385

A. İŞ HAYATI – EĞİTİM BAĞLANTISI İÇİN MESLEK STANDARTLARI DÜZENİ

Bu alt bölümde, mesleklerin çalışma hayatında değerini bulabilmesi için “iş hayatı – eğitim bağlantısı”nda meslek standartları düzeninin ne olduğu özetlenmiştir. Bunu, Türkiye’de çok sorunlu geçmiş bu düzenin kurulması sürecinin tarihçesi izlemektedir.

İnsangücü Planlaması – Eğitim Planlaması – İstihdam Bağlantısı:

Piyasa Meslek Standartları – Meslek Eğitimi Standartları – Meslek/Teknik Ehliyet Belgeleri

İnsangücü planlamasına dayalı eğitim planlaması ve eğitimin çıktılarının piyasadaki istihdam ile bağlantısının kurulması; toplam nüfus içinde piyasaların ihtiyacı olan ve olacak olan insangücünün tümdengelim yöntemiyle hesaplanması ve talebin oluşacağı yılda bu insangücünün meslek eğitimi be geçerli belgeli olarak piyasaya çıkarılmasıdır. İnsangücü içinden istihdam edilenler işgücü haline gelmiş olurlar.

Piyasa meslek standartları – meslek eğitimi standartları – meslek/teknik ehliyet belgeleri düzeni; piyasa tabanının işgücü olarak kullanmak istediği kişilerde aradığı beceri, sorumluluk yüklenebilme düzeyleri ve bu düzeyleri gösteren belgelendirmelerdir. Eğitim düzenlemeleri; tek tek kişilerin yetiştirilmesini tümevarım yöntemiyle piyasanın işaretini verdiği bu ihtiyaçlara göre yapar ki, mezuniyette işsizlik oluşmasın.

Türkiye’de 1838-1938-1943-1968-1973-1977-1986 sürecinde, İlk ve Orta Kademe insangücünü büyük ölçüde kendi kendine idame ettirmeye bırakmıştır. Çünkü, eğitim sağlanmaya başlandıysa da, 1986’ya kadar yasal dayanağı oldukça muğlak kalmıştır. 1960’ta Planlı Kalkınma dönemiyle birlikte piyasanın ihtiyacı-eğitim-belgelendirme-istihdam planlamaları gündeme girmiştir.

İSTİHDAM EDİLEN ÜRETİCİ İŞGÜCÜ

İlk Kademe İşgücü: Türkiye’nin en hayafı üretici İlk Kademe İşgücünün eğitimi çıraklık-kalfalık-ustalık aşamalarında 13. yüzyılda düzenlenerek çok sağlam bir yapıda 1838 Osmanlı-İngiliz Serbest Ticaret Anlaşmasına kadar gelmiştir. Bu Anlaşmaya konulan bir maddeyle örgütlenmesi dağıtılarak tahribe maruz kalmıştır. Ahî Birlikleri /Loncaların kapatılmasından beri halâ kapanamayan yara çırak-kalfa-usta meslek eğitiminin düzene konmasıdır. 1975’e gelinceye kadar yerel gayretlerle yürüyordu. 1986’da Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu içinde yerini bulmuştur. Sonra da, uygulamanın üzerinde oynanarak bozulma yoluna girmiştir.

Orta Kademe İşgücü: Makine kullanan sanayi üretiminin başlamasıyla, çırak-kalfa-usta İlk Kademe Üretici İşgücü ile üretimin gerektirdiği sistemi ve makineleri tasarlayıp yapan Üst Kademe İşgücü’nün ortasına imalathanede bağlantıyı kurup işletecek Orta Kademe Teknik İşgücü gerekmiştir. Orta kademe İşgücü Tekniker ve Yüksek Teknikerlerden oluşur. Teknolojideki gelişmeye paralel olarak Orta Kademe İşgücünün önemi giderek daha artmıştır.

Sanayi içinde İlk ve Orta Kademe İşgücü: Tanzimat’ta başlayıp 1930 ve 1940’larda halen oluşmuş çıraklık yöntemiyle sanayi-içinde iş-başında ilk ve orta kademe işgücü eğitimi örnekleri başlamıştı. KİT’lerde yapılan Orta Kademe Teknik İşgücü yetiştirme bu şekildedir. Bunlara, üretim hayatı içinde yürüyen “Piyasa Modeli” meslek eğitimi yaklaşımları denilmektedir. Bu gelişme sağlanmışken, 1940’larda Orta Kademe İşgücünün meslek eğitimi MEB’in kendi bünyesine ve okul içine alması, işgücü yetiştirmeyi “Bürokratik Model” içinde pahalı bir yola sokmuştur.

Üst Kademe İşgücü: Bütün mesleklerde ve sanayi için mühendisliklerde 4 yıllık lisans, 1 veya 2 yıl lisans-üstü, 3 yıl doktora ve ilave araştırma çalışmaları gerektiren eğitim kademesidir. Piyasanın bilgi, proje, çözümlenmesi gerekli teknik sorunlarını toplayıp çözmekle birlikte, eldeki bilgi ve teknolojiyi daha da geliştirecek çalışmaları da katarak eğitim yapmaktır. Üniversite diploması lisans’tır. Yani, kişi kendi mesleğini yorumlama, kendi işini hâsıl etme yetkileriyle donatılmış olarak çıkar. Ayrıca piyasa meslek veya teknik ehliyet belgesi alması gerekmez. Meslek Odaları; çalışma hayatında mesleğin düzeyini korumak için meslek mensuplarına işyeri açma yetkisini ve çalışma standartlarını düzenler, mesleğin gelişmesi için çalışırlar

İlk-ve-Orta Kademe İşgücünün Çıraklık-Kalfalık-Ustalık Eğitimi ve İş-İçinde Yetişme: 1960’ta Planlı Kalkınma dönemine girişle birlikte, insan kaynağının her yönüyle okul+işyeri işbirliğinde eğitilmesi yeni anlamlar kazandı. 1960’lı yılların başında insangücünün görev, sorumluluk ve meslek eğitiminin çerçevesinin belli olmasını ve sadece zanaatkarların değil, sanayi ve diğer işyerleri eğitimlerinin düzenlenmesini de kapsayacak Çıraklık-Kalfalık-Ustalık Kanunu çıkarılması gündeme alındı. İstenen öyle bir anahtardı ki, hangi iş-dalı, hangi teknoloji (=üretim bilgisi) ile üretim yaparsa yapsın her insanı değerlendirecek eğitim ve iş verme düzenlemesini “iş içinde yapmak” ve “dışarıdan eğitim desteği almak” mümkün olmalıdır. Anahtar tersine çevrildiğinde ise kilit olur!

İNSANGÜCÜ PLANLAMASI - İŞGÜCÜ İSTİHDAMI

İnsangücü: mevcut bulunan toplam işçiler/çalışabilecekler olarak tanımlanır.

İşgücü: istihdam edilen toplam işçiler/çalışanlar olarak tanımlanır.

İnsangücü Planlaması: Nüfusta insan israfı olmaması için gelir getirici üretim gücünü oluşturmak amacıyla tündengelim yöntemi ile ekonominin toplam insangücü ihtiyacının işkolları (sektörler), meslekler, nitelik kademeleri ve hazır bulunmaları talep edilecek zamanlar itibariyle ortaya konması

Ulusal Piyasa Meslek Standartları: Piyasasının talep ettiği becerilerin Meslek Standartlarının (mesleklere ve mesleklerin nitelik kademelerine göre) belirlenmesi. İşyerlerinin işgücünün meslek ve nitelik kademelerine göre bekledikleri işgörme becerileri ve “tümevarım yöntemi” ile **sorumluluklarının kümelendirilmesi, standartlaştırılması, kademelendirilmesidir.**

Meslekli İnsan Eğitimi Planlaması: İnsangücü talep planlarının üç koldan eğitim planlarına dönüştürülmesi - 1) Fizikî altyapı, araç-gereç, donanım planlaması, 2) mesleklere ve nitelik kademeleri standartlarına göre müfredat planlaması ve eğitim süresi programlaması, 3) öğretmen eğitimi planlaması.

Mesleklere ve Mesleklerin Nitelik Kademelerine Göre Müfredat Planlaması:

5 aşamada yapılır.

1. Meslek Standartları Meslek Eğitimi Standartlarına çevrilir: a) mesleklerin nitelik kademeleri için talep edilen standart uygulamalı becerilerin öğretim yöntemleri ve sıra düzeni, b) mesleklerin nitelik kademeleri için gerekli temel bilgi ve beceriler.
2. Toplam Meslek Eğitimi Müfredatı (her mesleğin ilk kademesi) ve Teknik Eğitim (her mesleğin orta kademesi: a) + b) + ilave c) meslek tutum ve davranışları, meslek ahlâkı, d) mesleğin özelliğine ve kademesine göre fen ve matematik. e) kültür ve dil, f) çalışma ve iş hayatı fikri, deneyimi, g) iş ahlâkı, h) iş kurma yolları.
3. Meslek Eğitiminin Planlanması: Mesleklere ve Mesleklerin Nitelik Kademelerine Göre Yetiştirmenin Eğitim Türlerine göre Planlanması

Mesleklerin İlk Kademeleri için a) aynı meslek kademesi standartları ile meslek eğitimi türleri “çıraklık,” “örgün eğitim,” “yaygın eğitim kursları” seçeneklerinin sunulması için a) ve b) ve c) sabit, hepsinde aynı. d) - h) öğrencinin yaşına, birikimine, eğitim türüne ve kullanılacak süreye göre müfredata dâhil edilir.

Mesleklerin Orta Kademeleri için a) aynı meslek kademesi standartları ile teknik eğitim türleri “örgün eğitim,” “işbaşında” (Orta Avrupa’da uygulanır) “uzaktan + uygulama zamanları” seçeneklerinin sunulması için a) ve b) ve c) sabit, hepsinde aynı modülle d) ilâ h) öğrencinin yaşına, birikimine, eğitim türüne ve kullanılacak süreye göre müfredata dâhil edilir.

4. Çekirdek Meslek ve Teknik Eğitim Modüllerinin hazırlanması
5. Meslek eğitimi türleri “çıraklık,” “örgün eğitim,” “yaygın eğitim kursları” için a) Meslekler ve meslek kademeleri için çekirdek modül müfredatına ilaveten içinden uygun unsurlarla Program belirleme, c) sürelendirme, d) kapasite, e) öğretmen tahsisi, f) zamanlama.

Eğitim ve Yetiştirmenin Yapılması: Eğitim ve Yetiştirmenin a) kuramsal ve uygulamalı modüllü eğitim, b) okul-işyeri işbirliği, c) işyeri stajı aşamalarında usta, öğretmen, teknik öğretmen, eğitimcilerle yapılması.

İşgücü İstihdamı için Bağ Kurulması: Ehliyet Düzeyi Belgelendirmesi

Ulusal Piyasa Meslek Sınavları ve Teknik Sınavları - Sınav Standartları: Sınav Standartları, ulusal piyasa meslek standartları esas alınarak yapılır. Sınavlar uygulama ağırlıklı olarak yapılır. Ulusal Piyasa Meslek Sınavları ve Teknik Sınav sonuçlarının değerlendirmesi, eğitimin bu standartları ne kadar karşıladığı ile ilgilidir.

Ulusal Piyasa Meslek ve Teknik Belgelendirme – Meslek Ehliyet Belgeleri Standartları: Meslek ehliyet belgeleri standartları, ulusal piyasa meslek standartları esas alınarak belirlenir. Ulusal düzeyde geçerli piyasa “meslek ehliyet belgeleri” ve “teknik meslek ehliyet belgeleri” düzenlenir.

Meslek ve Teknik Ehliyet Belgeleri Standartları = **Piyasada Geçerli Ünvan Standartları**: Piyasada geçerli ünvan standartları, meslek standartlarına göre kazanılmış piyasa “**meslek ehliyet belgesinin ünvanı**” ve “**teknik meslek ehliyet belgesinin ünvanı**”dır. Tüm süreç piyasadaki kademe ve basamak ünvanlarının beceri standartlarına oturtulduğu için, belgeler üzerinde yazılı “meslek,” “mesleğin kademesi,” “mesleği basamağı” ve mesleğin ünvanı hepsi birbiri ile ve piyasa ile tutarlıdır. Ayrıca kimseye kanunla veya yönetmeliklerle ünvan vermek gerekmez.

YASAL DAYANAK ve TEŞKİLÂTLANMA TARİHÇESİ

Devlet Planlama Teşkilâtı, çıraklık sistemiyle Piyasa Modeli meslek eğitiminin geleneksel zanaatkarlıktan büyük işletmelere kadar düzenlenmesinin insan sermayesini geliştirmede daha kolay ve ekonomik olduğu hesabını yaptı. 1964 yılında 507 sayılı TESK Kanunu çıktı. Ancak yine, uygulamalı meslek eğitimi her kademe zanaatkar birliklerinin destekleme görevleri arasında gösterilmiş, eğitimin zanaatkar ustalar tarafından yerine getirileceği varsayılmış ve kuşak/belge düzeni öngörülmemiştir.

Piyasa Ekonomisinde İnsanın Sömürülmeden İstihdamı Hedefi: Türkiye’de Planlı kalkınma başladığında, dünya ya sömürge işçilerini, ya köleleştirilmiş insanları ya da sınıflı toplumlarda işçi ve köylü sınıflarının emeklerini sömürerek sermaye birikimi yapıyordu. Türkiye, eşit ve hür vatandaşlarının piyasa düzeni içinde bilgi-beceri-emek karşılığını bulacakları bir düzeni kurma ve işletme bilinci ve hedefiyle başladı. (Bunu içerden ve dışarıdan bozmaya çalışanlar olduysa, bu devlet aklının içinde yer almamıştır.) Verilerin toplanmadığı bir ortamda, bu amaçla yapılan çalışma ince işçilikle muazzam bir sistem yönetimi projesi ve uygulamasıdır:

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) arasında küçükten büyüğe sanayi işletmelerinde çıraklık eğitimini düzenleme ihtiyacı sürdü. 1964’te, İnsangücü Planlaması verilerini, alanı tarayarak işgücü işlev basamaklarını ve işbölümünü izleme düzenini Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) ile Devlet Planlama Teşkilâtı (DPT) kurdular.

8-Basamaklı 3-Kademeli İşgücü Piramidinin varlığı tespit edildi ve izlemeler ve insangücü planları buna göre yapıldı ve ilân edildi. Yükseköğretimde insangücü planı işliyordu. Plan’a ilk ve orta kademe insangücü eğitimi işlerlik kazandırmak için, Sanayi Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı ve TESK işbirliğiyle orta ve büyük işletmeler içindeki ilk ve orta kademe işçi eğitim merkezlerini de kapsayacak şekilde Modern Çıraklık Eğitimi Kanunu’nu çıkarmaları gerekliydi. MEB’nin, tıpkı teknik eğitim gibi, ilk kademe işgücü (çırak-kalfa-usta) eğitimini de okul içine çekme eğilimi nedeniyle yasal düzenlemenin yapılması, beklenen Millî Eğitim Temel Kanunu sonrasına atıldı. Bu süre zarfında işçi

eğitiminin sanayiye yakın okullarda yapılıp sevki için okul ve alet-edevat yatırımlarının artarak devam etmesi zorunluluğu doğdu. Böylece, üretim içinde meslek eğitimi işyerinden çıkmış, meslek eğitiminde Çeşitli Okul Modeli kalmış oldu. Aynı devrede, ekonomiye işgücü verimliliği – sermaye verimliliği hesap edilmeden özel kesime yatırım teşvikleri de açılınca, verimsiz ve plansız bir şekilde özel kesim, insan sermayesine yatırım yerine daha pahalı olan ve döviz gerektiren sabit sermaye yatırımlarına yönelmek istedi.

Beklenen Piyasa Talebi ile uyumlu ayrıntılı İnsangücü Planları: Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1978) hazırlıkları sırasında (1971-1972) İnsangücü Planı için sektörlerin işgücü kullanım katsayıları, DİE + DPT'nin ayrıntılı Türkiye Sanayi Taramasına dayandırıldı. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim planlamaları, İnsangücü Planı'nın bu gerçek verilerine dayandırıldı. Böylece, 8-İşgücü Basamağının insangücü hedefleri işkolları itibariyle Sanayi Planlaması ile örtüştü. Bütün sanayi sektörleri hedefleriyle tutarlılık çalışmaları tamamlandı. Mezunların iş bulması kolaylaştı. Eğitim-İstihdam bağına kurmak için sanayiin aradığı eğitim içeriklerini müfredata yansıtacak meslek standartları, modüllü eğitim, çalışma hayatında geçerliliği olacak meslek-ve-teknik ehliyet belgeleri projesi geliştirildi.

Bütün verileri tamamlanarak çalışılmış Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1978) Millî Eğitim Temel Kanunu'nu (1973) desteklemek üzere ayrıntılı hazırlandı; her beş yılda bir yeni hedeflerle ilerletilmesi planlandı. Eğitim Planlaması insangücü planlaması üzerine oturtuldu. Ortada bir piyasa düzenleyicisi kurum bulunmadığı için, Millî Eğitim Temel Kanunu konuyu: “Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir; her derce ve türdeki örgün ve yaygın meslek eğitimi kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere göre düzenlenir,” (Madde 14/2) şeklinde ele almıştı. Piyasalar gibi kurallı fakat esnek işlemesi gereken bir ortamda bu maddenin uygulanabilmesi için, mevcut ama dünyada uygulaması az olan “Ulusal Piyasa Meslek Standartları - Sınavları - Ehliyet Belgeleri Modeli”ni Devlet Planlama Teşkilâtı Türkiye'ye uyarladı. Tüm sanayi üretiminin kapsama alınması öngörüldü, çünkü üretim ve ihracatta Türk Standartları uygulayarak uluslararası rekabette hamle yapılması planlanıyordu. 1977'de Çıraklık-Kalfalık-Ustalık Kanunu çıktığı zaman sadece küçük işletmeleri kapsamına aldığı ve eğitimini MEB'in okul bağlantısında tuttuğu görüldü. (Çünkü taban, çırak ve kalfaların hem çıraklık-kalfalık eğitimleri sanayide devam etsin, hem de eğitimi devam ettirerek ortaokul diploması alabilecek bir düzen istiyordu.) MEB, bu iki Kanun'un rehaveti ile, işyerleri ile uyumlu meslek eğitimi ve teknik eğitim programlamasına girmede.

Bunun üzerine 1977'de DPT, bir öncülük görevi yapması için Sanayi Bakanlığı ile tüm üretici kademelerini kapsayan Meslek Standartları düzeninin kurulması ve buna uygun sanayi eğitimi, Çalışma Bakanlığı ile meslek ve teknik ehliyet belgelendirmesi ve istihdam düzenine piyasa taraflarını da katacak şekilde yasal düzenleme için ön-çalışmaları başlattı. Sanayi Bakanlığı, Sanayi Eğitimi Dairesi'ni kurdu

Meslek eğitimi ve Teknik eğitimin üretime yansımaları değerlendirmek için meslek eğitiminin ön-şartı ve son-şartı olan piyasa meslek standartları ile eğitim-belge bağlantısını görmek gerekir. Mezunlara yol gösterici, işverenlere bilgilendirici bir araç olan ulusal düzeyde piyasa “meslek ehliyet belgeleri” ve “teknik ehliyet belgeleri” düzeni elzemdir. Bakanlıklar kendi işlerini yaptırmak için yetki belgesi veriyorlardı. Özel kesimde, Odalar birliği ve Ankara Sanayi Odası saha ile bağı kurma konusunda çok çalıştılar ve piyasaya bu fikrin aşılması işini yaptılar.

Yükseköğretimde İnsangücü Planlaması: Bu sırada, 1981’de çıkmış YÖK Kanunu’yla, DPT’nin yaptığı ve Resmî Gazete’de Kalkınma Planı içinde yayınlanan ülke insangücü planlarını, yükseköğretim kademesinde ayrıntılı planlara dönüştürme görevi verildi. İnsangücü planlarının yükseköğretim kademeleri planlamasına dönüştürme, bunları toplam fakülteler ve toplam bölümler insangücü-egitim planlarına bölme, sonra bunları üniversitelerin kapasitelerine göre toplulaştırarak üniversite planları çıkarma görevi yapacaktı. Bunun anlamı; kontenjan ilânlarının YÖK planına dayandırılması, eğitimde ve mezunlarda boşluklar ve şişkinlikler oluşmaması; yani işgücü bulamama ve işsizlik sorunları yüzünden israf yaşanmamasıydı. O güne kadar insangücü planları iyi uygulanmıştı.

Ancak YÖK (ki, başörtüsü olayı başlamıştı), insangücü planlarını uygulamaya aktarmak için üniversite planları yapmaya katılmayacağını 1983’te bir resmî toplantıda sözlü olarak açıkladı. Üstelik yükseköğretimde eğitim planlamasının müfredat planlama kısmı daha kolaydı; büyük projelerin ve uygulamaların bilgi-beceri ihtiyaçlarına bakılıyor, hocaların akademik birikimiyle müfredat hazırlanıyor, mezuniyette lisansı verili veriyordu. Bunun anlamı, Mesleklerin Piramitlerinin en üst 3 basamağının plansız eğitimle piyasaya çıkacağı idi. Sonuçta bunu; indî kontenjan ilânları, Üniversite-bölüm genişlemeleri ve yeni üniversite kurma talepleri izledi. Yığınlarla işsiz böyle oluşmaya başladı. YÖK bu durumu, ÖSYM Sınav düzeni ile oynayarak yönetebileceği düşüncesiyle her yıl yeni uyarlamalar yapmak suretiyle çözmeye çalıştı. Ama hem lise kademesine çok zarar vererek, hem dershane pazarını büyüterek, hem MYO/TYO’ların işlevini kullanamayarak, hem de yükseköğretim sınavı kapısındaki yığınların artmasını önleyemeyerek bu işi sürdürüyor. Planlama fikrini kaybettikten sonra YÖK bilimsel sistem yönetimi aşamasına hiç gelemedi; nokta düzenlemeler yapmaya çalışıyor. Bugün, plansız kontenjanlar ve müfredatın ülkeye cevap verip vermediği Senatolarca ve Üniversiteler Arası Kurulca eşgüdümlemeyen eğitim yüzünden bir yanda üniversite mezunu işsizliği, bir yanda beyin göçü artarak devam ediyor.

ÇIRAKLIK ve MESLEK EĞİTİMİ KANUNU

İşte, bu eksiklik ortamında 1986’da Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu örgün, yaygı, çıraklık eğitimi hatlarını paralel ve aynı nitelikleri kazandıracak şekilde düzenleyen akıllıca çıkarılmış ve yarar getirmiş bir Kanundur. Mezunlarını nitelik düzeni bulunmayan (MYK bulunmadığı için) bir işgücü piyasasına çıkaracağı için, Kanun, METARGEM (Meslek ve Teknik Eğitimi Araştırma Geliştirme Merkezi)’ni MEB’de kurmayı öngörerek çıktı. MEB iş hayatına mümkün olan uyum ve düzenlemeyi eğitim sistemi içinden yapıp emek ortamına olumlu bir katkıda bulunmaya çalışmaktan başka yolu olmayan zor bir görevle karşı karşıya kaldı. Kamu içinden piyasayı belirleme güçlükleriyle karşı karşıya kaldı. (Bu Kanun hakkında daha geniş bilgi İkinci Bölüm’de 1980-1990 yılları içinde bulunmaktadır.)

SANAYİ EĞİTİMİ PROJESİ

Diğer yanda ise Sanayiciler, Odalar, Odalar ve Borsalar Birliği, Esnaf Sanatkârlar Konfederasyonu ve Sanayi Bakanlığı sanayide modüllü eğitim projesine sahip çıkmışlardı. 1986’da “Sanayi Eğitimi Projesi” için DB’den kredi ve teknik yardım çıkmıştı. Sanayi Bakanlığı’nın Sanayi Eğitimi Dairesi’ne bağlı SEGEM (Sınai Eğitim Geliştirme Merkezi) bu işle görevlendirildi. Sanayi Bakanlığı; Yürütme Kurulu’na özel kesim temsilcileri yanında Millî Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile DPT’yi de koyarak Sanayi Odalarıyla birlikte “iş-başında modüllü eğitim” boyutunu uygulamayı başlattı. Çok faydalı bilgiler elde edildi, çok başarılı bir Proje uygulaması oldu.

Ulusal Piyasa Meslek Ehliyet Belgeleri ve Teknik Ehliyet Belgeleri düzeninin kurulmamış olması; çıraklık veya işbaşı eğitiminden işgücü pazarına belgesini alarak

katılmak için ustalık belgesine başvuracak kalfaların beklemesine yolaçtı. Bakanlıklar ve bağlı kuruluşlarca doğrudan istihdama yönelik olarak açılan yaygın meslek eğitimi kurslarına da ilginin yeterince artmamasına sebep oldu. Meslek Lisesi, Teknik Lise mezunları lise diploması kazanmakla birlikte, her türlü mesleğin orta-üst kademesinde MYO, teknik mesleklerin orta-üst kademesinde TYO mezunları da yüksekokul diploması kazanmakla birlikte, piyasada geçerli birer meslek belgesi ve unvan sorununu yaşamaya devam ettiler. Bazı kanunlarla veya MEB’ce verilen ünvanlar piyasada karşılık bulamadı, istihdamda kullanılmadı.

UMSE KANUN TASARISI

YÖK’ün insangücü eğitimine ülke planından bağımsız yaklaşması üzerine, ME+TE eğitimi ile ilgili Bakanlıklar ve piyasa kuruluşları, mutlaka piyasa ihtiyacına endeksli olması gereken, mesleklerin ilk kademe (3 basamak) ve orta kademe (2 basamak) toplam 5 basamağın “meslekli insan eğitimi ve belgelendirmesi”nin gereğine inandılar ve eğitim-istihdam bağlantısı sistemini kurma arayışını peşini bırakmadılar.

1987’de, ME+TE Eğitim- İstihdam bağlantısını, serbest piyasanın işleyişi içinde, işgücünün niteliklerinin verimli değerlendirilmesini sağlayacak düzeneği çalıştıracak Ulusal Meslek Standartları Enstitüsü Kanun Tasarısı (UMSE) hazırlığı yapıldı. Kurumlar arası ön-uygulamasının başlatılması için bakanlıklar arası bir çalışma yapıldı. Kurum hukukî konumu itibariyle, İş ve İşçi Bulma Kurumu bağlantılı yarı özerk yapıda bir Ulusal Piyasa Meslek Standartları - Sınavları - Ehliyet Belgeleri kuruluşudur. Bu Enstitü; Ulusal Piyasa Meslek Standartları, Ulusal Piyasa Meslek ve Teknik Ehliyet Sınavlarını ve Ulusal Piyasa Meslek ve Teknik Ehliyet Belgelerini vermek için ilgili bakanlıkların ve piyasa taraflarının (işçi, işveren) ilgili meslekle ilgili temsilcileriyle birlikte esnek kurullar ve alt kurullarıyla işler. Ulusal piyasa meslek standartlarını hazırlayacak, ulusal piyasa meslek ve teknik sınavlarını yapacak, ulusal piyasa meslek (ilk kademe) ve teknik (orta kademe) ehliyet belgelerini verecek kurumdur. Eğitime destek boyutunda ise, MEB’e, meslek standartlarının eğitim-öğretim-yetiştirme pedagojisiyle modüllü /ekliimli esnek programlamaya aktarılmasına destek olmak için ME+TE programcılarına hizmet-içi-eğitim düzenlemeleri olabilir.

Ancak ne MEB, ne de Çalışma Bakanlığı, ne de MYO/TYO’lar kendisine yeni bağlanmış YÖK buna yanaşmadılar. Bu tutumun başlıca sebebi; düzensiz, kayırmacı ve siyasî işe almaların yaygın olduğu emek piyasası karşısında düzen araçlarıyla işleyebilecek bir emek piyasasının değerinin anlaşılamiyor oluşu olabilirdi.

Oysa ilân edilmiş meslek standartlarının bulunduğu bir ülkede istihdam planlaması çok kolay ve çok açıktır ve zorlayıcı değildir. Mevcut ve yeni programlar zaten meslek standartlarına göre yapılmış iş tanımları olacağından işveren neyi aradığını ve işe aldığı işgücünde neyi bulacağını piyasa ile uyumlandırılarak verilmiş resmî belgesinden bilir. İş piyasasını modernleştirici, saydamlaştırıcı, güveni arttırıcı, iş verimi ve kalitesini yükseltici bir serbest piyasa aracıdır. Kamuda ve isterlerse özel kesim işyerlerinde kadro karşılıklarının belirlenmesi ve ilânı, uygun olan işgücünün celb edilmesinde kolaylık sağlar. Bu işlere atanabileceklerin taşınması gerekli vasıfların KPSS tercih kitapçıklarında veya iş ilânlarında duyurulması, Odalar ve Odalar Birliği duyurularında yer alması yararlıdır.

UMSE’nin Meslek Rehberliği Açısından Önemi: Meslek rehberliği okulda ve piyasada yapılır. Okullarda yeteneklere, istek ve heveslere yönlendirme, yanına öğrenilen becerilerin iş üretimi sırasında ki çıktılarını gözlemlemeyi ve meslekleri hayat tarzları olarak tanımayı da alırsa gençlere faydalı olmakta, hayat hedeflerini belirlemeleri kolaylaşmaktadır. Öğrencilere meslek rehberliğinin en işlevsel boyutu, büyük iş ilânlarında aranan beceri ve vasıfların daha ayrıntılı duyurulmasıdır. Çünkü, sadece genç öğrenci

yetenek ve isteklerinden yürüdüğü zaman mezuniyet ve belgelendirmeden sonra iş bulunamayabilir. Öğrenciye ve veliye piyasada neler bulunduğu dair en gerçekçi bilgiler bu duyuru ve ilânlardır. Öğrenci ve veli yetenek-istek-heves ile çalışma yaşamı tarzını bağdaştırırsam serbest seçim yapma fırsatını kendileri kullanırlar.

MEM'ler, Meslek Lisesi, Teknik Lise, MYO/TYO programları okullarda ilân edilirken; hedefleri, nitelik ve meslek ehliyet veya teknik ehliyet belgesi düzeyleri, Enstitüden ehliyet belgesi alacakların meslekteki kademe-basamağına göre sorumlulukları, yetkileri, istihdam alanları hakkında bilgilendirilmeleri çok etkili bir meslek rehberliğı ve danışmanlık hizmeti niteliğı de ekleyebilir. Mezunların kamu veya özel kesimlerde istihdam edilebileceğı işlerin iş tanımlarının öğrenciler mezun olmadan ellerinde bulunması hem eğitime, hem de mesleğe girecek olan öğrencinin hedefini somutlaştırmasına en yararlı bir meslek pedagojisi ve gelişim psikolojisi aracıdır.

Eğitim ile İstihdam bağlantısının istihdam ayağına ilke ve ölçü getirecek bu tasarı çok uzun süre bekletildi, kanunlaşamadı. Oysa Türkiye, iç piyasasını piyasa ekonomisine göre kendi kurarken kendi üretim piyasasının işgücü meslek standartları bağlantısıyla insan unsurunu da katarak hızla sağlıklı piyasalaşmayı başarabilirdi.

Bu düzenlemenin yapılmamasının anlamı; piyasa meslek standartlarına uygun eğitim standartları olmayacağı için işgücü piyasada beklenen niteliklere göre yetişemeyeceğı, üretilen ürünler de beklenen standartlaşmaya ve kaliteye ulaşamayacağı, dolayısıyla TSE standartlarının uygulamaya geçmesinde ve ihracat pazarının istikrarında güçlüklerle karşılaşılacağıdır. Bu yüzden tüm iç piyasalaşma sorunla karşılaşmıştır.

ULUSAL PİYASA MESLEK STANDARTLARI – MESLEK EĞİTİMİ STANDARTLARI – MESLEK/TEKNİK EHLİYET BELGELERİ DÜZENİNİN KURULMASI

2006 yılında Meslek Yeterlilikleri Kanunu'nun çıkmış olması, tüm süreci ulusal boyutta işletmek için umut ve uygun bir fırsat olarak görülmektedir. Elimizdeki bu çalışmanın amacı, MYK düzeninin işlemesine yardımcı olarak; temel mesleklerden başlayarak tüm mesleklerde ulusal piyasa meslek standartlarının belirlenmesi, belli aralıklarla gözden geçirilmesidir. Ulusal piyasa meslek standartlarına uygun meslek eğitimi sınavlarının ve teknik eğitim sınavlarının yapılmasıdır. Ve ulusal piyasa meslek standartlarına uygun ilk kademe insangücü meslek ehliyet belgeleri ve orta kademe meslek ehliyet belgelerinin piyasada ölçü teşkil edecek şekilde artmasıdır. Modüllü meslek eğitimlerini meslek standartlarına dayandırmak ve istihdama yönelik eğitim yapmak için MEB'in ve teknik öğretmenlerin buna ihtiyacı vardır.

B. SANAYİ ÜRETİMİNDE MESLEK BASAMAKLARININ SORUMLULUK ÇERÇEVESİ

Sanayi Üretimi için Meslek Basamaklarının Sorumluluklar Çerçevesi (Bkz. Çizelge-2), 8-basamak itibariyle, ehliyet sahibine işyerinde yüklenebilecek işlerin sorumluluk çerçevelerini vermektedir. İlk Kademenin 1, 2, 3. basamakları ile Orta Kademenin 4 ve 5. basamakları, bir ehliyet belgesi sahibinin yüklenmesi beklenen sorumlulukları göstermektedir. Çerçeve, Avrupa Birliğı'nde, Türkiye'nin de hazırlıklarına katıldığı ortak AB işyeri sorumlulukları çerçevesidir. İlk Kademe İşgücü için İlk Kademe İşgücü için 3 basamak Meslek Ehliyet Belgeleri ve Orta Kademe İşgücü için 4 ve 5. basamak Teknik Ehliyet Belgeleri düzenleri bu çerçeveye oturmalıdır. (6, 7, 8.

Basamakların Yüksek Kademe sorumlulukları “üniversite lisansı” ile karşılanır.) Bu çerçevede, bir meslek alanının 8 basamak itibariye alan araştırmalarıyla meslek standartlarını çıkarırken mesleğin her bir basamağında hangi işleri yapmasının beklenebileceğinin açıklamalarını vermektedir. Sanayi mesleklerinde basamak atlanması ya da basamakların birleştirilmesi sözkonusu değildir, çerçevelerin içeriğinde teknolojiye göre sorumluluk değişiklikleri ilerde olabilir. Sorumluluk Çerçeveleri hem bu standartlar bilgi beceri eğitimi modüllerine çevrilirken bilgi ve beceri ağırlıklarını belirlemeye yardımcı olmakta, hem de piyasa ehliyet belgelerini vermek için doldurulması gereken yükümlülükleri ve sınav ölçütlerini vermektedir. Hem MYK'nın, hem MEB'in, hem de sınav kurullarının yol haritası bu çizelgedir.

Şekil-8: Ekonominin Üretim Bilgisini Kullanma Basamakları ve İşlevleri
(AB'de Ortak İşbölümü Çerçevesi – Türkiye Dâhil)

SANAYİ ÜRETİMİNDE MESLEK BASAMAKLARININ SORUMLULUK ÇERÇEVESİ:

Sanayi Üretimi Meslek Basamaklarının Çalışma Hayatı Sorumlulukları Çerçevesi zaman içinde iş hayatının işbölümünü kullanımı sürecinde gelenekleşmiş ve ehliyet belgeleri verilirken ve iş almalarında kişide aranacak sorumluluk yüklenebilme düzeyidir. Ülkeler kendi çerçevelerini de belirleyebilirler. Uzun süreler Sanayi 2.0 ve 3.0 teknolojilerinin kullanımı da ülkelerarası yayılmış gelenekler oluşturmuş olabilir. İşverenin beklediği sorumluluklar bakımından AB ülkeleri, Türkiye ve bazı komşu ülkelerde ortak gelenek olduğu kabul edildiği için ABülkeleri ve Türkiye uluslararası Meslek Basamaklarının Çalışma Hayatı Sorumluluklarını birlikte belirlemişlerdir.

Çizelge- 2: AB ve Türkiye’de Sanayi Üretimi Meslek Basamaklarının Çalışma Hayatı Sorumlulukları Çerçevesi:

Meslek Basamaklarına göre Avrupa ile Ortak Ehliyet ve Sorumluluklar	Özet Göstergeler: Meslek Basamakları Etkin Yeterlilik - Ehliyet için Sorumluluk Düzeyleri
1. Basamağın Sorumluluğu Çırac (Öğrenci)	1. Basamakta Sorumluluk Yüklenebilmek için Gerekli Etkin İş Yapma Yeterlilikleri, Ehliyeti: Temel bilgi ve becerileri ve iyi yapılandırılmış bir iş ortamında doğrudan gözetim altında basit görevleri yerine getirme yeterliliklerini gösterir. Öğrenme becerilerinin geliştirilmesi, yapısal destek (düzenlenmiş öğretim adımları, uygulama alıştırmaları, öğretici usta...) gerektirir. Bu seviye bilgi – beceri ve yeterlilikler sadece o mesleğe has değildir; genellikle herhangi bir üretim yeterliliğine sahip olmayan kimseler bir üretim işi yapabilmek için bu becerileri kazanmak isterler.
2. Basamağın Sorumlulukları Kalfa (Yardımcı)	2. Basamakta Sorumluluk Yüklenebilmek için Etkin İş Yapma Yeterlilikleri, Ehliyeti: Mesleğin somut ve genel nitelikteki sınırlı bilgi, beceri ve yetkinlik aralığını bilir. Öğrenilmiş beceriler denetimli bir ortamda altında uygulanır. Öğrenenler kendi öğrenmeleriyle ilgili sınırlı sorumluluk alırlar. Bu yeterliliklerin bazıları mesleğe özeldir, ancak çoğu, çalışmaya ve üretime yönelik genel hazırlığı tamamlar.
3. Basamağın Sorumlulukları Usta	3. Basamakta Sorumluluk Yüklenebilmek için Gerekli Etkin İş Yapma Yeterlilikleri - Ehliyeti: Genel bilgileri ve meslek alanına özel uygulama becerilerini ve temel kuramsal bilgileri bilir, araçlarını kullanır, üretimi yapar. Bu kimseler aynı zamanda, üst düzey bir talimat altında üretim görevlerini yerine getirme yeterliliğine de sahiptirler ve bu yetki kendilerine tanınır. Bu kademede öğrenmeye devam edenler, kendi öğrenmeleriyle ilgili sorumluluk üstlenirler ve belirli bir çalışma veya iş amacıyla sınırları belli uygulama deneyimine sahiptirler

<p>4. Basamağın Sorumlulukları Tekniker</p>	<p>4. Basamakta Sorumluluk Yüklenebilmek için Gerekli Etkin İş Yapma Yeterlilikleri - Ehliyeti: Meslek alanının orta seviyesine has önemli uygulama ve teorik bilgi ve becerileri kapsar. Bu kişiler, aynı zamanda uzmanlık gerektiren bilgi, beceri ve yetkinlikleri uygulama, sorunları bağımsız olarak çözebilme ve üretim sürecindeki diğer çalışanları gözetme yeterliliklerini de geliştirmiş olmalıdırlar. Bu kademenin öğrencileri, öğrenmede kişisel yönelim sergilerler; hem genel, hem de sıra-dışı durumlarda çalışma ve iş başında uygulama deneyimine sahiptirler.</p>
<p>5. Basamağın Sorumlulukları Yüksek Tekniker</p>	<p>5. Basamakta Sorumluluk Yüklenebilmek için Gerekli Etkin İş Yapma Yeterlilikleri - Ehliyeti: Orta üst düzey bir eğitilmişlik ile meslek alanıyla ilgili bilgiler de dâhil olmak üzere geniş kuramsal ve uygulama bilgilerine sahip olur. Bunlar, aynı zamanda iyi tanımlanmış soyut ve somut meslek ve iş sorunlarına stratejik (en uygun yol) çözümleri geliştirirken bu bilgi ve becerileri uygulama yeterliliklerini de ehil olarak kullanırlar ve bu amaçla yetkilendirilirler. Bu düzeydeki kişilerin öğrenme becerileri, özerk öğrenme için temel oluşturur; ehliyet düzeyleri çalışanların ve projelerin yönetilmesini de içeren iş veya çalışmada, “işletici etkileşim” deneyimini esas alır.</p>
<p>6. Basamağın Sorumlulukları - Üniversite Lisanslı Mühendis ve - Alandan Üretim Mühendisi</p>	<p>6. Basamakta Sorumluluk Yüklenebilmek için Gerekli Etkin İş Yapma Yeterlilikleri- Ehliyeti: Belirli bir yüksek öğrenme (meslek) alanıyla veya (meslek) çalışmasıyla ilişkili ileri bilgi ve becerileri kapsar. Ayrıntılı kuramsal ve uygulamanın bilgisi, beceri, yetkinlikleri ve ehliyeti kapsar. Bu nitelikler aynı zamanda, yapılan işin gerekçelerini geliştirmek ve sürdürmek, işe özel ve genel sorunlarını çözmek ve toplumsal veya ahlaki boyutlu konuları da dikkate alan yargılarda bulunmakla ilgili olarak bilginin geniş kapsamlı uygulaması sorumluluğunu da kapsar. Bu seviyenin sorumluluğu, karmaşık iş ve mesleklerin bulunduğu bir ortamda çalışırken söz konusu mesleğin belirli bir algısına uygun çıktıları ortaya koyma ehliyetini içerir.</p>
<p>7. Basamağın Sorumlulukları Yüksek Lisanslı Mühendis</p>	<p>7. Basamakta Sorumluluk Yüklenebilmek için Gerekli Etkin İş Yapma Yeterlilikleri - Ehliyeti: Bazı iş ve uygulamaları uzmanlık gerektiren, belirli bir alanda önde gelen, genellikle bir araştırma bağlamında fikirler geliştirmek ve/veya uygulamak için özgünlük temeli geliştirmeyi gerektiren öğrenen bireye yönelik, daha ileri düzey kuramsal ve uygulamalı öğrenmeyi içerir. Bu yeterlilikler, aynı zamanda toplumsal veya ahlaki boyutlu konuları ve sorumlulukları dikkate alarak bilgileri bir araya getirme ve yargılarda bulunma becerisini de gerektirir. Karmaşık ortamlarda, “değişimi yönetme” deneyimini yansıtmaya ehil olma ve sorumluluğu taşıması beklenir.</p>

<p>8. Basamağın Sorumlulukları Doktoralı (Araştırmacı)</p>	<p>8. Basamakta Sorumluluk Yüklenebilmek için Gerekli Etkin İş Yapma Yeterlilikleri - Ehliyeti: Yüksek oranda üst düzey uzmanlaşma/ihhtislaşma gerektiren bir bilgi alanında yeni ve karmaşık fikirleri eleştirel analiz, değerlendirme ve sentezden geçirme kapasitesiyle sistemli uzmanlık ehliyeti gerektirir. Bu kimseler aynı zamanda kapsamlı araştırma süreçlerini anlama, tasarlama, yürütme ve uyarlama becerilerini de geliştirmiş olmalıdırlar. Bu yeterlilikler, ayrıca mevcut bilgilerini veya meslek uygulamalarını genişleten ya da yeniden tanımlayan yeni ve yaratıcı yaklaşımların geliştirilmesiyle ilgili önderlik yapma deneyimini, sorumluluğunu da kapsar.</p>
---	--

Kaynak: MEGEP (2005-2008) ile Türkiye'nin katıldığı Avrupa Toplulukları Komisyonu Çalışma Belgeleri ve Onay Belgesi, Hayat Boyu Öğrenim (HBÖ) için Eğitim Yeterlilikleri (EYÇ) (tercümesi) <http://www.megep.meb.gov.tr/indextr.html> **Çalışmada Türkiye yer almış ve onaylamıştır.**

C. MESLEK BASAMAKLARINDA EHLİYET BELGESİ KAZANMAYA YÖNELİK EĞİTİM SEVİYELERİ ŞARTININ ÇERÇEVESİ

Eğitim sistemlerinin kademelendirilmesi aslında ilk başta meslek basamaklarının çalışma hayatı sorumlulukları ile tutarlı gelişmiş bir yapıdır. Esasen Avrupa'ya dayalı olan ISCED'97 "Uluslararası Eğitim Kademeleri Sınıflandırması," çeşitli eğitim sistemlerinin, çalışma hayatında meslek basamaklarından beklenen sorumlulukların kademelenme çerçevesine nasıl oturtulabileceğine yol göstermektedir. Türk Millî Eğitim Sistemi, tarihten Avrupa ile koşut gelişerek geldiği için eğitim sistem yapısı temelde uyumludur. Türk Millî Eğitim Sisteminin, Meslek Basamaklarının Çalışma Hayatı Sorumlulukları Çerçevesine uyarlanması kolaylıkla yapılabilir. (Son zamanlarda 8-yıllık kesintisiz ilköğretim ve meslek eğitimi ve teknik eğitim programlarının tek programda harmanlanması nedeniyle orta kademe meslek basamaklarının kaybedilmesi nedeniyle sorun yaşanmaktadır.)

ISCO'88 "uluslararası meslekler sınıflandırması" ise meslek alanları ve dallandırmada ülkenin nerede bulunduğunu bildirir ve mesleklerde yeni genişlemelerde yol göstericidir.

Meslek Basamaklarının Çalışma Hayatı Sorumlulukları Çerçevesi, meslek ve teknik öğretim pedagojisi yardımıyla, her bir basamaktaki bütün meslekler için genel geçerliliği olan Asgarî Ortak Bilgi-Beceri-Tutum-Davranış İlkelerine göre "Meslek Basamaklarına göre Ehliyet Belgesi Kazanmak için Eğitim Şartları Çerçevesi"ne dönüştürülür.

Hem meslek kademeleri ve basamakları, hem çalışma hayatına çıkışta sorumluluk taşıyacak ehliyet düzeyleri eğitim sistem yapısına böylece oturtulur.

Bu çerçeve; programları meslek eğitimi programı ve teknik eğitim programlarının ortak temelidir. Bütün meslek öğretmenleri ve teknik öğretmenlerin ortak paydasıdır.

Meslek eğitimi modülleri bu çerçeveye oturtulduğu takdirde birbirinden kopuk birimler halinde kalmaz. Yatay ve dikey bağlantıları ile bütünleşerek işlerler. İşyerinde diğer mesleklerle yatay işbölümü ve işbirliği yapmaları kolay olur.

Meslek alanı müfredatı, programı, modülleri ve eğitimleri bu ortak payda üzerine inşa edilecektir. Bu düzen içinde yapılan eğitim sonucunda kazanılan meslek ve teknik eğitimlerin ehliyet belgeleri, diplomalar bu kazanımları yansıtır.

Piyasaların mezunlarımızı işe alırken kullandıkları ölçek bu sorumluluklar çerçevesine uygun meslek veya teknik ehliyet belgeleridir.

Çizelge 3: Meslek Basamaklarına göre Ehliyet Belgesi Kazanmak için Eğitim Şartları Çerçevesi:
Asgarî Ortak Bilgi-Beceri-Tutum-Davranış İlkeleri ve Meslek Öğrenimi Seviye Şartları

<p>NİTELİK = MESLEK BİLGİSİ</p> <p>Etkin Yeterlilik'te "bilgi"; bir çalışma veya öğrenme alanı ile ilgili gerçeklerin, ilkelerin, kuramların/teorilerin anlaşılmasını içeren kuramsal ve/veya olgusal bilgi olarak tanımlanmıştır.</p> <p>BECERİ = MESLEĞİ UYGULAMA TEKNİKLERİ ALIŞKANLIĞINI EDİNME</p> <p>Etkin Yeterlilik'te "beceri"; bir çalışma veya öğrenme alanında edinilen mantıksal, sezgisel ve yaratıcı düşünme ile el becerisi, yöntem, malzeme, araç ve gereçleri kullanabilmeyi gerektiren "bilgiyi işe koşma" "sorun çözme" ve "iş bilgisi" olarak tanımlanmıştır.</p> <p>EHLİYET</p> <p>Etkin Yeterlilik'te "ehliyet"; bilgi ve becerilerin bir çalışma veya öğrenme ortamında sorumluluk olarak ve/veya özerk çalışma göstererek kullanılması, öğrenme gereksinimlerinin belirlenmesi ve karşılanması, toplumsal ve iş ve meslek etiği meselelerinin ve sorumlulukların dikkate alınması olarak tanımlanmıştır.</p>		
Çırak (Öğrenci) 1. Basamak	BİLGİ	Kendisi ve çevresine ilişkin genel bilgiye sahip olma
	BECERİ	Basit görevleri yerine getirmek için gerekli temel beceriye sahip olma
	EHLİYET	İlk Kademe /1. Basamakta usta yanında hazırlanan Öğrenci İşgücü Basit görevleri rehberlik ve gözetim altında yapma
Kalfa (Yardımcı) 2. Basamak	BİLGİ	Bir iş veya öğrenme alanına ait başlangıç düzeyinde olgusal bilgiye sahip olma
	BECERİ	Görevleri yerine getirmek ve olası basit sorunları çözmek için gerekli bilgiyi kullanma temel becerisine sahip olma
	EHLİYET	İlk Kademe /2. Basamakta usta desteğindeki Yarı Vasıflı Üretim İşgücü Basit görevleri gözetim altında sınırlı özerklik ile yapma Hayat boyu öğrenme yaklaşımı kapsamında öğrenme ihtiyaçlarının farkında olma
Usta 3. Basamak	BİLGİ	Bir iş veya öğrenme alanına ait başlangıç düzeyinde kuramsal, orta düzeyde olgusal bilgiye sahip olma
	BECERİ	Görevleri yerine getirmek ve sorun çözmek için, gerekli veri, yöntem ve araç-gereçleri seçme ve etkin kullanma becerisine sahip olma
	EHLİYET	İlk Kademe /3. Basamak Vasıflı Üretim İşgücü ve üretimin temel unsuru olma; Üretim görevlerini yerine getirmede sorumluluğu alma

		Değişen şartları dikkate alarak görevi tamamlama Hayat boyu öğrenme yaklaşımı kapsamında yeni öğrenme ihtiyaçlarını rehberlik eşliğinde belirleme ve karşılama
Tekniker 4. Basamak	BİLGİ	Bir iş veya öğrenme alanına ait orta düzeyde kuramsal ve işlemsel, orta düzeyin üzerinde olgusal bilgiye sahip olma
	BECERİ	Üretim sürecinde bir iş veya öğrenme alanına özgü iş ve işlemleri yerine getirmek ve sorunlara çözüm üretmek amacıyla bilişsel ve uygulamalı becerilere sahip olma
	EHLİYET	Orta Kademe /4. Basamak Teknik İşgücü olma; Öngörülebilir ancak değişime açık ortamlarda görevleri tamamlamak için tam sorumluluk alma Diğer çalışanların yürüttükleri günlük işlerin bilgili gözetimini yapma, bu görevlerin değerlendirilmesinde ve iyileştirilmesinde sınırlı sorumluluk alabilme Hayat boyu öğrenme yaklaşımı kapsamında öğrenme ihtiyaçlarını karşılama ve rehberlik eşliğinde ileriye yönelik öğrenme hedeflerini belirleme Bir iş veya öğrenme alanındaki bilgi, beceri, tutum ve davranışlar ile etik meseleler ve toplumsal sorunların ilişkisi konusunda farkındalığa sahip olma
Yüksek Tekniker 5. Basamak	BİLGİ	Bir iş veya öğrenme alanının sınırlarının farkında olarak, bu alana özgü, kapsamlı, kuramsal ve olgusal bilgilere sahip olma
	BECERİ	Sınırı belirli soyut ve somut sorunlara yaratıcı çözümler geliştirmede gerekli, kapsamlı, bilişsel ve uygulamalı becerilere sahip olma
	EHLİYET	Orta Kademe /5. Basamak Teknik İşgücü olma; öngörülemeyen değişikliklerin olduğu ortamlarda yönetim ve gözetim görevi yapma Kendisinin ve başkalarının iş-başarım düzeyini değerlendirme ve geliştirme Projelerin yönetimi dâhil iş, üretime aktarma veya öğrenme ortamlarında işleme dair etkileşimde bulunma, işbirliği ve eşgüdüm sorumluluğu alabilme Bir iş veya öğrenme alanına yönelik hayat boyu öğrenme yaklaşımının kapsamına ve bu kapsamın örgün ve yaygın eğitim ile serbest öğrenme yollarıyla ilişkisi konusunda genel farkındalığa sahip olma Bir iş veya öğrenme alanındaki bilgi, beceri, tutum ve davranışlar ile toplumsal ve etik meseleler ve sorumluluklar ilişkisinin farkında olma
Üniversite Lisanslı Mühendis ve Alandan Üretim Mühendisi 6. Basamak	BİLGİ	Bir iş veya öğrenme alanında sorgulayıcı bakış açısını kapsayacak şekilde ileri düzeyde kuramsal, yöntembilimsel ve olgusal bilgiye sahip olma
	BECERİ	Uzmanlık gerektiren bir iş veya öğrenme alanında, karmaşık ve öngörülemeyen sorunları çözmek için gerekli, uzmanlık ve yenilik niteliği gösteren ileri düzeyde becerilere sahip olma
	EHLİYET = LİSANS	Akademik Mühendis: üniversite mezunu Üst Kademe /6. Basamak Teknik İşgücü olma; İşletmenin üretim-pazar-kazanç hedeflerine uygun üretimini projelendirerek uygun maliyetle meydana getirmek için gerekli teknik hesapları yapmak ve uygun malzemeleri, araç-gereci, makine-teçhizatı belirleyerek tedarikini sağlama Öngörülemeyen iş veya öğrenme ortamlarında sorumluluk alarak karar verme ve bu ortamlarda karmaşık teknik veya meslekî faaliyet veya projeleri yönetme Kişilerin ve grupların meslekte gelişiminin yönetiminde sorumluluk

		<p>alma</p> <p>Bir iş veya öğrenme alanına yönelik hayat boyu öğrenme yaklaşımının kavramları, politikaları, araçlarının uygulaması ve bunların örgün ve yaygın eğitim ile serbest öğrenme yollarıyla ilişkisi konusunda deneyim sahibi olma</p> <p>Bir iş veya öğrenme değerlendirmesinde bulunurken toplumsal ve etik değerlerin farkında olma</p> <p>Üretim Mühendisi: İşbaşında üretim içinde yetişmiş Üst Kademe/6. Basamak Teknik İşgücü; Çıraklıktan başlayarak işyerinde aşama aşama yetişen ve işyerinde sorumluluk alarak yükselen</p> <p>İşletmenin hedeflerine uygun ürünleri ortaya koymak için malzemeyi, araç-gereci, makine-teçhizatı en etkin şekilde üretime sokma</p>
Yüksek Lisanslı Mühendis 7. Basamak	BİLGİ	<p>Bir iş veya öğrenme alanında, özgün fikirlerin ve/veya araştırmanın temelini oluşturan ve bir kısmı en ileri düzeydeki ihtisas bilgisine sahip olma</p> <p>Alanındaki ve alanının ilişkili olduğu değişik alanların arayüzündeki bilgi meselelerinde sorgulayıcı yaklaşıma sahip olma</p>
	BECERİ	<p>Bir iş veya öğrenme alanında yeni bilgi ve yöntemleri geliştirmek ve farklı alanlardan bilgiyi bütünleştirmek için yürütülen araştırma ve/veya yenilik faaliyetlerinde sorun çözümede ileri düzeyde beceriye sahip olma</p> <p>İleri araştırma işlemlerinin kavranılması, tasarlanması, uygulanması ve uyarlanmasını yapma becerisine ekip üyesi veya kısmen özerk olarak sahip olma</p>
	EHLİYET = YÜKSEK LİSANS	<p>Üst Kademe /7. Basamak Teknik İşgücü olma; öngörülemeyen, karmaşık ve yeni stratejik yaklaşımlar gerektiren iş veya öğrenme ortamlarını yönetme ve dönüştürme</p> <p>Karmaşık bir ortamda değişimi yönetme tecrübesine sahip olma</p> <p>Meslekî bilgi ve uygulamaya katkı yapmak ve/veya takımların stratejik başarımlarını değerlendirmek için sorumluluk alma</p> <p>Bir iş veya öğrenme alanına ve alanlar arasındaki arayüz bilgisine yönelik hayat boyu öğrenme yaklaşımının kavram, politika, araçlar ve uygulaması ve bunların örgün ve yaygın eğitim ile serbest öğrenme yollarıyla ilişkisi konusunda liderlik yapma</p> <p>Bir iş veya öğrenme alanında, toplumsal ve etik meseleleri ve sorumlulukları dikkate alarak bilgiyi bütünleştirme ve yargıda bulunma</p>
Doktoralı (Araştırmacı) 8. Basamak	BİLGİ	<p>Bir iş veya öğrenme alanındaki kuram, uygulama, yöntem ve tekniklerin en ileri düzeydeki sistematik bilgisine ve sorgulayıcı analiz yapacak kapasiteye sahip olma</p> <p>Bir iş veya öğrenme alanıyla ilişkili olarak farklı iş veya öğrenme alanlarında en ileri düzeydeki arayüz bilgisine sahip olma</p>
	BECERİ	<p>Bir iş veya öğrenme alanındaki en ileri düzeydeki araştırma ve/veya yenilikte kritik sorunları çözmek, mevcut bilgiyi veya meslekî uygulamayı genişletmek ve yeniden tanımlamak için sentez ve değerlendirmeyi de kapsayan en ileri düzeydeki bilgi, yöntem ve teknikleri kullanmayı gerektiren uzmanlaşmış becerilere sahip olma</p> <p>İleri araştırma süreçlerinin kavranması, tasarlanması, uygulanması ve uyarlanmasını yapma becerisine özerk olarak sahip olma</p> <p>Alanında ortaya çıkan, farklı alanlardaki yöntem ve yaklaşımların kullanımını da gerektiren yeni ve karmaşık sorunları çözüme becerisine sahip olma</p>
		<p>Üst Kademe /8. Basamak Teknik İşgücü olma; güçlü bir yetkinlik,</p>

	EHLİYET = DOKTOR A	<p>yenilik, özerklik, bilimsel ve meslekî tutarlılığa sahip olma ve araştırma dâhil iş veya öğrenme ortamlarındaki en ileri seviyedeki yeni fikirlerin ve süreçlerin geliştirilmesinde yetkin olduğunu gösterme</p> <p>Bir iş veya öğrenme alanındaki mevcut bilgi veya meslekî uygulamanın yeniden tanımlanmasına veya genişletilmesine imkân veren yeni ve özgün yaklaşımların geliştirilmesinde liderlik yapma</p> <p>Bir iş veya öğrenme alanına ve alanlar arasındaki arayüz bilgisine yönelik hayat boyu öğrenme yaklaşımının öngörülme, karmaşık ve yenilik gerektiren ortamlarda geliştirilmesine, örgün ve yaygın eğitim ile serbest öğrenme yollarıyla desteklenmesine ilişkin konularda özgün politika ve uygulamalar geliştirme</p> <p>Bir iş veya öğrenme alanında, toplumsal ve etik meseleleri ve sorumlulukları dikkate alarak yeni bilgi üretme</p>
--	-----------------------------	--

Kaynak: MEB+YÖK+MYK

D. MESLEKLERİN ULUSAL PİYASA STANDARTLARININ BELİRLENMESİ ve YENİLENMESİ DÖNGÜSÜ

Mesleklerin ulusal piyasa standartları, her ülkenin kendi üretim işkollarının kullandığı yaygın teknolojilere ve kendi iç ve dış pazar taleplerini yansıtarak oluşturduğu üretim bilgisi yapısına göre işverenlerin talep ettiği bilgi-beceri-ehliyet düzeylerine göre her meslek için ayrı ayrı araştırılarak belirlenir. Bu işlem her mesleğin her basamağı için yapılarak sağlanması yapılır. Her mesleğin Ulusal Piyasa Meslek Standardı ayrı ayrı ilân edilir. İç ve dış piyasaların ülkeden talep ettikleri üretimde ve üretimde yaygın kullanılan teknolojilerde meydana gelmiş olabilecek değişiklikleri izleyerek ortaya çıkan eğitim ihtiyaçlarını mesleklerin standardına yansıtma amacıyla bu araştırmalar 3 ilâ 5 yıl arayla tekrarlanır.

- **Piyasa Nitelik ve Beceri Araştırmaları:** Her mesleğin her basamağının, halen ülkede kullanılan yaygın üretim bilgisini ve iş sahiplerinin orta vade için tahmin ettikleri piyasa imkânlarını dikkate alarak hangi standartlarda iş yapılmasını istedikleri araştırmalarla ortaya konulur. Bu görev için kurulmuş Meslek Yeterlilikleri Kurumumuz (MYK) vardır.
- **Ulusal Piyasa Meslek Standartları:** araştırma sonuçları ve kurul değerlendirmesi sonucu her meslek için ayrı ayrı o mesleğin basamaklarından beklenen işlevlerle birlikte ilân edilir. Şu anda 863 Mesleğin Standardı vardır.

Bundan sonrası Millî Eğitim Bakanlığının müfredat ve modüllü meslek eğitimi programlarını hazırlama veya onaylama görevidir.

Eğitimi de MEB veya yetkilendirdiği kuruluşlar tarafından yapılır.

Ulusal Piyasa Meslek Sınavları ve Ulusal Piyasa Meslek-veya-Teknik Ehliyet Belgesi alma aşamasında MYK ve MEB'in işbirliği içinde, piyasada geçerliliği olan sınav ve belgelendirme aşamaları ile tamamlanır.

Standartları gözden geçiren araştırmalar **3 ilâ 5 yıl arayla tekrarlanır**. Değişmeler ve gelişmeler Ulusal Meslek Standartlarına ve Eğitim Modüllerine yansıtılır. Yeni öğrenci bunu öğrenir. Çalışma hayatında olanlar ise ya kurslarla tamamlama eğitimi görür, ya da çalışma hayatı içinde kendi öğrenebilir.

Sınavlar başvurarak, Meslek ehliyet belgesini ya da Teknik ehliyet belgesini yeniler.

ALTINCI BÖLÜM

ME+TE EĞİTİM - ZAMANININ PROGRAMLANMASI

ME+TE EĞİTİM-ÖĞRETİM ZAMANININ PROGRAMLANMASI

Bu Bölüm, piyasa meslek talebi-eğitim-istihdam bağlantısı kurulurken, bir yandan hızlı ve esnek biçimde talebe cevap veren, diğer taraftan çalışanın meslek haklarını belgeleyen eğitim-öğretim programlamasıyla ilgili konuları ele alınmaktadır. Başlıklar şu sırada işlenmiştir: A) Çalışma hayatına cevap veren ME+TE eğitim-öğretim yaklaşımımız nasıl gelişti ve bu amaçla nasıl bir işbölümümüz var? B) ME+TE’de esnek programlama yaklaşımı ile eğitim / iş talebine hızla cevap verilmesi. C) İşbölümünde Meslek Lisesi ve Teknik Lise işlevlerinin ayrı oluşu. D) Meslek okullarında (MEM ve Meslek Lisesi) ders yükünün hafifletilmesi ve uygulama saatlerinin artırılması ihtiyacı nasıl karşılanmalı? E) Haftalık eğitim-öğretim zamanının kullanılması: MEM, Meslek Lisesi ve Teknik Lise Haftalık Ders Programları.

A. MESLEK EĞİTİMİ MÜFREDAT VE PROGRAMLAMASINDAN EHLİYET BELGESİNE KADAR İŞBÖLÜMÜ

Meslek eğitimimiz ahilik kültürü ile çalışma hayatı içinde üretici yamak-çırak-kalfa-usta eğitimi ve üretimi olarak çok başarılı bir geçmişe sahiptir. Sanayi 1.0 ve 2.0’la birlikte Osmanlı sanayiinin bilhassa harp sanayi ve uçak sanayiinde gelişmeye başlamıştır. Ustalar da üretimde çalışmak üzere gelmişlerdir. Mühendislerin bir kısmı okul eğitimi iken bir kısmı üretim içinden yetişen mühendisler ve yanlarında yetiştirdikleri teknikerlerdi.

Sanayi toplumunun 8-Basamaklı Meslekli İşgücü Piramidi 1930’larda I. Sanayi Planı ile birlikte orta kademe tekniker ve yüksek tekniker yetiştirerek kuruldu. Teknik okullar KİT’lerin içinde kuruldu ve uygulamaları işbaşında yapıldı. Tekniker Okulları ile Yüksek Tekniker Okullarının temelleri oluştu ve MEB, KİT’lere eğitim desteği vermeye başladı. 1940’larda teknik eğitim KİT’lerden alınıp MEB’e bağlanınca, tarihimizde ilk defa iş hayatı ile teknik eğitim bağlantısı koparılmış oldu ve zaman içinde zayıfladı. Merkeziyetçilikte aşırıya kaçılması, yetişmiş teknik öğretmenlerin sanayi ile bağlantıyı şahsen devam ettirmeleriyle dengelenmeye çalışıldı. Bu suretle Tekniker Okulları ile Yüksek Tekniker Okulları Türk sanayiini 1968 Zirvesi’ne getirmede önemli hizmetler yaptılar.

Türkiye üzerinde yapılan 1968 operasyonlarının en önemli ayaklarından biri olan, herhangi bir düzenleme ve yeni okul hazırlığına fırsat vermeden Tekniker Okulları ile Yüksek Tekniker Okullarının kapatılması, Türk sanayiinin felâketi oldu. Meslek eğitimi ve teknik eğitim üzerinde yapılan bir dizi değişiklikte birlikte Türkiye sanayi işgücünde küme düştü. Ülke, 1976’da başlatılan GAP Projesi gibi enerji-tarım-sanayi tümleşik projelerine ve ağır sanayi yatırımlarına hazır; büyük engellemelerle karşılaştı.

1970’lerde Devlet Planlama Teşkilâtı, iş hayatı-eğitim-istihdam bağlantısını işlevsel olarak yeniden tesis etme amaçlı, meslek eğitimi ve teknik eğitim sürecini bilimsel ve modern Ulusal Piyasa Meslek Standartlarına dayandırma Projesini geliştirdi. 70’ler ve 80’lerin ilk yarısı ortamında Proje siyasal sahip bulamadı. Aynı sırada G. Kore, Singapur, hatta komünist bloktan Bulgaristan meslek standartlarına dayalı eğitimle ileri adımlar attılar. 1986’da, Proje’nin yarısını kapsayan Meslek Eğitimi Kanunu, MEB’in iş dünyasıyla bağlantı kurmasına dayanan bir teşvik ve işbirliği yaklaşımıyla çıktı. Kanun, iş

dünyasının meslek eğitimine ilgisini ve katkısını çok arttırdı. Proje'nin ilk defa olarak kurulması gereken Meslek Standartları bölümü ise 2006 yılına kadar beklemede kaldı.

Şekil-8: Meslek Basamaklarında Eğitim, Ehliyet Belgesi ve Ünvan

Çalışma Hayatına Cevap Veren ME+TE Eğitiminin Hazırlanma Adımları

1. Bütün mesleklere temel ortak müfredat altyapısı olarak Meslek Basamaklarının Sorumluluklar Çerçevesi (Çizelge 2, AB + Türkiye) elde hazır bulunmaktadır.
2. Sorumluluklar Çerçevesi, bütün mesleklerin temel ortak müfredatlarının hedef ve ortak kazanımlarını altyapısını kurmak üzere *Meslek Basamaklarının Asgarî Ortak Bilgi-Beceri-Tutum-Davranış İlkeleri, Meslek Öğrenimi Seviye Şartı ve Basamağın Ehliyet Belgesini Kazanma Şartları için Çerçeve*'ye (Çizelge 3, MEB+MYK) dönüştürülmüş olarak elde hazır bulunmaktadır.
3. Meslek Piramidinin ilk 5 basamağı için Ulusal Piyasa Meslek Standartları, her mesleğin her basamağı için ayrı ayrı tanımlamakla mesleğe özel bilgi-beceri-nitelik eğitimi müfredatını da içererek vermiş olur (piyasa araştırmalarıyla MYK), ilan edilir (MYK)
4. Her mesleğin standardının, ilk 5 basamağın Çizelge 3'teki Meslek Basamakları Nitelik, Bilgi ve Beceri içeriklerine dönüştürülmesi, araçlarının, eğitim yöntemlerinin belirlenmesi (MEB)
5. Meslek alanının çekirdek eğitim modülünün hazırlanması (MEB)
6. Bir meslek alanı çekirdek programının nerelerde açılabileceği yörenin üretim alanlarına göre belirlenir (MEB + İl Meslek Eğitimi ve İstihdam Kurulunda yerel paydaşlar)

7. Meslek alanı çekirdek modülünün temel ilke ve hedefleri korunarak, gereğinde yörenin beceri /araç kullanma usûlü ve teknoloji düzeyine yerel paydaşlarla birlikte uyarlanması (MEB + İl Meslek Eğitimi ve İstihdam Kurulunda yerel paydaşlar)
8. Mesleği yeni öğrenecekler için çekirdek eğitim modülünün 1- 1,5 yıl; mesleğin yan dal modülleri 1-2-3-6 ay arasında programlanması (MEB)
9. Meleklerin çekirdek modüllerinin eğitimini yapacak öğretmen, eğitmen, usta-öğreticilerinin tanımlanması ve yetkilendirilmesi (MEB ve işletmeler)
10. Çekirdek eğitim modülünde yetiştirmenin yapılması (MEB + işletmelerde uygulama)
11. Meslek çekirdek modülü “meslek ehliyet sınavı” MEB+MYK
Teknik meslek çekirdek modülü “teknik ehliyet sınavı” MEB+MYK
12. Meslek çekirdek modülü “meslek ehliyet belgesi” MEB+MYK
Teknik meslek çekirdek modülü “teknik ehliyet belgesi” MEB+MYK
13. Talep ve ihtiyaca göre meslek ve teknik yan dal modüllerinin hazırlanması (MEB veya yetkilendirdiği kuruluşlar)
14. İsteyenlere meslek ve teknik yan dal modül(leri)nin eğitimi (MEB veya yetkilendirdiği kuruluşlar + işletmelerde uygulama eğitimi)
15. Meslek yan dal modülü “meslek yan dal ehliyet sınavı” MYK+MEB
Teknik meslek yan dal modülü “teknik yan dal ehliyet sınavı” MYK+MEB
16. Meslek yan dal modülü “meslek yan dal ehliyet belgesi” MYK+MEB
Teknik meslek yan dal modülü “teknik yan dal ehliyet belgesi” MYK+MEB
17. Meslek Ehliyet Belgelilerin ve Teknik Ehliyet Belgelilerin alanlarına uygun işe yerleştirilerek ekonomide etkinliğin artırılması (İŞKUR)

B. ME+TE’de ESNEK PROGRAMLAMA YÖNTEMİ

Bu alt-bölüm, Şekil 8: “Meslek Basamakları için Eğitim, Ehliyet Belgeleri ve Unvan” için ulusal piyasa meslek standartlarıyla iş hayatına uygun meslek eğitimi programlamasından ehliyet belgelendirmesine kadar olan süreç, sırasıyla; 1) Esnek programlamayla ilgili kavramlar ve tanımlar, 2) Meslek eğitiminin modüllü esnek programlama yöntemi, 3) Çekirdek modüllerini tamamlayanların Sınavları ve Belgeleri.

Kurumlar işbölümündeki görevlerini hakkıyla yerine getirir, istihdam sırasında işe uygun eğitilmiş kişi yerleştirilirse, Türk ekonomisinin yeni bir sıçrama yapmamasına hiçbir sebep yoktur.

Esnek Programlama Yönteminin Kavramlar ve Tanımları

Meslek eğitiminde piyasaya hızla uyabilen ve öğrenciye seçenekler sunabilen esnek programlama yaklaşımında modüller/eklemler kullanılmaktadır. Modül; uyumlayıcı öge: iki eklemi birbirine uyumlayarak bağlamak için yumuşatıcı, geçişi kolaylaştırıcı öge, “uyumlu parça” demektir. Eğitimde, teknolojiyi üretim âleminin uygulaması ile eğitim sisteminin uyumlaştırılmasında kullanılan uyumlaştırıcı programlama anlamında kullanılmaktadır. Bireyin iki ihtiyacından olan 1) yeteneklerini geliştirme ile 2) iş bulmanın bağdaştırılması bu esnek ve demokratik programlama anlayışı ile etkin bir biçimde sağlanabilir. Bir meslek alanının eğitimine, yetenek ve istek temelli çekirdek eğitim modülü, mesleğin yan-dallarına ise görev odaklı hızlı eğitim modülleri ile yaklaşmak, çözüm odaklı bir yol olarak kullanılmaktadır.

Programlama Sürecinin Kavram ve Tanımları:

Modül: Uyumlayıcı öge: iki eklemi birbirine uyumlayarak bağlamak için yumuşatıcı, geçişi kolaylaştırıcı öge, “uyumlu parça.” Bir işin bağımsız yapılabilen standart birimidir.

Modül (Eklem) Süreci: Bir bağımsız standart üretim birimi bir modüldür ve işlevsel bir eklem olarak kullanılabilir. Bir işin kendi içinde bir bütün oluşturan ayrılabilir parçaları diğer parçalarla farklı amaçlar için eklemenebilir. Farklı bir ürün elde etmek için eklenen parçalar bir süreç meydana getirir. Eklenmiş bağımsız parçalar hızlı ve ekonomik üretim için standartlaştırılarak üretim tarzı ile ürün haline getirilir. Bir üretim biriminin bir mesleğin 8-basamaklı beceri seviyelerinden biri ile imâl edilebilmesi bir öğrenme birimini verir.

Öğrenme Modülü: Bir işin bağımsız standart biriminin yapılması için kullanılan bilgi ve becerilerin edinilmesini düzene koyan eğitim-öğretim birimidir.

Bir “bağımsız üretim modülü” bir “bağımsız öğrenme modülü”dür. Bu durumda, modül bir öğrenme birimidir. Standart bir iş biriminin başından sonuna kadar yapılmasının bütünlük içinde bir işlemler dizisi ile yaparak-yaşayarak öğrenme birimine dönüştürülmesi bir “öğrenme modülü”nü oluşturur. İş öğrenen kişi, yapma becerisinde ehil düzeye ulaştıca, bir “meslek ehliyet belgesi” ile ustalık yetkinlik düzeyini veya bir “teknik ehliyet belgesi” ile teknikerlik yetkinlik düzeyini tescil ettirerek bu işi piyasada yapabilme onayını alır, bu becerisi ile çalışma hayatında bulunmaya hak kazanır.

Modüllü Meslek Eğitimi Yaklaşımı: Bir mesleğin görevlerini bölümleyerek işlevsel standart birimler oluşturmak suretiyle eğitimde tercihlere fırsat veren demokratik esneklik, öğrenmede kolaylık, meslek ehliyet belgelerine ulaşmada hız, çalışma hayatına geçişte ölçülmüş dayanak sunma anlayışıyla geliştirilmiş uygulamalı meslek eğitimi yöntemi ve sınav-belge düzenidir.

Çekirdek Öğrenme Modülü (Çekirdek Modül): Bir mesleğin temel iş yapma bilgi ve becerileri. Mesleğin 8-basamağında da geçerli temel “yapma bilgisi”dir. Mesleğin ana işini başından sonuna kadar yapmayı öğretir. Bir mesleğin merkezindeki vazgeçilemez öğrenme modülü “çekirdek modüldür.”

Bir Mesleğin Çekirdek Modülü ile Dal-Yan-dal Modülleri: Bir meslek; “çekirdek öğrenme modülü” etrafındaki “dal modülleri” ile birkaç çekirdek modülle bağlantı kurarak veya bağımsız kullanılabilir uzantı modüllerle daha geniş ve esnek işlevler görebilir. Mesleğin 8-basamakta genişleyen teknik bilgiler demeti = teknolojisi (üretim yapma bilgisi), bazı usul veya farklı aletlerin ikamesi ile her ülkede kendine has üretim özellikleri taşır. Her ülkenin kendine has Ulusal Piyasa Meslek Standartları bulunması buradan kaynaklanır. Aynı zamanda, ülke içinde üretim eğilimlerini 3 –5 yıl içinde gelişmeler ve değişiklikler gösterir; bunları takip edip meslek standartlarını güncellemek, meslek eğitimi-çalışma hayatı eşgüdümünü devam ettirmek için bakımından önemlidir. İçerideki üretim bilgisi birikimi dış ticarete rekabet için çok önemlidir. Bu sebeple, dışarının ürün ve üretim tekniklerini aynen taklit etmek bir rekabet üstünlüğü sağlamaz. Olsa olsa, fason iş alınır ki, bu tür işler ucuz emek kullanmak amacıyla gelirler. Ürüne katma-değer yurt-içinden ürün ve üretim teknikleri geliştirmeleriyle katılabilir.

Eklemeli Dal Modülleri: Bir çekirdek modülün uzantıları olan veya birbirine eklemenebilen, standartları belirlenmiş parçalarıdır. Aynı çekirdek modülün veya farklı modüllerin standart parçaları birbirine eklenerek farklı işlevler gören ürünler elde edilebilir.

Dal Öğrenme Modülü (Dal Modülü): Bir meslek basamağının çekirdek modülüne eklemenebilen bir üretim dalının, gerektirdiği ilâve bilgi ve becerileri kazandıran eklemelenmiş öğrenim birimidir.

Yan-Dal Öğrenme Modülü (Yan-Dal Modülü): Birkaç mesleğe hizmet verebilen, bağımsız yapılabilen bir işin, yan dal olarak bilgi ve becerileri kazandıran öğrenim modülüdür.

C. MESLEK EĞİTİMİNDE MODÜLLÜ ESNEK PROGRAMLAMA SÜRECİ

Piyasa talebine cevap vermek amacıyla meslek eğitiminde modüllü esnek programlama yöntemi kullanılmaktadır. Modüllü Meslek Eğitimi Programlaması mesleğin bir ila beşinci basamakları arasında için, “Meslek Ehliyet Belgesi” ve “Teknik Ehliyet Belgesi” kazandırarak çalışma hayatına geçişleri düzenlemek ve kolaylaştırmak için geliştirilmiş bir meslek eğitimi programlama yöntemidir. Teknolojinin ve mesleklerin hızlı değiştiği bir ortamda, eğitimin iş hayatının işgücü taleplerine hızla cevap vermesine ve işgücünün kendini hızla uyarlamasına imkân vererek iş ve gelir kaybından korunmasına yarayan esnek bir programlama aracıdır.

Meslek Eğitiminde; 1,2,3. Basamaklar (Meslek Liseleri, MEM, yaygın eğitim kursları) meslek alanının çekirdek modülü ve esnek dal, yandal modüllerinin tamamı hayata çıkış sınavı ve meslek ehliyet belgelerine yönelik olarak programlanır.

Teknik Eğitimde; 4. basamak (Teknik Liseler) ve 5. Basamak (TYO) için teknik alanın çekirdek modülü etrafında kuramsal ve teknik örgün eğitim dersleriyle birlikte programlanır. Bu birikim üzerine isteyenler için piyasada talebi bulunan esnek dal ve yandal modülleri hazırlanır.

- **Meslek Müfredatlarını Oluşturma:** Millî Eğitim Bakanlığı. Halen elde hazır bulunan “Meslek Basamaklarının Sorumluluklar Çerçevesi” (Çizelge 2) ile “*Meslek Basamaklarının Asgarî Ortak Bilgi-Beceri-Tutum-Davranış İlkeleri, Meslek Öğrenimi Seviye Şartı ve Basamağın Ehliyet Belgesini Kazanma Şartları için Çerçeve*” (Çizelge 3) bütün meslek eğitimi programlarında **temel ortak müfredat** olarak alınır. Her mesleğin ilân edilmiş Ulusal Piyasa Meslek Standardı ise **mesleğin özel müfredat verisi**'dir. Bir meslek standardı, Meslek Piramidinin ilk ve orta işgücü kademelerini kapsayan 5 basamağın öğrenim, araç kullanımı, uygulama alıştırmaları gibi eğitim ihtiyaçlarına dönüştürülür. Her basamak için içerikleri oluşturulur ve eğitim yöntemleri belirlenir. Mesleğe özel müfredat boyutu böylece belirlenmiş olur. Basamak temel ortak müfredatı ile o basamaktaki meslek özel müfredatı örtüştürülür. Basamak müfredatlarına MEB ayrıca, eğitimbilime göre, **mesleğe gerekli iş ve meslek ahlâkı** ve **bireye gerekli iş-çalışma ve meslek hayatı ilkeleri-bilgileri-tutumu-davranışlarını** besleyerek, kişinin haklarını bilip kullanan ve genişleten birey işçi, iş sahibi ve işveren olma kapılarını da açar. Geleneğimizde eğitimin meslek ahlâkı ve iş ahlâkı boyutu ahîlik terbiyesi yoluyla iş hayatının ve toplumun insanî vasıflar kazanmasıyla ilgilidir. Diğer yandan, bu mesleğin ülkemizde nerelerde, hangi işlerde kullanıldığı, yetki ve unvan uygulamaları, çalışma hayatında hakları, işe giriş ve çıkışlarla ilgili usûller hakkında bilgiler bulunur. Bunlar bireyin hür işgücü olarak kimlik kazanması için gerekli çalışma hayatı bilgileridir.

Böylece, her mesleğin her basamağı için eğitim-öğretim müfredatları oluşturulur.

Not: Meslek standardı henüz hazır değilse, İl Meslek Eğitimi ve İstihdam Kurulu, İl Ticaret ve Sanayi Odasıyla birlikte yöresel araştırmalarla ilgili meslekten istenen işleri belirler, Bakanlık birikimi ile birleştirir ve standart önerir.

Not: Zorunlu öğrenimi devam eden meslek öğrencileri için genel kültür, matematik, fen dersleri ayrıca zorunlu eğitimin müfredatı olarak vardır. Öğrencinin yaş grubuna ve okul türüne uygun programlanmıştır. Ayrı bir küme olarak sunulmaktadır. (Bkz. Çizelge 4, 5, 6.)

Mesleğin Çekirdek Eğitim Modülünü Oluşturma: Müfredatın programlanması: 1) usta-çırak, iş içinde 2) MEM (Meslek ve Beceri Eğitimi Merkezlerinde) yaygın eğitim olarak ve 3) okul, işyeri işbirliği içinde örgün eğitim olarak, hepsi aynı sonucu verecek şekilde öğrenci gruplarının özelliklerine göre içeriğe kavuşturmak, modülü öğrenci ihtiyaç gruplarına sunacak şekilde biçimlendirmek ve sürelendirmektir.

- Sınavsız geçişle öğrenci alan MEM ve Meslek Liselerinde; çıraklara ve yeni öğrencilere 2. Basamağın (kalfalık) ve 3. Basamağın (ustalık) eğitim süreçleri yeterliliğe dönük bilgi+uyulama ağırlıklı modüllü meslek eğitimi olarak programlanır.
- Sınavlı girişle öğrenci alan Teknik Liseler için 4. Basamağın (teknikerlik) ve Teknik Yüksek Okullarda (TYO) 5. Basamağın (yüksek teknikerlik) eğitimleri, lise fen ve kültür dersleri + teknik meslek alan programı (ve laboratuvar, atölye) + yaz stajları olarak programlanır.
- **Mesleğin Çekirdek Modülü:** Her mesleğin kendi temel iş yapma bilgi ve becerilerini kapsayan öğrenme programıdır. Mesleğin merkezini teşkil eder. Mesleğin 8-basamağında da geçerli temel “yapma bilgisi”dir. Mesleğin ana işini başından sonuna kadar yapmayı öğretir.
- Bir meslek alanı çekirdek programının nerelerde açılabilmesi yörenin üretim alanlarına göre belirlenir (MEB + İl Meslek Eğitimi ve İstihdam Kurulunda yerel paydaşlar)
- Meslek alanı çekirdek modülünün temel ilke ve hedefleri korunarak, gereğinde yörenin beceri /araç kullanma usûlü ve teknoloji düzeyine yerel paydaşlarla birlikte uyarlanması (MEB + İl Meslek Eğitimi ve İstihdam Kurulunda yerel paydaşlar)
- Çekirdek Modül programının uygulanabileceği mümkün olan en kısa süre bulunmalıdır; sonra bu süre ihtiyaç gruplarının özelliklerine göre ayarlanabilir. Mesleği yeni öğrenecekler için çekirdek eğitim modülünün 1-1,5 yıl arası, mesleğin yan dal modüllerinin 1-2-3-6 ay arasında programlanması uygun olabilir. Başka mesleklerden tecrübeli gelen yeni öğrencileri için çekirdek modülün daha hızlı bitirilebilmesini öğretmen/ usta ayarlayabilir. Programın uygulaması sırasında her öğrencinin yaşına, iş deneyimine, hızına göre bölümlerin süresi ustası, teknik öğretmeni veya usta öğreticisi tarafından tarafından esnetilerek ayarlanabilir.
- Çekirdek Modül bir bütündür, tek bir sürekli modüldür, bölümler halinde işlenebilir, fakat derslerle/ünitelerle, yıllarla, sınıf geçme-kalmayla, not ortalamasıyla ilişkilendirilmez. Tamamlandığı zaman sınavı ayrı (piyasa sınavı olarak) yapılacaktır.

- MEB ve işletmelerdeki, mesleklerin çekirdek modüllerinin eğitimini yapacak öğretmen, eğitmen, usta-öğreticilerinin tanımlanması ve yetkilendirilmesi yapılır.

Mesleğin Dal ve/veya Yandal Modülleri: İş olması durumuna ve isteğe bağlı olarak okulda, kursta, işyerinde edinilen, sınav ve belgeye bağlanan kısa süreli eğitimlerdir.

- Çekirdek modülün uzantılarıdır. Kısa süreli uygulamalı kurslar olarak hazırlanırlar. Zorunlu değildir, seçimlidir. Kişinin iş bulma durumuna göre kendinin tercih ettiği eğitimlerdir.
- Talep ve ihtiyaca göre meslek ve teknik yan dal modüllerinin hazırlanması (MEB veya yetkilendirdiği kuruluşlar) yapılabilir.

D. MESLEĞİN UYGULAMALI EĞİTİMİ

Çekirdek modülün İlk Kademe (1,2,3. basamaklar) ve Orta Kademe (4, 5. basamaklar) öğretimi ve uygulamalı eğitimleri programlamaya göre yapılır. Çekirdek eğitim modülünde yetiştirmenin yapılması okulda ve merkezlerde öğretim, laboratuvar ve işliklerde eğitim ve işletmelerde uygulama ile yapılır. Öğrenci; çekirdek modülün gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazanmayı tamamladığı zaman meslek eğitimi tamamlanmış olur, artık meslek ehliyet sınavı adaydır.

İsteyenlere meslek ve teknik yan dal modül(leri)nin eğitimi (MEB veya yetkilendirdiği kuruluşlar + işletmelerde uygulama eğitimi)

E. UYGULAMALI PİYASA MESLEK SINAVLARI

MYK, eğitimci ve piyasa tarafları kurulları “ortak sınavlar” için belli aralıklarla, her meslek alanının ustalık ve teknikerlik basamaklarının çekirdek modül programı sınavlarını ilân ederek mezuniyeti çıkışı başlatırlar:

- Piyasa Meslek Sınavları, Sorumluluklar Çerçevesine göre, adayın ilgili basamağın piyasada işe kabul şartlarını taşıyıp taşımadığını belirlemek amacıyla yapılır.
- Meslek çekirdek modülü “meslek ehliyet sınavı” MEB+MYK

Teknik meslek çekirdek modülü “teknik ehliyet sınavı” MEB+MYK

- En önemli sınav “mesleğin çekirdek modülü” için ustalık ve teknikerlik basamakları sınavlarıdır. Bu sınavın uygulamalı kısmını da geçenler artık mesleğin sahibidirler.
- (Meslek Ehliyet Belgesi sahipleri) dal veya yan dal modüllerinin sınavlarına girebilirler

Bazı beceriler çekirdek meslek gerektirmeyebilir, doğrudan yan dal sınavına girilebilir

- Eğitim ve piyasa tarafları birlikte, adayın mesleğin ilgili basamak standardına uygun eğitim görüp görmediğini uygulamalı sınavla ve davranışları değerlendirerek yaparlar,
- Teknik Lise mezunlarının sınavı; hem yazılı, hem sözlü, hem uygulamalı (gerekirse proje ve savunmalı) olarak yapılır,
- İş hayatı içinde yetişmiş kimseler de sınavlara girerek düzeylerini ölçtürebilirler ve ilgili ehliyet belgesine sahip olabilirler,
- Dal veya yandal belgeleri için ayrıca sınav ile ayrı ehliyet belgesi alınır.

Meslek yan dal modülü “meslek yan dal ehliyet sınavı” MYK+MEB

Teknik meslek yan dal modülü “teknik yan dal ehliyet sınavı” MYK+MEB

F. PİYASA MESLEK EHLİYET BELGELERİ VE TEKNİK EHLİYET BELGELERİ

Belge, basamak sınavının sonucu olumlu ise, mesleğin adı, ilgili basamağı ve Sorumluluklar Çerçevesinde gösterilen sorumluluklar sayılarak yüklenebileceği belirtilip “... Ehliyet Belgesi” olarak yetkili öğretmen ve piyasa tarafları tasdik ettikten sonra verilir.

- Meslek çekirdek modülü “meslek ehliyet belgesi” MYK+MEB
- Teknik meslek çekirdek modülü “teknik ehliyet belgesi” MYK+MEB
- Meslek Lisesi alan çekirdek modül belgesi “... (alanı) ... Meslek Ehliyet Belgesidir
- (Meslek Ehliyet Belgeleri dereceli olarak verilebilir 1, 2, 3. Derece şeklinde)
- Çıracılık düzeninden gelenlere ve MEM eğitimliler sınavı geçince
 2. Basamağa çıkana “...(meslek adı) ... kalfa ehliyet belgesi”
 3. Basamağa çıkana “...(meslek adı) ... usta ehliyet belgesi”
- (ustalar 2 yıl çalışıp ilgili meslek kuruluşlarından “işyeri açma belgesi” alabilirler)
- (ustabaşılık çalışılan işyerinde verilen bir unvandır)
- 4. Basamak sınavını geçenlere “...(Alan)... Tekniker Ehliyet Belgesi
- 5. Basamak sınavını geçenlere “...(Alan)... Yüksek Tekniker Ehliyet Belgesi
- Dal veya yandal belgeleri için ayrıca sınav ile ayrı ehliyet belgesi alınır.

Meslek yan dal modülü “meslek yan dal ehliyet belgesi” MYK+MEB

Teknik meslek yan dal modülü “teknik yan dal ehliyet belgesi” MYK+MEB

410

Not: Ulusal Meslek Ehliyet Belgeleri ve Ulusal Teknik Ehliyet Belgeleri, mesleklerin gelişme hızına göre 3-5 yıl aralarla tekrar sınava girilerek yenilenmelidir. Yenileme şartları MYK tarafından ilgili piyasa tarafları ile belirlenir.

Not: Belgelerin; çekirdek mesleğin en çok kullanıldığı işkollarının belgelerde görmek istedikleri özellik ve nitelikleri de göstermesi için Kanun’da Ulusal Yeterlilikler maddelerine göre Odalarla birlikte Ehliyet Belgesi yapıları oluşturulabilir.

Not: Piyasa Meslek Ehliyet Belgeleri ve Piyasa Teknik Ehliyet Belgeleri, bütün dünyada, sadece kendi ülkesinde geçerlidir. Diğer bir ülkeye gidince oranın sınavına girip belgesini almak gerekir. AB ülkeleri bile tek belge düzenine geçememişlerdir, çünkü üretim piyasası özellikleri, teknoloji farkları, iç ve piyasa piyasaları taleplerine göre şekillenmiş meslekler ve farklı iş standartları vardır. Devletlerarası ikili anlaşmalarla belgelerin karşılıklı geçerliliğini tanımak mümkündür.

Meslekli İşgücünün İstihdamı: Meslek Ehliyet Belgelilerin ve Teknik Ehliyet Belgelilerin alanlarına uygun işe yerleştirilerek ekonomide etkinliğin artırılmasında İŞKUR önemli katkı sağlayabilir. Meslek Ehliyet Belgesi ve Teknik Ehliyet Belgesi alanların isim, belge cinsi ve ünvanı, telefon ve adreslerinin bir listesi İŞKUR’a iletilirse, kurum böyle bir dökümü elde bulundurabilir.

G. MESLEK LİSESİ ile TEKNİK LİSENİN İŞLEVLERİNİN AYRI OLMASI

Bu çalışmanın bulguları ortaya koymuştur ki, tek programda birleştirilmiş Meslek ve Teknik Eğitim iş hayatının aradığı insangücünü çıkaramamaktadır. Unvanda tektipleşme çalışanların ve işyerinin takım ruhunun kaybedilmesine yol açmıştır. İlk

kademe işgücü ile Üst Kademe işgücü arasındaki orta kademe işgücü boşluğu, Türkiye’de iş hayatının en büyük sıkıntısı durumundadır. Türkiye’nin teknoloji basamaklarında gereken hızda ilerleyip katma değeri daha yüksek üretim yapamamasının önündeki engeli oluşturmaktadır. Teknolojideki gelişmeler bugün, Tekniker ve Yüksek Tekniker seviyelerine telep hızla artmaktadır. Sanayi 3.0’ın yeni gelişmeleri ve sanayi 4.0 bu seviye teknik işgücünü daha fazla kullanmaktadır. Eğitim sistemimizde meydana gelmiş bozulmalar ve sorunu eğitime uygun olmayan unvan verme arayışlarıyla aşma çabasını çözüm zannetmek Türk sanayiine faydadan çok zarar vermektedir. Çırak, Kalfa, Usta beceri düzeyleri eğitimi ile Tekniker ve Yüksek Tekniker (TYO) basamaklarının müfredatları, öğrenci alma ve eğitim yöntemleri, nitelik ölçütleri ve Ehliyet Belgeleri bu farklılaşmayı yansıtmalıdır.

Her ülkede her seviye teknolojiyle üretim devam ettiğine göre orta-alt ve orta düzey teknolojiyle üretimler için de, Sanayi 3.0’ın birçok işdalı için de Çıracılık düzeninden, MEM’lerden ve Meslek Liselerinden meslek eğitimi talebi devam etmektedir. Yenileşme ve kalite yükseltme bu alanlarda da devam etmekte olduğundan üretici işgücü basamakları için daha etkili eğitim talebi de devam edecektir.

Türkiye’de 8-Basamaklı Meslek Piramidinin tekrar oluşturulması için Meslek Lisesi ile Teknik Lisenin işlevlerinin ayrı olduğu fark edilmeli ve programlar boyutunda bu ayırım yapılmalıdır. Çalışma hayatında geçerli işlev ve unvanlara göre Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimi tekrar 5 basamağa ayrılmalıdır.

Daha nitelikli ve verimli üretim için MEM ve Meslek Liselerinde gerekli piyasa ile uyum, esneklik ve kalite için düzenlemeler aşağıda D. Başlığı altında ayrıntılı biçimde açıklanmaktadır.

H. MESLEK OKULLARINDA (MEM ve Meslek Lisesi) DERS YÜKÜNÜN HAFİFLETİLMESİ, UYGULAMA SAATLERİNİN ARTTIRILMASI

411

Genel Haftalık Ders Dağılımının Değerlendirilmesi

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim kurumları Haftalık Ders Çizelgeleri incelendiğinde: 9. sınıflarda haftalık ders saati ortak 40 saat olarak belirlenmiştir. Bunun kaldırılması ve öğrencinin ortak meslek dersleri ile seçtiği alanda bir derse hemen başlayabilmesi gerekmektedir. 2018’de bu yöne alınan karar etkinleştirilmelidir. 10.11.12. sınıflarda Meslek liseleri hariç (Fen Liseleri, Anadolu Liseleri, İmam Hatip Liseleri vb) diğer ortaöğretim kurumlarında ders yükü tüm sınıflarda 40 saat olarak belirlenmiştir.(ttkb.meb.gov.tr)

Meslek Liselerinde ise 10. sınıflarda 43 saat ders okutulmaktadır. 11. sınıflarda ise çoğu alanda 40 saat olmakla beraber bazı alanlarda 44 saat haftalık ders yükü bulunmaktadır. Bu caydırıcı bir ders yüküdür.

(Ör: Adalet alanı 11. sınıf ders yükü 44 saat). 12. sınıflarda ise alanlar arasında haftalık ders yükü farklılıklar göstermektedir. (Bilişim Alanı 12. sınıf ders yükü 42 saat, Adalet alanı 44 saat, Muhasebe Finansman alanı 40 saat gibi...) (<http://www.megep.meb.gov.tr/>)

Meslek Liselerindeki ders yükü diğer ortaöğretim okul türlerine göre fazlalık göstermektedir. Bu yükün sadece beceri kazanmak için uygulama saatleriyle ilgili olmadığı, kültür derslerinin de akademik liseler ve fen liseleri kadar yüklü tutulduğu

görülmektedir. Meslek Liselerinin haftalık ders yükleri bakımından aynı sınıflar ve üst-alt sınıflar arasında da farklılıklar göstermektedir.

Meslek Lisesi haftalık ders çizelgeleri incelendiğinde yoğun bir kültür ders yükü görünmektedir. 9. sınıflarda 40 saat ders yükünün 33 saati kültür dersi, 2 saati meslek dersi, 4 saati seçmeli ders, 1 saati rehberlik ve yönlendirme dersi oluşturmaktadır. 10. sınıflarda 43 saat ders yükünün 28 saati kültür dersi, 14 saati meslek dersi, 1 saatini de seçmeli ders oluşturmaktadır. Bu meslek edinmek için liseye gelmiş öğrenci için, yeterli genel kültür, bilinç, hedef kazanmanın ötesine taşan dengesiz bir ders yükü dağılımıdır.

Yaşanan Aksaklıklar: Milli Eğitim Bakanlığının orta öğretime geçiş düzenlemeleri olan TEOG ve LGS incelendiğinde Meslek Liselerine gelen öğrencilerin akademik başarılarının düşük olduğu görülecektir. Diğer yandan, 12 yıllık eğitim zorunlu hale geldiğine göre Meslek Liseleri ve MEM'lere geçiş sınavsız olmalı, sadece Teknik Liselere sınavla öğrenci alınmalıdır. Meslek Liselerini seçenler de, daha hafif kültür dersleri ve işlerine yarayacak kadar fen ve matematik öğrenmek, okulda ve işletmelerde bolca meslek becerisi alıştırmayı yapabilmeyi istedikleri için bu okulları seçmektedirler. Meslek Eğitimi Kanunu'nun okul-İşyeri ikili eğitimine dayanması bunu teşvik etmektedir. Ailelerin çoğu öğrencisini bir altın bilezik sahibi olsun, eğitime devam etmezse bir işe girebilsin diye yollayan ailelerdir. Meslek Liselerinde okul+işyerinde uygulamalı ikili eğitim esastır. 10. Sınıftan itibaren artan oranlarda işyeri ve atölye saatleri olmalıdır. Meslek Eğitimi Fonu bu amaçla işe koşulmalıdır.

Oysa Meslek Liselerine gelen öğrenciler Fen Liselerine ve Anadolu Liselerine vb liselere giden öğrencilerden daha fazla haftalık ders yüküyle karşılaşmaktadırlar. Bu adaletsizlik caydırıcı olmaktadır. Böyle olduğu bilindiği halde, Meslek Liselerine kültür ve fen derslerinin bu kadar yüklü konmasının olumsuz etkileri olacağı açıktır. Bu durum öğrencilerin Meslek Liselerine olan bağlılıklarını azaltmakta ve okul yönetiminin etkili bir öğrenme ortamı oluşturmasını ve okulda olumlu bir okul iklimi oluşmasını engellemektedir. Bunun sebebi ailelerin ve öğrencinin meslek edinmek amaçlı geldiği bu ortamda beklediği eğitici, yetiştirici, beceri geliştirici öncelikleri bulamamasıdır. Ders saatlerinin en yüksek Meslek Liselerinde oluşu, haksızlığa uğrama duygusuna, fazla yorulmaya yol açmakta; okula devamsızlık, disiplinsizlik ve okul terklerini artırmaktadır. Çocuğun ve ailenin yaşadığı bu sıkıntılı durum toplumda Meslek Lisesi algısını olumsuz etkilemektedir. Eğitim yönetiminin bunu fark etmemesi mümkün değildir. Meslek Liselerinin ve MEM'lerin ders saatleri ve ders yükünün meslek derslerine ve beceri alıştırmalarına kaydırılması meslek eğitimi pedagojisine uygun bir eğitim ortamı oluşturacaktır.

Meslek Liselerinde haftalık ders yükü sınıflar arası ve aynı sınıfların farklı alanları arasında da farklılıklar göstermesi, Meslek Liselerinde birden fazla çıkış saati konmasına neden olmaktadır. Birden fazla çıkış saati okulda karmaşaya yol açmaktadır. Ders saati bitmeyen öğrenciler, ders saati biten öğrencilerin arasına karışıp okulu terk edebilmektedir. Bu durum Meslek Liselerinde devamsızlık oranının yükselmesine sebep olmaktadır.

Haftalık ders yükünün fazla ve sınıflar arası farklı oluşu, uygulama becerisi edinme isteği ve önceliği, Meslek Liselerinde olumlu bir okul ikliminin oluşmasını da olumsuz yönde etkilemektedir.

MEM'ler esasen yaygın eğitim kurumlarıdır; işyerinde çalışarak işbaşında öğrenme esastır. Çıracılık için kararı verilen, çıracılığın zorunlu eğitim kapsamına alınması ve icrasının etkili uygulanmasına önem verilmelidir.

Meslek Liselerinin Dört Boyutlu Eğitim Yaklaşımı

Meslek eğitiminde ders yükünün hafifletilmesi ve uygulama saatlerinin artırılması gereği, eğitimbilimi etkin yaklaşımlar geliştirerek hızlı değişen iş hayatı ortamında cevap olacak yararlı insanı yetiştirmeye uygun esnek yöntemleri geliştirmeye yöneltmiştir. Halen hepsinin yasal dayanağı bulunan, Meslek Eğitimine Dört Boyutlu Yaklaşımın yararlı sonuçlar verdiği görülmüştür:

1. Müfredatın iç dokusunu “T-Öğrenme” üzerine oturtma
2. Paydaşlarla birlikte “çekirdek ve dal modüllü/eklemlili meslek eğitimi” programlama düzenini işletme
3. Meslek Liseleri kültür ve fen derslerin, meslekte kullanılan özellik ve boyutlarını vurgulayarak hafifletme
4. Okul-işletme işbirliği: “İkili-Eğitim” ile işyerinde uygulama eğitimi

T-Öğrenme: Hem genel kültür ve ufuk kazanma, hem ustalaşmayı / uzmanlaşmayı birlikte yürütme. “Bir şeyin herşeyini öğrenme + herşeyin bir şeyini öğrenme” yaklaşımıdır. Bilginin bütünleştirilmesine, işbirliğine ve disiplinler arası beslenmeye açık bir yaklaşımdır. Bir ağaç dalının sorumluluğunu taşıırken ağacın bütünü gözden kaybetmemeye yarar. Aynı zamanda, bir mesleği derinlemesine icra edebilen usta / uzman meslek insanını yetiştirirken onu yerine çakılı vasıfsız işçi olarak kalmaktan veya işsiz kalmaktan korumak için meslekler arası işbirliğine, ağ-bağlantılar kurmaya, kümeleşme le ortat kazan-kazan ticaretine yarar. Nereye kayabileceğini bulmaya yarar: etkileşime yatkın, yan dallara veya yeni mesleklere kayma zamanı geldiğinde bu alanlar hakkında bağlantılı bilgi ve deneyim sahibi olmaya açık, çevresi bulunan, şemsiye bilgi ağından haberdar olan kişi olmayı sağlar.

Bir mesleğin Çekirdek Meslek Modülü derinlemesine bilgi ve beceriyi verirken, bu alanın diğer her bir alanla bağlantısını kuran genel bilgi ağları programlamaları da bulunur.

Bunun öğrencinin ilgi ve yetenekleriyle bağının kurulması teknik öğretmenin sanatı ve kılavuzluğudur.

Müfredattaki genel kültür derslerinin işlevsel bağlantıları da bu şekilde öğretmenler arasında paylaşımlar artırılarak sunulduğu takdirde, mezun ihtiyacı olan çıkarımları kendisi yapabilecek şekilde kısa sürede yetişmiş olur.

Bu yaklaşımın TTK’da genel hatlar ve amaçlar açısından müfredat bütünlüğü içinde süzölmüş olarak oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Okullar, okul amacı ve yerel bilgiyle de buluşmak için, öğretmenler alanları ile ilgili olarak ilave bağları vurgulayabilirler.

Modüllü/Eklemlili Meslek Eğitiminde Yerel Özellikler: bu bağlamda, iş piyasasına esnek yaklaşım sağlayan modüllü/eklemlili meslek eğitimi programlamasının paydaşlarla birlikte her mesleğin “çekirdek meslek modülü” ve piyasada iş bulunan gerekli “yan dal meslek modülleri” hazırlığında kullanılması lâzımdır. Türkiye, 1986 yılında 3308 sayılı Kanunla paydaşlarla çalışacak İl Meslek Eğitimi ve İstihdam Kurullarını kurmuştur. 2006 yılında Meslek Yeterlilikleri Kanunu (MYK) bu amaçla çıkarılmıştır. Bu kurulların piyasa eksikliklerini aşacak biçimde işbirliği içinde çalıştırılmaları gerekmektedir.

Meslek Eğitimine Uyarlanmış Kültür ve Fen Dersleri

Kültür ve Fen Dersleri müfredatının öğrenciye meslek hayatında kullanacağı bilgi, dayanaklar ve araçlar da kazandırarak iş ve meslek ahlakını destekleyecek şekilde özel olarak düzenlenerek verilmesidir. Bu derslerin müfredatının ve ders kitaplarının Meslek Liseleri için özel olarak hazırlanması öğretimin etkililiğine ve bu okulları tercihe de katkı

sağlayacaktır. Düzenleme yapılırken, Haftalık Ders Çizelgesinde kültür ve fen derslerinin içerikleri okul türü amacına göre önceliklendirilerek, ders içerikleri uyarlanarak saatlerinin azaltılmalıdır. Saatler meslek eğitiminin uygulama-alıştırma, işyeri deneyimi eğitimleri lehine kullanılmalıdır.

Okul-İşyeri İkili-Eğitimi

Okul-işletme işbirliği ile yürüyen bir düzenleme olarak 1986 yılı 3308 sayılı Kanunla ayrıntılı bir şekilde kurulmuştur. Her okulda pahalı makine-teçhizatla atölyeler kurulmasına ihtiyaç bırakmayan, öğrencinin iş ortamı deneyimi de edinerek, yetişmesine imkân veren bu Kanun etkili uygulandığı dönemlerde verimli olmaktadır.

Eğitim politikaları her insanın üretici ve kültürünü yaşayarak mutlu olması hedefine yöneliktir. Eğitim sistemleri, vergileriyle ayakta durdukları toplumun ihtiyaçlarına öncelik vermek zorundadırlar. Bunun için adına “milli eğitim” denilmiştir. Bugün “yerli” olma gereği dünya ekonomik ortamında bir uyarı fişeği olarak gündemdedir. Kültür ve Tarih Bilinci ile varoluş mücadeleleri başlamaktadır. Yarın için eğitim planlaması; büyük yanılla tüm nüfusunu meslekli olarak kültürünü yaşamaya, düşünce-kültür-sanat ürünleri üretmeye, verimli çalışmaya, kendi işini hâsıl etmeye, tasarruflu olmaya, alanlar arasında bağ kurabilmeye, yeni iş ve istihdam yaratmaya göre yetiştirmedir. Diğer yanılla da, yeni mesleklerin ahlâklı ve ülkesine hizmet (beyin göçünden kendini koruma) bilinci taşıyan insanı yetiştirmeyi hedef almak durumundadır.

İ. MEM, MESLEK LİSESİ ve TEKNİK LİSE HAFTALIK DERS PROGRAMLARI

Uygulama İlkeleri ve Program Çözümleri:

MEM'lere ve Meslek Liselerine sınavsız, Teknik Liselere sınavla öğrenci alınır.

Teknik Liselere sınavla giriş, fen, kültür, teknik meslek alanı olarak ağır okul ve laboratuvar - atölye programı ile 2 x 2,5 ay yaz stajları esastır.

Meslek Liseleri 10. Sınıftan itibaren Haftada 2 gün işyeri beceri eğitimi yaparlar; işyeri bulunamayan öğrenciler aynı süreyi okulun atölyesinde çeşitli üretim işlerinde beceri geliştirerek değerlendirirler. MEM'lerde haftada 1 gün ders 4 gün işyeri beceri eğitimi yapılır. Çıraklık ve Kalfalık zorunlu eğitim kapsamı içinde ince-kas becerileri eğitimini 12-15 yaşları arasında görecektir şekilde düzenlenir.

Meslek Liselerindeki yoğun kültür ders yükü şu şekilde hafifletilmelidir: Meslek Lisesinin tüm sınıflarda 5 saat Türk Dili ve Edebiyatı dersi okutulmaktadır. Bu ders Dil ve Anlatım dersi olarak tüm sınıflarda 2'şer saate düşürülmelidir. Meslek Liselerinde 9. sınıflarda 6 saat Matematik dersi okutulmaktadır. Bu ders Meslek Matematiği olarak değiştirilmeli ve 2 saate düşürülmelidir. 10 sınıfta 5 saat okutulan Matematik dersi Meslek Matematiği olarak değiştirilmeli ve 2 saate düşürülmelidir. 9. sınıflarda 5 saat okutulan Yabancı Dil ders yükü Meslekte Yabancı Dil olarak 2 saate düşürülmelidir. 9.sınıflarda 2 saat okutulan Tarih ve 2 saat okutulan Coğrafya dersi birleştirilerek 2 saatlik kimlik ve bilinç kazandırıcı, Ahîlik bilgisi ve ahlâkı eğitici Sosyal Bilgiler dersi bu odakla okutulmalı ve buna uygun müfredat hazırlanmalıdır. 9. sınıflarda okutulan 2 Saat Beden Eğitimi ile 1 Saat Sağlık Bilgisi dersi birleştirilerek 2 saatlik Beden Eğitimi ve Sağlık Dersi birlikte okutulmalı, buna uygun müfredat hazırlanmalıdır. 9. sınıflarda ders saatinin azaltılmasıyla elde edilen yeni ders saatleri alan derslerine verilerek öğrencilerin meslekleriyle tanışmaları sağlanmalıdır. Toplamda haftalık ders saati azaltılmalıdır.

Meslek Liselerinde 9. sınıf öğrencilerinin meslek dersi görmeleri, iş aletleriyle tanışmaları ve bu sayede meslek öğretmenleri ve alan şefleri ile tanışmaları okul terk oranlarının ve disiplin olaylarının azalmasını sağlayacaktır. Meslek Liselerinde tüm

sınıfların ders saati aynı olmalı ve haftalık ders yükü uygulama ağırlıklı olmak üzere, rehberlik hariç 36 saatte tutulmalıdır. İşletmelerde beceri eğitimine 10. Sınıftan başlayarak ve 11. sınıfta arttırarak zaman ayrılmalıdır. (Bakınız: Haftalık Meslek Lisesi Ders Çizelgesi Tablosu.)

Meslek Liselerinden hayata çıkış için iki seçenek sunulmalıdır:

- 1) Okulu 3 yılda tamamlayıp hayata atılmak mümkün olmalıdır.
- 2) “Meslek ehliyet belgesi” almak şartıyla lise 2. Sınıftan çıkış ve kültür derslerini Açık Lise’de tamamlayarak diploma alma esnekliği bulunmalıdır.

Bu ilkeler, usta yanında yaygın eğitim ağırlıklı + okul destekli MEM ve okul+işyeri ikili eğitimi Meslek Lisesi programlarına işlenerek aşağıda

Çizelge 4 ve Çizelgesi 5’te gösterilmektedir.

Teknik Liselerin oturmuş programları Çizelge 6’da görülmektedir.

Çizelge- 4: MEM Haftalık Ders Programı Çizelgesi

MESLEK EĞİTİM MERKEZİ (MEM)

..... ALANI

(..... DALLARI)

HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ						
DERS KÜMELERİ	DERSLER	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF	
ORTAK DERSLER	DİL VE ANLATIM (*)	2	2	-	-	
	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ	2	2	2	2	
	MESLEK MATEMATİĞİ	2	-	-	-	
	T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	-	2	
	SOSYAL ETKİNLİKLER	2	2	2		
	İŞ VE YAŞAM BİLGİSİ				2	
TOPLAM		8	6	6	6	
A L A N / D A L D E R S L E R İ	ALAN ORTAK DERSLERİ	MESLEKİ GELİŞİM	2	-	-	-
		ALAN DERSLERİ	-	4	-	-
		İŞLETMELERDE BECERİ EĞİTİMİ	32	32	32	32
ALAN / DAL DERS SAATLERİ TOPLAMI		34	36	36	36	
SEÇİLEBİLECEK DERS SAATİ SAYISI(**)		-	-	-	-	
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		-	-	-	-	
TOPLAM DERS SAATİ		42	42	42	42	

(*) Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği uyarınca yılsonu başarı puanı ile başarılı sayılmayacak derslerdir.

(**) Talim ve Terbiye Kurulunun Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan kararları doğrultusunda seçmeli dersler tablosundan, öğrenim görülen alan/dallardan veya diğer alan/dallardan seçilecek derslerdir

Çizelge- 4: Meslek Lisesi Haftalık Ders Programı Çizelgesi

..... ALANI

(..... DALLARI)

HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ					
HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ					
DERS					
DERS KÜMELERİ	DERSLER	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	
ORTAK DERSLER	DİL VE ANLATIM*	2	2	2	
	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ	2	2	2	
	SOSYAL BİLGİLER	2	2	-	
	MESLEK MATEMATİĞİ	2	2	2	
	YABANCI DİL	2	-	-	
	BEDEN EĞİTİMİ VE SAĞLIK	2	-	-	
	GÖRSEL SANATLAR / MÜZİK	2	-	-	
	T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	2	
TOPLAM		14	8	8	
A L A N / D A L D E R S L E R İ	ALAN ORTAK DERSLERİ	MESLEKİ GELİŞİM	2	-	-
		ALAN DERSLERİ	14	3	3
		İŞLETMELERDE BECERİ EĞİTİMİ	-	24	24
	DAL DERSLERİ				
ALAN / DAL DERS SAATLERİ TOPLAMI		16	27	27	
SEÇİLEBİLECEK DERS SAATİ SAYISI(**)		2	-	-	
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	1	1	
TOPLAM DERS SAATİ		33	36	36	

(*) Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği uyarınca yılsonu başarı puanı ile başarılı sayılmayacak derslerdir.

(**) Talim ve Terbiye Kurulunun Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan kararları doğrultusunda seçmeli dersler tablosundan, öğrenim görülen alan/dallardan veya diğer alan/dallardan seçilecek derslerdir.

(***) 12.Sınıfta öğrenciler isterlerse açık öğretim lisesi üzerinden kredi tamamlayarak yüksekokula geçiş yapabilirler. Lise diploması almaya hak kazanabilirler.

Çizelge – 6: Teknik Lise Haftalık Ders Programı Çizelgesi

TEKNİK LİSE (4 Yıllık) ALANI
(.....DALLARI)
HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ

HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ						
DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF	
ORTAK DERSLER	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI(*)	5	5	5	5	
	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ	2	2	2	2	
	TARİH	2	2	2		
	T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK		-		2	
	COĞRAFYA	2	2	-		
	MATEMATİK	4	4	4	4	
	FİZİK	2	2	4	4	
	KİMYA	2	2	4	4	
	BİYOLOJİ VE SAĞLIK BİLGİSİ	2	2	2	2	
	FELSEFE		2	2		
	YABANCI DİL	5	2	2	2	
	BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR	2	2	-		
	GÖRSEL SANATLAR / MÜZİK	2	-			
			-			
TOPLAM		30	27	29	25	
A L A N / D A L D E R S L E R İ	ALAN ORTAK DERSLERİ	ALAN DERSLERİ	6	11	11	11
	DAL DERSLERİ					
ALAN/DAL DERS SAATLERİ TOPLAMI		6	11	11	11	
SEÇİLEBİLECEK DERS SAATİ SAYISI(**)		4	2	2	4	
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	1	1	1	
TOPLAM DERS SAATİ		41	41	41	41	

(*) Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği uyarınca yıl sonu başarı puanı ile başarılı sayılmayacak derslerdir.

(**) Talim ve Terbiye Kurulunun Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan kararları doğrultusunda seçmeli dersler tablosundan, öğrenim görülen alan/dallardan veya diğer alan/dallardan seçilecek derslerdir.

YEDİNCİ BÖLÜM

ME+TE STRATEJİK HEDEFLERİNİ HAYATA GEÇİRME EYLEM PLANI

ME+TE STRATEJİK HEDEFLERİNİ HAYATA GEÇİRME EYLEM PLANI

Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği EYUDER'in geniş tabanı ile paydaşlarına ulaşarak derlenen ihtiyaçlara cevap arayarak yaptığımız bu çalışmadan ortaya çıkan çözümleri, icranın uygulamaya aktarırken kullanacağı bir yol haritası olmak üzere, sistem bütünlüğü içinde A. ME+TE Stratejik Hedef ve Alt Hedeflerine dönüştürdük ve B. Eylem Planına bağladık. Ülkemize yararlı olacağı inancıyla sunuyoruz:

A. STRATEJİK HEDEF ve ALT HEDEFLER

1. Ulusal Meslek Yeterlilikleri Çerçevesinin mesleklerin 8-basamaklı AB ile ortak iş tanımlarına göre yeniden yapılandırılması
2. “İlk kademe işgücü” ile “orta kademe işgücünün” iş yetkileri ve belgelendirilmelerinin belirlenmesi
3. Eğitimlerinin özellikleri dolayısıyla mesleklerin; “Üretim Meslekleri” (1. İmalât Sanayii – Diğer Sanayi, 2. Tarım) ve “Hizmet Meslekleri” olarak sınıflandırılması
4. İmalât mesleklerinin sanayinin ihtiyaçlarına uygun olarak 3 ana eğitim yaklaşımı ile sunulması (1. Çıraklık-işbaşında, 2. Meslek Eğitimi-örgün ve yaygın, 3. Teknik Eğitim-örgün)
5. Rehberlik Düzeni'nin ortaokul kademesinde yeniden “Demokratik Yönelme” aracı olarak kurulması, Ortaokul Seçmeli Dersler, Yönlendirme, Bazı Meslek Liselerine Ortaokul, Sınavlı- Sınavsız Öğrenci Alma, Kayıt
6. Meslek Alanı Seçimi ve her türden Meslek Lisesi ve Teknik Liselerde meslek alan derslerine 9. sınıfın başında başlaması; isteyenlere Yatay Geçiş imkânları
7. Meslek Liselerinde ve Teknik Liselerde meslek derslerine Ulusal Meslek Standartları ile uyumlu Modüllü-Eğitim Yaklaşımı
8. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim Okul Ortamı, modüllerin yöre iş hayatı ile uyumu, İşletmelerle Eğitim İşbirliği
9. İlk Kademe İşgücünün Eğitimi – Çıraklık-Kalfalık-Ustalık Teşviki: MEM ve Meslek Lisesi programlarında iki tür hafifletilmiş kültür dersleri müfredatıyla “meslek uygulama” saatlerinin artırılması, çalışma hayatına esnek çıkışlar, girişimciliği destekleme ve eğitimde ilerlemenin önünün açık tutulması
10. Orta Kademe İşgücünün Eğitimi – Tekniker ve Yüksek Tekniker Talebine Öncelik: Sınavla girileceğinden Teknik Lise ve Teknik Yüksek Okul düzeyleri müfredatlarının baştan hazırlanıp uygulanması
11. METE'de Ölçme-Değerlendirme: Meslek Eğitiminde ve Teknik Eğitimde Çift Belge (Meslek Ehliyet Belgeleri ve Lise Diploması) Düzeni'ne geçilmesi
12. Basamaklı “Ulusal Meslek Ehliyet Belgeleri” ve “Ulusal Teknik Ehliyet Belgeleri” Sınav ve Belge Düzeninin İşletilmesi
13. İşkolu Temsilcileri ve Kurumlarla Eğitim-İstihdam Bağlantılı Proje İşbirliği
14. METE Ortaöğretim Kademesi ile Yüksek Öğretim Kademelerinin bağının kurulması
15. Meslek Ehliyet Belgelilerin, Teknik Ehliyet Belgelilerin ve ME+TE Mezunlarının İzlenmesi

16. Teknik Öğretmen, Eğitimci ve Usta-Öğreticilerin basamaklı modüllü eğitimi uygulayabilmeleri için ilâve Hizmet-İçi Eğitim
17. Teknik Öğretmen yetiştirme ve istihdamının yeniden düzenlenmesi
18. Meslek Eğitimine ve Teknik Eğitime yönelik toplumsal farkındalığın yükseltilmesi

1927 ME+TE STRATEJİK HEDEFLERİNİ HAYATA GEÇİRME EYLEM PLANI

Çizelge-7: EYLEM PLANI

ME+TE-H1: Ulusal Meslek Yeterlilikleri Çerçevesinin Mesleklerin AB ile Ortak “8-Basamaklı İş Tanımları”na Göre Yeniden Yapılandırılması

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H1.1	Her türlü Meslek Lisesi İlk Kademe Meslek Basamakları (1, 2, 3.) eğitimi yapar ve program şartlarını tamamlayanları uygulamalı Meslek Ehliyet Belgesi sınavına yönlendirir	Meslek sınavları ve belgeleri MYK-MEB işbirliği ile tüm ülkede standart ve kapsayıcı olmak üzere yapılır ve verilir
METE-H1.2	Ulusal Sanayi Meslekleri Yeterlilikleri Çerçevesinin AB ile ortak 8-basamaklı iş tanımlarına göre MYK-MEB-YÖK işbirliği ile yeniden yapılandırılması	<ul style="list-style-type: none"> · ÇSHB, MEB, YÖK, MYK Ortak Protokol · İlgili Yönetmelikler uyarınca bu kurumların müfredat ve sınavlarından sorumlu birimlere bildirilmesi
METE-H1.3	Tüm meslek okulları için ilk 3 Basamak mesleklerin güncellenmesi ve Piyasa Meslek Standartlarının belirlenmesinin MYK, MEB, başta Esnaf Sanatkarlar Konfederasyonu olmak üzere tüm Piyasa paydaşları ile birlikte hazırlanıp ilânı	<ul style="list-style-type: none"> · İlk 3 basamağın meslek standartlarının hazırlanma oranı · İlk 3 basamağın meslek standartlarının ilânları ve işleme konma oranı
METE-H1.4	<ul style="list-style-type: none"> · İlk Kademe Meslek Basamaklarının (1, 2, 3.) çekirdek ve dal modüllerinin hazırlanması veya beşer yıl arayla güncellenmesi, · Yaygın ve örgün eğitiminin MEB sorumluluğunda uygulanması, · 1. 2. 3. Basamakların Çekirdek ve Dal Sınavları ile Meslek Ehliyet Belgelerinin verilmesinin MYK+MEB ortak sorumluluğunda gündeme getirilmesi, · 2020’de İlk Kademe Meslek Basamaklarında (1, 2, 3.) çalışan 2 milyon kişinin Meslek Ehliyet Belgesini almış olmaları 	<ul style="list-style-type: none"> · Hazırlanan veya güncellenen 1, 2, 3. Basamak Çekirdek Meslek ve Dal modülleri sayısı · Sınavı yapıp Meslek Ehliyet Belgeleri verilen 1, 2, 3. Basamak Çekirdek Meslek ve Dal modülleri oranı · Sınavlara modüllü meslek eğitimi görenlerden ve piyasadan başvurulan sayıları · Meslek Ehliyet Belgesi alanların sayısı

METE-H1.5	Teknik Liseler ve Teknik Yüksek Okullar Orta Kademe Meslek Basamakların (4. 5.) eğitimini yapar ve uygulamalı Teknik Ehliyet Belgesi ve 4-yıllık lise diploması sınavlarına yönlendirir	Teknik Ehliyet Belgesi sınavları ve belgeleri, MYK-MEB işbirliği ile tüm ülkede standart ve kapsayıcı olmak üzere yapılır ve verilir Teknik Liseyi tamamlama sınavları ve diplomaları MEB tarafından yapılır ve verilir.
METE-H1.6	Orta Kademe Meslek Basamaklarının (4. ve 5.) Çekirdek ve Dal modüllerini hazırlanması ve örgün eğitimleri (4. MEB’de, 5. MEB+YÖK sorumluluğunda) Çekirdek ve Dal Sınavları yapılması, geçenlere Meslek Ehliyet Belgelerinin verilmesi (MYK ve MEB sorumluluğunda)	· Hazırlanan 4. ve 5. Basamak Çekirdek Meslek Modülü ve Dal modülü sayısı · Sınavı yapılp Meslek Ehliyet Belgeleri verilen 4. ve 5. Basamak Çekirdek Meslek ve dal modülleri belgelendirme oranı · Modüllü meslek eğitimini görenlerden ve piyasadan sınavlara başvuran sayıları

ME+TE-H2: “İlk Kademe İşgücü” ile “Orta Kademe İşgücünün” Sorumlulukları, İş Yetkileri ve Belgelerinin Belirlenmesi

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H2.1	İlk beş işgücü basamağını (1. 2. 3. 4. 5.) “düz işçi” olarak güvenlik ve temizlik şirketleri üzerinden istihdam ederek her mesleğin kademe yapısını bozulmasına yol açan (ve özel kesim işyerlerinin örnek aldığı) kamu uygulamasının kaldırılması	İlgili Bakanlıkça 3795 ve 5457 sayılı Kanunların, meslek ve teknik eğitilmiş çalışanların unvanlarının 8-Basamaklı İş Tanımları’na göre yasal değişikliklerinin yapılması
METE-H2.2	Çıraklık, yaygın ve örgün eğitim yollarıyla yetişen İlk Kademe İşgücünün (1. 2. 3. basamakları olan çırak, kalfa, usta) görevleri ve ustanın iş yetkileri 8-Basamaklı İş Tanımları, Çıraklık Kanunu ve İş Kanunu’nda belirlenmiş olup buna göre uygulanması (“ustabaşılık” işyerinin, üretim düzenine göre işyeri tarafından verilen bir unvandır.)	8-Basamaklı İş Tanımları, Çıraklık Kanunu ve İş Kanunu’nun, ilgili kamu kurumları ve işyerlerinde uygulanabilmeleri için 3795, 5457 ve 5754 sayılı Kanunlarda gerekli düzenlemelerin yapılması
METE-H2.3	Örgün eğitim yoluyla Teknik Liselerden yetişen Orta Kademe 4. Basamak İşgücünün (Tekniker) görevleri 8-Basamaklı İş Tanımları Çerçevesine göre bellidir: Serbest çalışacakların piyasa yetkilerinin, proje boyutu ve imza yetkilerinin “meslek alanları”na göre hizmet satın alacak ilgili kamu kurumlarının ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak yeniden belirlenmesi	“Meslek Alanları”na göre; Teknikerlik piyasa yetkileri, proje boyutları ve imza yetkilerinin, kamu kurumları tarafından kabul edilecek hizmet boyutlarını da belirtecek şekilde 2019 yılında, ilgili kamu kuruluşlarını kapsayan ortak bir KHK ile belirlenmesi
METE-H2.4	Örgün eğitim yoluyla Teknik Yüksek Okullardan yetişen, Orta Kademe 5. Basamak İşgücünün (Yüksek Tekniker) görevleri 8-Basamaklı İş Tanımları Çerçevesine göre bellidir: Serbest çalışacakların piyasa yetkileri,	“Meslek Alanları”na göre; Yüksek Teknikerlik piyasa yetkileri, proje boyutları ve imza yetkilerinin, kamu kurumları tarafından kabul edilecek hizmet boyutlarını da

proje boyutu ve imza yetkilerinin “meslek alanları”na göre hizmet satın alacak ilgili kamu kurumlarını ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak yeniden belirlenmesi	belirtecek şekilde 2019 yılında, ilgili kamu kuruluşlarını kapsayan ortak bir KHK ile belirlenmesi
--	--

ME+TE-H3: Eğitimlerinin Özellikleri Dolayısıyla Mesleklerin; “Üretim Meslekleri” (1. İmalat Sanayii – Diğer Sanayi, 2. Tarım) ve “Hizmet Meslekleri” Olarak Sınıflandırılması

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H3.1	<p>1. Küme Üretim Meslekleri: İmalat Sanayii ve Diğer Sanayi (enerji, maden...), İnşaat, Ağır Vasıta/Makine Çalıştırma (operatör) meslekleri olarak sınıflandırılması</p> <p>Birinci Küme Üretim Mesleklerinde çalışacak işgücünün 8-Basamaklı İş Tanımları Çerçevesine göre iş tanımlarının yapılması ve müfredatların bu görevleri öğretecek şekilde hazırlanması için;</p> <p>İlk Kademe İşgücü (1. 2. 3. basamakları) için çıraklık, yaygın ve örgün meslek eğitimi müfredatlarının,</p> <p>Orta Kademe İşgücü (4. basamak) için örgün Teknik Lise müfredatının,</p> <p>Orta Kademe İşgücü (5. basamak) için örgün Teknik Yüksek Okul (TYO) müfredatının ve</p> <p>Üst Kademe İşgücü (6. 7. 8 basamakları) için aynı meslek alanlarındaki fakülte lisans, lisansüstü ve doktora eğitimlerinin tutarlılık içinde ilerlemesi</p>	<ul style="list-style-type: none"> · TOBB, MYK, MEB, YÖK, DPB ve TÜİK sınıflandırmalarının eş-tanımlı ve isimli olacak şekilde, 8-Basamaklı İş Tanımlarına göre 2020 yılı içerisinde sınıflandırılması ve teşkilâtlarına duyurulması, · MYK, MEB ve Sanayi temsilcileri ile 1. Küme Üretim Mesleklerinde çalışacak; <ul style="list-style-type: none"> - İlk Kademe İşgücü (1. 2. 3. basamaklar) için çıraklık, yaygın ve örgün eğitim müfredatı, - Orta Kademe İşgücünün (4. 5. basamaklar) örgün eğitimi Teknik Lise ve Teknik Yüksek Okul müfredatlarının çerçevelerinin tamamlanması
METE-H3.2	<p>2. Küme Üretim Meslekleri: Tarım (kuru, sulu), tahıl, bakliyat bostan/sera, bağ-bağçe, büyük baş – küçükbaş hayvancılık, kanatlı hayvancılık, balıkçılık, arıcılık...) meslekleri sınıflandırılması;</p> <p>İkinci Küme Üretim Mesleklerinde çalışacak işgücünün 8-Basamaklı İş Tanımları Çerçevesine göre iş tanımlarının yapılması ve müfredatların bu görevleri öğretecek şekilde hazırlanması için;</p> <p>İlk Kademe İşgücü (1. 2. 3. basamaklar) için çıraklık, yaygın ve örgün meslek eğitimi müfredatlarının,</p> <p>Orta Kademe İşgücü (4. 5. basamakları) için örgün Tarım Teknik Lisesi ve Tarım Teknik Yüksek Okul (TTYO) müfredatlarının ve</p> <p>Üst Kademe İşgücü (6. 7. 8</p>	<ul style="list-style-type: none"> · TOBB, MYK, MEB, YÖK, DPB ve TÜİK sınıflandırmalarının eş-tanımlı ve isimli olacak şekilde 8-Basamaklı İş Tanımlarına göre 2018-19 2018-2019 ders-yılı içerisinde sınıflandırılması · 2. Küme Üretim Mesleklerinde çalışacak <ul style="list-style-type: none"> - İlk Kademe İşgücü (1. 2. 3. basamakları) için çıraklık, yaygın ve örgün eğitim müfredatı, - Orta Kademe İşgücü (4. 5. basamakları) için örgün eğitimi Tarım Teknik Lisesi ve Tarım Teknik Yüksek Okulu müfredatlarının çerçevelerinin belirlenmesi

	basamakları) için aynı alanlarda fakülte lisans, lisansüstü ve doktora eğitimlerinin tutarlılık içinde ilerlemesi	
METE-H3.3	<p>Hizmet Meslekleri: Bilgi ve örgütlenmesi dâhil, üretimin insana ulaştırılması ile ilgili mesleklerdir. Bir kısmı usta-çırak ilişkisi, bir kısmı çeşitli süreli örgün eğitimlerle Ortaöğretim I. ve II. Kademeler ve Yükseköğretim I, II ve III. Kademlerde edinilen geniş bir eğitim yelpazesidir:</p> <p>Yönetim, Adalet, Öğretmenlik, Kültür-Sanat, Sağlık Hizmetleri, Ticaret, Savunma, Güvenlik, Emniyet, Ulaştırma, Haberleşme, Veri Toplama, Bilişim, Turizm...</p>	TOBB, MEB, YÖK, MYK, DPB ve TÜİK sınıflandırmalarının, eş-tanımlı ve isimli olacak şekilde 1 ders-yılı içerisinde sınıflandırılması

ME+TE-H4: İmalat mesleklerinin sanayinin ihtiyaçlarına uygun olarak 3 Ana Eğitim Yaklaşımı ile sunulması (1. Çıraklık-işbaşında, 2. Meslek Eğitimi-örgün ve yaygın, 3. Teknik Eğitim-örgün)

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H4.1	1. Çıraklık - işbaşında; 1. 2. 3. basamaklar işgücünün iş-başında, usta-çırak ilişkisi ile eğitilmesi.	3308 sayılı Kanunu esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinin hazırlanması
METE-H4.2	2. Meslek Eğitimi – örgün ve yaygın; 1. 2. 3. basamakların işgücünün meslek okullarında ve meslek kurslarında, meslek alanının çekirdek modülü ve dal modülleri eğitimleri ile Çekirdek Meslek ve meslek dal(lar)ı Meslek Ehliyet Belgelerine ulaşması	3308 sayılı Kanun’u esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinin eğitim-işletme işbirliği maddelerini işletilmesi
ETE-H4.3	3. Teknik Eğitim – örgün; 4. ve 5. basamakların işgücünün Teknik Lise ve Teknik Yüksek Okulda meslek alanının, teknik seviye çekirdek modülü ve dal modüllerinin eğitimleri ile Çekirdek Teknik Meslek ve Mesleğin Teknik Dal(lar)ının Ehliyet Belgelerine ulaşması	<ul style="list-style-type: none"> • 3308 ve 4702 sayılı Kanun’ların geniş uygulanması, • Ünvanlarla ilgili 3795, 6764 Sayılı Kanun’larda 8 Basamaklı İş Tanımlarına göre düzenleme yapılması, • Tekniker ve Yüksek Teknikerlerin, proje ve imza yetkilerinin TOBB eşgüdümünde (ilgili kamu kurumları) belirlenmesi ve Kanun Hükmünde Kararname ile TOBB ‘un yetkilendirilmesi

ME+TE-H5: Rehberlik Düzeni'nin ortaokul kademesinde yeniden "Demokratik Yönelme" aracı olarak kurulması, Ortaokulda Seçmeli Dersler, Yönlendirme, Bazı Meslek Liselerine Ortaokul Açılması, Sınavlı- Sınavsız Öğrenci Alma, Kaydolma

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H5.1	Eğitimde yönlendirme ve rehberliğe esas olan, fakat 1997 yılında tek-tip 8-Yıllık Kesintisiz İlköğretim için Milli Eğitim Temel Kanunu'ndan çıkartılan "çocukların istek, heves ve istidatlarına göre yönlendirilmesi hizmetleri" maddesinin demokratikleşme ilkesi ile Kanun'a tekrar konulması	<ul style="list-style-type: none"> · 1739 sayılı Kanun'da ve yapılmış değişikliklerinde "Eğitimde Yönlendirme Ve Rehberlik" maddesinde gerekli düzeltmelerin yapılması · "Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği"nin ve Rehber Öğretmenlik yetkilerinin bu geniş bakış açısı ile gözden geçirilmesi
METE-H5.2	Demokratik yönelmeye yardımcı olmak için 2012 tarih 6287 sayılı Kanun'un örgün ortaokul hükümlerine işlerlik kazandırılması: <ul style="list-style-type: none"> · Ortaokul müfredatında "Basamaklı Seçmeli Dersler Düzeni"nin kurulması · Ortaokul müfredatına Meslek Liselerine geçişe yarayışlı çeşitli seçmeli dersler (iş-teknik vb.) konulması · Basamaklı seçmeli derslerle ortaokul öğrencisine seçim ve yeteneklerini iletme fırsatı verilmesi ve bunun için rehberlik ve danışma hizmetleri · Seçmeli derslerin hepsini notla değerlendirme yolu ile "Birlikli Seçmeli Ders Puanı Toplama" · İsteyen öğrencilere "ilgi ve yetenek test bataryası" ile yönelme hizmeti verilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> · Ortaokullarda her lise türüne yönelik seçmeli derslerin yeterli sayıda olması · Ortaokul müfredatında meslek liselerine yönelik seçmeli dersler ve basamaklı seçmeli dersler tablosunun oluşturulması ve 2019'da başlatılması · Ortaokul öğrencilerinin basamaklı seçmeli derslerden birikimli puan toplayacakları derslerin ilanı · İsteyen öğrencilerin "ilgi ve yetenek test bataryası"ni kullanarak yönelmelerine yardımcı olunması
METE-H5.3	2012 tarih 6287 sayılı Kanun'un örgün ortaokul hükümlerine işlerlik kazandırılması: <ul style="list-style-type: none"> · Meslek Liselerine doğrudan "sınavsız geçiş" için "birlikli seçmeli ders puanları" ile "ortaokul başarı puanı"nın okul tercihinde kullanılma düzeninin kurulması · Bazı meslek ve sanat programlarına kabulün "uygulama yeteneği sınavı" ile yapılabilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> · Bir Üst Eğitim Basamağına Yerleşme Yönetmeliğinde Meslek Liselerinin "sınavsız geçiş" okulları arasında yer alması · Her yıl e-okul sistemi üzerinden öğrencilerin okullara yerleşme ölçütlerinin ilan edilmesi · Her yıl Meslek Liselerinin hangi alanlarına uygulama yeteneği sınavı ile öğrenci alınabileceğinin ilanı
METE-H5.4	İsteyen 12+ yaş öğrenciler için "aday çıraklık" başlama programının, haftada toplam 1 gün seçmeli dersler yerine ortaokul programına paralel işleyecek biçimde düzenlenmesi	Aday çıraklık için gerekli düzenlemenin, 3308 sayılı Kanunu esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinde 2018-19 ders-yılı içinde yapılması

METE-H5.5	Aday çıraklığa başlamış olanların ve 15 yaşında çıraklık eğitimine başlamak isteyenlerin geçiş sürecinin açıklıkla düzenlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> · Aday çıraklar ve çıraklığa geçiş tanımlanmasına, 3308 sayılı Kanunu esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinde yer verilmesi · Her yıl ders-yılı bitiminden en az 4 ay önce tüm öğrenci ve tüm velilere duyuruların yapılması
METE-H5.6	<p>2012 tarih 6287 sayılı Kanun'un Ortaöğretim I. Kademe "örgün ortaokul-lise" hükmüne işlerlik kazandırılması:</p> <ul style="list-style-type: none"> · "Yetenek Ortaokulları": beceri(ler), musiki, beden eğitimi, sanat(lar), geleneksel sanatlar, kız sanat... Yetenek Ortaokulları yörelerin hünelerinin devamı için veya talebe uyarak açılması, · Bu ortaokullara yetenek seçerek öğrenci alınabileceği gibi yetenekleri çevrelerinde kanıtlanmış isteklilere de açık olmaları, · Çekirdek Kültür Müfredatı yanında beceri müfredatlarının el-parmak ince-motor gelişimi amacıyla alet-malzeme-çalgı-kalem becerileri geliştirme, beceri-teknik dersleri yoluyla lisede ilgili alanlara yönelmeye destek için hazırlanması, · Seçmeli Basamaklı Matematik ve Seçmeli Basamaklı Fen dersleri ile diğer lise (Meslek Lisesi, Teknik Lise) türlerini isteyenlere uygun seçmeli derslere yer verilmesi, · "Ortaokul başarı ortalaması" ile kendi türü olan liseye doğrudan geçiş yapabilmeleri, · Başka bir lise türünde devam etmek isteyenlerin "birikimli seçmeli ders puanları" ve/veya "ilgi, yetenek ve genel beceri test bataryası" ile yönlendirilmeleri; beceri ve yetenek ölçmek için uygulama becerileri ve alanlara göre seçme yöntemleri havuzu oluşturulması · İsteyenlerin ise sınavla girilen lise sınavlarına başvurmaları 	<ul style="list-style-type: none"> · 2012 tarih 6287 sayılı Kanun'un, liseye bağlı ortaokul, bağımsız ortaokul, ilköğretim bütünü içinde ortaokul seçeneklerini hayata geçirici Yönetmeliğinin çıkarılması, · Talim ve Terbiye Kurul'nun Yetenek Ortaokulları müfredatlarını ilân etmesi, · Bir Üst Eğitim Basamağına Yerleşme Yönetmeliğinde, Yetenek Ortaokullarından kendi türü liseye "Ortaokul başarı ortalaması" ile doğrudan geçişin düzenlenmesi · Yetenek sınavları için hazırlık dersleri, sınav sorusu havuzu, seçme yöntemleri belirlenmesi
METE-H5.7	Her Meslek Lisesinde farklı programlar bulunduğundan, öğrencilere biriktirdikleri seçmeli ders puanları ile istedikleri mesleğe kaydolabilme fırsatı vermek üzere Meslek Liselerine yeni kayıtlarda, "adrese dayalı kayıt" kararının uygulanmaması	Meslek Liseleri yeni kayıtlarında "adrese dayalı kayıt" uygulanmayacağını ilân edilmesi ve kayıtların adrese bakılmaksızın yapılması
METE-H5.8	Teknik Liselere "sınavla giriş": Teknik alan seçimi için "birikimli seçmeli ders puanları" ile "ortaokul başarı puanı"nın kullanılması düzeninin kurulması	<ul style="list-style-type: none"> · MEB Sınav Yönetmeliğinde Teknik Liselerin "sınavla giriş" okulları arasında yer alması · Yönetmelikte belirlenecek usul ve esaslara göre Teknik Liselerde teknik alan seçimi için "birikimli seçmeli ders puanları"nın kullanılacağını belirtilmesi

METE-H5.9	<ul style="list-style-type: none"> · Ortaokul öncesi ve sırası rehberlik hizmeti etkililiğinin artırılması için Rehberlik ve Psikolojik Danışma Öğretmeni atamalarının her ortaokulda tamamlanması, · Ortaokulda başlayarak her öğrenci için, başka okula veya daha üst kademe eğitimlere geçerken yeni okula götüreceği “Taşınır Emek Birikim Dosyası” düzeninin ciddiyetle işletilmesi ve “e-birikim dosyası” olarak MEB+YÖK internet ortamlarına işlenebilmesi ve izlenebilmesi, · Ödev ve Projelerin öğrencinin kendisi tarafından yapıldığı belirlendikten sonra not verilmesi ve Taşınır Emek Birikim Dosyası’na işleme düzeninin getirilmesi; dosyaya kabulde rehber öğretmenin yetkili olması, · Her öğrenci ile bireysel temas ve danışma ve ailelerle ilişki geliştirilmesi, · “Mesleğe Yönelme Rehberliği” düzeninin gezici hizmet anlayışıyla kurulması, her yıl her ortaokula ikişer kere ulaşılmasının sağlanması, · Ortaokul öncesi ve sırası “meslek seçimine destek rehberliği” hizmetinin öğretmenli, bilimsel çalışan özel şirketlerden satın alınabilmesi; bunun için Anaokulu ve ilkokullarda tanıtılan hayat tarzları ve mesleklerin çeşitlendirilmesi, çocuğa sadece akademik eğitim seçeneği fikrinin aşılmasından kaçınılması 	<ul style="list-style-type: none"> · “Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri” ile “Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri” Yönetmeliklerinde gerekli düzenlemelerin yapılması, · DPB ve Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Ortaokul Rehber Öğretmen kadro artırımının yapılması, · Ortaokul Rehber Öğretmenlerinin işe alınmalarının “yazılı ve öğrenci üzerinde uygulama sınavı” ile yapılması
METE-H5.10	Rehberlik ve yönlendirmeye destek amaçlı olarak Meslek Eğitimi ve Teknik eğitim çekirdek ve yan-dal modüllerinin tanıtımını yapan ve sürekli güncellenen bir e-tanıtım ve dijital bilgilendirme sitesi kurulması	MEB ve YÖK
METE-H5.11	Her yıl, okul sergileri dışında, meslek eğitimi ve teknik öğretim okullarında geliştirilen projelerin, tasarımların, patentlerin, üretilen ürünlerin yaş-grubuna göre seçimle elenerek sergileneceği bir Türkiye (ve ikili yıllarda bir uluslararası) fuar düzenlenmesi	MEB ve Kurumlarla ortak Proje Okulları
METE-H5.12	Ortaöğretimde Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimin katkısının önemine dikkat çekmek amacıyla Türkiye’de dünya çapında katılıma açık okullararası beceri, yaratıcılık ve proje yarışmaları düzenlenmesi	MEB
METE-H5.13	Okulların iş-hayatıyla ortak yürütülen projelerinde eğitim-üretim-istihdam ortamı ve sonuçlarının topluma sosyal medya aracılığıyla duyurulmasının artırılması	MEB ve Protokol yapılan kurumlar

ME+TE-H6: Meslek Alanı Seçimi ve her türden Meslek Lisesi ve Teknik Liselerde meslek alan derslerine 9. sınıfın başında başlaması; isteyenlere Yatay Geçiş imkânları

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H6.1	Ortaokuldan getirdikleri hazırlıklar alan seçimine yetmeyen öğrenci adayları için her tür meslek lisesinin yaz aylarında okul ve okul bahçelerinde tanıtım, yönelmeye yardım programları düzenlemeleri	İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Müdürlükleri, Okul Müdürlükleri Aday öğrencilere erişim raporları
METE-H6.2	Meslek Liseleri 9. Sınıflarına ortaokuldan “birikimli seçmeli ders puanı” yönünde alana yönelerek gelmiş öğrencilerin meslek alanı dersleri ve atölyelerinin başlatılması; alan seçememiş olarak gelen ya da alan değiştirmek isteyen öğrencilere 9. Sınıfın 2. Dönemine kadar tanıtım ve alıştırmaya eğitimleri süresi tanınması; seçtikleri alanların derslerinin aynı yılın 2. Döneminde başlatılması	3308 sayılı Kanunu esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinde, Meslek Liselerinde 9. Sınıf başında meslek alanı dersleri ve atölyelerinin başlatılması ile alan değiştirmek isteyen öğrencilere 9. Sınıfın 2. Dönemine kadar süre tanınması düzenlemesinin yer alması
METE-H6.3	Teknik Liseler sınavla öğrenci alacağından, 9. Sınıf’a “birikimli seçmeli ders puanları” yönünde bir alan seçerek gelmiş öğrencilerin meslek alanı derslerinin başlatılması; alan seçememiş ya da alan değiştirmek isteyen öğrencilere 9. Sınıfın 2. Dönemine kadar süre tanınması	3308 sayılı Kanunu esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinde, Teknik Liselerde 9. Sınıf başında meslek alanı dersleri ve atölyelerinin başlatılması ile alan değiştirmek isteyen öğrencilere 9. Sınıfın 2. Dönemine kadar süre tanınması düzenlemesinin yer alması
METE-H6.4	9. Sınıfların “ortak sınıf” olması uygulamasının kaldırılması ve meslek alanı eğitimine 9. sınıftan itibaren başlanabilmesi	9. Sınıfta Meslek Alan Programlarının başlaması için haftalık ders çizelgelerinin Talim ve Terbiye Kurulu’na ilan edilmesi
METE-H6.5	İsteyenlere lise türleri ve meslek lisesi türleri arasında program esasına göre yatay geçiş imkânı verilmesi; kazanımların taşınabilmesi; yeni programın tamamlanması programlanırken, bu kazanımların dikkate alınması	TTK ve MEB ilgili Gn Md.’ler ve okul Müdürleri
METE-H6.6	Kaynaştırma sınıflarının bazı derslerde ortak, bazı derslerde kaynaştırma öğrencisinin ihtiyaçlarına göre ayrı derslik ve müfredat ile yapılabilmesi	TTK ve MEB ilgili Gn Md.’ler ve Okul Müdürleri

ME+TE-H7: Meslek Liselerinde ve Teknik Liselerde Meslek Derslerine Ulusal Meslek Standartları ile Uyumlu Modüllü-Eğitim Yaklaşımı

Modüllü Meslek Eğitimi Yaklaşımı: Bir meslek basamağının görevlerini bölümleyerek işlevsel standart birimler oluşturmak suretiyle eğitimde tercihlere fırsat veren demokratik esneklik, öğrenmede kolaylık, meslek ehliyet belgelerine ulaşmada hız, çalışma hayatına geçişte ölçülmüş dayanak sunma anlayışıyla geliştirilmiş uygulamalı meslek eğitimi yöntemi ve sınav-belge düzenidir.

Modül: Bir işin bağımsız yapılabilen standart birimidir.

Öğrenme Modülü: Bir işin bağımsız standart biriminin yapılmasının öğrenilmesini düzene koyan eğitim birimidir.

Çekirdek Öğrenme Modülü (Çekirdek Modül): Bir mesleğin 8-basamağının her birinde sahip olunması gereken temel bilgi ve becerileri kapsayan meslek basamaklarındaki 8-öğrenme-birimidir.

Eklemeli Dal Modülleri: Bir çekirdek modülün uzantıları olan, standartları belirlenmiş parçalarıdır; birbirine de eklenilebilir. Aynı modülün veya farklı modüllerin standart parçaları birbirine eklenilerek farklı işlevler gören ürünler elde edilebilir.

Dal Öğrenme Modülü (Dal Modülü): Bir meslek basamağının çekirdek modülüne eklenilebilen yan dalın veya bağımsız yapılabilecek ilişkili bir işin gerektirdiği ilâve bilgi ve becerileri kazandıran eklem birimidir.

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H7.1	Meslek eğitimine modüllü programlama yaklaşımı: Meslek Liselerinde tamamen, Teknik Liselerde kısmen modüllü (alan çekirdek modülü) yöntemi ile programlama ve eğitim	TTK ve ilgili Genel Md.'ler
METE-H7.2	Talim ve Terbiye Kurulu'na pedagoji, meslek, iş hayatı bilgisi olan 1 Meslek Eğitimsi, 1 sanayi mesleklerinden Teknik Öğretmen üye alınması	Bakanlık ve TTK Yönetmeliği
METE-H7.3	Her mesleğin alan eğitiminin yetenek ve istek temelli "çekirdek eğitim modülü," meslek alanının yan dallarının ise görev odaklı hızlı eğitim modülleri stratejisi ile hazırlanması	· TTK Program standartları · MEB ve TTK değerlendirmesi
METE-H7.4	Meslek Liseleri için alanların "Çekirdek Modülleri"nin ilgili işkollarının/sektörlerin İlk Kademe İşgücünde (1. 2. 3. Basamaklar) aradıkları Ulusal Meslek Standartlarına göre hazırlanması; içeriklerin, eğitici malzemelerin, beceri kazandırıcı eğitim için uygulama sürelerinin öğrenci ihtiyaçları belirlenerek ve iş hayatı paydaşları ile danışarak gözden	· İlk Kademe İşgücü (1. 2. 3. Basamakları) için Meslek Standartlarına uygun olarak yeni açılan veya güncellenen modül sayıları

	geçirilmesi Teknik Lise için alanların “Çekirdek Modülleri”nin, ilgili işkollarının/ sektörlerin Orta Kademe Teknikerlikte (4. Basamak) aradıkları Ulusal Meslek Standartlarına göre hazırlanması, içeriklerin, eğitici malzemelerin, beceri kazanmak için uygulamalı eğitim sürelerinin öğrenci ihtiyaçları belirlenerek ve iş hayatı paydaşları ile danışarak belirlenmesi; gerekirse Teknik Liselerde çekirdek modülün ayrıca fen ve teknik derslere bu konuları da eklenerek bağlantı kurulması	Orta Kademe Tekniker İşgücü (4. basamak) için Meslek Standartlarına uygun olarak yeni açılan veya güncellenen modül sayıları
METE-H7.5	Meslek alanlarının modül içeriklerinde dilin kullanımı: terim ve açıklamaları için Türkçe sözcükler seçilmesi ve aynı kavrama aynı terim ve sözcükler kullanılarak sözlüklere yerleştirilmesi; farklı dillerden aktarma sözcüklerle kavram kargaşası yaratılmaması; her kademedeki işgücünün aynı terimler ve kelimelerle anlaşabilmesi ile bilginin tabana yayılabilmesi ve iş verimliliğinin artırılması	TTK Program standartları MEB ve TTK değerlendirmesi
METE-H7.6	Alanların Modül içerikleri ilgili işkollarının/ sektörlerin kullanılan teknoloji yetkinliklerini de yansıtan Ulusal Meslek Standartlarına göre hazırlanacağından, üretimde kullanılan teknoloji düzeylerinin modül müfredatına yansıtılması; ilgili iş kolunun dijital dönüşüm talebine uygun derslere de yer verilmesi	MYK ve MEB – TTK işbirliği
METE-H7.7	Her Meslek Basamağının meslek dallarının ve her “Dal Modülü”nün alet kullanma ihtiyaçlarının çevre iş hayatı paydaşlarıyla belirlenmesi; Teknik Liselerde ise dal modülünün gereğinde ayrıca fen ve teknik ders konuları ile de desteklenmesi	İl istihdam ve Meslek Eğitimi Kurulları, MEB, TTK
METE-H7.8	Bütün Meslek Liselerinde ve Teknik Liselerde kalite güvence sistemlerinin kurulması	MEB, İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri
METE-H7.9	Mesleklerin İlk Kademe İşgücü eğitiminde yer alan 1, 2, 3. basamakları modül içeriklerinin her bir meslek alanının çekirdek bilgisi için ayrı, dalların ve bağımsız dalların her biri için ayrı ayrı, ilgili Mesleğin Standardına uygun modül’ler olarak hazırlanması	Toplam meslek eğitimi içinde 1, 2, 3. basamaklarının, Meslek Standartlarına uygun 1. 2. 3. basamak “çekirdek meslek alanı” ve “meslek dalları” ile “bağımsız dallar”ın eğitimleri için modül hazırlama oranı

METE-H7.10	Meslek Liselerinde öğrencinin seçtiği meslek alanının “Çekirdek Modülü”nün, örgün eğitim ile 9. Sınıfta başlayarak 1 ilâ 1,5 yılda tamamlanması (ve Meslek Ehliyet Belgesine ve çalışma hayatına yönelebilmek imkânı vermesi)	3308 sayılı Kanun’u esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliği içinde düzenlemesi
METE-H7.11	Meslek Liselerinde öğrencinin, kendi meslek alanında seçtiği Dal(lar)ın Modül(ler)ini tercihine göre örgün veya dışarıdan yaygın eğitim ile tamamlaması (ve Meslek Dalı Ehliyet Belgesine ve çalışma hayatına yönelebilmesi)	<ul style="list-style-type: none"> · 1. 2. 3. basamak Meslek Standartlarına göre meslek eğitimi dal modüllerini tamamlama oranı · 1. 2. 3. Basamakların Meslek Dallarını Ehliyet Belgelerine eğitimden veya dışarıdan başvurma ve alma oranı
METE-H7.12	Teknik Liselerin örgün eğitimi içinde, Teknikerlik meslek alan programlarında “Çekirdek Modüller”inin gerekli kuram, laboratuvar, işlik, atölye, işyeri yaz stajları ile tamamlaması (4. basamakta Teknik Ehliyet Belgesine yönelmesi ve Tekniker olması)	<ul style="list-style-type: none"> · 3308 sayılı Kanun’u esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliği içinde düzenlemesi · Toplam meslek eğitimi içinde 4. basamağın, “çekirdek meslek alanı” için modül hazırlama oranı
METE-H7.13	Teknik Lisede 4 yılı tamamlama zorunluluğu nedeniyle alan çekirdek modülü Teknik Ehliyet Belgesi ve Diplomaya yönelmesi; Uygulama eğitiminin yaz tatillerine 2,5 ay işyerlerinde yapılması; Teknikerlerin yan-dal modülleri seçim ve eğitimini isterlerse mezuniyetten sonra yapabilmeleri	<ul style="list-style-type: none"> · 3308 sayılı Kanun’u esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliği içinde düzenlemesi
METE-H7.14	Öğrencinin, Teknik Liselerde örgün eğitim içinde Teknikerlik alanlarından seçtiği uygun yan-dalların veya bağımsız-dalların “Dal Modülleri”nin teknik bilgi, laboratuvar, atölye, yaz stajlarıyla da tamamlayabilmesi (ve 4. basamağın ilave Teknik Dal Ehliyet Belgesine yönelmesi)	<ul style="list-style-type: none"> · 4. Basamağın Meslek Standartlarına göre teknik eğitim dal modülleri ve bağımsız dal tamamlama oranları · 4. Basamak için Teknik Dal Ehliyet Belgesine eğitimden veya dışarıdan başvurma ve alma oranı

ME+TE-H8: Meslek Eğitiminde Okul Ortamı, Yöre İş Hayatına Uygun Program Geliştirme, İşletmelerle Eğitim İşbirliği

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-	Bütün meslek eğitimi türlerinin de teknik öğretim-eğitimin de, Kanun’la	Her yıl, 3308 sayılı Kanun’un iki boyutlu meslek eğitimi

H8.1	öngörölmüş bulunan, “örgün okul eğitimi” ile “işyerinde işbaşı eğitimi”ni birleştirilerek “iki boyutlu meslek eğitimi” olarak algılanması programlanmasının etkinleştirilmesi	uygulamasının iller, okullar, alanlar ve faydalanan öğrenci sayısı ve oranı itibariyle dökümü
METE-H8.2	Okullarımızın birinci görevi yurt-içine üretken ve verimli işgücü yetiştirmek olduğundan, her okulda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Birimlerinin meslek rehberliği ile desteklenmesi; öğrencilerin mesleklerinin ülkemizde nerelerde, hangi işler için değerli olduğunu sürekli anlatacak, ülke kalkınması heyecanını aşılacak programların, simgelerin ve törenlerin bulunması	Okul yönetimleri ve öğretmenler
METE-H8.3	Atölye, laboratuvar ve işliklerin hem sınıf, hem de uygulama ortamı olarak kullanılması düzeninin geliştirilmesi; METE altyapısının derslik temelli değil, konu temelli kullanımının düzenlenmesi; gerekirse, bina kullanım planlarında buna uygun düzenlemeler için yerleşme-tasarımı şirketlerinden hizmet satın alınması; okul müdürlerine gerekli ilave yetkilerin verilmesi	İlgili Genel Müdürler ve tüm METE okul müdürleri yerleşim düzenleme sonuç raporları
METE-H8.4	Atölye, laboratuvar ve işliklerin “alan çekirdek modülü” temel becerilerinin alıştırtmasını yapacak araç-gereç ve makine-teçhizatla donatılmasının yeterli sayılması; çekirdek modüllerin öğretimi dışında gerek olmayan makine-teçhizatın satın alınması için fazla harcama yapılmaması; öğrencilerin sık değişen aletleri ve çok yeni teknolojileri işyerlerinde görüp öğrenmeleri için düzenlemler yapılması	3308 sayılı Kanun’un “iki boyutlu meslek eğitimi maddelerinin etkin işletilmesi
METE-H8.5	Meslek Liseleri ve MEM’lerde programların açılmasının iş hayatı paydaşlarıyla birlikte çevrede geçerli meslek alanlarından seçilerek önerilmesi	Yöre iş hayatı temsilcileriyle birlikte belirlenen program türü ve sayıları
METE-H8.6	Mevcut ve yeni açılacak meslek liselerinin alan programlarının çekirdek modülleri”nin yöre iş hayatı ihtiyacına uygunluk bakımından gözden geçirilmesi, seçimin çevre işyerleri ve KSS ile birlikte yapılması ve alınacak öğrenci sayılarının belirlenmesi Talep olmayan alanların programların kaldırılması Mevcut ve yeni açılacak Teknik Liselerinin alan programlarının ve çekirdek modüllerinin gözden geçirilmesi, seçimin yörenin büyük sanayi ve OSB’leriyle birlikte yapılması ve alınacak öğrenci sayılarının belirlenmesi Yöreğe uygun olmayan meslek veya	Her İlin İstihdam ve Meslek Eğitimi Kurulunun İl Ticaret Odası ve/veya İl Sanayi Odası, İl Ziraat Odası ve Esnaf Odası temsilcileri ile birlikte çalışarak her tür meslek okulu, teknik lise ve bunların programlarını; · Gözden geçirme oranı · Program içeriklerini yöre ve kullanılan teknolojiye uygun hale getirme oranı · Kaldırılan program oranı · Yeni program açma oranı · Başka tür meslek okuluna çevirme oranı

	teknik programların kaldırılarak talep bulunan meslek okulu türüne dönüştürülmesi	
METE-H8.7	Her tür meslek ve teknik okullarındaki çekirdek modüllere dayalı yapılacak “yan-dal meslekleri”nin, yörenin o işdalında işgücü talebi ve istihdam imkânları dikkate alınarak İl İstihdam ve Meslek Eğitimi Kurulunca belirlenmesi	Her İlın İstihdam ve Meslek Eğitimi Kurulunun İl Ticaret Odası ve/veya İl Sanayi Odası, İl Ziraat Odası ve Esnaf Odası ile birlikte çalışarak her tür meslek okulu ve teknik lise programlarına ilde gerekli yan dal mesleklerini belirleme oranları
METE-H8.8	Talim ve Terbiye Kurulu’nun önerilen meslek ve ya teknik programların isim ve çekirdek modüllerini sadece ana konusunu ilân ederek açması Alanların çekirdek ve yan dal modüllerinin uygulamalı eğitim içeriklerinin Ulusal Piyasa Meslek Standartları dikkate alınarak hazırlanması	· TTK’nın o yıl açtığı meslek programı ve teknik program sayıları · Yöre ve Ulusal Piyasa Meslek Standartları dikkate alınarak hazırlanan çekirdek ve yan dal modülleri sayıları
METE-H8.9	Çekirdek ve yan-dal program içeriklerinin yöre mal/hizmet üretim teknik ve usüllerindeki gelişmeleri karşılayacak biçimde 3 ilâ 5 yılda bir gözden geçirilmesi	Yöredeki gelişmeleri karşılamak üzere gözden geçirilen program sayıları
METE-H8.10	Bütün Meslek Lisesi türlerinin öğrencilerinin 10. sınıfta alanın özelliğine göre, haftada 2 veya 3 gün, 11. sınıfta 3 gün usta-öğretici yanında işyeri eğitimleri amacıyla işletmelerle işbirliğinin etkinleştirilmesi Koordinatör öğretmenlerin işyerleri ile bağlantıda olmalarının teşvik edilmesi	3308 ve 4702 Sayılı Kanun’un ilgili Yönetmeliğinin ve Çalışma Bakanlığı İşsizlik Fonuna aktarılan MEB Meslek Eğitimi ve Çıraklık Fonu’nun tekrar MEB’na bağlanarak işletilmesi
METE-H9.11	Meslek Alanının Çekirdek ve yan-dal(lar) modüllerinde uygulama ağırlıklı eğitim yapılması; okulda atölyede eğitmen, işyerinde usta-öğretici ile çalışma saatlerinin artması,	3308 sayılı Kanun’un imkanlarının kullanılması
METE-H8.12	Teknik Lise öğrencilerinin 10. sınıf ve 11. sınıf sonlarında 2’şer ay süreli (640 saat) stajları için öğrencilerin alanlarına ve orta kademe işgücünde aranan niteliklere uygun işyeri uygulaması yapan şirketler ve OSB’lerle işbirliğinin geliştirilmesi Koordinatör öğretmenlerin işyerleri ile bağlantıda olmalarını geliştirici tedbirler alınması	· 3308 ve 4702 Sayılı Kanun’un ilgili Yönetmeliğinin ve Çalışma Bakanlığı İşsizlik Fonu’na aktarılan MEB Meslek Eğitimi ve Çıraklık Fonu’nun tekrar MEB’na bağlanılarak işletilmesi · İşkolu veya OSB Protokollerinin bu amaçla işletilmesi

METE-H8.13	<p>Meslek Yüksek Okulu (MYO) öğrencilerinin ders yılı içinde haftada 3 gün ve son sınıf hariç her sınıf sonunda 40 işgünü eğitim gördükleri meslek alanında işbaşında eğitimde olmaları,</p> <p>Koordinatör öğretmenlerin işyerleri ile bağlantıda olmalarını teşvik edici tedbirlerin alınması</p>	İşyerleri ile düzenli işbirliğinin protokollere bağlanma oranı
METE-H8.14	<p>Teknik Yüksek Okul (TYO) öğrencilerinin 1. sınıf ve 2. sınıf sonlarında 2'şer ay süreli (640 saat), okul 4 yıllıksa 3. sınıf sonunda da ayrıca 2 ay süreli (+320 saat) stajlar yapmaları. Öğrencilerin alanlarına ve yüksek tekniker işgücünde aranan niteliklere uygun işyeri uygulaması yapan şirketlerin seçimi, işkolları ve OSB'lerle işbirliğinin geliştirilmesi</p> <p>Koordinatör öğretmenlerin işyerleri ile bağlantıda olmalarını geliştirici tedbirler alınması</p>	İşkolu ve OSB Protokollerinin bu amaçla işletilmesi
METE-H8.15	<p>Meslek eğitimi ve teknik ortaöğretim kurumlarında döner sermaye kapsamında alınan işlerin öğrencinin farklı iş örneklerini deneyimleyebilecek çeşitlilikte alınması</p> <p>DÖSE vergilerinin eğitim kurumlarına destek mantığıyla düzenlenmesi</p>	<ul style="list-style-type: none"> · DÖSE vergi düzeninin özel işletmelerle aynı kurallara bağlanması · Döner sermaye gelirlerindeki artış oranı
METE-H8.16	Okulların patent sahibi olmasının teşviki; buluş yapan, faydalı model, marka üreten ve patent alan okulların ilgili öğrenci, öğretmen ve yöneticileri için her yıl okul öğrencileri önünde tören ve DÖSE gelirlerinden pay verilmesi	MEB Yönetmeliği ve okul müdürleri,
METE-H8.17	ME+TE Ortaöğretim öğrencileri için başarı ve ihtiyaç ölçütüne ve okula ve işletmede uygulama eğitimine düzenli devam şartına bağlı ayrı bir burs düzeni kurulması; bu burs fonunun kişilerin ve kurumların bağış, yardım ve karşılıklı veya karşılıksız burs katkılarında açık olması	METE Burs Fonu Özel bütçeli bir fon olarak MEB ya da Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı kurulması
METE-H8.18	Çıraklık ve Meslek Eğitimi Fonu'nun MEB'e bağlanarak daha aktif kullanımının sağlanması	Fon'un kullanımının 3308 sayılı Kanunun ruhuna göre eğitim bakış açısıyla geliştirilmesi
METE-H8.19	METE Ortaöğretim ve METE Yüksekokul öğrencilerine, okula ve işletmede uygulama eğitimine düzenli devam şartına bağlı kılınarak aylık taşıma kartı verilmesi	e-okul üzerinden izleme
METE-	İşbaşı eğitimine sürdürülebilirlik kazandırılmalıdır. Öncelikli olarak orta ve büyük	MEB, Odalar Birliği, Esnaf Sanatkarlar

H8.20	<p>işyerleri olmak üzere, işyerleri/işletmelerin öğrenme zeminlerini üretimi kesintiye uğratmadan kurmalarının düzenlenmesi</p> <p>Sadece genç kuşaklar değil, mevcut işgücünün /çalışanların eğitimi de teknolojideki gelişmelere paralel olarak sürekli yapılması,</p> <p>Çalışanların yeni beceriler edinmesine de fırsat verilmesi</p>	Konfederasyonu
--------------	--	----------------

ME+TE-H9: İlk Kademe İşgücü Eğitimi - Çıraklık-Kalfalık-Ustalık Teşviki: MEM ve Meslek Lisesi programlarında iki tür hafifletilmiş kültür dersleri müfredatıyla “meslek uygulama” saatlerinin arttırılması, çalışma hayatına esnek çıkışlar, girişimciliği destekleme ve eğitimde ilerlemenin önünün açık tutulması

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H9.1	Ortaokullardan Meslek Liselerine sınavsız geçiş; bazı sanat ve yetenek alanlarının yüz yüze yetenek sınavı ile öğrenci alabilmesi	3308 sayılı Kanunu esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinde yer alması
METE-H9.2	Meslek Eğitim Merkezlerinin (MEM) Meslek Liselerinin bünyesine alınarak birbirine destek sunan ayrı programlar olarak devam etmeleri yolu ile MEB'in eğitici işgücü ve fizik mekânların kullanımında tasarruf sağlanması	· MEM'lerin Meslek Liseleri binalarına alınması · Binaların ve kurumların birleşmesi işlemlerinin tamamlanması
METE-H9.3	Meslek Liseleri programlarının kültür dersleri yükünün hafifletilmesi ve Meslek Matematiği, Mesleğe Uygun Yabancı Dil gibi derslerin içerik ve kitapları hazırlanarak öğretime başlanması (Teknik Liselerin kültür derslerinin olduğu gibi kalması)	· Meslek Liseleri kültür dersleri içeriklerinin hafifletilmiş olarak başlaması · Meslek Matematiği ve Mesleğe Uygun Yabancı Dil derslerinin başlaması
METE-H9.4	Birleştirilmiş Meslek Lisesi ve MEM müfredatında hafifletilmiş iki tür kültür dersleri programı bulunmasından yararlanarak Meslek Eğitimi Haftalık Programlarında “uygulama ve beceri geliştirme” saatlerinin arttırılması	TTK onaylı haftalık ders saatleri çizelgelerinin uygulamaya girmesi
METE-H9.5	Meslek Liselerinde öğretim süresinin 3 yıla indirilmesi (İsteyenlerin, 4 yıllık kültür dersleri programını Açık Lise'de tamamlayarak bu diplomaya da ulaşabilmeleri)	3308 sayılı Kanunu esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinde 2019-20 ders-yılı içerisinde düzenleme yapılması
METE-H9.6	MEM programları, Meslek Liselerin okul ortamlarının Ahilik felsefesi ve kuşak	TTK'nın ölçü, program, ders kitabı belirlemesi

	kuşanma aşamalarına göre meslek ehliyet belgesine yönelme düzeni yanında, “Meslek, İş, Üretim ve Ticaret Kültürü ve Ahlakı,” “Proje Hazırlama,” “İş Görüşmeleri ve Takdim,” “İş Kurma ve İşletme” dersleri ile öğrenciyi hayata hazırlama boyutunun güçlendirilmesi 10. Sınıf öğrencilerine KOSGEB’in bu konularda kurs düzenlemesi	KOSGEB
METE-H9.7	Çıraklığın zorunlu eğitim kapsamı içine alınması; haftada 1 gün Çıraklık Okulu eğitimi - 4 gün Ustası ile İşbaşında Eğitimini etkin kılmak için, Çıraklık programlarının 1 günlük kültür derslerinin sayısının verimli olacak şekilde azaltılması; içeriklerinin Ahilik terbiyesini canlı tutacak şekilde desteklenmesi ve iş hayatında yararlı konulara daha fazla yer verecek şekilde hafifletilmesi	<ul style="list-style-type: none"> · Talim-Terbiye Kurulu’nca Çıraklık Programlarının Kültür derslerinin sayı ve saatlerinin azaltılması · Yeni ders ve kitapların iş hayatında yararlı konuları içerecek şekilde 2020 ders-yılı başına kadar hazırlanması
METE-H9.8	Bütün ilçelerde Kız Meslek Ortaokul ve Liselerinin tekrar açılması	MEB, Valilikler, İl Milli Eğitim ve İlçe Müdürlükleri
METE-H9.9	Bütün MEM+ME+TE okullarında tekli-ve-tam-gün-eğitime geçilmesi; öğrencinin okul altyapısını kullanma fırsatlarının artırılması, okul döner-sermayesi ile atölyelerin iş alması, öğrencinin okul saatleri dışında da atölyede çalışmasına izin verilmesi	MEB Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü
METE-H9.10	Meslek Liselerinde modüllü eğitimin atölye, işlik, laboratuvar saatlerinin uygulama amacına uygun ve etkin kullanılması, 10. sınıfta meslek alanının özelliğine göre haftada 2 veya 3 gün, 11. sınıfta 3 gün usta-öğretici yanında işyeri eğitimi (İşkolunda yeteri sayı veya nitelikte işyeri bulunmayan yörelerde uygulamalı eğitimin okul atelyelerinde eğitimle iş yaparak tamamlanması)	3308 sayılı Kanun’u esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinin “eğitim-işletme ikili eğitim işbirliği” maddelerini işletilmesi
METE-H9.11	MEM ve ME+TE öğrencileri ev-okul-işyeri arasında çok sayıda gidiş-geliş yaptıkları ve hafta sonları işyeri eğitimlerine gitmek istedikleri için (devamsızlıkları olmamak kaydıyla) aylık öğrenci taşıma kartı verilmesi	MEB, Hazine ve Maliye Bakanlığı 3308 s. Kanun Meslek Eğitimi Fonu desteği ile
METE-H9.12	Öğrencilerden 10. sınıf 2. dönemden itibaren “çekirdek modül” sınavına girerek Meslek Ehliyet Belgelerini alanların isterlerse çalışma hayatına çıkış yapabilmeleri	<ul style="list-style-type: none"> · 3308 sayılı Kanun’u esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinde “meslek alanı çekirdek modülü” sınav ve belgelendirmesi için MEB-MYK Protokolüne uygun düzenlemelerin yapılması · “Alan Çekirdek Modül” sınavları ve “Meslek Ehliyet Belgeleri”

		düzenlemeleri
METE-H9.13	Öğrencilerin, seçtikleri “Dal Modülü”nün (veya dalların modüllerinin) eğitimine, okula devam ederken veya çalışırken erişebilmeleri; Çekirdek modül Belgesi varsa, meslek alanının dallarının ayrı ayrı sınavlarına girerek, ilgili meslek dal(lar)ın Meslek Ehliyet Belgelerini de alabilmeleri	· 3308 sayılı Kanun’u esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinde gerekli düzenlemelerin yapılması · “Alan Dal Modülleri” sınavları ile “Meslek Ehliyet Belgeleri”nin ayrı ayrı düzenlenmesi
METE-H9.14	Çalışma hayatına erken çıkış yapan öğrencinin, alan kültür derslerini Açık Lise üzerinden tamamlayarak lise diploması alabilmesi; 4 yıllık lise kültür derslerini de tamamlayarak isterse yükseköğretime giriş sınavına yönelebilmesi	3308 sayılı Kanun’u esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinde gerekli düzenlemelerin yapılması
METE-H9.15	MEM Ustalık programı ve Meslek Lisesi Çekirdek Meslek Modüllerinde çok başarılı öğrencilere meslek ehliyet belgelerini aldıktan sonra ve tam mezuniyetten sonra mikro-kredi imkânı sağlayan bir düzenlemenin uygulamaya geçirilmesi	MEB-KOSGEB-Halkbank-Ziraat Bankası işbirliği ile yılda sağlanan kredi sayısı ve miktarı
METE-H9.16	Halk Eğitim Merkezlerinin Geleneksel Zanaatlarda eşdeğer Meslek Ehliyet Belgesine yönelik uygulamalı eğitim programları açmaları,	MEB Mesleki Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü ve Hayat Boyu Öğretim Gn. Md.
METE-H9.17	Meslek Ehliyet Belgesi sahibi gençlerin istihdamına öncelik verilmesi; meslek basamağı, meslek alanı ve deneyim düzeylerine göre farklı ücret alabilmeleri için unvanlardaki tektipleşmenin ve kamu ve özel kurumlarda asgari ücrete yönlendirmenin giderilmesi	MEB, Çalışma Bakanlığı, DPB ilgili Kanunlarda düzeltmelerin yapılması
METE-H9.18	İŞKUR’un işe yerleştirmelerde Meslek Lisesi ve Teknik Lise mezunlarına öncelik vermesi, İŞKUR’un vasıfsız işçilik başvurularını vasıf gerektiren işlere yerleştirmemesi, İşverene destek için verilen işçi ücret desteği ve sigorta desteğinin öncelikle Meslek Ehliyet Belgesi başvurular ve çalışanlara kullanılması.	Çalışma Bakanlığı, İŞKUR

ME+TE-H10: Orta Kademe İşgücünün Eğitimi – Tekniker ve Yüksek Tekniker Talebine Öncelik: Sınavla girilecek kurumlar olacağından, Teknik Lise ve Teknik Yüksek Okul müfredatlarının baştan hazırlanıp uygulanması

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
-----------	----------------------------	--------------------------

METE-H10.1	Teknik Liselerin sadece sanayinin yoğun olduğu iller ile Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) açılması	Teknik Liselerin kazandığı yeni boyutlar için 3308 sayılı Kanun'u esas alan Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinde gerekli düzenlemelerin yapılması
METE-H10.2	MYO ve TYO'ların, iç piyasada yeterli talep bulunan yerlerde yerel paydaşlarla işbirliği yapılarak açılması	YÖK ve MEB Yönetmelikler ile yer seçimi ve kapasite şartlarının tanımlanması
METE-H10.3	Teknik Lise müfredatının Kül tür dersleri aynen korunurken Teknik Lise ve TYO kurum ortamlarının Ahilik felsefesiyle beslenmesi. Teknik Liselerde Fen ve Alan derslerinin (Model, Teknik Tasarım, Sayısallaştırma-Yazılım, Çizim, Kalıp, Proje...) ağırlığının artırılması. Teknik Ehliyet Belgesine yönelme düzeninin işletilmesi. Kültür derslerine ve seçmeli derslere "Teknik Meslek, İş, Üretim ve Ticaret Kültürü ve Ahlakı," "Proje Hazırlama," "İş Görüşmeleri ve Takdim," "İş Kurma ve İşletme" bilgileri katılarak öğrenciyi iş hayatına hazırlanmanın güçlendirilmesi... Teknik Lise kitaplarının iş anlayışıyla ayrıca tasarlanıp yazılması	TTK'nın Teknik Liselere uygun ölçü, program, ders kitabı belirlenmesi
METE-H10.4	8-Basamaklı Meslek Piramidinin 4. ve 5. basamaklarının "4. Tekniker" (Teknik Lise mezunu) ve "5. Yüksek Tekniker" (Teknik Yüksek Okul mezunu) ünvanlarıyla açılması · Müfredatın ve bu basamakların çekirdek meslek modüllerinin belirlenmesi · Basamak ünvanlarının ve yetkilerinin belirlenip ilan edilmesi · Teknik Liselerin Meslek Liselerinden ayrı tür sınavla girilen okullar olarak düzenlenmesi; eğitim-öğretimin ayrı binalarda örgütlenmesi ve donatılması · Teknik Lise ile Meslek Liseleri Teknik Öğretmenlerinin, kademe eğitimini yapacak şekilde kuram ve uygulama sınavıyla ayrılması · Teknik Yüksek Okulların (TYO) 3 yıllık ve 4 yıllık olarak kurulması	· Modül başlıklarının Talim ve Terbiye Kurulunca ilan edilmesi · Tekniker ve Yüksek Teknikerlerin, proje ve imza yetkilerinin TOBB eşgüdümünde (ilgili kamu kurumları) belirlenmesi ve Kanun Hükmünde Kararname ile TOBB 'un yetkilendirilmesi. · 3795 ile 6764 sayılı Kanunların ilgili maddeleri KHK düzenlenerek, "tekniker" ve "yüksek tekniker" ünvanlarının tanımlanması · Teknik Liselerin Meslek Liselerinden ayrılması, ayrı binalarda eğitime başlama oranı · Kademe eğitimini yapacak Teknik Öğretmenlerinin kuram ve uygulama sınavlarının Temmuz 2020'deki yapılma oranı · KHK ile Teknik Lise ve Teknik Yüksek Okulların belirlenip ayrı ayrı binalarda açılması
METE-H10.5	Teknik Ehliyet Sınavlarının ve Belgelerinin 4. ve 5. meslek basamaklarından beklenen becerilere uygun müfredatla yapılması ve belgelendirilmesi	· MEB ve MYK meslek sınavları ve ehliyet belgeleri yönetmeliğinin düzenlenmesi

METE-H10.6	Teknik Lise Öğrencilerine 10. sınıf ve 11. sınıf sonlarında 2' şer ay süre (640 saat) staj çalışması yaptırılması;	· Düzenlemenin ilgili yönetmelikte yer alması · 4. basamak Standartlarına göre yeni açılan veya güncellenen eğitim modülü sayısı
METE-H10.7	Teknik Yüksek Okulların (TYO) 5. basamağın Meslek Standartlarına uygun eğitim programları ile sınavla girilecek şekilde yapılandırılması	· Teknik Yüksek Okulların işleyiş ve eğitim düzeninin 2019-20 ders-yılı içinde KHK ile düzenlenmesi · 5. basamak için Meslek Standartlarına uygun açılan eğitim modülü sayısı
METE-H10.8	KOSGEB'in iş-kurma, tasarımcılık, ticaret-ihracat, işletme, yenilikçilik, patent alma bilgi ve becerileri konularında 11. sınıflara kurslar düzenlemesi; Teknik Ehliyet Belgeli tekniker ve yüksek teknikerlerin işyeri açmalarını danışmanlık ve kredilerle desteklemesi,	MEB, KOSGEB,
METE-H10.9	Teknik Lise ve TYO mezunlarına Türkiye içi fidan girişim sermayesi, mikro-kredi veya aynı ve nakdi ucuz destek kredisi imkânı sağlayan bir düzenlemenin uygulamaya geçirilmesi	KOSGEB, Tekno-Park Yönetimleri, Bankacılık Düzenleme Kurulu,
METE-H10.10	Teknik Ehliyet Belgesi sahibi Teknik Lise ve Teknik Yüksek Okul mezunu gençlerin bu yeteneği kullanabilecek kuruluşlarda istihdamına öncelik verilmesi; teknikerlik ve yüksek teknikerlik basamağı ücretlerinin farklılaşması için kanunlardaki unvan kargaşasının ve kamu ve özel kurumlarda asgari ücrete yönlendirmenin düzeltilmesi	MEB, Çalışma Bakanlığı, DPB

ME+TE-H11: ME+TE'de Ölçme-Değerlendirme: Meslek Eğitiminde ve Teknik Eğitimde Çift Belge (Meslek Ehliyet Belgesi ve Lise Diploması; teknik Ehliyet Belgesi ve Lise Diploması) Düzenine Geçilmesi

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H11.1	Uygulamalı eğitimi sırasında çırağın/ öğrencinin yaptığı parçaların ve ürünlerin "sonuç çıktılarının ölçümü" nün yapılması, öğrencinin çıkardığı işin, onu yeteneği ve becerileri doğrultusunda yönlendirmekte kullanılması	Öğretim sürecinde kullanılan Ölçme ve Notla Değerlendirme kuralları içinde yer alması
METE-H11.2	Her Tür Meslek Lisesinde alan programının çekirdek modülünü tamamlamasına göre, öğrencinin: 1) Meslekte MYK+MEB piyasa sınavına istediği zaman başvurarak 1, 2, 3. Basamak Çekirdek Alanı ve istediği zaman	Sınav, Belge ve Diploma ile ilgili sürecin Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliği içinde yer alması

	Meslek Dallarının “Meslek Ehliyet Belgeleri” ni alarak çalışma hayatına geçebilmesi, 2) Zorunlu kültür derslerini okulunda ya da Açık Lisede tamamladığında “Lise Diploması” alması	
METE-H11.3	Teknik Lise öğrencileri 4 senelik örgün eğitim sırasında; 1) Teknik Meslekte MYK+MEB piyasa sınavına istedikleri zaman başvurarak 4. Basamak Çekirdek Alan ve ilgili Teknik Dalların “Teknik Ehliyet Belgeleri” alabilmeleri, 2) 4. sene sonunda Lise bitirme sınavları ile “Lise Diploması” almaları	Sınav, Belge ve Diploma ile ilgili sürecin, Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliği içinde yer alması
METE-H11.4	Yüksek Teknik Okul öğrencileri 3 veya 4 sene örgün eğitimleri sırasında; 1) Teknik Meslekte MYK+MEB piyasa sınavına istedikleri zaman başvurarak ilgili Teknik Dalların 5. Basamak “Teknik Ehliyet Belgeleri” alabilmeleri, 2) TYO bitirme sınavları ile “TYO Diploması” almaları	MEB ve YÖK Sınav, Belge ve Diploma Yönetmeliğinde gerekli düzenlemelerin yapılması

ME+TE-H12: Basamaklı “Ulusal Meslek Ehliyet Belgeleri” ve “Ulusal Teknik Ehliyet Belgeleri” Sınav ve Belge Düzenin İşletilmesi

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H12.1	Meslek Ehliyet Sınavlarının ve Teknik Ehliyet Sınavlarının yapılması, Meslek Ehliyet Belgeleri ve Teknik Ehliyet Belgelerinin verilmesi için MEB-MYK işbirliğinin sağlanması	MYK Kanunu’nda gerekli düzenlemenin yapılması
METE-H12.2	MEB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinin altyapısından meslek uygulama sınavlarının yapılmasına uygun laboratuvar ve atölye ortamlarının belirlenmesi	Belirlenen okulların ilan edilmesi
METE-H12.3	Açılacak 1, 2, 3. basamak meslek sınavları ile 4. ve 5. basamak teknik sınavların programlarının her yıl ilan edilmesi ve eğitimini tamamlamış veya alanda çalışmakta olan herkesin katılımına açık olması	<ul style="list-style-type: none"> · Her yıl Meslek Sınavı ve Teknik Sınav programlarının ilanı · Programların uygulanma oranları
METE-H12.4	Meslek Liselerinde 1, 2, 3. basamakların “Alan Çekirdek Modülü”nün belgesinin alınmasından sonra isteyenlere çalışma hayatına esnek çıkış imkânı verilmesi	MEB ve MYK Yönetmeliği ile Meslek alanlarının “Çekirdek Modülleri” sınav ve “Çekirdek Meslek Ehliyet Belgesi” düzenlemeleri

METE-H12.5	Öğrenci tarafından seçilen dallarının örgün veya yaygın eğitimleri ve “Dal modül(ler)i” sınavları ile “Meslek Ehliyet Belgesi” düzenlemelerinin yapılması	MEB ve MYK Yönetmeliği ile Meslek “Dalları Modülleri”nin sınav ve “Meslek Ehliyet Belgesi” düzenlemeleri
METE-H12.6	Çekirdek mesleğin dalları olabileceği gibi belirlenecek bazı meslek dallarının bağımsız öğrenilebilmesi için, örgün veya yaygın eğitimleri, meslek “Dal modül(ler)i” sınavları ve “Meslek Ehliyet Belgesi” düzenlemelerinin yapılması	MEB ve MYK Yönetmeliği ile Meslek “Dalları Modülleri”nin sınav ve “Meslek Ehliyet Belgesi” düzenlemeleri
METE-H12.7	Teknik Liselerde (4. Basamak/Tekniker) “Alan Çekirdek Modülü” ile öğrencinin seçtiği dalların Dal Modül(ler)i sınavları yapılarak, Çekirdek Alan ve Dal(lar)a ait “Teknik Ehliyet Belgeleri”nin verilmesi	MEB ve MYK Yönetmeliği ile; 4. Basamak/Tekniker Çekirdek Teknik Meslek ve Teknik Dallar Modüllerinin sınav ve “Teknik Ehliyet Belgeleri” düzenlemeleri
METE-H12.8	Teknik Yüksekokullarda (5. Basamak/Yüksek Tekniker), Alan Çekirdek Modülü ve öğrencinin seçtiği dalların Dal Modül(ler)i sınavları yapılarak, Çekirdek Alan ve Dal(lar) “Teknik Ehliyet Belgeleri”nin verilmesi	MEB ve MYK Yönetmeliği ile; 5. Basamak/ Yüksek Tekniker Çekirdek Teknik Meslek ve Teknik Dallar Modüllerinin sınav ve “Teknik Ehliyet Belgeleri” düzenlemeleri
METE-H12.9	Piyasa ehliyet belgesi almak için Piyasa Meslek Sınavları ve Piyasa Teknik Sınavlarının MYK ve MEB işbirliğiyle birlikte düzenlenmesi; MYO’ların Yüksek Meslek Ehliyet Belgelerinin, TYO’ların Yüksek Teknik Ehliyet Belgelerinin MYK ve MEB tarafından birlikte verilmesi; Üniversitelere bağlı MYO ve TYO’ların da piyasa ehliyet belgelerini almak için aynı yolu izlemeleri,	MYK, MEB, YÖK
METE-H12.10	Çekirdek mesleğin en çok kullanıldığı işkollarının Meslek ehliyet belgelerinde görmek istedikleri özelliklerin ve niteliklerin de gösterilmesi için Kanu’un Ulusal Yeterliliğin Belgelemesi maddelerine göre Meslek Ehliyet Belgesi ve Teknik Ehliyet Belgesi yapıları oluşturulabilir.	MYK ve Odalar

ME+TE-H13: İşkolu Temsilcileri ve Kurumlarla Eğitim–İstihdam Bağlantılı Proje İşbirliği

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H13.1	Üretim ve istihdam bağlantısı için meslek eğitimi ve teknik eğitimin tüm paydaşları ile işbirliğinin artırılması	<ul style="list-style-type: none"> · Kurulan bağlantı ve Projeler · Düzenlenen Protokol Sayısı · Protokol Uygulama oranı

METE-H13.2	Okullarda çevre iş hayatıyla uyumlu meslek eğitimi ve teknik eğitim programlarının açılması, uygun olmayan programların kapanması	MEB ve İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri
METE-H13.3	Yerel Odalar, işkolu temsilcilikleri veya belediyeler ile birlikte yörede gerekli meslek programlı, istihdam güvenceli meslek okulları açılması veya mevcut okulların birlikte işletilmesi	· Yerel Odalar, işkolu temsilcilikleri veya belediyeler ile düzenlenen protokollerin sayısı · Her yıl için protokol uygulaması ilerleyen okulların dökümü
METE-H13.4	Öğrencinin işe uygun yetiştirilmesi ve istihdam güvencesi için OSB'lerde Meslek Liseleri ve Teknik Liseler açılması Projeleri	· OSB'lerle Protokoller · OSB'lerde açılan Meslek Lisesi ve Teknik Lise sayısı
METE-H13.5	Geleneksel Türk El Sanatları örnek Ortaokul, MEM ve Meslek Lisesinin açılması ve müfredatın hazırlanması; yeni okul, şube ve programların bu örnekten yararlanmaları	MEB ve Kültür Bakanlığı Protokolü
METE-H13.6	Belediyelerin imar planı uygulama, altyapı bakım ve işletme, temizlik, su ve kanalizasyon işletme, çevre koruma gibi hizmetlerine insan yetiştirme programları sunan Belediyecilik Meslek Lisesi modeli geliştirilerek belediyelerle birlikte istihdam güvenceli olarak öğretime açılması	MEB ve isteyen bütün belediyeler
METE-H13.7	Teknoparklar içinde Bilişim Teknik Lisesi modeli geliştirilmesi	MEB ve 130 Teknopark Müdürlüğü ile protokoller
METE-H13.8	Her dalda jimnastikçi ve sporcularımızın ülkemizden karşılanabilmesi için, içinde geleneksel ve günümüz spor dalları olmak üzere Beden Eğitimi ve Spor Ortaokul ve Liseleri modeli geliştirilmesi, spor kulüpleri ve il yönetimleri birlikte açılması, kulüplerin genç takımlarını buradan seçmeleri	MEB ve Spor kulüpleri ile belediye ve il yönetimleri protokolleri
METE-H13.9	Diş ve Göz Teknik Lisesi modelleri	MEB ve İşkolu kuruluşları Protokolleri
METE-H13.10	Biomedikal Teknik Lisesi modeli	MEB ve İşkolu kuruluşları Protokolleri
METE-H13.11	Savunma Sanayii Teknik Lisesi modeli	MEB ve İşkolu kuruluşları Protokolleri
METE-H13.12	Türk Musikisi Meslek Lisesi modeli	MEB ve İşkolu kuruluşları Protokolleri
METE-H13.13	Tarım Meslek Lisesi modeli, Hayvancılık Meslek Lisesi modeli,	MEB ve İşkolu kuruluşları Protokolleri
METE-H13.14	Uygun yerlerdeki Meslek Liselerinin ve Teknik Liselerin ilgili alanlarında geleceğin meslekleriyle ilgili projelerin ilgili sanayi	MEB ve İşkolu kuruluşları Protokolleri

	kuruluşlarıyla işbirliği halinde başlatılması	
--	---	--

METE-H14: METE Ortaöğretim Kademesi ile Yüksek Öğretim Kademelerinin Bağının Kurulması

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H14-1	Teknik Liselerin devamı olarak, sınavla girilen Teknik Yüksek Okullar (TYO) açılması	YÖK Kanunu'nun ilgili maddesinin işletilmesi ve MEB-YÖK işbirliği ile protokol
METE-H14-2	Teknik Yüksek Okulların teknik alanın özelliğine göre 3 yıllık ve 4 yıllık olarak uygulama tasarımı-projesi ağırlıklı kurulması	YÖK, MEB ve işkolu işbirliği
METE-H14.3	MYO ve TYO'ların, iç piyasada yeterli talep bulunması şartıyla YÖK yanında MEB tarafından ve MEB ile YÖK'ün izin vereceği Odalar ve Vakıflar tarafından açılabilmesi	· YÖK Kanunu'nda gerekli değişikliğin yapılması · Açılan MYO ve TYO sayıları
METE-H14.4	3 Yıllık Meslek Liselerinden mezun olanların 4 yılın fark derslerini tamamlayıp Zorunlu Lise Diplomasını alarak MYO'lara sınavlı-sınavsız geçişlere veya Üniversite Giriş Sınavına başvurabilmeleri	· Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliği içinde yer alması · MYO'lara sınavsız –sınavlı geçen öğrenci sayıları
METE-H14.5	4 Yıllık Teknik Liselerinden mezun olanların Teknik Yüksek Okullara (TYO) "sınavla giriş" ve ayrıca istenirse Teknik Dal seçimi için "birikimli seçmeli ders puanları"nın kullanılması	MEB ve YÖK "Sınav Yönetmelikleri"nde Teknik Yüksek Okulların, "kuram + uygulamalı özel sınavla giriş" okulları arasında yer alması
METE-H14.6	Teknik Lise mezunlarının isterlerse TYO'lara veya üniversite giriş sınavlarına başvurabilmeleri; üniversiteye girişte, bitirdiği meslek dalında devam edeceklerine ek puan teşviği getirilmesi	· Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliği içinde yer alması · TYO'lara sınavlı geçen öğrenci sayıları
METE-H14.7	Teknik Yüksek Okul (TYO) mezunlarının isterlerse Üniversite giriş sınavlarına başvurabilmeleri veya Yönetmeliklere göre TYO'lardan kendi alanlarındaki fakültelere yatay geçiş yapabilmeleri	· Üniversite giriş sınavlarına giren öğrenci sayısı · TYO'lardan kendi alanlarında ilgili fakültelere geçen öğrenci sayısı

ME+TE H15: Meslek Ehliyet Belgelilerin ve METE Mezunlarının İzlenmesi

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-	Meslek Ehliyet Belgesi alanların emek piyasasına geçişleri ve meslek	· İŞKUR ile MEB ve MYK arasında

H15.1	unvanlarına uygun işe yerleşmeleri için İŞ-KUR Kanun'un öncelikle Meslek Ehliyet Belgesi bulunanlara uygulanması	Meslek Ehliyet Belgesi alanların ve mezunların işe yerleştirme bağlantısının resmen kurulması · Meslek Ehliyet Belgesi alanların yıllık işe yerleşme oranları
METE-H15.2	İşletmelerle eğitim işbirliği sırasında meslek ehliyet belgesi alan veya mezun olanlardan her yıl yörede istihdama kabül edilen öğrenci sayısının arttırılması	· Her yıl yörelin işletmelerinde eğitilip yörede ve başka yerlerde istihdam edilen öğrenci istatistikleri
METE-H15.3	E-devlet tabanlı mezun ve istihdam veri tabanı oluşturulması	· Aile ve Çalışma Bakanlığı ile M.E.B. arasında gerekli protokol ve yasal düzenlemelerin yapılması · Mezun olan ve veritabanına kaydolun öğrenci oranları
METE-H15.4	Okullarda Alan/Dallara, alınacak öğrenci planlaması için Sanayi Bakanlığı ve TÜİK veri Tabanı bağlantısının e-devlet üzerinden oluşturulması	· Sanayi Bakanlığı ve TÜİK ile yapılacak protokol ve çıkarılması gereken yönetmelikler
METE-H15.5	Meslek Ehliyet Belgesi sahiplerine ve Mezunlara hayat -boyu eğitim imkân ve seçenekleri internet üzerinden sürekli duyurularak kendilerini yeni ve ileri bilgi ve becerilerle güncellemelerine yardımcı olunması	MEB, Üniversiteler, Odalar tarafından sağlanan eğitim programları sayısı

ME+TE-H16: Teknik Öğretmen, Eğitim ve Usta-Öğreticilerin Basamaklı Modüllü Eğitimi Uygulayabilmeleri için İlâve Hizmet-İçi Eğitim

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H16.1	Modüllü meslek eğitimi yaklaşımıyla eğitim- öğretim yapmak üzere tüm Teknik Öğretmenlere Hizmet-İçi Eğitim ve yeni alınacak Teknik Öğretmenlere eğitimin verilmiş olması	HİE Yönetmeliği ile eğitim ve bu kursları atama bekleyen Teknik Öğretmenlerin de alabilmesinin düzenlenmesi
METE-H16.2	Teknik öğretmen adaylarının ve teknik öğretmenlerin meslekteki gelişimlerini sürdürmeleri için işletmelerin üretim ortamlarında belli aralıklarla belli süreler programlı ortak çalışma fırsatları düzenlenmesi	3308 sayılı Kanun'dan yararlanarak düzenleme
METE-H16.3	Modüllü meslek eğitimi yaklaşımıyla yapılan eğitim-öğretimin uygulama ve temrinlerini yapmak üzere tüm Teknik Eğitimciler Hizmet-İçi Eğitim ve yeni alınacak Teknik eğitimcilerin bu eğitimi	HİE Yönetmeliği ile eğitim ve bu kursları atama bekleyen Teknik eğitimciler de verilmesi

	görmüş olmaları şartının aranması	
METE-H16.4	Modüllü meslek eğitimi yaklaşımıyla yapılan eğitim-öğretimin uygulama ve temrinlerinden haberdar olarak işyeri eğitimini yapmak üzere tüm Usta-Öğreticilere, Teknik Öğretmenler tarafından bu bilgilendirme ve yardımın yapılması	Örgün ve Yaygın Meslek ve Teknik Eğitim Yönetmeliği içinde yer alması
METE-H16.5	İşletmelerdeki ustabaşı ve deneyimli teknikerlerin belli atölye derslerine girmelerinin düzenlenmesi	3308 sayılı Kanuna göre düzenleme yapılması

METE-H17: Teknik Öğretmen Yetiştirme ve İstihdamın Yeniden Düzenlenmesi

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergeleri
METE-H17.1	Hızla artan öğrenci sayısı karşısında gereken yıllarda hesaplanan sayıda Teknik Öğretmen yetiştirmek üzere Ankara, Konya, Elazığ ve İstanbul'da 4 Teknik Eğitim Fakültesinin, 1 Meslek Eğitimi Fakültesinin, 1 Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi ve 1 Ticaret ve Turizm Eğitimi Fakültesinin tekrar açılması.	Teknik Öğretmen yetiştiren Fakültelerin açılması için YÖK Kanunu'nda gerekli EK madde düzenlemesinin yapılması
METE-H17.2	Teknik Öğretmenlik öğrencilerine işyeri stajından ayrı olmak üzere ve aday öğretmen olarak atanarlara, meslek okulları ve teknik liselerin dersleri ve uygulama atölyelerinde Teknik Öğretmenlik fırsatı verilmesi	· YÖK ve MEB işbirliği ile programlama · Her yıl kaç Teknik Öğretmen adayına okullarda öğretmenlik stajı yaptırıldığının açıklanması
METE-H17.3	Beklenecek süre zarfında, atama isteyen Teknik Öğretmenlerin yöntem değişikliği ve teknolojidaki gelişmeleri de takip ederek gerekli meslek ve teknik "kuram ve uygulama sınavları" ile alan ve birikimlerine göre "ilk kademe işgücü teknik öğretmeni" olarak Meslek Programlarına ve "orta kademe işgücü teknik öğretmeni" olarak Teknik Öğretim Programlarına atamalarının yapılması	· Teknik Öğretmenlik Sınavlarının bu ilkelerle yenilenmesi için ilgili Yönetmelik düzenlemesi · Alanlar itibariyle Meslek Liselerine ve Teknik Liselere atanan Teknik Öğretmen sayısı · Alanlar itibariyle Meslek Liselerinde ve Teknik Liselerde teknik öğretmen ihtiyacının açıklanması
METE-H17.4	· Meslek Liseleri ile Meslek Yüksek Okullarının (MYO) Teknik Öğretmenlerinin ayrılması; MYO'lara geçecek Teknik Öğretmenlerinin sınavla seçilmesi ve akademik kariyer yapmaya başlamaları · Teknik Liseler ile Teknik Yüksek Okullar (TYO) Teknik Öğretmenlerinin ayrılması; TYO'lara geçecek Teknik Öğretmenlerinin sınavla seçilmesi ve akademik kariyer yapmaya başlamaları	· Sınavla MYO'larına ve TYO'lara atanan Teknik Öğretmen Sayısı · MYO'larına ve TYO'lara atanan Teknik Öğretmenlerin akademik kariyer gereklerini karşılama ve tamamlama durumları

ME+TE-H18: Meslek Eğitime ve Teknik Eğitime Yönelik Toplumsal Farkındalığın Yükseltilmesi

Hedef No:	Alt Hedefler ve İcra Planı	Gerçekleşme Göstergesi
METE-H18.1	Ortaokul öğrencileri ve velilere yönelik Çıraklık, Meslek Eğitimi veya Teknik Eğitime geçiş düzenleri ve istihdam-üreticilik imkânları ile ilgili tanıtım çalışmaları yapılması <ul style="list-style-type: none"> · Meslek Eğitim Merkezleri (çıraklık) sınavsız geçiş · Meslek liselerine sınavsız geçiş (birikimli seçmeli dersler ve ortaokul başarı puanı ile okul tercihi) · Teknik liselere sınavlı giriş (birikimli seçmeli dersler ve ortaokul başarı puanı ile alan tercihi) 	<ul style="list-style-type: none"> · Ortaokul öğrencilerine erişim oranı · Ortaokul velilerine erişim oranı · İlgili Oda ve Birliklere duyuru
METE-18.2	Çıraklık, Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitime ilgiyi arttırmak amacıyla ulusal ve uluslararası katılıma açık yarışmalar düzenlenmesi, patent alımı ve yurt-içi üretimin teşvik edilmesi	<ul style="list-style-type: none"> · Düzenlenen yarışma sayısı · Yarışmalara katılımcı sayısı
METE-H18.3	Çıraklık, Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimde iş hayatıyla birlikte eğitim istihdam-üretim-verimlilik bağlamında iyi uygulama örnekleri geliştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> · Yapılan protokol ve proje sayısı · Uygulanan protokol ve proje sayısı
METE H18.4	2005'te Meslek Piramidindeki ilk 5 basamağın hepsine 'işçi' denilme uygulamasının değiştirilmesi ve kademelerin unvan ve ücretlerinin ehliyete uygun farklı hale getirileceğinin duyurulması	<ul style="list-style-type: none"> · KHK düzenlemesinin yapılması · İlgili Bakanlıklarla işbirliğinin sonuçları
METE H18.5	Aday Çıraklığın ve Çıraklık Eğitiminin düzenlenmesi ve kazanımlarının duyurulması	Ortaokullarda ve velilerin Aday Çıraklık ve Çıraklık Eğitimi ve kazanımları hakkında bilgilendirilme oranı
METE H18.6	Meslek Liselerine sınavsız geçiş ve hafifletilmiş kültür programları "ilk kademe işgücü" için kısalan meslek eğitimi düzenlemelerinin duyurulması	Ortaokul 8. sınıfların ve velilerin Meslek Liselerine sınavsız geçiş düzenlemesi hakkında bilgilendirilmeleri
METE H18.7	Meslek Ehliyet Belgeleri yarar ve imkânlarının duyurulması	<ul style="list-style-type: none"> · Ortaokul 8. sınıfların ve velilerin Çıraklık, Meslek Liseleri, Meslek Ehliyet Belgeleri imkânları hakkında bilgilendirilme oranları · Meslek Ehliyet Belgeleri ile ilgili hazırlanan kamu spotu sayısı
METE H18.8	Meslek liselerinde ilk kademe üretici işgücü olmak için (ilk üç basamak) Hayata Erken Çıkış imkânı ve Lise Tamamlama düzeni hakkında bilgilendirilme	Ortaokul 8. sınıfların ve velilerin Çıraklık, Meslek Liseleri, Meslek Ehliyet Belgeleri imkânları hakkında bilgilendirilmesi

METE H18.9	Hayata erken çıkışlarda, kalan Kültür Derslerini Açık Lisede istediği sürede tamamlama imkânları hakkında bilgilendirilme	Ortaokul öğrencilerinin ve velilerin Meslek Liselerinden hayata erken çıkışlarda, lise tamamlama imkânlarının açık olduğu hakkında bilgilendirilmesi
METE H18.10	Sınavla girilen Teknik Liselerin Teknik Ehliyet Belgelerinin kazandırdığı yetkiler hakkında bilgilendirilme	Ortaokul 8. sınıflara ve velilere Sınavlı girilen Teknik Liselerin Teknik Ehliyet Belgeleri imkânları hakkında bilgilendirilmesi

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ME+TE EĞİTİM ORTAMLARINDA DÜZENLEMELER ve YENİ OKUL MODELLERİ

ME+TE EĞİTİM ORTAMLARINDA DÜZENLEMELER ve YENİ OKUL MODELLERİ

ME+TE okul ortamlarının daha öğrenci odaklı, neşe ile atölye ve proje geliştirme çalışmaları, okulda ve çevrede ders-dışı bol faaliyete ve akran ilişkilerine daha fazla imkân tanır biçimde düzenlenmesi el altındaki imkânlarla yapılabilecek durumdadır. Ortam düzenlemelerinin önemli bir kolu, odaklanmış yeteneklerin geliştirilerek topluma kazandırılması için ME+TE alanının yeni okul modellerine açık olmasıdır. Burada iki örnek verilerek okulların ön hazırlığı yapıldıktan sonra açılmasının nasıl düzenleneceğinin gösterilmesi amaçlanmıştır. Diğer yeni ME+TE okul modelleri de bu örnekler üzerinden kendi odak eğitim alanlarını ve ortamlarını şekillendirebilirler.

A. ME+TE EĞİTİM ORTAMLARINDA DÜZENLEMELER

Bütün meslek eğitimi türlerinin de teknik öğretim-eğitimin de, Kanun’la öngörülmüş bulunan, “örgün okul eğitimi” ile “işyerinde işbaşı eğitimi”ni birleştirilerek “iki boyutlu meslek eğitimi” olarak algılanması programların bu doğrultuda hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Okullarımızın birinci görevi yurt-içine üretken ve verimli işgücü yetiştirmek olduğundan, her okulda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Birimlerinin meslek rehberliği ile desteklenmesi; öğrencilerin mesleklerinin ülkemizde nerelerde, hangi işler için değerli olduğunu sürekli anlatacak, ülke kalkınması heyecanını aşılacak programların, simgelerin ve törenlerin bulunması gereklidir.

Atölye, laboratuvar ve işliklerin hem sınıf, hem de uygulama ortamı olarak kullanılması düzenine geçilmelidir. Böylece derslik temelli değil, konu temelli oluşturulan atölyelerle ME+TE altyapısının oluşumu sağlanacaktır. Oluşturulacak yeni mimari planlarda bina kullanımı bu doğrultuda düzenlenmelidir. Yapılacak bu çalışmalar için okul müdürlerine gerekli ilave yetkiler verilmedi.

ME+TE modelinde oluşturulacak atölye, laboratuvar ve işliklerin “alan çekirdek modülü” temel becerilerinin alıştırmalarını yapacak araç-gereç ve makine-teçhizatla donatılmasının yeterli sayılması; çekirdek modüllerin öğretimi dışında gerek olmayan makine-teçhizatın satın alınmaması; gereksiz harcamaların önüne geçecek ve aynı bütçeyle daha fazla makine ve teçhizatın alınması sağlanacaktır. Öğrencilerin sık değişen aletleri ve çok yeni teknolojileri işyerlerinde görüp öğrenmeleri iş hayatının ihtiyacı olan vasıflı işgücünü sıkıntısını ortadan kaldıracaktır.

Ders dışı faaliyetler okul merkezli olmayıp, öğrencilerin erişebilecekleri tüm toplanma ve spor merkezlerinde gerçekleştirilebilmelidir. Buralardan alınan belge ve sertifikalar öğrencilerin ilgi alanlarını belirlemede değerlendirilmelidir.

Halk Eğitim Merkezleri, Belediyenin Toplu Faaliyet Merkezleri, Gençlik Merkezleri gibi toplaşma ortamlarında tanışmaları sağlanarak, çocukların daha topluluk-içi faaliyet ve toplumsallaşma ortamlarında kötü ve sakıncalı ortamlardan uzak durmaları sağlanabilir. Okullar hafta sonları, sabahları veya tüm günler toplu faaliyetler için öğrencileri okula getirebilmelidir. Avrupa araştırmasında özellikle çalışan ailelerin çocuklarının kötü alışkanlıklarla Cumartesi sabahları tanıştıkları tespit edilmiştir.

Talep edilip planlanmakta olan birçok Meslek Lisesi çeşidi ve Teknik Lise çeşidi bulunmaktadır. Örneğin; Otel-İçi Meslek Liseleri, Türk Musikîsi Meslek Liseleri,

Arkeoloji Meslek Lisesi, Müzecilik Meslek Lisesi. Sağlık Meslek Lisesi, Sağlık Teknik Lisesi, Dişçilik Teknik Lisesi, Gözcülük Teknik Lisesi, Nükleer Tıp Teknik Lisesi. Su Sistem İşleticiliği Meslek Lisesi, Elektrik Tesisat İşleticiliği Meslek Lisesi. Türk Mutfak Sanatları Meslek Lisesi, Deprem Teknik Hizmetleri Lisesi, Belediye Hizmetleri Meslek Lisesi ve Teknik Lisesi. Organik Tarım Meslek Lisesi, Bağ ve Bahçe Teknik Hizmetleri Lisesi, Denizcilik Meslek Lisesi. Makine Tasarım Teknik Lisesi, Çok Programlı Ticaret Lisesi, Bankacılık Meslek Lisesi, Tarihi Eser Aslına Uygun Bakım Meslek Lisesi, Tarihi Eser Aslına Uygun Yapım Meslek Lisesi. Bilişim - İletişim Teknik Lisesi... gibi pekçok okul çeşidi yanında birçok kısa süreli meslek kursu talebi üzerinde de çalışılmalar devam etmektedir.

Aşağıda üç çeşit okulun amaçlarına uygun proje tasarım örnekleri sunulmaktadır:

1. Hem Meslek Lisesi Hem de Teknik Lise bulundural model – Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim Okul Modelleri: Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) İçin Meslek Lisesi ve Teknik Lise Modeli (ayrıntılı proje tasarımı).
2. Güzel sanatlarda Ortaokul, MEM ve Meslek Lisesi - Meslek Okulu Modeli - Geleneksel Türk El Sanatları Ortaokulu, MEM ve Meslek Lisesi Modeli.
3. Teknik Okul Program Modeli - Biyomedikal Cihaz Teknolojileri Teknik Lise Programı Modeli.

B. ME ve TE OKUL MODELLERİ: ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ (OSB) İÇİN MESLEK LİSESİ VE TEKNİK LİSE MODELİ

Şu andaki ME +TE okullarını ayrı ayrı, meslek alanları prgramlarıyla birlikte yurt çapında dağılımı (EK-2’de) görülebilir. Amacımız, sanayi ile ME ve TE okullarını ayrı ayrı birbirine yakın yerlerde, hatta OSB, KSS’lerin içinde kurup, o yörede yapılan işlerin programlarıyla eğitim yapmaktır. Bu projeler Eğitim-İstihdam bağlantılı kurulduğu takdirde fayda-maliyet oranları hep lehimize gelişir.

Aşağıda OSB’ler içinde kurulacak ME ve TE Liseleri için hazırladığımız MODEL sunulmaktadır.

1. Yasal Dayanak

OSB’lerde ayrı ayrı kurulacak olan Meslek Liseleri ve Teknik Liselerin işleyişine ilişkin “Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) Kurulacak Olan Meslek Liseleri ve Teknik Liseler Yönetmeliği” Milli Eğitim Temel Kanunu ve 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu’na uygun hazırlanmasına yardımcı olacak şekilde aşağıdaki model düzenlenmiştir.

(Okul Yönetimi, Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği, Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Organize Sanayi Bölgeleri Yönetmeliği ile İŞKUR ve KOSGEB mevzuatı üzerinde de uyumlaştırma amaçlı çalışılmalıdır.)

2. OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinin Amaçları ve Modeli

Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) kurulan meslek ve teknik okullarının amacı; bu bölgede üretimde çalışan tüm işgücünü işbölümünün gereklerine uygun şekilde üretimle ilişki içinde eğitimi kılma ve hepsini Meslek Ehliyet Belgesi veya Teknik Ehliyet Belgesi almaya teşvik etmektir. İşletmelerin yeni pazarlarla ilişki kurmalarına ve teknoloji yükseltmelerine paralel olarak, OSB’de üretici insan kaynağının istediği seviyeye kadar meslek eğitimi veya teknik eğitim gördükçe mesleğinde MEB+MYK Meslek Ehliyet Belgeleri ve Teknik Ehliyet Belgeleri ile ilerlemesine ve Zorunlu Eğitim Diplomasına da istediği zaman erişmesine açık ortam sunmaktır. Mühendisliğe erişmek için ilk defa

OSB’lerde iki şekilde kurulmaktadır: istenirse teknik eğitim ve üniversite eğitimiyle, istenirse işletmelerde sürekli üretimde çalışmak sûretiyle OSB “Üretim Mühendisi” olmanın yolları düzenlenmiştir.

OSB Meslek Lisesi ve OSB Teknik Lisesi ayrı ayrı programlardır; Bu okullar OSB içinde ayrı binalarda kurulmalıdır.

- a) OSB eğitim hatları, meslek çıkışlıların kariyer ilerlemelerini destekler: OSB Meslek Eğitimi; öğrenciyi ortaokul aday çıraklık düzeyinden alarak üretim içinde işbaşında yetiştirme yoluyla üretim mühendisliğine kadar olan yolu açık tutan eğitim hattıdır. OSB Teknik Eğitimi; merkezi sınavla alınan Teknik Lise öğrencisinin uygulamalı eğitim saatlerinin hepsini OSB’de müfredata uygun işbaşında uygulama ve stajlarla geçirmesini öngörü. Kişiyi “tekniker” olarak yetiştirildikten sonra isterse Teknik Yüksek Okullara (TYO, TBMYO) “yüksek tekniker” eğitimi için yönlendirebilen veya Yükseköğretime Giriş Sınavı ile alanında akademik mühendislik fakültelerinin önünü açık tutan eğitim hattıdır.
- b) OSB’de Meslek Liseleri ile MEM’ler birleşiktir. Öğrenciyi ortaokulda aday çıraklıktan itibaren üretim içinde yetiştiren, haftada bir gün kuramsal dersler (iş için gerekli fen-matematik ve kültür dersleri), diğer günler iş başında usta veya usta öğreticiler nezaretinde yetiştiren programların yanında Meslek Lisesi programı da sunulur. Çekirdek meslek modülü ve mesleğin dallarının eğitim modüllerinin uygulama saatlerini OSB içinde işbaşında sağlayan programlardır. Yetkinlik kazanılan mesleklerin piyasa “Meslek Ehliyet Belgeleri” MEB+MYK (Meslek Yeterlilikleri Kurumu) uygulamalı sınavları ile verilir. Kazanılmış Meslek Ehliyet Belgeleri dikkate alınarak Kalfalık ve Ustalık unvanları kişinin ustası ve ‘OSB Meslek Lisesi Yönetim Kurulu’na birlikte verilir.

Teknik Lise mezunu kişinin üretim içinde çalışarak tekniker ve yüksek tekniker düzeyi “Teknik Meslek Ehliyet Belgesi(leri)” sınavlarına dışarıdan başvurma ve belli süreler çalıştıktan sonra “Üretim Mühendisliği”ne yükselmesi için önü açık tutulur.

- c) Meslek dersleri ve eğitimlerinde öğretmen, usta eğitici, eğitmen ve öğrenciler atölye/işlik kıyafetleri içinde eğitim-öğretim yaparlar.
- d) Diğer Meslek Liselerinde olduğu gibi OSB Meslek Liselerinde de matematik ve kültür dersleri a) çıraklık programı için ve b) meslek lisesi programı içinde olmak üzere iki tür hafifletilmiş programla sunulur.
- e) OSB’lerde Üretimde Çalışanların İşbölümü:

Meslek ehliyet belgesi ve teknik ehliyet belgesi sınavlarında MEB+MYK ve işyeri/piyasa temsilcileri hazır bulunur. OSB’lerde mühendisliğe iki yoldan ulaşılabilir.

Akademik Mühendis: Üniversite mezunu Üst Kademe/6. Basamak Teknik İşgücüdür. OSB’deki görevi; işletmenin üretim-pazar-kazanç hedeflerine uygun üretimini projelendirerek uygun maliyetle meydana getirmek için gerekli teknik hesapları yapmak ve uygun malzemeleri, araç-gereci, makine-teçhizatı belirleyerek tedarikini sağlamaktır.

Üretim Mühendisi: İşbaşında üretim içinde yetişmiş Üst Kademe/6. Basamak Teknik İşgücüdür. İşyerine ait bir unvan ve mevkidir. İstenirse, OSB teklifi ile MEB-MYK tescilli “Üretim Mühendisi” “Üst Kademe Teknik Ehliyet Belgesi” sınavla verilebilir. OSB’deki görevi; işletmenin

hedeflerine uygun ürünleri ortaya koymak için malzemeyi, araç-gereci, makine-teçhizatı en etkin şekilde üretime sokmaktır.

Yüksek Tekniker: Orta Kademe/5. Basamak Teknik İşgücüdür. Hem “Yüksek Teknikerlik” Teknik Yüksek Okul Diploması, hem de alanında 5. basamağın uygulamalı sınavıyla alınan Teknik Ehliyet Belge(ler)ine sahiptir. OSB’deki görevi; ürünlerin üretilmesi ve imalat sürecinin işleyişinde sürekliliği sağlamak, malzemenin, araç-gerecin, makine-teçhizatın verimli kullanımını düzenlemek ve işgücünün üretkenliğinin uygun seviyede devam etmesini gözetmektir.

Tekniker: Orta Kademe/4. Basamak Teknik İşgücüdür. Hem “Teknikerlik” Teknik Lise Diploması, hem de alanında 4. Basamağın uygulamalı sınavla alınan Teknik Ehliyet Belge(ler)ine sahiptir. OSB’deki görevi; üretimin aksamadan yürümesi için gerekli yönlendirme, denetim, uyarı, müdahale, düzeltme ve katkıları yapmaktır.

Usta: İlk Kademe/3. Basamak Vasıflı Üretim İşgücü ve üretimin temel unsurudur. Mesleğinde 3. Basamağın Meslek Ehliyet Belge(ler)i şarttır. İsterse Meslek Lisesini tamamlayarak Meslek Lisesi Diploması da alma yolu açıktır. OSB’deki görevi; imalâtı fiilen yapan ve yapılmasına nezaret eden en vasıflı ve yetkili üretici işgücü olmaktır. Büyük işyerlerinde çok sayıdaki ustaların altında çalışan işçi, kalfa ve çıraklar varsa, “usta başı(lar)” atamak işletmenin işidir. Usta yeterliliğini kazanmış, aday çırak, çırak, kalfa ile meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin iş yerindeki eğitiminden sorumlu, iş pedagojisi almış, MEB ve işletme tarafından “*Usta Öğretici*” olarak belgelendirilmiş ustadır.

Kalfa: İlk Kademe/2. Basamakta usta desteğindeki Yarı Vasıflı Üretim İşgücüdür. Mesleğinde 2. Basamağın Meslek Ehliyet Belgesi şarttır. Kalfalığını ve ustalığını, eğiticiliğini yapan ustası onaylar. İsterse Meslek Lisesini tamamlayarak mesleğinde Meslek Lisesi Diploması alma yolu da açıktır. OSB’deki görevi; fiilen imalât yapan yarı vasıflı, usta nezaretinde çalışan ve öğrenmeye devam eden üretici olmaktır.

Çırak: İlk Kademe/1. Basamakta usta yanında hazırlanan Öğrenci İşgücüdür. Alanında 2. Basamağın Meslek Ehliyet Belgesi hedefi şarttır. Kalfalığını, eğiticiliğini yapan ustası onaylar. İsterse Meslek Lisesini tamamlayarak meslek Lisesi Diploması alma yolu açıktır. OSB’deki görevi; bir mesleği işbaşında öğrenmek için haftada 4 gün işbaşında yaparak-yaşayarak eğitim, 1 gün okulda öğrenim gören öğrenci çıraklıktır.

Aday Çırak: Bir mesleği işbaşında kısmî zamanlı tanıyarak 1. Basamak için meslek tercih belirlemeye 12 yaş ve üstü çalışan ortaokul öğrencisidir. OSB’nin yardımı ile; zorunlu ortaokul çağında olup mesleği ve çalışma hayatını deneyerek tanımak istediği için haftada 1 okul günü işyerinde bulunan, kendisine heveslendirici ve parmak becerilerini geliştirici ufak işler verilen bir meslek adaydır.

3. OSB Okullarının Yönetimi

OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinin yönetimi MEB’in atadığı deneyimli teknik öğretmen kaynaklı müdürler başkanlığındaki “OSB Meslek Lisesi Yönetim Kurulu” ve “OSB Teknik Lise Yönetim Kurulu” eliyle yapılır. Bu iki Kurul ve varsa OSB Meslek Yüksek Okulu Kurulu’nun eşgüdüm düzeni bulunmalıdır.

Okul Yönetim Kurulu Üyeleri:

- a) Okul Müdürü
- b) OSB Eğitim Kurulunun belirlediği bir üye
- c) OSB Bölge Müdürlüğünden bir temsilci
- d) Okul Zümre Başkanları Başkanı
- e) Okul Aile Birliği Başkanı
- f) Alan Şefleri arasından bir temsilciden
- g) Okul Öğrenci Temsilcisinden oluşmalıdır.

MEB'in tüm izleme değerlendirme faaliyetlerinde OSB Meslek Liseleri ve OSB Teknik Liseleri de değerlendirmeye tabi tutulur. Öğretmen dosyaları ve okul karneleri MEB yönetmeliklerine göre tutulur ve paylaşılır.

Öğrenciler ile ilgili tüm veriler e-okul üzerinden yapılır ve izlenir.

MEB Ortaöğretim kurumları ödül ve disiplin yönetmeliği ile bu okullarda da geçerlidir.

Bu okullarda MEB teftiş ve denetim yönetmeliğine tabidirler.

OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liseleri özel-kamu karma yönetimli okullardır. Mesleki ve Teknik Eğitimi Genel Müdürlüğü ile ilişkilendirilirler.

4. OSB Meslek Liseleri ve OSB Teknik Liselerine Öğrenci Seçimi

- a) Ortaokulda OSB Meslek Liselerine geçişler 'Kontenjan Belirleme Komisyonu' aracılığıyla belirlenen sayılara göre yapılır. OSB Teknik Liselerine girişler bütün Teknik Liselere olduğu gibi "merkezî sınav" ile olur.
- b) OSB Okulları Kontenjan Belirleme Komisyonu
 - Okul Müdürü
 - Okul Zümre Başkanlar Başkanı
 - Alan Şefleri
 - OSB İnsan Kaynakları Temsilcisi
 - OSB Müdürlüğü Temsilcisi
 - Okul Aile Birliği Başkanı'ndan oluşmalıdır.
- c) Meslek Liselerine alınacak öğrenciler; ortaokul birikimli seçmeli dersler puanı, ortaöğretim başarı puanı ve alanın özelliğine göre yapılacak beceri sınavı yoluyla belirlenmelidir. (Bu ölçütlerin oranları belirlenirken % 40 beceri sınavı sonucu, % 30 Seçmeli derslere ilişkin puanlar ve %30 ortaokul başarı puanı dikkate alınmalıdır.)
- d) OSB Meslek Liselerinin kurumsallaşmış şirketlerle ilişki kurarak istihdam güvencesi bulunan öğrencileri kabulleri de teşvik edilir.
- e) Giriş Beceri Sınavları, Okul Rehberlik Birimince Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğüne kabul görmüş, geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış Meslek Beceri Testleri kullanılarak, yetenek ve beceri uygulama sınavı ile yapılmalıdır.
- f) OSB Teknik Liselerine öğrenci alımı 'MEB Lise Giriş Merkezi Sınavı' ile yapılır.
- g) Teknik Liseler kuruluşlarından itibaren ayrı bir binada laboratuvarları ve OSB Yönetim Kurulunca gerekli görülen ileri deneme atölyeleri ile yapılmış olmalıdır.
- h) OSB Teknik Lisesi; OSB'de kullanılan birbiri ile uyumlu ve birbirini tamamlayan en fazla 3 Alan, her bir alana en fazla 2'şer Dal açılacak şekilde

yapılandırılır; zaman içinde yüklenebileceği alanlar Yönetim Kurulu kararıyla arttırılabilir ve değiştirilebilir. (OSB'ler DSB-Düzenli Sanayi Bölgeleri veya USB-Uzman Sanayi Bölgeleri olarak geliştiği takdirde Teknik Eğitim Programları daha etkin bir biçimde yapılabilecektir.)

- i) OSB Meslek Lisesi modül öğretmenleri ve Teknik Lise öğretmenleri, Teknik Öğretmenler arasından sınavla seçilerek alınır.

5. OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinin Bütçeleri

OSB Meslek Liselerinin ve Teknik Liselerin Bütçeleri bir bütçe hazırlama planı doğrultusunda Okul Yönetim Kurulunca belirlenmiş Stratejik Gelişme ve Eylem Planına uygun olarak hazırlanır. Bu okullarda temrinlik için bütçeye konacak ödeneğinin ne kadarının OSB bütçesinden, ne kadarının Devlet bütçesinden karşılanacağı belirlenir.

OSB okullarının müdürleri ve öğretmenleri OSB ile danışarak MEB tarafından atanır ve maaşları Bakanlıkça ödenir. Yakında bir MEB binası varsa, OSB'ye tahsis edilebilir. Okulların OSB içinde yer alması tercih ve teşvik edilir.

OSB okullarının öğrencileri, 3308 sayılı Kanun'la çıraklara, meslek okulu ve teknik lise öğrencilerine tanınan haklardan, sosyal güvencelerden ve Bakanlıkça sağlanan diğer yardımlardan aynen yararlanırlar.

OSB işletmelerinde işyeri usta öğreticisi olarak seçilenler, 3308 sayılı Kanun'la usta öğreticilere sağlanan haklardan faydalanırlar.

MEB ve OSB'ler okulların işletilmesi için İşbirliği Protokolleri imzalarlar. Sağlanacak teşviklerde; OSB ile okullarından çıkışlı meslek ehliyet belgeli öğrenci ve/veya mezunlar için istihdam sözleşmesi bulunan işletmelere ve okullara teşvik önceliği tanınır. Meslek Ehliyet Belgesi ile çalışmaya başlayan veya OSB Liselerinden mezunları istihdam eden işletmelere teşvikler 2-3 sene daha devam ettirilir.

6. OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinde Uygulanacak Eğitim Müfredatı, Çift Belge Düzeni: Meslek Ehliyet Belgeleri ve Diplomalar

- a) OSB Teknik Liselerinin eğitim müfredatı ve öğretim düzeni Talim ve Terbiye Kurulu'nca belirlenen ülkenin diğer Teknik Liselerinin müfredatı ile aynıdır.
- b) Meslek Liseleri ve Teknik Liselerde, her iki okul türünde de modüllü meslek veya teknik eğitim yöntemi kullanılır
- c) OSB'lerde Meslek Liseleri ve MEM'ler birleştirilmiştir; iki program halinde yürütülür. Meslek Eğitimi Müfredatları Çıraklık ve Meslek Eğitimi Yönetmeliğine uygun olmalıdır. OSB'de aranan mesleklerin İlk Kademe İşgücü için olan 1., 2., ve 3. basamakları modüllü programlardan oluşmalıdır. Çekirdek modüllerin başlıkları Talim ve Terbiye Kurulu'nca belirlenir. Mesleğin dallarının modülleri ve içerikleri OSB ihtiyaçları doğrultusunda ilgili işkolu/işdalı temsilcileri ve teknik öğretmenler tarafından ve (varsa MYK'ca ilan edilmiş meslek standartları da) dikkate alınarak geliştirilir ve okul yıllık eğitim planına işlenir. Modül öğretmenleri ve uygulama saatlerinin eğitimleri haftalık eğitim planlarını okul idaresine vermeye devam ederler.
- d) 9. Sınıfa başlayan öğrenciler Meslek Lisesi örgün programına devam edebileceği gibi, Meslek Eğitim Merkezi (çıraklık) programına geçebilir ve işbaşında çıraklık müfredatını takip edebilirler.

- e) OSB Meslek Lisesinde örgün eğitim programında okuyan öğrenciler 10. ve 11. Sınıflarda 2 gün okula, 3 gün OSB işletmelerinde alanlarına uygun beceri eğitimine devam ederler.
- f) OSB Meslek Lisesinin Meslek Eğitim Merkezi programını (çıraklık) tercih eden öğrenciler 9. Sınıftan itibaren 1 gün okula diğer günler OSB işletmelerinde sırasıyla çırak, kalfa, usta eğitimlerine devam ederler
- g) Meslek Eğitim Merkezi Programını tercih eden öğrencilerin fen, matematik ve kültür dersleri eğitim müfredatı Meslek Lisesine göre daha hafif ve çalışma hayatında kullanışlı (Meslek Matematiği, Meslek Fiziği, Meslek Yabancı Dili, Ahilik Ahlâkı ve Tarihi, Meslek-Çalışma-İş-Ticaret Ahlâkı v.b.) belirlenmelidir.

OSB Meslek Lisesinin örgün lise programında veya Meslek Eğitim Merkezi çıraklık programında eğitim gören öğrenciler, istekleri dâhilinde Genel Lise Kültür derslerini de seçmeli olarak (Açık Lise veya Genel Liseden) alarak Genel Lise Diplomasına erişebilir ve isterlerse yükseköğretim giriş sınavlarına başvurarak üniversite okuyabilirler. Destekleme ve Geliştirme kursları ilâve 12. yıla tekabül eden sınıfta Açık Liselerden görülebilir.

- h) İlk %10'a giren Meslek Lisesi son sınıf öğrencileri (varsa) OSB Meslek Yüksek Okullarına burslu olarak alınmalı veya MYO'lara burslu gönderilebilmelidir.

7. OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinde Nakil ve Geçişler

OSB Meslek Liseleri ve Teknik Liselerinde nakil ve geçişler kendi aralarında kontenjan ölçüsünde, not ortalaması ve gerekirse yazılı ve uygulamalı sınavla yapılır. Belirli oranda meslek ve teknik liselerden başarılı öğrenciler de isterlerse OSB okullarına nakil yapılabilir (örneğin yönetimin belirleyeceği 3-5 öğrenci, matematik, fizik ve alanın temel meslek modülünde 70 not ortalaması vb. öğrenciyi başarılı olmaya motive edecektir).

457

8. OSB Meslek ve Teknik Liseleri için OSB Yatılılık Hizmeti ve Burs

- a) Taşradan ve köylerden ulaşım sorunları yaşayan öğrencilerin konaklama ve barınmaları sağlamak üzere Meslek Lisesinde veya Teknik Lisede eğitim görmeleri desteklenir. Bu okullarda, yatılı (pansiyonlu) gelecek öğrenciler için belirlenmiş oranlarda kontenjanlar ayrılır.
- b) 10. Sınıftan başlayarak başarılı öğrenciye %50'si MEB ve %50'si OSB bursundan oluşan bir burs verilebilir.
- c) O ay içerisinde hiç devamsızlık yapmayan öğrencilere okul müdürü aracılığıyla teşvik edici aylık ulaşım kartı verilebilir. İlgili kart e-okulda yapılacak düzenleme ile okul, veli ve öğrenci ekranında görülmelidir.

9. Uygulama Ağırlıklı Sonuç Odaklı Teknik Eğitimi Modelinin İşletilmesi

OSB Teknik Liseleri OSB nin istihdam taahhüdü ile öğrenciyi “orta kademe işgücü” (4. Basamak) olarak işe yerleştirme ilkesi üzerine kurulur.

- a) Her yıl Mayıs ayında Okul Yönetim Kurulu toplanarak mezun olacak öğrenciler ve okula yeni alınacak öğrenciler için sayı ve teknik meslek planlaması yapar. Eski öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdamlarının takibi için MEB veri tabanına işlerler

- b) OSB Teknik Liselerinde öğrenciler 11. Sınıftan başlayarak 12. Sınıfta 'Bitirme Projesi' hazırlarlar (Patent, Yenilikçi bir Çalışma, Faydalı bir Model Önerisi gibi) ve bunlar Yüksek Teknik Okullara veya mühendislik fakültelerine girişte değerlendirilmeye dâhil edilir.
- c) OSB Meslek Lisesi mezunlarına, üretim hayatı içinde adım adım ilerleyerek teknikerlik, yüksek teknikerlik basamaklarının Teknik Ehliyet Belgeleri sınavlarına dışarıdan başvuru yolu açık tutulur. Belgelerini alarak belli süre çalıştıktan sonra Üretim Mühendisi olarak görev ve yetki alabileceği kariyer geliştirme planlarının önü açık olmalıdır. "Üretim Mühendisi" ünvanı OSB Müdürü ve OSB Meslek Lisesi Yönetim Kurulu Başkanı tarafından verilebilir. Alandan üretim içinde yetişerek gelen "Üretim Mühendisi" Üst Kademe Teknik Ehliyet Belgesi, sınavla MEB-MYK tarafından onayı ile alır.
- d) OSB de Teknoparklar ve Ar-Ge kuluka merkezleri Teknik lise öğrencileri stajlarını burada yaparlar. 11. ve 12. sınıf öğrencileri patent projelerini burada hazırlayabilirler. Teknik Yüksek Okul öğrencileri staj ve projelerini burada yaparlar.

10. Yükseköğretime Geçiş veya Girişler

OSB Meslek Lisesi ve Teknik Liseden mezun öğrenciler Yüksek Öğretim Seçme Sınavlarına girerler ise kendi alanında fakülte tercihi yaptığı takdirde ek puan alabilir. Ayrıca 11. Sınıfta Proje hazırlayan ve Patent alan ya da faydalı modele dönüştüren öğrencilere öncelik tanınmalıdır.

11. Ülkenin Eğitimli İnsan Kaynaklarını Verimli Kullanması

Emek piyasasında iş talebinde bulunan Meslek Lisesi mezunlarının vasıflı İlk Kademe İşgücü, Teknik Lise mezunlarının ve Teknik Yüksek Okullardan mezun olmuş vasıflı Orta Kademe İşgücü olarak işletmelerde en uygun işe yerleştirilmelerine öncelik tanıyan maddeler İŞKUR Kanunu ve diğer ilgili mevzuat ile düzenlenmelidir.

C. MESLEK OKULU MODELİ - GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ORTAOKULU, MEM ve MESLEK LİSESİ MODELİ

Projenin Yasal Dayanağı

Millî Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı Kuruluş Kanunları, Milli Eğitim Temel Kanunu, 3308 Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında 25.09.2018 tarihinde imzalanan Meslek Eğitimi Geliştirme ve Geleneksel Türk Sanatlarını Gelecek Nesillere Aktarma ve Yaşatma İşbirliği Protokolü'dür.

Proje Özeti

Binlerce yıllık Türk kültürünün hazinesi olan el sanatları; gelecek kuşaklara, korunup işlevsel biçimde geliştirilerek devredilebilir. Geçmişte yapılan, örnek olarak müzelerde sergilenen ve halen hayatımız içinde bulunan el sanatları görsel ve sanatsal değer taşımaktadırlar.

Gelecekte kalkınmanın ve gelişmenin itici gücü hayâl gücü ve yaratıcılık olacaktır. Sadece kişiye ilham gelmesine ya da makinelerin estetik üretebilme imkânlarına dayanarak gelişmeyi ummak pek cılız kalır. Özgün yaratıcılıkların ve el yapımı ürünlerin kıymetleneceği bir döneme giriyoruz. Yeni ürünler, binlerce yıllık sınavdan geçmiş kültür kaynaklarından da beslenerek ihtiyaçlara cevap sunmak suretiyle hem hizmetlere, hem de ülkeye ve insanlığa yapılacak katkılara anlam, felsefe, yarar, kullanışlılık ve estetik kazandırabilir.

Amaç: başta Anadolu olmak üzere Türk kültürünün ustalarının ellerinde devam edegelen geleneksel el sanatlarının aslını koruyarak kuşaktan kuşağa geçmesini düzenlemek, topluca kurumsallaştırmak, insanlığın evrensel gelişimine bu büyük hazineden katkılar sunmak, felsefe ve özgünlüklerini koruyan işlevsel ve özgün ürünler elde ederek iç ve dış pazarlarda ekonomiye fayda sağlamaktır.

Geleneksel Türk El Sanatları Ortaokul, MEM ve Meslek Lisesi (GELTES Lisesi) yaygın ve örgün usta-çırak eğitimi yöntemiyle kurum modeli oluşturmuştur; diğer açılacak şubeler veya okullar bu modelin örnekleri olarak yörelerin özelliklerine uyarlanacaklardır.

Pazar ön-araştırmaları, talep olan, turizme ve çeyiz pazarına ulaştırılırsa talebi çok artacak olan geleneksel Türk el sanatları ürünleri ve bunların ilk elde bulunması gerekecek usta eğitimcilerin mevcudiyeti ve eğitici yetiştirme imkânı gözönüne alınarak programlar belirlenmiştir.

Belli bir düzen içinde sırayla açılması hedeflenen programlar:

1. Ahşap Oymacılık, Camcılık Ve Cam İşlemeciliği, Ciltçilik,
2. El Tezgâhlarında Özgün Yerel Dokumalar, Dokumacılık.
3. Dokuma Kumaş Üzerine Yazmacılık, Tahta Ve Taş Basmacılık, Dokumacılık.
4. Kilim, Cicim, Halı, Keçecilik.
5. Hat Sanatı, Kalem-İşi, Kakmacılık, Kat-1 Sanatı.
6. Kuyumculuk (ve Takı Tasarımı), Minencilik.
7. Minyatür, Tezhipçilik (Altınlama), Mozayik.
8. Nakış-1, Nakış-2 ve Nakış-3 Oyalar.
9. Turizm için Yerel Kıyafetli Bebek Yapımı.
10. Çalgı Sazı Yapımcılığı.
11. Çinicilik, Çömlekçilik.
12. Maden Üzerine Dövmecilik.

Eğitilecek Sanatkâr Sayısının Tahmini için Piyasanın Geleneksel Türk El Sanatlarına Sanatkâr İşgücü Talebi Ön-Tahmini

Geleneksel Türk El Sanatları ürünlerinin mezunlarımızın da içinde bulunduğu üreticileri, asgarî ücretin üzerinde bir net kazanç sağlayabilmelidirler ki, bu alanlarda faaliyet göstermeye devam etsinler. Bunun sadece özgün el sanatları üretimi ile karşılanması mümkün değildir. Onun için, geleneksel Türk El Sanatları ürünlerinin üretim tarzlarında çeşitlenme ve sanatların bozulmasının denetlenmesi için de imalatta belli standartlaştırma ihtiyaçları ortaya çıkacaktır. Elle işçilik be yarı el işçiliği-yarı hazır üretilmiş malzeme girdisi olan ürünlerin korunması ve teşvik edilmesini getiren bir düzenleme gerekir. Bu iki tarz üretimde çalışacak işgücü daha fazla olacaktır. Makine ve bilgisayarlı üretim söz konusu olduğunda, gerekecek işgücü sayısı daha az olacağından, bu alanda tasarım, geleneksel Türk el sanatları ile ürün geliştirme ve ticarileştirme çalışmaları yapacak işgücü önemli olacaktır. Böyle bir ekonomik faaliyetin getireceği yan hizmet talepleri ile birlikte, basit bir tahminle 300 bin – 500 bin – 1.000 bin kişilik işgücü talebi yönünde gelişmesi beklenebilir. Belli aralıklarla yapılacak el sanatları pazar araştırmalarıyla talep takip edilecektir. Bu talepler okul yer ve sayıları ile okul kapasitelerinin belirlenmesinde kullanılacaktır.

Geleneksel Türk El Sanatları Ürünlerinin Günümüzdeki Üretim Tarzlarını Standartlaştırma İhtiyaçları

Ürünlerin hem kalite ve sanat değeri özelliklerini koruyarak, hem de farklı fiyatlarla alıcı kesimlerine ulaştırarak pazarı genişletmek için ürünleri kümelenendirerek fiyatlandırma ve kazanç politikası gütmek gerekecektir. Aksi takdirde, her şeyin ucuz yollarla taklidinin geleneksel sanat ürünlerinin yozlaşmasını getirme ihtimali çok yüksektir. Bu sebeple, el işçiliğine dayalı geleneksel ve/veya özgün sanatların değerini bulabilmeleri için örnekleri ve yeni tasarımları aşağıdaki üretim tarzlarına göre kümeleyip kısıtlayarak maliyeti fiyatlandırmak ve üretime böyle yöneltmek gerekecektir. Çağımızın gereği yeni ürünler için

yaratıcılık, hız ve Türk markaları altında çalışmak hayatı olacaktır. Bu bağlamda Geleneksel Türk El Sanatları Ortaokul, MEM ve Meslek Lisesi (GELTES Lisesi) bir el sanatı markası olarak da pazarlarda yer alabilir. Bu noktada, özgün Türk el sanatı eserlerin korunması ve başka kültürlerle mal edilmemesi için patentler önem kazanacaktır. Kültür Bakanlığı'nın geleneksel el sanatlarının tescili ve patentler bu konuda teşkilâtlanarak çok faal olması gerekecektir.

Sanat Dalına ve Pazarına Göre Ders Programlarında Eğitimi Yapılacak Üretim Tarzları

1. Seçilen belli özgün veya yeni tasarım örneklerin sadece el işçiliği ile üretimi
2. Seçilen diğer bazı özgün veya yeni tasarım örneklerin yarı el işçiliği yarı makinede imalâtı
3. Seçilen diğer bazı özgün veya yeni tasarım örneklerin sadece makine ile imalâtı
4. Seçilen yeni tasarım örneklerin sadece el işçiliği ile üretimi
5. Seçilen diğer bazı yeni tasarım örneklerin yarı el işçiliği yarı makinede imalâtı
6. Seçilen diğer bazı yeni tasarım örneklerin sadece makine ile imalâtı
7. Bilgisayar destekli tasarım ve bilgisayar destekli kısmi üretim
8. Bilgisayar destekli tasarım ve bilgisayar destekli bütünleştirilmiş üretim...

Geleneksel Türk El Sanatları Ürünlerinin Kayıt, Patent, Derecelendirme ve Fiyatlandırma Düzeni

Dünyada kültür ürünleri pazarlarında rekabet artmaktadır. Kültürümüzü patentleştirerek kendilerine mal etmeye çalışan ülkeler bulunduğundan, kayıt, patent, derecelendirme ve nitelikleri koruyucu malzeme kullanımı ve fiyatlandırma düzeni kurulmasına ihtiyaç vardır. İlginç gözüksün diye kültür değerlerimizin adı değiştirilip sunulan kitaplar yerine Türk kültürüne ait isim ve patentleri ile kataloglamanın geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu alanlarda Kültür Bakanlığı ve Türkiye Esnaf ve sanatkârlar Konfederasyonu birlikte çalışacaklardır.

Sandık-altı korunan Türk Sanatlarımızı ortaya çıkaracak takım kurularak fotoğraflanması ve hikâyeleri yazılarak değerini ortaya koyan kitap ve dergi çıkarılmasına ihtiyaç vardır. Okulun kendi dergisini de çıkararak eğitim programlarının ve özgün ve yeni tasarım geleneksel Türk el sanatları ürünlerinin tanıtımının yapılması projelendirilecektir.

Bütün Türkiye'de geleneksel el sanatları yapımı ile hayatını kazanan küçük esnaf ve zanaatkarlar projenin kaynak grubunu oluşturmaktadır. Çeşitli yaklaşımlarla el sanatlarına geliştirilebilecek yeteneği bulunan ilgi, istek ve hevesi olan 10 ile 18 yaş grubu çocuklar bu projenin hedef grubudur. MEM ve Akşam Kursları ile diğer yaş gruplarından yeteneklilere hizmet sunulabilir.

Bu faaliyetler neticesinde dolaylı olarak projeden, gençler, aileleri, gençleri istihdam eden el sanatları işletmeleri, el sanatları için ham madde sağlayan esnaf, satışlardan döviz girdisi, kültürel miraslarımızın tanıtımı ve devamlılığı ile Türkiye faydalanacaktır.

D. TEKNİK OKUL PROGRAM MODELİ - BİYOMEDİKAL CİHAZ TEKNOLOJİLERİ TEKNİK LİSE PROGRAMI MODELİ

Ülkemizin atılım yapabileceği, ülke ihtiyacını karşılayabileceği ve ihracat yapacağı bir teknik alana örnek olarak şu çalışma başlatılmıştır. MEB Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı Meslek ve Teknik Anadolu Liselerinde Biyomedikal Cihaz Teknolojileri alanının oluşturulması ve geliştirilmesi için altyapı, hazırlıklar ve denemeler tamamlanmıştır.

Biyomedikal Cihaz Teknolojileri (BCT) alan programı, tıbbî cihazlar alt-sektöründeki bakım-onarım ve temel ayar ve/veya ölçümleme (kalibrasyon) ihtiyacını karşılayabilecek

teknik insan gücünü yetiştirmeye yönelik olarak, “yaşam destek ve tedavi cihazları”, “fizyolojik işaret izleme teşhis ve kayıt cihazları”, “tıbbî görüntüleme sistemleri” ve “tıbbî laboratuvar ve hasta dışı uygulama cihazları” dallarının öğretim programlarında Teknik Liselerde okutulmak üzere geliştirilmiş bir teknik eğitim programıdır.

BCT Alan Programı, Ankara İli Tıbbî Cihaz Bakım-Onarım İnsangücü İşkolu İhtiyaç Analizi (KATEM-2005), İşkolu Tarama ve Teknik Meslek Analizi (MEGEP-2005) çalışmaları ile başlamıştır. İlk ihtiyaç ve alan yeterlikleri belirleme çalışmalarının ardından, Teknik Eğitim Standartlarının hazırlanması (MEGEP-2006), Program Geliştirme (MEGEP-2006) çalışması ve Çerçeve Program Onayı (Haziran 2006-MEGEP) ile MEB Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kapsamında yeni bir teknik meslek alan programı olarak tanımlanmıştır.

Alanda, teknik eğitimin geliştirilmesine yönelik pek çok çalışma 2005-2012 yılları arasında yapılmıştır. (Bakanlık adına Alan Program koordinatörlüğünde, alan okullarında görev yapan alan öğretmenleri, ilgili üniversitelerden akademisyenler, kamu ve özel kesim kurum temsilcileri, çalışanları ve işkolundan sivil toplum kuruluşlarının katılımlarıyla ve işbirliği içinde bir dönüşüm önderliği yaklaşımıyla yapılmıştır.) 2009-2010 eğitim-öğretim yılında 7 okuldan ilk mezunlarını veren BCT alanı, 2018-2019 öğretim yılı itibarıyla 35 devlet okulu ve birkaç özel okulda Biyomedikal Cihaz Teknolojileri Öğretim Programının uygulamasına devam etmektedir.

Bu Program Geliştirme sürecinin, meslek standartlarının belirlenmesinden, “Teknik Ehliyet Balgesi” kazanmaya kadar olan süreçte MYK ve MEB işbirliğinin nasıl işlediğinin gözlenmesi ve düzeltme noktaları hakkında rapor ve incelemeleri sağlamış olduğu için değerlendirmesi yapılmalıdır. 2005-2010 döneminde MEB tarafından, alandaki eğitim-öğretim ihtiyaçlarını karşılamaya ve alanı sürekli geliştirmeye yönelik temel çalışmalardan süreç için önemli bazıları; Yaygın Eğitim Belgelendirme Programlarını Geliştirme, Donatım Çalışmaları (Standart Hazırlama, Hibe ve Satın Almalar, 2007-...) ve Mekân Tasarımları (KATEM BCT Alanı Örneği-2011).

Biyomedikal Cihaz Teknolojileri Alanı Eğitici Yeterliklerinin Tesbiti ve Eğiticilerin Eğitimleri (2007-2012 dönemi), BCT Alan Öğretmenleri için İşkolu ve/veya Üniversite İşbirliği ile Karma Model (Uzaktan Web Temelli ve Uygulamalı Yüzyüze Eğitimler - WEBD-Gazi Üniversitesi-2010). Ayrıca, Uygulamalı Temel ve İleri Düzey Meslek Hizmet-içi Eğitimleri (MEB Merkezi ve Yerel Hizmet-İçi Eğitimleri...

2007-2012 dönemi, GATA BKMM, Gazi Üniversitesi TEF, Genel Kurmay Başkanlığı Etimesgut Tıbbî Cihaz Fabrikası ve Eğitim Merkezi, Osmangazi Üniversitesi Kalibrasyon Merkezi, Fresenius Diyaliz Firması, SMS Firması vd.), Modül Yazım (100’ün üzerinde yapılmıştır), İnceleme ve Gözden Geçirmeleri (2007-...), Fuarlara Katılım Çalışmaları (Ekspomed Labtek, TUYAP 2007- 2010),

Üniversitelerin Biyomedikal Cihaz Teknolojisi Programının Gözden Geçirilmesi (İKMEP-2010), Alan Tanıtım ve İşkoluyla İşbirliği Çalışmaları (Sektörle İşbirliği Çalıştay-Rixos Grand Ankara-2010, BCT Alanı Koordinasyon ve Yürütme Kurulu Toplantısı-Beşevler Ankara-2011), Program Güncelleme Çalışmaları (2007-...).

Ulusal Teknik Meslek Standartlarının Oluşturulmasına Destek (SEİS-2011), MEB BCT Alanı Çalışmalarının Akademide Tanıtımı (IADIS 2010, Biyomut İstanbul-2011, Biyomedikal Sempozyumu GATA-2015). Öğrenci ve Öğretmenlere Yönelik Uluslararası Proje Çalışmaları (Erasmus K1 Okul Projeleri, JA-YE (Junior Achievement Young Enterprise-Turkey) Genç Başarı Eğitim Vakfı İstanbul -KATEM İşbirliği, 2009-2012)’dur.

SONUÇ ve ME+TE için ÖNERİLER

Eğitim çok-boyutlu bir insanlık sanatıdır. Öğretmenlik zor zanaattır. Eğitim Bilim – Pedagoji bilim olarak geçmenin yanında insanlık ilmi, sanat, gönülbilim, terbiyecilik, öğretmenlik, ustalık, toplumbilim, felsefe alanlarının eşit ağırlıklı bir bileşimi gibidir. Öğretmen bunların hepsini birarada yapan kişidir. Onun için, herkes öğretmen olamaz, denmiştir.

Çocuklarımızı büyütürken nasıl bir elmas işçisi gibi ama ondan daha duyarlı ve gelecek algısı içinde ince ince çalıştığımızı hatırlayın. Öğretmen, bu duyarlılıkla, onların ev durumlarını da bilerek 20 - 60 çocuk üzerinde çalışmak ve her an takipte olmak durumundaki kişidir. Yüksek seciye ve ahlâklı olmalıdır; çünkü öğrencileri onu kendi ihtiyaçları açısından her an örnek almaktadırlar. Çocuğu; duyguları ve taklitle ile öğrenen yetenek dolu bir canlıdan akılla öğrenmeye, düşünmeye, yeteneklerini seçip geliştirmeye, çalışmaya ve hizmet etmeye geçirirken, öğretmen kendisini geride tutarak, onların kişilik gelişimi süreçlerini gözler ve besler. Hem de bunları çocuğun en hareketli, gençlerin en isyankâr oldukları çağlarında kırmadan, dökmeden, güçlü yanlarına açılımlar vererek zayıf yanlarını tatlılıkla düzelterek yapmalıdır. Kişinin; kendisine, ailesine, geniş ailesine, çevresine, ülkesine ve insanlığa hayrı dokunmasının beklendiğini anlatmalıdır; bunların biri eksik olsa bile kişi bu dünyadaki işini yapamamış olur.

Teknik öğretmenin işi, bunlara ilâveten, genci günümüzde acımasız olan bir çalışma hayatına bilgili, nitelikli, meslekli, becerili bir birey olarak hazırlarken, onun o dünyada ahlâkı, iş ahlâkı, meslek ahlâkı ile dik durabilen bir insan olması için yol göstermektir; Dünyada dönem dönem yükselen işsizlik dalgaları karşısında yapıcı seçenekler yaratmasına ilham vermektir. Toplum, ekonomi, ülke, devlet ve insanlık ancak böyle ayakta kalabilir.

Bu çalışma ortaya koyuyor ki, bu büyük milletin çok engin bir bilgelik, terbiye, yetiştirme ve ahîlik meslek eğitimi geleneği var. Cumhuriyetin koyduğu çok sağlam temeller, bilgi, müfredat ve yaygın ve çeşitli bir eğitim hizmeti ağı var. Bilinçli ve özverili büyük öğretmen kadroları var. Çocuklarına sağlam aile terbiyesi verip, onların iyi yetişmeleri ve bu ülkeye hizmet eder hale gelmeleri için her türlü fedakârlığa katlanan aile yapıları var. Türkiye'nin, eğitim müfredatı, programları, öğretmen birikimi, eğitim sistemi, yapısı, idarî teşkilatlanması, okul yönetimi, eğitim altyapısı sağlam ve donanımlıdır. Bazı pürüzleri de görmeliyiz. Eğitimde üst karar organlarının Bakanlığın birikimi ve Türkiye'nin ihtiyaçlarını değerlendirilmeden yabancı kuruluşların telkinleriyle verdikleri kararlar işleyiş bozukluklarına yol açmıştır. Benzer bozulma işgücü piyasalarında mevcuttur. Yanlışlıkların düzeltilmeden devam etmesi, eğitimden hayata çıkışlarda ve bir üst kademe eğitime geçişlerde yapay karışıklıklar meydana getirmektedir. Bunda, dünyayı ve yenilikleri Türkiye'ye faydası bakımından değerlendiremeyen, eğitimi bilmeyen, eğitim yönetimi eğitimi görmemiş kimselerin sık sık görülen yeni atamalarının payı büyüktür.

Bu bağlamda, Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimin, yönetimin ele almamasından süregelen fakat çözümü kolay sorunları bulunmaktadır. Üretim içinde kurulmuş ve okulla desteklenen meslek eğitimimiz ve teknik eğitimimiz, 1940'larda okul içine çekildikten sonra her zaman kimi hafif, kimi ağır hayattan kopukluk sorunlarını aşma gayretleri göstermesi gerekmiştir. 1960'ta sonra Plânlı Dönem en büyük desteği sanayie ve teknik

eğitime vermiştir. Birkaç sene içinde kalkınmada zirve yapan Türkiye'nin bu yükselişi karşısında Türkiye'ye üretici teknik gücü temsil eden orta kademe teknik eğitim üzerinden engelleme yapılmıştır. Türkiye'nin halen devam eden kilit ve anahtarı üzerinde eğitim sorunudur. Bugün AB ile ortak 8-basamaklı üretici insan gücü piriimidinde 4. ve 5. basamakları olan orta kademe tekniker, yüksek tekniker basamakları boşalmanın sorunlarını yaşamakta ve Türk ekonomisi atılım yapamama tehdidi altında bulunmaktadır (Bkz. Şekil-3 ve Şekil-4).

Diğer yandan, 1980'den beri Batı'nınyeni-liberal politikaları küreselleştirmecilik ve dönüşüm adı altında tektipleştirme uyguladı. Türkiye'de de, kesintisiz tektip programla ilköğretimli ucuz işgücü ülkesi haline getirmeyi aradı; bilgisayarla ve basit İngilizceyle tanışmayı yeterli saydı. Orta Kademe Teknik Eğitime ve İnsan gücüne darbe üzerine darbe geldi. Bugün, Yüksek ğrenimli Beyin Göçü akımı tahrik ediliyor. Gençlerin kariyer yolunu kendi hak ettikleri gibi sürdürmek için çalışmalarına, eğitime, işe yeleşmeye en büyük zarar FET'nin ÖSYM'yi kullanarak eğitim sistemine giriş ve ıkışlar üzerinden ülkede köşe taşlarını tutma harektı olmuştur. Buna kanan gençler de "fikri hr, irfanı hr, vicdanı hr" bireyler olarak memleket hizmetine adanamadıkları için ayrı bir kayıp içindedirler. Türkiye'nin "Fırsat Penceresi" olan gençliğimiz üzerinde oyun oynanmıştır. Tüm gençliğimiz için haksızlıkların başlıca kaynağı olan bu niyet halen ortaya çıkarılıp neticelendirilmeyi bekliyor.

2012'de çıkan 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu'nun demokratik örgün ve yaygın eğitime sistem boyu uygulama araçları getiren maddeleri uygulanmayı bekliyor.

Türkiye'nin en önemli kaynağı insan gücüdür; buna tüm vatandaşlar olarak ücretsiz okutarak memlekete hizmet etsinler diye emek verdiğimiz yetişmiş insan gücüdür. Özellikle retim başında bulunan tekniker ve yüksek tekniker kademesi, Yani Orta Kademe insan gücü hem kilit olur, hem anahtardır. Bütün engellemelere rağmen, bu sayede ve alışkan esnaf ve zanaatkrımızla, her seferinde Türk ekonomisi çıkış yolu bulmuştur. İş hayatımızın dinamikliğiyle, insanının girişimciliğiyle, esnekliğiyle ve emeğinden ve gelirinden fedakrlığıyla kısa zamanda toparlanmıştır.

Türkiye'nin her yükselme eğiliminde yapay kargaşa ortamı yaratılarak sanayii ve orta kademe teknik eğitimi engelleme görülmesinden dersler çıkarmalıyız. Her ülkede olduğu gibi Türkiye de her dört teknoloji düzeyinde de üretim ve ihracat yapmaktadır. nemli olan bu teknoloji paylarının oransal dağılımıdır; kolaylaştırıcı yeni teknolojinin araçlarından destek almalarıdır. Hedef, Türkiye'nin ihracatının yarısı düşük ve orta-alt teknoloji kilosu 1Dolar – 10Dolar ürünlerle orta-gelir tuzağında takılı kalmaktan kurtulması olmalıdır. İç ve dış pazarı bulunan daha yüksek katma değerli "teknik üretim sanayileri" ve sanayi talebine cevap veren eğitim programları ile "orta kademe teknik insan gücü"ne yatırım ve doğru istihdam politikaları desteğiyle bu darboğazı yine aşabiliriz. Savunma sanayii hamlesi buna işaret etmektedir.

Bu alışma, yukarıdaki zet durumda ME+TE eğitimimizin Güçlü yanları, Zayıf yanları, Fırsatları ve Tehditlerini geniş paydaşların görüşlerine ve katkılarına ulaşarak ortaya koymaktadır. Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitimdeki verileri, ayrıntılarını, kanıtlarını sistem bütünlüğü içinde incelemektedir. İlk kademe Meslek Eğitimi ve Orta kademe Tekniker ve Yüksek Tekniker eğitiminde zm bekleyen sorunlarımız için önerilerimiz paydaşlarımızın şu talep ve önerilerini de kapsayarak getirilmektedir:

1. Ortaokullarda Yeteneklere ve Meslek Seçimine yönelebilmek: basamaklı seçmeli derslerle puan biriktirme, tüm ortaokullarda etkili danışma, rehberlik ve Meslek Rehberliği hizmeti,

2. 3-Kademeli 8-Basamaklı Meslekler Piramidi'nin 4. ve 5. Basamaklarının Tekniker ve Yüksek Tekniker yetiştirecek güçte yeniden oluşturulması,

3. Meslek Liselerine sınavsız geçiş, Teknik Liselere sınavla giriş ayrımı olması,

4. Altyapı imkânlarını değerlendirmek için MEM ve Meslek Liselerinin aynı meslek programları, farklı ağırlıklandırılmış Fen-Matematik ve Kültür programları ile aynı binalarda birleştirilmesi,

5. Çıraklık eğitimi (MEM) ve Meslek Liselerinde Haftalık Ders Sayısı ve Saati azaltılmış 2 tür (bir Çıraklık için, bir Meslek Lisesi için) hafifletilmiş ve meslek mezunlarının kullanacağı bilgi ve araçlara yoğunlaşmış Fen-Matematik-Kültür dersleri Programı. Meslek Liselerinde arttırılmış atölye ve işyeri uygulama saatleri, MEM ve Meslek Liselerinde KOSGEB'in işyeri açma, işletmecilik kursları vermesi,

6. Kamu ve Özel Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim ortaklıklarının başlatılması; OSB Meslek Liseleri, OSB Teknik Liselerinin daha fazla sayıda kurulması, yöre sanayiine paralel alan ve dal programlarının açılması,

7. Teknik Liselerde Fen ve Alan derslerinin (Model, Teknik Tasarım, Çizim, Kalıp, Sayısallaştırma-Yazılım, Proje...) ağırlığının arttırılması

8. Meslek Alanının Çekirdek ve dal(lar) modüllerinde uygulama ağırlıklı eğitim yapılması; okulda atölyede eğitmen, işyerinde usta-öğretici ile çalışma saatlerinin artması;

9. Çıraklık eğitiminin zorunlu eğitim kapsamına alınması ve çıraklara mesleği öğrenecek işyeri eğitimi için zaman düzenlemesi,

10. Bütün ilçelerde Kız Meslek Ortaokul ve Liselerinin tekrar açılması. Halk Eğitim Merkezlerinin Geleneksel Zanaatlarda eşdeğer Meslek Ehliyet Belgesine yönelik uygulamalı eğitim programları açmaları,

11. Bütün MEM+ME+TE okullarında tekli-ve-tam-gün-eğitime geçilmesi; okul döner-sermayesi ile atölyelerin iş alması, öğrencinin okul saatleri dışında da atölyede çalışmasına izin verilmesi,

12. MEM ve ME+TE öğrencileri ev-okul-işyeri arasında çok sayıda gidiş-geliş yaptıkları ve hafta sonları işyeri eğitimlerine gitmek istedikleri için (devamsızlıkları olmamak kaydıyla) aylık öğrenci taşıma kartı verilmesi,

13. Meslek Yüksek Okullarının (MYO); yerel talep bulunduğunu kanıtlayarak, MEB, Odalar, Vakıflar ve Belediyeler tarafından da açılabilmesi,

14. Teknik Yüksek Okulların (TYO) tekrar açılması,

15. Tekniker ve Yüksek Teknikerlerin proje ve imza yetkilerinin belirlenmesi,

16. Piyasa ehliyet belgesi almak için Piyasa Meslek Sınavları ve Piyasa Teknik Sınavlarının MYK ve MEB işbirliğiyle birlikte düzenlenmesi; MYO'ların Yüksek Meslek Ehliyet Belgelerinin, TYO'ların Yüksek Teknik Ehliyet Belgelerinin MYK ve MEB

tarafından birlikte verilmesi; Üniversitelere bağlı MYO ve TYO'ların da piyasa ehliyet belgelerini almak için aynı yolu izlemeleri,

17. Meslek Öğretmenliği Fakültelerinin, Teknik Öğretmenlik Fakültelerinin tekrar yeterli sayıda açılması,

18. KOSGEB'in iş-kurma, tasarımcılık, ticaret-ihracat, yenilikçilik, patent alma bilgi becerileri konularında 11. sınıflara kurslar düzenlemesi; Meslek Ehliyet Belgeli ustaların veya Teknik Ehliyet Belgeli tekniker ve yüksek teknikerlerin işyeri açmalarını danışmanlık ve kredilerle desteklemesi,

19. İŞKUR'un işe yerleştirmelerde Meslek Lisesi ve Teknik Lise mezunlarına öncelik vermesi, vasıfsız işçilik başvurularını vasıf gerektiren işlere yerleştirmemesi, işverene destek için verilen işçi ücret desteği ve sigorta desteğinin öncelikle meslek ehliyet belgeli çalışanlar için verilmesi,

20. Etkinleştirici yeni teknik ve araçların her seviye teknolojiye çevre dostu olarak değerlendirilmesi; tarım, sanayi ve hizmetlerde ihraç pazarlarında markalı olarak kalıcı olmak; teknik ve işletmecilikte etkinleşme, Ar+Ge ve patentler, sektör ve işlevsel bölgeler boyutunda kümeleşerek ortak kazan-kazan ihracat yöntemleri geliştirmek hedeflerimiz olmalıdır.

Belirlenen bu stratejik hedeflere ve alt-hedeflere göre, bu noktalar da dikkate alınarak, sistem bütünlüğü içinde iş-hayatı ile içiçe işletilebilecek METE sağlıklı işleyiş modeli geliştirilmiş, yol haritaları çizilmiş ve teknik şablonları hazırlanmıştır. Stratejik Hedefleri elde etme adımlarını ayrıntılı Eylem Planı'na bağlanmıştır (Bkz: 7. Bölüm, ME+TE Stratejik Hedefleri ve Alt Hedeflerinin Sistem Bütünlüğü içinde Uygulamaya Geçirilmesi için Eylem Planı).

Sürdürülebilir ekonomik büyümenin iç-uyarıcısı olan verimlilik artışının sağlanması; bilgiye, her basamak üretici nitelik ve becerilere ve üretime yatırım yapanların ödüllendirildiği bir çalışma hayatı düzeninin kurulmasıdır. Eğitim sisteminin en etkili yönlendiricisi her kademededen çıkan mezunların eğitimlerine uygun iş bulmaları ve emeklerinin makûl karşılığını alabiliyor olmalarıdır. Türkiye'de önümüzdeki dönemde ME+TE'nin işgücü piyasası bağlantısında, istihdamda, üretim verimliliği artışında, unvan, terfilerde yerini bulması, bunun ücretlere yansımaları ve serbest çalışmada proje ve imza yetkilerinin belirlenmesi daha önemli olacaktır. ME+TE eğitilmiş bireylere göre bakıldığında nitelik, beceri, ehliyeti temel alan istihdam, terfi, verimliliği yansıtan ücret politikası, esnek iş-hayatı için ehliyet kazanmayı destekleyen kaliteli hayat-boyu eğitim, serbest çalışma için proje ve imza yetkileri önemlidir. Firmalara bakıldığında, üretim bilgisine yatırım yaparak katma değeri yükselen ihracatı ödüllendiren ekonomik ve toplumsal ortam önemlidir. Ülke düzeyinde ise, yeniliklere akılcı yaklaşabilen, yaratıcı, girişimci, takım çalışmasına yatkın, üretken ve yüksek değerlerle sonuç alabilecek insanı yetiştiren bir eğitim sistemini tamamlayacak biçimde ehliyete uygun işe yerleştirmeleri yapabilen bir işgücü piyasası Türkiye'nin sürdürülebilir büyüme ve kalkınmasının anahtarıdır.

EKLER

EK-1**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM TÜRLERİ İÇİNDEKİ SAYI VE ORANLARI (1950- 2020)**

YILLAR	İMAM-HATİP LİSE ÖĞRENCİ SAYISI	MESLEK + TEKNİK LİSE ÖĞRENCİ SAYISI	GENEL LİSE ÖĞRENCİ SAYISI	TOPLAM ORTA ÖĞRETİM ÖĞRENCİ SAYISI	MESLEK & TEKNİK EĞİTİM İÇİNDE İHL ÖĞRENCİ YÜZDESİ	TOPLAM ORTA ÖĞRETİM İHL ÖĞRENCİ YÜZDESİ	TOPLAM ORTAÖĞR İÇİNDE MESLEK & TEKNİK EĞİTİM ÖĞRENCİ YÜZDESİ
1951-1952		51.897	22.529	74.426	0	0	69,73
1952-1953		50.893	29.053	79.946	0	0	63,66
1953-1954		58.386	31.420	89.806	0	0	65,01
1954-1955		64.939	35.369	100.308	0	0	64,74
1955-1956	254	72.675	33.412	106.087	0,35	0,24	68,51
1956-1957	500	80.072	37.407	117.479	0,62	0,43	68,16
1957-1958	892	86.470	43.503	129.973	1,03	0,69	66,53
1958-1959	997	91.469	51.231	142.700	1,09	0,70	64,10
1959-1960	1.144	98.010	62.368	160.378	1,17	0,71	61,11
1960-1961	1.171	108.221	75.632	183.853	1,08	0,64	58,86
1961-1962	1.175	115.810	88.982	204.792	1,01	0,57	56,55
1962-1963	1.166	126.024	101.387	227.411	0,93	0,51	55,42
1963-1964	1.248	149.148	102.384	251.532	0,84	0,50	59,30
1964-1965	1.285	162.592	97.935	260.527	0,79	0,49	62,41
1965-1966	1.646	177.783	111.181	288.964	0,93	0,57	61,52
1966-1967	2.297	191.082	132.801	323.883	1,20	0,71	59,00
1967-1968	3.369	199.669	151.864	351.533	1,69	0,96	56,80
1968-1969	9.486	207.489	187.019	394.508	4,57	2,40	52,59
1969-1970	5.235	217.125	214.950	432.075	2,41	1,21	50,25
1970-1971	6.708	235.086	253.742	488.828	2,85	1,37	48,09
1971-1972	9.094	253.885	271.900	525.785	3,58	1,73	48,29
1972-1973	19.935	256.120	293.278	549.398	7,78	3,63	46,62
1973-1974	23.960	285.439	304.371	589.810	8,39	4,06	48,40
1974-1975	24.809	313.431	339.240	652.671	7,92	3,80	48,02
1975-1976	25.809	387.748	385.688	773.436	6,66	3,34	50,13
1976-1977	25.800	435.726	428.696	864.422	5,92	2,98	50,41
1977-1978	26.177	469.430	456.661	926.091	5,58	2,83	50,69
1978-1979	34.417	482.839	482.232	965.071	7,13	3,57	50,03
1979-1980	47.941	514.923	531.760	1.046.683	9,31	4,58	49,20
1980-1981	62.206	520.332	534.605	1.054.937	11,96	5,90	49,32
1981-1982	69.793	530.695	540.504	1.071.199	13,15	6,52	49,54

1982-1983	72.791	541.157	519.721	1.060.878	13,45	6,86	51,01
1983-1984	72.318	560.415	529.765	1.090.180	12,90	6,63	51,41
1984-1985	83.157	576.067	583.727	1.159.794	14,44	7,17	49,67
1986-1987	89.666	666.319	672.574	1.338.893	13,46	6,70	49,77
1987-1988	87.972	720.567	697.227	1.417.794	12,21	6,20	50,82
1988-1989	87.079	772.272	719.872	1.492.144	11,28	5,84	51,76
1989-1990	92.527	830.716	751.729	1.582.445	11,14	5,85	52,50
1990-1991	100.176	900.205	799.358	1.699.563	11,13	5,89	52,97
1991-1992	119.086	977.010	894.047	1.871.057	12,19	6,36	52,22
1992-1993	142.097	752.711	990.760	1.743.471	18,88	8,15	43,17
1993-1994	162.353	809.051	1.078.483	1.887.534	20,07	8,60	42,86
1994-1995	171.439	894.738	1.155.827	2.050.565	19,16	8,36	43,63
1995-1996	188.896	961.727	1.201.138	2.162.865	19,64	8,73	44,47
1996-1997	192.727	980.203	1.158.095	2.138.298	19,66	9,01	45,84
1997-1998	178.046	963.774	1.166.195	2.129.969	18,47	8,36	45,25
1998-1999	185.097	998.071	1.282.605	2.280.676	18,55	8,12	43,76
1999-2000	127.925	916.438	1.399.912	2.316.350	13,96	5,52	39,56
2000-2001	85.527	875.238	1.487.415	2.362.653	9,77	3,62	37,04
2001-2002	71.742	906.456	1.673.363	2.579.819	7,91	2,78	35,14
2002-2003	64.503	985.575	2.038.027	3.023.602	6,54	2,13	32,60
2003-2004	84.433	1.050.394	1.963.998	3.014.392	8,04	2,80	34,85
2004-2005	96.851	1.102.394	1.937.055	3.039.449	8,79	3,19	36,27
2005-2006	108.064	1.182.637	2.075.617	3.258.254	9,14	3,32	36,30
2006-2007	120.668	1.244.499	2.142.218	3.386.717	9,70	3,56	36,75
2007-2008	129.274	1.264.870	1.980.452	3.245.322	10,22	3,98	38,98
2008-2009	143.637	1.565.264	2.271.900	3.837.164	9,18	3,74	40,79
2009-2010	198.581	1.819.448	2.420.691	4.240.139	10,91	4,68	42,91
2010-2011	235.639	2.072.487	2.676.123	4.748.610	11,37	4,96	43,64
2011-2012	268.245	2.090.220	2.666.066	4.756.286	12,83	5,64	43,95
2012-2013	380.771	2.269.651	2.725.972	4.995.623	16,78	7,62	45,43
2013-2014	474.096	2.513.887	2.906.291	5.420.178	18,86	8,75	46,38
2014-2015	546.443	2.788.117	2.902.954	5.691.071	19,60	9,60	48,99
2015-2016	677.205	2.082.935	3.047.503	5.807.643	24,53	11,66	35,86
2016-2017	645.318	2.068.212	3.136.440	5.849.970	23,87	11,03	35,35
2017-2018	627.503	1.969.221	3.074.642	5.689.427	23,99	11,02	34,92
2018-2019	605.869	1.793.391	3.250.334	5.649.594	25,25	10,72	31,70
2019-2020	610.007	1.608.081	3.412.564	5.630.652	27,50	10,83	28,55
2020-2021	666.963	1.731.556	3.920.083	6.308.602	27,80	10,55	27,40

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü; Milli Eğitim İstatistikleri Mesleki ve Teknik Öğretim 1965-67, 1967-73, 1973-75

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü; Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1988-1989, 1990-1991, 2018-19-20-2021

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü; Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-1971;
Türkiye İstatistik Kurumu; İstatistik Göstergeler 1923-2011, MEB Milli Eğitim İstatistikleri 2011-2015

EK- 2

**ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE BULUNAN KAMU ve ÖZEL
ME+TE OKULLARI ve MESLEK ALANLARI**

Sıra No	İL	İLÇE	ÖZEL/ Devlet/ Bölge Md.	OSB	AĞIRLIKLİ İŞKOLLARINDA OKUL ALAN/DAL PROGRAMLARI
	ADANA	SARIÇAM	ÖZEL	HACI SABANCI OSB	<p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektrik Tesisatı ve Pano Monitörlüğü YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ *Güneş Enerji Sistemleri KİMYA TEKNOLOJİSİ *Kimya Laboratuvarı MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makina TEKSTİL TEKNOLOJİSİ *Dokuma Operatörlüğü METAL TEKNOLOJİSİ *Metal Doğrama PLASTİK TEKNOLOJİSİ *Plastik İşleme</p>
			BÖLG E MD	ADANA HACI SABANCI OSB	Argon Kaynağı, Gazaltı Kaynağı, Metal Doğrama, Elektrik Bakım Onarım, Pano İmalatı, Plastik Enjeksiyon (Akıtma), Makine Bakım Onarım ve CNC
	ADANA	KOZAN	ÖZEL	KOZAN OSB	<p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektrik Tesisatları ve Pano Monitörlüğü Dalı *Endüstriyel Bakım Onarım MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık GIDA TEKNOLOJİSİ *Gıda Kalite Kontrol</p>
			BÖL GE MD	KOZAN OSB	Gıda, Ağaç İşleri İmalatı (Palet), Ev ve Büro Eşyası İmalatı, Kimyasal Ürünler İmalatı, Plastik İmalatı

	ADYAMAN	MERKEZ	DEVLET	ADYAMAN OSB	BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ *Web tasarımı * Web Programcılığı *Bilgisayar Teknik Hizmetleri MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ *Otomotiv Elektromekanikliği * İş Makineleri * Otomotiv Gövde METAL TEKNOLOJİSİ * Kaynakçılık *Metal Doğrama TESİSAT TEKNOLOJİSİ VE İKLİMLENDİRME *Yapı Tesisat Sistemleri * İklimlendirme MOBİLYA VE İÇ MEKÂN TASARIMI *İç Mekân ve Eşya Teknolojisi *Eşya ve İç Mekân Ressamlığı YENİLENEBİLİR ENERJİ SİSTEMLERİ *Güneş Enerjisi sistemleri *Rüzgâr Enerjisi sistemleri MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Makine Bakım Onarım
	ADYAMAN	MERKEZ	BÖLGE MD	ADYAMAN OSB	1. Dokuma/ İplik 2. Ev ve Büro Eşyası İmalatı 3. Metal, Büro Eşyası üretimi 4. Elektrik trafo ve Avize üretimi
	ADYAMAN	KÂHTA	ÖZEL	KÂHTA OSB	GIDA TEKNOLOJİSİ *Gıda İşleme ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Pano Tasarım ve Montaj
			BÖLGE MD	KÂHTA OSB	Dokuma ve hazır-giyim, süt işleme badem işleme, ceviz işleme
	AFYONKARAHİSAR	MERKEZ	ÖZEL	AFYONKARAHİSAR	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Endüstriyel Bakım Onarım Dalı *Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü Dalı GIDA TEKNOLOJİSİ *Gıda Kalite Kontrol Dalı MOTORLU TAŞITLAR TEKNOLOJİSİ *Otomotiv Elektromekanik Dalı MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı(CNC) *Makine Bakım Onarım Dalı
	AFYONKARAHİSAR	MERKEZ	ÖZEL	AFYONKARAHİSAR	SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık

			BÖLGE MD	AFYON OSB	1) GIDA 2) MAKİNA 3) ELEKTRİK-ELEKTRONİK 4) MOBİLYA VE İÇ MEKÂN TASARIMI
	AĞRI	MERKEZ	ÖZEL	AĞRI OSB	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü, * Elektrikli Ev Aletleri, *Endüstriyel Bakım Onarım KİMYA TEKNOLOJİSİ GIDA TEKNOLOJİSİ
			BÖLGE MD	AĞRI OSB	Firma henüz yok asfalt çalışmaları
	AKSARAY	MERKEZ	DEVLET	AKSARAY OSB	KİMYA TEKNOLOJİSİ *Lastik Üretim Teknolojisi *Kimya Proses Teknolojisi *Kimya Laboratuvarı
	AKSARAY	MERKEZ	ÖZEL	AKSARAY OSB	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektrik Tesisatları Ve Pano Montörlüğü *Görüntü Ve Ses Sistemleri *Endüstriyel Bakım Onarım ENDÜSTRİYEL OTOMASYON *Endüstriyel Kontrol * Mekatronik BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ *Bilgisayar Teknik Servisi *Web Tasarım ve Programcılığı YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ * Güneş Enerji Sistemleri MAKİNE TEKNOLOJİLERİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı * Endüstriyel Kalıp *Makina Bakım Onarım KİMYA TEKNOLOJİSİ ALANI *Kimya Laboratuvarı *Lastik Üretimi MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ *Otomotiv Elektromekanik * İş Makineleri METAL TEKNOLOJİLERİ *Metal Doğrama * Kaynakçılık
			BÖLGE MD	AKSARAY OSB	Metal, Makine, Sanayi Otomasyonu, Elektrik- Elektronik, Motorlu araçları teknolojisi, Kimya, Dokuma, Gıda Lastik, Otomotiv Yan Sanayii Araç Gereçleri
	ANKARA	SİNCAN	ÖZEL	ASO 1.	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Sanayi Bakım Onarım ENDÜSTRİYEL OTOMASYON *Mekatronik MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı MOTORLU ARAÇ TEKNOLOJİSİ *İş Makinaları

			BÖLGE MD	ANKARA 1. OSB	MOTORLU KARA TAŞITLARI, TARIM ALETLERİ VE YEDEK PARÇA SANAYİİ DEMİR VE METAL İŞLERİ SANAYİİ SANAYİ VE İNŞAAT MAKİNA İMALAT SANAYİİ GENEL AMAÇLI MAKİNA VE İMALAT SANAYİİ, ELEKTRİK SANAYİİ DÖKÜM SANAYİİ HADDE VE BORU SANAYİİ PLASTİK VE PLASTİK ÜRÜNLERİ SANAYİİ
	ANKARA	YENİMAHALLE	ÖZEL	İVEDİK OSB	SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı ELEKTRİK- ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektronik Haberleşme
0	ANKARA	YENİMAHALLE	ÖZEL	İVEDİK OSB	BİYOMEDİKAL CİHAZ TEKNOLOJİLERİ *Tıbbi Laboratuvar ve Hasta Dışı Uygulama Cihazları SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik MAKİNE TEKNOLOJİSİ * Bilgisayarlı Makine YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ * Güneş Enerji Sistemleri * Rüzgâr Enerji Sistemleri ELEKTRİK-ELEKTRONİK * Sanayi için Bakım Onarım * Haberleşme Sistemleri
			BÖLGE MD	İVEDİK OSB	Talaşlı İmalat Yedekparça İmalat Makine İmalat Plastik Mobilya/Eşya Gıda
	ANTALYA	DÖŞEMEALTI	DEVLET	ANTALYA OSB	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Sanayi için Bakım Onarım SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı MOTORLU ARAÇ TEKNOLOJİSİ *İş Makinaları
1	ANTALYA	DÖŞEMEALTI	ÖZEL	ANTALYA OSB	YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ *Güneş Enerji Sistemleri ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Sanayi Bakım Onarım MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ *Otomotiv Elektromekanik

0			BÖLGE MD	ANTALYA OSB	MOTORLU KARA TAŞITLARI, TARIM ALETLERİ VE YEDEK PARÇA SANAYİİ DEMİR VE METAL İŞLERİ SANAYİİ SANAYİ VE İNŞAAT MAKİNA İMALAT SANAYİİ GENEL AMAÇLI MAKİNA VE İMALAT SANAYİİ, ELEKTRİK SANAYİİ DÖKÜM SANAYİİ HADDE VE BORU SANAYİ PLASTİK VE PLASTİK ÜRÜNLERİ SANAYİİ
	BALIKESİR	ALTEYLÜL	DEVLET	BALIKESİR OSB	YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ * Rüzgâr Enerjisi Sistemleri * Güneş Enerjisi Sistemleri SANAYİ OTOMASYONU * Mekatronik ULAŞTIRMA HİZMETLERİ * Lojistik
1			BÖL GE MD	BALIKESİR OSB	Gıda Ürünleri İmalatı Ağaç Ürünleri Mobilya Metal Ürünleri İmalatı Diğer Metal olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı Makine ve Araç-Gereç İmalatı
	BALIKESİR	BANDIRMA	DEVLET	BANDIRMA OSB	BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ * Bilgisayar Teknik Servisi MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ * Otomotiv Elektromekanik * Otomotiv Boya * Otomotiv Gövde TESİSAT TEKNOLOJİSİ VE İKLİMLENDİRME * İklimlendirme Sistemleri * Yapı Tesisat Sistemleri
2			BÖLGE MD	BANDIRMA OSB	Gıda Metal Makine
2	BATMAN	BEŞİRİ	ÖZEL	BATMAN OSB	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Elektrik tesisatları ve Pano Monitörlüğü * Elektrikli ev aletleri Teknik Servisi * Endüstriyel Bakım Onarım GIDA TEKNOLOJİSİ * Kalite Kontrol KİMYA TEKNOLOJİSİ * Kimya Laboratuvarları YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ * Güneş Enerji Sistemleri SANAYİ OTOMASYONU * Sanayi Denetim
3			BÖLGE MD	BATMAN OSB	Gıda, Hazır-Giyim, Plastik, Mobilya, Makine/metal Endüstriyel otomasyon, Kimya, Elektrik, Doküman, İnşaat,

	BURDUR	BUCAK	DEVLET	BUCAK OSB	<p>BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ * Bilgisayar Teknik Servisi</p> <p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü * Endüstriyel Bakım Onarım</p> <p>MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ * Otomotiv Elektromekanik</p> <p>METAL TEKNOLOJİSİ * Kaynakçılık</p> <p>TESİSAT TEKNOLOJİSİ VE İKLİMLENDİRME * Yapı Tesisat Sistemleri</p> <p>EŞYA VE İÇ MEKÂN TASARIMI * İç Mekân ve Mobilya Teknolojisi</p> <p>MAKİNE TEKNOLOJİSİ * Makine Bakım Onarım * Bilgisayarlı Makine İmalatı</p>
4			BÖLGE MD	BUCAK OSB	Mermer, Metal ürünleri İmalatı, Kereste, Süt ve Süt Ürünleri
	BURSA	GÜRSU	DEVLET	ULUDAĞ OSB	<p>SAĞLIK HİZMETLERİ ALANI *Ebe Yardımcılığı *Hemşire Yardımcılığı *Sağlık Bakım Teknisyenliği</p>
	BURSA	GÜRSU	DEVLET	ULUDAĞ OSB	<p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ Sanayi Bakım Onarım *Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü</p> <p>ENDÜSTRİYEL OTOMASYON *Mekatronik *Endüstriyel Kontrol</p>
5			BÖLGE MD	ULUDAĞ OSB	Tekstil Teknolojisi dokuma-boya-terbiye Hazır -Giyim Makine Teknolojisi Elektrik-Elektronik Kimya Teknolojisi
	BURSA	NİLÜFER	DEVLET	NİLÜFER OSB	<p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Güvenlik Sistemleri *Endüstriyel Bakım Onarım *Elektrik Tesisleri ve Pano Montörlüğü</p> <p>ENDÜSTRİYEL OTOMASYON *Endüstriyel Kontrol *Mekatronik</p> <p>MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Endüstriyel Kalıp *Makine Bakım Onarım *Bilgisayarlı Makine İmalatı</p> <p>METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık *Çelik Konstrüksiyon</p> <p>KİMYA TEKNOLOJİSİ *Kimya Laboratuvarı</p> <p>TESİSAT TEKNOLOJİSİ VE İKLİMLENDİRME *Soğutma Sistemleri *İklimlendirme Sistemleri</p>

6			BÖLGE MD	NİLÜFER OSB	Makine/Metal Sanayii Otomotiv ve Yan Sanayii Elektrik/Elektronik Sanayii
3	BURSA	KESTEL	ÖZEL	KESTEL OSB	BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ *Veri Tabanı Programcılığı TASARIM TEKNOLOJİLERİ * Sanayi Ürünleri
7			BÖLGE MD	KESTEL OSB	DOKUMA ÜRÜNLERİ İMALATI % 78 (Dokuma-Boya) KAUÇUK VE PLASTİK ÜRÜNLERİ % 8 (Otomotiv Yan Sanayii) FABRİKASYON METAL ÜRÜNLERİ İMALATI % 7 (Makina-Depo Raf Ürünleri) GIDA ÜRÜNLERİ İMALATI % 5 (Süt Ürünleri- Şekerleme-KuruYemiş) KİMYASALLARIN VE KİMYASAL ÜRÜNLERİN İMALATI % 2 (Kimyasallar)
0	ÇORUM	MERKEZ	DEVLET	ÇORUM OSB	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Elektrik Tesisat ve Pano Montörlüğü * Endüstriyel Bakım Onarım MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı *Bilgisayarlı Makine Ressamlığı METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık
8			BÖLGE MD	ÇORUM OSB	Makine İmalat, DokumaHazır Giyim
4	DIYARBAKIR	YENİŞEHİR	ÖZEL	DIYARBAKIR OSB	ANADOLU MESLEK PROGRAMI ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektrik Tesisat ve Pano Montörlüğü MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ * Otomotiv Elektromekanik MAKİNE TEKNOLOJİSİ * Makine Bakım Onarım GIDA TEKNOLOJİSİ * Gıda İşleme KİMYA TEKNOLOJİSİ *Kimya Laboratuvarı METAL TEKNOLOJİSİ * Kaynakçılık MOBİLYA VE İÇ MEKÂN TASARIMI * Mobilya ve İç Mekan Tasarımı TESİSAT TEKNOLOJİSİ VE İKLİMLENDİRME * İklimlendirme Sistemi ANADOLU TEKNİK PROGRAMI YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ * Güneş Enerji Sistemleri MAKİNE TEKNOLOJİSİ * Makine Bakım Onarım

9			BÖLGE MD	DİYARBAKIR OSB	Metal Mermer Mobilya Elaktrik Elektronik Gıda Kimya İklimlendirme Yenilenebilir Enerji
1	ELAZIĞ	MERKEZ	DEVLET	ELAZIĞ OSB	METAL TEKNOLOJİSİ * Çelik İnşaat Öğeleri METALÜRJİ TEKNOLOJİSİ *Döküm EŞYA VE İÇ MEKÂN TASARIMI *Mobilya ve İç Mekân Tasarımı TASARIM TEKNOLOJİLERİ *Endüstriyel Tasarım
0			BÖLGE MD	ELAZIĞ OSB	Mermer, Mobilya, Gıda, Temizlik- Kimyasal Ürünler, Metal Ürünleri Metal olmayan minarel ürünler (Mermer) Plastik Ürünler
2	ESKİŞEHİR	ODUNPAZARI	DEVLET	ESKİŞEHİR OSB	BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ *Web Tasarım *Bilgisayar Teknik Hizmet ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Haberleşme Sistemleri *Sanayi Bakım Onarım RADYO-TELEVİZYON *Kameramanlık *Teknik Yapım Yayın GAZETECİLİK ALANI *Yazılı Basın Muhabirliği
1			BÖL GE MD	ESKİŞEHİR OSB	Makine İmalatı, Plastik, Gıda
5	GAZİANTEP	ŞEHİTK AMİL	ÖZEL	GAZİANTEP OSB	MAKİNE TEKNOLOJİLERİ *Bilgisayarlı Makina İmalatı SANAYİ OTOMASYONU *Endüstriyel Kontrol TEKSTİL TEKNOLOJİSİ * İplik Üretim Teknolojisi GIDA TEKNOLOJİSİ * Gıda Kalite Kontrol KİMYA TEKNOLOJİSİ *Kimya Laboratuvarı ELEKTRİK ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ(ANADOLU TEKNİK) *Elektrik tesisatları ve pano montörlüğü ELEKTRİK ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ (ANADOLU MESLEK) * Sanayi Bakım Onarım MAKİNE TEKNOLOJİSİ (ANADOLU MESLEK) *Makina Bakım Onarım METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık İÇ MEKÂN TASARIMI VE EŞYA *Mobilya MOTOR TEKNOLOJİSİ * Otomotiv elektro-mekanik PLASTİK TEKNOLOJİLERİ *Plastik Kalıp

2			BÖLGE MD	GAZİANTEP OSB	Tekstil İplik-Dokuma Gıda Plastik Metal (inşaat Malzemeleri)
3	HATAY	İSKENDERUN	DEVLET	İSKENDERUN 2. OSB	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektrik Tesisat ve Pano Montörlüğü MAKİNE TEKNOLOJİSİ * Makine Bakım Onarım METAL TEKNOLOJİSİ * Kaynakçılık MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ *İş Makineleri
3			BÖLGE MD	İSKENDERUN 2. OSB	Açılmadı, planlama aşamasında
4	İstanbul	Tuzla	Devlet	TUZLA OSB	MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı (CNC) METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik
4			BÖLGE MD	TUZLA OSB	Metal İşleri, Gıda, Reklamcılık
6	İSTANBUL	BAŞAKŞEHİR	ÖZEL	İKİTELLİ OSB	MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ *Otomotiv Boya *Otomotiv Elektromekanik *Otomotiv Gövde SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü *Görüntü ve Ses Sistemleri KİMYA TEKNOLOJİSİ
7	İSTANBUL	BAŞAKŞEHİR	ÖZEL	İKİTELLİ OSB	MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ * Otomotiv ve Elektro Mekanik Dalı SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik Dalı MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı Dalı ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü Dalı BİYO-MEDİKAL CİHAZ TEKNOLOJİSİ *Tıbbi Laboratuar ve Hasta Dışı Uygulama Cihazları
5			BÖLGE MD	İKİTELLİ OSB	Metal Ürünleri İmalatı Tekstil Dokuma, Kimyasal Ürün İmalatı, Gıda

5	İZMİR	KEMALPAŞA	DEVLET	OSB	KEMALPAŞA	<p>BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ *Web Tasarım *Teknik Servis *Ağ Sistemleri *Veri Tabanı</p> <p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Görüntü Sistemleri *Pano Monitörlüğü</p> <p>SANAYİ BAKIM ONARIM *Haberleşme</p> <p>KİMYA TEKNOLOJİSİ KİMYA TEKNOLOJİLERİ MAKİNE TEKNOLOJİSİ MAKİNE TEKNOLOJİLERİ METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık</p> <p>MATBAA TEKNOLOJİSİ *Baskı Öncesi *Baskı Sonrası *Ofset</p>
6			BÖL GE MD	OSB	KEMALPAŞA	MAKİNE İMALAT VE METAL İŞLERİ
8	İZMİR	ÇİĞLİ	ÖZEL		ATATÜRK OSB	<p>MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayar Destekli Makine İmalatı *SANAYİ Kalıpcılık</p> <p>SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik</p> <p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *SANAYİl Bakım Onarım</p>
7			BÖLGE MD		ATATÜRK OSB	1) Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve araç-Gereç imalatı 2) Seri imalat metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç) 3) Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı 4) Gıda Ürünlerinin imalatı 5) Giyim eşyalarının imalatı
9	İZMİR	TORBALI	ÖZEL		TORBALI OSB	<p>BIYOMEDİKAL CİHAZ TEKNOLOJİLERİ *Fizyolojik Sinyal İzleme Teşhis ve Kayıt Cihazları</p> <p>SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik</p> <p>MAKİNE TEKNOLOJİSİ ALANI *Bilgisayar Destekli Makine Ressamlığı</p> <p>YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ *Güneş Enerji Sistemleri</p> <p>UÇAK BAKIM *Uçak Gövde Motor *Uçak Elektroniği</p>
8			BÖLGE MD		TORBALI OSB	Makine teknolojileri *Bilgisayar destekli makine imalatı *Makine Bakım Onarım Elektrik -elektronik teknolojileri *Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü *Sanayi Bakım Onarım Metal teknolojileri *Kaynakçılık

0	KAYSERİ	MELİKGAZİ	ÖZEL	KAYSERİ OSB	<p>MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı * Endüstriyel Kalıp</p> <p>METAL TEKNOLOJİSİ * Kaynakçılık * Metal Doğrama</p> <p>EŞYA VE İÇ MEKÂN TASARIMI *EŞYA ve İç Mekân Ressamlığı *İç Mekân ve Mobilya Teknolojisi * Mobilya İskeleti Döşemesi</p> <p>ELEKTRİK/ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Sanayi Bakım Onarım</p> <p>TASARIM TEKNOLOJİLERİ *Endüstri Ürünleri Tasarım</p> <p>BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ *Veri Tabanı Programcılığı</p>
9			BÖLGE MD	KAYSERİ OSB	<p>*EŞYA ÜRETİMİ *ÇELİK EŞYA * MAKİNE İMALATI</p>
6	KIRIKKALE	YAHŞİHAN	DEVLET	KIRIKKALE OSB	<p>RAYLI SİSTEMLER TEKNOLOJİSİ * Raylı Sistemler Makine, * Raylı Sistemler Elektrik-Elektronik, * Raylı Sistemler İşletme, * Raylı Sistemler İnşaat, * Raylı Sistemler Mekatronik</p> <p>MAKİNE TEKNOLOJİSİ * Bilgisayarlı Makine İmalatı, *Endüstriyel Kalıp, * Bilgisayar Destekli Makine Ressamlığı, * Makine Bakım Onarım, *Mermer İşleme, *Bilgisayar Destekli Endüstriyel Modelleme</p>
0			BÖLGE MD	KIRIKKALE OSB	<p>Ev ve Büro Eşyası Hayvansal Gıda, Metal İşleri</p>
7	KIRŞEHİR	MERKEZ	DEVLET	KIRŞEHİR OSB	<p>YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ *Güneş Enerjisi</p> <p>MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı</p> <p>KİMYA TEKNOLOJİSİ *Lastik Üretimi</p> <p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Elektrik Tesisatları ve Pana Monitörlüğü</p>
1			BÖLGE MD	KIRŞEHİR OSB	<p>İnşaat malzemeleri İmalatı (hazır beton) Güneş Enerjisi Makine İmalat Granit Cam</p>
8	KOCAELİ	ÇAYIROVA	DEVLET	GEBZE OSB	<p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Endüstriyel Bakım Onarım</p> <p>BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ *Veri Tabanı Programcılığı</p> <p>GIDA TEKNOLOJİSİ *Gıda Kalite Kontrol</p>

2			BÖLGE MD	GEBZE OSB	Makine Otomotiv Kimya Kauçuk, Elektrik, Gıda	İmalatı Plastik Elektronik
9	KOCAELİ	ÇAYIROVA	DEVLET	TOSB	BİLİŞİM * Veri tabanı MAKİNE *Cnc kalıp	TEKNOLOJİLERİ programcılığı TEKNOLOJİSİ
3			BÖLGE MD	TOSB		Otomotiv
0	KOCAELİ	GEBZE	DEVLET	GEBZE PLASTİKÇİLER OSB		PLASTİK TEKNOLOJİSİ * Plastik kalıp *Plastik İşleme
4			BÖLGE MD	GEBZE PLASTİKÇİLER OSB		Otomotiv ve beyaz eşya için plastik işleme sektörü, Metal işleme sektörü, petro-kimya sektörü
1	KOCAELİ	DİLOVASI	ÖZEL	DİLOVASI OSB		SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı (CNC) KİMYA TEKNOLOJİSİ *Kimya Laboratuvarı
5			BÖLGE MD	DİLOVASI OSB		Makine imalatı Makine yan sanayi Elektrik Elektronik Haddecilik Döküm
2	KOCAELİ	KARTEPE	ÖZEL	OSB ARSLANBEY		SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik *Endüstriyel Kontrol MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayar destekli Makine Ressamlığı *Makine Bakım Onarım
6			BÖLGE MD	OSB ARSLANBEY		Ahşap Ürünleri, Metal İşleri, Makine Sanayii, Plastik, Geri Dönüşüm
1	KONYA	SELÇUKLU	DEVLET	KONYA OSB		MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik EŞYA VE İÇ MEKÂN TEKNOLOJİLERİ PLASTİK TEKNOLOJİSİ
7	KONYA	SELÇUKLU	DEVLET	KONYA OSB		Makine imalat sanayii Otomotiv

3	MALATYA	YEŞİL YURT	ÖZEL	MALATYA II OSB	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü GIDA TEKNOLOJİSİ *Gıda Kalite Kontrol DOKUMA TEKNOLOJİSİ *Dokuma Boyacılığı
8			BÖLGE MD	MALATYA II OSB	Gıda Un Hızır Giyim Makine Yedek Parça Plastik Doğrama
4	MANİSA	YUNUSEMRE	ÖZEL	MANİSA OSB	SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Endüstriyel Bakım Onarım MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı *Sanayi Kalıpcılığı *Makina Bakım Onarım *Bilgisayar Destekli Makina Ressamlığı METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık
9			BÖLGE MD	MANİSA OSB	1- Makine-Kalıp 2- Metal - Kaynakçılık 3- Elektrik Elektronik - Sanayi Bakım Onarım 4- Endüstriyel Otomasyon - Mekatronik
2	MARDİN	ARTUKLU	DEVLET	MARDİN 1. OSB	KİMYA TEKNOLOJİSİ MOBİLYA VE İÇ MEKÂN TASARIMI GIDA TEKNOLOJİSİ SANAYİ OTOMASYONU 11, sınıf henüz yok - dal yok
0			BÖLGE MD	MARDİN 1. OSB	Gıda İnşaat Malzemeleri İmalatı Plastik Kimya (Kozmetik- Temizlik Malzemeleri)
5	MERSİN	AKDENİZ	ÖZEL	TARSUS OSB	ELEKTRİK ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü GIDA TEKNOLOJİSİ *Gıdalarda Kalite Kontrol MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık EŞYA VE İÇ MEKÂN TASARIMI *Mobilya ve İç-Mekân Ressamlığı Dalı
1			BÖLGE MD	TARSUS OSB	Demir Çelik Gıda Petrokimya
6	MUŞ	MERKEZ	ÖZEL	MUŞ OSB	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü KİMYA TEKNOLOJİSİ *Kimya Labararuvarı GIDA TEKNOLOJİSİ *Gıda Kalite Kontrol

0			BÖLGE MD	MUŞ OSB	Süt Fabrikası, Pestil fabrikası, Briket fabrikası, Plastik fabrikası, Şeker Fabrikası, Tekstil Fabrikası,
3	NİĞDE	MERKEZ	DEVLET	NİĞDE OSB	ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ * Erken Çocukluk Eğitimi TEKSTİL TEKNOLOJİSİ *Dokuma Tasarımcılığı GIYIM ÜRETİM TEKNOLOJİSİ *Kadın Giyim Modelistliği
4	NİĞDE	MERKEZ	DEVLET	NİĞDE OSB	BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ *WEB Programcılığı *Veri Tabanı Programcılığı *Bilgisayar Teknik Servisliği ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Endüstriyel Bakım Onarım *Güvenlik Sistemleri *Pano Tasarım İNŞAAT TEKNOLOJİSİ *Mimari Yapı Teknik Ressamlığı *Yapı Yüzey Kaplama
2			BÖLGE MD	NİĞDE OSB	Makine imalat sanayii Otomotiv
5	OSMANİYE	TOPRAKKALE	DEVLET	OSMANİYE OSB	METAL TEKNOLOJİSİ * Kaynakçılık * Metal Doğrama MAKİNE TEKNOLOJİSİ * *Makine Bakım Onarım (CNC) ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Endüstriyel Elektronik * Elektrik. Tesisatları ve Pano Montörlüğü
3			BÖLGE MD	OSMANİYE OSB	METAL TEKNOLOJİSİ MAKİNE TEKNOLOJİSİ ELEKTRİK- ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ TEKSTİL TEKNOLOJİSİ METALURJİ
6	SAKARYA	ARIFIYE	DEVLET	SAKARYA 1. OSB	MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı *Bilgisayar Destekli Makine Ressamlığı *Makine Bakım Onarım METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynak Teknolojisi *Metal Doğrama
4			BÖLGE MD	SAKARYA 1. OSB	OTOMOTİV YAN SANAYİ, MAKİNE İML. SANAYİ, TEKSTİL, ÇELİK KONSTRÜKSİYON, İLAÇ

7	SIIRT	MERKEZ	ÖZEL	SIIRT OSB	<p>ELEKTRİK ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Elektrik Tesisat ve Pano Montörlüğü * Elektrikli ev aletleri * Endüstriyel bakım onarım YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ * Güneş enerji sistemleri GIDA TEKNOLOJİSİ (SENEYE) * Gıda kalite kontrol TEKSTİL TEKNOLOJİSİ (SENEYE)</p>
5			BÖLGE MD	SIIRT OSB	<p>İnşaat Malzemeleri Konfeksiyon</p>
8	SİVAS	MERKEZ	ÖZEL	SİVAS 1. OSB	<p>METAL TEKNOLOJİSİ * Kaynakçılık KİMYA TEKNOLOJİSİ * Kimya Laboratuvarı MATBAA TEKNOLOJİSİ * Flesko Baskı.. SANAYİ OTOMASYONU * Mekatronik ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Endüstriyel Bakım Onarım</p>
6			BÖLGE MD	SİVAS 1. OSB	<p>Gıda (bal-Süt-Şeker) Tekstil (çorap) Mobilya</p>
9	ŞANLIURFA	EYYÜBİYE	ÖZEL	ŞANLIURFA 1. OSB	<p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Elektrik Tesisatları Pano Montörlüğü KİMYA TEKNOLOJİSİ * Kimya Laboratuvarı MAKİNE TEKNOLOJİSİ * Bilgisayarlı Makine İmalatı YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ * Güneş Enerji Sistemleri TEKSTİL TEKNOLOJİSİ * Dokuma Operatörlüğü</p>
7			BÖLGE MD	ŞANLIURFA 1. OSB	<p>Pamuk Tekstil Gıda Paketleme</p>
0	ŞIRNAK	CİZRE	ÖZEL	CİZRE OSB	<p>ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ * Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü KİMYA TEKNOLOJİSİ * Kimya Laboratuvarı YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ * Güneş Enerjisi Sistemleri</p>
8			BÖLGE MD	CİZRE OSB	<p>Orman Ürünleri (kapı-Mobilya) Metal Ürünleri Plastik İnşaat Malzemeleri (beton)</p>

7	TEKİRDAĞ	ERGENE	DEVLET	ÇORLU DERİ OSB	BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ *Veri Tabanı Programcılığı *WEB Tasarımı Programcılığı KİMYA TEKNOLOJİSİ *Kimya Laboratuvarı ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Endüstriyel Bakım Onarım METAL TEKNOLOJİSİ *Kaynakçılık
9			BÖLGE MD	ÇORLU DERİ OSB	Deri Ürünleri Deri Kimyasalları Geri Dönüşüm
1	TEKİRDAĞ	KAPAKLI	ÖZEL	ÇERKEZKÖY OSB	SANAYİ OTOMASYONU ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ TEKSTİL TEKNOLOJİSİ KİMYA TEKNOLOJİSİ MAKİNE TEKNOLOJİSİ
0			BÖLGE MD	ÇERKEZKÖY OSB	Geri Dönüşüm Plastik Makine ve Araç-Gereç İmalatı Metal Ürünleri
2	TOKAT	MERKEZ	ÖZEL	TOKAT OSB	SAĞLIK HİZMETLERİ ALANI *Hemşire Yardımcılığı ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ *Web Programcılığı KİMYA TEKNOLOJİSİ *Kimya Laboratuvarı
1			BÖLGE MD	TOKAT OSB	Gıda Hazır Giyim Orman Ürünleri-Mobilya
8	TRABZON	ARSİN	DEVLET	ARSİN OSB	MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Makine Bakım Onarım (CNC) SANAYİ OTOMASYONU *Mekatronik ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ *Erken Çocukluk Eğitimi *Özel Eğitim
2			BÖLGE MD	ARSİN OSB	Gıda-Fındık Makine (metal) Plastik Ürünleri Orman Ürünleri
9	TRABZON	BEŞİKDÜZÜ	DEVLET	BEŞİKDÜZÜ OSB	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ *Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü MAKİNE TEKNOLOJİSİ *Bilgisayarlı Makine İmalatı TESİSAT TEKNOLOJİSİ VE İKLİMLENDİRME *Yapı Tesisat Sistemleri
3			BÖLGE MD	BEŞİKDÜZÜ OSB	Ev ve Yazıhane Eşyası Tek. ,Makine Tek., Metal Tek., Elektrik Tek.

0	YOZGAT	MERKEZ	DEVLET	YOZGAT OSB	<p>YİYECEK İÇECEK HİZMETLERİ *Mutfak *Hizmet/Servis KONAKLAMA VE SEYAHAT HİZMETLERİ *Ön Büro</p> <p>MESLEKİ AÇIKÖĞRETİM PROGRAMI</p>
1	YOZGAT	MERKEZ	DEVLET	YOZGAT OSB	<p>PLASTİK TEKNOLOJİSİ *Plastik Kalıp TESİSAT TEKNOLOJİSİ VE İKLİMLENDİRME *Yapı Tesisat Sistemleri</p>
4			BÖLGE MD	YOZGAT OSB	<p>Dokuma-Hazır Giyim, Çorap, Plastik Boru imalatı, İnşaat malzemesi prefabrik yapı elemanları, Tarım aletleri, Metal Teknolojisi, Demir Kapı, Kazan İmalatı, Gıda ve Paketleme Mermer-Granit, Sağlık Sanayii, Eğitim</p>

EK- 3:**TÜRKİYE GENELİ İSTİHDAM PAZAR ARAŞTIRMASI
(İPA-2018)****EN FAZLA İSTİHDAM ARTIŞI ve AZALIŞI BEKLENEN MESLEKLER**

2+ Kişi İstihdamlı İşyerleri	
Net İstihdam Artışı Beklenen Meslekler	Net İstihdam Azalışı Beklenen Meslekler
İnşaat İşçisi	Ev Tipi Sofralık Zeytin İşlemecisi
Makineci (Dikiş)	İşletmeci
Garson (İkramcı)	Sahne Makinisti (Set İşçisi)
Satış Danışmanı	Seri Üretim Tezgâh İşleticisi
Üretim / İmalât İşçisi	Genel Sofralık Zeytin İşlemecisi
Temizlik Görevlisi	Ahşap İskeletçi
Sürücü – Yük Taşıma	Sıvacı (Çimento Alçı)
Pazarlamacı	Isıcam İmalâtı İşçisi
Soğuk Demirci	Sucuk, Sosis, Salam İmalâtı İşçisi
Güvenlik Görevlisi	Saat Satıcısı

487

EN ÇOK EĞİTİM TALEBİ OLACAK GELECEĞİN MESLEKLERİ

Genel olarak işverenlerin gelecek 10 yıl içerisinde revaçta olacağını düşündükleri geleceğin meslekleri

3 Boyutlu Katı Model Teknikeri ve Mühendisi	E-Pazarlamacısı
3D Üretim Mühendisi-Render Uzmanı	Sanayi Otomasyon Teknikeri
Bilişim Uzmanı	Hibrit Araç Uzmanı
Biyomedikal Mühendisliği	İklimlendirme Teknikeri
Bütünleyici Tıp Uzmanı	Homologasyon Uzmanı
İnsansız Araç (Drone) İşleticisi	Yenilikçilik Mühendisi
Nano Teknoloji Teknikerliği/Mühendisliği	Şebeke Güvenlik Uzmanı
Otonom/Özerk Araç Mühendisi	Siber Güvenlik Uzmanı
Veri Analizcisi	Yapay Zekâ Programcısı
Robotik Cerrahlık	Sürdürülebilir Enerji Mühendisi

Robotik Kodlama Eğitmenliği	Uzay Teknolojileri Uzmanı
Yazılım Mühendisi	Yenilenebilir Enerji Sistemleri Mühendisi

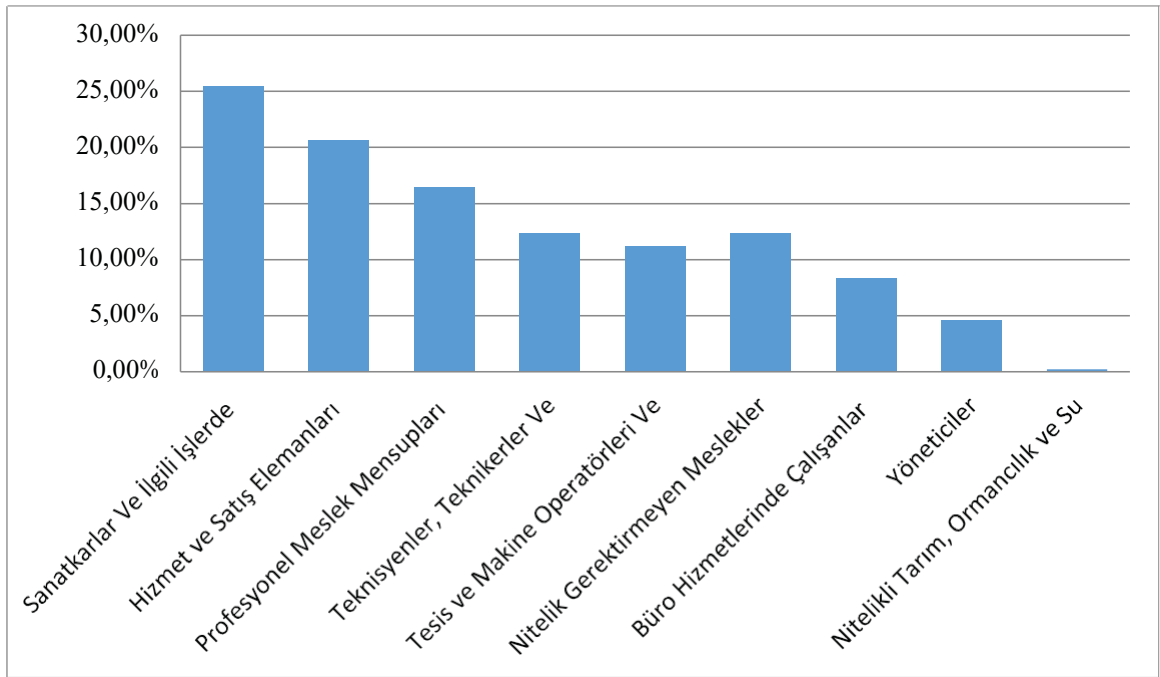
2+ kişi İstihdamlı İşyerlerinde ‘Genç (15-24) İşgücü Seçiminde Halen Aradığımız Ölçütleriniz Nelerdir?’ (2’şer İşaretle) cevapların dağılımı (%)

İŞKOLLARI ve İşdalları	Diploma / Meslek Ehliyet Belgesi	İş Deneyim	İşyeri Uygulama Becerileri	Tavsiye	Kuramsal Bilgi
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	30,2 %	67,1 %	64,6%	21,1 %	24,4 %
İmalât	13,5 %	61,3 %	71,1%	21,7 %	20,4 %
Elektrik, Gaz, Buhar Ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	51,4 %	56,7 %	68,3%	23,5 %	41,0 %
Su sağlama; kanalizasyon ve atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	19,5 %	58,1 %	71,4%	18,3 %	22,2 %
İnşaat	19,0 %	63,1 %	70,3%	21,1 %	21,0 %
Toptan ve Perakende Ticaret	14,1 %	58,0 %	68,9%	25,4 %	18,8 %
Ulaştırma ve Depolama	20,8 %	60,6 %	58,1%	19,5 %	14,3 %
Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri	8,4 %	59,1 %	74,6%	20,9 %	13,1 %
Bilgi ve İletişim	39,6 %	57,8 %	71,1%	28,6 %	39,5 %
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	41,3 %	59,5 %	61,5%	33,8 %	32,9 %
Gayrimenkul Faaliyetleri	21,6 %	57,9 %	62,5%	30,1 %	20,5 %
Meslekte Bilimsel ve Teknik Faaliyet	40,0 %	59,1 %	66,0%	26,5 %	36,6 %
İdari ve Destek Hizmeti Faaliyetleri	25,5 %	56,6 %	71,6%	27,1 %	27,4 %
Eğitcilik	67,3 %	63,6 %	63,3%	30,0 %	39,6 %
İnsan Sağlığı ve Toplum Hizmeti	52,6 %	61,2 %	71,7%	33,0 %	34,4 %
Kültür, Sanat Eğlence, Dinlence, Spor	19,9 %	57,7 %	65,9%	18,4 %	21,4 %
Diğer Hizmet faaliyetleri	21,5 %	57,7 %	71,1%	22,0 %	22,6 %
Uluslararası Örgüt ve Temsilcilik Faal.	67,9 %	57,2 %	58,5%	39,5 %	45,4 %
Genel Toplamda Ağırlığı	19,4 %	59,6 %	68,4%	23,8 %	21,0 %

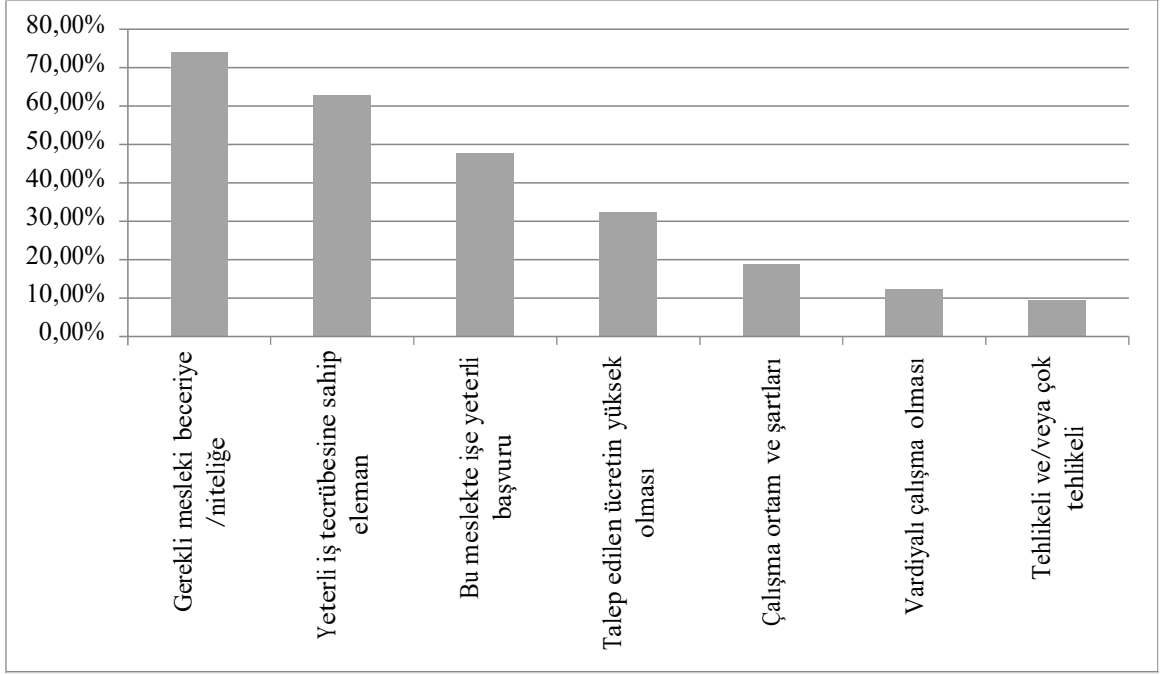
Kaynak: Teknik Eğitim Vakfı - TEKEV
Genel Merkez: Menekşe 1. Sokak, Ümit Apt: 6/12
Kızılay-Çankaya Ankara
Tel/Faks: 0312 – 803 2527
e-posta: tekev@tekev.org.tr / eoan42@gmail.com

İl Durumlarından Örnek: ANKARA İLİ

Temininde Güçlük Çekilen Kişilerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Temininde Güçlük Çekilen Meslek Nedenlerinin Dağılımı

EK- 4:

Sanayi Teknolojilerinin Yayılma Aşamalarında Rekabet ve Teknik Eğitim

Teknoloji (üretim yapma bilgisi); sanayinin hammadde, enerji ve malûmatı kullanılabilir mal ve hizmete dönüştüren **bilgi kümesidir**. Teknoloji değişimleri, üretim tarzı ile birlikte toplumsal değişimi de getirmektedir. Teknolojinin gerekleri doğrultusunda mesleklerin ortaya çıkışı, eğitimi ve üretime katılmaları süreci doğal devam ederse, insanlık için yüksek yarar sağlamış olur. Ancak, yeni teknolojinin kullanacağı kaynaklar yüzünden teknolojilerin yayılma dönemlerinde acımasız ekonomik ve siyasî rekabet olmaktadır. Rekabetin konusu, ilk sıralarda yeraltı ve yerüstü kaynakları ile nitelikli ve niteliksiz insangücü kaynakları olur. Yüksek kazanç için, tekelci eğilimlerle kaynaklar ve pazarlar üzerindeki hâkimiyet mücadeleleri **teknik eğitimi fazlasıyla etkilemiştir**, bugün de etkilemektedir. Üstelik elektronik çağın en kıymetli kaynağı teknik insangücüdür.

Bu EK'teki derleme ve değerlendirmenin amacı; artık birçok işin elektronik ortamda yazılımları kullanarak, hazırlattırarak, kullandırarak yapılması dolayısıyla dijital (sayısal) dönüşümle birlikte gelecek ekonomi ve eğitim faaliyetleri yanında, saldırıların da bu yolla gelme ihtimalinin yüksek olmasıdır. Bu nedenle **yeni teknolojilerin artıları ve eksileri** üzerinde yapılan tartışmaların eğitim açısından gözden geçirilmesi gerekiyor. Halen kullanımı devam eden teknolojileri, teknoloji değişmelerini, üretim ve ihracatımızdaki yerini, mesleklere ve eğitime etkilerini izleyip, iç ve dış pazarlardaki varlığımızı **itidalli politikalarla genişletme** yönünde çalışmak durumundayız. Kazancımız da, koruyucumuz da bilgi ve bilincimiz olacaktır.

İlk Sanayi Devrimi 13. Yüzyılda Anadolu'da: Sanayi; hammaddeleri işleyerek değerlendirme ve kullanılacak ürünler hâline getirmeye yarayan üretme bilgilerinin, araçlarının ve yöntemlerinin tümü demektir. Sanayi Devrimi: Geliştirilen tekniklerle üretim bilgisinde yayılma ve üretimde sıçrama elde etmek, sanayiin örgütlenmesi ve buna uygun hayat tarzı demektir. İlk Sanayi Devrimi 1200'lü yıllarda, 13. Yüzyılda Anadolu Selçukluları zamanında Ahilik yaklaşımıyla Anadolu'da meydana geldi. Alet kullanarak ateş ve beden enerjisi ve el emeğiyle yapılan üretimin sanayi çarşılarında birleşip kendi yönetimini örgütlemesi, meslek eğitimi düzeni, ticaret ahlâkı ve düzeni ve hayat tarzıdır.

Modern Sanayi Devrimleri 18. Yüzyılda Avrupa'da: 300 yıl önce 18.yy'da yakın tarihlerde meydana gelmeye başladı. Bu Sanayi Devrimi, el emeği ve beden gücüyle iş yapma devrinin bazı işler açısından enerji ve alet kullanımıyla aşılmasıdır. Makineyle üretim yaparak mal bolluğu sağlanabilmesini simgeler. Bu dönemde ucuz hammadde ve dış pazar ihtiyacı, sömürgeciliği ve emperyalist rekabeti getirmiştir. Modern Sanayi Devrimi bir yandan Sanayi Toplumunu modelini ortaya çıkarırken, aynı zamanda, kapitalist ekonominin kendini dış dünyada emperyalist sömürgecilikle tanımlama dönemidir. Emperyalizm; tekelci, kapitülasyoncu kapitalizm uygulamasıdır. Bu ekonomik örgütlenme tarzı ihtiyaca göre şekil değiştirerek, hafifleyip yoğunlaşarak bugün de sürmektedir.

İzleyen sanayi devrimi aşamaları, yine aynı düzen içinde, makinelerin etkinleştirilmesi ile meydana gelen sıçramalarla hayatın daha çok boyutunu makineli üretim ve hizmetlerle kapsayarak devam etmektedir.

Modern Dönem I. Sanayi Devrimi-Sanayi 1.0 (1712-1830): Sanayi üretim bilgisindeki / teknolojideki gelişme 18.yy başlarında başlayıp ve 19.yy'ın ikinci çeyreğine kadar 120 yıl yoğunlaşarak kullanıldı; 1830'dan sonra azalarak sürüyor. Modern dönem Birinci Sanayi Devrimi, su buharı enerjisiyle mekanik üretime geçişi başlatmıştır. Kömürle su buharı elde edilmesi, demirden malzeme ve araç-gereç üretimi ve makine dokuması kumaş üretimiyle simgelenir. Sivil işyerlerinde iş içinde yaparak-yaşayarak öğrenilen, makineleri çalıştıran ustalar ve işlerin bir kısmını yapan işçilerle üretime geçiş başlamıştır. Kullanılan malzemede ve makinelerde zaman içinde gelişme olmuşsa da, bir kısmı makine ile bir kısmı da işçilikle yapılan üretim bugün de halen devam etmektedir.

Demir aletlerin üretimi en çok orduları ilgilendirmiştir. Sivil resmî eğitim düzenlerinin bulunmadığı bu dönemde, ordularda askerlik eğitimi üzerine kurulan mühendislik okulları görülüyordu. III. Selim'in Nizam-ı Cedid Ordusunu güçlendirme kararı dolayısıyla Osmanlı Devleti'nde resmî teknik eğitim hayli erken başlamıştır. 1773'te kışla içinde açılan Hendese Odası'nda asker-sivil matematik ve sürat topçuluğu üzerinde çalışılıyordu. Mühendishane-i Bahri Hümayûn adını alırken bir kısmı bölünüp sivil Mühendishane (İTÜ) de kurulmuştur.

Modern Dönem II. Sanayi Devrimi- Sanayi 2.0 (1840-1914): Üretim yapma bilgisinde /teknolojide yeni bir sıçrama 19.yy ortasında başlayıp ve 20.yy'ın ilk çeyreğinde de artarak 75 yıl devam etti; 1914'ten sonra giderek azalmakta olsa da halen orta-alt düzeyde ve ihracatta önemli yer tutarak varlığını sürdürüyor. Sanayi 2.0'ın yükselişi iki koldan yürümüştür: İlk kol olan 1840-1870 Teknoloji Devrimi yılları, üretim bilgisi/ teknoloji saf maddeleri alaşımlarla güçlendirerek sanayi malzemesi üretmede atılımlar yaptı. Dönem, çelik yapımı, demir-çelik tren rayları döşenmesi ve kimyasal bileşimlerle ilâç ve sanayi girdileri yapma bilgileriyle simgelenir. İkinci kol, 1882-1914 Elektrik Devrimi yıllarıdır. Kömür santralleriyle elektrik akımı enerjisi üretimi, sanayinin enerji girdisi sorunun çözümünde devrim yaratmıştır. Hidroelektrik santralleri bunu izlemiştir. Elektrik üretiminin yöntemi; kömür, petrol gibi bütün temel güç/enerji kaynaklarından bakır gibi iletken bir telin iki kutuplu mıknatıslı bir alan içinde hareket ettirilmesiyle ikincil bir güç akımı üretir. İlgili işlemler; bir atom çekirdeğinin etrafındaki eksi değer yüklü elektronların serbest hareketiyle madde içinde meydana gelen küçük elektrik akımlarını bir bataryada toplamak ve iletme. Elektrik enerjisinden hareket enerjisi elde etmek için kullanılan elektrikli motorlar da dairesel dönüşlerle elektiriği hareket enerjisine çevirmede içten yanmalı motor teknolojisini kullanılarak devrim yaratmışlardır. Dinamo makinesi, yakıt motoru, buharlı türbin, elektro-motor gibi yeni işletici makinelerin hızla yayılması, sanayi ve ulaşımın gelişmesini hızlandırmıştır. 1882-1914 arası yıllar fiziksel ışıkla sokak aydınlatmaları, elektrikli motor ve makinelerle seri kitlesel imalât ve ağır sanayiyle simgelenir.

Sanayi İşbölümü, Sanayi Eğitimi ve Sanayi Toplumunu: Sanayi işbölümü sanayi toplumunun esasıdır. Sanayi toplumunun oturup kurumlaştığı dönem bu dönemdir. Elektrikli makinelerle seri imalâta verimi daha yükseltme arayışı işyerinde işbölümünün ortaya çıkmasına yolaçtı. İş sorumluluklarının kademelendirilmesi, makineli işliklerin/atölyelerin yönetim yöntemleri, işgücünün meslek eğitimi ve teknik eğitimleri birbirine bağlandı. Bir yandan teknolojinin gelişmesi, diğer yandan sanayinin ihtiyacını izleyen işbaşı meslek eğitimi becerilerle donatılmış işgücünün verimliliğini yükseltti. 19. Yüzyıl'ın sonuna doğru üretimin gerektirdiği işlevleriyle işbölümü oturmuş, üretici eğitimi basamaklarının işbölümü ilkeleri belirmiş olarak 3 kademeli, 8 basamaklı meslek piramidi (Şekil 1) oluştu. Eğitimleri, ülkelerin öğretme-öğrenme kurumlarına göre çeşitli düzenlemelerle yapılabiliyor. (İşlevler ve işbölümü Sanayi 3.0 döneminde de yapısını koruyarak devam ediyor. Teknolojideki gelişmelerin gereklerine göre basamakların ağırlıkları değişebiliyor.)

Teknik Eğitim: Sanayi 3.0 döneminde, sanayide orta kademe teknik eğitim büyük önem kazandı, çünkü yeni buluşları ve mühendis hesaplarını fabrikalarda hayata geçiren ve üretimin sürmesini yöneten anahtar/kilit insan gücü teknikerlerdi. Ancak, işletmeler bu düzeyin teknik eğitimini yapabilecek değildi. Zira ilkokulun bile yaygın olmadığı yıllardı. Meslek eğitimi usta-çırak eğitimiyle işyerlerinde, işbaşında eğitimlerle fabrikalarda yapılabiliyordu. Kendi kendini yetiştirmiş mühendisler, kendi kendini yetiştirmiş teknikerler bulunuyor, sahip olan şirketler üretim bilgisi gizlilik kurallarıyla rekabette üstünlük sağlıyor, iç rekabet yüzünden dış pazarlara yayılıp para kazanmak aksıyordu. İlk örnek, Almanya ve İsviçre'nin 1868'de Almanca konuşanlara resmî teknik eğitim verecek bir Yurttaş Okulu açmalarıydı. İngiltere 1889'da Teknik Enstitü'yü açtı. Eğitim 'sistemleri' henüz oluşmamış olduğundan, ihtiyaçlar tek tek okullarla karşılanmak durumundaydı. Millî devletlerin millî sanayilerinin teknik rekabet gücünü yüksek tutma gayeleri böyle somutlaştı. 1880'lerden itibaren ulus-devletlerin resmî sivil millî eğitim sistemi fikri, ihtiyaç duyulan müfredatlar üzerinden şekillenmeye başlarken, orta kademe teknik insan gücünün eğitimi ile üst seviye teknik eğitimin desteklenmesi kamunun eğitim görevleri arasına girdi. Hatta, denilebilir ki, kamu eliyle millî eğitim sistemleri kurulması ısrarında sanayi teknik insan gücü ihtiyacı bir iç-dinamik oluşturdu. "Millî Sanayi" ve "Millî Eğitim" kavramları ilk defa böyle terimlendi. 19. Yüzyıl sonunda, kamu eliyle resmî/millî eğitim sistemleri kurulurken üç temel amaç üzerine kurulmuştur.

20. Yüzyıl'ın başında bile bu okullar her türlü öğrenci ile karşılaşabildikleri için, önlerinde kişiye göre tamamlama eğitimleri bulunan teknik liseler gibidir. İskoçya'nın kıta Avrupası ile ilişkisi ona sanayi-teknik okul işbirliği içinde insan yetiştirmede kullanışlı bakış açıları sağlıyordu. Fenle teknik eğitimin önemini kavrayan Tevfik Fikret'in oğlu Halûk'u böyle bir hedefle 1909'da Glasgow Kraliyet Teknik Yüksekokulu'na gönderişini hatırlayım. Okul, sanayiye yönelik tamamlama eğitimleri, teknik lise ve teknik yüksekokul karışımı bir okuldu. Fikret, oğlunu yola çıkarırken yazdığı "*Halûk'un Vedai*" şiirinde ona der ki;

*"Bir ışık kervanı bul ve katıl.
Gez dolaş fikirler dünyasını,
– Daima önde, daima yukarı! –
İstek dolu, hayat ve kuvvetten
Ne bulursan bırakma: san'at, fen,
İtibar, itina, cesaret, ümid...
Hepsi lâzım bu yurda, hepsi müfid.
Bize bol bol ziya kucakla getir:
Düşmek, etrafı görmemektendir."*

Tevfik Fikret, Türkiye'nin kurtuluş mücadelesine fenci bir ilerlemeci kazandırmak amacı ile yetiştirdiği oğlunun, beyin göçünün kurban alacağı bir ilk olacağı aklına gelmemişti. Fikret, gözü yolda eli boş beklerken kahrından öldü.

Teknik rekabet yüzünden bazı ülkeler sanayi amaçlı eğitimlerini, teknik meslek sahiplerinin alanları, işyerleri ve meslekteki mevki gibi rakamlarını halâ gizlerler; dışarıdan sanayi tesislerine girmek yasaktır, sanayi casusları kullanılır. Fırsat kollayarak kargaşa dâhil rakip şirketleri ve ülkelerin verimliliğini yükselten politikaları ve ticaretlerini engelleme yollarını da kullanmışlardır. Üst seviye teknik eğitim (mühendisler) de sanayi

ile içiçe olarak üniversitede ayrı kanatlar olarak gelişmiştir. Üniversiteler bilimsel özgürlüğü temsilen mezunlarına “lisans” (yetki diploması) vermeye başlamışlar, ancak bu millî sanayiye karşı görevlerini ikinci plana koymak demek olmamıştır. Teknik eğitim, kamu kaynaklarından bir eğitim olduğu için sanayide uzun süreler mecburî hizmet zorunluluğu sürmüştür. (Türkiye’de KİT bursları ve hizmet akitleri örneği...) Sanayi ve ticaretin menfaatleri mason cemiyetleri ve benzeri örgütlenmelere üyelik gibi yollarla denetim altında tutulmaya çalışılmıştır.

Millî Sanayiın Korunması: Kapitalizmin en önemli kurumlarından olarak gelişmekte olan, buluşları patentle tescil ve tekel hakkı vermek, bu yıllarda ülke sanayilerinin birbirlerine karşı hukuk kalkını olarak yayılmıştır. Patentler; hem teknik bilgiyi, hem mucitleri, hem mühendislik fakültelerini, hem buluşların ticarî haklarını, hem de sanayii koruyarak sanayi üretimine ve ticaretine bir güvence zırhı giydirmektedir. Fikir, 1623 tarihli İngiliz Tekel Kanunundan türetilmiştir. 1790 yılında Amerikan Patent Kanunu, 1791’de Fransız Patent Kanunu, 1815’te Rusya, 1864’te incelemeli patent düzeni ile İtalya ve 1877’de yine incelemeli patent düzeni ile Almanya, 1879’da Osmanlı (İhtira Beratı Kanunu) ve 1885’te Japonya Patent Kanunlarının çıkışı Sanayi 2.0’ın hukukî güvencesidir.

İkinci Enerji Yakıtı Petrol: Sanayi 2.0 döneminin kömürden sonra ikinci enerji yakıtı petroldür. Henüz yeterince bilinmiyor, pek azı çıkıp denemeler yapıyordu. Güneş gibi en büyük enerji kaynağı kullanılmadan dururken, maddenin kullanımı üzerinde bir yandan bilimsel çalışmalar, bir yandan insanlık dışı hâkim olma mücadeleleri sürmüştür. Makine yağı süzmek için ilk tesis 1840’ta İskoçya’da, dünyada ilk sanayi usûlü petrol üretimi 1846’da Bakü Bibi Heybet Bölgesi’nde, Romanya Karpat dağları petrolünü sokak lambalarına gazyağı ve eczacılık için damıtmak üzere ilk modern rafineri 1856’da Polonya’nın Galiçya’ya yakın bölgesinde, Amerika’da ilk verimli petrol kuyusunun açılması 1859’da Pensilvanya’dadır. Bu süreçte, petrolün taşımacılıkta önemli bir sanayi maddesi olacağı anlaşılmıştı. Fosil yakıt petrolün enerji amaçlı kullanımı benzin, dizel, sıvılaştırılmış petrol gazı (lpg) gibi türevlerinin üretilmesi zinciriyle başlamış, bu enerjiyi kullanacak motor ve makinelerin güç kaynağını oluşturmuştur. 1870’lerde, dıştan yanmalı motor yerine içten yanmalı motorun icad edilmesi, petrol türevi yakıtların hareket enerjisine dönüştürülerek bağımsız makinelerde kullanılmasını kolaylaştırmıştır. Yöntem; pistonların doğrusal hareketiyle farklı usûller kullanılarak dairesel hareket enerjisinin elde edilmesidir.

Millî Sanayilere Hammadde – 1885 Berlin Konferansı: Kapitalizmin sanayisi âdil dünya ticaretinde yaşayamaz. Artı değeri dışarıdan aktararak maliyetini düşük, kârını yüksek tutmalıdır. Bunu yapamayan sömürülür. Dünya’nın en ahlâksız uluslararası anlaşması, sanayisi ilerleyen ama sömürgecilikte yarışamayan Prusya’da (Almanya) 1885’te Berlin Konferansı’nda yapıldı. Batı devletleri resmen, Afrika kıtasını bugün küçük devletçikler olan hammadde bölgelerine bölerek sömürüsü üzerinde anlaşmaya vardılar ve imzalarını attılar. Prusya’ya sadece bir-iki küçük parça düştü.

Sanayi 2.0’in Öğrettikleri: Benzinle çalışan ilk araba 1887’dedir. Üretim bilgisindeki bu gelişmelere rağmen, sermayenin petrolün sahipliği ve kârının sanayiye kalması üzerindeki ısrarı nedeniyle, Sanayi 2.0’ın petrol enerjisi imkânını kullanmasının yaygınlaşması neredeyse 100 sene gecikmiştir.

Özetle; kömürün, sanayinin en önemli girdisi olan elektrik üretiminde daima en büyük paya sahip olacağı bilinirken, petrolün taşıt araçları için önemi anlaşılınca Sanayi 2.0 dönemini petrol savaşları işgal ederek sanayiye uzun süre köstek vurdu. Tamamı Rus etkisine girmiş olan Azerbaycan için 1828’de Tebriz’de masa kuruldu. İngiliz Konsolos, Rusya ile Perşiya (Pers/Persia/Fars, bugünkü İran’ın bir kısmı) Türkmençay Anlaşmasına aracı olup Kuzey Azerbaycan-Bakû’nun Çarlık Rusya’sına kalmasını kabûlüne karşılık,

Hindistan yolu üzerindeki Güney Azerbaycan-Tebriz'in Perşiya'ya kalmasını sağladı. Böylece, bölge kısa sürede adı konulmamış Rus ve İngiliz sömürgelerine dönüştü. Çarlık Rusyası; bölge Ermenilerini Kuzey Azarbaycan'a taşıyıp Güney Kafkasya ve Doğu Anadolu Müslüman coğrafyasında tampon bölge oluştuyordu.

Daha sonra petrol bulununca Rusya ve İngiltere Perşiya üzerindeki kısıkaçlarını sıktılar. Hazar petroleri için Bakû, Kuzey Azerbaycan olarak ayrı tutuldu. 1908 yılına gelindiğinde İngiltere işlettiği Perşiya petrolünde çok kârdaydı. İngiliz-Perşiya/Anglo-Persian Oil Comp. 1909'da kuruldu; çıkacak bütün petrolün %16'sı Perşiya/İran payı, %84'ü İngilizlerin olacaktı. 1914'te İngiliz Hükümeti bu Şirketin %51'ini ve etkili payları satın alarak Pers petrolünü kamulaştırdı; petrolü kapattı. I. Dünya Savaşı at sırtında yapıldı.

Hedef Osmanlı topraklarıydı. O gün bilinen dünya petrol rezervlerinin %80'i Orta-Doğu'da, % 57'si Osmanlı topraklarında idi; yüzeeye yakın olduğu için çıkarması ve taşınması daha kolaydı. İngilizlerin Hindistan'da kurdukları silâh fabrikası kanalından, vatandaş olsun-olmasın aklı çelinebilen Ermeniler Osmanlı Devleti'ne karşı silâhlandırıldı. Petrol sömürgeleri elde etme rekabeti I. Dünya Savaşı'nı patlattı.

Birinci Dünya Savaşı'na götüren paylaşım mücadelelerinin doruğu; İslam coğrafyasında bulunan bu petroler ile Bakû-İskenderun-Basra üçgeninde tasarlanan petrol taşıma hatlarına emperyalist devletlerin el koyma mücadeleleridir. İngiltere İran'ın, Güney Azerbaycan ve Türkmenistan'ı işgalinin yolunu açarak hem muhtemel petrol alanlarını genişletmek, hem HintOkyanusu-Hindistan-Perşiya-Basra Körfezi yollarının gerisinde geniş bir güvenlik alanı oluşturmak, hem de Azerbaycan'ın Orta Asya ve Türkiye arasında köprü olup Türk dünyasının birleşmesini engellemek istiyordu. Azerbaycan ve Tebriz işgallerinde İngiliz desteğiyle Persiya/İran galip geldi. İran, aslından üç misli daha geniş topraklara kavuştu. Türkmen orduları vatanın büyük kısmını savundular ama Horasan'ı kurtaramadılar. Türkmenistan'da zengin petrol yatakları çıktı.

Musul ve Kerkük Misak-ı Millî andıyla Türkiye'nin yanında iken savaş, kimyasal silâhlar, katliamlar, Gulbenkyan desisesi ve Milletler Cemiyeti kullanılarak zorla koparıldılar. Osmanlı Devleti'nin elindeki petrol bulunan toprakların hepsi elden çıktı ve Türkiye'ye petrol imkânı bırakılmadı. 7 tane ABD ve Hollanda-İngiliz petrol şirketi bugünkü Irak, Körfez ve Arabistan petrolerinin 5/6'sını kurdurduları yönetimlerden aldılar. Türkiye, İstiklâl Savaşı ve Hatay ile Bakû-Basra-İskenderun petrol-yolları üzerine emperyalizmin oturması planını bozdu. Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında, sömürgeci ulus-devletlerden daha modern bir ulus-devlet olarak kuruldu. Aynı yıl 1923'te, Rıza Şah Pehlevî bir darbe ile perde arkasında İran'ın başbakanı yapıldı, 1925 yılında Türk kökenli Kaçar Hanedanı indirildi, yerine Pehlevî hanedanı kuruldu. Yeni İran üzerindeki iç ve dış petrol çekişmeleri yine bitmedi. 1939'da 2. Dünya Savaşı başladığı zaman, Almanya'nın petrole ulaşmasını engellemek için İngiltere Güney'den, Rusya Kuzey'den İran'ı işgal ettiler, aralarında çekişmeye başladılar, Azerbaycan parçalandı. Bakû petrolerinde %40 İngiliz payı böyle oluşmaya başladı.

Petrollü İran'ın Modernleşme Çabaları: Bağımsızlığını kendi kazanan, binbir hile ile petrollsüz bırakılan Türkiye Cumhuriyeti, kendine zorlu şartlarda bir çağdaşlaşma ve sanayileşme yolu çizdi. Orta-Doğu'da, kendi petrolünden kendine pay verilen tasarım vekil devletler için modernleşme öngörülmemiş, çağ-dışı yönetim tarzlarıyla kurulmuşlardı.

Rıza Şah Pehlevî, modern devlet yönünde adımlar atma kararındaydı. Komşu Atatürk'le iyi ilişkiler kurdular. Türkiye'de yapılan reformların benzerleri Perşiya'da da görüldü: medenî haklar devrimi, kıyafet devrimi, takvim devrimi, sanayi ve demiryolları yatırımları... Firdevsî'nin 1010 yılında; Maveraünnehir, Horasan, Afganistan, Perşiya ve Hindistan'ın kuzeyinde hüküm süren Gaznevî Türk Devleti topraklarından topladığı Pehlevice, Türkçe, Arapça kelimelerle ve bu topluluklarda yaşayan efsanelerle yazıp

Sultan Gazneli Mahmut'a "Yeni Farsça" olarak sunduğu Şehname gerçekten yeni bir dil oluşturmuştu. Tasavvuf ve sanat dili olarak yaklaşık 900 yıl işlenen Yeni Farsça belli bir zümrenin dili olarak kalmış, Şah'ın halkı Pehlevice konuşuyordu. Şah, halkın diline yaklaşmak için bir dil devrimi, ardından eğitim reformu yaptı. Şah'ın eğitimde yenileşme ve din-devlet işlerinin sınırlarını belirlemek istemesi karşısında 400 yıllık Ruhban Sınıf'ın tepkisi büyük oldu. Bir dip dalga olarak Sünnilik'ten ayrışma eğiliminde olagelmış Şiilik, Çaldıran yenilgisinden sonra resmî devlet dini haline gelirken Ruhban sınıfın kurumlaşması başlamıştı. Perşiya laikleşmesinde bu sebeple engel çıktı. Oysa, Mustafa Kemal, 1055 yılında Tuğrul Bey'in Bağdat Halifesi'ne uyguladığı dünya ve din işlerini ayırma şeklini kullanarak Osmanlı Saltanatı ile Halifelik'ini ayırmıştı. 1922'de Kurtuluş Savaşı devam ederken Saltanat kaldırıldı; Halifelik ise Cumhuriyet'in ilânından sonra 1924'te kalktı. Perşiya için, yaptığı anlaşmalar sebebiyle İran'ın hanedan saltanatından çözülüp cumhuriyete geçmesi mümkün olmadı. 1935'te Rıza Şah, yabancı ülkelerden ülkesini "İran" (Aryan, Aryanların toprağı) adıyla tanımalarını istedi, çünkü o gün artık Pers/Persia /Perşiya adı son yıllarda elde edilmiş komşu toprakların adları arasında sadece bir eyaletin adında yaşıyordu. Böylece İran, kendini İngiliz tarih tezine oturtarak, kendi kendine Hint-Avrupa zincirinde bir imparatorluk muamelesi yapmaya başladı.

Sanayi 2.0 için Kaynak Çekişmelerinin Öğrettikleri: Bu süreçte;

- Kapitalizm ve Batı sanayii hakkında öğrenilen ders, İmkânları ne kadar rahat olursa olsun, kapitalizm artı-değeri dışarıdan getirme esasına göre işlemektedir. Petrolü normal ticaret ile sağlayıp devam etmemiş, 100 seneye yakın gecikmeye, savaş ve can kaybı maliyetlerine rağmen ekonomi el konulan petrol girdisi ile sürmektedir. Resmin diğer yüzü, kaynağın sahipleri sefalet, düzenlerinin zorla bozulması ve zulüm altında ilave bir bedel ödemektedirler. Ayrıca, o petrolle üretilmiş malları satın almak gerektiğinde misliyle ödeme yapmak zorunda kalmaktadırlar. Alternatif kaynakların geliştirilmesi de durumu hemen değiştirecek sanılmamalıdır, çünkü siyasî, ekonomik, ideolojik, kültürel rakiplerin de bu kaynaklara ulaşım üstünlük kazanmamaları için önleri kesilmelidir. Bugün üzerine örtülen siyasî, dinî, ticarî, etnik örtü ne olursa olsun, Orta-Doğu'daki kaynaklara el koyma mücadelesi bu sebeplerle devam etmektedir.
- Hammadde kaynaklarının kaybına göre insan kaynakları kaybının maliyet hesabı katmerlidir. Batı sanayii için artı-değeri dışarıdan aktaran girdilerden bir diğeri olan insan kaynağı girdisi; teknolojinin düzeyine göre, dün köle emeği, işçi sömürüsü, bugün yerine çakılı ama küresel istismara açık ucuz işçi, yarın '0' maliyetle aktarılacak beyin gücü veya yerinde kalıp emeği başkası lehine kullanılan "bedensiz beyin göçü" olabilir. Hammadde kaybına kıyasla insan kaybında ülke, ilâve olarak yetiştirmek için ve eğitmek için yaptığı masrafları da kaybeder. O insanın çalıştırıldığı ülkeye yaptığı katkı da çalışmayı kaybeden ülkenin zararındır, çünkü toplumun bu insanını kendi için kullanamamış olmaktan doğan kalkınma kayıpları vardır. Geride kalanlar, aradaki açığı kapatmak için ya üç misli fazla gayret göstermeli ya da görelî olarak yoksullaşarak yaşamalıdır. Ülke, bir yandan kendi değerlendireceği insanın kaybını yaşarken, bir yandan da kaybettiği insanların yardımıyla dışarda üretilen ürünleri satın alması gerektiğinde, kendi gelirin nispetle çok daha yüksek bedel öder. Hatta, kendi çocuğunun başka ülke için yaptığı buluş, ürettiği silâh dönüp kendi ülkesini vurabilir ya da o silâha ihtiyacı olduğunda kendi ülkesi o silâhı bulamaz. Eğitimci için, öğretmen için bunun anlamı, kamu kaynaklarıyla çalışan eğitim sistemlerinin çok bilinçli eğitim yapmaları gereğidir. Sadece meslek kazandırmak yetmez, sadece teknolojiyi en üstün

şekilde öğretmiş olmak yetmez. Aile ve eğitimin kişiye öncelikle kazandırması gereken ülke ve insanlık bilincidir. Mezunların bilinçli, vicdanlı, hizmetli, emeğini sömürmeyecek, kendi değerleri aleyhine sonuç üremesine hizmet etmeyen, yeteneklerini görev ve sorumluluklarına uygun değerlendirecek bütünlükte insan olarak çıkmaları gerekir.

Bu süreçte “Osmanlı sanayi çağına neden geçemedi” sorusunun cevabı da var: 1) Sanayi 1.0'den önceden başlayarak Osmanlı devleti, savaşlarla hırpalanmakta, kaynak ve insan kayıpları vermekte idi. 2) kaynaklarından ve pazarlarından kapitülasyonlar kazanç, hatta kültür değerleri, bilgi devşirip götürüyorlardı. 3) kapitülasyon misyonerleri kasıtlı eğitimle insan zihnini çalıyor, toplumu bölüyorlardı. 4) 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşmasında kabul edilen ahî birlikleri loncaların kapatılmasının, ülkenin üretici gücünü atıl bırakıp kendilerine pazar açmak olduğunu anlayamamışlardı. 5) O sırada, dünyanın en değer verdiği petrol Osmanlı topraklarında bulunduğu halde ondan koparılıp çalınıyor, düşmanları o petrolü kendilerine sermaye yapıyorlardı. Hatta onu ve Türkiye'yi hiç petROLSÜZ bırakıp kalkınamamasının tuzağını kurmuşlardı. 6) Osmanlı'nın karşısındakiler, sömürgecilik ve emperyalizmle sermaye biriktirmiş devletlerdi; Osmanlı'nın tanıdığı değerleri terk etmişlerdi. 7) Osmanlı düzeni kendi tebaasını veya başka ülkeleri sömürmek ve emperyalizm üzerine kurulmadığı için, sistem sömürüye geçerek kendini kurtarmayı düşünmedi. Osmanlı İmparatorluğu dağılırken ortaya çıkan devletçikler ne kadar fakirleşmişse, merkez de o kadar fakirleşmişti, hatta merkez borçlu kaldı. İşte, Osmanlı'da neden sermaye birikimi olmadı diye araştırırken bu sebepleri de dikkate almalıdır. İşte, neden Türkiye Batılı ulus-devletlerden daha yüksek değerde bir ulus-devlet olarak kuruldu derken, insanlığı mağdur ederek biriktirdikleri sermaye üzerine kurulan ulus-devletler ile bu emperyalistliği reddeden değerler ve sadece çalışma azmi üzerine kurulan ulus-devlet arasındaki farkı anlamak gerek.

Böylece, Orta-Doğu petrol şirketleri arasında paylaşılınca, Batı'da petrolün maliyeti düştü; Batı kapitalizminin petrol satışından ve sanayide kullanımından kâr elde etme alanı genişledi. Yine de, II. Dünya Savaşı'nda taşıtlarda kullanılan, ham petrolden yapılan benzin hariç, petrol kullanımının pazarlarda yaygınlaşması 1945 sonrasına kaldı.

1914-1950 yılları arası savaşlarla kömüre dayalı elektrikli sanayi de büyük ölçüde durakladı. 1950-1969 arasında ise elektrikli makineler gündelik hayata yayıldı.

Modern Dönem III. Sanayi Devrimi: Sanayi 3.0 (1969-2010). Üçüncü devrimi yapan üretim bilgisinin/teknolojinin gelişmesi aşamaları 20.yy ortalarında başlayıp 21.yy'ın ilk on yılına kadar 40 yıl artarak devam etti; halen en fazla kullanılan üretim bilgisi olarak artarak devam ediyor. Sanayi 3.0, mekanik ve elektrikli-mekanik sistemlerin elektronik sistemlere dönüştürülmesiyle ulaşılan iş-görme kolaylıkları dönemidir. Elektronik; atomun etrafında dönen serbest elektronların etkileri ile oluşan olayları, maddenin elektriksel özelliklerini kullanarak sayısallaştırılmış (dijital) bilgi ve güç iletimini ve bunları oluşturan sistemleri inceleyen mühendislik dalıdır. 1969 yılında yarı iletkenler ile çok küçük alanlara sığdırılabilen devreler yapılabilmesi yolu açmıştır. Programlanabilir mantıksal denetleyici de 1969'da geliştirilmiştir. Bilgisayarın temel çalışma ilkesi ikili sayı düzeni, yani sadece 0 ve 1 den oluşan kodlamalardır. İlk sayısallaştırılmış (digital) teknoloji kullanımı, mekanik hesap makinesinin elektrikli hesap makinesine dönüşümünde görülmüştür. Bilgisayarları hesap makinelerinden ayıran ana özellik istenilen yazılımı kayıt edip hafıza oluşturulabilmesi ve istenilen zamanda çalıştırabilmeleridir. "Tam işletim" için gereken fiziksel makine (donanım), işletim düzeni (ana yazılım) ve çevresel araç-gereci içeren birim, bir bilgisayar sistemidir. Bilgisayar

sistemi terimi, birbirine bağılı ve birlikte çalışan bir bilgisayar takımı, bir bilgisayar ağı veya bir bilgisayar kümesi için de kullanılmaktadır. Elektronik teknolojisi; bilgisayar destekli devrelerin tasarım ve üretiminden, radyo ve TV teknolojilerine, sivil/askerî haberleşme sistemlerinden uydu haberleşme sistemlerine kadar hayli geniş bir çalışma sahasına sahiptir.

Bilgisayar Destekli Tasarım (CAD) ve Bilgisayar Destekli Üretim (CAM), tezgâhların ilgili parçalarının ve iş-bölümlerinin yapacakları imalatın denetim altında yürümesini sağlayacak yazılımlar kullanılmasıdır. CAD/CAM bir işin tasarımından üretimine kadar a) bilim ile mühendislik b) tasarım ile pazarlama c) tasarım ile imalât d) imalât ile pazarlama arasında gereken karşılıklı ilişkilerin yazılımlarının hazırlanmasıdır. CAD (Bilgisayar Destekli Tasarım) bileşenleri sanal ortamda tasarımılamak için kullanılır. Elle yapılan teknik çizimler yerine sanal 3D modelleri, sanal 2D çizimleri ve yazılımları yapılır. CAM (Bilgisayar Destekli Üretim) ise, önceden hazırlanmış sanal model için imalât sürecinin yazılımlarının hazırlanmasıdır. İmalât süreci CAD yazılımları ile oluşturulmuş modelleri ve birleştirme düzenlerini kullanarak makinenin, tasarımı fiziksel parçalara dönüştürecek araçları için araç yol-haritalarının yazılımlarını çıkarır. Karmaşık parçaların, daha hassas imal edilmesi ve seri imalâtın da yavaşlamayıp hızlanması gerekir. CNC (bilgisayar sayımlı yönetici) esnek takım tezgâhları, üzerlerine takılı bir bilgisayar aracılığı ile programlanıp üstüne özel bir standarda göre delikler delinmiş bantları kullanarak işlemleri "otomatik" olarak yapan denetim makinalarıdır. Önceden zaman ve maliyet tespiti yapma imkânı CNC takım tezgâhlarına tasarım ve çalışma esnekliği sağlar. Bilgisayar destekli elektronik esnek takım-tezgâhlarının geliştirilmesi bağımsız projeleri, tasarımdan üretimin sonuna kadar bireysel olarak yapma imkânı sağlamaktadır.

Bu teknikler üretim süreçlerine otomatikleşmeyi getirdi. Otomatikleşme; insanın el ve beden emeği bulunmaksızın işleri kendi döngüleriyle işleyen cihazlara yaptırma teknikleridir. İmalât bölümlerinin veya tamamının otomatikleşmesi üretimin hızlanmasını ve üretim hatalarının azalmasını sağladı.

Sanayi 3.0'ın neresindeyiz? Elektronik Devrim, Eğitim Devrimi: Sanayi 3.0'ın sayısallaşması, elektronikleşmesi ve otomatikleşmesi; masaüstü kişisel bilgisayarlarla iletişim ve bilişim dönemini başlattı, üretimi, kazançları, toplumda gelirleri ve refahı arttırdı. Üretim araçlarının hızlanmasının etkisi halen tarımda olsun sanayide olsun üretimdeki işgücü istihdamını azaltma yönündedir. Malûmat (veri) işleyerek ihtiyacı olan bilgiyi üretme, **bilişim toplumu** adımları atıldı. CD-ROM teknolojisinin geliştirilmesiyle binlerce sayfa, resim, video ve diğerk grafik çalışmaları saklama imkânı ortaya çıktı.

1980'lerde yeni-liberal politikaların, eskiyi terk ettirme, yeniliği ve değışimi kutsama devri başladı. Bilim ve teknolojiye bakışla, felsefe ve ideolojilerle hesaplaşması da başladı. Eskinin terki Newton eleştirisi üzerinden kuantum felsefesi temelinde oldu. Bu yoruma göre, kuantum fiziği, kaos/karışıklık matematiği, evrimci biyoloji, sınır bilim ve sistemlerin bilgisiyle ilgili kuram alanlarındaki buluş ve ilerlemeler, dünyanın ve üzerinde yaşayan insanın bilinmesiyle ilgili görüş ve kuramları değıştirmişti. Artık pozitivist kesin bulgular dünyasında değıl, **görelilikler dünyasında bulunduğumuzu** biliyorduk. Bir **eğitim devrimi** yapılp "**insan aklının ve zihninin inşası yeniden**" düzenlenmeliydi. Artık seçeneklerimiz sadece "ak ile kara" değıldi, sahnede "grinin tonları" da vardı. Bu tonları görmemiz gerekiyordu. Küresel müfredatın siyasal sahipleri, kuantum fiziğine göre hiçbir şeyin kesin olmadığını kabûllenince, kamunun elinde bulunan eğitim yetkisinin kesin gücünü kullanarak "insanın düşünüş biçimini değıştirme" yönünde karar verdiler. Öyleyse, eğitimde artık "pozitif aklın" değıl, "**olasılıkcılığın temel alınması**" gerektiği açıklandı. Bu yaklaşım, dünyaya bir nizam vermenin çok uzağında bulunan yeni-liberal ideolojinin esnetme, gevşetme, değıştirme, dönüştürme ihtiyacına çok güzel cevap verecekti. **Batı'nın bilim-teknoloji-eğitim felsefesi değıştirildi:** pozitivistimden ihtimaliyat

/olasılıkçılık felsefesine geçildi. Onun için, “eğitim reformu” basma-kalıbı da terk edilmeli, “**eğitim devrimi**” meselesi ile uğraşılmalıydı. Uluslararası kuruluşlar denetim altına alınarak, yeni-liberalizmin yerleştiriciliğini yapacaklardı. Yalnız, bir sorun vardı ki, pozitivizmin insan odaklı değil maddeci ve kazanç odaklı olması gibi, neo-liberalizmin olasılıkçılığı da maddeci ve kazanç odaklı olacaktı. Bu da yeni toplumsal uyumsuzluklar ve insana doğasına aykırı zorlamalar yapmak demektir.

Nitekim, ekonomideki savrulmalar, işsizlik, meslek ve beceri değiştirme ihtiyacını çok arttırmış, eğitim altyapıları buna uygun bulunmuyordu. Refahın yükselmeye devam edişi, varsayılan **mutlu boş zamanlar etkisi** sonucun yaratmadı. Süreçte işsizlik, reel ücretlerin düşüşü, borçlandırmanın yükselmesi, ulusal ve küresel gelir dağılımının bozulması ve siyasal karmaşa manzaraları artarak devam etmektedir. Bir kısım nüfus çıkan yeni mesleklere yöneltilirken, bir kısmı nüfus için **bol işgücü kullanan üretim ve istihdam projeleri** uygulanması ihtiyacı olası, teknolojinin gidişatıyla pek uyumlu değildi. Kaynakların teknolojiyi ilerletme yanında insan ihtiyaçları için herkese gelir getirici üretim ve iş yaratmaya da ayrılması gerekecekti. Bu bölüşüm savaşı acaba nasıl seyredecekti? Şimdilik, çalışma sürelerinin kısaltılması, tatillerin arttırılması, iş-paylaşımı işsizliği sınırlandırmak için birer yol olarak kullanılıyorlar. Bütün bunlar, hem vatandaşın iş ve gelir talebini karşılamak, hem de piyasaların iyi işlemesi için tüketici gelirinin yeterli düzeyde tutmak için gerekli, ama ne kadar yeterli?

Yapılanlar, yapılabilecekler göre çok daha geriden geliyor.1980’de yeni-liberal politikalar döneminin başlangıcı sosyal devletin de aşama aşama tasfiyesinin başlangıcı idi. Sermaye, kendi ülkelerindeki, toplumsal dayanışma politikalarından vazgeçmeyi göze aldı. Sözkonusu politikalar bir buhran döneminde, 1945’te harp sonrasında, Avrupa’da devletin toplumu destekleyici politikalar izlemesi “**Toplumcu Devlet**” (**sosyal devlet**) fikrinin geliştirilmesiyle başlamıştı. “**Refah Devleti**” adı da verilen bu yaklaşım, sermaye’nin kazançlarını besleyeceği düzeye kadar kısa bir süre yürümüş, 1974 Petrol Krizi’nde petrodolarla refah düzeyini sürdürmek için ayarlama yapmaya çalışılmış, 1980’de ise artık terk edilmekteydi. Sendikasılaşma, işsizlik, işlere ulaşmak için eğitim sistemi içinden mücadele etmek, çalışan kesimlerin toplumsal güvencelerinin zayıflaması, özel sigortacılık, toplumsal yardım alınamaması anlamına geliyordu. Bunun bir sebebi de, kapitalizmin artık devrevî büyük krizlerini Batı hâkimiyetini sürdürecektik kadar yaratıcı yıkımlarla aşabilecek “**sistem iç-tutarlılığının kalmaması**” idi. İşte, bu ortamda eğitim sistemleri üzerlerine düşeni yaptılar, bilgisayar kullanmayı öğretme ve okullarda bilgisayar ve internet sınıfları açılması hızlandırıldı.

Yeni-liberalciliğin bilim-teknoloji-eğitim felsefesini değiştirerek küreselci ve küreselleş“tir”mecî politikalarını ne kadar devam ettirebileceği şüpheli. Eğitim sistemleri üzerinde dönüştürme yollarıyla yerleştirilmeye çalışılan bugünün yeni-liberal ideolojisi, toplumlarda küreselleşme eğilimlerini besliyor mu? Hayır. Güdümlü küreselleştirmecilik karşısında güvencesiz kalan insanlar ve toplumlar, emekleri ve vergileriyle ayakta tuttukları ulus-devletlerinden kendilerine sahip çıkmasını istiyorlar. Bu yüzden her ülkede kendi yapısını yansıtan milliyetçilikler/ulusalcılıklar yükselişte. Seçmen kitlelerinin talebi, kendi ulus-devletlerini, daha da gevşeyerek sermayenin küresel çıkarlarına değil, halkın taleplerine hizmet etmeye zorlama yönünde yükseliyor.

Sanayi 3.0’da Eğitim Sistemlerine Küreselleştirmeci Müdahale: 1990’lar internetin yaygınlaşmaya başlaması ve özellikle internet üzerinden banka işlemlerinin keşfedilmesi dönemi.

1990’dan sonra SSCB’nin dağılmasını fırsat bilen sermaye, getirilerini bir noktada toplamak için tek-kutuplu dünya hedefiyle yola çıktı. Kaynaklar üzerinde hâkimiyet kurmak üzere vesayet savaşları projeleri ve yeni ticarî küreselleşme hızlandırıldı; uyarıcısı

olarak elektronik devrim ivmelendi. IMF, Dünya Bankası, DTÖ devreye kondu. Ancak, sermaye verimliliği artışı istenirken; paradan para kazanma balonları, para arzının fahiş artışı, küresel malî soygun ve aksine sermayenin farklı noktalara toplanması geldi. Diğer sebep ise, Batı'nın üzerine çok yüklenmiş olduğu, üretimde işgücü verimliliğinin girdiği düşüş eğilimini devam ettiriyor olmasıydı. Kazançlara ivme vermek için Batı'nın her zaman kullanımda hazır tuttuğu artı-değeri dışarıdan getirme yolu bu defa, piyasaları hazır olmadan istismara açılmaya zorlamak olan “küreselleştirmecilik” politikalarıyla gündeme geldi.

Merkez ülkeler, çeper ülkeleri henüz ekonomileri hazır olmadan ve pazar verilmeden hızla açılmaya zorladılar. Yerine çakılı küresel kullanıma hazır ucuz işçi, mülteci işçilerin yasaklanması ve yüksek vasıflı beyin göçünü kendi ülkelerine çekme politikaları ile eğitilmiş genç nüfusla yaratıcılık ve verimlilik açıklarını kapatma yolunu kullanmak istiyorlar. Bunun için, zayıf idarelere eğitim sistemlerini küreselleştirmecilik söylemi yönünde çarpıtacak baskılar uygulandı. Eğitimde toptan reform yapılamadığı, bunun sömürge ülkelerinde yıkım için kullanıldığı, eğitimde sistem bütünlüğünü gözeterek “**eğitimde sadece adım adım artımlı düzenlemeler**” (incremental re'form) **mümkün** olduğu bilindiği halde, “baştan aşağı toptan reform” (eğitimde devrim) söylemleri buradan kaynaklanıyor. Dünya Bankası'nın küresel firmaların kullanacağı ucuz işçilik amacıyla desteklediği kesintisiz ilköğretim (ortaokulun ilkokula birleştirilmesi) söylemi yükseltildi.

Örneğin, O güne kadar Türkiye'ye eğitim projesi kredisi vermeyen Dünya Bankası'nın 1985'ten itibaren alanda hazır bulunması bu politika değişikliğiyle ilgilidir.

Özetle, Türkiye'de eğitimin küreselleştirmeciliğin aracı olarak topyekûn kullanılması girişimi şu boyutlarda gözlenebilir: 1) Ortaokulun kaldırılarak vasıfsız ilköğretim mezunu ve işçi istihdamı – 8-yıllık Kesintisiz İlköğretim. 2) Orta kademe teknik eğitimin ötelenmesi ve amacından saptırılması. 3) YÖK'te çok-boyutlu-kültürlü öğretmenlik eğitimi programının terki. 4) Eğitim yönetimi kademelerine eğitim ve meslek eğitimi için değerler dizisini dışarıdan aktarmayı çağı yakalamak olarak anlayan kimselerin gelmesiyle ME+TE müfredatının üçlü-temel ilkeler yapısının bozulması. 5) Yüksek Öğretim ve lise kademelerine giriş sınavlarıyla eğitimin piyasada alınır-satılır hale gelmesi. 6) Nitelikli meslek kazandırıcı fakültelerin beyin-göçü aktarım noktaları haline dönüşmesi. 7) Öğrenci kitlesinin pahalı ithal elektronik ürünlerin pazarı haline gelmesi, 8) Örgütlenmiş F. Gülen Cemaati'nin ÖSYM'yi istismar ederek okullara giriş ve kamu kurumlarına atamalara hâkim olarak dış çevrelerin amaçlarını icra mevkiine gelmesi...

Türk eğitim sisteminde; Osmanlı'dan devam eden ve Atatürk'ün modernleştirdiği ilkokul ve ortaokullar düzenini bozduktan maada, YGS sınav tarzı, hiç hesapta olmayan katsayı engeli ile meslekli ve tekniker insanı yetiştiren okulları ve mezunlarını yıkım noktasına getirildi. Bunun anlamı, I. Bölüm, Tablo 1'de görülen, Türkiye'nin ihracatta en güçlü olduğu Sanayi 3.0 orta-üst ve orta-alt teknoloji üretimini yapacak orta kademe vasıflı insanı daha okullardayken kıyımıdır. Sanayi ihracatında güçlü olduğumuz bu iki üretim bilgisi düzeylerdeki rekabet gücümüzün zayıflatılmasının hedefte olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Küresel sermayenin küreselleştirmecilikten kazancı ne idi? Bir ürünü parçalara bölerek en uygun ucuz işçiye üretirilecek biçimde dünyaya dağıtmak, parçaları toplatıp katma değeri sermayede kalacak şekilde markalı olarak uluslararası şirketlerle pazarlamak, üretici ülkeleri de yine tüketici pazarı olarak kullanmakta idi. İlk saldırının Çin eğitim sistemine olması beklenirdi ve oldu. Üstelik Çin'e pazar alanları açılıp ticarete şayan-ı tercih ülke konumu verilmişken... Çin'in, başta Dünya Bankası'nın önerisi olan kesintisiz ilköğretim olmak üzere bu tür oyunlara gelmeyip kendine güvenli alanlar oluşturmaya girişmesi yüzünden, bugün kapitalizmi kendi kendinin krizi sallıyor. Türkiye'ye ise

kesintisiz ilköğretimden başka, terör ve Kuzey Irak'a girme baskıları yapıp istenilen sonuç alınmadığı için, ne yabancı sermaye, ne de ucuz işgücünü üretimde kullanacak büyük siparişler geldi. 24 Ocak 1980'den beri üzerinde uğraşılan Türkiye'yi pahalı ithal mallarının tüketicisi pazarı olarak kullanma niyetinden de vazgeçilmedi. Tüketici pazarı açmanın en etkili yollarından biri büyük tüketici kitlesi olan eğitim sektörüne girmektir. Eğitimde Çağrı Yakalama 2000 Projesi ile 1997-2000 arası 3 yılda Türkiye'deki bütün ilköğretim okullarına 20 öğrenciye bir bilgisayar olmak üzere bilgisayar satışı planlandı. 2010'da, tablet bilgisayar parçalarının ve akıllı tahtaların alımı için Fatih Projesi başladı. Bunun için 8 Milyar \$ tahsisat Ulaştırma bakanlığı bütçesine konuldu. Eğitim tableti kullanıcısı öğrenciler işlemlerini Kanada uydusu üzerinden yapabiliyorlardı. Bunun ekonomideki karşılığı, aynı dönem Türkiye'deki bilgisayar, tablet, akıllı tahta, akıllı telefon, lüks araba, diğer elektronik eşya pazarı olarak istismar edilmiş olmasıdır. Diğer bir deyişle, Çağrı Yakalama Projesi ile başlatılan uygulama, Türkiye'nin Sanayi 3.0'daki gelişmelerin satış pazarı haline gelmesine yol açtı.

2012 yılında çıkarılan 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu, sistemin bozulan noktalarını düzeltme amaçlı bir yasa olarak çıktı. Kanun, göz boyayan bir şekilde imam-hatipler maddesi dışında halen uygulanmadı. Buna karşılık, bir süredir Sanayi 4.0 söylemi sanki iç ve dış ihracat pazarlarımız hazırmiş gibi yükseltiliyor. Oysa **dünyadaki pazar eğilimlerinde Türkiye'nin yer bulma-ve-tutma imkânları arttıkça, ülkedeki bu teknolojilerle yatırım eğitiminin artışı yakından izlenerek, teknoloji eğitimindeki ağırlık noktası da ona göre ayarlanmalıdır!**

Meslek Liselerinden ve Teknik Liselerden sanayi ihtiyaçlarına yönelik eğitimin tasfiye ettirilmesi anlamına gelecek söylemlere itibar edilmemelidir. Halen sanayicinin talebi rekabet gücümüzün daha yüksek olduğu orta-üst ve orta-alt teknoloji üretimde devam etmektedir. Buna uygun nitelikli insan gücü yetiştirilerek içeride üretim yapmamız ve ihraç piyasalarında kalıcı yer tutmamız önemlidir. Sanayicinin talebi Sanayi 3.0 ve ihracatımızın % 58,5'i ile destekleniyor. Halen dijital araçlar, kodlama vb eğitimi ile öğrenciye bu araçlar kazandırılarak, her seviye teknoloji için iç ve dış piyasalar açıldıkça uyum sağlayabilecek eğitim sağlanmaktadır. Sanayi 4.0 ihracatımızın 2019'de %1.9'a indiği ve beyin göçü devam ettiğine göre, bunlara iç-talepten fazla program açılması beyin göçü demektir. İç ve dış pazarı bulunmadan dağıtılacak teşviklerin ülkeye geri dönüşü olması güçtür. 2020'de İHA ve SİHA'ya devlet desteği ve MSB alımları ile iç pazar sağlandı. Bu bizim 2021'de Sanayi 4.0 ihracatımızı arttıracaktır.

İşte, bu sebeple, bugün de, Türkiye'de eğitimcilerdeki Sanayi 4.0'de ön-alma psikolojisi kullanılarak eldeki üretim için eğitim birikimimizin zamansız terk ettirilmesi oyununa düşürmek isteyecek çevreler konusunda dikkatli olunmalıdır.

Yatırımlarımızı ve insan kaynaklarımızı israf etmemek için bugün, şu sırayla:

- Yurt-İçi üretim politikalarının, dijital teknolojiye dönüşümü teşvik etmesi birinci önceliktir.
- Dijital teknoloji ile üretim yatırımları artmalıdır.
- Teknik eğitim, bilişim IT/BT insan gücünü yetiştirmeyi arttırmalıdır.
- “aktif işgücü politikaları” (yeni istihdama kamunun primum, ücret desteği) IT/BT insan gücünün istihdamı için devreye alınmalıdır.

Sanayi 3.0 Otomasyonunda Yeni Teknikler: Günümüzde halen Üçüncü Sanayi Devrimi Sanayi 3.0'ın, en yaygın üretim tekniği olan otomasyonun enerji kaynakları petrolden elektriktir. Yenilenebilir enerji kaynaklarına ve Sanayi 4.0 ve 5.0'a geçişi, rakip ülkelerin küresel mücadelesi ertelemektedir. Tablo1'den ve daha ileriki yılların rakamlarından da görüldüğü gibi halen alt-orta ve üst-orta teknolojiler olarak kümelenen

Sanayi 3.0'ın üretim bilgi ve becerileri dünyada – özellikle Türkiye'de – üretim ve ihracatın belkemiği olmaya halen devam etmektedir. (Bkz. 5. Bölüm: Üretimin işlevsel bölümlenmesinin gerektirdiği sorumlulukları yüklenmek için üretim sürecinde yer alacak kişilerin bu işlevsel basamakların bilgi, nitelik, beceri, bilinç ve ehliyet düzeylerine ulaşmak için geçtikleri eğitim, sınav ve ehliyet belgelendirmesi düzeni AB ve Türkiye örneği üzerinden açıklanmaktadır.)

Elektronik, elektriği kullanma teknikleri geliştirerek özellikle serbest elektronların denetimi, kullanımı ve yönlendirilmesiyle bilgiyi işleyen, taşıyan veya depolayan öğelerden sistemler kurmakta atılım yapan bilim ve meslek dalı olarak Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim programlarımızda yer aldı. Bilgiyi depolayan, işleyen, taşıyan, ileten ve haberleşen ağlarla bilişim alt-dalı geliştirdi, işletmecilikte kullanımı yaygınlaştı. Eğitimlerimize, bilgiyi depolayan ve işleyebilen hızlı bir alet olarak bilgisayar işlerinizde kullanmak ve internet ağbağları ile mesafeleri hızla aşarak iş yapmak katıldı. Zamandan ve ulaşım masraflarından tasarruf ettik.

Elektronik bugün otomasyona uygulanıyor. Modern işletmelerde yayılmaya başladı. Otomasyona yeni bir yapma bilgisi/ teknik geldi. Sanayi 3.0'ın otomasyon bilgi ve becerilerini kullananlar, eğitimle, otomasyona elektronik tekniklerini de uygulayabilmek için gerekli bilgi ve becerileri edinebilirler; yeni bir uygulama tekniği kazanabilirler. Bu yeni açılmakta olan teknik eğitim programımız olacaktır. Bu tekniğin etkin kullanımı geliştikçe yayılacaktır.

Sanayi 3.0 Devam Ederken Sanayi 4.0'ın İlk İşareti ve Eğitime Bakış: Sanayi 4.0 adı, “kişinin üretimdeki rolünde olan değişikliğe işaret ettiği” için verildi. Artık insan makineyi kullanarak işi yapan değil, işi makineye yaptıran olacak. İlk üç sanayi devriminin mekanik, elektrik, bilişim teknolojisi alanlarındaki birikim üzerine inşa edilerek, Sanayi 3.0'ın bugün geldiği nokta, elektroniğin gelişmesinin devamı olan sayısallaşmış /dijital otomasyonu mümkün kılması. Sanayi üretimi ile bilişim teknolojilerini birleştiren bir yaklaşım. Bugün, teknolojileri birbirine bağlayan siber-fiziksel sistemler sayısallaşmaya geçişin / dijital dönüşümün ana unsuru. Bu, Sanayi 4.0'ın daha ilk işareti! Anlamı, üretim sırasında insanın yaptığı bazı işlerin yazılım programlarıyla makinalara yüklenmesi gereğidir. Sanayi 4.0'ın hedefi sayısal yazılımlarla akıllı sistemler, büyük veri analizleri, bulut, nesnelere internetine, sanayi internetine, yapay zekâyâ açılmaktır. Bu teknolojileri kullanma talebi üretime yansıyor yaygınlaştığı zaman Sanayi 4.0 gelmiş olacak!

Bugün toplumun ve eğitimin meseleleri şunlar: Bugün, bir yandan insan emeğiyle yapılan işlerin yazılımlar yoluyla birer birer makinelerle yüklenmesi gerekiyor. Diğer yandan, işi makinelerle bırakınca açığa çıkacak işgücü ile istihdama yeni katılacaklar ne olacak? Bir kısmı bu yazılımları yapmaya yönelik kurslarla eğitilebilecek. Diğer büyük kısım için hizmetler işdallarında çok sayıda yeni işlevsel ve gelir getirici faaliyet ve meslek oluşturulması toplumların en büyük sorunu.

Sanayi 3.0'ın üretim tarzı olan işgücü verimliliğini arttırmaya dayalı yarışma, yerini işbirliği ve takım çalışmalarına bırakmakta. Ürün gruplarını esas alan katma değerli projelerle yenilikçilik önem kazanıyor. Eğitim açısından bunların anlamı, çocuklarda çok küçük yaşlardan itibaren takım çalışması ruhu, işbirliği ve yaratıcılık için serbest düşünce, deneme-yanılma kolaylıkları ve toplumsallaşmayı sağlayan eğitim ortamlarının çok arttırılmasıdır. Örneğin, proje yapmak ve gerçekleştirmek patentle, Türkiye'de iş kurma danışmanlığı ve filiz girişim kredisiyle ödüllenenlidir. Proje ve tasarım uzun zamandır eğitimimizde var olduğu halde, Yükseköğretime Giriş Sınavları, çocukların bütün kişilik geliştirme gayretlerini unutturacak kadar bireysel ve yarışmacı bir düzende yıllardır yürütülüyor. 2009 yılında orta son sınıflara uygulanan Liseye Giriş Sınavları da aynı bireysel yarışmacılığı çok daha erken yaşlara çekerek pekiştirmiştir.

Sanayi 4.0'ın kullanımının başlamasının, şu an Sanayi 3.0'la içiçe olması, mantıklı olarak katma değeri yükseltebileceği noktalarda meydana geliyor. Üretimi aynı bant üzerinde müşterilerin talebine göre farklılaştırarak sayısallaşmış/dijital programlama yoluyla yapmak mümkün. Şu anda 4.0'ın kullanımı daha ziyade bu yönde. Basit tüketim malzemeleri için daha kolay, fabrika makineleri, taşıt araçları, silâhlar için maliyetli. Onun için elinde dış pazarları hazır olan ülkelerde ihracat getirisi biraz daha yüksek olabiliyor. En yüksek ihracat Japonya'nın, yüzde 40'larda. Japonya, teknik eğitimi ayrı bir okulda değil, çoğu özel olan yüksek teknoloji fabrikalar daha kurulurken içinde okuluyla beraber tasarlayarak kuruluyor. 1930'lar Türkiye'sinin KİT Teknik Okulları da bu usûlle kurulmuştu. Bu eğitim yaklaşımının; ihtiyaca uygun eğitim kadar masraf yapılması, öğrenci-işçinin işbaşında gerçek iş deneyimiyle yetişmesi, eğitimi bitenin işinin derhal hazır olması gibi üstünlükleri bulunmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye'nin toplam ihracatı içinde Sanayi 4.0 ürünlerinin ihracatı 2012'de %3'tür. 2017'de %4 olmuş, 2019'da % 1.9'a düşmüştür. Üretilen mal ve hizmet seçimi pazar bulmakla ilgili. Dijital teknolojilere geçen firmaların üretiminde; siber güvenlik ve duyucular %50, yapay zekâ ve akıllı sistemler %3, eklemeli üretim %4 oranlarındadır (TÜSİAD 2017). Bu teknoloji bugün daha ziyade Savunma Sanayimiz bünyesindeki fabrikalarda kullanılmaktadır; 2019 yılında Savunma Sanayiine insangücünü yetiştirecek Teknik Lise fabrikanın içinde açılmıştır; Teknik Yüksek Okul'a (TYO) da devamı istenmektedir.

TÜSİAD 2016 Raporu; Zaman içinde Sanayi 4.0 sürecinin genel etkileri ile paralel olarak bu dönüşümün Türkiye'de de verimlilik, büyüme, yatırım ve istihdam olmak üzere dört temel alanda etki yaratması beklenmektedir. (Yapılan tahminler) süreç unsurlarından başarılı bir şekilde yararlanılması durumunda üretim sektörlerinin verimliliğinde %4-7 oranında bir yükseliş beklentisine dayanmaktadır. ... Sanayi 4.0 teknolojilerinin üretim süreçlerine dâhil edilmesi için gelecek 10 yıllık süreçte "yılda yaklaşık 10-15 milyar TL düzeyinde" yatırım yapılması gereği vardır. Kalite ve bakım işlevleri açısından düşük nitelikli çalışanların yerini alacak makine otomasyon sistemleri nedeniyle değer zincirinin %20-30 oranında etkilenmesi beklenmektedir, demektedir. İşten çıkarılacakların yeniden eğitimi ve istihdam yaratılması maliyetleriyle birlikte planlanması gereğide dikkate alınmalıdır. Örneğin, Sanayi 4.0 ihracatı % 20 civarına çıkarken AB'de işsizlik yapısal bir sorun haline gelmiştir. Yapısal sorunların çözümü yapısal adımlarla olur. Örneğin, 2008 krizinden çıkarken AB, teknoloji değişmesinin tabana yansımaya başlaması deyip bırakmadı, istihdam yaratmayı öncelik haline getirdi. Yaşı 25'in altındaki her gence bir işten ya da eğitim kurumundan ayrıldıktan itibaren dört ay içinde en az bir tane kaliteli bir iş, eğitim ya da çıraklık teklifi sunulmasını devletler taahhüt ediyor. Böyle bir düzenleme de beraberinde gelirse Sanayi 4.0'a bu yatırımlar yapılabilir.

Diğer yanda, nihaî hedefi belirtilmeyen, planlaması yapılmamış bir Proje kapsamında Türkiye'de BTK Akademi ve BİT yeni uygulamaları olarak internet üzerinden uzaktan eğitimle "bilgi teknolojileri eğitimleri" sunumu yaptıracaklardır. Kullanıcılar e-devlet bilgileri ile giriş yaparak sistemde yüklü olan derslere kaydolup, takip edebilecekler. Proje, 1 milyon kişinin özgeçmişini toplamakta, eğitim ve bitirme belgeleri alındıkça kayda geçmesini taahhüt etmekte, işgücü arayanların ise eğitim programını bitirmiş veya bitirmemiş, kayıtlı kişilere adresten ulaşacakları görülmektedir. Yani, iş-arama motoru devlet eliyle küreselleştirilmektedir. Ancak, yurt-içinde istihdam hazırlandığına dair henüz bir işaret yok. Eğer Sanayi 4.0'a yatırım yapılacaksa, sayısallaşmaya yeni başlayan Türk iş hayatının bu insan kaynağımıza ihtiyacı vardır. Sanayi 4.0 çağında dünyayı veriye sahip olabilen ve o veriyi işleyebilen ülkeler yönetecekse, Türkiye'nin bu yaş grubunu elinde tutmaya ihtiyacı vardır. 1 milyon gencimizin, öncelikle, dijitalleşen kamu ve özel işyerlerine yönlendirilmeleri için bir

sözleşme yapılmalıdır; aksi takdirde, bu eğitimleri ve değerlendirmesini yapacak yabancı şirketler, bunu beyin göçünün etkin altyapısı olarak kullanmak isteyeceklerdir. Yoksa, bir yandan Suriye'nin en niteliksiz olan nüfusunu ve çocuklarını koruma altına alıp onlara okullar kurarken, diğer yandan belli bir düzeye erişmiş 1 milyon genci küresel kafa avcılarına sunma çelişkisini açıklamak gerekecektir.

Türkiye'nin rekabetçiliğini sürdürebilmesi için hedef odaklı yatırımlara yönelmesi, eksiklikleri tespit etmesi, yerli teknoloji üretimine odaklanması gerekmektedir. Araştırma sonuçlarından beş temel bulgu ortaya çıkmıştır (Türkiye Sanayici ve İş İnsanları Derneği, 2017):

- Dijital dönüşüm konusunda bilgi ve ilgi seviyelerinin yüksek olmasına rağmen dönüşüme hazır olduğunu düşünen şirketlerin oranı nispeten daha düşüktür.
- Sanayi şirketleri dijital dönüşüm uygulama alanlarında henüz pilot projeleri gerçekleştirme aşamasındadır.
- Şirketlerin strateji ve yol haritası ile yönetim yetkinlikleri düşüktür.
- Şirketlerin yetkinlik seviyeleri sektörlere göre farklılık göstermemektedir. Büyük ölçekteki şirketlerin (yıllık 250 milyon TL'den fazla geliri olan şirketler) sanayide dijital dönüşüm yetkinlik seviyeleri küçük ölçekli şirketlere göre daha yüksektir.
- Şirketler, yatırım maliyetlerinin yüksekliği ve yatırımın geri dönüş belirsizliği gibi sorunlarla karşı karşıyadır.

Dördüncü sanayi devrimi olma noktasına erişmek için Sanayi 4.0, üretim aracı olarak önceden programlanmış görevleri yerine getiren elektro-mekanik cihaz demek olan "robot yeteneklerini geliştirilme yönünde" ilerliyor. En önemli bileşeni olan cihaz tabanlı internetin, yeryüzündeki bütün cihazların birbiriyle bilgi ve veri alış-verişini sağlayabilmesi amaçlanmaktadır. Her türlü araç-gereçle bütünleşebilen, algılayıcı ve işleticilerle donanmış, internet bağlantılı bu akıllı elektronik sistemin üretim sürecinde kullanılması, insandan hayli bağımsız olarak yerine getirilebilecektir. Bu, aralarında eşgüdüm yapan, öğrenen, hataları düzeltip eniyileme yapabilen makineleriyle üretimi sonuçlandıran 'akıllı fabrikalar' demektir. Akıllı fabrikalar, az sayıda yüksek nitelikli tasarımcı ve yazılımcı etrafında oluşan takımlarla çalışır.

Sanayi 4.0'a Geçiş Sürecinin Duraksaması ve Teknik Eğitim: 2010 yılından itibaren adım adım başlayacağı, sanayi 3.0'la içiçe devam edeceği varsayılan bu dönem, 2008 kriziyle buhrana girilmsi, krizin evrelerle yoklamasıyla duraksamalı devam ediyor. 2019'da Covid-19 küresel korona virüs salgınıyla tüm dünya ekonomisi durakladı, insanlar evlerine kapatıldılar, ekonomiler gerilemeye girdi ve yatırımla yeni alanlara giriş azaldı. Bunlar sanayiye ve teknik eğitime istihdamına yarar getiren ekonomik dönemler değil. Ancak, insanlar gelecekteki planları için eğitime zaman ayırıyor ve yatırım yapıyor. Dijital uçurum nedeniyle dünyanın önemli bir kısmı da internet üzerinden yeni imkânlarla erişmek bir yana, küresel salgın yasakları nedeniyle mevcut eğitim imkânlarına bile ulaşmaktan mahrum. Ar+Ge'ler ve devlet alımları, elektronik iletişim malzemesi üretimi, aşı üretiminde artış var. Harp sanayiinde artış olsun diye dünyada zorlamalar var.

İnsan ile makine arasında giderek değişen işbölümü, üretim ekonomisindeki yapıyı değiştirecek ve toplumun dokusuna etki edecek sosyolojik bir olgu. Gelişmelerin büyük sermaye ile dirik orta ve küçük sanayiye yayılması 10-20 yıl arasında, ekonominin pazar bekleyen diğer katmanlarına ve dünyaya yayılmasının çok daha uzun süre alacağı tahmin edilmektedir. İşyeri eğitimleri mevcut meslekler üzerine geliştirme kursları olaran ihtiyaç anında hemen başlatılabilir. İlk dönem muhtemelen, mühendis ve yüksek tekniker işbirliğiyle geçecektir. Sonra tekniker ve kalıpcı ustaları... hayata geçirme aşamasında önemli olacak, mesleklerin diğer basamakları iş içinde yetiştirilebileceklerdir. Mevcut

meslekler üzerine yeni TYO ve lisansüstü programları gerektiren konuların koşturularak olarak seçilip eğitiminin hazırlanmasına başlanabilir. Ülke piyasalarında yeni belirlemede olan mesleklerin işlev ve talep durumuna göre, ya zaman içinde belirginleşmesi beklenir ya da iş dünyası ve eğitim tarafından yapılanmalarının hızlandırılması gerekebilir. İl Eğitim ve İstihdam Kurulları bu kararları vermek üzere çalışabilir. Yeni mesleklerin araştırma bulgularına veya işveren talebine bakarak seçilmesi, üretim işbölümündeki yerinin yapılandırılması, müfredatının oluşturulması bu Kurullardaki bilgileri kullanarak İşveren Kuruluşları, Üniversiteler, Yüksekokullar ve MEB tarafından yapılmalıdır.

Türkiye’de müfredatımızda ilkokuldan itibaren kodlama ve benzeri kullanışlı araç kazandırma eğitimleri mevcuttur. Sanayi 4.0 derslerinin (yapay zekâ, insan-makine etkileşimi...) teknik ortaöğretimde paralel Seçmeli Dersler olarak sunulması yerinde olur. Bunu yaparken, kuramsal kalmamak, nerelerde nasıl kullanıldığı ve Türkiye’nin yararına nasıl kullanılabileceği kavratılmalı, yanında katma değerli üretimde kullanılması için başta yenilikçilik, patent alma, pazarlama, filiz girişimcilik gibi kullanışlı araçlar da sunulmalıdır. Lise Sosyal Bilgiler derslerinde sayısal/dijital teknolojinin tanıtılmasıyla kalınmayıp, insanın teknolojiyi yönetmesi kavramı üzerinde çalışılmalıdır.

Üniversite müfredatının bir kısmı, Ar+Ge aşamasından itibaren katılımcısı olmamız gereken teknik bilimler tarafından geliştirilmiş olacağından, zamanı gelince öğretime sokulabilir. (Üniversitelerimizin fark etmesi gereken husus, dünyada bir ders veya program nüvesi belirir belirmez, Türkiye’de iş hayatıyla ciddi görüşmelerini yapmadan, Türkiye’ye getirip taklidini reklâm etmeye başlamanın, halkın parasıyla parasız eğitim yapılan ülkemizde kaynakların israfı ve kamu kaynaklarımızla başka ülkeler yararına beyin göçüne yatırım yapmak anlamına geldiğidir. Üniversite Senatolarının ve Üniversitelerarası Kurul’un Fakülte Ders Programları ve içeriklerini inceleyerek insan kaynağımızı dışarıya akıtan bu tür uygulamalara izin vermemesi gerekir.)

Sanayi 4.0’a Ülke Ekonomisinin Talebi Mevcut ve Yeni Meslekler: Yükseköğretimin parasız olduğu Türkiye’de, mevcut mesleklerin mezunlarını ülkede doğru işe yerleştirme, eğitimi başlatılacak yeni meslekleri de ekonomiye uygun sayıda kontenjan ile başlatılması gerekleri var. Teknoloji / üretim yapma bilgisinde ‘işe uygulama’ dışında ‘ülkeye uygulama’ boyutu eğitiminde zayıfız. Yeni bir aşamaya çıkış sürecini toplumla bütünleştirmek ve kurumlar arası eşgüdümü sağlamak için Sanayi 4.0’ın bütün mevcut ve yeni mesleklerinin müfredatında MEB ve YÖK kararıyla bulunması gerekecek, “Ülke Ekonomisi ve Toplum” başlığı altında işlenecek konular hayatidir. Konuların başlıcaları; ülke ekonomisinde yatırım fırsatları, genişleme alanları, çalışma hayatı, hukuk, ülke hedefleri, mevcut ve gereken projeler ile meslek ve iş etiği bahisleri, ülkemizde hazırlanmalı ve teknik programlarla bütünleştirilmelidir. Yurt-dışı eğitim veya iş deneyiminden dönenler, müfredatın ‘ülke boyutu’ kurslarını tamamlamadan işe başlatılmamalıdır. İş hayatında mevcut karışıklık, kopukluklar, iletişimsizlik ve yerini bulamamaların çoğu dışarıyı içeride aynen uygulama çabasıdır, başarısızlıkların çoğu da ülkenin imkânlarını bilmemekten kaynaklanmaktadır.

İş dünyası ile eğitimciler tarafından yapılanmalarının hızlandırılmasına karar verilen mesleklerden istenecek sayıda insangücünün eğitimi, daima hedef verilen tarihlerden 2 yıl (TYO veya lisansüstü), 4 yıl (yükseköğretim) ve 8 yıl (lise teknik öğretim) evvel başlatılmış olmalıdır. Bunun ön-koşulu, yatırımcının 2-8 sene sonrası için tasavvurlarının belirginleşmiş olmasıdır. Dünyada kargaşanın sürdüğü öngörülemeyen zamanlarda bu zor bir iş olduğu için, alanın temel meslek kuruluşlarının daimî piyasaları izleme kurulları çalıştırmaları ve belli aralıklarla MEB-TTK ile YÖK’e malûmat vermeleri yararlı olur.

Sanayi 4.0 ve Çağın Yönetebilecek İnsanın Eğitimi: Felsefeci, tarihçi, toplum bilimci ve eğitimcilerin daha büyük görevi Sanayi 4.0 dönemine “İnsanı

Konumlandırılmaktır. İnsan'ı; üretim yaptırdığı makinesinden kopuk, akıllı araç tarafından dışlanan bir nesne konumuna düşmekten korumak için, teknolojinin insana değil, insanın teknolojiye hâkim olması öyle devam etmesi ve üretim araçları sahiplerinin istismarına meydan vermemesi düşüncesi fikri çevresinde çok-boyutlu geliştirmelere ihtiyaç bulunmaktadır. Sanayi 3.0 bu süreci çok sancılı, uzun ve yüksek maliyetli geçirmiştir. Bu deneyimi aşmak gerekir. Sanayi 4.0'ın sayısal insanına çağını yönetebilen insan bilincini aşılacak; bunun için de insana, iş yaptıracağı aletlerden daha üstün düşünme yetisini, tasarlama yeteneklerini, hayata geçirme bilgi ve becerilerini kazandırmak gerekir. Bir: mevcut meslekleri geliştirici, uyumlandırıcı hayat-boyu öğretim, sahadaki ihtiyaca göre programlanıp hemen başlatılabilir. İki: bu alanın ortaya çıkaracağı yeni mesleklerin, öğrencilere yaş grubunun ihtiyaçlarına göre tanıtılması, yeteneklerin yönlendirilmesi yapılacaktır. Toplumda ve çalışma hayatında gereken hayat becerilerinin, 3-18 yaşları arasında yüzyüze öğrenilmesinin pedagojik önemi gözden kaçırılmadan, anaokulundan itibaren eğitim programlarına katılması, ilk ve ortaokul yaş grubularına bu ortamda üretici ve tüketici olmanın uygun başlangıç bilgi ve becerilerinin kazandırılması gereklidir. Yeni teknik mesleklerin orta ve yükseköğrenim kademe müfredatları oluşturulup, yanında esnek öğretim türlerinin de araçlarıyla herkesin amacına göre bunlara ulaşmasına yardımcı olunmalıdır. Her eğitim kademesi için uygun paralel uzaktan eğitim asıl ve ek müfredatı da hazır edilmelidir. Üç: makinelerin birçok işi devralmasıyla çeşitli faaliyet alanlarında açıkta kalacak insanlara yeni alanlar açmak gerekecektir. Daha önemlisi; işsizlerin, verimli istihdamı ve geliri olan mevcut ve yeni mesleklere ihtiyaçları artacaktır. Bu, hem refahı yükseltmesi umulan yeni üretim tarzının ekonomik ortamında kendini geçindirmek, hem de müşteri bekleyecek olan yeni ekonominin mal ve hizmetlerine müşteri olabilmek için şarttır. Başta insanî hizmet alanları olmak üzere, doğal tarım, zanaatlar, beşerî gelişim, toplum bilimleri, kültür, sanat, sağlık, eğitim, çevre, kişisel gelişim, boş zamanların değerlendirilmesi gibi birçok alanda yeni faaliyetler, yeterlilikler ve meslekler gerekecektir. Toplum ve ekonomi bu meslekleri ortaya çıkarırken, eğitimcilerin ve toplum bilimcilerin bunların yer bulma biçimlerinin gerektirdiği eğitim ve meslek eğitiminin müfredatını ve sistemini yapılandırması ve öğretmen yetiştirmesi gerekecektir.

Sanayi 4.0'da Dengeli İnsan, Dengeli Toplum Modeli Gereği: diğer yanda, eğitimin kültür müfredatı hayatî konuma gelecektir. Bireye, sayısal/dijital toplumun küresel, ulusal ve yerel felsefe, kültür, beşeriyet ve yönetim gereklerini ve seçeneklerini tanıma ve içinde varolma boyutu kazandırılması dengeli insan, dengeli toplum için gereklidir. İnsan tasarladığı makinalarla üretimdeki rolünü değiştirirke, kültür oluşturma işinde eğitimin yeri çok önemli olacaktır. İnsanın, ona yüklediği işleri kendi yapan makinelerine hâkimiyet tutumu, bunun yaradılış veya varoluş ahlâkıyla uyumlu olması, gelişmelerin evren-dünya-çevre-canlılar ve insan yararı için kullanılması bilinci ve yolları yeni bir insan modeli – hatta ideal insan tasavvuru - gerektirmektedir. Akıllı fabrikalar toplumunun onurlu insanı ve üstün değerleri gibi yeni yorumların ortaya çıkması, seçilmesi, benimsenmesi gerekecektir.

Bilgi Tabanının Değişmesi Gündemde: Eğitimde uzun vadeli kesin politikalara değişikliklerine girişmeden evvel, çok hassas öngörü çalışmaları yapılması gerekir. Örneğin Sanayi 4.0 veya 5.0 diye heyecana kapılıp tüm okulları kapsayacak programlar şu aşamada yanlış olur. Deneme okulları, programları ve yılları düşünülmelidir. Batı Aydınlanma Devrimi ve Müsbet Bilimcilik yöntem olarak karbon tabanlı bilgi üretime yöntemiyle bugünün dünyasını kurdu. Ancak bildiğimiz gibi, farklı tabanlardan bakış açısı da mümkün. 18. yüzyıldan itibaren yükselen maddeci akıl çağında bilim, dünyayı karbon tabanlı çözümlerle anlamlandırmaya çalışmakta iken, 20. yüzyılda silikon tabanlı çözümlere geçmeye başlamıştır. O zaman bu bilgilerin geçerliliği kalmayabilir.

Eğitimin bütün tabanının da değişmesi anlamına gelir. Bilgi üretme yöntemini belirleyen bilgi tabanının değişmesi dikkate alınmalıdır.

Örneğin; kimyasal sim/element sınıflaması için kullanılan periodik tablo, 118 tane sim'i/elementi artan atom sayılarına, elektron düzenlerine ve tekerrür eden kimyasal özelliklerine göre sıralar. Bilgi de titreşimlerle aktığına göre, her sim'in/elementin farklı özellikleri çekme, tutma ve kullanma yetisi vardır. Silikon tabanlı bakış açısı ile maddenin farklı bir düzleminden bilgi alma, üretme, aktarma ve işlem yapma imkânları elde edilmektedir. Böyle yapınca, bakış açısına göre birçok kuramın da kullanım değeri değişmektedir. Örneğin, Evrim Kuramı karbon tabanlı bilgi üretmeye dayanır.

Modernlik-Sonrası V. Sanayi Devrimi Olması Tasarlanan Sanayi 5.0: Ar+Ge'nin amacı insan ve makine arasındaki etkileşimleri arttırmak ve sanayi robotlarını insan zekâsına yaklaştırmaktır. Yapay zekâ, bir bilgisayarın veya bilgisayar denetimindeki bir robotun çeşitli faaliyetleri zeki canlılara benzer şekilde, hatta daha çeşitli ve boyutlu şekilde yerine getirme yeteneğidir. Böylece, üretimi kısıtlayan öğeleri düşünmeye gerek kalmadan, yenilikçilik uğraşısı içine girmeden eniyilemeyi makinenin/robotun kendisinin bulup yapmasıdır.

Bilgi-işlem hafızası, insan zekâsıyla düşünüp çalışmak üzere daha iyi donatılmış olacağından, insanla makine/robot arasında daha fazla işbirliğinin olması hedeflenmektedir. Sanayi 4.0'da, işi insanlar tasarlayıp programlarken, işçilerin katma değeri yüksek işler yapabilmeleri için yetenekli olmaları ve iyi eğitilmeleri gerekiyor. Müşterinin kişisel talebine uygun üretimi yerine getirirken, çok sayıda talep karşısında çeşitliliği sağlaması güçleşiyor. Oysa, Sanayi 5.0'ın yapay zekâlı robotlarına, her türlü ihtimali tarayıp seçecek yazılımlar yüklendiği ve bu robotlar belli veriler geldikçe öğrenebildiği için insandan çok daha hızlı, ucuz ve yaratıcı seçenekleri ortaya çıkarabilecekler. Bu eğilime "Sanayi 5.0" veya insan-robot işbirliği-sanayileri (collaborative industries) adı öneriliyor. Bu gelişmelerin ilk büyük yeniliklerini 2030'da ortaya koymaları, ancak gelişmelerinin 2050, hatta 2070 yıllarında olması bekleniyor.

5G cep/mobile çok büyük hız getiriyor. Bunun eğitim ve sağlık hizmetleri ile ve sanayide kullanımı olağanüstü sonuçlar verebilecek. Doğru yönlendirmeyle bu bireysel yeteneklerin gelişimine yardımcı iyi bir araç olabilirse de, yanlış yönlendirilmesi küresel mankurtlaştırmaya kadar götürbilir.

5G'nin Sanayi 5.0 için önemli bir anahtar olması bekleniyor. Sanayi 5.0'da sanayi robotlarının rolü sanayinin hayatî bileşeni olacaktır. Sanayi 5.0'ı tanımlayanların çoğu, bir insanın bir ürünü kitlesel ölçekte kişiselleştirmesi mümkün değilken, geliştirilmiş robot yetenekleriyle robotlarda bunun mümkün olacağını söylüyorlar. Sanayi robotları üretimin tasarım aşamasını bu yetenekleriyle bitirecekler. Bütün üretim sürecini tamamen verimli bir şekilde otomatikleştirerek insanların yerini alacaklar. Sanayi 5.0'la hedeflenen insan - makine etkileşimi, robotların insanın yerine düşünmesi, hazırlanan çiplerle/ yongalarla robotları kullanarak insanın uzaktan yönlendirilmesi gibi yönelimler mümkün hâle gelebilecek. Bu aşamada teknolojiyle, ahlâk fikrinin tamamek kaybedilmesi gibi varoluşsal bir sorunla karşılaşmamıza sebep oluyor.

Türkiye'de müfredatımızda ilkokuldan itibaren kodlama vb. araçların kullanımı eğitimleri mevcuttur. Sanayi 4.0 dersleri de Seçmeli olarak verilmelidir. Sanayi 5.0'ın (yapay zekâ, insan-makine etkileşimi...) Teknik Lise, Teknik Yüksekokullar ve Fakültelerde paralel Seçmeli Ders olarak sunulması düşünülürse, hazırlık olarak, toplumsal ve ahlâkî kullanım seçenekleri üzerinde durulmalıdır. Özellikle deriye, kana vb. çipler takılarak insanı uzaktan yönetebilecek, köleleştirebilecek özelliklerin kullanılmasını denetim altına alma bilincinin aşılması gerekiyor. Toplum üzerindeki araştırmaları henüz başlamamış olan ve üzerinde tartışmanın fazla olduğu bu konunun toplumsal

boyutu, ahlâkî gereklilikleri, sakıncalarından korunma yollarının öğretilmesinin öne alınması yerinde olacaktır. Liselerin Sosyoloji derslerinde zihnin dışarıdan denetimi ve çok boyutlu korunmanın nasıl olabileceği bahsi işlenmelidir.

İleri Teknoloji Karşısında Kapitalizm ve Sosyalizm: 1980 – 2010 arası dönemlerde, Sanayi 3.0’ın elektronik, bilişim, iletişim, dijitalleşme sürecinde ilerlemesi sırasında yeni-liberalci politikalar, tek-kutuplu dünya fırsatı, küreselleşme süreci de ortaya çıktı. Küresel yayılmacılık ulus-devletleri kendine engel olarak gördü. Merkez ülkeler, uluslararası kuruluşlarla birlikte, çeper ve çevre ulus-devletleri zayıflatma, çözme ve küresel merkeze tabî kılma politikaları güttüler. Bu girişime küreselleştirmecilik adı verilebilir. Bunun altyapısı modern tarihin uygulamalarından gelerek hazırды.

“Akıl çağı” ve çağın insanı “akılcı insan” varsayımına rağmen, adı üstünde – zekâ ve yapay zekâ – akli değil, insan beyninden çok daha düşük kapasitede yazılımlarla, göreve odaklı, kısa vadeli kazancı / çıkarı ve ahlâk kaygısı olmayan zekâyı yücelten ekonomi politikaları izleyegelmektedir. Kapitalizm ahlâk-dışıdır; yani, kavram dağarcığında ahlâk bulunmaz. Ahlâk kişiye ve topluma ait, etik ise birey ve topluluklara ait birer erdemdir. Dinler evrensel olanla uyum bağlantısı kurarak kişide ve toplumda yüksek ahlâkî öne çıkarma akımlarıdır. Mücadele içinden geçerken insan ve toplum neye maruz bulunduğunu tam olarak anlamaz. Kişiyi ve toplumu yönlendirecek olan yerleşmiş doğru ahlak gelenekleri ve bunları değerlendiren yönetim ve önderlerdir. Tarihte, özellikle modern tarihte; sömürgecilik, liberalizm, emperyalizm, neo-liberalizm, küreselleştirmecilik kapitalist çizginin ahlâk ve insan kaygısı taşımadığını ortaya koydu. Köleliğin yanına emeğin ve insanın istismarı yöntemleri eklendi. Sosyalizm bu insanın kurtuluşu için değerler ve ülküler önerdi, ancak uygulaması sınıflı toplum ve diktatörlük yapılarını aşip eşitlikçi ve kendi kendini yönetir toplum aşamasına ulaşamadı; hatta devraldıkları topraklarda uygulanan emperyalizmi kullanarak ve sürdürerek kendi emperyalizmlerini ürettiler. Sonuçta bu rejimlerin her biri kapitalizm tarafında yıkıldılar.

508

Kapitalizmde ise, liberelizm altında gelişen demokrasinin kullanılmasına sadece ülke ekonomisindeki uygulamaların doğurduğu toplumsal tehditleri rahatlatarak kadar izin verildi. Kapitalist toplumda bir birlikte yöneterek birarada yaşama yöntemi olarak gelişen demokrasi, dışarıya ise demokrasi en üstün yönetim ülküsü olarak sunuldu. Oysa böyle bir ekonomi yapısı hak sahibi ve bölüşecek insanın artmasını sevmez.

Bugün artık dünya yeni bir döneme giriyor. Sanayi 4.0 ve 5.0 ile kişinin ve bu sayede insanlığın hâkimiyet altına alınması mümkün hâle geliyor. Eğer bir ahlâk edinmeyecekse, Batı küreselciliğine yeni bir şekil verilmesi ve robot teknolojileri imkânını kullanmayı planlaması ve açıklaması öncelik kazanacaktır. Tek-kutuplu dünyanın suya düştüğü bu günlerde dünyayı ele geçirmenin müttefiklerle birlikte yapılması gündeme gelebilir ki, bu zor bir düzenlemedir. 5G teknolojisi önemli olacağı için, kapitalist ABD ile yarı sosyalist – yarı piyasacı Çin’in ortaklığı gerekecektir. Aradaki rekabet ne zaman, nasıl aşılır? Henüz görülecek. Küresel-Salgın Covid-19’da işbirliği bir tutamak yapılabilir mi? İlâç şirketlerinin dünya hegemonyası savaşları sonucu etkileyecek görünüyor. Eğer başarılırsa, bugünkü bütün yapılar ve kurumlar kendiliğinden dağılacaktır.

Her zaman tez varsa, anti-tez de vardır; güç varsa karşı güç de vardır, içsel dinamikler öngörülemeyen tutumlar çıkarır. İnsan dehâsının ne tepkiler ve çözümler çıkaracağı kolay tahmin edilemez. Büyük insanlık olayının tam yönetilebildiği tarihte hiç görülmemiştir, yeni ne çıkacağını tarih görecektir.

İnsansızlaşmakta Olan Sanayi, Toplum, İnsan, Eğitim: İnsanların robotlaştırıldığı, robotların da insanlaştırılmaya çalışıldığı bir dünya yönetimine gidiliyor. Sanayi 3.0’ın Sanayi 4.0’a ulanması sürecinin insanî değerlerle geçilmesi hâlinde insanlık olarak geleceğe güvenimiz artacak ve teknolojinin yönetimine insan hâkim olacaktır. Bir

yandan da, nesnelere dijital haberleşmesiyle oluşacak yeni bilgiler dünyasıyla ilgili bir oluşumu denetleyememe korkusu var. Onun için, üretime insan dokunuşunu geri getirmeyi ve insanı dehâsını öne çıkarmayı hedef alan bir eğilim belirmeye başladı. Burada eğitime büyük görev düşüyor. İnsan yeteneklerini ortaya çıkarmak, kabını kullanmayı öğrenciyle birlikte keşfederek öğretmek gibi en zor eğitimciliklerden biri beklenecek. Bu hedefler karşısında taklitçi eğitimin başarı ihtimali olmaz.

Tekrarlanan işler, faaliyetlerimizin % 50'si; insanlar istemedikleri işleri makine robotlara vererek kendileri daha üst düzey düşünce, çözümler, stratejiler, yaratıcılık, buluşlar ve icatlar, ahlâk, eğitim, adalet, sanat, toplumun yüksek insanî değerlerle yönetimi, metafizik vb üzerinde çalışabilirler. Kişilerin kendileri bu alanlarda yeni meslekler ve işler hâsıl edeceklerdir. Geniş eğitimin, robotlara yaptırılmayacak iş ve mesleklere odaklanması gerekiyor. Büyük kitlenin istihdamına yarayacak eğitim alanları ve yolları üzerindeki programlar bireysel özellikler ve taleplere göre çok esnek olmalı, anında öğretmenle birlikte oluşturulabilmeli, adım adım birlikte ilerlenebilmeli.

İnsan - Makine etkileşimiyle karşılıklı öğrenme dönemine girdiğimiz kabul ediliyor. Ancak; insanın kabı binlerce kere daha yüksek. Duyumsama, algı, sezinleme, manevî güçler, dalınç ve ruhsal güçleri dikkate almayan düşünce sistemleri dar kalır. Bunun için, sanat, manevî dünya, metafizik, edebiyat, duyu dünyası, hayâl gücü, yaratıcılık, acil bağlantı kurma, kültür birikimiyle yeni faydalar üretme gibi çok-boyutlu insanı yetiştirme görevi yine eğitimdedir. Dolayısıyla, bu yetenekleri kullanacak insanı ve meslekleri yetiştirmek gerektir.

Bu sırada ortaya çıkabilecek diğer bilgi seçenekleri, silikon tabanlı bakış açısı gibi, tüm bilgiye taban değiştirtici ihtimaller, akımlar var. Bu durumda modern çağda elde edilen karbon tabanlı tüm bilgilerin değiştirilmesi gerekecektir. Bugüne kadar bütün bildiklerimizin zeminini kaydırabilecek bir durum.

Bu bakımdan, ülkelerin tabanını (insan, tarım, sağlık, savunma...) kuran eğitim ve birincil sanayi üretimlerinin hayatî önemi hiçbir zaman azalmaz. Toplumların, eğitimcilerin ülkenin eğitim müfredatının ve eğitim-öğretim tekniklerinin kuvvetli yanlarına bilinçle sahip çıkma görevleri vardır. Siyasal, kültürel, toplumsal gelecek bakımından millî eğitim birikimi, meslekler bakımından nitelik, teknik beceri birikimi sürdürülebilir kalmalıdır. Çağı aşmak, ancak, bu temeller üzerine gerekli yenilikleri ve değişiklikleri tedricen tutarlı biçimde işleyerek çağa dengeli uyum sağlamakla mümkün olabilir. Bir süredir kullanıcıları hazırlamak üzere muhtemel müşteri ülkelerin müfredatını Sanayi 4.0'a ve 5.0'a yönlendirme telkinleri aynı bağımlı pazar oluşturma amaçlarıyla gelmektedir. Bu teknolojileri geliştirmekte olanlar şimdiden şirketlerinin ve arkalarındaki siyasî güçlerin pazar hâkimiyeti kurma mücadelesine başlamışlardır.

Sanayi 4.0'a – malzemenin ve araçların öğrenmesi, iletişimi ve makinenin tekrarlanan hataları belirleyip düzeltebilmesi – üretim gücünü geliştirirken ekonomiyi insansızlaştırma eğilimi yüksek. Şimdi dünyada yapay zekâlı makineler ile insanın derin öğrenmesinin ilk adımları duyuluyor. Makine robotlar var, yazılım robotlar var. Üretim, ticaret, hizmetler bakımından faydaları olacaktır. Üretim insandan kopunca ekonomi insansızlaşır; sermaye işgücü girdisine bağımlılığını aşar.

Sanayi 4.0'ın (dijital makinelerin birlikteliği, akıllı aletler, nesnelere ağbağları, insansız üretim...) oldukça az sayıda işletmede epeyce ithalata yürümesi yanında dış pazar sorununun büyük olması ve düzene sokulması hayli zaman alacaktır.

Sanayi 3.0'dan Sanayi 4.0 ve Sanayi 5.0' Geçişte Eğitime Yaklaşım: Eğitim İnsanlı Dünya için mi? Eğitim İnsansız Dünya için mi? Ekonomiklik bireyin çıkar amacını haklı görür ve destekler; teknolojiklik ise insanın yerini ele geçirme hedefiyle

gelişir. Her ne pahasında olursa olsun ekonomiyi yürütme yanlılığı toplumu bir yana bırakıp insangücü yerine makine/robot gücü kullanıcılığını destekliyor. Üretimde insansızlaşma artıyor. Ama bu sürecin de işleme müşteri gerektirdiği için tüketimcilik (consumizm) kamçılanıyor. Ekonomi birbiriyle çelişen iki politikanın sahibi olarak açmazdadır. Sanayi 4.0 ve Sanayi 5.0'ın yeni meslekler ve yeni işler doğuracağı doğrudur; fakat yeni iş sayılarının artan işgücünün uzağında kalacağı hesaplanmaktadır. (2018'de 2,5 milyon robot vardır, yaklaşık 30 milyon işçinin işini elinden almış, buna karşılık 2 milyon yeni iş yaratabilmiştir.) Maliyetler düştükçe mevcut işlerin yarısı ve daha fazlası robotlara devredilebilir olacaktır. Bu da, ülkelerde iç sorunların artacağı anlamına geliyor.

Nüfusunun hızı azalarak da olsa artmaya devam ettiği bir dünyada ekonomide insansızlaşma eğilimi sürdürülebilir olamaz, dünya kendi kendini felâkete sürükler. Ya çeşitli yollardan savaşla veya salgın hastalık ve kıtlıklarla bu nüfus imha edilecek, ya da büyük kitlelere iş ve gelir imkânı için ekonomi politikalarında teknoloji kullanımını dengeleyici değişikliğe gidilmesi gerekecektir. Teknolojicilikteki bu eğilimin gerçek bir gelişim sayılabilmesi için insana etkilerinin insanî ve ahlâkî değerlerle yönetilmesi gerekir. Aksi hâlde, dünyanın ciddî nüfus-toplum-kültür-ekonomi-siyaset-eğitim-insan-iş/işsizlik-gelir sorunları yumağına dolanacağı açıktır. Beklenebilecek, hatta üretilebilecek diğer konular salgınlar, kıtlıklar, savaşlar, iklim değişikliği, çevre kirliliği, bitki-hayvan gıda zincirinin daha bozulması ve doğal felâketler gibi olaylar da olabilir. Bunun için

Eğer, mevcut ekonomi mantığı ile tüketimcilik sürdürülmek istenirse, yeni sanayinin kazanması için robotların yaptığı mal ve hizmetlerin satılması tüketicinin satınalma gücünü desteklemeyi gerektirecek. Kendi açmazını çözme yeteneği bulunmayan 'ekonomizm'in son önerisi; devletlerin her bireye her ay asgarî geçim ödeneği dağıtmasıdır. Alışılmış yönteme uygun olarak, artı-değeri yurt dışından getirmek için sömürü düzenleri işletilerek Sanayi 4.0 ile Sanayi 5.0'ın patentlerinin sahipliği yoluyla piyasaların kaymağının sıyrılmasının devam edeceği beklenmelidir. Bu ülkelerde – ki, ülkeler az sayıda olmadıklarından rekabetle mevcut pazar paylarının küçülmesi beklenebilir – yeterli gelir ile yeni düzlemin tüketim dengesinin sürdürülebilmesi aranacaktır. Bazı çevreler dünya nüfusunu azaltma gibi ahlâk-dışı eğilimleri konuşmaktadırlar. Çağın bu algılanışı, diğer ülkelerin hepsinde beyin göçü eğilimi ve fakirleşme buhranlarına gebe dir. Sanayi 4.0 ile Sanayi 5.0'ın ürünlerini ve robotlar ithal ederek katma değeri yüksek rekebetçi ürünler üretmek mümkün değildir. Dünyanın; ekonomi krizleri, büyük işsizlik, güvenlik tehdidi, diktacı yönetimler, etik ve ahlâk bunalımları, vesayet savaşları ve göç gündemi ile karşı karşıya olduğu şimdiden bellidir.

Yeni-liberalizm ile alışık olduğumuz toplumsal düzen ve yüceltilen vatandaşına güvence sağlayan sosyal-devlet'in 1980'den sonra dünyada tasfiyesi yapılmıştır. (Türkiye'de resmen yapılmamıştır). Vatandaş birey yalnızdır. Bilişim toplumu, bilgi toplumu derken, insanın desteklerini kaybetmesi ve giderek yalnızlaşması süreci devam etmektedir. Daha bugünden, gelişmiş ekonomilerde kullanacağı bilginin tabanını değiştirme, sayısallaşma/ dijitalleşme (Sanayi 4.0) ve robotlarla insansız üretime geçiş (Sanayi 5.0) yarışmasına hazırlanıyor olunması yeni toplumsal krizin başlangıcıdır. Henüz şekillenmeden dünyada karışıklıklar ve teknolojinin idare güçlüğü yükselmiştir. Sanayi 5.0, fayda-zarar araştırmaları bulunmayan 5G teknolojisi ve bunları hayata geçirmek için Toplum 1.0 ve Toplum 2.0 ise sıradadırlar. Bunlar toplumu robotlu ekonomiye uydurmak için hayat tarzını düzenleme tasarılarıdır. Yeni çalışılan İnsan 2.0 ise, uzaktan kumandalı insanın hayatını tasarlamaktadır.

Ne yazık ki, insanın iradesini elinden alma yönünde ahlâkı ve etiği dışlamış kesimlerin niyetleri projelerle saldırıya dönüşebilecek imkânlara sahip duruma erişmiştir. Birkaç örnekle açıklamak gerekiyor. Herhangi bir bahane ile kitle iletişim araçlarıyla şartlandırma yolunu da kullanarak deri altı veya kanda dolaşan yongalarla/çiplerle tek tek

kişilerin yönetilmesi, çocuk ve gençlere beyin çipleri ile kolay öğrenme vaadleri ve kadınlarda doğurganlığı azaltacak köreltici aşılarla soykırımlar yoluyla insanlık insanlıktan çıkma tehdidi ile karşı karşıya gelebilir. Örneğin, siber saldırılar yeni teknolojinin kullanımında karşılaşılan arızî yan etkilerden ibaret değildir. Ahlâkın dünya yönetiminin gündeminden kalktığı bir noktada, bunlar bilim ve teknolojinin insanlığa fayda yerine, tekno-terör amacıyla kullanılabilmesinin işaretleri. Siber güvenlik ve dijital güvenlik ve denetim şimdiden günün konusudur.

Bazı ülkelerde nüfus az, bazı ülkelerde ise nüfus yaşanmaktadır; kısa vadede beyin göçü almaya çalışmak yanında bu ülkeler dijitalleşmeyi daha kolay içselleştirebilirler. Nüfusu büyük Asya ülkelerini, nüfuslarını barındıracak istihdam ve gelir sorunlarıyla yüklü bir gündem beklemektedir. Dijitalleşmek/Sayısallaşmak işsiz kalacak halk isyanlarına veya savaflara dönüşebilir. Değilse, istihdama yeni yollar açılmalıdır. Bu da, bir yandan ince özgün işçilikler için eğitim, bir yandan duygu, sanat, manevî yükselme, felsefe, kültür çeşitliliği, diller, üstün değerler, toplu yaşayışın kazandırdıkları, eğitim psikolojisi ve öğrenci odaklılık, tıpta hastalık değil hasta odaklılık, doğal tarım ve doğal ilaçlar gibi alanların robot yazılımlarına sığmayan yanları için eğitim, bir yandan da teknolojinin yüksek ahlâkla ve amaçlarla değerlendirecek teknik eğitimler olabilir.

2020'de Dünya: Mevcut eğilimi ileriye doğru uzatırsak, sermaye sahipleri teknolojicilikle insansız ekonomi yönünde harekete geçtikleri takdirde, insan doğasına uygun olmayan bu hayatı dayatmak için teknolojik totaliterliğin (tüm yetkilerin merkezde toplanması ve herkesin itaatle yükümlü kılınması) yönetime el koyması beklenebilir. Küresel salgın/kıran/pandemi Covid-19 bunu hızlandırmaya elverişli bir ortam sunuyor. “Yeni Normal” söylemi insanın toplumsal yanını kaldırıp dijital teknolojiye bağımlılığı yayma girişimine dönüşebilir. Siber güvenlik ve dijital/sayısal güvenlik ve denetim sağlanabilirse “Büyük Sıfırlama” (Great Reset) ile başarısızlığa uğrayan kapitalist sistemin sermayesini elde tutarak, sıfırdan yeni bir sisteme konumlandırmanın yolu açılmaya çalışılıyor. Avrupa Birliği dijital dünyayı insan odaklı ahlâklı kullanımla buluşturmak için proje çalışmaları başlattı; Türkiye Ahîlerle katılıyor. Metaverse (evrenötesi) ise, dijital ile fizik dünyaları internette 3D sanal çevreler olarak birleştirerek “sanal evren” kurmaya girişti.

Halen 2020 gündemindeki riskler tehlike, tehlikeler tehdit boyutlarında büyüyor. Bulaşıcı hastalıklar, iklim değişikliği, doğanın ve biyo-çeşitliliğin tahribi sonucu doğal kaynak krizleri, çeşitli kitlesel imhâ silahları ile dünya nüfusuna saldırılar, insan kaynaklı çevre krizleri, çevre eylemcilerinin başarısızlığa uğrayabileceği, bilişim ağlarının siber saldırılar vb. ile çalışamaz hâle gelmesi, atmosferde düzensiz olaylar ekolojik sistemin kapitalizmle yürüyemeyeceğini haykırıyor.

Çevresel – ekonomik – toplumsal sürdürülebilirlik tehdit altında.

Sorun şu ki, şu veya bu yolla dayatılmaya çalışılan sistem artık yürümüyor. Zıddıyla gülünç bir hâl var: Çin küreselleşmeyi savunuyor. Bir Kuşak – Bir Yol karşı projesi var. ABD önce dağıttıklarını toplamaya, biraz da içine odaklanmaya hazır. Pentagon’un ve silâh sanayiinin dünya hâkimiyeti politikaları farklı olabilir. Şimdi S. Huntington’un önerilerine dönerek Batı’ya karşı iki tehdit olan İslâm Dünyası ile Çin’in birleşmemeleri için önce İslam, sonra Çin ile mücadele edilmesi gündemde. Tarihte çok görüldüğü gibi Türklerin insanî çözüm ve sentez çıkarmaları için uygun ortam ihtimali yine var; bu yüzden önce buna odaklanmalı.

Yedekte, Yeşil Yeni Mutabakat (Green New Deal) ile ekolojik/çevreci sosyalizm bekletiliyor. Fakirlikte eşitlik seçeneği. Bu sadece bir Yeşiller Hareketi değil. 2008 Malî Krizinde ABD sistemin yürümeyeceğini kabûl etti. Vekâlet savaşları çıkararak silâh sanayiinin satışlarını artırma yolları üzerinde çalışılıyor. Bitcoin, dijital para, çeşitli

kıymetli kâğıt icatları ve değiş-tokuş yolları ne borçları kapatıyor, ne de para basmak bir işe yarıyor. Kof para belli ellerde toplanıyor. Küresel virüs salgını yılında, bu paranın %50 artacağı tahmin ediliyor. Çevreci sosyalizm âciliyet kazanabilir. Ama bu karmakarışık ortamda çevreci eylemlerin anlaşılmayıp karşı hareketlerle başarısızlığa uğramasından korkuluyor. Çünkü 2008 Krizi'nden bu yana bu işe aktarılan paranın 100 Trilyon \$'ı bulunduğu malûmatı dolaşüyor.

Toplumların temel sorunu ise, değerler ve ahlâk sistemlerini bugün geldiği hercümerçten kurtarabilmek için evrensel ve toplumsal birikimli yüksek insanî değerleri yeniden yorumlayarak dijital düzende, insanı haysiyetiyle yaşatmayı tasarlamak ve bunu öğrenmek, öğretmek olmaya devam ediyor. Eğitim buna emek vermeli ve dünya eğitim sistemlerinin bu yönde çalışmaları için işbirliği ve iç-denetim bağlantıları bulunmalıdır. Dünyada tefekkürün, felsefenin, âkil insanların, toplumunu tanıyan toplumbilimcilerin ve bunları hayata aktaracak olan insanı yetiştiren eğitimcilerin rolü daha da önemli konuma gelmiştir. Dünyada Ahî ahlâkı ile üretim ve Ahî ahlâkı ile ticaret arayışı başlamak üzere!

Türkiye'nin bugünkü gündemi şudur: Yatırımlarımızı ve insan kaynaklarımızı israf etmemek için bugün, şu sırayla;

- Yurt-içi üretim politikalarının, dijital teknolojiye dönüşümü teşvik etmesi birinci önceliktir.
- Dijital teknoloji ile üretim yatırımları artmalıdır.
(Bölge veya alt-sektör boyutunda "kümelenme" yapılanmaları en etkilisi)
- Teknik eğitim, bilişim IT/BT insangücünü yetiştirmeyi arttırmalıdır.
- "aktif işgücü politikaları" (yeni istihdama kamunun primum, ücret desteği) IT/BT insangücünün istihdamı için devreye alınmalıdır.

EK- 5

SANAYİ 3.0 SÜRECİNDE YENİ-LİBERALCI KÜRESELÇİLİK ve KÜRESELLEŞTİRMECİLİK:

Millî Devlet ve Millî Eğitim Karşıtı Stratejiler

Giriş

Sanayi 3.0 Başlarken Petrol Krizi, Küresel Müdahale:

1. Millî-Devletler, Millî Eğitim Sistemleri

- 1.a. Batı'da Bilim-Teknoloji-Eğitim Felsefesi Değişirken...
- 1.b. Küreselleşme, Küreselcilik, Küreselleştirmecilik
- 1.c. Küreselleştirmecilik Ulus-Devlet'e Karşı
- 1.d. Küreselleştirmecilik Çeper Ülkelerde Millî Eğitim'e Karşı
- 1.e. Türkiye için Güçlendirilmiş Küreselleştirmecilik

İki Kutuplu Dünyadan Tek Kutuplu Dünya Hayâline:

2. Ulusal Planlı Kalkınmalardan Tek Merkezden Küreselci Projelere

- 2.a. "Yapısal Dönüşüm"lerden "Toplumsal Dönüşüm" Reformlarına
- 2.b. Türkiye'nin Yapısal Reform Gündemi ile Küreselleştirmeciliğin Yapısal Reform Gündeminin Farkı
- 2.c. 1980 sonrasında Küresel Yönetimin Kendini Düzenleyişi
- 2.d. 2000'e Girerken Küreselleştirme Politikası - Kısa Kronolojik Akış
 - Dünya Bankası 1996 Geçiş Raporu ve Geçiş Ekonomileri
 - Türkiye'ye de AB Doğu Avrupa Ülkelerinin Geçiş Süreci mi?
 - Yeni Binyıl – OECD'nin "2000 Ulusal Reform Yılı" Çağrısı
 - Yeni Binyıl – 2000'e Girerken Türkiye

Küresel Nüfus ve İşgücü Politikasını Belirleyenler:

3. OECD: 1980 Sonrası – Nüfus, İşgücü, Eğitim Politikaları Oluşum Süreci

- 3.a. OECD Küresel İşgücü Piyasalarının Biçimlendirilmesi ve İşgücü Eğitimi
- 3.b. Yeni-Liberalci Batı'da İşgücü Piyasalarının İşgücü Eğitimine Bakışı
- 3.c. Küresel İşgücü Piyasaları için Eğitim Sistemlerine Yol Haritaları
- 3.d. OECD'ye Destek - UNESCO 1997'nin, ISCED'97 Standardı ve Ölçümleri
 - PISA
 - TIMSS
 - PIRLS
- 3.e. OECD – 21. Yüzyıl Becerileri ve Ölçme-Değerlendirme Yöntemleri
- 3.f. "Teknik İşgücü Ülkeleri" ile "Ucuz Emek Ülkeleri" Ayrımı
 - Küreselci İşgücü Kademelenme Politikası
 - Çeper Ülkelere Küreselleştirmeci İşgücü Politikaları
- 3.g. Yeni-Liberalciliğin Küresel İşgücü Piramidi için Anahtar Orta Kademe İşgücü
- 3.h. Yeni-Liberalciliğin Küresel İşgücü Piramidi: Üst Kademe İşgücü ve Beyin Göçü
- 3.i. Yeni-Liberalciliğin Küresel İşgücü Piramidi: İlk Kademe İşgücü ve Göç Yasağı
- 3.j. Yükselen Pazarlara İhracat ve Araf'taki ülkeler

AB’de 21. yy Yeterlilikleri, ME+TE ve İşgücü İstihdamı:

4. Ömürboyu Yeterlilikler ve ME+TE Ehliyet Belgelerine Yansıtılması

- 4.a. Ömürboyu Anahtar Öğrenme Yeterlilikleri - Avrupa Çerçevesi:
 - AB Eğitim Başvuru Çerçevesi: Sekiz Ömürboyu Anahtar Öğrenme Yeterliliği
- 4.b. İş-Modeli Anlayışıyla ME+TE Okulları ve İşyeri Uygulama Eğitimi
 - İş Mükemmelliği Modeli
 - Okul Yönetiminin Sekiz Çekirdek Değeri
 - Başarılı İş-Modellerinin Göstergeleriyle ME+TE Okulları
 - EFQM Okul Mükemmellik Modeli
- 4.c. Piyasa Meslek Ehliyet Belgelerinin Nitelik Düzeyinin Yükseltilmesi
 - EQAVET- Ömürboyu Öğrenmeyi Kapsayan Avrupa Ehliyet Düzeyleri Çerçevesi
 - AB’nin Ömürboyu Öğrenmeyi Kapsayan ME+TE Ehliyet Belgeleri Düzeni

Küresel Dönüştürme Politikalarının İcraçları:

5. Türkiye’de DB – IMF – DB Çevrimi

- 5.1. Dünya Bankası’ndan Ulusal Reform adına Kamu ve Bütçe Reformu
 - Dünya Bankası 1994-2003 CAS-Ülke Destek Stratejisi: Türkiye Hedefleri
- 5.2. IMF – Küresel Malî Denetimin Kurulması için Ulus-Devletin Gevşetilmesi
- 5.3. Dünya Bankası - Kamu Reformu içinde Eğitim Yönetimi Reformu Tutumu
- 5.4. Dünya Bankası - Bütçe Reformu içinde Vasıfsız İşgücü Politikaları

Türkiye’de Kamu Malî Yönetim Reformu içinde Yer Alan Eğitim Yönetimi Reformu

6. Yapısal Dönüşüm: Kamu Malî Yönetimi Reformu Yoluyla Genel Kamu Reformu

6.1. Yapısal Dönüşüm: Ulus-Devletlerde Yapısal Reformlar

- 6.2. Türkiye - İlk Kuşak Yapısal Uyum ve Dönüştürmeler
 - OECD-DB-IMF ve Ekonominin Dönüştürülmesi
 - Darbe ve Devletin Dönüştürülmesi
 - Çevrilgenlik-Kovertibilite- Millî Paranın Dönüştürülebilirliği
- 6.3. Türkiye - İkinci Kuşak Yapısal, Kurumsal, Toplumsal Dönüştürmeler
- 6.4. Malî Reform - Kamu Yönetimi Reformu - “Yönetişim” Reformu
- 6.5. 2003 Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu
- 6.6. Kamuda Stratejik Planlamaya Dayalı Performans Yönetimi
 - Performans Programı Şartı
 - Kamuda Devlet Memurlarına Performans Yönetimi
- 6.7. MEB Bakımından Kamuda Yapısal Reformun Sonuçları
 - Okullara Bütçe-Dışı Kaynaklar, Paydaşlar ve Yerelleşme
 - MEB’de İç-Denetim ve Teftiş
 - MEB Projeleri Kredi Borçları – Getirisi Götürüsü
- 6.8. Malî Yapısal Reformlar Sürecinin Bitimi ve Siyasal Sonuç Arayışı

Toplumsal Zihniyeti Dönüştürme (2000-2010-2020)

7. OECD ve Dünya Bankası Tasavvuru

- 7.1 Küreselleşmenin Batı ve Çeper Tasavvurları
 - Yeni Zihniyete Dönüştürme Yöntemleri
 - Zihniyetin Oluşmasında Üst-Yapı Kurumu Eğitim
- 7.2. OECD’nin Toplumsal ve Zihniyet Dönüşümü Reformu ve Türkiye
- 7.3. Gençliğe Ekilen Dönüşmüş Zihniyet Tohumları ve Z-Kuşağına İyi Kılavuzluk

- 7.4. Toplum Dönüştürmede Eğitim Sistemi ile Alınan Bazı Sonuçlar ve Bir Öneri
- 7.5. Zor Dönemlerde Toplumsal İç-Dinamiklerle Dönüşümün Önemi
 - Türkiye Örneği
- 7.6. 2020-2030 Toplumsal Sermayenin Gelişimi: Milletlerin Yeni Zenginliği

Diğer Uluslararası Kuruluşlar

8. Türkiye'nin Eğitim Projeleriyle İlişkileri

- 8.1. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ–GATT/WTO)
 - Hizmetlerin Ticarete Açılması Genel Anlaşması – GATS
 - Eğitim Hizmetlerinin Ticareti, GATS ve Türkiye
- 8.2. Avrupa Birliği (AB – EU)
 - Avrupa Sosyal Fonu (ASF)
 - CEDEFOP
 - AB ile ME+TE Eğitim Projeleri
- 8.3. DB ve AB Tarım ve Kırsal Projeleri
 - AB'nin Türkiye Tarım Politikasının Sonuçları, Göç, Eğitim
 - Tarım Reformu içinde AB'nin Doğrudan Gelir Desteği Programı
 - Dünya Bankası Kredili “Tarım Reformu,” Göç, Meslek Eğitimi
 - Üretimsizleşmenin Çarpan Etkileri
- 8.4. Türkiye'deki Kırsal Alan Politikalarının Eğitime Getirdiği Çifte Yükler
 - Projelerin Türkiye'de Yetersiz Koordinasyonu
 - İç-Göç, İşgücü, Meslek Eğitimi, İstihdam

9. 1990-2020 DEĞERLENDİRMELERİ

- Yapısal Dönüşüm: Türkiye'nin Teknik İşgücünün Yükselen Yerine Ne Oldu?
- 1990-2020 Küreselleştirmeciliğin Türkiye'de Eğitimde Yapısal Sonuçları
- Küreselleştirmeciliğin Eğitimde Dünya Hedefleri ve Sonuçları
- Yeni-Liberalciliğin Dünyadaki 2020 Durumu ve Fırsatlar

Giriş

Raporun bu EK'i; kamu ve eğitim yönetiminin, dünyadaki yeni-liberal “yapısal” ve “toplumsal” dönüştürme politikalarına bütüncül bakış ihtiyacından ortaya çıktı.

Türkiye'de Kamu Sistem Yönetimi Yapısal Reformu (1995-2016) ile Eğitim Sistem Yönetimi (Yapısal Dönüştürme) Projeleri (1997-2016) aynı dönemde paralel uygulandılar. Ne kadar yönetilebildiler? İkisi de, “**özel işletme yönetimi içinde gelişen**” yolları, kamu kesimine uyarlanarak “**devleti şirket gibi yönetmek**” için piyasacı dönüşüme yönelikti. Yeni-liberal politikalar, bu yolla kamu kararlarına ve kaynaklarına daha fazla ortak olarak özel kesimin iş, etki ve kazanç imkânlarının genişleyeceğini umuyorlardı. İkisi de, Türk kamu yönetiminde ve eğitim yönetiminde, dağınıklığa yol açtı. Dış âlem ve özel kesim bu ortamdan yarar elde ediyorsa, buna itiraz etmiyor olabilirler. Ancak, biz eğitimciler, düzenli bir eğitim sisteminden ülkemize ve öğrencimize yararlı hizmet akışı sağlama mücadelesinden vazgeçmeyeceğiz.

Eğitimde Yapısal Dönüştürme Projeleri, çoğu noktada sistemin bünyesine uygun olmadıkları için tepki verdiler. Hem oluşan dağınıklığı toplamak, hem de Türkiye'ye uygun bir eğitim stratejisi amacıyla 2012 Kanun'u çıkarıldı. Sistemin dağılmış olmasından ötürü çok madde uygulanamadan halen beklemede... Bu çalışmanın konusu, piyasalarda

büyük sıkıntı olması nedeniyle öncelikle ME+TE Eğitim Yönetimine bir yol haritası çizerek uygulamaya yardımcı olmaktır. Bir kamu destek hizmeti olarak piyasalarla en fazla içiçe işlemesi gereken ME+TE Eğitim Yönetimi için – EYUDER birikimimizi de değerlendirerek – bu Kaynak Yayın’ın içinde bir yol haritası da hazırlandı.

Bu EK bölüm, uygulama mevkiinde olan eğitim yöneticilerinin, geçirdiğimiz 30 senelik kamu yönetimi ve eğitim yönetimi değişiklikleri sürecini örtüşürerek sebep-sonuç ilişkilerini izleyebilmeleri ve düzeltici tutarlı stratejilerle hareket yolu belirlemelerine yardımcı olmak amacını taşımaktadır.

Bu süre zarfında meydana gelmiş olan eğitim yönetimi değişikliklerine 2. Bölümde geniş yer verilmiştir. Burada, EK 5’te, kamu yönetimi değişiklikleri de paralel biçimde kaydedilmek ve arka planı da özetlenmek suretiyle, eğitim yönetimine konunun boyutlarını görmede yardımcı olmak hedeftir. Böylece, mevcut haliyle dağınık ve eşgüdümsüz görünen Küresel Yönetimi, Kamu Yönetimini, Eğitim Yönetimini örtüşürerek inceleyen çalışmalar kolaylıkla mümkün olacaktır. Bu yaklaşımın, sağlıklı yönetime geçiş stratejileri kurarak, eylem planları ile yol yürümümüzde yararlı olacağı umulmaktadır.

Bu rapor için yaptığımız geniş temaslı çalışma sırasında görüldü ki, eğitim yönetiminde kaydedilen gelişmelere rağmen, 1990-2020 arası eğitim yönetimini değerlendirebilmek için dört tür sorunla karşı karşıyayız: 1) Türkiye’nin dış ve iç sarsıntılarla ve IMF ve DB projeleriyle devlet işleyişinde fazla dağılma görülmesi. 2) Bu dönemde, merkez yönetimi, taşra yönetimi ve okul müdürlüklerine çok sık ve ehil olmayan atamalardaki artış ve yönetim süreçlerinin etkin işletilmesinde ortaya çıkan olağan-dışı güçlük. 3) Gülen Cemaati’nin kamuya sızıp yayılması (ve FETÖ kolunun belirmesi) ile devlet geleneğimize uygun olmayan bozucu kararların ve uygulamaların bütün kamu yönetimi gibi eğitim yönetiminde de etkilerinin görülmesi. 4) 1995-2016 döneminde Türkiye’ye yönelik uluslararası kuruluş müdahalesinde olağan-dışı bir tutumun izlenmesi. Kamu yönetiminde ve Eğitim Yönetiminde uluslararası kuruluşlar mimarisinin iyi tanıtılmaması. Görevli memurlarımızın yabancı kuruluşlar karşısında yalnız kalması; bu bağlamda, ayrıntılı Proje Kredisiz Anlaşmalarının Resmî Gazete’de yayınlanması ile uluslararası kuruluşların kendilerini yetkilendirilmiş saymaları. İlgili kurum memurlarının proje uygulamalarında devletin ilgili birimlerinden destek bulamamaları. Projelerin son devrelerinde, muhtemelen sonucunu almak için, yabancı uzman tutumlarının müdahaleye dönüşmüş olması.

Bu dört tür sorundan 1’incisi, eğitim sistem yönetiminin sorunudur. Türkiye iki sistem dışı “yapısal” ve “toplumsal” dönüştürme müdahalesi ile karşı karşıya kalıyordu. 2’nci sorun eğitim sistemi dışında, yurt-içinde o dönemlerdeki genel siyasî tutumdan ileri delen bir sorundur. Ancak, yurt-dışı ve yurt-içi bağlantıları ile atamaların hem tüm kamuyu, hem eğitim yönetimini etkilediği ortaya çıktı. 3’üncü sorun, yurt-dışı bağlantılı bir örtülü STK olayıdır. 4’üncü soru, hepsi alan uzmanı olmayabilen, yüksek ücretlerini Türkiye’nin borçlandığı kredi anlaşmaları içinden alan yardımcı proje uzmanlarının Türk karşılıkları ile işbirliği yerine, uluslararası kuruluşun şablonları ve talimatlarını dağıtarak bizzat yönetim yapmaları ile tepki çektiler. Kredi yetkisi ile devlet içinde bağlantı noktaları, kurdurdukları STK’ları yoluyla toplum içinde bağlantıları biliniyordu. Dolayısıyla, F. Gülen cemaatinin de irtibatlar arasında bulunmaması için bir sebep yoktur. Etki ajanlarını, medyayı ve kamu bütçelerinde bulunmayan ama krediler içinde yer alan halkla ilişkiler fonlarını, Türk yönetiminin o güne kadar yaptıklarını yok sayarak farklı bir zihniyetin propagandası ve telkini amaçlı kullanabilmeleri söz konusudur.

Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği (EYUDER) olarak, uzun süredir karşı karşıya bulunduğumuz eğitim yönetimi sorununu değerlendirirken, danışman hocamız, ortaya çıkan sorunların nokta olaylar veya o günün bir akımı olmayıp, dünya ilişkilerini bir

evreden bir evreye taşıma politikalarının Türkiye’de görünen uçları olabileceği düşüncesi ile çalışmamızı önerdi. İçinden geçilmekte olan yeni-liberal politikaların küresel ölçekte işleyişi bilhassa Uluslararası Kuruluşlar açısından incelendi. TODAİE’den (Türkiye Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsü) ve Üniversitelerden lisansüstü derecesi bulunan, doktoralı veya doktora öğrencisi üyelerimiz de katkıda bulundu. Bakanlık’tan projelerde görev verilen kimselerle görüşüldü. Nihai değerlendirilmeden sonra notlarımız birleştirildi.

* * *

Sanayi 3.0 Başlarken Petrol Krizi, Küreselci Müdahale Millî-Devletler, Millî Eğitim Sistemleri

a. Millî-Devletler ve Millî Eğitim Sistemleri

Sanayi 3.0’ın gelişmesi 1974 Petrol Krizi’ne denk geliyor. Bir yanda, üretimde maliyet krizi başlamıştı, diğer yanda elde elektronik teknolojisi gibi yeni bir imkân vardı. Thatcher ve Reagan öncülüğünde Atlantik’in Anglo-Sakson iki yanı, sosyal devleti tasfiye ederek yeni-liberal politikalara geçme kararı aldılar. OECD uygulanabilirliği artırıcı yaklaşımlar üzerinde çalıştı. Yeni-liberal politikaların, başı ABD olmak üzere, dünyada tek noktadan yönetilerek DB-IMF-DTÖ tarafından icrasının başlangıcı 1979 Washington Uzlaşması kabul edilmektedir. İlk denizaşırı icraatın ise, 1980’de 24 Ocak Kararları ve 12 Eylül Darbesi ile Türkiye üzerinde olduğu görülmüştür.

1990’da S.S.C.B.’nin dağılması beklenirken (27.12.1991’de dağıldı), DB ve IMF, kendilerini A.B.D. ile **Washington Uzlaşması**’na uyarlayarak, kredi verdikleri ülkelerle işbirliği yaklaşımlarını bırakıp, üye ülkelerin onayını almadan küreselci ve küreselleştirmeci politikaların öncü icracılığına re’sen soyundular. Bu atılımın sebebi, SSCB’nin dağılmasından istifade, ABD’nin Batı kapitalizmi adına **Tek-Kutuplu Dünya** önderliği için küresel hâkimiyeti elinde toplamak istemesiydi. Bunun için dünyanın para, kaynak, emek, eğitim, üretim ve ihracat pazarlarında, Küresel Merkez’e uygun düzenleme yapmak gerekecekti.

Üst adı ister liberal olsun, ister muhafazakâr olsun, ister demokrat olsun, kapitalist sistemin aslı kaynak ve emek sömürsüne (kölelik, sömürgecilik, işçi sınıfının istismarı, emperyalizm, kapitülasyonculuk, bölme ve el koyma...) dayanagelmıştır. Batı sermayesi; artı değeri (malların değeri ile bu malların üretimi için ödenen bedeller arasındaki farkı) sistem dışında çevireceği işlerden elde edilenlerle arttırarak merkeze taşıma yapısına sahip olduğuna göre, küreselleştirmeciliğin de yeni artı değer aktarma stratejileri bulmasının bekleneceği açıktı. Gelişmekte olan ülke piyasalarını yönetmek ve birisi de Türkiye olan **10 Yükselen Pazar Ekonomisine** yapılan katma değeri yüksek mal ihracatını arttırmak üzere üstel bir tutumla bu ülkelerin iç-yapılarını dönüştürmek üzere zorlamalar başladı. Bir yanda küresellik propagandası yapılırken, diğer yanda tasarımları yapıлып stratejileri planlanmış, programlanmış küreselleştirmeci eylem planları uygulamaya konulmaya girişildi.

1.a. Batı’da Bilim-Teknoloji-Eğitim Felsefesi Değişirken...

1980’lerde yeni-liberal politikaların, eskiyi terk ettirme, yeniliği ve değişimi kutsama devri başladı. Bilim ve teknolojiye bakışla, felsefe ve ideolojilerle hesaplaşması da başladı. Eskinin terki Newton eleştirisi üzerinden kuantum felsefesi temelinde oldu. Bu yoruma göre, kuantum fiziği, kaos/karışıklık matematiği, evrimci biyoloji, sınır bilim ve sistemlerin bilgisiyle ilgili kuram alanlarındaki buluş ve ilerlemeler, dünyanın ve üzerinde

yaşayan insanın bilinmesiyle ilgili görüş ve kuramları değiştirmişti. Artık pozitivist kesin bulgular dünyasında değil, **görelilikler dünyasında bulunduğumuzu** biliyorduk. Bir **eğitim devrimi** yapılp “**insan aklının ve zihninin inşası yeniden**” düzenlenmeliydi. Artık seçeneklerimiz sadece “ak ile kara” değildi, sahnede “grinin tonları” da vardı. Bu tonları görmemiz gerekiyordu. Küresel müfredatın siyasal sahipleri, kuantum fiziğine göre hiçbir şeyin kesin olmadığını kabûllenince, kamunun elinde bulunan eğitim yetkisinin kesin gücünü kullanarak “insanın düşünüş biçimini değiştirme” yönünde karar verdiler. Öyleyse, eğitimde artık “pozitif aklın” değil, “**olasılıkçılığın temel alınması**” gerektiği açıklandı. Bu yaklaşım, dünyaya bir nizam vermenin çok uzağında bulunan yeni-liberal ideolojinin esnetme, gevşetme, değiştirme, dönüştürme ihtiyacına çok güzel cevap verecekti. **Batı'nın bilim-teknoloji-eğitim felsefesi değiştirildi:** pozitivistizmden ihtimaliyat /olasılıkçılık felsefesine geçildi.

Onun için, “eğitim reformu” basma-kalıbı da terk edilmeli, “**eğitim devrimi**” meselesi ile uğraşılmalıydı. Uluslararası kuruluşlar denetim altına alınarak, yeni-liberalizmin yerleştiriciliğini yapacaklardı. Yalnız, bir sorun vardı ki, pozitivistizmin insan odaklı değil maddeci ve kazanç odaklı olması gibi, neo-liberalizmin olasılıkçılığı da maddeci ve kazanç odaklı olacaktı. Bu da yeni toplumsal uyumsuzluklar ve insana doğasına aykırı zorlamalar yapmak demektir.

1.b. Küreselleşme, Küreselcilik, Küreselleştirmecilik

Küreselleşme; Sanayi 3.0'ın elektronik teknolojisi atılımı ile bilgisayar + iletişim + ağbağlar (internet), bilişim teknolojileriyle (IT/BT) kişiye **dünya çapında** erişim, iletişim, ticaret, belge aktarımları, bankacılık ve daha birçok hizmet için **sunduğu imkânlar**dır. Bilim ile elektronik teknoloji küresel boyutta hizmet imkânı getirmiştir. Dijital (sayısal) teknoloji boyutunu geliştirmesi, bilgisayar ve yazılımları üretim araçları içine sokmuştur.

Bu teknolojiler; ülkelerin ihtiyaçlarına, ülke rejimleri ve ekonomi politikalarına göre kendi hızlarında doğal bir şekilde yayıldığı takdirde insanlığa yararlı, insanları birbirine yaklaştırıcı mucize buluşlardır. Yayılma böyle mi olmaktadır?

Küreselcilik, her şeyin küresel boyutta düşünülmesi taraftarlığıdır. İdeoloji edinilebilir. Küresel çapta iş ve kazanç kolaylığı talebi önceliklidir. İnsanın ve insanlığın küresel çapra düşünülmesi boyutu öncelikli değildir, çok gerilerdedir. Elektronik teknolojilerin talihsizliği; kullanımlarının yeni-liberalici pazar hâkimiyeti politikaları tarafından yönlendirilmesi sûretiyle kapitalist sistemin dünyanın tek ekonomik hâkimi haline gelmesinin aracı yapılmalarıdır. Bu araç sayesinde, **küreselcilik kapitalist sistemin yeni ideolojisi** olmuştur.

Tam S.S.C.B'nin dağılacağı sırada yaygın kullanım imkânı ile ortaya çıkan “elektronik teknoloji” ile “yeni-liberal politikalar” kapitalizmi yönlendiren gücü “tek hâkim” kılma gizilgücüne sahipti. İşte bu nedenle, ABD merkezli **tek-kutuplu dünya** hedefiyle yönlendirilmiştir.

Bu heyecan verici durumu siyaset bilimci Francis Fukuyama, 1992'de, *Tarihin Sonu ve İnsanın Son Merhalesi (The End of History and the Last of Man)* kitabında yazdı. Hür demokrasinin, Batı'nın serbest-piyasa kapitalizminin ve bunların hayat tarzının dünya çapında yayılmasının; insanlığın sosyo-kültürel evriminin son noktası olabileceği işaretini verdiği ve insan yönetiminin nihaî biçiminin bu düzen olabileceği yorumunu yaptı. Onun sadece ekonomik bir çıkarım yapılmış olmasına fazla tepki geldi. F. Fukuyama, 1995'te, *Güven: Toplumsal Faziletler ve Refahın Yaratılması (Trust: Social Virtues and Creation of Prosperity)* kitabını yazarak, kültürlerin ekonomiden tamamen ayrı tutulamayacağını kabûllendi. Nitekim, küreselcilik dünyada rahatça dümdüz yayılmadığı gibi, türlü

tahribata, kargaşaya yol açtı. Üstelik başka rakiplerin çıkmasıyla “tek kutupluluk” suya düştü. Ne var ki, yayılmadaki ısrar devam etti.

Küreselleştirmecilik, kapitalizmin çeper ülkelere yayılmacı/emperyalist araçlarının işlevsel yeni yorumlarıdır. Diğer ülkelerde **piyasalar hazır olmadan açılmaya zorlamak**, bu piyasaları, yönetimleri, kaynakları ele geçirmektir.

Üst adı ister liberal olsun, ister muhafazakâr olsun, ister demokrat olsun, kapitalist sistemin aslı kaynak ve emek sömürsüne (sömürgecilik, kölelik, işçi sınıfının istismarı, emperyalizm, kapitülasyonculuk, bölme ve el koyma...) dayanagelmıştır. Batı sermayesi; artı değeri (malların değeri ile bu malların üretimi için ödenen bedeller arasındaki farkı) sistem dışında çevireceği işlerden elde edilenlerle arttırarak merkeze taşıma yapısına sahip olduğuna göre, küreselleştirmeciliğin de yeni artı değer aktarma stratejileri bulmasının bekleneceği açıktı. Gelişmekte olan ülke piyasalarını yönetmek ve birisi de Türkiye olan **10 Yükselen Pazar Ekonomisine** yapılan katma değeri yüksek mal ihracatını arttırmak üzere üstel bir tutumla bu ülkelerin iç-yapılarını dönüştürmek üzere zorlamalar başladı.

Bir yanda küresellik propagandası yapılırken, diğer yanda tasarımları yapıp stratejileri planlanmış, programlanmış küreselleştirmeci eylem planları uygulamaya konulmaya girişildi. Türlü yollarla, tektipleştirici amaçlarla, şablonlar kullanılarak ülkeleri çok-yönlü gevşetme, küresel sermaye lehine devlette, ekonomide, toplumda, kültürde düzenlemeler yaptırma ve onları hazır olmadan açılmaya zorlayıp o yerleri küresel güçlülere açık pazar haline getirme stratejileri kullanıldı.

Bu devrin güçlülerinin uluslar-arası şirketler ile ulus-üstü şirketler olacağı varsayıyordu. **Büyük Şirketlerin üretim yaptırma ve ticaret yapma** pazarlarını sorunsuz genişletmelerinin karşısında “**millî devletler**” ve “**millî eğitimler**” engel görüldüğünden, ülkelerde bu kurumların gevşetilmesi, küresel stratejilere hizmet eden teknik kurumlara dönüşmelerini ve kimliksizleşmelerini sağlayacak stratejiler güdüldü. Artık, millî devletler; hukukları, sınırları, gümrükleri, millî bilinçleri, ihracatçılık stratejileri, kalkınma planları, yerli sermayeleri ve sanayileri, devlet gelenekleri, kamu politikalarıyla engeldiler. Millî eğitimlerin; bağımsızlık ve kalkınma bilinciyle meslekli girişimci insangücü yetiştirme müfredatları küreselcilerin işine gelmiyordu.

Eğitim sistem yapısından ve müfredattan öncelikle; **gevşetilmiş kimlikler, düşük ücretlere razı üreticilik** bilgisayar okur-yazarlığıyla tanıştırılmış, basit İngilizce, pahalı yabancı markalı malların gösterişçi tüketicisi ve küresel sermayenin kullanımına uygun işçi kitleleri isteniyordu. İkinci sırada **girişimcilik, pazar, ticaret** geliyordu. İstenmeyenler ise eğitimde millî bilinç ve kimlik, kalkınmacılık, yerli malların kullanımı ve ihracatçılığın vurgulanması.

Bu yeni-liberal ekonomik düzenin uluslararası kuruluşları: **OECD-DB-IMF-DTÖ** Ülkelerin piyasalarının serbestleşmesini ve uluslararası sermayenin ve ticaretin önündeki engellerin ortadan kaldırılmasını öngören stratejiler kurdular. İcracı olanlar anlaşmaları ve geçişi düzenleyecek proje kredileri silsilesini yürüttüler. OECD çalışmaları tasarımıyla 1990-2000 dönemi “**yapısal dönüştürme**,” 2000-2020 dönemi “**kurumsal dönüştürme**” ve “**zihniyeti ve toplumu dönüştürme**” ağırlıklı olarak dışarıdan yeniden biçimlendirme (reform) ameliyatlarıyla simgelenir. Ulus-devletlerdeki dönüşmelerin, sermayenin yeni-liberalizm politikalarına yeni-serbestlik alanları kazandırılması ve yeni-kolonyalizm (yeni-sömürgecilik) tarzı sonuçlar doğurur şekilde yapıldığı gözlemlenecektir. Bunların; ideolojik, kurumsal ve kültürel “**yumuşak güç**” unsurlarıyla hedef ülkelerdeki iç unsurlar kullanarak yürütülen pazarları işgal senaryoları olduğu da gözlenebilir. Gereğinde “**orta-sert güç**” olan sert rekabet unsurlarını ticarî şirketler kullanıyor. Devletlerin diplomasi yanında, “**sert güç**” unsurlarını kullanmaları, komplo ve vekil/aracı savaşları da bu amaçla artıyor...

Bu dönemde; yönetimi güçlü ülkeler ortamı kendi önceliklerine göre yönlendirerek yararlanmaya çalışırken, yönetimi zayıf ülkeler dış faaliyetin açık alanları haline geldiler.

1.c. Küreselleştirmecilik Ulus-Devlet'e Karşı

Ekonomik küresellik ve küreselleş“tir”meciliğin öncülleri vardır. Küresellik fikri kaynaklara ve pazarlara küresel boyutta erişebilirliği çağrıştırırken, küreselleştirmecilik kaynaklara ve pazarlara hâkim olmaya emperyalist yaklaşımı anlatır Roma Kulübü'nün 1968'de “*Kalkınmanın Sınırları*” yayının tanımlaması, yeni-kapitalizmin ulus-devlet engeline karşı olan tutumunu belirler. Bu tutum 1980'de yeni-liberalizmle politika, yöntemler ve araçlar geliştirdi. ABD ve AB alan yönetiminde, ulus-devlet kademesini devre dışı bırakacak “bölgeselleşme,” “yerelleşme” ve “bölge kalkınma ajansları” ile “özerklik,” “eyalet,” “federasyon” politikaları uygulamaya başladılar. Yanında ekonomik ayrıcalıklar, etnik ve din-mezhep-tarikat bölücülüğü için mozayikçilik, siyasî-askerî zorlamalar ve vesayet savaşlarıyla uyguladılar. “Bölme;” “konfederasyon” ve “ayrılma” gibi Öncelikle petrol ve doğalgaz bölgelerinden başlandı.

Küresel Hâkimiyete Ulus-Devlet Yapıları Engeldir: Sınırlarıyla, gümrükleriyle, güçlü merkez teşkilâtları, millî sanayileri, millî eğitimleri, millî savunmaları, resmî dilleri ile küresel merkezin istediği gibi at oynatmasına izin vermeyeceklerdi. Ulus-Devlete **yapısal dönüşüm** öngörüldü: Onun için küresel şirketler, uluslararası kuruluşlar sahneye çıktı. ABD ve AB, devletlerin resmî merkezini atlayıp, doğrudan federal hükûmetlerin, bölgelerin, alt-bölgelerin, kalkınma ajanslarının, belediyelerin kararlarını muhatap alacaklardı. Küresel merkezin beyni OECD'di. Küresel merkez ABD'nin vekilleri tayin edilen uluslararası kuruluşlar DB-IMF-DTÖ uluslararası anlaşmaları ve ülkelerle tek tek ikraz anlaşmalarını, seçtikleri STK'ları, Odaları kullanacaklardı. Küresel merkez, duruma göre, Fikir Kuruluşlarını, medyayı, interneti, vekil askerî güçleri, hatta tarikatları aracı ve araç olarak kullanabilirdi. Öyleyse ulus-devlet fikrinin gözden düşürülmesi gerekiyordu.

520

Aynı sırada, 1983'te Benedict Anderson'un, *Hayalî Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökeni ve Yayılması üzerine Düşünceler (Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism)* kitabı yayınlandı. (Çevirideki “cemaatler” sözcüğü “topluluklar” sözcüğünün bir karşılığı.) Yazar milleti; “kan bağı” veya “din” gibi eski tür cemaatlerin yerine, hayâl edilmiş yeni bir topluluk tarzı olarak ele alıyor. Milliyetçiliğin ve ulus/millî-devletlerin gerçek olmayıp, tasarlanmış siyasî topluluk projeleri olarak ortaya çıktığını iddia eden yazarın görüşleri üniversitelerden gazetelere kadar her yerde büyük bir tartışmaya yol açtı. Ulus fikri önce ABD'de ortaya çıkmış, ABD uluslaşmış, sonra başta Avrupalılar olmak üzere herkes ulus olmaya girişmişti... Halkları tarihte millet niteliğini kazanmış devletlerde buna yorum getirilmeye çalışıldı, toplumları ise bu söylemi hiç kaale almadı. Ancak küresel merkez; çeper ülkeleri çözücü bir araç olarak bu fikri kullanmayı sürdürdü; “Siz yoktunuz ve yoksunuz!”.

Diğer yandan, petrol ve doğalgaz kaynaklarına alternatif hidrojen, güneş, kayagazı gibi enerji kaynakları bulunduğu ve elektrikli taşıt araçları hazırlandığı halde, Orta-Doğu üzerindeki ısrarın sebebi; petrolde rakip olan S.S.C.B.'yi, yeni kıpırdanmaya başlayan “Asya Kaplanları”nı ve piyasa ekonomisine çekilmeye çalışılan Çin'i kısıtlamaktı.

Büyük Orta-Doğu Projesi (BOP): Buna karşılık Orta-Doğu, petrol yanında din-siyaseti açısından ele alınmaktaydı. Önce 23 ülkenin değerlendirmeye alındığı bilinmektedir. ABD'nin Devlet Genel Sekreteri olacak Savunma Danışmanı Condoleezza Rice 7 Ağustos 2003'te; “**30 yıl içinde Orta-Doğu'da 22 yeni devlet daha**” ortaya çıkacağını bildirirken “**böl-yönet**” politikasıyla tam da bunu haber veriyordu. CIA'nın araştırma kuruluşu Rand Corporation 2004 raporunda İslam dünyasını gruplara ayırmış ve “ABD'nin İslam'a hâkim olabilmesi için” yapması gerekenleri sıralanmıştı.

Başkan R.Reagan 1980'lerde girilen dönemi değerlendirirken, “yeni-liberalizmin amaçlarının demokrasiyi mutlaka kapsamasının gerekmediği”ni bizzat ifade etmişti. Buna rağmen, **2004 Büyük Orta-Doğu Projesi (BOP)** ve 2007 Genişletilmiş Büyük Orta-Doğu Projesi (GOP) Orta-Doğu'ya “**demokrasi getirme**” söylemiyle harekete geçirilip “Arap Baharı” imgesi kullanıldı. İslâm coğrafyasına terör, karmaşa/kaos, vesayet savaşları, katliam, halkı işsiz-gelirsiz-fakir bırakıp göçe zorlama, ülkeleri parçalama, değerleri yıpratma, tarihî belgeleri yok etme, vesayet odaklarının veya paydaş hükümetlerin para aktarımlarıyla yandaş nüfuslar oluşturma, kaynakların ve kültürel birikimin gaspından başka bir şey getirmedi. Demek ki, yeni Orta-Doğu, yeni-liberalizmin gerçek amacının demokrasiyi yaymak olmadığı, yönetimleri istikrarsızlaştırarak küreselleşmenin yıkıcı işgalinin oynanacağı bir sahne olarak tasarlanmıştı. Kapitalizm kendine yeni imkânlar açmak için bunu “yaratıcı yıkım” olarak gayesine uygun buluyor olabilir. Ancak bu Strateji istikrarsızlaştırıcı ve fakirleştirici bir kol olarak bütün toplumlarda hayatı tehdit etmekte, demokratikleşme çabalarını sonuçsuz bırakmaktadır.

Küresel Merkezin Yeni Araçsal Değerleri: Yeni Binyıl'a hazırlanırken, para ve teknoloji sahiplerinin Uluslararası Kuruluşlarla birlikte amacı, ulus-devletleri ve ulusları, kapitalizmin “**yapısal ve kurumsal dönüşüm**” kalıbına küreselleştirmeciliğin yöntemleri ile dökmek olarak belirdi. Bunu “**değişimin kaçınılmazlığı**” söylemi destekledi. Oysa “**süreklilik ve değişim dengesi**” hem devletin, hem de eğitimin temel ilkesidir. Ne var ki, “**Devlet yetkilerini küçültme**” – “**Eğitim kurumunu kimliksizleştirme**” Stratejileri yürürlüktedir.

Bu konuda G. Şaylan (1995), *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi* adlı eserinde “**küresel merkezin uzantısı teknik-devlet**”ten beklenen işlevleri incelemektedir. Aracı STK'larla devleti ve toplumu terbiye etmek, şeffaflık, hesap-verebilirlik, alt-bölgeselleşme, yerelleşme, plansızlaşma, kurumun vizyon ve stratejisiyle özerkleşme, özelleştirmeler, malî piyasaların üretim piyasasından kopması, zengin sınıfın zenginleşmesi, diğerlerinin tâbi kılınıp itaat etmesi, düşük vergiler, sosyal-devletin ücret maliyetinin düşürülmesi, küresel işverene uygun ucuz işgücü, sosyal-devletten vazgeçilmesi, yap-işlet-devret ortaklıkları, yönetişim, mozaikçilik, renkli darbeler, federalizm, yeni vasal devletler ile devlet anlayışında **yapısal dönüşüm**. Buna karşılık kamu-özel işbirliği ile kamu hizmetlerinin özel kesimin eline verilmesi, ekonomide kuralsızlaştırma (deregulasyon) ile serbestleşme, kazançsız kamu hizmetine tahsisli kamu kaynaklarının özel kesimin kâr kapısı olmasını sağlayacak yeni yapılar, yeni kurumlar, yeni kurallarla **kurumsal dönüşüm**. Bütün bunların yolunu açacak olan; küresel yeni-liberal eğitim ilkeleri ile **toplumsal zihniyet değişimi**. Küresel şirketlerin kullanabileceği

işgücü yapısı, dışarıdan iş/ istihdam bekleyen ülke, öğrencide gelecek endişesi, nüfusta kanama noktaları...

Elektronik-dijital teknoloji tek merkezden yönetime ve denetime imkân vermektedir. Ancak, bir yer öyle istiyor diye toplumların kendi ilkelerini terk edip aynen uyması beklenemez. Karşı dinamikler düzeltme hareketine geçerler. Eğer bilinçli yönetilirse yeni teknolojiyi kullanan bu küreselci saldırıdan daha az hasarla çıkılabilir. Nitekim, devlet yapılarını güçlü tutmaya çalışan ülkeler bu saldırıyı yönetme çabasına girerken, gücü zayıf devletler yönetemeyip içerideki güç yapılarının çelişkili kararları görülmektedir.

1.d. Küreselleştirmecilik Çeper Ülkelerde Millî Eğitim'e Karşı

Eğitim sistemleri; milletlerin kimliğinin bilinmesi, toplumun güçlenmesi, ülkenin kalkınması, değerlerin ve kaynakların sahipliği, çevresiyle iyi ilişkiler içinde ticaret ve işbirlikleriyle yükselmesi yönünde eğitim yapar. Güçlü devletlerin bilinçli vatandaşı böyle ortaya çıkmıştır. Oysa yeni-liberalcilik; gümrükleri gevşek, isteyeninin istediği gibi girip-çıkıp işini yürüttüğü, kaynakları yabancıların elinde, **yönetimi küresel merkezin istediği** şekilde hareket eden ülkeler istemektedir. Onun için millî devlet fikri ve millî eğitimler, küreselci yeni-liberalizmin hedefindedir.

Toplumsal ve zihniyet dönüşümünün altyapısı olarak eğitimin alınır satılır bir mal haline getirilmesi 2000'li yıllarda tamamlanmak istendi. Öğrencilerine eğitim sunan okul, öğrenme ve gelişme ortamını hazırlayan müdürler, neden niçin nasıl diye ders gösteren öğretmenler yerine okul işletmeciliği öne çıktı. Öğrenci müşteri oldu, artık kurumlarda "eğitim görmüyor," kuruluşlardan "eğitim alıyor."

Küreselleştirmeciliğin çeper eğitim sistemlerinden istediği: "**küresel vatandaşı yetiştirin!**" Oysa, ulus-devletlerde kamu eğitim yönetimlerinin görevi; eğitimin hukukî dayanağını ve yetkilerini Anayasa'dan, bütçelerini halkın vergileri içinden ülkenin Meclisi'nden aldıklarının bilincinde olarak, ülke ve dünya bilgisiyle ülkesini ve çağını biçimlendirecek kültürde insanı yetiştirmektir. AB ülkelerinin her birinden ABD'ye, Avusturalya, Kanada, Japonya'ya, Çin'e kadar pek çok ülkenin eğitiminde, ulus-devletin, vatandaşların emeği ile toplanan vergi gelirlerine ve harcamaları namusu devam ediyor. "Dünyayı anlayan, dünyayla iş yapan insanı yetiştiriyoruz," diyen var, ama "dünya vatandaşı yetiştiriyoruz," deyip bunu çağdaşlık sanan yok. Bugün eğitim yönetimlerinde "**Sistemleri anlayan, nerede olursa olsun kazanımlarını toplumuna döndürebilen, sorunları yönetebilen insanı yetiştirme,**" amacı önde.

Ne oldu da, eğitim sistemi 19. Yüzyıldan beri Avrupa sistemleriyle atbaşı özgün gelişmesini yapmış ve AB'ye tam üyelik sürecinde olan Türkiye'de bir kesim, millî eğitime "dünya vatandaşı" yetiştirerek ülkeyi çözme gündemiyle hareket ediyor?

1.e. Türkiye için Güçlendirilmiş Küreselleştirmecilik

21. yüzyılın başında Türkiye üç büyük dış-etki stratejisi ile farklı bir kalıba dökülmeye çalışıldı (bkz. İkinci Bölüm, 2000-2010 yılları durum-dünya-Türkiye kısmı):

- *Nüfusun Nitelik Yapısını Değiştirme:* Yeni-liberal açılmaya hazır olmadan, çok-yönden küreselleştirmecilikle ithalâtçı ülkede "**yerine çakılı ucuz işgücü**" ve "**yerinden koparılan beyin göçü**" pazarına dönüşmesi için yapısal, kurumsal, kültürel ve göçmen alma zorlamaları.

- *İlimli İslâm'a Dönüşme*: İslâm dünyasını “**böl-yönet**” politikasıyla parçalayarak siyasî vesayet altına alma ve bu piyasaları Batı zihniyetine uygun hâle getirerek İslâm'ı “**İlimli İslâm'a dönüştürme.**” Büyük Orta-Doğu Projesi'ne (BOP) ABD'nin seçtiği “model ülke Türkiye” görevi için kendini de dönüştürerek oynamak zorunda kalacağı eş-başkanlık rolü.
- *Rejimi ve Üniter Yapıyı Değiştirme*: Türkiye'deki demokratik cumhuriyet **rejimini** ve **üniter yapıyı değiştirmek** üzere hazırlandığı o sırada toplumca henüz bilinmeyen Cemaat'e destek olarak kadrolaşmasının, politikalarının, toplumun algısını ve zihniyetini dönüştürmesinin önünü açmak.

Her üç stratejide de hedef “**Türkiye'nin fırsat penceresi gençlik**”tir. Fırsat penceresi, bir ülkede ortaya çıkan belli bir imkânın veya özelliğın etkin kullanımını sonucu atlanabilecek önemli bir eşik, yapılabilecek önemli bir sıçrama, kaydedilebilecek büyük bir aşama demektir. 1970-2010 arasında iki kuşak Türkiye'nin “genç nüfus” gücü yüksek ahlâklı, meslekli, verimli çalışmayla Türkiye'ye çağ atlatacak fırsat olarak görülüyordu. Tarihte bunu kaç kere yapmış. Bütün bu yıllarda gençliği ve eğitimdeki öğrenciyi kullanarak Türkiye üzerinde pencereye kara perde çekme operasyonları var. 1968-1971 olayları, 1979-1980 anarşik olayları, 1980'lerde F. Gülen Cemaat'inin gençliğin içinde örgütlenmeye başlaması, 1997+ Ortaokul'un tasfiyesi (vasıfsız emek), ME+TE'ye katsayı engeli (önü kapalı emek), 2000+ köşebaşlarının F. Gülen Cemaati'nin eline geçmesi, devlette, orduda, ticarete örgütlenirken kurullarda gençliğin âdil puan, mülâkat ve ticaret haklarının kaybı. 2010+ Dershaneler olayı, 15 Temmuz 2016 gençliğin direnişi, 2017+ üyeleri değişen kurullarda gençliğin âdil puan, mülâkat ve ticaret haklarının kaybına devam...

Bu örnekte görüldüğü gibi, Türkiye, dönüştürölmek için mümkün olduğı kadar sessizce, fakat üzerine fazla ağırlıkla yüklenilen bir ülke oldu.

Türkiye'nin bulunduğu coğrafya, tarihten getirdiğı birikim, son Haçlı Seferlerini de durdurarak ortaya çıkmış olması, ulus-devlet modelinin Batı emperyalizmine cevap ve alternatif çıkarması, başlıca sebeplerdi. Türkiye'nin güçlü yanları olan; bağımsızlık, devlet yapısı, özgün Cumhuriyet modeli, Atatürk ilkeleri, ordusu, demokraside ısrarı, Anayasa, üniter devlet, eşit vatandaşlık, gelenekli idare, güçlü ordu, millî eğitim, gelişmiş eğitim dili ve edebiyat, çalışkan gençlik, çalışkan işgücü, hıfz-ı sıhha, çok yönlü fikrî birikim, kendi kendine yetebilir verimli tarım, çok büyük mücadelelerle kazanılmış sanayi gücü, tarihe katkıları, bölgesinde saygınlığı, derin kültürü, yardımsever toplumu, barışçılığı, basın ve ifade özgürlüğü ve en çok da İslâm âlemine önder olma gizilgücünün ise ayrı ayrı hedefe konulmak istendiğı görüldü. Türkiye'nin İslâm âlemine önder olma gizilgücü bu defa ise, bir eş-başkanlık rolü uğruna İlimli İslâm diye bir piyasaları Protestanlaştırma projesinde Batı lehine kullanım amacıyla parlatıldı.

“Bütün bu unsurları teker teker dönüştürerek, devlet'i bizim tanımladığımız gibi örnek bir İlimli İslâm Cumhuriyeti yaparsanız, İslâm âleminin önderi olursunuz,” fikri elbette ki, abesti. Yanlarına F. Gülen de katıldı. Samimiyetsiz olan ise, bu önerilerin Türkiye'nin müttefiklerinden gelmesiydi.

Kullanılan Araçlar: Eğer dünyadaki küreselleştirmecilik kısmen idarî ve siyasî amaçlı bir ekonomik yayılcılık ise, buna yeni-emperyalizm denilebilir. Ancak, Türkiye’de görülen, **çok boyutlu yıkım** ile yeniden kurgulama gayretlerinin ardında BOP’la İslâm’ı dönüştürme kisvesi altında Türkiye Cumhuriyeti’nin geleceğinin hedef alındığının ayırında olmalıyız. Nitekim yaşananlar yeni-liberal pazar açma amacının çok ilerisinde jeo-stratejik, askerî, siyasî, dinî, kültürel, idarî, darbelerle zorlama, malî krizlerle sarsıntı, teknoloji, sanayi, tarım, birincil üretimi yıkmaya yönelik eğitim ve işgücü yapıları, Türkiye’nin bütünleşmiş tarihî varlığına yönelik müdahaleler olarak ortaya çıkmıştır.

Her ülke gibi Türkiye’nin de yönetim eksiklikleri bulunabilir. Bunlara dışarıdan müdahale gerekmez. Bütün diplomatik yollar da açıktır. **“Yurtta sulh, cihanda sulh”** ilkesiyle yürüyen bir ülke olarak bölgenin ve dünyanın bütün sorunlarına yapıcı katkıda bulunacak birikim Türkiye’de mevcuttur.

Ülkeye Yönelik Kültürel Çözme Politikaları: Ne yazık ki, çözme girişimlerini son 30 yıldır Türkiye iyi yönetememektedir. Kültürel saldırılar: Önce Türklerin Anadolu’da bilinen 6000 senelik varlığını 1071’den sonrasına sıkıştırılmaya girişilmesiyle başladı. Oysa bu tarih, bir “Devletli ve Müslüman” Türk hanedanının Anadolu’ya geliş tarihidir. Derken “Mozaikçilik” dayatması başladı. **Bütün ülkeler karışık nüfus** barındırdıkları halde, “ABD’ninki millet,” “Türkiye’ninki mozaik” garipliği piyasaya sürüldü. Mozaikçilik, PKK’nın içeride terör örgütü, PKK/PYD’nin bölgede vekil güç olarak kullanılması, orduya dönüştürülme desteğii ile, bir yandan da toplumsal kurumları – aile, eğitim, terbiye, yardımlaşma gibi – çözecek TV programları ve basın haberleri yıllardır her fırsatta gündemde oldu.

Toplum bunu pek üstüne alınmadı ise de, en üst yöneticilere kadar bunu telaffuz ettirme gayreti gösterildi. Küreselcilik havariliğiiyle görevli Cemaat mensupları kendi cemaatinde, tarikatlar ise fonlanarak vatandaşı ülkeden, milletten, devletten soğutma yarışına girdiler. Cemaat, kamu kaynaklarıyla yürüyen eğitim sisteminde “dünya vatandaşı yetiştiriyoruz” söylemini dillendirdi. 2016’da sonra yurt-dışı bir çözme propagandasına dönüştürüldü ve bugünkü **“yurt-dışında çalışmaya çekilen eğitimli”** gençler ordusu yaratılıp, Türkiye’ye yönelen **“vasıfsız mültecilere”** yer açıldı.

Fedakâr halkımızın kendi vergileriyle parasız okuttuğu yavrularına ülkesine hizmet bilinci kazandırılacağı yerde pasaport verdiğı telkini yapılmıştır. Bazı okullar açıkça pasaport hedefiyle çalışmaya bile soyundular. Türkiye’nin kanama noktalarından en büyüğü gençliğinden açılmaya çalışıldı. Çünkü, nüfusun en eğitimli evlâtlarının ülkeden çalınmasının maliyeti bütün hesapların ötesindedir.

70 yıldır faaliyet alanı olan yükseköğretime ilaveten son 30 yılda ilköğretim, ortaokullar, teknik eğitim, istihdam üzerinde çok yönlü çarpıtmalar yapılmıştır. 15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişiminden sonra, bu bağlantılar, ısrarlı telkin düzenekleri ile interneti, sosyal medyayı ve büyük gazeteleri de kullanarak gençliği ülkeden koparmak üzerinde çalışmaktadırlar. Bu gibi reklâmların bilinçaltı algı mesajları ile yükseköğretimde başlatılmış bu operasyonun liselere indiğı, ortaokullara indirilmekte olduğu bilinmelidir.

Kişiliksiz Robot Bağımlılar Projesi: FETÖ yalnız ÖSYM’den soru sızdırarak eğitim kurumlarına öğrenci, kamu kurumlarına mezun yerleştirmekle kalmadı. Kendinin insan yetiştirme yöntemi; özel seçilmişlere özel bir şartlandırma ile kişilerin iradesini

elinden alarak emirkulu yetiştirme eğitimiydi. Cemaat-içi birbirinden habersiz hücrelerde yapılan tam-gün denetimli hayat alıştırmaları, efsunlayarak ortaya robot insanlar çıkarılmıştı. Sınırları alınmış, toplum değerleri ve düşünme yetisinden arınmış, mankurtlaşmış, emirle hareket eden bu yapı hem Türk idaresi ve eğitiminde ileri harekât için kullanıldı, hem de “küresel çapta tek standartta eğitilmiş insan” yetiştirilmenin 21. yy denemesi için araç oldu. Henüz Sanayi 4.0’lar, G5, Sanayi 5.0’larla insanı uzaktan kumanda eden araçlar yokken, ahlâk ve insaniyet yoksunu bazı gizli yapıların eğitimi nasıl kullanabildiğinin dehşet verici bir örneği dünyanın önüne kondu. Bu eğitim yöntemlerinin iyi etüd edilmesi gerekir, çünkü **ahlâk ve saygı boyutunu insanlığın gündemine tekrar koymalıyız**. Yoksa insanlık, örnekleri tarihten alınan böyle **şartlandırma yöntemlerinin uzaktan kumandalı araçlarla kitlesel boyutta** kullanılması ile karşılaşılabilir.

Okullarda Eksik Düzenlemeler Zemin Oldu: MEB yetkisindeki bazı düzenlemelerin yapılmaması, eğitime dışarıdan müdahaleye zemin hazırlamaktadır. Cumhuriyet’in başlangıcında kurulan çevreye açık okul modeli, çevreye kapalı okula ve toplumun çok az takip edebildiği karmaşık eğitim kurallarına dönüşmüş olarak sessiz sedasız kendi işini yapageldi. Eğitim yönetiminin üstesinden gelebileceği sorunlar bellidir: Başta, örtülü veya açık **dershanecilikle birlikte öğrenciye yüklenmiş çifte müfredat** ile giriş sınavları baskısının kaldırılması için ÖSYM’nin MEB lise öğretimi pedagojik alanına uymasının sağlanması. Sabahçı-öğlenci çift tedrisatın bitmesi. Seçmeli derslerin ilgi grupları oluşturacak çeşitliliğe kavuşturulması ve faaliyet kollarına okulda yeterli serbest zaman ayrılması. Öğrenciye ders-dışı zamanlar ve arkadaşlarıyla araştırarak, eğlenerek, dinlenerek gelişme zemini sunulması. Okul-taşıtı geliş-kalkış saatlerinin ucu ucuna ayarlanmaması. Okul-dışı eğitim fırsatlarının düzenli hâle getirilmesi. Okulda geçirilen saatlerin ve ders yılının Türkiye’de daha kısa olması eksikliğini giderilmesi. Öğretmenlerin ve okul idaresinin cep telefonlarını ve interneti denetlemeleri güçlüğüne şekil bulunması.

Nitekim, çoğu ÖSYM’nin MEB’in takvim, saat ve pedagojik ortam düzenlenmesini kaale almamasından dolayı oluşan bu eksikler ortamında, devletin düzenli yurtları ve pansiyon evleri bile bırakılarak cemaatlerin yurtlarında, ıfık-evlerinde öğrencinin bol okul-dışı zamanı kullanılmıştır. Paralel bir okul-dışı eğitim ortamı, kişiye göre ayarlanmış imkânlar, hatta paralel eğitim programı, bir üst kademe eğitime ve işe giriş güvencesi, gençlik içinden bir kesimi sağlıksız, kendileri için tehlikeli bir alana çekmiştir. Bu süreçte **MEB’in tek güvencesi bilinçli ve ölçüyü şaşmayan öğretmenler** olmuştur. Resmî eğitim ortamımız, buraya sinsi yollarla girmek isteyenlerden sadece okul saatlerinde değil, öğrencinin haftasının ve ders yılının tüm saatlerini izleyebilecek şekilde korunmalıdır.

Bir **ortaokul çocuğu** hayatının en nazik dönemindedir. Dünya değerlendirmesini ne kadar yapabilir ki, ülkesinin psikolojisinden ve hayatından kopma kararını o yaşta verebilsin? Bunlar, yaş pedagojisi üzerinde oynayan misyoner oyunları. Halen eğitimin içinden ve dışından devşirilmiş etki ajanlarının işinin devam ettiği görülüyor. O yaşlarda görülen, evden veya okuldan kaçarak güncel sorunlarından kurtulma, bilmediği bir mekânda her şeyin bulunduğunu hayâl etme hâli eğer fiiliyata geçmişse, genç doğru küçük bir uyarıyla aidiyetine geri döner. Oysa bu hâli kullanıp, akranlarla paylaşırma zeminlerinde zihinlere çakarak daha ileri yaşlara taşınması hedefleniyor. Bilgisayar oyunlarının da, sosyal medyanın da başıboşur. Yeterli istihbaratla destekleyerek Türk idaresi ve toplumu kendini tedavi yoluna girmek zorundadır. Yerli ve millî olmak için,

ailenin sorumluluğundan başlayıp terbiyemizde varoluş ve birlik farkındalığına dayanan sağlam temel değerlerimize dönme zarureti ortadadır.

Bu olaylar, bu kadar operasyondan sonra artık **beklenmeyen birlik ruhunun** varlığını da ortaya çıkardı. Toplum dış ve iç dünyayı tekrar kendi algı ve deneyimleriyle değerlendirdi. Millî bilinci güçlenen bir Türkiye vardı!

Başında gereğince yönetilemeyen bu tablo, yönetimin ve eğitim yönetiminin düzeltilmesi gereken yerlerini ve boyutlarını ortaya koymuştur. **Eğitim yönetimi bir kamu yönetimini yeniden düzenleme alanı olarak ele alınmalıdır.** Yıpranma ve kayıplarımız bugünün ihtiyaçlarına göre onarılmayı gerektiriyor.

İki Kutuplu Dünyadan Tek Kutuplu Dünya Hayâline

2. Ulusal Planlı Kalkınmalardan Tek Merkezli Küreselci Projelere

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Sovyet merkezî plancılığına karşı, ABD kendi önderliğinde ülke sistemlerine Keynezyen kısmî müdahaleci planlamayı getirmişti. Batı bloku, ülke planlarını OECD, IMF ve DB gözetiminde yönlendirmeye çalışıyordu. Ülkeler ise bütüncül veya kısmî planlarla kendi rotalarını kaybetmeden gelişmeye çalıştılar.

2.a. “Yapısal Dönüşüm”lerden “Toplumsal Dönüşüm” Reformlarına

1980, yeni-liberal politikalarla, “Ülke planlamasının devri artık geçti, sınırları açın rahat dolaşalım!” söylemiyle açıldı. Birçok ülke planlarını devam ettirmeye çalışırken, Batı Merkez'de, küresel liberal sistemin tek-kutuplu planlamasına geçildi. 1990'la birlikte SSCB'nin dağılması, yeni-liberal politikalarda küreselci atılım fırsatını doğuracaktı. Küreselci Batı Merkez etrafındaki ülkeler topluluğu kendilerini bu amaçla, bilişim teknolojisiyle “yapısal uyum” için ekonomisini ve kamu yönetimini düzenlerken; çeper ve çevre ülkeler hazır olmadıkları için dışarıdan zorlayıcı yönlendirme stratejileri ile piyasaları yöneltme çalışmalarına girişti. Buna “Küreselleştirmecilik” diyoruz.

Zımmen, Washington Uzlaşması esas alınıp OECD, IMF, DB ve bu defa WTO/DTÖ de dâhil edilerek küresel merkezin yönetim ve hâkimiyet aygıtları olarak görevlendirildiler ve kendilerini re'sen bu yönde düzenlediler. Küresel merkezin politikalarına uyumları için çeper ve çevre ülkelere uygulatılmaya çalışılan hedefler:

- 1980-1990-2000 süreci “**yapısal dönüştürme,**”
- 1990-2000-2010 süreci “**yapısal ve kurumsal dönüştürme**”
- 2000-2010-2020 süreci “**toplumsal ve zihniyet dönüştürme,**”
- 2015-2020-2030 süreci “**maddî olmayan kaynakları dönüştürme.**”

Yapısal dönüşüm; yeni bir üretim teknolojisinin kaynak kullanımına getirdiği değişikliklerin ekonomide, idarede, toplumda meydana getirdiği zincirleme yansımalar ve yönetilmesi gereği. Örneğin, sanayi devrimi, büyük merkezlerde üretimi getirdiği için köylerden şehirlere göçü, köylünün sanayi işçisine dönüşmesini, buna uygun hayat tarzını ve kurumları gerektirmişti. Bunun gibi, bugün de tam tersine, elektronik devrim küçük işyerinde – hatta evden - iş yapmayı mümkün kıldığı için küresel malî, ticarî, sınaî düzenlemeler, uzmanlaşma yerine birkaç beceri sahibi olma, baştan-sona proje yönetebilme, esnek çalışma, kentten kırsal alana kayma, gönüllü işbirliği ve kümelenme gibi hayat tarzı değişikliklerini ve kurumsal düzenlemeleri gerektiriyor.

Merkez ve merkez çevresindeki kapitalist ulus-devletler nüvesi, reform gerekince OECD’de uzun uzun değerlendirirler, kendilerine yeter kadarını kendileri yaparlar, dışarıdan müdahale edilmezdi. 1990-2000 aşamasında çeper ve çevre ülkelerde istenen yapısal dönüşüm, Merkez’in dünya piyasalarına el koyma hedeflerini de kapsayarak, dışarıdan müdahaleyle “yapısal dönüştürme” şeklinde yürütülmek istendi.

Küreselleştirmeci Yapısal Dönüştürmenin çifte amacı:

- 1) yeni ekonomik işbölümünde çeper ya da çevre ülkeye verilecek role göre yapısal dönüştürme,
- 2) bu ülkeyi siyasî ve idari olarak dışarıdan etkilenir, hatta yönetilir, hale getirmek için yapılacak gevşetmeler ve bağımlılaştırmalardır.

Küreselleştirmeciliğin, girdiği ülkede, sermayenin güvenceli olarak rahat girip rahat hareket edebilip kolay çıkabilmesi için hukuk düzeni, mülkiyet hakları... önceliklidir.

1990’da NATO’nun işlevinin ortadan kalkacağı görüldüğü için **Türkiye kullanışlı bir çeper ülke olarak konumlandırılmak üzere bu dönüştürmelerin en şiddetlilerine birkaç yönden birden maruz bırakılmak** istenmiştir. Dünya uygulamaları incelendiğinde dikkat çeken bir özellik de, bütün dönüştürme operasyonlarının en erken ve öncelikle Türkiye’de başlatılmış olmasıdır. Hem daha şiddetli uygulamalar, hem de birkaç yönden birden güçlendirilmiş uygulamalar söz konusu. Bu tutumun başlıca üç sebebi olabilir: 1) El altında NATO’nun bulunması, uluslararası kuruluşlara ilâve bir güçlü örgüt ve bağlantısı kurulmuş kadrolar sağlıyor olabilir. 2) Türkiye, çeşitli amaçlarla “birincil hedef ülke” olarak konumlandırılmış olabilir. 3) Türkiye’nin yapısı tam anlaşılmadığı için güçlü vuruşlarla sonuç almaya çalışılıyor olabilir.

2000-2010 yılları başında “yapısal dönüştürme” projeleri tamamlanırken, bir yandan da “toplumsal dönüştürme-zihniyeti dönüştürme” strateji ve projeleri ardı ardına devreye sokulmuştur. Dünya için yürütülen yeni-liberal amaçlı değiştirme-dönüştürme politikaları bütününe bakış önemli olmaktadır. Türkiye’de Eğitim ve ME+TE için yapacağımız değerlendirmelerde, sadece iç değerlendirmelerle yetinmemek, uluslararası kuruluşlar eliyle önümüze konulara küresel boyutuyla bakma yeteneği gerektiği ortaya çıktı. Bu Projeler, tekil konular olarak değil, **ülkeler için üst-güdümlü ve eş-güdümlü çok-boyutlu birer programın stratejik parçaları** olduğu bilgisiyle anlaşıldığı zaman, son 30 yıldır, bilhassa Türkiye’nin geçirdiklerini doğru yorumlayıp, çözüm üretmek mümkün olacaktır.

Bu süreçte BOP, **Büyük Orta-Doğu Projesi** de devreye girdiği için Türkiye’nin bulunduğu bölge birkaç misli daha fazla baskı ve karışıklık altında kalmıştır. Türkiye etrafında ve üzerinde ilâve, güçlendirilmiş, eş-zamanlı, Bölge’nin siyasal, toplumsal ve fiziksel yapısını dönüştürme stratejilerinin uygulandığı görülüyor. Bir de, içeride ve dışarıda paralel Gülen Cemaatı ve FETÖ kolu dolaşımında olduğu dikkate alınmalıdır.

Bu ortamda, bu çalışmanın amacı olan “**üretim gücü**” bakımından eğitimin en az iki süreç ile ilişkisini gözden kaçırmadan eğitim politikası belirlenmemesi gereğini ortaya koymaktır.

- Birincisi; **teknoloji basamakları, insangücü-işgücü, dış-iç üretim** (sanayi, tarım, hizmetler) ve **dış-iç ticaret sürecinde eğitim ve ME+TE’nin bağlantı noktaları.**
- İkincisi; **teknikdevlet-maliye-idare dönüşümü, toplumsal dönüşüm, zihniyet dönüşümü sürecinde eğitimin ve ME+TE’nin hayatî bağlantı noktaları.**

Aksi takdirde, koskoca bir “orta kademe teknik insangücü” kaybedilip Türkiye rekabet gücünü kaybedebilmektedir.

2.b. Türkiye'nin Yapısal Reform Gündemi ile Küreselleştirmeciliğin Yapısal Reform Gündeminin Farkı

Türkiye'nin Planlarında ve Bütçelerinde düzeltici, güçlendirici yapısal reform gündemi varken, küreselci etkiler Türkiye'nin yapısını dağıtıcı, istikrarsızlaştırıcı etkiler yapmaktaydılar. Kısaca:

Türkiye'nin Gündemi: Plamlı dönüşümle “**ihracata dönük sanayileşme,**” “kalıcı ihracat pazarları,” katma değer kazancını yükseltmek için **hammadde ve ara malı sanayilerini faal tutuma,** tasarım ve markalaşmayı canlandırma, ihracatı attırıp ithalatı azaltmak için yatırım, KOBİ'ler, seçici teşvikler, krediler, tasarruf. **Vergi reformu,** “**Orta Kademe Teknik işgücü eğitime öncelik,**” “**vasıflı işgücü**” kullanımına yoğunlaşma. Meslek Standartları Kurumu kurmak, “**Ortaokul reformu ile gencin yeteneklerini ortaya çıkaracak fırsatlar ortamı**” bilgisayar destekli öğrenme, ve fırsat eşitliği. “**Tarıma desteklemeyi arttırmak**” ve ihracat artışı.

DB ve IMF'nin Gündemi: Güçlü ekonomiye dönüş” diye \$'izasyon, TL'nin değerini yüksek tut, bol ithalat yap, sanayiin dursun, özelleştirmeler, MB reformu, Kamu reformu, Bütçe reformu, piyasa düzenleyici kurulları, Tahkim Kanunu, tarıma destekleri sıfırlayın, 8-yıllık kesintisiz eğitimde küresel ucuz işçi, ana okulunu destekleyin, teknik eğitim gereksiz – genel liseliler de onlar kadar kazanıyor. İşsizlik fonu ile vasıfsız işsizlere 3 aylık eğitim işverene destekleme verin, erken seçim yapın...

Hükümete dedikleri: özelleştirme, MB bağımsızlığı, inşaat ve ithalata devam.

Türkiye'de iki birbirine zıt yapısal dönüşüm gündemi ile karşı karşıya.

2.c. 1980 Sonrasında Küresel Yönetimin Kendini Düzenleyişi

Neo-liberal politikalara geçiş için Thatcher ve Reagan'ın karar açıklamalarından sonra kesinleşen 1980 Washington Uzlaşması ile uluslararası kuruluşlar tepeden bir kararla işbölümü yapmışlardır. Katkı paylarıyla ayakta durdukları kendi üye ülkelerine danışmaksızın re'sen yeni-liberal ekonomiye yarayacak faaliyetlere girişmişlerdir.

Bu sırada Uluslararası Kuruluşlar, dünya endeks sıralamaları ile ülkeleri aynı istikamette yarışa sokma araçları geliştirdiler. Dünyada bir rekabet edebilirlik sıralanmasına girişildi. 1980'lerden başlayarak bugün her yıl temel stratejik göstergelerle 50 adet yönlendirme raporu yayınlanıyor. Bunlar yürütülen siyasetin çatı ve kaynak belgeleridir.

Batı sermayesinin beyin kuruluşu Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü-OECD'nin büyük verilerle yönetme altyapısına dayalı “*Yıllık Ekonomik Görünüm Raporları*” ve özellikle “İşgücü Piyasası Esnekliği” ve Eğitim Raporları ve PISA Sınavları.

Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı - UNIDO'nun “*Yıllık Sanayi Gelişim Raporları*” birlikte küresel işleyişin çerçevesini belirlemektedir.

Washington'un re'sen yetkilendirdiği icra kolları ABD - OECD çerçevesine göre çalışırken yıllık temel yönlendirme belgeleri yayınlamaktadırlar:

1. Dünya Bankası (WB): Yönlendirme kredilerinin kaynağı olduğu için, uygulamanın yönlendirilmesi yıllık icraat ve aralıklarla icra politikası belgeleri ile yapıyor. Bütün uluslararası kuruluşlar, başta IMF, DB icra politikası

raporlarına göre hareket ediyorlar. “*Dünya Kalkınma Raporu*” ve “*Ülkelerde İş Yapma Kolaylığı Raporu*.”

1990’dan sonra dünyayı neo-liberal politikalara açma-ve-uyumlamakla görevlendirilen Dünya Bankası (DB) – seçilmiş ülkeler için yıllık “*Ülke Yardım Değerlendirmeleri*” (CAE) yapmayı ve “*Ülke Yardım Stratejileri*” (CAS) belirlemeyi 1993’ten beri sürdürmektedir.

2006’dan itibaren Dünya Bankası aralıklarla “*Milletlerin Değişen Zenginliği*” (2006, 2010, 2011, 2017, 2018, beklenen 2021) başlıklı ülkelerin “maddî kaynakları” ve “maddî olmayan kaynakları” karşılaştıran “*küresel kaynakları değerlendirme ve yönlendirme*” raporları yayınlamaktadır.

2. Uluslararası Para Fonu (IMF) “*Dünya Ekonomik Görünümü*” ve “*Küresel Mali İstikrar*” raporları,
3. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ/WTO) “*Dünya Ticaret Görünümü Göstergeleri*” ile ülkelere tek tek yönlendirme yapabilirler.
4. Avrupa Birliği (AB) ise “*Ülke Raporları*” yayınlamakta. Aday ülke Türkiye için kullanılacak kredi ve hibe fonlarını küresel üst strateji ile eşgüdümleyerek kullandırmaya gayret ediyor.

Saflarını sıklaştırmış küreselci üst-yapının amacı, merkezî ulus-devlet yapısının yönetimini adem-i merkezîyetçilik yoluyla çözmek, kapitalizmin yeni ihtiyaçlarına göre biçimlendirmek, yönlendirmek, sıkı takibe almak ve sermayenin nemâlanmasını sağlamaktır. Uygulamaların seyri incelenerek görüleceği gibi bir amaç da, düşman ya da Batı medeniyetinin rakibi olarak görülen ülkelerin ve bölgelerin yapılarını tamamen çökertip ele geçirmektir. Kapitalizmin son çırpınışlarında giriştiği böyle bir hayatî taarruzla karşılaşan devlet, başlıca üç yolla tepki gösterebilir. Zayıf devletse, mecburen tabî olur. Ya, konuyu devletin temel varoluşsal ilkelerini koruyarak ve gereği kadar esnek uyum sağlayarak yönetebilir. Ya da, durumu yönetme becerisi gösteremeyen kuvvetli devlet, sert darbelerle maruz kalır. Bu süreçte, bir ülkenin; ekonomiden idareye, toplumdan siyasete kadar birçok etki ajanı, hayatî kurumlara sızma, yanıltma, tahrik, algı yönetimi, darbe, hortumlama, şantaj, erken seçim vb. gördüğü hatırdan çıkarılmamalıdır.

Uluslararası kuruluşların Türkiye’deki faaliyetlerinin bu yönden de üst-koordinasyonla önümüze getirilebileceği bilinciyle bu proje kredileri yönetilmelidir.

2.d. 2000’e Girerken Küreselleştirme Politikası - Kısa Kronolojik Akış

Dünya Ekonomi Reformu: Yeni-Liberalizmi kendi uygulayan ABD ve Avrupa ülkeleri dışında OECD politikaları, DB-IMF-DTÖ çalışmalarıyla küreselleştirmeci “**Ekonomi Reformu**” en başında, idarî gevşetilmesi ve ekonomi ve kalkınma politikalarını değiştirterek kendine alan açmaktadır. Türkiye bunu, 1980 başında, IMF niyet mektubu ve Stand-by (yedekleme) Anlaşması ile kapalı ekonomiden açık ekonomiye politikalarına geçiliverirken gördü.

Dünya Bankası 1996 Geçiş Raporu ve Geçiş Ekonomileri: Rapora göre, 1990’lı yıllarda dünya nüfusunun üçte biri 1929 Büyük Buhranı gibi bir buhranın içinden geçmekteydi. SSCB’de, sosyalist rejim altında tam istihdam düzeyinin sağlandığı, işsizliğin bulunmadığı toplumsal yapı yıkılınca milyonlarca insan işsiz kalmış, gelirlerini ve sosyal güvencelerini kaybetmişler, dünyaya dağılıyorlardı. Yapılmakta olan Yeni Binyıl’a giriş ve “Geçiş Ekonomileri” sürecinin yönetimini ve bazı sonuçlarını burada izlemek mümkün.

“Geçiş Ekonomileri” terimi, ülkelerin ekonomilerini Batı kapitalizminin istediği yapıya ve zihniyete dönüştürmek üzere, 1978’de Çin için, 1989’da Sovyetler Birliği için ekonomik uyum pogramları geliştirildi. Çin, merkezî planlama ile piyasa mekanizmalarını bağdaştıran kendi sosyalist-piyasa ekonomisi modelini yerinden yönetim ve iç-ve-dış ticaret kurumlarını merkezden yönlendirerek oluşturdu.

1988’den itibaren OECD-AB-IMF-DB üst koordinasyonu ile Avrupa Birliği’nin Doğu Bloku’ndan gelebilecek üyeleri dönüştürmek için neler gerektiği çalışmaları başladı. 1993 yılında Kopenhag Zirvesi’nde “**Kopenhag Siyasî Kriterleri**” olarak bilinen ölçütler, Birliğe aday olacaklara; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlık haklarını güvence altına alan kurumların varlığı, komşularıyla ilişkilerini düzeltilmiş olma şartı koşuldu. 1995 tarihinde Madrid Zirvesi’nde, Birliğe aday ülkelerin sadece AB müktesebatını iç hukuklarına aktarma sorumluluğu taşımayıp yanında uyumlaştırdıkları kendi mevzuatları ile birlikte uygulamaktan sorumlu idarî ve hukukî yapıları da oluşturmakla yükümlü oldukları kararı alındı. Komünist zihniyetten dönüşümün zor olacağı düşünülse de, 1997 yılında Doğu Avrupa ülkelerinin aday olmaları kabul edildi.

AB, Üçüncü Dünya ülkeleri için yeni-liberal politikaları kapsayan “**Geçiş Yapıları ve Ekonomileri Stratejisi**” ve “**Geçiş Süreci**” başlatıldı. Geçiş ekonomisi; dış dinamiklerin itmesiyle devlet güdümlü ekonomi veya devlet öncülüğünde ekonomi yönetiminden serbest ekonomiye geçiş sürecine sokulan ekonomilere verilen isimdir. Temel olarak “**malî reform**” ve bu bağlamda “**devlete hâkim olan zihniyet**” ve varsa ideoloji değiştirilerek, o toplumun bünyesine uyup uymayacağına bakılmadan, kapitalist sistemin onaylayacağı bir yapı ve kurumlar ortamı oluşturulmaya çalışılır. Yabancı özel sermayenin rahat giriş-çıkışını ve içeride rahat hareketini sağlamak amaçtır. Bu ortam, dış dünyaya yarayışlı “**yeni hukuk ve makro-ekonomik ilişkiler düzeni**” kurularak ve “**devletin hâkimiyeti kırılarak,**” insan hakları, demokratikleşme, özgürlük söylemleri eşliğinde yapılır. Sonucu, devlet müdahalesi, merkezî düzenlemeler, kamulaştırılma korkusu olmadan serbest pazarın fiyatları belirlediği, ticaret engellerinin kaldırıldığı, kamu iktisadî teşebbüslerinin hatta kamu görevlerinin özelleştirildiği bir ortama geçişin elde edilmesidir. Bu devletlerin kendi devlet tarihleri, kurumları, işleyiş kültürleri vardı; Avrupa bu deneyimlerden yararlanabilirdi. Hepsi sil-baştan edilerek kendi kültürüne tam hâkim olmayan “genç kadrolar” getirildi. O nedenle 11 Doğu Avrupa ülkesine “AB’ye üyelik ödülü” gösterilerek, kıt bir yardım kaynağını projelerle sıkı denetim altında kullanırmak sûretiyle dönüştürme elde etme yöntemi kullanılıyordu. Görüldü ki, bu da emperyalizmin “geçiş” adı altında yürüten bir şekli... Tabii ki, dışarıdan yapılan zorlamalar bünyeye uymayacağı için birçok tepkime, sapma, bozulmalar, yıkılmalar, gecikmeler beklenmelidir.

Toplumbilimleri biliyor ki, ekonomide meydana gelen değişikliklerin toplum yapısına, zihniyetine, hele kültürüne intikali aşama aşama çok vakit alan farklı süreçlerdir. Nitekim, Doğu Avrupa ülkeleri iyi eğitim seviyeleri ve üretim becerileriyle katılmış olmalarına rağmen, bugün kurumsal gücü ile varlık gösteremeyen AB üyesi ülkelerdir.

Dünyanın Batı düzeniyle kapsanması için geçiş sürecine girmesiyle birlikte küreselleştirmecilik politikaları çeşitlendi ve sertleşti. AB-OECD-DB-IMF’nin Doğu Bloku’nu Batı Bloku’na aktarmak için uygulamaya başladıkları “Geçiş Yapıları ve Ekonomileri Stratejisi” kimi ülkelerde (Çin, Rusya gibi) adım adım, kimi ülkelerde (AB’ye alınacak Doğu Avrupa’da olduğu gibi) sert taarruzlu politikalarla uygulandı.

Türkiye’ye de AB Doğu Avrupa Ülkelerinin Geçiş Süreci mi? Türkiye’yle 1990-2000 arasında yapılan Dünya Bankası ile Proje Kredisi Anlaşma metinleri dikkatle incelenmelidir. Türkiye’nin AB’yle uyumlu modern ulus-devlet, Anayasa ile güvence altında insan hakları, hukuk devleti, piyasa ekonomisi ve demokratik müesseselere sahip olmasına ve uyum sürecinin 1963’ten beri devam etmekteydi. AET’ye tam üyeliği öngören

Türkiye-AET Anlaşması 12 Eylül 1963'te Ankara'da, Türkiye tam “**planlı ekonomi**”ye geçerken imzalanmıştı. Anlaşma, Türkiye'nin tam üyeliğini güvence altına almayı destekleyen bir Gümrük Birliği amacıyla üç aşamalı bir uyum süreci başlatıyordu. 1970 yılında Türkiye ve AET, bu Anlaşma'nın Ek Protokolü'nü kabul ettiler. Planlarla birlikte uyum süreci de yürüdü.

1980'de Türkiye 24 Ocak kararlarıyla “**açık piyasa ekonomisi**” sürecini başlattı ve çok yol kat etti. (AT)AB ise, sürekli bir ayak sürüme ile Türkiye'nin üyeliğini geciktirdi. Türkiye'deki darbeleri demokrasi havarisi AB'nin dolaylı-dolaysız desteklemesi, kendi içinde de bulunan, tarihî husumet ve kültürel farklılıklar yanında Cumhuriyet'in güçlü devlet yapısının sarsıntıya uğramasını alkışlamaları anlamına gelir. Fazla inceleme konusu yapılmayan bu boyutun vurgulanarak kamuoyu önüne getirilmesi gerekir. Kimse iki yüzü bir AB'nin içine çekilmek iztemez. Türkiye'nin AB'ye alınmayacağı bilindiği halde ve yeni-liberalizme planlı uyum devam ettiği halde, Dünya Bankası'nın 1990'lardaki tutumu, Batı'nın niyetlerini ortaya koyan belgeler. Bu çalışma açısından, 1990'da Dünya Bankası ile yapılan geniş kapsamlı “**Millî Eğitimi Geliştirme Projesi**” ikraz anlaşması ve bunun uzantıları ile 1995 “**Kamu Malî Yönetimi ve Denetimi Reformu Projesi**” önemli.

Türkiye'ye Doğu Avrupa ile aynı geçiş süreci, 2003'te Türkiye'de yeni hükümet belli olduktan sonra devreye giren Cemaat kadrolarının Türk yönetim sistemini de bu stratejiyle dönüştürme girişimlerinde açıkça gözlemlendi. (Türkiye uygulamaları, bilhassa Başbakanlıktaki 2003-2008-2011 arasında çıkarılan Kanun ve kararname çalışmalarına yansıyan AB Geçiş Ekonomisi belgeleri ve verilen resmî beyanatlar kıyaslanarak görülebilir.)

24 Nisan 2004 tarihinde Kıbrıs'ta BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın iki kesimli tek devlet planı halk oylamasına sunuldu. Güney Kıbrıs Rum kesimi bu planı reddettiği halde, Güney Kıbrıs bir hafta sonra 1 Mayıs 2004'te tüm AB müktesebatı bir yana itilerek tam üye yapıldı ve hem Kuzey Kıbrıs Türk Kesimi, hem de Türkiye ile ilgili konularda engel diye kullanılmaya başlandı.

1997'den 2004'e Doğu Avrupa'dan aday ülkelerin, müktesebatı tamamladıkları varsayıp 2004 ile 2007 arasında AB'ye tam üye yapıldılar. Türkiye'nin 1963'te başlayan tam üyelik süreci ise halâ sürüncemede...

Yeni Binyıl – OECD'nin “2000 Ulusal Reform Yılı” Çağrısı: Yeni Binyıl'a girerken bütün üye ülkelere OECD, “2000 Ulusal Reform Yılı” ilân etme çağrısıyla işe başladı.

Yeni Binyıl 2000'e girerken genel algı, küreselleşme eğilimleri olarak ifade edilen özellikler olarak adem-i merkezîyetçilik, yerelleşme, özelleştirme, plansızlaştırma, engelsiz iletişim, kamu görevlerinin ticarileştirilmesi, işletmecî zihniyetle yönetim, kamu-özel yönetişimi yönünde güçleneceğiydi. Devlet'in teknik-devlet işlevlerini yüklenmesi ile küresel merkezin işleyişine hizmet etmesi, devletin küçültülmesi, karşılıklı bağımlılıklar gibi özelliklerin genel işleyiş sonucunda kendiliğinden ortaya çıkacağıdır. Yeni-liberalizm, kapitalizmin yeni aşaması olarak ortaya çıktığı için, Kuzey Atlantik'in iki yanındaki ülkelerin bünyeleri kendilerini buna ayarlayabilirlerdi. Zaten OECD çalışmaları bu sürecin ihtiyaçlarını analiz edip kolaylaştırmak amacıyla yürüyordu.

Yine de Avrupa Birliği, kendini ABD'nin küreselleştirmeci tutumlarına fazla açmayacak, bölgesel bütünleşme programına sadık kalmaya çalışacaktı. 1980'de başlamış olan sosyal-devlet'ten çözülüp daha sert neo-liberal ortama uyum için gereken “**yapısal dönüşüm**” ve “**kurumsal dönüşüm**” küreselleşmenin meydan okumasına cevap çıkaracak şekilde tedbirler çıkarmalıydı. Batı'da, önce sanayiini kendini yapılandırması, sonra diğer toplumsal dönüşümlerin izlemesi sosyolojisi bir yön göstericidir. Bunlardan, sanayi ve iş

hayatında başlayan sektör veya bölge boyutunda kümeleşerek (clustering) küresel rekabete birlikte açılma - birlikte kazanma yaklaşımının hayatta kalmada en kullanışlı araç olacağı anlaşılıyordu. **Sanayide kümelenme yaklaşımı**, yapısal dönüşüme çerçeve vermekte, kurumsal dönüşümün başlangıçlarına işaret etmektedir. Bunun **eğitim politikaları** açısından anlamı, artık bireysel başarı ve teke tek rekabet önemini kaybedecek, takım çalışması, işbirliği, güvenilir insan, paylaşma, yardımlaşma, kazan-kazan oyunları önem kazanacaktır. Eğitimin boyutlarından **güzel ahlâk eğitimi** ve **toplumsallaşma eğitimi** öne çıkacaktır. Çocuğun ne kadar kendi imkânlarını zorlayacağı, ne zaman kimlerle işbirliğine yöneleceğini bulmayı ve seçmeyi öğrenmesi, bulunca uzun süreli güven ilişkisi yürütebilecek tutum ve davranışlara sahip olması gerekecektir. Yarışmacı ve rekabetçi zihniyet, birlik ruhu ve akılcı dayanışmaya evrilecektir.

Geçiş Ekonomileri gibi diğer ülkelerde, liberalleşme süreci bünyeye daha az uygun olduğu için ilâve tedbirler gerekecekti. Yeni-sağ-liberal küreselleştirmeci merkez malî araçlara bağlı birçok şartlı araçlar geliştirerek, uluslararası kuruluşların eşgüdümlü eylemleri ve kurdurduğu yerel STK'lar aracılığıyla bunları birer program olarak ülkelerin gündemine taşıyacaktı.

Yeni Bin yıl – 2000'e Gिरerken Türkiye: Bu yayının 2. Bölümü'nde 10'ar yıllık dönemler itibarıyla eğitim yönetiminin ele aldığı konular bulunmaktadır. Her 10 yıl, "Dünya" ve "Türkiye" başlıkları ile dönemin ortamı da özetlenerek başlamaktadır. Böylece, eğitim yönetiminin konularını etkileştikleri çevre ile birlikte görerek anlamak mümkün. Özellikle 1990-2000, 2000-2010, 2010-2020 eğitim yönetimi dönemlerini, Türkiye'den dış taleplerin niteliğini ve iç ortamın tutumunu anlayarak değerlendirmek daha doğru teşhislerle yorum yapmaya yardımcı olur. Aşağıda dünya, Türkiye ve uluslararası kuruluşların etkileşiminin kısa bir özeti yapılmaktadır.

1980'de, nasıl ki, yeni-sağ-liberal politikaların, dünya sistemini tümüyle dönüştürme amacıyla dışarıdan dayatılmasının ilk denemesi Türkiye üzerinde yapılmışsa, bu defa da küreselleştirmeciliğin dışarının bir dönüştürme aracı olarak birçok ülkeye duhul etme çalışmaları arasında ilk sıralarda Türkiye de vardı.

Uluslararası kuruluşların küreselleştirmecilik için Türkiye'ye girmeleri daha kolay oldu, çünkü 1997 MGK sarsıntısından çıkamayan siyaset ve ekonomi 2001'de büyük bir krizle karşılaşmış IMF-DB içeride, onların stratejileri ekseninde yönetim yapılıyordu. IMF 2002'de, fiyat istikrarı adına sanayileşme ve kalkınmaya kamu yatırımı ayırmayı 15 yıl süreyle gündemden kaldırmayla başladı.

Küresel politikaların Türkiye üzerinde çok sert bir baskı şeklinde kullanılması, içerideki ve dışarıdaki bir takım başka unsurların da uzun bir süredir hazır hale getirilmesiyle ilişkilidir. (Güdümlü STK'lar, tarikat, terör odakları, SSCB çevresine yerleştirilmiş harekât unsurlarının Orta-Doğu'ya indirilmesi, iç ve dış Cemaat ve uzantısı FETÖ, iç ve dış ASALA/PKK, uzantısı PYD... gibi). Yoğun olarak uygulanması 1990, 1993, 1997-2012 döneminde görüldü. (FETÖ boyutu 2011-2016 arasında su yüzüne çıkacaktı). İçeriden karıştırıcılar başlıca FETÖ ve PKK ise, dışarıdan müdahaleler 1991'de resmen başlatılmış İslâm'a karşı siyasal saldırının teröre evrilmesi ve 2002'de Türkiye'nin IMF ile stand-by (yedekleme) anlaşmasının içeriği kamuoyunca bilinmeden uygulamasına geçilmesidir ki, tümü birden siyasete güveni sarsmıştır. Bu dönemle örtüşen bir şekilde, ABD'nin Kuzey Irak'a Türkiye üzerinden girmek istemesi, Başbakan Ecevit'in ise kabül etmemesi erken Genel Seçimlere gidilmesini tetikledi. Yeni Meclis'in önünde bulunduğu 1 Mart 2003 Tezkeresi'nin kabül edilmemesine, Türkiye'nin sınırdaşı Irak'ın işgali ile BOP Projesi'nin uygulamaya geçirilmesi de eklenince Türkiye'nin içine sokulduğu vahşi tazyikin derecesi anlaşılabilir.

Oysa, yeni girilmekte olan dönemde, Türkiye'nin kendi tarihinden getirdiği özellikleri ile yönetilebilecek bazı boyutlar mevcuttu; zanaatkâr ve sanayi çarşılarında kümelenme gibi, dayanışmacı topluluklar gibi, ahlâk üzerine kurulu ticaret gibi... Her on yılda bir gelen darbelerle idarede gelenek sürekliliğinin kırılmaya maruz kaldığı, kurumsal hafızaların silinmeye maruz kaldığı bir süreç, her şeyin dışarıdan dayatmasını bir direnç sebebi olarak görüyor, kendisi yönetmeye girişmiyordu.

Dünya Bankası'nın ve IMF'nin Yaklaşımı ve Türkiye'de Malî Piyasaların Dönüşümü: Denilebilir ki, DB-IMF ikilisine, Türk devlet yapısını küreselleştirmek için bir giriş kapısı lâzımdı. 1997 sonrasındaki toplumsal, siyasî, iktisadî, malî ve eğitim sistemi ve Türkiye'nin "fırsat penceresi" gençlikteki karışıklık süreci ve 1999 ve 2001 İstikrar Programları ile bunun kapısı yapıldı. **Malî piyasaların dönüşümü kilit-ve-anahtar** olduğuna göre kapının anahtarı Merkez Bankası ve Hazine'de idi. İçinden geçilen dönem böyle de olsa, öncelikle **Kamuda Malî ve Yapısal** ve sonra **Toplumda Dönüşümsel Refomlar** için DB-IMF-DB Çevrimi'nin stratejisi ve yöntemi işlemeyi sürdürmeye gayret etti. Türkiye'ye getirilmek istenen değişiklik maddeleri DB'nin CEA, CAS ve Kredi Projesi anlaşmalarıyla getirildi. Resmî Gazete'de yayınlanınca Anayasal güvence altına girmiş oldular.

Dünya Bankası (DB, yıllık "**Ülke Yardım Değerlendirmeleri**") (CAE) yapmayı ve bizzat "**Ülke Yardım Stratejileri**") (CAS) belirlemeyi 1993'ten beri sürdürmekteydi. Türkiye'nin uygulanma başarısını "az tatmin edici" notu ile değerlendiren politikalar belirtmekteydi. Sivil ve askerî yönetim alanlarına yönelik kimi Soros fonları ile ısmarlanan raporlar hayli tepki topluyordu.

Dünya Bankası; diğer kamu kuruluşları ve hükûmetle ilişkilerinde kendinde yetki farz etmeyi; Hazine'nin IMF ile "*Performansa Dayalı Yönetim Uygulamasına Geçiş*" (2001), Kemal Derviş'in "*Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı*" (2001) ve OECD'nin, "*Türkiye Açısından Düzenlemeler için Reform İncelemeleri: Türkiye'de Düzenleyici Reformlar*" (2002) gibi belgelerin hedeflerine dayandırarak açıklıyordu. Aslında, bunlar DB'nin ana stratejisinin maddeleriydi ve her ülkede girişimler yürüyordu. Örneğin, Mali Piyasaların serbestleşmesi açısından **Merkez Bankaları Bağımsızlığı bir Dünya Bankası Stratejisi** olarak, başta neo-liberal merkez ülkeler "kabûl!" diyerek örneği sunmuşlardı.

Merkez Bankası'nın Dönüşümü: 13 Mart 2001'de Devlet Bakanı olan Kemâl Derviş'in ilk icraatları 15 tane yasa değişikliğini TBMM'ye teklif ettirmek oldu. İlk kabûl edilenlerden 25 Nisan 2001 tarihinde 1211 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle, ilk olarak TCMB'nin **temel amacı fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmek** olduğu belirtilmiş ve **TCMB'nin bağımsızlığı** ilân edildi. Merkez Bankası'nın kalkınma, sanayileşme falan ile ne alâkası vardı... Bunları ilgili kuruluşlar yapsınlar... Dış kaynak ihtiyacı olan, petrolü ve sömürgeleri olmayan bir ülke bugüne kadar TCMB'nin zor zamanlarda doğru para politikalarıyla kalkınma ve sanayileşme başarısı göstermişti. Türkiye'de sanayileşmenin durdurulması DB – Kemâl Derviş marifetiyle resmen başladı. Bütün Merkez Bankaları, bağımsız olacaklarına NY – FED'e bakar oldular. Türkiye sanayiinin kaynak ihtiyacına göre ayarlanmayı bıraktı ABD aylık işsizlik verilerini takip etmeye başladı.

Takiben, 2001'de idarî ve malî özerklik kanunlarıyla **Piyasa Düzenleme Kurulları** kurumlaştırıldı; yabancılara danışmanlık ve lisans veren sektör kuruluşları oldular. Yine 2001'de **Milletlerarası Tahkim Kanunu** çıkarıldı; yabancı ortaklı yatırımlarla ilgili davalara yurt-içi veya yurt-dışında seçilen hakemlerce bakılabilmesi kabûl edilerek kamulaştırmalara karşı bir güvence sağlanmış oldu.

Kamu Malî Yönetim ve Denetim Kanunu hazır beklemedeydi ama uygulamak için başına sahiplenecek bir hükûmet gelmesi gerekiyodu.

Diğer yandan, Dünya Bankası icrasıyla yürüyecek “**Toplumu ve Zihniyetini Dönüştürme**”ye geçiş zemininin ne dereceye kadar mümkün olacağı henüz belli değildi.

- Hem neo-liberal küreselleştirici dayatmalarla piyasalar gevşesin,
- Hem de ılımlı İslâm’la millî devlet zihniyeti gevşesin isteniyordu.

Toplumun mevcut bünyesi bunların ikisine de uygun değildi. Yeni oluşacak siyasî ortam belirleyecekti.

O zaman 2001’de, **Uluslararası Fon, Vakıf, Kuruluş ve ilişkili STK’lar**, hatta istihbaratların, küreselleştirmeci yönlendirmeye olumlu cevap verme rolünü ve mümkünse işlevini yerine getirecek topluluklarla ve bazı dâhilî kuruluşlarla temasta olmaları mümkün. Birçok konuda yaptıkları gibi, eğitimde de, dışarıdan tayin edilen yönetim kurulları ile Türkiye’deki **Eğitim Reformu Girişimi** ERG, Ana-Çocuk Eğitimi AÇEV... gibi STK’larını kurmaya giriştiler.

Kamu Malî Yönetiminin ve Kamu’nun Dönüşümü: kamu malî yönetiminin ve kamunun dönüşümünü, yeni oluşacak siyasî ortamda yürütülmesi için Kemâl Derviş “Erken Seçim!” dedi.

3 Kasım 2002 erken Genel Seçimlerinde 1997-2002’ye tepki oyları siyaseti sil baştan değiştirirken yepyeni bir iktidar çıkardı. 2003 Fethullah Gülen Cemaati’nin çok faal hale gelmesine yaradı. Devletin bütün tecrübeli kadroları kenara çıkarılıyor, çoğu Cemaat yönlendirmeli işi bilmeyen ve işini kurum dışına danışanlar artıyordu.

1 Mart 2003 Tezkeresi tecrübesiz yeni Meclis’in önüne getirildi. Hemen ardından AK Parti Genel Başkanı ve yeni milletvekili seçilmiş olarak Recep Tayyip Erdoğan Başbakan oldu ve 14 Mart 2003’te hükûmetini kurdu.

534

Yeni Binyıl’ın başında IMF, DB’nin Yapısal Uyum Kredileri ve danışmanlarıyla Türkiye’deki 1995’te başlayan “Kamu Malî Yönetimi Reformu” ile devletçi yapıyı ve zihniyeti dönüştürme ve piyasaları küresel oyunculara açma yönlendirmesi zaten tamamlanmak üzereydi.

“*Kamu Malî Yönetim ve Kontrol Kanunu*” (2003), “*Stratejik Planlamaya Dayalı Performans Esaslı Bütçeleme*” (2003) maddesinin tüm kamu yönetimine yönelik olmasına dayandırılıyordu.

Uluslararası Kuruluşlar arasında eşgüdümlü sözkonusu Türkiye Stratejileri yeni hükûmetin tecrübesiz zamanına denk geldi.

Kamu kesimini dönüştürmekte köklü değişim, 10/12/2003 tarihinde 5018 sayılı **Kamu Malî Yönetim ve Kontrol Kanunu** ile yapılmıştır. Türk kaynak yönetiminin uluslararası standartlara uygun bir yönetim ve denetim sistemine oturtulması, IMF’ye verilen niyet mektuplarındaki “Türkiye’de Saydamlığın Arttırılması ve Kamuda Etkin Yönetimin Geliştirilmesi” yeni Hükûmet’in Eylem Planında yer aldı. Bu Kanun’la getirilen “Merkezî Uyumlaştırma Birimi,” kurumları formatlama görevleri çerçevesinde Stratejik Planlama, performans esaslı bütçeleme, orta vadeli harcama planlaması, malî saydamlık ve hesap verebilirlik düzeni kurup uygulamaktadır. Bakanlıkça malî tablo denetimi, uygunluk denetimi ve faaliyet denetimi yapılmaktadır.

İç ve dış piyasalarda yaşanan olumsuz gelişmeler, Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde iki ciddi krize neden olmuş ve ekonomik dengeler bozulmuştur. Kemâl Derviş’in Dünya Bankası’ndan getirilip Hazine Bakanı yapılması, 2001 Krizi döneminde 3 ortaklı koalisyon hükûmetinin IMF ile Stand-by (Yedekleme) Anlaşması ve İstikrar Programı’nın yönetiliş tarzı Türk kamu yönetiminin alışmadığı kapalı kararlardan izlendi.

Bu programın içinden toplu yapısal uyum stratejisinin aracı olarak Malî Yönetim ve Denetim Kanunu ve bunun uygulama sürecinde Türkiye'nin devlet yapısını dönüştürmenin ayrıntılarından rejim değişikliğine kadar pek çok unsur çıktı. Kamu Yönetimi Reformu ve Malî Yönetim ve Denetim Reformu için DB önerilerinin Türkiye'ye uyarlanması kuruluşlarca, TODAİE'ce, üniversitelerce, T.B.M.M.'ce ve kamuoyunca tartışılmadı. Uygulama sırasında Türkiye'ye verilen şablonlar ağırlık taşıdı.

2002 Genel Seçimleri'nden sonra hızla gündeme getirilen ABD askerinin Kuzey Irak'a Türkiye üzerinden sokulması tezkeresinin 1 Mart 2003'te TBMM'de kabûl oyuna ulaşmaması sonucu ABD'nin yol değiştirmek zorunda kalması iplerin gerilmesine yol açtı. Aynı sırada ABD; Orta-Doğu'da 22 yeni devlet kurulması projesi yolunun başında bulunduğunu açıkladı. İki-üç ayın içinde Orta-Doğu'da 10 devlet sarsıntı geçirdi. Bölgedeki kaos halen devam etmektedir.

KÜRESEL NÜFUS ve İŞGÜCÜ POLİTİKASINI BELİRLEYENLER

3. OECD: 1980 Sonrası – Nüfus, İşgücü, Eğitim Politikalarının Oluşum Süreci

OECD – Batı ekonomi politikalarının beyin kuruluşudur. OECD, kapitalist dünyanın piyasa ekonomisinin yönetilebilmesi, yayılması ve hacim kazanması için alt yapı oluşturan, küresel bağlamda öne çıkan konuların durumsal veya sürekli araştırmalarını yaptıran, analiz eden, inceleyen, aynı mantık tutarlılığıyla öneriler geliştiren uluslararası temel öncü üst-kuruluştur. Piyasa ekonomisi ve bağlantılı konularda uzmanlaşmış hükûmetler arası bir istişare ve danışma kuruluşudur. Piyasa ekonomisinin yönetimi için gereken araçları geliştirir; iktisadî ve toplumsal hayatın farklı boyutlarında yaptığı izlemelerin sonuçlarına göre üye ülkelere tavsiyelerde bulunur. OECD; Dünya Bankası, IMF ve DTÖ benzeri kuruluşlarda olduğu gibi, kredi verdiği üye ülkelere uygulamasını da yaptırmak ve denetlemekle görevli bir kuruluş değildir.

OECD; ABD ve Avrupa kapitalizmini uyumlaştırarak dünyaya birlikte yönelen politikaların geliştirildiği zemindir.

1980'de dünya nüfusu 4.433.000.000; 40 yıl içinde bu rakamın ikiye katlanması bekleniyor. Bunun 1.200.000.000'ü işgücü. Bu dönemde dünya işgücünün dünya nüfusundan daha hızlı artarak 2010'da iki buçuk misliyle 2.900.000.000'a çıkması, 2020'de 3.382.000.000'i bulması bekleniyor.

OECD; 1980'lerden itibaren **yeni-liberalciliğin ve yeni elektronik teknolojinin işlevsel yapısal uyumu** için çözümlerinin önemli hâle geldiği kapitalist ülkelerde ve dünyada uygulanacak politikaların ayrı ayrı geliştirildiği ve DB, IMF ve DTÖ'nün uygulamalarını uyarlamaları için gerekli politikaları, göstergeleri, standartları ve reçeteleri sağlayan bir kuruluştur. Dünya ekonomisini üst-yönetimi olan G-7'nin sekreteryası OECD'dedir. Yine G-7'nin Yükselen Pazarlarla ortak istişare zemini olan G-20'nin sekreteryasıdır. OECD üyelerinden biri yılın çalışma toplantısını düzenleme görevini üzerine aldığıda OECD'ye geçer. Türkiye G-20 ülkeleri arasındadır.

ABD ve Avrupa'da birbirinden farklı yapılarda olan kapitalizmin **yeni-liberal işgücü piyasası politikaları** ile dünyaya birlikte yönelmelerinin üst-koordinasyonu OECD'de yapılmaktadır. **Yeni-elektronik teknoloji döneminin işgücü eğitimi politikaları** ve dünyada **eğitim sistemlerinin yönlendirilmesine yarayacak araçlar** geliştirilmesi, **dünya insangücünün göstergelerle yönetimi** yönlendirilmektedir. **Teknoloji eğitimi** ve kullanımı küresellelikle bağlantılı olarak bilişimin, iletişimin etkin kullanıcısı olmaktadır.

Makro Ekonomik Politikalar: Günümüzde kapitalist ekonominin yapısına ve yönüne uygun biçimde yeni-liberalcilik olarak tanımlıdır. Makro düzey yapının kurallarında temel dönüştürücü reforma ihtiyaç yoktur. Yapılacak işlem yayılmadır. Yayılmanın gerektirdiği reformlar ülkeler, konular, araçlar itibariyle farklılaşmaktadır.

Mikro Ekonomik Reformlar: Ülkelerin sürdürülebilir gelişme, küreselleşme ve teknolojideki gelişmelere uyumu boyutlarında yapılır. Sürdürülebilir gelişme ekonomik, toplumsal, çevresel paydaşlarla işbirliğini vurgular. Küresele açılma hem alıcı hem de krizlerden kendilerini kurtarıp Yeni Dünya Düzenine uyum sağlamak için kullanacakları özelleştirme, yerelleşme ve kamuda küçülme araçları ile kamu ve özel kesim ortaklıkları gibi hizmetin maliyetinde ve dağıtımında verimlilik yaklaşımlarını yerleştirmektedir.

Türkiye – OECD ilişkilerini bilerek devam ediniz! Dünya Bankası, IMF ve DTÖ gibi uluslararası kuruluşlar OECD'nin tavsiyelerini, reçetelerini, kendi politikalarının ve faaliyetlerinin esası yapmaktadırlar. Ancak, burada bir istisna yapıldı. ABD-NATO'nun 1960'ta kurulan OECD'den isteğiyle, 6'sı uluslararası kuruluş ve banka, 13 civarında Batılı devlet, 1960-1980 arasında "OECD Türkiye Konsorsiyumu"nu (uluslararası kuruluşların, devletlerin ve/veya şirketlerin kendi kararlarına temel yapmayı taahhüt ettikleri birlik.) Türkiye'ye kredi ve yardım için alınacak ortak kararlara uymayı taahhüt ettiler. OECD, Türkiye'nin Batılı ülkelerin kredilerine erişimin önündeki denetim kuruluşu yapıldı. IMF ve Dünya Bankası, Türkiye konusunda OECD kararına göre hareket ettiler, yetkilerini bağımsız kullanmadılar, eşgüdüm hâlinde kaldılar. Bu yapı, OECD Türkiye'ye malî kriz teşhisi koyduğu zaman Batı'da bütün kapıların kapanması, OECD'nin Türkiye'yi IMF kapısına sevk etmesi ve Türkiye'nin taahhüt anlaşmasına yedekleme kredileri vererek Türkiye'yi istediği yöne çevirme imkânı veriyordu. Bu yapı 1958-1960'tan bugün 2018-2020'ye Türkiye'ye 10 yıl aralarla malî krizler yaşatmaya devam ediyor.

1990'da Dünya Bankası ülkeler için yeni-liberal CAS (Ülke Destek/ Yardım Stratejisi) stratejilerini dışarıdan yönlendirme için re'sen belirlemeye başlayınca, OECD, Türkiye yönlendirmelerinde Dünya Bankasını öne geçirdi.

3.a. OECD Küresel İşgücü Piyasalarının Biçimlendirilmesi ve İşgücü Eğitimi

Emek yeni-liberal ekonomik politikalar ortamında sadece işgücü girdisinin kullanımı ile sınırlı kalmamıştır. Bu başlık iki açıdan daha anlaşılmalıdır, çünkü sermaye birikiminin sürmesine uygun üretim ihtiyaçlarına göre **Batı işgücü piyasalarının oluşması ve eğitim ile Batı sanayiinin kâr getirici küresel uzantıları olarak dünya işgücü kademelerinde işbölümü** ve buna uygun **işgücü eğitimi düzenlerinin oluşturulması** gerekecektir. Öyleyse;

- “Batı'daki işgücü piyasalarına ve işgücü eğitimine bakıştaki değişim” ile
- “Küresel işgücü piyasalarına ve eğitime uygulanması gereken dönüştürücü”

Yol Haritaları ayrı ayrı bilinmelidir.

Bunun için; OECD'de uzun yılların İşgücü Piyasası izlemeleriyle şu sorulara cevap aranmıştır: 1) Yeni-liberal politikalar için OECD'ye nasıl bir işgücü yapısı lâzım? 2) İşgücü maliyetini düşürmek ve verimliliği yüksaltmak için neler yapabiliriz? 3) İşgücü Pazarı eğitim sistemlerine yapılanma ve müfredat için ne bir mesajlar veriyor? 4) Küreselleşmek için dünya işgücüne nasıl bir yeni kullanım şekli verilmelidir? 5) Benim ülkemin rekabet

üstünlüğünü sürdürmek için nasıl bir insangücü ve işgücü yapısına, ücret düzeyine, katma değer ve verimlilik artışına ihtiyacım var?

ME+TE’de paydaşlarla işbirliği, küresel işgücü piyasasındaki yerine göre eğitim, teknoloji okur-yazarlığı ile üretimde kullanabilir olma yönünde reformlara tâbîdir.

- 1) İşverenin işgücü talebi ve Emek Pazarlarına giriş-çıkış esnekliği,
- 2) ME+TE’de temeller, nitelik ve ehliyet belgelerinin geçerliliği,
- 3) Üretecek kişinin işgücü talebine göre uygun yerde istihdamı.

İşgücünün sağlanması üçlü sacayağına oturduğu için, OECD’nin yıllık “İşgücü Piyasası Esnekliği Raporları,” “Bir Bakışta Eğitim Raporları,” “Dünya İstihdam Görünümü Raporları” ile yorumları düzenli yayınlanmaktadır.

Bu belgelerin içinden ülkelerin yönetimleri için **Emek Pazarı** ve **ME+TE yönlendirmeleri** de çıkar. Avrupa’da “esneklik sağlama” sorunu, **sendikasızlaşma** ile ilgilidir, çünkü ücret maliyetinin düşürülmesinde en büyük engeli örgütlü işgücü piyasası oluşturmakta idi. Ya emek pazarının kendini gevşetmesi, ya daha sermaye yoğun daha az işgücü kullanan üretim tekniklerine geçilmesi, ya da ucuz emek ülkelerine yönelmesi gerekiyordu.

3.b. Yeni-Liberalci Batı’da İşgücü Piyasalarının İşgücü Eğitimine Bakışı

Kapitalizmin /Sermayenin temel politikası, üretim maliyetlerini düşük tutup kârları yükseltmektir. 1973 yılına kadar maliyetlerde ABD’nin petrol fiyatlarını baskılamasıyla herkes kendi yapılanması içinde üretimine devam ederek geldi. AB, birlik olma yolunda üyeler arasında pek çok uyumlanma yapmakla birlikte, üretim sistemleri, serbest dolaşıma uyamayan işgücü piyasaları ve zaten Birlik politikalarına tâbî kılınmayacağı baştan kabul edilmiş eğitim ve kültür politikalarıyla ulus-devlet yapıları çerçevesinde devam ediyordu.

1974 Dünya Petrol Krizi’yle birlikte ABD ve Avrupa’nın üretimde öncelikli kalemi **işgücü maliyetlerini düşürmek** hâline geldi.

Bilimsel yöntem: dönemin kısıtlarına ve teknoloji kullanımına göre üretimin kâr getirici olması için **işgücü piyasasına verilecek işaretler** neler olmalıdır?

- 1) Ülkenin kendi üretim kesimleri işgücü nitelik ve nicelik talebini belirtmelidir ve
- 2) Eğitim sistemleri insangücü arzını, piyasanın işgücü nitelik düzeyleri talebine uygun yapmalıdır.

Bu yolla **her teknoloji düzeyiyle yapılan üretimde verimlilik, uygun işgücü maliyeti, kârlılık ve küresel ihracat** kazancı elde edilmektedir. İşaret kendi üretim kesiminizden işgücü pazarına gelmeli; bu bize eğittiğimiz insangücüne hangi istihdam yerlerinin açılabileceğini gösterir. Eğitim, işgücüne olan bu talebe göre yapılırsa istihdama yönelik olur ve maliyetleri karşılanabilir. (Yoksa “ben en iyi şekilde eğitir çıkarırım, işveren yolunu bulup kullansın” mantığı; eğitilmiş işsizliği ya da eksik istihdamla doyumsuzluk yaratan bir masrafa dönüşmektedir.) (Diğer yandan, Türkiye’de bir süredir yapıldığı gibi, Batı eğitimde ne yapılıyorsa bilimsel olur, taklit edince “çağa uymuş oluruz” ve “çağı yakalarız” yaklaşımı da yanlıştır. Farklı bünyelerin ihtiyaçları farklı olmaktadır.)

OECD Emek Pazarı Taramaları – İşgücünün ve İşgücü Talebinin Durumu: Batı sermayesinin dünya politikalarını araştırma-geliştirme kurumu olan OECD, bu tarihte G-20 ülkeleri, OECD ülkeleri ve Yükselen Pazarlarda farklı işgücü kategorilerinin birbiri yerine ikame edilebilirliğini ölçerek araştırmalara başladı. *Emek Piyasası Esnekliği Çalışma Toplantıları* ve “*Dünya İstihdam Görünümü Raporları*” devlete ve işverene yansıyan ücret

yükünün azaltılması, işgücü kademelerine gereken asgarî ve azamî eğitimin maliyeti, asgarî ücret düzeyleri, yapısal işsizlik, işe alma ve çıkarmaların serbestleştirilmesi ve sosyal devlet harcamalarının geriye çekilmesi üzerinde yoğunlaştı. Oğün daha da önem kazanan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) “*Dünya İstihdam ve Toplumsal Görünüm Raporu*”nu yayınladı. Hızla sendikasılaşan emek pazarında, çalışanların durumunu gösteren “*Dünya İş ve Çalışma Raporu;*” “*Dünya Ücretler Raporu;*” “*Dünya Sosyal Güvenlik ve Toplumsal Koruma Raporu*” yoluyla **dünya insan kaynaklarının yönlendirmesinde kullanılacak veri ve analizler** OECD ile ILO’ca birlikte ortaya konmaktadır.

80’li, 90’lı yıllarda OECD’de süren emek pazarı çalışmaları, kapitalist Batı ekonomilerinin bütününe kapsamaya yöneldi. İşgücü ve ME+TE talep basamaklarının ekonomiye maliyetleri, rekabet edebilirlik üzerinden bulmayı amaç edinen ilk büyük alan çalışmasıdır.

Batılı İstihdamın Geleceği: 1980’lerde Birleşmiş Milletlerde nüfusun geleceği tahminleri ile OECD’de insangücü ihtiyacı gelecek tahminleri, taramalar, işgücü piyasası esneklikleri ve piyasa araştırmaları ile ekonometrik çözümler birlikte başladı. Avrupa’da nüfus artışının durma noktasına ilerlediği, yaşlı nüfusun arttığı, işgücü eksikliği oluşacağı, üretim maliyetleri açısından ucuz işgücü imkânları araştırıldı.

Kurumsallaşmanın önemi şudur: yapılan çalışmalar kullanıldıktan sonra unutulmaz, her yeni gelen kadro yeni dönemi sıfırdan öğrenmeye ve sıfırdan üretmeye başlamaz. **Kurumsal hafıza sermayedir;** kaynakla bağlantıyı sağlar, yeni çalışmaların yeni şeyler yapması gerektiğinde kolaylaştırıcı olur, tutarlılık çalışmalarına yarar. Bunun iyi bir örneği OECD’de insangücü çalışmalarında görüldü. 1961- 1969 arasında yapılan, Türkiye’nin de katıldığı (bkz. İkinci Bölüm’de 1960-1970 yılları) Akdeniz Bölge Projesi İnsangücü Planlaması 1990 başında yeni veri ve bulgularla karşılaştırıldı. “**1993 OECD Ülkelerinde İstihdamın Meslekteki Mevki Yapılarına göre Gelecek Tahminleri**” yapıldı. (Gerald Hughes -1993; *Projecting the Occupational Structure of Employment in OECD Countries;* Labor Market & Social Policy papers No:10 OECD/GD/(93)7.) Yapılan değerlendirmeler, yeni çalışmalar ve meslek kademeleri için politika değişiklikleri, işgücü piyasasını ve ücretlendirmeyi yönlendirmede kullanıldı.

Ucuz Emek Çaresi – Gençler ve Kadınlar: Batı işgücü pazarlarının bulguları önce şunları gösterdi: genç kız ve genç erkek işçiler ile yetişkin kadın işçiler düşük teknolojili ve düşük ücretli işleri kabûl etmekte, iş imkânı ve işsizlik durumlarının her hâlinde aynı şekilde görece düşük ücretlerle çalıştırılabilmekte. Asgarî ücretin belirlenmesinde, yetişkin erkek işçilerin kabul edebilecekleri asgarî ücretin en az 1 puan altından başlanarak geriye doğru yaşlara göre kademelendirilmiş asgarî ücret belirlenebileceği, genç yaşlar için daha düşük olmak üzere 14-15 yaş, 16-17 yaş, 18-19 yaşlar için farklı asgarî ücretlerin mümkün olduğu bulundu. Ucuz işgücü için komşu ülkelerinin kullanılabilirliği veya göç alınabileceği değerlendirildi ise de, ikisinin de yeni yeni ekonomik ve toplumsal sorunlara yol açacak olması, daha ince yönetilecek bir dâhilî işgücü politikası ihtiyacına işaret etti. **ILO’nun çalışma yaşı olarak kabûl ettiği 14 yaşını doldurma sınırı sabit tutuldu.** Bu ülkelerin fert başına millî gelirleri yüksek olmasına rağmen, ekonominin ucuz genç işçi ihtiyacı nedeniyle ortaöğretim II. kademe (lise) öğretiminin zorunlu kılınması düşünceleri daha ileri tarihlere bırakıldı. Emeklilik maaşı almaya başlama yaşları ileri alınmaya başlandı. Kadınların işgücüne katılım oranının düşük olduğu Batı ülkeleri, yabancı işçi olarak parayı yabancıya vermektense, **yetişkin kadınlar çalışmaya davet edildiler.** Bu stratejiyi desteklemek üzere çocuk bakım evleri, yuvalar ve okul-günün uzatılması, ders çalışma ve oyun-dinlenme saatlerinin okul saatleri içine alınması politikalarıyla teşvikler getirildi ve **okul-öncesi eğitim** bu dönemde hızla artmaya başladı. Avrupa ve Amerika’da

kadınların işgücüne katılımında yükselme elde edildi. 1980’li yıllar ve 1990’lara geçiş bu şekilde ucuz gençler ile kadın işgücüne iş vererek yapıldı.

Kadınların İşgücüne Katılması ile Okulöncesi Eğitimin Doğrusal İlişkisi: Bebek ve küçük çocuklara yaygın “yuva hizmeti,” “anaokulu,” “ana-sınıfı” çalışan şehirli kadının ihtiyacına cevap olarak doğmuştur. Çocuğu çok küçük yaştan kilise veya toplum okullarına almak, ideolojik eğitim yapan Katolik ve Komünist ülkelerde görülür. Burada **okul-öncesi eğitimini yaygınlaştırıp yaygınlaştırmamanın mantığı** bakımından hayatî dersler var.

Batı ülkeleri ilk sanayileşen ülkeler olmalarına rağmen, **liberal sistem çocuğun terbiyesinde anneyi birincil kaynak kabûl eder.** Çocuğun ilkökul öncesinde aile ortamında anasıyla büyümesinin gelişimsel değeri büyüktür. Batı dünyası 1990’lara kadar toplumun büyük kesimlerine götürülen hizmetleri çocuktan ziyade anne üzerinden götürerek çocukları desteklemiştir. Çocuklarını iyi büyütmek için analara halk eğitim merkezleri ve okul-aile birliklerinde eğitici kurslar, hanım grupları paylaşımları, aşuları ve izlemeleri dâhil ana-çocuk sağlığı hizmetleri, telefon ve bilgisayar destekli danışmanlıklar, çocuk başına para katkısı yanında gıda yardımları verilmiştir. Sosyal-hizmet görevlisinin her çocuğun evine haftalık-aylık ziyaretleri, günde birkaç saat oyun için kapalı-açık çocuk bahçeleri, okul yaşına gelen çocuğun okula başlamasıyla eğitime destek ödemeleri hep kadına hizmet için düzenleniyordu.

Bunların çoğu Türkiye’de de vardır. Ayrıca dedeler ve nenelerin tekerlemeler ve masallarla aktardıkları sözlü gelenek, akrabalar ve mahalle/köy ortamı desteği bulunur. Yine, çalışan kadınların için yuva ve anaokulu hizmetleri, yarım-günlük yuva ve oyun grupları, etüd merkezleri bulunur.

Batı dünyası, maliyetler nedeniyle refahının düşmesi tehdidiyle karşılaşınca gelen **yeni-liberal politikalar kadınları çalışmaya davet etti** ve okul öncesi eğitimi yaygınlaştırdı. Aynı zamanda, Avrupa’nın nüfusu da azalma eğiliminde olduğu için, çocuk başına 24 yaşına kadar her türlü masrafın devletçe karşılanması programları uygulanmaya kondu.

Böyle noktalarda, kapitalizmin bir tutumu göze çarpar: Kendi yaptığı bir şeyi, uysun uymasın, erişimindeki bütün ülkelere yaymak ister. Çünkü, iç politikaları nedeniyle çıkardığı ürünlerin ve geliştireceği programların aynı davranışı gösteren piyasalarda yayılması bir pazar açma yoludur. Hatta, iç politikaların zararlı olacağı biline biline yeni-liberalcilik bunları dayatmaktadır, çünkü farklı sistemlerin zayıflatılarak tektipleşme ile piyasalarda küreselleştirmeci yayılmayı hızlı elde etmek amaçtır.

Bu sırada, Türkiye’de kadın istihdamındaki yer değişikliği gözden kaçmamalıdır. Türkiye’de, tarımdan işgücü çekilmesi ve iç göçün en hızlı olduğu dönem 1990-2010 arasındır. Bazıları yanlış politikalar sonucu meydana gelen iç göç bu defa erkeklerin önden gitmesi gibi olmuyordu. Kadınlarla birlikte, yaşlılar hariç, tüm hanenin göçü şeklindeydi. MEB’in 1997’de köy ilkokullarını kapatması ile “taşınmalı eğitim,” PKK’dan temizlenen köylere dönüş için “devlet destekleri,” AB Fonu’ndan “tarıma gelir desteği”nin ekim yapılmadan önden ödenmesi, vb. köylüye şehire göç teşviki olmuştu. Buna karşılık, ekonomik kriz, yatırımların durması şehirlerde istihdam artışını daraltmıştı. Kadınlar; “köylerinde vasıflı işgücü” konumundayken, “kentte vasıfsız işsiz” konumunda kaldılar. Çocukların bakımı ve ev işlerinin kalitesi yükseldi. Bir yandan da belediyelerin, Ana-Çocuk Sağlığının, Halk Eğitimin hizmetleri ve çocukların okula devamı şartıyla “Kadına Gelir Desteği ve Çocuk Beslenme Paketleri” destek programı yürüyordu.

Bu durumda, kaynaklarımızın tahsisi bakımından, dış piyasalardan şiddetli baskı hatta yıkım sözkonusu iken, Türkiye’de rekabetçi teknik kadroların yetişmesine devam etmek mi öncelik almalıdır? Yoksa kaynaklarımız, evde anaları varken, öncelikle gelecek

neslin devletin okul-öncesi eğitimine alınması için mi kullanılmalıdır? Her ikisine de yatırım; **birinci öncelik ME+TE'ye, ikinci öncelik okul-öncesine verilerek** devam etmelidir. Oysa, 1990'dan itibaren OECD politikalarını icra eden Dünya Bankası raporları, okul-öncesine birincil öncelik, ME+TE'ye yıkım mesajıyla Türk eğitim yönetimini yeni-liberalcilik adına yanıltmaya yöneliktir.

Başka Bir Ucuz Emek Çaresi – 10 Doğu Avrupa Ülkesinin AB'ye Katılması: Bu sırada Sovyet Bloku'nun dağılmasıyla ABD bu ülkeleri NATO ile kapsama politikasına geçti. Bu amaçla AB'ye üye yapılmalarını istedi. Batı Avrupa nüfus ve işgücü ihtiyacına bir açılım bulmuş olmakla bu üyeliklere boyun eğdi. 1990'larda AB'ye üyelik başvurusu yapan 10 Doğu Avrupa ülkesi bazı işverenler için umut oldu. Göç sorunu, yanında serbest dolaşım hakkı sorunlarını da doğuracaktı. Bu da kısa sürecekti. 2004 ile 2007 arasında üye olduktan sonra, serbest dolaşım ile ücretler AB'nin yüksek ücretleri düzeyinde denge arayacaktı.

Doğu Avrupalı işgücünün AB'ye katılması, AB'de eğitim seviyelerini yükseltme kararlarında etkili oldu. Doğu Avrupa kuvvetli meslek eğitimi, **her kişinin birkaç mesleği ve yan becerileri** bulunması, insanlığın gelmiş-geçmiş kadim becerilerine açık olmaları ve yükseköğretimli grupları ile ortaya çıktı. 1990'lar Batı Avrupa'da, "kendi meslek eğitimimizin önünü de yükseköğretime açmalı mı?" konuşmaları ile anılır.

Aynı zamanda, Sanayi 3.0 bilişim teknolojilerinin hem tüketim, hem kullanım, hem de üretim payını arttırmak için iş hayatında dönüşüm zorunluydu. Genel ortaokul ve liseler dâhil okullara esnek ve çok işlevli beceri kazandırma dersleri konularak **yeni meslekçilik** ve **teknik öğretim** bilhassa kuvvetlendirilmeli yaklaşımı öne çıktı. Bunlar AB'deki, Doğu Avrupa meslek eğitiminin kuvvetinden etkilenmelerdi.

Diğer yandan ayrımcılık, ırkçılık, İslâm karşıtlığı eğilimleri 11 Eylül 2001 İkiz Kuleler Saldırısıyla beslendi. **Batı ekonomilerinde daha az işgücü kullanarak daha yüksek katma değerli mal ve hizmet üretme** ve rekabette üstte kalma mecburiyeti doğdu. Sanayi 3.0'ın yeni buluşlarına doğru kayma başladı. Ancak, elektronik teknolojileri yaygınlaşırken çıkan yapısal işsizliği ortadan kaldırmak üzere yeni bilgi ve becerilerin eğitimi henüz yeteri kadar yapılmıyordu. **Bilgisayar okur-yazarlığı ve kodlama her kademe eğitimde öncelik aldı.**

İşgücü Politikalarına Küresel Boyutta Kademelenme: AB'de nüfusun azalması, ücret maliyeti, verimlilik sorunları klasik işgücü kullanımı dışına çıkılmasını zorunlu kılıyordu. Batı ekonomilerinde işgücü maliyetleri alanındaki iki sorun: 1) Asgarî ücret ne kadar düşük tutulursa tutulsun, hayat standardı yüksek olduğu için Asya ülkeleriyle rekabet edebilecek bir ücret düzeyi bulunamayacağı idi. Diğer yanda, 2) verimlilik artışları durağanlaşmaktaydı. **Meslekte uyumlanma eğitimleri ve verim artışı sağlayacak ücretlendirme, prim veya ikramiye ödemeleri** ki, hepsi **üretim maliyetlerini arttırıcı çözümlerdi.** AB'de içeride ve dışarıda artık açık köleleştirme uygulamaları mümkün değildi. ABD, Çin pazarını açmıştı. Avrupa'da hem birim maliyetlerini aşağıya çekme zorunluluğu, hem de rekabet güçlerinin giderek azalacağı gerçeğiyle yüzleşme zamanı gelmişti. **Farklı bir işgücü piyasası yapılanması gerektiği anlaşıldı.**

Batı için bunun anlamı; sermaye birikimi, **Ar+Ge ve teknik insan gücü**, kazançlı teknolojiler, patentler, yüksek katma değerli mal ve hizmet pazarları, uluslararası örgütlenmenin biçimini ve kilit karar noktalarını kendi elinde tutmaya devam etmeliydi.

Dünyaya "planlamayı bırakın" derken, Batı "**kendi için küresel boyutta bir işbölümü stratejisi kurup**" ülkelere göre "insangücü eğitimi yönlendirme stratejileri" yapacakları, "üst-koordinasyonu kuvvetli" bir dönem başlıyordu.

Batı ekonomilerinin kendilerini neye ayarlamaları gerekeceği belli olduktan sonra, kendileri açısından kullanışlı “**küresel işgücü piyasaları kademelerinin ve eğitimlerinin yapılandırılması**” işine girildi. Dış pazarlarda sonuna kadar yayılmak ve oraların iç piyasalarını açmak için ikna edici stratejiler izlenmeliydi. Dışarıda dirençle karşılaşma ihtimaline karşı; borç-kredi-teşvik düzenekleri, işbirliği yapılacak hükümetleri getirme çözümlerini destekleme, ülkelerin iç-yapılarını değiştirmek amacıyla iç ve dış STK’lar ile iç ve dış kamuoyu etki odaklarını ve medyayı telkin kolları olarak kullanma zinciri gereği gündeme geliyordu. Bu yol, imkânları açmak için gereğinde; siyasî baskılar, karışıklıklar, vesayet/aracı örgütlenmeler, darbeler, iç-savaş, hatta vesayet/aracı savaşlarına kadar varabilirdi. Bilişim teknolojileriyle “**insan kaynakları savaşları**” da başlıyordu.

Farkında olan ülkeler bu süreci kendi lehlerine yönetme yolunu bulacaklar, diğerleri kuvvetli esen rüzgârın önünde savrulacaklardı.

3.c. Küresel İşgücü Piyasaları için Eğitim Sistemlerine Yol Haritaları

Batı Avrupa devletleri iç-yapısal dönüşümde, uygun düzeylerde teknoloji ile işgücü kullanımını dengesini bularak yürüyebilmek için işgücü kullanımı ve meslek eğitimi, teknik eğitim, topluma yük oluşturmayacak beceri eğitimi destekli genel eğitim ve yükseköğretim bünyelerine uygun yol haritaları hazırlanmalıydı. Buradaki hayatî nokta, işgücü eğitiminde ülkenin **kazançlara yarayan eğitim boyutlarının elde tutulması**, dışarıdan **beyin göçü kabûlünde işgücü eksiklerinin kapatılması** politikalarının izlenmesidir. Diğer herşey, dünyada bol bulunan vasıfsız işgücünün kör cahillikten yeni-liberalizm adına bir miktar çıkarılmasıyla halledilebilirdi.

Uluslararası kuruluşlar dünya durumunu izlemeye, sonuçlar çıkarmaya ve yayınlamaya başladılar. OECD’nin “*Bir Bakışta Eğitim*” raporları ülke ve bölgelerin eğitim uygulamalarının sonuçlarını karşılaştırma tablolarıyla verilir ve politika sonuçlarıyla görülebilir. BM’nin küresel “*İnsan Gelişmişlik Raporu ve Endeksleri*,” UNESCO’nun “*Küresel Eğitim Değerlendirme Raporları*” ile “*Küresel Eğitim İzleme Raporları*” 2002-2015 arasında her yıl “*Herkese Eğitim*” Dünya İzleme Raporları ve 2030 Hedefi ile “*Dünya Sürdürülebilir Kalkınma*” Raporları yayımlanmaktadır. Bir kısım ölçümler güvenilir, değerlendirmeler tatmin edici olmasa da, küresel amaçlar açısından **dünya işgücü piyasasının eğitim ihtiyaçlarını** gösteren veriler olarak kullanılabilirler.

1990’larda yürütülen OECD çalışmalarıyla **Bilişim Toplumu Müfredatının İlkleri** belirdi. Okuduğunu anlama/kavrayış, bilgisayar okur-yazarlığı, kodlama, fen ve matematik becerilerini günlük hayata uygulama, yeteneklerini deneme- sınama- geliştirme çalışması, liberalici bireyci yarışmalarını aşıp, **yeni-liberalciliğe takım çalışması ruhuyla geçme** ve **sanayide bölgesel ve/veya sektörel kümelenme öncelikleri** ortaya çıktı. Lise türleri tutum ve davranış müfredatlarında, **kişinin takımların içinde işlevsel öge olabilmesi**, bunun için **bir işi başından sonuna kadar yapabilmek için işbirliğinde yer alabilmesi** ve **hayat-boyu öğrenme** düzenine girebilmesi, gerekli üst kavramları anlaması, hayatta lüzumlu işlevsel beceriler olarak önem kazandı. Fikirleri döküp saçmaktan öte **projecilik** ile **patent alma** ve **patentleri üretime sokma** yönünde **proje yönetimi**, çalışmak için **kazan-kazan** anlayışı, **güvenilir olma**, ortak kazanma önem kazandı. Daha üst kabı olanlar (PISA 5. – 6. seviye) için **sistemleri anlama, düzenleyebilme ve yönlendirebilme**, ulusal ve küresel yönetim mevkilerine yönelme ve kanu yönetiminin işbirliği, **dünyanın neresinden olursa olsun kazanımları ülkesine dönüştürebilme bilinci ve nitelikleri** silsilesini destekleyecek daha yüksek insan kabı geliştirmek için özel anlayışlara verilen öneme dikkat edilmeli.

Nüfusu azalan Avrupa’da genç işgücünü ülkede tutmak için nüfusu bu önceliklere göre yetiştirmede **görev 15 yaşında hayata çıkış veren ortaokul kademesinin iyi düzenlenmesine** düştü. Bunu yaparken, Avrupa’nın oturmuş sağlam eğitim sistemini de

korumak isteyeceği kesindi. Özellikle, Kuzey Ülkeleri diye adlandırılan çoğu Germen ilişkili ülkelerin tektip içeriğe geçmeme ve iş hayatıyla bağlantılarını açık tutma hassasiyetlerini devam ettirecekleri görüldü. Onların güçlü yanı yönlendirme ve piyasa bağlantılı meslek eğitimini isteyenlere erken başlatabilmektir. İskandinav ülkelerinin 7, 8, 9. sınıflarının programları seçmeli ders ve isteklere yönelme esneklikleri ile devam ettiler.

3.d. OECD'ye Destek - UNESCO 1997'de, ISCED'97 Standardı ve Ölçümleri

UNESCO'nun "Uluslararası Eğitim Kademelendirme Standardı" Avrupa eğitim sistemi düzenlemelerinin pedagojiye uygunluğunu esas almaktadır. Türkiye 1997 MGK kararlarını uygularken bütün ortaokulları ilkokula bağlayan "kesintisiz eğitim" gündeme gelince yayınlanan ISCED'97 Standardı, bu düzenlemeyi doğrulamıyordu. UNESCO, müfredatta gereken yeniliklerin, **Ortaöğretim I. Kademe**'de (ortaokul seviyesi) halen **mevcut üç tür ortaokulun müfredatları içinde** kapsanabileceğini açıkladı.

Küresel ekonominin ihtiyaçları ile ülke nüfuslarının eğitim durumları, ülkelerin yetişkinler eğitimi ve genç işgücüne yönelik eğitim politikalarının nasıl olması gerektiğinin işaretlerini verir. Nüfus artış hızı azalan ve göç almayı sınırlandırmak isteyen Avrupa'da genç işgücünü AB'de tutmak önem kazandı.

Eğitimde başarılı ülkelerin, bununla övünmek yerine yeni nüfus politikaları ve genç nüfuslarını kendi ülkelerinde değerlendirmek ve takviye etmek için sıkı politikalara geçmeleri gerekecekti. Derhal "**eğitilmiş vatandaş nüfus artışı**" politikaları devreye girdi.

1990'ların 2. yarısında Uluslararası Kuruluşlar akıllıca bir politika ile ISCED'97 Standardı'na göre ILO 15 yaş işgücü kabulünün durumunu karşılaştırmaya başladılar. Emek pazarına ilk girme hakkı olan **işgücünün eğitim durumuna göre ülkeleri sıralama sınavlarını** gündeme getirdiler:

PISA: Bunun üzerine OECD, 2000'de, yeni binyıla girerken, 15 yaş gençlere yönelik PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) sınavlarını başlattı. Bu sınavın işlevi, hangi eğitim türünden geliyor olursa olsun, ILO kuralına göre **15 yaşında işgücüne katılma hakkını alacak olan gençlerin bilişim toplumuna yararlı becerileri gelişmiş midir?** Bu sınav; okuma/anlama, temel matematik ve temel fen bilgilerini hayat içinde kullanma becerileri geliştirip geliştirmediklerini ölçmektir. Bu yaş için uygun bilgiyi kullanma becerileri "**1'den 6'ya kadar yükselen seviyeler**" halinde tanımlanmıştır. 2. temel beceriler seviyesidir. 5 ve 6, sorgulama, bu yaşa uygun bilgilerle analiz, yorum ve çözüm bulma gibi en ileri seviye becerilerdir.

PISA'nın temel amacı, küresel kullanıcılar açısından ülkelerin hazırlanmakta olan işgücü kalitesini ortaya koymaktır. Bu bulgular, hangi seviyede üretim yaptırmak için hangi ülkenin en uygun olduğuna, ücret seviyesinin aşağı doğru ne kadar zorlanabileceğini göstergeleriyle birlikte kullanıldığında **dış yatırım kararlarında yol gösterici** olmaktadır.

Bu veriler, küresel piyasa beklentilerine göre **ülkelerin eğitim sistemlerinin başarı düzeylerinin sıralamasını da çıkarmaktadır.**

Öyleyse, ülkelere "değerler dizisi," "müfredat ve eğitim programları" ve "reform önerileri" danışmanlığı sağlandığı takdirde **küresel müfredatın neo-liberal tektipleşmesi** yol almaktadır.

Uluslararası PISA sınavlarını, 15 yaş aşamasına gelmeden önce, eğitim programları için öncü yönlendiriciler olarak kullanılabilen uluslararası TIMMS ve PIRLS sınavları ile birlikte düşünerek değerlendirmek yararlı olur. Bu durumda her ülke kendi müfredatını ülkesinin ihtiyaçlarına ve eğitim ilkelerine uygun çözümlerle kendisi geliştirme

özgürlüğünü kullanmak, kendi müfredatının kazanım hedeflerini korumak, böylece taklit ve aktarmalardan korunmak, öğretim düzeninde kavram, terim ve yöntem savrulmalarına yer bırakmamak gibi **milli eğitim yetkilerini koruyabilir**. Aksi takdirde, ülkesinin eğitim politikaları yönlendirmesini OECD-PISA ülke değerlendirmesinden alma durumuna düşülür ve bocalamalarla karşılaşmak kaçınılmaz olur.

TIMSS: Yeni Binyıl'a girerken, 1997'de, ISCED'97 ile aynı sırada, ortaokulu bitirmeden 15 yaşına kadar öğrencilere sağlanması gereken eğitim takviyelerini ortaya çıkarmak için, 7. Sınıftaki 13 yaş öğrencilerinin matematik ve fen bilgisi düzeyini ölçen sınavlar başlatıldı. Araştırmacı ve eğitimcilerin katılımına açık Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu IEA'nın TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırma) ile PIRLS (Uluslararası Okuma Becerileri Değerlendirme) faaliyetleri Boston Koleji (Yüksekokulu) Lynch Eğitim Okulu tarafından yürütülmektedir.

Sınav tarzı araştırma sonuçlarına göre yapılan destekleyici eğitimlerde, temeller sağlam olmadıkça 13-15 yaş arasındaki tamamlamanın yeterli olmadığı gözlemlendi. TIMSS sınavının önce 6 yıllık ilkokulun 4. Sınıfında yapıp öğrencilerin temel aritmetik durumu gözlemlendikten sonra, ilkokuldan ortaokula belli bir hazırlıkla gelmesi ve zayıf bulunan ülke müfredatlarının 5. ve 6. Sınıflarda güçlendirilerek işlenmesi kabul edildi. 13 yaşında Ortaokul 2.'de ise TIMSS'in, matematik becerilerini hayata uygulama becerilerini ölçmek üzere tekrarlanması benimsendi. Durum değerlendirildi. Gereken desteklemeler belirlenerek 13-15 yaş arasında tamamlanmasına geçildi.

PIRLS: 2001 yılında, PISA'dan hemen bir yıl sonra, İlkokul 4. Sınıf öğrencilerine yönelik Uluslararası Okuduğunu Anlama Yeteneğini Geliştirmede İlerleme Sınavları PIRLS başlatıldı. İlkokulun ilk üç yıllık başlangıç eğitiminin hedefi okuduğunu anlamaktır. Üstelik 9 yaş, çocukta somut kavramlardan soyut kavramlara geçişin başladığı yaştır. Çevresini anlamanın başlangıcı ilkokulun ilk üç sınıfının adım adım geliştirerek 9 yaştan ileriye geçişi taşıyan programlı okuma, sözlü ve yazılı anlatıma yoğunlaşması programda düzenlenmiş ve öğretmenlerce bire bir izlenir olmalıdır. Sonuçlar, **ilkokula başlangıç yıllarının (1,2,3. Sınıfların) okuma-anlama-yazma-anlatıma yoğunlaşması** ve her çocuğa okulda bu fırsatların verilmesi gerektiğini vurguladı. **Öğretmen yardımcılığı** görevi ve **öğretmen adaylarının staj yılları** bu işe öncelik vermek üzere kullanılmaya başlandı.

Ülkeler kendi iç-değerlendirme sınavları yanında bu ve benzeri bir dizi sınavların sonuçlara bakarak kendi eğitim ve ME+TE yol haritalarını hazırlayabilmektedirler. Batılı kamu eğitimleri ülkenin yapısal dönüşümü için uygun teknoloji ve işgücü kullanımı bileşimini bularak yol haritalarına rekabet güçlerini koruyacak müfredatı yerleştirmektedirler.

Yukarıda özetlenen 1990'ların sonları ile 2000'de başlatılan, uluslararası sınav sonuçlarından ülkelerin küresel işgücü piyasasındaki yerleri için veriler de elde edilmiş olmaktadır. Eğitimin niteliğini gösterme amaçlı uluslararası sınavlar, hem OECD politikaları sağlaması için, hem de çevre ülkeleri belli eğitim ve işgücü politikalarına ikna edebilmek için birer araç olarak kullanılabilir mahiyettedir.

Eğitimde niteliği yükseltmek, sınavlarda daha yüksek puanlar almak yetmemektedir. Ülkeler eğitimlerinin kalitesi kadar, **istihdam politikaları, verimlilik artışları ve ücretler** ile de yarışma içindedirler. Dolayısıyla, uluslararası sınavlar, eğitim sistemleri yarışından ibaret değildir. Asıl konu, hükümetlerin **işgücü pazarında gerekli sayıda iş yaratma, doğru yerleştirme, ölçütler, hak edişe göre ücretlendirme, ülke gelişme hedefleri** ve bunu **hayata geçirme** güçleridir.

3.e. OECD - 21. Yüzyıl Becerileri ve Ölçme-Değerlendirme Yöntemleri

Bu sınav deneyimleri sırasında gelişen OECD 2017, “21. Yüzyıl Becerileri ve Ölçme-Değerlendirme Yöntemleri Raporu” yayınlandı. 21. Yüzyıl becerileri sınıflandırıldı. Buna uygun ölçme-değerlendirme yöntemleri geliştiriliyor. Bu alanda birçok araştırma var.

21. Yüzyıl Becerilerinin Sınıflandırılması:

1. Temel Beceriler (Okuma-Yazma, Fen-Teknoloji-Matematik)
2. Öğrenme ve Yenilik Becerileri
 - Eleştirel Düşünme ve Sorun Çözme
 - İletişim
 - İşbirliği
 - Yaratıcılık
3. Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri
 - Bilgi
 - Medya
 - Bilgi ve iletişim teknolojileri okur-yazarlığı
4. Yaşam ve Kariyer Becerileri
 - Esneklik ve Uyumluluk,
 - Girişkenlik ve Kendi Kendini Yönetme
 - Toplumsal ve Kültürlerarası Etkileşim
 - Üretkenlik ve Hesap Verebilirlik
 - Önderlik ve Sorumluluk Becerileri

21. Yüzyıl Becerilerini Ölçme-Değerlendirme Yöntemleri:

5. Kümede Bilişsel Becerilerin Ölçülmesi için Kullanımda Olanlar: Derecelendirme Ölçekleri, Açık Uçlu Sorular, Çoktan Seçmeli Noktalarla Başarı Testleri, İş-Başarım Düzeyi Değerlendirmeleri, Benzetim çalışmaları ve Öğrenci Ödev Dosyaları
6. Küme – Öğrenme ve Yenilik Becerileri için Kullanılmaya Başlananlar: Durumsal Yargı Testleri, Bilgisayar Benzetimleri ve Bilgisayar Destekli Maddelerle Ölçüm, Beceri ve Yetenek Geçmiş
7. Küme – Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri için Yaygınlaşmaya Başlananlar: teknolojideki gelişmelere koşut olarak Bilgisayar Temelli Ölçme Uygulamaları.
8. Küme – Yaşam ve Kariyer Becerileri için Kullanılmaya Başlananlar: Bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere ve internetin yaygınlaşmasına koşut olarak kişinin Toplu Medyadan Edindiği Beceri ve Yetenek Geliştirme Geçmişine Dair Bilgiler ve Bilgisayar Benzetimleriyle Bilgisayar Destekli Maddeler ile Ölçmesi. Burası bireysel özelliklerin çok etkilediği ölçme-değerlendirme alanı.
 - c. Kişilerarası Becerilerin Ölçülmesinde: Likert Tarzı Maddeler, Durumsal Yargı Testleri, İş-Başarım Değerlendirmeleri Benzetimler, Kişinin Beceri ve Yetenek Geçmiş, Kişinin Ödev-İş Dosyası, Çoktan Seçmeli Maddeler
 - d. Kişinin İç Dönük Becerileri/ İçsel Becerilerin Ölçülmesinde: Likert Tarzı Maddeler, Durumsal Yargı Testleri, Kişinin Beceri ve Yetenek Geçmiş, Kişinin Ödev-İş Dosyası

Ölçme araçları geçerlik ve güvenilirlik bakımından bazı sakıncalar içerir. Örneğin, Likert tarzı seçenek maddelerinin kullanıldığı derecelendirmeler, farklı kişilere farklı şeyler ifade edebilir. Derecelendirme ölçeklerinin kişiye-özel davranışların ölçümü etkilemesinden kaçınmak için davranışsal olarak çıpalanmış derecelendirme ölçekleri kullanılmaktadır. Likert tarzı seçenek maddeleri ile yapılan ölçmelerde, kişisel tepki tarzı da ortaya sorunlar çıkabilmektedir.

3.f. “Teknik İşgücü Ülkeleri” ile “Ucuz Emek Ülkeleri” Ayırımı

Yeni-Liberal politikalar, nüfus ve insangücü-işgücü kullanımını daha 1980 ve 90’larda, dünyayı “**teknik işgücü ülkeleri**” ve “**ucuz emek ülkeleri**” olarak ayırıştırma eğilimi gösterdi. OECD ekonometrik ve geleceğe yönelik tahmin çalışmaları, Uluslararası Kuruluşların göstergeleri takibi, ISCED’97 Standardının İşgücü Piyasalarına verdiği cevabın PISA, TIMSS, PIRLS uluslararası sınavları ile ölçülüp ülkelerin insangücünün piyasa değerinin sıralanması bulguları bilimsel yapıyı oluşturdu.

Teknik işgücü ülkeleri nüfusu azalan ülkeler oldukları için, nüfusu katma değeri yüksek kimselerle desteklemek üzere bir de “beyin göçü ülkeleri”ne ihtiyaç duydular. Çekirdek Batı kendisi ve boş yerleri bulunan eski sömürgeler “**beyin göçü alan ülkeler,**” diğerleri “**beyin göçü veren ülkeler.**”

Batı merkezin, teknolojiye üstün konumu sürdürmek için işbölümünü; “teknolojinin üretimde kullanılacağı yerine çakılı küresel ucuz emek,” “**teknolojiyi üretecek ve üretimi yönetecek teknik işgücü**” ve “**nüfus eksikliğini kapatmak için beyin-göçü alma**” boyutları dengelenmeliydi.

Diğerleri “**yerine çakılı, küresel kullanıma uygun, ucuz işgücü ülkeleri**” olarak sıralanıyordu. Coğrafya, ulaşım, ülke idarelerinin gevşetilebilmesi, diğer siyasal mülahazalarla geri tutulacak ve ivme verilecek ülkeler belli olabilirdi. Dolayısıyla bu işbölümünde ülkelere verilecek roller ekonomik ve siyasal olarak da ortaya çıkıyordu. Örneğin Batı’ya göre; Çin’in zaten yeni açılmış ülke olarak yeri belliydi. Hindistan, İngiltere yönetimindeki Common Wealth ne kadar izin verirse o kadar alana girerdi. Yeni düşman BOP bölgelerine yaklaşım da belliydi. Özellikle İslâm dünyasının bayrak gemisi olagelmış ve 1980’de yeni-liberal ekonomi ve askerî darbe ile ayar verilmiş Türkiye özel ilgi gerektirecekti.

Herkesin verilen role uyması için Vaşington Mutabakatı’nın Uluslararası Kuruluşlarına (DB, IMF, DTÖ) telkininin şu Stratejiyi çıkarmış olduğu kısa sürede anlaşıldı: “**eğitimde yapısal ve zihinsel dönüşüm yoluyla dünya işgücüne şekil vermek.**”

Küreselci Merkeze İşgücü Kademelenme Politikası: Yeni-Liberalcilik, sermayenin yüksek katma değer kazançlarını küresel dönemde de elinde tutmak amacıyla Batılı ülkeler ile Japonya’yı ve kısmen G. Kore’yi “teknik işgücü ülkeleri” olarak görmektedir. Üst Kademe İşgücünün yanına çekilecek Orta Kademe İşgücü ile birlikte “teknik işgücü ülkeleri”ni oluşturacaklar, Ar+Ge harcamalarının üretime dönük patentlere çevrilebilmesi ölçüleriyle hareket edeceklerdir.

ABD, Kanada ve kısmen Avrupa, kısmen Avusturalya aynı zamanda “beyin-göçü çeken ülkeler” olmalıdırlar. Bu iki kat daha yararlı bir politikadır; zira hem kendi ülkenizi “0 maliyetli” zengin insan kaynaklarıyla besleyebilirsiniz, hem rakipleri kendi yetiştirdikleri insangücü kaynağından mahrum bırakmış olursunuz, hem bu ülkeleri pazarınız olarak tutabilirsiniz.

Hele de, kaynak ülkede yükseköğretim parasızsa, maliyetlerini fakir halkın sırtına yüklü bırakarak gelebilen bilinçsiz yüksek meslekli kazanabilirsiniz.

Çeper Ülkelere Küreselleştirmeci İşgücü Politikaları: Uluslar-üstü ve küresel şirketler, yeni-liberalcilik politikalarından yararlanarak ellerindeki işin parçalarını en ucuza ürettirebilecekleri ülkelere dağıtarak yayılacak küresel şirketlerdi. Dünyada, ülkesinde “**yerine çakılı kalarak küresel şirketlerin kullanılabileceği ucuz emek ülkeleri**” arayacaklardı. Önemli olan bu işgücünü ülkelerinde **çakılı tutmak**, Batıya göçüne izin vermemektir ki, üretim maliyetleri yükselmesin. Ayrıca, bazı eğitim kurumları ya da eğitim sistemleri iyiyse, bunların beyin-göçü veren ülkeler olmalarının teşvik edilmesi onları daha yararlı kaynak ve daha da bağımlı pazar hâle getirecektir.

Sermayenin üretim maliyetlerini düşürmek için bu ülkelerdeki düşük ücretlerden yararlanması esastır. Bunun için ülkeleri, emeği ucuzlatıp iş alabilmek için yarışa sokacaklardır. Öyleyse, çeper ve çevre ülkeleri ucuz emek ülkesi konumuna itmek için eğitim sistem yapısında ilk ve ortaokulu biçimlendirmek ve müfredatın ilkelerini, zihniyetini ve içeriğini dönüştürmek için talepler ileri sürmek gerekmektedir. Bu yolla ucuz işçilerin, küresel şirketlerin arayacağı asgarî özellikleri taşıyarak şekilde eğitilmiş olmaları sağlanmalıdır. Bu da, ILO çalışma yaşı olan 15 yaşına kadar uygulanacak eğitim müfredatında **basit İngilizce, okuma-yazma, bilgisayar okur-yazarlığı, basit matematik** vb. kapsanması, **millî müfredat zihniyetinin küreselleştirilmeye engel teşkil etmemesi** özelliklerinin aranması demektir. Bunları, bir yandan uluslararası kuruluşlar ve şablonlar önererek yabancı uzmanlar yaparken, bir yandan da uluslararası insangücü-işgücü-eğitim-istihdam göstergeleri kullanılabilir.

Ülkenin uluslararası işgücü pazarındaki yerinin ne olduğunu yatırımcılara PIRLS, TIMSS ve PISA gibi sınavlarındaki ülke sıralamaları kolaylıkla işaret etmiş olacaktır. Onun için bu sınavlar desteklenmelidir. Bunun iki yararı vardır: küresel şirketlere dünyadaki genç ve ucuz işgücünün nitelikleri hakkında fikir verir; aynı zamanda, eğitim sistemlerine dışarının psikolojik baskısıyla ayar vermek için iyi bir yönlendirici araç olarak kullanılabilir.

3.g. Yeni-Liberalciliğin Küresel İşgücü Piramidi için Anahtar Orta Kademe İşgücü

İşletim ve üretime yeni bir yaklaşım 1980’lerde Sanayi 3.0’da elektronik ve dijital adımlarıyla geldi. O zamana değin işgücü; “mavi yakalılar” (üretimde çalışanlar) ve “beyaz yakalılar” (Ar+Ge ve tasarımda çalışanlar) olarak görülüyordu. Tekniker ve Yüksek Teknikerler üretimin başı ve anahtarı olarak o güne kadar mavi yakalı idiler. Birden 3-kademeli, 8-basamaklı işgücü piramidindeki (Bkz. Şekil-1) teknik orta kademe birkaç misli daha parladı. Elektronik Devrim ve bilişim teknolojileri artık tasarım, yenilikçi Ar+Ge için tabanın önerilerini taşımak, beyaz yakalılarla birlikte çalışarak ve çözümleri anında uygulamaya yansıtarak pazar rekabetine destek vermek gibi “anahtar ve kilit” yeni işlevleri olacaktı. Örneğin, bir ülkenin Orta Kademe Teknik İşgücüne yönelik bir yanlış yaptırılırsa o ülkenin rakip olarak ortaya çıkması kilitlenebilirdi.

Küreselci işgücü politikası, “**Gri yakalılar / Gümüş yakalılar**” olarak anmaya başladığı **Orta Kademe Teknik İşgücünü sermaye edinmeye odaklandı**. Küreselci işgücü politikaları devreye girdi. İşyerindeki konumları yükseltildi. Ne küresel şirketler, ne de merkez ülkeler, tabii ki, karşılarında yeni rakip ülkeler isterlerdi. Orta Kademe İşgücü artık, ya “teknik işgücü ülkeleri” yararına kullanılmalı ya da merkezden yönetilmeliydi.

Şekil-1: Ekonominin Üretim Bilgisini Kullanma Basamakları ve İşlevleri (AB’de Ortak Ulusal İşbölümü Çerçevesi)

Not: Orta Kademe İşgücünün – tekniker ve yüksek teknikerlerin – hem Üst Kademe İşgücü, hem de İlk Kademe İşgücünü bağlayıcı ve verimliliği artırıcı yeni işlevlerini de kapsayacak şekilde 3-kademeli ve 8-basamaklı İşgücü Piramidi AB ülkeleri ve Türkiye’nin de dâhil olduğu katılımcı ülkelerle 2005-2008 arasında gözden geçirildi. Sanayilerde yapılan incelemelere göre, yapıda ve temel işlevlerde bir değişiklik olmadığı ortaya çıktı. Orta kademe İşgücü, işini yaparken koordinasyon ve bilgilendirme amacıyla işyerinde daha faal ve yetkili olmak zorunda olacaktı. 2010 yılında AB EQAVET Sorumluluklar Çerçevesi ve Ehliyet Belgeleri düzeni buna göre ilân edildi (Bz. Çizelge -2).

547

3.h. Yeni-Liberalciliğin Küresel İşgücü Piramidi: Üst Kademe İşgücü ve Beyin Göçü Alma Politikaları

OECD’de, 1980’li ve 1990’lı yıllarda İnsangücü ve İstihdam Komisyonlarının küresel işgücünü sevk ve idareye bakışı belirginleştikçe, 1997’den itibaren yeni gelecek 15 yaş işgücünün niteliklerini küresel çapta ölçme girişimleri de TIMMS, PISA, PIRLS vb. sınavlarla PISA 4, 5, 6. Seviye öğrencilerin ileri programlara yönlendirilmesi başladı.

AB’de Bologna Süreci Avrupa Üniversiteleri İşbirliği, denklik, AB içinde serbest dolaşım, AB insangücünü AB’de tutma programları başlatıldı. Teknoloji geliştirme rekabetinin artması beklenen bu dönemde, temel bilimler, Ar+Ge araştırmacıları, teknik donanım ve yazılımlar önemli olacağı için Üniversitelerin Fen ve Teknik Fakülteleri, lisansüstü ve doktora ve araştırma kapasiteleri artırıldı. Serbest araştırma kurumları için proje temelli fonlar, sonuca ve patente yönelmeye göre araştırma danışmanlığı, disiplinlerarası kesit araştırma işbirliğine destekler düzenlendi. Üst Kademe İşgücünü elinde toplamak için seçerek “Beyin Göçü Alma Politikaları” tamamlayıcı politikalar olarak devreye girdi. Yurtdışından öğrenci alıp yetiştirme ve parlak ve çalışkan olanları seçip tutma, yurtdışında yetişmiş olanlara düzenli göç yoluyla toplama stratejileri hem merkez ülkeyi destekleyici, hep de rakip ülkeleri zayıflatıcı birer politika olarak uygulanıyor.

3.i. Yeni-Liberalciliğin Küresel İşgücü Piramidi: İlk Kademe İşgücü ve Göç Yasağı

Bu politika demetinin diğerk anlamı, ulusal İlk Kademe Üretici İşgücünün yalnız kalması, ucuz işçi olarak fason işlerde kullanılmasıydı. Yerli işletmelerin, tasarımları işyeri zeminine uygulayıp üretime sokan, üretim sürecini işleten çalışanlardan mahrum olmaları demektir. Az bir yabancı dille iş veya talimat alabilirler veya okuyabilirlerdi. “Ucuz Emek Ülkeleri” olacakların işlevi böylece belli oldu.

Bu ülkeler hangileri olacaktı? Uluslar-üstü şirketler, başta Amerikan pazarlarında kendisine yeni yer açılmış Çin olmak üzere, ucuz emek ülkeleri üzerinden aşırı kazançlar bekleniyordu. Ülkelere bu konumlarını benimsetmek için Küreselleştirmeci İşgücü Politikalarını başlatıldı.

- Planlı kalkınmadan vaz geçmekten başlayarak
- İlkokul ve ortaokulun küresel ucuz işçiyi yetiştirecek şekilde düzenlenmesi,
- Eğitim kademeleleri arası yapının gevşetilmesi,
- Asgarî müfredatın uluslararası verilmesi
- İlk kademe işgücüne göç yasağı uygulanması gerekecekti.

İlk Kademe Üretici İşgücünü, çakılı tutmak tutarak düşük ücretlerden faydalanmak için “**Düzensiz Göç Karşıtı Politikalar**,” vizeler, gümrük kapılarında engeller, sınırlara duvarlar, tel örgüler, deniz devriyeleri vb. işçi ücretlerini düşük tutarak maliyetleri düşürmek için tamamlayıcı politikalar olarak devreye sokuldu. Bugün görülen göçmen toplama kampları, kaçak göçmenleri denizde boğulmaya bırakılması bu politikanın yansımaları. Terör ve vesayet savaşlarıyla ülkelerin fakirleştirilmesi de yeni ucuz işçi anlamına da geliyor.

Her ülke kendisi için öngörülen yeri kabûl edecek miydi? Sorunlar, kendilerine biçilen yeri benimsemeyen ülkelerle çıktı.

3.j. Yükselen Pazarlara İhracat ve Araf’taki Ülkeler

Yanlış anlaşılabilir bir adlandırma da, küreselleşimin “**Yükselen Pazarlar**” söylemidir. Kalkınmakta olan ülkelere bazılarının dünya ticaretindeki paylarının hızla büyüdüğü anlamında algılanan bu ifade, aslında sözkonusu ülkelerin “satın alma güçleri artmakta olduğu için kalkınmış ülkelerin yüksek katma değerli ürünlerine pazar” olarak önem kazanmakta olduklarını ifade etmektedir. 1990’larda Güney Kore, Türkiye, Güney Afrika, Rusya, Arjantin, Brezilya, Macaristan, Malezya, Meksika, Endonezya ile başlayıp 2000’lerde Mısır, Çin, Hindistan eklenerek sayıları artan ülkelerin dış borçları dikkatle takip edilir. Bu ülkeler birer Teknik İşgücü Ülkesi yerine, o güne kadar özellikleri birer **Ucuz Emek Ülkesi** muamelesi görmüş olmalarıydı. Ama kendilerini geliştirme konusunda planlı, ısrarlı hamleler yapmış, orta gelir gruplarında satınalma gücü artmıştı. Böylece hem yabancı sermaye için ucuz üretip yeteri kadar kazanabilir, hem de ABD’nin pahalı mallara müşteri olabilirlerdi. Gümrükleri ve idareleri gevşetilerek ucuz emek ülkeleri olarak devam etmeleri için küreselleştirme programlarına tâbi tutulmalıydılar.

1990’lar ve 2000’ler küresel işbölümünde hedeflediği yeri alma veya itildiği yeri kabul etmeme mücadelelerine sahne oldu oldu. **İşgücü Piramidi basamakları ülkelerin kendileri için hayatî yerleri tutma** mücadelelerini gördü. Meslek eğitimi ve teknik eğitim hamleleri öne çıktı. Ülkeler verimlilik artışı sağlamak için meslek eğitimine, teknik işgücü ülkesi olmak için teknik eğitime yüklenmeye başladılar. Güney Kore, Singapur, piyasa meslek standartları, piyasa sınavları ve piyasa ehliyet belgeleri düzenleri geliştirerek teknik işgücü ülkesi olmada iddialı olduklarını gösterdiler.

Türkiye, Teknik İnsangücü ülkesi olmaya başarılı yatırımlar yapmıştı; SSCB’nin dağılmasından sonra NATO’nun yeni hedef arayışı ve 11 Eylül 2001 İkiz Kuleler Saldırısı’ndan sonra ABD’nin Büyük Orta-Doğu Projesi’yle (BOP) bölgeye uyguladığı

dağıtma politikalarından nasibini fazlasıyla almıştır. Aynı zamanda Uluslararası Kuruluşlardan neo-liberal politikaların icrasıyla görevli DB ve IMF programlarıyla en şiddetli dönüştürme baskılarına uğrayan ülke olmuştur. (Bu çalışmanın konusu Türkiye'dir; dönüştürülme tasarıları hk. kısa özet: burada EK-7, 1.e.'de.)

Şaşırtıcı hamleler dünya işgücünün %35'ini barındırdıkları için ucuz emek depoları olarak görülen Çin'den ve Hindistan'dan geldi. Ucuz emek fırsatlarının çıkmaz sokak olduğunu, yol ayrımında bulduklarını gördüler. Büyük sayıların verdiği imkânı fırsat olarak yönetmeyi ve vasıflı işgücü üstünlüğüne çevirmeye giriştiler. (bkz. EK- 7; Hindistan ve Çin: Ucuz Emek ve Beyin Göçü Ülkesi Olmaya Tepkileri.)

Çin, ülkesini ucuz emek bakımında üç bölümlü olarak tasarlayıp Doğu-kıyı bölgesinden başlayarak insangücüne yatırıma girişti. Ülkesinde disiplinli Avrupa eğitim yapısını kurdu ve yüksek teknoloji ülkesi olmayı hedef aldı. Doğu-kıyı bölgesinde ücretle yükselmeye başlayınca, ucuz emek isteyenleri Orta Bölgeye itti, şimdi de iç bölgelere itiyor. Böylelikle hem ucuz emek ülkesi olarak sermaye birikimi yaptı, hem Amerikan pazarı güvencesi ile planlı kalkınma hamlesini 25 yıla sığdırdı, hem de teknik işgücü ülkesi oldu. Çin, Kuşak-Yol Projesi ile üretim ve ticaret gücünü Asya'dan Avrupa'ya karayolları üzerinden bağlanarak ayrı bir stratejik alan kazanma hamlesi yapıyor.

Hindistan ise, bilinçli ve vatansever bir aydın kesim tarafından teknik eğitim ve teknik işgücü sıklet noktaları yaratılarak yüksek teknoloji atılımında yol almaya başladı. (ayrıca bkz. Birinci Bölüm'de, Çin ile Hindistan'a beyin göçü veren ülke muamelesi yapmak isteyen Batı karşısındaki tutumları.) Adı geçen bu ülkeler bugün sadece ucuz emek ülkeleri olarak anılmaktan kendilerini kurtarmış bulunmaktadır.

Bugün küreselleştirmeciliğe karşı oluşan katma değeri yüksek üretim artışı tepkisi sonucu, tersine bir durum ortaya çıkmıştır. ABD küreselleştirmecilik politikalarıyla yükselen pazarlara daha fazla mal satmaya çalışırken, Çin'den ve Hindistan'dan gelen ürünlere boğulmuştur.

Özetle: Batı'nın teknolojide üstün konumu sürdürmek için küresel işgücü kullanımı amacıyla ülkelerarası işbölümünde; “teknolojinin üretimde kullanılacağı **yerine çakılı küresel ucuz emek**” (mavi yakalılar) “teknolojiyi üretim tabanına uygulayacak ve yönetecek **orta kademe teknik işgücü**” (gri yakalılar) ve “üst düzey insangücü eksiğini kapatacak **beyin-göçü**” (beyaz yakalılar) küresel boyutta dengelenmeliydi. Bu işbölümünde ülkelere verilecek roller ekonomik ve siyasal olarak belirlendi. Örneğin, Batı'ya göre Çin'in zaten yeni açılmış ucuz emek ülkesi olarak yeri belliydi. Yeni düşman Orta-Doğu bölgelerine istihbaratçı ve vesayetçi savaşlarla yaklaşım da belliydi.

Strateji; “eğitimde yapısal ve zihinsel dönüşüm yoluyla dünya işgücüne şekil vermek” olacaktı. Zor bir işti, ama uluslararası kuruluşlar, kurdurdukları STK'larla bunu denediler. Batı, azalan nüfusunu genç orta kademe teknik işgücü ve üst kademe beyin-göçü ile destekleme ve diğer ülkeleri engelleme savaşını başlattı. Diğer ülkelerin ise iradeleriyle kendilerini istedikleri konuma taşımaya çalışma savaşı başladı. Bunu beyin göçünü kapışmak için açık kapı, ucuz emeği yerlerinde çakılı tutmak için kapalı kapı politikaları devreye girdi.

Gümrük kapıları önünde **insan gücü savaşları** ve **insan göçü kapışmaları** başladı. BOP projesiyle İslâm Ülkelerinden göçmenler ve sığınmacılar dolayısıyla Türkiye, aynı zamanda, bu mağdur insanlara medar olmak için çok büyük bir külfet altındadır.

AB’de 21. yy Yeterlilikleri, ME+TE ve İşgücü Yerleştirme

4. Ömürboyu Yeterlilikler ve ME+TE Ehliyet Belgelerine Yansıtılması

AB’de sıkı olan kademe bitirme sınavları ve Olgunluk Sınavları (Bacchaliariat) Uluslararası Sınavlar da eklenince, zaten etkin olan yönlendirme düzeni ile PISA 4, 5, 6. Seviye öğrencilerinin ileri programlara yönlendirilmesi daha hassas yürütölmeye başlandı. 16-19 yaş grubu lise düzeyi için daha **ağır birer müfredatla eğitim yapan genel ve teknik liseler** ve akademik Uluslararası Bacchaliariat ve Teknik Kariyer Bacchaliariat yaygınlaştırıldı. Bologna Süreci ile AB Üniversiteleri işbirliğinin arttırılması devam ediyor.

OECD’nin AB’li üyeleri Avrupa Parlamento’suna, “**Yeni Binyıl’da Avrupalı işgücünü özel kılacak öğretim ve ME+TE**” güçlendirmeleri yapılması talebiyle geldiler.

Avrupalı İlk Kademe Üretici İşgücünü ve Orta Kademe Teknik İşgücünü özel kılacak öğretim ve ME+TE için Avrupa Parlamentosu’nun kararıyla 2002-2010 arasında Ömürboyu Öğrenmeyi Sürdürebilmek için Anahtar Yeterlilikler Kurul’u çalışmaya başladı.

4.a. Ömürboyu Anahtar Öğrenme Yeterlilikleri - Avrupa Çerçevesi

Avrupa Birliği’nin 30 Aralık 2006/L394 sayılı Resmî Gazetesi’nde Avrupa Parlamentosu ile Kurul’un Avrupalı insangücünün nitelikler çerçevesi Tavsiye Kararlarının EK’i olarak “Ömürboyu Anahtar Öğrenme Yeterlilikleri - Bir Avrupa Çerçevesi” de yayınlandı.

(http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00100018.pdf)

Ömürboyu Anahtar Öğrenme Yeterlilikleri- Avrupa Çerçevesi, **Avrupa çapında ilk ortak eğitim politikası belgesi** olma özelliğini taşımaktadır. Ömürboyu öğrenme, en küçük yaşlardan başlayıp ömür boyu devam ettirme anlamındadır. Amaçları:

- Avrupa Birliği vatandaşlarının bilgi-tabanlı bir toplumda kendilerini tamamlama, toplumsal içerilme, faal vatandaşlık ve istihdam edilebilirlik için gereken anahtar yeterliliklerini tanımlamaktadır.
- Üye devletlerin; kendilerine ait diğer genel, ME+TE, sanat tüm eğitim programlarının içinde bu yeterlilikleri kazandırmaları tavsiye kararıdır. AB bu amaçla üye devletlerin; çocukların başlangıç eğitimlerinin sonundan önce ve gençlerin meslek eğitimlerin sırasında bu yeterlilikleri edinmelerini sağlamalarına destek olmak suretiyle kişilerin yetişkinlik hayatına donanımlı çıkmalarını, ömürleri boyunca daha ileri öğrenmeler yapmalarına ve çalışma hayatlarında yeterliliklerini geliştirme ve güncellemelerine temel sunmalarını sağlama almaktır.
- Politika koyucuların, eğitimcilerin, işverenlerin ve öğrenmek isteyenlerin ulusal-ve-Avrupa-düzeyi ortak eğitim amaçları yönünde gayret göstermeleri için kendi ellerine Avrupa-çapında bir başvuru aracı vermektir.

AB Eğitim Başvuru Çerçevesi: Sekiz Ömürboyu Anahtar Öğrenme Yeterliliği

1. Ana ve/veya resmî dilde iletişim becerileri
2. Yabancı dillerde (en az 2) iletişim becerileri
3. Matematikte yeterlilik ve fen ve teknolojiye temel yeterlilikler
4. Bilgisayar okur-yazarlığı ve sayısal (dijitli) yeterlilikleri

5. Öğrenmeyi öğrenme yolları
6. Toplumsal ve kamusal (sivil alan) katılım yeterlilikleri
7. Harekete geçme ve girişimcilik duygusu
8. Kültürel farkındalık ve uygun ifade bulması yetenekleri.

Her eğitim kademesindeki her tür eğitim kendi amaçlarının yanında bu yeterliliklerin de edinilmiş olmasını gözetecektir. Kendilerini tamamlama, toplumsal içerilme, faal vatandaşlık ve istihdam edilebilirliği sağlamak amacıyla bütün gençlere ve yetişkin kişilere eğitim, meslek edindirme veya meslekte ilerleme düzenlemelerinde gerçek öğrenme fırsatları sunulacaktır. Yetişkinlerin bu yeterliliklerini ve becerilerini sürdürmelerine dikkat edilecektir. Tavsiye kararları yaygın bir şekilde benimsendi ve müfredattın içine yerleştirilmesi yapıldı.

4.b. İş-Modeli Anlayışıyla ME+TE Okulları ve İşyeri Uygulama Eğitimi

Yeni-Liberalciler okulun küresel normlara cevap vermesi diye tek tek okulları odağa koymak istemekteydiler. Avrupa Birliği, bu küreselleştirmecilik karşısında, OECD’de ortak normlar oluşurken mümkün olduğu kadar katkıda bulunmaya, ama kendi AB normlarını ayrıca koyup, bunlar etrafında bütünleşme sağlayarak AB Bölgesi ve iç-pazarını pekiştirmeyi seçti.

EFQM’in (Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı’nın) Öz-Görevi: Avrupa’daki tüm üretim ve hizmet kuruluşlarının sürdürülebilir mükemmelliğini sağlayabilmek için itici güç olmaktır. Gelecek-ufku; “Avrupa’daki kuruluşların mükemmel olduğu bir iş dünyası”dır.

İş Mükemmelliği Modeli: 1992’de, EFQM ilk İş Mükemmelliği Modeli’ni geliştirdi. Bu ayrıntılı modeli, okullar da kendilerine uyarlayabilir. Özetle; sekiz çekirdek değer, sekiz geçerli gösterge kavram, dokuz ölçek ve ölçümleri vardır. Bu işletmecilik gösterge kavramları okullara da uygulandı.

Okul Yönetiminin Sekiz Çekirdek Değeri: Yeni Binyıl’da, bir hizmet üreticisi kuruluş olarak her okulun kullanabileceği Okulun Sekiz Çekirdek Değeri: 1. Öğrenci ve ailenin gayretlerine değer katmak, 2. Okul ve yeni öğrenciler için sürdürülebilir bir gelecek kurmak. 3. Örgütün iş yapma kabiliyeti geliştirmesi. 4. Yaratıcılık ve yenilikçiliği işe yarar hâlde işe koşmak. 5. Uzak görüşlülük, ilham ve bütünlükle önderlik etmek. 6. Kıvraklıkla yönetmek. 7. İnsanların yeteneklerini değerlendirerek başarılı olmak. 8. Üstün başarılı sonuçları sürdürebilmek.

Başarılı İş-Modellerinin Gösterge Kavramlarıyla ME+TE Okulu: İş-modelleri çok çeşitli olabileceği ve zaman içinde gelişim göstereceği için EFQM zaman zaman geçerli gösterge kavramları belirtmektedir. Örneğin günümüzde geçerli Başarılı İş-Modellerinin Gösterge Kavramlarıyla ME+TE Okulu: 1. Bütün paydaşları etkileyen sonuç-odaklı tutum. 2. Öğrenci odaklılık – öğrencinin değerini yükseltmek. 3. Amaçlarını kaybetmeyen önderlik, 4. Süreçlerle ve olgusal gerçeklerle yönetim. 5. Öğretmenlerin, eğitimcilerin, yardımcılarının gelişimi ve katılımı. 6. Sürekli öğrenme, yenilik ve iyileştirme - mükemmelleştirme. 7. Okula ve ME+TE’ye değer-katan eğitim işbirlikleri ve ortaklıklar geliştirmek. 8. Okulun paydaşların beklentilerine cevap veren “toplumsal sorumluluk” örnekleri verebilmek.

EFQM Okul Mükemmellik Modeli: Bu yönetim ortamını sağlayabilmek için EFQM Okul Mükemmellik Modeli, başarıyı mümkün kılıcı **beş imkân** ve **dört etkili sonuç** olmak üzere dokuz ölçekten oluşmaktadır. **Okulun İmkânları:** 1. Önderlik, 2. Okulun politikası ve stratejisi. 3. Öğretmenler, eğitimciler ve diğer çalışanlar. 4. İşbirliği imkânları ve Okulun kaynakları. 5. Öğretme ve eğitime süreçleri. **Etkili Sonuçlar:** 6. Öğrencilerle ilgili kazanım sonuçları. 7. Öğretmenlerle, eğitimcilerle, yöneticilerle,

merkezle, diğer çalışanlarla ilgili sonuçlar. 8. Toplumla ilgili sonuçlar, 9. Başlıca iş-başarımı /performans sonuçları ve ölçüm ilkeleri.

Ana amaç olan öğrenciye iyi eğitim sağlamak için okullar kademe müfredatlarının uygun boyutlarına ve yerlerine **Sekiz Avrupa Ömürboyu Anahtar Öğrenme Yeterliliği**'nin yaş grubu pedagojilerine uygun ME+TE okul ve işyeri öğretimi ve uygulamalı eğitimlerini yerleştirmelidirler. Her yıl stratejilerini, ayrıntılı planlarını, eylem planlarını ve sonuçlarının ölçümlerini belirleyerek yola çıkmalıdır. Sene sonunda Okul'un kendi kendini değerlendirmesi için her işleve uygun öz-kalite değerlendirmesi formları kullanılmalıdır.

4.c. Piyasa Meslek Ehliyet Belgelerinin Nitelik Düzeyinin Yükseltilmesi – EQAVET

Avrupa'nın güçlü yanı olan ilk ve orta kademe işgücünün mesleğini uygulayabilme yeterliliklerini ölçen meslek ehliyet belgelerinin, Sekiz Avrupa Ömürboyu Anahtar Yeterliliğini de karşılayacak şekilde niteliğinin yükseltilmesi gündeme geldi. Avrupa Parlamentosu 23 Nisan 2008'de, Avrupa Ekonomik Alanı'nı dikkate alan "Ömürboyu Öğrenme için Avrupa Ehliyet Düzeyleri Çerçevesi" oluşturulmasını tavsiye etti.

EQAVET- Ömürboyu Öğrenmeyi Kapsayan Avrupa Ehliyet Düzeyleri Çerçevesi: 18 Haziran 2009 tarihli Meslek Eğitimi ve Öğretiminde bir Avrupa Kalite Güvencesi Başvuru Çerçevesinin belirlenmesine ilişkin tavsiye kararıdır. Ek'inde 8-basamaklı ME+TE sorumluluklar çerçevesi ile birlikte yayınlanmıştır.

AB'nin Ömürboyu Öğrenmeyi Kapsayan ME+TE Ehliyet Belgeleri Düzeni: AB'de ME+TE Ehliyet Belgeleri Düzeninin, 21. yy. ömürboyu yeterliliklerini düzenleyen EQAVET'i kapsayacak şekilde gözden geçirilip uygulamaya konmuş biçimidir.

2010'da kurulan AB düzenleyici ve denetleyici göstergeler üst kuruluşu EQAVET, geleneksel 8-basamaklı ME+TE eğitim ve belgelendirmesinin içine Ömürboyu Öğrenme için Avrupa Ehliyet Düzeylerini de dâhil etmiştir. Varsa ulusal düzeylerde 8-basamaklı meslek eğitimi ve teknik öğretim sistemlerinin kalite güvencesi sağlamalarına AB düzleminde 8-basamağı sanayi sistematiği yaklaşımıyla onaylanmış bir çerçeve vermeyi amaçlamaktadır. Aynı yıllarda Doğu Avrupalı 11 devletin de AB'ye üye yapıldığı hatırlanırsa Avrupa çapında bir işgücü değerlendirme düzeni, tavsiye niteliğinde de olsa, ilk defa devreye girmektedir. EQAVET kaliteyi iyileştirme ve kalite güvencesi döngüsü üzerine inşa edilmiş ve tavsiye edilmiş, ulusal belgelemeyi esas kabul ederek şemsiyeyi kuran bir "**AB ME+TE Ehliyet Belgeleri Düzeni**"dir. Teknolojiyi ve kişisel yeterlilikleri izlemek için belgeler ulusal boyutta 3 ilâ 5 yıl aralarla sınavla yenilenmektedir. Ulusal meslek eğitimi ve teknik öğretim sistemleri açısından EQAVET Çerçevesi, kalite yönetim sistemlerinin daha yapılandırılmış bir şekilde uygulanması için bir tezleştirici (katalizör) olarak da işlev görmektedir.

Böylece Avrupa, halen yüksek düzeyde olan işgücü niteliklerini 21. Yüzyılın ömürboyu gerekecek yeni yeterlilik gereklerine yükselterek "**Teknik İşgücü Ülkeleri**" ve "**Beyin-Göçü Alan Ülkeler**" olma stratejileri uygulamaktadır. Üye devletlerin nüfuslarının azalmakta oluşunu kaliteli göç alarak destekleme politikaları uygulamaya geçmiştir. AB'nin yaşlanan nüfusu ve halen kazançlı olan yerleşik sanayinin geleneksel yöntemlerini değiştirme isteksizliği, zorlanarak da olsa, nüfus kısıtı ve yabancıyı dışlayan ırkçı eğilimler nedeniyle dijitalleşmeye öncelik vermesi gerekecek bir noktada bulunuyor.

Küresel Dönüştürme Politikalarının İcracıları:

5. Türkiye’de DB – IMF – DB Çevrimi

Dünyada uluslararası politikaların akışını ve ülkeleri etkileyişini anlamak ve bu politikaları kendi ülkesinin bünyesine uygun hâle getirip uygulamak için Uluslararası Kuruluşlar Mimarîsi iyi tanınmalıdır.

Gelecek-seçenekleri, önce OECD’de seçime tabî tutulup pişirildikten sonra politika belgesi ya da reçeteler olarak verilir. AB ve NAFTA gibi bölgesel uluslararası kuruluşlar bunu bölgelerine göre siyasallaştırırlar. OECD bu reçeteleri DB (IBRD), WTO, IMF, WIPO (Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü) gibi uzmanlaşmış uluslararası kuruluşlara icra edilmek üzere devreder. **Uluslararası Kuruluşların yönetim kurulları** faaliyetlerini; kendi üyelerinin katıldığı Dünya Konferanslarında varılan bu uluslararası anlaşma ile **OECD politikaları ile aynı hedeflere yönelerek eşgüdüm** ve kendi Kuruluşu’nun politikasını belirlerler. İşte, böyle bir DB Yönetim Kurulu kararıyla, DB’nin uyulması zorunlu “Ülke Yardım Değerlendirmeleri” (CAE) ve “Ülke Destek/Yardım Stratejileri” (CAS) hazırlaması kabûl edilmiştir. Genel Kurullara veya Dünya Konferanslarına bilinçli katılım göstermeden onaylayan veya üye olmayan ülkelerin kurumları; önceden tasarlanıp kelimelendirilmiş ve kamuoyunu tatmin edecek birkaç diplomatik söylem yerleştirilmiş metinleri tek seçenek olarak önlerinde bulmaktadırlar. “Bize uymuyor” diye tiraz etmek için çok geçtir. Ya kayıptaki diğer ülkelerle beraber savunmada kalacaklar, ya kulis, ikili görüşmelerle ikna, siyasî ve ekonomik süreçleri kullanarak pjoje hazırlanma aşamasını çok etkin kullanarak maddeleri politikalarını destekler yöne çevirtmeye çalışacaklardır, ya hiç proje kredisi kullanmayacaklardır. Ya da, icrası güçlü devlet teşkilâtları kendi işleyişleri içerisinde bu kararları kendi bünyelerine uyan şekilde yorumlayarak uygulamayı yönetmeye çalışacaklardır.

Türkiye’de: 1990’dan sonra proje kredisi kullanan ülkeler için politika koyucu ve asıl icracı Dünya Bankasıdır. Siyasî krizler, koalisyon hükümetleri, bir Darbe ve ekonomik krizler ve her türlü kredi arayışı içinde bulunulan bir dönemdir. Bu ortamda, Proje hazırlık süreçlerine memurların bilinçli ve etkili olabildiği ölçüde müdahil olunabilirdi. Asıl uygulamakla görevli memurlar, Proje hazırlıklarına katılmamışlarsa, uygulama görevini önlerinde buluyorlardı. Çoğu Projede, Türkiye’nin, icrası güçlü devlet teşkilâtı olarak, bu kararları Türkiye’nin bünyesine uyacak şekilde yönetmeye çalışmaktan başka seçeneği kalmıyordu. Bunun da, tepeden sık değişen ve bu dönemlerde artık pek liyakat aranmadan yapılan atamalarla yürütülmesinin güçlükleri ortadadır.

DB, Proje ve Proje Yönetimi yoluyla, hem yapısal dönüştürmeyi, hem de kurumsal-toplumsal dönüştürmeyi elde etmeye çalışmıştır. Malî kriz nedeniyle IMF ile istikrar programı ve kredisi olan ülkelerde ise iki kuruluş birden çalışarak daha büyük sonuca yönelebilirler. Türkiye’deki durum budur: DB – IMF – DB Çevrimi çalıştırılmıştır. Borç ve İstikrar Programı derdi olmayan ülkeler bu dönüşümleri kendi yorum ve yöntemleriyle kendi bünyelerine uygun biçimde yapma fırsatına sahiptiler. Türkiye’nin ilâve olarak iç siyaset ve dış politika krizleri (1997 MGK Bildirisi, 1999 Genel Seçimleri, 1999 ve 2002 Malî Krizleri ve Kemâl Dervişin getirilmesi, 2002 erken Genel Seçimleri ve 2003 ABD Teskeresi) sürecinde bulunmasının yarattığı belirsizlik ortamında DB ve IMF ikilisinin eli daha da rahattı. Belli bir grup kamu yöneticisini yanlarına alarak Proje ve İstikrar Programlarını yürüttüler. 1999-2002, 2002-2005, 2005-2008 arasında 3 stand-by (yedekleme) anlaşması dönemi geçirildi. Bu dönem aynı zamanda, Türk sanayiinin ithalata

bağımlı hale getirilip gelişmesinin durduğu, büyük özelleştirmelerle zayıfladığı, ME+TE eğitimine kuvvetli engel getirildiği dönemdir.

5.1. Dünya Bankası'ndan Ulusal Reform adına Kamu ve Bütçe Reformu

Dünya Bankası (DB-IBRD) 1990'da temel görevini, "ülkelerin ulusal ekonomilerinin küresel ekonomiye uyumunu sağlamak" olarak değiştirmiş bir kuruluştur. Bu amaçla 'Yapısal Uyum Programları' geliştirmiştir. Programların işlevi: ülke ekonomilerini uluslararası serbest ticarete ve malî ve para hareketlerine ve faaliyetlere açmalarını sağlamak; kamu harcamalarını (eğitim, sağlık gibi kamu hizmetleri dâhil) kısarak devleti küçülmeye zorlamak ve ekonomi alanından devleti tamamen silmek için özelleştirmeciliği sağlamaktır. Yeni-liberalci siyasete göre küresel özel sermayeye alan açılması için, başta idarede "yerinden yönetim," ekonominin mal ve hizmet üretiminde "yerelleşme" uygulamaktadır. Dünya Bankası bunlar için devlet bütçesini ve faaliyetini küçültücü ve dönüştürücü yol haritaları vermek, gerekirse bu amaçla kredilendirme yapabilmek için, üye ülkelerle kendini işbirliği kuruluşu olmaktan çıkarıp dışarıdan yönetim yapan temsilci kuruluş konumuna geçirdi.

1993'ten bu yana DB, seçtiği ülkeler için yıllık CAE yapma ve CAS'ı re'sen kendi kurup ilân etme ve uygulama, eğer kredi verirse o projeleri bizzat yönetme yaklaşımını sürdürüyor. IMF ve DB "**Yapısal Reform**" ve "**Toplumsal Reform**" stratejilerini DB'nin bu raporlarına göre yürütülüyor ve koordine ediyorlar. IMF ise, ülkelerin malî stratejisini Dünya Bankası'nın bu raporlarını hayata geçirecek şekilde kurmaktadır. Sözkonusu müzakere edilmemiş tutumu Dünya Bankası'nın ilişkilerinde gerilimler doğurmuştur. Türkiye'nin Dünya Bankası'ndan aldığı krediler bu engebeli arazide yol almakta zorlanmaya başlamıştır. Ekonomilerin kendi dinamikleriyle küreselleşmeleri yerine devletlere baskı ile küreselleştirmecilik, ekonominin kendi sermaye gücüyle özelleşmesi yerine ülkelere baskı ile özelleştirmecilik ve yabancıya satma yollarını kullanmaktadır.

Bağımsız Değerlendirme Grubu (IEG) tarafından hazırlanan raporda, Banka 1980 sonrası Türkiye'nin ekonomi politikalarında liberalleşmeye gittiğinin ve bunun sonucunda ihracatla birlikte büyüyerek geliştiğinin altını çiziyor. Kamu bütçesindeki büyük tarım desteklemelerinin, yüksek emekli maaşı artışlarının ve kamu yatırımları artışının zamanla ekonomiyi dengeden uzaklaştırdığını belirtmektedir. **DB, Fon'la (IMF) yakın çalışılarak destek stratejilerinin belirlendiği belirtilmektedir.**

Eğitim Projeleri de aynı dönemde en yoğun dönemini yaşadığı için, Türkiye'de Kamu Kesimi reformu ve Malî Sektör reformunun en yoğun olarak yer aldığı 1994-2003 dönemine bakılacak olursa, Banka, bu dönemde programını genel hatlarıyla dört dayanağa göre şekillendirmişti:

1) makro-ekonomik yönetim; 2) malî sektörü ve altyapısını da kapsayan büyüme, 3) rekabet gücü ve üretkenlik, 4) yoksulluğun azaltılması ve doğal kaynakların yönetimi. Bu dört dayanak için, Dünya Bankası stratejilerini için 10 başlıkta belirlemişti:

Dünya Bankası 1994-2003 CAS-Ülke Destek Stratejisi Türkiye Hedefleri

1. STRATEJİ ÖGESİ: Kamu Malî Yönetiminin İyileştirilmesi

GEREKÇE: Bütçenin saydamlığının olmaması ve özellikle desteklemelerin ve görev zararlarının bütçe dışı kaynaklarla karşılanması daha iyi mali yönetim açısından önemli bir engeldi.

2. STRATEJİ ÖGESİ: Kilit Yapısal Reformların Desteklenmesi

GEREKÇE: Vergi tahsilatı aynı gelir düzeyindeki ülkelerdeki ile orantılıydı. Sorun: (tarım gibi) destekleme programlarına, yapısal dengesizliğe yol açacak şekilde aşırı harcama yapılmasıydı.

3. STRATEJİ ÖGESİ: Bankacılık Sisteminin Güçlendirilmesi ve Malî Aracılığın Derinleştirilmesi

GEREKÇE: Bankacılık sistemi devlete ait menkul kıymetleri satın almak yurtdışında borçlanarak yüksek riskli faaliyetlere girmişti. Düzenleyici çerçeve ve bankaların denetlenmesi bunun temsil ettiği riske göre yetersizdi. Bankaların kendileriyle bağlantılı büyük sanayi gruplarına kredi verme haricinde, özel sektöre kredi vermek için teşviki yoktu. Özellikle küçük ve orta büyüklükte işletmeler (KOBİ'ler) fonlara sınırlı olarak erişebiliyordu.

4. STRATEJİ ÖGESİ: Alt Yapının Yönetiminin İyileştirilmesi

GEREKÇE: Kamu altyapısının yönetimi malî olarak sürdürülemez nitelikteydi. Devlet tarafından yürütülen altyapı hizmetleri yatırım için gerekli kaynakları yaratmıyordu ve verimlilik için yönetsel kapasiteleri yoktu. Altyapı hizmet fiyatları ve sistem kayıpları yüksek, tahsilâtlar düşüktü.

5. STRATEJİ ÖGESİ: Üretkenliğin Arttırılması

GEREKÇE: Özel kesim iyi gelişmişti, ama büyük aile şirketleri gruplarının baskın olması ve ekonominin yüzde 30-50'sini kapsadığı tahmin edilen kayıt dışı sektör gibi yapısal aksaklıklar vardı. Rekabet tabanının bilgi ekonomisiyle bütünleşme sağlayacak ayarlamalara ihtiyacı vardı, ama teknolojiye yükseltmelere kurumsal destek sağlanmaması bunu engelliyordu. Doğrudan yabancı yatırım; kısmen yönetim ve yolsuzluk gibi ciddi sorunlara ilişkin algılama nedeniyle benzer ülkelerden çok daha düşüktü.

6. STRATEJİ ÖGESİ: Hakkaniyetin, İstihdamın ve Toplumsal Korumanın Desteklenmesi

GEREKÇE: Aşırı yoksulluk az olmakla birlikte, nüfusun yaklaşık yüzde 30'u gıda ve gıda dışı öğeleri kapsayan şekilde tanımlanan geniş yoksulluk kategorisine dâhildi. Genel olarak istihdam oranları ve özellikle kadınların işgücüne katılım oranı OECD içinde en düşük düzeydeydi.

7. STRATEJİ ÖGESİ: Sağlık Standartlarının İyileştirilmesi

GEREKÇE: Sağlık göstergeleri benzer ülkelerden düşüktü ve özellikle daha yoksul olan Doğu bölgesinde düşüktü. Birincil/Koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve ülkenin sağlık hizmeti yetersiz yörelerinde ana-çocuk sağlığına özel dikkat gösterilmesi gerekiyordu.

8. STRATEJİ ÖGESİ: Genel Eğitimin Kapsamının Genişletilmesi ve Kalitesinin Yükseltilmesi

GEREKÇE: İlk ve Genel Ortaöğretimin kapsamı ve kalitesi Türkiye'nin gelir düzeyine göre düşüktü, özellikle de daha yoksul bölgeler de ve kızlar açısından. Politikaları belirleyenler, ilk ve ortaöğretimin kapsamı ve kalitesi pahasına, eğitilmiş işgücü yetiştirmek için meslek eğitimi ihtiyaçlarına ağırlık vermişlerdi.

9. STRATEJİ ÖGESİ Çevresel Bozulmanın Azaltılması

GEREKÇE: Türkiye'nin kaynakları bozulma riskiyle karşı karşıyaydı (toprak aşınması, su ve su kalitesi, hava ve sınırlı kirlilik). Dönemin başında, Çevre Bakanlığı yeni kurulmuştu ve izleme sistemleri henüz yoktu. Ayrıca, kapasitenin Türkiye'nin uluslararası

ve bölgesel anlaşmalardaki yükümlülüklerini karşılamaını sağlayacak şekilde güçlendirilmesi gerekiyordu.

10. STRATEJİ ÖĞESİ: Daha iyi bir Yönetim için Afet Yönetiminin Desteklenmesi

GEREKÇE: Türkiye’de deprem ve sel riski çok yüksektir. 1999 afetlerinden sonra, sadece afet sonrası yardımın yeterli olmadığı, erken uyarı ve afete müdahale sistemlerinin de iyileştirilmesi gerektiği açıkça görülmüştür.

(Kaynak: Bağımsız Değerlendirme Grubu, Türkiye’de Dünya Bankası, Ülke Yardım Değerlendirmesi 1994-2003; 2005: 8-11).

DB’nin bu CAS Stratejisi değerlendirilmeden nasıl ve neden altına girilmiş? Görüldüğü gibi, fiyat istikrarını ve malî dengeyi sağlamaya yardım etme görevi olan IMF ‘nin bunu birkaç yıl içinde tamamlattıktan sonra, ülkenin üretim ekonomisine geçmesi gerekir. Yapısal Reformların en yoğun yılları olan 1990-2008 arası için sanayi altyapısı ile sanayi, DB’nin gündeminde yoktur. Hem işgücü istihdamının ve kadın istihdamının düşük olmasından şikâyet ediyor, hem de Hükümetlerin ME+TE eğitime öncelik vermelerini eleştirip, ilköğretim ve genel ortaöğretimi desteklensin diyor. Yabancı sermaye girişi, bilgi ekonomisi tabanı için makine-teçhizat satışı öne çıkmış. Siyasetin gündemine özelleştirmeler tavsiye edilegelmiştir. Üretim amaçlı kredilerin azlığından söz edilip, sağlıklı kredi artışı için stratejisi yok. Bütün dünyada tarıma çok yüksek destekler varken, Türkiye’de tarıma desteği sıfırlatma gibi bir tarımı çökertme, çiftçiyi köyden göçe sevk etme ve yabancı tarım ürünlerine pazar açma stratejisi var. Özetle, Türkiye’yi sanayi üretimi dışında tutan, ucuz-emek ülkesi ve pazar olarak konuşlandıran bir strateji yanında tarım ürünleri ithalat pazarı olması ısrarla takip ediliyor.

5.2. IMF – Küresel Malî Denetimin Kurulması için Ulus-Devletin Gevşetilmesi

Elektronik teknolojisinin verdiği imkânla küresel malî piyasalarda paradan para kazanma katlanarak artıyordu. Elektronik ortamda para giriş-çıkışlarının izlenmesi zorlaştı. İletişim ve bilişimin ilerlemesi için teknik eğitimde mikro-elektronik ve sayısallaşma (dijitalleşme) desteklendi.

Almanya, Japonya, İtalya, Hollanda’nın malî reformlar yapıp izleme düzeni kurmalarını emsal gösteren OECD, IMF (Uluslararası Para Fonu) ve DB (Dünya Bankası, IBRD), aynı zamanda ABD ve AB için Yükselen Pazarlar niteliği taşımalarından dolayı orta-boy ekonomilerin devletlerinde Kamu Malî Yönetimi Reformu baskısını başlattılar. Amaç; ulus-devletlerin kendilerine has idarî ve malî yönetimlerinin merkezin elinden çıkıp, küresel denetim altında yürütücü olarak kullanılacak teknik kadroya geçmesi olarak ortaya çıktı. Reform; ülke bütçeleri ile para hareketlerini izleme düzenlerine aynı ölçütlerin getirilmesini sağladı. Her yıl kamu kesimi borçlanma gereğinin çıkartılması, Türkiye’de olduğu gibi, ancak faiz ödemeleri güvence altına alındıktan sonra faiz-dışı bütçenin ülke için kullanılabilmesi gibi küresel denetim araçlarının sistem içine yerleştirilmesini sağladı. Kuruluşların borçla uyumlu bütçeleri için 1-3 yıllık orta vadeli stratejik planlara geçilerek, kuruluş bütçelerinin içine uluslararası kuruluşların küçük projeleri oturtularak, merkezî devlet aklının ve eşgüdümünün devreden çıkartılması söz konusudur. Bu düzende, ülke adına kamunun yetkisinde bulunan kaynak kullanımı önerisinin her yıl Program ve Bütçe ile Meclis’ten geçerek yasalaşma zorunluluğu hukukî dayanağı sağlarken, kaynak kullanımı Piyasa Düzenleme Kurulları ile büyük ölçüde kamu denetimi dışına taşınır. Hatta uluslararası tahkim hukuku ile yabancıların haklarının takibi ülke dışına çıkarılır. Merkezin idarî ve malî hâkimiyet sınırlarının uluslararası küreselleştirmeci yol haritaları ile zayıflatılması, ulus-devletin idarî ve malî erklerini en azından parçalı hâle getirmektedir.

Bunun aynalı karşılığı, diğer kuruluşlarında, örneğin millî devletin millî eğitiminin de kendi uyum dinamiklerine bırakılmayarak; müfredatı, öğretmeni, eğitimi, belgeleri, yönetimi ile adem-i merkezî yapıya zorlanması için paralel programlardır. Sürecin ne noktaya ulaştığı, devletin genel iradeyi temsil eden temel kuruluş ilkelerinin durumuna bakılarak anlaşılabilir.

Örneğin, 1994 malî sıkıntısı belirirken IMF'nin Türkiye'ye yeterli miktarda bir kredi açmayacağını bildirmesi, tam teslimiyet arayışıyla ilgili görüldü. Türkiye, kendi çalışmalarını kendisi yaptı; 1994 Malî Krizini yöneterek krizden çıktı. 1997'de denk bütçe yapıldı ve ödeneklere uygulanan "havuz sistemi" ile kamunun faiz ödemeleri azaldığı için yeni bir malî krize girilmedi. Bunun üzerine, bahanesi imam-hatip ortaokullarının kapatılmasını sağlamak olan 1997 MGK Kararları yoluyla hükümetin istifaya zorlanması ve Refah Partisi'nin kapatılması geldi. Siyasî istikrarsızlık hesapsız sermaye çıkışına perde oldu. Üç sene içinde ülke derin malî krize sürüklendi ve 1999'da IMF kapısına getirildi. 2001 başında yurt-dışından Kemal Derviş Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı yapıldı; DB-IMF güdümlü yeni-liberal yapısal dönüştürme reformlarına ivme verildi. 2002'da IMF ile Stand-by (Yedekleme) Anlaşması'nın son yılı sürerken ve yeni bir kriz sözkonusu değilken, borç geri ödemelerinin vadesini uzatarak ödemeler dengesinde bir sıkışma ihtimali olmaması için Türkiye kendisi IMF'ye başvurdu. 2002-2005 Stand-by Anlaşması yapıldı. Bu noktada, IMF'nin fiyat istikrarı yerine Türk devletini yapısal dönüşüme uğratma göreviyle geldiğinin ifadesi, "15 yıl Türkiye'de Planlama'nın işini Ben yapayım," gazetelerde yer aldı. TBMM denetimindeki Anayasal planlı dönüşüm görevi, Türkiye Cumhuriyeti'nden çıkıp bu yere vesayetçi uluslararası kuruluşların oturtulması isteniyordu. Yanıt alamayınca DPT'yi kapatırma sürecini başlattı.

Özelleştirmeler: Plansızlığın en önemli sonuçlarından biri, sadece planlı dönemlerde kazanılmış olan temel sanayilerimizin kaybedilmesidir. IMF ve Dünya Bankası en çok özelleştirmeler üzerinde durdu. Özelleştirmeler 2003-2008 arasında yapıldı. Teknik işgücümüz bakımından hayatî olan bu satışların akıbeti sonradan izlenmemiş görünüyor. Eğer Kamu "Malî Kontrol" devrede olsaydı, özelleştirmelerin gerekçesi olan "daha iyi işletmecilik, yenilenme ve her türlü getirinin artışı," bütçe kaynaklarının bu yoldan artışının devam ediyor oluşunda izlenebilirdi. Oysa kayıp var.

Bu konuda çok ısrarlı olan IMF ve DB birer inceleme yapıp "yanlış strateji ile özelleştirme" dediler mi? Eğer niyetleri Türkiye'yi güçlü ekonomiye geçirmek olsaydı, bugüne kadar bunu dillendirirlerdi. Oysa onlar tasfiye peşinde, burada da fırsatçılar yağma peşindeydiler.

KİT'ler arazileri, binaları, makine –teçhizatları ile birlikte satışa çıkarılarak haraç-mezat satıldılar. Birkaç sene içinde çoğu tasfiye edilip arazileri rante çevrilmeye çalışıldı. Eğer kaynakların takibi yapılıyor olsaydı, Türk ekonomisinin kazançta değil kayıpta olduğu daha o günden söylenirdi. Dünyanın hiçbir yerinde Kamu tesisleri arazisiyle satılmıyor. İşletmecilik hakları şartlı özelleştiriliyor: Yenile-İşlet-Devret. Eğer halka devretme yolları, bir tesis dışında, kullanılsın diye Özelleştirme İdaresi hazırlıklı olsaydı, bugün bu tesisler teknik insanımızın elinde Türkiye'ye kazanç araçları olarak işliyor olacaktı.

Teknik insan gücümüzün yetişmesi, Türkiye'nin ilerlemesinde hayatî olan tesislerimizin kaybını anlamak bir vatan borcudur.

5.3. Dünya Bankası - Kamu Reformu içinde Eğitim Yönetimi Reformu Tutumu

DB, Türkiye'ye, devam eden projelerden başka eğitime kredi vermeyeceğini duyurdu, 2003'te eğitime yeni krediyi durduracağını duyurdu. Buna rağmen, Banka, STK'larla dışarıda hazırlıyor olduğu yapısal Eğitim Reformu'nu görevde olanlara duyurup, icra ettirmek için de ağırlık kullanmayı umuyordu. Devletle arasında bir uluslararası proje

kredi anlaşması da bulunmayacağına göre Banka bunu hangi sıfatla yapacaktı? Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Planları vardı ve dışarıya verdiği böyle bir yetki yoktu. Dünya Bankası, IMF kanalıyla da dâhil olabilir ve Türkiye'deki hareketlerine süren projelerle devam eder. Temel Eğitim II. Aşama çerçevesi devam ediyordu. Diğer süren ve yeni projelerle de – Ekonomik Reform, Tarım Reformu, Kamu Yönetimi Reformu ve Malî Yönetim ve Denetim Reformu gibi projelerle DB, eğitim sistemi yapısını ve politikalarını etkileyecek şekilde devrede olacaktı. Kamu Yönetimi Reformu süreci bütçe dolayısıyla tüm kurumlara şamil kılınacağına göre, gelirleri tamamen kamu kaynaklarından ibaret olan MEB bunlara uymak zorunda kalacaktı.

MEB'e verili Proje kredileri ile Avrupa Birliğine devredilen MEB Projeleri, DB kredi vermeyi durdurduktan sonra da DB-IMF-DB Çevriminin düzenine göre devam etti. MEB de, Kamu Malî Reformu ile yapılan yapısal reformun içinde bünye değişikliğine uğramaya devam etti.

DB eğitimin, sürdürülebilir kalkınmanın ve yoksulluğun azaltılmasının anahtarı olduğunu, ancak dünyada bütün devletlerin yapmakta olduğu gibi kaynaklarının çoğunu eğitim hizmetinin yaygınlaştırılmasına ayrılmasını akılcı bulmadığını belirtmektedir. DB'ye göre, ekonomik sorunların başlıca kaynağı, devletlerin eğitim harcamalarını arttırmasıdır. Eski bir görüşü desteklemektedir: parasız temel eğitimin (ilkokul ve ortaokul) toplumsal yararı lise ve yükseköğretimden daha yüksektir. Bu nedenle, özellikle malî açıdan özerkleşmesi ve bağımsızlaşması için ortaöğretim ve yükseköğretim özelleştirilmelidir. ME+TE, iş hayatı kuruluşları veya işletmelerin kendileri tarafından üstlenilmelidir. Devletin bu eğitim kademelerine yaptığı harcamaları ise temel eğitime aktarması önerilir. Devlet tarafından yürütülen parasız temel eğitimin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını, yoksullara eğitim yardımı programlarını, öğrenim kredilerini önerir. Dünya Bankası'nın proje kredilerinin iki temel amacı bulunmaktadır: 1) temel eğitimde eğitimin kalitesinin yükseltilmesi ve 2) “yönetişim” modeli ile okulların yerel paydaşlara devredilmesi.

558

Kamu yönetimi devletin ve yönetimin temel yapısını, hükûmet de toplum yapısını iyi tanırsa, strateji ve projelerini nitelikte iyileştirmeler ve kurumsal uyumlanmalar amacıyla yerel düzeyde müzakere ederek hazırlayabilir. Yoksa, krediyi vererek bağlamak için deneyimsiz memurların eline dışarıdan verilmiş **şablonlara uygun yazılmış proje belgeleriyle kredi** almak, daha baştan projenin başarı ihtimalini düşürmektedir. Proje kredilerini kullanabilme aşamaları için şartlar yerine getirilmeye çalışılmakta veya yerine gelmiş sayılmaktadır. Sonra uygulamada bunları yaşatmak idarenin çok zaman yiyen, verimsizlik sorunlarından biri olarak devam etmektedir.

5.4. Dünya Bankası- Bütçe Reformu içinde Vasıfsız İşgücü Politikaları

Taşınmalı eğitimle köy okullarının kapatılması, fazla sayıda AVM'ler şehir içinde açılarak esnafın pazarının küresel zincir marketlere geçirilmesi, tarımdan desteklemenin kaldırılması, KİT'lerin özelleştirilmesi, hammadde ve ara malı sanayilerinin ithalata bağlanması ve “büyük-şehir idare bölgeleri” kurulması politikalarıyla yapılan **sosyo-ekonomik ameliyatlar** sonucunda tarım-köy-kent dengesi bozuldu. Bunların üstü; değerli TL ile bol ithalât, siyasî partilerden yardım paketleri ve kaymakamlıklardan yakacak dağıtımı, ekonominin \$'laşması ve inşaatı canlandırma teşvikleri ile örtüldü.

İŞKUR; vasıf kazanmış, meslekli, meslek ehliyet belgeli ve diplomalı iş arayanlara öncelik vererek işe yerleştirme yaparak sağlıklı eğitim-istihdam bağının kurulması ile görevli bir kuruluşumuz. **İşsizlik Sigortası ve İşsizlik Fonu** büyük bir toplumsal güvence; fazla istihdam yeri açan yatırımlara destek kredileri vererek verimli istihdam artışı için

destek sağlayacak kadar güçlenmişti. Pasif istihdam politikaları uygulaması ile İşsizlik Sigortası, Erken Emeklilik ve Kıdem Tazminatı ödemeleri yapmaktaydı.

2000'lere girmeden önce BOP projesi tasarlanırken 7 ülkede Adalet ve Kalkınma Partisi adını alan yeni partiler kurulmuştu. Partilerin tüzüklerindeki, partinin **en fakir halk kesimlerine karşılıksız yardım** maddeleri İslâmî geleneği yaşatmak olarak yorumlandı. Türkiye'de de 2003 itibariyle partiler eliyle yardımlar çoğaldı, düzene kavuştu, kurumlaştı, vakıflar tarafından devralındı. ASPB - Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın görevleri kapsamındaki bir kısım yardımlar da arttırılmaya arttırılmaya başlandı. Bunlar arasında her kademe eğitime öğrencilik yardımları da yer alır. Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY); Türk Kızılay'ı, MEB, ASPB ortak yardım programı olarak 2003'te başladı. Toplumunda imkânlara erişim (İMER) sıkıntısı çeken ailelere, çocuklarını okula düzenli göndermeleri şartıyla eğitim yardımı sağlamaktadır.

1980 ile 2020 arasında yapısal dönüşüm politikaları sonucu 30 yıl içinde iç-göçle şehirlerin nüfusu 36.450.000 kişi artmış, şehirlerin nüfusu iki kat artmıştı. Ortaya çıkan "**vasıfsız ucuz işgücü kitleleri**" sistem tarafından emilemiyordu. Halkın işsizlik, mesleksizlik, gelir yetersizliğinin artışı, yoksulluk sınırının altına düşenlerle **Türkiye'yi toplumsal gerginlik bekliyordu.**

2008-2010 arasında DPT ve Dünya Bankası, araştırma ve incelemelere dayanan bir "*Refah ve Analitik Toplumsal Politika Çalışma Programı*" ile bir dizi **Yapısal, Kurumsal ve Toplumsal dönüşümün neticeleri incelemeleri** yaptılar. Eğitimde fırsat eşitsizliği, kıt-imbânlı grupları ve vasıfsız işgücünü emek piyasasına dâhil etmenin ve yoksulluk desteği politikalarının hedef grupları araştırmaları oluşturulmaya çalışılıyordu.

Bu sırada dünyada **2008 Malî Krizi** patladı. Özelleştirmeler devam ediyordu. Dünyadaki para bolluğu nedeniyle Türkiye'deki varlıkların kolay satışının tamamlanması, TL'nin değerinin yüksek olması nedeniyle mal bolluğunun devam etmesi ile Türkiye'deki gerçek **üretim sorunu ve toplumsal gerginlik** konuların kamuoyu gündeminde fazla gelmeden kriz yılı geçirilmiş oldu. Bütün dünya işletmecilik becerilerini geliştirerek yeniden üretimle kâra geçme üzerinde çalışırken, Türkiye ithalat ekonomisini sürdürdü.

Bu yüzden, bir yandan işgücüne katılma oranları düşük seyrederken, diğer yanda vasıfsız işgücü artışı, tarımdan iç-göçün devam etmesi ve krizde işten çıkarmalar arttı. İnsanlar geçim imkânlarını kaybetmişler ekonomiye katkıları azalmış, bir yandan da bu kayıpları ekonomi ithalâtle karşıladığı için dış ticaret açığı büyüyor. Yoksullaşmanın telâfisi devletten bekleniyor...

Kamu bütçesinden **ASPB yardımları katlanarak arttırılmaya başlandı.** 6 alanda yardımlar: 1. Aile yardımları (gıda, yakacak, barınma, konut, dulluk, yoksul asker aileleri, öksüz ve yetimler ve yetiştirme yurtları, yaşlılar, doğum...) 2. Engellilere (çocuk, yaşlı ve diğer) yönelik yardımlar, 3. özel amaçlı yardımlar (aşevleri, afet yardımları, acil durum, terör mağdurları...), 4. Eğitim yardımları (yoksul ailelerin çocuklarına eğitim malzemeleri, kitap, gıda, taşıt kartı...) 5. Sağlık Yardımları ve 6. Yabancılarla yönelik (koruma, uyum, çocuklarına okula devam şartlı eğitim) yardımlar.

Dünya Bankası, "**Toplumsal Riski Azaltma Projeleri**" için bir başlangıç desteği önerdi. Bunun finansmanı İŞKUR'a, **kamu kaynaklarından** veya **İşsizlik Fonu'ndan harcama** ile karşılanacaktı. **Vasıfsız işçilere iş** için hizmet öncesi 3-4 ay süreli ücretli eğitimler ve işverenleri işe almaya teşvik için ücret, prim, vergi destekleri verecekti.

2008 Küresel Malî Krizi izleyen 2009 yılından itibaren vasıfsız yoksul işsizlerin, şehirlere göç edenlerin, kadınların, genç işsizlerin işgücüne katılması için "**kısa süreli yönlendirme eğitimleri**" yapılmaktadır. Yılda 600.000 civarında olan işsizlik başvurusu 2.500.000'a fırladı. Eğitimin de ücretli olması sebebiyle başvuruların çok fazla artması ve

kayırmacı baskıların da devreye girmek istediği bir ortamda, sadece kurslarını tamamlayanlar için “**kısa süreli işe yerleştirmeler**” ile başlandı. Kurs tamamlama oranı %80’in üzerindedir. İşe yerleştirmeler % 70 civarında seyretmektedir.

Kamu kaynaklarıyla işçinin priminin ve ücretinin bir kısmının bir süre için desteklenmesi AB İstihdam Politikalarıyla uyumlanarak “**Aktif İşgücü Politikaları**” adını aldı. Ömürboyu eğitimle bağlantısı kurularak meslek becerilerinde ileri gitme, kendi işini kurma, meslek değiştirme gibi kursların desteklenmesi de öngörüldü.

Ancak uygulamaların, işsizliği makûl bir düzeye kadar eriterek rahatlama sağlaması mümkün olmadı. İşverenlerin beğendikleri çalışana **kadrolarına sürekli alma oranı düşük** seyrettiği, 2016’dan beri döviz kuru ve üretim maliyetleri sürekli dalgalandığı için **kamu kaynaklarının verimsiz istihdam için akıtılması halen devam ediyor.**

Orta-Doğu’da BOP projesinin 2001 yılından itibaren çevre ülkelerde yarattığı vesayet savaşlarının yıkımı ve Suriye İç-Savaşı dolayısıyla Türkiye’ye % 70’i **vasıfsız milyonlarca yabancı işçi** Türkiye’ye akın etti. Türkiye’nin yardımları ve bütün kamu ve belediye hizmetlerinden ücretsiz yararlandırması, **10 yıldır Türkiye’nin verimli yatırım ve istihdam kaynaklarının yabancı misafir ağırlamaya akması** ile sonuçlanmıştır.

AB yardımıyla birlikte Suriyelilere ödenen fert başına aylık gıda masrafı ve kira yardımı ile geçici koruma altındaki **yabancıların hane gelirleri Türk vatandaşlarının çok üzerine çıktı.** Türkiye, her şart altında eşitlikçi politikalar, hatta misafir ağırlama uygularken, AB’nin tutumu göçmenleri Türkiye’de kalmaya zorlamak için ayrımcıdır. Bu kimseler, **düşük ücretlerle iş kabûl edebince**, zaten maliyet sorunu yaşayan işverenlerin bir kısmının yanında işe girdiler. Halk, AB’nin bu tutumuyla Türkiye’ye yardım etmeyip zarar vermekte olduğunu düşünüyor.

- o Bütün altyapı, müfredat, kitap, öğretmen, malzeme MEB tarafından karşılandığı halde işe gönderilip okula kaydı yaptırılmayan yabancı çocuk çoktu. 2017’ten itibaren ŞEY bütün yabancı çocukları %50 kız, %50 oğlan 18 yaşına kadar aynı şartlarla kapsayacak şekilde Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (YŞEY) olarak genişletildi; UNICEF ve AB de katıldı. Yardımdan, okul çağı nüfus sayıları 1 milyondan üstünde bulunan yabancı çocuktan halen okula devam eden çoğu kız 527.000 yabancı öğrenci yararlanmaktadır.

2017-2018-2020 Malî Krizlerinin birbirine eklenmesi, TL’nin değerinin aşırı düşmesi, iflaslar ve işten çıkarmalara karşı İŞKUR **pasif işgücü politikalarının erişimini** arttırabilmek için hem kaynakları tutumlu kullanmak, hem de işsizliğin çeşitlerine uygun yardım çeşitliliğini artırma yolunu seçti. İşsizlik Aylığı sürelendirildi ve düştü, İş Kaybı Tazminatı, Nakdî Ücret Desteği, Yarım Çalışma Ödeneği veriliyor. **İşsizlik Sigortası’nın kaynakları tükenme noktasında.** Erken Emeklilik için büyük sayıda başvuru oldu ve karşılanmadan bekliyor.

Hepsi Türk vatandaşı **işsizler ordusunun büyük kısmı ile ümidi kırılıp iş aramayan işsizler ve hiçbir faaliyete başvurmayan ev gençleri** ise aile geliriyle asgarî düzeyde yaşayanlar kitlesini oluşturuyorlar.

Neticede, AB ve DB tarım politikaları ile Türkiye’de **düzensiz hızlı kentleşme uyarılıp yapısal dönüşüm vasıflı kırsal işgücünü vasıfsız işsizler olarak kentleşmesi** ile olmuştur. İthalata dayalı ekonomiye geçiş, malî krizler, Bölge’de BOP bunalımı nedeniyle iç-ve-dış harcamalar ve nihayet 9 milyon yabancı göçü ile Türkiye’nin verimli kaynakları vasıfsız işgücü ile işverene destekleme olarak kullanıma mahkûm edilmiştir.

Dünya Bankası halen, ME+TE eğitimiyle yeyişmiş eldeki nitelik sahibi gençliğin İŞKUR kapısında olduğunu görmezden gelip, MEB kaynaklarının gelecek kuşak için öncelikle okul-öncesi eğitime ayrılmasını önermektedir. Bugün ME+TE mezunu vasıflı

işgücü için şu seçenekler var. Ya İŞKUR kursuna devam şartı olduğu için vasıfsız işgücü gibi kurslardan geçip uygun bir işe 3 ay için girmek, orada göze girip kalmaya çalışmak, ya vasıf kazanmamış lise ve üniversite mezunu birçok genç gibi Temizlik Şirketleri ve Güvenlik Şirketlerini denemek. Ya da, sermayesiz de olsa kendi küçük işini kurmaya çabalamak zorundadır. Bu durumda, vasıflı işgücü ve beyin göçünü yurtdışına yönlendiren bezirgânlar işbaşındadır.

TÜRKİYE’DE KAMU MALÎ YÖNETİMİ REFORMU içinde Yer Alan EĞİTİM YÖNETİMİ REFORMU

6. Yapısal Dönüşüm: Kamu Malî Yönetimi Reformu Yoluyla Genel Kamu Reformu ve Eğitim Reformunun Çerçevesi

6.1. Yapısal Dönüşüm: Ulus-Devletlerde Yapısal Reformlar

Uluslararası Para Fonu (IMF), bir borç yönetimi kuruluşudur. 1982 yılından itibaren, gelişmiş ülkelerin azgelişmiş ülkelere kredi vermek için IMF’den **onay şartı** getirilmiştir. IMF borç isteyen ülkelere borç verilmesini onaylamak için neo-liberal yönde bazı dönüşüm şartları koşmaktadır. Yeni-Liberalci politikalar kararı ve uluslararası kuruluşlarla Washington Uzlaşması’nın ardından yeni-liberal yönelimli “**Ulus-Devletlerde Yapısal Reformlar**” kredi anlaşmaları başladı. Borçlu ülke sıkışık durumda olduğu için, farkına bile varmadan ağır şartların altına girmiş olabilmektedir. Örneğin Türkiye’de, Hazine’nin dış kaynak ihtiyacının tavan yaptığı dönemlerde niyetleri ve içeriği siyasal zeminlerde yeterince irdelenmeden hükümetler çok sayıda anlaşmaya ve projeye imza atmışlardır. Bu koşullar, genellikle, Dünya Bankası’nın geliştirdiği “Yapısal Uyum Programları”nın hayata geçirilmesi amaçlı olmuştur. IMF dış borçları bulunan ülkelere “**Uzun Vadeli Yapısal Uyum Kredileri**” verirken stand-by (yedekleme) anlaşmalarını ve eklerini, DB ile aynı CAS stratejisine göre hazırlamakta, DB de kredileri stand-by’ı destekleyici projelerle vermektedir.

6.2. Türkiye – 1980 İlk Kuşak Yapısal Uyum ve Dönüştürmeler

Yeni-liberalizm açısından ülkelerin kaynaklarına, insan kazanımlarına, birikimine ortak olup büyük pay alma amacıyla yola çıkan küresel sermayenin önündeki engellerin kaldırılmasıdır.

OECD-DB-IMF ve Ekonominin Dönüştürülmesi: Kalkınma stratejisi, karma ekonomi ile planlı ithalat ikamesi olan Türkiye yine bir OECD kriz ilânı dönemi ile çok âcil olarak ortaya konulan 1980 “**24 Ocak Kararları**” ve IMF “**Yapısal Uyum Programı**” noktasına getirilmiştir. Böylelikle, dünyanın yeni ekonomik düzenine uyumlandırılma sürecine Uluslararası Kuruluşlar aracılığıyla sokulan ilk ülke olmuştur. Kalkınma stratejisi karma ekonomi ile ithalat ikamesi iken, bir kalemde ihracata yönelik açık ekonomiye geçmiş, program ve planlarını gözden geçirmiş, ekonominin işleyişiyle ilgili düzenlemeler uygulamaya geçirilme programına bağlanmıştır.

Darbe ve Devletin Dönüştürülmesi: Türkiye’yi dünya pazarına açma yanında, devletin ekonomideki yerini ve işlevini küresel sermayenin istediği biçimde küçültülmesi aşamasına anarşi ve terör kullanılarak geçilmesidir. Bu yetmemiş, **12 Eylül 1980 Darbesi**’yle **Anayasa dâhil tüm kurumlar sıfırlanarak** yeni bir Türkiye kurdurulmak istenmiştir. Devletin ekonomiden maada kamusal/toplumsal alanlardan da uzak durmasını öngören siyasal, yasal ve kurumsal değişiklikler başlatılmıştır.

Siyasal alan böylece yönlendirildikten sonra IMF ve DB politikaları Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik kararlarında giderek belirleyici olma baskısını arttırmışlardır. 1980 sonrası Türkiye **Dünya Bankası ile beş adet Yapısal Uyum Kredi Anlaşması** yapmış ve 1,6 milyar dolar kredi kullanmıştır. Düzenlemelerden bazıları: ihracatın geliştirilmesi için "KİT fiyatlarının serbest" bırakılması, KİT yatırımlarının azaltılması, "gümrük ve kredi altyapısı," enerji sistemlerinde "özelleştirme," "tarımda devlet tekelinin kırılması"dır.

Çevrilgenlik-Kovertibilite- Millî Paranın Dönüştürülebilirliği (Çevrilgenliği/Değiş-Tokuş Edilebilirliği) Kapitalizmin yeni-liberal düzeni için **dış-iç malî sermaye hareketlerini serbestleştiren hukukî düzenlemeler** en çok üzerinde durulan yapısal uyumdur. Hükûmet tarafından 1983 ve 1989'da gevşetildi. 1990, 3 Nisan'da millî paranın dönüştürülebilirliği ilân edildi. İthalattaki yasaklamalar kaldırılıp para hareketlerinde birbirine değiştirebilirlik işlemleri kabul edildi. Sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve Türkiye'de yerleşik kişilerin uluslararası piyasalardan borçlanması serbest bırakıldı. Türk Lirası, bugün konvertibl (çevrilgen, diğer para cinsleriyle birbirine çevrilebilir, değiş-tokuşu serbestçe yapılır) paradır, ancak rezerv para (diğer merkez bankalarının elinde tutulan döviz cinsi para) değildir. Ne var ki, sermaye giriş-çıkışlarında devletin uygulama hakkı olan ölçüler belirlenmemiştir.

6.3. Türkiye - 1990 İkinci Kuşak Yapısal, Kurumsal, Toplumsal Dönüştürme

1990'da SSCB'nin dağılmasıyla Batı'nın gündemine yapısal dönüşümü "**niteliksel ve kurumsal dönüşümle destekleme**" boyutu da giriyordu. Dünya Bankası 1990'ların "yeni kuşak yapısal dönüşüm" reformları hazırlıklarını 1985'ten itibaren başlamıştı.

DB ile **tarım, maliye, enerji**'de **Sektörel Uyum Kredileri** Anlaşmaları imzalandı.

Bu dönemde ilk defa **teknik eğitim, meslek eğitimi, sağlık, yerel yönetimler** alanlarında **Sektörel Yeniden Yapılanma Proje Kredileri** Anlaşmaları yapıldı.

Hedefler: yeni-liberal küresel ekonomiyle bütünleştirme için; bu Projelerle "*yeni kurumlar kurulması,*" "*mevcut kurumların gözden geçirilmesi,*" kamu alanlarında "*özel kesimin rekabet edebilirliğinin yükseltilmesi,*" "*eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetleri 'arzi'nin gözden geçirilmesi,*" "*kamu+özel ortak finansmanda oranların özel finansman lehine çevrilmesi.*" 1990-2000; 2000-2010; 2010-2020 arasında birbirine geçişli projelerle uygulamasına çalışılmıştır.

Görüldüğü gibi, iktisadî işkollarında "**sektörel uyum**" amaçlanırken, hizmet işkollarında "**sektörel yeniden yapılanma**" öngörülüyordu. Buradaki vurgu, kamu hizmetlerinin pazara ve özel kesime açılarak birer faaliyet alanı, kazanç kapısı haline getirilmesiydi. Örnek; dersaneler, kademe sınavlarının piyasa şirketlerince yapılması, şehir hastaneleri, köprüler, yollar...

6.4. Malî Reform - Kamu Yönetimi Reformu - "Yönetişim" Reformu

OECD'nin 2000'i "Ulusal Reform Yılı" ilân etmesi, Türkiye'de, IMF ile "İstikrar Programı" içinde "Yapısal düzenleme" içine "Malî Yönetim Reformu," onun içinde küreselleştirmeciliğin "Kamu Yönetimini Toptan Değiştirme Reformu," olarak başladı.

Bunun da içinde, "**Toplumsal Dönüşüm ve Zihniyet Değişimi Reformu**" ya da "Zihniyet Değişimi ve Kanunla Toplumsal Dönüşüm Reformları" kuşağını dâhil eden yaklaşım kondu. "Yönetişim" ilkesi, 1999 yılında IMF'yle imzalanan "İstikrar Programı" ile ne toplumda, ne de hükûmette tartışılmaksızın Türkiye'nin gündemine girdi. İstikrar Programı, Truva atı gibi kullanılmış denilebilir. Devletin kamu yönetimi yoluyla kamu alanını düzenleyerek halka kamu hizmetlerini sağlamasının yerine geçmek üzere IMF; DB'nin CAS stratejisine göre, **devlet işlerine halkı da katarak, birlikte, özel işlere yeni piyasa açan** ve kamu kaynaklarından pay aktaran yönetme anlamındaki "**yönetişim**"

modeliyle kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasını programına koydurabildi. O gün, 1990 sonrasında niyetlerini şeffaflıkla ortaya koymadan masaya gelen bazı uluslararası projeler kadar, bu hazırlıkları yapmakla görevlendirilenlerin önlerine konulan devlet şuûruyla değerlendirecek düzeyde olup olmadıklarını irdelememiş bir idarî iklim de sorgulanmaya muhtaçtı.

Bu çalışma Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) ile birlikte yapılarak toplu bir “Kamu Yönetiminde Yönetişim Kanunu” çıkarılmasını gerektirirken, koca kamu yönetiminin yapısal dönüştürülmesi neden malî reformun içine sıkıştırılı vermişti? Çünkü Dünya Bankası Projesi ile oraya ulaşılabilmişti. Böylece, “Kamu Yönetimi Reformu” 2000 yılında üst düzey malî bürokrasinin işlerinden biriymiş gibi başlayıverdi. Bir iki seminer ve çalıştayda sınırlı sayıda çağrılıların konunun tamamının ne olduğunu tam anlamadıkları zaman ve yerlerde bilgilendirme yapıp görüşe açılmış sayıldı. Kamu Yönetimi Reformu, malî yönetimi tutamak yaparak, bütün devletin işleyiş geleneğinin, bakanlık ve kurumların iş görme tarzlarının piyasalaştırılmasının reformu olarak Dünya Bankası ve IMF’nin etraflarına topladıkları küçük bir proje yetkilileri grubuyla yapıldı. Onlar da, muhtemelen işlerini malî istikrar programı olarak algılıyorlardı.

Türkiye’ye küçük bir borçlandırma kredisi kaldıraç kılınarak devlet düzeneği bir kriz dönemi karışıklığında, istişaresiz, çoklu-koalisyon hükûmeti zamanında, erken genel seçim vb şaşkınlığı içinde, ne olduğu Türk devleti ve Türk milletine anlatılmadan müesses nizamı yerinden oynatan nitelikte bir toptan Kamu Yönetimi Reform Kanuna dönüşerek çıkarılmasına geçilecekti.

İstikrar Programı’nın malî istikrar amaçlı olmaktan çıkıp devletin dışarıdan biçimlendirilmesi hâlini aldığı söylenebilir. Amacın Türkiye’de uygulanacak ileri elektronik devrim amacıyla bir “yapısal dönüşüm” olmadığı, IMF’ce durdurulan sanayi yatırımları ve yıllarca dizginlenecek sanayi üretiminden, ayrıca hiçbir uluslararası kuruluş raporunda ve projesine ME+TE’ye katsayı engeliyle çökertilmekte olan Türkiye’nin üretim gücünün eğitiminden bahsedilmemesinden de anlaşılabilir. Temeli ekonominin üretim gücüyle desteklenmeyen idarî, toplumsal ve kültürel bir yapısal dönüştürme, en çok bunu yaptırınların içeriği izlemesine ve ihracat pazarı olarak kullanmasına yarayabilirdi.

Bir malî kriz sözkonusu olmadan 2002’de IMF’ye tekrar başvuruldu, Stand-By Anlaşması 2005’e kadar uzatıldı, yeni kredi alındı. Kamu hizmetlerinde Kamu’nun söz hakkını ilke olarak 1/3’e düşürecek “yönetişim” yaklaşımına 2002 yılında Kemâl Derviş’in Acil Eylem Planı’nda tam Genel Seçimler öncesinde yer verildi.

Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) 3’lü yönetişimi (ortaklıkları) özelleştirmeler hızlandırılarak DB Projeleri, yabancı danışmanlar ve kurdurulan STK’lar ile hayata geçirilmesi öngörüldü. Piyasa Düzenleme Kurulları da bu yönde yetkilendirildi. 2000’li yıllar süresince devam edecek **yönetişim, özelleştirme, yerelleşme** kavramlarının resmî belgelerde ve işlemlerde yer alması için her kurumda sıkı takip öne çıktı. Üç kesimin ortak yapacağı kamu hizmeti ilkeleri; **etkinlik, şeffaflık, hesap verebilirlik, verim/verimlilik** olarak belirlendi. Bu uygulama döneminin, ‘ironik’ (hedefinden saparak farklı sonuçlarla neticelenen) bir şekilde icrada operasyon gücü olarak Cemaat kadrolarının yükselişiyle paralel yer aldığı göze çarpar.

Kamu kesiminin yıkıcı, vatandaşın ise sarsıntılı ve güvenilmez bulduğu, çoğuna Hükûmet Programlarında yer verilmemiş bu dönüşümler sırasında kayıtların incelenerek içinden geçilen olayın mahiyetinin araştırılması ve ortaya konması yerinde olur.

Bakanlık ve bağlı birimleri gibi merkezî yönetim kurumları ile il, ilçe yönetimleri gibi taşra uzantılarının işbölümü ve yetki alanları yapısında değişiklikler yapıldı. Merkezin yetki devri açısından beklenen yetkilendirmeler yapıldı. **Belediyeler Kanunu’nda**

değişiklik yapıldı. Nizam getirmekten çok dağınıklık doğuran birçok uygulama da geldi. Ancak, en çok ihtiyaç duyulan, MEB'in "**temel kurum – okul**" yönetimlerini özerkleştirme düşüncesinin de sınındığı bir başlangıç bu uygulama ile yapılmış oldu. Hem de kaynakları yerinde kullanarak tutumlu yönetimle verimi sağlayacak, hem de nitelik düzeylerini yükseltecek **MEB 2000 Toplam Kalite Yönetimi (TKY)** uygulaması bütün okullarda başlatıldı. Kıt kamu kaynağı ile standartları koruyarak fırsat eşitliğini sağlamaya çalışan mevcut yapının kendi en uygun noktasını bulduğu, kalite yükseltmek için kaynak gerekeceği görüldü. 67.000 okulun çalıştığı sistemde yetki devri ve bütçe kullanma imkânları çok yetersiz kalmaya devam etti. Eğitimde, okulun yetkisi ve bütçesi az, yöneticileri şahsî gayreti önemli oldu. (sonuçlar için bkz. İkinci Bölüm 2000-2010 yılları.)

Ayrıca, kurumlar içinde yetki dağılımı ve denetimi konularında değişikliklere gidildi; iç denetim ve merkezî denetimler zayıflatıldı, şirketlerden denetim hizmeti alınması öne çıktı.

Kamu kaynaklarından pay alma yanında, hatta "**kamu+özel ortak finansmanında özel finansman lehine**" bir yapıyla özel kesimin kamu hizmetlerinin **yönetim kurullarında** yer alması ve çoğunluğu ele geçirmesi amaçlanıyordu. Bunun sadece işletme veya kurum boyutunda kalmaması, tüm işkolunun/sektörün yönetiminde yer alarak ülkenin kaynaklarının yönetimine katılma amacı da "**kurumlaşma modeli**" ile birlikte önerildi. 1990'lardan başlayarak yeni yaratılan **İşkolu Boyutunda Düzenleme ve Denetleme Kurumları** veya Kurulları böyledir. Özelleştirmeler ve hukukî düzenlemeler dâhil birçok karara yerli ve yabancı sektör kuruluşları katılmış olacaktırlar. "**Yönetişim Reformu,**" Kamu Kesimi ile Özel Kesimin kaynakları birlikte yönetmeleri hedef alınmıştır. Türkiye'deki önemli yönetim kurumlarından bazıları: Rekabet Kurumu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu, Kamu İhale Kurumu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu... (Zamanla bu kurumların yapı ve amaçlarında yeniden düzenlemeler olmuştur.)

6.5. 2003 Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu

Türkiye ile Dünya Bankası arasında 1995 yılında imzalanan "Kamu Mali Yönetimi Projesi" Anlaşması, Türk kamu malî yönetiminin neo-liberal küresel düzene yapısal uyarlanmasını "**Bütçe Reformu**" yoluyla **kamu teşkilâtlanmasında dönüşüm stratejisi** ile uygulamıştır.

Bütün devlet teşkilâtını ve yönetimini değiştirecek Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu Tasarısı, 2003 yılı başında, yeni seçilen bir Meclis'in, yepyeni bir siyasal partinin ve yepyeni bir hükûmetin önüne konmuştur. Teskere krizi, ara seçimler ve ilk defa Meclis'e giren yepyeni bir başbakanın gelişi arasında, konu pek de anlaşılmadan Kanun Meclis'ten geçti.

Malî Reform sürecinin yapısal dönüşüm bileşenleri iki başlık altında toplanabilir: 1) **Piyasa Reformları**, 2) **Malî Piyasaya Destek Kurumlarının Reformları**.

Piyasa Reformları: Piyasaların serbestleştirilmesi; Kamu Finansmanı ve Borç Yönetimi Reformu; Kamu İhale Mevzuatı düzenlemesi; Fonların tasfiyesi; Özel Gelir – Özel Ödenek Tahsisi düzeni; ABS ve Tahakkuk Esaslı Muhasebe. Malî Piyasaya Destek Kurumlarının Reformları ise; Bankacılık Reformu, Sayıştay Kanunu düzenlemesi, Yerel Yönetimler Reformu, Sosyal Güvenlik Reformu'dur. Daha önce 1981 yılında 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulan, idarî ve malî özerkliğe sahip düzenleyici ve denetleyici bir kamu kurumu olan Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) da bu bağlamda görülebilir. Piyasa Düzenleyici-Denetleyici Kurumlar yıllar içinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Rekabet Kurumu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bilgi

Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Şeker Kurumu, Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu, Kamu İhale Kurumu ve Kamu Gözetimi Kurumu 2000’li yıllara kadar kurulmaya devam etmiştir. 2001 yılında çıkarılan Milletlerarası Tahkim Kanunu ise iş hayatında çıkabilecek anlaşmazlıkların davalarının görülmesinin ülke mahkemeleri veya milletlerarası mahkemelerde görülebileceğini düzenleyerek bilhassa yabancı sermayeye güven vermeyi amaçlamaktadır.

10.12.2003 tarih ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 1963’ten beri ayrıca Yatırım Programı yayınlamamak ve bütçenin etkililiğini yükseltmek için gereken “program bütçe” yapma tekniğine geçme zorunluluğuna Maliye Bakanlığı’nın direnmesi nedeniyle beklemede kalan Muhasebe-i Umumiye Kanunu’nun ancak bu geç tarihte değiştirilmesidir. İstikrar Programı dış baskısı altında Muhasebe-i Umumiye Kanunu kaldırılarak yerine, yönetim ilkeleriyle birlikte Program Bütçelemenin getirilmesidir.

Kanun’un amacı; “Kalkınma planları ve programlarda yer alan politika ve hedefler doğrultusunda kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve malî saydamlığı sağlamak üzere, kamu malî yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolü düzenlemektir.”

Ayrıca, “Avrupa Birliği fonları ile yurt içi ve yurt dışından kamu idarelerine sağlanan kaynakların kullanımı ve kontrolü de uluslararası anlaşmaların hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bu Kanun hükümlerine tâbidir,” hükmü getirilerek kamu kurumlarının bütçe dışı nakdî gelirler elde edebilmelerinin yolu açılmıştır. Kanunun 9. maddesi bütün kamu kurum ve kuruluşlarına “**Stratejik Plan**” hazırlama zorunluluğu getirmiştir. Stratejik Plan nedir? Strateji; tüm hizmetler arasından öncelikle yapılması gereken işlere ortak yön, hedef ve yöntem belirlenmesidir. Plan; Strateji’nin daha ayrıntılı olarak yazılı metin haline getirilmesidir. Zaten Türkiye’nin, ülke ve faaliyet alanları itibariyle Strateji ve yazılı Planları birlikte TBMM onaylı resmi belgeler olarak her beş yılda bir yapılmaktadır. Burada sözü edilen, **Kalkınma Planı’nda yer alan faaliyet alanlarından sorumlu kuruluşların kendileri için ayrı ayrı stratejiler ve planlar yapacaklarıdır.** “Kamu idareleri, kamu hizmetlerinin istenilen düzeyde ve kalitede sunulabilmesi için bütçeleri ile program ve projeye dayalı kaynak tahsislerini; stratejik planlarına, yıllık amaç ve hedefleri ile performans göstergelerine dayandırmak zorundadırlar,” denilmiştir. Makro/genel hedefler verilmeden burada çıkacak koordinasyon sorunları, farklı kamu kuruluşlarının görevleri arasında önceliklendirme ve ağırlıklandırma yapmanın ihmal edilmesi ve talep edilecek bütçelerdeki patlama bir yana, hüküm 2003 yılında DPT tarafından kılavuzu hazırlanıp, 2005 yılında uygulanmaya geçmiştir. Stratejik Plan; “kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren plan” olarak tanımlanmıştır.

26 Mayıs 2006 tarihli Resmi Gazetede “*Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*” yayınlanmıştır. Bütün kamu kuruluşlarında; uzun ve orta vâdeli ve yıllık çerçeveler bulma ve bütçe artışı beklentileri sorunları çıkmıştır. Kurumun birimlerinin hizmetleri arasında önceliklendirme birimler arası huzursuzluğa yol açtığından, herkesin yapacağı işlerin listesi ve hedefleri istenip birimler itibariyle DPT ve Maliye Bakanlıklarına gönderilen taslakların bütçe kaynaklarına indirgenmesi sorunu çıkmıştır.

6.6. Kamuda Stratejik Planlamaya Dayalı Performans Yönetimi

Toplam Kalite Yönetimi’nin bir boyutunu oluşturan Stratejik Yönetim bütün dünyada özel işletmelerin yeni yönetim felsefesi olarak öne çıkmaktadır. “ABD’de özel

kesimde uygulanan bu yöntem, 1980'lerde "yeni kamu işletmeciliği reformları" kapsamında gündeme gelmişti. DB eliyle Türkiye'ye intikal ediyordu. Kamuda Stratejik Planlamaya Dayalı Performans Yönetimi" devreye sokuldu. Amaç; hesap verebilirliği arttırarak hizmet sunumunun başarısını yükseltmekti. 1963'ten beri, Türkiye'de kamu kurumlarının APK birimleriyle birlikte çalışarak genel hedeflerle tutarlı kurumsal yıllık program hedeflerinin mümkün olan en ileri düzeyde, ölçüleriyle birlikte, belirlenip uygulanması geleneği yerleşmişti. Yılları gerçekleştirmeleri TBMM Plan-Bütçe Komisyonu'nun önüne gelir. Kurumsal iş-başarımı TBMM'de değerlendirilip gelecek yılın kurumsal bütçesine yansır. Kamu hizmetlerinin sürekliliği ilkesine göre büyük kesintiler veya kurum cezalandırmalar yapılmaz. Yöneticilerin görevden alınması söz konusudur.

Türkiye'nin ülke-boyu Stratejiye uygun Planlar yoluyla kalkınmaya başlamasının 40. Yıldönümü olan tam 2003'te, hemen Genel Seçimler sonrasında kamu yönetiminde "yapısal dönüştürme" uygulandı. IMF ve Dünya Bankası'nın, merkezîyetçiliği dağıtma ve dış-ıç özel kesim, piyasa düzenleme kurulları, dış-ıç stk'lar, uluslararası kuruluşlar ile kamunun paydaşlar olarak yönetişimi stratejisinin bir parçası olarak kurumların ayrı ayrı stratejik planlamaları istendi. Eğer bilinçli bir üst koordinasyon yok ise, her kuruluşun kendi stratejisini kurması ve iş-başarısı hedeflerini kendisinin koyması, Dünya Bankası projeleri ve kurdurduğu paydaş STK'lar ile yönlendirilmeye açık kalması anlamına da geliyordu.

Örneğin, konumuz olan eğitime bakacak olur isek, İstanbul Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ve Ana-Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) Dünya Bankası'nın paydaşları olarak dışarıdan kurdurulmuş, (sonradan Sabancı Üniversitesi çatısı altına alınmış), ERG Yönetim Kurulu 5 yabancıdan oluşturulmuştu. Diğer yanda, Cemaat'in örgütlü olarak Devlet'e sızmasının en yoğun döneminde bulunuluyordu. Eğitim yönetimindeki zayıflama ile birlikte yer alan bir dış güdümlü STK'lar yönetiminden söz edilebilmekteydi.

Bir örnek: ERG 2009 Raporu, yabancıların kamu yönetiminin ne kadar içine kadar girdiğinin göstergesidir: "Türkiye'de eğitim politikası oluşturma süreçlerini verilere dayalı, katılımcı ve şeffaf bir temel üzerinde yeniden kurgulamak ve güçlendirmek uzun dönemde eğitim sistemi için yapılabilecek en önemli atılımlardan biridir. Bu açıdan bakıldığında son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bünyesinde gerçekleşen veri toplama, derleme ve analiz kapasitesinin artırılması, kamu mali yönetimi reformu kapsamında stratejik planlamaya geçilmesi, izleme ve denetim çalışmalarının ciddiyetinin ve derinliğinin artırılması gibi gelişmeler sevindiricidir. ERG olarak özellikle altını çizmek istediğimiz nokta, MEB'in e-okul altyapısını kullanarak topladığı verileri, hem genel bir çerçevede kamuoyu ile hem de kendilerine yaptığımız özel talepler karşılığında ERG ile cömertçe paylaşmış olmasıdır. Bu paylaşım, MEB'de geçmişe kıyasla daha açık, paylaşımcı ve kamu dışı aktörler tarafından yapılacak analizleri önemseyen ve ciddiye alan bir anlayış değişikliğine işaret etmektedir. MEB içinde bu yaklaşım yaygınlaşarak güçlenmeye devam ettiği takdirde, ekonomi politikası alanında kamu sektörü ile kamuoyu arasındaki işbirliği ve iletişim deneyimini eğitimde de yaşamamız mümkün olacaktır. Bu bağlamda, Eğitim İzleme Raporları'nın üçüncüsünü hazırlarken çok geniş bir veri havuzundan yararlandık. MEB'in paylaştığı verilere ek olarak TÜİK tarafından yapılan araştırmalarda toplanan veriler de farklı düzeylerde analizler yapmamıza izin verdi. Raporda bu yıl ilk defa paylaştığımız ve Galatasaray Üniversitesi İktisadi Araştırmalar Merkezi'yle işbirliği

içinde hazırladığımız Eğitim İzleme Göstergeleri'nin hem MEB'e hem de kamuoyuna yönelik analiz ve izleme fırsatı vereceğini umuyoruz. Raporun hazırlığı aşamasında birçok farklı süreç işletildi. ERG'nin yıl boyunca sürdürdüğü izleme ve öneriler sunma etkinlikleri her yıl olduğu gibi rapora temel oluşturuyor. Buna ek olarak, uzmanlar tarafından (Dünya Bankası'nca sipariş edilerek) hazırlanan arka-plan raporları dikkate alındı, TÜİK verileri kullanılarak regresyon analizi gerçekleştirildi, sahada gençlerle görüşmeler yapıldı, uzman kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının katıldığı değerlendirme ve danışma toplantıları düzenlendi. Tüm bu hazırlıklar, Eğitim İzleme Raporu 2009'un katılımcı bir süreç sonunda oluşturulmasını sağladı.”

İl, ilçe, merkez işbölümü yeniden yapıp, yönetim araçları ve işlem-süreçleri altyapısı henüz hazır olmadan, kurumların tek tek kendilerinin stratejik hedefleri genel çerçeve, ölçütler ve üst-koordinasyon bulunmadan ortaya getirildi. Ya bütçe artışı almak için şişirilmiş hedefler ya da sene sonunda başarılı görülmek için ileri atılım öngörmeyen mutad işler hedef olarak veriliyordu. Genellikle ölçüm yöntemleri bulunmayan dağıntık planlar ortaya çıktı; işletilemedi. Bütün bunların 1999'dan itibaren IMF'nin kamu yatırımlarını durdurmuş olmasıyla ve Yatırım Programının fiilen devre dışına çıkarılmasıyla ilgisi vardır. Kuruluşlar, hizmeti genişletme ve kalite amacıyla kendi yatırımlarından mahrum kaldılar. Stratejik Planlar işletilemedi. Bir süre sonra kurumlar arasında birbirinin kopyası olan metinlere dönüştü. İlerletmeci kalkınma hedefleri fikri geride kaldı. Nitekim, yeni Kanun'un öngördüğü Uzun Vâdeli Plan yapılmadı. Bütçelerin sarfi ödemelere dayanak olarak Orta Vadeli Plan ise üç yıllık yapılmaya başlandı.

Performans Programı Şartı: Stratejik Planın yıllık uygulama dilimleri ve gerçekleştirmelerin ölçülmesi amacıyla getirildi. Çıkan karışıklık, idarenin alışık olduğu süreç, isimler değiştirilerek Maliye Bakanlığı merkeze yöneltiyor olmasıydı. 1963 yılından beri Plan Stratejisi ve Plan yapıyordu. İcra; Kalkınma Planı'nın Yıllık Program dilimlerine bölünerek Malî Yıl Bütçesine temel teşkil etmesi, uygulama için eylemlerinin işbölümü ve süreleri olarak İcra Planı'na yansımaya alıştı. Yeni yabancı kelimelerle isimler verilmiş olması, içerik değişikliği endişesi doğurdu. Verilen şablondan aktarılmış olduğundan Yıllık Program'a, Performans Programı denilmesi uzun süre anlaşılamadı. Oysa kırk yıldır Planlarda “gerçekleşme hedefleri” verilip uygulama sonuçları kuruluşlardan gelen “gerçekleşme göstergeleri” olarak gösterilmişti. 1)Performans programları, stratejik planların yıllık uygulama dilimlerini oluşturur. Kamu idareleri performans programlarını stratejik planlarına uygun olarak Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde hazırlar. 2)Bütçeler performans programına uygun olarak hazırlanır. 3)Performans programları Maliye Bakanlığına ve DPT Müsteşarlığına gönderilir. Hedef konulan hizmetin ne kadarının yapıldığı, yani gerçekleşme: performans'tı. Hizmetlerde somuttan soyuta gittikçe gerçekleşme ölçümü güçlüğü olur. Bu güçlüğe bir de kuruluşların iç ve dış işbölümü, yeni yapılanmalar katılınca gerçekleştirmelerin düşük olmasından yakınılmaya başlandı. Ve, konu çalışma verimliliğine bağlanıp, kişilerin verimliliğini belirleme noktasında on yıl tartışma sürdü.

Kamuda Devlet Memurlarına Performans Yönetimi: Performans, iş-verimliliği, iş başarısının ölçülmesi demek. “Performans Yönetimi”nin kurumsal boyuttan çalışan kişi boyutuna indirilmesi iyi fikir olmakla birlikte, özel şirketlerdeki gibi üretkenlik, iş-verimi, satış artışı, ciro, pazar genişlemesi gibi pek çok göstergenin kamuda ölçülememesinin sorun olması bekleniyordu. “Performans Yönetimi”nin kamu kuruluşlarını bütünüyle kapsayan bir düzen olarak uygulamaya geçişi 2003 yılında Meclis'te kabul edilerek 2005 yılında yürürlüğe giren Kamu Malî Yönetimi ve Denetimi Kanunu'nundaki “Bütçe dairelerinin çalışma esaslarına dair” nispeten ölçülebilir bir alandaki bir Kanun değişikliği

esas alındı. Sicil Düzeni'nin kaldırıldığı 2011 yılından bu yana Devlet memurlarının genelini kapsayan bir değerlendirme düzeni mevcut değildi. Kamu kurum ve kuruluşlarına yürütmekte oldukları hizmetlerin özellikleri göz önünde bulundurularak memurlarının başarı, verimlilik ve gayretlerini ölçmek üzere kendi değerlendirme ölçütlerini belirleyebilme yetkisi getirilmiş, ancak dağınıklık ve memnuniyetsizlik doğmuştu. Zaten düşmüş olan verimlilik daha da düşüyordu. OECD üyesi ülkeler arasında kamu personelini herhangi bir değerlendirmeye tâbî tutmayan tek ülke Türkiye hâline gelmişti.

Bu bağlamda, “**Personel Başarı Değerlendirme Sistemi-PBDS**”; (Personnel Achievement Assessment System-PAAS) geliştirildi. 2016'da çıkarılıp 2017 yılında bütün kurumlara uygulanacak “Performans Değerlendirme Sistemi Yönetmeliği” 4 basamaklı başarı puanlaması ile geldi. PBDS, sadece sıralı amirlerin değerlendirici olduğu eski sicil sisteminden farklı olarak, tüm kamu çalışanlarını da değerlendirmeye katılan etken öznel olarak kurguladığından, personel/insan kaynakları birimlerinin yanı sıra, kurum çalışanlarının tamamı yeni düzenlemede nesnel olarak değerlendiricidir. Bunun ne kadar etkin bir şekilde uygulamaya geçirilebileceği şüphe ve endişe konusu oldu.

İş/hizmet başarısı demek olan performansın tüm kamuda ölçülebilerek maaşa yansıtılması izledi. Kamuda; Teşkilât Kanunlarının tanımladığı görevler, işbölümünde hiyerarşi dâhilinde görevlendirmeler düzeni, resmî disiplin ve raporlama bulunduğu için, her kişinin ayrı ayrı görev tanımı sözleşmesi bulunmaz. Birçok kamu hizmetinin somut ölçümleri de bireysel kılınamayacak kadar nitelikseldir. Uygulamada büyük güçlüklerle karşılaşıldı. Öngörülen performansı geliştirme (hizmet başarısını yükseltme) elde edilemediğinde hükümet tarafından getirilen “**performans esaslı ücretlendirme**” uygulanması bugün bile büyük huzursuzluk ve haksızlıkların kaynağıdır. Bilhassa yönetim için de, öğretmen için de, performansın asıl ölçüsü olan **yeterlilik ve kazanım ölçme sınavları ile kademe bitirme sınavlarının yapılmayıp**, gevşetilen düzende iş dershanelere ve bir üst kademeye giriş sınavlarındaki sıralamaya kaldı. O zaman, eğitim sisteminde birincil temelden yoksun performans derecelendirilmesi, kalitenin düşüşüne yol açan sebeplerden biri olan karışıklığa yol açmış oldu. Bu ölçümün görelilik olarak daha mümkün olduğu düşünülen hastanelerde bile, performansı yüksek göstermek için gereksiz tahliller, ameliyat sayısı hedefleri, ilaç kullanımı gibi hastaya ve sosyal sigortalara dönen yükler ve ücretlendirmeyi âdil bulmayan takım üyeleri yüzünden çalışma huzuru bozulabilmektedir.

Bireysel ve Kurumsal olarak iş başarısının ölçülmesi ve yönetiminden vaz geçilmemesi gerektiğine göre, Türkiye'nin idarî yapısına ve çalışma geleneklerine uygun bir performans yönetimi modeli geliştirilmesi lâzımdır. Kişisel ve kurumsal iş başarısının ölçülmesi ve yönetimi için; görev tanımlarının yapılması, mevzuattaki eksikliklerin tamamlanması, kapsamlı bir uygulamaya geçiş stratejisi belirlenmesi, siyasî sahiplik ve destek ve kurumsal insan kaynakları kullanım kapasitelerinin bu uygulamayı yapabilecek şekilde iyileştirilmesine ihtiyaç vardır.

6.7. MEB Bakımından Kamuda Yapısal Reformun Sonuçları

MEB Yönetişim Modelini, Kamu Malî Yönetimi ve Denetimi Kanunu Çizdi Yönetişim modelinin malî akışlar ve işbirliği çerçevesi, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Denetimi Kanunu ile çizilmiştir. Bütçeden girerek kamu işleyişi, kamu yönetim yöntemleri, kamu çalışanlarının verimi, kamunun küçülmesi, stratejik planlama, orta vadeli planlama, yerelleşme, paydaşların finansmana katılması vb. madde değişiklikleriyle tüm kamu yönetiminin DB-IMF stratejisine göre dönüştürülmesine başlanmıştır.

Okullara Bütçe-Dışı Kaynaklar, Paydaşlar ve Yerelleşme: Bütün kuruluşlar bu Kanuna göre bütçe dışına taşarak kaynak ve faaliyet imkânları için uyarlanmalar

yapmalıydılar. 2005 yılında “İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Toplumsal Etkinlikler Yönetmeliği” çıkarılmıştır. Bu Yönetmelikle insan hakları, demokrasi, çevre ve girişimcilik gibi konulardaki faaliyetlere vurgu yapılmakta, okul yöneticilerinin velilerle işbirliği yapmaları istenmekte, okul yöneticilerinden okul içindeki ve dışındaki imkânları kullanarak öğrenci faaliyet kollarını ve toplum hizmetleri yürütmeleri istenmektedir. Yani, kamu bütçesi dışına çıkma iznidir. 2008’de getirilen yeni bir düzenleme ile de öğrenci kollarının çalışmalarında ve toplum hizmeti ile ilgili projelerde, çevrede bulunan kişi, resmî veya özel kuruluşlardan yardım almaları teşvik edilmektedir. Yönetişim modelinin okullarda uygulanması, Kamu Malî Yönetimi ve Denetimi Kanunu’na dayanarak “Eğitim Bölgesi ve Kurulları Yönergesi” ile yapılandırılmıştır. Bu yönerge ile eğitim sisteminde demokrasi (<http://mevzuat.meb.gov.tr>; <https://ogm.meb.gov.tr/www/milli-egitim-bakanligi>) katılımçılık ilkeleri uygulamalarının daha fazla paydaş ve çevre erişimine açılması amaçlanmıştır. Okullarda Okul Öğrenci Kurulları kurularak öğrencilerin; Okul Zümre Başkanları Kurulları oluşturularak öğretmenlerin; Eğitim Bölgesi Müdürler Kurulu ve bunlar arasında Eğitim Bölgesi Koordinatör Müdürler Kurulu oluşturularak okul yöneticilerinin; Eğitim Bölgesi Danışma Kurulları oluşturularak mahalle muhtarları ve STK temsilcilerinin paydaş taraflar olarak örgütlenmeleri ve eğitimde söz sahibi olmaları öngörülmektedir.

MEB’de İç-Denetim ve Teftiş: Öğrencileriyle beraber 20 milyonluk bir teşkilâta hizmet vermek durumunda olan MEB İç-Denetim ve Teftiş Kurulları arasındaki görev – yetki – sorumluluk dağılımının halen net olarak ortaya çıkmamış olması sistemin işleyişinin etkinliğine katkıda bulunamamaktadır. İç-denetimin işlevsel bağımsızlığının güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Dış denetim, TBMM yönüyle daha zayıftır. Dış denetim için standartlar ve performans denetimi ölçütleri oturmuş değildir. Bunun için AB ölçütlerini örnek alarak kıyaslamalar yoluyla okullara ve nitelik ölçümlerine çerçeve getirilmeye çalışılmaktadır.

569

MEB Projeleri Kredi Borçları – Getirisi Götürüsü: Yeni-liberal projeler başladığında, Türkiye 1990-2016 arasında eğitim yoluyla özel bir dışarıdan dönüştürme programıyla karşılaştı.

Dönüştürme hedefinin bir yönü, uluslararası ekonomik kuruluşların kredi programları yoluyla yapısal “Kamu Yönetimini Gevşetici Reformlar” ve “Toplumsal Dönüşüm ve Zihniyet Değişimi Reformları” elde edilmeye çalışılmasıdır. Türkiye’de MEB eğitim sistemine 2010 yılı itibariyle 20 yılda kullanılan ve ilâve 6 yılda kullanılmasının tamamlanması beklenen proje kaynakları yoluyla toplam 1.638.225.670.–ABD \$’ı kaynak sağlanmıştır (MEB, 2010 Projeler Koordinasyon Merkezi). Yaklaşık 25 yılda kullanılan bu küçük kaynak yıllara bölündüğünde, Türkiye’nin eğitime ayırdığı yıllık bütçenin %1’i civarında bile değildir. Türkiye, parasız kamu hizmeti olarak kendi eğitim yükünü kendi taşımaktadır. Banka ve AB bu küçük miktarlarla sıkı takip, tanıtımlar, algı yönetimi, propaganda, güdümlü iç ve dış paydaşları STK’lar ve üst yönetime çok koldan aynı telkinde bulunma şeklinde çalışmalarla dönüştürücü ve birçok kez de bozucu yüksek sesler çıkarabildiler.

İlâve olarak YÖK, Meslek Yeterlilikleri Kurumu, çok sayıda İŞKUR, Tarım projelerinin içinde eğitim sistemine doğrudan veya dolaylı etkileyecek unsurlar vardır. Mezunların istihdamını “ucuz emek ülkesi” politikasına göre yönlendirecek araçları mevcuttur. Bunlar küresel merkezin, ulus-devleti çözücü politikalarına hizmet eder. Projeler amacıyla sektörler arası tutarlılık ve etki üst koordinasyon DPT ve Hazine tarafından yapılmayıp, tek tek sektör çalışmaları içinde kaldığı için Türkiye hem borçlanmış, hem de gereken yararı elde edememiştir.

Bütçe kaynaklarına göre kuruluşların kullandıkları dış kaynak yıllık %1'i bulmasa bile, istediklerini yönetimlere yaptırma etkisi olmuştur. Türkiye'nin eğitimi düzenli ve birçok ülkeden daha ilerde boyutları bulunan bir sistemdir. Zamanla, "açık okul" modeli kaybedilerek okulun içine kapanmasının ve herşeyi devletten beklemesinin sakıncalarını fark ettirmek bakımından okullarda dışa açılma yaklaşımını tartışmak faydalı olmuştur. Diğer yandan, asıl "açık okul" modelimiz çevreye verici bir tutumda iken, bu defa çevreden alıcı yanı öndeydi. Bu Türk toplumuna uygun bir tutum değildi. Bu sebeple, toplumsal sorumluluk faaliyetlerinin artırılması üzerinde durmak gerekti. Eğitim yönetiminin, gelenekli idareimizde, yönetim uygulamaları esnekliklerini iyi tahlil ederek düzenleme yapması ve uygulama geleneğinin içine yerleştirilmesi gerekmektedir. Oysa eğitim yönetimi bunu sağlayamadığı, Projeler nedeniyle ipleri elinden kaçırdığı bir idare dönemi geçirmiştir. 1990'dan itibaren bugüne kadar istikrarsız ya da zayıf siyasî ortamlarda, eğitimde, hepsi "reform" adı altında toplanan 21 Proje (DB, AB...) ile Millî Eğitim, YÖK ve ilâve projelerle İşgücü Piyasası yapısı ve politikaları şeklen dönüştürülmüştür. Hatta bugün artık, Türkiye'nin eğitim felsefesi ve stratejilerini; Anayasa, kanunlar, hükümet programları, Şûra karar onayları, resmî Planlar ve belgeler devreden çıkarıldığı için bu belgelerden değil, Proje kredi anlaşması metinlerinden süzerek analiz etmeye çalışan yazarlar vardır. Uluslararası kuruluşlar, küreselci yeni-liberalizmde ilk aşama olarak görmüş olabilecekleri bozma misyonlarını yerine getirmişlerdir, ancak yeniden yapıyı kısmı halen karmaşadadır. Bakanlıkta, eldeki sonuç, bu **projelerin de, yönetimin faaliyetinin de, eğitimde amaçlanan kalite yükselmesini ve etkin yönetim getirilerini elde edemediğidir.**

Sonuçta, dünyanın "Fırsat Penceresi" olarak baktığı Türkiye'nin **genç insangücü** yeni-liberalizmin kısımlarına maruz kalmış olarak ortadadır. Süren işsizlik, maneviyat bozukluğu iç kaynaklı olduğu kadar, dışarıdan aktarılmaya çalışılan dağınık yeni yapı dolayısıyla dış kaynaklıdır da... İdarenin alışılmış hizmetinin de vatandaştan kopması ve vatandaşın kaynak kıtlığı ortamında desteksiz kalması yaşanmaktadır. Bu durumun yerinden yönetime, özerkliklere, federalizme götüreceği umuluyorsa, yanılmıyor. Bu coğrafya bu devirde o yönetim tarzını kaldırmaz. Nasıl bir 15 Temmuz 2016 dersi verildiyse yine gereği yapılır.

Dış projeler sonucunda eğitimde hâsıl olan yapısal reform faydalarına nispetle, Türkiye'nin geleneksel etkileşimli danışma, gönüllü yardım, devlet desteği, 200-800 öğrencilik küçük okul modeli, yetkili öğretmen, okul dışına da hizmet sunan açık okul yönetiminin idarî ve bütçe yetkileri bulunması daha etkili sonuçlar vermişti. Yapısal reformun **okul-aile birliklerinin** okulda ve dışarıda okulun eğitimine destek sunmak için etkin olmasını, ilk, orta, lise daha küçük okulların yerel paydaşlarla işbirliğini tekrar **hatırlatması yararlı olmuştur.** Uzaktan eğitimin paralel bir destek hattı olarak hep devrede tutularak fırsat eşitliği ve sosyal adalete hizmet devam etmelidir. Dış teftişin kıyaslama için yaptırılması verimli sonuçlar vermiştir. Ancak, Bakanlık teftişi ve kamu merkezî teftiş düzeninin tekrar etkinleştirilmesiyle daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

6.8. Malî Yapısal Reformlar Sürecinin Bitimi ve Siyasal Sonuç Arayışı

Devletin küçülmesi için devlet bütçesinin küçülmesi gerekir; **özelleştirme** baskısı sadece ekonomik alanda KİT'ler ile kalmamış, sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, altyapı hizmetleri dâhil bütün kamu hizmetlerinde yapılmıştır. Örneğin, **plansızlaştırma**, onun yerine kurumsal Stratejik Planlama ve Kamu Bütçesi derken bu amaçla kurulmuş kaynakların akılcı kullanımını yönlendiren YPK ve DPT kapatılmaktadır. Kamu Kesimi Reformu IMF stand-by anlaşmalarında yer alırken, bu amaçla **kamu idaresi bilimsel araştırmaları ve düzenlemeleri** için kurulmuş eski bir kuruluşumuz olan TODAİE kapatılmaktadır. Bunlar, Türkiye'nin geçirdiği Kamu Reformu sürecinin çelişkileri midir, yoksa küresel merkeze bağlanma teşebbüsünün aşamaları mıdır?

Başkan Bush'un IMF temsilcisi olarak Türkiye'ye gönderilip Ecevit Hükûmeti'nde Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı olan Kemal Derviş, getirdiği "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" tamamlanınca siyasete girdi. Başbakan Ecevit'e ABD'nin Türkiye üzerinden Kuzey Irak'a girme isteğini ilettiler. Reddedilince istifa edip DSP'yi bölerek yeni parti kurarak daha 1,5 yıl süresi olan hükûmeti erken seçime sürükledi. Ekonomik programın kamu desteklerini kaldıran, üretimi daraltıcı ithalatı artırıcı politikalarına tepkiyle bütün iktidar ortağı partilerin birden seçim kaybederek AK Parti'nin kazandığı hatırlardadır. Böylece, Türkiye'nin uzun vâdeli yapısal uyumunun siyasal aşaması da geçilmiş oluyordu. Diğer bir deyişle, IMF temsilcisi sadece bir ekonomi danışmanı değildi.

1997 MGK Bildirisi, Refah Partisinin kapatılması, Ekonomik Kriz ve ard arda IMF yedekleme anlaşmaları, Kemâl Derviş'in getirdiği Ekonomi Programının tamamlanması, eski Refah Partisi kadrolarından ayrılan bir grubun farklı parti kurmaları (Adalet ve Kalkınma Partisi – AK Parti). Kemâl Derviş'in Hükûmeti bozma girişimi, Erken Genel Seçim Kararı, TBMM'deki partilerin hiçbirinin seçim kazanamaması, Gülen Cemaati'ni de yanına katarak AK Parti'nin tek başına iktidarı, 1 Mart Tezkeresinin Meclis'ten geçememesi, BOP eş-başkanlığı... geçiş sürecinin belli başlı adımları.

Toplumsal Zihniyet Dönüşümü (2000 -2010-2020), 7. OECD ve Dünya Bankası Tasavvuru

2000 yılından itibaren, Batı'da her ülkenin kendi "**ulusal reform**" sürecini başlattığı varsayılıyor. Bunun anlamı, kimlik ve menfaatlerini koruyarak küreselliğe uyum sağlamayı tamamlamak.

7.1. Küreselleşmenin Batı ve Çeper Tasavvurları

Bu reforma "**toplumsal zihniyet uyumu**" denilmekte. Diğer bir deyişle, 2000'li yılların küresel yapısal dönüştürme etkilerine, toplumsal zihniyet dönüştürme adımlarının eklendiği yılların eklenmesi amaçlanmış. Batı'nın liberal sistemi Batı'nın yeni ihtiyaçlarına göre yeni-liberal politikalarla dönüştürülüyorsa, temel değerler dizisinde ve ortak kültürde; bireyde ve toplumda hayatî bir sarsıntı doğuracak bir alt-üst oluş olmaması gerekir. Sistem kendini uyarlıyor. Amaç Batı'nın yeni-liberalci küreselleşme olduğuna göre, Batılı ulus-devletin bireyleri ve toplumları kendi ülkelerine sınırları aşarak hizmet etmenin yollarını arayacaklardır. Bunun için **uyumlar, gerekirse gönüllü dönüşüm** arayacaklardır. Örneğin, işletmelerin birbiriyle rekabeti bırakıp kümelenmeler halinde birlikte dışarıyla rekabette yol burmaları, böyle sağlıklı bir uyum.

Diğer ülkelerde ise, yeni-liberal politikalar, sosyolojik ve kültürel olarak farklı toplum bünyelerinde daha sıkıntı yaratarak hissedilebilir. Değerler dizileri, kültür kodları zorlanabilir. O takdirde uyumun daha kökten başlaması gerekir, eğer toplum kendi haline bırakılırsa... Oysa Batı'nın, çeperi diye gördüğü alan **dayatmalarla karşı karşıya olunca zorla dönüşüm** baskısı hissediliyor. Bunu uluslararası kuruluşlar aracılığıyla da tasavvur edip, planlayıp, planları aşamalarına bölüp, adım adım uygulamakla meşguller. Geçirilen deneyimden biliyoruz ki, aranan Batı sistemine tam intibak etmiş toplumlar değil, kullanılabilir idareler... Küreselleştirmeciliğin yaptığı, "**toplumsal zihniyet dönüşümü**" adı altında geride sakatlanmış toplumlar ve kültürler bırakmak... Bu sırada bu ülkeler dönüp bakıyorlar ki, sahip oldukları varlıklar ve kazanımlar da ellerinden gitmiş. 21. Yüzyılda, burada, düpedüz bir insan hakları ihlâli söz konusudur.

Yeni Zihniyeti Dönüştürme Yöntemleri: Fikrin ve yönlendirmenin başında OECD bulunmaktadır. Her ülke kendi programını yürütecek, paylaşımlar OECD'de birlikte

yapılacak, “akran bakışı” “arkadaş görüşü” (peer review) önerileri ile kendi yönelmesini yapacaktı. İhtiyaç duyulan üye ülkelerde ve yerlerde ise yöneltme Dünya Bankası’nın **Ülke CAS Raporları** ile yapılacaktı. Bu dönemde OECD’nin, mahalle baskısı anlamında **yumuşak kanun** (soft law) ve “**en iyi uygulama örnekleri**” (best practices) dolaştırılarak kural haline getirilmesi yaklaşımı düşüncelerin benimsetilmesinde kullanıldı.

Küreselliğin hâkim kılınması için küreselleştirmecilik gerekeceğinden, OECD, “yumuşak gücü” devreye sokmak üzere “**Kilit Ortaklar Modeli**”ni geliştirerek büyük nüfuslu ülkeler olan Brezilya, Çin, Endonezya, Güney Afrika ve Hindistan’ı OECD çalışmalarına katılmaya ve kuruluşun koyduğu ilkeleri ve geliştirdiği uygulamaları kabül etmeye davet etmiştir.

Zihniyetin Oluşmasında Üst-Yapı Kurumu Eğitim: Eğitimle böyle uğraşılmasının sebebi yeni-liberalizmin geleceğine ideolojik bir yatırım olması. Başta Yükselen Pazarlar küreselleştirmenin dünya ülkelerine benimsetilmesinde küçük yaşlarda başlatılabilen şartlandırmalar için kullanılabilmesidir. Bunun için her ülkede **eskinin eleştirilmesi**, hayatından memnuniyetsizlik, değişimin ve **yeninin kutsanması** havası estirilmekte. **Eski olan liberal ulus-devlet, yeni olan yeni-liberal küreselcilik.** Bu kadar geniş serbestlik kimde olabilir? Sermayede. Onun için merkez ülkeler küreselleşirken kazanımlarını kendi ulus-devlet merkezine taşıyacak **bilinçli ideolojik eğitim** ile görev insanı vatandaş gerekiyor. Bunlar ne kadar gerçekçi? Kapitalizmin artı değeri dışarıdan aktarması devam edeceğine göre, temeli eğitimde olmak üzere çok-yönlü küreselleştirmeciliğe tabî tutulacak bazı ülkeler de yeni sömürgeleri oluşturmaları...

7.2. OECD’nin Zihniyet ve Toplumsal Dönüşüm Reformu ve Türkiye

Zihniyet dönüşümü ve toplumsal dönüşüm reformu beklenen dönemde, Türkiye’de durum: Yeni kurulmuş bir partinin hemen iktidara gelen deneyimsiz hükûmeti... Bir Cemaatin yükselttiği ve ardındaki danışmanlığıyla yönlendirdiği çok sayıdaki deneyimsiz memur... Kendilerini 4 çelişik tabanlı uygulamanın karmaşası içinde buldular:

Biri OECD kanalından uzanan “ulusal reformun biçimlendirilmesi önerisi” ve küreselleştirmeci yönlendirmelerle DB ve IMF projeleri.

İkincisi AB kanalından gelmiş “Doğu Avrupa Geçiş Ekonomileri için zihniyet ve toplumsal dönüştürme programları”nın aday ülke Türkiye’ye de uygulanması. Doğu Avrupalı Aday Geçiş Ekonomisi Devletlerine AB üst yönetimi tarafından teker teker verilen programların amacı; temelde komünist ekonominin, bunun komünist devlet idaresinin ve bunun komünist rejimde herkese yer bulan toplum yönetimi zihniyetinin dönüştürülmesidir. Hedefi; Avrupa Gümrük Birliği’nce kapsanacak kadar pazar ekonomisi, kamu yönetiminin tasfiyesiyle AB tarzı bürokrasilerin kurulması ve demokratikleşmedir. (Türkiye’de bunların hangisi yoktu ki, iktidar değişince ellerine benzer programcıklar tutuşturuldu? Türk kamu yönetimini adeta komünizm imiş gibi dönüştürmek için.)

Üçüncüsü, Türkiye’yi “Orta-Doğu Modeli Demokratik İslâm Devleti” olarak dönüştürüp kullanmak isteyen BOP Projesine tutunarak destek fırsatını kullanmaya çalışan siyasal İslâmcılar.

Dördüncüsü, Turova Atı gibi AK Parti’nin içine sokulmuş Cemaat’in İlimli İslâm görüntüsü vererek tamamı dine ve toplum ahlâkına aykırı, takiyeci, devleti bozmak ve içeriden ele geçirmek için dış gündemleri uygulayan stratejileri.

Kamu yönetimi 3. ve 4. kanalların nasıl ayrıştığına 2013’e kadar 10 sene varamadı. Yorumu beklenen muhalefet ise, Meclis dışında veya içinde olsun, neo-liberal girdapta yön bulma sıkıntısı içindeydi.

Ulus-devletler, vaktiyle, tutarlı ve bütünleştirici programlarla çağa cevap özgün zihniyet dönüşümlerini başarmışlardı. Cumhuriyet'in benimsenip kökleşmesinde de eğitim, ebeveynler, yetişen nesil ve gençlik hattı kullanılmamış mıdır? Tabii ki, ikna edici temelleri ve kanıtları bulunan, iç-dinamiklerle hareket etmekte olan Cumhuriyet'in kuruluşunda kullanılan yollardan biri de öğrenciden evlere uzanan kanallar olmuş, sağlam sonuçlar alınmıştır.

Zihniyet dönüştürmeciler, bugün de öğrenci ve ebeveynler yolu ile toplumun zihniyetinin dönüşmesinde işlevsel uyarıcılar kılınabileceğini düşünmüş olmalıdır. Üstelik sistemde yayılan taklitçiliğin ve aktarmacılığın öz'den ayrılmayı kolaylaştırıcı olduğu gözlenmektedir. İsteddiği okula girmenin, iş bulmanın zor olmasının aileleri bıktırdığı bir ortamda, çocuğun önünü açacak bazı telkinler dönüşüme yol bulabilirdi... Öğretmenlere telkin edilecek tutum değişikliği yanında, hedeflenen zihniyet bütün teşkilâta talimatlarla aktarıldığında öğretim etkilenmeye başlanacaktı. Bunlar hep denendi.

Köklerden ve gerçeklikten kopuk açıklamalarıyla karşısına gelmiş, üstelik AB'ye uyum sürecinde çifte-standartlarla karşı karşıya bulunduğunu tecrübeyle öğrenmiş bir Türkiye'de, hangi yöntem mevcut vatan, millet, devlet, insan görüşlerinde bir zihniyet dönüşümü sağlayabilir? Dayatmalar, zihniyette ve toplumda istenen biçim yerine, dağılma veya tam tersi bir tepki yaratabilir.

Oysa 2000'den sonra Türkiye'de görülen bu dört yönden dönüştürmenin sonuçları bozma, dağıtma, yıkma düzleminde kaldı. 15 Temmuz 2016 ise toparlayıcı oldu ve toplumda bilinçli dik duruş, birlik tutumu pekişti.

Ölçü aranırsa, AB'ye üye yapılan ve desteklenen bu 10 ülkede, zihniyetin ve toplumun dönüşümü ne derece tatminkârdır? Böyle bir değerlendirme bize, 1996-2006 arasında – üstelik AB'ye giriş vaadiyle – yapılan dönüştürmenin isabeti konusunda bu bir ölçü verebilir.

7.3. Gençliğe Ekilen Dönüşmüş Zihniyet Tohumları ve Öğretmeninden Z-Kuşağına İyi Kılavuzluk

Doğrudan söz konusu uluslararası kuruluşlar tarafından yürütülmemekle birlikte, bu ortamdan faydalanarak, sosyal medya ve internet oyunları ile genç müşteriler üzerine kurulan farklı bir zihniyet sanayii çalışıyor. Bu sanayi ile bu nesle “zihniyet dönüşümü” yapma hakkı tanınmıyor da, kurgulanan ya da isteneni “dönüşmüş bir zihniyetin” kodları aktarılıyor. Yeni-liberal sistem kendini, bugün Z-Kuşağı adını verdiği, böyle bir yeni neslin üzerinden devam ettirme arzusunu yansıtıyor.

Eski toplumu aşmak için “**yeni nesillere yönelmek**” tarihte görülen bir yaklaşım. Bunu yapıcı ve etik bir yolla yapanlar olmuş, yıkıcı ve etik olmayan yollardan yapanlar olmuş.

Gençliğe verilen ahlâk, çalışkanlık, insanî değerlere hizmet ve ilerleme odaklı terbiyenin bir toplumu nasıl yükselttiği tarihte görülmüştür. Bunun en başarılı iki örneği hayatımızda... 1200'lü yıllarda Anadolu Selçuklu Türklerinin, **Meslekli Ahî Gençlik** yetiştirme programı Türk milletini 1800'lü yıllara, oradan 1900'lü yıllara taşımıştır. İkinci örnek, eşitlikçi Cumhuriyet Türkiye'si'nin hiçbir ayırım yapmadan yetiştirdiği **görev bilinci sahibi Cumhuriyet Gençliği**'dir. Modern Türkiye'ye karşı yapılan operasyonlara rağmen yükselen bir Türkiye varsa, toplumda bu geleneğin kuvvetle devam etmesi nedeniyle olduğunu biz öğretmenler biliyoruz.

Bugün, Orta-Doğu'da çeşitli oyunların oynandığı bir dönemde, gençliğimize sahip çıkmak biz öğretmenlere, velilerimize ve bağımsız basın-yayına düşmektedir.

Bugün hazırlanmış programlarla gençliğe “**dönüştürülmüş zihniyetin tohumları**” ekilmek istendiği görülüyor. İnternet nesli olması nedeniyle “**Z Kuşağı**” hedef seçilmiş. Bu kesim gençliği toplumdan koparak küresel merkeze eklemlenebileceği hesabı yapıyor. Oysa, Orta-Doğu’daki yapay kargaşa ortamı ve terör örgütleri hariç, bütün ülkeler gençliklerine sahip çıkarak geleceklerini onlara emanet etme çalışması içindedirler.

Eğitimcilerin, öğrenciyi etkisi altına alabilen bu akımları “**doğru kılavuzluk**” ile yönlendirmek için eğitbilimsel gerekçeleri bulunmaktadır.

Küreselleşme birlikte varsayılan post-modernliğin bütün kök ve bağlardan kopuk yeni bir dünya olacağı telkiniyle hızlandırılmaya çalışılan sanal küreselleşme algıları medya aracılığıyla öğrenciyi ve süzülmeden okullara ard arda ulaştırmaktadır. Bütün ülkelerde eğitimciler, öğrenciyi bu değerlendirilmemiş etkilerden korumak ve sistemli hedeflere yöneltmek için çabalamaktadırlar.

Şu anda, çözücü ara dönem telkinleri dolaşımdadır. Belki on yıl sonra değerleri boşaltılmış beyaz sayfa hâlindeki toplumlara tabî olunacak tek düzen, tek zihniyet, muhtemelen tek inanç da açıkça meydana çıkarılabilecektir.

Toplumları köklerinden uzaklaştırıcı ara dönem telkinleri, sosyoloji ve ilâhiyat fakültelerini de işin içine sokarak, yepyeni bir insan tipinin gelmekte olduğu kanısı, sanki bilimselmiş gibi gösterilerek erişkin nüfusta yerleştirilmeye çalışılıyor. Dünyada internet kullanımını % 65, akıllı cep telefonuna sahip % 35’lik belli bir nüfus (18 yaş altındaki % 15’lik kısım akıllı telefon kullanan okullu nüfus). İnternet ve akıllı telefona bağımlı hale gelen gençlerin aile, okul ve toplum değerlerinden kopmuş, bambaşka yepyeni ortak tutumlarla ortaya çıkacakları algısını yaratmaya yönelik söylemler var. Bunların bilimsel ve istatistiksel incelenmesine girilmeli. Eğitimin görevi olan sağlam değerlerdir. Basın ve sosyal medyada ortak üstün değerler bulunmadığına göre, bu gençlerin ortak eğilimleri, dolaşımda bulunan gençlere yönelik akımlarla ilişkili olmalıdır:

- *Değişim*: Değişim kişinin kendi aklıyla, toplumun kendi üst aklıyla kendi sahip olduklarını değerlendirerek kendini geliştirmek üzere daha iyi, daha ilkeli, daha yararlı bir insan/toplum olmak için sürekli gayret göstermesidir. Amacının ne olduğunu bilmediği parlak vaadlere kapılarak başkası tarafından yön değiştirmeye razı olmak değildir. Bugün bu, insanlara, ailelere, toplumlara, ülkelere; herşeyi bırakabilecekleri telkinini yapan, esasen post-modern karmaşa ortamı yaratarak yönetimlerin kararlarını etkileme ve piyasaları genişletme amacını taşıyan bir slogandır. Toplumları çözücü türlü (TV dâhil) programlarla desteklenmektedir. İşin aslı şu ki, eğer bir yönetim “değişim ile sürekliliğin, bir paranın iki yüzü gibi birlikte yuvarlandığı” gerçeğini göz ardı eder de birini tercih ederse çöküşe kapı açar.
- *Z-Kuşağı*: Nesilleri birbirine yabancılaştırıcı söylem olarak kullanılıyor. Her kuşak kendi çağının oluşturulma fırsatına sahip olur, kimi değerlendirebilir, kimi kuşak az değerlendirebilir.

Günümüzde insan ömrü ve eğitim süreleri uzadığı, teknoloji ve imkânlar genişlediği, toplum örgütlenip pekçok hizmeti geniş kitlelere sağlayabildiği için, insanların **gençlik çağı daha uzun**, daha çabasız, daha az deneyimli, bağımlılık süreleri daha uzun. Özel bir merakı ya da düşünce geliştirme yeteneği yoksa derinleşip olgunlaşması daha zor. Hayata erken atılmış, çok iş deneyerek hayat kazanan yaşlılarından daha az hayat adamı. Buna karşılık internette geniş ve dağınık malûmata sahip. 30 yaşında “yetişkin bir çocuk” ailesinden harçlık alıyor. “35 yaşında bir genç,” hayatını yeni kurmuş. Hani

Cahit Sıtkı Tarancı'nın dediği gibi," Yaş 35, yolun yarısı eder" değil artık. Bugünün Z-Kuşağı'nın ortalama 100 yaşını bulması bekleniyor.

Şimdiki özelliklerine bakarak: 1995-2010 arasında dijital bir dünyaya gelmiş "Z-kuşağı", 10-25 yaş arasında internet bağımlısı; kendilerinden 10 yaş büyük "Y-Kuşağı" onlardan çok farklı bir gençlik olarak tanımlanıyor. Malûmat alma, içerik araştırma, yüz yüze tanışmadığı kişilerle iletişim kurma, dünyayı tanıdıklarını düşünüp kalkıp gidince sorunlarını çözebileceğini sanma, internette alış-veriş amaçlı kullandıkları bu alanda seçtikleri markalara güvenme özellikleri var. Üzerlerindeki araştırma bulguları pazarlamacıların tüketim alışkanlıklarını anlama amaçlı çalışmalardan ediniliyor. İnceleyerek akıllı seçimler yapıyorlar, özgünlük arıyorlar, çeşitlilik ve eşitlik, toplumsal duyarlılık içeren ürünlerle ilgilenme eğilimleri var. Halen tercihleriyle ABD piyasasının %40'ını etkiliyorlar.

Bu sınırlı bulgular, bir yandan kuşakları birbirinden uzaklaştırıp ortak değerlerin paylaşılmasını azaltan söylemlere malzeme yapıyor. Bir yandan da toplum biliyor ki, internet oyunları ve medyada pekçok şiddet sahnesini zihinlerine kaydediyorlar. İnsanlara, olaylara duyarsız kalabiliyorlar, tecrit olmaya, yalnızlaşmaya, kapalılaşmaya yatkınlar. İnsan içine karışma arayışları az.

Diğer yandan, "dijital çağı" bu kuşağın hayata geçireceğini düşünenler onlara farklı işlevler yükleyerek üzerlerinde hesaplar yapıyorlar; hatta bazıları dijital kuşağı yönlendirerek dünyayı yönetmeye yatırım yapıyorlar. Z-Kuşağı denilen gençlerse, aslında, internetle her şeyin iyi yürüdüğünü düşünerek rahatı seçenler. Daha ne kadar beklemede genç olarak kalacaklar?

Bu kuşak, Covid-19 Kırını girince hayli sarsıntıya uğramış. Doğruyu internette bulamamak ve toplumda virüsün taşıyıcısı yaş grup olarak tanınmak yüzünden bunalıma girmişler. Bir yandan uzaktan eğitime mahkûm olmak, diğer yandan gerçek hayatla yüzleşme zorunluluğunun çelişkisini yaşıyorlar.

Durum, eğitimcilere çok büyük bir fırsat sağlıyor. Gerçek hayat deneyimleri, dünyaya ve ülkelere gerçekçi bakış açısı, değerler dizisi, kendine toplumda yer ve amaç belirlemeyi düşündürme, yararlı iş yapma gibi eğitim hedeflerine yönlendirilmeye uygun bir zamandalar. Ders yüklemek yerine hayatla ilişki üzerinde yoğunlaşılabilir.

Kendi Ailen, Toplumun ve Devletin Sorumludur: Genci, ailesinden, devletinden çözen bakış açısı. Bir yanda, çok küçük yaştan çalışmak, aile geçimine katkıda bulunma sorumluluğu taşımak zorunda olan bir çocuk kesimi var. Hayli gerçekçiler, kendilerini ve çevrelerini kurtarmak için verilecek fırsatları kolluyorlar. Maruz kaldıkları hayat şartları onları biçimlendiriyor. Bir yanda, sorumluluklarını sadece derslerinde başarı gösterip iyi bir diploma sahibi olmak sanan, ailesine, onu yetiştiren toplumuna, ülkesine vicdanî bir borç taşımayan benciller var. Diğer yanda ise, kendi sorumluluğunu bile almak istemeyen bir gençlik kesimi çeşitli veçhelerle ortaya çıkıyor: Kimi ülkelerde refahtan, kiminde dijital tembellikten, kimilerinde işsizlik korkusundan. Herkes meslek eğitimi istiyor ama yeterli eğitim fırsatları sunulmuyor. Eğitimi gittikçe yükselen ama ancak vasat işler bulunduğu için iş beğenmeyen kesim artmakta. Kimi yerlerde ailenin her şeye yetişmeye çalışmasının kanıksanması, kimi yerde terör veya savaşlar, kimi ülkelerde gelir dağılımı bozukluğu ve fakirlik var. Televizyondan, dünyayı bolluk zenginlik ya da haksızlıklar düzeni olarak tanımak mümkün. Refah durumu ailesinin gayretleri ile iyi olanlarda; sağlanamayan her şeyin ve sağlama mecburiyetinin, sorunlarının sorumlusunu

ailesi veya devleti olarak görmek yayılıyor. Kusuru hep dışarda aramak gelişmemiş kişilik demektir. Sebep; evlerde ve okullarda çocukları adım adım kendi sorumluluğunu yüklenecek düzeye getiren terbiye düzeninin bozulmasıdır. Sorumluluklar görgü ve yaşayarak öğrenilir. Her yaş çocuğun ilgi, sevgi ve yol gösterilmeye ihtiyacı vardır. Çocuklar bilgisayar ve internet başında bütün bunlardan mahrum kalınca, oyalanıyor sanılsa da yalnızlaşıp bu tepkileri çıkarıyorlar.

Kayıtsızlık ve kopuş boşlukları her türlü insan avcısının hareket alanı. Zararlı alışkanlıklardan, vaadlerle gençliği çalma yollarına kadar herşey bu boşlukta iş görüyor. Yapılacak birinci iş ailenin ve öğretmenlerin her bir çocukla yakın ilgi içinde olması, uygun işler ve sorumluluklar verip takip etmesidir. Okulda seçmeli dersler, ders-dışı ve okul-dışı faaliyet programlarını arttırarak hem yeteneklere fırsat sunulması, hem de toplumsallaşma eğitimine öncelik kazandırılması ihtiyacı var.

Deizm: Tanrıcılık ya da Yaradancılık (Tanrı=Deus); âlemlerin, evrenin, ilk sebep olan bir yaratıcı tarafından yaratılıp daha sonra, yaratıcının insanı kendi başına bıraktığını kabul eder. Ruhsal bilgiye dolaysız yoldan akılla ulaşılabileceği ilkesine dayanır; bu bilgiyle her insan kendi tanrı anlayışını kurgulayabilir. Bu sebeple, vahyi, dinleri, bu yolla gelişen ahlâkı, ahireti reddeden, beden ölümünden sonra ruhun ölmediğini kabûl etmeyen bir Tanrı inancıdır. Bilgisayar karşısında sanal dünyada dolaşırken yalnızlaşan, gerçek bir ilgi ve iletişimden mahrum gençlere, yalnızlığının sebebinin açıklandığını düşündüren bir felsefedir.

XVI. yüzyılda Hıristiyan dünyasında teizm (dindarlık) terimi geleneksel dinî inançları savunmayı, deizm (tanrıcılık) dinî gelenekten kopmayı, ateizm (tanrıtanımazlık) terimi de tanrının varlığını reddetmeyi tanımlıyordu.

16. yy'dan beri süren Yahudi-Hıristiyan etkileşimi Evangelist düşüncesinin faaliyetleri ile devam etti. 19. yy sonunda ABD'nin Vatikan'ı ikna etmesiyle Yahudi-Hıristiyan Dinlerarası Diyalogu başladı.

1997'de, Türkiye'de resmî İmam-Hatip Okulları geriletilince, yurt-dışı ve yurt-içinde Gülen okullarının altın devri başladı. 1998'de, Vatikan'da Papa - Fethullah Gülen buluşmasında Türkiye Dinlerarası Diyalog'a dâhil edildi. Gülen, yayınlarında Yahudi-Hıristiyan simgeleri kullanılmaya başlandı. Dinler Arası Diyalog sağlıklı bir program olarak yürüseydi, dinler hakkında dünya kamuoyuna doğru bilgilendirme hizmeti, dünya barışı için işbirliğine yönelmeleri mümkün olurdu. Oysa tam bu sırada, küreselci merkezin "İlımlı İslam" projesi devredeydi, birkaç sene içinde "İslâm terörü" diye dünyayı İslâm'a karşı şüphecilğe yöneltecek bir politika yürürlüğe girdi. Dinlerarası Diyalog bu konuda etkisiz kaldı.

Şeklen devam eden "Dinler Arası Diyalog" içinde AB'nin malî desteklemesine katıldığı "Kültürler Arası Diyalog Platformu" oluşturuldu. Örneğin, TR-AB Kültürler Arası Diyalog Hibe Programı Türkiye'de Anadolu'nun kadim tarihi üzerine "Taşlar Yerinden Oynuyor Projesi"ni destekliyor.

Küreselciliğin tek-kutupluluk stratejisinin asıl amacı tek zihniyetse, tamamlayıcı parçası da tek inanç olmalıdır. Deizm inancının günümüz sürümü, kültür küreselleştirmeciliğinin ara dönemi olan kişileri ve toplumları köklerinden koparma aşamasıyla ilgilidir. Birçok yerde yürütülüyor. Daha

sonra Deizm’i de aşarak merkezden yönlendirilen bir zihniyet ve isteyenlere merkezden yönetilen “tek inanç” ikame edilecektir.

Ancak, *deizm* sadece misyonerlik faaliyetlerine bir takım fakültelerin de dâhil edilmesiyle alan açmaya çalışılan bir hareketten ibaret değil. Ortamı hazırlayan yurt-içi etkenler buna hizmet ediyor. Akıl baliğ olan genç; kendisine öğretilen doğru yol ile çevresinde gördüğü davranışları kıyaslayabiliyor, basın-yayının başarı ve hizmet hikâyeleriyle değil, yolsuzluk-hırsızlık iddiaları ile dolu olduğunu görüyor. Belli okulları kazanmak için belli dersanelerden geçmiş olmak gerektiğini öğreniyor, sınav sonuçları açıklanınca yarım puan farkla önüne yüzlerce kişi girerek kontenjanların doluverdiğini yaşıyor, yüksek puanla kazandığı iş sınavlarında defalarca mülâkatta eleniyor. Gençlerin içinde bulunduğu bu ortam deizmin başta İmam-Hatip okulları Liselerde yayılmasını açıklıyor.

Hür bireylerin demokratik toplumunda çare, bu gibi akımlar karşısında kişinin kendi değerlendirmesini yapabilmesi için, öğrencilerin kültür dersleri eğitimi içerisinde doğru bilgilerle karşılaşmış olmalarıdır. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi; bütün inançlar hakkında bilgi vermek, İnsan Haklarını açıklamak, bu gibi felsefeleri ve faaliyetlerini açıklığa kavuşturmak, tanrı fikrinin dinlere ve toplumlara göre farklarını anlatmak, toplumdaki dinin özelliklerini ve toplumda ortak değerleri ve güzel ahlâkı anlatmaktır. Rehberlik öğretmeni doğru bilgi kaynaklarını erişmede yol gösterici olabilir. Seçmeli Din Dersleri, ailenin izniyle kendi dininde daha geniş bilgiler edinmek isteyenler için düzenlenebilmelidir. Veliler okuldaki bu gibi etkilere karşı bilgilendirilmelidir. En önemlisi, öğretmenlerin örnek insan olmaları ve öğrenciye serbest sohbet zamanı ayırmalarıdır.

Dünya Vatandaşlığı var mı? Ulus-devlet vatandaşlığını çözücü söylem olarak “dünya vatandaşlığı” Birçok devlet bu söylemin farkına erken vardılar. Küresel dönemde, “dünyayı iyi tanıyan, dünyada rahat iletişim kurabilen, dünyanın neresinde olursa olsun kazanımlarını ülkesine dönüştüren vatandaşlık” tutum ve davranışlarını işlemeyi öne aldılar. Avrupa Birliği “Birlik” fikrini işlerken, zaman içinde AB ülkelerinde ulus-devlet hissiyatının ve tutumunun tekrar öne çıktığı görüldü. Dünya vatandaşlığı söyleminin asıl hedef aldığı yükseköğrenim mezunlarını korumak için AB, Bologna Süreci ile Avrupa üniversitelerini ve öğrencilerini Avrupa hedeflerine yöneltti. Yükselen pazar ülkeleri ters bir tepki çıkararak Çin Çinliliği, Hindistan Hintliliği öne çıkardı. Dünya’da en karışık ve bütünleşmemiş nüfusları barındıran ABD ise, söyleminin tam tersini uygulayarak ulus-devlet olduğunu öne çıkarmaya çalıştı.

Esasen, Batı’ya göçmen uzun süre ikinci sınıf insan görülüyor, kimliğini ve kültürünü kaybetmeden kabûl görmüyor, yükselmesi önünde engeller daha çok. Sivrilebilen oranı çok düşük kalıyor. Erime fark edilince kayıp kültür ve kimlik üzüntüsü, neslinin yabancı bir kültür içinde eriyip kaybolduğunu görme acıları başlıyor. Göreceğini görüp kendi ülkesine ve kültürüne kazandırma mücadelesi veren sınıf arkadaşlarına gıpta ve hayranlıkla bakılıyor.

Bu metnin ilgili yerlerinde, Türkiye’nin bütçesi kullanılarak yapılan kamu eğitiminde çeşitli yollardan bakanlık yetkililerine, öğretmenlere, öğrenci önderlerine, sosyal medyada vb. çoğunlukla F.Gülen çevrelerinden gelen küreselleştirmeci dünya vatandaşlığı telkininin boyutları, etkileri ve tepkilerine değinilmiştir.

- *Göç Farz Olur Mu?* Ulus-devlet vatandaşlığını çözücü telkin olarak “göç farz oldu.” 1960 ve 1970’lerde Kıbrıs’ta yapılan bir telkin, 2000’li yıllarda tekrar gündeme geldi. Nazım-ı Kıbrısî namlı bir tarikat şeyhinin, Rum idaresinin baskısı ve katliamı altındaki Türkleri, “göç farz oldu,” diyerek Kıbrıs’ı terk etmeye yönelttiği biliniyor. İstihbarat kaynakları, bu yapılanın Kıbrıs’ın boşalması, Türk yönetiminin zayıflaması ve adanın Rumlara kalması için bir dış operasyon olduğunu belirledi. Küreselleştirmeciliğin doğal yönü, diğer ülkelerin kıymetlerini kendi merkezine çekmektir. Ve aynı zamanda, boşattığı yerlerin yönetimini daha kolay yapmaktır. Dünya vatandaşlığı fikri, insanları yurt-dışına yöneltmede bir kaldıraçtır. Gençlik ve kolay iş diye aileleri üzerinde kurulan etki ile yurt-dışına beyin göçü 2000’li yıllarda gününe göre söylemlere bağlanarak devam etti. Okullarda rehberler, üniversitelerde özel haftalar, otellerde panayırlarla beyin avcıları genç insanlarımızı devşiriyorlar. Türkiye’nin fırsat penceresi olan gençlik üzerinde oyun oynanıyor. 15 Temmuz 2016 ertesi hemen “bu memlekette yaşanmaz,” nidaları ile büyük gazeteleri kullanmak dâhil bu operasyon hızlandırıldı. Bunun çözümü ailelerin uyandırılmasıdır.

- *İnsanlığa Hizmet:* Ulus-devlet vatandaşlığını çözücü söylem olarak “insanlığa hizmet.” Toplumda sorumluluk almaktan kaçanların rahatlatıcı gerekçe olarak “insanlığa hizmet” diye bir şemsiye açmaları, kimliksizleşmiş, kopmuş, aldığı ile karşılığının hesabını yapamayan kimseleri arayan küresel avcılara yem olur. Bu en çok “0 maliyetle beyin avcılığı” yapan devşirmeci ortamlarında, özellikle mezunlara yönelik “insan devşirme panayırları”nda görünür oluyor.

Öğretmenlerin, rehberlerin gençleri uyandırma, sağlıklı hayat amaçları gütmelerin yollarını gösterme görevleri var.

Ailesine, köyüne, mahallesine ülkesine, vatanına, kendisine eğitim ve meslek kazandırma mücadelesi veren devlete karşı görevleri olduğunu düşünmeden önüne çıkan bir yola takılan ya da menfaatinin peşinden giden birinin, “insana hizmet” diye bir önceliğe kendisinin de inanmadığını biliyoruz. Eğer kişi gerçekten “insanlığa hizmet” amaçlı bir işe odaklı çalışmaya kendini vakfetmiş değilse, bu tür söylemler sık görülen vicdan azabı, sıkıntı, amacını kaybetme hâllerine karşı teselliler olarak dillerde doluşturılıyor.

Daha bazı yararlı – yararsız tohumlar eklenebilir. Sevindirici olan, içinden geçilen bu yaşam denemelerinden sonra yararlı birçok tohumun filiz vermeye başlamış olmasıdır.

7.4. Toplum Dönüştürmede Eğitim Sistemi ile Alınan Bazı Sonuçlar ve Bir Öneri

Dünya yeni-liberal ekonomi politikalarıyla uygulamaya giren küreselleştirmecilik ile çok yönlü dönüştürme strateji ve programlarından ısrarlı biri de, Türkiye’de Eğitim Sistemi üzerinden **biri resmî projelerle, diğeri paralel faaliyetlerle** Gülen Cemaati’nin YÖK-ÖSYM-MEB hattında yürütülmeye çalışılmıştır.

Dönüştürme strateji ve programları şu dönemler itibariyle Uluslararası Kuruluşların Politika Belgeleri ve birbirine geçişli projeleri içinde izlenebilir:

- 1980-1990-2000 süreci “**yapısal dönüştürme,**”
- 1990-2000-2010 süreci “**yapısal ve kurumsal dönüştürme**”
- 2000-2010-2020 süreci “**toplumsal ve zihniyet dönüştürme,**”
- 2015-2020-2030 süreci “**maddî olmayan kaynakları dönüştürme.**”

2000-2010 yılları başında “yapısal dönüştürme” projeleri tamamlanırken, bir yandan da “**toplumsal dönüştürme-zihniyeti dönüştürme**”strateji ve projeleri ardı ardına

devreye sokulmuştur. Türkiye’de Eğitim ve ME+TE için yapacağımız değerlendirmelerde, sadece iç değerlendirmelerle yetinmemek, küresel boyutuyla bakma yeteneği geliştirmemiz gerektiği ortaya çıktı. Bu Projeler, tekil konular olarak değil, **ülkeler için üst-güdümlü ve eş-güdümlü çok-boyutlu birer programın stratejik parçaları** olduğu bilgisiyle yaklaşıldığı zaman, son 30 yıldır eğitim kademelerinde, ME+TE’de ve işgücü piyasalarında ortaya çıkan durum anlaşılacaktır.

Projelerin; çok başlılık ve dış yönlendirmelere fazla açıklık nedenleriyle Türkiye’nin üst aklıyla yönetilememesi, genel idarede ve eğitim yönetiminde dağılmaya yol açtı. Sağlanan faydaların ise, işinin gereklerini anlayan eğitim yöneticilerinin Projeyi yorumlayarak gerekli düzenlemeleri sağlamaları, projeyi yönetmede yer almaları, uygulatmaları ve hizmet-içi-eğitimi yaptırımlarıyla ilgili olduğu görülmektedir.

2011 – 2016 arası yıllarda F. Gülen Cemaati etkisinin açığa çıkışı, hemen devamı olan 15 Temmuz **2016’da FETÖ’cü darbe girişimi** ve sonrasında yaşanan **toplumsal silkinme süreci**, Türkiye’de küreselciliğin istediği toplumsal ve zihniyet dönüşümünün tam tersi bir tepki ortaya koydu. Emperyalizm konusundaki bilinçlenme taban satında yayıldı. Toplumda birleşme ve dayanışma arttı. **Ulus-devlet dağıldı diye farz olunurken kenetlenme ve bilinçlenme gözlemlendi.** Bunlar, devlete ve Millî Eğitime tekrar kurucu ayarlara dönmek açısından uyarıcılarıdır. Tekrar bir operasyon için siyasetin ve kurumların kullanılmaması amacıyla toplumdaki uyanış desteklenmelidir. Nitekim, 15 Temmuz’un hemen sonrasında, bundan sonraki kullanım kadrolarının devlet ya da ordu içinden olmayacağı, üniversitelerin kullanılacağı duyulmuş ve eğitim sistemi teyakkuza geçmişti. Aynı sırada, Cemaat kadroları üzerinden gençliği çözüme projesi açık açık medyadan da dillendirilerek uygulanması şiddetlendirildi. Üniversiyelere yönelik yarışta ve üniversite düzeyinde yürüyen beyin göçü devşirme faaliyeti, hızla liselere ve ortaokullara gençliği ülkeden çözüme stratejisi olarak indi.

Türkiye ve Millî Eğitim Bakanlığı; **planlı, açık, resmî değişim-dönüşüm yolunu bırakmakla**, dışarıdan aldığı kredi ve danışmanlıkları belli bir zemine oturtmadan nokta nokta yürütmeye çalışmakla hata yapmıştır. Toplumsal zihniyet dönüşümünden ziyade zihin dağınıklığı oluşmuştur ve bunun muhtemel kullanılabilir yanlarından emdişe edilmektedir. Öğrendiğimiz, dış dinamiklerin itmesiyle dönüşmeye çalışmak israf, sistemlerde dağınıklık ve işleyiş bozukluğu doğurmaktadır. Toparlanma gerekmektedir.

Bugün, kendi gücümüzü, idare yeteneğimizi, kültür ve medeniyet özelliklerimizi harekete geçirmeye hazır bir toplum hassasiyeti mevcuttur.

Bakanlık içinde, bir yandan 2003 Kamu Malî Yönetimi ve Denetimi Kanunu ile reform gereği değişiklikler devam ederken, bir yandan da eğitim sistemi, yönetim araçları ve politikalarıyla ilgili çok sayıda proje yürümekteydi. Genel idarede reformlar devam eder ve MEB’e yansıtılırken, devam eden dış destekli Eğitim Projeleri ne kadar eşgüdümlenebildi? Bunların değerlendirmesine bu Çalışmada (bkz. İkinci Bölüm: 1990-2000, 2000-2010, 202.) yeri geldikçe yer verilmiştir.

Türkiye’nin Planları ve **kalkınma uzun seneler pazar ekonomisine yönelik olarak yürütülmüştür.** Bunun için, kolaylıkla, kendi merkezimizden ve ihtiyaçlarımızdan hareketle eğitimde **ME+TE işleyiş düzeni hızla geri getirilebilir.** Türkiye’nin Planları ve kalkınması zaten demokrasinin ilkeleriyle yürütülmüştür.

Bu rapor, Eğitim Sisteminde ME+TE için yapılanma, eğitim politikaları ve işleyiş düzeni önerirken, bütün aksayan bağlantılara dikkat eden bir Eylem Planı da getirmektedir. (bkz. 7. Bölüm: ME+TE Stratejik Hedeflerini Hayata Geçirme Eylem Planı.)

Bir Öneri: Dış-dinamikleri yorumlayarak her zaman kendi iç-dinamikleriyle dönüşebilme yeteneği göstermiş olan Türkiye; tarihî, ahlakî ve devlet idaresi birikimine dayanarak bu özelliğine sahip çıkmalıdır.

7.5. Zor Dönemlerde Toplumsal İç-Dinamiklerle Dönüşümün Önemi

KUTU -1

Zor Dönemlerde Toplumsal İç-Dinamiklerle Dönüşüm

Türkiye Örneği

Toplumsal Dönüşüm hedefinin belirlenmesi ve yönetilmesinin yapılışı başlıca üç aşamada incelenebilir:

- İşleyişsel, İşlemsel dönüşüm
- Teknolojik, Yapısal dönüşüm
- Zihniyet, Sistemsel dönüşüm

Zihniyet: bir düşünce tarzının toplumca benimsenip işlenen ve toplumun değerler dizisini bütünleştirerek kavrayan hâlidir.

Değişen gündelik hayat içinde zihniyetin yeri: şartlara cevap ararken kişi ve toplum kültürünün düşünüş tarzının ilkeli yönelimlerle geliştirdiği tutarlı ve kullanışlı yollardır.

Tanzimat'tan itibaren Osmanlı dönüşümü, kendi mevcut sistemini çağın işleyişine uyarlamak için kendi yaklaşımıyla "işleyişsel, işlemsel" nitelikte uyum adım adım yapmıştır.

*Islahat'ın ise dış etkilerle ilkelere ve yapıya yapılmış bir müdahale olması ve mevcut **sistem mantığı** korunamadığı için eleştirilmiştir. Temeldeki bu sarsılma emperyalist saldırıyla karşılaşmayı getirmiştir.*

Modern Ulus-Devletler (Millî Devlet), "millî sanayi" (teknoloji ve sermaye sahipliğini) korumak ve bağımsız üretim alanı sahipliği için oluşmuştur. İki dayanağı vardır: "millî savunma" ve "millî eğitim." Diğer bir deyişle, modern millî-devlet denklemi üç "millî" üzerine oturur.

Millî Devlet = Millî Sanayi + Millî Savunma + Millî Eğitim

Türkiye'nin ahîlik ahlâkı üzerine kurulu sanayisi, sermayesi, teknolojisi savaşlarda önemli ölçüde tahrip olmuştu.

***Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Ekonomi;** Millî bağımsızlık bilinci ve eşit vatandaşlık düzeni üzerinde kurularak ulus-devlet kuramına yeni bir yorum getirmiştir:*

Millî Devlet = (.....) + Millî Savunma + Millî Eğitim

denkleminde Türkiye'nin iddiası; temeli oluşturan "millî sanayi" boyutu, kimseden gasp edilmiş kaynak ve sermaye olmadan sanayi toplumunun oluşturulabileceğidir.

"İstiklâl Savaşımız bitti, şimdi daha çetin olan İktisadî İstiklâl Savaşımız başlıyor," diyen de Mustafa Kemâl'di.

Kader ortaklığına dayanan yeni ulus-devletimizin kuruluşu; bağımsızlığımızı koruyarak, sanayi toplumuna dönüşmek amacıyla: “Yapısal, Teknolojik dönüşüm” (üretim bilgisini kullanmada dönüşüm) elde edecek olan kalkınmacılık-ilerlemecilik ilkeleriyle kurgulandı. Bu süreç kendi örnek modelimizle “Zihniyet, Sistemsel dönüşümü” ortaya koyacaktır.

İkisi de engellemelere rağmen büyük ölçüde başarılmıştır.

Bu gayretimiz nasıl bir ortamda yol aldı? Teknolojiye, kültürümüzle nasıl bir yorum yaptık da çağa cevap veren “zihniyetimizi” kurduk?

Sürecimiz Nasıl Bir Ortamda Yol Aldı?

Türkiye 1961’de de, 1980’de de, 1990’da da, 2001’de de ekonomiyi dışarıdan yönlendirme çabalarıyla karşılaştı. Bugün bunların, küreselci eğilimlerin Türkiye’de pazar açmalarından ibaret olmadığı, yapılmış olan çok-yönlü müdahalelerinin niteliğinden anlaşıldı. Hepsinin de temelinde, Türkiye’nin temeldeki bağımsızlıkçı, kamucu, öncü, ilerlemeci toplumsal yapısını ve zihniyetini dış-dinamiklerle sarsarak bağımlılığa dönüştürmek olduğu yaşanarak görülmüştür.

Ailede ve okulda süren köklü görgü-terbiye-bilgi-bilgelik geleneği, yüksek ahlak ülküsü, bütünleştirici manevî ve kültürel değerler, eşitlikçi insan anlayışı, tarih bilincine dayalı ordu ve devlet kuruculuğu, adaletçi devlet yönetimi geleneği mevcuttur. Temelde, Türkiye’nin güçlü yanları olan çeşitliliğin birliği, üniter tekil devlet, resmî dil, Atatürk örneği ve onun temsil ettiği bağımsızlıkçı utkuları vardır.

Ulus Devlet ve Ötesi: Çok başarılı bir ulus-devlet kuruluşumuz var.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan beri, Batı’nın Türkiye’yle zihniyet çekişmesi konusu Türkiye’nin emperyalizm karşısında sonuç almış dik duruşudur. Sanayi sermayesi etrafında biçimlenmiş Batılı ulus-devlet kuramına Türkiye “bağımsız millî devlet” temelinde yorumuyla zihniyete eleştiri ve yeni bir model getirmiştir; bütün mazlum milletlere örnek oluşturmuştur.

Batı bu Türk duruşunu sömürgeci sistemine karşı tehdit olarak algılar. Türkiye’nin Devlet yapısına, NATO adı altında Türk Ordusunun komutasına, Türk demokrasisine, tarih bilincine, millî eğitimine, teknik eğitimine, bilinçli üretici gençliğine, sanayi ve kalkınma mücadelesine, birçok hayatî noktada dışarıdan en az birer işlem yapılmış olduğu görülür.

Sanayi ve Sanayi-Ötesi: Çok başarılı bir sanayi mücadelemiz var.

Sanayileşme de, sanayi-ötesine geçiş de, üretim yapma bilgisindeki gelişmelerin aşamalarını ihtiyacınız olan hayata uyarlayarak kullanabilme sürecidir. Lozan Andlaşması’yla bağımsız Türkiye Cumhuriyeti’nin ortaya çıkışından itibaren Batı zihniyetinin Türkiye ile ikinci çekişme konusu; Türkiye’nin teknoloji ve sanayiye hâkim olma gayretidir. Bağımsızlık fikriyle ortaya çıkmış Türkiye’deki sanayiye sürekli olarak engelleyici, denetleyici, bozucu, hatta emperyalist politikalarla tasfiye edici, yıkıcı tutumlar sergiler.

Türkiye'ninki bir bağımsızlık politikasıdır, Batı'ninki bağımlı kalma politikasıdır. Müttefik olmamıza rağmen, Batı'daki bu tutumun başlıca iki sebebi gözlemlendi:

Sebeplerden biri, büyük milletler / büyük devletler insanlığa katkısı büyük çözümler çıkarırlar. Osmanlı yıkılırken bile "Türkiye Cumhuriyeti modeli" ile dünyaya Batı emperyalizmine karşı bir seçenek sunma becerisini göstermiştir. Batı'nın hâkimiyeti algısının bir yanıldan ibaret olabileceği düşüncesi Batı'lı zihniyeti yaraladı, bir intikam fırsatı kollamaya sevk etti. Aynı olgunun ekonomi alanında da karma ekonomi ve öz-çalışma ile meydana gelmesi ihtimali Batı'nın münhasır hayat alanında yeni bir rakip demektir. Oysa kapitalist sistemine güne göre şekil vererek yol alabilen Batı emperyalizmi, karşısında üretici rakip değil, tüketici pazar istemektedir. Son 30 yıldır Türkiye'nin kazanımlarını bir bir elinden düştürme taktikleri denemekteler.

İkinci sebep ise, yüzyıl evvel, İslâm medeniyetinin, başı olan Osmanlı Türk Devleti'ni Haçlı Savaşı yapan emperyalist İtilâf Devletleri karşısında kaybederek yara almış fakat çökmemiş, bir filiz vermiş olmasıydı. Türkiye'nin ekonomisi güçlenip tekrar İslâm Medeniyeti'nin önderi olmasına izin verilmemeliydi. Bunun yolları Türkiye'nin teknolojiye erişiminin, katma değeri yüksek sanayi malları için ihracat pazarlarının, gençliğinin, vasıflı işgücünün, teknik eğitimle insan yetiştirmesinin, verimli istihdamın önüne geçilmesi ya da saptırılmasıydı.

Cumhuriyet tarihimiz boyunca ne zaman sanayimiz teknik eğitilmiş işgücüyle hızlı turmanışa geçmişse, derhal köstek konması hiç aklımızdan çıkarmamamız gereken bir tehdit. Sürekli bağımsızlık mücadelemiz!

Her 10 yılda bir, borçlandırma krizi, yapay ekonomik istikrarsızlık, uluslararası kuruluşlar Ekonomik İstikrar Programlarını kapıya dayarlar. Bunu, sanayiye ve teknik eğitime kösteklenmesi izlemelidir: gençliğin ve işçinin anarşiye çekilmesi, dar alanda yapay iç karışıklıklar, siyasî istikrarsızlık ve askerî darbeler izler. Türkiye hem demokrasiye dönüş, hem sanayide hamle zihniyeti kuvvetlenir.

Hepsi bağımlılaştırma denemeleridir. Türkiye'nin bağımsız varoluş zihniyetiyle mücadele etmesiyle karşılaşmıştır.

Bu bizi, zihniyet dönüşümünün iç dinamiklerle mi, yoksa dış dinamiklerle mi olduğu noktasına getirir.

Çeşitli etkenler arasında irademizi ilkelerimizle yönlendirecek politikamızı kendimizin belirleme zorunluluğumuz vardır.

Yoksa bağımsız da olsanız, bağımlı muamelesi yapmaya kalkışılır.

* * *

Nasıl Bir Yorumla Çağa Cevap "Zihniyetimizi" Oluşturabildik?

Teknoloji ve Kültür: *Teknoloji/üretim yapma bilgisi, hem toplumu şekillendirir, hem de toplum tarafından şekillendirilir. Toplum üzerinde çalışarak üretim teknolojilerine ihtiyaçlarına, imkânlarına ve değerlerine uygun işlevler ve yorumlar kazandırır. İşlevler, yeni yapıyı ve kurumları*

tanımlarken kültür farklılıklarını ortaya çıkarır, toplum zihniyetinin (düşünüş tarzı) dengeli ve sağlıklı bir dönüşümünü de ortaya koymuş olur.

Böylece toplum, geçmiş - gelecek ekseninde kendi iç dinamikleriyle yeni hayat tarzını tanımlayacak şekilde kendi kendini yeniden yapılandırabilir. Köklerinden beslenerek ve yeni şartlara cevap çıkararak zihniyetini dönüştürebilir. Toplumsal iç-dinamiklerle dönüşüm budur. Dışarıdan bir zihniyet ithal etmek veya dayatılmasına rıza göstermek gerekmez.

Aynı Teknoloji ile Farklı Zihniyetler: Bunu en iyi Avrupa sanayi toplumları arasındaki kültür ve zihniyet farklılıklarında görürüz.

Toplum, iradesi ve tarihî birikimleri varsa kendi bünyesine uygun yeni bir yaşama düzeni, bir sistem çıkarabilir.

Teknolojiye kültürümüzle yorum ve uyum kazandırarak çağa cevap “zihniyetimizi” (düşünüş tarzımızı) kurarız.

Modern çağa cevap Türkiye Cumhuriyeti'nin emperyalizme-karşı siyasal duruşu da, toplumun üstün veriş ahlâkını yücelten ruhu da, ilerlemeci ekonomik mücadelesi de, bağımsız ve eşitlikçi ulus-devlet modeli de kendi kadim kültür temellerinden ilham alan geleceğe güvenle açık bir yol yürüyüştür.

Atatürk'ün; “hayatta en hakikî mürşid ilimdir, fendir” derken, bunları ekonomide ve toplumda kullanacak kurumlara şekil verecek olanın “Türk seciye ve ahlâkı” (yaradılış, tabiat, ıra, karakter, tıynet, özyapı yoluyla gelip kişinin ve toplumun şahsiyetinin temelini oluşturan nitelikler ve bunları saran üstün değerler) olduğunu vurgulaması, onun ülkesine bu yolu göstermesidir. Bunun anlamı; “içeriden zihniyet dönüşümü ile kendi bünyemize uygun yeni bir özgün Türk sanayi toplumu sistemini kurma”nın kültürel ve bilimsel olarak mümkün olduğudur.

İç-Dinamiklerimizle Sağlıklı Dönüşüm Tarihimizi Bilmeliyiz

Dinamik nedir? İtici, etkin biçimde canlı dirik güç. Bir fiziksel veya toplumsal ortamda, hareketi uyaran ve hareketi değiştiren dönüştüren iç ve dış ögeler. Canlılar (toplum da canlıdır) yaşamda sağlıklı kalmayı destekleyecek güçleri seçerek ilerlerler ve kendi öz-güç birikimlerini ve yol gösterici öncü ögelerini sağlamlarlar. Kendi öz-gücünü kullanamaz hale düşen canlı ortadan kalkacak kadar dönüştürülerek başka canlıların içinde erir. (Bu terim alan-yazını izlemekte kolaylık olması amacıyla kullanılacaktır.)

İç-dinamikler: Dirik iç-güç ögeleri. Toplum da kültürünü öz-güç birikimi yaparak oluşturur ve sağlam öncü güçler üretir.

Dış-Dinamikler: Dirik dış-güç ögeleri. Hareketleri diğer canlı varlıklara yararlı ya da zararlı etkiler yapabilen ögeler. İnsan ve toplumu söz konusu olduğunda, karşılıklı bilinçli yaklaşımlar ve bilinçli seçimler vardır, olmalıdır. Arada bilinç farkı varsa, zayıf olan taraf geriler.

Türk Sanayi Toplumunu ve Zihniyeti: Türkiye, emperyalist araçları kullanmayan ilkeleriyle bu topraklarda iki kere kendi hikâyesini yazan özgün model çıkarmıştır.

13. Yüzyılda Anadolu Selçuklu Türklerinin işleye işleye kurduğu **Ahî Ahlâk Medeniyeti**'nin üretimdeki özgün örgütlenmesi ilk sanayi devrimini ortaya koymuştu. Sonra gelen **Osmanlı Adalet Medeniyeti** bu ahlâk ve üretim tarzının üzerinde yükselmiştir.

20. Yüzyılda Türkler “kendi dinamiklerinden ulus-devlet modeli” çıkarabilmişse, emperyalist araçları kullanmayan ilkelerle “kendine özgü sanayi toplumu”nu da oluşturabilme gücünün sahibi.

Güçlü yanlarımızı, engelleri ve ilkeli mücadele etmeyi bilmeliyiz.

T.C. modern devlet düzenlemeleri, her türlü eğitimin kurulması yeni özgün Türk Sanayi Toplumu hedefi ve müfredatıyla birlikte hazır hale getirilmiştir. Bu **bağımsız millî eğitimdir**. Ankara'da Büyük Millet Meclisi kurulur kurulmaz, 15-18 Temmuz 1921'de Maarif Kongresini toplamıştır. Mustafa Kemâl Paşa orada bunu söylüyor: “Millî eğitim, kurtuluş savaşından daha önemlidir, çünkü bağımsızlığın teminatıdır.”

17 Şubat – 4 Mart 1923'te ise, daha Cumhuriyet ilân edilmeden İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi, “**karma ekonomi**” kararı ile ekonomide özgün başlangıcını ilân etti. Dışarıdan kaynak aktarmadan kalkınacak olan ülkelerin ihtiyaçları açısından kapitalist sistemle sosyalist sistemin yararlı yanlarının birleştirilmesi özgün bir modeldir. Atatürk dönemi Sanayi Planları, Teknik Eğitim Planları, KİT'lerin tasarlanması Türk tarzı sanayinin temelleridir, çünkü her biri şartlara uygun kamu-özel işbirliğini kullanmıştı.

Türk sanayi toplumunun kültür temellerinin varlığını kanıtlamak ve güçlendirmek üzere “**Türk seciye ve ahlâkı**” bilimsel olarak incelenip ortaya konsun diye Dil – Tarih – Coğrafya bilim ve araştırma kurumları en az 7000 yıllık derinlik bilinciyle kurulmuştu - giderek daha eski tarihler aydınlığa çıkıyor. Köklerin bugünün ihtiyaçlarıyla özgün yorumu beslediği **zihniyetle sistemsel dönüşüm** ile “özgün Türk sanayi toplumu” oluşturma hedefi olarak belirlenmiştir.

Böylece kuruluşta; kalkınmacılığımıza, düşünürlerimize, siyaset ve eğitimimize üç aşamalı bir dönüşüm görevi verilmiştir:

Çağdaşlaşmamız/muasırlaşmamız

- “**yapısal/teknolojik dönüşüm**” ile başlayıp
- “**kendi zihniyetimizi oluşturmamız** ve
- “**kendi yeni özgün Türk sanayi toplumu sistemimizi kurmamız**” sonucunu vermeliydi.

Aynı ilke, bugünün şartlarına uyarlanarak sanayi-sonrası toplum için de geçerlidir: özgün sanayi-sonrası toplumlarını oluşturmak.

Sanayi Toplumu Oluşturmak: Türkiye, teknolojiye (üretim yapma bilgisi) yapısal dönüşümünü sürdürürken “fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür” halkının uyarladığı zihniyetle yeni toplum düzenini kurmaya çalıştı. Bu süreçte, Batılı zihniyetin merkezleri de, Türkiye'yi bağımlı kılacak zihniyet öğeleri aşıl原因an politikalar gütmeye devam etmekteydiler.

Atatürk'ün temellerini attığı sanayi toplumu oluşurken çok mücadeleli dönemlerden geçildi.

Daha Atatürk vefat eder etmez İkinci Sanayi Planı'nın, Tarih ve Dil çalışmalarının durdurulması, Ulus-devletin kültür politikasının terki halen

karanlıkta. Ortaokul düzeyinde eğitim yapan Köy Enstitüleri'ne siyaset sokulup kapanmaları halen karanlıkta.

1950'lerde demokrasi ile Türkiye'nin atılım yapacağını bilenler, Dünya Bankası (DB) aracılığıyla açıkça ilân ederek sanayiye engelleme girişimlerinde bulundular. Sanayileşme mücadelemizde idamlara varıncaya kadar göze alındı. Ama elimizde "**Tüketim Malları Sanayileri**" tamamlanmış bir Türkiye vardı.

1961'de sanayi toplumuna temel olmak üzere Planların iktisadî, toplumsal ve kültürel boyutlu hazırlanacağı Anayasa hükmüne bağlandı. Dış vesayet odağı en baştan tasarlanmıştı: OECD Türkiye Konsorsiyumu. Düzelmedi. Her on yılda bir Türkiye'nin kaymağını sıyırma olayları masaya kondu.

Kurumları hedef almalar devam etti. Eğitimcilerin unutmaması gereken 1968'de kapattırılan Tekniker Okulları ile Yüksek Tekniker Okullarıdır. Türk sanayisinin bel kemiğini kırmak için yapılmıştır. Sanayinin zayıflayıp çökeceği düşünülüyordu. Öyle olmadı. Teknik kadrolar ilerlemeci varoluş zihniyetimizle direndi. Elimizde "**Ara Malları Sanayileri**" tamamlanmış bir Türkiye oldu. Türkiye, bölgesinde, özel kesim ve kamu kesimi işbirliği ile önemli bir sanayi ülkesi haline gelmişti.

1970'ler siyaseti parçalayarak Türkiye'yi durdurma arayışı devri. Yine de, Kıbrıs Barış Harekâtı yapıldı ve "**Sermaye Malları Sanayileri**" (Ağır Sanayi) yatırımları başladı. Artık tam sanayi toplumu ve ülkesi olma plânının son aşaması içindeydik. Hem ekonomi, hem silâh ambargoları, hem de anarşi ard arda taarruzlar başladı.

Yeni-Liberal Küreselcilikle Zihniyetler Dönüşür mü? 1980-2020 arasında ABD-İngiltere merkezli olarak uygulanmaya girişilen "yeni-liberal politikalar," sermayenin küresel çapta rahat dolaşımı için dünyada gerekli düzenlemelerin yapılmasıdır.

Uluslararası Kuruluşların yol-haritalarıyla küresel çapta **yapısal-yönetmeliksel-niteliksel-kurumsal-toplumsal-zihniyet dönüştürme politikaları** dönemi yaşandı. 1980'den itibaren dünyada ve Türkiye üzerinde 40 yıl artarak süren müdahaleci küresel yeni-liberal politikaların tektipleştirme çabaları görüldü. Bağımsızlıkçılar kenara alınıp mandacılar arandı.

Özgün zihniyetler, özgün toplumsal tutumlar istenmiyor. Yeni liberalciliğin işine yarayan özgün buluşlu kişiler alkışlanıyor. Benzeştirme yoluyla; devletlerden, yönetimlerden, kurumlardan, toplumlardan benzer zihniyet isteniyor. İnsanın ve toplumların zengin özgünlükleri istenmiyor. Küresel merkez şablonlarla yeni-liberal tektipleşme elde etmeye çalışıyor.

"Karşılıklı bağımlılıklar devrindeyiz" telkini yanıltıcıdır; zira karşılıklı sorumlulukları belirlemek üzere masaya bağımsız olarak oturmakla bağımlı olarak oturmak arasında akla kara kadar fark vardır.

Küresel Yeni-Liberalizm ve Kalkınma Zihniyetimiz: 1980'de IMF tarafından Türkiye kapalı karma ekonomiyle sanayileşme politikalarından,

ihracata yönelik sanayileşmeye geçmeye zorlanıyor. 12 Eylül Darbesi'yle Anayasa'ya ve Devlete yeni şekil isteniyor.

Bu noktada, eğitimcilerin unutmaması gereken, YÖK kurulurken özgün birer Türk kurumu olan Eğitim Enstitülerinin fakülteye çevrilip üniversitelere dağıtılarak kaybedilmiş olmasıdır. Yatılı okarak tam-gün tam-yıl kademe pedagojisinin yaşanarak ortaokul öğretmenliği sanatının öğrenildiği kurumlar ile lise öğretmenliğinin öğrenildiği kurumlar uygulama okullarıyla birlikte kaldırılmıştır.

Bu yıllar iç-dinamiklerle sanayi toplumu olma iradesinin elimizde olduğu yıllardı. Sanayi ürünlerine ihracat pazarı verilmemesi, gümrükleri hızla aşağıya indirme, özelleştirme ve “açık kapı” politikasının karşısına, ülkemiz üretim gücüyle çıktı. Dış rekabete açılırken ihraç mallarımızda hammadde, ara malı, tasarım ve işgücü ile yerli girdi katkısı % 83'tü.

İç-dinamiklerimiz, sanayi toplumuna uygun değerler dizisine ve yapısına kavuşma hedefiyle mücadele verdiler. Kendi modern Sanayi Toplumu tasavvurumuz belirmiş olduğu için, her dalgada kamuoyu yorumunu üretti ve devam etti.

1990'larda DB, 2001'de DB, IMF ve STK'lar Devlet'le ortak “yönetişim” ilkesiyle geldiler. Kurumlara saldırı devam etti. 1997'de tüm ortaokul kademesi tasfiye edildi, ilkokula bağlandı.

2001'de IMF'nin kamu yatırımlarını durdurması, TL'nin olduğundan değerli tutulması ile Türkiye'nin bir ithalât cennetine dönüşmesi, sanayisinin kapılarını kapatmak zorunda kalması istendi. Türkiye'nin kendine amaç edindiği sanayi toplumu tehdit altına girdi. Sanayi ürünleri tüketicisi bir pazar olma tehlikesi belirdi. Yine uluslararası kuruluşların baskılarıyla 2003-2008 arası kamu bağlantılı bütün sanayi ve tarım özelleştirilmeye tabi tutuldu. AVM'lerle esnaf-zanaatkârlık tasfiye edilmek istendi. Direniş halka indi, Türkiye' KOBİ'ler sayesinde üretim ve ihracat yapıyor.

Eğitimcilerin unutmaması gereken en önemli nokta, sanayimize ve teknik eğitimimize saldırının devam etmesi. 2009'da bütün Teknik Öğretmen okulları kapatıldı. Her yıl 1,7 örgün meslek ve teknik eğitim öğrencisini, her yıl 3 milyon yaygın meslek eğitimi kursiyerini eğiten bu kurumların öğretmeni nereden karşılanacak?

Bu süreçte, bu mücadeleyi biz verdik.

Bilinçli öğretmenlerimiz sayesinde okullarımız ayakta.

Bizim yetiştirdiğimiz çalışkan esnaf sanatkârımız sayesinde sanayimiz, KOBİ'lerimiz, yüksek kalkınma hedeflerimiz ve ihracatımız sonuç almaya devam ediyor.

Bizim yetiştirdiğimiz tekniker, yüksek tekniker ve mühendislerimiz sayesinde harp sanayimiz kuruldu. Atılım üstüne atılım yapıyor.

Yine, hiç şaşırtıcı olmayan, 10 yılda bir karşılaştığımız mali krizlerimizden biri kapıda. Uluslararası kuruluşlar ve faizci tefeciler ellerini ovuşturuyorlar. Ya planlı üretim ekonomisine geçip, dışımızı sıkıp çıkacağız, ya da “borç hiç önemli değil, çevirebilmek öneml” diyenlerin tuzağına düşeceğiz.

İç-Dinamikleri İstikrarsızlaştırıcı Etkiler: Eğitimcilerin aklında tutması gereken konu, “sistem bütünlüğüne dikkat ederek düzgün işleyişi gözetmemizdir. Yetiştirdiğimiz öğrencilerin hak ettikleri yerlere giremediğini hepimiz görüyorduk. Hem okullara girişler, hem mezunların işe giriş sınav puanları ve mülâkatları sorunluydu.

Türkiye üzerinde istikrarsızlaştırıcı bir etkenin kullanılması neden eğitim sistemi üzerinden yapıldı? Çünkü Türkiye'nin en önemli kaynağı genç insangücüdür.

Cumhuriyetin iç-dinamikleri o kadar sağlam, zihniyeti o kadar bünyeye uyarak yerleşmişti ki, ülkenin, eğitimin ve gençliğin dengesini bozmak için bir Cemaat kullanıldı.

Türkiye içinde ve dışında desteklenip yayılarak, bir FETÖ kolu güçlendirilerek, PKK Türkiye içinde ve dışında desteklenip yayılarak, PYD kolu güçlendirilerek, 15 Temmuz 2016 FETÖ'cü darbe girişimine kadar gelindi. Türkiye ve gençliğimiz ile uğraşılmaktaki asıl sebebi öğrenmiş olduk.

Ancak, bunun düzenleyicileri, zihniyet değişiminin ve toplumsal ve siyasal dönüşümün, dışarıdan zorlama ile meydana getirilemediğini de bir kere daha görülmüş oldu. Türkiye birbirine kenetlendi. Temel değerlerimize sarıldık, Atatürk'ün “Gençliğe Hitabesi”ni daha iyi anladık.

Bundan sonraki görevimiz, sistemin sahipleri olarak okulumuzun sınırları dışındaki tüm eğitim sistemi ile de ilgili ve bilgili olmaktır.

Eğitim, ME+TE ve İşe Yerleştirmeden Dersler: Bağımsızlığın yolu, temel değerlerden koparan cazip ve içi boş kavramlarla yarı-aydın çıkaran yetersiz kültür müfredatı yerine arif (anlayan) yetiştiren bir maarif kültür müfredatı hazırlamaktır.

Okullarda bilinçli öğretmen ve yönetici zararlı etkileri düzeltip ve eğitimi sağlıklı hedeflerine yönlendirebilir. Bunu yolu öğretmeni güçlendirmek, yetkilendirmek ve okul müdürlüklerini okulu tam-gün tam-yıl öğrencinin takibi için imkânlarıyla donatmaktan geçmektedir. Öğretmenlik Meslek Kanunu ve Öğretmenler Odasında ihtiyacımız var.

Eğitim Yönetimi, geliştirdiği kurumların kapatılmasını önleyecek değerlendirme ve takip görevlerini de yapacak şekilde örgütlenmeli.

En yeni ve bilimsel olarak sunulanı aynen almanın, taklit etmenin yanıltıcı sonuçlar verdiği görüldü. Çünkü süzülerek alınması, uyarlanması gerekir. Toplumlar bilim ve teknolojiyi kendi “birikimi ve ahlâkı” ile yorumlayıp varoluşunu besleyebildiği takdirde bunlar faydalı olabiliyor.

Eğitimciler olarak kurucu felsefemiz ve Türkiye'ye hizmet zihniyetimizle akılda tutmamız ve gençlerimizin kişiliklerini, kendi kendini yönetecek toplumun bilinçli bireyleri olma ülküsüyle inşa etmelerine

yardımcı olmamız önemli. Öz bağımsızlığımızı korumanın ve kendi çalışmamızla kendimizi inşa etmenin anahtarı: “Türk ögün, çalış, güven” özdeyişimizdedir.

Geleceğin Toplumunu: o toplumu başka birisi değil, gelişmeleri takip ederek kendimiz tasavvur edip, tasarlayıp, kurgulayıp, onun içinde yer almasını istediğimiz katkılarımızı bizim gibi düşünenlerle dirsek temasında kalarak gerçekleştirmeye girişeceğiz.

Zihniyet dışarıdan alınmaz. Aynı temel ilkelerimiz, sanayi-ötesi toplum dönemi için de geçerlidir: köklerden beslenen bir zihniyet uyumu ile Türkiye’ye has özgün sanayi-sonrası toplumunu oluşturmak...

Biz bir coğrafyalar milletiyiz. Küreselleşmenin bir zihniyet değişikliği gereği mi, yoksa pazar ekonomisinin yeni bir pazar genişletme aşaması mı olduğuna toplum olarak bizim yorumumuz gerekiyor.

Hep Sanayi 3.0, Sanayi 4.0, Sanayi 5.0 diyerek insansız sanayi teknolojisi geliyorsa da, bunları kullanımını yönlendirecek Batılı zihniyet değişmiş görünmüyor. Yeni bir toplum önerisi çıkaracak insanî ve ahlâkî değerler gözlenmiyor. Eski sömürgeciliğin yeni küreselleştirmeciliğe geçmesi bir zihniyet değişimini değil, aksine, teknolojiizm’in küresel tektokratörlüğe yönelmekte olduğu gözlemleri dünyada endişelere yol açıyor.

İşte, köklerimizden fıskıran Türk Ahî ahlâkı, adaleti, bağımsızlığı ve yapıcılığı ile bu yorumu biz çıkarıp yeni üstün insanî değerleri dünyaya biz sunabiliriz. Bu teknolojilerle birlikte yorumlanınca, bundan sonrası için geçmiş gelecek ekseninde yeni zihniyetimiz de oluşmuş olacak.

Gerekli tüm teknolojilerle, Türk seciye ve ahlâkından beslenen insanî değerlerle ve 2020-2030’da “milletlerin yeni zenginliği” olması beklenen “toplumsal niteliklerini bilerek ve bileyerek örgütlenme” yeteneğimizle, Türkiye olarak, kendi hikâyemizi yazarak çağa yeni cevap getireceğiz.

Bir zihniyet dönüşümünü daha, yine insanı merkeze koyan özgün bir toplum önerisiyle ve üretim teknolojisi yorumuyla fiilen ortaya koymak için Türkiye’nin yeterli birikimi ve insangücü mevcuttur.

İlhan Dülger

7.6. 2020-2030 Toplumsal Sermayenin Gelişimi: Milletlerin Yeni Zenginliği

Yeni gelecek stratejisi için hazırlık, Yeni Binyıl ile 21. Yüzyılın başından itibaren başladı. Dünya Bankası 2006’dan itibaren aralıklarla 2006, 2010, 2011, 2016 ve 2018 (beklenen 2021) yıllarında “**Milletlerin Değişen Zenginliği**” başlıklı kitapları yayınlıyor. (Böylece, 1968’de Roma Kulübü’nün “*Kalkınmanın Sınırları*” önerilerinin dünya çapında bir uygulamasının sonuçları da rapor edilmiş oluyor.)

Bunlar, “**maddî kaynaklar**” ve “**maddî olmayan kaynaklar**” itibariyle ülkelerin ürettikleri zenginliğin neyle üretildiğinin karşılaştırmalarını yapan “*küresel kaynakları değerlendirme ve yönlendirme*” raporları.

Toplumların kaynaklarının “%50 maddî” ve “%50 maddî olmayan” varlık, değer ve niteliklerden oluştuğu varsayılarak, hangi ülke neyi daha fazla kullanarak zenginliğini üretiyor incelemeler yapılmış. Azgelişmiş ülkeler toplam zenginliklerini elde etmek için maddî kaynaklarının % 50’sinden fazlasını, maddî olmayan kaynaklarının ise %50’sinden azını işe katıyorlar. Gelişmiş ülkelerde durum tersine: toplam zenginliklerini elde etmek için maddî kaynaklarının %50’sinden azını, maddî olmayan kaynaklarının ise %50’sinden fazlasını işe katıyorlar. Yani, azgelişmiş ülkeler maddî kaynak bulamazsa fakir olacak, gelişmiş ülkeler “maddî olmayan kaynakları” kullanıma sokamazsa fakirleşecek.

Maddî Kaynaklar: 1) toprak, yeraltı ve yerüstü doğal kaynaklar, iklim. 2) düz işgücü, 3) araç, gereç ile üreterek sahip olunan kalıcı maddî varlıklar, mevsimsel olarak üretilen maddî değerler...

Maddî Olmayan Kaynaklar: 1) insan sermayesi (eğitim, meslek, uzmanlık, yetkinlikler, deneyim). 2) bilim, teknik ve teknolojinin gelişmesi, yenilik. 3) kurumların kapasitesi ve kuralları. Üçü birarada = “toplumun nitelikleri/toplumsal sermaye.” İnsan-ve-toplumun niteliklerini birarada kullanılması.

Hesaplanması: “Toplam Girdi Verimliliği” içinden Maddî Girdilerin (= sermaye verimliliği + emek verimliliği) katkısı düşülünce, geriye kalan Maddî Olmayan Kaynakların erimliliğidir. Yani toplumun nitelikleri, **maddî olmayan kaynakları birarada kullanma becerileri** ile araştırma-geliştirme, yöntem üretme, bilim-teknoloji üretme, örgütlenme, yönetim, iş hayatını düzenleme, işletme, değerler, ahlâk... ile “**değer/zenginlik yaratma gücü**” geliştiriyor. Teknolojinin değişim-devinim döngüsü bu gücün geliştiğinin işareti.

Gelişmiş Batı, **maddî olmayan kaynakları özgün kullanan insan sermayesi + toplumsal sermayesi ile zengin.**

Öyleyse, Batı tarzı düşünce: Herkes bana benzemeli, modernleştirme görevim var!

Küresel dönüşüm politikalarıyla Yapısal, Niteliksel, Kurumsal, Toplumsal ve Zihniyet Dönüşümlerinde yeteri kadar yol alındığı düşünüldüğünde; 2020-2030 süreci “**maddî olmayan kaynakları geliştirme/dönüştürme**” dönemi olarak başlayacak.

- Sorumluluklarımız: **İklim-çevre, büyüme, toplumsal adalet.** Ve... Bugüne kadar 40 senenin çalışması olan: **küresel mimarî.**
- Üretim – toplum – siyaset – küresel mimarî.
Küresel mimarî – siyaset – toplum – üretim çevrimi
- Burada “toplumun küresele açılması için devletin yeri” meselesi
Aradaki dengede STK’ların rolü olmalı.

Görüldüğü gibi, **Yapısal Dönüşümden... Zihniyet Dönüşümüne** kadar olan çizginin ve düşünce tarzının devam ettirildiği açık. Son noktadan başlayarak Toplumsal Gelişim-Toplumsal Dönüşüm devam etsin. Baştan da devlet sorunsalı ile başlanmıştı, “teknik devlet olsun yeter” diye. Tam tersi oldu, milliyetçilikler yükseldi. Şimdi, günün gereğine göre “**devletin yeri yeniden tanımlansın**” noktasında. Bu öneriyi uygulamaya geçirmede destek bulmak için Dünya Bankası bir öz-değerlendirme, bir öz-eleştiri yapmalı.

Tabii, bu öneride, bütün ülkelerin “**maddî olmayan kaynaklarını / toplumsal niteliklerini geliştirerek**” zenginliklerini arttırma yoluna girmeleri için birkaç sorun var:

- Her ne kadar maddî kaynaklar daha az önemli olsa da, Az gelişmiş ülkelerin maddî kaynaklarının hemen hepsi Batı ülkelerinin tasarrufuna geçmiş durumda. Az maddî büyüme için bile bile onlara muhtaçlar ve onların dediklerini yapmak zorundalar. Yani, nasıl bir maddî olmayan toplumsal niteliğin müfredatı yine 1980-2020 arası gibi dışarıdan dayatılır.
- Toplumsal sermaye, köklerden gelen sosyo-kültürel birikim üzerinde yüzyıllarca sürede inşa olmuş bir bünye. Dengeli ve sağlıklı gelişmesi geçmiş-gelecek tutarlılığını içinde beslenebilir desteklenmesiyle mümkün. Oysa, yeni-liberal politikalar döneminde 1980-2020 arasında sürdürülen Yapısal, Niteliksel, Kurumsal, Toplumsal ve Zihniyet Dönüşümlerinin hepsi var olanı yıkıp, tek merkezden verilen tektipleştirme Yol Haritaları ve şablonları. Dünya buna uymaya çalışırken hırpalanmış bünyeleri, kendi doğal yönünde akmak isteyen iç-dinamikleri var. Yeni birer Yol Haritası, yeni birer kalıba dökülmek mi olur?

Örneğin, Gollin, D. (2018). “*Sanayileşmeksizin Yapısal Dönüşüm*” (“*Structural transformation without industrialization,*”) Pathways for Prosperity Commission Background Paper Series; no. 2. Oxford. United Kingdom.
www.pathwayscommission.bsg.ox.ac.uk @P4PCommission #PathwaysCommission

Tam da bu konuda hazırlanmış bir dizi çalışmadan biri. Batı'nın kimseyle paylaşmak niyetinde olmadığı **ileri teknoloji** Çin tarafından keşfedilince onunla ve diğerleriyle mücadele edilecek. **Peki, diğer ülkeler nasıl kalkıp büyüyecekler?** Sanayinin öleceğine, **bütün sanayi teknolojisi düzeylerinin silineceğine ve tarihte silindiğine dair bir kanıt yok.** Teknoloji düzeylerinden hepsi kullanılarak tarım, hizmetler ve sanayi imalât sektörlerinde **hem yaşatacak kadar iç pazar, hem de ihracat pazarı hep olmuş, yine olacak.** Hatta ileri teknolojilerle sadece hizmetler sektöründe kalarak rekabet edilebiliyor (Hindistan örneği). En az gelişmiş ülke bile kendi yaşam alanını kurabilir. Toplumsal niteliklerini geliştirebilir, imalât işi yapmayan bile ileri teknolojilerde tarımda, hizmetlerde özgün ürünler çıkarabilir ve rekabet edebilir, denilmekte.

Ülkeler de buna göre kendi değerlendirmelerini bağımsız kuruluşlara yaptırıyorlar. Türkiye için çalışmayı TÜSİAD iki senedir yapıyor.

* * *

Diğer Uluslararası Kuruluşlar

8. Türkiye'nin Eğitim Projeleriyle İlişkileri

Ulus-Devletlerdeki bütün bu gevşetmelerin amacı küresel şirketlerin ve merkez devletlerin önlerindeki ticaret engellerinin azaltılması, mümkünse sınırların tamamen kalkmasıdır. Avrupa Birliği (AB) bunun üye ülkelerin anlaşması ile yapılan bir denemesidir. DTÖ/WTO ise, gümrük sınırlarından mal ve hizmet geçişini kolaylaştırılması amaçlı bütün ülkelerin katıldığı bir uluslararası anlaşmadır.

8.1. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ–GATT/WTO)

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ–GATT/WTO) bir uluslararası ticaret anlaşmaları kuruluşudur. OECD'nin ön-hazırlıklarından sonra 1990'larda, BM'nin bütün oyuncuların katılımıyla öncü olduğu yeni bir anlaşmayla, bu eski anlaşmanın yetkileri arttırılmış ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) imzalanmıştır. Yeni bir başlık

olarak tarım ve hizmetlerin de uluslararası ticarete açılması gündeme getirilmiştir. Birçok ülkenin asgarî geçim, insan kültür ve haysiyeti, yaşam standartlarının temeli olan güvence sistemlerinin ellerinden alınma tehdidi uzun tartışmalara yol açtı. Hizmet Ticareti Genel Antlaşması (GATS) bu ortamda imzalandı. Yukarıdaki hazırlıklar 1994'te tamamlandı, 1995'te DTÖ/WTO adı ile kurumlaştı.

Uygulamasında örneğin; su kaynaklarının uluslararası şirketlere kullanım yetkilerinin devri, tarım ürünleri ekim ve ticaretine müdahaleler, tarıma destek kuruluşlarının özelleştirilmesi – yapılamazsa tasfiyesi, denizlerde münhasır ekonomik bölge paylaşımları vb zor durumda olan hükûmetlere karşı bu maddelerle yaklaşarak ele geçirilmektedir. Piyasa Düzenleme Kurulları, Yap-İşlet-Devret gibi yöntemler, imtiyaz anlaşmaları, özelleştirme satışları, petrol ve kaynak taahhütleri vb. küresel sermayenin giriş kapılarıdır. Uluslararası Tahkim gibi araçlar, daha ziyade uluslar-üstü şirketlerin haklarını ulus-devletlere karşı korumada kullanılmaktadır.

Hizmetlerin Ticarete Açılması Genel Anlaşması - GATS: Eğitim ve sağlık sektörlerinin özelleştirmeciliğe ve uluslararası ticarete açılması maddelerine pek çok ülke şerh koymuştur. Türkiye'de ise konu içeride tartışmaya açılmadan Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının gönderdiği temsilcilerle kabûl edilen bir maddedir. İnsan kaynaklarını çözen ve sömüren alanlardır. Şerh koyma hakkımız varken konulmamıştır. Oysa, İngiltere ve ABD eğitim kuruluşlarının bu haliyle gelir elde ettiklerini, dış ticarete açmada hayatî sakınca gördüklerini belirterek şerh koydular. TBMM kararı alarak dönüp şerh koyma hakkımızı kullanmalıyız.

Nitekim, Hıfzısıhha Enstitüsü'nün kapatılışı, ilaç ve aşı işkollarının uluslararası kartellere geçişi süreçlerine bu açıdan bakılmalıdır. 400 Milyon \$ ilaç ithalatımız varken, 8,5 Milyar \$'lık ithalata fırlamıştır.

Eğitim Hizmetlerinin Ticareti, GATS ve Türkiye: Türkiye, eğitim teşkilâtlarının yerelleştirilmesi ve yerel paydaşların parasal katkılarıyla yürümesini öngören GATS anlaşmasını imzalayarak küresel ticarî sistemle bütünleşmesini kabul etmiş oluyordu. Buna göre yerel yönetimler, borsa, meslek odaları ve işveren örgütleri eğitim yönetimine dâhil olmalı ve eğitimde malî sorunu büyük ölçüde üstlerine almalıydılar. Bu anlaşma uyarınca, öğretmenleri çevreden imkân aramaya yönelen idare tarzı halkta tasvip görmemiştir. Valilik ve kaymakamlıklarca duyurulduğu için, halkın kamu okullarına zaten yapmayı sevdiği bağışlardan olan bina, kütüphane, bilgisayar sınıfları, internet bağlatma, laboratuvar ve işlik âletleri, donatım, araç-gereç, bakım-onarım, fakir çocuklara giyim-beslenme, kitap gibi bir kerelik masrafla yardımlarda artış olmuştur. Bu sebeple zengin semt ve fakir semt okulları arasındaki farkın artması dernekleri harekete geçirmiştir. Bekçilik, temizlik vb. bir ölçüde özelleştirilmiştir. Belediyelerden okul suyu ve elektriğini ödeyenler artmıştır. Ancak okul bütçelerine sürekli katkı yapma isteği düşüktür. Eskiden olduğu gibi bütçe kalemleri veya projeleri Okul-Aile Birliklerinin çabasıyla desteklenmektedir.

Türkiye'de "üretim becerileri eğitimi" adı verilen kavram Batı'da "trades' training" (ticarî beceriler eğitimi)'dir. DB-DT'nün, ME+TE'yi sanayiye ve Odalara bırakma anlayışıyla, Türkiye'yi yüksek katma değerli ihracat becerileriyle rekabet gücünden mahrum bırakacak tutum tehlikeli olmuştur. Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de de teknik eğitim; sanayiye, işadamlarına, girişimcilere devletin bir desteği olarak yapılmaktadır. Orta Kademe İnsangücü yetiştirme, 10 senede tasfiye ettirilmiştir. Bu ortamda, orta boy ekonomiler eğer millî menfaat yönetimlerini yapamıyorlarsa, dağılma sürecine girerler. \$'a kilitlenmiş ekonomi yönetimi uluslararası kuruluşların güdümünde icraatı başarı saymayıp, kendini güçlendirme yönündeki desteğini Planlarla, Meclis'in tartışma ve bildirileriyle, bilimcilerin serbest tartışma zeminleriyle halkta aramalıdır.

DTÖ/WTO bugün, Anlaşmayı imzalayan ülkelerin ulusal ticaret politikalarını çeşitli yaptırımlarla, müeyyidelerle denetim altına alarak sınırlar ötesi ticareti düzenleme yetkilerine sahiptir. Halen dünya ticaretini elinde tutan ülkelerin etkisi fazla hissedilen uygulamalarla yürümektedir. Ancak küresel kriz dönemleri ve 1990'larda öngörüldüğü gibi tek-kutuplu dünya yönetiminin mümkün olmaması dolayısıyla etkisi zayıflamıştır. Özellikle Çin, bazı anlaşma maddelerinde değişiklik istemekte ve uygulamamaktadır. Kriz ve ticaret savaşları dolayısıyla ABD dâhil korumacı politikalara dönen ülkeler artmaktadır. Türkiye gibi, küreselleştirmeci politikalar dönemini iyi yönetemeyen ülkeler için yeni politikalar, iç kadrolar, bütünleştirici yönetim ve koordinasyon anlayışının tesisi için uygun bir ara dönem doğmuştur. Fırsat kaçırılmamalıdır.

8.2. Avrupa Birliği (AB – EU)

AB, kapitalizmin yeni-liberal politikalarının OECD'de geliştirilmesine hem bir uluslararası bölge kuruluşu olarak hem de 28 üye ülkesi yoluyla tek tek katılır. AB aynı zamanda, kendi ekonomik politikaları, malî politikaları ve para birimi Avro'su, kendi gümrük birliği politikaları, ayrıntılı **Avrupa Birliği Tarım Politikası ve Fonu**, emeğin serbest dolaşımı için Avrupa Sosyal Fonu, bölge - alt bölge yerleşme stratejileri olan sert merkezli bir üyeler topluluğudur. Muhafazakâr Avrupa'nın adım adım düzenlemelerle yeni-liberal ekonomik düzene geçmesi politikalarını teşvik etmektedir.

Avrupa Sosyal Fonu (ASF): Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkındaki Anlaşma'nın 162. maddesine göre amacı Birlik içindeki işçilerinin istihdamını kolaylaştırmaktır. Emeğin serbest dolaşımını, coğrafya ve meslekte hareketlilik imkânlarını artırmak ve özellikle meslek eğitimi ve yeniden eğitim yoluyla işçilerin sanayide ve üretim sistemlerindeki değişimlere uyum sağlamalarını kolaylaştırmak, genç ve uzun süredir işsiz olanların istihdamını sağlamaktır. Fon; üye ülkelerde istihdam fırsatları yaratmak, özellikle meslek eğitimi ve hizmet-içi-eğitimi teşvik etmek ve refah düzeyinin yükselmesini sağlamak amacıyla üretilen politikaların finansmanı için araç olarak oluşur. ASF'nin politika üretiminde insan odaklı yaklaşımı; engellileri, kadınları ve dışlanmaya maruz kalan gruplara yönelik yenilikçi çözümleri içermektedir. Bu çalışmalar, sürdürülebilir kalkınma ve içermeyi sağlanması bakımından önemlidir. Avrupa Birliği, ülke "Katılım Ortaklığı Belgeleri" ve "İlerleme Raporları" aracılığıyla AB'ye uyum reformlarının yürümesi için yön göstermektedir.

CEDEFOP (Avrupa Meslek Eğitimi Geliştirme Merkezi): 1975'te kurulan CEDEFOP AB'nin meslek eğitimi ve uygulamalı yetiştirme politikalarını uygulayan üç taraflı (işçi-işveren-devletler/AB) kuruluşudur. ME+TE sistemleri ile işe geçiş kavşağında uyumlama görevi yapar. Avrupa Komisyonu'na, AB üye ülkelere, işveren kuruluşlarına, işçi sendikalarına yaptıkları işgücü yetiştirme düzenlemelerini işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun hâle getirmenin yolunu gösterir. Çalışmaları şunları kapsar:

- Sosyo-ekonomik, nüfus ve teknoloji kullanımını eğilimlerini, bunların istihdamı, işlerin doğasını ve beceri talebini nasıl etkileyeceğini inceler.
- Beceri ihtiyaçları için gelecek tahminleri yapar, eğitim ile üretimin istediği becerilerin arasında uyumsuzluk oluştuğunda ME+TE politika koyucularını uyarır.
- Farklı ME+TE eğitim sistemlerinin kazandırdıkları niteliklerin karşılaştırılmasını ve uyumlaştırılması için AB çapında **insangücü nitelik çerçeveleri** gibi araçların kullanılmasını destekler, iş-başında algin beceri ve meslek edinmeye geçerlilik kazandırır.

- İş-temelli öğrenme modellerini tarar, AB hükümetlerine bu yollarla işsizliği azaltma, okul terkleri, işgücü piyasası dengesizliklerini iş-içinde eğitimle giderme tavsiyeleri götürür.

CEDEFOP ile birlikte yürütülen ME+TE Projelerimiz, metin içinde ilgili bölümlerde açıklanmaktadır.

AB'nin en kıymetli özelliği Alman modeli ME+TE'dir. Erken tarihlerde Germen ülkelerinden Kuzey ülkelerine de yayılmış olan ilk ve orta kademe işgücünü yetiştirmek için etkin meslek eğitimi ve teknik eğitim düzenleri vardır. Bu sayede üretkenlik, yüksek verimlilik, kalite, tasarım, patentli rekabet gücü elde etmektedirler. Yeni-ekonomi söylemleriyle ülkeler eğitim sistemleriyle oynarlarken, Germen ülkelerinde işgücünün iş güvencesine yaklaşımı ciddi beceri ve iş disiplini anlayışını devam ettirmiştir. Bu sebeple verimlilik yüksek, işsizlik düşüktür; dünyanın işgücü krizi bulunmayıp kapılarına mülteci akını yığılan tek bölgesi, AB'nin Germen ME+TE eğitim sistemini uygulayan bölgeleridir. Türkiye'nin gelenekli meslek eğitimi ve teknik eğitimi ME+TE, karşılıklı tarihsel etkileşimler dolayısıyla Germen sistemiyle hayli yakın yapıdadır.

Alman Başbakanı A. Merkel, Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) krizi nedeniyle ABD'yi ziyaretinde Çin karşısında üretici olarak rekabet edemeyen ABD'nin Başkanı Trump'a; "Verimli işbirliği imkânı bulabiliriz, Alman ME+TE tecrübesi konusunda size yardımcı oluruz," diyerek ülkesinin en kıymetli gücünü diplomatik koz olarak kullandı. ABD bunu anlamadı.

Bu örnekte, bir yanda, ülkesinin güç unsuru ME+TE'yi iyi tanıyan ve diplomatik koz olarak kullanabilen bir Alman başbakanı, diğer yanda sorumlu kılındığı görevde yabancı reçeteleri uygularken ülkesinin eğitiminde ve üretiminde nasıl bir sistem sorununa yol açılmakta olduğunu anlamayan MEB Eğitim Yönetimi karşılaştırmalarını yapmaktan kendimizi alamadık. Zamanın YÖK Başkanı ve MEB Müsteşarı'ndan, katsayının neden insangücü planlarımız görmezden gelinip bütün Teknik Liselere ve her tür Meslek Lisesine uygulanarak üretici insan gücümüzün eğitim ve istihdamda itibarının düşürülmesinin başlatıldığı konusunda henüz açıklama yapılmış değildir.

AB yetkilileri; "2008 küresel ekonomik krizi, 2010 Yunanistan ekonomik krizi, 2011 malî borç krizi, 2015 düzensiz göç krizi, Ocak 2017 Trump yönetiminin TTIP'i iptal etmesini, Britanya'nın 2016-2020 Brexit sürecinde üyelikten ayrılmasını ve 2019 Covid-19 küresel salgınıyla ekonomik durgunluk dönemlerini AB'nin istikrarını bozmadan yönetebildiklerini," açıkladılar. Bunun dayanağı, ABD'nin aksine, AB'nin üretici insangücünü güçlendirmeye devam ediyor olmasıdır. ABD ise, bir yandan kaçak ve/veya ucuz işçi, diğer yandan beyin göçünü kullanarak bunu sağlayamamaktadır. Yine de, küreselleştirmecilik politikalarıyla eğitim sistemlerini "ucuz emek kademesi," "beyin göçü kademesi" olarak ayırıştırma devam etmektedir.

Alman sanayiinin Türk sanayii ile işbirliği yapmaya önem vermesinin sebebi Türk ME+TE eğitiminin AB-Germen ME+TE sistemiyle uyumlu işgücü eğitimi yapmasıdır. Türkiye için bu hayattır. Bu nedenle de, bu çalışmamızın konusu, MEB eğitim yönetiminin üst kademelerinde teknik eğitimin önemine vakıf kadro bulunmaması yüzünden, 8-basamaklı işgücü piramidinde sanayimizin en kıymetli girdisi olan Orta Kademe İnsangücünün engellemelerle feda edilmekte oluşu sorununu çözmektir.

AB ile ME+TE Eğitim Projeleri: Eldeki eğitim projeler bitince DB, 2008'den sonra Türkiye'ye proje kredisi vermeyeceğini beyan ederek politikalarının desteklenmesini AB'ye devretti. AB kendi müktesebatına uyarlayarak bu politikaları yürütüyor. Ancak Türkiye, ilköğretimde, AB ülkeleri ekseninden çıkmış bulunuyordu. İspanya'nın AB'ye girişinde AB'nin yaptığı gibi, ilerde Türkiye'ye de ilk ve ortaokul kademe yapılarının

ISCED ve AB'ye uyumu şartı getirilip, tamamlama süresi gerekeceği biline biline Dünya Bankası'nın standartlaştırılmış küresel ucuz işçi ülkeleri için olan 8-yıllık kesintisiz ilköğretim şablonu alınmıştır.

AB'de Almanya odaklı METE kuruluşu CEDEFOP'un bulunması, özgün Türk METE yapılanmasına uygunluğu bakımından MEB'ce bir fırsat olarak görüldü. Teknik Eğitimin Modernleştirilmesi (2003-2007), MEGEP (2005-2008), İnsan Kaynaklarının ME+TE Yoluyla Geliştirilmesi (2008-2010) projeleri kapsamında Avrupa Toplulukları Komisyonu çalışmalarına katılarak meslek basamaklarının AT/AB ile ortak tanımlanması gereği tekrar Türkiye'nin gündemine getirilebilmiştir. Ne yazık ki, MEB'de halen hem AB'ye, hem de Türk eğitim sisteminin yapısına uygun olacak bütüncül bir meslek eğitimi ve teknik eğitim politika yaklaşımı sağlanamamıştır. (Türkiye, orta kademenin basamaklarını kaybettiği için halen bu tanımları tam olarak yeniden uygulamaya almış değildir). AB ile diğer eğitim projelerinde, AB tarafının uygulama işini alan şirketlere ve yabancı uzmanların ellerindeki araçlara bağlı olarak münferit düzenlemeler ortaya çıktığı bu çalışmanın İkinci Bölüm'ünde 1990-2000, 2000-2010, 2010-2019 yılları değerlendirmelerinden izlenmektedir.

1997'den itibaren onbeş yıllık bir uygulama ile eğitimde kalite ve üretimde işgücü zaafı kesinleştikten sonra, 2012'de 12 Yıllık Zorunlu eğitim Kanunu ile Türkiye'de 4+4+4 olarak bir kademelenmeye gidilmiştir. AB'ye göre ilköğretim için 4 yıl az kalmaktadır; AB'de ilköğretim 6 yıldır. Başta sanayi eğitimi ve ME+TE olmak üzere halen Kanun'un gerekleri yerine getirilmemiştir.

Öte yandan, DB proje kredi katkısının devreden çıkmasına rağmen, DB'nin genel idareyi zorlama kanallarını kullanmasının devam ettiği hatırdadır tutulmalıdır.

8.3. DB ve AB Tarım ve Kırsal Projeleri

Plansız Projelerle Reformun Sonuçlarına bir Örnek: Köylerin Boşalması

Kesintisiz ilköğretimle birlikte uygulamaya sokulan “taşınmalı eğitim” bazı tarım projeleri ile yanyana gelince çarpan etkisi göstererek, üretim ekonomisi hamlesinin bulunmadığı bir ortamda köyden kente göçü, işsizliği, düşük gelirlerle çalışmayı, kent yoksulluğunu arttırıcı etkide bulunmuştur.

AB'nin Türkiye Tarım Politikasının Sonuçları, Göç, Eğitim: Türkiye, Avrupa'nın tarım ambarı olsun telkin ve yönlendirmeleri çok gerilerde kaldı. AB, Tarım Fonu sayesinde elinde birikmiş hayvansal ürün stokları ve hibrid tohum üretimi bulunan ve bunlara pazar arayan bir bölgedir. (Piyasalar üzerinden Türkiye'deki hayvancılık sektörünün AB yapısını destekleme amaçlı dönüştürülmesinin olup olmadığı araştırılmalıdır.)

Tarım İşgücü ve Avrupa Birliği “Katılım Öncesi Ekonomik Program” (Ocak 2000 yayın. 2001-2002 + iki sene uzatılabilir) program Kalkınma Planıyla tutarlı hazırlanan, reform konularını bir araya getirip, reformlar için tahsisli kaynakları olan bir belgedir. Programa alınan reformlar DB ile de paralel konuları kapsamaktadır. Yapısal 2001-2002 Reformları: Özelleştirme, Bankacılık Sektörü Reformu, İşgücü Piyasası ve Ücretler, Sosyal Güvenlik Reformu, İdarî Reform, Tarım Reformu, Enerji Sektörü Reformu, Telekomünikasyon Reformudur.

Tarım Reformu içinde AB'nin Doğrudan Gelir Desteği Programı: 2000-2005 döneminde uygulanacak strateji belirlenmiş ve açıklanmıştır. Program bunun 2001-2002 dönemini kapsayıp 2 sene uzatılabilirliği bulunmaktadır. Azalan tarıma desteklemeleri karşılamak üzere AB'nin, Türk çiftçisine “doğrudan gelir desteği” uygulanmasına ilişkin

Tebliğ Resmi Gazete’de 21 Haziran 2001 tarihinde yayımlanmıştır. Çiftçilere ödeme yapmak için kayıt altına almayı hedefleyen “çiftçi kayıt ve arazi kayıt düzeni” kurulmuştur. Halkta üretmeme karşılığında hibe diye algılanan “doğrudan gelir desteği”nin eğitim sistemi açısından doğurduğu sorun iç göçle şehir okullarındaki yığılmadır.

Dünya Bankası Kredili “Tarım Reformu,” Göç, Meslek Eğitimi: ABD ve AB tarıma büyük destek fonları ayırırken, Türkiye CAS ve IMF İstikrar Programı gereğince, krizde bütçeye yükünü azaltmak için stoklarda artış sebebiyle tarıma sübvansiyonları/desteklemeleri ve fiyat desteklerini kısıtı (Haziran 2000, 2001), daha sonra birçoğunu da kaldırdı. Yerli tohum kullanmayı yasakladı (2006). Böylece temel tarım ürünlerinde Türkiye piyasası küreselleştirilmiş oldu; piyasa hibrid ve GDO tohumlara açıldı. Krizin ardından, yüksek tutulan TL değeri ile tarım girdilerinin de ucuza ithal edilebileceği varsayımıyla tarıma desteklerin durdurulması (2009) geldi, bu alandaki Türk sanayi durdu. Bu iki Kuruluş, ölçülü bir uygulama, sonradan da bir düzeltme önermediklerine göre, burada, sadece bütçe amacıyla bir geçiş düzeltmesinden değil, bir üretimsizleştirme politikasından da söz edilebilir.

Üretimsizleşmenin Çarpan Etkileri: Bu noktada çarpan etkisi yapan üç uygulamadan daha söz edilebilir:

Azalan tarıma desteklemelerini karşılamak üzere AB’nin Türk çiftçisine halkın üretmeme karşılığında hibe diye algıladığı “**doğrudan gelir desteği**” vermesi. Adının “üretime doğrudan destek ödemesi” benzeri doğru algılanmayı sağlayacak şekilde düşünülmemiş olmasının bu döneme rastlaması talihsizliktir.

Diğeri, MEB’in hiçbir politika belgesinde bulunmayan “**taşınmalı eğitim**” karar. Köylerin çocuklarının her sabah kentlere taşınmasının zorluğundan kurtulmak için köyü terk etmeyi düşünen aileler için “doğrudan gelir desteği” iç göçü kolaylaştırdı. Şayet aynı para, girdi desteklerinin devamı için kullanırlı idi, tarımda üretimsizleşme, boş araziler, tarım bilgi beceri ve emeğinin kaybı ile üretim kaybı, kente vasıfsız işçi niteliğiyle göç, vasıfsız işgücü yığılması ve işsizlik zinciri teşvik edilmemiş olurdu. Yetişkinlere meslek edindirme ve zaten kalabalık hale gelmiş kent okullarına çiftçi çocuklarının göçü ilâve izdiham etkisi yaptı. Okullaşma oranları düştü, çünkü göç eden ailelerin yerleşip çocuklarını eğitime başlatıncaya kadar geçen boş seneler arttı.

Ayrıca, **65 Yaş Üstü** vatandaşlara aylık bağlanması, yaşlıların çoğu köylerinde oturduğu ve tarıma devam ettiği için geliri köylüye yöneltti. Yaşlılar köyde kalsalar de, aylık gelirleri olduğu için üretimden çekiliyorlar.

8.4. Türkiye’deki Kırsal Alan Politikalarının Eğitime Getirdiği Çifte Yükler

Projelerin Türkiye’de Yetersiz Koordinasyonu: Bu iki Uluslararası Kuruluşun, politikaları Türkiye tarafından eşgüdümüne tâbi tutulmuş değildir; uygulama sırasında yapılması gereken düzeltme yapılmamış görünüyor. Bu iki uygulama, uygulanan döviz kuru politikasıyla birlikte Türkiye’yi tarımda ithalatçı duruma getirmiştir. Söz konusu iki Tarım Reformu Projesinin, **Taşınmalı Eğitim** ile köy okullarının kapatılması ve köylerdeki **65 Yaş Üstü** herkese yaşlılık aylığının, her köyün hayatına aynı sırada üst üste gelişinin doğurduğu ekonomik ve toplumsal hataların üstüste çakışması konusu incelenmesi gerekli bir idarî konudur.

Dört uygulama birlikte aynı yıllarda yapılıncaya geri döndürülmesi güç üretimsizlik, köylerden göç ve yüksek vasıflı ziraat bilgisi kaybına yol açılmıştır.

İç-Göç, İşgücü, Meslek Eğitimi, İstihdam: Tarımda vasıflı işgücünü vasıfsız işçi olarak kentlere sevk etmede Tarım Politikaları etkilidir. Gelenekli tarım işgücünü çözmek üzere DB-CAS ve AB-Fon politikaları devreneydi. Tarıma desteklemenin azaltılması, 1997’de taşımali eğitimle köy okullarının kapatılması, ekim yapmama karşılığı diye anlaşılan AB “doğrudan gelir desteği” vb. ucuz işçilik amacına hizmet etme amaçlıydı; köyleri ve toprağı işleyenleri boşalttı. 1980’de % 56,1 olan köylü nüfus oranı 2010’da %23,7’ye düşmüştür. Kentli nüfus oranı 1980’de %41,8’den (18.400.000) 2010’da %76, 2’ye (54.850.000) çıkmıştır. Bu, şehirlerin 30 yıl içinde 36.450.000 kişi artması, yani kentlerin 3 misli büyümesi demektir. Bu rakamın %40 civarı öğrenci nüfustur. Yeni okul yatırımlarına bütçede yeterli kaynak bulunmadığı için sınıf başına 25’e düşmüş olan öğrenci sayısı büyük merkezlerde tekrar 34’e çıkmıştır. Buralar, çocuklarını meslek eğitimine göndermek isteyen ailelerdir. MEB’de, hem çıraklığın son iki seneye kadar engellenmiş olması, hem meslek ortaokullarının kapatılması, hem de Meslek Liselerinin programlarının meslek öğretiminden uzaklaştırılması kent çevrelerinde fırsat eşitsizliği yaratmıştır.

2012’de 6360 sayılı Yasa’yla, büyükşehir belediyelerinin sınırları genişletilerek, il sınırlarını kapsar hale getirilmiştir. Uygulama 2014 Mahalli Seçimleri ile birlikte hayata geçirilmiştir. Bu uygulamanın önemli sonuçlarından biri köylerin köy tüzel kişiliklerinin kaldırılarak mahalleye dönüşmesidir. 30 büyükşehirde 16. 220 köyün mahalleye dönüşmesiyle, 1 yıl içinde Türkiye’de 34.434 olan köy sayısı 18.214’e inmiş, böylece köylerin yaklaşık %50’si mahalleye dönüştürülmüştür,

Tarımsızlaşma, hayvan bulundurmanın yasaklanması, mesleksizleşme, gelir daralması, işsizlik, gizli işsizlik ya da verimsiz istihdamla ekonominin üretim gücü zayıflamış, tarımda, hammaddelerde, ara mallarında ithalat pazarları oluşmuş, “**bütçeden toplumsal yardımlarla yaşayanlar**” artmıştır.

596

Türkiye’nin kentleri işgücü ilkökul veya diğer kademelerden genel eğitimli, mesleksiz, düşük vasıflı ucuz işçi pazarı biçiminde oluşmakta. Kısa süreli kurslarla vasıfsız işçi olarak yerleştirilenlerin ücretlerinin hepsinin ya da büyük kısmının devletin karşılayacağı projelere yoğunlaştığı görüldü, uygulamalar halen sürüyor. Tarım, Eğitim (+Taşımali Eğitim) ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlıklarının Proje uygulama raporları birlikte değerlendirildiğinde toplumsal dönüştürmenin yönü hakkında bulgular elde edilebilmekte ve etki değerlendirmesi yapılabilmektedir. 10 seneye yakındır, Suriyeliler dâhil Türkiyeye gelen “**kaçak göçmenler**” dolayısıyla Türk vatandaşlarına istihdam yerleri hızla azalmaktadır. Covid-19 salgınının da dünyadaki krize ve iflasların artmasına etkisiyle “**iş aramayan işsizler**” ve “**ev gençleri**” çoğalmaktadır. Bunlar aile birikimine yük olarak daha ne kadar süre yaşayabilirler?

Dünya Bankası 2020 Türkiye Raporu’nun “Türkiye’deki hızlı şehirleşmeyi başarılı bir yapısal ve toplumsal dönüşüm” olarak görmesi, Tarım, arazi ve yerleşme politikalarının etüdündeki, hazırlanmasındaki ve uygulamanın koordinasyonundaki eksikliği ortaya koymaktadır.

30 yıllık uygulama sonucunda “**yerine çakılı küresel ucuz işgücüne**” meslek verilemediği ve yabancı sermaye yatırımı gelmediği takdirde, vasıfsız işçi depolarının hâli bu tablodan izlenebilir.

9. 1990-2020 DEĞERLENDİRMELERİ

Yapısal Dönüşüm: Türkiye'nin Teknik İşgücünün Yükselen Yerine Ne Oldu?

1990'larda Soğuk Savaş'ın sonunda yeni düşman aranır, bölge istikrarsızlaştırılır, terör estirilirken, eğitim yönetimindeki önemli hatalar gözden uzak kalabilmiştir. Türkiye'de hükümetlerin fazla geniş dış proje kredi anlaşmaları uluslararası kuruluşlarının eğitim politikalarına fazla müdahil olmaya çalışmaları, 1996-2000 arasında yürürlükte olan 7. Kalkınma Planı ve MEB 1996-2011 Eğitim Ana Planı ile bu dönem yönetilebilirdi. Bu Planlar Türkiye'nin "**teknik işgücü ülkesi**" olma hedefiyle uygulamaya konmuştu. Orta kademe teknik işgücüne yükselen saat başı ücretler, her seviye teknolojide katma değeri yükselen aşamalarla kaliteli, yenilikçi, markalı üretim hedefleri bulunuyordu. Türkiye'nin, uzun deneyimi bulunan "**orta kademe işgücü eğitimi**" ve "**verimliliğe yatırım**" yaparak rekabet üstünlüğü elde etmesi mümkündü.

Küreselleştirilerek uluslar-üstü şirketlerin kullanımına verilmeye çalışılan dünya işgücü piyasalarında, Türkiye, "**teknik işgücü ülkesi olma hamlesi**" içindeyken itilmek istendiği "**ilk kademe ucuz işgücü ülkesi**" oyunundan korunma çabasındaiken kendini ekonomik, idarî ve siyasî çalkantılar içinde buldu. 1997 MGK Kararlarını bahane ederek Planların uygulanmamasına, Gülen Cemaati'nin liyakat aramadan yaptığı atamalarla eğitim kademelerinin üçünde de sistem bütünlüğünü bozucu politikalara ve işgücü istihdamında kaynakların yanlış kullanımına yol açılmıştır. Tüm öğrenci kitlesine genel kademe giriş sınavı ve kademe dersaneleri ile sistem eğitim yönetiminin elinden alınmaya çalışılmıştır.

Dışarıdan gelen telkinler ne olursa olsun, Türkiye 1997'de kendi kendini ortaokul kademesini tasfiye eden, 15 yaşında vasıfsız düz işçi çıkaran "**ucuz emek ülkesi**" rayları üzerine koydu. Bu süreçte İlkokul, Ortaokul ve ME+TE büyük yaralar aldı. 1998'de ME+TE'ye başlatılan ve onbeş yıl süren "**katsayı engeli**" orta kademe işgücü eğitiminin saygınlığını sarstı. Türkiye, "**orta teknik kademesi boşalan ülke**" ve kamu kaynaklarıyla üniversite mezuniyetini ve "**beyin göcünü besleyen ülke**" olma yolunu tuttu. Orta Kademe İşgücü işlevini yerine getirecek insan bulunamaz noktaya gelindi ve ME+TE kalitesinde AB'nin en geri ülkeleri sırasına gerilendi. Talebi azaltmak üzere başlayan YÖK operasyonu, Eğitim sisteminin temel dengeleriyle oynanması yüzünden yükseköğretim önüne daha büyük aday kitlelerinin yığılmasıyla sonuçlandı. İnsangücü yarışında Türkiye elini kamu yönetimi ve eğitim yönetimi yapamamakla zayıflamıştır.

Ucuz Emek Ülkesi Olduk mu? Teknikerlerle çalışırken, ortalama orta düzey saat başı ücret alabilen işçiler, kendilerini rekabet gücü düşmekte olan ülkeler sırasında buldular. 2001 krizi, IMF'nin yatırımları durdurma politikası, TL'nin değerini yüksek tutarak ithalata yönlendirme politikası, 2003-2008 sanayi özelleştirmeleri, bu işletmelerin daha sonra daha verimli çalışıp çalışmadığının üzerinde hiç durulmayacak olması ve 2008 krizi idare edilmeye çalışılırken asgarî ücret görece olarak düşme eğilimine girdi. İhraç malları içindeki ithalat payı giderek yükseldi (bazı kaynaklara göre 100 \$'lık ihracat için 92 \$ ithalat). Katma değer işçilikten elde edilir oldu. 1968'de Türkiye'de montaj sanayiini sonlandırıp üretim ekonomisine geçilmişken, 2008'de ucuz işçilikle fason imalât ülkesi olmaya dönüldü. Bir yanda, ME+TE mezunları işsiz beklerken, diğer yanda İŞKUR "aktif işgücü politikaları" adı altında vasıfsız işgücü için kamu fonlarını kullanan kısmî istihdam projeleriyle siyasî-sosyal yardım kuruluşu gibi hareket etme yanlısına düşürüldü.

Gerçekte, **asgarî ücretin** Türkiye'de işgücünün yarısından fazlası için kullanılan ve verimliliğe dayalı olmayan **toplumsal ücret** niteliğini taşıması, emeğin fiyatının görece azalması ve teşviklerle yatırım malları ithalâtının artması; kaliteyi, verimliliği, katma değeri yükselen ihraç ürünlerini hedef alan üretim ve eğitim yatırımları bağlantısını kopardı. Bir yandan bilgisayar, EBA, Fatih Projeleriyle eğitime teknoloji yatırımı yapıldı,

diğer yandan ME+TE caydırıldığı için bu becerileri üretimde kullanmak üzere mezun edilen kitle küçülmeye başladı.

Teknik rekabet gücü düşen özel işletmeler kaçak yabancı işçi kullanmaya başladılar. 2011'den itibaren Suriyelilerin gelişiyle bu öyle bir hal aldı ki, devlet yardımı alan geçici koruma altındaki yabancı işçiler asgarî ücretin altında uzun saatler çalışıp para biriktiriyorlar. 2016 FETÖ Darbe Girişimi, siyasî ve ekonomik sebeplerle Türkiye'de ekonominin 2017'de saldırıya uğramasına yol açtı. 2018 krizi geldi, kurlarda dalgalanma devam ediyor.

Ucuz emek ülkesi Çin, işbaşı eğitim, teknik eğitim, işi olmayanın üniversite öğrencisi kaydedilmemesi gibi uygulamalarla bugün ortalama 300 \$ ücret seviyesine yükselirken, Özetlenen olaylar zinciri ve idarenin kendi vasıflı işgücünü korumayan yanlış politikaları nedeniyle, Türkiye'de ortalama ücret 300 \$'ın altına düşmüştür.

Dünya Bankası Stratejilerinde Türkiye'de Eğitim, İşgücü ve Gelirler: 1990'lı yıllarda Dünya Bankası Türkiye'ye CAS Stratejileri ve neo-liberal küresel süreç için "Yapısal Dönüşüm Kredileri" ile gelirken kendi gündemi vardı. Kamu malî sisteminde ve eğitim sistemindeki yapısal dönüşmeden; dünya ile uyumlu kaliteli eğitim, yabancı sermaye yatırımları, ihracatı yükselen, refahı yükselen bir Türkiye çıkacağı iddiası vardı. 2000 itibariyle buna "Kurumsal Dönüşüm Boyutu" da eklenerek nitelik yükselmesi ve refah artışı hedeflendi.

Gerçekleşmeler: Dünya Bankası, sadece demografik olarak daima yükselme eğiliminde olan eğitim, işgücü, istihdam göstergelerine bakarak, Kemâl Derviş ekonomisiyle Türkiye'nin gelişmesini "etkileyici" bulmaya devam etti. **DB 2020 Türkiye Raporu** da bu yönde... Dünyadaki para bolluğu, TL'nin değerinin yüksek tutulması ve Şizasyon ile ithalâtın teşvik edilmesinden, bütün yapısal reform iddialarına rağmen vergi toplayamayan düzenin, iç-ve-dış borçlanma ekonomisinin devam edişinden, üretim ekonomisinden nasıl koparıldığından, hammadde üretimi ve aramalı imalâtının tasfiyesi ile dış ticaret açıklarına bağlı ekonomiden hiç bahsedilmiyor. Bu ortamda, millî gelirin artması ve kişi başına gelirlerin artarak ülkenin üst-orta-gelirli ülkeler arasında katılmış olması takdir ediliyor. Aşırı hızlı şehirleşme yapısal dönüşüm olarak alkışlanıyor, ama itici güçlerle çekici güçlerin mahiyeti ve milyonlarca kişinin devlet yardımı yüküne eklenmesi konuşulmuyor. Bugün ise, bu yapay ortamın nasıl yatırımları daralttığı, vaad edilen yabancı sermaye girişinin olmadığı, işsizliğin arttığı, görelî ücretlerin durmadan düştüğü, orta kademe teknik işgücünün devre dışı kalmasının ülkeyi orta-gelir tuzağına düşürdüğü, vasıfsız işgücü kullanımı göz ardı ediliyor. Fiyat enflasyonun/şişmesinin yaratılan yapısal ve kurumsal zaafarla ilgili olduğu konusuna girilmiyor. Buna rağmen Türkiye'nin BOP mağduru milyonlarca göçmene evsahipliği yaparak dayanmaya çalışması ve Türkiye'de IMF ve Dünya Bankası ile kurulan makro-ekonomik ve malî çerçevelerinin muhafaza edilmesi ile kanunların ve kuralların AB standartlarıyla uyumlaştırılması övülüyor. Bu kazanımların altını oyanın bölgedeki dış siyasî ve ekonomik çevrenin istikrarsızlığı olduğu bahanesine sarılarak, şirketlerin ve malî sektörün savunmasızlığının ve yaralanabilirliğinin artmasının tehdit olduğu bildiriliyor.

Bu tespitlerin alt bileşenlerinin durumlarına bakıldığında, MEB istatistiklerinden; eğitimin fiziksel ve teknoloji altyapısının geliştiği, her kademesinde okullaşma ve öğretmen-öğrenci oranlarının yükseldiği, sınıf başına öğrenci sayılarının düştüğü görülüyor. 5-15 yaş gruplarının aynı ilköğretim binasına toplanması ve köy okullarının kapatılıp taşınmalı eğitime geçilmesi nedeniyle okul sayısının azaldığı 1990-2010 dönemi **eğitimde niceliksel başarı** izlenmektedir. (Ortaöğretimde eğitim türlerine göre öğrenci dağılımı ve artışı için bkz. EK-1.) TÜİK verilerinden altyapı ve belediye hizmetlerinin gelişimi görülmektedir. Diğer yanda TÜİK verileri millî gelirin ve kişi başı gelir artışının

ithalata ve tüketim patlamasına gittiğini gösteriyor. Kaliteli eğitim, verimli istihdam, gelir dağılımı, yardımların artması, **refahın dağılımı** gibi **niteliksel boyutlarda da yetersiz** kalındığını gösteriyor.

Dünya Bankası ve DPT'nin Türkiye'den uzmanlar kullanarak yabancı bir heyetle yapılan “*Refah ve Toplumsal Analitik Politika Çalışma Programı*” (2010) girişilen Kurumsal ve Toplumsal Dönüşümün durumunu ortaya koymak üzere bir dizi çalışma yaptı. Eğitimde fırsat eşitsizliği ile kıt-imbânlı grupların vasıfsız işgücünü emek piyasasına dâhil etme politikalarıyla ilgili konular araştırıldı.

Eğitimde, tarımda, iç-göçte yapısal dönüşümlerin vasıfsız ucuz işçi kitleleri ortaya çıkarmakta başarılı olduğu görülüyor. Uygulanan projeler, kamu kaynaklarını bu gruplara yönlendirerek verimsiz istihdam yolları yaratmak ya da işverene kamu kaynaklarından malî kaynak aktarımları yaparak işsizlik ve gelirsizlik sorununun toplumsal patlama noktasına gelmemesine çalışmak...

Eğitimde Fırsat Eşitsizliği - Türkiye (2010). Eşitsizliğin en büyük kısmını okullar arasındaki farklar değil; **eşitsizliği aile yapısındaki farklar açıklıyor**. Bunlar: ana-babanın eğitim durumu, babanın mesleği ve gelir durumuna göre evde sahip olunan kitaplar, kültür varlıkları ve elektronik cihazlar. (Bu farkın dershaneciliği ne derece beslediği, sınav sonuçlarını ne kadar etkilediği ayrıca incelenmeli. Bununla birlikte F.Gülen'in ÖSYM soru yolsuzluğunun devam ettiği yıllar... Başarı durumunu doğru açıklayamaz.) Aile yapısı farkları giderildiği zaman çocuklarda mekânsal farklarının önemi kalmıyor. Gelir dağılımı ile ilgili düzelme başarı düzeyi farklılıklarını azaltacaktır. PISA'da cinsiyet farkları kızların matematikte zayıf, Türkçe'de iyi, erkeklerin Türkçe'de zayıf, matematikte iyi olmasında görülüyor. Fen'de her ikisi eşit.

Dünya Bankası (2010), “*Türkiye: Gelecek Nesil için Fırsatların Çoğaltılması – Yaşam Fırsatları*” konulu rapor MEB'e “*Nesiller Arası Düşük Fırsat Grubunu*” belirlemek üzere iş, gelir, gelir dağılımını incelemektedir. İş ve gelir artışlarına rağmen gelir dağılımı bozukluğu devam ediyordu. Yaş gruplarına düşen hane geliri ve hizmetlerden alınan paya nispetle; okul öncesi okullaşması düşük olduğu için **0-5 yaş grubu düşük fırsat grubu** çıkıyor; geleceğe yatırım için öncelikli grup olarak öneriliyor. Aynı dönem içinde AB'nin tarımda üretmemeyi getiren çiftçi yardımları, DB'nin tarım desteklemelerini kaldırtma karşılığında kredi stratejisi, 1997'de köy okullarının kapatılıp taşınmalı eğitime yönlendirme dolayısıyla köylerin boşalması dikkate alınmamış. Çalışan kadın olan köy kadınları kentte işsiz, kadın işgücü oranı ise düşüyordu. Bu kadınlar çocuklarına vakit ayırıyorlar, halk eğitimi, ana-çocuk sağlığı müdürlükleri ve belediyeler çocuklu kadınlara hizmet götürüyorlardı. Devlet 5 yaş grubunu ana-sınıfı eğitimine aldı. Karşılaştırılmanın, kadınların işgücüne katılma oranındaki yükselme ile okul öncesi eğitime katılma oranının yükselmesi arasında yapılması Türkiye için daha açıklayıcı olacaktır.

Dünya Bankası (2011), “*Geçiş Ülkelerinde Hayat Taraması (Life in Transition Countries Survey-LITS)*” yayımlandı. 29 Avrupa ve Orta Asya ülkesini kapsayan taramada bu ülkelerin hepsinde öncelikli hizmet talebi sağlık hizmetleri, **Türkiye'de öncelikli hizmet talebinin ise iyi eğitim** olduğu ortaya çıktı. Eğitimde 1990-2010 arası 20 yıllık **yapısal dönüşüm zorlamalarının niteliksel ve kurumsal fayda sağlamadığı** görülüyor. Durum, yetenekleri geliştirme ve yönlendirmesiz becerisiz mezun çıkaran 8-yıllık ilköğretim okulu, taşınmalı eğitimin kaldırılıp köy okullarının tekrar açılması, meslek ortaokullarının kapatılması, katsayı engeliyle önü kapalı ME+TE, Üniversite öğretiminin meslek yüksekokuluna dönüşmesi, öğretmen eğitimi, müfredatın toplumun ihtiyacına uygunluğu konularının tekrar ele alınması gereğini gösteriyor.

ERG (2014) “Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı Araştırması Raporu ve Analizi,” Türkiye'de **ailenin sosyo-ekonomik durumu ile eğitim harcaması,**

okullulaşma ve akademik başarı arasında doğrusal ilişki bulunduğunu ortaya koyuyor. Bunun anlamı; okulun ve MEB-ÖSYM-YÖK eğitim hizmetlerinin fırsat eşitliğini sağlayıcı yeteri etkisinin bulunmadığıdır. Gelir dağılımı, özel dersler ve piyasa işletmeleri olan dersaneler ortada durdukça buna yatırım yapabilen ailelerin çocuklarının öne geçtiğidir.

Dünya Bankası (2014), “*Türkiye’nin Geçiş Deneyimleri: Bütünleşme, Kapsama ve Kurumlar*” raporunda; ekonomik büyüme, refah artışı, bu bağlamda eğitimin nitelik düzeyi dâhil toplumsal değişim” inceleniyor. 2003’ten 2013’e sayısal gelişmeler tatmin edici / başarılı görülürken, **kurumsal gelişmede yavaşlık**, eğitimde kalite ve fırsat eşitliği sorunlarının Türkiye’yi benzer ülkelerden geride bıraktığı belirtilmektedir.

2005-2006 PISA’ya uygun yeni müfredatla mezun verilen 2013 yılında, Türkiye’nin 15 yaş grubu öğrenciler arasındaki ortalama performansı hâlâ OECD ortalamasının bir tam okul yılı (veya 40 PISA puanı) gerisinde kalıyor. Türkiye’deki 15 yaş grubu öğrencilerin yaklaşık yüzde 25’i okuduklarını analiz edebilmeleri ve anlayabilmeleri için yeterli düzeyde iyi okuyamamaktadır, dolayısıyla OECD tarafından “işlevsel olarak okuma-yazmayı bilmiyor” (2. Seviyede) olarak nitelenmektedir. **Yeni müfredatla, puanlarda az bir düzelme görülmüş, PISA’da seviye atlanamamıştır.**

Sonuç ve Öneri: 1997 sonrası sürecin yapısal ve eğitim yönetimi bozukluğunun YÖK-ÖSYM-MEB-Maliye işbirliğiyle tamir edilmesi gerekiyor. Türkiye, bu dönemin dış ve iç dinamiklerinin acı tecrübelerini yaşamıştır. (Bkz. İkinci Bölüm 1968, 1981 ve 1990-2020 arası.) Türkiye, eğitimdeki bu yapıyı, niteliksel ve yönetsel tahribatı düzelterek çözümleri icra edecek köklü devlet ve eğitim geleneğine sahiptir. Yetişmiş kadroları mevcuttur. 2012 tarihli 12-Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu’nun birçok maddesi, çözüm için etkili hükümleri getirmiştir. Uygulanması gerekiyor. Kurumsal ve niteliksel düzelme, Türkiye’nin bünyesine uygun sistem bütünlüğünde yapılanmaya geçilince ve öğretmen eğitimiyle sağlanabilecektir.

1990-2020 Küreselleştirmeciliğin Türkiye’de Eğitimde Yapısal Sonuçları

Türkiye’nin fırtınalı geçen son 30 yılının özeti: 30 yıl küreselleştirmeciliğin yoğun etkisi Türkiye’ye, uluslararası kuruluşlarla kredi anlaşmaları yoluyla 1990-2000 şartlı “yapısal reform projeleri”ni, 2000-2010 “toplumsal dönüşüm projeleri”ni ve BOP’u getirdi. Yönetim zaafı nedeniyle Türkiye lehine mümkün olan daha iyi sonuçlar elde edilemedi. En fazla sarsıntı geçirenler, ekonomiye kazandırılarak yapılamadığı için özelleştirmelerle sanayide ve 1997 MGK Kararları sürecinde eğitimde oldu. Uluslararası Kuruluşlar bunu “verili” olarak alıp devam ettiler, Türkiye’deki sarsıntının etkilerine değinmediler. 2010-2020’de sıra FETÖ yoluyla devletin, PKK yoluyla ülkenin içeriden ele geçirilmesine gelmişti. Millî güç unsurlarının kuvveti sayesinde 15 Temmuz 2016’da darbe girişimi bertaraf edildi.

1990-2000’in “**yapısal gevşetme,**” 2000-2010’un “**toplumsal dağıtma**” şeklinde geçtiği söylenebilir. Bunlar, olumlu netice aramaktan ziyade, işe başlayıp tamamlanamama durumları. Bu dönemlerde siyasî atamalarla sık değişen deneyimsiz yöneticilerle yabancı uzmanların muhatap oldukları, resmî toplantılara girebildikleri, sert davranabildikleri hadiseler görüldü. Paralel olarak, bu dönemlerin, dış istihbarat servisleri uzantısı Gülen Semaati’nin (FETÖ kolu da var) devlete yayılıp geniş tasfiyeler ve tayinlerle karar noktalarına doğru ilerleme elde ettiği ve PKK’nın üst siyasette muhatap bulunduğu dönemler olduğu da dikkate alınır, ülkede yaşanan dağıtmanın derecesi takdir edilebilir. Yetişmiş, ehil, tecrübeli kadrolar kenara itilmiş ya da kamudan ayrılmıştır. Bu durumda, sisteminin artılarını savunabilecek, iyileştirmeyi yönetebilecek kimse kalmamıştı. Zaten bizde olan şeyler yeni getiriliyormuş gibi üzerinde oynamalarla

bozularak yıllar geçirilmiş, kredi borçları yüklenilmiştir. Sanki yeni devlete kuruluyormuş gibi, şablonlarla sil baştan kurgulamalar yapılmıştır. Eğitim ve ME+TE projelerinde bu durumu görmek ender değildir. Örneğin, meslek eğitimi belgelendirilmesi, başlamış bir uygulamanın yanına iki ayrı proje şablonuyla iki tane daha sistem kurulması ile sonuçlanmıştır. Proje raporlarına bakıldığında, hepsinin proje amaçlarının gerçekleştiği yazılıyor. Bu çalışmada görüldüğü gibi, eğitim ve istihdam projelerinin çoğu Türkiye tarafından iyi yönetilemediği için öngörülen faydaları sınırlı kalmış, Eğitimde ve ME+TE’de yeni-liberalciliğin kendine piyasalar açması lehine, Türkiye’nin eğitimde kaliteyi yükseltme amacı aleyhine hayli tortu bırakmış neticeler ortaya çıkmıştır.

Yönetimi çeşitli şekillerde dağıtarak ilerleyen süreç 15 Temmuz 2016 FETÖ devlet darbesi girişimi noktasına vardı. Hemen sonrasında “rejim reformu” noktasına gelindi. Türkiye, 16 Nisan 2017’de halk oylamasıyla Anayasa’nın 18 maddesinde değişiklik yaparak kuvvetler ayrılığı ilkesini bırakıp tek muhataplı Başkanlık Rejimine geçti. Yönetimde en alt kademelere kadar yayılan yönetim gevşemesi ve darbe soruşturmaları sonrasında, yetkilerin başkanlık merkezinde toplanması yönetim güçlüğünü oluşturmaktadır.

Küreselleştirmeciliğin Eğitimde Dünya Hedefleri ve Sonuçları

Toplumsal Bakımdan Yeni Binyıl: Başta AB ülkeleri, Batı dünyasında düşme eğilimindeki nüfus ve işgücüne katılım oranları, yükseltilemeyen verimlilik dolayısıyla sıkıntıdaydı. OECD’de uzun süredir çalışmaları devam eden işgücü piyasalarına politika araştırmaları, dünya işgücünü küresel boyutta değerlendirme politikalarında karar kıldı. Bunun anlamı, 3 kademeli 8 basamaklı işgücü piramidinde, ülkeler bu basamaklardan en iyi ve kazançlı oldukları basamakta kullanılmalarıydı. İlk Kademe Üretici İşgücünü (çırak, kalfa, usta), Orta Kademe Teknik İşgücünü (tekniker, yüksek tekniker), Üst Kademe Ar+Ge+Tasarımcı İşgücünü (lisanslı, yüksek lisanslı, doktoralı) küresel çapta yönlendirme politikaları örtük bir şekilde uygulanmaya konduysa da “insangücü savaşları” başlamıştı bile. Batı ülkeleri küresel işgücü piyasasında kendilerini konumlandırma dışında, çeper ülkelere karşı küreselleştirmeci (nüfus politikaları, dil, yerellik, göç, meslek ehliyet belgesi, denklik, çalışma izni, vize, vatandaşlık vb. şart ve engelleri) işgücü politikaları uygulamaya başladılar. Bu amaçla uluslararası kuruluşlar DB-IMF-DTÖ’yü işe koştular. Dünya Bankası’nın neo-liberal ekonomi için “yapısal idarî dönüşüm,” “kurumsal dönüşüm,” “toplumsal dönüşüm,” “zihniyet dönüşümü” ve “kültür dönüşümü” programları ülke nüfuslarını işgücü, kaynaklarını ortak kullanıma hazırlayıcı yol haritalarının parçalarıdır. Bu kuruluşlar ve bazı ülkeler diğer ülkelerde güdümlü dış ve iç STK’lar kurup iç kurumlardan kısmî işbirliği için medya, üniversite, büyük şirket vb. ortaklıkları ararlardı. Yani, dış kuruluşlar seçtikleri “ülke çevresinde paralel uluslararası çember” oluşturmaktaydılar.

Yeni-liberalciliğin devleti küçültme ilkesini, en etkili şekilde içeride devlet geleneğini ve aklını taşıyan yöneticilere uygulatılması gerekirken, yönetimde tecrübesiz gruplara hâkim konum verilerek uygulanmak istenmesi esneklik ve yenilikçilik getirmedi. Daha etkin bir yapı ve işleyiş sağlamadı. Aksine, ortaya dağınık ve yönetilemeyen bir durum çıkardı. Yabancılar, ulus-devletler içinde bu gibi ortamlara sebep olmanın kendi kazanımlarını da kullanılamaz hale getirdiğini görmekte-dirler.

Asıl hedef Çin iken, düşük ücretler uygulasa da, kendisine bir dış-Pazar verilmiş olmasını çok iyi değerlendirerek eğitimini, teknik eğitimini kendi eline alma, Ar+Ge’de, verimlilikte ve üretimde atılım hırsı Çin’i fakir pazar olmaktan korudu, birçok alanda rekabet gücü kazandı. Beklenmedik bu tutum küreselleştirmecilik politikalarının yenilmesine sebep oldu.

Diğer yandan, ne yazık ki, bunun aynı zamanda, birçok ulus-devlet için, küresel işgücü piyasalarında konumunu koruyamayan, kaynaklarının tahribatına maruz devlet idaresi ve eğitim yönetimi anlamına geldiği zor tecrübelerle anlaşılmıştır.

Yeni-Liberalciliğin Dünyadaki 2020 Durumu ve Fırsatlar

Küreselleştirmeciliğin, yapısal dönüştürme ve zihinsel ve toplumsal dönüşüm politikalarını hızlı yürütmek için uyguladığı dayatma politikaları dağıtma etkileri doğurduysa da dönüştürme, işleyen düzenlere erişemedi. Ülkelerde ve toplumlarda karmaşa var. Ulus-devletleri gevşeterek piyasalara daha hızlı yayılma stratejisinin bir bölümü işlemiyor. Zira, dağınık devlet ve güveni azalmış toplum ortamında yabancıların iş ve işlem yollarını bulması daha da zorlaştı. Onun için, ulus-devlet tekrar kıymete bindi. Ancak, bir yandan, onarılacak çok şey var ve karşılıklı güvenlerin tekrar tesis edilmesi çok zaman alacak. Diğer yandan, bu ulus-devlet kurtuldu da demek değil; küresel yayılma sırasında elde edilen menfaatlerin ve kaynakların kaybedilmemesi için artan güç mücadeleleri beklenmeli. Belirsizliğin arttığı bu zaman diliminde sağlam stratejilerle dikkatli yürümek şart.

Halen Sanayi 3.0'dan Sanayi 4.0 ve Sanayi 5.0'a geçiş için nüfus, istihdam boyutları üzerinde insanî ve ahlâkî yaklaşım seçenekleri netleşmiş değil. Onun için insanlar dünya nüfusunu imha edebilecek senaryoları konuşuluyor, bir yandan da dünyanın kaygı düzeyi yükseltiyor. O senaryoların sahnelenmesi de zaman alıcı. Oysa bugün hemen somutlaşabilecek olan başlıca iki akım var.

Biri, saldırgan küreselleşme ve küreselleştirmeciliğin artmasıdır. 2019 sonunda çıkan Küresel Virüs Salgını (Pandemi Covid-19) Sanayi 4.0 ve Sanayi 5.0'a alan açmak için kullanılabilir. Saldırgan küreselleşmenin kullanmak isteyebileceği bir silâha da dönüşebilir. Ekonomide ve toplumların hayat tarzlarında büyük değişimler gelebilir.

Diğer akım, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişi planlayarak dünyayı koruyan çevre dostu, sürdürülebilir, daha az tüketen bir hayat tarzına yönelmek. Devletler de ittifaklar da burada kendilerine yapıcı yerler bulabilirler. Henüz güçsüzdür. İklim Anlaşması, Yeni Yeşil Anlaşma (YYA), yenilenebilir kaynaklar ekonomisi gibi konuları iktidarlara kabul ettirme gücüne bağlı olarak parlayabilir.

Türkiye; 1980, 1990 ve 2000'de üç büyük küreselleştirmeci dönüştürme dayatmasıyla karşı karşıya kaldı. Hepsi ekonomik tabanlıydı; kamu yönetimi ve eğitim uyarlanması küresel ekonomiye eklemlenme amaçlıydı. 1980 yeni-liberal küresel ekonomiye uyum için dışa açık, ihracata yönelik politikalara dönüşürken, piyasalar hazır olmadan acele açılma zorlamaları ile Türkiye'nin rekabet gücünü azaltıcı vuruşlar. 2000 ise, kamu yönetimini küresel amaçla gevşetirken, Türkiye'nin rekabet gücünü de azaltıcı (ithalatçılık, özelleştirmeler...) vuruşlar.

(IMF-DB Modeli aynıdır: Büyük politika değişiklikleri yapılması/yaptırılması bakımından 2000'in başı ile 1980'lerin başı karşılaştırılabilir. 1980 başında büyük politika değişiklikleri yapılması/ yaptırılması için Turgut Özal'ın Dünya Bankası'ndan tekrar eski görevi DPT'nin başına gelmesi ile 2000'in başında da büyük politika değişiklikleri yapılması/ yaptırılması için Kemâl Derviş Dünya Bankası'ndan Hazine'nin başına getirilmesi aynı model. Turgut Özal ekonominin başı olma noktasından boş olan siyasî ortama hamle yaptı ve ekonominin başı + Başbakan oldu. Kemâl Derviş de, ekonominin başı olma noktasından boş olan siyasî ortama hamle yaptı. En az ekonominin başı olmayı sürdürme amacındaydı, ancak yepyeni bir parti sonuç aldı.)

Burada da belirtildiği gibi, Türkiye dış-ıç siyasi tazyikler nedeniyle bu süreçleri iyi yönetemediyse de, güçlü yanlarını ve zayıf yanlarını tanıdı. Güçlü yanlarını etkin kullanabildiğini de 2016'dan bu yana gösteriyor.

Türkiye'nin elinde yetişmiş ve kendi kendini yetiştirmeye devam eden, ülkenin geçirdiği fırtınalardan ders çıkarmış, kuruluş ilkelerinin bilincine varmış ve dünyayı ülke lehine doğru kullanabilen kadrolar oluşmuştur. Sanayi 3.0'ın kazançlarının derileceği bir dönem daha vardır. İnsanî ve ahlâkî tutumu benimseme geleneği vardır.

Türkiye'nin, nüfusuna verimli istihdam sağlama durumunda olan bir ülke olarak ülke kaynaklarıyla sürdürülebilir kalkınma, çevre dostluğu, yenilenebilir enerji, herkese eğitim fırsatları ve iş sağlamaya odaklanması daha akılcıdır. Sanayi 4.0 ve Sanayi 5.0'ı karşılayacak bilginin ve teknik insan gücümüzün Türkiye için çalışacağı politikalarımız, planlarımız ve tedbirlerimiz belli olmalıdır. Her kademe eğitim Sanayi 3.0'ın kazançlarından faydalanma dönemini değerlendirmek üzere ve Sanayi 4.0 ve Sanayi 5.0 teknolojilerinin ahlâkî ve insanî değerlerle karşılama ve yönlendirme becerileri hedefleriyle yapılmalıdır.

Türkiye geçmiş dönemden aldığı dersleri uygulamaya geçirmek ve gelecekteki bütünlüğünü güvence altına almak için: 1) Gıda güvenliği, 2) Tatlı su güvenliği, 3) Sağlık altyapısı ve hizmeti güvenliği ve bunlara yönelik 4) ME+TE üretici meslekler ve teknik insangücü eğitimine öncelik vermelidir. Bu yapı üzerine uygun teknolojilerle silâh üretimi ve ihracatı bina edilirse, temeli sağlam bir ekonomi, eğitim, nüfus, savunma ve dış politika yürütülebilir.

Dünyada tek-kutuplu küreselcilik dönemi fazla başarılı olamadan çok-kutupluluğa geçmektedir. Türkiye, kamu yönetimi, eğitim yönetimi ve üretim ve ticarete elini tutan dış güdümlü FETÖ kadrolarının 15 Temmuz 2016 Darbe girişimini etkisiz bırakarak silkinmiştir. BOP'un kendisine zarar veren etkilerinden kurtulmak için Türkiye bölgede temizlik hareketine girişmiştir. Türkiye'nin müttefiki olan NATO ülkelerinin Türkiye'nin güney sınırındaki teröristlere binlerce tır ağır silâh ve mühimmat vermeleri karşısında Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma aracı almak zorunluluğu hissetmesini mesele haline getirip baskı denemektedirler. Karadan olmadı denizden kuşatalım deyip Doğu Akdeniz gerilimini yaratan unsurlara, Türkiye, Mavi Vatan'ını korumak için yaptığı stratejik hamlelerle cevap vermektedir. FETÖ'den kurtulma sonrasında, dış siyasette atılım yaparak bölgesel güç olmada mesafeler kat edilmesi gözler önünde kanıttır. Benzer atılım içerideki tahribatın onarılmasının tamama erdirilmesinde de sürmelidir.

Dünya durumundaki bu fırsattan istifade, bu başlık altında serimini yaptığımız uluslararası kuruluş politikaları arasında alınan parçacıl kredilerin Türkiye'nin strateji ve planlarına göre yönetilememesi sonucu ortaya çıkan yapısal ve toplumsal bozulmaların düzeltilmesi lüzumu devam etmektedir. Meslek eğitiminin ve teknik eğitimin öncelikle, ilk ve orta kademe nitelikli üretici gücü istihdamı hedefleriyle düzeltmesi ve yükseköğretimin beyin göçü kanaması yaşanan bölümleri ülkemizde katma değeri yüksek mal ve hizmet üretimi ve ihracatına yönlendirmesidir. Sanayi ve tarım sektörlerimizi kendi kaynaklarımızı planlayarak uygun teknoloji ile sürdürülebilir üretim ve ihracata yönelmek önceliklidir. Geçmiş dönem deneyimimizden aldığımız dersle Anahtar: ülkeye hizmet bilinci taşıyan mezunlar vermek, ehliyet ve liyakate dayalı istihdam ve atamalar, katılımcı karar süreçleri! Aktarmacılık ve taklitten kaçınarak – çünkü aktaracak model artık kalmadı – ülkenin bünyesine ve ihtiyaçlarına uygun strateji ve planları ısrarla ve eşgüdümlü olarak uygulamaktır.

Yeni-liberalciliğin bilim-teknoloji-eğitim felsefesini değiştirerek küreselci ve küreselleş"tir"mecî politikalarını ne kadar devam ettirebileceği şüpheli. Eğitim sistemleri üzerinde müfredat ve dönüştürme yollarıyla yerleştirilmeye çalışılan bugünün yeni-liberal

ideolojisi, acaba toplumlarda küreselleşme eğilimlerini besliyor mu? Öyle görünmüyor. Gündümlü küreselleştirmecilik karşısında güvencesiz kalan insanlar ve toplumlar, emekleri ve vergileriyle ayakta tuttukları ulus-devletlerinden kendilerine sahip çıkmasını bekliyorlar. Bu yüzden her ülkede kendi yapısını yansıtan milliyetçilikler/ulusalcılıklar yükselişte. Seçmen kitlelerin talebi, ulus-devletleri, daha da gevşeyerek sermayenin küresel çıkarlarına değil, halkın taleplerine hizmet etmeye zorlama yönünde yükseliyor.

EK- 6:

İŞLENMİŞ MİLLÎ DİLİ ve TERİMLERİ KURMADA

“ESKİ METİNLER”İN YERİ

KÜLTÜR ve TEKNİK EĞİTİMİNDE ETKİSİ

Eski Metinlerin işlenmiş millî dili ve terimleri kurma yoluyla modern çağda kültür ve teknik eğitiminde oynadığı rol yanında millî tezlerin, hatta ideolojilerin oluşturulmasında işlevleri tahminlerin çok ötesindedir. Eski Metinlerin Önemi Nedir?

Batı’da Eski Metinlerle Dil Milliyetçiliğinin Oluşması

Eski Metinlerin Önemi Nedir? Soyları farklı köklerden gelen Fransa, Almanya ve İngiltere’de 17. Yüzyılda özel derslerle tedrisatı başlayan, 19. Yüzyılda seçerek öğrenci almak için kurulan resmî ortaokul ve lisede yoğun biçimde Grekçe ve Lâtince “Tarihî Metinler” kitapları okutuldu. Her ülkenin müfredatında üç çeşit “Eski Metinler” kitabı bulunuyor: 1) Grek Dili, Kültürü, Tarihi öğretimi için kitaplar ve Grekçe Eski Metinler kitabı, 2) Latince, Latin Kültürü, Roma Tarihi ders kitaplarına yardımcı Latince Eski Metinler kitabıdır. Öğrenci; hem öğrendikleri dili, yazıyı, hem de kültür ve tarihini en eski hâlleriyle görür, metin çözümlemesi ödevlerini yaparken derslerde öğrendikleriyle bağdaştırarak çözer; kendisinin geçmişi bildiği eski Yunan ve Roma Tarihlerini içselleştirir. Grekçe ve Latince aynı zamanda Hıristiyan dininin dilleridir; M.S. 200-500 yıllık bir süreçte İncillerin Grekçe kaleme alınışları, ayıklanmaları, sonra Latince tercümeleri ortaya çıkmıştır. Öğrenci bu süreçte din dilinin de en eski hâlleri, kültürü ve tarihi hakkında bilgi edinmiş olur. (Kiliseler ayrıca dinî “Eski Metinler” eğitimini de verirler.) 3) Aynı zamanda, İngiliz dilinin (Fransa’da Fransızca’nın, Almanya’da Almanca’nın) tarihi, edebiyatı ve kültürünün Ders Kitapları ve yardımcı Eski Metinler Kitapları da müfredattadır.

Dil Bilimleri: Filoloji, Gramer, Lengüistik araştırmaları böyle doğdu.

Filoloji (betikbilim): Bir dilin yazılı belgelerini dilsel ve tarihsel açıdan inceler.

Gramer (kavait, dilbilgisi): Bir dilin ses, biçim, sözcük, cümle yapıları ve anlam ilişkileriyle ilgili kuralları ortaya çıkarır.

Lengüistik (dilbilim): Bir dilin doğuşunu, evrimini, yapısını, iletişim gücünü, doğurduğu dilleri, lehçeleri, şiveleri inceler.

Öğrenci; hem dilinin varsayılan eski hâlini ve tarihini, hem konuştuğu dilin ve tarihin bugünkü bilgilerini aynı müfredat içinde bulduğu için, dilini, dinini ve tarihini birbirini destekleyecek şekilde öğrenir, sever, sahip çıkar ve yetiştirilen bu okumuşlar dili bu bütünlük içinde kullanır ve geliştirirler. Hem din dili olarak Lâtince’nin etkisi altında gelmiş, hem Lâtince kökenli Fransızca’nın hâkimiyeti altında iken, Latince’nin aslına inmek ve kendi dillerine paralel bir güç vermek sûretiyle İngilizce ve Almanca millî diller haline gelmiş ve Fransızca’nın üzerlerindeki hâkimiyetini kırmışlardır.

Bu yüzden Avrupa’da, bu zor eğitim sürecini taşıyacak bir akademik/kuramsal ortaokul ve lise eğitimi gelişmeye başlamıştır. Eski Grek ve Latin dilleri, tarihleri, kültür ve sanatları öğretimine emek verilerek üzerine millî dil ve milliyetçilik kurulmuştur. İşte, kendinin kabûl ettiği bir tarihi de kucaklayarak yapılan millî eğitimlerin kökleri böyle oluşmuştur. (Almanlar bu tarih ve kültüre feodal monarşilerden oluşan Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu ile MS. 962-1806 arasında eklemlemeye çalışmışlardır.)

Modernleşmenin Aydınını ve Millî Seçkinini Yetiştirmek

19. Yüzyılda modernleşmenin aydınını ve millî seçkinini yetiştirme aşamasına gelindi. Ulus-devlet sisteminin yeteri insangücüyü beslenebilmesi için, geleneksel kapalı yüksek okul ve üniversitelerin önüne akademik/kuramsal/genel-kültür ortaöğretimi, genç yaşta, kişide “zihin yapısı ve bilincin kurumsal olarak oluşturulması” amacıyla gerekti. Bazı okullar kendilerini bu yönde düzenlediler. Özel öğrenim veya ilköğretim I. ve II. kademe ortaöğretim okulları seçerek öğrenci alan, Yunanca-Lâtinçe-İngilizce (veya Fransızca, Almanca, İtalyanca, İspanyolca...) ağır programlı özel veya vakıf okulları olarak bilhassa burjuva, kısmen asiller sınıflarına dönük olarak ortaya çıktılar. Bir süre sonra ağır akademik programlı beşerî bilimler üniversitelerine öğrenci hazırlamaya başladılar. Aynı tarih, eski diller ve aydınlanmanın salt akılcılığa dayanan aydını (entelektüel, aklını işletebilen) ve millî dillerin/millî devletlerin üstün niteliklerle donatılmış millî seçkini (elit, özellikle sermayeyi elinde bulundurup yöneten) yetiştirildi.

İngiltere'de Grammar School-Eton-Cambridge okul kültürü hattı burjuva ve asil aydınlar arasında seçkin bağlantılar tesis eden bir ortamda gelişti. Seçerek erkek öğrenci alan, 11-12 yaşlarda iki yıl sıkı deneme/hazırlık eğitimi sonucu başarılıysa 13-16 yaşlarda ortaöğretimi tamamlama ile 2 yıllık koleji 18 yaşında bitirecek şekilde Cambridge'e aday hâline getiren ağır akademik/teorik yetiştirme zincirini kurmuştur. Elbette bu gibi başka özel okul zincirleri de kurulmuştur. Aydın ve seçkini en önemli isimlerin rehberliği altında birikim, akıl yürütme, fikirleri tanıma ve fikir geliştirme ortamında yetiştirirler. Ağır çalışmaya alışık mezunlardan büyük isimler hem ülkenin önde gelenleri olur, hem de kolej ve klasik üniversitelerin mütevellisi malî destekçilerini oluştururlar. Sanayi devri dönüşümü karşısında dayanamayan 600 yıllık Oxford ve Cambridge'e kamu desteği verilmeye başlandı. Ayrıca, 19. yüzyılda birkaç kamu destekli bilimsel ve teknik araştırma üniversitesi açılarak sanayi desteklendi.

Fransa'ya Cumhuriyet gelmiş olduğu için, halkın liyakate göre erişebileceği ağır akademik/teorik, felsefe, edebiyat eğitimi birçok noktada açılan kamu veya özel Ecole moyenne (ortaokul), Lycée (Aristo'nun felsefesini anlattığı 'bahçe-okul') ve ilâve 'olgunluk sınavları' ile girilen eski Sorbonne ve yeni bölge üniversiteleri zinciriyle kamu eliyle kuruldu. Fransızca'nın Lâtin kökenli bir dil olması sebebiyle çok daha kolaylıkla eski metinlere dayanan klâsik eğitimiyle bir orta sınıf aydın kesimi çıkardı. Fransa'nın farkı, 17-18. yüzyılda askerlikte, idarede ve 19. yüzyılda sanayide önderlik için üniversiteye paralel ama çok daha güç imtihanlarla daha az öğrenci alan “Büyük Okullar” (Les Grandes écoles) düzenini kurmasıdır. Bilim, sanat, zanaat, sanayi, imalât için araştırma, icat, buluş yapan ve üst düzeyli eğitimi birlikte yürüterek kuvvetli bir aydın ve seçkin sanayi çağı mühendisler zümresini yetiştirmiştir.

Almanya'da (o devirde Prusya) ise, J.W.v. Goethe millî dili; Alman şivelerini Yüksek Almanca'yı ('hochdeutsch') oluşturacak şekilde süzerek yazdığı eserlerle 1780-1830'da geliştirmiştir. Almanya, 4-yıllık ilköğretimden sonra eğitime iki koldan girdi: doğrudan işe başlamayacaklara Osmanlı ahî düzenini örnek alarak kuvvetli bir uygulamalı meslek eğitimi ve Alman aydınını ve seçkinini yetiştirmek üzere çok ağır programlı bir lise türü olarak 8 ve 9 senelik birleşik akademik (ortaokul + lise) Gymnasium'lar. Prusya; Yunanca, Lâtinçe dâhil en az dört yabancı dil öğretip, Almanca okuyup-yazarak felsefe ve müsbet ve beşerî bilimler dâhil bütünleşik olarak bütün bilimlerde yüksek ivmeyle atılım yaptı. 19. Yüzyıl başlarında 'Humbolt Eğitim Ülküsü' adı verilen araştırma-incelemeye dayalı 5-yıllık yükseköğretimle hem kapsamlı genel öğrenme, hem de derin kültürel bilgili büyüyen bir eğitimli orta-sınıf meydana getirmeyi başardı. Prusya da, Teknik Üniversitelerini Fransa gibi 19. yüzyılın ilk çeyreğinde kurdu.

Oluşturulan bu temeller üzerinde ulus-devleti geliştirmek, ahlâk ve din hâriç felsefeler, ideolojiler, Avrupa'ya tarih olarak Grek ve Roma Tarih Tezini geliştirmek kolaylaştı. İngiliz imparatorluk hedefine uygun Arî-Hint-Avrupa Dil Ailesi diye kuramlar uydurmak, iddialar ve düşmanlıklar icad etmek ve üst sınıfları emperyalist emeller peşine takmak güç olmadı. Yunan Mucizesi romantizmi akımının Anglo-İskoç şairi L. Byron böyle yetişmiştir, örneğin.

Modern Hümanizm ve İşlenmiş Dil, Resmî Dil, Eğitim Dili

Modern hümanizm “insan aklının üstünlüğünü savunma,” “insan taraftarlığı” anlamında sanayi ve teknolojinin verdiği üstünlük duygusuyla etkilemesi 19. yüzyılda böyle oluştu. Ancak, Batı Avrupa ulus-devletler, geçmiş oldukları Yunan ve Latin klasikleri yolunu hemen bırakmadılar. Dilleri klasik dönemlere bağladıklarını varsaydıkları **eski metinler tarih ve kültür eğitimlerinin merkezinde tutuldu**. Bütün yeni terimlerin artık ölmüş bir dil olan Latince ile adlandırılıyor olması da budur. **Yeni bilim ve teknoloji terimlerinin eski Latince ve eski Grekçe ile yapılması eski metinler geleneğinin sürdürülmesidir**. Latince terim kullanımının en yoğunu tıp ve ilâç sanayii yoluyla toplum tarafından fark edilir. Eğer müfredatta Latince ve Grekçe Dil Dersi bulunmuyorsa, halkın bilgisi bu bilim alanlarından kopuk olarak piyasaların kullanımına açık hâle gelir.

Bu şekilde bir zenginleştirme ve işlenme yolundan geçirilen, gramerleri oluşan Batı dilleri, önce okul eğitiminin üst kademeleri bir yandan Latince ve Grekçe Derslerini zorunlu kılarken, bir yanda da eğitimde işlenmiş dillerini kültür, edebiyat, bilim dili olarak kullandılar, kullanım biçimini bularak oturdular. **Dil, aklın biçimlenmesinde en etkili araçtır**; kültürün aktarıcısıdır. Zengin bir dil, zengin kavramlar dağarcığı ile düşünme kabını geliştirir. (Aklın biçimlenmesine ideolojik etkiler de katılabilir. Batı aydınlanmacılığı ve Batı Hümanizması insanlığın birikiminden bazı boyutları dışarıda bırakarak müsbet bilimleri kurma yoluna girmişlerdir. Bir süre başarılı katkılarda bulunduktan sonra, tıkanma noktaları artmıştır.)

18. yüzyıl sonu – 19. Yüzyıl başında **işlenmiş Batı dilleri resmî dil ilân edildiler ve millî dil olma yoluna girdiler**. İç pazarda yasal belgeler ve ortak iletişim ortamını sağlamak için ve diğer ülkelerin iç pazarlarına girişlerini zorlaştırmada sanayi standartlarıyla birlikte kullanılacak en etkili araçlar olacaktı.

İşlenmiş diller 19. Yüzyılda eğitimin ilk kademelerine eğitim-öğretim dili amaçlı olarak aşama aşama indi. Ancak, milliyetçilik akımları dolayısıyla diğer millî ve yerel diller engeliyle karşılaştı. İşlenmiş resmî dilin tabana yayılmasının yönetilmesi Fransa'da sert tedbirlerle, Britanya'da iç emperyal yayılmayla, Almanya'da federal dillerin erimesi ve eritilmesi uzun bir sürece yayılarak yapıldı. Almanya'da sürecin tamamlanması 20. Yüzyılın sonunu buldu.

Yukarıda görüldüğü gibi “modern toplum” adı verilen yapının, üzerine kurulduğu altyapı süreci şu adımlarla oluşmuş ve devam etmektedir: 1) Sömürge ticaret sermayesinin artı değeri dışarıdan aktararak oluşması. 2) Yerel dili besleyici köklere bağlanarak dilin zenginleşmesi (yüksek düzey bilgi) = bilginin ve ticaretin ortamı olacak millî dilin oluşması. 3) Sermayeyi sanayiye, sanayiye bilime bağlayan teknik/teknolojik gelişmelerin millî dilde kavram ve terim dağarcığının oluşması. Böylece, her düzeyden işgücünün bilgili ve verimli çalışma ortamına kavuşmaları. 4) Ulus-devlet, resmî dil ve iç pazar hâkimiyeti. 5) Emperyalizm ve dış pazar hâkimiyeti. Dil ve kültür emperyalizmi kolunun işletilmesi.

Bu adımları izleyerek, Batı Avrupa’da sermaye toplumunun kendini devam ettirmesi için kamu eğitimi gereğinin doğuşu ve dört görevi sırayla şöyle oluşmuştur: 1) Dil-ve-okur-yazarlığın öğretilmesi, bu yüksek kültürün aktarılması (sırasıyla yüksekokul, ortaöğretim I-II-yüksekokul). 2) Zihnin/Aklın biçimlendirilmesi (yüksekokul, ortaöğretim I-II-III/yüksekokul). 3) Teknik Eğitim (yüksekokul, ortaöğretim II-III/yüksekokul) (iş/işçi /meslek eğitimi işbaşında.) 4) vatandaş kimliğinin inşa edilmesi (ilkokul). (Batı Avrupa’da; resmî zorunlu ilkokulun getirilmesi en sonda resmî/millî dilin ve okur-yazarlığın yayılması için olmuştur ve yüzyılın sonuna kadar yaygınlaştıramamıştır.) “Modern eğitim” adı verilen olgunun temeli budur.

‘Eski Metinler’in Emperyalizmin Aracı Olarak Osmanlı’nın Parçalanmasında Azınlık Eğitiminde Kullanılması

Toplumda kimliğin bilinçlenmesinde dil ve tarih eğitimi başlıca araçlardır. Ulus-devletler kuruluşlarında bu araçları kullanmışlardır. Merkezleri birer ulus-devlet olan Batı Avrupalı emperyalist rekabetçilik 19. yy’da bunları kasıtlı olarak uygulamak suretiyle toplumlara çarpıtılmış veya abartılmış kimlikler giydirmek, onlara tarihte bazı roller oynatmak için de kullanılmıştır. Dil ve kültür emperyalizmi, bir yandan girdiği ülkelerin dillerini kendi millî dili ile eritirken, diğer yandan seçtiği bazı topluluklara dil ve coğrafya milliyetçilikleri, yanılıcı tarihler giydirecek o bölgelerin güçlerini iç çekişmelerle tüketme ve buralara el koyma gizli düzenleri kurar.

Misyoner Eğitiminin Osmanlı Politikasını Belirlemesi: Bütün dünyayı paylaşmış olan sömürgeci emperyalizm, bir klasik imparatorluk olan ve kendine imparatorluk değil, yüksek insanî ve manevî ilkelerle yönetimine “devlet” diyen Osmanlı Devleti yönetimindeki topraklara göz dikmişti. Askerî ve siyasî olarak elde edilemeyen sonuç, bir yandan kapitülasyonlar aracılığıyla ekonomik emperyalizmle, diğer yandan da misyonerler aracılığıyla dil ve kültür emperyalizmiyle alınmaya çalışıldı. Türklerin insanlık tarihine en büyük armağanlarından olan tebaanın dillerinin, dinlerinin, kültürlerinin kanun güvencesi altında serbest olmasını kullanmak amacıyla oyun kuruldu. Dillere ve dinlere göre bölüp parçalama siyaseti ilk defa birkaç büyük proje halinde Osmanlı Devleti üzerinde sahneye konmuştur. Bugün istihbarat teşkilâtları eliyle yürütülen bu işler, o devirde elçiliklerin korumasıyla kapitülasyon anlaşmaları kapsamına sokulan dil ve din misyonerleri tarafından yapıldı ve “*eski metinlerin eğitimi*” çeşitli amaçlarla kullanıldı.

Amerika’da örgütlenip malî destek sağlanan, ABD’nin Türkiye’yle diplomatik ilişkileri bulunmadığı için İngilizler tarafından himaye edilerek 1820’de de gelen misyonerler, geri bir din kabûl ettikleri Ortodoksluğu ve Vatikan’ın dinsiz kabûl ettiği İslâm toplumlarını Protestan edip Batı emperyalizminin yönettiği mandaları yapmak için geldiler. Yerel dil sözlüklerini yapacak, bunları Yerel Dil-İngilizce, İngilizce-Yerel Dil sözlükleri olarak hazırlayacak uzman misyonerler geldi. Red House Diller ve Sözlükler Merkezi kuruldu. İncil Merkezi (Bible House) kuruldu, Tevratla birleştirilmiş bir Protestan İncili’ni her yerel dilde çıkardılar. Matbaa kurup bu İncil’i yapraklar halinde evlere dağıttılar. Hangi İncil’le karşılaşıya bulunduğunu bilmeyen evlere İncil’i kendi dillerinde okuyan misyoner öğretmenler geldiler.

Eski ve Yeni Ahit birliğini savunan bu misyonerler Yahudilere zaten rahatsızlık verecek değillerdi. İslâm’ı çok yayılmış ve kurumlaşmış, Rum Ortodoks Kilisesini kurumlaşmış ve teşkilâtlanmış buldular. Balkan azınlıklarından Grek/Yunan grupları silâhlandırıp Müslüman katliamına ve bütün Müslüman yerleşimlerini yıkmaya dayalı bir Yunan bağımsızlığı elde edildi. Sırpı ve Bulgarları silâhlanmaya yatkın buldular. Anadolu Rumları ile Ermeniler silâhsızdılar. Misyonerlerin arkasındaki devletlerin Anadolu azınlıklarını tahrik edip silâhlandırması uzun süre gerektirdi. Dil, din, eğitim ve

bozguncu kültürlere ile topluluklar üzerinde yaklaşık 60 ilâ100 yıl süreli bir çalışma ile sonuç almaya çalışıldı.

Eski Metinlerle Ermeni Milleti Mühendisliği, Büyük Ermenistan İddiası

Hıristiyan kökenli yegâne tek-tanrılı dinin sahibi Ermeni halkı ise dili, dini, kimliği, tarihi, kurumları üzerinde oynanarak bir ulus oluşturma mühendisliğinin nesnesi yapıldı. Ermeniler, Türklerin bulunduğu her yere dağılmış ve birbirlerine güvenir hâldeydiler; İstanbul'daki Ermeni Patrikhanesi, kilise papazlarına çok yetki vermişti. Ermenilerin genetik çeşitliliğini açıklamak zor olduğu için, Ermeni tarihi MÖ 3000 - 2000 yılları arasında meydana gelen Avrasya göçlerine kadar geriye çekildi. Nüfus karışmaları MS 500'e kadar sürdü. Arminia, eski Mısır'dan beri Hazar Denizi ile Karadeniz arasındaki Güney Kafkasya civarına verilen bölgenin adıdır. MS 4. Yüzyılın başında "Aydınlatıcı" (Lusavoriç) lakabı verilen Aziz Gregor'la Hıristiyanlığı kabul edip Ermeni Apostolik Kilisesi'ni kurdular. Kendilerine Hayk/Hay halkı, dinlerine Lusavoriçagan derler. Tek-tanrılı Hıristiyanlığa inanmaya devam ettikleri için 5. Yüzyılda Roma Kilisesi'nden atıldılar. İslâm'ın doğuşundan sonra Halife Hz. Ömer, bu halkı geldikleri coğrafya ile adlandırarak "Ermeni" dinini ayrı bir din olarak tanıdı, Kudüs'te temsil yetkisi verdi. Fatih Sultan Mehmet, Hz. Ömer geleneğini sürdürdü. Ermeni Patrikhanesi İstanbul'a taşındı.

Ermenilerden bir kesim, 17. Yüzyılda Fransız misyonerlerin Fransızca eğitimi yoluyla Katolikleşmiş, dillerini bırakmış, Türkiye'de Fransızca konuşan nüfus olmuşlardı. Napolyon'a sordular, "Bu Ermenilerle Türkler çok iyi geçiniyorlar, ne yapalım?" Napolyon Bonapart; "Aralarında kan çıkarın!" diye cevap verdi.

Protestan misyonerler dil milliyetçiliği üzerinden ülke bölücülüğü yapacakları için İngilizceyle eğitim yolunu uygun bulmadılar. Diğer yanda, Ermenilerin %70'i evlerinde bile Türkçe konuşuyorlardı; ilk gelen misyonerler bu halka "Hıristiyan Türkler" dediler. Ama bunun stratejik bir hata olacağı anlatılıp Ermenileri Batılı ve Türklerle ayrı kavimlerde gösterme çalışması başladı. Önce, dinin adı olan Ermeni kelimesi, bir ulusun ve dilin adı olarak kullanılmaya başlandı, din geri plana itildi. Sonra da Ermeni dininin geri kalmış bulunması, ancak reform geçirirse kabul görebileceği aşağılaması başladı. Ermeni dillerinin, Hint-Avrupa Dil Ailesi'nden görünmesi için, bağımsız bir dil filizi çıkmasına çizin verdiler. Ermenice'yi, Yunanca ile akrabalığa koymak için ise halen ispatlanamamış türlü açıklamalar ortaya atıldı. 4. Yüzyıl'dan bu yana Kilise Ermenicesi ve yazısı çok eski kalmış, halkın Ermeniceleri değişip Batı ve Doğuda birbirini anlamayan farklı Ermeniceler konuşuluyordu.

İstanbul merkezli Ermenice'yle eğitime geçen bazı Ermenilerin yolunu tutan misyonerler Ermenice öğrendiler. Eski-Yeni-Doğu-Batı Ermenicelerinin sözlüklerini hazırladılar; eski metinleri tarayıp seçtiler. Bütün Ermenilerin ortak dili olacak Ermenice'yi Yunan-Lâtin kökenli kelimelerle modernleştirip yazını kurmaya koyuldular. Kendi kullandıkları Protestan İncili'ni Yunanca ve Latince temel kelimeleri de içererek Ermenice'ye çevirdiler; yapraklarını köylere ve evlere Yeni Ermenice İncil diye dağıtmaya başladılar.

Müfredat ve erkek papaz/papaz yardımcısı kadın öğretmenler hazırıldı. Anadolu-Suriye-Irak'ta Ermenice faaliyet gösterecek Protestan kiliseleri, ana-ve-ilkokul olarak sayısız ev-okulları, 460 tane meslek eğitimi yatılı okul, papaz-okulları, hastahaneler ve yetimhaneler kurdular. İlk aşamada dini değiştirilmiş %10'luk bir Protestan Ermeni nüfus hedefi koydular. Bir yandan da Ermeni Apostolik Kiliselerini dönüştürme faaliyeti yürüdü. Rusya da boş durmuyor, Erivan'daki Eçmiyazin Baş Kilisesini Rus Gregoryenliği ile harmanlıyor, Rus okulları açıyordu.

Dil Milliyetçiliği için Dil Mühendisliği: Dil milliyetçiliğiyle ulus-kurmak için yabancı misyoner okullarında eğitim-öğretim Ermenice yapıldı. Müfredatta Ermenice Dil ve Edebiyat Dersleri kitaplarının birkaç tane de yardımcı Eski Metinler kitabı vardı: Doğu-ve-Batı Ermenice'lerinin Eski Metinleri, Ermeni Kilisesinin Eski metinleri ve Ermenice ile Eski Grekçe bağı için Metinler. Ermenilere Avrupa ile ırk, dil, kültür bağının alt-yapısı ve din istikameti böylece tesis edildikten sonra program coğrafya ve tarih giydirme maddesine ulaştı. Öğrenci seçilmiş Eski Metinleri çözümlerken, bir yandan hayâl bir vatan coğrafyasının, diğer yandan çoğu kısa ömürlü vasal devletçiklerden de olsa muhteşem bir tarihin mirasçısı olduklarını öğrendi.

Büyük Ermenistan İddiası: Sıra, 'Büyük Ermenistan İdeali'ni kurmaya gelmişti. 2000 sene sonra da olsa, yayılması ve geri çekilmesi MÖ 95 - MÖ 55 yılları arasındaki bir güç boşluğunda 40 yılda olup bitmiş II. Dikran döneminin Hazar Denizi'nden Doğu Akdeniz sahillerine Çukurova, Suriye, Lübnan'ı da kapsayan yerlerin artık Ermenilerin olması gerektiğine inandılar. Neden böyle yapıyorlardı? Çünkü emperyalizm burada, Evangelist (Yahudi-Hıristiyan ortak İncili'nin savunucuları) misyonerlerin Batı'nın medeniyetini M.Ö. devirlere tarihlendirerek Kudüs, Kenan (Filistin), Mezopotamya dâhil Bereketli Hilâl'i ele geçirme tasavvurları tarafından yönlendiriliyorlardı. Nitekim Greklerin Megali İdea, Siyonistlerin Büyük İsrail projelerini gündeme çıkarmalarıyla aynı sıralarda ortaya atılır.

Ermeniler'de Ayrıcalıklı Sınıf Yaratmak: Öncü yapılacak öğrencinin kendisi bu arada Protestan yapılmıştır; hatta ailesi ve cemaati de türlü ticaret işleri ile Protestanlıkla ilişkilendirilmişlerdir. İstenen çatışmaya ve bölünmeye uygun olarak yabancı okullarında yetiştirilen bu azınlık gençliğinin "büyük idealleri"nde kendilerine yardımcı olacak yeni kiliseleri ve onların bağlı olduğu devletleri vardır. 1860'ta Sultan Abdülmecid, "Ermeni Milleti Nizamnamesi" ile Ermeniler üzerinde oynanan oyunlara karşı onlara bir çerçeve verdi. Bu Nizamname'ye göre kurulan Ermeni Millet Meclisi'nde bütün konularını görüşüp dış etkilerle savrulmamaları öngörülmüştü.

Buna karşılık, 1878'de Berlin Antlaşmasıyla Avrupa'nın büyük devletlerine Osmanlı topraklarında yaşayan Ermeniler hakkında telkin, teklif ve müdahale hakkı tanınarak Ermenilerin yönetimi Batı'nın eline alındı. Ermeniler demokratikleşme fırsatı bırakılmadı. Protestan misyonerlerin faaliyetiyle Protestan devletler öne geçtiler. Hatta, Osmanlı topraklarındaki Kadim Ermeni Kilisesini şekillendirme, eğitime yön verme, siyasî müfredat ekleme baskıları Protestan misyonerlerden geldi. Bu durumda Fransa ve Rusya, Ermenilere yönelik kendi siyasî ve kültürel politikalarıyla yol almaya başladılar ve Ermeniler arasındaki ayrışma derinleşti.

İngiltere Anadolu'nun başlıca kentlerine birer asker-konsolos atadı ve bunlar köy köy Anadolu'yu dolaşmaya başladılar. İngiltere, politikasını silâhlı tehdide vardırdı. Hatta, Hindistan'da kurduğu silâh fabrikasından getirilen silâhlarla isyancı donatılması arttı. Diğer devletler de aynı hareketleri yapmaya başladılar.

Ermenilerden Teröristler Nasıl Çıkarıldı: Ermeni terörü kendiliğinden ortaya çıkmış değildir. Büyük devletlerin yönlendirmeleri, silâh yardımları ve ortamı ve zamanlamayı yönetmeleriyle yol almaya çalışmıştır. Sosyalist devrimci Hınçak (Çan) örgütü 1887'de Cenevre'de kuruldu, merkezini Atina'ya taşıdı, yabancı okullarıyla bağlantılar kurdu. Büyük Ermenistan amacıyla bölücü ulusçu bir örgüt neden sosyalistti? Çünkü milliyetçilik halka rağmen olmaz; halk da dinsiz olmaz, bugüne taşıdığı değerlerini önceler, Eski Metinler'den kurgu hayâllerin peşine takılmaz. Ermeniler adına İsviçre'de buluşan Katolik ve Protestan eski Ermeniler hâkimiyeti Ermeni Apostolik Kilisesi kapsın istemezlerdi. Müslüman kıyafetiyle Ermeni köylerini, Ermeni kıyafetiyle Türk köylerini basarak halkı birbirine düşürmek, bildiri dağıtmakla başladılar. Katliamlar, kuyulara ve

camilere doldurup ateşe vermeler, türlü işkence, zulüm ve cinayetler çeşitli Ermeni örgütlerince arttırıldı. Cephedeki Türklerin mallarına el değiştirmeler ve gasplar sürdü. Herhangi bir suçlanma durumunda İngiliz Konsoloslar vaziyet ediyor, tek yanlı misyoner haberleriyle Batı kamuoyları yanıltılıyor, hatta Amerika İstanbul'a donanma gemisi bile yolluyordu. Soykırım yaparak buralarda çoğunluk olan Türk nüfusun azaltılması amaçlandı. Kafkasya ve İran'dan çok Ermeni getirilip yerleştirildi. Yeni nüfus sayımı yaptırıldı. Osmanlı, durumlarını kendi gözleriyle görsünler diye Sayım'ın başına Osmanlı vatandaşı bir Ermeni'yi getirdi. Ama nafi! Hiçbir yerde çoğunluk elde edilemiyordu.

Nitekim 1890'da kurulan Gürcistan-Tiflis'te Taşnaksutyun İhtilal Örgütü; kısa zamanda ulusçu hareketin ana örgütü oldu. Taşnaklar da silahlandırıldılar; Ermeni Apostolik Kilisesi baş koltuğunun bulunduğu Eçmiyazin-Kafkasya-Rusya yanında yer aldılar, Büyük Ermenistan projesinin sınırlarını Rus ordusunun ilerlemesiyle uyumlu hâle getirip geriye çektiler. Güneye gelen Ermenileri, Klikya Ermenistanı'nı kurmak için Fransadan medet ummaktan başka çare bulamadılar. İkisinin arasında kalan yerlerin önemi o zaman ortaya çıktı. İngiltere Bakû-İskenderun-Bakû-Basra petrol ve petrol taşıma hatları ile Karadeniz-Trabzon-Basra hattına hâkim olmayı istiyordu. Onun için orta bölgede kalan Vilâyat-ı Sitte (Altı Vilâyet: Erzurum, Van, Elazığ, Diyarbakir, Sivas, Bitlis) için ısrarın sürmesi desteklendi. Ermeni örgütlerin bu vilâyetlerde Türk nüfusu azaltmak için yaptığı katliamlarda misyonerlerce Türkleri zalim, Ermenileri mazlum gösteren büyük bir algı operasyonu yürütüldü. Amerika ve Avrupa'daki kiliseler önemli bağışlar topladılar. Bu savaşta verilen haberlerin doğruluğuna ikna olmayan Amerikan basınını bu yollarla çevirmeye çalıştılar. "Eski Metin"lerden Ermeni gençlerin ruhuna süzüldüğü söylenen Büyük Ermenistan İdeali'nin üç parçalı yapısının arkasındaki yabancı hesaplar böylece kısa sürede ortaya dökülmüş oldu.

II. Meşrutiyet'te Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı yeniden açıldı. Ermeni mebuslardan ve İstanbul'daki Ermeni Millet Meclisi'nde Ermeni Apostolik Kilisesiyle ilişkisi iyi olmayan çok Ermeni mebus vardı. Osmanlı topraklarında çıkardıkları isyanlar, yaptıkları katliamlar, sabotaj, suikast, yangın, baskın, Padişah'a suikast yüzünden cezalandırılanlar ise yataklık yapma durumuna düştüler. Ermeni Meclisi ile İstanbul Ermeni Apostolik Patrikliği arasında kalmış kiliseler küçük ve etkili cemaatlere sahiptiler. Katolik Ermeniler ayrılıp ayrı bir Katoliklik milleti kurdular. Protestan Ermeniler, emperyalist sızmanın unsurları olarak kullanılmaya çalışıldılar. Rusya ise Eçmiyazin'e hâkim olmanın üstünlüğünü kullanma yolunda devam etti.

Osmanlı Savunma Savaşlarında Terörist Ermenilerin Düşmanın Yanında Yer Alması: 1909-1912 Balkan Savaşları'nda İttihatçılarla yanyana olan Ermenilerin karşı cephe tarafından kullanılması, Türk-Ermeni ittifakını bozdu. 1915'e gelindiğinde, Osmanlı Devleti'nin müttefiki Almanya'nın başkomutanı, bir yanda kendi Batı Avrupa cephesini rahatlatmak için Çanakkale Savaşı'nı uzatarak Türk şehitlerin artmasına sebep oluyor, diğer yanda ise Doğu cephesinde savaşmak için önce Türk Ordusunun Doğu'daki Ermenileri arkalarından iterek Ermeni taburları ve Rus Ordusunun üzerine sürmesini istiyordu. Salgın hastalıklar, kıtlık ve silâhlı Ermenilerin çıkardıkları iç savaş yüzünden Kafkasya yolunu tutan Ermeniler zaten çoktu. Osmanlı Devleti'nin Suriye'ye tehcir (hicret ettirme) kararı, bu insanları üç ateş arasında kalmaktan kurtarmak için alınmış insanî bir karardır.

İç ve dış savaş ortamında devletin meşru müdafaa hakkı olarak mecburî hâle gelen geçici süreli yer değiştirme, başka bir Ermeni nüfusun da yaşadığı Osmanlı toprağı olan Suriye bölgesine yöneltildi, malları resmî belgeyle kayıt altına alındı ve bakımları üstlenildi. Misyonerler, Ermeni cemaatini bölerek ortaya çıkarmış oldukları Protestan ve Katolik Ermenilerin, Ermeni olmadıklarını, Protestan cemaatinin ve Katolik Cemaatinin üyeleri olduklarını kabûl ettirerek onların tehcirden muaf tutulmasını sağladılar. Tam tehcir

devam ederken ortaya çıkan bu durum, belki de Ermeni hadiselerinin en masumu olan İstanbul'daki Kadim Ermeni Kilisesi'ne bağlı olanları şaşırttı. İşte, bugün tersine çevrilerek soykırım saydırtılmaya çalışılan hadise budur.

Tarihte sadece Osmanlı Türkleri zamanında düzen, itibar ve refaha kavuşan, bu sayede yüzyıllardır dilini, dinini, kültürünü kanun güvencesi altında koruyarak yaşayan bir cemaatin, yabancı eğitimiyle dinlere bölünerek çocuklarına kanlı bir hayâl aşılması sonucu geldiği durum bu oldu. Tarihler, Kafkas cephesinde, 5 devletin asker üniformaları içinde birbirleriyle savaşan Ermeni gençlerinden bahseder.

O tarihlerde Ermenilerin cahili çok, okumuşu azdı. Sonra okumuşu çoğaldı, cahili azaldı, yapılan hatalar anlaşılmaya başlandı, kurgulanmaya çalışılmış Ermeni kimliği kurumlarca gündemde tutulmaya çalışılıyor; insanlar aslına rücu ediyor. Tehcir, savaş hattından çekilmeleri için Doğu Ermenileri ağırlıklıyken, Doğu Ermenicesi ve Dini yaşadı. Emek verilip kurulan, yüzlerce misyoner okulunda öğretilen modern Ermenice ise unutulmaya yüz tuttu. Protestan Ermeniliğin etkisi siyasette. Bu aşınma karşısında, emperyalizmin, 1950 sonu ile 1970'lerde yaptığı iki atılımla Türklere "soykırım" iftirası atılarak Ermeni kimliğindeki erimenin yavaşlatılması için yapay gündem düşünüldü. Ancak, hem Ermenistan arşivlerini açmak istemediği için İnsan Hakları Mahkemesine gidilemiyor, hem de bazı Ermeniler kullanılarak Ermeni adı terörle anılmaya devam ediyor.

Kürtler Eşitlikten Çıkıp Azınlık Olmayı Neden Kabûl Etmediler

Kürtlerden de bir azınlık yaratma girişimi dil çalışmaları üzerinden Avusturya'dan geldi. Hem Müslümanlar arasındaki eşitliğin azınlık fikrine uzak olması ve aşiretlerin bunu kabûl etmemeleri, hem çok sayıdaki aşiretin farklı kökenleri ve menfaatleri, hem Kürtçelerin çok sayıda dilden oluşması, hem de Türklerle ayrıştırıcı "Eski Metinler" bulunamaması yüzünden yapılamadı.

Ancak, bazı Kürtçelerde İnciller kullanıldı. İstenen, Kürtlerin reisleri, şeyhleri vb. yoluyla Hıristiyanlaşarak Büyük Ermenistan mandası altına alınmalarıydı. Nitekim burada bazı şeyhlik makamları Ermeniler tarafından satın alındı. Kürtçelerde çok-dillilik olduğu için, Doğu Ermenileri gibi Kürt aşiretlerinin de Modern Ermenice içinde eritilebilecekleri umuluyordu. Bunlar tepki toplayan aşırı uygulamalar olarak pek zemin bulamadı.

Bağımsızlık ve sosyalizm akımları kullanılarak Kürtleri İslâm'dan ve ayrıştırma yolları denenmeye başlandı. Matbaa kurdurmak, para ve silâh desteği sağlayan İngiliz bağlantılar ile örgüt kurdurmak, talimatlarla eylemler yaptırmak petrol bölgelerinde yoğunlaştı. 1915 Kut-ül Amâre Savaşında Kürt Aşiretlerin gönüllü Osmanlı Birlikleri ile İngilizlerin karşısına çıkmaları bu parçalanmanın zor olacağını gösterdi. Aşiret reisleri ve tarikatlardan para ile aleyhtar devşirme, tarikatlar içine bölücülük yerleştirme işleri yapmak denenmeye başlandı. Kurtuluş Savaşı sırasında savaş bölgesindeki 64 aşiretten ancak 4'ünün yabancılar tarafından kullanılabilirdiği izlendi.

Eski Metinler Eğitimi ile Ege'nin İki Yanında Tek Grek Milleti Yaratma Projesi

Anadolu'da kendilerini Romalı/Rum gören Ortodoks halka din değiştirtme yanı sıra fazla uğraşmadılar, çünkü Kilise kuvvetliydi, Osmanlı topraklarında farklı yerlerde bulunan Ortodoksların kendilerine uygun Kilise teşkilatları bulunan esnek bir idarî yapı kurmuştu. Osmanlı topraklarındaki Ortodoks Kiliselerinin temsilcisi olmak üzere Osmanlı Sultanı Patriğe "ökümeniklik" sıfatı vermişti.

Anadolu Rumları kendilerinin Grek/Yunan değil, Romalı olduğunu söylerdi; tıpkı Balkanlarda sık sık görüldüğü gibi. Çünkü, Roma İmparatorluğun'da farklı kökenlere ait

farklı diller konuşan, farklı tarihî kökenleri bulunan halklar Grek/Yunan ve Roma idareleri altında yaşarken ya köle, ya sahipsiz idiler. Büyük Roma İmparatorluğu'nun Hıristiyanlığı resmî din kabul ettiği M.S. 325 yılından sonra, Doğu Roma Kilisesi tarafından sahiplenilmişlerdi. Büyük Roma bölünmeden evvel, bütün tebaaya Roma vatandaşlığı vererek bölünmeyi önlemeye çalıştı. Uzun bir tarihten sonra ilk defa tanınma şerefine nail olan Anadolu halkları, “Romalı” kimliğini kullanarak tarihte yer almaya çalıştılar.

Doğu Roma Kilisesinin Parçalanması: Anadolu Rumlarını ‘Siz Yunansınız, siz Greksiniz’ diye kandırmaya çalıştılar. Farklı diller konuştukları için onlara Grekçe’yi öğretmek, eski Grek metinleriyle eğitim yaparak dil milliyetçiliği aşılacak, eski Grek mitolojisiyle doldurmak için, Doğu Roma/Fener Rum Ortodoks Kilisesinin cemaatine paganizme karşı uyarılarına rağmen bu propagandalarla uğraştılar.

Osmanlı Devletini Balkanlar’da parçalamak Doğu Roma Kilisesi parçalanacaktı. Batılı devletler ve misyonerler, yerel Balkan kiliselerinin, mevcut yerel dillerde millî dil kurmak için çabalarını desteklediler. Millî Edebiyat Derslerini, ek “Din ve Dil Eski Metinleri” kitapları ve tarih anlatımlarıyla zenginleşen müfredatlara kaynakları sağladılar. Millî dili kullanan kiliseler ile bölgelerin insanların bu diller ve tarihler etrafında birleşerek ayrı milletler oluşturmaları misyonerlerce desteklendi. Sonuçta, İstanbul’daki Doğu Roma/Fener Rum Ortodoks Kilisesi, Millî Ortodoks Dinleri kurularak parçalandı. İlk ayrılan Yunanistan Millî Ortodoks Kilisesi oldu. Sırplar, Bulgarlar bunu izledi ve dilleri dolayısıyla Rus Ortodoks Kilisesiyle yakınlaştılar.

Tarihte “Balkanlaştırma” (Balkanization) olarak geçen parçalanma ve bugün bile toplanamama olayı budur.

Yunanistan’ın Osmanlı’dan Ayrılması Projesi: Grek/Yunan Projesi, Mora katliamı ile sayıları 100 000’i aşkın bütün Türkler katledilerek başlatıldı. İngiltere, Fransa ve Ortodoks halkları kazanarak Güney Denizlerine inme emeli güden Rusya’nın desteği ile bağımsızlık elde edildi. Bütün bir ortak tarihi silmek üzere katliamlar, yangınlar yıkımlar yapıldı. Okadar ki, Atina Milat’tan önceki haline geriledi.

Bugünün Yunanlılarına eski mitolojiyi, dili ve tarihi mal etme işi, tarihte bütün bilimlerin ve sanatların buradan çıktığını iddia eden “Yunan Mucizesi” tasavvur edilerek yapılmıştı. Batı Avrupa’da okutulan Mitoloji, Edebiyat, Felsefe Ders Kitapları ek “Grek Eski Metinleri” ile doldu taşı. Yunanlılar da Grekçe’yi yeniden öğrendiler. Fener Roma/Rum Ortodoks Kilisesi, “eriştiğiniz inanca sahip çıkın, pagan inançlara geri dönmeyin,” diye feryad ettiği halde Batı’da Yunanlıları şişirme işine devam edildi. Yunanlılar Megali İdea peşinde bir Millî Yunan Kilisesi oluşarak kendini Fener Rum Ortodoks Kilisesinden ayırdı. Batı, o güne kadarki tarihî bulgu ve bilgileri örttü, bütün dallardan destekçi devşirildi, ansiklopediler değiştirildi.

Batı için Grek Projesi iki amaçlıdır: Bir; Batı Avrupa’nın kadim tarihle bağlantısını kurmak. İki; Grekleri Osmanlı topraklarında kullanmak için yayılmacı bir “Megali İdea” oluşmasını sağlamak. Eski metinler eğitimi gayretiyle yüz yıldır bu ortamı solumuş dört nesil kendi gerçeğini unuttuğu için, İngilizlerin iknası ve desteğiyle bu maceraya itildiler. Batı emperyalizminin aleti olarak, Turova Savaşı’ndan 3000 yıl sonra tekrar Anadolu topraklarını işgal ettiler. İzmir, İstanbul, Trakya İç-Ege, Karadeniz’i ve Anadolu’nun yarısını istiyorlardı. (Anadolu’nun öbür yarısını da Ermeniler istediğine göre emperyalizm, ortada buluşturacağı araçları için eğitim ve askerî takviyeleri hazırlamıştı; vesayet savaşılarını bu halkların canlarını kanlarını kullanarak yürütecekti.)

Kilisenin ve siyasetin yaydığı bu psikoloji altında bulunan Yunanlı/Grek halkı Anadolu’ya sadece savaşarak toprak kazanmak için gelmedi. Batı Anadolu’yu insansızlaştırmak için soykırım amacıyla, Yunan Kıralları tarafından hazırlanan, görevi sivil

Müslüman halkı kaçırarak veya öldürerek yok etmek olan, ilâve (kendi tabirleriyle) “şeytan taburları” ile geldiler. Ordusu ilerlerken de çekilirken de bütün tecavüz, işkence, ölüm çukurlarında katliam, yıkım, gaz yağı tulumlarıyla köy, ağaç, orman, hayvan yakma olaylarını bu tabur yaptı; boşalan yerlere Yunanistan’dan nüfus taşıdılar. 1922’de Yunan Ordusu yenilip denize dökülünce, Egeden akın akın kaçan Yunanlılar, eski Rumlar’dan çok, taşınmış Yunanlılardı.

O katil taburun komutanı Yunanistan’da idama mahkûm edildi. İngiltere araya girdi kurtarıldı. Yunanlılar büyük bir kültür sarsıntısı geçirdiler; ülkelerindeki Müslüman nüfusun intikam almasından şüphe ettiler.

Lozan Antlaşması’yla konumu belirlenmiş Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumları hâricinde, Yunanistan 1924’te dine göre “nüfus mübadelesi” (değiş-tokuşu) talep ederek, tek dinli tektip toplum yapısına geçtiler. Bu süreçte Yunanistan küçük nüfusunu arttırmak için Türk kökenli Konya Karaman ve Samsun Ortodokslarını da talep ederek bu insanlara nesiller boyu büyük acılar çektirdiler.

Sonuç

Görüldüğü gibi, Eski Metinlerin kullanılmasının işlenmiş millî dili ve terimleri kurmada ve modern çağda kültür ve teknik eğitiminde olan katkısı yanında, emperyalizmin savaşlar ve devletleri parçalamada araç olarak kullandığı millî tezlerin, hatta ideolojilerin oluşmasında oynadığı rol tahminlerin çok ötesindedir. Bu fitne, “başka kimliklere nefret insanlık suçu” sayıldığı halde, kendi kimliklerini başkasına nefretle tanımlayan ve bir buçuk asırdır bunu sürdüren kimlikler türetmiştir.

Soru şu: Eski Metinlerden üretilmiş yeni kimlik ve ideolojilerle güdülenen Grek ve Ermeni tarafında kin ve nefret dolu kesimler var iken, bu işin asıl mağdur olan Anadolu’da bunca haksız kıyıma ve yıkıma rağmen Türkler’de neden benzer bir kin ve nefret yoktur? Buna Türklerdeki başlıca üç özellik sebep olarak gösterilebilir:

İlki; tarihte Türkler, kendi kimliklerini ötekine göre tanımlamayan, kendini Tanrı-evren-doğa karşısında kendi tanımlayan, sorgulayan, geliştirmeye odaklanan bir geleneğe sahipler. Karşılıklarına çıkan güçlüklerle günün getirdiği güçlükler olarak uğraşır, bunları insanlık niteliğini yok edecek boyutlarda görmezler. Gerekirse ölünür, şehit olunur, ama insanlık haysiyetinden fedakârlık etmemeye çalışılır.

İkincisi; Yüzyıllarca aynı tek-tanrı inancı ile “Osmanlı Barışı” içinde din-dil-kültür-iş-mülkiyet hakları korunarak birlikte yaşadıkları sonra, kiliselerin düşmanlık yaratacağına toplum uzun zaman inanmamıştır. Kiliseler siyaset içindeydiler, Müslüman din adamları siyaset içinde değillerdi. İslâm’ın huzur ve barış dini olması; din adamlarının savunma gerektiği zaman cemaati toplayıp itidal ve akıl tavsiye etmeleri, toplumu kin ve nefretten korumaları Türklerde ciddiye alınır. Siyaset konuşacağı zaman padişah sorumluluğu üzerine alır ve Şeyhülislâm divandan ayrılırdı.

Üçüncüsü; 6000 yıllık devletli tarihi olan Türkler, 900 yıl birlikte yaşadıkları azınlıkların kendilerinin kötü olmadığını, nifak’ın dışarıdan geldiğini anladı. Komşulardan nefret etmek değil, bazılarının girdikleri kötüye kullanılma olayına üzölmek ve Türklerle reva görölen bunca haksızlıktan dolayı kırgın olmak sözkonusudur.

Bu nedenlerle, Türkler çocuklarına nefreti öğretmezler. Her kuşağın kendi çağını barışla inşa etme hakkı vardır.

İlhan Dölger, Eylül 2019

HİNDİSTAN ve ÇİN UCUZ EMEK ve BEYİN GÖÇÜ ÜLKELERİ YAPILMAYA TEPKİLERİ

Batı emperyalizminin dünyaya neler yaptığı kadim milletler olan Hind ve Han/Çin'de çok derin izler bırakmıştı. Ufuksuz bırakıp dumura uğratan hâlden silkinip kurtulmanın mümkün olduğunu Mustafa Kemâl önderliğinde Türk Milletinin tüm emperyalist modern devletlere karşı verdiği istiklâl savaşı ile tekrar hatırladılar. Mao Zedong da, Mahatma Ghandi de kurtuluş mücadelelerinde Atatürk'ü yakın bildiler. Aslında Türkler, ticaret kapitülasyonları nedeniyle bu sıkıntıyı hissettiler; ama bağımsızlık bilinçleri canlı idi. Hint ve Çin idareleri tarihlerinden öğrendikleri dersi çok iyi hazmedip Batı ile yeniden karşılaşmalarında onları hiç başıboş koymadılar. Denetlemeye, süzmeye, kendi varlıkları ve kazanımlarını korumaya dikkat ederler. Emperyalizm-karşıtı olarak Batılılaşmayı/modernleşmeyi deneyenlerin bir kısmı da taklitçiliğe, aktarmacılığa, hatta kendilerini aşağılayan Orientalizm'in yarı-aydın sözcülüklerine kapıldı.

HİNT'lilerin Beyin Göçüne Cevabı

Baharat Yolu'nun ele geçirilmesi amacıyla başlayıp sömürge olduğu yüzyıllardan sonra Mahatma Ghandi, İngilizlerin tuzu inhisarlarına alıp halktan Britanya Tuz Vergisi almalarına karşı kendi tuzunu yapmak üzere keçişiyle beraber denize doğru 400 km'lik yola koyulduğunda birlikte yürüyen halk sordular, "Korkmuyor musun?" O, onların beklediği gibi hikmetli bir cevap verdi;" "Atatürk'ü tanıyana kadar İngilizleri Tanrı sanırdım." Pasif direnişle 1947'de Hindistan bağımsızlığına kavuştuğunda Ghandi'ye sordular; "Batı medeniyeti hakkında ne düşünüyorsunuz?" Cevabı: "Olsa iyi olurdu." Hindistan alt-kıtasında 21 eyalet resmî dili bulunuyor; Hinduca'nın tevil için, İngilizce'nin eyaletler arası resmî dil yapıldığı Federal Hindistan, modern üniversitelerini teknik ve tıp alanlarında kurdu; toplumsal ve beşerî bilimleri ise geleneksel eğitim kurumlarında kendilerinin geliştirmeleri için Eyaletlere bıraktı. Bu da, Hindistan'ın geleneksel kültürlerine ve medeniyetine olan sahiplik duygusunun sürmesine, Orientalizmin bozucu etkilerine karşı korunmasına yardımcı oldu. Hindistan; tarihî medeniyeti ile insanlığa insan doğasına yaraşır bir insan modeli geliştirdiği, bunu tarihte çok-kültürlülükle çok-dinlilikle, çok-dillilikle sınıadığı, bugün de insanlığın ihtiyacına sunulmaya lâayık olduğu düşüncesindedir. Bunu bugün dünyada her tür ihtiyaca bir seçenek olarak sunmaktadır.

Teknik Eğitime Öncelik Nereye Götürür: Hindistan'ın 1950'lerde kurduğu teknik üniversitelerden yetişen Hindistan'ın ihtiyacına göre az sayıda olan insangücünü 1960'larda ABD, İngiltere ve Kanada çekiyordu. Ortaokul meslek eğitimi ve lisede teknik eğitim iyi düzenlenmediği için hem teknikerlik, hem de mühendislik yapmak durumunda olan, yatırımların ve iş imkânlarının kıtlığı ortamında mezun olmuşlardı. Devletin hiç güçlü olmadığı bir yapıdan çıkıp bu diyarlara gelen farklı kastlardan, dillerden, dinlerden, etnik gruplardan ve kültürlerden Hintliler birbirleriyle irtibat kurdular, birçoğu karma Hintli mahalleleri kurdular. İnceleyip akıl yürüterek tarihlerini ve medeniyetlerini mukayeseli olarak anladılar, kadim değerlerine sahip çıktılar. Aralarında bağ olarak derin Hindistan sevgisini buldular. Akıl işleyen, bölgeciliği, kastçılığı kenara bırakabilen modern Hint aydını kesimini çıkardılar ve gençleri yetiştirmeyi önemsediler. Kadınlar geleneksel giysileri saari'yi, erkekler yakasız gömleklerini kimlikleri olarak taşıdılar, iddiasız Hint mutfağını dünyanın gündeminde tutarak tanındılar. Okumak için Hindistan'dan gelenlere

sahip çıktılar, yetiştirip yer buldular. Yurt-dışında ve yurt-içinde adanmış kadrolar oluşmaya başladı. Hindistan'a vicdan borçlarını hiç unutmadılar.

Hintli aydınlar; doğal kaynakları kıt, dünyada ikame mallarının gelişmesiyle ticarete kenarsanmış, okula gidemeyen çocuk sayısının çok büyük oranda olduğu büyük bir coğrafyada çok büyük fakir nüfuslu anavatan Hindistan'a bilgi-danışmanlık-yüksek seviyeli teknik bilgi çalışmasıyla bir yol açmak için teknik terimlerin Hinduca karşılıklarının oluşmasını başlattılar. Kalkınma için sanayi casusluğuna ihtiyaç duyulan bir dünyada, oralarda da, burada da sanayi ve teknolojinin yüksek makamlarında oldukları için, buna fazla ihtiyaç duymadan aralarındaki bağlantıları işe koştular. Küresel irtibatlarını bırakmayıp, ama 7000 \$'lık aylık gelirleri bırakıp, ülkelerinde kendi çabalarının kazandırdığı 200-400 \$ gelirlerle ömür boyu sürecek feragat, tevekkül, inanç, azim ve sabırla ceht etmeye başladılar. İngiliz Milletler Cemiyeti (Commonwealth) içinde destekten çok dizgin gören, Asya'nın büyük güçleriyle işbirliğine girmesin diye eli tutulan Hindistan'da, imkânları az girişimciler, teşvikleri yeterli olmayan devlet ortamında, geldikleri Batı'nın mallarını Hindistan'da satmayı ticaret saymadılar. Beyinlerinden başka sermaye gerektirmeyen alanlarda faaliyet başlatarak kazançlarını yatırıma dönüştüre dönüştüre sermaye oluşturmaya öncelik verdiler.

Hindistan'ın içine taşınan okumuş aydın gruplar, kendilerinden sonra gelecek gençleri de yetiştirip konuların ve projelerin sahipleri yapmaya çalıştılar. Mühendisler, teknikerlerini yetiştirecek düzenlemeyi kendileri yaptılar. Esnaf arasında hünerli ustalarla konular paylaşıldı, yeni teknolojileri öğrettiler. Ustalar kendi alanlarında yenilikler yaparak iş kurdular. Örneğin, iki veya üç tür teknolojiyi uygun parçalarda kullanarak ithal makine bekleyenlere düşük maliyetli karma teknoloji taşıt araçları, makineler üreten yerler açıldı.

Elektronik alanında Kaliforniya Silikon Vadisi'nin kırk misli kabına ulaşan buluşçu, patentli, bilimsel, açık kaynaklı teknoloji yerleşkeleri oluştu. Flipkart ile yayıldı. Bangalore ve Haydarabad bugün dünyanın elektronik iş-işlem merkezleri. Bilgisayar donanımı ve yazılımı atılımını yaptılar. Donanım üretimini Çin'e kaptırdılar ama yazılımda dünya önderi oldular.

Vaktiyle, resmî dili İngilizce olduğu için Hindistan pazarını küresel istismara kolay açabileceklerini hesaplayanlar yanıldılar. Hindistan'a giden yabancı sermaye daima dünya ortalamasının çok altında kaldı; bir tek 2008 yılında ortalamaya biraz yaklaştılar. Bunda, ilk ve orta kademe eğitimdeki zayıflığın etkisi olabilir. Çin'e ABD'de ihracat pazarı verilip Hindistan'a verilmemesi, Hindistan'ı daha da "ucuz emek ülkesi" duygusuyla iş almaya mecbur edemedi. Geleneksel üretimi kendilerine has yeni tasarımlarla dünyaya pazarladılar.

Hindistan'ın içinden çıkan aydın gruplar da çok zor şartlar altında ülkelere yeni seçenekler sundular. Çin'deki tektipleştirici kültür politikasının aksine, Hindistan'da yazılımcılar bugün, eyalet halklarının kendi dillerinde ve alfabelerinde topluma ve pazara katılabilmeleri için önce internetten alış-veriş yazılımları denediler. Piyasalarda patlama yaşanıp gençler iş kurmaya başlayınca, eğitim, müzik, eğlence, oyun yazılımları takip etti. Hindistan bugün, eyalet dilleri arasında anında tercüme yapan yazılımlarla internet alış-verişi ve ortak kültür paylaşımları ile ilk defa büyük iç-pazar ve demokratik büyük toplum kültürü bütünleşmesini yaşamaya başlamıştır.

Ayrıca, 1.3 milyar nüfus içinde nisbeten küçük bir grup Hintli kendi aralarına kapalı kalmayıp orta üst ve yüksek teknoloji ihracata yönelik işkollarını destekliyorlar. Kazanılan parayı sermaye yapıp, tıbbî teçhizat gibi, tarım aletleri gibi, zaten büyük olan iç pazarla başlayıp dış pazara ihracat işleri kurulmasını destekliyorlar. Bugün, Hindistan'ın ismi başa güreşen ülkeler arasında geçiyorsa, bunu en çok, bilinçli vatansever, fedakâr

çalışkan, aydın bilim ve teknik insanların ülkelerinin geleceğine inanarak işe koyulup halka halka genişleyerek halka yayılma yolları oluşturmalarına borçludur.

ÇİN'in Batı Kültür Emperyalizmine Cevabı

Çin devletinin kendisi; yayılmacı ve Pekin dili / hanedan dili olan Mandarince ile kültür politikaları yoluyla etnik kültürleri eriterek Batısındaki zengin kaynaklara ve kara ticaret yollarının hâkimiyetine doğru genişleyen bir imparatorluğa sahiptir. İpek Yolu'nu ele geçirmek üzere limanlarında bulunan İngilizlerin afyon savaşlarına maruz kalmış, nüfusunun 1/3'ü afyonkeş olmuş, 19. yüzyılda sömürgeleşmiştir. Hanedanın 1500'lü yıllarda mahkemelerde resmî dil kabûl ettiği Mandarince, işlemlerin yürüyebilmesi için 1909'da Çin'in ortak dili ilân edildi. Sömürge olmaktan kurtuluş ancak II. Dünya Savaşı ve Mao Zedong öncülüğün Büyük Yürüyüşle oldu. Bir dağ köyünde biri sömürge vergilerinden sefil köylüler olduklarını söyledi. Mao, "Türklerin komutanı Atatürk'ün dediği gibi, 'Köylü milletin efendisidir!'" diye cevap verdi. 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti kuruldu. Devlet içe kapandı. Komünist parti iktidar oldu. Üniter ve merkezîyetçi parti-devlet ('halkın demokratik diktatörlüğü') ve yetkileri farklı farklı alt idarî bölümleri (yerel eyalet, il, merkeze bağlı belediye, özerk bölge, yüksek özerk hukuka sahip olan bölge...) var. Büyük yoksulluk altında Batı emperyalizminden kurtulmaya çalışıldı. %90'ı okuma - yazma bilmeyen halk için Parti okulları kuruldu. Ortaokul ders kitabının kapağına 'Asya'yı sömürge olmaktan kurtaranlar' diye 4 resim kondu: asker üniformalı Atatürk, Lenin, Ghandi ve Mao Zedong.

Çince Dil Politikası: Mandarince konuşma zorunluluğu ve geleneksel Çin saray alfabesi devam ettirildi. 1950'de harf devrimi yapılarak 40.000 Çin kavram ve madde karakteri (harfleri) basitleştirilip 10.000'e (gündelik hayatta 4.000) indi. Çin harfleri sesleri değil, anlamları ifade ettiği için, her dilde aynı anlamı taşıyarak okunabilme özelliği bulunur. Çin harfleri ile okuma-yazmanın artırılması bütün dillerin-ve-şivelerin aynı basılı bilgilere kendi dillerinde erişimini hızlandırıldı. 1966'dan sonra 10 yıl süren Büyük Proleter Kültür Devrimi; Batı ticaret burjuvazisinin tesiri altında bozulmuş kesimlerin, geleneksel Çin kültürünün yol açtığı iddia edilen 'kültür yozlaşması'nın ve yüz binlerce köy kültürünün varlığına son verilip, proleter/işçi kültürünün oluşturulması için kolları sıvadı. Burjuva kültürü iddiasıyla herşey yıkılırken, milliyetçi dil politikası Mandarince tek ortak dil olarak basitleştirilmiş Çin harfleriyle devam ettirildi. Harflerinin bu özelliği nedeniyle Çince başka dillere ve kavramlara kapalı kalmış bir dildir. Bir yandan bozucu kavram ve kelimeler giremeyerek toplum bozulması ve kavram karışıklığı daha az olmuş, bir yandan kıyas yapılması zorlaştığı için sert idareler hatta sömürgelik sürebilmiştir. Modernleşme ve ideolojiler ise yeni kavramlara açık olmayı gerektiriyordu. Çinliler bunu fırsata çevirdiler; yabancı terimlerin uygun Çince kelimelerle karşılık terimleri ve karakterleri (Çin harfleri) oluşturuldu, yeni çıkacak her kavram ve terimin Çince karşılığa kavuşturulması düzeni kuruldu. Çin'de kendilerinin yeni terimleriyle birlikte kesinleştirilip herkesin bunları kullanması sağlanarak eğitimde ve üretimde kavram kargaşasına izin verilmedi.

İşte, bu tek dil ve alfabe araçlarını kullanarak halk eğitiminin sosyalist modernleşmeye hizmet etmesi ilkesiyle eğitim reformu yapıldı. Kültür Devrimi; nüfusun yaklaşık % 10'unun hayatına son vererek, basitleştirilmiş karakterlerle Çin alfabesi ve Mandarince öğretimi ve sanal işçi sınıfı kültürünün benimsetilmesi yoluyla yapıldı. Çin'in gördüğü millî birliğin komünizm altında dil birliği ile oluşturulduğu söylenebilir.

Bugün, "1.34 milyar Mandarin dilli, büyük çoğunluğunun Han etnik kökenli oldukları ileri sürülen Çinli ile 60 milyon da azınlık," ifadesi kullanılıyor. Güney-Doğu

Asya'daki kültürel etki alanıyla birlikte dünyada en fazla sayıda insanın bildiği dil Mandarin Çincesi.

Komünist Kültür Devrimi ile Batı Piyasasına Bağlanmak: 1976'da, devlet denetimli nüfus kontrolü ve tek çocuk politikasıyla bile 980 milyon olan Çin'de Mao hayata veda etti. 1978'de Deng Xiaoping İktisadî Serbestleştirme Reformu'nu açıkladı. Batı'da Petrol Krizi sonrasında yeni-liberal politikalar oluşmakta idi. Hem Rusya'yı Soğuk Savaş'ta yenmek, hem de ülkede düşmekte olan verimlilik nedeniyle kârlılığın azalması nedeniyle ABD, Çin'e "ticarete en ziyade şayan-ı tercih ülke" konumu verdi; üretimin bir kısmını oraya kaydırmaya başladı; gümrük kapılarını açtı. Maliyetlerini düşürmek isteyen firmalar ucuz işçilik için Çin'e akın ettiler.

Batılı şirketler Çin'e geldiler, ancak, bu sefer karşılarında Batı sömürgeciliğinden ders çıkarmış bir Çin yönetimi buldular. Doğu Asya'da Japonya, Singapur, G. Kore'nin ABD deneyimlerini de katarak, üretim-bilgisine yaklaşımını yönetmeyi öne almış bir Çin! "Çin değerleriyle piyasa sosyalizmi" ilkesi; idarede komünist, ekonomide dış piyasacı! En büyük dünya pazarına dış-satım fırsatını azamî ölçüde Çin'in çıkarına kullanan, dizginleri dışarıya bırakmayan bir yapı. Yabancı STK, dernek, vakıfların, basın-yayının, araştırmacıların hepsinin birer devlet kurumuna bağlı olarak bulunabildiği, içlerinde Çinlilerin yer aldığı, kuralları Çin'in koyduğu kuruluşlar.

Çin dünyanın en büyük nüfusuna sahip olduğu halde, farklılıklardan hoşlanmayan idarî üslup, dış dünyayla bu ilişki kurma döneminde bilhassa daha hassas. Çin'in kadim tarihî, edebî ve ilmî birikimine sahip çıkan, hatta yayıldığı coğrafyaların bilgi birikimini Çin'e mal eden, o coğrafyalardaki dilleri bile Çince'nin birer şivesi sayan bir idarî tutum mevcuttur. Örneğin, 1,4 milyarda herkes Çince konuşup, kendine Han sülâlesinin soyundan gelen Han (Çin'de Han, Çin/Çinli demek) diyor, ama 30 milyon Uygur'un varlığı idareyi rahatsız etmeye yetiyor. Tektiplleşmişliğin özelliği bu.

618

Çince, Çinli kimliği ve Çin'in bütünlüğü duyarlılığı asl'olmak üzere mesleklerde, buluşlarda, hünelerlerde çeşitlenme teşvik ediliyor. Halka faydalı olmak için sorun neredeyse oraya yüklenip birlikte halletme ilkesi var. Bu ilke ile yerel yönetim kademeleri, katılıma ve çözümlerini paylaşmaya açık olarak verimli işliyor. Yine bu ilke ile halkın yararına olmadığı düşünülen birçok olayın da ortada tartışılmaması normal sayılıyor. Yine bu ilkeyle, üniversitelerin akademik kadroları çok sayıda yabancıyı da davet ederek bilime faydalı olmak adına katılıma ve çözümlerini yayınlamaya çok açık yerler; her türlü buluş kolaylıkla patent alabiliyor; atıf alabiliyor. Bir yandan dünya dergilerinde yayınlar hızla artarken, bir yandan Çince yayınların artışı ve alanda uygulamaya geçirilmesi de Çin'i öne geçiren politikalar. Davetli gelenlerin çoğu Çince'ye hâkim olmadığı için, akademik tartışmalardan en çok yararlanan Çin bilimi oluyor; hem hızla izleyebiliyor, hem de Çin'e karşı görev duygusu ile alanda anında uygulamaya aktarma, atılım yapma davranışı var. Anlaşılan, Çin, bunun her zaman böyle gitmeyebileceğini hesap ederek bilimde aşmaya öncelik vermiştir!

Komünist rejim bütün dinleri kaldırmış olduğu için, dışa açılmadan sonra bir Diyanet İşleri Dairesi kurulup faaliyet göstermek isteyen bütün inançların temsilcileri, görevlileri, ibadethaneleri doğrudan buraya bağlandı. Çin'in menfaatine olmayan bir şey yapılamayacağı baştan bildirilmiş. Bütün faaliyetlere Çinli görevliler de katılıyor, konuşma yapabiliyor, Çin hükümetinin o konudaki görüşünü söylüyor. Misyonerlik devrinde çok çekmiş oldukları için yabancı din ve eğitim faaliyetleri de merkez kurumu yasaklanıp kuruluşları tek tek Diyanet İşleri Dairesi'ne bağlanmış. Örneğin, Vatikan'ın dinî varlığı yasak; eskiden kalan kiliseler kapalıyken şimdi hepsi bu daireye bağlanmış. Uygur Türklerinin camileri de tek tek devlete bağlı, her birinde kurallar ayrı. Bir kısmının içine girmek yasak, kapılara kilit vurulmuş, imamlar Çin merkezden tayinle, kiminde avluda

namaz kılınıyor, kiminde bahçede, kiminde namaz kılmak için önceden izin alınıyor müfettişin gelmesi bekleniyor. Dünya Sağlık Teşkilâtı'nın (DTÖ/WHO) en eski tababetlerden olarak tanıdığı Uygur tababeti hastanelerine, okullarına yarı yarıya Çin tababeti sokulmuş; eğitim, ilaçlar, tedavi birlikte. Çin, Uygurlara 2220 yıl tarih biçmiş. (Tarihiniz M.Ö. 220'den başlar!) Daha eski bir şey ortaya çıkarsa, Uygurlar Çin'den almışlardır deniyor.

1970'lerin sonunda, her ne kadar resmen ilân edilmediyse de, Soğuk Savaş stratejilerinden biri olarak S.S.C.B.'nin çevresini "Yeşil Kuşak" Hıristiyanlık, İslam vb. ile sarma fikri, Çin tarafı için de büyük bilge Konfüçyüs'ü gündeme getirdi. Eski çağda eklektik (seçme fikirlerin karması) bir felsefe oluşturan Konfüçyüs, bu yönüyle farklı insanlar arasında etkili olagelmişti. Bir zaman unutturulmuş olsa da, bugün "uyum, ahenk" "uyumlu toplum" fikirleri itibarda. Parti bunu yönetimine muhalefet olmaması diye anlıyor. Ama Konfüçyüs felsefesinde uyum; toplumda herkesin sorumluluklarını yerine getirmesi anlamında; toplum bu yolla gelişir, diyor. Çin'e gelişme fırsatının sunulduğu bir dönemde Konfüçyüs'ün dedikleri çıkıyor. Çinlilere haber verdiği refah, uyumlu ve çok çalışmalarıyla geliyor.

Rakam olarak, nüfusun %16'sı Çin atalar kültü inancında, % 15 Budist, % 2,5 Müslüman, %2,5 Hıristiyan. Konfüçyüs tüm ülkeye yaygın bir inanç şeklinde sunuluyor ve artık yeni kurulmuş Konfüçyüs Tapınakları var.

Yine de, çok sayıda yabancı şirket, iş dünyası, ticaretin doğurduğu izdiham ve Çin'in yeni bir hayat tarzına geçişinin zorlukları fazla. Çin'e bir felsefenin yetmediği, daha yüksek bir ahlâk öğretisi gerektiği akla gelse de, Çin Komünist Partisi hızlı değişim için kurduğu düzeni aynı disiplinle devam ettiriyor.

Çin'in Dışa Kısmî Açılması ve Küreselleştirmecilik: Amerikan pazarının Çin'e açılması ile birlikte küreselleştirmecilik politikaları da bu büyük nüfusu eğitimin her kademesiyle ucuz işgücü pazarı olarak şekillendirmek üzere en fazla Çin'e yöneldi. Çin, dış ticaret amaçlı kısmî açılmasını bilinçli "teknoloji içselleştirme," "Ar+Ge ile atılım," "eğitim yönetimi" ve "işgücü piyasası yönetimi" politikalarıyla yöneterek kısa sürede bu saldırıları sonuçsuz bırakmayı bilen ülke oldu. Önceliği; teknolojiyi içselleştirmek, Ar+Ge ile aşmak ve katma değeri en yüksek malları üreterek dünya pazarlarından büyük kazançlar elde etmek. Çin'de işgücünün Doğu Çin – Orta Çin – Batı Çin kuşakları gözleniyor. Doğu Çin yoğun nüfuslu (km² 400-900+ kişi), Orta Çin seyrek nüfuslu (km² 100- 400 kişi), Batı Çin çok seyrek nüfuslu (km² 50-100 kişi). Doğu'da teknolojiye hâkimiyetle birlikte işbaşında deneyimle işgücünün nitelikleri yükselip ürün fiyatları ve ücretler yükseldikçe, bir yandan da gelirleri artan yerel yönetimler eğitimde daha büyük hamleler yapabildiler. Ucuz imalât için gelmiş olan yabancı yatırımcılar Orta bölgeye, Çinliler Kuzey-Batıya Uygur bölgesine kaydılar. Eğitimin niteliği de buna koşut olarak yükselmekte. Halk arasında hangi lise ve üniversitelerin kazanıldığı çok önemli oldu. Aradaki kalite farklarından dolayı Özel Üniversite ve Teknik Yüksek Okullar artıyor.

Bugün ne görüyoruz? Teknoloji aktarımını hızla aşarak bilgi üretimini kendisi yapma hedefli sıkı planlarla yönetilen, yabancı imalâtçıların her kademe işgücünü en az yarı yarıya Çin'den kullanmasını sözleşmelere bağlayarak iş deneyimini artıran, belli kısa süreler sonra yabancı makine ve fabrikaların Çin'e devrini öngören bir Çin! Tarihi imalât geleneği, üretim bilgilerini ve sırlarını korumak ve güvenilir yeni ustalara el vererek emanet etmek, ticarete ketum olmak, aracısız çalışmak hatırlandı. Az tüketim, düşük ücretler, yüksek kamu tasarrufu alışkanlığıyla kazancını tekrar yatırıma ve Ar+Ge'ye Aktararak Sermaye Birikimi Yapan Bir Çin! Tarihte Hiçbir Ülke Çin Kadar Büyük Çapta ve hızlı bir sanayileşme yaşamadı. Çin kendi üslubunda kamu yönetiminin sıkı denetiminde. Çevre kirliliği ve doğa tahribi, yolsuzluk, dolandırıcılık, sahtecilikten çok

şikâyet var. Fert başına millî gelir itibariyle Çin yine de bir kalkınma yolundaki ülke. En ilginç, bütün bunlar o devasa nüfusla Çin’de hiç siyasî istikrarsızlık sözkonusu olmadan yürütülebilmekte. Orta gelir grubu hızlı büyürken Tayvan, Güney Kore gibi diğer Doğu Asya ülkelerinde görülen iktisadî modernleşmeyi izleyen demokratikleşme kışkırtmaları, baskıları Çin’de görülüyor. Çin Komünist Partisi sıkı tahakkümünü sürdürüyor.

Çin’in Eğitimde Küreselleştirmecilik Politikalarına Cevapları: Eğitim ve beyin göçü konusunda Çin örneği, Hindistan’ın tam tersi bir strateji ortaya koyarak, o da iyi bir sonuç almaktadır. Komün ilkokulu çıkışlıların çoğunun tarlaya veya işe başlayıp işi işbaşında öğrendiği düzenden adım adım tüm nüfusu kapsamaya Plan’a bağlanmış sıkı bir eğitim-öğretim politikasına geçilmiş bulunuyordu. Ucuz Çinli işgücünü kullanmak üzere yabancı yatırımcıların akını bahanesiyle uluslararası kuruluşlar Çin’e derhal eğitimde reform baskısı başlattılar. İngilizce öğretimi ve bilgisayar okur-yazarlığı talebi ile ortaokulun zorunlu hale getirilerek ilkokulun uzantısı yapılması şablonu dayatılmak istendi. İstenen önce belli ilkokullara ortaokul yıllarının eklenmesi, verilen müfredatla eğitim yapılması, yabancı şirketlerin 9 yıllık bu mezunları kullanması idi. Ama ülkelere emperyalizmin, misyonerlerin eğitim politikalarıyla girdiğini henüz unutmamış yönetim işbaşındaydı. Ortaokulu tam oluşmamış olduğu halde Çin; “Gelişmiş ülkeler bunu kullanıyorlar,” diyerek Avrupa sistemini esas alan UNESCO eğitim standardını tercih edeceğini belirttiği halde baskı devam etti.

Zorunlu Eğitim 9 Yıl: 1985’te bir gecede, mevcut ilkokulu koruyan, ortaokulu zorunlu yapan bir karar yürürlüğe kondu (Kanunu 1986 yılında çıktı). Çin, UNESCO’nun 6+3 düzenini uygulayacaktı. İlkokulu yeterli yapabildik mi, yaygınlaştırdık mı, ortaokul imkânları iyi olan yerlerde açılırsa adaletsizlik, eşitsizlik daha da artar tartışmaları yükseldi. Çin’e göre hayli küçük bir kredi fakir köy okulları için istenerek Dünya Bankası kenara alındı. Çin bu tehditten, eğitim sistemini dünya standardı yörüngesinde tutarak sıyrılmış oldu. Ülkeyi tektip müfredatla ucuz işçi ülkesi olmaktan korumuş oldu. 1999 yılında bütün çocukların 6 ve bazı yerlerde 7 yaşında okula başlatılmaları uygulaması başladı.

Daha evvel tektip olan okul kitapları, kurullar, gruplar, alanında yetkin kişiler tarafından, Çin Eğitim Merkez Kurumunca belirlenen müfredat içerikleri, ilkeleri Çin dili ve Çince terim birliği kurallarına göre yazılıyor. Okul Kitaplarını İnceleme Kuruluna sunulan kitaplar; ideolojik içerik, bilimsel ruh, sınıfta kullanıma uygunluk gibi ölçütler üzerinden inceleniyor. Sadece onaylananlara Yerel Eğitim Müdürlükleri tarafından okullarda kullanım izni verilebiliyor. İlde kullanılacak destek öğretim malzemeleri, ilâve olarak aktardıkları yerel unsurlar açısından İl Eğitim Müdürlükleri İl İnceleme ve Onaylama Kurulunun iznine ve denetiminde tabiler ve bu malzemeler sadece o il sınırları içinde kullanılabilir.

Sınavlar eğitimin önemli bir kısmıdır. Sıkı çalışma hayatına okullardaki çok sıkı disiplin ile alışılır. 6+3 yıllık zorunlu eğitim boyunca iki dönem olan ders yılı, her iki dönemin sonunda da öğrencilerin her dersten ayrı ayrı testlere ve/veya yazılı sözlü yoklamalara girmeleriyle tamamlanır, öğrenciler karnelerini öyle alırlar. İlkokul un 6. Sınıfında merkezden yönlendirilen Çince ve Matematik imtihanları mezuniyeti belirler. Diğer dersler okulun sınavlar ve yoklamalar şeklinde değerlendirme yapması ile sonuçlandırılır.

Ortaöğretim I. Kademe (Ortaokul): Verimli işçilik eğitimi için ortaokul kademesinin çok önemli olduğu malûm. Çin yavaş yürüyen bütün ortaokul çağ nüfusunu okullaştırmayı 1999-2000 ders yılında ülke çapında yapılan bir yüklenmeyle tamamladı. En ücra köşelere kadar Zorunlu Ortaokul eğitiminin niteliğini yükselterek ve sıkı çalışmaya bağlayarak, hayata beceri edinmiş mezun çıkarma politikasıyla canlı bir Çinli

işgücü kitlesi her yıl daha büyüyor. Çin'in, basit imalat yapan ucuz işçi ülkesi imgesini değiştirmedeki başarısı temelde ortaokul eğitimi politikasına bağlıdır.

Yabancı dil öğrenme 11 yaşında başlar. Öğrencinin ortaokul başında, 6 yabancı dilden birini seçerek başlaması, öğrenim hayatınca bunu devam ettirmesi. Piyasada yetenekleri yerinde kullanma anlayışı olduğu için bu dillerin hepsi işe yarayacakları çalışma alanlarında değerlendirilme fırsatına sahip. Bilgisayarların Çin ürettikçe okullara dağıtılması benimsendi. Böylece Çin, hem kendi sanayiini destekledi (böylece bilgisayar donanımında dünyada karşısına çıkabilecek Hindistan rekabetini de yendi), hem de öğrenci kendi ülkesinde üretilen cihazlarla, kendi yazılımıyla, kendi terimleriyle eğitimine başladı ve devam etti.

Ortaokullarda öğrenciye 11 zorunlu + 1 seçmeli ders ya da 7 zorunlu + 2 seçmeli ders seçenekleri sunularak tektipleştirmenin kabûl görmediği bir eğitim politikası güdülüyor. Seçmeli derslerle yetenekleri deneme ve geliştirme fırsatı verilir. Yerel yönetimlere ve okullara; yörenin ihtiyaçlarını dikkate alarak ders, meslek alanı ve meslek dalı ve müfredat düzenleme esnekliklerini genişleten bir düzenleme yapıldı. Yöredeki bütün zanaatların okullarda yerini bulabilmesi isteniyor. Zorunlu eğitim 9 yıla çıktığı için, mezunun hayata asalak olarak çıkmaması için istihdama yönelik zanaatkârlık eğitimleri ile meslek eğitimleri ortaokulun kapsamına alınmış, zorunlu eğitimden sayılıyor. İşyeri eğitimi için öğrenciye zaman tanınıyor.

Ortaokullar genel ortaokul ve meslek ortaokulu olarak ayrı olabileceği gibi, aynı okulda farklı programlar şeklinde de olabiliyor. Bugün mevcut öğrenciler arasında meslek programları öğrenenler daha fazla sayıda.

Okul saatleri dışında “Yetenek Okulları” “Sanat Okulları” kurulup, öğrenci akşam saatine kadar buralara gidiyor. Çocuklara serbest zaman, serbest oyun zamanları fazla değil, fakat hareket halinde eğlenerek öğrenme ve düzenlenmiş programlara katılma gün boyu devam ediyor. İstekleri derleyen, çok renkli ve hareketli programlar, yarışmalar, sergi ve sahne gösterileriyle çocukların ilgi ve yeteneklerini ortaokulda denemesi, öğretmenlerin gözlem ve yönlendirmesiyle çocuğun yolunu belli edebilmesi fikri toplumun gündemine konmuş.

Tabii ki, başlangıçta ne altyapı, ne de öğretmen sayısı yetmeyecekti. Ortaokul nüfusunu tam kapsama kararı yerel yönetimlerin katılımıyla 20 yılı buldu.

Sınavlar 3 yıllık zorunlu ortaokul eğitimi boyunca ders yılının her iki döneminde de yapılır. Öğrencilerin her dersten ayrı ayrı testlere ve/veya yazılı sözlü yoklamalara girmeleriyle tamamlanır, öğrenciler karnelerini öyle alırlar. 9. Sınıfında Çince ve Matematik imtihanları mezuniyeti belirler; diğer dersler sınavlar ve yoklamalar şeklinde sonuçlandırılır. Meslek ve zanaat sınavları yerel yönetimlerle birlikte yapılır.

Bütün okulların belirli bir nitelik düzeyine yaklaştırıldıkları ve bölgelerarası farklılıkların giderildiği söylenemez. PISA, TIMMS, PIRLS gibi uluslararası sınavlara öğrenci seçiminde uygulanan ölçütler pek net değil. Muhtemelen, büyük Çin coğrafyasında gözlenen işgücünün Doğu Çin – Orta Çin – Batı Çin kuşakları şeklinde devreye girişi, nitelik eğitimine de yansımaktadır. Çin, tüm çağ nüfusunu ancak 2000 yılında ortaokula yazdırmıştır; bugün ortaokul kademesi 75 milyon civarında öğrencisi bulunmaktadır. Eğitimin çok sıkı disiplinli olduğu, uygulamaların öğretmenlerle birlikte çok zaman ayrılarak yapıldığı doğrudur. Ancak bu sayıda öğrencinin kesit olarak çok hızlı bir şekilde çok kaliteli eğitimle kapsandığı iddiası vardır. Çin'in, 2018 yılı uluslararası PISA sınavında; okuduğunu anlamada 555 puanla birinci, matematikte 591 puanla birinci ve fen bilimlerinde 590 puanla birinci olması, bu uluslararası sınavların mantığına göre, dünyadaki 15 yaşında işgücü piyasasına girecek en kaliteli işgücünün Çin'de bulunduğu

anlamına gelmektedir. Eğitim yönetimi, sınav yönetimi ve işgücü istihdamının yönetimi açılarından ilginç bir inceleme konusu yapılabilir.

Ortaokulu bitirirken diplomayla birlikte yerel yönetimlerin yardımıyla işe yönlendirme de yapılmaktadır. Okuldan sonra işletmeler görevli, meslek eğitimi ve teknik eğitim işbaşında üretim içinde devam ediyor. Lise'ye devam etmek isteyenler, aynı müfredat üzerinden daha eleyici ve yönlendirici ayrı bir giriş sınavını da geçmek zorundalar. Son yıllarda liseye gitmek isteyenlerin sayısında artış vardır.

Çin eksikleri tamamlamakla meşgûl iken, bu arada, kültür-ideoloji-sistem emperyalizminin hâkimiyetini emperyal dil ile yürüdüğünü bilenler Çin'e yoğunlaştılar. İngilizceyi tek-kutuplu dünyanın iletişim dili yapma amacındaki merkez, bunu Çin'de hallederlerse bütün dünyaya İngilizce'yi hâkim kılabileceğini hesaplıyordu. Bazı gözlemciler de, Kültür Devrimi'nden sonra 35 yılda geleneksel kültürünü silen Çin'i beyaz sayfa olarak görüp, buranın Batı'nın çeper ülkelere yakıştırdığı yeni zihin yapısı için uygun toprak olduğunu düşünmüş olabilirler. Oysa Çin, dil emperyalizminde çok daha ileri konumdaydı. Bugünkü Çin toprakları ortak dil Çince ile değil, tek dil Çince kuralıyla sahiplenmişti. Onun için Çin, okullarda 6 yabancı dilden seçmeli yabancı dil öğretimi düzenini devam ettiriyor. Ayrıca, birçok meslekte, yabancı muhataplarına Çince hitap edemezlerse, onların dillerinden hitap etme politikası yürütüldüğü için küçük dillerin öğretimi de yapılıyor. Diğer yandan, yabancı dil müfredatı düzenlemelerinde yabancı danışman tekliflerinin etkileme ve öğrencilerin İngilizce'yi seçmelerini sağlamada "akran etkisi" yöntemini kullanarak İngilizce'yi çalışmalarının devam ettiği biliniyor.

Çin'de, ortaöğretim II. kademe (Lise): Hepsine sınavla giriş şartı olan 5 Lise türü vardır: Genel Liseler, belli mesleklerde uzmanlaşmış Teknik Liseler, Meslek Liseleri, Zanaat Liseleri, Yetişkinler Liseleri. Teknik liselerden mezuniyetten sonra, meslek belgesiyle istihdama yönelinebileceği gibi sınavla 2-3 yıllık teknik yüksekokullara veya aynı dalda 4 yıllık fakültelere de girmek mümkün. Genel Liseler, mezuniyet için seçilmiş sayıda dersten devlet sınavlarına girerler. Diğer dersler okul tarafından yoklamalar veya testlerle tamamlanır. Sınavlarından sonra diplomasını alıp, aynı müfredat üzerinden çok eleyici giriş sınavlarıyla Yüksek Öğretime geçilebilir. Sınavlarda başarılı olamayan genel lise mezunları, çalışma hayatına atılabilirler, Yetişkinler Liselerinde meslek edinebilirler veya Lise-Üstü 1 ve 2 yıllık Eğitimlere katılabilirler. Son yıllarda diğer lise mezunlarına da yüksek okul sınavlarına girme hakkı verilmeye başlanmıştır.

2000 yılından sonra da eğitimde büyük imkân artışı oldu, bunu bir üst kademe eğitime devamların artışı izledi. Çin 2000'de ortaokulları tam kapsama aldıktan sonra, ortaokul mezunlarının liseye devam oranı 2019'da %88,8'i buldu.

Bugün Çin'de yükseköğretim dâhil tüm eğitim kademelerinde 270 milyon öğrenci, 514 000 eğitim kurumu bulunmaktadır.

Çin'in Nüfus, Yüksek Öğretim ve Teknoloji Politikaları:

2000 yılından itibaren Çin'de; nüfus, yükseköğretim ve teknoloji politikalarını birarada düşünmek gerekir. Tek çocuk politikası sonucu düşen doğurganlık, buna karşılık yükselen yaşlı nüfus Çin'de yaş piramidinin en önemli basamağını 15-25 yaş arası genç nüfusa çekmiştir. 1.339.725.000 olan toplam nüfusun 0-14 yaş arası (%16,8); 15-25 yaş arası (%25,4); 26-64 yaş arası (%45,3); 65 yaş üstü (%12,5)'tur. Halen çalışma çağı 15-64 yaşlar arası nüfus (%74,4'ten %70,7'ye) düşmüş, 2013'te ilk defa 1 Milyar'ın altına, 937 milyon civarına inmiştir; 2030'a kadar 800 Milyon'a düşmesi bekleniyor. Eğer çalışma çağı 60- altı yaşlar kabul edilirse, halen 60 yaşın üstünde (%30,1) nüfus var. Çalışma çağına olmak demek mutlaka fiilen çalışıyor olmak demek değil; yaklaşık 237 milyon kişi istihdamda değil. Bu nedenlerle yaklaşık 330 milyon genci bulunan 15-25 yaş grubu, hem

işgücü olarak kıymetli, hem de arkalarından gelen küçük yaş gruplarının sayısı azalacağı için eğitim yatırımlarında Çin için öncelikli ve hayati hâl almıştır. Bu çağ nüfusu Çin'in ALTIN NESLİ'dir. Mutlaka Çin'e kazandırılmalıdır. Eğer Çin bu nüfusun hepsini verimli işgücü olarak yetiştirirse, üretimde büyük atılımlar yapabilir, ancak bu bir pazar istikrarı meselesidir. Onun için, geleceğe sahip çıkmak adına büyük bir eğitim seferberliğiyle 15-25 yaş nüfusun $\frac{3}{4}$ 'ünü işgücünün üst kademesine ulaştırmalı ve teknolojinin yöneticileri haline getirmelidir. Çin'in yakaladığı bu hız ve gelecekte hâkim konumda olma hedefi ancak böyle sürdürülebilir.

Bu nedenlerle, Çin'de, haftada bir, 1 yükseköğretim kurumu açılmaktadır. 300'ü özel, 1265 Üniversite ve 1423 Yüksek Okul ve Teknik Yüksek Okul bulunmaktadır. Dünya çapında ilk 20'ye giren Tsinghua ve Peking Üniversiteleri vardır. Dünya standartlarına göre yükseköğretimin parasız verilmesi kişisel ve ekonomik kayıplara sebep olduğu için, her yer gibi Çin'de de paralı. 18 yaşına erişmiş kişi kendi hesabını yaparak yükseköğrenime veya çalışmaya karar vermelidir.

Paralı (2000-4000 \$) hale getirilen yükseköğretimin giriş sınavlarını eyaletler kendi bölgelerindeki kurumlar için yapıyorlar. Eyalet ve eyalet dışı için öğrenci kontenjanları belirlenip 2-3 gün 9 saat süren, fen ve edebiyat kolları ayrımı olan sınavlarla öğrenci alınıyor. 2000 yılında Çin'in 7,7 milyon üniversite öğrencisi varken, bu sayı 2018'de 45 milyona çıktı ve brüt yükseköğrenim öğrencisi, çağ nüfusunun %50'sini aştı. (UNESCO'ya göre) en yüksek fert başına millî gelirli ülkelerde bu oran % 75. Çin bu oranı birkaç yıl içinde yakalamayı ve tüm mezunları yüksek katma değer yaratacak işlerde istihdam etmeyi planlıyor. Her yıl 7.6 milyon üniversite mezunu veriliyor; bunların 4.7 milyonu FETEMM (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik – STEM) dallarından. Diğer 3 milyondan kuvvetli yöneticiler çıkması önemli. İyi işleyen yerel yönetim yapısını daha da etkin hale getirmek, sektör ve sistem yönetimleri yapabilmek gerekiyor.

Çin'de orta gelir grubunun refah seviyesi yükseldikçe neden demokratikleşme başkaldırıları olmadığına dair sorunun bir cevabı da burada bulunabilir. Bu tutumu sadece Komünist Partinin sert yumruğuyla açıklamak yeterli olmaz. İnsanlara, kaynaklarını harcamak ve ilerleyen toplumda bulduklarından daha yüksek bir yer kazanmak için o kadar çok imkân ve seçenek çıkmış ki, bu yarış toplumun büyük bir kitlesine elle tutulur bir hayat amacı vermektedir. Diğer bir deyişle, gelir dağılımı bozuksa da, Çin'in geliri, başta eğitim, birçok reel yoldan halka yansımaya başlamıştır. Kendine “orta düzey refah toplumu” olmak hedefini koyuyor. Herkesin doyması önemli, eğitimi önemli. Ülke içinde dolaşım ve iş yapmak birinci öncelik, bu dışarıyla işi destekleyecek. Kazançların yayılmasını bu şekilde iç-dolaşım diye teşvik ediyorlar.

Çin hükûmeti, 2000 yılında, Ar+Ge harcamalarını sonuca odaklı şartlarla GSMH (Gayri Safi Millî Hâsıla)'nın %2,5'una çıkarmayı Plan'a koydu (ABD'ninki %2,7). Hükûmet, Çin'den daha kazançlı bir yer bulamayacaklarını düşündükleri için, yabancılara uygulayageldiği teknoloji ve bilgi paylaşımı baskısını aşama aşama arttırmaya devam ediyor. Hükûmet çok-uluslu şirketlerin en gelişmiş Ar+Ge projelerini ve tesislerini Çin'de kurmaları konusunda geri dönülmez noktaya gelmelerini sağlamaya niyetli. Böylece, dünyanın en-gelişmiş ekonomisini olan Amerika'yı yakalamaya ya da onun yerini almaya çalışıyor.

Çin de, Batılı hükûmetlerin yaptıkları gibi nano-teknoloji, yeni-nesil nükleer reaktörler, temiz yakıtlar, su arıtma, deniz suyundan içmesuyu, kuantum fizik gibi yeni parlayacak alanlarda devasa-projelere finansman sağlıyor. Bu projelerin özelliği, yabancı şirketlerin yatırım yapmasını ve Çin pazarında satış yapmalarını engelleyen kurallarla hayata geçiriliyor olmaları. Kullanılacak makine teçhizatı çok yüksek yerlilik oranları öngörerek Çinli tekniker ve mühendisleri hamle yapmaya zorluyor. Diğer alanlar; siber

teknolojiler, uzay teknolojileri, 5G vb. Çin'in devam ettirdiği işler, bunlar ortaklıklara da açık.

Uluslararası kuruluşlar herkese yapısal dönüşüm uygularken, Çin 14. Beş yıllık Kalkınma planı'nda 2030'a kadar Yapay Zekâda dünyanın merkezi olmayı hedef alıyor. Bunlar hırslı, hamleler. Sosyalistlik milliyetçiliğe dönmüş. "Marka şerefliyi mal" çıkaracağız, diyorlar. Sırf Çin malı olduğu için fiyatı yüksek olacak ve talep bulacak mal tasarımı yapıyor sanayi rekabeti.

Diğer yanda, Çin artık yabancı şirketlerden, tescilli üretim bilgilerini Çin'deki kamu teşebbüslerine aktarmalarını istemektedir. Bazı sektörlerdeki çok-uluslu şirketlere, eğer işlerine Çin'de devam etmek istiyorlarsa teknolojilerini Çin kamu teşebbüsleriyle paylaşmaları şartı dayatılıyor. Yabancı şirketlere getirilen yeni kurallar karmaşık ve sık değişiyor. On-yıllardır Çin pazarına ulaşmaları için yabancı şirketlere sağlanan yardım şimdi tam tersine döndü, onların katkıda bulunmaları isteniyor. Bu da şirket müdürlerini zor durumda bırakmakta. Bütün bunlar yabancı şirketler ve hükümetleri ile Pekin arasında gerilimleri alevlendiriyor; Çin tarzı sosyalizmle Batı kapitalizminin birarada yaşayıp yaşayamayacağı meselesini tekrar gündeme taşıyor.

Çin'in özel Ar+Ge araştırmalarında hızlı artış var. Çinli şirketlerde, özel araştırma kuruluşlarında, özel tarım işletmelerinde araştırmalar o kadar artmıştır ki, artık özel kesim devletin kaynaklarını temel araştırmalara kaydırması halinde özel kuruluşların Ar+Ge yatırımlarını daha hızlı arttırabileceklerini söylemektedirler.

Çin, büyük sayıları üstünlüğe çevirerek yönetmeyi ve genç nüfusunu işe koşmayı başarmış. Özetlenen yükseköğretim ve teknolojideki hamle, Çin'de yılda 2,86 milyon lisans-üstü ve doktoralı mezun verilmesiyle destekleniyor. Bu rakamın 6 milyona çıkarılması hedefleniyor. Dağıtılan tez konuları, doğrudan alanda Çin'in büyük projeleri ve tasarlanan yeni atılımlara bilimsel ve teknolojik desteği amaçlıyor. Bir yılda yapılan çalışmalar ABD ile Hindistan toplamının iki katı.

Yurt-Dışı Yüksek Öğretim ve Çin'in Beyin Göçüne Yaklaşımı: Yeni-Liberalizmin ABD'si, 1990'a girerken Çinli gençleri üniversitelerinde okutmak için burslar açarak 300 000 öğrenciye imkân sunacağını duyurdu. Aşamalı seçilip gönderilmeye başlananlar bir sene okuduktan sonra ABD vatandaşlığı önerilmeye başlanınca, Çin beyin devşirme oyununu gördü, program derhal durduruldu. Yani, "Nasıl olsa bizde nüfus çok, gitsin kurtulsun bu fakirlikten, gün olur belki bize de bir faydası dokunur," az gelişmişliği yok. Çin'in öncelikle, Çin mallarının ABD'ye satışı ve Çin'le bilimsel araştırma yapacak Çin kökenlilerle çalışacağı gözlemlendi. Eğitime gidenlere Öğrenci Müfettişlikleri yoluyla danışmanlık, sıkı takip ve hizmet başlatıldı. Dışarıdaki Çinliler arasında ağbağlar oluşmaya başladı.

Ama beyin devşirmeye karşı asıl yapılan; Çin'deki hocaların ve öğrencilerin hem Çin'i, hem de yabancıları bilerek, tartışarak yetişsin diye, Çin'den ve dünyanın her yanından kuvvetli üniversitelerle bilimcilerin ve araştırmacıların davet edildiği Çin Üniversiteleridir. Orientalizmin (Çin'i Batı'nın bakış açısından görme) reddedildiği, ağır ders yükü ve çalışma saatleri olan bir ortamda millî yükseköğretim politikasının başlatılması, geri kalmışlığı aşma bilincidir.

Çince'nin işlevselleşmesi hızlandı. Matematik, fen, teknik ve her tür bilimin usûl ve terimlerinin Çin'de bulunanları ile yeni getirilmekte olanlarının günün projelerine uygulanarak kullanılmasıyla teknik dilin kolay oturduğu bir gerçektir. Verili rakamlara göre, bugün dünyada, çoğu Avusturalya'da 900.000 Çinli Üniversite öğrencisi okuyor. Bu sayı Çin'de 45 milyon Üniversite öğrencisi, her yıl 7.6 milyon mezun ile karşılaştırılınca küçük kalır. Bunlar arasında 140.000 Çinli öğrenci ABD'de, çoğunluğunun masrafları

Çin'deki aileleri tarafından karşılanmak suretiyle bulunuyor. 6 yabancı dili ve bilhassa İngilizce öğrenmiş genç araştırmacı grupları olarak ABD'de katıldıkları çalışmalarda Çince bilimsel terimleriyle hızlı anlaşılabilir hızlı çalışmaları Chinglish (Çingilizce) olarak anılmaya başladı. Çin, üniversite mezunlarını en uygun işlere yönlendiren, yüksek maaşlar vermeyen, ama binlerce bilim ve teknoloji araştırma merkezine büyük ödenek tahsis edip sıkı takiple verim alan bir politika izlemektedir. Çin, on-binlerce şirketin Ar+Ge projelerine ve buluşlarına birlikte çalışma şartıyla destek vererek araştırmacılarını yetiştirir. Patentler ve bilimsel yayınlarında dünyada birinci sıralara yerleşti. Büyük bir atılımla 25 sene Ar+Ge hedeflerinin hepsi yakalandı.

Üniversitelere işsiz kimse almıyor. İş olacak çalışacak, aynı konuda veya yakın konuda üniversite okuyacak. Kimseye yük olmadan okuyacak. Aynı bizim Hacı Ahmet Yesevi'nin talebe kabul etmesi gibi. Sahanın sorunu, araştırması üniversiteye geliyor, çözüm doğrudan çevreye gidiyor.

Çin'de bir "Dâhiler Üniversitesi" kuruldu, beyin göçü tacirlerine cevap. En iyi beyinler on binlerce toplandı, Çin'in ve dünyanın geleceğini kurma çalışması yapıyorlar.

SONUÇ – Küreselleştirmeciliğin Sonu: İnsan kaynaklarına iki farklı yaklaşım gördük. Hindistan'ın ve Çin'in küresel dönem deneyimlerinden iki ortak ders çıkarabiliriz.

1. Devletin rejimi ne olursa olsun, insan kaynakları çağın ihtiyacına cevap verebilecek şekilde değerlendirilebilir

2. Bir ülkenin dilinde ortak terimlerin düzenlenmesi, teknolojinin zihinde ve toplumda içselleştirilmesinde esastır; eğitimle üretimi birbirine bağlar.

Her ikisi de emperyalizmin çemberinden geçmiş, nüfusları devasa olduğu için ucuz emek depoları olarak görülen iki memlekette insan unsuruna iki yaklaşım örneği gördük. İster Çin gibi bir totaliter devlet yönetiminde piyasacılığı kullanmak amacıyla insan kaynakları yönetimi yapıyor olsun, ister Hindistan gibi devletin etkisinin pek az hissedildiği bir dönemde kendilerini ülkeleri adına değerlendirmek amacıyla eğitilmiş grupların ortaya çıkararak yaptıkları meslek yönetimiyle olsun, çağın dayatmalarının değil, ülkenin kendi insangücüyle kalkınmayı seçmesinin galip gelebileceği ispatlandı.

Ülke dilindeki terimlerin istikrarlı tutulması, eğitimde aynen kullanılması ve üretim tabanına yansıtılması, bilginin ve üretim bilgisinin (teknolojinin) içselleştirilmesi için hayattır. İngilizce'nin tek bilim ve teknoloji dili olacağını düşünenlerle, resmî dili İngilizce olduğu için Hindistan'da üstünlük sağlayacak, kazançlı çıkacak ucuz emek ülkesi bulduklarını düşünenlere, Hintli aydının ülke kalkınmasına ve yerel dillere yaklaşımı çok farklı bir cevap verdi. Çin'in dil ve terim birliği ilkesi ise Sanayi 2.0'dan Sanayi 5.0'a kadar her kademe üretim bilgisinin üretim tabanında kısa sürede içselleştirilip aşılabileceğini gösterdi.

Hindistan'ın da Çin'in de millî güç unsurları beşeri kaynakları ve nüfuslarıdır. Bundan yılmayan, tersine önemini kavrayan yöneticiler çıkarabilmeleri hayatî yetenekleridir. Bu iki ülke, küreselleştirmeciliğin kendilerini ucuz emek ve beyin göçü ülkesi yapma politikalarını yararak "çok az gelişmişlik" makûs talihini yenmeyi insangücü politikalarıyla başardılar. Bugün Çin ve Hindistan gelişmekte olan ülkeler ve yükselen pazarlar kümelerinde yer almaktalar. Dünya tarihi bakımından en önemli başarıları, küreselleştirmeciliğin, yükü öncelikle bu ülkeler üzerine yıkıp kazançları küresel tek merkezde toplama stratejisini iflâs ettirmeleridir.

Böylelikle dünya, küçük nüfuslu ulus-devletlerin kalkınma ve sermaye birikimiyle güçlenmeyi başarabilecekleri, aralarında güç birliği yaparak dünyayı yönetebilecekleri

fikrinden, büyük sayıların yönetimi sanatını keşfetmeye yöneliyor. Şayet burada başarısız olur, silâh keşfetmeye öncelik verirlirse dünyanın felâketi olur.

Eğer büyük nüfuslara sahip devletlerin medeniyetleri; hür, insanî değerleri yüksek ve yaratıcı ortamlarla beslenebilirse dünyanın kazancı da büyük olur. Hindistan Medeniyeti, tarihten getirdiği insana bakış ve bunu hayata geçirme kültürünü sürdürerek dünyaya bir seçenek olarak sunduğu görüşündedir. Batı'nın sunduğu pazarlarla büyük bir kalkınma dinamizmi gösterebilmiş olan Çin'in dünyaya alternatif bir medeniyet projesi sunup sunamayacağı önemli. Çin'de eğer böyle bir tasarım üzerinde bugünlerde çalışılıyorsa, halen uygulamada olan eğitim felsefesi ile müfredat bileşenlerini incelemek gerekir. Çünkü böyle bir projenin önerilerini uygulamaya koyacak olanlar yeni yetişmekte olan büyük nüfus kitlesinin içinden sivrilerek onları yönetecekler olacaktır.

Ya teknolojiye hâkimiyet kazandırmakla devletler rekabet edebilmek için diktacı yönetimlere başvurup materyalizmin savaşını yapacaklar, ya da teknolojiyi yönetmek için yönetim felsefelerini gözden geçireceklerdir. Batı Medeniyeti'nin sınavı burada: sermaye birikimiyle yönetimin peşinde midir, yoksa her insana eşit haklarla gerçek demokrasi ve insanlığa insanî bir ufuk mu sunacaktır?

İŞİMİZ EĞİTİM GÜCÜMÜZ EĞİTİM

ISBN: 978-975- 2490-65-9

9 789752 490659